P. TERENTII

CARTHAGINENSIS AFRI

COMOEDIÆ SEX.

Interpretatione & Notis

ILLUSTRAVIT

NICOLAUS CAMUS, J.U.D.

JUSSU

CHRISTIANISSIMI REGIS,

IN USUM

SERENISSIMI DELPHINI.

EDITIO PRIORIBUS LONGE EMACULATIOR.

Imprimatur,
Ex Æd. *Lambeth*,
June 23, 1687.

GUIL. NEEDHAM.

LONDINI:
Typis T. WOOD;
Impensis CAROLI BATHURST, ad *Medii Templi Portam* in *Fleet Street*.

MDCCXL.

SERENISSIMO

GALLIARUM DELPHINO

LUDOVICI Magni FILIO.

TERENTIUM Tibi, DELPHINE SERENISSIME, cum Notis ac Commentariis recèns editum, eâ, quâ par eſt, reverentiâ, offero; munus, ut ſpero, non ingratum; tùm quia tuos in uſus paratum eſt, tum quia genus hoc amœniorum literarum lubens ac lætus excipis Quanti Poëtam hunc à teneris pené unguiculis æſtimâris, tam omnibus notum eſt, quàm Tibi glorioſum. Hujus Tu fabulas nocturnâ diurnâque manu verſabas, lepidos ubique ſales bellè ſupra ætatem mirabaris, & tam venuſtè recitabas, quàm ille ſcripſerat eleganter. Hunc ergo Regio nomini tuo inſcribendum duxi, quem Tu præ cæteris Latinæ Linguæ auctoribus didiciſti; ut quantùm Tibi attulit fructùs & voluptatis, tantùm ei gratiæ referas ac præſidii. Is enim jam es, DELPHINE SERENISSIME, qui ingenia quanta ſint, tanti æſtimes; & doctorum hominum famam tuo non tantùm patrocinio, ſed etiam judicio tuearis. Hinc fit ut magna commendatio, magnum laudis publicæ præjudicium ſit, Tibi nondum adoleſcenti placuiſſe. Quod quidem in Te præſtitit ſapiens ac ſedula pueritiæ tuæ inſtitutio. Quanquam enim ineſt Tibi

quidquid ſummis Principibus conferre fortuna aut natura poteſt, Natalium ſplendor, & longâ Regum ſerie ducta generis claritudo, dignitati forma conveniens, vivida erectáque indoles, mira ingenii morumque felicitas, Virtus propria quam exerceas, paterna quam imiteris; majus tamen aliquid inſtitutio contulit, ſapientiam; ita natus es, ut Maximi Reges ſolent, ita educatus ut Optimi. Ecqua enim fuit unquam ſolicitior, aut ſanctior in Aulis diſciplina? Deum ac Parentes colere, ſervare modum in rebus, blandas adulantium fraudes rejicere, tribuere ſuam cuique laudem, benignè ſingulos ac liberaliter excipere, dare operam ſtudiis literarum, & quidquid eſt bonarum artium animo complecti, hæc ſunt ſapientiæ monita, quæ & lubenter audis, & ſpontè ſequeris. Hinc ego in eam ſpem facilè adducor, Te hoc qualecumque ſit munuſculum, non eſſe deſpecturum; quippe nec tua id ſinet humanitas, quæ ſumma eſt, nec tuus in rem literariam amor, qui quotidiano ſtudiorum uſu alitur, & augetur. Accipe ergo, DELPHINE SERENISSIME, venuſtiſſimi Poetæ Comœdias, in quibus & Latini ſermonis elegantiam, & vivam morum, civiliſque ſapientiæ imaginem, & urbanos, non uniùs modò Comici, ſed virorum etiam in Romanâ Republicâ Principum, Lælii ac Scipionis, jocos invenias. Servent Te diu fata Regi & Regno incolumem, & Ludovico Magno Parenti tuo parem Te præſtent, quia majorem non poſſunt. Hæc ſunt vota,

DELPHINE SERENISSIME,

Devotiſſimi & humillimi Servi tui

FREDERICI LEONARD.

PRÆFATIO.

NEC intempeſtivis Terentii laudibus, nec ambitioſâ hujus Commentarii commendatione morabor te, LECTOR BENEVOLE: *ſcilicet alterum jam ſatis noſti; alterius penes te judicium eſto. Neque enim is ego ſum, quì magnifico ſermone famam prævertere poſtulem, nec tu is es, qui, etſi poſtulem, imprudens aſſentias. Id unum ergo te monitum velim, quâ cauſâ, quóve conſilio, tot ſimul prodeant in lucem cum Interpretationibus & Notis Latini auctores; quo præſidio quibúſve opibus tantus labor proceſſerit; quis denique in republicâ literariâ futurus ſit earum lucubrationum uſus, ut tibi univerſi operis ratio conſtet, & rem non tam laudare me putes, quàm exponere.*

DELPHINUM *ex Auguſtiſſima* REGINA *cum ſuſcepiſſet* LUDOVICUS MAGNUS, *id ſibi negotii dari credidit, ut & Patrem ſimul ageret & Regem: & quanquam publicis rebus erat occupatiſſimus, ita domeſticis incubuit, ut dum regnum ampliſſimum parat filio, regno filium pararet ſui ſimilem, aut ſi quid eo poſſet, amplius. Exemplis id cœpit ſuis, quæ magna ſunt ad laudem incitamenta: quæſivit deinde qui Auguſti Pueri pectus optimis moribus, animum excoleret liberalibus diſciplinis. Mox Nobiliſſimum Carolum Sam-Mauræum Montauſerii Ducem in eas curas accivit, virum domi & militiæ egregium, veri rectique tenacem, omnibus ingenii ac doctrinæ opibus inſtructum, cujus ſpectatæ fidei ac virtuti ſpes publicas, ſuaſque tutò committeret. Ille continuò huic uni rei totum ſe dedere; moderari Principis pueritiam; ætati teneræ quæ convenirent, ea curare omnia; quæ uſui olim eſſe poſſent, providere; omni denique operâ & diligentiâ promovere erectam ac vividam indolem, quæ ſpem uberioris fructûs induxerat, ubi matureſceret: interea quæ commodior & expeditior diſcendarum literarum ratio eſſet, excogitabat; tum quia ſublevandus eſt tot ærumnis Principum animus, laboris plerumque minùs patiens, tum quia ad graviores Reipublicæ curas properantibus compendia quædam ſtudiorum quærenda ſunt. Exploraverat, ut eſt in evolvendis veterum monumentis exercitatiſſimus, multorum Interpretum incuriam, obſcuram multorum diligentiam. Placuit demum Latinos omnes auctores excudi cum Commentariis, breviter quidem, ſed tamen dilucidè ac diligenter compoſitis. Magnificum id quidem duxit, totum quodammodo Latium renovare: & dum unus Principis inſtitutioni conſulit, de univerſis literis benè mereri. Celebrioribus ergo Grammaticis mandatum opus: ſtatutus ſuus cuique labor, decreta pro labore cujuſque merces; datum ſingulis interpretandi ſpecimen.*

PRÆFATIO.

Ea imprimis cura fuit, ut auctorum textus quàm emendatiſſimus ederetur; gloſſa deinde quæ ſimplici ac nitido verborum contextu abditos ſenſus explicaret, implicatas periodos retexeret, inverſas in ordinem ſuum revocaret, & carminum legibus ac numeris adſtrictas ſolveret. Ita tamen ut nec liberiùs excurreret in Paraphraſim, nec quid prætermitteret quod tyronum animos juvare poſſet; ipſorum auctorum verbis adhibitis, ubi eſſent ſatis nota; ſubſtitutis facilioribus, ubi minùs eſſent facilia. Additæ ſunt etiam Notæ, quæ reconditas figuras, & ſi quid eſſet antiqui moris, aut hiſtoriæ veteris, aut fabulæ, ſine ullo faſtu verborum illuſtrarent. Neque enim hìc licuit vanas obtrudere conjecturas, aut minutas correctiunculas ad faſtidium uſque ingerere, aut operoſis Criticorum nugis lectoris animum fatigare magis quàm erudire; quæ plerumque, aut mera ſunt ludibria, aut vana ingenii oſtentamenta. Id tantùm propoſitum eſt, SERENISSIMI DELPHINI, *publicique ſerviri commodis, è veterum Commentariorum copiâ excerpere quæ quiſque adnotaverit appoſitè, nec tam res novas proferre, quàm neceſſarias; quod quidem curam magis quàm acumen ingenii, aut reconditam eruditionem poſtulat.*

In hâc palæſtrâ multi deſudarunt, fortè non pari induſtriâ: qui metam attigerint, qui non, tute exiſtima; & ſin minùs ſucceſſum operis, ſaltem conſilium adproba. Interea hâc interpretandi arte utere, quam nos Auguſto Principi velut ſubſidiariam, poſtquam ampliorem & doctiorem acceperit ab Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo Condomenſi Epiſcopo Præceptore ſuo, viro Literarum omnium, tum ſacrarum, tum ſecularium peritiſſimo. Emendatiores profectò ii Commentarii prodirent, ſi Nobiliſſimus HUETIUS *conſummatæ doctrinæ vir, Principis Propræceptor, ut univerſum Opus dirigere, ita ſingulas ejus partes recognoſcere potuiſſet. Quod ad Terentium hunc attinet,* LECTOR, *primus omnium eſt editus, velut in experimentum rei; & immaturâ Commentatoris ſui morte typographis traditus, nondum ſuis omnibus numeris abſolutus. Atque ita ſi quid incaſtigati irrepſerit, quod non abnuerim, velim tuâ humanitate indulgeas, aut dexteritate tuâ illud emendes. Donati Commentarios, & locupletiſſimos Indices addidimus, ut intelligas in hoc perficiendo opere curam ſaltem ac diligentiam non defuiſſe.* Vale.

PRO-

PROLEGOMENA *TERENTIANA.*

P. TERENTII VITA, EX SUETONIO.

PTERENTIUS Afer, Carthagine natus, ſervivit Romæ Terentio Lucano Senatori, à quo ob ingenium & formam, non inſtitutus modò liberaliter, ſed & maturè manumiſſus. Quidam captum eſſe exiſtimant, quod fieri nullo modo potuiſſet, Feneſtella docet; cum in fine ſecundi belli Punici, & ante initium tertii natus ſit, & mortuus: nec ſi à Numidis aut Getulis captus ſit, ad ducem Romanum pervenire potuiſſet; nullo commercio inter Italicos & Afros, niſi poſt deletam Carthaginem, cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, ſed maxime cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratiâ conciliatus exiſtimatur, quod ipſum Feneſtella arguit; contendens utroque majorem natu fuiſſe; quamvis Cornelius Nepos æqualeis omneis fuiſſe tradat, & Porcius ſuſpicionem de conſuetudine per hæc faciat:

Dum laſciviam nobilium & fucoſas laudes petit,
Dum Africani voci divinæ inhiat avidis auribus,
Dum ad Furium ſe cœnitare, & Lælium pulchrum putat,
Dum ſe amari ab hiſce credit, crebro in Albanum rapi
Ob florem ætatis ſuæ; ad ſummam inopiam redactus eſt.
Itaque è conſpectu omnium abiit, in Græciam, terram ultimam.
Mortuus eſt Stymphalo Arcadiæ oppido: nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam,
Saltem ut eſſet, quò referret obitum domini ſervulus.

Scripſit comœdias ſex: ex quibus primam Andriam cum ædilibus daret, juſſus ante Cæcilio recitare, ad cœnantem cum veniſſet, dictus eſt initium quidem fabulæ, quod erat contemptiore veſtitu, ſubſellio, juxta lectulum reſidens legiſſe: poſt paucos verò verſus, invitatus ut accumberet, cœnaſſe unà: deinde cætera

 percurriſſe;

percurriſſe; non ſine magna Cæcilii admiratione. Et hanc autem & quinque reliquas æqualiter populo probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita ſcribit:

Sumetur Hecyra ſexta ex iis fabula.

Eunuchus quidem bis acta eſt, meruitque pretium quantum nulla antea cujuſquam comœdia, id eſt, octo millia nummûm. Propterea ſumma quoque titulo adſcribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obſcura fama eſt, adjutum Terentium in ſcriptis à Lælio & Scipione, quibuſcum familiariter vixit. Eandem ipſe auxit. Nunquam enim, nili leviter, ſe tutări conatur, ut in prologo Adelphorum:

Nam quod iſti dicunt malevoli, homines nobiles
Hunc adjutare, aſſidueque una ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant,
Eam laudem hic ducit maximam; cum illis placet,
Qui vobis univerſis & populo placent.
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore uſus eſt ſine ſuperbia.

Videtur autem ſe levius defendiſſe, quia ſciebat, Lælio & Scipioni non ingratam eſſe hanc opinionem: quæ tamen magis & uſque ad poſteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro ſe ait: P. Africanus, qui à Terentio perſonam mutuatus, quæ domi luſerat ipſe, nomine illius in ſcenam detulit. Nepos auctore certo comperiſſe ſe ait, C. Lælium quondam in Puteolano Kalendis Martiis admonitum ab uxore, temporiùs ut diſcumberet, petiiſſe ab ea, ne interpellaretur: ſerius tandem ingreſſum triclinium, dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſſiſſe ſibi: deinde rogatum ut ſcripta illa proferret, pronunciaſſe verſus qui ſunt in Heautontimorumeno:

Satîne pol proterve me Syri promiſſa huc induxerunt.

Santra Terentium exiſtimat, ſi modò in ſcribendo adjutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio uti potuiſſe, qui tunc adoleſcentuli fuere, quam Sulpicio Gallo, homine docto, & qui conſularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popillio, conſulari utroque ac poëta: ideo ipſum non juvenes deſignaſſe, qui ſe adjuviſſe dicerentur: ſed viros, quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus ſit expertus. Poſt editas comœdias nondum quintum atque trigeſimum egreſſus annum, cauſſa evitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro ſuis edere, ſeu percipiendi Græcorum inſtituta moreſque, quos perinde exprimeret in ſcriptis; egreſſus urbe eſt, neque amplius rediit. De morte ejus Volcatius tradit:

Sed ut Afer ſex populo edidit comœdias,
Iter hinc in Aſiam fecit; navim cum ſemel
Conſcendit; viſus nunquam eſt: ſic vitâ vacat.

Q. Con.

Q. Conſetius redeuntem è Græcia periiſſe in mare dicit, cum centum & octo fabulis converſis à Menandro. Cæteri, mortuum eſſe in Arcadiæ Stymphalo, ſive Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore conſulibus, morbo implicitum, acri dolore ac tædio amiſſarum fabularum, quas in navi præmiſerat, ac ſimul fabularum, quas novas fecerat. Fuiſſe dicitur mediocri ſtatura, gracili corpore, colore fuſco. Reliquit filiam, quæ Equiti Romano nupſit. Item hortulos ſex jugerum, via Appia, ad Martis villam, quo magis mitor Porcium ſcribere:

——— *Nil Publius*
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam,
Saltem ut eſſet quò referret obitum domini ſervulus.

Hunc Afranius quidem omnibus Comicis præfert; ſcribens in comitialibus:

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Volcatius autem non ſolum Nævio, & Plauto, & Cæcilio, ſed Licinio quoque poſtponit. Cicero in Limone hactenus laudat:

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone Terenti,
Converſum expreſſumque Latina voce Menandrum
In medio populi ſedatis vocibus effers,
Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

Item C. Cæſar.

Tu quoque tu in ſummis, ô dimidiate Menander,
Poneris; & merito, puri ſermonis amator.
Lenibus atque utinam ſcriptis adjuncta foret vis
Comica, ut æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac deſpectus parte jaceres:
Unum hoc maceror & doleo tibi deeſſe Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus: nam duos Terentios poëtas fuiſſe ſcribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo: alter Libertinus Terentius, Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidiſſe Terentium, Vulgius in Ædæone ait:

He quæ vocantur fabulæ, cujus ſunt?
Non has: quia jura populis recenſens dabat
Honore ſummo affectus, fecit fabulas?

Duæ ab Apollodoro tranſlatæ eſſe dicuntur Comico; Phormio, & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro: ex quibus magno ſucceſſu & pretio ſtetit Eunuchus: Hecyra ſæpe excluſa, vix acta eſt.

TANA-

TANAQUILLI FABRI NOTULÆ AD VITAM TERENTII.

EX SUETONIO.

ALII, [EX ÆLIO DONATO.] quod falsum. Itaque id mutatum volui.

Dum lasciviam.] Versus lepidissimi sunt; & sane digni qui & iterum legantur, & amentur diu. Sunt autem illi trochaici tetrametri catalectici, ut bene multi apud Terentium. Iste, profecto, Porcius, horum versuum auctor, homo fuit suavissimi ingenii, & quem Gratiæ nascentem placide & amanter viderant; sed, malum! ille nobis periit, & tot hodie venena, pestes, & carcinomata poëtarum supersunt. Cæterum, ne quis existimet (*lasciviam*) hoc loco id esse quod in sermone nostro sonat, nam *lascivia* hic quidem nihil aliud significat, quam lusus liberiores, jocos, convivia, & quæ id genus alias tenuiculis hominibus non licent; summis autem viris, qui eleganti ingenio sint præditi, ea & licent, & bene succedunt.

Dum ad Furium se cœnitare, & Lelium, pulchrum putat.] Crederes esse Iambicum tetrametrum: at non est. Nam poëta *Furium* fecit dissyllabum per synizesin; etsi nomen illud, tamen, sit trisyllabum, ut ex versibus infra positis, & Horatio constat:

Furius hibernas cana nive conspuit Alpes.

Rapi.] Absolutum est, neque ab alio verbo regitur; alioqui contra rationem faceret poëta. *Rapi* autem est, rhedâ aut equo vehi; Horatius, ubi de illo suo itinere agit. Serm. V. lib. I.

Quatuor hinc rapimur viginti & millia rhedis.

Saltem ut esset quò referret obitum domini servulus.] Hic versus elegantia sua exuperat cæteros. Quid enim venustius dixeris, quam, Emi domum, saltem ut sit locus quo servulus post obitum domini rediens, & fores pultans suspirabundus & gemens, atque exanimatus, dicat:

Heus, aperite, aperite aliquis, herus est mortuus:
Nunc cicer, heu!
Nunc periere & allia,
Pernaque putrida, cæpaque,
Omnia nostris
Ventricellis
Quæ solebant
Esse viatica,
Illa nobis
Cum domino periere simul, simul.
Heus, properate, aperite aliquis, herus est mortuus:

Eunuchus quidem bis acta eſt] Error. Qui enim? An tantum bis acta eſt Terentii Eunuchus? Ego millies arbitror. Lege igitur, ut cuidam viſum (bis *die* acta eſt) quæ præcipua Fabulæ laus, ut cum mane acta ſit, ea in veſperam à ſpectatoribus efflagitetur.

Propterea ſumma quoque Titulo adſcribitur] Mutila itaque eſt Didaſcalia. Ibi enim nihil tale legitur.

Kalendis Martiis admonitum ab uxore.] Cur Kalendis Martiis? quia eo die regnum matronarum erat. Vide Ovid. in Faſtis, & Horatii Oden, cujus initium eſt:

Martiis cœlebs quid agam Kalendis.

Ad eam dicunt Interpretes quod dici oportuit.

Conſularibus ludis] Conjecit Muretus (*Conſualibus ludis*) De iis ludis Plutarchus in Romulo, ut & Livius initio hiſtoriæ. Sed mihi longè aptius videtur corrigere, *Cerealibus*, qui ludi in Circo celebrabantur magna & accuratiſſima pompa; iique Ædiles præerant. Adde quòd haudquaquam veriſimile ſit, fabulas datas non fuiſſe prius in ludis iſtis, quos Romanos vocat Muretus, imo, & contra facit Livius; at ego ſcio in cerealibus ab initio non fuiſſe comœdias; quia ſcilicet ludi triſtiores erant; ſed poſt ſecundum bellum Punicum aliquid in iis mutatum fuiſſe non ſine ratione ſuſpicari poſſis ex veteri hiſtoria.

In Limone] Quid ſit Græcè Leimon notiſſimum eſt, iis certe qui vel Homerum legerint. Ego autem, quantum conjectura poſſum aſſequi, ſic exiſtimo, hic M. Tullii Ciceronis liber nihil aliud continebat niſi Epigrammata in viros claros, quocunque in genere præſtantiæ ſibi nomen paraſſent. Itaque cum de multis aliis prius dixiſſet Cicero, ab his verbis incepit: *Tu quoque.* At Julius Cæſar, qui Ciceroni æmulabatur, idem argumentum aggreſſus eſt; ſic itaque & ipſe incepit: *Tu quoque.* Sunt qui exiſtimant hos verſus à Grammaticis confictos olim fuiſſe; non arbitror: ſunt enim nimium Latini & nimium ingenui. Adde quod & Auſonius, qui ſub Gratiano Imperatore floruit, eos imitatione dignatus eſt in protreptico ad Nepotem:

Tu quoque, qui Latium lecto ſermone, Terenti, &c.

Quod obſervare decuerat, non autem Latiniſſimos verſus damnare.

Solus lecto ſermone. Id eſt, qui ſolus, inter veteres, lecto, terſo, venuſto, atque eleganti ſermone uteris. Quæ laus, ô Muſæ! à tali potiſſimum ſcriptore.

Illa viam ſummo ſurgens affectat Olympo.

Sic alibi idem Cicero dixit: *Nulla femina lectior:* alibi: *lectiſſimus adoleſcens.* ô Gratiæ! vos hæc feciſtis: at vos pauci noverunt.

Hæ, quæ vocantur, Fabulæ cujus ſunt?] Debet eſſe trimeter Iambeus, qui non eſt. Scribe:

Hæ, quæ vocantur, Fabulæ cuju' ſunt?

Et

Ex priſca ſcribendi conſuetudine.

——— *Jura populis recenſentibus*, &c.

Ob ſenſum & metri rationem legendum, *recenſens*, ut in quibuſdam libris ſcriptum eſt. At τὸ RE apud veteres & longum erat & breve.

Libertinus.] Vides *libertum* & *libertinum* pro eodem ſumi, quamvis alter ab altero diſtet uno gradu; Horat. *Namque eſt ille, pater quod erat meus.* Sed & ſic locutus fuerat Plautus; quod, credo, Juris Interpretes annotaverunt.

Sed cum in iis, quæ ſuperius à Suetonio ſcripta ſunt, bene multa reperiantur, quæ exactiorem aliquam diſquiſitionem requirant, aliquod operæ pretium fore arbitror, ſi in locum ſuum ea retraham, quæ à me abhinc aliquot annis ſcripta ſunt de ætate Terentii. Æqui & ſtudioſi Lectores, ſpero, diligentiæ noſtræ favebunt.

DE ÆTATE P. TERENTII.

DEcrevi hodie quærere diligentius paulo quam ab iis factum eſt quos viderim certiuſque & clarius tradere, quænam Terentii ætas fuerit: tum difficultates nonnullas enodare, quæ circa illam oriri ſolent, qua ex re aliquid utilitatis ad eos perventurum ſcio qui illo ſcriptore delectantur. Id autem, ut recte inſtitui, commodeque procedere poſſit, quatuor ſunt, quæ mihi in primis ponenda & ſtabilienda videantur:

I. Quo anno Urbis conditæ mortuus ſit Plautus.
II. Quo anno mortuus ſit Scipio Africanus Major.
III. Quo anno natus ſit Scipio Æmilianus.
IV. Quo anno natus ſit & mortuus P. Terentius poëta.

His enim quaſi terminis depactis, facile, uti ſpero, veritatem indagabimus, & ita undique circumcludemus, ut ne amplius effugiat, ſed comprehenſa teneatur. Nihil autem aptius & magis è re fuerit, quam diagramma, ſeu ſeriem aliquot Conſulum ante oculos habere; en tibi.

SERIES CONSULUM.

Anni ab
Urbe cond.
569. Claudius Pulcer, Porcius Licinius.
570. Q. Fabius Labeo, M. Claud. Marcellus.
571. L. Æmil. Paulus, Cn. Bæbius.
572. P. Corn. Lentulus, M. Bævius.
573. A Poſtumius Albinus, C. Calpurnius Piſo.
574. Q. Fulv. Flaccus, L. Manlius Acidinus.
575. M. Junius Brutus, A. Manlius Volſo.
576. C. Claudius Pulcer, T. Sempronius Gracchus.
577. Q. Petilius Sp. Cn. Corn. Scipio Hiſpallus.
578. P. Mutius Scævola, M. Æmilius Lepidus II.

579. Sp. Poſtumius Albinus, M. Mutius Scævola.
580. L. Poſtumius Albinus, M. Popilius Lænas.
581. C. Popilius Lænas, P. Ælius Ligur.
582. P. Licinius Craſſus, C. Caſſius Longinus.
583. A. Hoſtil. Mancinus, A. Atilius Serranus.
584. Q. Martius Philippus II. Q. Servilius Cæpio.
585. L. Æmilius Paulus II. C. Licinius Craſſus.
586. Q. Julius Pætus, M. Julius Pennus.
587. C. Sulpicius Gallus, M. Claudius Marcellus.
588. T. Manlius Torquatus, Cn. Octavius.
589. A. Manlius Torquatus, Q. Caſſius Longinus.
590. T. Sempronius Gracchus, M. Juventius Talna.
591. P. Cornel. Scipio Naſica, C. Martius Figulus.
592. M. Valerius Meſſala, Fannius Strabo.
593. L. Anicius Gallus, M. Cornelius Cethegus.
594. Cn. Corn. Dolabella, M. Fulvius Nobilior.
595. M. Æmilius Lepidus, C. Popilius Lænas II.
596. Sex. Jul. Cæſar, L. Aurelius Oreſtes.
597. L. Corn. Lentulus, C. Martius Figulus II.
598. L. Cornel. Scipio Naſica, M. Cl. Marcellus II.
599. Q. Opimius Nepos, L. Poſtumius Albinus.
600. Q. Fulvius Nobilior, T. Annius Luſcus.
601. M. Claud. Marcellus III. Valer. Flaccus.
602. L. Licinius Lucullus, A. Poſtumius Albinus.
603. L. Quintius Flamininus, M. Acilius Balbus.

Sub his Conſulibus III. bellum Punicum inchoatur; *at anno* 604. Scipio Æmil. Carthaginem capit, diruit.

Primum igitur, quod de Plauti morte poſitum eſt, id ex Cicerone in Bruto conſtat: *Nam Plautus*, inquit, *P. Claudio, L. Porcio Coſſ. mortuus eſt, Catone Cenſore*, id eſt anno U. conditæ. D. LXIX. ſeu CLXXVII. ante Chriſtum natum. Fallitur itaque Hieronymus, cum in Chronico Euſebiano ſcribit, OLYMPIADE CXLV. *Plautus ex Umbriâ Sarſina Romæ moritur*. Dicendum enim fuerat OLYMPIADE CXLIX. Quod an obſervatum à Scaligero fuerit, neſcio.

Scipio autem Major, avus Scipionis Æmiliani, per adoptionem filii ſcilicet, anno ſequenti, id eſt DLXX. ab Urbe condita, fato conceſſit, uti olim à Polybio ſcriptum fuerat, & ex eo docet Livius, lib. XXIX. Neque vero aliter ſenſit Cicero in admirabili libello de Senectute.

At Scipio Minor, ſeu Æmilianus, qui naturalis Æmilii Pauli filius fuit, adoptatus autem à filio Scipionis Africani prioris, eodem planè anno natus eſt, quo denatus eſt Plautus; Urbis conditæ ſcilicet, DLIX. id quod negaverit nemo, cum Livius ſcribat lib. XLIV. *Conſulem* (id eſt, Æmilium Paulum) *quum ſe in caſtra victor recepiſſet, ne ſincero gaudio frueretur, cura de minore filio ſtimulabat. P. Scipio is erat Africanus, & ipſe poſtea deleta Carthagine appellatus, naturalis Conſulis Pauli, adoptione, Africani nepos. Is ſeptimum decimum tunc annum agens, quod ipſum curam augebat*, &c.

Terentius

Terentius denique ſub Conſulatu Cornel. Dolabellæ & Fluvii Nobilioris mortuus eſt, uti ſcriptum à Suetonio fuerat, quem Donatus tranſcripſit. *Ceteri mortuum eſſe credunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore Coſſ.* quod in annum Urbis conditæ D. XCIV. incidat neceſſe eſt. Sed quo anno natus eſt? hoc enim quæri utile fuerit. Id ita conſtitui poteſt: pro certo affirmavit Feneſtella, ſcriptor Antiquitatis Romanæ peritiſſimus: *Inter finem ſecundi belli Punici, & initium tertii, natum eſſe & mortuum Terentium.* Verba hominis ſunt apud Suetonium, qui olim de poetis Latinis ſcripſerat; at ſecundum bellum Punicum deſiit anno Urb. conditæ D. LII. Tertium autem inchoatum DC. III. Vides itaque annos XLIX. intra quos & natus ſit & mortuus. Sed tempus illud à Feneſtella poſitum, nec ab initio, nec à fine circumſcriptum eſt; atque adeo, ſi pauculi anni utrinque demantur, facile intelligis quam hæc recte cum eo congruant, quod Suetonius obſervaverat (*Ceteri mortuum eſſe tradunt Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore Coſſ.*) Anni enim X. aut XI. qui à fine ſecundi & ante finem tertii belli Punici inter utrumque terminum partiendi & diſtrahendi, rem claram & ediſſertatam dabunt. Quamobrem natus eſt Terentius anno urbis Romanæ D. LX. id eſt, novem annis ante mortem Plauti, totidem annis ante ortum Scipionis Æmiliani, undecim autem ante obitum Scipionis Majoris, qui, primus, Africanus dictus eſt. Neque vero ultra hoc tempus Conſulis Fulvii ſcripſiſſe Terentium apparet, cùm poſtrema omnium Fabularum, ADELPHI ſcilicet, edita fuerit anno Urbis D. XCIII. L. Anicio Gallo, M. Cornel. Cethego Coſſ. quo tempore natus erat Terentius annos XXXIV. Hinc itaque eſt, quod, ubi de Plauto & Nævio loquitur, eos inter veteres poëtas refert, in Prologo Eunuchi, ſcilicet:

Quare æquum eſt vos cognoſcere, atque ignoſcere,
Quæ VETERES facitarunt, ſi faciunt novi.

Neque hoc minus verum eſt quod dicam: non potuiſſe juvari Terentium in Fabulis ſcribendis à Scipione Majore, cùm circa obitum illius, undecim, non amplius, annos natus eſſet. Sed en tibi fontem erroris, ex quo tot portenta profluxerunt; videlicet utrumque Scipionem confuderunt, & alterum pro altero ſumſere. Quo enim tempore edidit Adelphos Terentius, jam annos quinque & viginti natus erat Scipio Æmilianus, quo nihil majus habuit imperium Romanum. Verum enim Herois illius elogium eſt *P. Scipio Æmilianus, vir avitis P. Africani paterniſque L. Pauli virtutibus ſimillimus,* &c. INGENIIQUE AC STUDIORUM EMINENTISSIMUS, *&c.* Paterculus lib. I.] At, qui talis erat, facile, ut arbitror, Terentium, ſi fuiſſet opus, adjutare potuiſſet. Huic paterculi teſtimonio addas licet quod de cura L. Pauli circa educationem inſtitutionemque liberorum, de tot magiſtris è Græcia petitis qui illos in omni artium genere erudirent, à Plutarcho ſcriptum eſt: at non tranſcribam, cùm totum id apud ipſum legere poſſis. Aliùd quoque fuit, unde in errorem inducti homines fuere; nomen Lælii ſcilicet. At hoc meminiſſe decuerat, Scipionem Æmilianum Lælii opera uſum quoque fuiſſe, ſed illum Lælium prioris filium intelligi

intelligi debere. Quid autem, ut ad Æmilianum revertatur oratio, an cuiquam minus credibile videatur, potuisse illum ea ætate [xxv. an.] Menandreas Fabulas Latine convertere, quâ multi longè minori indole prædîti quàm qua ipse erat, jam clarissima ingenii sui monumenta sæpius ediderunt? An quod Menandri Fabulæ difficiles erant? Imò nil facilius, nil apertius, uti ex latissimis fragmentis constat, quæ passim apud Auctores seu sacros seu profanos reperias. Sed nunc, ut rem absolvam, libet mihi illa percurrere, quæ ex Suetonio excerpsit Æl. Donatus, aut, quod verum est, qui nobis Donatum mutilarunt. (*Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maxime cum P. Scipione Africano, & C. Lælio: quibus etiam corporis gratiâ conciliatus existimatur, quod & ipsum Fenestella arguit, contendens utroque majorem natu fuisse.*) Hoc dextra lævaque falsum est, & fieri nequit. Qua enim ratione fieri possit, ut Scipione Africano ætate major esset Terentius, cum tanto tempore post Plauti obitum floruerit, ut eum veterem vocet, uti ostendi superius? at Plautus uno tantum anno ante mortem Scipionis Africani obiit. Quonam etiam pacto congruere hæc possunt cum illis ejusdem Fenestellæ verbis *inter finem secundi belli Punici & initium tertii natum esse & mortuum Terentium?* Itaque hæc à Fenestella scribi non potuerunt; sed videlicet eum Epitomistes non est assecutus. Id enim scripserit Fenestella de Scipione Æmiliano; neque aliter sentiebat Nepos, cum *æquales omnes fuisse tradidit*; quanquam, ut dixi antea, decem aut undecim anni inter ætatem Æmiliani & Terentii intercedunt.

Propterea summa quoque titulo adscribitur] Titulus hoc loco *Didascaliam* significat. Ergo, ut hodie editur, multila est.

Si modo in scribendo indiguerit] Recte illud, *si modò:* quamvis enim admirabilis quædam puritas germanitasque Latini sermonis in Terentii Fabulis sit, non tamen inde probetur adjutum eum fuisse à summatibus viris, cum Phædrus Thracii generis servus, qui sub Tiberio vixit, tam pure, tamque Latine, sine omni tamen adjutoris suspicione scripserit. Quanquam circa Heautontimorumenon Terentii aliquid est, quod me movet tamen: sed id alias fortasse agetur.

Non tam Scipione & Lælio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere] Et tamen adolescentulus ille annum jam tunc vicesimum agebat. Sed & Salustius ulterius multo adolescentiam produxit; qui pontificatum maximum Caio Cæsari mandatum ait, cum *adhuc adolescentulus* esset. Quot annos autem natus erat Cæsar? poteras dixisse XXVI. & id ostendet Manutius, ni credis.

Consetius redeuntem è Græcia periisse in mari dicit cum CVIII. *Fabulis conversis è Menandro.*] Gravissimum verò damnum, inquies. Verùm ne lacryma, neque te afflictes, non quod illæ Fabulæ salvæ sint, sed quia nunquam à Terentio scriptæ fuerunt. Id enim nec vitæ tempus patitur, nec, si vel seculum explesset Terentius, centum & octo Fabulas è Menandro convertere potuisset, nisi ab Orco Græcus poëta remissus fuisset, qui novas denuo faceret. Nam ex his comœdiis, quæ hodie leguntur, quatuor sunt Menandri; Menander autem, uti ex Suida & veteribus magistris constat, CVIII. aut ad summum CIX. quanquam alii CV. tantum prodiderunt, scripserat; at ex illis jam quatuor conversæ fuerant à Terentio. Quamobrem

obrem bono Conſetio ob iſtam tam inſignem munificentiam videt quantum fidei debeatur. Antequam deſino, dicendum aliquid ar- bitror de illo etiam quod multis perſuaſum eſſe video; fieri potuiſſe ut *ſecutus ſit Scipionem triumphantem Terentius, pileo capiti impoſito, omnique deinde vita, ut dignum erat, libertatis auctorem coluerit.* Illa verba, quæ Livii ſunt, editioni ſuæ, quæ omnium politiſſima eſt & venuſtiſſima, præfixit vir clariſſimus, cujus nomini parcendum. Sunt autem illa ex Livio lib. xxx. petita, ſed quæ in poëtam no- ſtrum haud conveniant; is enim Terentius, quo de agitur, tunc ſenator erat, ut ex ipſomet Livio conſtat; deinde prætor, dein le- gatus quoque P. R. Carthaginem miſſus eſt. Adde quod & nomina diverſa utrique; nam poëta dictus eſt, P. Terentius, ille alter Quintus Terentius Culleo. Sed Oroſius tamen diſerte ſcripſit: *Scipio jam cognomento Africanus, triumphans, Urbem ingreſſus eſt quem Terentius, qui poſtea Comicus, ex nobilibus Carthaginenſium captivis, pileatus, quod indultæ ſibi libertatis inſigne fuit, triumphantem poſt currum ſecutus eſt.* Ita, inquam, ſcripſit Oroſius, ſed nil eſt quod à vero magis alienum ſit; neque hoc in Oroſio novum. Si Li- vium diligenter conſuluiſſet, tale quid haud unquam ſcripſiſſet. Dein ea fabula, quoquò illam vertas, ſtare non poteſt; nam pri- Scipio anno Urbis DLII. triumphavit; at cum ab Æmiliano cap- ſuit Carthago, poëta noſter jam fato functus fuerat, uti ſuperi oſtendi; ſique adhuc in vivis erat, quod contra eſt, Romæ tun florere debuit. Videtur tamen & ei rumori ſeſe credulum præbu iſſe Quinctilianus Declamatione IX. cui reſponderi haud neceſ eſt, nam abunde dictum arbitror.

JUDICIA VETERUM DE TERENTIO

VARRO, Parmenone. NONIUS in Poſcere.

IN argumentis Cæcilius poſcit palmam; in etheſin Terentium in ſermonibus Plautus.

CICERO de optimo genere Oratorum.

In re quod optimum ſit quæritur: in hominibus dicitur, quo eſt. Itaque licet dicere, & Ennium ſummum Epicum poëtam, cui ita videtur; & Pacuvium Tragicum; & Cæcilium fortaſſe Co- micum. Unum vero eſt genus perfecti, à quo qui abſunt, gene differunt, ut ab Attio Terentius: ſed in eodem non ſunt pares.

Et infra.

Idem & Andriam & Synephebos, nec minus Terentium Cæcilium, quam Menandrum legunt. Quod eſt igitur eorum orationibus è Græco converſis faſtidium, nullum cum ſit in ver- bus?

Lib. VII. Epiſt. 3. ad Attic.

Secutus ſum, non dico Cæcilium, Mane ut ex portu in Piræum (mal enim auctor Latinitatis eſt) ſed Terentium: cujus fabellæ, prop- elegantiæ

tiam ſermonis putabantur à C. Lælio ſcribi, Heri aliquot adoleſcentuli coîmus in Piræum.

In Lælio ex perſona Lælii.

In Andria familiaris meus Terentius dixit. Et mox: In obſequio, quoniam Terentiano verbo libenter utor, comitas adſit.

HORATIUS, *lib. Epiſt. ad Auguſtum.*

Ambigitur quoties, uter utro ſit prior; auſert
Pacuvius docti famam ſenis, Accius alti.
Dicitur Afrani toga conveniſſe Menandro;
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte;
Hos ediſcit, & hos arcto ſtipata theatro
Spectat Roma frequens.

OVIDIUS, *lib.* II. *Triſtium.*

Nec liber indicium eſt animi; ſed honeſta voluntas
Plurima mulcendis auribus apta refert.
Accius eſſe atrox: conviva Terentius eſſet,
Eſſent pugnaces qui ſera bella canunt.

VOLCATIUS SEDIGITUS *apud* A. GELLIUM, *lib.* XV. *cap.* XXIV.

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam Poëtæ Comico cui deferant.
Eum, me judice, errorem diſſolvam tibi:
Ut contra ſiquis ſentiat, nihil ſentiat.
Cæcilio palmam Statio do Comico.
Plautus ſecundus facile exſuperat cæteros,
Dein Nævius, qui ſervet pretium, tertius eſt.
Si erit, quod quarto, dabitur Licinio.
Poſt inſequi Licinium facio Atilium.
In ſexto ſequitur hos loco Terentius.
Turpilius ſeptimum, Trabea octavum obtinet:
Nono loco eſſe facile facio Luſcium.
Decimum addo cauſâ antiquitatis Ennium.

VELLEIUS PATERCULUS, *lib.* I.

Dulceſque Latini leporis facetiæ per Cæcilium, Terentiumque & Afranium, ſub pari ætate nituerunt.

FAB. QUINTILIAN. *lib.* X. *cap.* I.

In Comœdia maxime claudicamus; licet Varro dicat Muſas, Ælii Stolonis ſententia, Plautino Sermone locuturas fuiſſe, ſi Latine loqui vellent: licet Cæcilium laudibus ferant: licet Terentii ſcripta ad Scipionem Africanum referantur: quæ tamen ſunt in hoc genere elegantiſſima & plus adhuc habitura gratiæ, ſi intra verſus trimetros ſtetiſſent.

Idem Declamat. IX. *ſive Gladiator.*

Terentium, quem inter cæteros captivos, ſecundo Punico bello, Scipio Africanus vinculis exolverat, memoriæ tradidere majores, inſigne receptæ libertatis pileo teſtantem, in triumpho ducis eſſe conſpectum.

PLINIUS, *lib.* I. *epiſt.* xvi.

Legit mihi nuper epiſtolas, quas uxoris eſſe dicebat: Plautum vel Terentium metro ſolutum legi credidi.

AGELLIUS, *lib.* VII. *cap.* xiv.

Vera autem & propria hujuſmodi formarum exempla in Latina lingua M. Varro eſſe dicit, ubertatis Pacuvium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentium.

Idem lib. XVII. *cap.* xxi.

Neque magno intervallo poſtea Q. Ennius, & juxta Cæcilius & Terentius, ac ſubinde Pacuvius: & Pacuvio jam ſene Accius, clariorque in poëmatis eorum obtrectandis Lucilius fuit.

AUSONIUS *in Protreptico ad Nepotem.*

Tu quoque qui Latium lecto ſermone, Terenti,
Comis & adſtricto percurris pulpita ſocco,
Ad nova vix memorem diverbia coge ſenectam.

LACTANT. *de falſa ſap. cap.* iv.

Nemo poteſt de ſe recte judicare. Quod nobilis poëta teſtatur, ita enim comparatam eſſe hominum naturam, &c.

EUSEBIUS *in Chronico.*

Ptolemæi VI. id eſt Pilometoris regno deceſſit P. Terentius, quo tempore Ariſtarchus, Homericorum ille verſuum cenſor, floruit.

HIERON. *in Chronico. Olymp.* 155. *ann.* 3.

P. Terentius Carthaginenſis Comœdiarum ſcriptor, ob ingenium & formam libertate donatus, in Arcadia moritur: qui primùm Andriam, antequam Ædilibus, Cæcilio multum ſe miranti legit.

Idem, de optimo genere interpretandi.

Terentius Menandrum, Plautus & Cæcilius veteres Comicos interpretati ſunt: numquid hærent in verbis? ac non decorem magis & elegantiam in tranſlatione conſervant, quàm veritatem interpretationis.

Idem ad Suniam & Fretellam.

Hanc eſſe regulam boni interpretis, ut idioma alterius linguæ, ſuæ linguæ exprimat proprietate: quod quidem & Tullium in Protagora Platonis, & in Oeconomico Xenophontis, & in Demoſthenis contra Æſchinem oratione feciſſe convincimus, & Plautum, Terentium, Cæciliumque eruditiſſimos viros in Græcis Comœdiis transferendis.

Idem

Idem ad Paulinum.

Habet unumquodque propoſitum principes ſuos. Romani duces imitentur Camillos, Fabricios, Regulos. Scipiones: Philoſophi proponant ſibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Ariſtotelem: Poëtæ æmulenter Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium.

PAULUS OROSIUS, *lib.* IV. *cap.* XIX.

Scipio jam cognomento Africanus, triumphans urbem ingreſſus eſt, quem Terentius, qui poſtea Comicus, ex nobilibus Carthaginenſium captivis pileatus, quod indultæ ſibi libertatis inſigne fuit, triumphantem poſt currum ſecutus eſt.

Livius lib. XXX. *non Comicum hunc intelligi, ſed ad Terentium Culleonem ſenatorem Rom. refert, qui pileo capiti impoſito, ſecutus eſt Scipionem triumphantem: certe de alterutro Quintiliani etiam locus ex Declam.* IX. *intelligendus eſt.* Lindenbrogius.

SIDONIUS APOLLINAR. *Carm.* XX.

Quid vos eloquii canam Latini,
Arpinas, Patavine, Mantuane,
Et te Comica qui doces, Terenti,
Et te tempore qui ſatus ſevero,
Graios, Plaute! ſales lepore tranſis?

RUFINUS GRAMMATICUS *Antiochenſis.*

Agnovit metrum, ſervatque Terentius artem;
Nam prologos trimetro didicit componere verſu,
Scenarumque actus primos pede claudit eodem.

SERVIUS *in illud lib.* I. *Æneid.* Talibus incuſat.

Sciendum eſt, Terentium, propter ſolam proprietatem, omnibus Comicis eſſe præpoſitum; quibus eſt, quantum ad cætera ſpectat, inferior.

FL. SOSIPATER CHARISIUS, *lib.* II.

Ἦθη, ut ait Varro de Latino ſermone, lib. v. nulli alii ſervare convenit quam Titinnio & Terentio. Πάθη verò Trabea, inquit, & Attilius & Cæcilius facile moverant.

ISIDOR. *Origin. lib.* I. cap. XXXIX.

Fabulas poëtæ quaſdam delectandi causâ finxerunt, quaſdam ad naturas rerum, nonnullas ad mores hominum interpretati ſunt. Delectandi causâ fictas, ut eas quas vulgo dicunt, vel quas Plautus & Terentius compoſuerunt.

In antiquo Cod. Mſſ. in Bibliotheca Regis Gall. multiſque aliis Mſſ.

Natus in excelſis tectis Carthaginis altæ
Romanis ducibus bellica præda fui.
Deſcripſi mores hominum, juvenumque, ſenumque,
Qualiter & ſervi decipiant dominos:

Quid meretrix, quid leno dolis confingat avarus.
Hæc quicunque legit, ſic, puto, cautus erit.

EVANTHIUS *de Tragœdia & Comœdia.*

Tum perſonarum leges circa habitum, ætatem, officium, partes agendi, nemo diligentius Terentio cuſtodivit. Quinetiam ſolus auſus eſt, cum in fictis argumentis fidem veritatis aſſequeretur, etiam contra præſcripta Comica, meretrices interdum non malas introducere: quibus tamen, cur bonæ ſint, & voluntas per ipſum & cauſſa non deſit. Hæc cum artificioſiſſima Terentius fecerit: tum illud eſt admirandum, quod & morem retinuit, ut Comœdiam ſcriberet, & temperavit affectum, ne in Tragœdiam tranſiliret: quod cum aliis rebus minime obtentum & à Plauto, & ab Afranio, & Accio, & multis fere magnis Comicis invenimus. Illud quoque inter Terentianas virtutes mirabile, quod ejus Fabulæ eo ſunt temperamento, ut neque extumeſcant ad tragicam celſitudinem, neque abjiciantur ad mimicam vilitatem. Adde quod nihil abſtruſum ab eo ponitur; aut quod ab hiſtoricis requirendum ſit: quod ſæpius Plautus facit, & eò eſt obſcurior in pluribus locis. Adde quod argumenti ac ſtyli ita attente memor eſt, ut nuſquam non caverit aut curaverit ea, quæ obeſſe potuerunt: tum quod media primis atque poſtremis ita nexuit, ut nihil additum alteri, ſed aptum ex ſe totum & uno corpore videatur eſſe compoſitum. Illud quoque mirabile in eo primo, quod non ita miſcet perſonas quatuor, ut obſcura ſit earum diſtinctio. Et item, quod nihil ad populum facit actorem, velut ex Tragœdia, loqui: quod vitium Plauti frequentiſſimum eſt. Illud etiam inter cætera ejus laude dignum videtur, quod locupletiora argumenta ex duplicibus negotiis delegerit ad ſcribendum. Nam excepta Hecyra, in qua unius Pamphili amor eſt, cæteræ quinque binos adoleſcentulos habent.

ANNOTATIONES J. HEN. BOECLERI
IN JUDICIA VETERUM DE TERENTIO.

IN his judiciis quædam ne abſurditate quidem carent: quale *Volcatii Sedigiti* pridem doctis viſum eſt. *Elegantia ſermonis, & mores,* conſenſu tribuuntur: etiam *ars & metri diligentia.* In *argumentis* quid valeat ſubinde videbimus. Diximus autem antea, aliud vulgi, aliud eruditorum de Poëtis judicium eſſe. Certe, ſi quis attendat, *Horatii* verſus allati, vulgi ſententiam, non ipſius, ſummi ſane Critici, exprimunt. Quid enim ipſe admiraretur in principe Comicorum, noluit cuiquam occultum eſſe. Ipſi eruditi tantum inter ſe non diſcrepare videbuntur, ſi ſingulos intueamur, quin unius & alterius ſententia cæterorum auctoritate obrui queat. De Horatio dictum eſt: quem non legit, multo minus Terentiaras in eo imitationes obſervavit, qui ad interpretes ſibi hic eundem exiſtimat. *Servii* auctoritas tanti non eſt, ut loco rationis eſſe debeat. Nonne enim multa ſunt, quæ eruditionis potius, quàm judicii facultatem in eo Grammatico teſtantur? *Fabius Quintilianus*

tilianus pleno laudat ore Terentium, nisi quod incaute de trimetris addit: refutatus merito à *Georgio Fabricio*. Cæterum qui paucissimos accuratæ criticæ successu omni ævo præstitisse, ignorat: illum pleraque interioris doctrinæ mysteria fugiant necesse est. Non sufficit eruditio, quæ confidentiam persæpe generat; ut plus satis prompti sint, ad pronunciandum, qui auctoris genium nondum perdidicerunt: ne dicam de pervulgatis opinionibus, quæ haud raro eximias quoque mentes devertunt: cum præsertim quod probe notandum, de nova comœdia judicaturis, respectus veteris subinde obstaret, animumque diversè traheret. Dicam iterum: Accedat vir ingenio & doctrina præstantissimus, ad ferendum paulo explicatius de magno aliquo & perfecto ex Veteribus Poëta sententiam: nisi iterum iterumque relegerit, nisi cogitaverit subtilissime, ac exegerit singula attentissime, facile linea excidet. Documenta nolumus jam nisi ex proximo petere. Sicut acerrimi vir ingenii *Franciscus Guietus* nuper admodum, rectissime & felicissime amplexus Afranii sententiam, *omnes omnium Comicorum in uno Terentio eminere virtutes*, judicavit: ita superiore sæculo, nollemus summo viro, & quod caput rei est, κριτικωτάτῳ, *Julio Scaligero* ea de nostro poëta excidisse, quæ nullomodo defendi, ac ne tolerari quidem possunt.

Illud quidem libenter sumimus, quod de judicio populi fatetur; quo etiamsi superatum esse legam à Philemone Menandrum, nondum tamen ideò Menandro major est Philemon. Debet enim, ni fallor, eruditis idem licere, quod populo: ut hic quidem pro suo captu, illi pro ingenio & doctrina sententiam ferant. At enim populi judicio hic standum est: populo dabantur fabulæ; & is *non ad discendam sermonis puritatem eò confluebat, sed ad animum risu ac jocis relaxandum:* quæ *Scaligeri* verba sunt. Sed περιεργία populi non tollit artium instituta. Quando in foro reus accusatur ac defenditur, Populus non confluit ad discendam sermonis elegantiam; neque propterea non laudabitur Orator, qui studet. Confluxerit populus ad oblectandum animum visu & auditu rerum ridicularum: huic desiderio explendo, nemo opinor Poëta fabulam scripserit: histrione enim quam Poëta dignior hæc opera esset. Poëtæ institutum ad philosophiam spectat: atque in Comœdia hoc ipsum agit, ut, dum putat populus ludicram rem geri, amore virtutum, odio vitiorum, quæque his affinia sunt, & ad emendandos mores pertinent, imbuatur. Rudioribus itaque temporibus, rudius hoc solebat fieri: animisque nec compositis nec excultis aliquid indulgendum erat. Accedente quodam cultu, ut in omnibus civitatibus ac inconditis moribus ad gradus quosdam disciplinæ proceditur, temperandum erat quicquid nimium videbatur, invitatis & placide traductis ad rectiora animis: ut voluptatem non jam ex solo risu, quod imperitissimorum est, sed ex consuetudine vitæ fortunæque humanæ, eleganti rerum textu ac consecutione per imitationem expressa, sibi petendam judicarent. Quam ipsam rem cum Comœdia nova sibi proposuisset, aliorum industriâ sane profecerit; certe solius Terentii ingenio ad fastigium ascendit. Si igitur Volcatius Sedigitus de Comicis judicium ferre

voluit, cur tam diversa miscuit? Cur Plautum & alios ideò prætulit, quod plus de antiquæ Comœdiæ genio referrent? cur populo, etiam cultiori sæculo haud ægre ad solutiora respicienti, adulatus potius, quàm poëseos instituto, & doctrinæ legibus obsecutus est? Sed mittamus Sedigitum: qui tamen errandi Scaligero auctor fuit, nam ut ejus judicium defenderet, suo non bene usus est. Quis enim porro ferat ista? *At res putentur ipsæ, profecto languidiores erunt Terentianæ:* quam apud Plautum scilicet aliosque. Quis demum ille languor? si omnia excutias, hoc dicendum fuerit: quæ res in Comœdia ita exhibentur, ut minus captetur risus, neque jocis & facetiis omnia impleantur, illæ languidiores sunt. Nunquam tulisset ille princeps Criticorum æquo animo, si quisquam alius pronunciasset languidiorem esse Poësin, ubi retinetur quod est difficillimum, sed Poëta accurato dignum, ex hilaritate modus. Quid? quod urbanitatis eruditæ ac festivitatis artificio nemini cedit Terentius. Tantum obest rationi auctoritas, cui te semel permiseris. Et excogitandum tamen aliquid fuit, ne sine ratione videretur disputari. *Quando* (inquit *Scaliger*) *res eo perducta est, ut nos in lingua patria, hoc est, Latina, simus peregrini, quam ex nitidissimi cujusque authoris operibus emendicatam, ad ea quæ sentimus applicaremus; atque in ea Terentianæ munditiæ potiores essent salibus Plautinis: quantum propter animi voluptatem tribuerunt Plauto prisci, tantum ætas nostra, ob linguæ Latinæ cultum, Terentio. Ille igitur illorum secunda fortuna commendatus: hic nostra miseria magnus factus est. Nam equidem Plautum ut Comicum, Terentium ut loquutorem admirabor.* Si miseria junioris ævi caussam dedit ἀμαρτήματι χρητικῷ: quid ergo ante tot sæcula *Horatium* movit, ut stultitiæ postularet eos, qui sales Plautinos ad urbanitatem & leporem referrent? ut non phrasin magis Terentii, quàm sales & lepores tanto studio consectaretur? At unus & item alter ob solum linguæ Latinæ nitorem nuper tantum Terentio tribuit. Nescio quinam illi fuerint: omnium minime decebat Scaligerum in eo numero esse: qui, si tanta intentione animi tractasset Terentium, quanta Virgilium, non minus perfectum in suo opere illum per omnia judicasset. Sunt autem, ut omnibus patet, inter eruditos non pauci, & fuerunt, qui orationem Terentii merito quidem admarunt, longe plura autem, id est, omnia ea, quibus opera hujusmodi commendantur, in eo admirati sunt: nec ut *locutoris* (absit verborum vilitas, ubi plus quam verba spectantur) sed ut Comici & Philosophi exacti hoc exemplar sibi proposuerunt. Enimvero, qui præter stilum nihil in Terentio amare didicit, eum à Musis & Gratiis cum maxime alienum esse nemo abnuat. Sed hæc hactenus ad *Jul. Scalig. Poet. lib.* III. *cap.* xcvi. & VI. *cap.* ii.

LOCA MENANDRI, ET APOLLODORI,

Quæ TERENTIUS Latine est interpretatus.

SCHREVELIUS LECTORI.

SUbjecit editioni Terentianæ à se recensitæ Nobilissimus ac celeberrimus *Dan. Heinsius* loca aliquot Menandri, quæ Terentius Latine est imitatus, ex collectione *Andreæ Schotti*: nos iis alia ex

eodem Menandro adjunxi nus, atque insuper ex Apollodoro, quòd illos duos proprie imitatus fuerit atque expresserit Poëta, quod ex Comœdiarum ejus ἐπιγραφαῖς est manifestum. Ea autem nobis suppeditarunt, partim excerpta *Gratiana* ex Tragœdiis & Comœdiis Græcis partim quædam Terentii editio à *Martino Hainneccio* procurata, partim doctorum in Terentium Commentaria.

ANDRIA. Actus I. Scena I.

FEci è servo ut esses libertus mihi. *Versus Menandri legitur etiam in Elenchis.*

Ἐγώ σε δοῦλον ὄντ' ἔθηκ' ἐλεύθερον.

Ego te, quum servus esses, liberum feci.

Mala mens, malus animus. *Videtur Terentius allusisse ad illud Menandri:*

Γνώμης γὰρ ἐσθλῆς ἔργα χρηστὰ γίγνεται.

Bonæ mentis, bona sunt opera.

Actus I. Scena II.

Nihil me fallis. *Menandri apud Donatum:*

Νῦν δὲ σ' οὐκ ἐλήθεις με ἄν.

Neque tu tunc me clam es.

Actus II. Scena II.

Olera & piscículos. *Menandri verba è Perinthia huc pertinentia, quæ ab Athenæo, lib.* VII. *Dipnosophist. referuntur.*

Τὸ παιδίον σὺ' εἰσῆλθεν ἰχθυᾶς φέρον.

Intravit puer minutos piscículos ferens.

Actus III. Scena II.

Nunc primum fac istæc ut lavet. *Menander:*

Λούσατε αὐτὴν τάχιστα.

Lavate illam actutum.

Actus III. Scena III.

Amantium iræ. *Expressit Terentius illud Menandri, & explicat Victorius Var. lect. lib.* IV. *c.* xiv.

Ὀργὴ φιλούντων ὀλίγον ἰσχύει χρόνον.

Amantium iræ exiguo durant tempore.

Actus IV. Scena IV.

Mirum verò, impudenter mulier si facit meretrix, *Menander:*

Οὐδὲν ποθ' ἑταίρα ἔχει καλῶς σωφρονεῖν.

Meretrix pudorem pensi nunquam habet.

Actus V. Scena IV.

Sycophantes. *Menander:* Γεωργῶ·

Καὶ συκοφάντης οὗτος, ὁ τὸ τριβώνιον.

Ἔχων καλεῖται, κἂν ἀδικῆται τύχῃ.

Cui vestis squalida, sycophanta dicitur

Statim, quamvis patiatur ipse injuriam.

Sic est hic. *Menander;*

Οὗτος αὐτός ἐστι.

EUNUCH. *Prolog.*

Reſponſum non dictum eſſe, quia læſit prius. *Hic verſus congruit ſenario, ex Menandri Olynthia:*

Ὡς ἐχ ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρήσομαι.

Ut qui non prior incipiam, ſed me vindicem.

ACTUS I. SCENA I.

Sed ipſa egreditur. *Menander in prologo fabulæ, Thais inſcriptæ, elegantiſſimis verbis ejus θεῷ expreſſit, quos Plutarchus in commentario, De audiendis Poëtis, refert hoc modo:*

Ἐμοὶ μὲν ἔν ἄειδε τοιαύτῃ θεὰ,
Θρασεῖαν, ὡραίαν δὲ, καὶ πιθανὴν ἅμα,
Ἀδικοῦσαν, ἀποκλείουσαν, αἰτοῦσαν πυκνὰ,
Μηδενὸς ἐρῶσαν, προσποιουμένην δ' ἀεί.

Nunc illam talem cane, quod te veneror, dea,
Ferocem, ſed pulchellam, & illecebriloquam;
Injuſtificam, cluſiforem, poſcinummiam;
Et neminamantem, ſemper ſimulantem tamen.

ACTUS II. SCENA II.

Is quæſtus. *Menander.*

Πράττει δ' ὁ κόλαξ ἄριστα πάντων.

Cum adulatore agitur nunc omnium optime.

Nec ſurſum. *Menandro eſt,* στρέφεσθαι ἄνω, κάτω. *Sic enim:*

Ὦμην ἐγὼ τοὺς πλουσίους, ὦ Φανία,
Οἷς μὴ τὸ δανείζεσθαι προσῆκεν, ἢ γένειν
Τὰς νύκτας, ἢ δὲ στρεφομένους ἄνω κάτω,
Οἴμοι λέγειν.

Putabam ego, divites, ô Phania!
Quibus nulla fœnore accipiendi neceſſitas incumbit, neque gemere
Noctu, neque ſurſum deorſum verſando ſeſe
Ejulare. ———

Verſus hi ita rectè leguntur in Plutarchi libellis, non modo impreſſis, verum etiam MSS. duobus περὶ εὐθυμίας. *Nam apud Stobæum cap.* XCV. *mendoſe eſt,* στρεφομένους ἂν νύκτα.

ACTUS II. SCENA III.

Liquet mihi dejerare. *Menander:*

Ὅρκον δὲ φεῦγε, κἂν δικαίως ὀμνύῃς.

Jusjurandum devitato, etiam quum juſte jurare poteris.

ACTUS III. SCENA I.

Nunquam tibi dixi. *Menander:*

Ἔχω δ' ἐπίκληρον Λαμίαν ἤ σοι πρὸς εἰρηκά σοι;

Eſt mihi Lamia; quæ nullos cohæredes habet: nonne dixi tibi?

ACTUS III. SCENA II.

Tacent; ſatis laudant. *Menander:*

——— Καὶ ὅλως μηδὲν λαλεῖ
Διὰ τῆς σιωπῆς, πλεῖστα περὶ αὐτῆς λέγει.

Eo ipſo dum plane nil loquitur, tacendo quam plurima de ſe ipſa dicit.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA IV.

Hic eſt vietus, vetus, veternoſus ſenex, colore muſtellino. *Voluit exprimere locum Menandri:*

Οὗτός ἐϛι γαλεώτης γέρων.

Hic eſt muſtela ſenex.

ACTUS V. SCENA VI.

Sed tu quod cavere poſſis. *Tranſlata à Menandro ſententia, cujus hi citantur à Stobæo ſenarii:*

Εὐηθειά μοι φαίνεταῖ δηλυμένη
Τὸ νοεῖν μὲν ὅσα δεῖ, μὴ φυλάττεσθαι δ' ἃ δεῖ.

Manifeſta mihi videtur hæc eſſe fatuitas,
Aſſequi, quid fieri oporteat, neque facere tamen.

ACTUS V. SCENA IX.

Quod vis donum, præmium. *Menander,*

Εὖξαι τὶ βάλει, πάντα σοι γενήσεϛαι.

Elige quod optes, optata feres omnia.

HEAUTONTIMOR. ACTUS I. SCENA II.

Illum inſimulat durum. *Menander,*

Σκληρὸν πρὸς υἱὸν ὄν τῷ νουθετεῖν.

Quod in increpando erga filium ſit ſævus.

Periculum ex aliis. *Huc pertinet illud Menandri,*

Βλέπων παιδεύομ' ἰὼς τὰ τῶν ἄλλων κακά.

Mala intuens aliorum doctus ego fui.

ACTUS II. SCENA III.

Occaſio, locus, &c. *Menander:*

Μικρὰ πρόφασίς ἐϛι τῷ πρᾶξαι καλῶς.

Ad prave agendum, parva ſatis occaſio eſt.

ACTUS II. SCENA III.

Texentem telam ſtudioſæ, &c. *Menand. apud P. Victor. lib.* IX. *cap.* XV. *Var. Lect.*

Ἐξ ἰσαρίθμου δ' ἐκρέματο φιλοπόνως πάνυ.

Animum à tela ſuſpenſum omnino ſtudioſe occupabat.

Una ancillula erat, &c. *Menander apud Politianum:*

Καὶ θεραπαινὶς ἦν μία αὕτη
Ξυνύφαινε ῥυπαρῶς διακειμένη.

Et una ancillula erat;
Hæc ſordidi animi plena, texturam una faciebat.

Facinus magnum & memorabile. *Menander:*

Μέγα γὰ περιβόητον ἔργον.

In aurem utramvis ut dormias. *Menander Plautio:*

Κατ' ἀμφοτέραν, ἵν' ἐπίκληρος ᾖ, μείζειν καθευδήσειν.

In aurem utramque, quandoquidem dotata eſt, cubet.

In eum jam res rediit locum, ut ſit neceſſe. *Menander:*

Τρία γάρ ἐϛι, δέσποτα δι' ὧν ἅπαντα γίγνεται.
Ἢ κατὰ νόμους, ἢ ταῖς ἀνάγκαις, ἢ γε τρίτον, ἔθει τινί.

Ad res gerendas his tribus compellimur,
Neceſſitate, lege, conſuetudine.

ACTUS

ACTUS II. SCENA IV.

Formæ mores consimiles sient. *Menander apud Stobæum:*

Ὅταν φύσει τὸ κάλλος ἐπικοσμῇ τρόπος
Χρηστὸς, διπλασίως προσιὼν ἁλίσκει.

Quando mores faciles naturali formæ ornatum adferunt, ventitan dupliciter capitur.

Nos quoque senes est æquum senibus obsequi. *Menander:*

Γέρων γέροντι γλῶσσαν ἡδίστην ἔχει.
Παῖς παιδὶ, καὶ γυναικὶ πρόσφορον γυνή.
Νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσοῦντι, καὶ δυσπραξίᾳ
Ληφθεὶς ἐπῳδός ἐστι τῷ πεφωλιᾷ.

Seni senilis lingua jucundissima:
Puerque puero, & apta mulieri mulier:
Et æger ægro: pressus infortunio
Lenimen est homini malis exercito.

Aliena melius ut videant. *In hanc sententiam Menander:*

Οὐθεὶς ἑαυτῷ τὰ κακὰ σωφρᾷ, Πάμφιλε,
Σαφῶς, ἑτέρῳ δ' ἀχημονοῦντι ὀψεῖ.

Aperte sua mala nemo videt, ô Pamphile,
Sed alterius peccatum conspicabitur.

ACTUS IV. SCENA II.

Nihil tam difficile quin quærendo. *Menander apud Stobæum λόγῳ κ*

Ἅλωτὰ γίνεται ἐπιμελεία, καὶ πόνῳ ἅπαντα.

Omnia queunt laboribus & industria comprehendi.

ACTUS IV. SCENA V.

Jus summum, summa injuria. *Menander apud Stobæum sermone μ*

——ὁ δ' ὀρᾶν τὰς νόμους
Λίαν ἀκριβῶς, συκοφάντης φαίνεται.

——qui leges intuetur optimas
Nimis accuratè, ille sycophanta prorsus est.

ACTUS V. SCENA I.

Argentum ut dares. *Expressit hunc Menandri versiculum:*

Λυτρὸν, θεραπαίνας, καὶ ἀργυρώματα.

Balneas, ancillas, & pecunias.

ACTUS V. SCENA II.

Modo liceat vivere, est spes. *Apollodorus:*

Οὐδέ ποτ' ἀθυμεῖν, τὰ κακὰς πράσσοντα
Ἄνδρα, τὰ βελτίω δὲ προσδοκᾶν ἐστί.

In miseriis nullis labascere convenit,
Meliora sed sperare semper adfore.

ACTUS V. SCENA V.

Quid istud? video non licere, ut cœperam, hoc pertendere. *Menander:*

Ὁ σκληρότατος πρὸς υἱὸν οὐ τῷ νουθετεῖν,
Τοῖς μὲν λόγοις πικρός ἐστι, τοῖς δ' ἔργοις πατήρ.

Valde in monendo si quis asper filio.

Verbis

Verbis acerbus eſt quidem: ſed re, pater.

Sic idem *Menander*:

Πρὸς υἱὸν ὀργὴν οὐκ ἔχει χρηστὸς πατήρ.

Boni parentis ira nulla in filium.

Rufamne illam virginem, cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum, Pater. *Menander*:

Αὐ· ἔσθ' ἃ κρῖναι τ' γαμεῖν μέλλοντα δεῖ,
Ἤτοι προσώπου ἔψιν, ἢ χρηστὸν τρόπον.
Τὴν ὁμόνοιαν γὰρ τὴν πρὸς ἀλλήλους ποιεῖ.

In nuptiis ſpectare res decet duas,
Amabilem aut ſpeciem oris, aut mores probos.
Concordiam nam continent hæc mutuam.

Formam cum probis moribus conjungit hoc verſiculo idem *Menander*:

Ὡς ἡδὺ τὸ κάλλος ὅταν ἔχῃ νοῦν σώφρονα.

Quam grata forma eſt cui comes modeſta mens!

ADELPHIS. ACTUS I. SCENA I.

Et quod fortunatum iſti putant, Uxorem nunquam habui. *Menander*:

Ὦ μακάριόν με! γυναῖκα οὐ λαμβάνω.

O me beatum, qui uxorem habere nolo!

ACTUS I. SCENA II.

Quem neque pudet quidquam, nec metuit quemquam. *Menander apud Priſcian. lib.* VIII.

Ὃς οὐ' ἔστ' ἐρυθριᾶν οἶδεν, οὐδὲ δεδιέναι,
Τὰ πρῶτα πάσης τ' ἀναιδείας ἔχει.

Ille vero, qui nec erubeſcere novit, neque metuere,
Univerſæ impudentiæ primas tenet.

Homine imperito nunquam quicquam injuſtius. *Menander*:

Οὐκ ἐπ' ἀνοίαν οὐδὲν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
Τολμηρότερον.

Nihil imperito videtur eſſe audacius.

ACTUS II. SCENA I.

Minime miror, qui inſanire occipiunt ex injuria. *Menander*:

Οἴμοι! τὸ γὰρ ἄφνω δυσχεῖν μανίαν ποιεῖ.

Hei mihi, ut repentinum infortunium inſaniam parit!

ACTUS II. SCENA III.

Fratrem homini nemini eſſe. *Menander*:

Ὡς ἡδύ γ' ἐν ἀδελφοῖς ἐστιν ὁμονοίας ἔρως.

Quam jucundus eſt inter fratres concordiæ amor!

ACTUS III. SCENA II.

Quid credas jam? aut cui credas? *Menander*:

Μὴ πάντα πίστει πᾶσι πιστεύειν ἀεί.

Credenda cunctis eſſe cuncta ne puta.

ACTUS III. SCENA IV.

Quid vos vis cogit, &c. *Vide locum Menandri, quem hic & ſupra expreſſit in Heautontim. Act.* II. *Scen.* III.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA V.

Tacet. *Menander:*

Πολλοῖς ἀπόκρισις ἡ σιωπὴ τυγχάνει.

Apud multos silentium loco responsionis est.

Erubuit, salva res est. *Menander:*

Ἐρυθριῶν πᾶς χρηστὸς εἶναί μοι δοκεῖ.

Qui erubuit, esse mihi videtur vir bonus.

An sedere oportuit domi virginem tam grandem? *Menander:*

Θυγάτηρ ἐπίγαμος καὶν ὅλως μηδὲν λαλῇ,

Διὰ τῆς σιωπᾶν πλεῖστα περὶ αὐτῆς λέγει.

Filia nubilis, etsi plane nihil loquatur,

Ipso tamen silentio plurimum de se prædicat.

Menses abierunt decem. *Menander Plotio:*

Γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος.

Mulier, postquam concepit, mensem agit decimum.

Dormienti confecturos Deos. *Menander:*

Αὐτόματα γὰρ τὰ πράγματ' εἰς τὸ συμφέρον,

Ῥεῖ κἂν καθεύδῃς, πάλιν τἀναντία.

Sponte sua nam res ad usum manant; sed &, dum quis dormi
rursum contrariæ.

ACTUS V. SCENA III.

Communia esse amicorum inter se omnia. *Menander in Adelphi*
Erasmo citante:

Τὰ τῶν φίλων κοινὰ μόνον τὰ χρήματα,

Καὶ νοῦς δὲ καὶ φρονήσεως κοινωνία.

Communia amicos inter, non pecuniæ
Tantum, sed & mens pariter & prudentia.

ACTUS V. SCENA IV.

Duxi uxorem. *Huc spectat illud Menandri apud Stobæum:*

Τὸ γυναῖκ' ἔχειν, εἶναί τε παίδων, Παρμένων,

Πατέρα, μεριμνας τῷ βίῳ πολλὰς φέρει.

Uxorem habere; liberorum, Parmeno,
Patrem esse, curas multas in vitam invehit,
Et:

Τὸ γενέσθαι πατέρα παίδων, ἦν λύπη, φόβος, φροντίς.

Liberorum patrem esse factum: mœror fuit, formido, & anxieta

HECYRA. ACTUS II. SCENA I.

Neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperia
Menander:

Γυνὴ γυναικὸς πώποθ' ἑκὼν διαφέρει.

A fœmina nil fœmina unquam discrepat.

Postmodum rescisces. *Menander:*

Ταῦθ' ὕστερον λαβοῖς ἂν ἡμαρτημένα.

Quænam sint commissa, hæc tu postmodum rescisces.

ACTUS III. SCENA III.

Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumu
Apollodorus:

Οὕτ

Οὕτως ἕκας⊙ διὰ τὰ πράγματα σεμνὸς ἦν καὶ ταπεινός.
Ita quisque, ut res dant sese, & gravis, & humilis esse solet.

ACTUS III. SCENA V.

Salvum atque validum. *Menander:*
Εὐτυχῶντα καὶ σεσωσμένον.
Fortunatum, salvumque.

ACTUS IV. SCENA II.

Ut ne cui meæ longinquitas ætatis obstet, mortemve exspectet meam. *Menander:*
Πικρόν ἐστι θρέμμα γέρων ἐν οἰκίᾳ μένων.
Amarulentus est alumnus senex domi manens.

ACTUS IV. SCENA IV.

Amaræ mulieres sunt. *Menander apud Stobæum:*
Φύσει γυνὴ δηκτήριον ἐστι καὶ πικρόν.
Natura mala mulier atque effrænis est.

ACTUS V. SCENA III.

Abhinc menses decem fere. *Vidè dictum Menandri, Adelph. Act.* IV. *Sc.* V.

PHORMIONE. ACTUS I. SCENA II.

Quod fors fert, feremus æquo animo. *Menander:*
Ἔνεστ' ἀτυχίαν καὶ βλάβ[illegible]ν εὐχημόνως.
Fortunam adversam, dispendiumque, decenter ferto.

Istuc viri est officium. *Menander:*
Τοῦτ' ἐστὶν ἀνδρός.
Hoc viri est.

ACTUS I. SCENA IV.

Fortes fortuna adjuvat. *Menander apud Stobæum:*
Τόλμαν δικαίαν καὶ θεὸς συναμβάνει.
Audaciam justam vel adjuvat Deus.

ACTUS II. SCENA II.

Injuriam audisti. *Menander in Misogyno:*
——— ὄμνυμί σοι τὸν ἥλιον
Ἣν μὴ παίσειν σοι γραφὴν κακώσεως.
——— juro Solem tibi,
Injuriarum me tibi scripturum dicam.

Cum Ratione.] Rationem, *quod est in Palatino codice, magis placet. Nam ita quoque citat Victor. lib.* V. *c.* XX. *ubi inter alios versus Menandri hunc adducit:*
Τὸ γὰρ τρέφον με, τοῦτ' ἐγὼ κρίνω θεόν·
Nam quod me alit, id ego plane judico Deum.

ACTUS III. SCENA III.

Solus amico amicus. *Apollodorus:*
Μόν⊙ γε ἐπίσταται φιλεῖν τοὺς φίλους·
Ut qui solus amicos amare didicit.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA I.

Senectus ipſa morbus. *Apollodorus:*
Τὸ γῆρας ἐςιν αὐτὸ νόσημα.
Ego meorum ſolus ſum meus. *Apollodorus:*
Ἐγὼ γὰρ εἰμι μόνος τῶν ἐμῶν ἐμός.

ACTUS IV. SCENA IV.

Dicis quod male eſt, &c. *Menander:*
—— Λέγεις ἀεὶ τὸ λυπῆσαι,
Μηδὲν ἀντιπαρατιθεὶς τῶν προσλεγομένων.
Semper, quod mœrorem affert, narras, nihil eorum addens quod ex adverſum alloquiis ſit idoneum.

EVANTHIUS
DE TRAGOEDIA ET COMOEDIA.

Quæ hic de Tragœdia & Comœdia referuntur, ea non, ut alii, ex Cornuto, *vel* Aſpero *deſumpta, ſed ex* Evanthii *commentario in* Terentium *ſelecta eſſe arbitror. Ejuſceque rei evidentiſſimum argumentum eſt, quod ſub hujus eruditiſſimi Grammatici nomine (quem iiſdem cum Donato temporibus, hoc eſt, Olymp. 285. regnante* Conſtantio *fil.* Conſtantini, *C. P. floruiſſe notat* Hieronymus) *hæc verba adferat* Rufinus *Antiochenſis Grammaticus lib. de metris Terentianis:* Concinna argumento, conſuetudine congrua, utilis ſententiis, grata ſalibus, apta metro. *Et poſtea ſic:* Veteres etſi uſi ipſi quoque metris, &c. *Quæ ipſiſſima in hiſce prolegomenis nunc leguntur.* Lindenbrogius..

INitium Tragœdiæ & Comœdiæ à rebus divinis eſt inchoatum: quibus pro fructibus vota ſolventes operabantur antiqui. Nam incenſis jam altaribus, & admoto hirco, id genus carminis, quod ſacer chorus reddebat Libero parti, Tragœdia dicebatur, ἀπὸ τῦ τράγυ καὶ τῆς ᾠδῆς, hoc eſt, ab hirco, hoſte vinearum, & cantilena. Ejus ipſius rei apud *Virgilium* plena fit mentio; vel quod hirco donabatur ejus carminis Poëta; vel quod uter ejus muſti plenus ſolenne præmium cantoribus fuerat; vel quod ora ſua fæcibus perlinebant ſcenici, ante uſum perſonarum ab *Æſchylo* repertum. Fæces enim dicuntur Græcè τρύγες. Et his quidem cauſis Tragœdiæ nomen eſt inventum. At verò nondum coacti in urbem Athenienſibus, cum Apollini Nomio, vel ΑΓΥΙΑ ΘΩ, id eſt, paſtorum vicinorumque præſidi Deo, conſtructis aris in honorem divinæ rei circum Atticæ vicos, villas, pagos, & compita, feſtum carmen ſolenniter cantarent: orta eſt Comœdia ἀπὸ τῶν κωμῶν καὶ τῆς ᾠδῆς compoſito nomine, vel ἀπὸ τῦ κωμάζειν καὶ ᾄδειν, q. e. commeſſatum ire cantantes: quod à Poëtis ſolenni die, vel amatoriè laſcivientibus choris comicis, non abſurdum eſt. Itaque ut rerum, ita etiam temporum ipſo cœpto ordine, Tragœdia primo prolata eſſe cognoſcitur. Nam ut ab incultis & feris moribus

pau-

paulatim perventum est ad mansuetudinem, urbesque sunt conditæ, & vita mitior atque otiosior processit: ita res Tragicæ longè antè Comicas inventæ. Quamvis autem retro prisca volventibus reperiatur *Thespis* Tragœdiæ primus inventor: & Comœdiæ veteris pater *Eupolis* cum *Cratino*, *Aristophaneque* esse dicatur: *Homerus* tamen, qui ferè omnis Poëticæ largissimus fons est, etiam his carminibus exempla præbuit, & velut quadam suorum operum lege præscripsit: Qui Iliadem instar Tragœdiæ, Odysseam ad imaginem Comœdiæ, feciſſe monstratur. Nam post illius tale tantumque documentum, ab ingeniosissimis imitatoribus & digesta sunt in ordinem, & divisa ea, quæ etiam tum temerè scribebantur adhuc impolita, atque in ipsis rudimentis haudquaquam, ut postea facta sunt, decora atque lævia. At nos ea, quæ proprie de Tragœdia dicenda sunt, titulo propositi operis instantes, in alia tempora differamus: & de his fabulis jam loquamur, quas *Terentius* imitatus est. Postquam demonstrandæ originis causa de utriusque generis initio diximus: quod necesse est, jam dicemus.

Comœdia fere vetus, ut ipsa quoque olim Tragœdia, simplex carmen (quemadmodum jam diximus) fuit: quod chorus circa aras fumantes nunc spatiatus, nunc consistens, nunc revolvens gyros, cum tibicine concinebat. Sed primo una persona substituta est cantoribus, quæ respondens alternis choro, locupletavit variavitque rem musicam; tum altera; tum tertia; & ad postremum, crescente numero, per authores diversos, personæ, paliæ, cothurni, socci, & cæteri ornatus atque insignia scenicorum reperta: & ad hoc unicuique suus habitus, & ad ultimum, qui primarum partium, qui secundarum, & tertiarum, qui quartarum, atque quintarum, actores essent, distributa, & divisa quinquepartito tota est fabula; quæ tamen in ipsis ortus sui velut quibusdam incunabulis, & vix dum incipiens καταστάσεως ἐτεώνυμος καὶ ἀρχαία dicta est: ἀρχαία idcirco, quia est de nobis parum cognitis vitiis: ἐτεώνυμος autem, quia inest in ea velut historica fides veræ narrationis, & denominatio omnium de quibus libere describebatur. Etenim per priscos Poëtas, non ut nunc, penitus ficta argumenta, sed res gestæ à civibus palam cum eorum sæpe, qui gesserant, nomine decantabantur. Ideo ipsa suo tempore moribus multum profuit civitatis: cum unusquisque caveret, culpa ne spectaculo cæteris esset, & domestico probro. Sed cum Poëtæ abuti licentius stylo, & passim lædere ex libidine cœpissent plures bonos, ne quisquam in alterum carmen infame proponeret lege lata siluêre. Et hinc deinde aliud genus fabulæ, id est SATYRA, sumpsit exordium: quæ à satyris, quos illotos semper ac petulantes Deos scimus esse, vocitata est: etsi aliunde nomen traxisse prave putant alii. Hæc, quæ Satyra dicitur, ejusmodi fuit, ut in ea, quamvis duro & veluti agresti joco, de vitiis civium tamen sine ullo proprii nominis titulo carmen esset. Quod item genus Comœdiæ multis obfuit Poëtis, cum in suspicionem potentibus civibus venissent, illorum facta descripsisse in pejus, ac deformasse genus stylo carminis: quod primo *Lucilius* novo conscripsit modo, ut Poësin inde faceret, id est, unius carminis plures libros.

Hoc

Hoc igitur, quo ſupra diximus, modo, coacti omittere ſatyram, aliud genus carminis, τὴν νέαν κωμῳδίαν, hoc eſt, novam comœdiam, reperêre Poëtæ, quæ argumento communi magis, & generaliter ad omnes homines, qui mediocribus fortunis agunt, pertineret, & minus amaritudinis ſpectatoribus & eadem opera multum delectationis afferret; concinna argumento, conſuetudine congrua, utilis ſententiis, grata ſalibus, apta metro. Ut igitur ſuperiores illæ ſuis quæque celebrantur authoribus: ita hæc νέα κωμῳδία cum multorum antea, tum præcipue *Menandri*, *Terentique* eſt: de qua cum multa dicenda ſint, ſat erit tamen, velut admonendi lectoris cauſa, quod de Arte Comica veterum chartis continetur, exponere. *Comœdia vetus*, ut ab initio chorus fuit, paulatimque perſonarum numero in quinque actus proceſſit: ita paulatim velut attrito atque extenuato choro ad *novam Comœdiam* ſic pervenit, ut in ea non modo non inducatur chorus, ſed nec locus quidem ullus jam relinquatur choro. Nam poſtquam otioſo tempore, faſtidioſior ſpectator effectus, tunc cum ad cantores a actoribus fabula tranſibat, conſurgere & abire cœpiſſet: admonuit Poëtas, primo quidem choros prætermittere, locum eis non linquentes, ut *Menander* fecit hac de cauſa, non, ut alii exiſtimant, alia. Poſtremo ne locum quidem relinquerunt: quod Latini fecerunt Comici: unde apud illos dirimere actus quinquepartitos difficile eſt. Tum etiam Græci prologos non habent more noſtrorum, quos Latini habent. Deinde θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, id eſt Deos argumentis narrandis machinatos, cæteri Latini inſtar Græcorum habent; *Terentius* non habet. Ad hoc προτατικὰ πρόσωπα, id eſt perſonas extra argumentum accerſitas, non facile cæteri habent: quibus *Terentius* ſæpe utitur, ut per harum inductiones facilè pateat argumentum. Veteres, etſi ipſi quoque metris negligentius egerunt iambici verſus duntaxat in ſecundo & quarto loco tamen à *Terentio* vincuntur reſolutione hujus metri, quantum poteſt comminuti ad imaginem proſæ orationis. Tum perſonarum leges circa habitum, ætatem, officium, partes agendi, non modo diligentius *Terentio* cuſtodit. Quinetiam ſolus auſus eſt, cum in fictis argumentis fidem veritatis aſſequeretur, etiam contra proſcripta Comica, meretrices interdum non malas introducere: quibus tamen, cur bonæ ſint, & voluntas per ipſum & cauſa non deſit. Hæc cum artificioſe *Terentius* fecerit, tum illud admirandum, quod & morem retinuit, ut Comœdiam ſcriberet, & temperavit affectum, ne in Tragœdiam tranſiliret: quod cum aliis rebus minime obtentum & à *Plauto*, & ab *Afranio* & *Accio*, multis fere magnis Comicis invenimus. Illud quoque inter Terentianas virtutes mirabile, quod ejus fabulæ eo ſunt temperamento, ut neque extumeſcant ad tragicam celſitudinem, neque abjiciantur ad mimicam vilitatem. Adde quod nihil abſtruſum ab eo ponitur, aut quod ab hiſtoricis requirendum ſit; quod ſæpius *Plautus* facit, & eo eſt obſcurior in pluribus locis. Ad quod argumenti ac ſtyli ita attente memor eſt, ut nuſquam non caverit, aut curaverit ea, quæ obeſſe potuerunt: tum quod media primis atque poſtremis ita nexuit, ut nihil additum alteri, ſi

aptu

aptum ex ſe totum, & uno corpore videatur eſſe compoſitum. Illud quoque mirabile in eo primo, quod non ita miſcet perſonas quatuor, ut obſcura ſit earum diſtinctio. Et iitem quod nihil ad populum facit actorem velut ex Tragœdia loqui: quod vitium *Plauti* frequentiſſimum eſt. Illud etiam inter cætera ejus laude dignum videtur, quod locupletiora argumenta ex duplicibus negotiis delegerit ad ſcribendum. Nam exceptâ Hecyrâ, in qua unius Pamphili amor eſt, cæteræ quinque binos adoleſcentulos habent. Illud vero tenendum eſt, poſt τὴν κωμῳδίαν Latinos multa fabularum genera protuliſſe: ut Togatas, à ſcenicis atque argumentis Latinis: Prætextatas, ab dignitate perſonarum, & Latina hiſtoria: Attellanas, à civitate Campaniæ, ubi actitatæ ſunt plurimæ: Rhyntonicas, ab actoris nomine: Tabernarias, ab humilitate argumenti & ſtyli: Mimos, ab diuturna imitatione vilium rerum & levium perſonarum. Inter Tragœdiam autem & Comœdiam cum multa, tum in primis hoc diſtat: quod in Comœdia mediocres fortunæ hominum, parvi impetus periculaque, lætique ſunt exitus actionum: at in Tragœdia, omnia contraria, ingentes perſonæ, magni timores, exitus funeſti habentur. Et illic turbulenta prima, tranquilla ultima: In Tragœdia contrario ordine res aguntur. Tum quod in Tragœdia, fugienda vita; in Comœdia, capeſſenda exprimitur. Poſtremo, quod omnis Comœdia de fictis eſt argumentis: Tragœdia ſæpe ab hiſtorica fide petitur. Latinæ fabulæ primo à *Livio Andronico* ſcriptæ ſunt, cum etiam tum ad cuncta recentibus, idem & Poëta & actor fabularum ſuarum fuiſſet. Comœdiæ autem motoriæ ſunt, aut ſtatariæ, aut miſtæ. Motoriæ, turbulentæ: ſtatariæ, quietiores: miſtæ, ex utroque actu conſiſtentes. Comœdia per quatuor partes dividitur, Prologum, Protaſin, Epitaſin, Cataſtrophen. Prologus eſt velut præfatio quædam fabulæ, in quo ſolo licet, præter argumentum, aliquid ad populum, vel ex Poëtæ, vel ex ipſius fabulæ, vel ex actoris commodo loqui. Protaſis primus eſt actus, initiumque dramatis. Epitaſis incrementum proceſſuſque turbarum: ac totius, ut ita dixerim, motus erroris. Cataſtrophe, converſio rerum eſt ad jucundos exitus, patefacta cunctis cognitione geſtorum.

DONATI FRAGMENTUM DE COMOEDIA ET TRAGOEDIA.

COMOEDIA, eſt fabula, diverſa inſtituta continens, affectumque civilium ac privatorum, quibus diſcitur, quid ſit in vita utile, quid contra evitandum. Hanc Græci ſic definiére, κωμῳδία ἐστὶν ἰδιωτικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκίνδυνος περιοχή. Comœdiam eſſe *Cicero* ait, *imitationem vitæ, ſpeculum conſuetudinis, imaginem veritatis.* Comœdiæ autem à more antiquo dictæ: quia in vicis hujuſmodi carmina initio agebantur, apud Græcos: ut in Italia Compitalitiis ludicris, admiſto pronunciationis modulo, quo, dum actus commutantur, populus detinebatur. Aut ἀπὸ τῶν κωμῶν, hoc eſt, ab actu vitæ hominum, qui in vicis habitabant,

tabant, ob mediocritatem fortunarum: non in aulis regiis, ut ſunt perſonæ Tragicæ. Comœdia vero, quia Poema ſub imitatione vitæ atque morum ſimilitudine compoſitum eſt, in geſtu, & in pronunciatione conſiſtit. Comœdiam apud Græcos dubium eſt quis invenerit primus, apud Latinos certum eſt. Comœdiam & Tragœdiam Togatam primo *Livius Andronicus* reperit: aitque, *Comœdiam eſſe quotidianæ vitæ ſpeculum:* nec injuria; nam ut intenti ſpeculo veritatis lineamenta facile per imagines colligimus: ita lectione Comœdiæ imitationem vitæ conſuetudiniſque non ægerrimè animadvertimus. Hujus autem originis ratio ab exteris civitatibus, moribuſque provenit. Athenienſes namque Atticam cuſtodientes elegantiam, cum vellent male viventes notare, in vicos & compita ex omnibus locis læti alacreſque veniebant, ibique cum nominibus, ſingulorum vitam publicabant: unde nomen compoſitum, ut Comœdia vocaretur. Hæc autem carmina in pratis primum mollibus agebantur. Nec deerant præmia, quibus ad ſcribendum doctorum provocarentur ingenia: ſed & actoribus munera offerebantur, quò libentius jucundo vocis flexu ad dulcedinem commendationis uterentur. Caper namque pro donis his dabatur, quia vitibus noxium animal habebatur: à quo etiam Tragœdiæ nomen exortum eſt. Nonnulli autem ex amurca olei fæce, quæ eſt humor aquatilis, Tragœdiam dici vocarique maluerunt. Qui ludi cum per artifices in honorem Liberi patris agerentur, etiam ipſi Comœdiarum Tragœdiarumque ſcriptores, hujus Dei velut Patris numen colere venerarique cœperunt. Cujus rei probabilis ratio extitit: ita enim carmina inchoata proferebantur, ut per ea laudes ejus & facta glorioſa celebrari proferrique conſtaret: tum paulatim fama hujus artis increbuit, *Theſpis* autem primus hæc ſcripta in omnium notitiam protulit. Poſtea *Æſchylus*, ſecutus exemplum, publicavit. De quibus ita *Horatius* in arte Poëtica loquitur:

Ignotum tragicæ genus inveniſſe Camœnæ
Dicitur, & plauſtris vexiſſe Poëmata Theſpis,
Quæ canerent, agerentque peruncti fœcibus ora.
Poſt hunc perſonæ, palleque repertor honeſtæ
Æſchylus, & modicis inſtravit pulpita tignis,
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.
Succeſſit vetus his Comœdia, non ſine multa
Laude: ſed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi: lex eſt accepta: choruſque
Turpiter obticuit, ſublato jure nocendi.
Nil intentatum noſtri liquêre Poëtæ:
Nec minimum meruêre decus, veſtigia Græca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta,
Vel qui Prætextas, vel qui docuêre Togatas.

Fabula generale nomen eſt, ejus duæ primæ partes ſunt, Tragœdia & Comœdia. Si Latina argumentatio ſit, Prætextata dicitur. Comœdia autem multas ſpecies habet: aut enim Palliata eſt, aut Togata, aut Tabernaria, aut Attellana, aut Mimus, aut

aut Rhintonica, aut Planipedia. Planipedia autem dicta, ob humilitatem argumenti ejus, ac vilitatem actorum, qui non cothurno aut ſocco utuntur in ſcena, aut pulpito, ſed plano pede: vel ideo quod non ea negotia continet, quæ perſonarum in turribus aut in cœnaculis habitantium ſunt, ſed in plano & humili loco. Perſonati primi egiſſe dicuntur Comœdiam Cincius & Faliſcus: Tragœdiam Minutius & Prothonius. Omnium autem Comœdiarum ſcripta ex quatuor rebus omnino ſumuntur, nomine, loco, facto, eventu. Nomine, ut Phormio, Hecyra, Gurgulio, Epidicus. Loco, ut Andria, Leucadia, Brunduſina. Facto, ut Eunuchus, Aſinaria, Captivi. Eventu, Commorientes, Adelphi, Heautontimorumenos. Comœdiarum formæ ſunt tres: Palliatæ, Græcum habitum ferentes: quas nonnulli Tabernarias vocant. Togatæ juxta formam perſonarum, habitum togarum deſiderantes. Attellanæ, ſalibus & jocis compoſitæ, quæ in ſe non habent niſi vetuſtam elegantiam. Comœdia autem dividitur in quatuor partes, Prologum, Protaſin, Epitaſin, Cataſtrophen. Prologus eſt prima dictio, à Græcis dicta προλογος, id eſt, antecedens veram fabulæ compoſitionem elocutio. Ejus ſpecies quatuor ſunt: Συστατικὸς, commendatitius: quo fabula vel Poëta commendatur. Ἀναφορικὸς relativus: quod aut adverſario maledicta, aut gratiæ populo referuntur. Ὑποθετικὸς, argumentativus: fabulæ argumentum exponens. Μικτὸς, miſtus: omnia hæc in ſe continens. Inter Prologum & Prologium quidam hoc intereſſe voluerunt: quia prologus eſt velut præfatio quædam fabulæ, in quo ſolo ſcilicet, præter argumentum, aliquid ad populum vel ex Poëta, vel ex ipſius fabulæ, vel actoris commodo loquitur. Prologium autem eſt, cum tantum de argumento dicitur. Protaſis eſt primus actus initiumque dramatis, quo pars argumenti explicatur, pars reticetur ad populi expectationem retinendam. Epitaſis eſt incrementum proceſſuſque turbarum, ac totius, ut ita dixerim, nodus erroris. Cataſtrophe eſt converſio rerum ad jocundos exitus, patefacta cunctis cognitione geſtorum. In pleriſque fabulis ipſarum nomina priora ponebantur, quam Poëtarum: in nonnullis Poëtarum, quam fabularum. Cujus moris diverſitatem antiquitas probat. Nam cum primi aliqui fabulas ederent, ipſarum nomina pronunciabantur ante, quam Poëtæ pronunciarentur, ne aliqua invidia à ſcribendo deterreri poſſent. Cum autem per editionem multarum, Poëtæ jam eſſet authoritas acquiſita, rurſus priora Poëtarum nomina proferebantur: ut per ipſorum vocabula fabulis attentio acquireretur.

Actas diverſis ludis manifeſtum eſt inſcribi. Nam ludorum quatuor ſunt ſpecies, quos Curules Ædiles munere publico curant. Megalenſes, magnis Diis conſecrati, quos Græci Μεγαλησίας appellant. Funebres, ad retinendum populum inſtituti, dum pompa funeri decreta in nomina patricii viri plene inſtruitur. Plebeii, qui pro ſalute plebis eduntur. Apollinares, Apollini conſecrati. In ſcena duæ aræ poni ſolebant, dextra Liberi, ſiniſtra ejus Dei cui ludi fiebant: unde *Terentius* in Andria ait, *Ex ara hac ſume verbenas.*

Hinc Ulyſſem palliatum ſemper inducunt: ſive quod aliquando inſaniam ſimulavit, quo tempore tectum ſe eſſe voluit, ne agnitus cogeretur in bella prodire: ſeu ob ſingularem ſapientiam, qua tectus munituſque plurimum ſociis profuit. Hujus enim virtutis erat, animi ſemper decipientis ingenium. Nonnulli Ithacæ incolas, ſicut Locros, palliatos fuiſſe commemorant. Achillis & Neoptolemi perſonæ diademata habent; quamvis regalia ſceptra nunquam tenuerint; cujus argumenti probatio talis inducitur, quod nunquam cum reliqua Græciæ juventute ad gerenda cum Trojanis bella, ſacramenta conjurationis inierunt, nec unquam ſub Agamemnonis imperio fuerunt.

Comicis ſenibus candidus veſtitus inducitur, quod is antiquiſſimus fuiſſe memoratur. Adoleſcentibus diſcolor attribuitur. Servi comici amictu exiguo conteguntur, paupertatis antiquæ gratia, vel quo expeditiores agant. Paraſiti cum intortis palliis veniunt. Læto veſtitu candidus: ærumnoſo obſoletus: purpureus diviti, pauperi phœniceus datur: militi chlamys purpurea: puellæ habitus peregrinus inducitur: leno pallio varii coloris utitur: meretrici ob avaritiam luteum datur. Syrmata dicta ſunt ab eo, quod trahuntur: quæ res ab ſcenica luxuria inſtituta eſt. Eadem in luctuoſis perſonis incuriam ſui per negligentiam ſignificat. Aulæa quoque in ſcena intexta ſternuntur, quod pictus ornatus erat, ex Attalica regia Romam uſque perlatus: pro quibus ſiparia ætas poſterior accepit. Eſt autem mimicum velum, quod populo obſiſtit, dum fabularum actus commutantur. Diverbia hiſtriones pronunciabant. Cantica vero temperabantur modis, non à Poëta, ſed à perito artis muſicæ factis. Neque enim omnia iiſdem modis in uno cantico agebantur, ſed ſæpe mutatis, ut ſignificant qui tres numeros in Comœdiis ponunt, qui tres continent mutatos modos cantici illius. Qui hujuſcemodi modos faciebant, nomen in principio fabulæ & ſcriptoris & actoris ſuperponebant. Hujuſmodi adeò carmina ad tibias fiebant; ut his auditis, multi ex populo ante diſcerent, quam fabulam acturi ſcenici eſſent, quam omnino ſpectatoribus ipſis antecedens titulus pronunciaretur. Agebantur autem tibiis paribus aut imparibus, & dextris aut ſiniſtris. Dextræ autem & Lydiæ ſua gravitate ſeriam Comœdiæ dictionem pronunciabant. Siniſtræ & Serranæ acuminis levitate jocum in Comœdia oſtendebant. Ubi autem dextra & ſiniſtra acta fabula inſcribebatur, miſtim joci & gravitates denunciabantur.

DESID. ERASMUS ROTERODAMUS DE METRIS TERENTIANIS.

Comici Latini multam libertatem ſibi uſurparunt in verſibus, ſed nemo largius Terentio: adeò ut apud priſcos quoque fuerint qui judicarent, in hujus fabulis nullam eſſe carminum legem. Sed hos falli manifeſtum eſt. Rurſus fuerunt qui non negarunt, ab hoc ſervari metrorum leges, ſed ob immodicam libertatem non eſſe operæ pretium torqueri doctos carminum dimenſione,

menſione, quòd & res ſit immenſi laboris, nec ita multum adferat frugis. At ego ab utroque genere diſſentio: nam ut manifeſtius eſt, quàm ut egeat probatione, Terentii comœdias verſibus conſtare; ita qui negligendam putarunt metrorum rationem, frequenter Poëtæ ſermonem corruperunt, dum aliam vocem pro alia ſubjiciunt, quod nimium ſæpe uſu venit ſcribis in auctoribus ſolutæ dictionis, dum addunt atque adimunt, dum verborum invertunt ordinem. Nonnihil etiam hic peccarunt eruditi, qui dum carminum genera diſtinguunt ac dimetiuntur, parum attenti, interjecerunt verba quædam, ut explerent verſus hiatum, aut reſecuerunt quod videbatur ſupereſſe. Videtur autem ſtudio factum à Terentio, ut diſſimulato carmine quam proximè accederet ad orationem ſolutam: quod idem effectaſſe videtur Horatius in Sermonibus & Epiſtolis. Hinc tanta in dimetiendo difficultas, ut exiſtimem ipſum Donatum, aut Cornutum, aut Aſperum, ſi viverent, in locis aliquot vel hæſuros, vel inter ſe diſſenſuros. Proinde nos quatriduanam opellam ſumpſimus, ut adoleſcentulis aliquam hujus difficultatis partem adimeremus, non quidem in omnes fabulas, ſed in unam perpetuò, & in cæteris carptim: quo ceu filo adjuti, ſeſe faciliùs è cæteris explicent labyrinthis. Conſtant autem hujus fabulæ his fermè metrorum generibus.

Iambico trimetro, qui & ſenarii dicuntur à numero pedum.

Iambico tetrametro, qui ab aliis quadrati, ab aliis octonarii dicuntur. Monometrum ac dimetrum rarò interjicitur. In hoc genere quovis loco pro iambo ponit tribrachyn, ſpondæum, dactylum, anapæſtum, modò totius carminis penultima ſyllaba ſit brevis. Siquidem in hoc verſu:

Nullum eſt jam dictum, quod non dictum ſit prius.

omnes ſpondæi ſunt, excepto ultimo, cujus generis & alios aliquot reperias.

Eandem libertatem ſumit in trochaicis, tetrametris catalecticis, ſatis habens ſi totius carminis penultima ſit brevis. Illud tamen ubique cavetur, ne vel trochæus ingrediatur iambicum carmen, vel iambicus trochaicum.

Iambicum tetrametrum interdum in fine fraudatur una ſyllaba, producta penultima, quoties iambico dimetro acatalectico accinitur dimeter catalecticus. Veluti ſi, *Jam lucis orto ſidere*, accinas, *Cultor Dei memento.*

Quanquam in hoc quoque genere uſurpatur, cum communis, de qua dictum eſt, Comicorum libertas, tum illa peculiaris, quòd pro penultima longa ponit interdum duas breves. Exemplum eſt in Actus quarti ſcena ſecunda:

Jam ubi ubi erit, inventum tibi curabo, & mecum adductum.

Hîc penultima producta eſt. Ibidem

Orare juſſit, ſi ſe ames, hera, jam ut ad ſeſe venias. Item

Hanc expetivi, contigit, conveniunt mores, valeant.

In his pro penultima longa ponuntur duæ breves. Hos verſus etiam ſcazontes appellant.

Eſt ſcazontis genus diminutum, quod dimetro iambico accinit ducos trochæos: velut in actus tertii ſcena ſecunda:

Adhuc, Archillis, quæ adſolent: Hic dimeter eſt: *quæque oportet*, Duo ſunt trochæi. Contrà in aliis additur pes legitimo numero. Interim prior carminis pars eſt trochaica, poſterior iambica, & contrà.

Admiſcentur interdum & cretici, ſive amphimacri, qui pes mediam habet brevem inter extremas longas: ſic ut ſinguli verſus habeant quaternos aut ternos creticos, niſi quòd hîc quoque uſurpatur libertas comica ſicut in cæteris. Exemplum eſt in quarti actus ſcena prima:

Ut malis gaudeant, atque ex incommodis.

Quatuor cretici ſunt, niſi quod tertius eſt ſpondæus. Ibidem:

Tum impudentiſſima eorum oratio eſt.

Tres habent creticos. Quanquam arbitror prius carmen vitiatum mutato dictionum ordine. Etenim ſi ſic legas: *Et tamen res cogit denegare, ibi tum eorum impudentiſſima oratio eſt*: ut poſterior verſus excipiat ſynalœpham prioris, carmen probè conſtat. Quidam tamen malunt hîc eſſe trimetros trochaicos catalecticos.

Iambici trimetri facilior eſt dimenſio, cum penthemimeris finit dictionem. Velut *Effertur, imus.* Et, *Sic cogitabam.*

Difficilior cum contrà: Ut, *Honeſtæ & liberali: accedo ad pediſſequas.* In *be* cæſura eſt. Idem efficiunt crebræ ſynalœphæ: ut ibi, *Quæ ibi aderant, forte unam aſpicio adoleſcentulam*

In tetrametris item iambicis ac trochaicis durior eſt dimenſio, ſi prior dimeter non finiat dictionem, præſertim ſi non ſit iambus, aut ſi accedat ſynalœphe, ut,

Meum gnatum rumor eſt amare, id populus curat ſcilicet.

Prior dimeter finitur in *ma*, ſyllabam productam, & excipitur à ſynalœphe *re id.*

Rurſus ibidem:

Qui poſtquam audierat non datum iri, &c.

Prior dimeter deſinit in *i*, admixta ſynalœphe.

Turbat & illud Lectorem minus exercitatum, quod interdum repentè miſcet iambica cum trochaicis, trimetra interdum & dimetra aut monometra cum tetrametris, acatalectica cum catalecticis, cretica cum iambicis ac trochaicis: quod locis aliquot annotavimus in margine. Ea mixtura maximè fit ubi res ſunt turbulentiores. Fit interdum, ut ſcena prior deſinat in hemiſtichium, & ab hujus clauſula incipiat ſcena proxima: velut in Andriæ actus tertii, ſcena tertia, *Sed eccum video ipſum foras exire.* Dimeter eſt plenus cum ſeſquipede. Perficitur initio ſcenæ ſequentis, *Ad te ibam, quidnam eſt?* ut ſit ſcazon tetrameter catalecticus. Nonnunquam dictio quæ pertinet ad ſenſum verſus ſequentis, per eliſionem annectitur fini præcedentis: ut in prologo Eunuchi, *Qui bene vertendo & eas deſcribendo male, ex Græcis bonis,* &c. Durius eſt, cum, diſſecta dictione, prior ſyllaba finit verſum, reliquæ incipiunt ſequentem, ut Eunuchi actus tertii, ſcena prima:

Continuò ſi quando illa dicet, Phædriam
Intromittamus comeſſatum, tu Pamphilam.

Eliſiones item & ſynæreſes, præſertim minus uſitatæ apud recentiores, faciunt ut Lector impeditus frequenter hæreat in carmine.

mine. Eliditur autem in comicis verſibus *u* conſonans, ut in ſcena 1. *Sine invidia laudem invenias, & amicos pares.* Rurſus ibidem, *Liberius vivendi fuit poteſtas, nam antea,* &c. Item in ſcena tertia, *Enimvero, Dave, nihil loci eſt,* &c.

Carmen enim incipit ab anapæſto. Et ante in ſcena prima, *Enimvero ſpectatum ſatis.*

Eliditur & *s*, tum in fine, tum in media dictione. In fine, ut in prima ſcena,

Sed quid opus eſt verbis? Sed quid opu'ſt. Eliſa ſimul & vocali *e*. Idem fit in *ſatis, Nec ſatis digna cui committas,* &c.

Rurſus in prologo Andriæ, fit in medio dictionis, *Id iſti vituperant:* aliiſque locis compluribus, quorum aliquot in margine annotavimus. Interdum elidunt *l*, ut in prima ſcena Andriæ, *Pro uxore habere hanc peregrinam, ego illud ſedulo:* ut *grinam ego il,* faciant dactylum. Hanc libertatem frequenter uſurpat Homerus, dum *s* elidit in ὀδυσεύς, & *l*, in ἀχιλεύς.

Sæpenumero contrahuntur vocales, velut in his, *fuit, Deos, dies, meus, ſuus, ſcias, nihil, mihi,* ut ſint monoſyllaba. Similiter *ei, ejus, hujus, cujus,* monoſyllaba ponuntur ſubinde: *eorum, meorum* diſſyllaba. *Liberius vivendi fuit poteſtas. Di fuit,* facit Spondæum. *Scias poſſe habere jam ipſum ſuæ,* &c. *Scias poſſe* ſpondæus eſt: & *ſuæ* unica ſyllaba eſt. *Meum gnatum rumor eſt amare; meum gna* ſpondæus eſt. Item *antehac* diſſyllabum eſt. *Nam quod antehac fecit.* Frequenter elidiţur *d* in *quid, & ſed* pro vocali: & ſicut in *periculum,* elidimus *u*; idem hic facit in *paululum* & *annulum.* Quin & ſyllabæ quædam aliter pronunciantur, quàm apud recentiores uſurpatæ ſunt: velut in *ſuſpicio,* ſecunda producitur: unde factum eſt, ut quidam legant *ſuſpicionem.* Rurſum in *cave, vade, mane,* & ubi finalis corripitur.

Minimo momento mutatur genus carminis, velut in actus quarti ſcena 1. Si legas,

In denegando modo quis pudor eſt paululum. Trimeter eſt iambicus. Rurſus ſi *In* annectas fini verſus præcedentis, verſus conſtabit quatuor creticis. *Denegan-do modo-quis-pudorſt-paululum.* Si in *modo,* facias pyrrhichium, erit trimeter trochaicus catalecticus.

Dene-gando-modo-quis pu-dor eſt-paululum.

Porrò inter iambos tetrametros catalecticos, & trochaicos tetrametros catalecticos, tanta eſt affinitas, ut interdum nihil referat eundem verſum utrum per iambos, an per trochæos metiaris. Velut in actus tertii ſcena quarta.

Utinam mihi eſſet aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem.

Si *mihi* facias unicam ſyllabam, trochaicus eſt; ſi duas, iambicus eſt: quale eſt & in actus v. ſcena 1.

Satis jam ſatis, Simo! ſpectata erga te amicitia eſt mea.

Item ſequens:

Satis pericli cœpi adire, orandi jam finem face.

Licet per iambos vel per trochæos metiri. Hujus generis ſunt & alii complures. Illud mihi monendus eſt Lector, ut meminerit à notato metro idem carminem genus durare, donec repererit annotatum diverſum.

IN CARMINUM GENERA EX EODEM ERASMO,

In prologo. IN titulo. *Cneo Sulpitio Coſſ.* Glareanus legit *Caio. Nam in prologis.*] Aut non eliditur *m*, aut *prologi* dixit, ut Græci *polypus*, & nos *opilio. Nam ita diſſimili ſunt argumento.* Niſi elidas in *argumento* ſyllabam, non conſtat trimeter: aut niſi legas, *diſſimili argumento ſunt.*

Act. 1. Sc. 1. *Id iſti.*] Eliditur *i*, in *iſti. Vos iſthæc.*] Iambici trimetri. *Cognoſces, & quid facere in hac re te.*] Vel *te hac in re.* *Liberius vivendi fuit.*] Niſi elidas *u*, in *vivendi*, carmen non conſtat: & *fuit* monoſyllabum eſt. *Sine invidia.*] Eliditur *v*, conſonans: & niſi ſit proceleuſmaticus, in *dia* fit ſynæreſis. *Ex Andro commigravit huc.*] Aliter *huic. Nam qui cum ingeniis conflictatur ejuſmodi.*] *Ejuſmodi* triſyllabum eſt. *Quid obſtat, cur non verâ.*] Aliter, *Quid igitur obſtat,* ſed tum *verâ* expungendum. *Pro uxore habere hanc peregrinam, ego illud.*] Eliditur *l*, aut verſus non conſtat.

Act. 1. Sc. 2. *Sed quid opus eſt.*] *Opu'ſt. Non dubium eſt.*] Iambici Trimetri. *Futuras eſſe audivit.*] *Eſſe*, redundat in metro, ni facias ſynæreſin in *audiit*, aut niſi elidas *e* in *ſed*, quod aliquoties facere videtur Terentius *ſd. ipſ.* ut interjectio veluti conticeſcentis repentè. *Mirabar.*] Iambicus tetrameter. *Verebar.*] Dimeter. *Nunquam cuiquam.*] Trochaici tetrametri. *Id voluit.*] Iambici tetrametri. *Ne eſſet.*] Trochaicus tetrameter. *Aſtute.*] Iambici. *Si ſenſero hodie quidquam in his te nuptiis.*] Aliter *hiſce.* Redit ad trimetros. *Verberibus cæſum.*] Rurſus ad tetrametros.

Act. 1. Sc. 3. *Enimvero Dave.*] Iambici tetrametri. In *enimvero* eliditur *m* & *u* conſonans. *Si illum relinquo, ejus vitæ timeo; ſin opitulor, hujus minas.*] *Ejus* & *hujus* ſunt monoſyllaba. *Quo jure, quaque injuria præcipitem me.*] *Me* redundat. *Ad hæc mala.*] Trimetri. *Sicæ iſta.*] *Iſta* redundat, *Mihi, quidem.*] Videtur Trochaicus Hypercatalecticus. *Sed Myſis.*] Trimeter Iambicus. *Conveniam Pamphilum.*] Iambicus tetrameter. *Audivi Archillis.*] Trochaici, te-

Act. 1. Sc. 4. Act. 1. Sc. 5. trametri catalectici. *Sed quidnam.*] Tetrameter Iambicus, niſi *ſed*, ſit extra verſum additum. *Hoccine eſt humanum factum?*] Iambici tetrametri. *Quid illud eſt?*] Tetrametro accinitur monometer. *Uxorem decrerat.*] Tetrametri Iambici. *Miſeram me.*] Dimeter. *Quid Chremes.*] Trochaici tetrametri. *Itane obſtinate.*] Tetrameter Iambicus. *Quod ſi ſit.*] Dimeter. *Adeon' hominem eſſe invenuſtum.*] Prior dimeter eſt Trochaicus, alter eſt dimeter catalecticus, in penultima duas breves habens pro longa: poteſt tamen totus eſſe Iambicus ſi legas, *adeon'*, aut in *invenuſtum* elidias *s*, conſonantem *Prô Deum.*] Dimeter, redundante pede. *Chremetis pacto.*] Tetram. Iamb *Contemptus.*] Iamb. trimet. *Repudiatus.*] Trochaici tetram. *Nam quid ego.*] Dimeter Iamb. *Tantamne rem.*] Tetram. Iamb. *Quod ſi ego reſciſſem id prius.*] *Prius* unica ſyllaba eſt. *Aliquid facerem.*] Trochaici tetram. *Amor, miſericordia.*] Iambicus tetrameter catalecticus, penultima longa.

Tum

Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo uſque adhuc.] Aliter *ad hoc*] Iambici tetrametri. *Laborat è dolore, atque ex hoc miſera ſolicita eſt, diem.*] Aliàs *die. Ne deſeras ſe.*] Trimetri Iambici *Per tuam.*] *Tuam* unica ſyllaba eſt. *Bona noſtra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.*] *Tuæ* & *dei* monoſyllaba ſunt. *Sed cur tu*] Sunt duo dimetri catalectici: poſterior habet duas breves in penultima pro longa. *Ne ad morbum.*] Hic Senarius perficitur initio proximæ ſcenæ. *Quid ais, Byrrhia? Daturne illa.*] Act. 2. Sc. 1. Dimeter. *Nuptum.*] Senarii. *Ita poſtquam.*] Tetrametri Iambici. *Quod poſſit.* Senarius. *Ah, quanto.*] Monometer. *Te id dare.*] Duo trochaici tetrametri. *Facile omnes.*] Iambici tetrametri. *Abi hinc in malam.*] Suſpicor *abin'* aut *abeas* legendum, ut conſtet verſus. Iambici trimetri. *Ad te venio.*] Trochaici tetrametri. *Sed iſtud.*] Eliditur *s*, in *iſtud*. *Audi nunc jam.*] Si dividis *jam*, verſus conſtat. *Cum is nihil promereat, poſtulare*] Iambicus tetrameter, niſi elidas *u*, in *poſtulare*. *Nuptias effugere.*] Trochaici. *Niſi ea, quæ nihil opus.*] In *opus* eliditur *s*. *Dii boni*] Trochaici tetrametri. *Iuus pater.*] *Tuus* unica ſyllaba eſt. *Redeunti interea ex ipſa re mihi inci-* Act. 2. Sc. 2. *dit ſuſpicio.*] In *Suſpicio* antepenultima producitur.

Maneo, interea introire.] *Introire* triſyllabum eſt. *Quid igitur.*] Trochaici tetrametri catalectici. *Ipſus ſibi.*] In *Ipſus* eliditur *s*. *Egone dicam.*] Duæ ſyllabæ deſunt. Fortè ſcriptum erat, *faciam Dave*, & quoniam ſequitur nomen perſonæ, lector putavit idem bis poſitum. *Suadere noli.*] Iambici trimetri. *Sine omni periculo.*] Act. 2. Sc. 3. *Omni* ſupereſt. *Patri dic.*] Iambici tetrametri. *Dabit nemo: inveniet inopem potius.*] In *inveniet u* eliditur. *Potius* diſſyllabum eſt. *Aliam otioſus.*] Aliàs *alia*. *Vide quo me inducas.*] *Vide* Pyrrhichius eſt.

Dicam, puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ab illa.] Aliàs, *ex* Act. 2. Sc. 4. *Reviſo quid agant.*] Iambici trimetri. *Herus me relictis rebus.*] Act. 2. Sc. 5. Iambici trimetri. *Neque iſtic.*] *s*, eliditur in *iſtic*.

Hic nunc me credit.] Iambici trimetri. *Propter hoſpitæ hujuſce* Act. 2. Sc. 6. *conſuetudinem.* Hic verſus videtur depravatus, inverſo dictionum ordine. Conſtabit ſi legas, *Hujuſce propter conſuetudinem hoſpitæ. Subtriſtis viſus eſt.*] *Viſu'ſt. Nihil propter hanc rem, ſed.*] In *ſed* eliditur *d*. *Quidnam eſt.*] Si legas *quid id eſt*, aut *quidnam eſt*, verſus conſtabit.

Ait nimium.] *Ait* unica ſyllaba eſt. *Quem, inquit, vocabo ad* Act. 3. Sc. 1. *eorum meorum.*] *Meorum* diſſyllabum eſt. *Hem illic eſt huic rei caput.*] *Rei* monoſyllabum eſt. *Ita pol quidem.*] Iambici trimetri. *Sed hic Pamphilus.*] In *ſed* videtur elidi *d* litera, aut certè vocalis *e*. *Vix tandem ſenſi ſtolidus.*] In *ſtolidus* eliditur *s*, in fine. *Nunc hujus.*] *Hujus* monoſyllabum eſt. *Adhuc Archillis.*] Iambici dimetri tres, quibus accinuntur duo trochæi. *Date.* Dimeter catalecticus.

Peracaſtor.] Iambicus trimeter. *Deos quæſo.*] Iambici tetrametri. Act. 3. Sc. 2. *Non imperabat coram quid opus facto eſſet puerperæ.*] *Puerperæ* triſyllabum eſt. *Tibi videor.*] Si legas *videbor*, conſtat verſus. *Credone tibi.*] Iambicus trimeter. *Teneo quid erret.*] Item hic. *Quid credas.*] Iambici tetrametri. *Certè enim.*] Trochaicus tetrameter. *Egone*

Iambici

Iambici tetrametri. *Hoc ego ſcio.*] Huic verſui deeſt ſyllaba, nam el
ſcazon. *Sed nihilo.*] Trochaici tetrametri. *Hoc niſi fit, puerum ut*
videas, nihil moventur.] Aliàs *morentur. Quid ais.*] Trochaicus d
meter catalecticus. *Id conſilii.*] Rurſus trochaici tetrametri. N
impulit.] Iambici trimetri. *Atque adeo.*] Iambicus tetrameter ſc
Act. 3. Sc. 3. zon catalecticus. *Jubeo Chremetem.*] Iambici tetrametri. *Auſculto*
Iambicus dimeter. *Per te ego.*] Iambici trimetri. *Dehinc fac*
ex illis ſeſe emerſurum malis.] *Emergere* activè. *Neque illum.*] In
lum eliditur *l. At iſtuc.*] In *iſtuc* eliditur *s. Sed quid ais.*] Iambi
tetrametri catalectici ſcazontes. *Sed eccum.*] Aliàs *atque.* Hæc pa
Act. 3. Sc. 4. eſt ſcazontis ſequentis. *Ad te ibam.*] Scazontes, ut antè. C
uxor.] *Uxor* redundat in verſu, & videtur additum ab Interpre
Ego dudum.] Iambici tetrametri. *Nunquam quivi ego iſtuc.*] Aut el
ditur *u*, in *quivi*, aut *s*, in *iſtuc. Hem.*] pendet a priore verſu. *Nam*
qua tu dudum.] Aliàs *narro huic. Quidnam audio.*] Trochaic
tetrameter catalecticus. *Hem quid dixti.*] Rurſus octonarii Iam
bici. *Nullus ſum.*] In *nullus* eliditur *s. Sed eccum.*] Dimeter Iam
bicus. *Utinam mihi.*] Trochaicus tetrameter catalecticus.

Act. 3. Sc. 5. *Ubi illic.*] Iambici tetrametri. *Qua fiducia.*] *Qua* refertur ad
metrum priorem. *Nec quid de me.*] *Nec* pertinet ad dimetrum pri
Act. 4. Sc. 1. rem. *Hem quo fretus.*] *Hem* additur extra metrum. *Hoccine.*] H
eſt Iamb. Pentameter. *Tanta vecordia.*] Cretici dimetri, id eſt, qu
tuor pedum. *Et tamen res cogit.*] Aliàs *premit.* Deeſt aliquid metr
Act. 4. Sc. 2. nam pro quarto cretico poſuit Iambum.] *Tum impudentiſſima*
Cretici tres. *Quis tu es.*] Et hic pro quarto cretico ponitur Iambu
Proximus ſum.] Cretici quatuor. *Si roges.*] Cretici tres. *Non verentur*
Trochaicus ſcazon. *Sed quid agam.*] Trochaici tetrametri cat
lectici. *Multum moleſtus certò.*] Iamb. tetrameter. *Etiam nunc*
ſubducere.] Aliàs *ſeducere.*

Act. 4. Sc. 3. *Quid iſtuc.*] Trochaici tetrametri. *Quantaſque.*] Iambici trim
tri. *Quid iſtuc.*] In *iſtuc*, eliditur *s. Imò etiam.*] Iambici trimet
Act. 4. Sc. 4. *Quis ambo.*] Iambicus tetrameter. *Niſi mihi Deos.*] Et hic tetram
Act. 4. Sc. 5. ter.] *Factum eſt.*] Trimetri rurſus. *Imò etiam, nam ſatis.*] In *ſati*
eliditur *s. Faciam.*] Iambici tetrametri. *Jam ubi ubi erit.*] Iam
bici tetrametri ſcazontes catalectici. *Optumè te mihi offers.*] Ve
ſus conſtat, ſi legas *Opportunè te mihi offers. Nihil ne eſſe.*] Iam
bici trimetri. *Quò portas puerum.*] Hemiſtichium abſolvitur prox
ma ſcena. *Myſis nunc opus.*] Iambici trimetri. *Nova nunc relig*
te.] Aliàs *in te. Revertor.*] Iambici trimetri. *Illic eſt.*] Iambic
tetrameter. *Quid turbæ.*] Trochaicus catalecticus. *Quid illic hom*
num litigant.] Aliàs *litigat. Tum annona.*] Rurſus trimetri Iam
bici. *Qui hic neminem alium video.*] Aliàs *videam. Mirum ver*
impudenter mulier ſi facit meretrix.] Iambicus ſcazon catalecticu
Senarius erit, ſi legas, *Mirum impudenter mulier ſi meretrix fac*
Ab Andria eſt.] Iambici trimetri. *Eho, an non eſt.*] *Eho* eſt extr
verſum, aut annectitur priori. *Cum in pariundo aliquot adfuerun*
Adfuerunt triſyllabum eſt. *Tanto hercle magis.*] In *magis* eliditur
Quis hic loquitur?] In *quis* eliditur *s. Novi rem omnem, ſed eſt s*
mo intus? Pentameter eſt, niſi legas, *intus eſt*, in fine. *Ne*
attingas.] Iambicus tetrameter. *Eho inepta.*] Trimetri.

Qui

Quid ſciam.] Aliàs *qui. In hac habitaſſe.*] Iambici trimetri. *Quæ* Act. 4. Sc. 6.
ſe honeſtè optavit parare hîc divitias.] Eliditur *v*, conſonans in
divitias. Itane Chryſis?] Duo trochæi, tres cretici. *Noſne? ſic.*]
Sic addunt Interpretes, & ſine illo non conſtat Verſus trimeter.
Ut quimus.] Iambici trimetri. *Tum ipſam deſpoliare non licet.*] Aliàs
licet.

Optume hoſpes.] Si addas *morem* in principio, conſtat verſus: aut Act. 5. Sc. 1.
ſi pro *optumè* legas *opportunè*, & probabile eſt hoc commiſſum
ſcriptoris vitio. Nam Donatus non addit *morem.*

Satis jam.] Trochaici tetrametri catalectici. *Vide, quàm iniquus.* Act. 5. Sc. 2.
Vide corripit, ſicut *cave. Animo jam nunc.*] Trochaici tetrametri.
Quid illud mali eſt.] In *illud* eliditur *l.*

Imo vero indignum.] Niſi in *vero* elidas *v* conſonans, verſus erit
Iambicus tetrameter catalecticus. *Triſtis ſeveritas.*] In *triſtis* elidi-
tur *s. Quidnam apportas?* Iambicus tetrameter. *Quid ait?*] Tro-
chaici rurſum. *Hem Dromo.*] Si *hem* eſt in verſu, Iambicus eſt
tetrameter. Si annectas verſui præcedenti, trochaicus eſt tetra-
meter catalecticus.

Audi, obſecro.] Iambici tetrametri. *Ego jam te.*] Duo tro- Act. 5. Sc. 3.
chaici tetrametri. *Age nunc.*] Iambici trimetri. *Quis me volt?*]
Iambici trimetri. *Num facti piget.*] Aliàs *pudet.*

Vide num ejus color.] *Co* corripitur. *Ego me amare.*] Trochaici Act. 5. Sc. 4.
tetrametri. *Vis me uxorem ducere? hanc vis.*] *Hanc* ſupereſt, niſi
legas *uxorem hanc. Mitte orare.*] Trochaici tetrametri catalectici.
Sed hiccine] *Sed* redundat, niſi elidas *e. Ego iſtæc.*] *s*, eliditur in
iſtæc. Eadem hæc Chreme.] Tetrameter ſcazon catalecticus. *Quod*
ſpero.] Octonarius Iambicus. *Cujam igitur.*] Iambicus dimeter.
Certe mea eſt.] Trochaici tetrametri. *Tum illam hic.*] Iambici Te- Act. 5. Sc. 5.
trametri. *Jube ſolvi.*] *Jube* pyrrhichius eſt. *Proviſio.*] Iambicus
tetrameter. *Non putare.*] Trochaicus tetrameter.

Ego vitam Deorum.] *Deorum* diſſyllabum eſt. *Quod voluptates.*]
In *voluptates* eliditur *u. Sed quem ego.*] Iambicus tetrameter. *Quid*
illud?] Trochaicus tetrameter uterque. *Pamphilus ubinam?*] Iam- Act. 5. Sc. 6.
bici tetrametri. *Et quidem ego.*] Trochaici tetrametri. *Prius reſciſ-*
cere tu.] Si legas, *tu prius reſciſceres*, verſus probè conſtat. *Calli-*
opius recenſui.] Dimeter Iambicus.

EX EUNUCHO.

ARGUMENTUM ſecundum, quod incipit Meretrix, non ſunt In Prologo.
verſus. *Si quiſquam eſt.*] Senarii. *Atque à theſauro.*] Aliàs
à theſauris, puto fuiſſe ſcriptum, *à theſauro is. Quam illic.*] *Illic*
pro *ille*, ut aliàs ſæpe. *Unde eſſet.*] Aliàs *is ſit. Nullum eſt jam*
dictum, quod non dictum ſit prius.] Omnes ſpondæi, excepto ulti-
mo. *Quid igitur faciam.*] Iambici trimetri. *Verum ſi incipies, ne-* Act. 1. Sc. 2.
que perficies.] Aliàs *pertendas.*

Et illas quas habet.] *In illas* eliditur *l. Miſeram me.*] Iambici
trimetri. *Quid hîc ſtabas.*] In *quid* videtur elidi *d. Aut ego iſtuc.*]
In *iſtuc* eliditur *s. Cupio aliquos.*] *Cupio* ſupereſt in trimetro. *Ego*
non excludor.] *Ego* prior ſyllaba pertinet ad finem metri præcedentis.
Egon' id.] Idem *hic.*

Act. 2. Sc. 1. *Si quidem biduum.*] *Siquidem* corripit, cum videantur duæ di
ones. Ita Ovidius, *Siquidem eſt ventura ſenectus. Fac ita ut*
deducantur iſti.] Trochaicus tetrameter acatalecticus, niſi tolla
verſu *iſti. Fiet.*] Trochaicus catalecticus. *Ah rogitare.*] Iambi
dimeter. *Utinam tam.*] Trochaicus tet ameter. *Ne iſtuc.*]
meter Iambicus. *Memini.*] Iambicus ſcazon catalecticus. *Per*
Act. 2. Sc. 2. Trochaici. *Opus faciam.*] Elide duo s. *Tandem ego.*] Iambicus
trameter. *Univerſum triduum.*] Trochaici. *Vide quid.*] *Vide* pyr
chius. *Ni ego me turpiter hodie hic.*] Aliàs *hinc. Dii immortal*
Trochaici tetrametri catalectici. *Quid intereſt.*] In *quid* eliditur
Simul conſilium cum re amiſti? viden'.] Niſi elidas *l*, in *ſimul*, I
bicus eſt, & in trochaico eliditur *u*, in *viden'* niſi legas *vide.*
his.] In *ſed* eliditur *d*.

Negat quis.] Iambicus tetrameter. *Omnia aſſentari.*] Troc
ci. *Dum hæc loquimur.*] Iambicus ſcazon trimeter catalect.

Aucupes.] *Aucupes* videtur adjectum, nam & repugnat ver
nec ponitur à Donato. *Ille ubi miſer famelicus videt me eſſe in*
Act. 2. Sc. 3. *tum honorem.*] Aliàs, *tanto honore. Et rogitare.*] Aliàs, *rogare.* O
di.] Creticus. *Neque virgo.*] Octonarii Iambici. *Tædet haru*
Trochaici tetrametri.

Hic vero eſt.] Iambicus tetrameter catalecticus. *Dices ſu*
Iambicus acatalecticus. *Ut illum Dii.*] Iambicus tetrameter c
lecticus. *Meque adeo.*] Tetrameter acatalecticus.

Ita prorſum.] Dimeter Iambicus. *Flos ipſe.*] Senarius cata
cus uterque. *Quid virgo.*] Iambici tetrametri catalectici. *Ad*
ens.] Iambici trimetri. *Imo enimvero.*] Eliditur *n*. *Sex vel.*]
ſupereſt in verſu. *Dum hæc dicit.*] Aliàs *loquitur. In hanc noſtra*
Hanc redundat in metro.

O Parmeno!] Aliàs *Eho. Huc deducta.*] Trochaici tetrametri
talectici. *Videbit.*] Iambici tetrametri. *Dixti pulchre.*] Trocha
tetrameter. *Habent deſpicatam.*] Si legas *deſpectam*, conſtat ver
Act. 3. Sc. 1. *Magnas vero.*] Senarii Iambici. *Quod in te eſt.*] Donatus legit Q
ſed eliditur *d*. *Tuum obſecro ne.*] Alias *te. Quod eam me amare ſ*
Act. 3. Sc. 2. *catur.*] Aliàs *ſuſpicata eſt. Par pari referto.*] Deeſt ſyllaba
Act. 3. Sc. 3. legas, *par ſic pari*, aut *par mox pari*, conſtat metrum. *Me*
Act. 3. Sc. 4. *ſemper.*] Aliàs *metuat. Ridiculum, non.*] Aliàs *nec. Audire voc*
Act. 3. Sc. 5. Senarii. *Quid, hunc non.*] In *quid* eliditur *d*. *Poſtea continuo.*]
poſt hoc. Profecto quanto magis.] Senarii Iambici. *Heri aliquot.*]
bici tetrametri catalectici. *Num quis hic.*] Trochaici tetrametri
talectici. *Nunc eſt.*] Iambici tetrametri catalectici. *Sed nemine*
Senarii acatalectici. *Quoque eam.*] Aliàs *quique*. Iambici.

Adibo.] Catalecticus. *Narra iſtuc.*] Acatalecticus. *Noſtin'*] T
chaicus tetrameter catalecticus. *Iſtam ipſam.*] Iambicus c
lecticus. *Virgo.*] Trochaicus catalecticus. *Cum ipſum.*] Iambi
acatalecticus. *Erat quidem.*] *E* pertinet ad verſum præcedent
Act. 4. Sc. 1. *Novitia.*] Trochaicus catalectic. *Adhortor.*] Iambicus tetrame
Ubi inerat.] Aliàs *ibi. Veniſſe clanculum.*] Niſi legas *clam*, metr
non conſtat. *Dum hæc.*] Catalecticus. *It, lavit.*] Trochaicus
talecticus. *Sto exſpectans.*] Iambicus catalecticus. *Ita me Dii.*] I
bicus tetrameter catalecticus. *Ne quam ille.*] Trochaicus catale

Nam poſtquam.] Iambicus catalecticus. *Militem.*] Trochaici
metri acatalectici. *Id faciebat.*] Octonarius catalecticus. *De* Act. 4. Sc. 2.
.] Trochaicus catalecticus. *Heus, inquit, puer.*] Niſi legas Act. 4. Sc. 3.
non conſtat verſus. *Accerſe.*] Iambicus tetrameter, ſed pri-
ſyllaba, *Accerſe*, pertinet ad verſum præcedentem. *Dum rus.*]
Senarii. *Sed quid hoc.*] Trochaicus catalecticus. *Ubi ego.*] Iam-
bici tetrametri catalectici. *Hoccine.*] *Hoccine* prima pertinet ad
verſum præcedentem. *Quinetiam.*] Trochaicus catalecticus.
omnem.] Octonarius acatalecticus. *Hem.*] Dimeter. *Neſcio.*]
Trochaicus catalecticus. *Adibo.*] Iambicus tetrameter. *Hem, Pha-*
dria.] Iambici trimetri. *Cum donis tuis tam lepidis.*] Aliàs *inle-*
pidis. Rogas.] Iambici tetrametri. *Perii.*] Trochaicus. *Heu, obſecro.*]
Iambici quadrati. *Qui fuerit.*] Trimeter. *Virgo ipſa.*] Tetrametri.
Quò ille.] Trochaicus tetrameter. *Fortè ad nos.*] Trochaicus tetra- Act. 4. Sc. 4.
meter, redundante ſyllaba. *Perii.*] Trochaici catalectici. *Sed ni-*
hil poſſe.] Si legas *poteſſe*, iambicus eſt, & ſic legendum arbitror:
verbam & ſequens iambicus eſt. *Exi foras.*] Senarii. *Nunc eo.*]
Trochaicus tetramet. catalect. *Tace obſecro.*] Senarii. *Reſpondeat.*]
Iambicus ſeptem pedum. *At ille.*] Trimetri. *Meam ipſam induit.*
induit diſſyllabum eſt. *Jam ſatis.*] Trochaici catalectici. *Mirum.*] Act. 4. Sc. 5.
Iambici tetrametri. *Heus tu.*] Trochaici. *Alio pacto honeſte quo* Act. 4. Sc. 6.
modo hinc abeam neſcio.] Deeſt ſyllaba, fortè *nunc. Inveniam ho-* Act. 4. Sc. 7.
die.] *Hodie*, prima producta, *hoc die. Tu pol.*] *Tu* ſupereſt. *At at.*]
Iamb. tetram. *Sed Thais.*] Iamb. tetram. *Quod intellexi.*] *d*, vi-
detur elidi. *Credo equidem.*] Troch. tetram. catal. *Te ipſam ex-*
ſpectabam.] Aliàs, *exſpecto. Militem ſecum.*] Aliàs, *Militum. Hancci-*
ergo.] Octonarii. *Mori me ſatius.*] In *ſatius* eliditur *s. Quid*
nave.] In *quid* eliditur *d. Qui iſtuc.*] Aliàs, *iſtum. Omnia prius.*]
Trochaici catalect. *Siccine agis.*] Videntur cretici. *Scibis.*] Tro-
chaici acatalectici. *Satis hoc eſt tibi.*] Donatus legit *Satin' hoc eſt*
& poſt *ais* addendum *Thais?* ubi rurſus notata loquentis per-
ſona locum fecit errori. *Fergin'.*] Senarii. *Hera mea tace.*] Ni- Act. 5. Sc. 1.
ſi legas bis *tace*, verſus non conſtat. *Apud Antiphonem.*] Iam- Act. 5. Sc. 3.
bici trimetri. *Aufugiſtin'.*] Prima *aufugiſtin'* pertinet ad verſum
præcedentem. *Paululum quiddam.* Py. *Ehò paululum, impudens,*
paululum hoc eſſe tibi videtur virginem.] Niſi legas *paulum*,
verſus non conſtat. *Te mihi patronam cupio.* Aliàs, *capio. Adeſt op-*
portune.] In *adeſt* prior ſyllaba pertinet ad verſum præcedentem.
Quid quid?] Senarii. *Reverto quidnam.*] Senarii. *Proh fidem.*] Act. 5. Sc. 3.
Iambici catalectici. *Hem colligavit.*] *Hem* extra metrum eſt. *Ex* Act. 5. Sc. 4.
propinquo.] Senarii. *Sed eſtne.*] In *ſed*, aut *e* eliditur aut *d.* Act. 5. Sc. 5.
rem.] Fortè *relictum. Nunquam adepol.*] Iambici tetrametri. Act. 5. Sc. 6.
catalectici. *Quæ quid timeret ſciebam.*] *Sciebam* diſſyllabum eſt. *Non* Act. 5. Sc. 7.
ſatis narrare.] Aliàs, *Non pote ſatis narrare. Quid nunc.*] Act. 5. Sc. 8.
Trochaici catalectici. *O populares.*] Iambici tetrametri acatalectici. Act 5. Sc. 9.
Deo fratri gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo.] Non eliditur
Mores pellitur.] Aliàs, *pelletur. Parmeno modo.*] Trochaicus
catalecticus. *Gaudeo.*] Octonarii.
Illam laudas.] Trochaici. *O Thraſo.*] Suſpicor carmen inverſione
verborum depravatum. Conſtabit ſi ſic legas, *O Thraſo, ſalvete:*

tu fortaſſis hîc quæ facta ſunt neſcis. Scio, cur ergo in his te con cor regionibus? Ut *ego* pronomen elidatur. *Et quod des, paulul Paululum* diſſyllabum.

EX HEAUTONTIMORUMENO

ARGUMENTUM C. Sulpitii conſtat ſenariis. In titulo, *C. nelio*, aliàs legitur, *T. Sempronio.* Vide anno ab Urbe dita 591. *Ne cui ſit.*] Senarii. *Quanquam hæc.*] Senarii. *Ubi*

In prologo. Act. 1. Sc. 1. *reſcivi.*] Aliàs, *id. Nam uſque dum ille vitam illam incolit.*] A

Act. 1. Sc. 2. *incolet. Et illum obſequentem.*] In *illum* eliditur *l. Nihil adhuc* Iambici quadrati hypercatalectici & acatalectici, dimeter unu catalecticus. Quadratus unus catalecticus, brachycatalectici

Act. 2. Sc. 1. *Nihil adhuc eſt.*] Catalecticus. *Et illam ſimul.*] Brachycatalec

Act. 2. Sc. 2. *Qui cum.*] Trochaicus dimeter catalecticus. *Pater adeſt.*]

Act. 2. Sc. 3. chaici tetrametri catalectici. *Probè.*] Iambici octonarii hyperc

Act. 2. Sc. 4. lectici. *Atque etiam nunc.*] Iambici quadrati acatal. *Quàm ini* Octonarii iamb. *Si mihi ſecundæ.*] Octon. iamb. *Etiam cav videat ſortè hinc.*] Aliàs, *hîc. Ain' tu.*] Senarii & Octonarii i permixtis Troch. catalecticis. *Ain' tu.*] Trochaici catalectici. *ego propter te.*] Iambicus octonarius acatalecticus. *Nam &* Senarii iambici. *Quantum ex ipſa re conjecturam fecimus.*] A *cepimus. Ita timui.*] Proceleuſmaticus & t es anapæſti. *Adduc tuam.*] Octonarii iambici acatalectici, permixtis trochaicis lectícis. *Enimvero reticere.*] Octonarius. *Clitipho eſt.*] Troch

Act. 2. Sc. 5. *Nam apud patrem.*] *Nam* redundat in verſu. *Ibo obviam.*] Sen *Ædepol te.*] Trochaici octo catalectici permixtis iambicis quad acatalecticis. Porrò ſenarii quinque. *Ergo mea.*] Iambici oct

Act. 3. Sc. 1. rii acatalectici. *Antiphila.*] Senarii. *O mi Clivia.*] Aliàs, *m pectate:* tunc erit trochaicus catalecticus. *Salvum veniſſe.*] A

Act. 3. Sc. 2. *adveniſſe. Luceſcit.*] Senarii. *Putabit pravum, an rectum quod petet.*] Aliàs, *petit. Abiturum ſe abs te eſſe ilico minabi*

Act. 3. Sc. 3. Aliàs, *minitabitur. Hæc illæc.*] Senarii. *At nunc.* Aliàs, *&* Ca Proceleuſmaticus in 2. *At heus tu facito dum.*] *d*, eliditur. *cum malefacerem.*] Proceleuſmaticus in 2. *Quid iſtuc quæſo.*] bici quadrati & acatalectici & catalectici. Denarius item & fragmentum Iambici quadrati. Senarius unus. Fragmen unum. *Vel heri in convivio.*] Aliàs, *vino. Facio conjecturam.*] dratus iambicus acatalecticus. *Poſthac.*] Trochaicus catale dimeter. *Cenſen' verò.*] Trochaici tetrametri. *Eſt meretrix.*] rius. *Vah, vide.*] Octonarius iambicus. *Hic huic.*] Trochaici

Act. 4. Sc. 1. drati catalectici. *Niſi me animus.*] Iambici quadrati acatale trochaici acatalectici, unus acatalecticus. unus hypercatalect [*Niſi me animus.*] Iambici quadrati acatalectici. *Credo.*] Troc quadrati catalectici. *Si puellam.*] Trochaici catalectici. *Annul*

Act. 4. Sc. 2. *Annulum* diſſyllabum eſt. *Niſi me animus fallit.*] Iambici octo

Act. 4. Sc. 3. acatalectici. *Nulla mihi res.*] Iambici quadrati catalectici, & ſenarius. Trochaici quadrati catalectici, & unus hypercatalect *Nam qui ille.*] Senarius. *Huic equidem.*] Trochaici catalectici *fortaſſe.*] Hypercatalecticus. *Satis pol.*] Iambici quadrati catale

unus hypercatalecticus. *Ita me Dii.*] Senarii, unus quadratus. *Otta-* Act. 4. Sc. 4.
rursum.] Quadratus. *Eccum.*] Senarii. *Et quidem.*] Aliàs, *equi-* Act. 4. Sc. 5.
. Jus summum sæpe summa malitia est.] Aliàs, *injuria. Nulla*
est.] Senarii. *Apud Cliniam.*] *Apud* redundat in metro. *Ubi Cli-* Act. 4. Sc. 6.
.] Senarii. *Multo omnium.*] Senarii, *Erravi.*] *Erravi*, prima Act. 4. Sc. 7.
syllaba pertinet ad versum præcedentem. *Ego me non tam astutum*] Act. 4. Sc. 8.
Act. 5. Sc. 1.
Troch. quad. catalectici, & senarii iambici. *Ego me non tam.*] Tro-
chaici quadrati catalectici. *Neque ita perspicacem esse, id scio.*] Aliàs,
scio, tunc esset iambicus. *Quamobrem? nescio.*] Iambici tetra-
metri acatalectici. *Filii est amica.*] Senarii iambici. *Duo talenta.*]
Trochaici catalectici quadrati. *Quæ in me fecit.*] Versus perficitur Act. 5. Sc. 2.
sequenti scena. *Itáne tandem.*] Trochaici quadrati catalectici, &
iambici quadrati acatalectici, & fragmentum. *Nec tibi, nec huic.*]
Aliàs, *tibi. Ita nos abalienavit.*] Iambici quadrati. *Ego dicam quod*
mihi in mentem.] Aliàs, *in mente est. Mentem venit.*] Trochaici. Act. 5. Sc. 3.
Quid autem hoc?] Iambici tetrametri catalectici. *Profectò nisi ca-*
vet.] Iambici quadrati acatalectici. Trochaici varii numero septem.
Imò scis potius, quam quidem redeat ad integrum hæc eadem oratio.]
Denarius catalecticus. Divide *imò*: si tollas *eadem*, versus constat.
Non postulo.] Trochaici. *Subditum se.*] Octonarius hypercatalecticus.
Considere.] Denarius catalecticus. *Egone.*] Tetrametri Iambici ca-
talectici. *Quid est.*] Dimeter. *Convinces facile.*] Trochaici. *Si un-* Act. 5. Sc. 4.
quam.] Trochaici quadrati catalectici, permixti iambis aliquot.
Enimvero, Chremes.] Trochaici quadrati catalectici mixtis iambi-
cis quadratis. *Sine te.*] Iambicus tetrameter. *Non faciam.*] Iam-
bicus. *Ignosce.*] Trochaici. *Nate mi.*] *Nate mi*, est extra versum. Act. 5. Sc. 5.

EX ADELPHIS.

Syrax.] Senarii. *Hem opportunè.*] Senarii. *Rogitas me.*] Aliàs Act. 1. Sc. 1.
rogas. Amat? dabitur.] *Amat*, prior syllaba pertinet ad ver- Act. 1. Sc. 2.
sum præcedentem. *Obsecro, populares.*] Iambici tetrametri cata- Act. 2. Sc. 1.
lectici. *Subvenite.*] *v* eliditur. *Ego istam.*] Dimeter. *Æschine, audi.*]
Trochaici tetrametri acatalectici. *Factam esse.*] Trochaici catalectici.
Nego.] Acatalecticus. *Indignum injuria.*] Catalectici. *Intrò.*]
Iambicus acatalecticus. *Nimium istoc.*] Trochaici catalectici. *Ne*
.] Iambici quadrati acatalectici. *O facinus.*] Trochaici. *I*
.] Iambici acatalect *Ob malefacta.*] Trochaici catalectici per-
mixti iambis acatalecticis. *Verùm enim.*] In *enim* eliditur *m*. *Tace,* Act. 2. Sc. 2.
.] Iambici quadrati acatalect. & senarii. *Metuisti. si nunc de*
te conticuisses paululum, atque.] Elisio excipitur à versu sequenti.
Nil scrupulum.] Senarii iambici. *Quod ad te rediturum.*] In *quod*
d. Per oppressionem.] In *per* eliditur *r*. *Abs quivis.*] Iambici
quadrati acatalectici. *Meum amorem.*] Aliàs, *laborem. Sed quisnam?* Act. 2. Sc. 3.
Aliquidnam. Ubi ille.] Iambici quadrati acatalectici. *Obsecro mea.*]
Iambici quadrati acatalectici. *Nunc illud.*] Iambici quadrati acata- Act. 2. Sc. 4.
lectici & unus dimeter, permixtis trochaicis aliquot acatalecticis. Act. 3. Sc. 1.
hominem impium!] Aliàs *impurum. Sed cesso heram?*] Iambicus Act. 3. Sc. 2.
catalecticus. *Hem, quisquis.*] Trochaici. *Nostram vitam.*] Iam-
bici tetrametri catalectici. *Disperii.*] Senarii iambici. *Dementia.*] Act. 3. Sc. 3.

Act. 3. Sc. 3. Quadratus. *Prô Dii.*] Senarii iambici. *Atque æqualem.*] *Atque* prior
Act. 3. Sc. 4. ſyllaba pertinet ad verſum præcedentem. *Quàm illas deſeram*
Alias, *illam*. *Bono animo.*] Senarii. *Ain' patrem ?*] Iambici quadra
Act. 3. Sc. 5. acatalectici, uno aut altero trochaico catalectico mixto. Dimete
Act. 4. Sc. 1. unus iambicus. *Næ ego homo.*] Trochaici quadrati catalectici, unu
Act. 4. Sc. 2. denarius, paucis iambicis immixtis. *Quoniam.*] Videntur cretic
Act. 4. Sc. 2. *Ego in hac re.*] Quadrati iambici & trochaici. *Omnes quibus re*
Trochaici catalectici. *Quapropter te.*] ambici tetrametri. *Diſcrucior.*
Act. 4. Sc. 3. ambici quadrati acatalect Senarius unus Scazon trochaici cat
lectici quadrati. *Membra metu.*] Trochaici. *Emiſſe id.*] Trochaic
Act. 4. Sc. 4. dimeter hypercatalecticus. *Nam ut hinc.*] ambici tetrametri. *Nu*
quid faciam.] Trochaici catalectici quadrati. *Prodit neſcio.*] Verſ
perficitur proxima ſcena. *Ita uti.* Iambici quadrati acatalectici
catalectici. Dimeter unus. Cæteri trochaici quadrati catalect
Act. 4. Sc. 5. iambici Senarii. *Facite.*] Trochaici tetrametri. *Cur non ludo*
Senarii. *Cur non ludo hunc aliquantiſper? melius eſt.* Si addas *nun*
verſus conſtat. *Itane.*] *Ita* prima pertinet ad verſum præcedentem
Quid ipſa.] Aliàs, *Quid ipſa aiunt ? Quid lachrumas?*] Trocha
catalectici quadrati. *Ego eo intro.*] Iambici quadrati acatalectic
Quid hoc.] Iambicus catalecticus ſcazon. *Sed ceſſo.*] Trochaici c
Act. 4. Sc. 6. talectici. *Defeſſus ſum.*] Senarii. *Ibo illis.*] Senarii. *Ædepol.*] Senar
Act. 4. Sc. 7. *Heus Syre.*] Senarii. *Parata à nobis.*] Senarii. *Nunquid minu*
Act. 5. Sc. 1. Aliàs, *num qui. Quàm mecum.*] Aliàs, *quod. Cum prima luce.*] Ali
Act. 5. Sc. 2.
Act. 5. Sc. 3. *primo lucu. Nunquam ita.*] Trochaici quadrati acatalectici. *Q*
Act. 5. Sc. 4. *mihi nunc.*] Iambicus tetrameter acatalecticus. *Prope jam.*] Tr
Act. 5. Sc. 5. chaici. *Heus Demea.*] Senarii. *Hera ego.*] Senarii. *Occidunt me q*
Act. 5. Sc. 6. *dem.*] Senarii. In *quidem* aliquid eliditur. *Jubet frater.*] Senar
Act. 5. Sc. 7. *Me ducere.*] Iambici tetrametri acatalectici. *Age quid ſi.*] Tr
Act. 5. Sc. 8.
Act. 5. Sc. 9. chaici. *Et ſi hoc.*] Iambici tetrametri. *Factum eſt.*] Fragmentu
Trochaici catalectici quadrati, ultimus ſcazon. *Optimum quidem*
In *quidem* fit eliſio.

EX HECYRA.

PER pol.] Senarii. *Senex ſi quæret.*] Senarii. *Cum milite.*] Pr
Act. 1. Sc. 1. celeuſmaticus. *Pro Deum.*] Iambici quadrati catalect. Trocha
Act. 1. Sc. 2. cus quadratus catalect. *Me miſeram.*] Senarii. *Itaque una.*] Ia
Act. 2. Sc. 1. bici tetrametri. *Quo quiſque.*] Senarius. *Multo melius.*] Trochai
quadratus catalecticus. *Enim laſſam.*] Iambici tetrametri *Et ſi ſci*
Act. 2. Sc. 2. Iambici quadrati acatalect. *Ædepol.*] Trochaici catalect. quadra
Act. 2. Sc. 3. *Ædepol* autem eſt extra carmen. *Nemini ego.*] Trochaici quadr
catalect. Iambici quadrati & catalectici & acatalectici ſenarii.
Act. 3. Sc. 1. *mini ego.*] Trochaici. *Cui quanto.*] Iambicus catalecticus. *Quàm hu*
Acatalectici. *At ſic citius.* Trochaicus. *Si non rediſſes.*] Iambi
catalectici. *Rurſum in gratiam.*] *Rurſum* abundat. *Profectò, P*
meno, me celas.] Aliàs, *celant. Quonam modo.*] Iambici quadr
Act. 3. Sc. 2. catalectici. *Nejcio quid.*] Iambici quadrati catalectici. *Quid ais*
Trochaicus catalecticus. *Hem iſtoc.*] Iambici catalectici. *Neq*
mearum.] Trochaici octonarii catalectici, & ſenarii 6. *Adeſt P*
Act. 3. Sc. 3. *meno.*] Senarii. *Ain' tu.*] Senarii & unus quadratus. *Nam alia*
omitt

mittam.] Aliàs, *mittam. Dixtine.*] Trochaici octonarii catalecti- Act. 3. Sc. 4.
ci, & ſenarii Iambici. *Quibus iris.*] Senarii. *Perii.*] Trochaici Act. 3. Sc. 5.
& iambici octonarii catalectici, & acatalectici mixti. *Dicam.*] Act. 4. Sc. 1.
Iambicus dimeter. *Sed oſtium.*] Trochaici catalectici. *Atque eccam.* Iambici catalectici. *Nam ſi utrumvis.*] Trochaicus catalecticus. *Non ſit.*] Iambici catalectici. *Perii.*] Acatalecticus. *Credo.*] Acatalecticus trochaicus. *Quid ſit.*] Iambici catalectici. *Adeon' pervicaci.*] Trochaici acatalectici. *Ut eo eſſem.*] Trochaicus octonarius catalecticus. *Nullum pol.*] Iambici acatalectici Act. 4. Sc. 2.
Non clam.] Iambici quadrati acatalectici. *Itaque ut eſſe ego illam.*] Act. 4. Sc. 3.
Aliàs, *illa. Ferantur.*] Senarius. *Quidvis.*] Iambicus catalecticus. *Quia de uxore.*] Trochaici catalectici. *Sed non minuam.*] Mixtum trochaicum cum Iambico catalectico. *Neſcias.*] Trochaicus catalecticus. *Quando hæc.*] Iambici acatalectici. *Sumus.*] Dimeter Iambicus. *Sed video.*] Iambicus catalecticus. *Tibi quoque.*] Senarii. Act. 4. Sc. 4.
Non hoc de nihilo.] Iambici quadrati catalectici & acata- Act. 5. Sc. 1.
lectici. Trochaici catalectici mixti. *Ego pol quoque.*] Quadrati Iambici catalectici. *Ne nomen mihi quæſtus.*] Aliàs, *meo quæſtui. Sed quid iſtuc.*] Trochaici catalectici. *Quis id ait?*] Iambicus acatalecticus. *Puerúmque.*] Trochaici catalectici. *Lepida es.*] Iambicus acatalecticus. *Eas ad.*] Trochaici catalectici. *Aliter ſi facias.*] Iambici tetrametri acatalectici. *Nihil apud me.*] Iam- Act. 5. Sc. 2.
bici quadrati catalectici. *Benigne.*] Dimeter catalecticus. *Sed* Act. 5. Sc. 3.
cum tu.] Octonarii catalectici. *Ædepol.*] Trochaici octonarii catalectici, Iambici quadrati catalectici. *Quantum obtuli.*] Iam- Act. 5. Sc. 4.
bici quadrati catalectici. *Homo ſe fatetur vi in via virginem.*] *Virginem* ſupereſt. *Dicitque ſeſe illi annulum.*] *Annulum* diſſyllabum eſt. *Vide, mi Parmeno.*] Iambici quadrati acatalectici mixtis ſenariis & trochaicis quadratis catalecticis. *Egóne.*] Iambici tetrametri acatalectici. *Sed Bacchidem.*] Senarii. *Ut Voluptati.*] Quadrati acatalectici Iambici. *Myrrhina.*] Trochaici tetram. *Quantum hodie.*] Iambici acatalectici. *Sequere me.*] Trochaicus catalecticus. *Feci imprudens.*] Senarius trochaicus acatalecticus.

EX PHORMIONE.

Poſtquam poëta.] Senarii. *Per quem res agetur.*] Aliàs, *geretur.* In Prologo.
Amicus ſummus.] Senarii. *Si quis me quæret.*] Senarii.
Quanto in periculo ſim.] Aliàs, *ſimus. Hanc amare cœpit perdite.*] Act. 1. Sc. 1.
Aliàs, *perditus. Interea dum ſedemus illinc.*] Aliàs, *illic. Nunc omit-* Act. 1. Sc. 2.
te.] Aliàs, *amittè. Imò nihil, niſi.*] Aliàs, *præter. Adeon' rem.*] Act. 1. Sc. 3.
Mixta carmina: pars eſt trochaici, altera Iambos habet catalecti-
cos. *Neu me cupidum.*] Trochaici catalectici. *Dum expecto.*] Iambici Act. 1. Sc. 4.
catalectici. *Amore abundas, Antipho.*] Dimeter Iambicus. *Quid ſi.*] Aliàs, *Etſi. Nullus es, Geta.*] Iambici quadrati acatalectici trochaicis octonariis catalecticis permixtis. Senarii item Iambici acatalecti. *Ad hanc rem.*] Senarius, *Quod cum audierit.*] Tetrametri acatalectici. *Ejus me miſeret.*] Trochaicus acatalect. *Rectè ego.*] Catalecticus. *Aliquid convaſſem.*] Iambicus acatalecticus, *Quam hic fugam.*] Dimeter trochaicus catalecticus. *Sed ubi Antipho?*]

] Iambici [illegible]] Iambici [illegible]

] Iambici [illegible]] Iambici [illegible]

] Iambici [illegible]] Iambici [illegible]

PERENTIANA.

GUILLELMO BELLIO LANGEO TAURINI PROREGI ANTONIUS GOVEANUS, &c.

C[illegible] mihi esse cum multis commune, ut divinas virtutes [illegible] & bella, & pacis, [illegible] & [illegible] tempora, [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible]

Iambici tetrametri acatalectici. *Ah, ſanúſne es?*] Iambicus catalecticus. *Hominem.*] Monometer hypercatalecticus. *Satis pro imperio.*] Trochaici catalectici. *Ne te iratus ſuis ſævis dictis protelet.*] Aliàs, *ſævidicis verbis protelet:* & *ſævidicis* poſtulat carmen. *Non poſſum adeſſe.*] Senarius Iambicus hypercatalecticus. *Mane,*
Act. 2. Sc. 1. *inquam.*] Senarius acatalecticus. *Si quid poteſt.*] Aliàs, *potes. Itane*
Act. 2. Sc. 2. *tandem?*] Iambici quadrati acatalectici, & ſenarii. *Itane.*] Si
Act. 2. Sc. 3. corporis *ita*, trochaicus eſt. *Nec meum imperium.*] Trochaicus. *Revereri.*] Iambicus. *Monitor.*] Iambici acatalectici. *Mi patrue.*] Senarii. *Quin quod meritus eſt.*] Aliàs, *ſit. Itane patris.*] Trochaici octonarii catalectici præter duos extremos. *Senex adeſt.*] Iambici quadrati acatalectici. *En, unquam.*] Senarii. *Si herum inſimulabis avar.*] Aliàs, *malitiæ. Abi in malam crucem.*] Si legas *i*,
Act. 2. Sc. 4. pro *abi*, conſtat verſus. *Quanta me cura.*] Senarii iambici. *Enim-*
Act. 3. Sc. 1. *vero, Antipho.*] Iambici quadrati catalectici. *Teipſum quærebam.*]
Act. 3. Sc. 2. Acatalectici. *Dorio, audi.*] Trochaici tetrametri acatalectici per-
Act. 3. Sc. 3. mixtis iambis quadratis acatalecticis. *Nec cum hujuſmodi.*] In *hu-*
Act. 4. Sc. 1. *juſmodi* eliditur *s. Quid faciam.*] Trochaici tetrametri catalectici,
Act. 4. Sc. 2. permixti paucis iambis quadratis acatalecticis. *Quid, qua profectus*
Act. 4. Sc. 3. *cauſa.*] Senarii. *Ego hominem.*] Senarii. *Exſpecto.*] Senarii *Venin ſalvum volupe.*] Aliàs, *volup. Ut ad pauca redeam.*] Si legas, *at pauca ut redeat,* conſtat verſus: forte in *ad* eliditur *d. Geta.*] Senarii. *Quietus eſto.*] Iambici quadrati acatalectici. *Nos noſtri*
Act. 4. Sc. 4. *officio.*] Aliàs, *digreſſos. Quid agam?*] Senarii. *Aut qui conſilia.*]
Act. 4. Sc. 5. *A* poſtremum pertinet ad verſum ſequentem. *Nam vereor.*] Iam-
Act. 5. Sc. 1. bici tetrametri catalectici. *Nam quæ hoc eſt.*] Trochaicus catalecticus. *Quod ut facerem.*] Iambicus acatalecticus. *Haſce eſſe.*] Trochaici. *Qui eſt ejus pater.*] Mixtus trochaico & iambico. *Me iſtoc.*] Iambici quadrati catalectici. *Eho, dic mihi.*] Iambici quadrati catalectici. *Nemo ex me ſcibit.*] Trochaicus. *Noſtra culpa.*] Iambici quadrati catalectici. *Vorſuram ſol.*] Aliàs, *vorſura. Agedum, ut ſoles.*] Iambici quadrati catalectici & acatalectici
Act. 5. Sc. 2. *Faciam ut jubes:*] Iambici quadrati acatalectici. *Quin tu.*] Aliàs
Act. 5. Sc. 3. *quid. Quid non.*] Aliàs, *qui. Obſecro vi.*] Aliàs, *cave. Nemo eſt.*
Act. 5. Sc. 4. Aliàs, *homo nemo. Itane parvam.*] Aliàs, *parum. Lætus ſum.*
Act. 5. Sc. 5. Iambici quadrati catalectici. *Argentum accepi*] Iambici quadrati
Act. 5. Sc. 6. catalectici. *O fortuna!*] Trochaici octonarii catalectici. *Tantas*
Act. 5. Sc. 7. *fortunam.*] Senarii. *Diis magnas.*] Senarii. *Vel oculum exculpe.*
Act. 5. Sc. 8. Aliàs, *exclude. Quis nominat me?* Senarii trochaici, octonarii catalectici. *Abi.*] *Abi* corripit. *Demipho, te appello.*] Trochaici octonarii catalectici.

GUIL

GUILLELMO BELLAIO LANGEO TAURINI PROREGI ANTONIUS GOVEANUS, *S. T. P.*

CUM mihi eſſet id cum multis commune, ut divinas virtutes tuas in adminiſtrando utroque tempore, & belli, & pacis, mecum ipſe tacitus admirarer: optavi ſemper mihi tempus dari, quo judicii hujus mei de ſingulari tua virtute & tibi darem ſignificationem aliquam, & poſteritati relinquerem teſtimonium. Quod cum meum eſſe vellem, neque conari ego tamen magna poſſem, danda mihi opera fuit, tale id ſaltem ut eſſet, quo neque dignius ego quidquam præſtare omnino poſſem, neque à me tu majus exſpectare. Nam cùm à puero ſtudiis me literarum dediſſem, & literis tradita à veteribus eſſent multa divinitùs, quæ neque intelligendo, nedum imitando, aſſequeremur, eſſétque intelligere prius neceſſe quæ velles imitari, intelligere autem ſane nemo corrupta poſſet, atque depravata: operam digniorem nullam, quam quidem ego navare potuiſſem, nullam ad vetuſtatis cognitionem, & imitationem, tam eſſe neceſſariam putavi, quàm eam quæ in veterum ſcriptis recenſendis, recognoſcendiſque ponerétur. Quod ut eſt; quoquò te vertas, arduum atque difficile; ita in Terentii Comœdiis, velle id quidem, plenum eſt bonæ voluntatis, præſtare non niſi majoris cujuſdam ingenii, atque ejus eruditionis, quam non recipit hæc ætas: poſt eos præſertim viros, qui in ea re non mediocriter, neque infeliciter laborarunt. Tantæ difficultatis has reperio cauſas, quòd ſermo penè eſt oratio omnis Comicorum, qui ſe corrumpi facilè patitur; quod verſu concluſa, in quo intelligi vix numerus poteſt, atque menſura adeò varia eſt, atque multiplex; quæ ſi non notatur diligenter, detrahi multa poſſunt, addi quoque impunè multa, loco plurima moveri: quòd tanta in exemplaribus varietas, tam nulla fides: quòd jam multis retrò ſeculis author hic à librariis fuerit depravatus, ipſius etiam Ciceronis, ut opinio mea eſt, eruditiſſimis temporibus, quibus erant ii verſus, ut ipſe ſcribit, uſitatiſſimi. Id ut credam facit, quòd ab ipſo interim Cicerone Terentiani verſus multi malè citantur, qualis is eſt in illa ad Lentulum epiſtola longè optima.

Intromittamus comeſſatum, tu Pamphilam.

Ubi *comeſſatum intromittamus*, ſcripſiſſe Terentium ratio indicat ſenarii. Ac eodem loco poſt,

Par pari referto, quod eam mordeat.

Ubi, ut id taceam, quòd pro *mordeat*, *remordeat* repoſuit feliciſſimè Æmylius Ferretus, parens alter meus (gratiorem tibi multo eſſe ſcio, Æmyli, pietatis erga te meæ, quàm doctrinæ tuæ meam teſtificationem) id inquam, ut taceam, legendum erat præterea, *Referto par pari*. Neque enim Trochæum, quem Choreum Cicero vocat, ii verſus recipiunt, ut neque Trochaici Iambum. Afferrem ejus generis permulta, ſi te docerem, non monerem. Jam à Nonio Marcello, Feſto Pompeio, Priſciano, aliter citantur

multa, quàm ſcripta eſſe à Terentio ſit veriſimile. Ne longius abeas, eſt in Andriæ ſcena prima verſus hic,

Sine invidia laudem invenias, & amicos pares.

In eo ſuas neſcio quas colliſiones comminiſcitur Priſcianus: ubi ſi legas,

Sine invidia invenias laudem, & amicos pares.

Verſui conſulas, ſine ullo aut ſententiæ, aut venuſtatis detrimento. Equidem nunquam exiſtimavi ſua poëtas libertate tam uti libenter, quàm neceſſariò. Quæ cùm & ipſa die, & magnorum virorum teſtimoniis confirmata ſint: non dubito quin nos, qui iis de rebus aliter ſentimus, antiquitatem ſerò, neque tamen non temerè, reprehendere videamur. Hæc nos profectò, Guillelme Bellai, quæ in omnes partes periculi ſunt pleniſſima, deterrere debuerunt, ſi præter bonam voluptatem nihil ad tantam rem afferre potuiſſemus. At cum & infinita propè primi nos quæ egerent caſtigatione deprehenderimus, & ab aliis animadverſa, neque diu minus, neque minus fortaſſe diligenter conſideravimus, noſtrumque eſſe aliquòd potuerit iis de rebus judicium, rei intereſſe literariæ putavi, id omnibus per me fieri quam notiſſimum. Judicii autem noſtri cauſas erit fortaſſe cùm explicabimus, quas in præſentia omnes perſequi, ut quàm infiniti eſſet laboris taceam, hominis certè eſſet minus occupati: teſtificari tantum hoc tempore, liquidóque jurare poſſumus, nihil nos, niſi neceſſario, nihil niſi verſus, elegantiæ, ſententiæque convitio immutaſſe: reſtituiſſe quædam, ut ab iis authoribus, de quibus antea loquebamur, citata reperiebamus: codicibus ita uſos fuiſſe plurimis, ut plus ſemper apud nos valuerit judicii ratio, quàm librarii manus indocta, atque temeraria. Atque ut animo præſumere poſſis, quid de toto hoc labore noſtro debeas judicare, referam paucis, quæ in Andriæ Prologo, quæ in ſcena prima corruptè legi animadverterim.

Ubi in Prologo legebatur,

Id iſti vituperant factum, atque in eo diſputant.

Non conſtare verſum notarat Eraſmus, niſi in pronomine *iſti* litera ſecunda elideretur, atque ita fieret *anapæſtus*. Hujuſmodi nos eliſiones tam duras, ut dicam leviſſimè, non agnoſcimus in re minimè neceſſaria. Scripſiſſe Terentium *Iſti id vituperant*, & verſus clamat, & codices nonnulli teſtantur. Tale iſtud eſt, quod idem in Eunuchi Actus III. Scena II. verſu illo,

Qui habet ſalem,

Quod in te eſt. Extremam ſcilicet in *quod* elidi literam, ubi *Qui* legi debere & verſus & ipſa Latinitas oſtendunt.

Ubi, *Ut pernoſcatis & quid ſpei ſit reliquum.*

Nos ſcriptum fuiſſe dicimus, *Ut & is pernoſcat, quid ſpei ſit reliquum*: atque aliter ſcripſiſſe Terentium perſuaderi non poteſt. Id porrò locus habet ſententiæ, fabulam vos cognoſcite, ut & Poëta perſpicere poſſit, quid ſibi à vobis ſpei relinquatur de Comœdiis quas in poſterum ſcribet: an ſcilicet explodendæ vobis prius ſint, quàm ſpectandæ, atque cognoſcendæ. Præter quem unum locum, ſi alium nullum in opere toto emendaſſemus, ſatisfactum & officio noſtro, & hominum expectationi erat abunde.

Ubi

Ubi in prima Scena,

Propterea quòd ſerviebas liberaliter.

Nos *ſervibas:* generis ejus ſunt *ſcibam, neſcibam, ſævibam: ſerviebas* non patitur verſus.

Ubi, *Sed mihi hoc moleſtum eſt: nam iſthæc commemoratio, Quaſi exprobratio eſt immemoris beneficii.* Nos, *Sed mî hoc moleſtum eſt: nam iſthæc commemoratio eſt, Quaſi exprobratio immemoris beneficii. Mi,* poſtulat verſus: eo & multis aliis locis utitur Terentius, uſus antea fuerat Plautus, uſi ſunt poſtea Virgilius & Horatius. *Eſt* quod in prioris verſus fine poſuerimus, fecit ſeries verborum naturalis: ita *beneficii* ſyllabarum nihil detrahetur.

Ubi, *Id gratum fuiſſe adverſum te habeo gratiam.*

Nos, *Gratum id fuiſſe:* & neſcio quomodo magis placet auribus eruditis: omitto, id quoque verſum poſtulare. Neque verò dubito quin *fuiſſe* fieri diſſyllabum magis iis placeat, qui cum aures non habeant, eſſe religioſe inepti volunt.

Ubi, *Ita faciam. Hoc primùm in hac re prædico tibi.*

Nos, *In re hac:* quòd aliter ſtare non poſſit verſus.

Ubi, *Liberius vivendi fuit poteſtas: nam antea*

Ut verſus ratio habeatur, elidi Eraſmus in *vivendi u* voluit unum, fierique *fuit* monoſyllabum. Nos ut eſſe *fuit,* ſyllabam unam apud hunc authorem mille locis ſcimus, ita illas in *vivendi,* eliſiones (penè ſcripſeram illuſiones) illas, inquam, eliſiones non agnoſcimus: cum præſertim tam eſſe ingenioſum nihil ſit neceſſe. Scripſiſſe Terentium putamus, *Fuit vivendi liberius poteſtas: nam antea.* Nihil hic novum, nihil non conceſſum committitur: neque tamen orationis venuſtate quidquam deperditur.

Ubi, *Nunquam præponens ſe illis, ita ut facillimè.*

Præponens ſe aliis nunquam: ita & verſus vult, & orationis efflagitat venuſtas.

Aliis eſſe legendum & codex me monuit pervetuſtus, & aliis quoque video placuiſſe: ut non modo ad eos, quibus cum Pamphilus unà erat, ſed ad omnes homines referri poſſit, ut & id quod præcedit, *adverſus nemini.*

Ubi, *Sine invidia laudem invenias, & amicos pares.*

Quod & Priſciani & noſtrum eſſet judicium antea dicebamus: à quo ſi diſſentimus, cogitare nemo debet, qui aut ille fuerit, aut nos ſimus: ſed quid quiſque dicat, quid in judicando fuerit ſecutus.

Ubi, *Nam qui cum ingeniis conflictatur ejuſmodi.*

Nos, *Nam qui cum ingeniis conflictat ejuſmodi.* Ita in Phormione, *Nunquam uſus venit, ut cum hujuſmodi conflictares malo.* Probari enim mihi non poteſt feciſſe hic Terentium *ejuſmodi* triſyllabum, quod quinque eſſe ſyllabarum conceſſa vocalium diviſione ſolet. Non diſſimile valde eſt, niſi quòd pudendum magis, quod idem notavit in illo Act. III. Scen. II. *Non imperabat coràm, quid opus facto eſſet puerperæ. Eſſe puerperæ* triſyllabum: cùm ſi fiat triſyllabum, verſus ſtare octonarius Iambicus non poſſit.

Ubi, *Neque commovetur animus in ea re tamen, Scias poſſe habere jam ipſum ſuæ vitæ modum.* Poſterior hic verſus, niſi *ſcias* unam facias ſyllabam, & *ſuæ* item unam, numerum excedet. Ego in exemplari vetuſto ſcriptum reperio,

Neque commovetur animus in ea re, ſcias
Tum jam ipſum habere poſſe ſuæ vitæ modum. Quæ ſine controverſia, vera eſt, atque germana lectio: non mutatur ſententia, ſua orationi gratia relinquitur, dura illa in verbo, *ſcias*, vitatur colliſio: facilis porrò *tum* in *tamen*, fuit mutatio,

Ubi, *Eſſertur, imus. Interea inter mulieres,*
Quæ ibi aderant, forte unam aſpicio adoleſcentulam.

Nos & quòd ita venuſtior ſit oratio, & quòd verſus impediri ſe tot pedibus penè clamet, legendum putavimus, *quæ ibi aderant, aſpicio forte adoleſcentulam.* Aliter citatur ab Interprete, non nego: at aliter quoque citatur illud, *Iſti id vituperant factum:* aliter alia, nec ea quidem pauca. Illud ſanè argumento eſſe poteſt, quàm ille parum verſuum horum rationem tenuerit, quòd cum invenire non poſſet, cur eſſet illud *unam* additum à poëta, non conſideraret, num à verſu quoque reſpueretur, quod non admitti à ſententia videret,

Ubi, *Herculſit illico animum, at at hoc illud eſt.*

Nos *attat.* Idem erat flagitium in illo Eunuchi, *Sed quis hic eſt, huc qui pergit,* &c.

Idem in illo Hecyræ Trimetro. *Oportet, atat eccum Phidippum & patrem:* in quo tertiò fuerat interjectio repetenda.

Ubi, *Pro uxore habere hanc peregrinam: ego illud ſedulo*
Negare factum. Ut Senarius conſtet, corripi in *illud*, literæ detractione priorem vult Eraſmus. Nos legendum putamus, *Pro uxore habere hanc peregrinam, illi ego ſedulo Negare factum eſt.* Atque ita ſcripſiſſe Terentium, etſi verſus ratio non diceret, ex eo certè quod ſequitur, *ille inſtat factum, judicare tu quidem poſſes.*

Ubi, *Satis vehemens cauſa ad objurgandum.* SO. *qui cedo? Sat vehemens* legendum putabamus, ne *vehemens* fieret diſſyllabum: quod cùm tamen fieri poſſe videremus, egere locus notatione, non caſtigatione viſus eſt.

Ubi, *Ea primum ab illo eſt animadvertenda injuria.*

Nos ita verſu poſtulante, neque minore tamen venuſtate, *Ea primum ab illo animadvertenda injuria eſt.* In iis vides omnibus, admonitos nos à verſu, ſecutos venuſtatem, non turbaſſe ſententiam: quorum per ſe quodque tantùm apud eruditos valere debet, ut contra omnium exemplarium teſtimonia poſſit ad emendandum locum ſufficere. Venuſtas fecit, ut de illo Scenæ ſecundæ dubitarem. D. *Hoc quid ſit? S. Omnes qui amant, graviter ſibi dari uxorem ferunt:* ſciebam enim *Quid hoc?* magis eſſe Terentianum, quàm, *Quid hoc ſit?* Taceo quòd ita concurrentes non hiant, ut antea vocales. Cum ergo propter venuſtatem mihi jam eſſet locus ſuſpectus, and ſcriptum poſtea in aliis exemplaribus adverterim, *Miror quod hoc ſit,* judicavi Interpretis verba pro Terentianis in contextum irrepſiſſe. Fecit ſententia ut illud Scenæ 4. *Audivi Archillis, jamdudum Lesbiam adduci jubes,* ita legeremus: *Audivi Archillis, jamdudum quod Lesbiam adduci jubes.* Quo in loco, quia ſcilicet corruptè legebatur, incertam eſſe diſtinctionem notavit Donatus: taceo id verſum quoque poſtulare, qui Octonarius eſt Iambicus, ut, qui ſequitur, *Sanè pol illa temulenta eſt mulier, & temeraria.*

Fecit ſententia ut illud Chæreæ in Eunucho, *Occidi.*

Neque virgo eſt uſquam, nec ego, qui è conſpectu illam amiſi meo. Ubi quæram? ubi inveſtigem? quem perconter? quam inſiſtam viam? Incertus ſum una hæc ſpes eſt, ubi ubi eſt, diu celari non poteſt: Ita legeremus, *Occidi, Neque virgo eſt uſquam, neque ego, qui è conſpectu illam amiſi meo. Ubi quæram? ubi inveſtigem? quem perconter? quam inſiſtam viam? Certus ſum: una hæc ſpes eſt, ubi ubi eſt diu celari non poteſt* Angitur nimirum animo Chærea, & ſe virginem è conſpectu perdiſſe, neque ſcire tamen qua ad eam ratione rurſus perveniret. Ei certè, quod penè præterieram, ſtare iambicus octonarius ſi legas, *incertus ſum, non poteſt.* Operæ pretium eſt Donati audire in eum locum argutias. In Phormione verba ſunt Getæ ſervi flagra timentis, & ea ſe vitare poſſe deſperantis. *Ad precatorem abeam credo,* qui mihi ſic oret, *Nunc amitte quæſo hunc,* cæterum *poſthac, ſi quicquam, nil precor,* tantummodo *non addas,* ubi ego hinc abiero, vel occidito. Ubi nos legendum putamus, *non cædas,* niſi *addere* pro *cædere* veteres uſurpabant: id poſtulat omnino ſententia, indicat quod intulit, *vel occidito.* In Andriæ Act. I. Scen. II. ita legebatur, *Ne temere facias, neque tu haud dicas, tibi non prædictum cave.* In eum verſum ita interpretum unus. Duæ negationes unam faciunt affirmationem, tres negationes pro affirmatione una ſumuntur, ut *hîc, neque, haud, non.* Alter tertiam negationem vult redundare. Uterque teſtis eſt, alios pro *haud,* legiſſe *hoc:* quam ego lectionem veriorem puto, & Terentio digniorem. Paulo antè ita Simo. *Quid hoc? Itellextin? An nondum etiam ne hoc quidem?* Quod cum & poſtulet ſententia, neque deſit etiam codicis teſtimonium, qui *haud* malunt tamen, facere mihi videntur, ut Terentii verbis utar, næ intelligendo ut nihil intelligant: qui, *Neve tu id dicas:* pro, *Neque tu haud dicas* repoſuit, qui ferre octonarius poſſet iambicus vidit parum. At neque hoc tantum loco pro *hoc, Haud ſcriptum flagitioſe animadverti.* In Hecyræ, Act. III. Sc. I. *Ita Parmeno, Haud hercle quidem parum eſt:* ubi legendum, *Hoc hercle quidem parum eſt.* Nam cum ſingulari aliqua injuria inter uxorem & matrem, iram crederet Pamphilus excitatam, quæ tam durara animoque miſerè ob eam cauſam torqueretur, velletque hero Parmeno conſolationem aliquam adhibere, monet nihil id eſſe, quod tam grave ille exiſtimaret; ſubjicitque pueri inter ſeſe quàm pro levibus noxis iras gerunt? Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt: itidem mulieres ſunt fermè, ut pueri levi ſententia. Fortaſſe unum aliquod verbum inter eas hanc iram conciverit. Incredibile eſt, quàm multa generis hujus, quoquò me verto, occurrant. Non diſcedam ab eo loco: totumque adeò referam, quò facilius res teneri poſſit:

Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt veniſſe, Parmeno,
Unde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu. [*exequi.*
Par. *Hoc hercle quidem parum eſt: ſi vis vero veram rationem*
Non maximas, quæ maximæ ſunt interdum iræ, injurias
Faciunt. Nam ſæpe eſt, quibus in rebus aliis ne iratus quidem eſt,
Cum de eadem cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus,

Pueri inter ſeſe quàm pro levibus noxiis iras gerunt?
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem mulieres ſunt firmè ut pueri, levi ſententia.
Fortaſſe unum aliquid verbum inter eas hanc iram conciverit:
Quo in loco legendum puto,
Nam maximæ, quæ maximæ ſunt interdum iræ, injuriæ
Faciunt.

Nam cum ex iræ diuturnitate injuriæ magnitudinem Pamphilus colligeret, *levi*, inquit Parmeno, duceris *here* argumento: rationémque ſi quæris, maximæ interdum iræ à non maximis injuriis enaſcuntur. Vides iracundis hominibus id accidere, ut inimiciſſimi fiant iis de cauſis, quæ alios homines ne leviter quidem poſſent commovere. Quia in Hecyram me conjeci, nolo videri temerè veniſſe: ita poſt paulo eum locum, in quo eram, ſcriptum reperiebam,

Non uſus facto eſt mihi nunc hunc intrò ſequi:
Nam inviſos omnes nos eſſe illis ſentio.
Heri nemo voluit Soſtratam intrò admittere.
Si fortè morbus amplior factus ſiet,
Quod ſanè nollem, maximè heri cauſa mei,
Servum illico introiiſſe dicent Soſtratæ,
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali
Capiti atque ætati illorum, morbus qui auctu' ſit.

Verba ſunt *Parmenonis*. Ego *capiti atque ſaluti illorum* ſcripſiſſe Terentium puto, cum inter eas voces non levis affinitas ſit, & alteram ſententia requirat, & à Cicerone locis ſint infinitis hæc duo conjuncta. Unum præterea locum ſi tibi indicaro, ab Hecyra diſcedam. In Act. II. Sc. I. ita legebatur:

An quia ruri eſſe crebro ſoleo, neſcire arbitramini
Quo quiſque pacto hic vitam veſtrorum exigat?
Multo meliu' hic quæ fiunt, quam illic ubi ſum aſſiduè, ſcio.
Ideo, quia uti vos mihi domi eritis, perinde ego ero fama foris.

Verba ſunt Lachetis ſenis: quo in loco *fama* redundare mihi videtur. Cauſam enim adfert Laches, quare tam bene ſciret, quæ domi in urbe gererentur, cum eſſet ipſe ruri: in eo, inquit, facio, quia ut vos res meas domi adminiſtrabitis, ut mihi laborabitis, ut mihi obſequemini, ita ego vobis ero ruri: hoc eſt, vobis defieri nihil patiar, benignéque omnia præbebo, ſi mecum vos benevolentia officiiſque certetis: quod ſi contrà à vobis fieri ſenſero, ſinam & egere, & algere, & eſurire, nihilque rure ad vos deferri patiar. Unde huc tamen ea dictio irrepſerit, non diſſimulabo Sequitur,

Jam pridem equidem audivi cepiſſe odium tui Philumenam.

Ubi cùm notatum eſſet, à fama argumentari Lachetem, *Fama* in proximum ſuperiorem verſum irrepſit. Hæc hactenus fuiſſe excuſa, explicata, omnium quî literas tractant, judicio approbata.

Quid ego nunc dicam, eaſdem dictiones corruptas in hoc authore ferè fuiſſe, atque depravatas? quot locis pro *ſuſpectio, ſuſpicio*: pro *in gratiis, ingratus*: pro *gratiis, gratis*: pro *eccere, & certe*: ſcriptum erat? Quid ego querar, verba flagitioſe adeò tranſpoſita interim

Interim fuiſſe, ut totam orationem miſerè perturbarent? Quid omiſſos librariorum incuria totos verſus, ſine quibus neque ſtare ſententia poterat, neque verſuum ſuperiorum menſura? Nihil mentior, ſcriptum erat ſic in Prologo Heautont.

Ne cui ſit veſtrûm mirum, cur partes ſeni
Poëta dederit, quæ ſunt adoleſcentium,
Id primùm dicam, deinde quod veni eloquar.

Ubi erat legendum, *Id deinde dicam, primum quod veni eloquar.* Notatus à nobis hic locus eſt, & explicatus ſuo tempore. Scriptum ſic erat in Phormionis, Act. IV. Sc. IV.

Ut te quidem omnes Dii, Deæque, ſuperi, inferi,
Malis exemplis perdant: hem ſi quid velis,
Huic mandes quod quidem rectè curatum velis.

Quid verſus poſtremus cum menſuram excederet, neque tamen poſſe detrahi quidquam viderem, neque abſoluta etiam planè eſſe videretur, perfectaque ſententia, incido in codicem, non illum quidem, qui ſua auctoritate fidem facere debuerit, ſed qui monere tamen dubitantem potuerit. In eo ſic ſcriptum erat,

Ut te quidem omnes Dii, Deæque, ſuperi, inferi
Malis exemplis perdant: hem ſi quid velis,
Huic mandes, quod rectè curatum quidem
Velis, ad ſcopulum qui te è tranquillo inferat.

Quem verſum Terentianum eſſe negare nemo poſſit. Idem ejuſdem fabulæ, Act. V. Scen. VI. flagitium deprehendimus, ubi hæc deerant Trochaico.

Curialis vernula eſt qui me vocat.

Quæ verba ſuo loco & Terentii eſſe oſtendimus, & quid haberent ſententiæ declaravimus.

Si quæ generis ſunt hujus vellem omnia recenſere, volumen à me haberes, non epiſtolam. Jam de verſuum genere & diſtinctione puderet dicere quàm aliter ſentimus nos, quàm ii, qui ante nos fuerunt, niſi ad te ſcriberem, qui iis de rebus judicare omnium optimè potes. Initium eſt Sc. V. Act. I.

P. *Hocne eſt humanum factum aut inceptum? hoccine officium patris?*
M. *Quid illud eſt?* P. *Prô Deûm atque hominum fidem, quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?*
Uxorem decrerat dare ſeſe mihi hodie: nonne oportuit
Præſciſſe me ante? nonne prius communicatum oportuit?
M. *Miſeram me, quod verbum audio?*
P. *Quid Chremes, qui denegarat ſe commiſſurum mihi*
Gnatam ſuam uxorem? id mutavit, quia immutatum videt.
Itane obſtinate operam dat, ut me à Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi ſit, pereo funditus. [*ſum?*
Adeon' hominem eſſe invenuſtum, aut infelicem quenquam, ut ego
Prô Deûm atque hominum fidem, nullone ego
Chremetis pacto adfinitatem effugere potero? quot modis
Contemptus, ſpretus? facta, tranſacta omnia: hem
Repudiatus repetor, quamobrem? niſi ſi id eſt quod ſuſpicor,
Aliquid monſtri alunt: eam quoniam nemini obtrudi poteſt,

Itur

Itur ad me. M. *oratio hæc me miſeram exanimavit metu.*
Pa. *Nam quid ego dicam de patrè? ah,*
Tantamne rem tam negligenter agere? præteriens modò.

Verſum primum eſſe voluit Eraſmus iambicum octonarium jus menſuræ, id enim dicere ſolemus acatalecticum. Secundum oct narium quoque, cui tamen accinatur & adnectatur monomet hoc eſt, una, ut Græci vocant, ἀπροδία, ea autem erit, tũ mẽ lĩa At non accinitur iambico octonario, ſed ſcazonti : octavus e pes ſpondæus eſt : valde mihi præterea argutum videtur in ead dictione & octonarii finem, & monometri quærere initium. Te tium iambicum octonarium eſſe voluit, quod fieri minimè pot cum *hodie* extremum producat ; quarto generis ejuſdem, dimetr quintum, ſextum trochaicum octonarium catalecticum, cum priores omnes iambici ſunt, neque niſi iambici ſequantur. Oc vum octonarium fecit iambicum, nonum dimetrum iambicu Decimum octonarium iambicum, ſi quidem in *inveſtum*, u prim elidas, quod quidem ſi verba modicè tranſponas, minimè eſt op undecimum, dimetrum redundante pede, novum ſanè, ut dic leviſſimè, genus carminis : hunc qui ſequitur octonarium ru iambicum, poſt quem trimetrum, ſequi voluit trochaicos tres trametros, catalecticos eos quidem, quibus ſubjunxit dimetrum i bicum acatalecticum, cum dimetri ejuſdem eſſe generis ſoleant c iis quibus fuerint adjecti. Hæc ſi, quemadmodum Eraſmus v ſcripſit Terentius, mihi certè non eſt poëta : at neque ita ſcrip neque id nos putare eſt æquum. Quem locum antequàm in versus redigo, quibus eſſe à Terentio ſcriptum ſit veriſimile, tabo quanta ſit in exemplaribus varietas, atque incertitudo. In ſu primo utrobique *hoccine* in aliis exemplaribus reperio, reperio *factu* & *inceptu*, quod à Donato quoque videmus annotatum. ſecundo vetuſtum exemplar non habet *fidem*, quomodo inter locutus eſt poëta : in alio, *atque hominum* non reperio, atque quoque ſcripſiſſe aliquando Terentium animadverto : in tertio *da* in aliquibus codicibus non ligitur : neque carmen poſtulat, & tus ſuppr'mere multa ſolet ; quæ cum adſcribere ſoleant interpre in verſum fit ſæpe ut admittantur. *Se*, præterea vìdeo geminatu & pro *denegarat*, *denegaverat* ſcriptum reperio. Jam in octavo *quia*, quoniam. Ubi poſtea Chremetis : ubi *itur*, *itum*. Acc nunc ut verſus hos putarim & ſcriptos fuiſſe & eſſe diſtinguend

P. *Hoccine factum eſt humanum aut inceptum? hoccine officium patr*
My. *Quid illud eſt?*
P. *Prò Deûm atque hominum fidem, quid eſt, ſi hoc non eſt contume*
Uxorem decrêrat dare ſeſe mî hodie : nonne oportuit
Præciſſe me ante? nonne prius communicatum oportuit?
My *Miſeram me, quod verbum audio?* P. *Quid Chremes,*
denegaverat.
Se commiſſurum mihi gnatam ſuam uxorem, mutavit id,
Quoniam me immutatum videt : itane obſtinate dat operam, ut
Me à Glycerio miſerum abſtrahat : quod ſi ſit, pereo funditùs.
Adeon' hominem invenuſtum eſſe, aut infelicem quenquam, ut ego ſu
Prò Deûm atque hominum fidem, nullo ego pacto Chremis

Adſi

Adfinitatem effugere potero? quot modis
Contemptus, ſpretus, facta, tranſacta omnia, hem,
Repudiatus repetor: quamobrem? niſi ſi id eſt,
Quod ſuſpicor, monſtri aliquid alunt: ea quoniam
Obtrudi nemini poteſt, ad me itur. M. *Hæc*
Oratio me miſeram exanimavit metu.

Omnes iambici ſunt, octonarii partim, partim ſenarii, monometer unus, non is quidem quem eſſe Eraſmus putabat, eum effiyſis: quæ dum à Pamphilo exaudiri non vult, pauca loquitur. Monometrum in re ſimili in Phormione obſervavimus, ubi tacit Antipho & Phædria Getam audiunt: ac cum à Geta Antipho nominaretur, ibi tum Phædria,

P. *Te nominat.* A. *Neſcio quod magnum hoc nuncio exſpecto malum.*
P. *Ah! San' ve es?*
G. *Domum ire pergam, ubi plurimum eſt.* P. *Revocemus hominem.*
A. *Sta ilico.* G. *hem.*

Quo etiam loco nos valde ab Eraſmo diſſentimus: qui cum ubi monometrum faceret non inveniret, & octonarium fecit catalecticum, qui, ut ſuperiores omnes, eſſe debebat acatalecticus, & monometrum hypercatalecticum, qui ſi erat monometer faciundus, acatalecticus certè faciundus erat. Ad locum ſuperiorem ut redeamus, in quo pro *hocne*, nos *hoccine:* quod ideo Eraſmus immutavit, ut trochæum poſſet evitare: verùm cum legi *hoccine* ſecundo loco ſit neceſſe, priore ſcripſiſſe aliter Terentium perſuaderi non poteſt, quare nemo non videt fuiſſe verborum ſeriem perturbatam. *Dem*, eſt utrobique monoſyllabum: niſi poſteriore dici interim producte, & à Grammaticis video notatum, & nos in hoc Poëta non ſemel obſervavimus. Atque ut ab ea Scena non diſcedam, ſequitur paulo poſt,

Quod ſi ego reſciſſem id prius, quid facerem ſi quis nunc me roget.

In eo verſu, quem iambicum eſſe vult, ut revera eſſe debet, ſyllabam eſſe unam vult Eraſmus, cùm ſi id fiat, iambicus octonarius non poſſit. Nos legendum putamus, *Quod ſi ego id reſciſſem, &c.* Sequitur,

Quid facerem, ut hoc ne facerem. Sed nunc quid primum exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diversè trahunt.
Amor, miſericordia hujus, nuptiarum ſollicitudo. Hos cum faciat Eraſmus trochaicos, rogarem eum libenter, an *amor*, non eſſet iambicus, quem trochaici non recipiunt. Mihi certè iambici octonarii videntur, quales & qui præcedunt, & qui ſequuntur, atque ita legendi,

Quid facerem, ut hoc ne facerem: ſed quid primum nunc exequar?
Impediunt me tot curæ, quæ meum animum diversè trahunt.
Amor, hujus miſericordia, nuptiarum ſollicitudo.

Verſus porro ille,

Sed nunc peropu' eſt aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa adverſum hunc loqui.

cum ſit octonarius, legendus ſic eſt,

Sed nunc peropu' eſt, aut nunc cum ipſa, aut me aliquid de illa adverſum hunc loqui. Ubi paulo poſt,

Bene

Bene & pudice ejus doctum atque eductum, ſinam
Coactum egeſtate ingenium immutarier? Ejus redundat, ver
enim officit, & venuſtati. Ubi, *Et ad pudicitiam, & ad tu*
dam rem ſient? Ad ſecundum eiſdem de cauſis tolli voluim
quas ſecuti etiam ſumus in emendando verſu illo, quem penè p
terieram ex octonariis, *abi domum. Id mihi viſus dicere, abi*
& ſuſpende te. Quanto elegantius, *Abi cito, ſuſpende te,* ubi
poſtulet celeritatem? Taceo quòd ſtare verſus aliter non po
Ubi, *Hanc mihi in manum dat, mors continuo ipſam occupat.*
legendum erat. Ubi P. *Sed cur tu abis ab illa?* MY. *Obſtetr*
accerſo. P. *Propera. Abis,* ſenarius non patitur, comica
magnopere deſiderat elegantia. Locum hunc ut claudam, e
dem ubi diligenter rem perpendo, nuſquam inter iambicos v
trochaicos à Terentio temere interjectos, quæ vetus doctorum
opinio, neque inter hos, illos: quibus tantum generibus uſum
Terentium animadverto. Atque ut apertè videas, quanta ha
parte libros corruptio pervaſerat, eſt Act. III. Sc. II.

Adhuc Archillis quæ aſſolent, quæque oportet
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primùm fac iſthæc ut lavet, poſt deinde
Quod juſſi ei dare bibere, & quantum imperavi,
Date: mox ego huc revertar.
Per ædoſtor ſcitus puer natus eſt Pamphilia.

Primos tres verſus iambicus dimeter eſſe voluit Eraſmus,
bus tamen eſſent annexi duo trochæi: duo ſunt trochæi, *Q*
oportet: duo, *eſſe video:* quoniam pro trochæo poni Tibra
poteſt, in quem ſcilicet diſſolvitur, utpote temporibus pa
Poſt deinde, duo trochæi. At hic verſus, *Nunc primum fac*
ut lavet: eſtne dimeter iambicus? Eraſmo an fuerit neſcio,
certè nunquam erit. Jam quartum verſum, cujus Eraſmus ge
non notavit, quem eſſe dicemus? Quintum etiam quòd dime
faciat catalecticum, vidit meo judicio parum. Mihi ſcenæ
verſus generis ſunt ejuſdem: iambici enim ſunt omnes, men
tamen diſparis. Quatuor primi, quibus cum iis, qui domi
loquitur Lesbia, ea ratione ſunt, ut primi & tertii extremæ ſyl
initia ſint ſecundi & quarti: ita omnes acatalectici erunt. O
narii omnes, præter quartum; is enim dimeter eſt, qui octon
quoque fuiſſet, niſi ad Spectatores & ſe & orationem Lesbia co
tiſſet. Sic illius in Eunucho: *Ita fac ut juſſi, deducantur iſti,*
Et illius quoque in eadem Scena, *Memini. tametſi nullus moneat,*
Extremæ ſyllabæ initiis ſequentium verſuum ſunt accomodan
quod & aliis locis non paucis & animadvertimus, & indicavi
Scripti mihi ſic videntur à Terentio,

Adhuc Archillis quæ adſolent, quæque eſſe oportet ad ſalutem
Signa, omnia huic eſſe video. Nunc primum iſtæc ut lavet
Facite: poſt deinde, quod juſſi, ei date bibere, & quantum impe
Date: mox ego revertar huc.

Facite, ut pro *fac,* reponerem non fecit verſus ratio; ſed q
date dixit poſtea, non *da. Date,* porrò eſſe legendum, non
& cōdices nonnulli teſtantur, & ratio indicat loquendi: di

n id Interpres putat conſuetudine magis, quàm ratione: quòd
ſi c nſuetudinis id eſt, non ſcripturæ vitium, oſtendere debuit, aut
Terentium ſic ſcripſiſſe, aut Comicorum omnino quenquam
locutum; quorum de medio ſumpta eſt omnis oratio. Quintum
culum iambicum eſſe puto octonarium: à quo quæ detracta
ſequenti adjecta ſunt verſui. Ita ergo legimus,

Per acaſtor ſcitu' puer natu' eſt Pamphilo: quæſo Deos
Superſtes ut ſiet, quandoquidem ipſe eſt ingenio bono.

s res erat deſperata Actus quarti initio,

Hoccine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut ſiet,
Ut malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius ſua uti comparent commoda? ha
Idne verum eſt? imo id genus hominum eſt peſſimum, in
Denegando modo queis pudor eſt paululum:
Poſt ubi eſt tempus promiſſa jam perfici,
Tum neceſſario ſeſe aperiunt, & timent,
Et tamen res cogit denegare. Ibi
Tum impudentiſſima eorum oratio eſt.
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus
Proximus ſum egomet mihi. Attamen, ubi fides
Si roges, nihil pudet: hic, ubi opus eſt,
Non verentur: illic, ubi nihil opus eſt, ibi verentur.

Primum pentametrum iambicum fecit Eraſmus, quos nullos
ripſit Terentius: ſequentes duos dimetros creticos: quod (taceo
verſuum eſſe authorem Eraſmum) fieri minimè poteſt:
atque exin, moloſſum non creticum efficiant: quatuor ſe-
es qui eſſent non notavit: creticos certè dimetros dicere non
In nono verſu deeſſe aliquid putavit, quòd pro cretico
iambus poneretur. At *res cogit*, eratne creticus ſecundus,
quarto poſitum diceret iambum? In decimo creticos tres
t, qui ubi eſſent, vellem profectò indicaſſet, ne nos in quæ-
fruſtra laboraſſemus. In undecimo ut in nono, pro cretico
iambum poni notavit. Primum, ſi in nono pro cretico eſſe
m putabat, quòd verſui deeſſe aliquid videretur, quid hîc
ſſum eſt flagitii, ut qui creticus eſſe debuerat, factus ſit iam-
Tum verò, *quis tu es*, creticum quis eſſe dixerit, ac non
ſpondæum? Jam in verſu ſequenti ubi quatuor cretici?
illo, *Si roges*, &c. tres? eſtne, *nihil pudet*, creticus? equi-
on arbitror. Extremum eſſe voluit trochaicum ſcazontem,
debuit catalecticum, quos nullos ſcripſit Terentius. Ego
eſſe arbitror iambicos tetrametros, hoc eſt, octonarios ſive
os, quales ſunt qui ſequuntur omnes uſque ad trimetros,
pene clauditur ſcena. Legendos autem ita cenſeo,

Hoccine credibile, aut memorabile, tanta ut cuiquam vecordia
Innata ſiet, ut gaudeat malis, atque ex incommodis
Alterius, ſua uti commoda comparet? ha, verumne id eſt? genus
Immo hominum id peſſimum eſt, in denegando queis pudor modo
Paululum adeſt, poſt ubi jam tempus eſt promiſſa perfici,
Tum ſe neceſſario aperiunt, timent, & cogit res eos

Tum

Tum denegare. Ibi tum impudentiſſima eorum eſt oratio,
Quis tu es? quis es mihi? cur meam tibi? heus proximu' ſum
met mihi.
Attamen ubi fides, ſi roges, nihil pudet: hîc, ubi eſt opus,
Nihil verentur: illic, ubi verentur, ibi non eſt opus.

Siqua vides immutata, quæ pauca vides, cogitare primum de quanta in exemplaribus ſit varietas, tum quàm facilè fuerit *eſt* dere, *e* geminare, & in contextum venire, pro *tum* ſcribi *nihil* & *non* ſuis ſe mutuo ſedibus expuliſſe. *Eos*, quod additu nobis eo loco quo Eraſmus deeſſe nonnihil imprudens divina addidimus certè codicis teſtimonio. Ejuſdem ſunt qui ſequu & generis & menſuræ,

Sed quid agam? adeamne ad eum, & injuriam hanc expoſtulem
Male ingeram multa? atque aliquis dicat, nihil promoveris.
Multum moleſtus certè ei fuero, atque animo morem geſſero.

Ita enim ſunt legendi. Plura Guil. Bellai, capere epiſtolæ vitas non poteſt, & omnia perſequi negotii eſſet & otii maj unum ſi addidero, quia in eo ſum loco, ſcribendi finem fac Legitur paulo poſt,

P. *Cur me enecas? hoc audi. Nunquam deſtitit*
Inſtare, ut dicerem eſſe ducturum patri,
Suadere, orare uſque adeo donec perpulit.
C. *Quis homo iſtuc?* P. *Davos.* C. *Davos?* P. *interturbat.*
C. *quamobrem?* P. *neſcio.*
Niſi mihi Deos ſatis ſcio fuiſſe iratos qui auſcultaverim.

Qui duo poſteriores verſus octonarii ſunt iambici, ut nunc dem ſunt: judicio tamen noſtro trimetri eſſe debent tres, ac ſic
C. *Quis homo iſtuc?* P. *Davos.* C. *Davos?* P. *Davos omni*
C. *Quamobrem?* P. *neſcio: niſi mihi Deos ſatis*
Scio fuiſſe iratos, qui auſcultaverim.

Quanta orationi acceſſerit venuſtas intelligis, quæ certè cum cùs ſuſpectus non eſſet vehementer, ad immutandum mon nunquam ſatis habuiſſet, niſi in vetere ſatis exemplari ita ſcri reperiſſem. *Quis homo iſtuc?* P. *Davos.* C. *Davos?* P. *D interturbat omnia:* ego *interturbat* eſſe Interpretis affirmare a Ejus generis quàm ſint multa neque credi, neque dici facile po In Phormione ita legebatur, *Itane tandem quæſo civem item u retricem*, ubi abuſus ſis: cujus verſiculi duo illa verba, *Ut me cem*, eſſe quoque Interpretis indicat apertè ſenarius. In **Act.** IV. Scen. III. ſcriptum ſic erat,

M. *Ne me attingas, ſceleſte, ſi pol Glycerio non omnia hæc.*
D. *Eho inepta, neſcis quid ſit actum.* M. *quid ſciam?*

Ego utrumque trimetrum eſſe puto. Illudque, *quid ſit actum*, terpretis eſſe, non Authoris, proinde ita legendum,

Ne me attingas, ſceleſte, ſi pol Glycerio
Non omnia hæc. D. *eho inepta, neſcis.* M. *quid ſciam?*

Neque recuſem quin quantum de judicio hoc meo, tantu exiſtimatione detrahatur.

Habes Guil. Bellai! conjicere unde poſſis, aut quid ego ef fim, aut quid efficere voluerim: neque verò dubito, quin u

s multa nos ſatis deprehendimus, poſt nos alii quoque multa animadverſuri. Optamus autem gratus tibi ſit conatus iſte ter, & utilis. Studioſis, ut favore tuo cum publica utilitate junctо, in qua vigiliarum omnium mearum præmium ſemper avi reponendum, in utriuſque linguæ authoribus caſtigandis ſtris indies accendatur induſtria. Vale.

Lugduni ad Cal.
Apriles.

ANTONIUS GOVEANUS DE VERSIBUS TERENTIANIS.

TERENTIANI verſus, aut Iambici ſunt, aut Trochaici. Iambici pedes duos recipiunt, Iambicum & Spondæum, & in quos ii diſſolvuntur, nullos præterea. Trochaici item duos, Trochæum & Spondæum, & in quos ii diſſolvuntur, nullos præterea. Iambici aut monometri ſunt, aut dimetri, aut trimetri, aut tetrametri. Monometri unam habent menſuram, hoc eſt, pedes duos; dimetri, tres trimetri, hoc eſt, pedes ſex, unde à Latinis Senarii dicti ſunt. Tetrametri quatuor, hoc eſt, pedes octo: qui & octonarii à Latinis, & quadrati, & longiſſimi dicuntur. Monometri & trimetri juſtæ ſemper ſunt menſuræ, & veri ſemper iambici, hoc eſt pedem ultimum ſemper habent iambum. Dimetrorum & tetrametrorum juſtæ quidem ſunt menſuræ, qui acatalectici vocantur, iique veri ſemper apud hunc authorem ſunt iambici. Injuſtæ quidam menſuræ ſunt, & ii non ſemper veri ſunt iambici, ſed ut plurimum ſpondæum, aut dactylum ultima ſede recipiunt, dicunturque ſcazontes. Injuſtæ autem eſſe verſus menſuræ modis duobus accidit: aut enim juſto ſyllabæ minores ſunt, aut majores: illi catalectici, hi hypercatalectici ſunt nominati. Dimetri, ut multi ſint catalectici, ita nulli hypercatalectici reperiuntur. Nunc trochaici, aut dimetri ſunt, aut tetrametri, catalectici omnes, vel hypercatalectici, & ii octonarii: nulli ſiquidem dimetri hypercatalectici ſunt. s fuere ingenioſi qui denarios verſus in Terentio ſunt commenti, qui pentametros iambicos, qui dimetros redundante pede, qui dimetros creticos, qui creticos monometros, redundante pede, qui è cretico uno verſum breviſſimum, qui creticos in quibus pro cretico poneretur moloſſus, poneretur & iambus, qui & dimetros iambicos hypercatalecticos, qui monſtra illa verſuum è trochaicis & iambis conflata. Porrò nec ab iambicis ad trochaicos nec ab iis ad illos tranſit Poëta, niſi (quæ vetus doctorum fuit opinio, longo à me intervallo renovata) res id aut poſtulet, aut fortè ferat. Quomodo autem id res aut poſtulet, aut ferat, ſuis locis in iis Commentariis docebimus, quos in Terentium paravimus. Quæ poëtarum more licere ſibi voluit Terentius, quæ quidem pauca ſunt, hæc animadverti: in unam contrahit ſyllabam, *meus, tuus, ſuus, deum, deos, dea, prior, puer, rei, eho, fuit, ea:* in duas *eadem, eodem, duarum:* diſſolvit *jam* in ſyllabas duas, in tres *ero,* in quatuor *virginem,* in quinque *ejuſmodi. Redducere, reductus, relliquus* geminatâ effert conſonante. Literam, quæ in

optimus

optimus extrema eſt, tollit frequentiſſimè : extremâ prioris ver
vocali eſt cum ad inchoandum ſequentem utatur : eſt cum, ſi fo
vocalis ſit, à vocali quæ ſequentem inchoat verſum, elidi ve
quemadmodum quæ ſequentem inchoat, ab ea interim abſumi
vocali quæ præcedentem claudit. Hæc judicio noſtro ſunt, q
de verſibus Terentianis & præcipi debuerunt neceſſario, & v
potuerunt.

DE LUDIS MEGALENSIBUS

DE Ludis Megalenſibus quia certi nihil apud Authores repe
bam, non abs re putavi, quæ colligere ipſe potui, in medi
afferre. Μεγαλησίους Magnos dici à Græcis Deos author eſt
natus : σίους enim Æoles Deos vocant : unde Sibyllas dici
Ariſto : quod Deorum mentes conſiliáque perſpiciant. Mag
verò Deos, intelligo, quos Majorum gentium Cicero vocat, q
terris in cœlum non pervenere : tales habebantur Jupiter, N
tunus, Minerva, Juno At neque magnis omnibus Diis, ſed
tùm cœleſtibus erant hi ludi conſecrati. Hos eſſe quos Roma
interim videmus appellatos, ex eo colligo, quod Aſconius ſcri
Romanos ludos Magnos quoque appellari, quòd magnis Diis e
inſtituti : quos eoſdem Circenſes dictos putat. Unde illud Vi
lii, *Magnis Circenſibus actis*. Non eſſe eoſdem ludos Megalen
& eos equos Megaleſia dicimus, ex Ciceronis Oratione de Ar
cum reſponſis apertè colligimus, ubi Megaleſia Megalenſibus
lebrari dicit : Verba ſic habent, Nam quid ego de illis ludis loq
quos in Palatio noſtri majores ante templum in ipſo Matris ma
conſpectu Megalenſibus fieri celebrarique voluerunt ? qui ſunt m
inſtitutiſque maximè caſti, ſolennes, religioſi, quibus ludis prim
ante populi conſeſſum Senatui P. Africanus iterum Conſul ille
jor dedit, ut eos ludos hæc lues impura pollueret : quò ſi qui
ber aut ſpectandi, aut etiam religionis causâ acceſſerat, manus
ferebantur : quò matrona nulla adiit propter vim conſeſſum
ſervorum. Ita ludos eos quorum religio tanta eſt, ut ex ultimis te
accerſita in hac urbe conſederit, qui & uni ludi ne verbo qui
appellantur Latino, ut vocabulo ipſo & appetita religio exte
& Matris magnæ nomine ſuſcepta declaretur : hos ludos ſervi
runt, ſervi ſpectaverunt, tota denique hoc Ædili ſervorum Me
leſia fuerunt. Extrema hæc verba declarant illos ludos, q
Megalenſibus in Palatio in ipſo Matris magnæ conſpectu fie
cebat initio eſſe Megaleſia : nam & Livius ſcribit M. Jun. Bru
ædem magnæ Matri Deûm in Palatio dedicaſſe, & ludos ob
dedicationem factos, Megaleſia appellaſſe Megalenſes p
ludi, ſive Romani, ſive Magni, ſive Circenſes, ſub regibus f
inſtituti : fiebantque ſub initium menſis Septembris : durabant
tem non amplius dies novem. Cicero in actione prima in Verr
Nonæ ſunt hodie Sextiles, hora nona convenire cœpiſtis : h
diem jam ne numerant quidem : decem dies ſunt ante ludos
vos, quos Cn. Pompeius facturus eſt : ii ludi dies quindecim
ferent ; deinde Romani continuo conſequuntur ; ita propè xl

us interpoſitis, tum denique ſe ad ea quæ à nobis dicta erunt, eſponſuros eſſe arbitrantur. Quorum dierum ſi quis rationem bducat, & ſub initium Septembris cadere Ludos Romanos, & on amplius novem dies duraſſe deprehendet. De iis Ludis Romanis ita Cicero libro quinto in Verrem: Nunc ſum deſignatus dilis, habeo rationem quid à populo Romano acceperim, mihi dos ſanctiſſimos maxima cum ceremonia Cereri, Liberæ, Liberoque faciendos, mihi Floram matrem Populo plebique Romanæ, dorum celebritate placandam, mihi ludos antiquiſſimos, qui primi Romani ſunt appellati, maxima cum dignitate ac religione ovi, Junoni, Minervæque eſſe faciundos, mihi ſacrarum ædium ocurationem, &c. Quo loco Megalenſes ludos non omiſiſſet, os Ædiles ſumma religione & dignitate faciebant, niſi iidem & egalenſes ludi fuiſſent & Romani. Hac tamen tota de re aſſeveranter dictum nihil velim.

DE TIBIIS PARIBUS ET IMPARIBUS.

CHOROS ad diſtinguendos actus adhibebant Græci Poëtæ, Latini tibias adhibuere, in gravi Comœdia dextras, in levi ſiniſtras; quare gravem ſonum dextræ, acutum ſiniſtræ emittebant, ſono comœdiæ vel levitati vel gravitati reſponderent. Quod ut fieret commodius, impares fiebant dextræ, hoc eſt, unico foramine, ſiniſtræ pares & geminæ, ut cùm duobus foraminibus exiret ſonus, diſtractus, & diſſectus acutior ad aures perveniret. Adhiberi utræque ſolebant, cum mixta è genere utroque erat comœdia.

ANTONIUS GOVEANUS
EX INSCRIPTIONE ANDRIÆ.

Mihi ſic inſcriptio hæc videtur legenda:

ANDRIA Terentii. Acta ludis Megalenſibus M. Fulvio, M. Glabrione Ædilibus Curulibus. Egere L. Ambivius Turpio, Attilius Præneſtinus. Modos fecit Claud. Flaccus, Claud. filius, is paribus & imparibus, hoc eſt, ſiniſtris & dextris. Tota eca eſt.

Menandrou: edita M. Marcello, Cn. Sulpitio Coſſ.

x Act. I. Scen. I. *Imo*, apud hunc authorem priore & prota & brevi reperio. Unde venio in opinionem ſcribi debere geo *m*, alteriúſque detractione corripi poſſe priorem. Et Scen. II. *uitione* pentaſyllabum. Et Scen. V. *Ne ad morbum etiam.* M. .] Verſus hic finitur ſcenæ ſequentis initio. Ex Act. II. Scen. I. *d ait Byrrhia?*] Finis præcedentis verſus. Et Scen. II. Notatu um id putavi, quòd in illo, *Etiam puerum inde abiens conveni mis, Olera, & piſciculos minutos ferre obolo in cœnam ſeni. Con-* pro *inveni*, & occurri ſumitur. Eodem modo ſumitur in illo uchi Act. II. Scen. II. *Conveni hodie adveniens quendam mei loci atque ordinis*: quod non viſus eſt Donatus intelligere, Cicero in

Catone majore, *Equidem efferor ſtudio patres veſtros, quos colui & dilexi, videndi:* neque eos verò ſolùm convenire aveo quos ipſe cognovi; ſed illos etiam, de quibus audivi, & legi, & ipſe conſcripſi. Quo in loco convenire Theodorus interpretatur ἐφεῦρε quod certè eſt invenire: ubi nos erraſſe Theodorum putavimus aliquando. Terentii illud in Hecyra apertè id demonſtrat:

Pam. *In arcem tranſcurſo eſt opus.* Par. *cui homini?* Pam. *tibi.*
Par. *In arcem! quid eo?* Pam. *Callidemidem hoſpitem*
Myconium, qui mecum una advectus eſt, conveni.
Quid ceſſas? Par. *quid vis dicam? an conveniam modo?*

Ex Act. IV. Scen. I. *Niſi mihi Deos ſatis ſcio fuiſſe iratos.*] *Ni* poſteriore producta, ſumitur autem hoc loco, ut multis aliis in ho eodem Authore, pro *ſed.* Vide Eunuch. Act. III. Scen. IV. ve ſum ultimum. Et Scen. V. *Ah, ah, ah.*] Hiſtrionis tertia inte jectio eſſe videtur, proindéque extra verſum eſt. Vide Eunuc Act. III. Scen. I. & Heautont. Act. V. Scen. I. Et Scen. V *Quæ ſe inhoneſte optavit parare hic divitias.*] Egere locus hic nota one viſus eſt propter novitatem, malam favoris conciliatricem Sunt qui *parere* non *parare* ſcripſiſſe Poëtam velint: ad id face eſt, non ſanare vulnus: neque enim *parare* in cauſa erat cur ſi numeris non conſtaret ſenarius, neque *parere* ut conſtaret. Eg *ditias* non *divitias* ſcripſiſſe Terentium puto. Idem in Heauton Act. I. Scen. II. *Parentes, patriam incolumem, amicos, genu', di tias,* ubi quoque *ditias* poſtulat octon. iambicus. Rurſus Act. II Scen. II. *Vicinum hunc: noſtin'? at quaſi is non divitiis,* ubi & tiis verſus efflagitat ſenarius. *Dis certe* pro *Dives* idem dixit Adelph. *Dis quidem eſſe Demea.* Cum igitur *divitiæ* nuſquam re riam apud hunc authorem, niſi his locis quos citavi, & his ip omnibus *Ditiæ* carmen poſtulet, & quemadmodum *Dis* pro *di* ita *Ditiæ* pro *Divitiæ* dici potuerint, rem dignam putavi quam indicarem ego, & in quam alii diligentius inquirerent. *Opt hoſpes, pol, Crito antiquum obtines.*] *Opportune* pro *optimè,* qui gendum putant ut verſui conſulant, potiùs quàm *morem* adda vident meo judicio parum: nam & *opportune* ſententia non po lat, & in Hecyra ita Terent.

At tu ædaſtor morem antiquum atque ingenium obtines. Non quòd nos moveat interpretis authoritas in illud Gnathonis in nucho: *Non cognoſco veſtrum tam ſuperbum,* ubi ille *ſuperbum* vult abſolutè, ut hoc Andriæ *Antiquum obtines:* non eſt inqu quod nos moveat: ſcriptum ſiquidem invenio eo loco, *Non genu' veſtrum tam ſuperbum.* Eſt quod Galli dicunt, *vous ne pas ſi mauvais, voſtre pere eſtoit ſi bon.* Ex Act. V. Scen. IV. *Ego Critonem video? & certe is eſt, ſalvos ſis Crito.*

Verſus hic, cum trochaicus eſſe debeat catalecticus, corru legitur: quem ut emendaret Eraſmus, *Is* detraxit: verſui quid certe conſuluit, elegantiæ non habuit rationem, quæ *is* ſibi de non patitur. Ego poſt eam interrogationem, *Andrium ego C nem video? Et certe* ſubjici non puto commodè; *Ecere* non *certe,* puto ſcripſiſſe Terentium. *Ecere* autem adverbium eſt randi, ac ſi diceres, *per ædem Cereris,* ut *Ædaſtor, per ædem Caſt*

Æde

Ædepol, per ædem Pollucis. Eo uſus eſt Plautus, eo Terentius non ſemel. Ita & elegantia & verſus Terentium ſcripſiſſe clamant. Idem erat flagitium in Eunuchi Act. V. Scen. II. Idem in Adelph. Act. I. Scen. I. Idem multis aliis locis. *Itane verò obturbat?*] Locus ſi, ut Interpretes volunt, accipiatur, ut *verò* adverbium ſit, ſintque hæc inter ſe diſtincta, *Itane verò? obturbat*, corruptum eſſe locum aſſeveratione omni confirmo. Quod ſi *verò* nomen ſit caſu dandi, referaturque ad verbum *obturbat*, obturbare vero erit veritati obſtrepere. Miratur ergo Crito tam eſſe veritati adverſum Simonem, ut ei obſtrepat, & vera dicentes amet interpellare.

EX INSCRIPTIONE EUNUCHI.

Mihi inſcriptio hæc ſic legenda videtur:

PUBL. Terent. Afric. Eunuchus. Acta ludis Magalenſ. L. Poſthumio Albino, L. Cornelio Merula Ædilibus Curulibus. Egere L. Ambivius Turpio, L. Attilius Prænestinus. Modos fecit Claudius Flaccus Claudii filius, tibiis duabus dextra & ſiniſtra. Acta ſecundò eſt. Græca eſt Menandru. Edita M. Valerio Meſſala. C. Fannio Strabone Coſſ.

Ex prologo. *Poſtquam ædiles emerunt.*] Antequàm fabulæ ante populum agerentur, agebantur privatim apud ædiles.

Quàm plurimis, & minimè multos lædere.] *Quàm plurimis* duæ ſunt dictiones. Loci ſententia, cujus nos Æmilius Ferretus admonuit, hæc eſt, *Si quiſquam eſt qui bonis placere velit potiùs quàm malis* (nam per plurimos, eoſdem hîc intelligimus, quos Græci per πλείους) neque tamen malos lædere, in iis eſſe ſe Poëta profitetur. Adverbium *potius* ſubintelligi non eſt novum: ſic Ulpianus, ſic Cicero lib. III. in Verrem eſt locutus. Sic Homerus ὀδύσ. ϛ.

Αὐτὸν ἔχοντά τε βάλομ' ἐπαυρέμεν, ἤ τινα τ' ἄλλον.

Ex Act. I. Scen. I. *Perficies.*] Alibi *pertendes:* in quam ſignificationem dicitur à Terentio Heautontimor. Act. V. Scen. V. *Video non licere, ut cœperam, hoc pertendere.* Ex Act. II. Scen. II. *Ad cœnam ut veniat.*] *Cœna* hic pro prandio: nam quam nunc cœnam dicimus, veteres veſpernam dixiſſe teſtis eſt Non. Marcellus. Vide Act. III. Scen. II. Verſ. 26. *Ego illum.* Et Scen. III. *Calidum.*] Male interpres putat *Callidum* ſcribendum: nam & Græci θερμὸν dicunt, & verſus aliter non conſtat. Ex Act. III. Scen. I. *Ha, ha, he.*] Poſteriores duæ interjectiones hiſtrionis ſunt, & extra verſum. Vide Andr. Act. IV. Scen. IV. & Heautont. Act. V. Scen. I. Et Scen. II. *Vel ſobrius.*] Hinc colliges invitatam fuiſſe Thaidem à Milite non ad veſpernam, ut veteres loquebantur, cum adhuc eſſet ſobrius; vide quod ſupra notavimus Act. II. Scen. II. Vide Act. IV. Scen. VII. verſu penultimo.

Parata omnia. Gn. *fiat.* Tha. *diligenter, Pythias.*] Aut *præſto omnia* ſcribendum eſt, aut *fiat* ſyllaba una faciunda: quod magis placet, *parta* omnia maluiſſem, ſi proprietas ſermonis paſſa fuiſſet, non enim *parere* cœnam dicimus, ſed *parare.* Et Scen. IV. *Niſi quicquid*

quicquid eſt.] *Niſi* pro *ſed*, vid. Adelph. Act. I. Scen. II. verſum ultimum. Ex Act. IV. Scen. IV.

Verum hercle hoc verbum eſt, ſine Cerere & Libero friget Venus. Verſum hunc ſcriptum etiam hoc modo reperio:

Verum hercle verbum hoc eſt, ſine Cerere & Baccho friget Venus.] Atque ita ſi legatur, iambicus erit octon. acatalect. quales & ſuperiores & inferiores omnes. Niſi velis *Libero* eſſe dactylum. Vide quæ in verſiculum illum Adelphorum Act. II. Scen. I. eſt à nobis adnotatum. Et Scen. VI. *Abi tu.*] *Abi* poſteriore correpta.

Et Scen. VII. *Domique, focique, fac viciſſim ut memineris.*] Hinc colligas non fuiſſe ad veſpernam, ut ante dicebamus Act. III. Scen. II. invitatam Thaidem, cum eodem die Sanga coquus à Gnathone ſui officii commonefiat. Præterea, quod multo maximum eſt argumentum, tot res poſt cœnam geri eodem die non potuerunt, ſi cœnam pro veſperna ſumimus.

Ex Act. V. Scen. V. *Quod mœchis ſolet.*] Athenienſes mœchis pudenda & ſedes expilabant: quod ſupplicii genus παραπιλμὸς dicebatur.

EX INSCRIPTIONE HEAUTONTIM.

Inſcriptio mihi hæc ſic videtur legenda:

PUBL. Terentii Afri Heautontimorumenos. Græca eſt Menandrou. Acta ludis Megalenſibus L. Cornelio Lentulo, L. Valerio Flacco Ædilibus Curulibus: Egit L. Ambivius Turpio. Modos fecit Claud. Flaccus, Claud. filius, tibiis paribus. Acta deinde duabus dextris. Acta etiam tertio. Edita T. Sempronio Graccho, M. Juventio Helua Coſſ.

Ex Prologo.

Id primum dicam, deinde quod veni eloquar.

Locum hunc, quo in hoc authore obſcurior nullus, notare malui, quam emendare: ut in re tam difficili, atque perplexa, ſuum cuique judicium, relinqueretur. Primum non eo ordine, quo res propoſita eſt, narratur: neque enim hæc quæ ſequuntur,

Ex integra Græca integram Comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon:

Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici. Hæc, inquam, non demonſtrant, cur partes ſeni poëta dederit, quæ erant adoleſcentium; quod tamen dicturum ſe primum pollicetur. Jam ubi poſt paulo dicit, Oratorem eſſe ſe, non Prologum, non docet cur venerit: venerat enim Hiſtrio non ut prologum recitaret, ſed ut ageret Fabulam: id tamen fuerat quod ſecundo loco erat dicturus. Deinde quis ille ſenex, cui adoleſcentium erant datæ partes? quæ illæ ipſæ adoleſcentium partes? Ego, ut quod ſentio paucis dicam, verborum ordine perturbatum tantas loco tenebras puto attuliſſe: quod ſi ita legamus, *Id deinde dicam, primum quod veni eloquar*, erunt omnia clariora. Nam cum prologi ab adoleſcentibus ſolerent recitari, eſſetque L. Ambivius ſenex, qui prologum recitaret; cur adoleſcentium partes ſeni eſſent demandatæ, mirari populus jure potuiſſet; cujus facti cauſam

cauſam dicturum ſe pollicetur, ubiquare venerat explicaſſet. Veni, inquit, ut ex integra Græca, integram comœdiam agam, quæ ex ſimplici argumento duplex facta eſt. Dicerem & cuja eſſet Græca, & Latinam quis fecit, niſi partem veſtrûm maximam ſcire arbitrarer. Habetis cur venerim, dicam jam nunc cur partes has prologi, quæ erant adoleſcentium, ſenex didicerim. Non Prologum voluit me eſſe poëta, hoc eſt, fabulæ argumentum narrare, ſed Oratorem fecit, qui pro ſe apud vos cauſam dicerem, advertus eos rumores, quos de ſe malevoli diſtulerunt. Contaminaſſe ſcilicet Græcas multas, dum facit paucas Latinas. Orator ergo ad vos venio ornatu Prologi. Ex Act. IV. Scen. III. *Voſtrum Senem.* Sy. *Imo ut.*] *Imo* priore brevi.

EX INSCRIPTIONE ADELPHORUM.

Mihi ſic inſcriptio hæc videtur legenda:

ADELPHI Terentii. Acta ludis Funebribus L. Æmil. Paul. Q. Fab. Maxim. P. Cornelio Africano Ædilibus Curulibus. Egere L. Attilius Præneſtinus, L. Numidius Poſthumus. Modos fecit Claud. Flaccus, Claud. filius, tibiis dextris. Facta Latina eſt è Græca Menandrou, L. Anitio Gallo, M. Cornelio Cethego Coſſ. Ex Act. I. Scen. II. *Niſi quidquid eſt.*] *Niſi* pro *ſed.* Ex Act. II. Scen. I.

Dömö mẽ *eripuit, verberavit, me invito abduxit meam.*

Domo me e, anapæſtus eſſe videtur: alioquin non conſtabit Trochaicus. Ablativos eſſe, *primo, vero, cito, ſedulo, mutuo, crebro, ſero,* ultimiſque correptis dici interim, nemo neſcit. Act. V. Scen. VIII. *animo* extremam corripere adnotavimus. Et Act. IV. Scen. I. *Quaſi puero.*] *Puero* diſſyllabum. Et Scen. II. *Niſi me credo.*] *Niſi* pro *ſed. Quonam?* Sy. *illic ubi, &c.*

Verſum hunc denarium catalecticum trochaicum faciunt, quos nullos ſcripſit Terentius. Alibi *quidnam?* Sy. *illuc, &c.* Ego legendum putarim, *Ubinam?* Sy. *ubi etiam, &c.* ut ſit Trochaic. octon. hypercat. *Quonam,* non videtur ſententia poſtulare: illi Donatus non legit. Et Scen. V. *Domi virginem.*] *Domi* poſteriore correpta, niſi virginem quadriſyllabum facis. *Abi domum.*] *Abi* poſter. correpta. Ex Act. V. Scen. VIII. *Corpore & animo.* M. *Gaudeo.*] nĭmŏ *gau,* anapæſtus: hoc idem etiam Act. II. Scen. I. adnotavimus, in *domo me eripuit, &c.*

EX INSCRIPTIONE HECYRÆ.

Hæc inſcriptio judicio noſtro ita legenda eſt:

TERENTII Hecyra. Tota Græca eſt Apollodorou. Edita Cn. Octavio, T. Manlio Torquato Coſſ. Acta primò ludis Romanis, Sex. Jul. Cæſare, Cn. Corn. Dolabella, Ædilibus Curulibus, ſine Prologo: non eſt placita. Relata eſt iterum ludis Funebribus L. Æmilii Pauli, non eſt placita tota. Relata eſt tertio, Q. Ful. L. Martio Ædilibus Curulibus. Egit L. Ambivius Turpio:

pio: modos fecit Claudius Flaccus, Claud. filius, tibiis paribus. Placuit.

Ex Act. III. Scen. IV. *Imo quid.*] Anapæstus, vide verſum ultimum. Scen. IV. Act. IV. Vide Hecyr. Scen. ult. Ex Act. IV. Scen. IV. *Imo ve.*] Anapæstus. Vide Act. III. Scen. IV.

EX INSCRIPTIONE PHORMIONIS.

Hæc inſcriptio judicio noſtro ita legenda eſt:

PUB. Terentii Afri Phormio. Acta ludis Romanis L. Poſthumio Albino, L. Cornelio Merula Ædilib. Curul. Egere L. Ambivius Turpio, L. Attilius Præneſtinus. Modos fecit Claud. Flaccus, Claud. filius, tibiis paribus. Tota Græca eſt Apollodorou, ἐπιδικαζομένη. Acta quartò eſt. Edita C. Fannio Strabone, M. Valerio Meſſala Coſſ.

Ex Act. I. Sc. IV. *Nam abſque eo eſſet. Recte mihi vidiſſem.* Scriptum in alio exemplari reperio, *Nam abſque eo recte ego mihi vidiſſem.* Quòd ſi *eſſet* legamus, aut notandum novum erit locutionis genus: aut ita oratio diſtinguenda, *Nam abſque eo, eſſet recte, ego mihi vidiſſem.* Ex Act. II. Sc. I. *Nil ſuave meritum eſt.*] In hæc verba ità Interpres, *Ordo & ſenſus hic eſt: Nihil mihi mercedis ſuavis eſt, ut ego illam cum illo nuptam feram. Suave* enim meritum, *ſuavem* mercedem ſignificat. Ego ſcriptum fuiſſe puto, *Nil ſuavi meritu' eſt:* ut ad Antiphonem ea verba ſic referantur, *Egone illam cum illo ut patiar nuptam unum diem? non faciam, non enim meritus à me eſt, ei ut eſſe dulce aut ſuave aliquid patiar.* Poteſt & ſic id intelligi: *Nihil mihi fecit Antipho ſuave, ut ei aliquid eſſe ſuave permittam. Mereri,* pro *facere* non hoc tantùm loco uſurpavit. Ita in Hecyra, Act. III. Scen. V.

Quæ nunquam quidquam erga me commerita eſt, pater,
Quod nollem, & ſæpe quod vellem meritam ſcio.

Nempe Phormionem.] Alia exemplaria habent, *Num Phormionem* atque ita conſtat Senarius. Vide an malis literarum tranſpoſitione in Phormionem primam breviter dici: cum & Apollodorus, cujus hæc fabula eſt, ejus dictionis ſyllabam primam corripuerit. Quo qua ratione fecerit non video, niſi pro Phormio Phromio ſcripſerit. De his literarum tranſpoſitionibus, vide Theodorum Grammaticum libro quarto. Et Scen. III. *Eho tu ſobrinum tuum.*] Apud Ciceronem in Oratore ad Brutum legimus, *Eho tu cognatum. Id quod lex jubet.*] Vide num legendum, *Ei quod,* &c. ut paulò poſt, cum Senis verba repetit Phormio, *Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere? Non agam, i.*] Dactylus. Ex Act. III. Scen. II.

Dorio audi obſecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omittis me.] In hunc verſum ita Interpres, *Sunt qui ſic legant, ut Dorio Phædria dicat: Leno, audi: iterum Phædria: Obſecro.* Certè qui ita orationem diſtinguebant, id viderunt, non petere Phædriam a Lenone ut audiret: ſed ut parumper Leno pecuniam eſxpectaret. Neque enim reſpondiſſet Leno, Non audio, ſi audientiam tantùm adoleſcens poſtularet: id ſiquidem reſpondere ſolemus, cum quod petitur non conceſſuros nos ſignificamus. Ego diſtinguendam ita orationem non puto: cum illud *Audi,* lenoni tam obſtinato ad

dens

enegandum minus convenire videatur. Verſum eſſe trochaicum onſtat, ſi *Audi* non detrahimus, hypercatalecticum, cum *Dorio* rimam habeat longam: à muneribus enim, non ab haſta nomen abet, & in hac ipſa Scena bis prima producta reperitur: ſin detrahimus, & ſententiæ conſulitur, & verſus Trochaicus fiet catalecticus, quales qui ſequuntur omnes, qui quidem Trochaici ſunt. *Parumper* illud Phædriæ ad exſpectationem pecuniæ, non ad audientiam referri debere omnino confirmo: ſequitur enim, *Nequeo exorare ut maneas triduum hoc?* Locus hoc habere ſententiæ videtur, Dorio, inquit Phædria, exſpecta obſecro dum pecuniam conficio. Surdo, inquit Dorio, fabulam narras. Miſſum me fac, moleſtus es. Hic Phædria, *Audi quod dicam, Dorio, non me capis:* quod parumper peto ut exſpectes, eſt ut triduum tantùm exſpectes, ne quod parumper ut exſpectes peto, putes, petere me, hominum aliorum more, ut in multos dies aut menſes exſpectes.

A. *Miſeritum eſt.* P. *hei veris vincor.* G. *quam eſt uterque ſimili ſui?*] In hac ſcena verſus non eſt alius difficilior intellectu. *Miſeritum eſt*, dicere per ironiam Antiphonem vult Interpres: quod ego illi aſſentior. At quid ſit *veris vincor:* quid, *Quàm eſt uterque ſimilis ſui*, neque ille dicit, neque ego aſſequor. Scriptum fuiſſe credo, *Hei verbis vincor.* Vincebat enim Lenonis in negando pertinacia & loquacitas, adoleſcentis ingenui atque liberalis pudorem. Quamobrem ſecum Geta, Quàm Leno is, inquit, mores Lenonis habet, & Phædria pudentis atque liberalis adoleſcentis, qui verbis à Lenone vinci ſe fateatur. Et Scen. III. *Dum igitur diem licet.*] *Diem* una ſyllaba; hunc verſum citat Priſcianus ſine *diem*. Ego malo propter elegantiam ſyllabam facere unam quàm tollere, cum ea dictione ſublata, verſus etiam aliud deſideret. Ex Act. IV. Scen. IV. *Aruſpex.*] *Aruſpex* quia ab Haruga derivatur, primam vocalem habere debet aſpiratam.

Ex Act. V. Scen. II. *Vorſuram ſolvis.*] *Vorſura* potius legendum ſeptimo caſu, quàm *verſuram*, etſi Budæo aliter videtur. Et Scen. III. *Capiebat ſtatim.*] *Statim* priore longo pro perpetuo & æquali. Et Scen. VI.

G. *Vapulabis.* A. *Id tibi jam quidem fiet, niſi reſiſtis, verbero.*
G. *Familiariorem oportet eſſe hunc qui minitatur malum.*

Scenam hanc trochaicis conſtare catalecticis verſus metientibus clarum eſt. Quare cum prior ille verſus neque trochaicus eſſet pedis menſuræ, quam Terentiani verſus nunquam excedunt, hoc eſt, cum neque octon. eſſet catalecticus, neque hypercatalecticus, incidit animo ſuſpicio, loco aliquid eſſe additum, vel certè deperditum: quid id eſſe poſſet, cum reperire non poſſem cogitando, in codicem incidi, vix dignum, qui mihi fidem facere deberet, niſi indicii ratio acceſſiſſet. In eo ita ſcriptum reperi:

G. *Vapulabis. Curialis vernula eſt qui me vocat.*
A. *Id tibi quidem jam fiet, niſi reſiſtis, verbero.*
G. *Familiariorem oportet eſſe hunc qui minitat malum.*

Quæ lectio propter multas res mihi probatur: verſui enim conſulitur, & id quod ſubjecit, *Familiariorem eſſe oportet, qui minitat malum*, explicatur magis: vocare enim potuit quivis, vernula

etiam, minitare malum (ut loci hujus verbo utar, quo uſos anti-quos notatum video à Priſciano) non niſi qui in eum jus habeat & imperium : unde in ſuſpicionem venit Geta, herum eſſe, à quo vocaretur, non vernulam, quemadmodum initio putabat, cui ver-bera etiam minitaverat. Id unum relinquebatur dubium, quid Curialem vernulam dixiſſet Poeta, cùm Curiales hi dicantur, qui curiæ ſint ejuſdem, curiámque ſervi non haberent, neque apud Romanos, neque apud Græcos. Ea de re duæ animo ſubibam opiniones, aut legendum, *Familiaris vernula eſt*, nam & ſubjecit *familiariorem*, & verſus utrumque patitur trochaicus : aut ſervos curiales dici poſſe, qui dominis ſerviunt ejuſdem curiæ. Populares enim dicuntur etiam ſervi, qui dominis populi ejuſdem ſerviunt : ita enim ſumendum illud puto, Act. I. Scen. I. *Amicus ſummus meus & popularis Geta.* Palliatam enim eſſe fabulam meminiſſe debemus, civitatemque Athenienſem in δήμους, hoc eſt, populos diviſam fuiſſe, quemadmodum hodie eſt Florentina. Nam putare ideo à Davo popularem Getam appellatum, quòd eſſent nationis ejuſdem, quod Interpreti video placuiſſe, ignorare eſt populos fuiſſe diverſos Getas & Davos, & ſervis nomina dari ſolita ab eo populo unde eſſet quiſque. Diverſos autem fuiſſe populos Strabo libro ſeptimo his verbis teſtatur : Fuit & alia regionis diviſio ex antiquis permanens temporibus, alios enim Dacos, alios Getas appellant. Getas quidem qui ad Pontum in orientem vergunt Dacos autem qui in oppoſitum verſus Germaniam & ad Iſtri fontes quos olim Davos vocatos eſſe reor. Ex quo apud Athenienſes Da-vorum & Getarum nomina ſervilia plurimùm abundabant. Hoc ſanè credibilius eſt, quàm à Scytharum gente derivari, quos Dacas vocant : longè enim illi ad Hyrcaniam poſiti ſunt, nec ex eo loco Athenas mancipia deportata putandum eſt. Hæc Strabo. Regio ergo eadem erat & Davorum, & Getarum, & lingua eadem, quem-admodum poſt paulo ſcribit idem Strabo ; proinde gens eadem ſed in populos varios diviſa : neque protinus ejuſdem populi di debent, qui ejuſdem gentis ſunt, & nationis. Et Scena ſeptima *In angiportum hoc.*] Priſcianus legit *hunc*, ut probet etiam genere maſculino *angiportum* reperiri. Et Scena nona. D. *Ut voles facias* N. *imò ut jam ſcias.*] & *imò ut*, anapæſtus.

JULII CÆSARIS SCALIGERI.

LIBER DE COMCICIS DIMENSIONIBUS

Ad Silvium Cæſarem filium.

QUibus artibus poëtarum ingenia excolerentur, cùm eſſet nobis duobus libris explicatum ; non prius abſolutum fuit opus illud videbatur, quàm addita de verſibus comicis com-mentatione inſtitutum teneremus. Nam cùm de origine, gene-bus, partibus fabularum, quæ in ſcenam afferrentur, & ab olim, & à nobis ipſis ſuo loco ſit diſputatum : in animo habe-mus, totum hoc negotium legare iis, qui de pedum quantita-deque verſuum ratione conſcripſerant. Verùm cùm & maxi-

vir Eraſmus, & poſt eum plerique alii ita hanc conficere Provin-
ciam aggreſſi ſint, ut & ille his non pauca reliquiſſe, & hi eadem
ille aut neſciſſe, aut præteriiſſe viſi ſint, coactus ſum, Silviole fili,
hac quoque opera oſtendere animum erga te noſtrum: ut quem
in locum Naturæ ope teipſum evehere mirabamur, noſtris auſpiciis
promoveri, ac provenire eò poſſis. Nam cùm per neceſſaria per
ſe cognitio eſt ipſa, tum etiam ſi non eſſet, videntur tamen viri
illi talem effeciſſe: ſive ad eorum magnitudinem intueare, quam
ad hujuſmodi lucubrationem demiſiſſent: ſive negligentiam ſpectes,
qua mutilam depravatámque relinquerent.

Ac primùm quidem quam Eraſmus affert, vereor ut accipienda
ſit dubitatio: ſit, nécne certis pedibus aſtricta comœdia. Nam
quanquam Quintilianus hoc dixiſſe videtur, non tamen pedum leges
potius, quam trimetrorum præſcriptionem deſideravit: neque in
omnibus, ſed in Terentianis tantùm: quarum gratiam, quam ele-
gantia orationis atque puritate conſequutæ eſſent, diminutam puta-
bat licentia verſuum longiorum: cùm tamen Plautus nihilo ſit in
trimetris frequentior. Hoc autem amplius eadem in quæſtione
petat Priſcianus: quoſdam eſſe, qui in Terentii fabulis extare
metra negent, atque eoſdem tamen ait, illa quaſi arcana quædam,
ſibique ſolis cognita profiteri. Quid enim eſt hoc? negare nume-
ros in verſu quopiam, eoſdémque numeros in eodem verſu ſe ſo-
los dimetiri poſſe? Hanc ſententiam more ſuo de illo mutuatus
Eraſmus, commodiorem fecit: dividit enim eam, ejuſque partes
ad diverſa refert judicia. Alios inquit negare, alios quaſi inutilem
eam inveſtigationem exiſtimare. Quorum utrumque cùm ipſe re-
jiceret, quod erat priore loco, meritò quaſi judicatum omiſit.
Alterius autem rationem hanc reddere inſtituit. Non operam per-
dendam nos indagandis verſuum generibus, hac enim diligentia effici,
ut quæ librariorum incuria tranſpoſitæ voces ſint, ſuis eæ ſedibus
reſtituantur. Ego verò neque hoc eſſe neceſſarium video, & plus
conferre ad ſolutæ orationis libertatem. Nam neque ubivis tranſ-
poſitæ voces, verſus tollent connexionem: & frequentiſſimè de-
prehendimus, ob numeri neceſſitatem ita tranſpoſitas, ut ſi ean-
dem ſententiam in epiſtolam ſis allaturus, cogaris aliis ſedibus di-
gerere: veluti cùm Terentianus Simo ait,

Si ſenſero hodie quicquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus.

Nam priore verſu multa invertas ſine diſpendio numerorum: in
ſolito autem, & quotidiano ſermone, & forenſibus contentioni-
bus aliter loquare. Itaque ſi librarii ita ſcripſiſſent:

Fallaciæ conari, quominùs fiant: ex eorum temeritate hoc fru-
ctum capiamus, ut minore negotio imitemur. Hoc igitur non ne-
gamus nos, verſuum legibus duci nos ad verborum ſedes inveſti-
gandas: ſed in eo ullam eſſe utilitatem, hoc negamus: imò verò
conducere interdum magis, ſi tranſpoſita ſint, quo ordine orationem
noſtram inſtituamus. Sed profectò hac opera plus fuit laboris ſump-
tum, quàm captum utilitatis: ut non ſine cauſa miraremur, ſum-
mos viros tantum ſtudii in dimetiendis illis verſibus poſuiſſe, Priſ-
cianum, Donatum, Aſperum, Jubam, Scaurum, Probum, Sulpi-
tium,

tium, Varronem ipſum. Quorum frequentiæ cùm mihi in mente venit, apparet illico aut obſcura diligentia, qui infecto negoti eguerint ſucceſſore: aut res ipſa perdita, quæ vel ab uno alterò tantorum virorum nequiverit confici. Quare ea quoque cauſa, ſi potiſſimum ea, inquam, eſſe potuit, ut ad hanc contemplationem ſtudium noſtrum adhiberemus. Neque enim ſola res petenda ja eſt nobis, ſed ipſa contentione de clariſſimis autoribus victoria re portanda. Atque ut eorum judicia hac quoque in parte emend mus, ſimul ad hanc operam incitemus ingenia literatorum: ut no minimam pronunciandi rationem ex hac commentatione conſeq ſeſe poſſe putent: quemadmodum cùm intellexerint neque ali rationem, neque ſibilum, neque mutam inter ſe conſpirare pot iſſe, ut prima ſyllaba in voce hac, *iſthic*, produceretur. Qua voce eadem qui putant ſibilum extrudi in pronuntiando, neq morem ſervarunt, neque etymologiam obſervarunt. Nam Æole quos Latini maximè ſunt imitati, quod alii ἐσθλὸν dicerent, ip ἐσλὸν pronunciabant: ita in verbo *iſtic* ſatius fuit mutam abjice Et fuit ratio: nam *is*, pronomen integrum manet: cauda aute illa, quam vocant ſyllabicam adjectionem, nullo diſpendio e puncta etiam leniori relinquit locum conjunctioni. Præterea mul in locis animadvertas, poſituram conſonantium non producere v calem: ſed ſuapte natura niti brevitate: ut, *in*, *ſed*, *ad*, *quod*, ali *ſimul*: in quibus qui putarunt oportere poſtremum elidi eleme tum, vehementer errarunt. Sed longè faciliùs in disjunctis vocib correptam vocalem tenuere, quàm in conjunctis. At in conjunc ita pronuntiabant, ut poſitura nihil afferret moræ brevitati. *inſidias*, & *inferos*, primam producere dixerunt: *indicationem* tem & *incautum*, corripere. Quare ſi hoc in uno tractu ac ten faciebant, multò commodius interpoſito eo intervallo, quod ſe ratis vocibus debetur, efficere debuere. Nam ſi dicas, *in ſedi* atque ibi præpoſitio brevis ſit, quæ in ea compoſitione longa iſſet, quantò aptius brevis erit, ſi dicas, *in diem*: quæ ſi compon brevis quoque erit? Præterea animadvertemus, quàm celer multas vocales pronuntiando expediverint, ut etiam cum ſequ tibus obſcurarint. Sic enim in illis, *ſcias*, *ſuæ*, *tuæ*, *fuit*, *dies*, *d prius*: quæ efficiebant monoſyllaba: ita ex duobus comparati *potius*, *melius*, duos conſtituebant pyrrhichios. Nam quemadm dum menſuremus verſum illum ex Andria?

Dabit nemo: inveniet inopem potiùs, quàm te corrumpi ſinat

Neceſſe enim eſt ex duabus vocibus his, *potiùs quàm*, unum dem fieri: quod ut efficias, multâ prius, ac mirabili eget inter latione. Ergo vulgò ita quoque locutos puto, non laturos ſce rum barbariem, quæ de medio ſumeret ſermonem. In hac men re & diſceptarunt multi, & non pauci errarunt: ſicut & qui reddere voluerunt rationem verſuum: cum alii eſſent cur mi, alii adeò longi, ut mihi libeat cum Plautino trapezita joc dum unum ſcribo explevit mihi totas ceras quatuor: quantus eſt ex Eunucho:

Et magnifica verba: verba dum ſint; verùm ſi ad rem co rentur, vapulabit.

Q

uanquam, hîc quoque ab illis diſſentio, aióque duos verſus
: priorem trochaicum dimetrum brachycatalecticum, alterum
narium. Nam ſic pronunciavit, ut cùm dixiſſet.
magnifica verba: ſubſtitit, affixitque ibi propoſitum in ver-
poſtea ſimul cum re mutavit ſententiam, ut pro factis facta
eret, & verbera minitaretur. Priſcianus diſtinctionis cauſa
iores incertos verſus dicit. Verùm neque ille diſtinctio hæc
eſſet, declaravit: neque nos, quid ſibi velit, ſanè ſcimus.
quæ diſtinctio eſſe debet, non ſolùm eadem in Scena, ſed
m perſona? quæve in prima Scena graviſſimæ Comœdiæ Am-
ruonis? Ipſo enim ingreſſu ſtatim nuſquam ſibi conſtat. Aut
em in ea Scena, in qua Pamphilus de patris duritia queritur?
n eodem argumento propoſitóque perſtaret conqueſtionis, &
metris illud inſeruit dimetrum:
Quod ſi ſit, pereo funditùs.
ii, ut ſibi videbantur, acutiores, è rebus ipſis duci, non ſo-
pedum ſtatum, aut curſum, ſed etiam verſuum tractus prodi-
: in re perturbatâ mutari verſus, pedéſque ipſos confundi:
leritate trochaicos trudi: gravibus perſonis ſtatarios ſermones
ieri ex ſpondæis. Afferunt huc non tam pro teſte, quàm pro
e Virgilianam prudentiam, divinam illam ſanè mihi: qui rem,
orum nitore ac numerorum concinnitate oculis ſubjiciat. Ego
ut horum diligentiam veneratus ſum, quam equidem tanto
o in meis poëmatis exprimere conatus fuerim: ita in comœdiis
m ſimul atque ſupervacaneam animadverti. Nam ſi in perſo-
m ſtatibus diverſis, ſi in contrariis negotiis, ſi in fabularum
us maximè inter ſe diſſimilibus, idem pes, idem pedum ordo,
carminum genus oſtendatur: jam nulla cauſa eſt, quin horum
ntia, tanquam vana explodatur. Ergo in divina fabula, ac
theſauro, quam levi nimis de cauſa Trinummum inſcripſit
us, Protaſis trimetro iambico tota conſtat: item Epitaſis,
Cataſtrophe. Stichus è contrario, tota trochaicis longis. In
llaria adoleſcenti Philolacheti, homini perdito luxu, atque
orrupto, quique unam modò rem ageret, ut inſerviret ventri,
erſus ſunt omni pedum penè genere pleni. Tranioni autem
trepido, in re deſperata, verſus compoſiti, atque ſibiipſis
antes. Seni Teuropidæ, viro gravi, parco, læto, aucta re,
o maritimorum metu periculorum, ſenarii iambici. Quid gra-
Amphitruone? quid magis ſtatarium, quàm finis fabulæ con-
? concluditur tamen fabula trochaicis. In Sticho autem tam
s potant, quàm trochæis. Gurgulio currens in re nova, novo
o vehitur trochæi rotis. At Acanthio in Mercatore haud ab-
in re quadratis utitur iambicis, at iiſdem in Terentiana Phor-
Geta pari in negotio. Ergaſilus verò paraſitus in Captivis,
rochaicis, quàm aliis: cùm tamen ſimilem ageret curſuram,
admodum & Dinacium puer in Sticho nuntii autor novi, utriſ-
iſtim uſus eſt. Præterea trochaicis Harpax Cacula militaris
udolo dum Leonem quærit. Trochaicis Erotium meretrix
næchmis, ut obſonium comparandum curet. At è contrariò
icis Lyſiteles adoleſcens, & gravis, & frugi in Trinummo:

&

& Chremes ſenex, vir bonus, ac prudens in Andria, ſeria impri
de re, paterno animo, conſtanti conqueſtione. Quod ſi ad Dav
reſpiciant, qui ſequenti ſcena jam otium atque tranquillitatem
perando ſibi, belliſſimos fundit trochaicos, jam ipſi illa de c
ritate aliquid conſultius remittant. Poëtas profectò iſtos comi
noſtrates, ut in mentem venerant res arripuiſſe, eiſque num
accommodaſſe reor. Iſti verò legumlatores novi, plerique
ſuis obtinent ingeniis peculiare: ſemel alicubi ſi quid depreh
dêre, illico pro lege habent. Atqui longo multóque opus eſt
dio, eſt opus conſilio prudenti, acri judicio opus eſt: quanqu
equidem non negarim, fabularum initiis, ubi animos aureſque
ctatorum trimetris verſibus imbuiſſent, ipſi ſibi ſuo quaſi jure
rent, deinceps interſperſis alicubi ejuſdem generis ſenariis, id
neque ſemper, neque coactos, neque conſultò factitaſſe exiſti
mus. Fuit tamen hoc illis in more poſitum, ut narrationibus
metros majore ex parte adaptarent: neque ſolùm in Argume
aut Prologo, aut Protaſi; ſed etiam apud perſonas eas, quæ et
aliud agerent. Quemadmodum cùm Davus in Andria, de aliis
bus loquens, alia utitur verſuum dimenſione: ubi ad narratio
deventum eſt, de navi fracta apud Andrum, ad trimetros diver

Ad hæc mala, hoc mihi accedit etiam: hæc Andria.

Eadem diligentia in Epiſtolis. In Pſeudolo ab longis in ſena
deflectitur. In Aſinaria quoque quod pactum conſcriptum eſt
adoleſcentem, & lenam, ſenariis expletur: quoniam ſit narr
quædam: quanquam ne hic quidem ſemper. Nam longis ver
narrat in Rudente Grippus, eventis fortunæ ſeſe bene accep
At in eadem ſenex ſomnium trimetris. Ex utriſque verò, a
etiam aliis miſtis Soſia Amphitruonis: quanquam ubi ad m
ventum eſt, iamborum vim atque alacritatem minutiore gyro
ctit, ac vibrat. Cùm igitur tam inconſtantem legem videamus
illis Poëtis neque curæ fuerit, uti facerent, neque ſalvo puri ſe
nis nitore efficere potuere, uti numeris eſſent aſtrictioribus:
ſic inventa, aut quemadmodum exiſtunt, permittamus, aut ſi
ſiniſtri ſeſe offerat, ne odioſe extorqueamus: præſertim cùm
tiæ vitium cum Græcis, unde ſumpſiſſent, ſibi commune, lice
uti ſolet, auxere.

Illud verò, quod aliqui dubitando, quidam etiam aſſeve
negabant, fabulas Terentianas trimetris circumſcriptas, fa
eſſe deprehendimus. Nam & apud eum Poëtam plus eſſe
carminis invenies: & contrà, apud Plautum quadratos, ali
longiorum genera. Andria penè ex æquo diviſa in utrumqu
nus eſt. Haud enim ita multò ab longis ſenariorum numer
peratur. In Eunucho, & Heautontimorumeno, item. A
Adelphis penè ex quadrante longi ab ſenariis exceduntur. P
mionem potior ſenariorum numerus conficit. Hecyra laxio
bula, ac pedeſtrior eſt: itaque omnium Terentianarum, a
monem quotidianum quàm proximè accedit: eſt tamen
ſenariorum plus tertia parte. At contrà, Plautina Amphitru
Rudens, vix totus quadrans expletur ſenariis. Aſinaria, E
cus, quam tantopere ipſe autor laudat, Moſtellaria, Menæ

s, Mercator, Pseudolus, Aulularia, Casina, Gurgulio, Bacchides, ex utrisque æquè constant, aut etiam minus habent senario-. Captivi verò, & Persa, & Pœnulus, plus dimidio textæ sunt is. Trinummus legebatur hactenus tota quadratis, aut non ò brevioribus. Eam nos ita restituimus pristinæ sinceritati, d quingentos senarios excusserimus. Quorum tamen numero tant longi versus duplo. Quam operam etiam cùm Trucu- impendissemus: paulò minus ducentis reformatis, tantam iorum invenimus multitudinem, vix ut illorum hi essent pars ta. Atque is labor non temerè susceptus est: cùm tam facilè dacium Quintiliani autoritate tegeretur. Nam isti magni dum nihil inexcussum volunt, & fastidiunt leviora, plus pro- nominis usurpant, quàm ponant operæ. Quemadmodum ianus quoque, cui de anapæsto sententia excidit satis absurda, dixit: Erit autem probabilis iambicus versus, & tragœdiis , si secundum, & quartum pedem, non alios feceris, quàm os, aut eum, qui tribrachus est, aut anapæstus: quoniam pares. Qua enim audacia fretus anapæstum tribracho parem ? Nam quod ait paribus sedibus anapæstum recipi: verum est. im extat in Pluto Aristophanis:

Ὡς ἀργαλέον πρᾶγμ' ἐστὶν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί,

Et bis in eodem versu.

Οἰδ' ἐξετρέπετο, κ' οὐκ ἐδόκουν μ' ὁρᾶν ἔτι,

rùm hoc est illi adeò frequens, ut nullus pudor Latinis sit turus, quibus linguæ ratio persuasit, ne hoc attentius cu- t: præsertim cùm tragœdia quoque hoc admiserit, gravius ac longè castius poëma. Observantior Sophocles: Euripi- inus obnoxius: nam minus pepercit illis sedibus:

Γλῶτταν δ' ἐπιορκὴ σαγὰν ἰδίαν φρενός.

Et in Hecuba:

Κ' εἰ σμικρὸν ἔχοιμι πάντ' ἂν ἀρκούντως ἔχειν.

que solùm anapæstum paribus sedibus posuit illis, sed etiam ima, ut in Oreste:

Αὐτουργός· οἵπερ καὶ μόνοι σώζουσι πόλιν.

m si tribrachyn voces, syllabam nunc respicias, non legem qua ultima habetur indifferens.

mus autem rectè sedibus imparibus dicebat, pro iambo re- m spondæum, dactylum, tribrachyn, anapæstum: proce- aticum autem omisit, quoniam excidisset memoria: & um, quem sanè putaret non admitti. Nam si in eam sedem recipi speraſſet, non multa carmina subvertisset. Proce- aticus autem proximè ad naturam dactyli accedit, differens arum numero, temporum tractibus par. Tribus autem mo- cipitur pes ille. Aut enim mollis est, atque adminiculis qui- n similior factus dactylo: ut, *Genua labant: ariete: parie-* Duabus enim vocalibus constitutis, prior consonantis vim am videtur obtinere. Aut est apertior, ut in versu Enniano: *apitibus nutantis pinus, rectosque cupressos.* est coactus, ademptis consonantibus quibus syllabarum bre- mpeditur: cujusmodi est in Andria:

ine invidia laudem invenias, & amicos pares. Itaque

Itaque ad eum verſum cùm deveniſſet Eraſmus, neque agnoſc
vellet proceleuſmaticum, quem in ſuis legibus non conſtituiſ
& putaret duriuſculè fieri, ſi Æolicum digamma auferretur, ut
iret proceleuſmaticus: ſuſtulit tamen, ut exciperetur tribrachus
duabus primoribus ſyllabis hujus nominis, *invidia*, & ex dua
poſtremis vocalibus una ſyllaba concreta eſſet. Verùm ut nat
ita in arte illius imitatrice faciendum nobis eſt, nihil aut otio
aut ſuperfluò agere. Ergo ut conſtet ratio dimenſionis, ſi reci
proceleuſmaticum, unum tantùm moliris, cùm tollis digam
Si malis tribrachum, & hoc tibi idem curandum eſt, ut tollas:
præterea duabus confertis ſyllabis obſcuranda oratio. Na
nihil refert pronunciéſne *invidia*, an *invida*, quid intelligam
quod ſi (ac verius quidem eſt) ita pronunciemus, ut quaſi ſo
conſonantis prior vocalis obtineat, jam non ſit tribrachus a
us, ſed anapæſtus. Nam ita pronunciari in quibuſdam proce
maticis jam diximus, & apparet ex illo verſu Poëtæ:

Stellio, & lucifugis congeſta cubilia blattis.

Et apud Horatium:

Ut Naſidieni juvit te cœna beati.

Nam idem nomen aliter:

Naſidienus ad hæc.

Quare in priore verſu, omnes erunt ſpondæi præter qui
Sic enim Catullus, *pituitæ*, primam cum produxit:

Muccuſque & mala pituita naſi.

Non corripuit Horatius:

Niſi cum pituita moleſta eſt.

Sed triſyllabum poſuit: ita ut media litera Æolicum ſit dig
ma: quod & elicitur ex judicio Ælii Stolonis, qui à *petendo*
duci ratus eſt. Verùm quod in *invidia* fecit, ut unam ex
bus efficeret ſyllabam, commodius confeciſſet in *injuria*,
verſu:

Quo jure, quaque injuria præcipitem me in piſtrinum dab

Sicut in *perfidia*, prologo Amphitruonis:

Non ambitione, neque perfidia, qui minus.

Id quod ſi animadvertiſſet, non ſuſtuliſſet pronomen *me*,
magna cum emphaſi, ac geſtu ad timorem perſonæ poſitum
& omnibus in exemplaribus legitur. Tolli autem Æolicum
mentum in ea voce, palam eſt etiam verſu illo Phormionis:

Qui ſæpe propter invidiam adimunt diviti.

Neque enim mirum eſt adventitiam literam de medio tolli
peregrinam. Eſt enim *video*, ϝίδω· ſicut in verbo *vivo*: fuit
βιϝῶ· eo verſu:

Liberius vivendi fuit poteſtas: nam antea.

Puto enim non admodum vegetam, contentámque fuiſſe
illius pronuntiationem: ſicuti neque in *ovo*, neque in *ove*,
libitum eſſet: quæ ut aſperrima eſt apud Germanos, ita pen
calis apud Vaſcones, non conſonans: nedum ut duplex u
ſit. Sed nequaquam par ratio fuit aut neceſſitas, ut elid
idem digamma, in verbo hoc, *inveniet*: eo verſu ex Andri

Dabit nemo: inveniet inopem potius, quàm te corrumpi

Nihilo enim mutatur verſus dimenſio, ſive tollatur, ſive relinatur: quare contrà quam ſenſere, nullo pacto debeat tolli. In njuctione quoque hac, *enimvero*, durius ſit, ſi eximatur. Quid im eſſet, *enimvero*? Sed unam ſyllabam fuiſſe, *enim*, cum velt arbitror: ſiquidem Græcum fuit ἴν, & ἰνὶ. At quaſi pro conante accepere, ut oſtendimus, in *Stellio*, *invidia*, *injuria*. od ſi cui paulò aſperior videatur pronunciatio: is non memi-, ea ratione, *cui* eſſe monoſyllabum, & *hui*: & quod omm duriſſimum eſt, *huic*. Proceleuſmaticos autem aliis duobus rſibus animadvertêre quidam, utroque ex Andria:

Mala mens, malus animus: quem quidem ego ſi ſenſero.
Tibi generum firmum, & filiæ invenies virum.

Ac de priore quidem non eſt diſceptandum. In poſteriore aumollior eſt: propterea quòd antiqui pronomina, *mi*, & *ti*, noſyllaba pronunciabant ab Æolenſibus accepta, μοὶ, τοί· *tu*, τέ, *te*. Sic enim in Gurgulione accipiendum eſt:

Curato, ego tibi quod amas, jam huc adducam.

Tibi, proceleuſmaticum hîc quoque facient, neque errabunt. Hæc tantùm agebamus, ut intelligeres ſecundiorem fluxum earum ſyllabarum ad proceleuſmaticum, quarum duæ in unam redigi atque coaleſcere poſſint. De cretico autem, quem iſti omni conatu ſubterfugêre, pluribus rationibus, atque exemplis eſt diſputandum. Nam ſi in heroicum admittitur, ſi in tragœdia, quod eſt poëma clarum, nobile, elatum, caſtum, locum invenit: quare in medium ac vulgatum ſermonem non recipiatur? Eſt igitur apud Pacuvium:

Et naufragum Scyllacæum.

Licent non fuiſſe emendatum librum. At Vari & Tuccæ judicio mendatum fuit hoc. At eſt in emendatiſſimo libro Georgicôn, quod ſuprà adduximus:

Stellio, & lucifugis.

Et eſt Euripidæ cum alibi, tum in Hecuba:

Δυοῖν δὲ παιδοῖν δύω νεκρὼ καδόψεται.

Cùm tamen dicere potuiſſet: Παιδοῖν δυοῖν,

Itaque nos quoque in Nemeſi, ſtuduimus gravitati, & auribus:

Heu genus nefandum.

Nam abjecta interjectione, exanguis oratio eſt: item ſi dicas,

Heu gens nefanda.

In alio loco poſuimus, *ſiniſtra*: potuiſſet dici, *ſcæva*. Sed pauciſſimæ poëticæ datæ ſunt. Præterea ſi dactylus & anapæſtus in multi loca ſuffecti ſunt, quorum utervis una illum & ſyllaba & tempore ſuperaret, quare eam licentiam ſermonis eadem puritas non coëgerit recipere quaſdam voces, in quibus eſſet creticus? Præſertim cùm è puris creticis aliquot verſus conſtent. Præterea, pronomina, verbaque, *deus*, *dies*, *fuit*, *mea*, *ſua*, *tua*, eò pertinent, ut cum collectionem in unam ſyllabam patiantur, doceant in cretico idem quoque fieri poſſe, ut emolliantur pronunciatione. Ad hæc, ſi omnium moroſiſſimus pes, ac penè ferus, ἀντιβακχεῖος, in heroicum receptus eſt apud Homerum: cum ἀντιβακχεῖος ſit, & ἀνθρώπῳ, facit ut dactylum primoribus ſyllabis amplectantur:

plectantur: nulla cauſa eſt, quin rationes etiam autoritatibus ſ
ciantur: quas Eraſmus ſi diligentius recenſuiſſet, non tranſtuli
præpoſitionem *ex* in Andriæ prologo: ſic,

Qui bene vertendo, & eas deſcribendo malè, ex
Græcis bonis, Latinas fecit non bonas.

Quod equidem ut non improbo, ita conſilium non laudo, q
adductus eſt, ut id faceret, ob amphimacrum vitandum. A
his rationibus non acquieſcat, exemplis ſaltem credere coga
quæ quanquam habebam penè infinita, tamen & multa omiſi,
quibus poſſent tergiverſari: & alia firma penè innumera, ne
dium parerent; paucis igitur contenti ſimus. Ex Hecyra ig
cum illud poſſemus adducere:

Eam calamitatem veſtra intelligentia:

ſuperſedimus duabus de cauſis: quoniam & ipſi liquidam n
geminant in poſtrema dictione: & nos pronomen, quod pr
loco poſitum eſt, monoſyllabum agnoſcimus: quare audiamu
Aſinaria:

Fortè ſi tuſſire occœpſit, ne ſic tuſſita.

Puto autem ſic legendum præcipient: *Fors ſi tuſſire.* Na
magis erunt ferendi, quàm qui putabunt conjunctionem *ſi* c
ripi: ut in *niſi*, & in *ſiquidem*. Quare alia quæramus; ex G
gulione:

Sitit hæc anus quantillum ſitit; modica eſt, capit.

Item in his duobus, binos:

Pervelim ſepultam; ſed quom adhuc naſo odos meo.
Sedatum te; quam longe à me abeſt; lumen hoc vide.

Videamus alios multos, in eadem:

Sed grandiorem gradum ergo fac ad me obſecro.

Ubi *fac* longum eſt, contra recentiores.

Salve anus; egon' ſalva ſim, quæ ſicca ſum ſiti?
Jámne ego huic dico? quid dices? me periiſſe, age.

Item ex Andria:

Sive iſta uxor, ſive amica eſt, gravida è Pamphilio eſt.

Quo è verſu ut creticum tolleret, non veritus eſt univerſæ
tionis detrahere ornamentum: pronomen illud ſcilicet, quo
ſecundo loco ſtatim legitur. Videamus ergo etiam ex Eunu

Quæ cum amatore ſuo cùm cœnant liguriunt.

Nam hîc non poſſumus effugere, quin aut prima in ſede cre
ſit, aut in quinta. Nam ſi ſecundam vocem non collidas, ſe
tegram relinquas in dimenſione, ſicut frequenter fit, & Pl
voluit ſibi licere in Pſeudolo:

Si de damnoſis natis, aut de amatoribus,

Creticus ſit inevitabilis in quinta. Nam prima ſyllaba na
non poſitione longa eſt. *Cœnare* enim mediam naturâ pro
Sin collidas, jam in prima ſede hoc eveniat, eadem validiſſ
ratione: qualis etiam ex Heautontimorumeno:

Itane comparatam eſſe hominum naturam omnium.

Quem verſum qui trochaicum putent, nugas agant; hæc
fuga neque neceſſaria eſt, & eſt fruſtra. Nam in prologo
phorum, quæ pars eſſe debet politiſſima:

Indicio de ipſe erit : vos eritis judices.

In eadem fabula.

Quam aut hîc nunc manere tamdiu ; aut nunc perſequi.

Ineptè divertunt ad trochaicos. Quid enim in illo dicent?

Ille futilis, ſomnium ; ſineres verò illum tuum ?

Etenim trochæos extorquere nequeant ex eo. Et in Eunucho :

Sed neminem curioſum intervenire nunc mihi.

Quem Eraſmus verſum pro ſenario imprudenter ſeſe metitum putat. Et in Hecyra :

A Myrrhina hæc ſunt mea uxore exorta omnia.

Et in Pœnulo :

Perque meos amores, perque Adelphaſium meam.

Et in Amphitruone :

Inimicos oſa ſum ſemper obtuerier.

Et in Aſinaria :

Deam ſibi invocet, quam lubebit, propitiam.

Et in Aulularia :

Nempe ſicut dicis ; quid hic? non poterat de ſuo?

Ex Caſina :

Aut quaſi lumbricus terram quidem te poſtules.

Sicut ex Captivis :

Inde me continuò recipiam rurſum domum.

Ex Caſina alterum :

Quid facies? concludere in feneſtram firmiter.

Quod ſi dicant elidi ſibilum, quemadmodum in Rudente :

Illuſtriores fecit : feneſtraſque indidit :

Objicies illud ex Aulularia :

Ædepol mortalem parcè parcum prædicas.

Quo loco ſi jurandi adverbium pronuntiatum autument ab antiquis per mediæ ſyllabæ exemptionem ; alium opponas è Pſeudulo :

Nunc tuo cum filio liber accubat ; omnia.

Ubi ſi dicant *ad* præpoſitionem in compoſitione etiam correptam enuntiari conſueviſſe ; quæramus nos, quare in aliis carminum generibus nullis licuerit hoc? Quòd ſi reſpondeat in cauſa eſſe pedeſtrem ac vulgarem orationem ; hinc inſtemus nos, non videri meritam eſſe illius vilitatem, ut tam accuratis aſtricta numeris creticum aſpernaretur. Itaque verbum ſubſtantivum aliquando miris torſere modis ; ut in Milite Plautus :

Cenſen' verò adeò eſſe parcum, & miſerè vivere?

Dicas uxorem tibi eſſe neceſſum ducere.

Apertiùs verò in Gurgulione, ſimplici ſibilo pronunciatur :

Huic anui non ſatis eſt ſoli ; canem eſſe hanc quidem.

Cæterùm quis eximet à cretico verſum illum ex Trinummo,

Sit taciturnitati clàm fidei ac fiduciæ,

qui ad trochaicam aram illam miſerè confugerit? Quare illo quantur ex Gurgulione, quem iambicus, ut ſeſe in omnia vertant, n ſit, efficere nequeant :

Liberi lepos, ut veteris vetuſti cupida ſum.

tque initio quidem arbitror vocalium tenuiorum mollitie fam, ut ſubirent pedes alieni : ſic dicimus,

Χρεώ, πηληιάδεω, πόλεως, πλέαν.

Ut bacchium etiam receperimus illo verſu:

Et læveis ocreas lento ducunt argento:

At hunc verſum ſpondaicum putat Diomedes vir doctus: non malè: ut mollior vocalis ſubeat fortiorem. Sic creticum inter poſuit, ut ſpondæum faceret, in verbo *aureo*. Quod ſi in tragœdia cretici ſunt, in heroicis bacchius & antibacchius, ut tacceat anapæſtum, tum Homeri, βορέης ζεφυρός τε· tum Virgilii, *Fluvium rum rex Eridanus*: non videnter fuiſſe tot monſtra neceſſaria, qui iſti eximendis elementis crearunt, in *quidem*, in *ſicut*, in *ſimul*, atque aliis: neque excludendas integras fuiſſe voces, aut alias ſpurias in genuis ſupponendas, quod feciſſe Eraſmum & ſuprà oſtendimus, & his patet. Nam in Eunucho *deſpectam* poſuit; *deſpicatam* ſuſtu

Habeat deſpicatam, & quæ nos ſemper omnibus cruciant modis

Auxit etiam errorem alia culpa, cùm ex eadem fabula verſu fingit ex puris creticis:

Siccine agis? qnis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illa tibi eſt?

Quem tamen iambicum quadratum agnoſcas. Pari infelicitate & illum ex Andria creticis concluſit, qui eſſet ſenarius integer:

In denegando modò queis pudor eſt paululum.

Reſtituta namque per initium præpoſitione, quam ille nimis confidenter ſuſtulerat, in prioris finem, tolles illius & errorem, & audaciam: ſimul deprehendes craſſam culpam; qui creticum ex tribus vocibus confectum iri ſperavit illis, *queis pudor eſt*. Verùm ille vir curioſior paulò fuit emandandis auctoribus. Nam & apud Senecam:

Arcum intenſio frangit, animum remiſſio:

Eum ibi dixit eſſe inverſum ſenarium, atque ipſe ſic invertit:

Remiſſio animum frangit, arcum intenſio.

Dixiſſet commodius, quod ad pedes attinet, ſic legi poſſe nunc cùm neceſſitatem affert, cauſam ſuam facit deteriorem. Nam & ſic ſenarius eſt: & in aliis apud eundem auctorem ſenarios non obſervatas magis leges intelligas, quàm in comœdiis aut aliis fabulis, unde ille ſumeret. Quod ſi acrius contemplere, longè concinnior ſententia eſt: quam deformat ille inverſione ſua. Nam ſententia tametſi æqualiter de arcu, & de animo, pronunciat per contraria, tamen vult arcum referre ad animum, quoniam de animo quærit ſtatuere. Itaque non ab eo incipere; ſed in eo ſententiam terminare oportuit: præſertim cum præter expectationem de animo ſentiat. Nihil enim mirum, intenſione arcum, atque rum remiſſione animum frangi. Quare & creſcit oratio, & talis ut quavis pedum diſpoſitione potior ſit. Ita curioſa hæc ingenia ſæpenumero judicio carent.

De comicorum verſuum materia, partiúmque quantitate, ſatis diſputatum eſt; de ipſarum partium numero deinceps videamus. Principio, quod antea in libris *De arte Poëtica* ſtatuimus, hìc repetendum eſt, Verſus per initia curtos fuiſſe, duobus ad ſummum contentos pendibus. Id quod & ratione comprehenditur: ſiquidem partes toto corpore priores ſunt; & exemplis: ſic enim ortum eſſe primum ſenarium in Apollinis pugna, quam cum Pythone conſeruit, ex illa ſimplici acclamatione:

Ἰὴ παιάν.

Quam cùm & iterarent, & frequentarent, natum aiunt ſenarium : quo tantopere in ſuis oraculis poſtea ille celebrarit.

Ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν, ἰὴ παιάν.

Qua de cauſa apud auctores fabularum, invenias unica voce contextum verſum ; ut in Eunucho :

Occidi.

Sed & monoſyllabum interdum ; ut in Hecuba :

Φεῦ.

Et eadem geminata voce, diſtinctæ voces, ut in Pluto, ut in Oreſte ;

ἆ, ἆ.

Et conjuncta ; ut in Philoctete Sophoclis :

Ἀτταταῖαί.

Repetitis deinde tractibus productiores facti ; ut in Nubibus :

Ιὼ, ιὼ.

Hoc quoque ita in Trinummo duplicatum fuit, ut dimeter fieret :

O Callicles, ô Callicles.

Ergo cùm duo pedum eſſent genera, alterum motorium, alterum ſtatarium ; qui verſus ex motoriis conſtarent, in iis binos pedes ſingulis collectos tractibus feriebant : qui autem è ſtatariis conflabantur, ſatis habebant ſuum cuique ſedi pedem referre. In priori claſſe fuit pyrrhichius ; cujus verſus Enopolios dictus eſt : quo uſi ſumus nos toto poëmatio, quod dicaveramus Sileni natalibus :

Modò citus ego pede celere magis ago numeros :
Abeóque Venere duce loca ſuper alia volans.

Et Euripides in Oreſte :

Χρεὼν ἐμολεῖτέ ποτε :
Ἀνὰ κίλαδὸν ἀπὸ λέχεων.

Ejuſdem generis eſt, iambus, trochæus, tribrachus. In ſecundo gradu ſpondæus habetur, dactylus, anapæſtus, proceleuſmaticus, antipaſticus, amphimacrus, bacchius, palimbacchius. Neque verò hæc ratione fuit hoc. In his namque vocibus, accentionum natura quatuor, aut quinque temporibus frequens eſt. Ergo ſtatarii verſus ex pedum numero nomen obtinuere ; ita ut heroici, quoniam ſex ſpondæis conſtarent, ſenarii dicerentur : motorii autem non item ; qui ob celeritatem ſatis habuerunt, ex dimidio ſuum nomen ſibi retinere : propterea quòd bini prodirent ſimul : unde ita factum eſt, ut quibus eſſent pedes bini, ii monometri vocarentur ; quibus quatuor, dimetri : quibus ſex, trimetri : quibus octo, tetrametri. Hæc apud Græcos. Latini autem his nominibus etiam alia addidere : non ab dimenſionibus, quæ binos caperent pedes, ſed à pedum numero, quaternarios, ſenarios, octonarios : tanto commodius, cum unica voce etiam imparibus conſtitutos pedibus nominabant. Quinarios ſeptenarios. Nam hos Græci brachycatalectici adjectione agnoſcunt, quanti ſint. Octonarios autem etiam quadratos appellavimus ; quemadmodum cubica figura anguli octoni ſunt : ita cum eandem quadrantalem fecerent, eodem nomine hoſce verſus inſignitos voluere. Nam conſtata quadrata ſuperficies, ſi fluat atque poſtea ſiſtatur, quadrantal creat :

creat: quare corpus hoc Latini Græca voce teſſeram Vocitarun
non à laterum numero, ut quidam putavere, ſunt enim ſex; ſ
ab radice conſtitutionis: ſic enim appellant Mathematici. Præ
rea cùm ſenarii plus in uſu fuiſſent, primuſque Boiſtus produxe
octonarios, ab illo tractu longos nominavere. Ergo neque Gell
Ennianos verſus quadratos rectè appellavit trochaicos illos:

Hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum:
Ne quid expectes amicos, tute quod poſſis agere.

Neque Varro in ſeptimo De lingua Latina, illos ex Eunucho

Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Pyræo:

Siquidem Ruffinus auctor eſt, eundem Varronem ita ſenſi
verſum ſeptenarium fieri, cùm ad ſenarium pes triſyllabus adde
tur: additque exemplum iiſdem numeris, ex Hecyra:

Nam ſi remittant quippiam Philumenæ dolores.

Non ſolùm igitur à ſe diſſentit ipſe, verùm etiam errat defi
endo. Nam & major eſt ſeptenario, & triſyllabus pes, bracch
præſertim, iambo non ſolùm eſt adventitius, ſed etiam alter
tractus diverſi, neque dignus qui in iambici definitionem admi
tur. Et ridiculum eſt, non potius ſeptenarium ex ſeptenis fieri,
cut ex ſenis ſenarium, quàm è ſenario & uno pede, tanto mi
triſyllabo. Sed profectò magnos viros auctoritas ſæpe texit, eu
malè ſentientes: ſicut Ciceronem quoque fugit ratio, cùm in pr
quæſtione Tuſculana ſeptenarios vocat illos:

Heu reliquias ſemiaſſi Regis denudatis oſſibus,
Per terram ſanie delibutas fœdè diu vexarier.

Eraſmus Varronem ſecutus, tetrametrum nihilo felicius expl
vit illis verbis, iambicum tetrametrum interdum in fine fraudari
ſyllaba producta penultima, quoties iambico dimetro accinitur
meter catalecticus. Nam quid attinebat dicere penultimam p
ductam? neque enim neceſſarium hoc eſt: quo loco & tribra
eſſe poteſt & dactylus: quorum ſyllabæ poſtremæ breves ſ
At quæ eſt illa explicatio? quaſi cùm dicas, Homini interdum
deeſt, quoties integro ſemihomine, alteri ſemihomini pes de
At verò quis neſcit tetrametros, non è duobus dimetris; ſe
quatuor dimenſionibus conſtare: ſi quis vel partium conſid
rationem, quarum ſingulis æquale jus ſit in verſu; vel origi
ipſam intueatur. Neque enim Boiſtus ille, aliúſve quiſpiam, di
tro dimetrum aptavit: ſed trimetrum, quem tum longiſſimum
venerat, monometrum addidit. Præterea quis hoc audiens,
putet eſſe nefas cæſuram facere in quinto pede? ſiquidem ex du
dimetris tetrametrum eſt conſarcinandum. Quid quod idem
ſus eſt dimetri trimetrique appellatione? Nam imprudenter ver
illum ex Andria iambicum pentametrum dixit eſſe:

Hoccine credibile eſt, aut memorabile?

Qui eſſet trimeter brachycatalecticus. Neque enim idem
μέτρον, & pedem, ſuprà diximus: ſed μέτρον capere motorios p
duos: quare ſi pentametrum iambicum exigas & à Græco po
& à Latino, tanto altero majorem oſtendat; quem errorem e
in illo continuavit:

Novi rem omnem; ſed eſt Simo intus? eſt.

rgo nihil mirum ſit, qui motoriis pedibus auferat ſua jura, ad arios immeritò transferre. Illum enim verſus ex Andria :

Ut malis gaudeant, atque ex incommodis :

uſus eſt creticum dimetrum nominare, qui tamen pes cùm non m ſyllabarum numero, ſed etiam temporum quantitate prior, quàm ſpondæus ſit : quare ſolus unam dimenſionem non leat, ſi ſpondæus implet ? Eum tamen ſecutus Rivius, parem oris admiſit proportionem. Siquidem trochaicis anapæſtum inseri nonnunquam ſcripſit cauſa celeritatis : quod dictum cum ſuperiore maximè convenit, idem namque ſentiunt : cùm ille icum ad iambum, hic anapæſtum referat ad trochæum At qui ira eſſet quatuor præditus temporibus, ut duo ſimul unam ſylm efficerent plenam ponderis & gravitatis, non potuit inter ores illos annumerari : præſertim cum iambo ſimilior eſſet pæſtus quàm trochæo ; uterque enim à brevibus incipit, in am deſinit. Quantò enim gravior eſt iambus trochæo, tantò napæſtus dactylo. Quare non levi de cauſa factum eſt, ut iſſimi poëmatis graviſſima pars chorus ad graviſſimi pedis matem ſeſe conferret, ſcilicet anapæſtum. Quid quòd ille nulpoſuit rationem, propter quam trochæus eſſet iambo volubi? At verò & nomen Græcum excitabat nos, & ſuberat ratio. n qui & ſyllabarum numero, & temporum ratione par eſſet bo, non potuit eo eſſe celerior, niſi ſanè temporum, tempoe deferentium ſyllabarum ſitu, qua una re illi fieret diſſimilis. it enim trochæus ſyllaba priore vocem ita, ut in poſteriore lleſcat, ac quaſi evaneſcat. Iambus è contrario celeritatem ſſus, gravitatem præſtat. Itaque ſanguinarius pes, & promd vulnerandum, indicat & impetum primò, & ſtatariam pugmox. Id quod Hipponax cùm acerrimo ingenio vir anverteret, quam rationem impetus in pede agnoviſſet, eam in liarem pedi verſum tranſtulit : ut ſicut iambus in ſyllaba longa ax pugnaret, ſic iambicus verſus in longum pedem incum. Leviorem enim ratus iambum, quàm ut ad impreſſionem ndam ſatis eſſet, in quintam prælato ſedem, ſuccedere ei dæum fecit. Quare id quoque judicio conſecuti ſumos nos, ius ad naturam partium acceſſurum fuiſſe totum verſum, ſi us imparibus, trochæus paribus ſedibus conſtituti fuiſſent. Cuei exemplum, quoniam res eſt minus uſitata, è noſtris poëmabjiciemus unum ex iambicis :

Malis fortuna Cornucopia fundit.

terum ex trochaicis :

Si plaudit malis fortuna, quid juſtis fit ?

i flexus numerorum ſi cui abſurdus videtur, is meminerit m conſuetudinem violentam eſſe : novàque atque inuſitata tam ſemper admirari, quàm ſæpe reſpuere. Verùm magrè noſtra intereſt, qui quoad licet Ariſtotelis exemplo recauſas veſtigamus, venari rationem, propter quam cùm o ſedem aſſignarent priſci, maluerint pares retinere. Nam dactylico ſenario una tantùm ſatis fuit, quinta ſcilicet : ſive uit ſpondaicus, una item fuit ſatis, quippe ſexta : quare troimpares, alias iambo conſtituere ? nam hoc ſanè præter

naturam factum videtur. Etenim per initia si solis aut iambis a trochæis versus constabant, videtur sanè primam quámque sed illos arripere debuisse. Quibus verbis ut respondeam, sanè p mum sic agam. Non esse rerum naturam secutos veteres poëta multa illis pro libidine facta fuisse, multa fortuitò excidisse, q postea pro legibus probarentur. Unum illud satis constat, c trochæo sedem primam retinerent, non inconsultò diversam ab & aliis imparibus adverso pedi iambo assignasse. Quare aur hanc huic, illam illi reddiderint, sanè haud facile est intelle Atque hîc quidem ita sentit Priscianus: Quoniam, inquit, in cundo pede cùm dimetiendo feriretur versus, minor ei loco m debita est. Nam mihi contrà videtur, majorem moram deb in pronuntiando, ubi tempore ipso immoramur. Et falsum e ibi positum pedem, quoniam feriretur: sed contrà, verum es ibi feriri, quoniam pes poneretur. At hoc quærimus nunc n quam ob causam ibi positus sit? Præterea si ea ratio est, quomo constabit in trochaicis, qui ibidem feriuntur? Ut igitur quæstio rationem apud nos putemus, intelligamus secundum verborum ventionem esse, ut à longis incipiamus, & in breves deducam Nam quanquam brevis syllaba natura sua prior est, quàm lon quippe simplicior est: tamen per initia inventionum cunctaban primum; quæ ratio est, ut vocum fines in pronuntiatione scurentur. Ita enim meditantis, & consulti animi suspendere cem, non præcipitare. Quamobrem tam in versibus, quàm prosa oratione, postremarum syllabarum habita ratio est n Trochæum igitur antiquiorem fuisse iambo, & dactylum anap par est. Ergo trochaicum versum iambico priorem. Quare primæ quæque sedes trochæo fuerint peculiares, alteræ illi re sunt. Præterea cùm trochæus esset pes volubilis, statim sese gessit in versum. Iambus autem grassator ille idem fecit, q civilibus in rebus plurimis consuevimus. In oratione ipsa, principiis gravis ac sedata sit, pugnam quoque cautius aggr mur; tum illa incitatu efferveſcit: sic ad saltum ubi comp mus nos, fortiùs pedem figimus, ut statariæ moræ majorem petum subjiciamus. Sic Aristoteles omnium bonarum artium minus. motum omnem sub finem esse probavit concitatiorem. proposito spondæo & iambo, satius fuit ab hoc illum excipi. terea recentissima quáque memoria ferè metimur ipsas res: q assignata prima sede trochaico, ultima quoque necessariò troc finitur. Quæ sedes, primam dico, si iambi fuisset, in ultima bum nullum haberemus: nunc ut in ea ille sit, pares sedes attribuendæ fuere: ut recentissimo sono, quippe novissimo, spectatorum caperentur.

Quæ de universa re dicenda erant, ferè habes, Sylvi: quare inceps ad ea, quæ particulatim animadversa sunt, descenda Atque equidem, ut sese offerent, ita ea describam. Sit ergo affert ab Adelphis eo versu:

Quid is fecit? quid ille fecerit? quem neque pudet.

Cùm enim agnosceret senarium, neque rationem inire p dimensionum, abstulit alteram ex liquidis in pronomine *ille* quod ut ego quoque fateor, & posse, & solere fieri: ita hîc

o. Primùm, ab eo creticum quarta in ſede eſſe conſtitutum: em tamen pedem adeò evitarit, ut everterit multa. Deinde ver- aut ipſum disjeciſſe, aut aliorum incuria ſolutos præteriſſe. enim legendi ſunt:

Quid triſtis es? rogitas me, ubi nobis Æſchinus
Siet, quid triſtis ego ſim? dixíne hoc fore? quid is
Fecit? quid ille fecerit? quem neque pudet.

Ubi verbum *ſiet* unica ſyllaba concretum fit. Sic etiam ex driæ illo ſibilum abſtulit, non unde debuit:

Quis igitur eſt relictus objurgandi locus?

ibilum, inquit, in pronomine *quis* eliditur. At verò cum eſſariò iambicus ſit, nullo pacto ad eum modum ſecare poſſis, ex participio tollendus eſt. Sed & illum malè dimetitus eſt:

Perii, obſecro: tam infandum facinus mea tu, ne audivi quidem.

Quem dicit eſſe trochaicum catalecticum: cùm ſit integer qua- us iambicus, neque ad trochaicum torqueri poſſit. Sicut & cedentem illum:

Fortè ad nos redierit: viſe, amabò, num ſit jam: faxo ſcias.

Nam ut evaderet amphimacrum, non eſt veritus trahere ſui haici caudam etiam ultrà octo pedes: niſi argutet, *ſcias* eſſe noſyllabum. Sed cùm omnes illi ſint quadrati, etiam hunc bicum malim, nulla facta in prima voce colliſione.

Quò ille abire ignavos poſſit longius, niſi ſi domum.

n prologo autem Andriæ, eo verſu:

Nam in prologis ſcribundis operam abutitur:

ùm diceret vocis hujus, *prologis*, primam ſyllabam eſſe à Te- io productam, addidit ſanè rationem frivolam: Latina, inquit, ſuetudine: quibus mos eſt eam præpoſitionem productam ha- . Nam in Latinis verbis producant, in Græcis autem abſti- nt, niſi alia vis ſubſit: ſicut in hac voce, ubi liquida illa ge- atur, ſicut in Heautontimorumeno:

Oratorem voluit eſſe me, non prologum.

Ex prologo Truculenti:

Sed relliquam dat operam, ne ſit relliquom.

Et illo:

Ut pernoſcatis ecquid ſpei ſit reliquum.

am niſi hoc ſoliti eſſent facere, mille aliæ viæ erant ad eadem verba verſu concludenda, ut rem novam evitaret. Verum nequaquam erat: ſed ab Homero uſque. Nam in hymnis , in Iliade ἐλώφια, atque alia produxit. Etiamque nunc multæ ones adeò craſsè eam literam pronuntient, ut intus eſſe aſpira- ideatur, Gabali, Arverni, Græci, Germani, Ligures, Taurini. erùm etiam alia ratio eſt, ut & verſus ille prologi conſtet, ne- liquida geminetur. Sanè ſi eam vocem quæ in eo verſu prima non collidas: quod ſæpe alibi & in ea, & in aliis factitatum ſicut in Eunucho:

Unà ire cum amica imperatorem in via.

ſecunda enim ſede dactylus eſt, neque præpoſitio colliditur. in illo ſi conjunctionem *nam* non collidas, nihil innovabis: ertim cùm in promptu habuit, ut pro *nam*, ſubjiceret *namque*. ùm, ut diximus, etiam in alio prologo idem factum eſt, ut

geminaretur, & rectè: minus verò rectè à Donato in Hecyra prologo:

Propè jam remmotum injuriâ adverſariûm.

Nam tametſi geminari conſueviſſe fatemur, tamen non eum ſuiſſe locum, eam affectandi novationem, qui ſibi iambum, quandocunque poſſet, aſciſceret. Sicuti non minus infeliciter Priſcianus: qui cùm *redducit* geminare mutam diceret, idque exemplo probare vellet, attulit dimetrum Horatianum ex Epodo:

Redducet in ſedem vice.

Nam quid aiat, ſi negem? neque enim neceſſitate pedis perſuadebitur nobis. Quid ſi contendam non eſſe factum ab Horatio qui quoad poteſt, iambos etiam aucupatur? Quare igitur abjecerit genuinum pedem, quare admiſerit ſpuriam literam, ut illum excluderet? Melius feciſſet, ſi ex Hecyra illud:

Remiſſam opus ſit vobis, an redductam domum.

Neque mirum, quæ in *reddo* geminetur. In Scena quoque primi Actus quinta, cùm Pamphili orationi interveniſſet Myſis, atque ſuis uterque ſeorſum affectibus uteretur, verſus interſeruit diverſos quoque poëta, quos Eraſmus confudit: ſic igitur legendi ſunt:

Hocne eſt humanum factum, aut inceptum? hoccine officium patris
Quid illud eſt?
Proh Deûm atque hominum fidem, quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?

Sic enim etiam alio genere Myſis utitur iterum:

Miſeram me, quod verbum audio?

Cui reſpondet illud Pamphili:

Quod ſi ſit, pereo funditus.

In eadem autem ſcena verſum illum:

Proh Deûm atque hominum fidem, nullóne ego:

Appellat dimetrum pede redundante, laxè ſanè nimis. Nam quamobrem non quinarium? quare non trimetrum brachycatalecticum? quis unquam audivit verſum ullum pede eſſe redundante? nónne ipſe ille verſus talis eſt hoc ipſo pede, quem dicis redundare? Illud quoque malè dignoſcere viſi ſunt: cùm Act. I. putarunt initium, caudam eſſe poſtremi verſus, quo claudit Act. I. ſic,

Ne ad morbum hoc etiam, teneo: quid ais Byrrhia?

Nam ut hoc primùm dicam, multo ſatius eſt, ut initia actuum integra ſint, quam fines. Deinde apparet properatio in Myſide abeunte, ut Glycerium conſolaretur. Itaque abrupit ſermonem atque abiit. Præterea inter actus vetus comœdia interſerebat προσχήματα, choros, diverbia, apoſtrophas, atque alia ejuſmodi. Nova comœdia rarò gregem, niſi in fine. Aliquando etiam Choragum legimus apud Plautum. Omnino autem tibicen canebat: quod è Pſeudolo licet perſpicere:

Dum concenturio in corde ſycophantias,
Tibicen vos interea hic delectaverit.

Tanto igitur intervallo, quomodo Charinus Myſidis explet verſum, quem non audiret? In eadem vero ſcena, ita pervertit legit, ut alterum novenarium faciat, alterum ſenarium re-

quat; ſic

Quæſo edepol, Charine, quoniam id fieri quod vis, non poteſt, velis
Quod poſſit: nihil aliud niſi Philumenam volo.

m tamen duo priores optimi ſint octonarii: ſic,

Quæſo edepol, Charine, quoniam id fieri quod vis, non poteſt,
Velis quod poſſit: nihil aliud niſi Philumenam volo.

am priore conſilio monometrum vocat illum:

Ah quanto ſatius eſt.

meter enim eſt brachycatalecticus. Sed & nulla neceſſitate t, *abi*, in *abin'*, ſive, *abeas*, cùm fruſtra putat alioqui con- non poſſe verſum. Nam & trochaicus eſt, ſi collidas: & icus, ſi non collidas. Nam & maxima eſt vis ejus vocalis eſt ultima in verbo *abi*. Sic Virgilius, eo pulcherrimo verſu, Theocritum æmulatus eſt:

Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error.

aſpiratio prohibet colliſionem, ſicut illi:

Hecyra eſt huic nomen fabulæ: hæc cùm data eſt.

imprudenter nimis elidit ſibilum ex pronomine illius verſus:

Sed iſtud quidnam eſt? hodie uxorem ducis? aiunt. Pamphile.

tamen rotundiſſims ſit octonarius, neque uſquam coactus; quod monet in nomine *ſuſpitio*, tertiam à fine produci, verum ed neque nova res, neque ſine ratione. Nam & Plautus ita it:

Et ne in ſuſpitione ponatur ſtupri,
Et clandeſtina ut celetur ſuſpitio.

ſatis liquet coaluiſſe duas vocales in unam. Namque ab eo eſſet ſuſpicitum, ſuſpicitio fuit; itaque cùm erit brevis, tunc getur ſyncope, cùm longa, ſynæreſis: ex eo quoque verſu dria:

An non dixi hoc eſſe futurum? dixti; quid meritus es? crucem.

ſciani autoritate dicit tolli verbum ſubſtantivum. Quo in mihi oblatam ſentiam occaſionem duos ſimul emandandi os viros; illum qui errarit, hunc qui non correxerit. Eſt integer octonarius. Illud verò ejus proprium eſt, cujus cul- n alium transferre nequeas. Nam verbum ſubſtantivum *ad-t*, triſyllabum profeſſus eſt eo verſu,

Cùm in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.

tamen verſus ſenarius iambum habet in quarta: ferendus erat quaſi lapſus, niſi altero errore culpam cumulaſſet, cùm m auferri jubet ſyllabam ex eo verſu,

Aufugiſtin'? hera, factum: ſatin' id tibi placet?

eger enim ſenarius eſt, etiam citra ablationem, ſpondæis s, anapæſto, duobus dactylis, & poſtremo iambo. Ibi te- transfert ſyllabam inferioris in ſuperiorem: contrà debuit erre in Hecyra, neque tranſtulit:

Quæ dico parvipendent: porrò hoc jurgium ad
Uxorem, hæc cujus fiunt conſilio omnia.

t interjectionem quoque debuit aſcribere priori verſui in his, ut ſic legeretur:

yre, præceptorum plenus iſtorum ille: phy,
Domi habuit unde diſceret: fit ſedulò.

Reſtituiſſet

Reſtituiſſet etiam in Hecyræ verſu verbum; ut ſit ſeptenari ac par priori: ſic

Tecum ferantur: dixi, ita ut jubes faciam, pater.

Non debet errati cenſeri loco, illud in Andria eo verſu:

Tu rem impeditam & perditam reſtituas? hem quo fretus ſim.

In quo dicit *hem*, extra verſum ab alio additum potiùs, qu poſitum à Poëta: cùm tamen mutila ſit ſine eo ſententia: & bilum elidi videmus etiam in multis locis. Sic audacter nimis fert verbum *cupio*, ex illo Eunuchi:

Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.

Cùm tamen commodius eximeret vocem ſequentem, ſine carminis detrimento, etiam ſententiâ rotundiore. Sed aut ſit celeuſmaticus primus pes, & alter amphimacrus; aut pronom poſſeſſivum: quod poſtremo in loco eſt, demittatur in ver alterum ſubſequentem, qui nihilominus ſit ſenarius: ſic,

Meo: id amabo adjuta me, quò id fiat facilius.

Nam *facilius* eodem modo triſyllabum eſt, quo *potius* biſyllabu Eligat autem Lector, quod magis erit ex animi ſententia: qu doquidem etiam apud Lucretium, *aliud* ita biſyllabum accipi ut cauda dactyli ſit. Iniquior fuit illi verſui ex Hecyra, ex *dum*, particulam expletivam exemit: qui tamen cum ſequenti cúmque præcèdentibus octonarius ſit:

Mane dum ſodes, timeo, ne aliud credam, atque aliud nunc

Hoc ibi cùm adimit, ità alibi æquè importunè addit de ſuo: ad eum verſum ex Eunucho:

Par pari referto, quod eam mordeat.

Modò addit *nunc*, modò *mox*, modò *ſic*, modò neſcio q Ego verò nihil immutandum cenſeo de conſilio Poëtæ: qui i grum proverbium, ſicut circumferebatur, ita interſeruit trocha tractu: quare audacius etiam *remordeat* ſuppoſitum eſt. Na quid addas, verſus non conſtet: ſi nihil addas, ad concinnand trochaicum nihil eſt opus. Et non ſolùm hoc exemplo in om bus legitur exemplaribus: ſed etiam eadem fide recitatum à C rone in epiſtola ad Lentulum. Verùm appoſuit pari audacia verbium *nunc* ei verſui:

Alio pacto honeſtè quo modo hinc abeam, neſcio.

Neque enim vocalis eliditur, ſed perſtat longa ante aſpiration adverbii *hinc*: & trochaicus decurrit octonarius catalecticus. cut in verbo monoſyllabo nulla item colliſio fit, neque in adv bio, eo verſu:

Ora me: obſecro te verò Phædria, i intrò: hoi, hei.

Corrupit etiam ſyllabarum quantitates: ut in illo ejuſ fabulæ:

Sic eſt, inveniam hodie parem ubi pol referam gratiam.

Auſus eſt dicere adverbium *hodie* primam producere: quoni inquit, idem ſit, ac ſi dicas hoc die. At quod nuſquam eſt, rat. Nam cùm eſt, hoc die, propter poſitionem produci Nam ſuapte natura breve pronomen eſt: ſicut ejus compar, Græcum enim eſt, ὅ. Quare illud Virgilianum,

Hoc erat alma parens.

Non ſolùm propter interrogationem, ſed etiam ob ſyllabæ ſertem, legunt, *hocce*, ii qui exiſtimati ſunt doctiores. Breve m fuiſſe vel inde deprehenditur, ubi conſonante amiſſa in adbio *hodie* correptum eſt: quod etiam exemplo invenias ex verHecyræ.

Viſum eſt: certóne? certè Deus ſum, ſi hoc ita eſt, verum reperies.

ſt enim pronomen *hoc* ſecunda ſyllaba dactyli, qui in quinta eſt: quamobrem verſus de quo nunc controverſia eſt, ſeptenius eſt iambicus. In convivio autem poëtico, illum ex Euhi prologo.

Habeo alia multa, quæ nunc condonabuntur.

it mendoſum eſſe: neque enim ſcazontes in ea genera carmiadmitti: itaque ut metrum corrigeret, linguam Latinam devavit, cùm ſuppoſuit *condonabitur*. Nam quis dicat, *Tu condoris à me commentarios?* An verò etiam ἀπροσώπως auſus eſt, & um apponere tamen caſum? At ego puto veteres excitandi tatores gratia, nævos hoſce aſperſiſſe: neque, in ea re falſus . Nam quî decuit minus, ſpondæo claudere iambicum, quàm ylicum ſiſtere? At quantum decoris addit affectui, cùm dixiin inferiis filiolæ noſtræ, ſororis tuæ lectiſſimæ Sylvi:

Heu heu quonam animam, quo carmine compellabo?

d de his numeris in tertio libro Poëtices tibi ſatis eſt diſputaIta gravitatem, & lenitatem, & conſtantiam animi oſtenTerentius, remiſit de iambi acerbitate: néve ſine exemplo le eum arbitrere, habebis ex Prologo Amphitruonis unum:

Quòd ego huc proceſſi ſic cùm ſervili ſchema.

t enim χῆμα· quanquàm non ſum neſcius viros doctos ſublata de ſyllaba, *ſchemate* legere ſolitos: quare aliud habeas ex aria:

Agè nunc reſide, jam cave modo ne graxis.

eque enim ſequentur analogiam, qui *graxeris*, legerint: niſanè melius, quàm ſi *faxeris* & *occepſeris*, pro faxis & occepmalint: ſicut in Captivis:

Nunquàm iſthuc dixis, neque animum induxis tuum.

ccipies etiam unum ex eadem fabula:

Avis me ferè conſimilem faciam, ut prædixti.

dducerem & ex Caſinæ prologo, niſi ſuſpicarer verba eſſe ſpoſita:

Clerumena hæc vocatur comœdia Græcè.

icut ex eodem alterum:

Ratione utuntur, ludis neminem poſcunt.

d profectò & alibi multis locis, & in Pœnulo:

Gerræ germanæ, atque edepol λῆρος λήρων.

t ne in illis quidem ſervavit Latinitatem:

Ne te iratus ſuis ſævis dictis protelet, ſcio.

bſtituit enim pro *ſævis dictis*, ſævidicis: at ſævidicum, monomen eſt, cui igitur hærebit? an ille invenit uſquam in nalegibus, accidens ſine ſubſtantia? In eadem autem ſcena n pedum numerus eum fugit: namque iambicum ſenarium rcatalecticum dixit illum.

Non poſſum adeſſe, ah quid agis? quò abis Antipho? mane.

Habet

Habet enim duos dactylos alterum alteri ſubeuntem ante ſtremum iambum. Æquè autem incommodè ex Heautontimorumeno brachycatalecticum nominavit illum, in quo periculi potius immanet, ne quid redundet:

Et illam ſimul cum nuncio tibi hîc ego affuturam hodie ſcio.

Eſt enim quadratus iambicus. Sicut illum quoque minus bene octonarium hypercatalecticum:

Probè: huic filium ſcis eſſe? audivi, in Aſia, non eſt pater.

Nam ſi iambum in prima ſede ſtatuas, & creticum in ſecunda ob poſitionem, aut dactylum ex natura ſyllabæ, ſeptenarius erit. Sed *audii* pronunciandum eſt, ut *Aſia* ſit anapæſtus. Sin malis trochaicum, non collidas adverbium *probè*, & erit anapæſtus primum in ſede, eritque octonarius, trochaicus, catalecticus, & biſyllabum. In Phormione fruſtra laborat tranſponendo verba, ut numeris conſulat, eo verſu:

Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias.

Mavult ita legi.

Ad pauca ut redeam.

At verò verbum *redeam* biſyllabum eſſe, vel ſexcentis locis, opus eſt, conſtat. Eximit etiam vocalem hujus præpoſitionis eo verſu Adelphorum,

Per oppreſſionem ut hanc mihi eripere poſtulet.

At verò, quid fuerit dicere, *propreſſionem?* nempe frigidum modum eſt, ne dicam abſurdum, novum fugæ genus, quò ea creticum fatalem illum: cùm tamen adeò molliter pronunciari poſſit, ut vix divertat à natura ſpondæi. Sed jam vereor ne eorum, quos ille multis locis premit fabulis atque irridet, reponi ei gratiam: cùm in verbo *poſtulo*, ſciant ab ipſo exemptam mediam vocalem. Magno enim in periculo eſt, ne ab illis barbarus appelletur: proptera, quòd Germani, præſertim noſtrates Vindelici, Carni, Norici, item Suevi, Saxones ita illud verbum pronunciant, vix ut eam vocalem exaudias. Verùm equidem, neque ridebo maternos avos meos, neque hominis conſilium, quippe memor ſim ejus verſus ex Caſina: *Nunc ne tu reſpondere poſſe me tibi.* Non igitur judicium reprehendo, ſed judicii locum. Nam enim verſui optimo atque pulcherrimo quadrato, ex Andria, hanc injuriam faciebat.

Cùm is nihil promereat: poſtulare, id gratiæ apponi ſibi.

Verùm & hîc nihil neceſſe habeas concidere, & primam natam cùm corripiat, non potuit ſibilus impedimento eſſe in illo Caſinæ verſu, quin unico tantùm tempore proferretur: factum enim ex *poſſe* & *tollere*. Neque enim literas geminabant, quod endurat in præterito, *tetuli*: & *teram* ſimplici elemento ſcriptam libris augurum, ait Varro: & hoc monet nos plurimis locis Verrius, ejuſque interpres atque imitator Feſtus. Cæterum Ennius utinam eam curam alium in verſum tranſtuliſſet, ad noſtrum hoc *periculo*, potius quàm tolleret omnem ſermonis elegantiam atque adeò Atticiſmum: quippe pronomen, *hoc*, eſt autem Andria is:

Sine omni periculo: nam hocce haud dubium eſt, quin Chre-

præſertim cùm anapæſtus eſſe potuerit in primo pede. Nam
s primam corripit naturâ; ductum enim eſt παρὰ τὸ ὀμῶς.
verſitas enim fit ex rerum conjunctione. Eſt enim univerſum,
a quod nihil eſt. Neque illas mutam ac liquidam potuiſſe co-
ſyllabam ad producendum, & pueri ſciunt, & Priſcianus do-
ex Callimachi verſu. Major verò difficultas objicitur in no-
hoc, *voluptas:* ex quo ille vocalem mediam auferendam
et, eo verſu Andriæ:

Quod voluptates eorum propriæ ſunt. nam mihi immortalitas.

onnihil verò eſt, ſi ſit ita pronunciandum, *Folptas:* nihil enim
heutonicum ſonum accedere poteſt propius: atque hoc ut
eremus, aut conſtitueremus creticum in prima, aut etiam
æſtum. Correpta enim conjunctio eſt alibi, vel judicio illius:
e hîc quoque eſſet. At fruſtra viderer laborare: quoniam
verſus in Caſina ſunt, nihilo nobis ſecundiores:

Sine tuos ocellos deoſculer, voluptas mea.
Quid deoſculer te? quæ res? quæ voluptas mea?

am niſi *volup* legas, aut facias anapæſtum, ſanè aſpera eſt
unciatio. Sed *voluptas* fuit volupetas, à volo & peto: quæ
ia cùm ſint brevia, non immutarunt naturam. Nam ſic quo-
corripias in verſu ex Heautontimorumeno, ſi ita legas ex
bi codice:

Nec mihi fas eſſe ulla me voluptate his frui.

anquam codex ille, de quo vir doctiſſimus atque ſanctiſſimus
ur noſtros, plus habuit tum apud nos venerationis, ob ve-
em, tum apud illum opinionis ob novitatem, quàm quantùm
ſa præſtare valuerit. Omitto enim quæ ad privatarum vocum
nent rationem: nam eas in Originum libris tibi ſatis expli-
puto. At quod ad verſuum ipſorum tractus ſpectat, operæ
um eſt animadvertere multos, qui non conſtent: veluti è
mione hunc:

Quæ ſi aſtu non providentur, me aut herum peſſundabunt.

dico apud hoſce qui creticum recipiunt nullum: in noſtra-
autem mollius legitur ſic:

Quæ ſi non aſtu providentur.

i octonarius eſt. Item ex Heautontimorumeno ſic legit:

Pergin' mulier odioſa eſſe? nullámne ego rem in vita mea.

in noſtris ſic legitur:

Venire in mentem, mi vir: oh pergin' mulier eſſe? ullámne ego.

i vides, ſi addas omnia illa verba, quæ præcedunt exprobrati-
ſen's, verſus fiat ſtadio longior: at illi octonarii ſunt. Verùm
quoque in verbis eſt illis, *Oh pergin' mulier eſſe:* plus enim eſt
mulierem, quàm odioſam. In altero autem ſequente:

Remunquam volui, quin tu in ea mihi advorſatrix fueris. Soſtrata?

detur ſyllaba redundare: ſed *mi* pronunties, non *mihi:* Bem-
utem ita legit, ut una defiat: ſic,

Volui: quin tu in ea mihi fueris advorſatrix,
Soſtrata?

cutionem quoque non leviter pertranſeas. Ille enim dicit,
mne rem volui? ſanè tolerabilis ſermo, cùm verbo hoc, *volo.*
negatio quæ eſt in nomine, in verbum tranſit, & fit, ullam
rem

rem nolui. Non poſſis verò dicere cum verbo ſubſtantivo, z
láne res eſt? quonam modo namque eſſet, ſi non eſt? neque
lius procedit ille ex eadem, quem nos ſic:

Suſtuliſti, ſic eſt factum: domina, ergo herus damno auctus

Ille ſic:

Suſtuliſti, ſic eſt factum, domin', ergo herus damno auctus e

At duo ſunt, quæ diſſuadent eſſe recipiendum. Primùm ver
qui trochaicus ſit: quare in quinto pede iambum ſtatuit: nos
pæſtum. Et minus ſimile veri fuit, domi educatam, atque her
latuiſſe: erat enim modica domus, quæ vel cœna Bacchidis
meretur: quare inepta fuiſſet interrogatio. Neque fuiſſet au
damno, quoniam domi educaſſet: ſed quoniam filiam, cui
paranda eſſet. Itaque non foris educandam dedit, ſed exponend
Præterea plus impendii eſt, ſi foris educantur liberi, quàm ſi do
Sed & ille in Eunucho, toto verbo longior eſt, temere repe

Idque adeò viſam: viſam ſi domi'ſt, quis nam hinc à Thaide e

Sed ubique videtur non minimi judicii quiſpiam neglectis
meris leporem quæſiſſe orationis: ſicut in eadem fabula:

Nihil præter promiſſum.

At nos legebamus:

Nihil prætermiſſum.

Verùm hîc argutia etiam dimenſionibus ſuum reliquit locu
nihil ſit monoſyllabum, quod frequentiſſimum eſt. Vult dic
Phædriam nihil præſtaturum eorum, quæ multi pollicebantur,
que quicquam illum præter promiſſum laturum: Sed in ea
lepor quoque nitidiſſimus eſt, iis verſibus:

Illum liquet mihi dejerare menſibus
Sex ſeptem prorſus non vidiſſe proximis.

Noſtri vulgatè nimis legebant, ſex vel ſeptem. Cæterum
numero excluditur conjunctio, & à ſermonis puritate: ſicuti
dicimus, quinquaginta plus minus annos natus ſum. Illud quo
lepidius videtur in Heautontimorumeno:

Confitere tu? au obſecro, iſtuc inimicis ſiet:

Quàm quod legitur ab Eraſmo & aliis:

Confitere tuum non eſſe? ah obſecro te, iſthuc inimicis ſiet.

Splendidior eſt oratio repetita negatione ſenſu, non verbis
neceſſe eſt ita legi, quoniam præcedentes verſus hic concinnat:
verſus tam Bembus, quàm Eraſmus malè diſponit. Bembus

Subditum ſe ſuſpicatur. ſubditum ain' tu certè? ſic erit mi

Eraſmus ſic:

Subditum ſe ſuſpicatur. ſubditum? ain' tu? certè inquam mi

Verùm uterque longior eſt, Eraſmianus una ſyllaba: alte
tem etiam pluribus. quare ita legendi ſunt, ut ſint trochaici
narii catalectici:

Subditum ſe ſuſpicatur. ſubditum? ain' tu? certè inquam
Mi vir. confitere tu? au obſecro, iſthuc inimicis ſiet.

Sic etiam ex Adelphis, illis duobus verſibus, neuter eſt au
dus. Bembi codex ſic:

Obſecro, mea nutrix, quid nunc fiet? quid fiet rogas?
Rectè adepol ſpero, modò dolores mea tu occipiunt primulum.

Eraſmus ſic:

Obsecro, mea tu nutrix, quid nunc fiet? qui fiet rogas? rectè.
go Eraſmus malè collocat adverbium *rectè*: Bembus malè
it pronomen *tu*: ut ſint iambici quadrati. Hæc quidem ma-
a lectio, at illa ambigua, utra probior ſit? In Heautontimo-
no vetus exemplar ſic habet:
Huncine erat æquum ex illius more, an illum ex hujus vivere? &
Quòd illum inſimulat durum, id non eſt: nam parentum injuriæ
Uniuſmodi ſunt fermè; paulò qui eſt homo tolerabilis.
Scortari crebrò nolunt, nolunt crebrò convivarier.
mbus & aliquot eximit verba, & alia ſerie digerit numeros:
Huncine erat æquum ex illius more, an illum ex hujus vivere?
Et quod illum inſimulant durum, id non eſt.
Nam parentum injuriæ uniuſmodi ſunt fermè.
Scortari crebrò volunt, volunt convivarier.
d numeros obterit Bembus, quarto verſu: in quo & tro-
m invenias tertia ſede, & iambum ſexta: quare errorem ſu-
neceſſe eſt; & confundit verſuum tum genera, tum quanti-
Noſtra autem lectio horum nihil: ſed aſperior viſa eſt
tentia, cùm tamen non ſit; nam ita dicit, patres duros nihil
tere de imperio, quod exerceant in liberos: omnia animi
enta prohibere: at qui paulò eſt tolerabilior, aliqua ſanè
ur: ſed non crebrò ea fieri. Mutavit autem numerum ver-
n Terentius, cum in ſingulari dixit, *paulò qui eſt tolerabilis*,
rat ſubdere *non vult crebro ſcortari liberos ſuos, non vult cre-*
nvivari. Sed retulit numerum ad univerſitatem patrum.
ſingulari tolerabilem poſuerat, quoniam rariores ſunt. Ita
numerum in Eunucho:
Eunuchum porrò dixti velle te,
Quia ſolæ utuntur his reginæ.
m mutationem aliquis minus commodam cum putaret; ſub-
llis verbis, *paulò qui eſt homo tolerabilis*: quæ vitia prohi-
t patres in noſtra lectione, ea fecit patrare flagitia filiis in

c ſunt, Sylviole fili, quæ laborioſiſſima opera excuſſi tibi:
éne tædio tot ineptiarum, an metu, ne pari inſcitia capere-
ſcio. Omiſi verò multa carmina controverſa, aut ambi-
lia vaſta: quæ etiamſi ad ſanitatem redigantur; at cura
oſtra vel ſic longè minora ſint.
ùm enimverò neque tibi puerilia videri debent, qui iſta ætate
iæ laudis aditum omnem explorare juberis ab indole tua,
magna ac multa promittit nobis: neque mihi plebeia adeò,
bus, omiſſis ſtudiis gravioribus, tantos illos viros elaborare
d non pœnituit. Qui ſi quibus in locis lapſi ſunt, vel hoc
eis debeatur, quod nos excitarint ad veritatem. Cujus
orem, fili mi, quovis nomine chariorem habere debes.
um fuit Eraſmi nomen, præſertim in Germania literis rena-
bus: majus futurum, ſi ille minor eſſe voluiſſet. Nunc fre-
genii ſui magnitudine, multa tractare aggreſſus eſt, paulò
accuratè: ita à nominis claritate profecta confidentia præ-
m illum egit, non ſine diſpendio multorum ſtudioſorum:
nnes cùm docti eſſe vehementer exoptarent, pauci autem

laborarent, omiſſis ærumnis, quæ ipſis in antiquorum lectione multæ exequendæ erant, compendium nacti eorum quæ Eraſmus in unum coëgiſſet, ei de omnibus fidem ita habuere, ut ex extantibus priſcorum monumentis, unde ille vel aliquando bona fide accepiſſet, Eraſmi nomen non pro teſte, ſed pro dice, citent, atque alieni laboris non quaſi beneficiarium fac autorem. Quare vobis omnibus ejus nominis ſtudioſis, inter me quoque ſanè eſſe non nolim, commodè oſtendimus, a opportunè quid cujúſque judicii ſequeremini. Quòd ſi quis eſt ingenium quibuſdam barbarum ac ferum, pertinacius negl foveatque ignaviam ſuam: te ſaltem habeamus ab erroribus modi ſegregatum.

PETRUS BEMBUS DE TERENTII FABULIS.

Colloquuntur POMPONIUS *&* HERMOLAUS.

POMP. EST jam tempus, ut tu mihi item afferas aliqu Terentii noſtri fabulis, quemadmodum recepi facturum, quò hic etiam Phædrus, qui ea lectione plurimùm lectatur, habetque eum librum ferè ſemper in manibus, ſe geat probis & incorruptis locis. Nam te librum habuiſſe rentianum pervetuſtum majoribus ſcriptum literis, iis quas antiquas dicimus, ſæpe audivi. HERM. Eſt iſtud quidem ve quod dicis: nam & habui eum librum, & legi, & notavi m quæ delectare Phædrum poterunt: ſi quidem eſt, ut dicis, i gendo illo plurimus. Quanquam quid prohibet nos etiam, poni, ejus Poëtæ vel candore elegantiáque ſermonis, vel p gravitatéque delectari? quibus Cicero ipſe tam eſt delectatu non pauca inde ſumpſerit, tranſtulerítque in ſua ſcripta no nus libenter, quàm etiam ambitiosè, ut mihi quidem vid Sed geram tibi morem, referámque non planè omnia quæ quo in libro probè ſcripta animadverti eſſe, ſunt enim prop numerabilia: ſed ea, quæ meminero. Itaque attende, num aliquid ſit, quod primum mihi in mentem venit. Nam q guntur argumenta fabularum in Terentianis libris, ea Te non ſunt:

Sororem falſo creditam meretriculæ
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus. Itemque:
Sororem falſo dictitatam Thaïdis,
Id ipſum ignorans miles abduxit Thraſo. Et reliqua quæ h tur fabularum reliquarum argumenta, ea dico Terentii no POMP. Tune hoc dicis, Hermolae, Terentium Poëtam menta illa non ſcripſiſſe? HERM. Verò POMP. Neque ea compoſuiſſe? HERM. Id ipſum. POMP. Cujus autem nam te puto id ſcire, qui ſcias Terentii non eſſe. HERM. illa quidem C. Sulpitii Apollinaris, ejus quem ſæpe citat G docti & eruditi viri, quique Pertinacem Imperatorem Lati teras docuit. Nam in eo vetuſto libro, quem dixi, is eſt argumentorum titulus: C. SULPITII APOLLINARIS

RIO

ochа, unus idemque omnium. Pomp. O præclarum librum: idem ejus edicto Sulpitius tanto post tempore in possessionem rum carminum restituitur. Sed ista Sulpitii sive argumenta, e periochæ, ut est in libro illo, Hermolae, ab iis quæ vulgò entur, ecquid discrepant? ut si ea nobis recensueris, aliquid i uterque nostrum faciat. Herm. Discrepant sanè illa: sed ntum, jam de Politiano intelliges. Is enim sibi ea descripsit dò, cùm ei librum ostendissem: fidemque mihi dedit, se imfloribus mandaturum, ut ea in vulgus darent. Itaque te ad itiani libros rejicio. Sed mirum est, quàm aliter multa scripta n libro sint, ac sunt in aliis: ut appareat singulas omnino pagas etiamnum probam illam antiquitatem redolere. Nam & Heautontimorumeno est:

Quod seni erit nostro miserius? non *sine.*

t paulo post:

Ejus annuis causa opinor, quæ erat mortua.

Non *anus:* quod etiam notat Gellius: & quomodo, si rectè mini, Varro in libro de Agricultura primo dixit, ut Minervæ rini generis nihil immolarent propter oleam, quòd eam, quam erit, fieri dicunt sterilem: ejus enim salivam esse fructuis vetum; pro eo quod est, fructus, quem quidem casum aliter in phis protulit, antiquè tamen.

Nunc exacta ætate hoc fructui pro labore ab iis fere

Et in Hecyra:

Ne nomen quæsti mihi obstet: nam mores facile tueor. Itemque: *Quid fuit tumultui? dic mihi: an dolor repentè vasit?*

in Phormione:

Ubi in mentem ejus adventi venit.

t & in Eunucho *Qui*, dandi casu positum, pro *Cui.*

Nam in me planè Di potestatem suam
Omnem ostendere, qui tam subitò tot congruerint commoda.

in Phormione:

O fortunatissime Antipho. Ant. *Ego ne?* Phæ. *Qui quod amas, domi'st.*

uod tamen rectè dictum videtur: ut à *Quis* nominandi casu, i casus in hanc potius formam exeat *Qui*, quàm in illam, *Cui*; d quidem miror latuisse Quinctilianum. Is enim in eo Virgilii versu,

——Qui non risere parentes,
Nec Deus hunc mensa, Dea nec dignata cubili est.

Qui nominandi casum dixit esse pluralis numeri. Itaque rectum m etiam pervertit Poëtæ: nam quod ait Virgilius,

Incipe parve puer risu cognoscere matrem:

on id vult, ut puer arrideat matri, sed ut cognoscat matrem us risu: magis enim mulieres omnes suis arrident filiis, quàm um; quippe quæ magis etiam illis intuendis gaudeant, necesse vel quoniam extra laborem ferendi ventrem, pariendique do & pericula jam sunt, vel quod pueros ex sese natos viden, est omnium rerum jucundissimum. Itaque repetit, *Incipe parer.* Nam cui puero parentes non riserint, quoniam id accidere propter eximiam aliquam deformitatem non potest, hic jam

ex iis eſſe qui Diis chari ſunt non videtur, neque dignus qui vi
cùm muneribus maximis, tum hilaritatibus egregiè perfruatur, A
non tibi ita, Pomponi, videtur? POMP. Mihi quidem videtur
eóque magis, quòd in meo illo Virgiliano pervetuſto libro, que
dixi, ita ſcriptum eſt, *Cui non riſere parentes*: ut jam ne liceat qu
dem aliter credere. Error autem omnis in eo eſt, quòd riſum a
puerum referunt: nam ſi ad matrem retuliſſent, nihil ambigeren
Puto autem te memoria tenere ea, quæ Politianus quoque hoc ip
de Virgilii loco ſcripſerit. HERM. Quid ni teneam, Pompon
quem quidem locum ex facili atque aperto, etiam durum & à Vi
giliana loquendi ſimplicitate alieniorem facit. Sed de eo ipſe v
derit. Antiquitatis autem amatorem fuiſſe Terentium, etiam il
indicio ſunt in Hecyra.

Fors fuat pol, ab eo deductum verbo perantiquo, quod eſt *fo*
valétque idem, quod *ſum*: quo etiam eſt Virgilius uſus. *Tros Ty*
tuluſve fuat, pro *ſit*. Et illa in Phormione, *præbit*, pro eo qu
eſt, *præbet*.

Ea qui præbit, non tu hunc habeas planè præſentem Deum?
ductis, pro *ductes*.

Ut me phaleratis ducas dictis, & meam ductis gratis?

Et *tacis*, *pro taces*: & *enicas*, pro *enecas*:

Eho tu conſobrinum tuum non noras? Dem. *Enicas*:
Dic nomen. Phor. *Nomen? maxumè*. Dem. *Quid nunc tan*

Et poſtea:

Satine etiam, ſi te delibutum gaudio reddo? Ant. *Enicas*.
Quin tu has pollicitationes aufers? Et item poſtea:
Abi, tange: ſi non totus friget, me enica.

Et *reſtitis*, pro *reſtitas*.

Id quidem tibi jam fiet, niſi reſtitis verbero. Et in Adelphis:
Veſtitu nimio indulgis, pro *indulges*. Et:
Membra metu debilia ſunt: animus timore obſtipuit, pro *obſtup*
quemadmodum dicunt quidam ſcripſiſſe Virgilium, *Obſtipui, ſ*
runtque comæ. Et:

Obſtipuit ſimul ipſe. Tum in Heautontimorumeno:
Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos? pro *intuetur*,

Et, *luciſcit: hoc jam cur ceſſo pultare oſtium?* pro *luceſcit*. E
Adelphis:

Peri hercle: hac illi ſpe hoc inciperunt, pro *inceperunt*. Et alia i
ejuſmodi multis in locis: quibus quidem verbis illud contr
oratione dictum ab eo eſt in eiſdem Adelphis:

Dedit præterea in ſumptum dimedium minæ: pro *dimidium*.

Et in Eunucho.

Interea aurum ſibi clàm mulier demet: pro *demit*. Et in Pho
one, *neglegitur*, pro *negligitur*.

Quia egens relicta'ſt miſera, ignoratur parens,
Neglegitur ipſa. Vide avaritia quid facit. Et paulò infrà,
Sæpe interea mihi ſenex
Narrabat ſe hunc neglegere cognatum ſuum.

Et alibi etiam. Nam quod dixi *relicta'ſt*, ita ſæpiſſime ſcrip
eo in libro invenies, pro *relicta eſt*: & *futurum'ſt* pro *futurum*
Quòd verò in Phormione, ubi Sophrona & Chremes colloqu
hæ duæ viſuntur literæ ſic poſitæ, *S T*.

Deobſecro vos, eſtne hic Stilpho? Chr. *non.* Soph. *negas?*
Chr. *Concede hinc à foribus paululum iſtorum ſodes, Sophronâ,*
Ne me iſtoc poſthac nomine appellaſſis. Soph *Quid? non obſecro is,*
Quem ſemper te eſſe dictitaſti? Chr. *St.* Soph.
Quid has metuis fores?

Silentii eſt illa quidem nota, *St*, ut eo quaſi nutu & ſigno potius quàm voce, oſtendamus velle nos ſileri ab iis quibuſcum ſumus: quemadmodum volebat Chremes ſilere Sophronam, ne ab uxore ſuſius exaudiretur; quam notam cùm non perciperent ii qui legebant, *e* literam addiderunt, *eſt* que fecerunt: quo ſanè verbo mirificum Poëtæ ſenſum pertubaverunt. Quod autem in eadem legi fabula,

Interea dum ſedemus illi, intervenit
Aduleſcens quidam lachrymans.

Illi eſt pro *illic*, vetuſto ſanè more: ut etiam in Hecyra,

Itaque ineptus hodie dum illi ſedeo, ut quiſque venerat
Accedebam Quo verbo etiam Virgilius eſt uſus:
Patet iſti janua letho.

Tum illud etiam, quod in eadem Hecyra eſt:

Horunc ea ad nos de lege redibat hereditas.

Pro eo quod eſt, *horum*. Eſt antiquè dictum, addita *c* litera, ne colliſio fieret.

Quid illud in Phormione autem, Pomponi, quàm venuſtè dictum?

Heus quanta quanta hæc mea paupertas eſt, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem mihi eſſet fides.

Non ut eſt in reliquis, *Quantumcunque*, quod quidem etiam in Adelphis legitur.

Tu quantus quantus, nil niſi ſapientia es.

Aut quid etiam illud in eodem Phormione?

Nam quæ hæc anus eſt, examinata à fratre quæ egreſſa'ſt meo?

Non autem, *quænam*, ut habent omnes. A quo mihi quidem loco ſumpſiſſe Virgilius videtur eam loquendi figuram, qua eſt in Georgicis uſus tam aptè, tamque venuſtè, ut nihil ſuprà,

Nam quis te juvenum confidentiſſime, noſtras
Juſſit adire domos? Quanquam vetuſtè etiam illa per literæ detractionem ſunt dicta in Andria:

Ne iſtam tuam multimodis inveniri gaudeo.

Et in Eunucho:

Quid is obſecro ad nos quamobrem adductu'ſt?

Amabant enim veteres multùm, ut ſcis, *s* literæ abjectionem, quanquam quidem alias etiam literas abjiciebant, ut in ipſa Eunucho.

Anni? Chr. *Anni? Sedecim.* Et item:
At ille alter venit annos natus ſedecim. Et in Hecyra:
Nam abducta à nobis prægnas fuerat filia.
Nec fuiſſe prægnatem ante hunc unquam ſcivi diem.

Et in Adelphis:

Sed vereor ne indiliges nimium ſies.

In quo illud mihi mirum admodùm videri ſolet, quòd quam literam abjiciebant multis in verbis, ut vides ex his, Pomponi, veteres omnes ad gratiam, eandem in multis addebant: ut in Andria:

Ex ipſa milies audivi. Et in Phormione:

Atenim tædet etiam audire eadem miliens. Et in Heautontimorumeno:

Ut nihil credas intelligere, niſi idem dictum'ſt centiens.

Quo etiam more in antiquiſſimo Virgilii libro legiſſe me, memoria teneo illum verſum:

Et noviens Styx interfuſa coercet.

Quanquam in eodem libro etiam illud legi:

——— *Nec face tantum*
Ciſſæis prægnas ignis enixa jugales.

Sed eſt etiam in Eunucho:

More hominum evenit, ut quid ſim nanctus mali
Prius reſciſceres, quàm ego illud, quod mihi evenit boni.

Sed & *finctum* pro *fictio*, & *thenſarurum*, pro *theſauro*, & *formonſiorem*, pro *formoſiore*, aliis idem in locis Poëta dixit: tum illud etiam in Eunucho, *oſſum*, pro eo quod eſt *os*. In quo cognoſci poteſt, quàm rectius in vetuſto illo, quem totiens jam dico, libro ſcriptum id ſit:

Viden' Oſſum & cibus quid faciat alienus?

Quàm in cæteris, qui habent *Ocium*, non *Oſſum*. Sed jam reor ne vobis planè videar minuta nimium & puſilla conſectari. Pomp. Nobis verò, Hermolae, nihil puſillum poteſt eſſe, quod ejuſmodi ſit, in quo videas Poëtam tanti nominis etiam diligentiam adhibuiſſe, ut illo modo potius, quàm alio conſcriberet. Quin etiam, credas mihi velim, majorem in modum nos minuta illa delectant, quæ attuliſti: valde enim faciunt ad Terentianam illuſtriam probitatemque cognoſcendam. Itaque ſequere. Herm. Eſt igitur, quoniam ita vis, in Eunucho, ubi Thaïs ancillas ſuas properè alloquitur, mandans ea quæ curari vult, ſic:

Quid, quid aliud volui dicere? ehem,
Curate iſtam diligenter virginem.

Quaſi poëta ſuſpenſam Thaïdem oſtenderet ſecum ipſam quærentem quidnam illud eſſet, quod mandare ancillis in animo habuerat ſuo, neque reminiſcebatur. Itaque ait, *Quid, quid aliud?* Quo item ſenſu Cicero eſt uſus in ſuis illis ad Atticum verè familiaribus epiſtolis: *Quid præterea? quid? etiam: Gabinius ad* IV *Calendas Octobres noctu in urbem introiit.* Et alibi: *Novi quidnam ſcribam? quid? etiam: Meſſala conſul Anthronianam domum emit.* Et item: *Alia quid? etiam: Quando te proficiſci iſtinc putes fac ut ſciam.* Quibus in locis *etiam* non addentis eſt, ſed annuentis affirmantiſque, ſcilicet illud habere, quod ſcribat: ut loco ejus verbi, quod Terentius dixit *ehem*, quod quidem erat Poëticum ſanè verbum, ipſe *etiam* diceret, caſtius mediusfidius & moderatius. Apud Ciceronem autem non uno in loco, ſed pluribus, *etiam* affirmantis est notam, cui contrarium infertur *non*, non te arbitror fugere. Sed viſne tibi, Pomponi, recenſeri à me eos Poëtæ verſus qui mihi in mentem venient, in quibus inſit aliquid, quod te delectare poſſit: ſinámque te illud aliquid quærere ex tuo Terentii libro cùm voles, domi tuæ? Pomp. Ego verò maximè. Vult autem etiam Phædrus hic ita te facere: qui quoniam eſt, ut vides, modum adoleſcens, retinebit illa melius, quæ dicentur abs quàm ego, qui ſenex. Vacil'are autem ſæpe memoriola ſe

omines, non te fugit. Itaque utar ipſo, ſi erit opus; quare ſeuere. HERMOLAUS. Ego verò ſequor. Sunt igitur in eodem Eunucho prima hæc:

Si quiſquam eſt, qui placere ſtudeat bonis
Quam plurimis, & minimè multos lædere,
In his Poëta hoc nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimavit eſſe, ſic exiſtimet:
Reſponſum non dictum eſſe, quia læſit prior.
Qui bene vertendo & eaſdem ſcribendo malè
Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

Sunt & hæc:

Opus faciam ut defatiger uſque ingratis ut dormiam.

Par. *Vigilabis laſſus: hoc plus facies?* Phæ. *Abiſis, nihil dicis, Parmeno.* Et hæc:

Illum liquet mihi dejerare his menſibus. al. *nihil.*
Sex ſeptem prorſus non vidiſſe proximis. Et hæc:
Ipſa'ſt, ilicet: deſine: jam conclamatum eſt.

Quemadmodum & alibi. Nam in Adelphis etiam,

Hem tibi:
Reſcivit omnem rem: id nunc clamat: ilicet:
Parata lites. Et in Phormione:
Hoc nihil eſt, ô Phædria: ilicet, quid hîc conterimus operam fruſtra? Sed ſunt in Eunucho & hæc:
Agè, eamus intrò nunc jam, orna me, abduc, duc, quantum poteſt.

Et ſubinfrà:

Quæ nos noſtramque aduleſcentiam habent deſpectam.

Tum & hæc:

Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſæpe in ſe transfert, qui habet ſalem,
Quod in te eſt. Thr. *Habes.* Gn. *Rex te ergo in oculis.*
Thr. *ſcilicet.* Gn. *geſtare.* Thr. *Verò: credere omnem exercitum, Conſilia.* Et hæc:
Aut dicat quod vult, ut moleſta ne ſiet. al. *aut.*
Non hercle veniam tertiò. Heus, heus, ecquis hic eſt?
Ego ſum Chremes. Et hæc:
Idque adeò viſam, viſam ſi domiſt. Quiſnam hinc à Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſus eſt. Quid hoc hominis? Qui hic ornatus eſt? Et hæc:
Nunc quis hic eſt? nemo eſt. Nunc quis hinc me ſequitur? nemo homoſt.
Jamne erumpere hoc mihi licet gaudium? proh Juppiter
Nunc eſt profectò interfici, cùm perpeti me poſſum.
Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua.
Sed neminem curioſum intervenire nunc mihi,
Qui me ſequatur quoquo eam, rogitando obtundat, enicet. Et hæc:
Certè extrema linea
Amare, haud nihil eſt. Et hæc:
Quid nunc agimus? Gn. *Quid? redeamus. Jam hæc tibi aderit ſupplicans ultro.* Et hæc:

Nam jamdiu aliquam cauſam quærebat ſenex,
Quamobrem inſigne aliquid faceret iis: nunc repperit. Et hæc:
Si quid conlibitum, novi te: hoc ſi feceris,
Quod vis donum, præmium à me optato: id optatum feres. Et hæc:
Accipit homo nemo melius, neque prolixius.

Demum & in extremo hæc:

Nihil præter promiſſum eſt: ite hâc.

Sed quid eſt, Pomponi, quod te cogitare attentè admodum video? an hæc quæ dixi, memoriæ commendas tuæ? POMP. Minimè verò, Hermolae: nam mihi ſatis eſt Phædrum iſta de te audiviſſe. Sed id diſpicio potius, mecúmque ipſe computo, quàm diverſa ſint multa eorum, quæ à te recitata ſunt, ab his, quæ vulgò habentur: redeunt enim mihi in mentem ferè ſingula: tum quàm parvæ illuſiones momenta ſæpe non parva afferant Poëtæ ſenſibus, ut illud eſt, quod dixiſti: *Nam jamdiu aliquam cauſam quærebat ſenex, Quamobrem inſigne aliquid faceret iis: nunc reperit.* Illud enim, iis, quod in tuo eſt, ut ſit dandi caſus pluralis numeri, memini me legere ſic, ut eſſet nominandi, ſenique tribueretur: itaque una addita literula, Terentianam ſermonis elegantiam candorémque qui deperierat, planè reſtituit. Sed nolo te interpellare: & quoniam Eunuchum, ut video, jam explicaſti, ex Andria ſi quid habes, affer. Habere te autem æquè multa puto. HERM. Habeo, & afferam, ſed non multa: nam ex illo libro maxima ejus fabulæ pars deſideratur, fugientibus vetuſtate literis, ut cognoſci nequeant. Sed percepta mihi tamen ſunt, atque agnita, quod meminerim, hæc perpauca:

Dave, perii. DA. *Quin tu hoc audi.* PAM. *Interii.* DA. *Quid timeas ſcio.*

CAR. *Mea quidem hercle certe in dubio vita'ſt.* DA. *Quid timeas ſcio.*

PAM. *Nuptiæ mihi.* DA. *Etſi, ſcio.* PAM. *Hodie.* DA. *Obtundis, tametſi intelligo.*

Tum hæc:

Ergo iſtuc moveo aut curo? num tu tuum malum æquo animo ferat?

Ex Heautontimorumeno autem illa primùm mihi ſeſe offerunt Menedemi ſenis cum fratre verba:

Putavit me ætate & ſapientia
Plus ſcire & providere, quàm ſeipſum ſibi.

Tum & illa;

Ancillas, ſervos, niſi eos qui opere ruſtico
Faciundo facilè victum exercerent ſuum,
Omnes produxi, ac vendidi. Inſcripſi illico
Ædis: mercedem quaſi talenta ad quandecim coëgi.

Et infrà:

Nec mihi fas eſſe ulla me voluptate his frui.

Ejus autem in pagellæ margine, ubi hi erant verſus, legi etiam illius verbi *exercerent*, interpretationem minutulis adſcriptam literis ita: *Exercerent, reſarcirent: hoc eſt, in ſumptu exercerentur ſuo.* Virgil. *Ferrum exercebant?* pro, *In ferri fabrica exercebantur.* An non hæc eruditi hominis declaratio illius verbi tibi, Pomponi, videtur? POMP. Mihi ſanè videtur. Nam quid potuit afferri aptius? Te verb

rò, Hermolae, valde amo, quem ne iſta quidem præterierint. ed perge ad reliqua. HERM. Pergam igitur ad illa, quæ ſunt n eadem fabula :

Hoccine erat æquum ex illius more, an illum ex hujus vivere?
Et quòd illum inſimulant durum, id non eſt :
Nam parentum injuriæ uniuſmodi ſunt fermè.
Scortari crebrò nolunt : nolunt crebrò convivarier.

Quod extra verſus eadem in margine, puſillíſque literulis eſt & c. Virgilius :

Hunccine te, Euryale, aſpicio?

Quo lecto animadverti non tam bellè dici, *Hunc ego te, Eury-, aſcio*, quod eſt in libris omnibus, quam *hunccine*, quod in il-. POMP. Rectè id quidem animadverſum abs te eſt, Her-olae. Illa enim interrogantis vox, NE, doloris & querelis ap-ſima, quam repetit eodem verſu Virgilius :

——— *Túne illa ſenectæ*
Sera meæ requies. ———

Si deſit prioribus iis in verbis, quæ quidem verba eadem vi, eadem oris ſpiritu mœroréque proferuntur, deſit etiam egregia enſus & figuræ concinnitas neceſſe eſt. Sed velim ſcire ex te, ſteaquàm hunc in locum ſermo me perduxit tuus, ut de Eury-matris lamentatione loqueremus, exiſtimes ne rectè illa dici, æ de eo, qui paulò inferius eſt, verſu attulit Servius,

——— *Nec te tua funera mater*
Produxi : ———

Ut *funera* ſit pro *funerea* poſitum. ad mulierémque referatur? ERM. An tu me tam ignarum, Pomponi, Virgiliani moris, ndoris, atque judicii exiſtimas, ut quod alibi nuſquam legitur, edam à Poëta graviſſimo novandíſque verbis omnium caſtiſſimo, c in loco fuiſſe dictum? mihi quidem non fit veriſimile. Illi i erat, afferre eum oportebat exemplum aliquod quo niteretur, ſperitatémque leniret verbi. Sed de illo hactenus. Mihi ſic le-ndum videtur, ſi tibi uni probabitur :

——— *Nec te tua funere mater*
Produxi. ———

Quo in ſenſu atque verbo nihil durum aut violentum, aut in-ſolens, ſed ſumma etiam cum ſermonis, tum conſuetudinis ob-ſervatio, ſumma lenitas atque facilitas ineſt. Indoctos autem li-brarios, ut ſunt plerique vicinitate deceptos puto poſſeſſivi no-minis, *tua funera* primùm ſcripſiſſe, cùm *funere* ſcriptum legiſſent in eo quem deſcribebant ipſi libro, mendúmque eſſe exiſtima-viſſent. POMP. Mihi quidem iſta, Hermolae, non probantur ſolùm, ſed magnas tibi etiam gratias ago, quod Virgilio reſtitu-eris hoc quoque in loco & candorem & dignitatem ſuam, ad-do etiam & diligentiam : méque nihil omnino fuſtra abs te pe-, valde gaudeo. Sed refer te ad Terentium tuum. HERM. t verò in eodem Heautontimorumeno, quæ tibi explicem, & :

cio quid feceris :
uſtuliſti. Sos. *ſic eſt factum.* Chr. *domin?* Syr. *ergo herus damno auctus eſt.* Et illa :

Quid malum? me ætatem cenſes velle id adſimularier? Et illa:
Hujus mihi res ſemper comminiſcere,
Ubi me excarnifices. Syr. *Is hinc, quo dignus es.*

Quo in loco videre eſt veteres homines Indicandi verborum pro Imperandi uſos modo. *Is hinc*, pro *I hinc*; ut etiam alibi non ſemel. *Animo bono es*, pro *eſto*: qua dicendi figura utitur ſæpe Cicero. Sed Sunt & hæc eadem in fabula:

Quò mittis iſtam quæſo? jube maneat. Bac. *Ii.* Syr. *qui eſt pactum argentum.* Et paulò pòſt:
Cape hoc argentum, ac defer. Syr. *Ii. Quid ſtas, lapis, quin accipis.*

Ut videre liceat Antiquorum in ſcribendo morem, qui *ii*, pro *i* dixerint, eo quo nos utimur. Sunt & hæc:

Pergin' mulier odioſa eſſe? nullamne ego rem unquam in vita
Volui, quin tu in ea mihi fueris advorſatrix Soſtrata?
Et paulò infrà:
Subditum ſe ſuſpicatur. Chr. *Subditum? ain' tu?* Soſ. *Sic erit, mi vir.*
Chr. *Confitere tu?* Soſ. *An obſecro, iſtuc inimicis fiet.*

Hæc autem quæ tibi recenſui, Pomponi, quantum ab iis differant quæ leguntur, tu facilè perſpicies, cùm tuum ſumpſeris librum: quanquam, ut video, jam perſpicies. Sed volo te ſcire plura eſſe quæ me fugerint (neque enim reminiſci poſſum omnia) quàm quæ recordor, quæque affero. Veruntamen hæc ipſa ſatis multa eſſe poterunt, ut videas, huic omnino Poëtæ, qui quidem hominum manibus valde frequens eſt, quantum caliginis offuderit dies; ſed ad eluendas aliarum fabularum maculas, ut poſſumus, depravationéſque tranſeamus. Itaque memini me in Adelphis legere hæc:

Naturâ tu illi pater es, conſiliis ego.
Dem. *Tun' conſiliis quicquam?* Et hæc:
Tu quòd te poſterius purges hanc injuriam mihi nolle
Factam eſſe, hujus non faciam: crede hoc, ego meum jus perſequi.
Et illa:
Egon' debacchatus ſum autem? an tu in me?
Æſch. *Mitte iſthæc, atque ad rem redi.* Et illa:
Fratrem homini nemini eſſe primarium artium magis principem.
Syr. *O Cteſipho.* Cte. *O Syre. Æſchinus ubi eſt?* Syr. *Eius expectat domi.* Cte. *Hem.*
Syr. *Quid eſt?* Cte. *Quid ſit? illius opera Syre nunc vivo, vivum caput.*
Qui omnia ſibi pòſt putarit eſſe præ meo commodo. Et illa:
Obſecro, mea nutrix, quid nunc fiet? Cant *Quid fiat, rogas?*
Recte adepol ſpero, modò dolores mea tu occipiunt primulum.
Jam num times, quaſi nunquam adfueris: nunquam tute [vi]reris? Et illa:
Fortiter. Syr. *Perquàm: quia miſeram mulierem, & me*
Qui referire non audebam, vicit: hui perfortiter. Et illa:
Niſi ſi me in illo credidiſti eſſe hominum numero, qui ita pati
Sibi fieri injuriam, ultrò ſi quam fecere ipſi, expoſtules,
Et ultrò accuſant: id quia non eſt à me factam, agis grati

ed legi etiam in Phormione, ſi rectè memini, hæc inverſa in , ut mihi videntur libris:

Quæ ſi aſtu non providentur, me aut herum peſſundabunt.
Nam non poteſt celari noſtra diutius audacia. Tum & hæc:
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio.

Et hæc:

Familiarem oportet eſſe hunc, qui minitatur malum; iſne eſt
Quem quæro, an non? ipſus eſt, congredere actutum.
Ant. *Quid.* Ge. *O omnium quantum eſt, qui vivunt, homo hominum honoratiſſime.*

Demum hoc:

Vel oculum exculpe. eſt ubi vos ulciſcar probè.

eſtat Hecyra, cujus item, ut Phormionis, non omnino multa in mentem veniunt è re nata nunc quidem, quæ aliter ſe ant illo in libro: ſed veniunt tamen, atque ut opinor, hæc:

Quid ais? cum virgine unà adoleſcens cubuerit
Plus potus, ſeſe illa abſtinere ut potuerit? Et hæc:
Ædepolne nos ſumus iniquè æquè omnino omnes inviſæ viris!

Item hæc:

Nam nos omnes, quibus eſt alicunde aliquis objectus labos,
Omne quod eſt interea tempus, priuſquam id reſcitum'ſt, lucro'ſt.

Atque hæc:

Sanè hercle homo voluptati obſequens
Fuit, dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multùm hæredem adjuvant:
Sibi verò hanc laudem relinquunt, vixit, dum vixit, bene.

Poſtremò hæc:

Voſmet videte jam, Laches & tu Pamphile
Remiſſan' opus ſit vobis, an reducta domum.
Neutra in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero?

uo in loco animadverti, hunc dicendi ſive morem, ſive figu- *Quid faciemus puero?* qua etiam aliis in fabulis ſæpè eſt uſus, *hic faciet ſua? Quid te futurum cenſes?* uſurpaſſe Ciceronem percupidè. *Quid me fiet? Quid pecunia fiet? Quid hoc nomine ? Quid factum eſt Stratone & Nicoſtrato?* Quemadmodùm alia ulta: ut facile eum appareat ad Terentii ſermonem ſuum ter ſermonem accomodaviſſe. Quod ſi hic etiam faciet rus, ut quemadmodum ab Apelle ii, qui poſt illum pingendi aſſequi cupierunt, multas umbrarum ejus & luminum poſi- s, multos membrorum motus, in ſuas ex ejus imaginibus ta- ſimulachráque transferebant; ſic ipſe hujus Poëtæ plurimos di modos, ſermoniſque figuras & lumina, ſuis in ſcriptis eſſerit: non vereor quin multò ſit facilius in magnum illum evaſurus, quem adhuc quidem noſtra ætas deſiderat, mul- ſupra eam fuſtra videre concupiverunt. Quanquam quidem puto ipſum meis monitis & præceptis egere, qui te magiſtrum at, cujus de pleno fonte cùm hæc, tum longè meliora hau- quotidie poſſit. Sed quoniam jam adveſperaſcit, vel hora ipſa, ua ætas me admonet, ne te hîc diutius detineam. Quæ cùm t dicta, fine loquendi facto, illi domum abierunt, Hermolaus biculum ſe recepit.

JO-

JOANNIS RIVII CASTIGATI

CUM prodiiſſet anno abhinc fere ſeptimo Terentius, doctiſ
viri Philippi Melanchthonis operâ diligentiâque reſtitutus,
cum argumentis ejuſdem & annotatiunculis; non mehercle
poteſt, quantum hoc nomine ſtatim gratulandum ſtudioſis o
bus exiſtimarim: idque jure adeò ac meritò. Videbam enim
brevi, ut optimus Latinitatis Author, qui innumeris antè me
ſcatebat, nunc paulò caſtigatior majori cum voluptate, atque
majore cum fructu quàm anteà, à ludimagiſtris pueritiæ præ
retur. Quæ adeò non fefellit conjectura, ut diſtractis magno
bliopolarum commodo exemplaribus, rurſus excudi cœptu
Wirtembergæ, mox à Joanne Secerio Haganoæ; pòſt etiam
rimbergæ; prætereà apud Coloniam Agrippinam, ab Euch
primum Cervicorno; iterùm à Joanne Sotere; tertiò denique
Joanne Gymnico, viro optimo, & mihi vetere neceſſitudine
junctiſſimo; ad hæc Moguntiæ aliquoties & Argentorati; u
cæteris taceam. Interim cùm ipſe quoque eum Authorem ſtud
quibuſdam enarrandum ſuſcepiſſem, ſenſi tandem id quod
Melanchthonem gravioribus rebus occupatum, utque ipſe pro
modeſtia, ingenuè fatetur, veteribus exemplis haud ſatis inſtruc
non ab omnibus omnino mendis (abſit invidia dicto) comici
fabulas vindicare potuiſſe. Et jam per totam prope Germa
nulla facilè præter Philippi exemplaria probabantur, aut ma
ſtudioſæ juventutis terebantur. Id eximii viri auctoritas effec
an ipſa res atque utilitas extorſerit, nihil habeo dicere. Qua
quidem res primùm movit, ut perquiſitis antiquis exemplari
& manuſcriptis, & impreſſis, locos plurimos depravatos, quo
inemendatos reliquerat, corrigere conaremur. Quid noſtra
gentia conſecuti ſimus, aliorum eſto judicium. Hoc certè jur
firmare poſſe videor, ex impreſſis nullum uſpiam extare hodie e
plar, quo in exemplari plures loci correcti ſint, quàm in eo
nos aliquando in publicum daturi ſumus. Id ita eſſe cùm re
puto, teſtabitur, tum editio olim noſtra, ſi cum aliis confer
Etenim vi ſumma jampridem, atque omni ope, & plus de
quàm pro virili parte, uti omnium ante nos recognitionem v
remus, admittendum mihi exiſtimavi. Interim locos pluri
nobis quanta licuit cum fide & religione, tum diligentia, ſt
labore caſtigatos, priſtinoque, ut opinor, nitori, integritatique
ditos publicavimus; & quidem nullo majore verborum appa
quandoquidem, ut ille canit; *Ornari res ipſa negat, contenta*
Quod ſi laude merita qui unum alterumve in auctore quopia
luſtrant, aut reſtituunt locum, non fraudantur, cur non ipſe
que ſperem nonnullam me à ſtudioſis gratiam initurum, q
in Terentio locos fortaſſe non ineptè prorſus, diligenter qu
& magna cura certe ab omnibus mendis vitiiſque repurga
Tametſi haud ſanè diſſimulavero, hærere ipſum me pleriſq
locis, & quædam, de quibus parum adhuc liqueat, ampliat
quid in his potiſſimum ſequar, haud dum exploratum ſatis h
in tanta præſertim exemplarium antiquorum, cùm diſſentio

pantia, tum monſtroſa alicubi etiam depravatione; ut ſuis
oſtendemus. Quod cur tandem me fateri ingenuè pudeat?
t autem quod publicæ à nobis ſtudioſorum utilitati datur, id
etiam cunque boni conſulere. Præſtet alius quivis quantum
nec dubitem omni aſſeveratione confirmare parum adeò fore
in Terentio quis deſiderare habeat. Variam interdum ex
m auctorum citationibus, & antiquorum inter ſe codicum
hantia lectionem indicavi; ita demum quid mihi videatur
turis ſubditis oſtendens, liberum ut tamen lectori judicium
r relinquam. Qua in re mihi nihil fuit potius, quàm ut Do-
ubicumque liceret, fidem ſequerer, interpretis undecumque
imi, ab eoque, ne tranſverſum quidem, ut aiunt, digitum
erem; ſed citra ſuperſtitionem tamen, & cum judicio ſem-
Veterùm, cùm pleroſque fore ſuſpicemur, qui quòd carminis
em ignorent, vix aptè ſatis his de rebus judicare queant; vi-
t ſubjicere nonnulla hîc, quæ velut januam patefaciant, &
ut dicitur, præmuniant imperitioribus, quo certius de recog-
e noſtra judicium facere, & ſententiam ferre poſſint. Igitur
Plautus & Terentius metro fere utuntur vel iambico, vel
ico, vel utroque ſimul confuſo. Iambicum, vel Monome-
ſt, quod duobus pedibus ſimplicibus conſtat; vel dimetrum,
uatuor; vel trimetrum, quod ſex, qui & ſenarii dicuntur
lio & Fab. Quintiliano; vel tetrametrum quod octo, qui
rati appellantur & octonarii. Ex hiſce trimetro comici, &
etro maximè utuntur: alias rarò, & in medio ferè (ſicut Pri-
annotavit) diſtinctionis causâ. Quod ad pedes attinet, iam-
agnâ libertate comici indifferenter ubivis ponunt iambum,
hyn, anapæſtum, dactylum, ſpondæum. In fine plerum-
iambum, aut pyrrhichium, nunquam niſi in ſcazonte ſpon-
Utitur Terentius ſæpe in iambico, pede quatuor ſyllabarum
n proceleuſmatico, idque per reſolutionem ſpondæi, ut in
: *Mala mens, malus animus; quem quidem ego ſi ſenſero.* Hîc
o loco eſt proceleuſmaticus: in eadem: *Tibi generum firmum,*
invenies virum: hîc prima regione idem pes. Eſt autem
iambici genus, alterum rectum perfectumve vocatur; alte-
ἄζον καὶ χωλίαμβον; cujus penultimam in fine longam eſſe
. Utriuſque meminit Ovidius, cum canit:

Liber in adverſos hoſtes ſtringatur iambus
Seu celer extremum, ſeu trahat ille pedem.

r identidem Poëta iambico tetrametro catalectico, id eſt,
aba in fine deſit; quo in catalectico ſibi inter alia hoc quo-
mittit, ut pro penultima longa, haud rarò duas breves
quod facilè qui-verſus in ſuos pedes digerere volet, ſic
comperiet. In trochaicis comici indiſcretè interdum dacty-
trochæos ponunt, nimirum quo penè diſſoluta & pedeſtri
a eſſe videatur perſonarum ſermocinatio; cujus ipſe Priſ-
meminit; apud quem Victorinus non minus liberè, quàm
, comicos, dum quotidianum ſermonem imitari nituntur,
itiare ſtudio, non imperitia; quod & Terentianus teſtatur
rſibus.

emque fictis dum procurant fabulis,
metro peccant arte, non inſcitiâ.

Tanta

Tanta autem affinitas eſt inter trochaicos & iambicos tetr
tros, vix ut diſcernere interdum poſſis; unde nimirum fit ali
ties, ut quos forte aliquis iambicos eſſe crediderit, iidem troc
veriùs cenſeri queant. Cujus rei cùm alia multa exempla
tum commodiſſimum fuerit ex Andria, Scen. I. Act. V. ubi
primos verſus, vel per iambos aliquis, vel per trochæos
poſſit, niſi quod inſequentes verſus per trochæos eſſe meri
indicant. Inde error eorum qui iambicos quadratos eſſe a
rant, cùm quivis non rudiſſimus planè harum rerum, troc
eſſe videat. Hîc illud obiter, quamvis leve admonendum
mirè interdum Poëta, de induſtria ſententiam genere ipſo
juvare videtur: velut ibi:

Dii boni, boni quid porto? ſed ubi inveniam Pamphilum
Ut metum, in quo nunc eſt, adimam, atque expleam ani
gaudio? &c.

Ubi trochaici carminis curſu & volubilitate feſtinationem
ſentat ſervuli inſolenter exultantis, & alacritate nimia geſti
Quocirca paſſim trochæos, tribrachos, anapæſtos admiſcuit,
ſcilicet, quibus celeritas plerumque à cæteris item poëtis e
ſolet. Similiter in Eunucho ſubitum egreſſum puellæ perm
celeritate ipſa pedum expreſſit. Ubi Phædria:

Sed quid hoc eſt, inquit, *quòd timida ſubitò egreditur P*

Hoc dedita opera poëtam ita feciſſe, vel illud indicio fueri
cum cæteri hujus ſcenæ verſus iambici ſint, unus hic trime
chaicus eſſe videatur. Et alioqui ſolet interdum poëta muta
tri genus, cum ventum eſt ad παρασκδὴν ſcena ſequentis
in Andr. Act. I. Scen. III. & rurſus Act. III. Scen. IV.
Act. IV. Scen. I. In Hecyra, Act. III. Scen. III. Præ
Phorm. Act. II. Scen. II. Sic aliàs ſæpe. Tale illud quo
Adelphis:

Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & proſter

Cui eſt aliquod aurium judicium, is facilè ſentiet, cur ſi
trochaico uſus hoc loco; nimirum ut ſenſum quodam velu
pedum citorum juvaret. Quod & poëtarum principem Vi
ſæpè factitaſſe conſtat: nam ut tarditatem rei, difficult
exprimere cum vult, crebris ſpondæis; ita cum celeritatem
impetum, & feſtinationem, dactylis frequentibus utitur.
exemplum illud eſt ex tertio Æneidos.

Annixi torquent ſpumas, & cærula verrunt.

Poſterioris illud ex quarto:

Idem omnes ſimul ardor habet, rapiuntque, ruuntque.
Littora deſeruêre, &c.

Sed nimis multa de re præſertim levi. Obſervabit ha
que id genus per ſe ipſe lector ſtudioſus. Illud non igno
comicos, *s* litteram conſonantem haud ſecus elidere ſolit
vocalis eſſet, idque frequentiſſimè. Quod & Ennium in H
& vetuſtiſſimos quoſque facere conſueviſſe, ut & Virgilium
dum docti annotarunt: velut in Andria:

Her' me, relictis rebus, juſſit Pamphilum.

Hic prima regione anapæſtus eſt, *s* eliſo. In Eunucho:

Jugulara' hominem. Quid ille? T H. *mutus ilico.*

in verbo *jugularas*, *s* eliditur, ut ſit ſecundo loco anapæſtus, ambus. Niſi quis dicere auſit pronomen *ille*, velut ablato , corripi, more, imitationeque Græcorum, quod (ut ego paulò fuerit coactius. Quamvis apud hoſce fateor alte- onunquam de geminatis conſonantibus in verſu tolli κατὰ ψιν, quo ſyllaba poſitu longa corripi queat. Et ſolent La- multis (ut diligenter adnotavit Priſcianus) initium aliquod ntes à Græcis, ab anguſto in effuſum licentiæ ſpatium hoc . Sed hoc ſuæ cujuſque conjecturæ relinquo. Illud quidem , ut inficiari queam, videri interdum *l* elidi apud comicum n, quoties adeſt pronomen ille, ut in Eunucho:

anendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?

Heautontim.

c tibi ille eſt credere auſus, quæ eſt æquom patri.

Adelphis.

id is fecit? DE. *quid ille fecerit? quem neque pudet.*

Hecyra.

n tibi illud factum minus placet, quàm mihi, Lache!

Phormione.

qui illam amabat fidicinam, tantummodo, &c.

id genus ſexcenta apud Terentium. Fuiſſe autem cum non retur *l*, in hoc pronomine, videor ex Sex. Pompeio depre- lib. 1. περισσείψει contraria figura eſt ὀλιγοσίασμος, qua ipſa ter poëta utitur ad producendam ſyllabam alioqui brevem, delphis, *relliquum*, pro *reliquum*; & alibi, *rettuli*, *repperi*, genus alia. Sed pergamus. *V* quoque conſonantem comici ac vocalem in media dictione elidunt: quod apud Te- , in dictionibus, *invidia* & *enimvero* fieri videmus, apud ſum, *cujus*, *hujus*, *ejus* ſimileſque particulæ monoſyllabæ t, quod ita demum frequens eſt, ut non putem de eo ſub- exempla. Illud præterea ſæpenumero uſu venit, ut pri- ſus ſequentis, qui à vocali incipiat, ab ultima ſuperioris atur, velut in illo:

Græcis bonis Latinas fecit non bonas.

x abſorbetur ab adverſo *malè*, quo verſus præcedens clau- Et in Prologo Hecyræ:

o intereà meum non potui tutari locum.

ſyllaba in pronomine *ego* pertinet ad verſum ſuperiorem: apud Virgilium ultima præcedentis initio quandoque inſe- abſorbetur; quale eſt:

ce furens animis aderat Tyrinthius omnemque
ceſſum luſtrans.

ſmodi verſus ὑπερμέτροι dicuntur; ſicuti, præter alios, Dio- oſtendit. Qualis ille etiam apud Terentium in Andr.

us pater modò me prehendit, ait tibi uxorem dare ſe ſe
die: item alia multa, &c.

nim ex obſervatione antiquorum codicum legimus; nec onatus, ut quidem & Romana habet & Veneta editio, con- ibus & aliis quibuſdam: hîc igitur illud *ſe* in fine prioris ri neceſſe eſt initio ſequentis; quod & aliàs fit apud eun- Sunt autem verſus trochaïci, & qui valet metiri, ſic planè comperiet. Talis eſt ille ex Hecyra: *Dis-*

Disjunxit illum ab illa, poſtquàm ipſe ſe ſe
Et illam & hanc quæ domi erat, cognovit ſatis.

Tales autem apud Plautum ſæpè occurrunt, velut in Aulul
Cenſen' talentum magnum exorari poteſſe
Ab iſtoc ſene, &c.

Quid autem mirum, ſi in trochaicis, iambiciſque reperiat
μέτρα, cùm in Sapphicis etiam invenias apud Horatium? t
tur comici & diæreſi identidem; quomodo in Adelphis *iam*
atque iterùm diſſyllabum legitur, ut & apud Plautum no
quam. Ita apud Catullum *ſoluit*, apud Horatium *ſilua*,
Statium *ſuaſit*. Et contraria huic figura ſynæreſi, quæ &
συναλοιφὴ dicitur, quâ duas in unam ſyllabam contrahunt, ut *ſer*
pro *ſervtebas*; *ſcibas* pro *ſciebas*. Sicuti apud Virgilium:
Ferreique Eumenidum thalami.

Et ſæpe aliàs. Frequens eſt etiam apud Terentium in ver
menſione συναλοιφὴ, quæ fit cùm in diverſis dictionibus, voc
inter ſe coeuntibus altera velut obliteratur, & ἐκθλίψις, q
m cum vocali præcedente excluditur. Quanquam non ſe
idem elidi ſolitum apud veteres teſtatur Priſcian. lib. I. velut
Terentium in Eunucho, Act. III. Scen. III.
Unà ire cum amica imperatorem in via.

Eſt enim ſecundo loco tribrachys. Quòd ſi *m* elidatur
ibidem pyrrhichius, cui nullus in iambico locus. Sic alibi:
Primùm iſtam, quam habes, unde habes veſtem? taces.

Eodem modo apud Juvenalem:
Cum propter plurima, tum his
Præcipuè cauſis. Satyr. 9. De figuris cæteris nihil hîc dice
puto.

JOANNIS THEODORI
BELLOVACI SPICILEGIUM

COMOEDIAM plurimi dictam tradunt ἀπὸ τῆς κώμης, id
comeſſatione, & ἀπὸ τῆς ᾠδῆς, id eſt, à carmine; ut ſi
vivale carmen. Nam in conviviis primùm jocoſo quodam ca
civium vitia juventus liberius taxabat. Poſtea ars acceſſit, &
trorum conſuetudo. Nec deſunt qui dictam putent à Co in
qua comœdiæ inventor exulavit Epicharmus. Sunt tamen
nominis etymo ſic cenſuerunt. Quum apud Athenienſes jam
ſedata eſſent, & ad otium cives ſe contuliſſent, cœperunt a
bus injurias inferre: qua de cauſa, agreſtes ipſi in urbem
ſe recipere ſolebant, interdiúque de acceptis injuriis apud
conqueri. At quum nullus eis opem auxiliúmque ferret,
illi noctu, mortalibus omnibus ſomno & quieti indulgentib
bis vicos obeuntes, nominatim cives compellabant, à qui
ſent injuriis affecti, eorùmque in ſe malefacta atque facin
publicum proferebant. Et hæc quidem noctu, quum ſæpe
audirent, poſtridie audita inter ſe referre ſolebant: eíque c
batur vitio, cujus noctu fuiſſent audita convicia. Quum v
res pleriſque prodeſſe videretur, nec in ruſticos adeo ſævir

cognitum fuit id civitati utile esse, quòd ea exprobratio esset quoddam malorum remedium. Hac igitur de causa prin- urbis ea jusserunt in theatrum deferri, quæ in malos cives jactabantur, quòd videlicet ea res civitati simul & placeret desset; sanxerúntque, ut qui ingenio præstarent, de hujus- rebus carmina facerent, eaque publicè in theatro recitarent, liberè & impunè: quin & præmia addita. Propterea au- quòd id noctu agi cœptum esset, ἀπὸ τῦ κώματος, hoc est, à o, comœdiam dictam voluere. Primi verò qui hujusmodi na fecerunt, fuisse dicuntur Susarion, Rhullus, & Magnes. Latinos primus comœdiam scripsit Livius Andronicus; dixit- omœdiam esse quotidianæ vitæ speculum. Quem imitatus o, sic ait in oratione pro Roscio Amerino: Et certè ad rem nterfit, utrum hunc ego comicum adolescentem, an aliquem o Veiente nominem. Etenim hæc conficta arbitror à poëtis ut effictos nostros mores in alienis personis, expressamque nem nostram vitæ quotidianæ videremus. Hactenus Cicero. am autem de comœdia & fusissimè scripsit, & doctissimè edes Grammaticus, visum est ejus verba hîc attexere. Co- a, inquit Diomedes libro tertio, est privatæ civilisque for- sine periculo vitæ, comprehensio: apud Græcos ita defi- Κωμῳδία ἐςὶν ἰδιωτικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἀκίνδυνος περιοχή. edia dicta ἀπὸ τῶν κωμῶν. Κῶμαι enim appellantur pagi, id est, nticula rusticorum. Nam juventus (ut ait Varro) Attica, cir- icos ire solita fuit, & quæstus sui causa hoc genus carminis nciabat. Aut certè à vicis; nam posteaquam ex agris Athenas igratum est, & hi ludi constituti sunt, sicut Romæ Compita- d canendum prodibant, & ab urbana come & oda comœdia st ἀπὸ τῶν κωμῶν, id est, viculis, quòd ea humilium domuum æ comprehendantur, non (ut in tragœdia) publicarum regia- e. Vel ἀπὸ τῦ κώμου, id est, comessatione, quòd olim in modi fabulis amantium juvenum κῶμοι agebantur. Comœ- tragœdia differt, quòd in tragœdia introducuntur duces, , reges; in comœdia humiles atque privatæ personæ. In tus, exilia, cædes; in hac amores, virginum raptus. Deinde n illa frequenter & penè semper lætis rebus exitus tristes, erorum fortunarúmque priorum in pejus agnitio; in hac us lætiora succedunt. Quare varia definitione discretæ sunt. enim ἀφνῶν περιοχὴ, altera τυχης περίστασις dictæ sunt. Tristitia ue tragœdiæ proprium. Ideoque Euripides, petente Arche- ge, ut de se tragœdiam scriberet, abnuit, ac precatus est, ideret Archelao aliquid tragœdiæ proprium: ostendens ni- ud esse tragœdiam, quam miseriarum comprehensionem. primi comici fuerunt, Susarion, Rullus, & Magnes. Hi disciplinæ jocularia quædam minus scitè & venustè pro- bant: in quibus hi versus fuerunt:

Ἀκέετε λέξιν, Σωσαρίων λέξῃ τάδε·
Κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως, ὦ δημότ),
Οὐκ ἔςιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακῦ.

nda ætate fuerunt Aristophanes, Eupolis, & Cratinus; qui cipum vitia insectati, acerbissimas comœdias composuerunt.

Tertia

Tertia ætas fuit Menandri & Philemonis, qui omnem acerbita
comœdiæ mitigaverunt, atque multiplicia argumenta Græcis an
ribus secuti sunt. Ab his Romani fabulas transtulerunt: & c
stat apud illos primùm Latino sermone comœdiam Livium An
nicum scripsisse. Sunt qui velint Epicharmum in insula Co exu
tem, primum hoc carmen frequentasse, & sic à Co, comœ
dici. Antea itaque galeris, non personis utebantur; ut qua
coloris indicium faceret ætatis, quum essent aut albi, aut n
aut rufi. Personis verò uti primus cœpit Roscius Gallus, præci
histrio, qui oculis obversis erat, nec satis decorus in per
nisi parasitos pronuntiabat. Initio togatæ comœdiæ dicebat
quòd omnia in publico honore confusa cernebantur: quæ to
postea in prætextatas & tabernarias dividebantur. Togatæ sa
dicuntur, quæ scriptæ sunt secundùm ritius & habitus hominu
gatorum, id est, Romanorum (toga namque Romana est)
Græcas fabulas ub habitu æquè pallitatas Varro ait nominari.
gatas autem, quum sit generale nomen, specialiter tamen
tabernariis, non modò communis error usurpat; quia Fanniu
gatas appellat, sed & poëtæ, ut Horatius, qui ait, *Vel qui*
textas, vel qui docure togatas. Togatarum fabularum specie
ferè sunt, quot & palliatarum. Nam prima species est togata
quæ prætextatæ dicuntur, in quibus imperatorum negotia age
tur & publica, & reges Romani vel duces inducuntur, per
rum dignitate, & argumentorum sublimitate tragœdiis sim
Prætextatæ autem dicuntur, quia ferè regum vel magistratuum
prætexta utuntur, in hujusmodi fabulis acta comprehendu
Secunda species togatarum, quæ tabernariæ dicuntur, humi
personarum & argumentorum similitudine, comœdiis pare
quibus non magistratus regésque, sed humiles homines & pr
domus inducuntur: quæ quòd olim tabulis tegerentur, com
ter tabernariæ vocabantur. Tertia species est fabularum Latina
quæ a civitate Oscorum Attella, in qua primùm cœptæ, Atte
dictæ sunt, argumentis dictisque; jocularibus similes satyris
Græcis. Quarta species est planipedis, Græcè dicitur ὑπόρ
autem Latinè planipes, quòd actores planis pedibus, id est,
proscenium inirorent; non ut tragici actores cum cothurn
que ut comici cum soccis olim, non in suggestu scenæ, sedin
orchestræ positis instrumentis mimicis agitabant. Cujus plan
Accius togatarum scriptor ita in Ædilitia fabula meminit: D
est aurum, exultat planipes. Si quas tamen ex soccis fabula
rant, palliati pronuntiabant. Togata prætextata, à tragœ
fert. In tragœdia heroës introducuntur. Pacuvius tragœdi
minibus heroicis scripsit Orestem, Chrysen, & his similia.
Accius. In prætextata autem scribitur Brutus, vel Decii
Marcellus. Togata tabernaria à comœdia differt, quòd in co
Græci ritus inducuntur personæque Græcæ, Laches, Sos
in illa verò Latinæ. Togatas tabernarias in scenam ducta
præcipuè duo, Afranius & Quintus Ennius. Nam Teren
Cæcilius comœdias scripserunt. Latina Atellana, à Græca S
differt, quòd in Satyrica ferè Satyrorum personæ inducun
si quæ sunt ridiculæ similes Satyris, Autolycus, Burris:

, obſcœnæ perſonæ, ut Marcus. Dramata autem dicuntur tra- aut comica παρὰ τὸ δρᾶν, id eſt, agere. Latinæ fabulæ appel- ur, ſive factubulæ. In Latinis enim fabulis plura ſunt cantica canuntur. Vel à faciendo ; nam & agi fabula, non referri ab ribus dicitur. Itaque Horatius utraque ſignificatione interpre- r, quum ita de fabula dicit: *Aut agitur res in ſcenis, aut acta re- r.* Dramatica verò tres perſonæ ſolæ agunt. Ideóque Horatius *Ne quarta loqui perſona laboret*, quia quarta ſemper muta. At ini ſcriptores complures perſonas in fabulas introduxere, ut ioſiores frequentiâ facerent. Satyrica eſt apud Græcos fabula, ua item tragici poëtæ, non reges aut heroës, ſed Satyros in- erunt, ludendi cauſa jocandique : ſimul ut ſpectator inter res icas ſeriaſque, Satyrorum quoque jocis & luſibus delectaretur, Horatius ſentit his verſibus :

Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum.
Mox etiam agreſtes Satyros nudavit, & aſper
Incolumi gravitate jocum tentavit, eo quod
Illecebris erat : & grata novitate morandus
Spectator.

imus eſt ſermonis cujuſlibet motus ſine reverentia, vel factorum laſcivia imitatio. Mimus dictus, quaſi ſolus imitetur ; & quum poëmata idem faciant, ſolus tamen quaſi privilegio quodam, i fuit commune, poſſedit. Similiter atque is qui verſum facit, us ποιητὴς, quum tamen artifices. qui æquè quid faciunt, non di- ur poëtæ. Membra comœdiarum tria ſunt, diverbium, canticum, us. Membra comœdiæ diverſa ſunt : definito tamen numero inetur, à quinque uſque ad decem. Diverbia ſunt partes comœ- um, in quibus diverſorum perſonæ verſantur. Perſonæ autem rbiorum, aut duæ aut tres, rarò autem quatuor eſſe debent, augere numerum non licet. In canticis autem una tantùm de- eſſe perſona ; aut ſi duæ fuerint, ita debent eſſe, ut ex occulto audiat nec loquatur, ſed ſecum (ſi opus fuerit) verba faciat. In is verò numerus perſonarum definitus non eſt ; quippe junctim es loqui debent, quaſi voce confuſa, & concentum in unam onam reformantes. Latinæ verò comœdiæ chorum non ha- , ſed duobus tantùm membris conſtant, diverbio & cantico. is autem temporibus (ut aſſerit Tranquillus) omnia quæ in a verſantur, in comœdia agebantur. Nam & Pantomimus & raules in comœdia canebant. Verùm actores comœdiarum, facultate & arte potiores, principatum ſibi artificio vendica- . Sic factum eſt, ut nolentibus cedere mimis cum artificio ſuo ris, ſeparatio fieret reliquorum. Nam dum potiores inferiori- qui in omni magiſterio erant, ſervire dedignabantur, ſeipſos mœdiis ſeparaverunt ; ac ſic factum eſt, ut exemplo ſemel to, unuſquiſque artis ſuæ rem exequi cœperit, neque in comœ- venire. Cujus rei indicia produnt nobis antiquæ comœdiæ, ibus invenimus, *Acta tibiis paribus, aut imparibus, aut ſer-* . Quando enim chorus canebat, choricis tibiis, id eſt, chô- cis, artifex concinebat. In canticis autem pyraulicis reſpon- t. Sed quod paribus tibiis vel imparibus invenimus ſcriptum, ignificat, quòd ſiquando monodio agebat, unam tibiam in- t ; ſi quando ſynodio, utramque. Hæc ad verbum Diomedes :

Monodium eſt, quum unus aliquis è ſcena cantum profert, chorus ſimul.

Servius in illud Virgilii libro nono Æneidos :

O verè Phrygiæ (neque enim Phryges) ite per alta
Dindyma, ubi aſſuetis biforem dat tibia cantum.

Biforem, inquit, biſonum, imparem. Et ſervavit eis tibiarum ſuarum naturam. Tibiæ autem Serranæ dicuntur, quæ ſunt pa & æquales habent cavernas : aut Phrygiæ, quæ & impares ſun inæquales habent cavernas. Ergo biforem, diſſimilem, diſſon Non enim ſunt pari modulatione compoſitæ. Ut enim ait Va tibia Phrygia dextra unum foramen habet, ſiniſtra duo : quo unum acutum ſonum habet, alterum gravem. Hactènus Ser

Varro libro primo, *De re Ruſtica*, cap. ſecundo :

Certè, inquit Fundanius, aliud paſtio, & aliud agricultura, affinis. Et ut dextera tibia alia, quam ſiniſtra, ita ut tame quodammodo conjuncta : quòd eſt altera ejuſdem carminis m rum incentiva, altera ſuccentiva. Et quidem licet adjicias, inqu paſtorum vitam eſſe incentivam, agricolarum ſuccentivam, au doctiſſimo homine Dicæarcho, qui Græciæ vita qualis fuer initio, nobis ita oſtendit, ut ſuperioribus temporibus fuiſſe doc quum homines paſtoritiam vitam agerent, neque ſcirent e arare terram, aut ſerere arbores, aut putare, ab his inferior du ætatis ſuſceptam agriculturam. Quocirca & ſuccinit paſt quòd eſt inferior, ut tibia ſiniſtra à dextræ foraminibus.

Scena, ſive σκηνὴ, verti Latinè poteſt *umbracculum*, vel *tentu* Erat autem antiquis ſcena umbraculum ex arborum frondibus, bræ causâ à ruſticis excitatum : ubi feſtis diebus convenie diverſa ludorum & jocorum genera exercebant. Id quod h que in pagis videmus plurimis in locis obſervari. Nam (ut ante uſum theatrorum) ſcenæ ſuper plauſtra ductilia extru ac per compita ductæ, populo præbent fabularum oblectatio

Theatra erant ædificia in populi gratiam extructa, ad hemi ſive ſemicirculi ſpeciem, dicata ludis ſpectandis. Latinè ſp cula poſſis dicere ; ſic enim à commodè proſpiciendo ac vid ſunt appellata : Θεατὴς, *ſpectator* : Θεάτρια, *ſpectatrix* : Θεατ Θέατρον, *ſpectaculum, theatrum*. Porrò, ut ſcribit Caſſiod theatri frons, ſive ea theatri portio, quæ inter duo cornua tenditur, ſcena vocatur. Ita autem componebatur theatrum eo conveniens, & ibi commodè ſedens turba, è longinquo ſpectare poſſet, concavo æqualique parietum circumjectu, leni ſono dicta verba, ad alterum theatri caput facilius perfe tur. Ita enim erat conformatum, ut æquè geſtus proſpice ac voces audirent ii, qui ad latera & in ſummis ſederent gra atque ii qui in limis juxta ſcenam. Poſtea verò excogitatum eſt trum in rotundam formam extructum, alio longè excellentius capacius : quod quia velut ex duobus conſtaret theatris, ne plius hemicyclum, ſed rotundam formam referret, ob id a theatrum dictum eſt. Amphitheatrum tamen ſcribit Dion e dici, quòd per ambitum ſedilia diſponerentur abſque ſcena.

Proſcenium locus erat, ſeu velum, aut etiam pulpitum, cenam. Ex proſcenio in ſcenam evocabantur mimi ſive h

b fabulas agendas; viciſſimque è ſcena illuc revertebantur.
e actuum in Latinis comœdiis internoſcitur diſtinctio: ſicut
ræcis choro in orcheſtram demigrante.
enam etiam vocant comici, quicquid duæ pluresve perſonæ
onis integri & abſoluti colloquuntur, illicque finitur ſcena,
ut aliqua perſona introgreditur, aut alia ad forum, aut aliò
bet ad viciniam currit.
tus unus plures ſcenas comprehendit. Eſtque in comœdia
pars quodammodo abſoluta & integra, nondum tamen
omnem finiens, ſed ita dimidiatam relinquens, ut reſpirent
atores, & facilius commutetur quicquid in reliquis comœdiæ
bus ſupereſt. Id autem actus commutare dicebant. Interea
dicteria & diverbia referebant; recitabanturque neſcio quæ
aria, quæ populum nova oblectatione afficerent. Comœdia-
ecitatio in ſcena, actio dicebatur, unde etiam qui agebant,
bulas pronuntiabant, actores dicti: qui & comœdi, hiſtri-
ludiones, ludii, & hypocritæ, id eſt, alienæ perſonæ ſimu-
s.

MINUM COMICORUM RATIO,
ER EUNDEM THEODORICUM.

O N eſt de nihilo, quòd poëtæ comici aut hæc aut illa no-
mina indiderunt ſuarum perſonis fabularum. Hujus rei am-
a tibi damus teſtimonia. Donatus in Adelphos: Nomina,
perſonarum in comœdiis habere debent rationem & etymo-
n. Etenim abſurdum eſt comicum apertè argumenta con-
e, vel nomen perſonæ incongruum dare, vel officium quod
omine diverſum. Hinc ſervus fidelis Parmeno: infidelis,
rus, vel Geta: miles Thraſo, vel Polemon: juvenis Pam-
: matrona Myrrhina: & puer, & ab odore Storax: & à
& à geſticulatione Circus: & item ſimilia, in quibus ſum-
poëtæ vitium eſt, ſi quid è contrario repugnans contrarium
imque protulerit: niſi per antiphraſin nomen impoſuerit
iter: ut Miſargyrides in Plauto dicitur trapezita. Et ferè
odo apud alios à poëtis nomina componuntur deſcribenda
tiphraſin, quod deſignat Storax.
n in Andriam: Semper, inquit, nomina comicorum ſervo-
ut à nationibus ſunt indita; ut Myſis, Syrus: aut ex acci-
is, ut Lesbia, velut ebrioſa, à Lesbo inſula, quæ eſt ferax
mi candidiſſimique vini: aut à vernilitate, ut Pſeudolus:
negotio, ut Chryſalus: aut ex qualitate corporis, ut Chyla-
ut ex ſpecie formæ, ut Pinacium.
o libro ſeptimo. Fuit & alia regionis diviſio, ex antiquis
ens temporibus. Alios enim Dacos, alios Getas appellant.
quidem, qui ad Pontum in Orientem vergunt: Dacos autem,
oppoſitum verſus Germaniam, & ad Iſtri fontes, quos olim
vocatos eſſe reor. Ex quo apud Athenienſes Davorum &
n nomina ſervilia plurimùm abundabant. Hoc ſanè cre-
eſt, quàm à Scytharum gente derivari, quos Daas vocant.
enim illi ad Hyrcaniam poſiti ſunt, nec ex eo loco Athenas

mancipia deportata putandum est. Servos enim aut è populor nominibus vocabant, à quibus vectabantur, ut Lydum & Syr aut iis maximè quæ illis in locis magis ac magis usurpata erant Manem & Midam, ex Phrygia: Tibiúmque, è Paphlagonia.

Servius in primam Eclogam Virg. Etiam hoc sciendum, & p sonas hujus operis ex majori parte nomina de rebus rusticis ha conficta: ut Melibœus, ὅτι μέγῃ ἀυτῷ τὸ βοᾶν, quòd curam g boum. Et Tityrus: nam Laconum lingua Tityrus dicitur a major, qui gregem anteire consueverit; sicut etiam in comœ invenimus. Nam Pamphilus, est totus amans: Glycerium, q dulcis mulier: Philumena, amabilis.

Qui de nominum propriorum etymo & interpretatione p scire volet, huic adeundus est Cratylus Platonis.

Erasmus in Commentario, *De rerum copia*: Comici præc varietatem in ejusdem quoque generis personis affectasse vide Quid enim dissimilius, quàm Demea ac Mitio apud Terenti Quorum hic quum etiam gravissimè filium objurgat, blandus ille quum maximè blanditur, amarulentus: & tamen uterque nex, atque adeò fratres. Quid diversius, quàm Chremes ter placidus ac civilis, & Simo vehemens ac suspiciosus? Item q Pamphilus cordatus, & Charinus inops animi consiliíque? tam dissimile, quàm Phædria cum morbo pugnans, & Chær hil habens pensi? Multum item interest inter Davum pertina mum sperandi auctorem, & Byrrhiam nihil præter desperat afferentem. Plurimum inter parasitum Gnathonem & Phor nem: & ab utroque longè dissident parasiti Plautini, quem dum & hujus meretrices à Terentianis plurimùm discrepant rentius meretrices propemodum bonas fingit, veluti Philo Bacchidem in Hecyra: Plautus senes amantes, ac festivos, & ribus veteratorie imponentes: quanquam alias Euclionem p giose tenacem ac suspiciosum facit. Hactenus Erasmus.

Andros insula est, una ex Cycladibus, in mari Ægæo, a dro Anii filio qui in ea regnavit, nomen sortita. Porrò Æ mare hodie nauris, vulgò dicitur *Archipel*, nonnullis *Archi* Andros nunc iisdem vocatur *Andro*, plerisque *Andria*. Hi jectivum Andrius, unde & huic fabulæ nomen. Æneas, ait L tius, cum patre Anchise & filio Ascanio profugus Delum Hic ab Anio sacerdote Apollinis recipitur hospitio, qui illis in quinque se filiarum parentem orbum relictum. Andrum en quò Andros insula, reliquisse patriam, &c. Ovidius libro motertio Metamor. de Ænea loquens:

Hunc Anius, quo rege homines, antistite Phœbus
Rite colebatur, templôque domóque recepit.

Virgil. quoque libro tertio Æneid. de insula Delo verba fa

——— *egressi veneramur Apollinis urbem.*
Rex Anius, rex idem hominum, Phœbique sacerdos,
Vittis & sacra redimitus tempora lauro
Occurrit: veterem Anchisen agnoscit amicum.
Jungimus hospitio dextras, & tecta subimus.

Pasibûla, verti potest, *omnibus consulens*: πᾶς, *omnis, uni* βολὴ, *consilium*. Ejus quippe agnitio nemini non consuli

animos alioqui turbatiſſimos feliciter tranquillans. Id quod entiſſimè docet hujus comœdiæ cataſtrophe.

ilûmena, *in amore perſeverans ac perſiſtens, manens in amicitia, amicus:* μῆνα, *maneo.* Scribendum autem eſſet Philomena, da & tertia brevibus: at cauſa productionis aſſumit *v* poſt *o*, dipthongus *ȣ*, quam nos in *u* longum vertimus, dicentes mena. Sic dicunt Græci νῦσος, ὄνυμα, pro νόσος, ὄνομα. Sic Virg. *Upilio*, pro *Opilio*. Niſi fortè quis malit ducere à verbo ᾄδω, id eſt, concilior: ut ſit participium fœmininum, quaſi iliata, vel amata.

ryſis, aurea: χρυσὸς, aurum: Chryſides, aureæ crepidæ, hialæ. Aureos mores apud Horatium libro quarto Carm. ſecunda, enarratores intelligunt bonos & ſanctos, pulcherri- elegantes, & amabiles, ut apud Virgil lib. VIII. Æneid. *a ſecula.* Et rurſus apud eundem lib. X. *Aurea Venus.* Erit Chryſis, aurea, elegans, amabilis.

no, Pamphili pater, ſenex naſo ſimo & preſſo, à ſpecie no- habet, quòd ſimi ſunt iracundi & bilioſi.

mphilus, adoleſcens, à fideli amore, *Totus amans*, vel *Omni- micus.* πᾶν, *totus, omnis:* φίλος, *amicus.*

vus, ſervus, à patria: ut paulo antè ex Strabone.

omo, ſervus, à curſu: δρόμος, *curſus:* δρομαῖος, *velox:* Ser- n eſt, velociter currere, quò juſſerint domini.

ſia, libertus, *Quod ſit in bello ſervatus.* Unde & ſervis nomen um: σώζω, *ſervo.*

arinus, adoleſcens, *Ab animi benevolentia;* χαρίζομαι, *facio* obſequor, & beneficium gratiámque confero.

rrhia, ſervus, *A patria*, inquit Donatus. Sunt qui Phrygiam onati verbis putent innui. Didymus certè exiſtimavit Aphro- nuncupari παρὰ τὸ ἀβρὸν τῆς διαίτης, hoc eſt, à mollitie vitæ. m cognata videtur literæ φ· nam Philippum, aliqui βίλιππον lant: ſicut Phrygas, Brygas. Auctor Cælius lib. XXIX. xviii. Idem quoque tradit Lilius, lib. XIII. A Phrygia ſeu Brygia nomen eſſet Byrrhiæ: ídque per literarum meta- . Porrò Phryges ingenio fuiſſe ſervili, vulgatum teſtatur um, Phryx plagis emendatur. Plinius lib. V. cap. xxix. Pyr- urbem facit Cariæ. Quintilianus lib. I. docet *B* literam fu- terdum pro *P* uſurpatam: ut Byrrhus, pro Pyrrhus. Itaque oteſt, ut à Pyrrha urbe nomen ductum ſit Byrrhia, idem us valens quod Car. Herodotus in Euterpe oſtendit, Cares o ſervilíque fuiſſe ingenio, & ad quidvis malorum ferendum os, mercede propoſita: Unde & natum proverbium, *In Care lum*, ſubaudi, *facito:* hoc eſt, in homine aut re viliore fac loſam experientiam, in qua ſi parum feliciter ceſſerit, non um diſpendii capiendum.

ito, quod controverſiam dirimat: κριτὴς, *judex, arbitrator: judico*, interrogo, examino, quæſtionem de aliquo habeo: Critò Andrius Athenas veniens, totam hujus comœdiæ litem ntroverſiam diremit, indicans quæ eſſet Paſibula.

remes, Paſibulæ & Philumenæ pater, Senex, à ſcreando, ſenes tuſſi expurgent pectus: χρέμπτομαι, *ſcreo.*

Glycerium, meretrix, à voluptate, vel dulcedine; γλυκερὸς, *dulcis*. Hinc Glycyrrhiza, dulcis radix: vulgus Liquiritiam vo Glycere, hujus Glyceres, nomen mulieris proprium, verti e poteſt *dulcis*: ejus diminutivum Glycerium, *dulcicula*.

Myſis, ancilla, à Myſia patria. Strabo refert Myſorum popu uſque adeo contemptum fuiſſe, ut proverbio locum fecerit. uſurpat M. Tullius in oratione pro Flacco: *Quid*, inquit, *in Græco ſermone tam trium atque celebratum eſt, quàm ſi quis catui ducitur, ut Myſorum ultimus eſſe dicatur?*

Lesbia, obſtetrix, à Lesbo inſula. Rationem habes paulo

T. FABRI OBSERVATIUNCUL

MISCELLANEÆ AD METRA TERENTI

ILLI ſe mihi magna quadam voluptate, & fructu haud m ocri, privare videntur, qui Terentium ſtudentes legere, metra tamen illa, queis uti Terentius conſuevit, novere. Me riæ enim tam venuſtum, tamque amabilem, ſcriptorem quis dare poſſit, & mandatum cuſtodire, niſi ſi & ipſe metra illius ſerit? Dein, multo ſibi majorem admirabilitatem poëta comp ubi intellexerint lectores quo genere carminis hîc aut hîc ur Nam, apud Terentium quidem, plane ita videmus fieri ac Virgilium ſolet, ut carminis ratio, & modus rei, qua de a naturam fere plerumque exprimant, quod in primis obſerva eſt, & acri quodam aurium judicio conſectandum. Eſt aliud in quo maxima utilitas poſita eſt: Si qui enim forte erro carmine fuerint, quod perquam facile poteſt evenire, & ni ſæpe evenit, eos errores deprehendere poſſit nemo, niſi qui ſuum rationem calleat. Sed hæc ſatis; neque enim hoc loc tem metiendi carminis docere decrevi.

Paucas igitur obſervatiunculas propoſuiſſe ſuffecerit, qu certæ ſunt & perſpicuæ. Eas autem priuſquàm ingredior, audi, quod apud Ciceronem in Oratore Perfecto ſcriptum (At Comicorum Senarii) propter ſimilitudinem ſermonis (*qu Galli vulgo vocamus* converſation & entretien) ſic ſæpe ſun jecti (*id eſt, neglecti & populares, &, ut Græci vocant,* ΑΟΓΟΕΙ ut nonnunquam vix in his numerus (*id eſt, rhythmus, ut Gr citur*) & verſus (*id eſt, dimenſio*) ſentiri poſſit. Vides Cicer ipſum fateri quæ fatetur de dimenſione, de rhythmo; utrum ſcilicet vix ſentiri poſſe. Quid nos barbaros homines, & à tate, ac doctrina illius ſæculi tam magna intercapedine d judicare deceat? Sed, quod mirere, de ſenariis tantum lo Cicero; quid, ſi de trochaicis, de anapæſticis? de univerſo g iambicorum? quid ſi de univerſis anapæſticorum formis age ipſi fuiſſet? quid de aliis generibus, quæ in Græcorum com celebrata olim fuerunt? Tum vero magis dixiſſet, *vix poſſunt.*

Sed ad rem venio. Sic igitur docti exiſtimant, duo tantum ſuum genera eſſe apud Terentium, iambicos & trochaicos. ego in univerſum eſſe veriſſimum ſcio. Sed quid ad hos Act. IV. Andriæ Scen. I. dicas?

Hoccine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut ſiet,
Ut malis gaudeat alienis, atque ex incommodis
Alterius ſua ut comparet commoda! ah!

i nihil Faernus, vir in iſto genere diligentiſſimus. Muretus
m ultro fatetur, horum quatuor verſuum rationem explicare
le eſſe. Scio quid Goveanus, quid Scaliger, quid Eraſmus
int ad hunc verſum. At non eſt ſenarius, *&c.* Arbitror eſſe
ylicum quaternarium perfectum; & talis neceſſariò fuerit, ſi
ò tollatur illud, *eſt*, quod ex gloſſemate huc irrepſit. Poſſit
ri & ad genus choriambicum. Secundus poteſt eſſe trochaicus
ius catalecticus; ſed fortaſſe iambicus trimeter fuerat, ſic ad
am ſuam redigendus:

Innata cuiquam tanta ut ſiet vecordia.

nc *ſiet* fuerit monoſyllabum. Exempla infinita ſunt. Tertius
ochaicus ſeptenarius catalecticus, cujuſmodi non memini me
s legere.

Ut ma-lis gau-deat alien' at-qu' ex-in-com-modis.

men, quod minus credibile videatur, ex regula & obſervati-
quæ inferius ponetur de elidendo *s*, poterit eſſe ſenarius ſic:

Ut mali, gau-deat a-lienis-atqu' ex incom-modis.

ſynizeſis in ſecundo pede, ut & in tertio, nil frequentius.

Quartus eſt:

Alterius ſua ut comparet commoda, ah.

o ſcribendum eſſe, *Alterius ut ſua commoda comparet-ah.*
dactylicus quaternarius. Illud autem *ah* extra verſum erit,
ent eſſe exclamationes, interjectiones, in fine & initio, apud
clem, Euripidem, Ariſtophanem. Quin & apud Terentium
exempla reperies.

De Cretico, ſeu Amphimacro.

chimus Camerarius, vir inter Germanos ſuperiori ſæculo
is, honoratiſſimus, & longe optimus, putat, Creticum in
co & trochaico genere locum habere non poſſe: multi con-
tuntur. Sed videamus.

Andria pag. 6. legitur: *Liberius vivendi fuit poteſtas: nam antea.*
et autem eſſe verſus ſenarius iambicus. Itaque *liberius* erit
us extrito *E*, quod breve eſt, quaſi pronuntiares *librius*. ex-
ejus rei ſunt innumerabilia in comicis & tragicis antiquis.
& apud Virgilium diligentiſſimum ſcriptorem legas, *aſpris*,
peris; *ſemuſtum*, pro *ſemiuſtum*; *vinclis*, pro *vinculis*; *ora-*
pro *oraculum*; *gubernaclo*, pro *gubernaculo*; *circlos*, pro *cir-*
& *maniplis*, pro *manipulis*. Ac ſi elidatur *s* in *librius*, quod
iebat, erit tantum dactylus *libriu'*. At illud *fuit* erit mo-
abum; quod & verum eſſe interdum ſcio. Tunc Creticus
us fuerit. Ergo quæratur aliud, & aliud etiam.

9. *Pro uxore habere hanc pere-grinam, ego il-lud ſedulo.* Ma-
ſſimus eſſe videtur Creticus in *grin' eg' il*; ſed in *ille*, *illa*,
lim prior ſyllaba erat communis; quo nihil certius.

10. *Nunc tuum eſt officium has bene ut aſſimules nuptias.* Eſt
hic verſus plane trimeter; ergo Creticus in prima ſede. Ad
atur, per colliſionem, ſcilicet, & ſynizeſin, ita ut ſit ſpon-
prima parte ſenarii.

Pag. 11. Paulo inferius. *Dave. Hem. quid eſt? ehodum ad me quid hic volt? quid ais? qua de re? rogas?*

Nemo, videtur certe, negare poſſit, quin hic ſit Creticus quarta regione, nam verſus eſt octonarius acatalectícus iambicus. Sed vide: aiunt *D* elidi: itaque ſpondæus ex Cretico fiet.

Pag. 26. *Nil propter hanc rem, ſed eſt, quod ſuccenſet tibi.* mox: *Quidnam eſt? pueril' eſt? quid eſt,* &c.

In utroque exemplo affirmant miſerum illud D. exteri debe ob quod meritum, neſcio:

Pag. 41. *Veſtri cuju' ve-ſtri? Pamphili. Hem. quid, Pampl*

Eſt indubitatus iambicus ſenarius: itaque Creticus ſecundam dem occupabit, quo te cunque verteris, niſi priorem in *cuju'* vem olim fuiſſe contendas, quod an fieri poſſit dubito. Tam & ad hoc reſpondent, ſyllabam illam *ju'* plane perire: unde Cretico habebis ſpondæum.

Pag. 58. *Sed ecca ip-ſa egreditur noſtri fundi calamitas.*

Pag. 71. *Dedu-cam ſed ec-cum militem: eſt iſtuc datum.*

Nemo non dejeret eſſe Creticum in locis notatis, at multi negr Nam olim dicebatur *ecum, ecam,* quia non geminabant eam conſonantem.

Pag. 103. *Tu par pari referto quod e-am remordeat.*

Eſt planiſſime ſenarius, ſeu trimeter. Quamobrem in qu ſede erit Creticus. Sed & qui Creticum hinc ablegant, ſcin quid dicant? dicunt illi verſum eſſe aliter metiendum, ſic: *Tu pari-refer-to quod eam-remor-deat.*

Et tunc erit anapæſtus in quarta dimenſione verſus. Id au verum eſſe poteſt; nam olim, *eum, eam, eas, ſuum, ſuas, ſuis,* monoſyllaba erant, ut ex Lucretio conſtat; ne ad Ennium uſq & ad Livium Andronicum aſcendamus. Sed & falſam ibi le nem eſſe, dixi, opinor, in Notulis.

Pag. 51. *Quod voluptates eorum propriæ ſunt: nam mî immorta*

Eſt octonarius iambicus acatalectícus; debet igitur eſſe Cre initio dimenſionis. At contra, aiunt ſecundam ſyllabam in *volup* eſſe brevem, quod mihi quidem videtur incredibile. Melius a primam ſyllabam, quæ brevis eſt, ita raptim pronuntiatam ſ ut non audiretur; & pro *volu*, diceretur, *vlu*, per *v* conſon Verum hæc ſatis de Cretico. Dices, quid ais, tandem? An a tendi ſunt cretici in iambeos, in trochaicos? Non arbitror: in cretico plus temporis abſumat pronuntiatio, quam in ſpon cui tamen in iambicis comicis & tragicis locus eſt. At ſunt t cretici in illis verſibus ſuperius poſitis? Fateor id quidem: non pronuntiandi ut cretici. Quid ita? Hæc regula certa e detur, cum à natura proficiſcatur: Syllaba brevis inter duas lo poſita vix pervenit ad ſenſum. Id autem ni eſſet, qui tandem gilius potuiſſet dicere *aſpris* pro *aſperis*, *circlos* pro *circulos*, &

De tribrachy nihil neceſſe eſt dicere; cum pes ille tempus impleat, & eundem motum habeat.

Proceleuſmaticus, id eſt duo Pyrrhichii, ſeu quatuor breves, ſpatium ſpondæi conſumat, cui ſpondæo jus eſt ſedendi in iam & trochaicis, mirum eſſe non debet, ſi apud comicos freque periatur; nam & in tragicis recentioribus illum interdum rep

Andr. *Ita fa-ciam hoc primum*, &c.
9. *Sati' vehe-mens cauſa ad objurgandum*, &c.
dicas eſſe anapæſtum, cum apud Horatium legas:
ens, & liquidus, pueroque ſimillimus amni.
27. *Num immemor es di-ſcipuli? ego quid narres neſcio.*
em verſum notant quidam pro *diſcipuli*, pronuntiandum *di-*
iſyllabice, id quod tamen minus neceſſe eſt ad dimenſionem
deprehendendam. Verum plura addere nihil opus eſt.
nc quod dicam, id eſſe verum videbitur, & non eſt tamen;
ſum ſcilicet, is ex tribus longis conſtat, pro iambo, ſpondæo,
apæſto ſumi, Pag. 13. *Sive iſta u-xor, ſive amica eſt, gravida*
hilo eſt.
ibi errorem eſſe puto, de quo in Notulis; neque enim mihi
le fiat, moloſſum, qui tanto longior & ponderoſior ſit aliis
s, hîc à Terentio uſurpatum fuiſſe. Dein poſſet etiam eſſe
, ex ea obſervatione quæ ſuperiùs poſita eſt, circa prono-
e. & ille; quod tamen hîc verum eſſe non puto.
inius, ſeu bacchêus, id eſt, brevis longa, longa videtur ali-
periri, quod tamen minus verum eſt.
g. 26. *Sed hic Pam-philus, quid dicit? firmavit fidem.*
eſt, inquam: nam verſum ita ſcribere, ita metiri debemus:
d hic Pam-philu'. quid di-cit? firmavit fidem.
ito *s* finali, qua de re mox.
g. 31. *Neque illum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.*
eſt bacchêus; eſt anapæſtus, nam prior in *illum* commu-
apud veteres.
id. *At iſtuc periclum in filia fieri, grave eſt.*
ue hic bacchêus eſt, cum priorem in *iſtuc*, *iſthic*, & aliis bene
id genus nominibus modò longam facerent antiqui, modò
: nam *th*, ut θ apud Græcos, eſt levis ſibilus tantum, id
ne nihil. Adde quod *periclum* neceſſario longum eſt in
a, nam illud *I* ante ipſam decurtationem longum erat.
rit ante conſonantem. Lucretius, Ennius, Plautus, Tra-
eres: ita, *heru'*, *magi'*, *triſti'*, *omni'*, &c.
rit ante vocalem: exemplum inſigne eſt, pag. 27.
num ingenium narras adole-ſcentis: optimum.
neceſſario pronuntiandum eſt, *ſcent' optimum*: perit enim
it ſynalœpha: eſt autem trimeter iambicus.
g. 43. *Itan' Chryſis? hem! nos quidem pol miſeras perdidit.*
cum *s* pereat in *Chryſis*, pronuntiabis, *Chrys'*, *hem.*
idem, *Semper enim dicta eſt ejus hæc, atque habita eſt ſoror.*
untiandum eſt *ju' hæc* una ſyllaba per ſynizeſin, ſeu conſi-
n. Sed exemplis parco, ſunt enim innumerabilia. Hinc,
dicam, facile diſcas quæ apud veteres Latinos pronuntian-
t ratio, & quantopere illa ſub Julio & Octaviano Cæſari-
iare cœperit.
ſidentia, ſeu, ut Græcis dicitur, ſynizeſis, aliis ſynæreſis,
poëtis frequentiſſima eſt; ea autem fit, cum duæ ſyllabæ ex
us compoſitæ in unam coaleſcunt, ubi id res fieri poſtulat.
la in duabus primis fabulis en tibi, ſed de multis pauca.
onoſyllabum, ut & *ſuo*. *Quieſci* diſſyllabum, *grandiuſcula*,

tetra-

tetraſyllabum, p. 43. *ait* monoſyllabum, p. 26. & alibi. Ita monoſyllabum, ut apud Græcos *yi* in *harpyiæ*, & in omnibus teritis participiorum activæ aut medialis formæ, quæ ſint ſecu ſexus. Ita & *ſiet* monoſyllabum, *poſſiet* duarum interdum eſt labarum. Sed & hujus figuræ exempla ſunt apud Virgilium multa.

M. in medio dictionis eliditur, p. 7.

Quidquam attine-re, enim ve-ro ſpectatum ſatis,

Pag. 13. *Enim ve ro, Dave,* &c.

Eſt anapæſtus: verſus autem eſt octonarius.

Pag. 28. Ante conſonantem in voce ſequenti, eliditur:

Certe enim ſcio: non ſatis me pernoſti etiam qualis ſim, Sim

Eſt dactylus in prima ſede. Verſus eſt tetrameter perfect

Pag. 43. *Itan' Chrys' hem? nos quidem pol miſeras perdidi*

Eliditur *l* in *ille, illos, illis,* &c. Et aliis quibuſdam. Exem p. 9, 13, 31, 50, 52, &c. Eliditur & *D*, ut in Eunuch. Act. Scen. II. Eliditur quoque *R*, ut bene *à* Faerno obſervatum Graviter itaque lapſus eſt Muretus, qui non viderit in verſu chili, quem ipſe profert, primam in *morphen* Gr. eſſe brev propter *R* liquidam: atqui ſic eſt. Unde apud poëtam Græ ut oſtendi olim ad Phædrum: *pherbe boas, pherbe mela,* &c. autem hexametrum. Secundum illud *pherbe* junctum cum ſyl *as* effecerit palim bacchium, qui pes plane ab hoc genere alienu

Eliſio interdum nulla eſt, ut p. 10. & alibi ſæpius.

Breviant interdum comici quæ alii producunt, ut *i*, in *abi* bis, & p. 52. ita Terentius ultimam corripit in *mane*, p. 41. *be*, p. 51. in *tace*, p. 78, &c. quia, ut opinor, ea verba era ſecundæ & tertiæ inflexionis.

ME. TE. S. E.

Pro *ME* dicebant *MED.* ut Act. IV. Scen. IV.

Reliquit med homo, atque abiit, &c.

Sic enim omnino legendum eſt. Ita Plautus *med erga.*

Ita fit & *ſed* pro *ſe*; Terentius, Act. IV. Scen. VI.

Quæ ſed inhoneſte optavit parere *hic divitias.*

IAM diſſyllabum eſt, p. 19.

Profer, dum proficiſcar aliquo, ne videam, audi nunc iam.

Eſt trochaicus. Sed hoc plus decies apud Plautum inve Pronuntiandum quaſi ſi ſcriptum eſſet *Yam.*

Hoc in primis neceſſe eſt meminiſſe, ne quis fallatur in met carmine, Terentium ab uno genere ad alterum interdum t lire; quin & trochaicos iambis, & contra, ſic intermiſce abſque diligenti obſervatione, id haud facile ſentias.

EHO, ut aliæ quædam exclamationes, indignationes, i jectiones, interdum extra metrum cenſentur, ut p. 41.

Eho, an non eſt? recte ego ſemper fugi has nuptias.

Cum autem ſit iambicus ſenarius, *Eho* debet eſſe extra ver & id Græci factitabant, ut ſupra notavimus.

Poſtrema omnium obſervatio eſt, omnes omnino fabul rentii in trochaicos deſinere; quod idem de omnibus Plauti c diis verum eſſe ſcio. Excipienda tamen videtur Pſeudolus, poſtremus verſus eſt: *Atque approbare hunc gregem, & fab*

ſtinum vos vocabo. Sed audacter affirmare poſſim duobus in verſum unum corruptum eſſe. eum ſic leges: *Atque* hunc *bare gregem, & fabulam; in craſtinum vos* voco. Quod mi- nemine animadverſum fuiſſe. At iſthuc *fabulam* diſſylla- pronuntiari debet, ex regulis & exemplis ſuperius poſitis. ra bene procedent. In extremo verſu Aſinariæ eſt etiam : Nam ille verſus ex Trochaico legitimo factus eſt octona- itioſus duobus locis. Sic habet:

Remur impetrari poſſe, ſi plauſum ſic clarum datis.

autem ille ſcribendus:

Remur impetrari poſſe, ſi plauſum clarum datis.

teri, qui à Grege pronuntiantur, & hunc præcedunt, ſunt ſimi trochaici.

c paucis quidem, ſed, ut ſpero, ea ſatis fuerint ad illa intelli- , quæ in cæteris Terentii fabulis paulo impeditiora videbun- Neque vero mihi ad credendum difficile eſt, quæ dixi modò, ex æquo omnibus probatum iri; ſed ad eos provoco, qui ores antiquos bene ac diligenter legerint.

DANIELIS HEINSII,

AD HORATII DE PLAUTO ET TERENTIO JUDICIUM, DISSERTATIO.

At noſtri proavi Plautinos, & numeros, &
Laudavere ſales; nimium patienter utrumque,
Ne dicam ſtulte, mirati: ſi modo ego & vos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumque ſonum digitis callemus & aure.

RUM equidem judicium, & quod non nemo hac ætate de eporum omnium parente, ſummo critico, ac maximo poëtâ le nollet: cujus tamen vernæ melius de Plauto judicabant, qui familiam in literis tueri hac ætate creduntur. Qui nec quo vixit, & quo, cùm poëſis, tum Latina lingua, ad um culmen ac faſtigium evecta fuit, ignorare potuit judici- ir tantus, & quod rei caput arbitror, principibus, qui inter idie de iis judicabant, intime familiaris ac amicus. Auguſto optimo ingeniorum judici, tam gratus atque acceptus, ut rò lepidiſſimus homuncio ab eo diceretur, & quem, ſi an- i habenda hic fides, etiam habere ab epiſtolis optavit. Qui ontra tanti Terentii fecerit fabellas, ut & integras ex iis ſcripſerit, & ubique accommodet, ſoli denique artem tri- hominis αὐθάδες potius quam eruditi eſſet, ita diſſentire à iro, ut ne cauſſam quidem prius cognoſcendam crederet. videamus ſaltem, quid adferri pro utroque poſſit. Ne vel judicium in poſterum, ut ſolent, aut Terentium ſecurè ni- damnare quidam pergant in comœdia. Omnia autem pro judicio, qui Plautum ſic amamus, ut è manibus rariſſimè s deponendum, dicentur potius quam noſtro. Ac de nu- quidem nonnulla Donatus: qua etiam in parte haud parum s nonnullis placuit Terentius. Rufino quidem Gramma- um inquit:

Agno-

Agnovit metrum, ſervatque Terentius artem:
Nam prologus trimetro didicit componere verſu,
Scenarumque actus primos pede claudit eodem.

Quanquam certè Fabius, non ſtetiſſe intra trimetros deplo
de quo forte aliàs dicturi ſumus. Ad alterum priuſquam ve
mus, quædam præmittenda erunt. Cum eædem comœdiæ
pemodum ſint partes ac tragœdiæ, finis quoque ex parte de
parte diverſus, multa eſſe utrique communia neceſſe eſt. Delec
enim ac docere eſt comœdiæ: neque minus comici διδάσκαλ
κωμῳδοδιδάσκαλοι, quam tragici à Græcis dicuntur. Nec mo
riſum ſane conſtituit comœdiam, ſed plebis aucupium eſt, &
ſus. Nam ridiculum, ut recte Ariſtoteles, *vitium eſt & fa*
doloris expers; quæ partem in homine aliquam corrumpit abſque
Sicut fœda & detorta facies, ſi nullo cum dolore id fiat,
movet. Unde ipſum quoque riſum, omnes fere antiquiſſimi
ſophi indignum ſapienter judicarunt. Adeo ut Plato, tanqua
crilegum, traducere non dubitet Homer. qui ridentes intro
Deos; quod in homine non τὸ κατὰ λόγον, verum τὸ κατὰ α
quemadmodum philoſophi loquuntur, διαθέσεως ſit ſignum;
longe abeſt Deus: αὐτὴ ἡ ἀσία λόγε, καὶ αὐτόιες. Unde The

Ὁρᾷς ὅτι Ζεὺς τῷδε πρατεύῃ θεῶν,
Οὐ ψεύδεται, δὲ κόμπον, ὃ μωρὸν γέλων
Ἀσκῶν, τὸ δ' ἡδὺ μὴν ἔχ ἑπίσαται.

Quare divinitus ab Ariſtotele dictum eſt, partem turpitudi
id quod eſt ridiculum. Diſerte enim ait, ὅτι τὸ γελοῖον, μ
αἰσχρόν ἐσὶν. Ita quæ vel in verbis auctorum vel ſenſibus,
ſermone hominum & factis, aut detorta ſunt, aut depravat
mos plebeios vehementer movent, & hoc ipſo riſum ut plu
excutiunt. Ideoque inuſitata dicta & obſcœna, optimor
villationes, ſingulorum contumelias, ſententias perverſas,
que inexpectatas, aliaque id genus (qualis imitatio dictor
factorum, & imprimis improborum) riſum maximè in com
quam veterem dicebant, expreſſiſſe conſtat. Quod intelligu
genium ridiculi intelligunt atque indolem. Cujus ſegetem l
mam vel unus Ariſtophanes ſuppeditat; qui non modò Pl
ſed quoſcunque hac in parte ſuperavit, omneſque τὸ γελοῖ
ac figuras lepidiſſimè expreſſit. Denique ut acetum, niſi
ſit corruptum, bonum nunquam erit; ita quæ ſincera ſunt &
riſum nunquam excitabunt. Appoſitè Quintilianus, ubi
culo: *Et hercule omnis falſa dicendi ratio in eo eſt, ut aliter q*
rectum verumque dicatur. Quare & compoſitus ad riſum
ab oratione recta, quam πολιτικὴν magiſtri vocant, quam l
me abeat neceſſe eſt: cujus propriæ virtutes, ἡ σαφήνεια, ἡ
ἡ ἀφέλεια, ἡ ἀλήθεια, *perſpicuitas, æquitas, ſimplicitas, verit*
nuntur. Qua in parte ſupra admirationem omnium Me
apud Græcos, Terentius Romanis fuerit neceſſe eſt: qui
ſapientibus ac eruditis voluptatem potius afferrent, quam q
que ratione riſum extorquerent, duplici jucunditate utilitate
tatione vitæ ſcilicet humanæ, & inimitabili lepore) con
Metu enim Macedonicæ potentiæ, licentia antiquæ, ut ob
critici, defecit. Cujus locum occupavit nova. Cujus &

um penitus vidiſſe abſolutam, ſed jam concepiſſe animo, pu-
Ariſtoteles. Ejus vero unicum propoſitum, humanos noſſe
imitari mores. Quò & D. Hieron. Epiſtola ad Furiam, De
ate ſervanda, reſpicit, cum inquit, *Nec mirum, hoc figulum*
de vaſculo, quod ipſe fabricatus eſt, cum etiam comicus, cujus
ſt humanos mores noſſe atque deſcribere, dixerit: Sine Cerere
ero friget Venus. Omnis autem imitatio, ut poſtea dicemus
us, natura placet & delectat. Hoc enim proprium eſt homi-
t recte Ariſtoteles: qui & μιμητικώτατος τ ζώων merito ab
itur. Joci vero, ſi petantur undique moleſti ac frigidi, aut
ales fiunt, ſi à vita ſint alieni. Qui ut plebi forte, ita doctis
e ac ſapientibus non poſſunt. Conſtantis enim viri ac ſapi-
animus laxari vult, non ſolvi. Illam autem conſtitutionem,
ut cum Stoicis hic loquar, οὐ τ αυτῷ ἔθος μοιὴν riſus ſolvit.
præclarè, τ περιχαρείας ὑπερέχυσιν τ ψυχικῆς, antiqui vo-
Ideoque & Socratici, quorum libri penuarium leporum om-
fuerunt, ac facetiarum, quod è Xenophonte & Platone etiam
mpore apparet, χαριεντίζεσθαι, non γελωτοποιεῖν, ſolent. Ac
ſi quidem Siculi, ad feſtivitatem nati, & qui primi omnium
diæ putantur inventores, alium illius finem, quam τὸ χρή-
id eſt, utilitatem, poſuerunt. De Epicharmo Theocritus:

Πολλὰ γ ποτλὰν ζωὰν τοῖς πᾶσιν εἶπε χρήσιμα.
Μεγάλα χάρις αὐτῷ.

quia ſecus in comœdia antiqua, ſtatim defecit. In qua om-
veritate & conſuetudine aliena, hoc eſt, vere γελοῖα, & ad
erant comparata. Quis non ridet, cum exemplum vitæ,
omnium virtutum, ipſa innocentia, probitas, ac virtus,
es ridetur; cum in corbe feſtiviſſime philoſophatur? cum,
edes pulex ſaliat, ſubtiliter ac geometrice metitur? Pleraque
falſa de ſententiis opinionibuſque veterum philoſophorum,
iſum facta aut excogitata ſunt. Quæ præcipue hunc excitare
Ideo nec omnes Plauti, tantam materiem ridendi, quan-
a quævis ex Ariſtophanicis ſuppeditat. Alteri enim omnia,
pauca per leges licebant. Cæterum, ut modo dicebamus,
id maxime ab agendi conſuetudine aut dicendi alienum eſt,
maxime movere ſolet. In ſententiis, qualis illa comici
is.

καί τοι πρίτερον τ Δί' ἀληθῶς ὦμιλον ἀφ' κοσκίνῳ ἁρεῖν.

erbis, ut cum furaciſſimus ſervus, κλεπτίσατον, à domino
r, qui laudare taciturnitatem in eodem videtur:

Ἀλλ' ἄ σε κρύψω. τ ἐμῶν γ οἰκετῶν
Πιςότατον ἡγοῦμαι σε κ κλεπτίσατον.

d ipſum aliquanto caſtigatius Nero extulit, qui de tali ſervo,
pud ſe plus fidei haberi dicebat: *nihil enim ei neque inclusum*
gnatum eſſe. *Vox enim* κλεπτίσατος, tantum abeſt, ut ſermoni
ire poſſit, ὥστε ἀδὲ αὐτῷ τὴν διάλυσιν (dicerent ſubtiles harum
judices) πολιτικὴν εἶναι· hoc eſt, ut ne quidem voce alia quæ
primat, conſuetudini aut uſui accommodari poſſit. Itaque
pit vocem, plane ut faciem, qui ſic movere riſum cogitat.
prope infinita Ariſtophanis. Exemplo ſint diminutiva, quæ
igenter tertio Rhetoricorum in illius Babyloniis rex critico-

rum

rum Aristoteles notavit : χρυσιδάριον, λοιδορημάτιον, ἱματιδάρ... νοσημάτιον. Quod & in sermone ejus passim & in sensibus o... ves : quos non raro risus causâ effert corruptissimos. Sæpe t... cum illudit aliis. Quare voces, phrases, sensus etiam struct... novæ, ut imitari cuivis tutum est, ita antiquam si quis imitari ... maximo delectu ac judicio est opus : quod si quisquam, rect... stoteles notavit. Atque hæc causa, cur, ut multo perfectio... liorque, ita minus ridicula, sit nova, in qua omnes, ut jam ... luta, acquiesunt. Cum antiqui comici, iis pariter quæ dicun... dicendi ratione, urbanitatem, quia nihil aliud spectarunt quam ... culum, plerisque in locis, imprudenter excedant : ideoque ... tium plerumque, quod βωμολοχίαν dixit Aristoteles incurrant. ... vir magnus Ethicorum quarto, ubi de urbanitate agit, quæ in... mis locum in his habet, eosdem & urbanos & honestos voca... εὐτραπέλους enim, quasi εὐτρόπους dici. Sicut autem de corpori... motu, ita ex urbanitate judicari de animo : utrum nempe hon... sit, an turpis. Qui de corporibus locus, cum obscurus nobis ... retur, neque quicquam in recentibus scriptoribus, qui interp... eum sunt, præsidii ad manum esset, ad Andronicum Rhodium, ... Paraphrasin in illos libros, plane admirandam, primi & edid... & in Latinum convertimus sermonem, ut sæpe aliàs, confug... Qui hoc modo : ἡ δὲ μεσότης, εὐτραπελία, καὶ οἱ ἔχοντες, εὐτρα... οἷον εὐτροποι· καὶ γὰρ ᾗ ἤθεσι δοκεῖσι τοιαῦται κινήσεις· ἕτοι δὲ κ... παίζοντες ἐμμελῶς, καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε. ὥσπερ γὰρ αἱ κινήσεις τὰ σώ... χαρακληρίζουσιν, οἷον πῦρ μὲν ἡ εἰς τὸ ἄνω κίνησις καὶ πᾶν κῦφος· ... δὲ ἡ εἰς τὸ μέσον, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν ἕξεων καὶ φαν... μὲν ἀνθρώπου κινήσεων, αἱ ἕξεις τῆς ψυχῆς φαίνονται καὶ τὰ ἤθη. Quo... ex interpretatione nostra : *Medium vero, εὐτραπελία, id est, ur... tas, quique in eo excellunt, εὐτράπελοι, quasi εὔτροποι, hoc est, ... morati, dicuntur. Etenim potissimum à moribus videntur esse hi ... Hi autem sunt, qui concinne, & quemadmodum, & cum oporte... cantur. Sicut enim corpora distinguunt sui motus ; ut, exempli g... ignem, & quicquid leve est, motus qui in altum fertur, grave ... motus qui ad medium, eodemque modo in aliis ; ita ex iis qui... sunt, & qui in oculos incurrunt hominum motibus, habitus quo... parent animæ & mores.* Quia autem risus iis, ut plurimum ... minus sunt honesti, quales homines plebei sunt aut scurræ, ... esse solet ; hinc fit, inquit idem Aristoteles, ut qui scurriles ... urbani etiam dicantur. Addit autem, quod spectare huc ... pius videtur : *Discrimen vero ex antiqua comœdia apparet & ... Nam in illa id quod obscœnum, in hac autem, quod suspicionem ... tùm ejus movet, risum quoque exprimit : quæ non parum differ... venustatem.* Idem de cavillis quoque addit & conviciis. Q... abstinuisse Plautum constat, cum obscœnitate nemini con... Hujus autem in utroque ex Aristotelis judicio discrimen vide... Byrrhia apud Terentium Andria :

Ego illum vidi virginem, forma bona
Memini videre, quo æquior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis quam illum amplecti maluit.

Vides in his, non obscœnitatem, sed suspicionem rei ... verecundæ, καὶ ὑπόνοιαν· quæ tam est honesta, ut à quavis ...

banitate ſalva, dici poſſit. Quid enim ſuavius, *quam in ſom-*
plecti? & quidem, ſi de viro & formoſa conjuge dicatur!
enim dicit βινεῖν, quod Ariſtophanes dixiſſet, nec quæ in re-
autus uſurpare ſolet, qui nec honeſte ea dicit, & obſcœne
loquitur. Nam qualia ſunt iſta Caſina!
) L. *Ubi locus ſumptus porro eſt, continue ſtricto gladio, atat!*
papæ! papæ! C L. *quid id papæ?*
) L. *Flagitium oh erat maximum, gladium ne haberet metui:*
id quærere occœpi.
um gladium ne habeat quæro, arripio capulum.
n cæterea in quibus plane loquitur, præſertim cum de Venere
agit, ea vero, ne commemorare quidem malo. Pluto autem
ſe manifeſtum, etiam cum circumloquitur quæ parum ſunt
, ne honeſte quidem & cum honeſtarum aurium faſtidio,
. Vides ergo paſſim veteris imaginem. Etiam, de quo mox
poſt, dicacitate ac maledicentia. Quæ Athenis partim le-
rtim metus, partim ipſa emendavit ratio: cum tamen ſola
feliciſſime moverent. Novæ autem rex princepſque Menan-
: cujus expreſſa imago ac effigies Terentius. Quem cum
accepiſſet, Ariſtophanis virtutes hac mercede expreſſit
, ut nec omnes poſſet (quod & linguæ diverſitas, & Ro-
um leges, & tempora, ac rerum publicarum ratio vetabat,
jam maledicendi libertate, quæ præcipua, quod nemo ne-
γελείῳ pars eſt) & quæcunque in Ariſtophane Plutarchus
muni conſuetudine loquendi abhorrere notat, retineret.
κατὰ τὴ λεξικὴν, ut cretici loquuntur, καὶ τ τῆς διανοίας τρόπον,
ς eſt, & theatralis, non πολιτικὸς, neque τῇ κατὰ τὴν ἀλήθειαν
ρίτῃ· neque pauciora addidit: in quibus dum ridiculus vi-
t, frigidus ac odioſus fit: quod non noſtrum, ſed Horatii
n eſt, & Donati: quos utroſque emunctæ naris, utroſque
um primos ſuo tempore fuiſſe conſtat. Sed & in dicteriis,
am dicebamus, ita veterim comœdiam amavit Plautus, ut
ſæpe flectat, &, quod proprium in illa erat, ἐτεωνύμως, &
nomine, aut circumſcribendo, non tam vitam hominum,
ominem, perſtringat. Ut in illo:
am Epidicum, quam ego fabulam æque ac me ipſum amo,
illam æque invitus ſpecto, ſi eam agit Pellio.
crudeliſſime infelicem Nævium Milite excepit:
m os columnatum poëtæ ineſſe audivi barbaro,
n bini cuſtodes ſemper totis horis accubant.
r audire κώδιον Κρατίνου, & quæ reliqua in veteri comœdia
nt, ὅσα κόνις. Nam ad Ariſtophanis τ ἐνδικτον, fruſtra ſane
. Quis enim riſu non emoritur, cum vinoſitatem Cratini
rene?

Τί δὲ Κρατῖνος ὁ σοφὸς ἐστιν; Τρ. Ἀπέθανεν,
οἱ Λάκωνες ἐπέσκαλον. Ει. τί παθών; Τρ. Ὅ, τι;
κιάσας (ὃ γὰρ ἐξηνέγκετο)
πίθον καταγνύμενον εἶνε πλέον.

Sapiens autem Cratinus quid agit? TR. *Obiit,*
Lacones huc irruerent. P. *Quo morbo?* TR. *Quo?*
re pallere cœpit (ferre enim hoc non potuit)
gi cum videret vino plenum dolium.

Al-

Alter enim vitium Cratini ridet: alter Nævii miseriam. Ri-
culum autem à miseria prudenter Aristoteles sejungit. Risus en-
cum atroci alicujus malo aut calamitate si conjunctus sit, imm-
nis sit ac barbarus. Illa autem plane extra novæ legem comœd-

Qui perjurum convenire vult hominem, mitto in comitium;
Qui mendacem & glorioſum, apud cloacinæ ſacrum.

Et quæ deinde sequuntur. Quod profecto est à pulpito
plaustrum redire. Legat cætera qui volet Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ
μέρει, obiter sint dicta. Nunc, ingenii exercendi causa ac judi-
ad singula eamus, & utrumque paulo quam plerique accura-
inspiciamus. Primum in comœdia tragœdiaque, est disposi-
Neque dubitandum, quin cum Aristoteles de dispositione disp-
tragœdiæ, etiam comœdiæ ex iis convenire pleraque existima-
rit. Nisi quod ut tragicus disponit, ita comicus quoque inve-
Alter enim accipit ab aliis, alter ipse sibi dat quod disponend-
est; nisi si ab alio desumat argumentum. Certe apud Græ-
Nam Latini fabulas Græcorum, dispositione aliquantulum
runque immutata & personis, expresserunt. Ut cum è Mena-
Eunucho, suam paucis immutatis Terentius expressit. Ea ratio
ut Davus, Parmeno, Chrysis, Thais, Chæreſtratus hic esset Phæ-
Plautus in tragico-comico Amphitryone, more tragicorum fabu-
accepit & disposuit: sed & nomina retinuit ex parte, quod
solet in comœdia: ex parte fecit. Unde raro, inveniſſe argu-
tum tragicus poëta dicitur (quod aut è ratione aliorum aut è scri-
ut plerique ex Homero aut Cyclo Epico, petebant) contra a-
comici. Aristoteles, τὸ δὲ μυθους ποιεῖν, Ἐπ χαρμος κ φησιν
Ita eam vocem, non ut quidam, hic accipio. Μῦθος enim ut
que fere Aristoteli, non drama est; sed ea actio, è qua drama
stituitur, ἡ πρᾶξις, ἡ τ πραγματείας συςασις. Quomodo & ac-
cum dixit, μῦθός σ' ἐςὶν εἷς, ἐχ ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἐαν περὶ
Et ipse πολυμύθους eos vocat, qui vel varias, vel quæ tem-
eodem, ab alio, non uno & eodem, gestæ sunt, conjungunt:
que fabulam eligere, & electam recte ac ordine disponere,
ma virtus, ita primum maximumque opus est. In Amphitr-
maneamus. Nam ut argumentum hoc accepit, ita ipse ex
sententia dipoſuit. Quare potuit, ut voluit, ligare fabulam a-
vere. In ea igitur divina δέσις; mira enim ratione impedit-
bula & intricatur actio. At transitio, quæ non est tragica,
comica (μεταβασιν vocavit Aristoteles) pars quæ opponitur
(quam & λύσιν, seu solutionem vocant) ex sententia succedere
potuit. Quare impeditus, & oblitus sui, ire cogitur ad D-
hoc est ἀπὸ μηχανῆς finire: quod est ultimum refugium poëta-
τὴν δέσιν, hoc est, nodum, quem ligavit ipse, solvere non
& rem parum provide tractavit. Nam cæteræ quæ ibi adhib-
machinæ, ad scenæ & choragii ornatum, κ τὴν ὄψιν, ut philos-
de iis loqui solet, referuntur: quale est brontium, & cerau-
pium; quorum altero ad tonitru, hoc ad fulmen exprime-
in Amphitryone opus fuit. Finem vero quæ à machina, lub-
in tragico quàm comico excusat Aristoteles: quia argumento
cus astringitur, quod accipit. Quanquam ne huic quidem ea-
gratiam, cum inquit: φανερὸν ἐν, ὅτι κ τὰς λύσεις τῶν μύθων

τῦ μύθυ συμβαίνειν, ἢ μὴ ἄσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, ἢ ἐν Ἰλιάδι τὰ περὶ τ ἀπόπλου· id est, *Manifestum ergo est, etiam exitum fabula è fabula ipsa peti debere, non à Machina, ut in Media: aut admodum in Illiade, in iis quæ circa reditum Græcorum fiunt.* deam, autem, non Euripideam, sed alterius intelligit poëtæ. m & Horatius, è Pariano credo Neoptolemo, è quo pleraque cepta sua in hoc scripto hausit, fugiendum monet.

Nec Deus intersit, nisi indignus vindice nodus
Inciderit. ———

bi *nodus* est ἡ δέσις, quæ interdum ope humana solvi non po- Qui quidem, nisi præter poëtæ voluntatem aut ex argumenti niat necessitate, non à Deo, quod cujusvis etiam imperitissimi hominis, verum à poëta solvi debet. Rursus, sicut pictor pri- ambitum delineat, deinde singula absolvit, ita sapiens poëta onem suam circumscribit. Primum, ut sit tota: hoc est, ut cipium, ut finem habeat, & medium: quæ in minimis quoque possunt. Minima autem sensum vix admittunt: magna nimi- dispergunt. Sic formicam vix videmus: in conspectu elephanti s vix colligitur. Quare, comœdiæ tragœdiæque magnitudo eriodus, ut cum philosopho hoc dicam, è natura utriusque & one peti debent. Et mutatione prima, hoc est, cum infelicitate elicitatem in comœdia, contra autem in tragœdia, mutari po- actio: ita ut ex argumento nihil, quod ad rem spectet, præter- i sit necesse. Summus Aristoteli ambitus unius Solis est: po- esse aliquot horarum. Qua in parte admirandus Sophocles entiusque. Plautus vero novem menses uno dramate complexus ut vix major ampliorque Homericæ Iliados quam Amphitry- sit periodus. Alcumena autem concipit & parit: quod si fi- ubique, nullo episodio jam opus esset: Ideoque nec ars esset, ere comœdiam. Præterquam quod sit monstri instar, & cum one ac natura pugnet, ut quæ simul & concipiat & pariat. lia nonnulla in scriptore hoc summus criticorum Cæsar Scali- notavit. Atque hæc vitaverant poëtæ Græci, quorum scripta antopere commendat Flaccus: Technici Græcorum, quomodo nda essent ac cavenda, sæpe inculcarunt suis. Plautus susque e habuit: ut in Captivis. Quam incuriam poëta cum videret, inere se non potuit, quin exclamaret:

——— *vos exemplaria Græca*
Nocturna versate manu, versate diurna:

ontra negligentiam suorum, & incuriam gravissime taxaret. ni enim? qui hoc tum agebat, quod ante eum Aristoteles: bique Euripidem & alios in istis reprehendit; nam de comi- uæ scripsit, hodie non extant. Porro simul ac poëta actionem t, locum quoque ut actioni det, necesse est. Quia sine loco, nil potest. Hic autem locus, σκηνὴ δράματος à criticis voca- cujus finem transilire nefas. Nemo enim tempore eodem, à Plauto recte dicitur, alibi atque alibi versari potest: nisi id monstrosum fiat in comœdia. Idem tamen, cum Curculi- scenam Epidauri posuisset, Romam transiit in eadem, & in anorum mores, scenæ suæ jam oblitus, libere invehitur: & em, ut antiqui comici tributim. Ita ut & singula describat Act. IV. Scen. *Ædepol.* Jam τὰ ἄλογα in fabulis quam mul-

ta? Ita voco, quæ nil verisimile habent. Tale est, Soſiclem Menæchmum, qui veniret è Sicilia, ſurreptum item qui in Illyria jam habitaret, habitu, eodem tempore, ita ſimili fuiſſe, ut dignoſci a ſpectatoribus non poſſent; cum nil ſimile haberent iſtæ gentes. Quod vitium, ne à chorago quidem emendari poteſt. Nam Mercurius, Amphitryone, & Jupiter, Dii ſunt: quibus omnia concedi etiam hîc, ſolent: quare incurrere τὸ ἄλογον non poſſunt. Ubi enim Dii agunt, ceſſat ratio. Quidvis enim poſſe eos, nemo qui non intelligit. In Terentio, cui ſoli artem Flaccus noſtr aſſignavit, nihil tale. Omnia cum judicio, cum ratione, circum ſpecte, ex arte, & cum cura. Nam & fabulæ inſignem fere cu agnitione mutationem habent: quas inter τὰς μὴ ἁπλᾶς ſive σ πλεγμένας, eſſe perfectiſſimas neceſſe eſt, qualis & in reliqua ubiq diſpoſitione eſt. Quod ad dictionem autem, quis negabit quædam eſſe in Plauto, quæ nec locum extra ſcenam, neque uſum niſi i ter hiſtriones habent: unde ſolo & exiguo theatri ambitu circu ſcribuntur? Nam & ἀγωνιστικὸν in foro, neque minus γραφικὸν, ſi uſitatum in ſcribendo characterem, longe excedunt: quo ubiq nova, & jam emendata, reſpecit comœdia. Quare Varro c ſermonis laudem illi tribuit, idem quod ubique in ſcriptis, qua faceret antiquitatem, profitetur: ut qui τὰ ἀπειρχαιωμένα, qu Plauto partim ævum quo hæc ſcripſit, partim quæ pleriſque plac ipſa deſita antiquitas commendat. Unde & ipſe qui ſic judica ut nimium antiquitatis in ſcribendo ſtudioſus, neque ſatis æv memor, Varro ab antiquis Criticis notatur. Qui cum ſentiant judicentque; nobis qui ab illis merito pendemus, equidem tac dum reor. Auctor de cauſis eloquentiæ corruptæ: *Neminem minabo, genus hominum ſignaſſe contentus: ſed vobis utique verſa ante oculos, qui Lucilium pro Horatio, & Lucretium pro Virgilio leg quibus eloquentia tui Auſidii Baſſi, aut Servili Noviani, ex compo tione Siſennæ aut Varronis, ſordet:* quod ex vocibus antiquis p quas ex libris ejus critici legerunt, cùm non pauca alia ex ſcri ejus peti poſſint. Ideoque Cicero, qui de ætatis ſuæ & ſerm & venuſtate maxima cum cura judicabat, laudem hanc Tere ceſſiſſe merito pronunciat. Sic enim ad Atticum: *Secutus ſ non dico Cæcilium*; Mane ut ex portu in Pireæum: *malus Latinitatis auctor eſt: ſed Terentium, cujus fabellæ propter elegan ſermonis, putabantur à Lælio ſcribi:*

Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Pireæum.

Et Servius proprietate cæteris præpoſitum hunc notat. Ide ſententiis, quas διανοίας vocant, judicari poteſt: omnes enim Plauti & θυμελικαὶ ſunt, & ab uſu alienæ: quales paſſim ha imprimis cum philoſophatur κατὰ γνωμοτυπεῖ. Ut ecce:

Inſanum eſt malum, in hoſpitium divorti ad Cupidinem.

Vere ſcenicum & illud:

Et poſtremo, niſi me auſcultas, atque hoc, ut dico, facis,
Tute pone te; latebis facile, ne inveniat te honor.

Et quis illud extra ſcenam uſurpare auſit?

Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant.

Quare nunquam effugient quin ſint inepti, qui hæc & a genus, ad ſerium dicendi genas transferunt. Conſequuntur quod non vident, ut inviti riſum moveant: quod non pauci

ſcriptis maximo molimine à lectore impetrant. Sequitur τὸ ἦθος. Quod, ut docet Ariſtoteles, in oratione, uniuſcujuſque inſtitutum indicat & voluntatem. Quod in ſingulis repræſentare, ſi viri aut prudentis aut philoſophi, nullius eſt. Nam quemadmodum è ſingulis experientia, ita nemo ſingulorum mores ſine arte exprimit. Quare omnium accuratiſſime & optime, quid ſit facere ut ſit ἠθικὴ oratio, philoſophus oſtendit: quod vel ſolum ſcienti eſt, ut nihil minus nonnulli, qui ad Rhetoricarum ſuarum leges, magnorum quoque & ſublimium ingeniorum orationes exigere videant, hac in parte videant: in qua, ad ipſius quoque antiquitatis decorem, Afer iſte regnat. Recte ergo Varro: *In argumentis Cæcilius poſcit palmam, in etheſin Terentius.* Significat enim, Cæcilium ἠθικὸν, aut potius ἐνοικονόμητον fuiſſe: quemadmodum ἀνοικονόμητος Plautus nonnunquam præ reliquis videtur Plautus: cui ſermonis idem ſignavit laudem. Quod, ſi quicquam ſapimus, Terentium eſt Plauto præferre. Ut cum eum, qui excellit in majori, magis quam qui in minori, dicimus excellere. Neque cauſa fuit alia, quare, quod ſervant, vereres, idem Varro, etiam Menandro, in quibuſdam prætulerit Terentium. Exempli cauſa, Adelphorum initio. Neque immeritò. Mirifice enim, cum alibi, tum ibi regnat τὸ ἦθος. Item Varro, cum tragœdiæ, comœdiæ, ac ſatyræ effingat formas, quid de noſtro judicet, diſerte expreſſit. Ubertatem enim tribuit tragœdiæ, quam dat Paccuvio: gracilitatem ſatyræ, quam tribuit Lucilio: mediocritatem vero comœdiæ, quam dat Terentio. Ut ſi quis uberrimo ſermonis genere heroicum definiat poëſin: & hoc tribuat Virgilio. Aulus Gellius, lib. VII. cap. xiii. *Vera autem & propria ejuſmodi formarum exempla, in lingua Latina, M. Varro eſſe dicit, ubertatis Paccuvium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentium.* Quæ eſt de comœdiæ, quemadmodum in ſcholis definimur, eſſentia. Cum Plautus ſæpe tragico, nonnunquam quoque ſerio, utatur. Quanquam ibi ſane ſermo, ut priore loco à Varrone accipitur. Sermo enim & τὸ ἦθος differunt, ut homo eſt identiſſimus, & fœmina quæ pure loquitur. Qualis dicitur Acchorum mater. Unumquemque enim recte exprimere, & humanam optime delineare vitam, ſummus atque extremus viri hujus auctoris maximi conatus eſt. Rectè grammatici ad Sophoclem: Ἔστι δὲ τοῦτο μέγιστον ἐν ποιητικῇ, δηλοῦν ἦθος. *Eſt autem illud maximum in poëtice, exprimere ethos.* Debebat addidiſſe *in Dramate præſertim.* Et Horatius tam multis, vitam tragœdiæ τὸ ἦθος docuit Ariſtoteles vero, etiam in tragœdia, poſt Actionem (quam Fabulam plerumque vocat) quæ eſſentiæ pars prima, partem eſſentiæ ſecundam conſtituit τὸ ἦθος. Mirum eſt autem, locum Varronis à nemine intellectum. Qui cum palmam in argumentis Cæcilio concedit, principem comœdiæ haud dubio Cæciliumconſtituit. Quare? Pars tragœdiæ præcipua eſt argumentum. Ariſtoteles modo μῦθον, modo τὴν πραγμάτων σύνθεσιν, vocare ſolet: & multis probat, eum qui hac parte excellit, etiamſi cæteris careatur, Dramaticum poëtam dici poſſe. Pars ſecunda eſt τὸ ἦθος, quod cùm Terentio aſſignat Varro, locum illi proximum concedit. Quod non poteſt ignorare, qui antiquos criticos, imprimis autem Ariſtotelem, cum cura legit, ac intelligit. Sermonis puritas, quam Plauto tribui ab eo volunt, tantum abeſt ut cum

reliquis conferri poſſit, ut poſtremo loco, & poſt τὴν διάνοιαν, pō-natur. Quare ex ſententia Varronis, qui hic Ariſtotelem expreſſit, primus eſt Cæcilius, ſecundus eſt Terentius: quos deinde Plautus ſequitur. Quod debebat cogitaſſe Siren ævi noſtri Juſtus Lipſius: qui profecto locum ſummi Romanorum critici non penetravit. Τὸ ἦθος autem Plauto Horatius abjudicat, cum inquit,

——— *aſpice Plautus*
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi.

Et videtur Charinum habuiſſe in animo: qui Mercatore, τὸ μα-νικὸν καὶ τὸ ἐρωτικὸν confundit ἤθῳ. Hoc eſt, ita amat, ut Menæch-mus furit. Furere autem præ amore, comœdiæ non ἤθῳ, ſed tragœdiæ eſt πάθῳ· ut ex Phædra aliiſque patet. Quare? quia πάθῳ aliquod immane expectatur, quod tragœdiam conſtituit, ut μετάβασις conveniat furenti. Sed hæc triviales non intelligunt: qui ſummum virum Ariſtotelem tam facile contemnunt, quam non & judicia illorum & magiſtros meritò contemnimus, quibus per-ſuaſum eſt, omnem veram eruditionem ex hoc uno fonte limpi-diſſimo petendam. Charinus autem Plauti, ad frigiditatem uſque calet, quam non potuit vitare. Qualia ſunt iſta, Scena *Divum atque hominum*:

——— *jam Cyprum veni*, &c.

Item,

Porro proficiſcor quæſitum: nunc perveni Chalcidem.
Video ibi hoſpitem Zacyntho: dico quid eo advenerim:
Rogito quis eam vexerit, quis habeat, ſi inaudiverit.
Hoſpes reſpondit, Zacyntho ficus fieri non malas.

Vides hominem tam triſtem, ut feſtivus eſſe quærat. At divi-hac in parte, duos amatores in Eunucho, ſuo more, Phædriam Chæream, divinitus utrumque, ἐθοποιεῖ. Quare cum poëtæ omn quorum imitatione conſtat inſtitutum ac conſilium, pictorum i ſtar, teſte Criticorum rege ac principe, aut ſimiles, aut (quod n raro evenit, vel imperite καὶ ἐξ ἀσθενείας, vel captandi riſus ca nunc pejores quam ſunt, exprimant, nunc meliores, ſervos pejo Plautus, ut plurimum, Terentius hos ſemper ſimiles, non m ores; meretrices vero partim ſimiles, partim meliores aliquan introducit. Similes, ut Thaidem: meliores, ut Bacchidem. P ſitos ſemper deteriores & voraciores Plautus, nunquam melio ut & Doſſennus, qui hos ſolos propemodum curabat, in perſo reliquis ἐκπίπλων. Phormio Terentianus plane eſt admirandus & Gnatho. Plautini quia riſum quærunt, veritatem & ſerm & ſententiis amittunt. Tres virtutes enim ſermo, quem non cauſa ἠθικὸν dixerunt Græci, nos Moratum dicimus, æquita nempe, veritatem & ſimplicitatem, poſtulat: quæ τὸ οἰκεῖον hoc eſt, id quod unicuique eſt inſitum, ob oculos proponit: ridiculum, ut violentum, quia à natura alienum, quod recte d Ariſtoteles pronuntiat, corruptum ſit, & à corruptis cauſis, jam dixi, moveatur. Moratum quia ſimile eſt naturæ, le delectat: quod ætatum ſingularum, hominum, ac nationum tiuſque vitæ, ſimulacrum quoddam ac imaginem, in ſcena re ſentat. Plane ut pictura quæ à vero abit, & vel cubitalem na vel diſtortum os facete repræſentat, riſum movet: ſimilis dele Atque hoc eſt quod omnes tribuunt Menandro, quem Tere

exp

pressit. Ut Hermogenes: παρά τε αὐτῷ Μενάνδρῳ ἂν μυρία εὕροις ταὐτα, καὶ γυναῖκας λεγούσας, καὶ νεανίσκους ἐρῶντας, καὶ μαγείρους, καὶ παράσιτους θρυπτομένους, καί τινας ἄλλους· ὅλως τε διὰ τὸ ὑποκρίνειν τῷ ἠθικῷ γραφῇ καὶ τῶν ὁμοίων, ταῦτά γε πάντα ἢ τάγε πλεῖστα αὐτῶν, ὑποκεῖσθαι ἀφελείᾳ δοκεῖ. Quemadmodum Hieronymus Menandrum & Terentium, cum maximo judicio, conjungit. Ad Paulinum enim: *Vetera æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium.* Audi rationem patris irati. Heaut. Act. V. Scena *Si unquam.*

——— *non ſi ex capite ſis meo*
Natus, itidem ut aiunt Minervam eſſe ex Jove, ea cauſa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.

Et quæ ſequuntur. Audi mitis viri potius quam boni,

Auſculta: ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi.
Is meus eſt factus: ſi quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Opſonat, potat, olet unguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodum;
Ubi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur: diſcidit
Veſtem? reſarcietur. eſt, Diis gratia,
Et unde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.

Et Divina illa:

——— *credo hercle: nam ingenium novi tuum*
Liberale; ſed vereor ne indiligens nimium ſies.
In qua civitate tandem arbitrare te vivere?

Et quæ ſine motu animi & ſuaviſſima voluptate legi non poſſunt. Hecyra:

——— *odioſa hæc eſt ætas adoleſcentulis:*
E medio æquum excedere eſt: poſtremo jam nos fabula
Sumus, Pamphile, ſenex atque anus.

Et cætera: pluſcula ſunt enim. Quis cum illa Phormione legit, in uxorem honeſtam adulteri agnoſcit?

——— *an quidquam hodie eſt factum indignius*
Qui mihi, ubi ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.
Hæccine erant itiones crebræ, & manſiones diutinæ,
Lemni? hæccine erat quæ noſtros fructus minuebat calamitas?
Quid? ego æquo animo cupio miſera in hac re deſungier.
Sed quid ſperem? ætate porro minus peccaturum putem?
Jam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit,
An mea forma atque ætas jam magis expetenda eſt, Demipho?
Quid mihi nunc adfers, quamobrem expectem, aut ſperem porro non fore?

Et quandoquidem ſimplicitas, maxima moratæ orationis virtus, intendatur, ſuavitatem parit, nemo ſine incredibili ac ſumma voluptate illud Bachidis leget:

——— *recte amaſti, Pamphile,*
Uxorem tuam: nam nunquam ante hanc diem meis oculis eam,
quod noſſem, videram.
Perliberalis viſa eſt.

Ideoque fabulæ Terentianæ, doctiorem hiſtrionem, quam rerum, deſiderabant. Semper enim quæ morata eſt oratio,

τῇ ὑποκρίσει fulcienda. Nam quæ moribus affectibusque deſtituitur, teſte philoſopho, eſt ἀνυπόκριτος. Neque ulla fere apud eum ſyllaba extat, quæ non animi aut affectus alicujus ſit index. Jam ut ad lepores, ſales, gratias, & venuſtates veniamus; certum eſt, fere omnes eos tolli à ridiculo, non ſecus quam in vita ab exceſſu morum virtus, ab exceſſu apparatus, in ſcena tollitur voluptas. Quare Menandro ac Terentio lepores tribuunt antiqui, ſales Plauto Horatius concedit: quos nonnunquam inurbanos eſſe notat. Audi Paterculum: *dulceſque Latini leporis facetiæ per Cæcilium, Terentiumque & Afranium, ſub pari ætate floruerunt.* Græci χάριτας & χαριεντισμοὺς vocant. Remiſſiores ſunt enim, quam ut riſum violenter moveant: circumſpectiores, quam ut frigeant. Abſurdum enim ſæpe cauſa eſt riſus, aut inuſitatum. Contra autem ſermo qui & uſitatus & moratus, quique leniter decorum ſervat, ſicut ex ipſo fit venuſtus & delectat, ita quidam eminere joci poſſunt. Qui quidem in hoc Afro (niſi Lælio eos potius ac Scipioni tribuendos putes) & Menandro, ſi judicium Horatii & antiquorum ſequimur, ex eodem ſale, è quo nata Venus eſt, deprompti videntur. Ecce ſtatim Andria. Act. V. Scena *Mitte.*

——— *Davo iſtuc dedam jam negoti.* S. *non poteſt.*
P. *Quî?* S. *quia habet aliud magis ex ſeſe & majus.* P. *quidnam?*
S. *Vinctus eſt*
P. *Pater, non recte vinctus eſt.* S. *haut ita juſſi.*

Jam Gnathonem vide, qui cum putidos Thraſonis mores Phædriæ ac Chæreæ expoſuiſſet, contra autem illi perſuaſiſſet, & jam gratias ineptus homo ac ridiculus haberet:

——— *bene feciſti: gratiam habeo maximam,*
Nunquam etiam fui uſquam, quin me omnes amarent plurimum.

Reſpondet ad utrumque converſus:

Dixin' ego in hoc ineſſe vobis Atticam elegantiam?

Certe tota ſcena tertia tertii actus in Adelphis, in qua luditur Syro Demea, divina eſt. Qualia enim illa?

——— *mihi quidem non placent,*
Et clamo ſæpe: ſalſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchre.

Plane enim præter exſpectationem omnia. Jam cum vetus comœdia nihil æque ac παρῳδίαν amet, quæ plerumque & acerba & extra ſcenam quæritur, urbaniſſimus virorum rationem, qua actione ipſa parodiam, lepidam ſane & venuſtam, peteret, invenit. Nam cum Demea dixiſſet,

——— *ſit ſedulo,*
Nihil prætermitto, conſuefacio: denique
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in vitas omnium
Jubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito,

Et quæ ſequuntur; Reſpondet Syrus:

Conſervis ad eundem præcipio modum.
Hoc ſalſum 'ſt, hoc aduſtum 'ſt, hoc lautum 'ſt parum.
Illud recte: iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum, pro mea ſapientia.
Poſtremo tanquam in ſpeculum in patinas Demea
Inſpicere jubeo: & moneo, quid facto uſus ſit.

Ita ſane & Plato, & Xenophon, omneſque Socratici jocantur: nquam frigide, nunquam obſcœne, nunquam inepte, nunquam tide. Videamus jam Plautina quædam. Ac Plutarchus quidem id tanquam frigidum ex Ariſtophanis Theſmophoriazuſis de ripidis matre adducit,

Ἀγρίᾳ γὰρ ἡμεῖς, ὦ γυναῖκες, θρᾷ κακὰ,
Ἢν' ἐν ἀγρίοισι λαχάνοις αὐτὸς τραφείς.

—Cui illud, quamvis non in ſimili omnino genere, adjungas liçet,

Nam mulier olitori nunquam ſupplicat. ſi quæ eſt mala:
Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores maleficos.

Rhetores θυμελικὸν, ſive theatrale, vocarent. Ridiculum enim ius quam feſtivum eſt: & ut ſit feſtivum, nemo, vere in his actus dixerit venuſtum eſſe. Ab uſu enim quam longiſſime re- tum eſt. Jam vero cum in verbis frigidum aut in rebus; de ver- Ariſtoteles, de rebus alii egerunt. Frigidum autem jam vocamus, magniloquentiæ vicinum illud vitium (quanquam illud quoque ere hic locum poteſt) quod diſcedere ab urbanitate dicitur. Quod, onnihil à dicendi his magiſtris abeamus, modis fit pluribus. Vel rigida tranſlatione. Ut cum dentes *calceati* dicuntur. Capt.

Cum calceatis dentibus, veniam tamen.

t cum victus, *ſenteis eſitare*, & *ſcrupoſam viam commeare*, dici- quæ ſane frigent. Vel in minimis alluſiunculis & longe pe- . Ut Pœnulo:

MI. *Aſſum apud te eccum.* AG. *At ego elixus ſis volo.*

t quod illi placuit non ſemel:

——— *magis calleo quam aprugnum callum callet.*

em,

——— *callum aprugnum æque callere non ſinam.*

t,

Quanta ſumini abſumedo, quanta calla calamitas!

t Curcul.

———*facite ventum, ut gaudeam.*

PH. *Maxime.* CU. *Quid facitis? quæſo.* PH. *ventum.* CU. *nolo equidem mihi*
eri ventulum. PH. *quid igitur vis?* CU. *eſſe, ut ventum gaudeam.*

uas cum grammatici Latini, qui citius cœlum digito, ut ita ar, expugnaſſent, quam ut minimam Horatii Oden expreſſiſ- Morologias in Plauto dixerint, nondum video, quare Hora- ut ſummo maximoque poëtæ, ita critico incomparabili, quem um doctumque virum ipſe D. Hieronymus ad Pammachium vit, idem non licuerit. Ejus ſane generis ſunt, quæ in Ariſto- e accuſat, quæque trivialia potius, quam ut viris eruditis, in ſcena, placere aut debeant aut poſſint, accuratus cenſor rchus judicavit: Καὶ γὰρ ὁ μὲν ἀπαίδευτος καὶ ἰδιώτης, οἷς ἐαυτῷ , ἀλίσκεται· ὁ δὲ πεπαιδευμένος δυσχεραίνει· λέγω δὲ τὰ ἀντίθετα, καὶ ᾶστα, καὶ παρονομασίας· τούτοις γὰρ ὁ μὲν κατὰ τὸ προσήκοντος καὶ ὀλιγάκις χρηται, ἐπιμελείας αὐτὰ ἀξιῶν· ὁ δὲ πολλάκις, καὶ ἐκ ως, καὶ ψυχρῶς. Et adducit exemplum: ut cum τὸν ταμίαν, vocat. Nam quæ ille de Menandro, ad Terentium fere ia referri poſſunt. In quo nihil putidum eſt, aut ineptum, nquam multa quæ notavit, potus antiqui comici virtutes, quam de quo ibi judicavit, vitia cenſenda ſunt. Princeps enim

inter illos fuit, & ad leges eas plane ſe compoſuit. Quod de Plaut nemo dicet. Eſt & frigidum, quod longe ab eo abeſt, quod a eſſe, aut poſſe fieri putatur. Quale eſt, *pugno frangere elepha brachium, horiola in cœlum pervenire.* Eſt & frigidum, cum ita familiari ſermone oratio recedit, ut ad uſum amplius transfer nequeat. Tale eſt illud ibidem:

Si ante lucem ire occipias à meo primo nomine,
Concubium ſit noctis, priuſquam ad poſtremum perveneris.

Creſcit tamen frigidum, cum addit alter,

Opus face eſt & viatico ad tuum nomen, ut tu prædicas.

Quæ ſi pedem unum extra ſcenam feras, protinus putiſſent: n que ad uſum applicari poterunt. Qualia nec Scipio, nec Lælius, fl nobilitatis, vel in ſcena approbaſſent. Plutarchus certe, extra liber lium theatra ac doctorum, libere relegat. Ridiculi enim ac ineptiſſi qui plebeis tantum ſcribi comœdiam exiſtimant; cum non min eruditis ſcribatur. Quod & Flaccus ſcivit; qui non ſine cauſa,

Creditur, ex medio quia res arceſſit, habere
Sudoris minimum; ſed habet comœdia tanto
Plus oneris, quantò veniæ minus.

Deinde autem Plauti & Doſſeni utitur exemplo, quos ſecuros judiciis doctorum ait. Et hæc ad divinum, ut jam dixi, ac ſubact in his principem, cujus nec judicium nec cæterorum ignorare tempeſtate potuit, & cujus judicium vereri debuiſſet, niſi idem orum fuiſſet. Jam illa Epicharmi imitatio, ut feſtiviſſima, ita, ſit frequens, frigore non caret: quæ fit, cum vel falſa opponun aut ſubjectum idem eſt cum prædicato. Ut eum Epicharmus di

Τόκα μὲν ἐν τηνεῖς ἐγὼ ἦν, τόκα δὲ παρὰ τηνοις,
Tunc inter illos ego eram, tunc apud illos.

Eis enim idem dicit: quæ eſt fraus in verbis præter expect onem. Idem autem eſt cum prædicato ſubjectum: ut in illis C cul. Act. IV. Scen. IV.

Quoi homini Dii ſunt propitii, ei non eſſe iratos puto.

Sticho:

E malis multis, malum quod minimum eſt, id minimum eſt ma

Captivis:

Hos quos videtis ſtare captivos duos,
Hi ſtant, non ſedent.

Quæ jam docti collegerunt. Unde & iſtam ſummi critici c ram meruit:

Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi
Dicitur.

Quanquam ſane alibi non invenuſte iis uſus eſt Quæ Mena tamen, & imago ejus, de quo nunc agitur, Terentius. tanq cum periculo conjuncta, ſerio fugerunt. Hæc pro viro ma Horatio; neque adverſus Plautum dicta ſunt, quem amamus, f cimus, diligimus, ac veneramur. Verum ut judicium ſic acua ſimul ut acuti iſti, quod videntur ſibi, ita facetiſſimum ſcripto ament, legant, tractent, atque ediſcant (quod & recte & ordi iis fieri fatemur, neque enim ſatis commendari poteſt) ut nec p & ubique veteribus probaſſe ſe meminerint; &, quod hic præ ſpectamus, de Horatio ejuſque criſi, minus libere loquantur: rentii autem miram, ac prope ineffabilem amœnitatem, el

m, judicium, ac venuſtatem, intelligere paulatim diſcant. Cujus redibiles lepores, ut Joſephus Scaliger dicebat olim, vix cenmus eruditorum quiſque videt. Ne cum illo ſimul & Afranium, iquum comicum, condemnent, cujus veriſſimum atque abſoum extat judicium:

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Nobis eruditi ignoſcent, quod hæc fuſius: ſi cogitent præſertim, nus veri critici eſſe ac cenſoris, non literulam ejicere alibi, aut ocentem ſyllabam damnare, vocem tollere alibi, aut emene, ſed ſincere de auctoribus ac rebus judicare: quod & ſolidæ abſolutæ eruditionis eſt. Quô, ni fallor, omnes aſpiramus; ue ulla in re magis antiquitas præivit nobis. De auctoribus em comicis, uter melius judicare potuerit, is ne qui ætate illa it, quo ad ſummum culmen poëſis pervenit, qui poëta ſummus, mus criticus, familiariter cum Cæſare Auguſto ac Mæcenate it, eorumque atque aliorum quotidie de his judicia audivit; an hodie harum rerum plane imperiti judicant; ipſi viderint.

dem lib. De Conſtitutione tragœdiæ; ubi de morato agitur ſermone.

Onge autem omnibus palmam in hac parte Terentius præripuit. Cujus, ſine ſumma voluptate, moratum nec legere nec recordari poſus ſermonem. Sane præ reliquis ſcriptoribus decorum intellexit: ac ſolus quæ ab Ariſtotele rhetoricorum ſecundo de moribus præclare obata ſunt, divinitus expreſſit; veræ Muſarum delicia, & ſcenæ voas. A cujus elegantia, venuſtate, lepore, venere, quo quis longius , eo minus cum urbanitate commercii habet. Quod ubique vir ctæ naris Horatius inculcat: & quod optime hac ætate Scaliger r, ante hunc Eraſmus; ante utrumque Varro intellexit: qui, In mentis Cæcilius palmam poſcit, in Etheſin Terentius, in ſeribus Plautus. *Argumentum eſt fabula. Hæc laus prima eſt. Secunſunt mores. Hæc ſecunda eſt. Poſtremum eſt ſermo. Hæc poſtrema Quanquam cur ſermonem præferret Plautinum Varro, alibi nobis di eſt: cum ut nimius ſermonis priſci ſuo tempore amator, ab antiquis ur. Qui pro* argumentis, patheſi *legerunt, quia laus hæc à Chariſio iariter Cæcilio tribuitur; neque intellexerunt, quid eſſet argumen, neque eundem in utroque ſimul poſſe laudari. Ecce mores mitis viri:*

——— credo, hercule: nam ingenium tuum novi
Liberale; Sed vereor, ne indiligens nimium ſies.

acundi.

Hei mihi, quid faciam? quid agam, quid clamem, aut querar?
O cœlum! O terra! O maria Neptuni!

doleſcentis, qui in proſpera fortuna:

Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Jupiter!
Nunc eſt profecto, interfici cum perpeti me poſſum,
Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine.

is qui in adverſa verſatur:

Quid hoc (malum) infelicitatis, nequeo ſatis decernere,
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:
Primus porro obnuntio: ægre ſolus, ſi quid ſiet, fero.

mina honeſta, quæ adulterii maritum convincit:

——— an

——— an quidquam hodie eſt factum indignius?
Qui mihi ubi ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.

Et quæ ſequuntur. Vides ſermones, qui, quod eleganter ſint morati, intimos ſenſus pertentant. Hoc intereſt, quod pro perſonarum ratione, quibus gravioribus tragœdia utitur, iſti quoque variant.

PETITUS
DE ORDINE COMOEDIARUM PUBL. TERENTII.

OMnia non ſunt planà atque liquida. Primam omnium Andriam eſſe, liquet ex Donato Præfatione in Andriam. *Hæc prima acta eſt Ludis Megalenſibus*, &c. Suetonius Tranquillus in vita Terentii: *Scripſit comœdias ſex, ex quibus primam Andriam, cum Ædilibus daret.* Quod & teſtantur hi verſus in Andriæ Prologo:

Favete, adeſte, æquo animo, & rem cognoſcite:
Ut pernoſcatis, & quid ſpei ſit reliquum:
Poſthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint vobis prius.

Editam teſtantur cum Didaſcaliæ, tum Suetonius, M. Marcello Cn. Sulpitio Coſſ. hoc eſt, anno ab urbe condita DLXXXVIII.

Hecyra ſemel atque iterum exacta, tertio ſtetit; unde factum ut quo loco edita primum ſit à Terentio, non ex vero proditum ſit à Donato, Præfatione in hanc comœdiam: *Factaque & edita quinto loco, Cn. Octavio & T. Manlio Coſſ.* Atqui ſi facta editaque eſt Cn. Octavio, T. Manlio Coſſ. non igitur quinto loco: nam Cn. Octavius & T. Manlius Conſules fuerunt Anno ab urbe cond. DLXXXI. Ergo facta eſt poſt Andriam, quam edidit Terentius anno proximè præcedenti: proinde Hecyra ſecunda eſt ordine fabularum, quas fecit Terentius.

Tertia fuit Heautontimorumenos, ut conſtat ex Didaſcaliis quæ in fronte illius leguntur, in hæc verba: *Acta tertia, M. Juvent. M. Sempronio Coſſ.* Qui conſules fuerunt anno ab urbe cond. DXC.

Sequitur quarta Phormio, de qua Didaſcaliæ: *Facta eſt L. C. Fannio, M. Valerio Coſſ.* Quod etiam teſtatur Donatus, Præfatione in hanc fabulam: *Edita eſt quarto loco M. Valerio, & C. Fannio Coſſ.* Poſt Phormionem quinta eſt edita Eunuchus, iiſdem Coſſ. iiſdem Ædilibus; habes id ex Didaſcaliis, & Donati Præfatione in hanc fabulam: Anno nimirum ab U. C. DXCIII.

Bis eodem die producta in ſcenam, tertium denique acta: primum, octo millibus ſeſtertiûm, numeratum eſt poëtæ.

Adelphœ ſexta eſt comœdia à Terentio facta, eaque edita Lucio Anicio, M. Cornelio Coſſ. hoc eſt, anno ab U. C. DXC. Ludis funebribus L. Æmilii Pauli, ut habes in Didaſcaliis. Iiſdem Ludis funebribus relata eſt Hecyra, ſed non placuit, ut eſt in Didaſcaliis. Prius tamen in ſcenam producta eſt Hecyra, quam Adelphœ, ut colligo ex Donato, qui dicit: *& factam & editam quinto loco.* Male, ut audivimus: niſi perinde habueris primam illius editionem, Cn. Octavio, T. Manlio Coſſ. quaſi omnino edita non eſſet, cum neque ſpectata, neque acta tunc ſit: neque male dices quinto loco, cum producta eſt his ludis funebri-

Æ

ilii Pauli ante Adelphœ. Quare audiendus non eſt Donatus, eam *ſecundo loco actam dicit etiam tum rudi nomine poëta, itaque pronuntiatum*, Adelphœ Terentii, *non* Terentii Adelphœ: *quod uc de fabula magis nomine poëta; quam de poëta nomine fabula mendaretur.* Quæ futilis argumentatio eſt: nam nulla fabula- Terentii pronunciata eſt Terentii, exempli gratia, Phormio, utontimorumenos, antequàm tertium edoceretur Eunuchus. ne obſervat Donatus Præfatione in Eunuchum, tertium editam e poſt Adelphorum editionem.

ARGUMENTA HILIPPI MELANCHTHONIS N PUBLII TERENTII COMOEDIAS.

IN ANDRIAM.

Ullus eſt omnino ſcriptor in Latina lingua, quem tantopere cognoſci, ediſcique retulerit, atque Terentium. Nam cùm a virtus in oratione ſit propriè loqui, nec proprii ſermonis cem meliorem Terentio habeamus, dignus planè eſt, in quo iſcendo plurimum operæ ac ſtudii ponamus. Et ab iis qui do- pueros, ſuperſtitioſam etiam diligentiam in hoc auctore enar- requiro. Primùm prodeſt monere, quæ comœdiæ natura ſit, e ſpectarint comœdiarum auctores: nomen unde factum ſit. hæc quidem Donatus copiosè expoſuit. Convenit autem in- nnes, auctores comœdiarum voluiſſe & communium morum uum exemplа proponere: quibus velut admoniti, prudentiùs mus de rebus humanis, & genere orationis facundiam locu- e. Quæ inculcabunt profeſſores eò diligentius, ut ſciant pueri, x illis petere debeant, quem fructum facturi ſint legendis co- is. Nam quo propius cognorint & vim literarum, & utili- , eò impenſius juvat dicere. Porrò nomen comœdia factum t plurimi dicunt, ἀπὸ τῦ κώμυ, id eſt, à comeſſatione, & ὠδῆς, id eſt, à carmine: ut ſit convivale carmen. Nam viviis primùm jocoſo quodam carmine, civium vitia juventus s taxabat. Poſtea, ars acceſſit, & theatrorum conſuetudo. teles περὶ ποιητικῆς, de nominis origine aliter ſentit, nec piget ere ejus verba: ὡς κωμωδῶς ἀπὸ τῦ κωμάζειν λεχθέντας, ἢ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένης, ἀπὸ τῦ ἄστυς. Cætera Do- In recenſendis argumentis fabularum, conſilium poëtæ ā curâ exponendum eſt. Quarum perſonarum deſcriptiones nis admirationem mereantur, in quibus locis plurimùm com- ur poëta, ubi plurimum nervorum, plurimum eloquentiæ et: quos locos ita commendent pueris, ut & familiariter , & tanquam digitos ſuos nôrint. Et ob hanc cauſam fa- m omnium argumenta, veteri more, in πρότασιν, ἐπίτασιν, ν, partiantur, ut diſtributa faciliùs adſequatur juventus. utem fabulæ continent periculum quoddam: nuſquam enim locus eſt, niſi in dubiis rebus. Neque verò aliud eſt comœ- ſi humanorum conſiliorum & eventuum imago quædam. In periclitatur Pamphilus, ut Glycerio fidem promiſſam præſtet, am patri per errorem pollicitus eſt, futurum ſe in ejus pote-

ſtate,

ſtate, ac ducturum quam vellet. Eſtque hæc veluti στάσις fabul
Conſilia omnia, querelæ omnes, argumenta omnia huc referen
ſunt. Et tota fabula ſimilis eſt orationi generis ſuaſorii. Na
variè de tota cauſa conſultant ſenes, adoleſcentes, ac ſervi. S
ut argumentum propius cernere queant pueri, ordine ſingu
partes referemus.

Periculum protaſis.

Cùm amaret Pamphilus Glycerium. eíque fidem dediſſet duc
rum ſe eſſe uxorem, pater, qui amare filium compererat, conſili
capit abſtrahendi ejus à Glycerio, ſimulat ſe uxorem daturum, poſ
que ut ne filius id recuſet. Is cùm & patrem vereretur, & G
cerium deſerere parum pium judicaret, pendet animi, nec hab
quò ſe vortat. Ibi Davus intelligens ſimulari rem à patre, con
lit berili filio, ut polliceatur patri, ſe in ejus poteſtate futurum, p
riculi nihil eſſe, quandoquidem ſimulentur nuptiæ: filius obſe
tur, quanquam ægrè pollicetur patri ducturum ſe quam vellet.

Epitaſis.

Interea ſpargitur de Pamphili nuptiis rumor, reſciſcunt & n
lierculæ, quibus cum Glycerio conſuetudo erat. Et pater cum
filio quod voluerat extorſiſſet, non jam ſimulat rem; ſed ſeri
fabulam orditur. Chremetem orat, ut gnatam det uxorem f
ſuo: facilè impetrat. Hic de Pamphilo actum fuit: matu
nuptias pater ſtudet, & filius pollicitus erat ſe in patris pote
futurum eſſe. Quæſo, quomodo ex his turbis ſe explicet? q
faciat Pamphilus? Hic Davus, cujus imprudentiâ periculum
tractum erat, cum dolus non ſucceſſiſſet, Chremetem deter
nuptiis, fidem faciens amari aliam à Pamphilo.

Cataſtrophe.

At pater rem urget: & proceſſiſſet, niſi caſus, qui ſæpe plu
let quàm ratio, dubiis rebus opem attuliſſet. Venit quiſpiam C
qui docet Glycerium Chremetis filiam eſſe, gratum omnibus
tium. Nuptiæ ex ſententia Pamphili conficiuntur. Vide ex qu
periculo, caſu evaſerit Pamphilus!

Eſt autem in more Terentio, in prima ferè ſcena longa narra
commemorare occaſionem fabulæ: atque eas narationes pl
fecerunt veteres. Sic in Andria exponit Pamphili amores, & p
concilium, quo is filium à Glycerio divulſurus erat. In re
ſcenis pergit conſilium exequi. Sunt aſperſa narrationi illi p
multa rhetorica ornamenta. Eſt enim mirabiliter aucta co
moratione morum, ſtudiorum, ſodalitii Pamphili, qua occa
Pamphilus deperire in Glycerium cœperit, ubi pater id pri
deprehenderit. Hæc accuratè expendet profeſſor, & velim
immodicè etiam anxium eſſe τῇ πολυπραγμοσύνῃ interpretem.
enim modis omnibus efficiendum, ut mirentur, ut ament
auctorem pueri. Id ita fiet, ſi rectiſſimè intellexerint. Exige
ab ipſis pueris, ut ſuo marte argumenta fabularum conda
locos aliquos retexant, & pluribus exponant, & tanquam
refingant: quæ exercitatio, præterquàm quòd familiariorem
poëtam facit, facundiam etiam alit. Finguntur hîc cordati
Davus veterator, honeſta ac pia mente præditus adoleſcens
philus. Verùm ut Pamphili ingenium rectius perſpici poſſet,
aliquanto plus in fabula turbæ eſſet, confertur cum eo Ch

phili dissimillimus: nihil moderatum in hoc, nihil consilii: rà in illo moderatiora omnia penè, quàm vel ætas poscit, sinit amor.

n primis mirentur eloquentiam poëtæ in Pamphili querelis, in s narrationibus, consultationibus, & objurgationibus. Ab his mplis & verba, & figuras Latini sermonis, & dicendi rationem escant petere adolescentes: felicius haud dubiè collocaturi ope-, quàm si interea, velut formicæ Indicæ, aurum conveherent.

IN EUNUCHUM.

Omœdiæ ut hominum vitam, casus, consilia imitentur, peri- cula continent, quòd & consiliis, & fortunæ, in periculis imè locus est. Itaque cum discutere periculum ratione con- ant personæ, finguntur varia consilia, in quibus alia fallunt, felicia sunt. Sæpe plus casus potest, quàm ratio. Dominatur in rebus fortuna.

uperiori fabula proposuit modesti adolescentis exemplum: is fficio suo honestè consultat. Hic nulla sunt honesta exempla, um honestum consilium. Nam meretricii amores describuntur: oc exemplo cernant juvenes, tanquam in speculo, amentiam smodi amatorum. Est autem duplex propemodum fabula. terea geminum argumentum recenseo.

rimas Thraso in hac fabula tenet. Ei cum pollicita esset Thais, ram se sui copiam dies aliquot, fallitur is tamen; eaque pro- fabulæ est. Cum Thrasone confertur Phædria: nisi enim em haberet Thraso, nihil periclitaretur in amore.

itasis fabulæ est, cum minatur ille se oppugnaturum vi ædeis dis.

ataſtrophe ridicula est. Nam Thraso jam fractus, precibus trat, ut aliqua saltem in parte apud Thaidem hæreat. Porrò hæc fabula varia est, multúmque habet turbarum, casu exori- lius tumultus: vitiatur virgo, quam Thaidi miles donarat. est læta ejus quoque periculi catastrophe. Nam uxor datur adolescenti, qui eam compresserat.

Thrasonem ridiculum amatorem fingeret, addit Gnathonem, jus mores mirificè depingit, ut ardelionem agnoscas.

superiori fabula plurimæ sunt consultationes, & tota ferè con- in genere deliberativo. Hic plus est expostulationum, & ac- orio seu judiciali generi similior est. Nullum autem vitæ ge- est, ubi non plurimum Thrasonum reperias: neque ulli ferè s humanis perniciosiores sunt, quàm id genus, si contingat rare. In templis, in aulis, in rebus publicis omnibus omnia ent, ut emereantur vulgi plausum. Quare diligenter est in- da, contemplandáque Thrasonis imago in hac fabula, ut discas, n sint inepti, quàm nihili ardeliones isti. Somnia verius homi- quàm homines dicas. Refert autem conferre cum hac similes bi descriptiones: qualis est apud Martialem Attali, apud Ca- n Suffeni: nec piget adscribere, ut ediscant pueri.

AD VARUM.

Suffenus iste, Vare, quem probè nosti,
Homo est venustus, & dicax, & urbanus,

Idemque

Idemque longè plurimos facit verſus:
Puto eſſe ego illi millia, aut decem, aut plura
Perſcripta; nec ſic, ut ſit, in palinxyſto
Relata: chartæ regiæ, novi libri,
Novi umbilici, lora rubra, membranæ
Directa plumbo, & pumice omnia aquata.
Hæc cum legas, tum bellus ille, & urbanus
Suffenus, unus caprimulgus, aut foſſor
Rurſus videtur: tantum abhorret ac nutat.
Hoc quid putemus eſſe? qui modò ſcurra,
Aut ſi quid hac re triſtius videbatur,
Idem infaceto eſt infacetior rure.
Simul poëmata attigit, neque idem unquam
Æquè eſt beatus, ac poëma cum ſcribit:
Tam gaudet in ſe, tàmque ſe ipſe miratur.
Nimirum idem omnes fallimur: neque eſt quiſquam,
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Poſſis: ſuus cuique attributus eſt error,
Sed non videmus manticæ quod in tergo eſt.

IN ATTALUM.

Declamas bellè, cauſas agis, Attale, bellè,
Hiſtorias bellas, carmina bella facis
Componis bellè mimos, epigrammata bellè:
Bellus grammaticus, bellus es aſtrologus:
Et bellè cantas, & ſaltas, Attale, bellè:
Bellus es arte lyræ, bellus es arte pylæ.
Nil bene cum facias, facis attamen omnia bellè.
Vis dicam quid ſis? magnus es ardelio.

IN HEAUTONTIMORUMENON.

TAnta hujus fabulæ elegantia eſt, ut plerique à Lælio, quo temporibus Romæ nemo fuit, eloquentior, ſcriptam exiſti rint: & poëta ipſe teſtatur in hac puram eſſe orationem, q laude nulla poteſt amplior excogitari. Quid eſt enim admirabi quàm ſermo elegans & venuſtus? Neque prædicaturus hoc p fuerat comicus, niſi novam, inſignem, & pene divinam ſerm elegantiam eſſe judicaſſet. Depingit autem parentum vitia, Menedemus liberaliter amantem Cliniam juſto inclementius tra adoleſcentem modeſtum & frugi. Quem poſtquam domo e victum jurgiis & contumeliis, multo impotentius deſiderat: multifariam hic peccat. Huic ſeni opponit Chremetem mo rem: ſed quem poſtea videas multo plura quàm Menedemum care. Primùm is nunquam olfecit perditè amare filium, & pilari ſe à ſcorto ſumptuoſo. Pôſt ubi reſciſcit multo fert i tentius id mali, quàm illa ſolebat Menedemus: ut agnoſcas ita accidere, ut foris, non domi ſapiamus.

Epitaſis.

Porrò quia fingebat poëta velut oculis captum Chremetem, inſignia filii vitia non cernat, adducit patri ob oculos filii ami idque hîc periculi eſt, ne reſciſcat Chremes, Bacchidem filii cam eſſe. Huc omnia conſilia, omnes dolos ſervuli refere Et à Chremete prius argentum emungitur Bacchidi numeran

m comperit filii rem agi. Fallitur autem, cum fingitur Bacchis Cliniæ. In prima fabulæ parte, ubi Menedemum confirmat emes, oratio eſt deliberativi, ſeu ſuaſorii generis, qua hîc con-tur, erigit, monet animi ægrum vicinum. In reliqua fabulæ te, quæ periculum continet, res omnis tranſlatione rhetorica ur: quia quæ ad Chremetis filium pertinent, omnia imputan-Menedemi gnato. In primis admirabilis eſt hic ſervulus, cujus idiſſimis conſiliis neutiquam reſpondent eventus. Nec vulga-de ſuo conſilio ſibi ipſe placet, cum ait: *Hic me magnificè eſ-*, &c. Eſt ea mirifica omnino imago humanorum & conſili-m & eventuum. Fallunt enim ferè aſtutiſſima conſilia morta-Sicut Ciceronem fefellit eventus belli, adverſus Antonium epti. Extant exempla in hiſtoriis innumerabilia.

IN ADELPHOS.

Protaſis.

Ripuerat Æſchinus lenoni mulierculam, fratri gratificatus, qui illam amabat. Id poſtquam reſcivit Demea, aſpero & in-modo ingenio pater, de eo peccato cum Mitione, cui Æſchi-dederat adoptandum, expoſtulat, queriturque ejus indulgen-orrumpi. Periclitantur itaque Æſchinus & ſervuli, quomodo ni ſatisfiat, quomodo celetur, Demea ne Cteſiphonis pecca-reſciſcat. Neque enim tam ipſe ſibi, quàm frater curæ eſt. ræterea amabat ingenuam quandam Æſchinus, cui fidem dede-uxorem ſe ducturum eſſe, quæ poſtquam raptam audivit pſal-, graviter perturbata eſt, metuens ne deſereretur. Habet hæc mira conſilia, miras technas ſervi, quibus fallitur Demea.

Epitaſis.

eſciſcit Demea vitium oblatum eſſe ingenuæ ab Æſchino, ea de re miram tragœdiam excitat. Magis commovetur, poſt-deprehendit Cteſiphoni cum Pſaltria rem eſſe. Miſerè etiam tur Æſchinus, cum in diſcrimem venit, ne uxore excidat.

Cataſtrophe.

æ turbæ omnes prudentia & manſuetudine Mitionis ſedantur. as itaque in hac fabula ſenes habent. Confertur enim cum o & inclementi patre urbanus & comis pater. Et huc omnia ant, ut appareat in re domeſtica, publica, commerciis homi-, ubique nullam eſſe neque utiliorem, neque gratiorem virtu-comitate. Conſtat autem hæc comœdia, magna ex parte ac-ionibus & excuſationibus: crebras habet querelas, & penè ca πάθη. Quare imprimis conducit ejus lectio ad locupletan-facundiam.

IN HECYRAM.

Protaſis.

Xorem duxit Pamphilus, cum Bacchidis meretriculæ amore tan-topere teneretur, ut duobus menſibus uxorem ne attingeret em. Poſtea per conſuetudinem animus victus eſt: cœpit placere . Porrò cum ipſe peregrè abeſſet, illa domum redit ad matrem, ibi parit menſe ſeptimo poſtquam nupſiſſet Pamphilo. Eam celat & affines & patrem anus. Ubi Pamphilus redit, comperit riſſe, Hic graviter adeò commovetur, cum aliunde concepiſſe

ex-

existimaret. Et cum per sese dolent res Pamphilo (amabat enim m
lierculam) tum molestum est ab ea divelli: neque enim honest
erat reducere. Periclitatur itaque Pamphilus, quomodo honestè d
mittat uxorem, neve illius peccatum proderet. Hæc fabulæ Pr
tasis est.

Epitasis.

Instant pater & socer, inscii quid accidisset, ut domum reduc
præsertim cum nec socrus, nec mater, id quod senes falso suspic
fuerant, obstarent. Quanquam autem permoveri non posset Pa
philus ut reduceret, tamen causam constantissimè dissimulat. I
eò, ut putent Bacchidis amore devinctum, alieno ab uxore animo e

Catastrophe.

Bacchis accersita, fidem facit nihil sibi cum Pamphilo rei e
Hic autem prodendum peccatum uxoris fuit, aut reducenda: veri
casu periculum discutitur. Fortè enim Philumenæ annulum soc
in digito Bacchidis conspexit, quem olim Pamphilus stupratæ
tenebris Philumenæ detraxerat. Is annulus testatur ex Pampi
puerum susceptum esse. Ita redit in gratiam cum uxore Pamp
lus. Jucunda est cum uxoribus senum concertatio, quæ mo
sæpe errore & falsis suspicionibus fieri ut dissentiant conjuges.
primis autem insignis est humanitas & fides Pamphili in hac fabu

IN PHORMIONEM.

Protasis.

CUM Antipho, absente patre, in puellam quandam unicè
periret, nec posset ea potiri, nisi uxorem duceret (erat e
civis Attica) fortè nuptiæ confectæ sunt technis sycophantæ cu
dam Phormionis. Is enim ex composito diem dicit Antipho
fingit puellam ei cognatam esse, neque quenquam aliam pro
rem cui nubat. Facilè est vincere non repugnantem. Ita legi
ducere cogitur Antipho.

Epitasis.

Non probatur avaro patri, ubi rediit, factum: ut qui malebat
opulentam aliquam & dotatam obtrudere. Quare cum Phorm
expostulat, cur in has nuptias se absente filium conjecerit. T
dem paciscitur etiam mercedem, minas triginta, si receperit ad
puellam. Ibi verò & Antipho in discrimen venit, ne per eam
ditionem, ipse unicè charam & jucundam conjugem amitter

Catastrophe.

Interea domum redit & patruus Antiphonis, his fidem
puellam Antiphoni nuptam, ex se in Lemno susceptam esse,
cum muliercula quadam consueverit: gaudetque ita casu ceci
se absente, ut is duceret, quem maximè ipse generum cup
& paulo antè ambibat. Ita fit ut & Antipho retineat uxorem
nuptiæ patri probentur.

Secunda Catastrophes pars.

Porro triginta minæ quos ludos reddidere! Has extorserat P
mio, quanquam dissimularet dandas alteri adolescenti Phædri
citharistriam mercaretur: & jam perierat pecunia: quam cu
poscunt senes, sycophanta prodit Chremetem apud uxorem, &
consuesse cum alia quadam peregrè, simulque impetrat, ut
driæ id argentum condonetur. Estque ridicula admodum κατα
pars, ubi mulier maritum objurgat, parùm memorem fidei

P

P. TERENTII
CARTHAGINIENSIS AFRI
ANDRIA,
CUM
Interpretatione & Annotationibus.

Ludis Megalenſibus, M. Fulvio & M. Glabrione Ædilibus Curulibus. Egerunt L. Ambivius Turpio, & L. Attilius Præneſtinus. Modos fecit Flaccus, Claudii filius, tibiis paribus, & imparibus: dextris, & ſiniſtris. Et eſt tota Græca. Edita M. Marcello, & Sulpitio Conſulibus. Anno ab urbe condita DCLXXXVII. *Ante Chriſtum natum* CLXII.

ANNOTATIONES.

ANDRIA.] Hæc Comœdia prima Terentii nominatur Andria, ab Andro Inſula Maris Ægæi (*l' Archipelague*) hodie *Andrò*.

Ludis Megalenſibus.] Exhibita in ludis Scenicis Cybele magnæ Deorum matri ſacris.

M. Fulvio, & M. Glabrione Ædilibus.] Ædiles erant Magiſtratus Romæ, ex eo dicti, quòd ædes ſacras & privatas curabant; ut antiquoque, & ludos, & ſpectacula publica, populo exhibebant; propterea Fabulas, Tragœdias, & Comœdias à Poëtis emebant, & mandabant. Primò Ædiles ex plebe creabantur: deinde duo ex Patriciis adjuncti; qui curules nominati ſunt, quòd honoris causâ curiam curru veherentur: in quo ſella curulis erat impoſita, in quâ conſiderent.

Modos fecit Flaccus.] Id eſt, numeros commentus eſt Canticorum, qui poſt ſingulos Actus cantabantur, eoſque diſtinguebant.

Tibiis paribus, & imparibus: dextris, & ſiniſtris.] Tibiæ dextræ, & ſiniſtræ dictæ ſunt à latere unde inflarentur. Pares ſunt dextræ, & ſiniſtræ; ſi ſolis dextris, vel ſolis ſiniſtris canebatur: impares, ſi unâ dextrâ, alterâ ſiniſtrâ. Tibiæ impares dictæ ſunt, quia ut numero inæquales erant, ſic etiam ſono differebant. Nam dextra pauciora habebat foramina, ac proinde ſonum graviorem: ſiniſtra plura, idcircò ſonus erat acutior. Quod ſi dextra, & ſiniſtra jungerentur; ſonus erat mixtus ex gravi, & acuto. Dextræ quoque Lydiæ dicebantur; ſiniſtræ Sarranæ à Sarra, quæ aliter Tyrus dicta eſt, unde Sarranum oſtrum, pro purpurâ Tyriâ. Dextra, & ſiniſtra dictæ ſunt Phrygiæ. Lydiæ conveniebant rebus gravibus; Sarranæ, ſive ſiniſtræ jocis. Phrygiæ adhibebantur, ſi jocis gravitas miſceretur. Hæc fabula Andria acta fuit tibiis paribus, partim ſolis dextris; partim ſolis ſiniſtris: nec enim ſemper in tota fabula iiſdem modis utebantur; ſed ſæpe eos mutabant: quod cum fiebat, adſcribi ſolebat. M.M.C. hoc eſt, mutantur modi Cantici.

Et eſt tota Græca.] Id eſt argumenti Græci, nam in ea inducuntur Græci, cunctaque ſcribuntur ſecundum ritus Græcorum. Græcæ Comœdiæ dicuntur Palliatæ, ut Latinæ Togatæ: nam Græci ſuper Tunicam Pallium inducebant; Latini verò Togam.

Edita M. Marcello.] Priſcum quidem, & primum fuit inſtitutum Romanorum, per annos Regum & Conſulum, tempora notare: mos verò, numerare res geſtas ab annis Urbis conditæ, ſerò cœpit.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

SIMO, ſenex, a ſimo naſo nominatus. Simi iracundi.
SOSIA, Libertus. A σώζειν, ſervare, in bello ſervatus.
DAVUS, Servus. A Patria, Davi enim iidem ac Daci.
MYSIS, Ancilla. A Patria Myſia.
PAMPHILUS, adoleſcens. A τὸ πᾶν, & φίλος; omnium amic
CHARINUS, adoleſcens. A χάρις, gratioſus.
BYRRHIA, Servus. A πυῤῥὸς, rufus.
LESBIA, obſtetrix. A Leſbo patria ferace vini ſuaviſſimi.
GLYCERIUM, amica Pamphili. A γλυκερὸς, dulcis.
CHREMES, ſenex. A χρεμπτίζω, ſcreare, quod ſenes ſcreare ſole
CRITO, hoſpes Andrius. A κριτὴς, judex.
DROMO, Lorarius. A δρόμος, curſus.

ARGUMENTUM ANDRIÆ.

CHREMES Athenienſis profecturus in Aſiam, commiſit cu diæ fratris ſui Phaniæ Paſibulam filiolam ſuam. Poſtea Pha fugiens bellorum motus, quibus tunc Græcia ardebat, ſequ fratrem ſuum in Aſiam; ſed, naufragio facto ad Andrum Inſulam, excipitur hoſpitio a quodam cive; & non ita multo poſt moritur. vis hoſpes Paſibulam, orbam Phaniâ patre, educat cum Chryſide f eamque nominat Glycerium; tandemque ipſe quoque decedit e t Chryſis vero inops, & a cognatis neglecta, Athenas navigat; obl ſecum Glycerio: ubi cum aliquandiu vitam toleraſſet nendo lan & texendo telam, ad poſtremum, victa blanditiis, & promiſſis ab centum, incepit facere quæſtum corpore. Pamphilus autem Sim filius inter cæteros ad eam ventitabat; iſque amore Glycerii acc primus, ſoluſque cum illa rem habuit, deditque fidem ex ſe gravida eam ducturum uxorem. Erat autem & Chremeti altera filia Ph mena; hanc ille bonâ Pamphili impulſus famâ, ſpondet Simoni rem pro filio Pamphilo, ejus rei inſcio: & de communi ſenum ſent dies conſtituitur faciendis nuptiis. Interea Chryſis moritur, & Chr cognoſcit Pamphilum habere Glycerium (quam ignorabat eſſe ſ ſuam) loco uxoris. Quapropter negat ſe ei daturum filiam uxo Pamphilus, ea re intellecta, gaudet ſummopere. Contra Simo ejus ingenti dolore afficitur: attamen eum diſſimulat, fingitque ſ rare nuptias, quaſi mox futuras, ut animum filii exploraret, vu uxorem, an recuſaret; hoc cogitans, ſe, ſi negaret, juſtam habit cauſam eum objurgandi, cogendique: quod ſi ei obſequeretur, ſe Chremetem placaturum, atque ita nuptias factum iri. Itaque teriens apud forum, ſecuro & nihil tale metuenti filio; Pamp inquit, uxor hodie tibi ducenda eſt: abi domum, & para te. verbis attonitus adoleſcens, quid faceret, aut conſilii caperet neſci

n Davus ſervus, cognitâ Simonis mente & aſtutiâ, perſuadet phílo ut patri dicat ſe paratum eſſe uxorem ducere: hac enim ra- eum omnem præciſurum patri occaſionem ſe objurgandi; nec ta- eſſe verendum, ne nuptiæ fiant; nunquam enim Chremetem ei ſe- repudiato filiam ſuam uxorem daturum. Verum longe res aliter re. Simo enim exorat Chremetem, & Pamphilus in verarum arum diſcrimen injicitur: at forte fortuna, eo ipſo die Glycerium is menſibus peperit filium; quem Davus, ut impediret nuptias, it foribus Simonis. Chremes in eum incidit, & cognoſcit natum ex Pamphilo; hanc ob rem eum generum rejicit. Inde turbæ mæ concitantur; donec Crito Andrius, Chryſidi genere proximus, nas advenit, ad petendam ejus hæreditatem. Ejus interventu mes agnoſcit Glycerium, antea dictam Paſibulam, eſſe ſuam ; quam vehementer amatam a Pamphilo, dat ei uxorem; & menam alteram filiam collocat Charino ſodali Pamphili. Ita- uptiæ ingenti omnium lætitiâ celebrantur.

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

rorem falsò creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
idaque facta, dat fidem, uxorem sibi
hanc: nam aliam pater ei desponderat
am Chremetis: atque, ut amorem comperit,
at futuras nuptias; cupiens, suus
haberet animi filius, cognoscere.
suasu non repugnat Pamphilus:
x Glycerio natum ut vidit puerulum
nes, recusat nuptias, generum abdicat:
filiam Glycerium insperatò agnitam
amphilo hanc, aliam Charino conjugem.

INTERPRETATIO.

Pamphilus Simonis filius, pudicitiæ Glycerii, filiæ Chremetis, vitium offert: Hæc falsò credebatur ſoror Chryſidis meretriculæ ex Andro inſulâ; quam Glycerium cùm gravidam feciſſet Pamphilus, dat ei fidem ſe hanc uxorem ducturum: nam pater Simo illi deſponderat aliam Chremetis filiam, nomine Philumenam: utque reſcivit Simo filium captum eſſe amore Glycerii, fingit nuptias ſe illi parare mox , volens deprehendere animum Pamphili de uxore ducenda; ille ſuaſu Davi ſervi, ait moni, ſe quam is dederit uxorem lubenter accepturum: ſed ut Chremes vidit puerulum e ex Glycerio, Pamphilum generum rejicit, nuptias recuſat: mox filiam Glycerium cum t præter ſpem, dat eam Pamphilo; aliam nomine Philumenam dat etiam in uxorem

ANNOTATIONES.

ha eſt brevis explicatio rem compre- à περιέχειν, comprehendere, com-

C. Sulpitii.] Sulpitius Apollinaris, ille eſt, qui à Gellio ſæpe laudatus, Pertinacem Imperatorem literas docuit.

PROLOGUS.

CUM primum Terentius Poëta animum applicuit ad faciendas Comœdias, credidit hunc ſibi tantum laborem imponi, ut Comœdiæ, quas feciſſet, populum delectarent. Verum animadvertit, multo aliter quam putaverat, evenire: nam in prologis ſcribendis, cogitur uti opera aliter atque convenit: cum argumentum fabulæ non exponat, ſed reſpondeat criminationibus Lucii Lavinii veteris Poëtæ malevoli. Nunc autem animum attendite, de qua re adverſarii hunc vituperent. Menander Poëta Comicus Græcus feçit Perinthiam & Andriam Comœdias: Qui unam earum noverit, ambas noverit; adeo ſimili ſunt factæ argumento, ſed diſſimili tamen ſermone, & modo loquendi. Terentius fatetur quidem ſe tranſtuliſſe ex Pe Comœdia Græca Menandri, in ſuam Comœdiam Andriam Latinam quæ ſibi commoda vi hiſque uſum tanquam ſibi propriis. Hanc rem iſti culpant: ideoque diſputantes aiunt, in eſſe fabulas Comicas corrumpi, alteram alteri immiſcendo.

POETA, cum primum animum ad ſcrib
dum appulit,
Id ſibi negotî credidit ſolum dari,
Populo ut placerent, quas feciſſet fabulas.
Verùm aliter evenire multò intelligit:
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, ſed qui malevoli
Veteris Poëtæ maledictis reſpondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæſo, anim
advortite.
Menander fecit Andriam & Perinthiam:
Qui utramvis recte nôrit, ambas noverit.
Non ita ſunt diſſimili argumento, ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ ac ſtylo.
Quæ convenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atque uſum pro ſuis.
Iſti id vituperant factum, atque in eo diſputa
Contaminari non decere fabulas.

ANNOTATIONES.

Prologus eſt oratio, quæ ad ſpectantes ante fabulam habetur: eſtque vel commendatitius, vel relativus, vel argumentativus, vel mixtus. Commendatitius, eſt, quo fabula, vel Poëta commendatur: relativus ſive anaphoricus eſt, quo maledicta adverſario, aut gratiæ populo referuntur: argumentativus, ſive hypotheticus, eſt quo argumentum fabulæ narratur: mixtus eſt, qui plura horum, aut omnia in ſe continet. Hic Prologus eſt anaphoricus, ſive relativus, defenſionem Poëtæ adversùs malevolorum accuſationes ſuſcipiens.

1 *Appulit.*] Appellere proprie eſt, ex alto mari in portum invehi: cui contrarium eſt ſolvere, cum funibus ſolutis, navis e portu diſcedit.

5 *Operam abutitur.*] Abutitur prologo Terentius, quoniam non explicat argumentum, quod vere prologi eſt officium; ſed reſpondet malevolis, quibus facit invidiam.

9 *Menander.*] Fuit Poeta Græcus, princeps novæ Comœdiæ, de quo Ovidius, lib. I. Am.

Dum fallax ſervus, durus pater, impr
Vixerit, & meretrix blanda; Menan

Ad ejus exemplum Terentius ſe co
ideò dimidiatus Menander à C. Cæſa
natus fuit.

Perinthiam.] Perinthia Comœdia
dri dicta à Perintho urbe Thraciæ,
ra eſt Volaterrano, *Rodeſto* Bellonio,
Caſtaldo.

In Andriam ex Perinthia tranſtuliſ
natus ait Terentium primam Scenam P
Menandri in ſuam Andriam tranſtuliſ

Contaminari non decere fabulas.]
minari res dicitur, cum alteri rei in
cetur, ut neutra incorrupta maneat.
lib. IV. *Contaminari ſanguinem ſuo*
confundique jura gentium rebantur.
vinius vitio dabat, quod Ter
batur ex Menandro ea quæ in
faciebant, & ex multis Comœdi
faceret.

nt næ intelligendo, ut nihil intelligant:
ùm hunc accuſant, Nævium, Plautum, En-
ſant, quos hic noſter Autores habet: (nium
um æmulari exoptat negligentiam
s, quam iſtorum obſcuram diligentiam.
c ut quieſcant, porro moneo, & deſinant
icere, malefacta ne noſcant ſua.
e, adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,
noſcatis, ecquid ſpei ſit reliquum,
c quas faciet de integro Comœdias,
ndæ, an exigendæ ſint vobis prius.

Certe dum nimium intelligentes videri volunt, oſtendunt ſe nihil intelligere: nam cum hunc Poetam noſtrum reprehendunt, etiam reprehendunt inſignes Poëtas Latinos, Nævium, Plautum, Ennium; quorum autoritatem Terentius ſequitur; quorum imitari exoptat liberam, & negligenti ſimilem in transferendo curam, potius, quàm iſtorum ſervilem, & affectam in reddendis verbis operam præ nimia diligen-

ram. Verum his denuncio, ut in poſterum taceant quieti, & deſinant maledicere, ne a ſua videant manifeſta omnibus fieri. Vos quidem, ſpectatores, favete; adeſte benevoli, & ttenti hanc Comœdiam; ut perſcienter noſcatis, quæ ſpes habenda ſit de reliquis, quas de a faciet: utrum debeatis eas ſpectare, an è ſcena excludere.

ANNOTATIONES.

uorum æmulari exoptat negligentiam.] modus alius eſt ſervilis, alius verò Servilis ille eſt, cum quaſi ſuperſtidam, ab eo, quem imitandum nobis us, ne tranſverſum quidem digitum udemus: idcircò Horatius ait;

atores ſervum pecus! at mihi ſæpe
ſæpe jocum veſtri movêre tumultus!

mitatio eſt, quando non verbum verus, ſed ſic aliena tractamus, ut non is habeantur, ſed agnoſcantur pro nde Horatius in Arte:

Ne verbum verbo curabis reddere fidus Interpres.

Subaudiendum (*ut*). Quo loco non negat fidi eſſe Interpretis verbum verbo reddere; ſed negat boni imitatoris eſſe id facere, ut vult quoque Seneca Epiſt. LXXXV. Similis debet eſſe imitator, quomodo filius, non quomodo imago. Certe operæ pretium erit hanc epiſtolam perlegere. Eadem ſentit Terentius.

27 *Exigendæ.*] Id eſt, expellendæ. Sic idem Terentius in Prologo Hecyræ, Partim earum ſum exactus: partim vix ſteti.

ACTUS I. SCENA I.

SIMO. SOSIA.

OS iſtæc intro auferte: abite. Soſia,
Adeſdum: paucis te volo. *So.* dictum
puta:
ut curentur recte hæc. *Si.* imo aliud.
quid eſt,
ibi mea ars efficere hoc poſſit amplius?

Si. *Vos ſervi tollite iſta, quæ emi apud forum, & inferte ea in ædes: feſtinate. Soſia, accede: paucis verbis volo tecum loqui.* So. *Puta te jam mihi dixiſſe, quod volebas, & me id intelligere: nempe ut hæc obſonia, quæ emi-*

pparentur. Si. *Imo aliud eſt.* So. *Quid eſt aliud præter hoc, quod tibi mea ars effi-*

ANNOTATIONES.

S.] Actus majores ſunt fabulæ parminores. Actus vocantur, quia quoque Actu ſunt actiones. Scena nificat *tentorium*; nam priſcis temte uſum Theatrorum, ſub frondibus, & umbraculis agebant. Scenæ in fabula ſunt, cum novarum perſonarum egreſſus & ingreſſus fiunt è Scena in Theatrum.

2 *Paucis te volo.*] Duplex hic defectus orationis, nam, *Verbis*, & *Alloqui* deſiderantur.

Si. *Nihil istâ tuâ arte opus mihi est ad hanc rem, quam paro facere: sed his virtutibus (quas semper cognovi in te esse positas) fide & taciturnitate in secretis celandis.* So. *Expecto, quid velis me facere.* Si. *Ego, postquam te emi tunc, cum puer esses, scis, ut in conditi ne servilite semper habuerim clementer, & moderatè: feci ut esses libertus mihi Patrono, non amplius servus Domino. Præmium quam potui maximum, libertatem, dedi tibi; quoniam libenter, ut liberi homines solent; non invitè, ut servi serviebas mihi.* So. *Id in memoria habeo.* Si. *Nollem non factum esse.* So. *Lætor, si quid bene de te merui; aut adhuc mereo, quod probes, Simo; & id tibi placuisse in beneficii loco habeo. Verùm hæc quæ dicis mihi molesta sunt: nam hæc ista longa recensio tuorum in me beneficiorum est quasi exprobratio, & accusatio facta in eum, qui accepti beneficii oblitus est. Sed age dic semel, & breviter, quid est, quod velis me facere.* Si. *Ita faciam, dicam. Hoc ab initio te monitum volo: hæ nuptiæ, quas credis esse veras, veræ esse à me simulantur.* So. *Cur simulas igitur?* Si. *Rem omnem à principio audies, simulque cognosces quæ sit ratio vitæ filii, & quod meum consilium. Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum quid facere in hac re te velim. Nam, Sosia, is filius meus postquam egressus est ætatem adolescentiæ; major ei vivendi arbitrio suo libertas concessa est. Nam antea quomodo quis scire, aut noscere ingenium ejus, dum ætas puerilis, metus, magister ei moderabantur, Dromonis causam præcidebant?* So. *Ita est ut dicis.* Si. *Et quod plerique omnium adolescentium solent facere, ut animum ad aliquod exercitationis genus adjungant, aut equos alere, canes venaticos, aut Philosophis operam dare: ex his omnibus studiis nullum vehementer alia affectabat, & tamen his omnibus mediocriter studebat:*

Si. Nihil istac opus est arte ad hanc rem qua
Sed iis, quas semper in te intellexi sitas, (pa
Fide, & taciturnitate. *So.* expecto, quid velis
Si. Ego postquam te emi a parvulo, ut serv
Apud me justa & clemens fuerit servitus, (
Scis: feci e servo ut esses libertus mihi,
Propterea quod serviebas liberaliter.
Quod habui summum pretium persolvi tibi.
So. In memoria habeo. *Si.* haud muto fact
So. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo;
Id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam.
Sed mî hoc molestum est: nam istæc comme
Quasi exprobratio est immemoris beneficî. (
Quin tu uno verbo dic, quid est, quod me re
Si. Ita faciam. Hoc primum in hac re prædico
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
So. Cur simulas igitur? *Si.* rem omnem a p
cipio audies:
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Liberius vivendi fuit potestas. Nam antea
Quî scire posses, aut ingenium noscere,
Dum ætas, metus, magister prohibebant? *So.* i
Si. Quod plerique omnes faciunt adolescentu
Ut animum ad aliquod studium adjungant
equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philoso
Horum ille nihil egregie præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter:

ANNOTATIONES.

10 *Libertus.*] Libertus est servus manumissus à domino, *id est*, servitute liberatus; nam *manus* significat potestatem.

12 *Summum pretium.*] Libertas dicitur inæstimabilis à Jurisconsultis.

15 *Id gratum fuisse advorsum te.*] Advorsum hic significat erga.

16 *Sed hoc mihi molestum est.*] Apte ad hanc sententiam Cicero inquit; *Odiosum sane genus hominum, officia exprobrantium; quæ meminisse decet potius is, in quem collata sunt, non commemorare, qui contulit.*

25 *Excessit ex ephebis.*] Ἔφηβος est pars pueritiæ, prima adolescentiæ. Ephebus est, qui ad ætatem adolescentiæ pervenit, decimum quintum ætatis annum.

26 *Quî scire posses, aut ingenium.*] Ingenium ejus, qui in potestate est, noscere potest, cum is sui animi non sit rector, sed liceat, quod libet facere.

30 *Aut ad Philosophos.*] Ellipsis elegantiana: potest enim subintelligi; *animum* applicare.

idebam. *So.* non injuriâ: nam id arbitror
rime in vita eſſe utile, Ut *ne quid nimis.*
Sic vita erat: facile omneis perferre, ac pati,
n quibus erat cumque una; iis ſeſe dedere,
um obſequi ſtudiis, advorſus nemini,
nquam præponens ſe aliis: ita facillime
invidia invenias laudem, & amicos pares.
Sapienter vitam inſtituit: namque hoc tempore
equium amicos, veritas odium parit.
Interea mulier quædam abhinc triennium
Andro commigravit huic viciniæ,
piâ & cognatorum negligentiâ
ta, egregia forma, atque ætate integra.
Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
Primum hæc pudice vitam, parce, ac duriter
bat, lanâ ac telâ victum quæritans:
poſtquam amans acceſſit, pretium pollicens,
s, & item alter; ita ut *Ingenium* eſt omnium
ninum a labore proclive ad lubidinem;
epit conditionem, dein quæſtum occipit.
tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
uxêre illuc ſecum, ut una eſſet, meum.
met continuo mecum: Certe captus eſt:
et. Obſervabam mane illorum ſervulos
entes, aut abeuntes: rogitabam, Heus puer,
ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam An-
driæ (Cliniam
d erat nomen. *So.* teneo. *Si.* Phædrum, aut
bant, aut Niceratum; nam hi tres tum ſimul
bant. Eho, quid Pamphilus? quid? ſym-
bolam

Gaudebam hoc ingenio eum eſſe. So. *Non ſine cauſa gaudebas: nam id arbitror in primis utile in vita eſſe,* Ut nequid agas ſupra modum. Si. *Sic ejus vitæ inſtitutum erat: facilitate & ſuavitate morum, omnes perferre ac pati, quibuſcumque unà converſabatur; horum voluntati ſeſe accomodare, eorum obſequi ſtudiis, nemini repugnans, nunquam ſe illis præferens: quæ ratio facilis eſt ad laudem comparandam, & amicos ſibi conciliandos.* So. *Sapienter vitam inſtituit: namque, ut tempus eſt,* Obſequium amicos, veritas odium parit. Si. *Interea dum Pamphilus ſic honeſte vivebat, tres abhinc annos, fœmina quædam ex Andro inſula, in hanc viciniam ſe contulit, egeſtate, & negligentia propinquorum coacta, eximia formæ ſpecie, & florenti ætate.* So. *Hei timeo, ne quid iſta Andria apportet mali.* Si. *Primum hæc pudice, frugaliter, & laborioſe vivebat, nendo lanam, & texendo telam victum quærens. Aliquot Amantes acceſſerunt pretium libidinum pollicentes; ita ut ingenium eſt omnium hominum a labore proclive ad libidinem: conſenſit pollicitus, deinde cœpit quæſtum corpore facere. Qui tunc illam amabant, forte (ita ut fit) filium meum perduxerunt ad Chryſidem, ut una cum illis convivaretur. Egomet ſtatim mecum cogitare: Captus eſt certe amore, habet vulnus. Obſervabam mane illorum ſervulos entes ad Pamphilum, aut abeuntes. Sæpe ab his quærebam, Heus, puer, dic, quæſo, quis heri dem habuit? Nam hæc Andria ſic nominabatur.* So. *Scio.* Si. *Reſpondebant Phædrum, iam, aut Niceratum; nam hi tres ſimul amabant Chryſidem. Eho! dicebam, quid Pamſecit? quid fecit?*

ANNOTATIONES.

Cum quibus erat cunque.] Tmeſis eſt, io pro cum quibuſcunque erat.

Huic viciniæ.] Id eſt, in hanc vicinam. pro Accuſativo, ut Nonius & Priſcianotarunt. Donatus legit, *hûc viciniæ.*

Hei vereor.] Hei, interjectio timentis tis.

Habet.] Vulneratus eſt. Tranſlatio ab theatro; ubi cum Gladiatores vulnus unt, habere dicuntur, Virg. 12. Æn. *Hoc habet: hæc melior magnis data victima divis.*

57 *Heus.*] Adverbium vocantis.

58 *Dic ſodes.*] Priſcianus ait verbum eſſe defectivum, pro, ſi audes: ſis, pro, vis. Precationem, vel exhortationem denotat.

61 *Symbolam dedit.*] Dicitur ſymbolum, & ſymbola, à συμβάλλω, confero. Inter alia ſignificat., eſt pecunia, quæ erogatur à quolibet convivarum. Latine, Collecta. Gallice, *l'Eſcot*, Anglicè, Shot or Club.

(respondebant) partem suam contulit ad convivium, cœnavit; gaudebam hæc audiens. Similiter alio die interrogabam: comperiebam nihil agi quicquam, quod ad Pamphilum attineret. Certe putabam eum satis à me exploratum esse, & magnum exemplum continentiæ exhibere: Nam qui cum' hominibus talis ingenii conversatur, neque tamen eorum consuetudine ad libidinem impellitur; crede jam posse ipsum vitæ suæ moderamen & regimen habere. Cùm hoc mihi pergratum erat, tum omnes una voce omnia bona mihi de illo dicebant, & me fortunatum omninò esse prædicabant, qui filium haberem tam bonæ indolis. Quid pluribus verbis opus est? Hoc secundo rumore adductus Chremes, cupide me convenit, ut unicam suam filiam cum grandi dote uxorem daret filio meo. Placuit conditio mihi: itaque promisi sponsione filium meum ducturum Chremetis filiam. Hic nuptiis faciendis constitutus est dies. So. *Quid ergo impedit, quominus reipsa hæ nuptiæ fiant?* Si. *Audies. Circiter dies paucos, quibus hæc acciderunt, Chrysis hæc vicina moritur.* So. *O factum bene! Beatum me reddidisti: metui Pamphilo ab istius Chrysidis consuetudine.* Si. *Tunc temporis filius meus frequenter aderat in domo mortuæ, cum illius amatoribus; apparabat una funus: aliquando collachrymabatur. Ego tunc id mihi. Sic cogitabam: Hic ob conversationem brevis temporis mortem hujus mulieris ægre fert adeo, ut si familiaris ei longo tempore fuisset: quid si eam amasset? quid me facturum pater sum, causâ non faciet? Hæc ego officia putabam esse ingenii humani, & benigni. Quid te pluribus verbis detineo? Egomet quoque ejus causâ in funus prodeo, nondum habens cognitum de amore.* So. *Hem, quid est?* Si. *Tu audies. Exportatur cadaver. imus. Interea inter mulieres, quæ ibi aderant, forte unam aspicio adolescentulam, formâ.* So. *Bonâ sanè.* Si. *Et vultu, Sosia, adeo modesto, adeo eleganti, ut nihil supra dici possit.*

Dedit, cœnavit; gaudebam. Item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. Enimvero spectatum satis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ:
Nam qui cum ingeniis conflictatur ejusmodi,
Neque commovetur animus in ea re; scias
Tum jam ipsum habere posse suæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omn
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus est? hac fama impulsus Chre
Ultro ad me venit, unicam gnatam suam
Cum dote summâ filio uxorem ut daret.
Placuit: despondi. Hic nuptiis dictus est dies.
So. Quid obstat, cur non veræ fiant? Si. aud
Fere in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
Chrysis vicina hæc moritur. So. ô factum be
Beâsti: metui a Chryside. Si. ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chrysidem, una ad
frequens;
Curabat una funus: tristis interim, (m
Nonnunquam conlachrymabat. Placuit tum
Sic cogitabam: hic parvæ consuetudinis
Causâ mortem hujus tam fert familiariter:
Quid si ipse amâsset? quid mihi hic faciet patri!
Hæc ego putabam esse omnia humani ingeni
Mansuetique animi officia. Quid multis mo
Egomet quoq; ejus causâ in funus prodeo, (
Nihil suspicans etiam mali. So. hem, quid est!
Effertur. imus. Interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte unam adspicio adole
tulam,
Formâ. So. bonâ fortasse. Si. & voltu, S
Adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra.

ANNOTATIONES.

66 *Conflictatur.*] Confligi, & conflictari res aliqua dicitur, cum ad aliam atteritur & affricatur. Ut cum lapis ad ferrum igniarii alliditur, ad eliciendam scintillam.

75 *Despondi.*] Per mutuas stipulationes & sponsiones matrimonia contrahebantur. Hinc *sponsalia, sponsus, & sponsa.*

90 *Effertur.*] Verbum funebre: f
enim corpora mortuorum alte ferri h
propinquioribus, ut Metellus elatus fu
liis tribus Consularibus, duobus Triu
bus, uno Censorio, & altero Prætore.

93 *Adeo venusto.*] Id est, pulchro:
nere. Venustas proprie de fœminis
dignitas de viris.

um mihi lamentari præter cæteras
ſt, & quia erat formâ præter cæteras
tâ, & liberali, accedo ad pediſſequas;
it, rogo: Sororem eſſe aiunt Chryſidis.
ſſit illico animum. At at, hoc illud eſt,
llæ lachrymæ, hæc illa eſt miſericordia.
am timeo, quorſum evadas. *Si.* funus interim
dit: ſequimur: ad ſepulchrum venimus:
em poſita eſt: fletur. Interea hæc ſoror,
dixi, ad flammam acceſſit imprudentius,
um periculo: ibi tum exanimatus Pamphilus
diſſimulatum amorem & celatum indicat:
rit: mediam mulierem complectitur:
lycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
illa, ut conſuetum facile amorem cerneres,
t ſe in eum flens quam familiariter!
id ais? *Si.* redeo inde iratus, atq; ægre ferens.
tis ad objurgandum cauſſæ: diceret,
eci? quid commerui, aut peccavi, pater?
eſe voluit in ignem injicere, prohibui:
i: honeſta oratio eſt. *So.* recte putas:
i illum objurges, vitæ qui auxilium tulit;
acias illi, qui dederit damnum, aut malum?
enit Chremes poſtridie ad me clamitans,
um facinus: comperiſſe Pamphilum
xore habere hanc peregrinam. Ego illud ſedulo
e factum: ille inſtat factum: denique
n diſcedo ab illo, ut qui ſe filiam
daturum. *So.* non tu ibi gnatum? *Si.* ne
æc quidem (cedo?
ehemens cauſſa ad objurgandum. *So.* quî
ute ipſe his rebus finem præſcripſti, pater.

Quia tunc mihi viſa eſt lamentari pluſquam cætera, & quia illa erat formâ omnium venuſtiſſimâ, & maxime ingenuâ; accedo ad ancillas, quæ illam ſequebantur; quæ ſit, ab his quæro: Sororem reſpondent eſſe Chryſidis defunctæ. Hoc reſponſum illicò mihi commovit animum. At at (mecum dicebam) hinc illæ lachrymæ fluebant, hæc res illa cauſa eſt, cur Pamphilus tam officioſus erat in curando funere; hæc excitavit illum ad tantam miſericordiam erga Chryſidem. So. *Quam timeo ad quem finem procedat tuus hic ſermo.* Si. *Interim exequiarum pompa progreditur: ſequimur: ad ſepulchrum venimus: in rogum poſita eſt: deploratur. Interea hæc ſoror, de quâ locutus ſum, ad flammam appropinquavit inconſideratius, ſatis cum periculo: ibi tunc exanimatus Pamphilus amorem, quem tantopere diſſimulaverat & celaverat, demonſtrat: Accurrit: mediam mulierem complectitur: Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum? Tunc illa reflexit ſe in eum admodum familiariter: ita ut quivis poſſet facile cernere amorem inter illos eſſe conſuetum.* So. *Quid ais?* Si. *Redeo inde iratus, ægre ferens ea quæ Pamphilus*

. Nec tamen ſatis cauſæ habebam ad illum objurgandum: hoc enim mihi dicere potuiſſet, ? quam pœnam commerui? quod peccatum commiſi, pater? Oppoſui me ei, quæ in ignem itare voluit: illam à morte liberavi: Honeſta excuſatio hæc eſt. So. *Recte putas: nam ſi rges, qui vitæ alicujus auxilium tulit; quid facias illi, qui dederit damnum, aut ma-. Venit Chremes ad me poſtera die, clamitans indignum facinus: ſe deprehendiſſe Pamphi-xore habere hanc peregrinam. Ego illud factum eſſe pernegare cœpi: ille inſtat factum: ita tunc diſcedo ab illo, ut ab eo, qui negaret ſe daturum uxorem filiam meo filio.* So. *ilium tuum ibi objurgaſti?* Si. *Ne hæc quidem cauſa ſatis valida fuit ad objurgandum. nihi, quæſo, cur non?* Si. *Nam is diceret mihi; Tu ipſe, pater, terminos conſtituiſti meis bus.*

ANNOTATIONES.

ma honeſta.] Id eſt eleganti. Horat. . I. —— *nec, ſi quid honeſti eſt, abetque palam; quærit quo turpia celet.* *rali.*] Sic liberale ingenium dicitur, nine dignum.

letur.] Cadavere in rogum collocato, à propinquis; unde deplorata corpo-rum dicuntur, quibus ultimus luctus perſolutus eſt. Eſt per metaphoram: Morbus deploratus, Ægroti deplorati, quibus nullo remedio ſuccurri poteſt: & deplorata Reſp. id eſt, everſa, de qua nihil melioris ſpei ſupereſt.

109 *Quam familiariter.*] Valla interpretatur per interjectionem: Quantum familiariter! & refert ad *flens.*

119 *Ego illud ſedulo.*] Goveanus legit, *Illi ego.*

Prope

Prope adeſt, cum alieno more vivendum eſt mi
Sine nunc meo me vivere interea modo.
So. Quis igitur relictus eſt objurgandi locus?
Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere,
Ea primum ab illo animadvertenda injuria eſt.
Et nunc id operam do, ut per falſas nuptias
Vera objurgandi cauſa ſit, ſi deneget.
Simul ſceleratus Davus ſi quid conſilî
Habet, ut conſumat nunc, cum nihil obſint
Quem ego credo manibus pedibuſq; obnixe om
Facturum: magis id adeo, mihi ut incommode
Quam ut obſequatur gnato. *So.* quapropter
rogas? (ſe
Mala mens, malus animus: quem quidem
Sed quid opus eſt verbis? ſin eveniat, quod
In Pamphilo ut nihil ſit moræ; reſtat Chre
Qui mihi exorandus eſt, & ſpero confore.
Nunc tuum eſt officium, has bene ut ad
Perterrefacias Davum: obſerves filium, (
Quid agat, quid cum illo conſilî captet. S
eſt:
Curabo. eamus jam nunc intro. *Si.* i præ, ſe

Prope adeſt tempus, quum vita mihi agenda erit ex voluntate alterius: ſine nunc meo me vivere arbitrio. So. *Quænam igitur alia occaſio opportunior ſe dari poteſt ad eum objurgandum?* Si. *Si propter amorem uxorem nolit ducere, hæc primùm punienda eſt mihi ab illo facta injuria. Et nunc id laboro, ut prætextu ſimulatarum nuptiarum, veram objurgandi cauſam habeam: ſi nempe uxorem recuſet. Tum etiam ut ſceleratus Davus, ſi quas fraudes excogitavit, eas totas effundat; quoniam mihi nunc nocere ejus non poſſunt doli: quem ego credo totis viribus conaturum magis certe propter id, ut mihi incommodet, quam ut obſequatur filio* So. *Quapropter?* Si. *Quæris?* mala mens, malus animus *ejus ad id credendum me impellunt: quem quidem ego ſi ſenſero meis conſiliis obſiſtere, acerbiſſime eum puniam. Sed quid pluribus verbis opus eſt? Sin eveniat id, ut in Pamphilo nulla ſit mora nuptiis; reſtat Chremes placandus, quem ſpero facile rum. Nunc tuum eſt officium, ut has bene ſimules fore nuptias: perterrefacias Davum: quid faciat filius, quid conſilii cum Davo capiat.* So. *Satis eſt: curabo ea, quæ mih Nunc jam introeamus domum.* Si. *Præcede, ſequar.*

ANNOTATIONES.

129 *Ea primum ab illo animadvertenda.*] Pro ejus injuria, ab eo illata: ſic Plaut. Foris concrepuit à Sene, id eſt, Senis. Lucret. Fulgor ab auro, pro *auri*. Cicero, in Epiſt. Reus à Milone. Id eſt, accuſatore Milone. Animadvertere injuriam pro punire. Cicero in Verrem: Ea ſunt animadvertenda peccata, quæ difficillime præcaventur.

135 *Magis id adeò.*] Adeò, pro *certe*, ſine dubio. Virg. 1. Georg.

Multum adeò raſtris glebas qui frangit inertes. Sæpe ſumitur pro *quoque*, maxime apud Plautum. Subjectum poſt *atque*, auget ſignificationem. Cicero pro Cluentio: De foro atque adeo de civitate ſublatus eſt. Apud ſæpe eſt particula ornativa, ſeu expl hil ad ſenſum conferens, ſed vel ad ornatum, vel ad metrum explendum Terentius infra: Propera adeò puer hinc à janua.

137 *Quem quidem ego ſi ſenſero.*] minatio per reticentiam, ſive veni irato hæc figura. Idem Ter Eun. Act. V. Sc. V. Ego te furcifer ſed iſtud, quicquid eſt, primum exp intelligendum, *puniam, ulciſcar*, vel mile.

ACTUS I. SCENA II.

Simo. Davus.

ON dubium eſt, quin uxorem nolit filius:
Ita Davum modo timere ſenſi, ubi nuptias
as eſſe audivit; ſed ipſe exit foras. (nitas
Mirabar hoc ſi ſic abiret: & heri ſemper le-
ar quorſum evaderet: 5
oſtquam audierat non datum iri filio uxorem
uo,
uam cuiquam noſtrûm verbum fecit, neque
egre tulit. (malo.
nunc faciet: neque, ut opinor, ſine tuo magno
Id voluit, nos ſic nec opinanteis duci falſo
audio, (opprimi,
nteis jam amoto metu, interea oſcitanteis
e eſſet ſpatium cogitandi ad diſturbandas
uptias: 11
e! *Si.* carnifex, quæ loquitur? *Da.* herus
ſt, neque prævideram.
ave! *Da.* hem, quid eſt? *Si.* ehodum, ad
ne. *Da.* quid hic volt? *Si.* quid ais? *Da.*
ua de re? *Si.* rogas?
n gnatum rumor eſt amare. *Da.* id populus
urat ſcilicet.
occine agis, an non? *Da.* ego vero iſtuc.
Si. ſed, nunc ea me exquirere, 15
patris eſt. Nam, quod antehac fecit, nihil
d me attinet.

Si. *Non dubium eſt mihi, quin filius neget ſe uxorem ducturum: adeo Davum modo timere ſenſi, ubi nuptias futuras eſſe audivit; ſed ipſe exit foras.* Da. *Mirabar ſi hæc heri ſimulatio de nuptiis, ſine cauſa excogitata, & pro nihilo foret: verebarque, quem haberet exitum continua ejus, & inuſitata lenitas: qui poſtquam audierat non datum iri filio ſuo uxorem filiam Chremetis; nunquam ulli ſervorum vel verbum dixit de hac re, neque id ægre ferre viſus eſt: hanc filii ſcilicet rejectionem.* Si. *At nunc dicet tibi, faciet; neque id, opinor, ſine tuo magno malo.* Da. *Sententia ejus fuit, nos nihil ſuſpicantes falſo ducere gaudio per hanc lenitatem inſolitam, & amoto metu nuptiarum, bene ſperantes, & deſidentes incurioſe nos prævenire, ne nobis ullum temporis ſpatium eſſet cogitandi aliquid, ad diſturbandas nuptias: Aſtute!* Si. *Carnifex, quæ loquitur?* Da. *Herus eſt, neque animadverteram.* Si. *Dave!* Da. *Hem, quid eſt?*

dum ad me. Da. *Quid hic vult?* Si. *Quid ais?* Da. *Qua de re quæris?* Si. *Rogas? qua-*
. Rumor eſt filium meum amare. Da. *Quaſi vero ea cura vulgus ſolicitet.* Si. *Adver-*
mum ad ea, quæ à me dicuntur, an non? Da. *Adverto.* Si. *Sed nunc me curioſe in-*
an filius amet, ſeverioris & durioris patris fuerit. Nam quod antehac fecit, nil mea refert.

Annotationes.

rabar.] Davus poſtquam de Soſia futu-
tias audivit, ædibus exiens hæc ſecum
loquitur.

ſcitanteis.] Oſcitare, ſive oſcitari, eſt hi-
perire. Oſcitatio negligentiam arguit.

mi.] Præveniri, occupari. Videtur
m eſſe ab ædificiis ruina incautos op-
bus.

ſtute!] Hoc geſtu & agitatione capitis
xit.

hodum.] Eſt interjectio ad ſe vocantis,
admirantis, ut infra: Eho, an tute
ſti hoc aſſimularier?

14 *Id populus curat ſcilicet.*] Expulſio ironica, quâ eludit Davus dictum Simonis, ita colligens (id populus non curat.) Ironia eſt Tropus, quo intelligitur contrarium ejus, quod dicitur, ab εἴρω, quod eſt dico; unde εἴρων, diſſimulator, qui aliter dicit ac ſentit.

15 *Hoccine agis, an non?*] Aliud agere proverbiali figura eſt, aliud cogitare. Gal. *Penſer ailleurs.* Ang. to think of another matter.

Sed, nunc ea me exquirere, iniqui patris eſt.] Ironia eſt; ſignificat enim non eſſe iniqui patris, cùm tam multa permiſerit, tandem ſub ipſas nuptias in filii mores inquirere.

Dum

Dum tempus adoleſcentiæ amorem permiſit, ſivi ut animum voluptatibus ſatiaret. Nunc hoc tempus aliam vitæ rationem affert, alios mores poſtulat. Dehinc poſtulo, ſive æquum eſt, te oro, Dave, ut in viam bonæ frugis redeat. Da. *Quid hæc verba ſignificant? non intelligo.* Si. *Omnes, qui amicas habent, inviti uxores accipiunt à Parentibus.* Da. *Ita aiunt.* Si. *Tum ſi quis ſibi ſumpſit magiſtrum ad amorem improbum, ipſum animum libidine jam ægrum ad deteriorem partem plerumque applicat.* Da. *Per Herculem, hæc quæ dicis non intelligo.* Si. *Non intelligis? Hem.* Da. *Non: Davus ſum, tardi ingenii ſervulus: non Oedipus, ænigmatum interpres.* Si. *Nempe ergo vis aperte me loqui, quæ reſtant mihi dicenda?* Da. *Id certe velim.* Si. *Si ſenſero te quidquam fallaciæ hodie conari, ad has nuptias impediendas; aut velle in iſto conatu oſtendere, quantum ſis aſtutus: virgis verberatum te in piſtrinum, Dave, conjiciam, quoad neci datus male pereas; ea conditione, eoque auſpicio, ut ſi te inde exemerim, ego pro te molam. Intellexiſtine quid hoc eſt? An nondum ne hoc quidem intelligis?* Da. *Imò perfectè intellexi: ita clarè expreſſiſti, ſine circuitione verborum.* Si. *In quavis alia, quam in hac re, me decipi potius ſim.* Da. *Meliora loquere, quæſo.* Si. *Irrides? nihil me lates. Sed prænuncio, ne temere quidquam doli conerts, neque tu dicas poſteà tibi non fuiſſe prædictum: cave tibi dico.*

Dum tempus ad eam rem tulit, ſivi animum
expleret ſuum. (poſtu
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mo
Dehinc poſtulo, ſive æquum eſt, te oro, Dave,
redeat jam in viam.
Da. Hoc quid ſit? *Si.* omnes, qui amant, gr
ter ſibi dari uxorem ferunt.
Da. Ita aiunt. *Si.* tum ſi quis magiſtrum cepi
eam rem improbum,
Ipſum animum ægrotum ad deteriorem par
plerumque applicat.
Da. Non hercle intelligo. *Si.* non? hem. *Da.* n
Davus ſum, non Oedipus.
Si. Nempe ergo aperte vis, quæ reſtant, me lo
Da. ſane quidem.
Si. Si ſenſero hodie quidquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus;
Aut velle in ea re oſtendi, quam ſis callidus:
Verberibus cæſum te in piſtrinum, Dave, de
uſque ad necem; (pro te mo
Ea lege atque omine, ut, ſi te inde exemerim,
Quid, hoc intellextin'? an nondum etiam ne
quidem? *Da.* imo, callide:
Ita aperte ipſam rem modo locutus: nil ci
tione uſus es. (del
Si. Ubivis facilius paſſus ſim, quam in hac re,
Da. Bona verba, quæſo. *Si.* irrides? nihil
fallis. Sed dico tibi,
Ne temere facias, neque tu haud dicas tibi
prædictum: cave.

ANNOTATIONES.

19 *Sive æquum eſt.*] Ironica correctio, ἰπαν-ορθωσις. Quæ tollit id quod dictum eſt, & pro eo, quod magis idoneum videtur, reponit.

23 *Hem.*] Interjectio eſt iraſcentis, aut indignantis.

Davus ſum, non Oedipus.] Allegoria ſumpta ab Oedipi & Sphingis fabula. Oedipus ſolus Sphingis ænigma ſolvit, ſcilicet, quid eſſet animal mane quadrupes, meridie bipes, veſperi tripes: quod quidem homo eſt.

28 *Te in piſtrinum, Dave, dedam.*] Piſtrinum locus eſt pinſendo frumento deſtinatus, ubi molæ truſatiles dictæ à trudendo, quæ impellebantur à ſervis, qui per convicium Aſini audiebant, & molæ quoq; contemptim præſepia. Aliæ erant verſatiles dictæ, quæ verſabantur à jumentis.

29 *Atque omine.*] Eſt ſignum futuri
tus. Plaut. in Caſina, Act. II. Sc. VIII.
omine it dies. Id eſt, auſpicatò, felici
id eſt, Omen eſt noſtrum, non adverſa

33 *Nihil me fallis.*] Id eſt, lates.
Eleg. 2. lib. IV. Triſt.
Nos procul expulſos communia gaudia
Id eſt, latent. Hor. *Segetis certa fides*
gentem imperio fertilis Africæ Fallit ſorte

34 *Neque tu haud dicas tibi non præ*
Goveanus legit, *Neque tu hoc*, non *haud*
tus ita ait: *Quicquid dicat Donatus le*
Hoc, *non*, Haud. Eſt enim ordo, &
neque, id eſt, & ne tu dicere poſſis
non prædictum, en prædico: cave.

ACTUS I. SCENA III.

DAVUS.

E Nimvero, Dave, nihil loci eſt ſegnitiæ,
neque ſocordiæ, (ptiis:
tum intellexi modo ſenis ſententiam de nu-
ſi non aſtu providentur, me aut herum
peſſundabunt.
quid agam, certum eſt; Pamphilumne
djutem, an auſcultem ſeni.
m relinquo, ejus vitæ timeo: ſin opitulor,
ujus minas;
erba dare difficile eſt. Primum jam de
more, hoc comperit:
nfenſus ſervat, ne quam faciam in nuptiis
allaciam.
ſerit, perii: aut ſi libitum fuerit, cauſam
eperit,
jure, quaque injuria, præcipitem me in
iſtrinum dabit.
c mala hoc mî accedit etiam: hæc Andria,
ſta uxor, ſive amica eſt, gravida e Pamphilo
ſt.
que eorum eſt operæ pretium audaciam:
inceptio eſt amentium haud amantium.
uid peperiſſet, decreverunt tollere:
gunt quandam inter ſe nunc fallaciam,
Atticam eſſe hanc. Fuit olim quidam ſenex

Certe, Dave, nullum tempus relictum eſt ſegnitiæ, neque ſocordiæ, quantum modo intelligere potui ſenis Simonis ſententiam de nuptiis Pamphili: quæ niſi caveantur aſtute, me aut herum Pamphilum oppriment. Nec quid agam certum eſt mihi; Pamphilumne adjutem opera mea, an ſeni, ejus patri obſequar. Si illum relinquo, timeo ne in vitæ periculum incidat: ſin opem fero, timeo ea, quæ minatus eſt mihi herus Simo, quem fallere difficile eſt. Primum jam comperit amare Pamphilum: iratus me obſervat, ne quam faciam fallaciam ad impediendum nuptias. Si ſenſerit me id feciſſe, perii; aut ſi ei libuerit, cauſam capiet, cur me, ſive jure, ſive injuriâ in piſtrinum dedat. Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: quod hæc Andria, ſive iſta uxor eſt, ſive amica, è Pamphilo gravida eſt. Et eſt pretium operæ, jucundumque audire eonum audaciam: nam ea res inceptio eſt amentium, non amantium. Quicquid

, ſive maſculum, ſive fœminam, decreverunt educare: & fingunt nunc inter ſe quandam , dicturi illam Glycerium civem eſſe Atticam. Fuit olim quidam ſenex.

ANNOTATIONES.

aut herum peſſundabunt.] Peſſum ire,
: Ut peſſum dare, perdere, & in ea-
nificatione, peſſum premere, ducta
à re maritima: Argumento eſt locus
Ciſt. Act. II. Scen. I. *Maritimis mori-
experitur: ita meum frangit amentem
niſi quia miſer non eo peſſum, mihi
perdito pernicies.* Idem Plautus in
t. IV. Scen. I. *Servum ratem eſſe aman-
um cenſeo; ut toleret, ne peſſum abeat.*
nte fine figurâ, Act. II Scen. III.
*Nunc eam cum navi ſcilicet, abiviſſe
ltum.* J. Gul. Veriſ. lib. IV. cap. iv.

Gloſſarium: *Peſſundat βυθίζει. Καταποντίζα, demergo, peſſundo.*

9 *Quo jure, quaque injuria.*] Id eſt, quocunque modo; ſive aliquo jure, ſive aliqua injuria.

12 *Eſt operæ pretium.*] Rem ſignificat factu, vel auditu, vel memoratu dignam.

14 *Decreverunt tollere.*] Id eſt, agnoſcere, ſuſcipere, educare. Infantes olim, ſimul ac nati erant, humi deponebantur. Ab humo vero tollebantur, & in ſinum recipiebantur. Qui non tollebantur, pro abdicatis, & projectitiis habebantur.

Mercator:

mercator: is nave fracta, tempeſtate ad Andrum inſulam ejectus eſt: is vita deceſſit: ibi tunc patrem Chryſidis aiunt Glycerium ejectam ad litus, parente orbam in ſuam tutelam recepiſſe: Fabulæ hæc ſunt. Mihi quidem, per Herculem, non fit veriſimile; veruntamen hoc ipſis commentum placet. Sed Myſis è domo Chryſidis egreditur. at ego hinc ad forum me confero: Pamphilum adibo atque alloquar, ne pater ei hujus rei ignaro ſuperveniat.

Mercator: navem is fregit apud Andrum in
lam:
Is obiit mortem: ibi tum hanc ejectam Chry
Patrem recepiſſe orbam, parvam: Fabulæ.
Mihi quidem hercle non fit veriſimile;
Atqui ipſis commentum placet.
Sed Myſis ab ea egreditur. at ego hinc m
forum, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater
prudentem opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

MYSIS. ARCHILLIS.

Audivi, ô Archillis, quæ præcipis jamdudum: Leſbiam obſtetricem adduci jubes. Sane, per Pollucem, mulier illa valde vinoſa eſt, & temeraria; nec ſatis idonea eſt, cui committere debeas mulierem primo partu; qui periculoſus eſt; tamen eam adducam. Spectate importunitatem hujus aniculæ. Archillis adeò inſtat, ut Leſbia quam citò adducatur: quia cum eâ compotare ſolet. Dii! date, precor, vires Glycerio ad feliciter pariendum, atque obſtetrici Leſbiæ induſtriam opportunam in educendo partu: ut in aliis mulieribus ſublevandis potius erret. Sed quidnam video Pamphilum exanimatum? Vereor quid hoc ſit. Ego ut ſciam, quidnam triſtitiæ hæc perturbatio illi afferat.

My. AUdivi, Archillis, jamdudum: Le
adduci jubes.
Sane pol illa temulenta eſt mulier, & temer
Nec ſatis digna, cui committas primo partu
lierem;
Tamen eam adducam. Importunitatem ſp
aniculæ:
Quia compotrix ejus eſt. Dii! date faculta
obſecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potius pe
locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum v
vereor, quid fiet.
Opperiar, ut ſciam, num quidnam hæc
triſtitiæ adferat.

ANNOTATIONES.

2 *Pol.*] Per Pollucem; Ædepol, per ædem Pollucis; Ædaſtor, per ædem Caſtoris: Mecaſtor; me Caſtor juvet: Hercle, per Herculem; Mehercule, me Hercules juvet.

Temulenta.] Id eſt, vino dedita, à vino, priſca lingua, Gellius, lib. xxiii.

ACTUS I. SCENA V.

PAMPHILUS. MYSIS.

HOccine eſt humanum factum aut inceptum? hoccine eſt officium patris? uid illud eſt?
ō deûm atque hominum fidem! quid eſt, non hæc contumelia eſt? (oportuit
n decrêrat dare ſeſe mihi hodie. Nonne ſe me ante? nonne prius communicatum ortuit?
Miſeram me! quod verbum audio?
uid Chremes? qui denegârat ſe commiſrum mihi
n ſuam uxorem: id mutavit, quia me mutatum videt?
bſtinate operam dat, ut me a Glycerio ſerum abſtrahat?
fit, pereo funditus.
hominem eſſe invenuſtum, aut infelicem enquam, ut ego ſum?
m atque hominum fidem! nullon' ego tis pacto affinitatem effugere potero? ot modis (Hem!
ptus, ſpretus? facta, tranſacta omnia. tus repetor: quamobrem? niſi ſi id eſt, d ſuſpicor:
monſtri alunt: ea quoniam nemini obdi poteſt,
me. *My.* oratio hæc me miſeram exanavit metu.
m quid ego dicam de patre? ah! (modo, ne rem tam negligenter agere? præteriens ud forum, Uxor tibi ducenda eſt, Pamhe, hodie, inquit: para:

Pa. *An hoc factum, aut inceptum contra filium, humanum eſt? an hoc officium eſt patris?* **My.** *Quid illud eſt?* **Pa.** *Deos, hominesque teſtor, ſi hoc contumelia non eſt, quid deinde nomine contumeliæ appellandum erit? Si pater conſtituerat mihi dare hodie uxorem, nonne ante de hac re certior fieri debui? Nonne conſilium & deliberationem participare?* **My.** *Miſeram me! quod verbum audio?* **Pa.** *Quid de Chremete dicam, qui denegaverat ſe daturum filiam ſuam in uxorem? Mutavit ſententiam, quia me animum immutaviſſe intelligit? itane obſtinate laborat, ut me miſerum à Glycerio abſtrahat? Quod ſi fit, pereo prorſus. Adeone quiſquam hominum inviſus eſt Veneri, & fortunæ, ut ego ſum? Prob Deûm, atque hominum fidem! Nullone ego pacto efficere potero, ut Chremes mihi affinis, & ſocer non ſit? Quot modis deſpectus, & ſpretus ab illo fui? Facta & tranſacta omnia in contrahendis nuptiis, poſtea repudiatus ſum. Hem, repudiatus repetor: Quamobrem? cauſam iproro, niſi forte illud eſt, quod ſuſpicor: nimirum Chremetis filia deformis eſt, & monſtro ſimilis: ea, quoniam ab omnibus reſpuivis ſæpius oblata, ad me recurritur.* **My.** *Oratio hæc me miſeram exanimavit meam quid ego nunc dicam de patre? Ah! tantine momenti rem, ut ſunt nuptiæ, tam ranſigere potuit? Ipſe præteriens modo in foro: Pamphile, inquit, uxor tibi ducenda eſt d para te:*

ANNOTATIONES.

m me! quod verbum audio?] Autotaine, exterretur Myſis.
eſtum.] Venus in talorum jactu inqui Venerem frequenter jaciebat, eſt, fortunatus, habebatur; contra invenuſtus; id eſt, infortunatus. Alii venuſtum eum dicunt, cujus genituræ domina ſit Venus; maxime ſi fuerit in Geminis, aut in proſperos Jovis radios inciderit: at in Leone, Ariete, & Virgine infelix eſſe perhibebatur.

Abi

abi domum. Sic loquens, id mihi visus mandare, Abi cito, & suspende te. Ad hæc verba obstupefactus sum: putasne me ullum verbum proferre potuisse, aut ullam excusationem, licet ineptam, fictitiam, & injustam? Mutus repente factus sum. Quod si quis nunc à me quærat, quid facerem, si ego id præsensissem? Respondebo, aliquid facerem, ne id facerem, ducerem uxorem; viderer-que consentire jussui patris. Sed nunc quid primum exequi debeo? Tot me impediunt curæ, quæ animum meum distrahunt in partes varias: amor, misericordia Glycerii, solicitatio, quâ urgeor, ut uxorem accipiam, Patris reverentia, qui mihi tam leniter permisit usque ad hunc diem arbitrio meo vivere: an ego committam, ut ei adversér? Hei mihi! incertum est, quid agam. My. *Misera timeo, quò tendat istud, incertum est, quid agam. Sed nunc maxime opus est, aut Pamphilum cum ipsa Glycerio, aut me aliquid de illa apud hunc loqui. Dum enim animus pendet dubius, levi impulsu in hanc vel illam partem ducitur.* Pa. *Quis hic loquitur? Mysis, salve.* My. *O salve, Pamphile.* Pa. *Ut se habet Glycerium?* My. *Quæris? partûs doloribus torquetur: & quia olim hic dies nuptiis constitutus est, de hac re anxia timet: tum autem ne deseras se.* Pa. *Hem, egone istud possim conari? ego illam miseram propter me decipi patiar? quæ mihi affectus animi sui, atque omnem vitam commisit: quam ego præter cæteras animo meo dilectam loco uxoris habuerim: egone sinam ita bene & pudice institutum, atque educatum, egestate coactum, aliâ vitæ ratione immutari? Non faciam.* My. *Non id timeo, si istud in tua unius potestate sit positum: timeo ut violentiam paterni imperii possis sustinere.* Pa. *Adeone me pusillanimum adeone ejus meritorum erga me immemorem, inhumanum, aut ferum, ut neque me tatis conjunctio, neque amor, neque pudor impellat, & admoneat, ut perseverem in fide*

Abi domum. Id mihi visus est dicere, Abi ci
suspende te. (pro
Obstupui: censen' ullum me verbum po
Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam,
quam? obmutui. (quis nunc me
Quod si ego resciissem id prius, quid facere
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. Sed
quid primum exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum an
divorse trahunt:
Amor, misericordia hujus, nuptiarum solli
Tum patris pudor, qui me tam leni pa
animo usque adhuc,
Quæ meo cunque animo libitum est, facere
ego ut advorser? hei mihi!
Incertum est, quid agam. *My.* misera time
incertum quorsum accidat.
Sed nunc peropus est, aut hunc cum ipsa, a
aliquid de illa adversum hunc loqui.
Dum in dubio est animus, paulo momento h
impellitur.
Pa. Quis hîc loquitur? Mysis, salve. *My.* o
Pamphile. *Pa.* quid agit? *My.* ro
Laborat e dolore: atque ex hoc misera
est, diem (autem hoc
Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ
Ne deseras se. *Pa.* hem! egone istuc conari
Ego propter me illam decipi miseram sinam
Quæ mihi suum animum atque omnem
credidit, (
Quam ego animo egregie caram pro ux
Bene & pudice ejus doctum atque eductum,
Coactum egestate, ingenium immutarier?
Non faciam. *My.* haud vereor, si in te
situm:
Sed vim ut queas ferre. *Pa.* adeon' me i
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut
Ut neq; me consuetudo, neq; amor, neq; pu
Commoveat, neque commoneat, ut servem

ANNOTATIO.

32 *Paulo momento.*] Metaphora à trutina: cum id quod ponderatur, in neutr
vergit, & incertum pendet.

Unum hoc ſcio, meritam eſſe, ut memor
eſſes ſui.
Memor eſſem? ô Myſis, Myſis, etiam nunc
mihi
ta illa dicta ſunt in animo Chryſidis
Glycerio. Jam ferme moriens me vocat:
ſi: vos ſemotæ: nos ſoli: incipit:
amphile, hujus formam atque ætatem vides:
clam te eſt, quam illi utræque res inutiles
pudicitiam & ad tutandam rem ſient.
ego te per hanc dextram oro, & ingenium
tuum;
am fidem, perque hujus ſolitudinem
teſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras:
n germani fratris dilexi loco,
æc te ſolum ſemper fecit maximi,
i morigera fuit in rebus omnibus:
i virum do, amicum, tutorem, patrem:
noſtra hæc tibi committo, & tuæ mando
dei.
mî in manum dat: mors continuo ipſam
ccupat:
i: acceptam ſervabo. *My.* Ita ſpero quidem.
d cur tu abis ab illa? *My.* obſtetricem ac-
erſo. *Pa.* Propera.
audin'? verbum unum cave de nuptiis,
morbum hoc etiam. *My.* teneo.

My. *Quid ſis facturus neſcio; ſed ego hoc unum ſcio, hanc meritam eſſe, ut memor eſſes ſui.* Pa. *Ut memor eſſem? O Myſis, Myſis! etiam nunc mihi dicta illa Chryſidis impreſſa ſunt in animo meo de Glycerio. Illa jam morti proxima vocavit me ad ſe: ego acceſſi ad eam: vos ſeceſſiſtis: nos ſoli remanſimus: ea ſic incipit loqui: Mî Pamphile, hujus formam eximiam & ætatem vides: nec te latet, quam illi utræque res iſtæ incommodæ ſint, & ad conſervandam pudicitiam & rem familiarem. Propter quod, oro te per hanc tuam dextram, & genium tuum; per tuam fidem, perque hujus ſolitudinem te obteſtor, ne abs te hanc ſepares, neve deſeras: Si te ut fratrem germanum dilexi, ſive hæc te ſolum ſemper maximi fecit, cæteris hominibus poſthabitis; ſive in omnibus rebus tibi morem geſſit: te iſti virum do, amicum, tutorem, patrem: bona hæc noſtra tibi committo, & tuæ commendo fidei. Chryſis hac oratione finitâ, mium tradit in manum: mors ſtatim ipſam invadit: Datam accepi: acceptam ſervabo. futurum id ſpero.* Pa. *Sed cur abis ab illa?* My. *Obſtetricem accerſo.* Pa. *Propera. diſne? Cave, ne illi unum verbum dicas de nuptiis, ne ad morbum, propter hoc, mdolor accedat.*

ANNOTATIONES.

ingenium tuum.] Alii, ut & Donatus, *nium.* Genius Deus eſt, in cujus tute-, à gignendo dictus, quòd ſtatim nos ſcipiat, & tueatur. Fuit autem hic odus, per Genium & dextram, anti-tus, & familiaris. Hor. Ep. vii. lib. I. *per Genium, dextramq; deoſq; Penates, & obteſtor.*

57 *Ne abs te hanc ſegreges.*] Segregare eſt à grege ſeparare. Sententia eſt, ne ſegreges, id eſt, repudies tibi junctam, neu deſeras ſolam, & orbam.

63 *Hanc mihi in manum dat:*] Id eſt, fit mihi uxor, & materfamilias, quæ in manu & viri poteſtate eſt.

ACTUS II. SCENA I.

CHARINUS. BYRRHIA. PAMPHILUS.

Ch. *Quid ais, Byrrhia? daturne hodie Philumena uxor Pamphilo?* By. *Datur.* Ch. *Quomodo id ſcis?* By. *Modò in foro id de Davo audivi.* Ch. *Væ miſero mihi! ut animus in ſpe atque timore antea uſque huc attentus fuit ad hujus rei exitum; ita poſtquam ſpes ſublata eſt, laſſus, cura exeſus oblanguet & ſtupefactus eſt.* By. *Quæſo ædepol, Charine, quoniam id fieri, quod vis, non poteſt velis id quod poſſit.* Ch. *Nihil aliud, quam Philumenam volo.* By. *Ah, quantò potius eſt, te id laborare, ut iſtum amorem Philumenæ ex animo tuo ejicias, quam hos ſermones habere, quibus cupiditas tua inutiliter inflammetur?* Ch. *Facile omnes cum ſani & valentes ſumus, utilia præcepta ægrotis damus. Tu ſi meo loco ſis, aliter ſentias, quam ſentis de amore meo.* By. *Age, age ut tibi videtur.* Ch. *Sed Pamphilum video. Decrevi omnia exquirere ad ſalutem, priuſquam pereram.* By. *Quid hic agit omnia exquiſiturus imprudens?* Ch. *Ipſum Pamphilum orabo: huic ſupplicabo: amorem meum vehementem huic exponam. Obtinebo, credo, ab illo, ut ad aliquot ſaltem dies nuptias ſuas differat. Interea aliquid, ut ſpero, accidet boni.* By. *Id aliquid nihil eſt.* Ch. *Byrrhia, quid tibi videtur? Adibone Pamphilum?* By. *Quidni? ſaltem ut, ſi nihil ab eo impetres, exiſtimet te ſibi paratum uxoris Philumenæ adulterum. Quid hinc in malum cruciatum, ſceleſte, cum ſuſpicione iſta?*

Ch. QUID ais, Byrrhia?
Daturne illa Pamphilo hodie nuptum[a]
By. Sic eſt. *Ch.* quî ſcis, Byrrhia?
By. Apud forum modo de Davo audivi. *Ch.* O
miſero mihi!
Ut animus in ſpe atque in timore uſque antè
attentus fuit;
Ita, poſtquam adempta ſpes eſt, laſſus, cura con
fectus ſtupet.
By. Quæſo ædepol, Charine, quoniam id fieri
quod vis, non poteſt,
Velis id, quod poſſit. *Ch.* nihil aliud, niſi Phi
menam volo.
By. Ah, quanto ſatius eſt, te id dare operam,
Quî iſtum amorem ex animo amoveas, quam
id loqui,
Quo magis libido fruſtra incendatur tua?
Ch. *Facile omnes, cum valemus, recta conſilia ægro
tis damus.*
Tu ſi hîc ſis, aliter ſentias. *By.* age, age ut
lubet. *Ch.* ſed Pamphilum
Video. Omnia experiri certum eſt prius, quam
pereo. *By.* quid hic agit?
Ch. Ipſum hunc orabo: huic ſupplicabo: amorem
huic narrabo meum.
Credo, impetrabo, ut aliquot ſaltem nuptias
trahat dies.
Interea fiet aliquid, ſpero. *By.* id aliquid nihil
eſt. *Ch.* Byrrhia!
Quid tibi videtur? adeon' ad eum. *By.* quid
ſi nihil impetres,
Ut te arbitretur ſibi paratum mœchum, non
duxerit.
Ch. Abin' hinc in malam rem cum ſuſpicione
iſtac, ſcelus?

ANNOTATIO.

a *Daturne illa nuptum?*] Dicitur nuptum, & nuptui dare, collocare viro virgi
Pa

Charinum video. ſalve. *Ch.* O ſalve Pamphile. te advenio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.

Neque pol conſilii locum habeo, neque auxilii copiam.

iſtuc quidnam eſt? *Ch.* hodie uxorem ducis? *Pa.* aiunt. *Ch.* Pamphile,

facis, hodie poſtremùm me vides. *Pa.* quid ita? *Ch.* hei mihi!

or dicere: huic dic, quæſo, Byrrhia! *By.* ego dicam. *Pa.* quid eſt?

Sponſam hic tuam amat. *Pa.* næ iſte haud mecum ſentit. ehodum dic mihi,

nquidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine? *Ch.* ah, Pamphile,

l. *Pa.* quàm vellem! *Ch.* nunc te per amicitiam & per amorem obſecro,

cipio, ut de ducas. *Pa.* dabo equidem operam. *Ch.* ſed ſi id non potes,

tibi ſi nuptiæ hæ ſunt cordi. *Pa.* cordi? *Ch.* ſaltem aliquot dies

r, dum proficiſcor aliquò, ne videam. *Pa.* audi nunc jam:

Charine, neutiquam officium liberi eſſe hominis puto,

is nihil promereat, poſtulare id gratiæ apponi ſibi.

as effugere ego iſtas malo, quam tu adipiſcier.

Reddidiſti animum. *Pa.* nunc ſi quid potes ut tu, aut hic Byrrhia,

e, fingite, invenite, efficite, quî detur tibi:

d agam, mihi quî ne detur. *Ch.* ſat habeo. *Pa.* Davum optume

: hujus conſilio fretus ſum. *Ch.* at tu hercle haud quidquam mihi,

a, quæ nihil opus ſunt ſciri: fugin' hinc? *By.* ego vero ac lubens.

Pa *Charinum video. ſalve, Charine.* Ch. *O ſalve Pamphile. Ad te confugio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium impetrare abs te cupiens.* Pa. *Neque pol habeo facultatem aliis conſulendi, neque poteſtatem auxiliandi. Sed quidnam eſt iſtud?* Ch. *Hodie uxorem ducis?* Pa. *Aiunt.* Ch. *Pamphile, ſi hoc facis, hodie me ultimum vides in vivis.* Pa. *Quid ita?* Ch. *Hei mihi! non audeo præ verecundia dicere: dic, quæſo, huic, Byrrhia!* By. *Ego dicam.* Pa. *Quid eſt?* By. *Hic Charinus ſponſam tuam Philumenam amat.* Pa. *Certe, valde à me diſſentit. Ehodum dic mihi, Charine, nunquid aliud amplius quam amor tibi cum illa fuit?* Ch. *Ah, Pamphile, nihil.* Pa. *Quam vellem fuiſſet!* Ch. *Nunc te per amicitiam noſtram, & per amorem meum erga Philumenam obſecro, primò ut ne eam ducas.* Pa. *Equidem id conabor facere, ne mihi ſit uxor.* Ch. *Sed ſi non potes id efficere, aut ſi hæ nuptiæ ex animo placent.* Pa. *Placent? ſcilicet?* Ch. *Saltem hos aliquot dies protrahe, dum aliquo me conferam, ne videam illas.* Pa. *Audi nunc jam: Ego, Charine, minime officium ingenui hominis eſſe opinor, poſcere gratiam ſibi haberi, cum nullo hanc officio promeruerit. Ego iſtas nuptias effugere magis cupio, quam tu eas aſſequi.* Ch. *Recreaſti mihi animum tuis verbis.* Pa. *Nunc ſi quid potes, aut hic Byrrhia, facite, invenite, efficite, ut modo tibi uxor Philumena detur: Ego ſtudebo, ut ne mihi detur.* Ch. *Sufficit mihi i.* Pa. *Davum opportune video, cujus conſilio confido.* Ch. *At tu hercule, Byrrhia, ſimilis es huic Davo. nihil quicquam mihi dicis, niſi ea, quæ ſcire me, non ſunt utilia: fugis hinc?* By. *Ego vero fugio, ac libenter quidem.*

ANNOTATIONES.

uam vellem!] Ut eſſet cauſa recuſandæ næ in uxorem.

rdi?] Repetitio ironica. Imo hæ mihi Pamphilo diſplicent.

fficite, qui detur tibi:] *Qui* pro *ut*, *aleo, & venio ad minus valentem, & i valeat fero*, Idem multis locis aliis.

38 *Haud quicquam mihi.*] Ellipſis. Subintellige *dicis.*

39 *Niſi ea.*] Scilicet, propter ea, quæ in principio retulit Byrrhia; Ch. *Daturne illa hodie Pamphilo nuptum?* By. *Sic eſt.* Ch. *Quî ſcis?* By. *Apud forum modò de Davo audivi.* Quæ verba meminit hoc loco Charinus ſe non libenter audiviſſe.

ACTUS II. SCENA II.

DAVUS. CHARINUS. PAMPHILUS.

Da. *Dii boni! quàm felicem, & gratum nuncium affero? Sed ubi inveniam Pamphilum, ut metum, in quo nunc eſt, ei auferam; ejuſque animum lætitiâ perfundam?* Ch. *Lætus eſt Davus, propter neſcio quid.* Pa. *Nihil eſt, quod lætetur: nondum hæc mala audivit de nuptiis, quæ mihi parantur.* Da. *Quem ego nunc credo, ſi acceperit ſibi ducendam eſſe Philumenam,* Ch. *Audiſne tu illum?* Da. *Toto me oppido exanimatum quærere. Sed ubi eum quæram? Quò nunc primum me vertam?* Ch. *Quid ceſſas hunc alloqui?* Da. *Abeo, cum hîc eum non invenio.* Pa. *Dave, accede, gradum ſiſte.* Da. *Quis homo eſt, qui me appellat? O Pamphile, te ipſum quæro. euge, ô Charine, ambo opportune adeſtis: vos alloqui volo.* Ch. *Dave, perii.* Da. *Imo, tu hoc audi.* Ch. *Prorſus de me actum eſt.* Da. *Quid tu timeas ſcio.* Pa. *Mea quidem hercle vita in gravi periculo verſatur.* Da. *Et tu quid timeas quoque ſcio.* Pa. *Nuptiæ mihi paratæ ſunt.* Da. *Et id ſcio.* Pa. *In hunc ipſum diem.* Da. *Me verbis enecas, quamvis quid ſentias intelligam. Tu, ô Pamphile, id metuis, ne ducas uxorem Philumenam; tu, Charine, ne non ducas.* Ch. *Intelligis id quod eſt.* Pa. *Iſtud ipſum eſt.* Da *Atqui iſtud ipſum, quod times, nullum in ſe habet periculi: me vide.* Pa. *Oro te, quam citò hunc mihi miſero timorem adime.* Da. *Hem, adimo: Charinus jam tibi filiam non dat uxorem.* Pa. *Quomodo id ſcis?* Da. *Ego ſcio.*

Da. DI boni! boni quid porto? ſed ubi i
veniam Pamphilum,
Ut metum, in quo nunc eſt, adimam; atque e
pleam animum gaudio?
Ch. Lætus eſt, neſcio quid. *Pa.* nihil eſt: nondu
hæc reſcivit mala.
Da. Quem ego nunc credo, ſi jam audierit
paratas nuptias,
Ch. Audin' tu illum? *Da.* toto me oppido exa
matum quærere.
Sed ubi quæram? quo nunc primum intenda
Ch. ceſſas alloqui?
Da. Abeo. *Pa.* Dave ades, reſiſte. *Da.* quis ho
eſt, qui me? ô Pamphile!
Te ipſum quæro. euge ô Charine! ambo opp
tune: vos volo.
Ch. Dave, perii. *Da.* quin tu hoc audi. *Ch.*
terii. *Da.* quid timeas, ſcio.
Pa. Mea quidem hercle certe in dubio vita
Da. & quid tu, ſcio.
Pa. Nuptiæ mihi. *Da.* & id ſcio. *Pa.* ho
Da. obtundis, tametſi intelligo.
Id paves, ne ducas tu illam; tu autem, ut d
Ch. rem tenes.
Pa. Iſtuc ipſum. *Da.* atqui iſtuc ipſum, ni
ricli eſt: me vide.
Pa. Obſecro te, quamprimum hoc me liber
ſerum metu. *Da.* Hem,
Libero: uxorem tibi jam non dat Chr
Pa. quî ſcis? *Da.* ſcio.

ANNOTATIONES.

1 *Di boni!*] Erant enim & Dii mali, ut Peſtis, Febris, Pallor, & Timor: quin & Impudentiæ, & Infamiæ templa poſita fuere.

12 *Ne ducas tu illam; tu autem, ut ducas.*] Poſt verba timendi, *Ne* pertinet ad fugienda: *Ut* ad cupita, pro quo dicimus, *ne non.* Ergo vir amicus timet, ne ægrotus moriatur; qui vero illius hæreditati inhiat, ti moriatur, vel, ne non moriatur.

13 *Me vide.*] Aſſeveratio promi Terentius etiam ea utitur in Phormione; *me vide.* Hoc etiam genere ſermoni utuntur, cum quippiam, aut non credet non intelligenti, perſuadere aut dem cupiunt.

us pater modo me prehendit: ait tibi uxorem dare ſeſe
die, item alia multa, quæ nunc non eſt narrandi locus.
ntinuò ad te properans, percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
te non invenio, ibi aſcendo in quendam excelſum locum.
umſpicio. nuſquam. forte ibi hujus video Byrrhiam:
o: negat vidiſſe: mihi moleſtum: quid agam, cogito. (hem,
eunti interea, ex ipſa re mî incidit ſuſpicio:
ulum opſonî: ipſus triſtis: de improviſo nuptiæ:
cohærent. *Pa.* quorſumnam iſtuc? *Da.* ego me continuo ad Chremem.
illoc advenio, ſolitudo ante oſtium: jam id gaudeo.
Recte dicis, perge. *Da.* maneo: interea introire neminem (bus
o, exire neminem, matronam nullam, in ædil ornati, nihil tumulti: acceſſi, introſpexi.
Pa. ſcio. (hæc nuptiis?
num ſignum. *Da.* Num videntur convenire
Non opinor, Dave. *Da.* opinor, narras? non recte accipis.
a res eſt. etiam puerum inde abiens conveni Chremis, (nam ſeni.
a & piſciculos minutos ferre obolo in cœ-
Liberatus ſum, Dave, hodie tua opera.
Da. at nullus quidem.
Quid ita? nempe huic prorſus illam non dat.
Da. ridiculum caput.
ſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam uxorem ducere.

Tuus pater modò me mane apprehendit: ait ſe hodie tibi uxorem dare, item alia multa, quæ commemorandi nunc tempus non eſt. Illico ad te properans celeriter cucurri ad forum, ut hæc tibi dicam. Ubi te non invenio, aſcendo ibidem in altum quendam locum. Circumſpicio. nuſquam ego te aſpicio. forte ibi hujus Charini ſervum Byrrhiam video: quærò ab eo, num te viderit: reſpondet non vidiſſe: ægre id fero: quid mihi ſit agendum cogito. Interea mihi redeunti à foro forte orta eſt ſuſpicio ex ipſo nuptiarum apparatu: Hem, inquam, apud me; paululum obſonii eſt apparatum: ipſemet pater Simo triſtis eſt, quem hilarem eſſe decet; tum ſubitò nuptiæ fiunt: Hæc inter ſe non conveniunt. Pa. *Quamobrem hæc dicis?* Da. *Ego me continuò confero ad Chremetis domum. Cum ego illuc advenio, ſolitudo videtur ante oſtium: jam ex eo gaudeo.* Ch. *Recte dicis, perge.* Da. *Illic exſpecto: interea neminem introire video, exire neminem: matronam nullam in domo, nullum ornatum, nullum tumultum diſcurrentis multitudinis. Acceſſi intrò, circumſpexi.* Pa. *Scio, curioſus es. Magnum indicium eſt nuptias non parari.* Da. *Num videntur convenire hæc futuris nuptiis?* Pa. *Non opinor, Dave.* Da. *Opinor, in-*

non recte intelligis: certa res eſt, non opinio. præterea diſcedens illinc, conveni ſervulum tis, qui dicebat ſe ferre olera, & minutos piſciculos, obolo emptos, in cœnam ſeni. Ch. *Li- ſum hodie omni cura & metu tuâ operâ.* Da. *Minime quidem liberatus es.* Ch. *Quid Nempe Chremes non dat filiam ſuam Pamphilo.* Da. *Ridiculum hominem, quaſi neceſſe ſit, on dat filiam Pamphilo, te illam uxorem accipere.*

ANNOTATIONES.

Matronam nullam.] Matronæ pronubæ um celebrationi præerant ex parte uxcut Aruſpex ex parte mariti. Illæ nupmariti domum deducebant, & eam in oro collocabant. Ad hujuſmodi offipectatæ pudicitiæ mulieres adhibebanæ uni ſolum viro nupſiſſent.

Nihil ornati.] Antiquus genitivus, pro, Fores floribus & frondibus ornari erant.

33 *Obolo.*] Obolus, minutus fuit nummus Græcus, ſexta pars drachmæ: drachma Attica & denarius Romanus valebant ſex aſſibus noſtris Turonenſibus. Obolus igitur aſſe Turonenſi, vel duodecim nummulis Turonenſibus valebat, *douze deniers Tournois.* *Ang.* One penny farthing.

34 *At nullus quidem.*] *Nullus* pro *non.*

Niſi tu provides, niſi ſenis Chremetis amicos oras, ambis: nihil efficies. Ch. *Bene mones. Ibo ut ea, quæ præcipis, exequar: quamvis hercle hæc ſpes me jam ſæpe feſellit. Vale.*

Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. Ch. be
ne mones. (eſt. Va
Ibo: etſi hercle ſæpe jam me ſpes hæc fruſtra

ANNOTATIO.

36 *Niſi vides*, &c.] Ellipſis, deeſt enim, *efficies*. Ellipſis eſt figura, qua in oratione aliq reticemus, quod ad ejus abſolutionem ſit neceſſarium.

ACTUS II. SCENA III.

PAMPHILUS. DAVUS.

Pa. *Quid igitur pater cogitat facere? cur ſimulat nuptias?* Da. *Ego dicam tibi: ſi propter id pater tuus nunc iraſcatur, quia Chremes nolit ut ſuam filiam ducas; ipſemet ſibi videri poſſit injuriam tibi facere: & jure quidem; priuſquam perſpexerit quæ tua ſit voluntas de nuptiis. Sed ſi tu dixeris te nolle uxorem, tunc ille culpam in te conjiciet: tum etiam lites, & jurgia maxima commovebuntur.* Pa. *Quid vis? patiar uxorem mihi dari?* Da. *Pater tuus eſt, Pamphile. Difficile eſt te ei reſiſtere. præterea hæc mulier quam amas, ſola eſt ſine auxilio: dicto citius inveniet aliquam cauſam, propter quam expellat illam è civitate.* Pa. *Expellat?* Da. *Illicò.* Pa. *Dic mihi igitur, quid faciam, Dave?* Da. *Dic te ducturum Philumenam.* Pa. *Hem!* Da. *Quid eſt?* Pa. *Egone id dicam?* Da. *Cur non?* Pa. *Nunquam faciam, Dave.* Da. *Noli negare te ducturum eſſe.* Pa. *Noli ſuadere, ut dicam me ducturum.* Da. *Vide, quid ex ea re evenat.* Pa. *Ut à Glycerio excludar, cum Philumena concludar.* Da. *Non ita eſt. Nempe opinor dicturum tibi patrem Simonem: Volo ut hodie ducas uxorem: tu vero, Ducam, inquies.*

Pa. QUid igitur ſibi volt pater? cur ſimula
Da. ego dicam tibi:
Si id ſuccenſeat nunc, quia non dat
uxorem Chremes;
Ipſus ſibi eſſe injurius videatur: neque id injur
Prius quam tuum animum, ut ſeſe habeat
nuptias, perſpexerit.
Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te tr
feret:
Tum illæ turbæ fient. *Pa.* quid? vis pati
Da. pater eſt, Pamphile.
Difficile eſt. tum hæc ſola eſt mulier: dictum
factum invenerit
Aliquam cauſam, quamobrem ejiciat opp
Pa. ejiciat? *Da.* cito.
Pa. Cedo igitur, quid faciam, Dave? *Da.* d
ducturum. *Pa.* hem! *Da.* quid eſt?
Pa. Egone dicam? *Da.* cur non? *Pa.* nunq
faciam. *Da.* ne nega.
Pa. Suadere noli. *Da.* ex ea re quid fiat, vi
Pa. Ut ab illa excludar, huc concludar. *Da.*
ita eſt.
Nempe hoc ſic eſſe opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie uxorem: tu, ducam, inqui

ANNOTATIONES.

3 *Ipſus ſibi.*] Barlandus inquit, refer, *ſibi*, ad *videatur*, & ſubaudi ad vocem *injurius* dativum, *tibi*.

7 *Dictum ac factum.*] Donatus proverbium celeritatis eſſe ait. Græci dicunt ἔπος, ἅμα ἔργον. Gallicè, *auſſi-tot dit, tot fait.* Simul factum ac dictum, ſaid, ſo done.

, quid jurgabit tecum? hîc reddes omnia, 15
nunc ſunt certa ei conſilia, incerta ut fient,
omni periculo: nam hocce haud dubium eſt,
quin Chremes
non det gnatam: nec tu eâ cauſsâ minueris
quæ facis; ne is mutet ſuam ſententiam.
dic velle: ut, cum velit tibi jure iraſci, non
queat. 20
quod tu ſperas; Propulſabo facile: uxorem
his moribus
nemo: inopem inveniet potius, quam te
corrumpi ſinat:
ſi te æquo animo ferre accipiet, negligentem
feceris: (boni.
otioſus quæret. Interea aliquid acciderit
tan' credis? *Da.* haud dubium id quidem eſt.
Pa. vide, quo me inducas. *Da.* quin taces? 25
Dicam. puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe
ex illa, cautio eſt:
pollicitus ſum ſuſcepturum. *Da.* ô facinus
audax! *Pa.* hanc fidem
me obſecravit, quî ſe ſciret non deſerturum,
ut darem.
Curabitur. ſed pater adeſt. cave te eſſe
triſtem ſentiat.

Dic mihi, qua de re pater jurgabit tecum, ſi ita ei reſponderis? Tunc id efficies, ut quod certum & deliberatum eſt ei exequi, incertum fiat, ſine ullo periculo ducendæ Philumenæ: nam hocce dubium non eſt, quin Chremes non det tibi filiam uxorem: nec tu, eâ cauſâ, quod dixeris patri tuo te illam ductûrum, minus frequenter cum Glycerio verſaberis; ne ſcilicet Chremes credens te illam dimiſiſſe, mutet ſententiam de non danda tibi filia, teque rurſus generum petat. Tu autem dic patri te velle facere, quæ voluerit: ut quamvis cupiat, tibi juſta de cauſa iraſci, non poſſit. nam quod tu ſperes, refutabo facile: nemo, inquis, dabit uxorem homini his moribus prædito: pater tuus potius tibi inveniet uxorem egenam & indotatam, quam te perditum ire amicæ amore patiatur: Sed ſi cognoverit te libenter velle uxorem, facies eum obſequio negligentem, & tibi aliam quam Chremetis filiam otioſus cunctator quæret. Inte-

id accidet, quod deſiderio tuo reſpondeat. Pa. *Itane credis fore?* Da. *Certum id quidem . Vide in quod periculum me conjicis.* Da. *Quin taces ſecurus?* Pa. *Dicam patri me m eſſe Philumenam. Cavendum autem eſt diligenter, ne pater reſciſcat puerum eſſe mihi à : nam ei promiſi me illum educaturum.* Da. *O facinus temerarium!* Pa. *Illa oravit me bi pollicerer, ut ſciret me non eam ſolam relicturum.* Da. *Illud à me curabitur. ſed pa- . Cave ne te eſſe triſtem ex vultu deprehendat.*

ANNOTATIO.

Minueris.] Minus frequentem conſuetu- habere debes cum Glycerio. Cæterum na continuatur ad ſuperiorem, ſummotâ Charini perſonâ, quod videre eſt ex his verbis; *Quid igitur ſibi vult pater?*

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO. DAVUS. PAMPHILUS.

REviſo quid agant, aut quid captent conſilî. *Da.* Hic nunc non dubitat quin te ductûrum neges.

Si. Redeo, ut videam, quid Pamphilus & Davus agant, aut quid conſilii capere cupiant. Da. *Patri nunc dubium non eſt, quin te ductûrum uxorem neges.*

ANNOTATIO.

ptent.] *Captare* eſt deſiderare capere; *dito*, non eſt frequenter vendo, ſed *cupio*: talia multa ſunt, quæ frequentativæ formæ cenſentur, cum ſunt deſiderativæ, qualia ſunt *prendo, dormito, oſtento, munito*, id eſt, munire cupio. Hæc ex Turnebo.

Venit ille ex ſecreto aliquo loco, meditatus orationem, quam ſperat ſe inveniſſe idoneam, quâ animum tuum diſturbet, & in diverſum diſtrahat: proinde fac ut ſis tui compos, & paratus ad reſpondendum. Pa. *Dummodò id poſſim.* Da. *Crede mihi hoc, inquam, Pamphile, patrem tuum, ne uno quidem verbo tecum altercaturum, ſi te dicere velle, quam dederit.*

Venit meditatus alicunde ex ſolo loco:
Orationem ſperat inveniſſe ſe,
Quâ differat te: proin' tu face, apud te ut ſies.
Pa. Modò ut poſſim, Dave. *Da.* crede hoc mihi, inquam, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum eſſe verbum, ſi te dices ducere.

ANNOTATIONES.

8 *Commutaturum unum eſſe verbum,*] Sermones commutare, eſt colloqui: ſed hoc loco eſt altercari, & verbis invicem certare; & nunquam tecum commutaturum unum verbum, hoc poſſis interpretari, ne uno dem verbo tibi reclamaturum.

ACTUS II. SCENA V.

BYRRHIA. SIMO. DAVUS. PAMPHILUS.

By. *Herus Charinus juſſit me rebus omnibus poſthabitis hodie obſervare Pamphilum, ut ſcirem quid ageret de nuptiis cum Philumena: propterea nunc venientem hunc ſubſequor. Sed ecce hic propius adeſt cum Davo: Hoc agam, ipſum obſervabo.* Si. *Utrumque Pamphilum, ac Davum prope eſſe video.* Da. *Hem, ſerva quæ præmonui.* Si. *Pamphile.* Da. *Reſpice ad patrem, tanquam non præ-videris illum.* Pa. *Hem pater.* Da. *Probe reſpondiſti.* Si. *Volo ut ducas uxorem hodie, ut tibi dixi.*

By. HErus me relictis rebus juſſit Pamphi
Hodie obſervare, ut, quid ageret
nuptiis,
Scirem: id propterea nunc hunc venientem
Ipſum adeo præſtò video cum Davo: hoc ag
Si. Utrumque adeſſe video. *Da.* hem,
Si. Pamphile.
Da. Quaſi de improviſo reſpice ad eum.
ehem, pater.
Da. Probe. *Si.* hodie uxorem ducas, ut dixi,
By. Nunc noſtræ parti timeo, hic quid reſpo
Pa. Neque iſtic, neque alibi tibi uſquam e
me mora. *By.* hem!

By. *Ego nunc metuo nobis, ſolicitus quid Pamphilus reſpondeat patri.* Pa. *Neque in iſta re, in ulla alia ero unquam in mora, quo minus ea fiant, quæ volueris.* By. *Hem!*

ANNOTATIONES.

3 *Id propterea.*] *Id*, ſæpe apud Plautum & Terentium amat poni pro *ideò*, & *propter id*: eſtque antiqua locutio, quamobrem quidam cenſent legendum hic eſſe: *Ut quid ageret de nuptiis ſcirem id.* Nam ſi legatur, *id propterea*, alterum foret ſupervacuum. Veruntamen vera eſt lectio *id propterea*. Etenim tralatitium, ut ſynonymæ voces apud hunc autorem, alioſque ſæpe jungantur, ut *ſæpe quidem*; *etiam quoque*; *nunc jam*; *ergo igitur*; *quamvis licet*; *propere ocyus*; aut ornandi, aut explendi metri, aut ſignificationis intendendæ etſi ſuperfluæ, copulantur.

4 *Præſtò video.*] Præſtò eſſe, id eſt, tem eſſe, vel adeſſe. Cicero; Præſto rundines æſtivo tempore. Et pluribus

6 *Quaſi de improviſo.*] Id eſt, re conjice ita oculos ad eum, ac ſi ante non vidiſſes; ne ſuſpicetur meditata buiſſe conſilia.

9 By. *Hem!*] Interjectio eſt Byrrhiæ, qui ſecum hoc totum loquitur.

Da.

bmutuit. *By.* quid dixit? *Si.* facis, ut te decet; ſtuc, quod poſtulo, impetro cum gratia. 11 m verus? *By.* herus, quantum audio, uxore xcidit.
am nunc intro, ne in mora, cum opus ſit, ſies.
o. *By.* nullane in re eſſe homini cuiquam idem?
n illud verbum eſt, vulgo quod dici ſolet,
ſibi malle melius eſſe, quam alteri.
am vidi virginem: formâ bonâ
ni videre: quo æquior ſum Pamphilo,
am in ſomnis, quam illum, amplecti maluit.
ciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

Da. *Ad hoc reſponſum Pamphili pater Simo obmutuit.* By. *Quid dixit Pamphilus?* Si. *Facis ut te decet; quum iſtud, quod poſtulo, impetro à te tam grate, & obſequioſe.* Da. *Nonne ſum veridicus?* By. *Herus, quantum ex verbis Pamphili intelligo, uxoris ſpe dejectus eſt.* Si. *I jam nunc intro, ut nulla mora per te fiat, quando opus erit.* Pa. *Eo.* By. *Itane eſt, ut nulla in re homini cuiquam ſit fides? Verum eſt illud proverbium*; Omnes ſibi melius eſſe malle, quam

Ego vidi virginem illam Phibumenam: memini me vidiſſe illam formâ honeſtâ eſſe. Quaquior ſum & moderatior in accuſando Pamphilo, quod verba dederit Charino, ſi ſe illam ut ſomnis, quam illum (Charinum) amplecti maluit. Illud hero meo renunciabo, ut pro nuncio, me male tractet.

ANNOTATIONES.

Quid dixit?] Interrogatio eſt indignantis; & Byrrhia ſecum hoc totum loquitur.

ACTUS II. SCENA VI.

DAVUS. SIMO.

HIC nunc me credit aliquam ſibi fallaciam Portare, & ea me hic reſtitiſſe gratia.
id Davus narrat? *Da.* æque quidquam nc quidem.
hilne? hem. *Da.* nihil prorſus. *Si.* atqui ſpectabam quidem. (virum.
æter ſpem evenit: ſentio: hoc male habet n' es mihi verum dicere? *Da.* nihil facilius. 6
m illi moleſtæ quidpiam hæ ſunt nuptiæ,
hoſpitæ hujuſce conſuetudinem?
hil hercle: aut ſi adeo; bidui eſt, aut tridui llicitudo: noſtin? deinde deſinet: 10
eam ſecum rem rectâ reputavit viâ.

Da. *Simo me credit aliquam fallaciam huc afferre, atque eâ de cauſâ hic remanſiſſe.* Si. *Quid Davus narrat?* Da. *Nihil quidem quicquam nunc, æque atque antea narro.* Si. *Nihilne? hem.* Da. *Nihil prorſus.* Si. *At ego exſpectabam ut aliquid narrares.* Da. *Evenit illi contra exſpectationem: ſentio, quod nihil inaudivit quicquam à me, quod ſperaret ſcire: hoc male habet virum.* Si. *Poteſne mihi verum dicere?* Da. *Hoc mihi nihil facilius eſt.* Si.

s ægre fert has nuptias, propter iſtius peregrinæ Glycerii conſuetam familiaritatem? Da. *e hercle; aut ſi adeò ægre fert, duorum dierum, aut trium hæc ægritudo eſt: Sciſne? em accipiet: namque recta ratione ſæpius conſideravit in animo hunc inſanum amorem*

ANNOTATIONES.

Hic nunc me credit.] Davus ſecum ita ui, ut ſpectator tantum audiat; oquitur, ut velit audiri à Simone. Indignantis hîc vox eſt.

ſpem evenit:] Hoc ſecum loquitur

Hoc male habet virum.] Quod de me nihil reſcire poteſt certi, de animo filii; qui præter ſpem ejus promiſit ſe ducturum uxorem: quodque ſuſpicari videamur, ipſum nuptias ſimulare. Idcircò Davus poſtea dixit, *commovi.*

11 *Reputavit.*] Sic Donatus legit. Alii *reputabit.*

Si. *Hac de cauſa eum laudo.* Da. *Dum illi per te licitum fuit, atque ætas permiſit, amori indulſit: tum id ſecreto: cavit ne unquam ex hac re infamiam contraheret, ut virum fortem decet. Nunc uxore illi opus eſt: ideo ille animum contulit ad uxorem ducendam.* Si. *Viſus eſt mihi ſubtriſtis eſſe aliquantulum.* Da. *Minime ſane propter nuptias, ſed cauſam habet, cur tibi ſubtraſcatur.* Si. *Quidnam eſt?* Da. *Puerilis res eſt.* Si. *Quid eſt?* Da. *Nihil.* Si. *Tamen dic mihi quid ſit.* Da. *Ait te nimis parcum eſſe in faciendo ſumptu.* Si. *Mene?* Da. *Te. Vix, inquit, decem drachmarum pretio obſonia emit. Num filio nuptias videtur apparare? Quem, inquit, invitabo ad cœnam meorum æqualium, maxime nunc in hac nuptiarum celebritate? Et quod tuâ veniâ hîc abſente filio dicere debeo, tu quoque parce nimium ſumptum facis: non laudo iſtud.* Si. *Ego ſolicitavi animum Simoni meis verbis, & in ſuſpicionem adduxi, nos credere nuptias mulare.* Si. *Ego providebo ut hæc decenter parentur & fiant. Quidnam hoc rei eſt? quid vult hic vetus fraudum architectus? Nam ſi hîc, in his nuptiis quicquam impedimenti in hoc rerum cardine præcipue verſatur hujus impedimenti caput.*

Si. Laudo. *Da.* dum licitum eſt illi, dumq; ætas
Amavit: tum id clam: cavit, ne unquam in
Ea res ſibi eſſet, ut virum fortem decet.
Nunc uxore opus eſt: animum ad uxorem a
Si. Subtriſtis viſus eſt eſſe aliquantulum mihi.
Da. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod
cenſeat tibi.
Si. Quidnam eſt? *Da.* puerile eſt. *Si.* quid
Da. nihil. *Si.* quin dic, quid eſt.
Da. Ait nimium parce facere ſumptum. *Si.*
Da. te.
Vix, inquit, drachmis opſonatus eſt decem.
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum
Potiſſimum nunc? &, quod dicendum hic
Tu quoque perparce nimium: non laudo. *Si.*
Da. Commovi. *Si.* ego, iſtæc recte ut fiant,
Quidnam hoc rei eſt? quidnam hic volt vet
ſibi?
Nam ſi hîc mali eſt quidquam, hem, illic e
rei caput.

ANNOTATIONES.

23 *Quod dicendum hic ſiet.*] Id eſt, hîc inter nos, non alibi.

26 *Veterator.*] Impoſturis aſſuetus.

ACTUS III. SCENA I.

MYSIS. SIMO. DAVUS. LESBIA. GLYCERI

My. *Ita pol quidem res ſe habet, ut dixiſti, Leſbia: non facile invenietur vir conſtantis fidei erga mulierem.* Si. *Ex Andriæ familia eſt hæc ancilla. quid narras?* Da. *Ita eſt.* My. *Sed hic Pamphilus.* Si. *Quid illa dicit?* My. *Fidem, quam dederat, confirmavit.* Si. *Hem.*

My. ITA pol quidem res eſt, ut dixi
Fidelem haud ferme mulieri invenias
Si. Ab Andria eſt ancilla hæc. quid narra
ita eſt.
My. Sed hic Pamphilus. *Si.* quid dicit?
mavit fidem. *Si.* hem.

ANNOTATIONES.

Laudat hîc in principio hujus Scenæ, Myſis Pamphilum à fidei conſtantia ergà Glycerium.

4 *Sed hic Pamphilus.*] Myſis pergit laudare Pamphilum, non attendens ad Simonis verba, ſed alloquens Leſbiam: Itaq; ſenſus eſt, Vix invenias virum fidelem mulieri, ſed hic lus ita fidelis eſt Glycerio, ut fidem, derat ſe eam ducturum, confirmaverit ei, ſe, quod peperiſſet, educaturum, cum ponere. Exinde inter ſe ſeorſum col

tinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.
m quod peperiſſet, juſſit tolli. *Si.* ô Jupiter! 6
go audio? actum eſt, ſiquidem hæc vera
ædicat. (timum.
num ingenium narras adoleſcentis. *My.* op-
here me intrò, ne in mora illi ſis. *Le.* ſequor.
uod remedium nunc huic malo inveniam?
quid hoc? 10
eſt demens ex peregrina? jam ſcio: ah!
dem ſenſi ſtolidus. *Da.* quid hic ſenſiſſe ait?
primum adfertur jam mihi ab hoc fallacia.
mulant parere, quo Chremetem abſterreant.
o Lucina, fer opem, ſerva me, obſecro. 15
tam cito? ridiculum: poſtquam ante oſtium
ivit ſtare, approperat: non ſat commode
unt temporibus tibi, Dave, hæc. *Da.* mihin'?
m immemor es diſcipuli? *Da.* ego, quid
res, neſcio.
cine ſi me imparatum in veris nuptiis 20
eſſet, quos mihi ludos redderet?
ujus periclo fit: ego in portu navigo.

Da. *Utinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.* My. *Nam quem partum illa edidiſſet, ille juſſit educari.* Si. *O Jupiter! quidego audio? actum eſt de nobis, ſi modo ea vera ſunt, quæ hæc ancilla prædicat.* Le. *Mores bonos narras adoleſcentis.* My. *Optimos. ſed ſequere me intrò, ne tardius ad illam venias.* Da. *Quale remedium nunc huic malo inveniam?* Si. *Quid hoc rei eſt? adeóne Pamphilus inſanit ex amore bujus peregrinæ? Jam tandem novi rem omnem: ab, vix tandem intellexi ſtultus ego hanc fallaciam.* Da. *Quid hic ſe intellexiſſe ait?* Si. *Hæc primùm jam mihi intenditur à Davo fallacia. Hanc ſimulant parere, ut deterreant Chremetem à nuptiis faciendis.* Gl. *Juno Lucina, fer opem, ſerva me, obſecro.* Si. *Hui, tam citò Glycerium parit? Riſu dig-*

primum illa me audivit ante oſtium ſtare, feſtinat parturire: hæc, Dave, non ſatis apte tibi diſpoſita ſunt. Da. *Mihine hoc dicis?* Si. *Num ita obliviſceris, & negligis Pamphilum diſcipulum, ut eum tam male doceas?* Da. *Ego minime intelligo quid dicas.* Si. *Si me hic improbiarum ſuarum, parantem veras nuptias filio, aggreſſus eſſet, quot modis me fuiſſet ludificatus! nunc ejus periculo hæc à me ſimulantur: res vero meæ in tuto ſunt poſitæ.*

ANNOTATIONES.

remedium.] Simo, ex ſermone Myſiam, audiverat ea quæ Pamphilus erat Glycerio, in confirmationem propterea ſolicitus Davus quærit; rtat mala, quæ ex improvidâ Myne accidere poterant; idcirco jam *tinam aut hic ſurdus, aut hæc muta*

tam citò? Hui Interjectio eſt admirantis, iraſcentis; interdum etiam irridentis, qualis hic eſt.

19 *Num immemor es, Dave, diſcipuli?*] Alii legunt in nominativo plurali; Num immemores diſcipuli tui ſunt præceptorum, quæ eis tradidiſti? Hi diſcipuli tui ſunt, Pamphilus, Myſis, & Leſbia, quos Simo ait magiſtrum habere Davum in nectendis dolis, & magiſtri præcepta imprudenter obſervare, atque exequi.

ACTUS III. SCENA II.

ESBIA. ARCHILLIS. SIMO. DAVUS.

Dhuc, Archillis, quæ adſolent, quæq; oportent
ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
imum fac, iſtæc ut lavet: poſt deinde,

Le. *Adhuc, Archillis, omnia ſigna, quæ ſolent, quæque oportet indicare ſalutem decumbentium ex partu, huic puerperæ adeſſe video. Nunc primum fac, ut iſta lavet: deinde date ei bibere.*

ANNOTATIO.

iſtæc lavet:] Lavet de balneo intelligendum eſt, Lavabant laſſi, peregre venientes. culento; in Epidico. Act. V, Sc. I. Et *lavatrina* balneum domeſticum.

quod præscripsi, & quantum imperavi: statim post redibo huc. Ecastor, puer valde pulcher & elegans natus est Pamphilo. Deos precor, ut vitalis sit, & incolumis: quoniam certe pater ejus bono est ingenio, & veritus est facere injuriam huic bonæ adolescenti mulieri. Si. *O Dave! quis non credat, qui te noverit, hoc etiam à te esse inventum?* Da. *Quidnam id est?* Si. *Lesbia obstetrix non præcipiebat ipsi puerperæ, coram in cubiculo, quæ facienda erant: sed postquam exivit foras, mulieribus, quæ sunt intus, maluit imperare clamando è via. O Dave, itane contemnor à te? aut itane tandem videor tibi aptus & opportunus, quem tam manifeste fallere incipias dolis? Saltem astute, non tam aperte me decipias, ut ego videar metui à te, non stolidus, & excors æstimari, idque certe, si resciverim.* Da. *Certe hercle hic se ipse nunc fallit; non ego illum.* Si. *Nonne edixi tibi, & minando vetui, ne tu faceres aliquam nuptiis fallaciam? Num veritus es? Quid profuit edicere, & minari? Putasne me tibi credere hoc, peregrinam hanc à Pamphilo gravidam factam filium ei peperisse?* Da. *Scio in quo Simo fallatur: ego paratum habeo, quid agam.* Si. *Quid taces?* Da. *Cur credas hanc peregrinam peperisse? Quasi vero non tibi renunciatum sit hæc eventura esse.* Si. *Mihine quisquam renunciavit?* Da. *Eho! an per te solus intellexti fingi hoc; Glycerium peperisse?* Si. *Irrideor.* Da. *Renunciatum est tibi sic fore: nam unde hanc suspicionem posuisti?* Si. *Unde? Quia noram ingenium tuum.* Da. *Ita loqueris, quasi credas id fisse meo consilio.* Si. *Certe enim scio sic esse.* Da. *Non satis perfecte novisti, qualis sim. An ego non satis novi te?* Da. *Sed si quid narrare incepi, statim te falli opinaris, id opinor, scilicet.* Da. *Itaque mehercle nihil jam, ne mu quidem dicere audeo.*

Quod jussi, ei date bibere, & quantum im
Date: mox ego huc revertor.
Per ecastor scitus puer natus est Pamphilo.
Deos quæso, ut sit superstes: quandoquid
est ingenio bono,
Cumque huic veritus est optumæ adolescenti
injuriam.
Si. Vel hoc quis non credat, qui norit te,
esse ortum? *Da.* quidnam id est?
Si. Non imperabat coram, quid opus fac
puerperæ:
Sed postquam egressa est, illis, quæ sunt
clamat de via.
O Dave, itan' contemnor abs te? aut ita
dem idoneus
Tibi videor esse, quem tam aperte fallere
Saltem accurate, ut metui videar certe, s
verim. (*Si.* edixi
Da. Certe hercle nunc hic se ipsus fallit, ha
Interminatus sum, ne faceres? num verit
rettulit?
Credon' tibi hoc nunc, peperisse hanc e Pa
Da. Teneo, quid erret: quid ego agam,
Si. quid taces?
Da. Quid credas? quasi non tibi renunci
hæc sic fore.
Si. Mihin' quisquam? *Da.* eho, an tute i
hoc adsimulari? *Si.* irrideor.
Da. Renunciatum est: nam quî istæc i
suspicio?
Si. Quî? quia te noram. *Da.* quasi
factum id consilio meo.
Si. Certe enim scio. *Da.* non satis me
etiam, qualis sim, Simo.
Si. Egone te? *Da.* sed, si quid narrare
continuo dari
Tibi verba censes. *Si.* falsò. *Da.* itaq
nihil jam mutire audeo.

ANNOTATIONES.

7 *Ut sit superstes:*] Olim parentes precabantur, ut sibi sui liberi superstites essent, id est, superviverent: Unde superstitionem dictam esse ait Cicero 2. de Nat. Deor. Mart. lib. VII. epig. XCV.

25 *Jam mutire audeo.*] *Mu* can
quit Charisius, sicut *gru* porcu
grunnire. Et mutiunt canes, cu
irritari.

ego ſcio unum, neminem peperiſſe hîc.
. intellextin'? (oſtium.
ilo ſeciu' mox deferent puerum huc ante
am nunc tibi renuncio, here, futurum, ut
ſciens:
oc mihi poſterius dicas, Davi factum con-
o, aut dolis. (tam volo.
à me opinionem hanc tuam eſſe ego amo-
le id ſcis? *Da.* audivi, & credo. multa
ncurrunt ſimul, 31
njecturam hanc nunc facio. jam primum
c ſe a Pamphilo (poſtquam videt
m dixit eſſe: inventum eſt falſum. nunc,
domi apparari, miſſa eſt ancilla illico
cem accerſitum ad eam, & puerum ut ad-
ret ſimul. 35
fit, puerum ut tu videas, nil moventur
d ais? cum intellexeras (nuptiæ.
ii capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?
is igitur eum ab illa abſtraxit niſi ego?
n omnes nos quidem
quam miſere hanc amarit: nunc ſibi uxo-
n expetit. 40
o id mihi da negotî: tu tamen idem has
ptias (deos.
cere ita, ut facis: & id ſpero adjuturos
abi intrò: ibi me opperire, &, quod pa-
o opus eſt, para.
ulit me, hæc nunc omnino ut crederem.
d ſcio an, quæ dixit, ſint vera omnia: 45
i pendo: illud mihi multo maxumum eſt,
ihi pollicitus eſt ipſe gnatus. Nunc
remem
am: orabo gnato uxorem: id ſi impetro,
as malim, quam hodie has fieri nuptias?
atus quod pollicitus eſt, haud dubium eſt
i, 50
quin eum merito poſſim cogere. (mem.
o in tempore eccum ipſum obviam Chre-

Si. *Hoc ego unum ſcio, nullam mulierem peperiſſe hic in domo Glycerii.* Da. *An certò ſcis illud? Sed quicquid ſcias, tamen ancillæ Glycerii mox deponent infantem ante oſtium noſtrum. Id ego jam nunc tibi prædico, here, factum iri, ut certior ſis: ne tu hoc poſteà dicas factum eſſe Davi ſuaſis, & fraudibus. Omninò hanc omnem ſuſpicionem tuam a me depulſam eſſe volo.* Si. *Unde tu ſcis hanc Glycerium peperiſſe?* Da. *Audivi, & credo. Multa concurrunt, unde hanc conjecturam nunc facio. jam primùm hæc ſe dixit gravidam eſſe ex Pamphilo: hoc falſum eſſe compertum eſt. nunc poſtquam videt nuptias apparari domi, ſtatim ancilla miſſa eſt ab illa Glycerio, vocatum obſtetricem ad ipſam, ut ſimul afferret aliquem puerum ſuppoſititium. Hoc niſi fiet, & puerum allatum videas, ab illis turbari nequeunt nuptiæ.* Si. *Quid ais? Poſtquam intellexeras eas id conſilii capere, cur non id illicò Pamphilo renunciaſti?* Da. *Quis igitur eum à Glycerio abſtraxit, niſi ego? Nam certe nos quidem omnes ſcimus, quam perdite ille hanc amarit: Nunc ſibi uxorem exoptat dari. Poſtremo, da mihi id negotii, ut caveatur à poſitione pueri ante fores tuas: tu tamen perge apparare omnia ad nuptias, ut facis: & id ſpero adjuturos deos.* Si. *Imo abi intrò: ibi me exſpecta, & ea appara, quæ apparari opus eſt: Davus non perſuaſit mihi, ut ea quæ dixit, omnino hæc crederem: & fortaſſe omnia quæ dixit, ſunt vera; ſed*

cio: illud autem omnium plurimi facio, quod mihi ipſe filius pollicitus eſt, uxorem ſe quam darem. Nunc Chremetem conveniam: eum orabo ut uxorem filiam det filio meo: ro; quid malim alio tempore, quam hodie has fieri nuptias? Nam non dubium eſt lium poſſim pro patria poteſtate cogere, ſi nolit præſtare, quod mihi pollicitus eſt. Atque une ecce Chremes mihi obviam venit.

ANNOTATIONES.

conjecturam hanc nunc facio:] Quî, io, unde & pro omnibus caſibus d Plautum atque alios Comicos.

bi da negotî:] Scilicet (ut vult Donatus) ut caveatur à poſitione pueri ante oſtium. Alii volunt, id mihi da negotii; ut efficiam, quò Pamphilus uxorem velit.

ACTUS III. SCENA III.

Simo. Chremes.

Si. Jubeo Chremetem. *Ch.* oh! te ipſum
bam. *Si.* & ego te. *Ch.* optato
Aliquot me adiêre, ex te auditum
bant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viſo, tune,
inſaniant.
Si. Auſculta pauca: & quid ego te velim,
quod quæris, ſcies.
Ch. Auſculto: loquere, quid velis.
Si. Per ego te Deos oro, & noſtram
Quæ incepta a parvis cum ætate accrevit
Perque unicam gnatam tuam, & gnatum
Cujus tibi poteſtas ſumma ſervandi datur;
Ut me adjuves in hac re: atque ita, uti
Fuerant futuræ, fiant. *Ch.* ah, ne me
Quaſi hoc te orando à me impetrare
Alium eſſe cenſes nunc me, atq; olim,
Si in rem eſt utrique, ut fiant, accerſi
Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quam
Utrique; id oro te, in commune ut
Quaſi illa tua ſit, Pamphilique ego ſim
Si. Imo ita volo, itaque poſtulo ut fiat,
Neque poſtulem abs te, niſi ipſa res
quid eſt?
Si. Iræ ſunt inter Glycerium & gnatum.
Si. Ita magnæ, ut ſperem poſſe avelli. *Ch.*
Si. Profecto ſic eſt. *Ch.* ſic hercle, ut
Amantium iræ amoris integratio eſt.
Si. Hem, id te oro, ut ante eamus, dum

Si. *Salvere Chremetem volo.* Ch. *O! teipſum quærebam.* Si. *Et ego te.* Ch. *Optatus advenis. Aliquot me convenerunt, qui dicebant, ex te ſe audiviſſe, hodie filiam meam nubere filio tuo: ob id venio huc, ut videam, tune, an illi inſaniant.* Si. *Pauca, quæ dicam, attente audi: & cur ego te alloqui volo, & tu, quod à me quæris, diſces.* Ch. *Audio: loquere, quæ velis.* Si. *Chreme, ego te per Deos oro, & noſtram amicitiam, quæ incepta inter nos, cum parvi adhuc eſſemus, accrevit ſimul cum annis noſtris creſcentibus; perque unicam filiam tuam, & filium meum, cujus ſervandi poteſtas ſumma tibi datur, ut me adjuves in ejus ſalute conſervanda: atque ita nuptiæ inter illum, & filiam tuam fiant, quemadmodum eæ fuerant futuræ.* Ch. *Ab noli me obſecrare: quaſi hoc, ſi juſtum ſit id, orando te à me impetrare oporteat. An alium me opinaris eſſe, atque olim eram, cum ultro filiam meam offerebam in uxorem filio tuo? Si hoc utrique noſtrûm utile eſt, ut hæ nuptiæ fiant, jube filiam meam ad eas faciendas advocari: ſed ſi ex ea re plus mali, quàm commodi utrique plus eventurum eſt; id oro te, ut mei, tuique rationem æque habeas, tarquam filia & filius tuus meus.* Si. *Quin ego ita volo, ut dicis: itaque ut fiat poſtulo, Chreme, te poſtulare velim, niſi re ipſa præſens occaſio id ſuadeat.* Ch. *Quid eſt?* Si. *Iræ ſunt inter Glycerium & Pamphilum.* Ch. *Audio vero.* Si. *Ita graves, ut ſperem filium hunc ab illa* Ch. *Fabulæ narrat.* Si. *Profectò ſic eſt, ut dico.* Ch. *Sic etiam eſt, ut dicam tibi: iræ amoris inſtauratio eſt.* Si. *Hem, id te oro, ut malo occurramus, dum ſe dat occaſ*

Annotatio.

6 *Per ego te Deos oro.*] *Per* in obteſtationibus, & adjurationibus ſolet ſeparari à ſuo accuſativo, interjecto nominativo, qui ſæpiſſime eſt, *ego*, ut ſcribit Valla. Virgil. 4. Æn. *Mene fugis? per ego has lachrymas, dextramque tuam te.*
Seneca in Agamemnone,

Per te parentis memoriam obteſtar
Plaut. in Menæch. Act. V.
Per ego vobis Deos atque hominem
Idem. in Bacchid. Act. V. Sc. V.
Feſtus: *Ob vos ſacro, in quibuſ*
onibus eſt, pro, vos obſecro; ut &
pro ſupplico.

e ejus lubido occluſa eſt contumeliis;
uam harum ſcelera & lacrumæ conſictæ
lis
nt animum ægrotum ad miſericordiam,
n demus. ſpero conſuetudine, &
io liberali devinctum, Chreme,
facile ex illis ſeſe emerſurum malis.
bi ita hoc videtur: at ego non poſſe arbitror,
illum hanc perpetuo habere, neque me per-
ti.
ſi ſcis ergo iſtuc, niſi periclum feceris?
iſtuc periclum in filia fieri, grave eſt.
mpe incommoditas denique huc omnis
lit;
at, quod, Dî prohibeant, diſceſſio:
rrigitur, quot commoditates, vide.
o amico filium reſtitueris:
nerum firmum, & filiæ invenies virum.
id iſtuc? ſi ita iſtuc animum induxti eſſe
le;
bi ullum commodum in me claudier.
rito te ſemper maximum feci, Chreme.
quid ais? *Si.* quid? *Ch.* quî ſcis eos nunc
cordare inter ſe?
s mihi Davus, qui intimus eſt eorum con-
is, dixit:
ihi ſuadet, nuptias, quantum queam, ut
turem.
enſes faceret, filium niſi ſciret eadem hæc
le?
deo jam ejus audies verba. heus, evocate
Davum:
um, video ipſum foras exire.

dumque ejus libido repreſſa eſt injuriis acceptis; priuſquam harum mulierum fallaciæ & lacrimæ ſimulatæ reducunt ejus animum ægrum amore ad miſericordiam, uxorem illi demus filiam tuam. ego ſpero illum, Chreme, ingenuæ uxoris converſatione, & conjugio devinctum, deinde facile ex illis malis, & perdito amore ſe expediturum. Ch. *Ita tibi videtur: at ego non arbitror eum poſſe inde facile emergere, neque filiam meam perpetuò habere conjugem, neque me perpeti ei ſuperinduci amicam ab illo.* Si. *Quomodo igitur id ſcis, niſi expertus ſis?* Ch. *At iſtud experiri in filia difficile, & moleſtum eſt.* Si. *Nempe incommoditas in ſumma huc omnis recidit; ſi eveniat (quod Dii avertant) inter eos ſeparatio: ſi vero corrigitur & reſipiſcit, vide quot commoditates inde naſcentur. primum amico filium reſtitueris: tibi generum firmum, & filiæ maritum invenies.* Ch. *Quid iſtud? fiat ut petis. ſi id tibi perſuaſiſti eſſe utile; nolo tibi ullum commodum in me claudi, & auferri.* Si. *Merito te ſemper, ut amicum verum, maximi feci, Chreme.* Ch. *Sed quid ais?* Si. *Quid quæris?* Ch. *Unde ſcis Pamphilum, & Glyceriam nunc inter ſe diſſidere & diſcordare?* Si. *Ipſe Davus, qui interiora eo-*

a novit, id mihi dixit: & is mihi ſuadet ut nuptias accelerem, quam maxime poſſim. mihi ſuaderet, niſi ſciret filium meum hæc eadem velle? Tu ipſe jam ejus verba audies. ſite ad me Davum: ſed ecce video ipſum prodire domo.

ANNOTATIONES.

l iſtuc?] Verbum hoc poſt mul- aſſenſionem ſignificat. Sic Heau-

tuc? quandoquidem ducenda eſt, ego propemodum, quam volo.
ph.

Quid iſtuc? dabitur quidem, quando hic volt.

47 *Adeo.*] Sæpe ſumitur pro *quoque*, ut hic.

48 *Sed eccum.*] Pro *ecce eum*, veteres dixerunt, & *ellum*, pro *ecce illum*.

ACTUS III. SCENA IV.

DAVUS. SIMO. CHREMES.

Da. AD te ibam. *Si.* quidnam eſt?
Da. Cur non accerſitur? jam a
peraſcit. *Si.* audin' tu illum?
Ego dudum non nil veritus ſum, Dave, abs
faceres idem,
Quod volgus ſervorum ſolet; dolis ut me delu
Propterea quod amat filius. *Da.* egon' iſtu
rem? *Si.* credidi:
Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc
Da. quid? *Si.* ſcies:
Nam propemodum habeo tibi jam fidem. *D*
dem agnoſti, qui ſiem.
Si. Non fuerant nuptiæ futuræ. *Da.* quid?
Si. ſed eâ gratiâ
Simulavi, vos ut pertentarem. *Da.* qui
Si. ſic res eſt. *Da.* vide.
Nunquam quivi ego iſtuc intelligere: vah c
um callidum!
Si. Hoc audi: ut hinc te juſſi introire, opp
hic fit mihi obviam.
Da. Hem! numnam periimus? *Si.* narro
quæ tu dudum narraſti mihi.
Da. Quidnam audio? *Si.* gnatam ut det or
que id exoro. *Da.* occidi.
Si. Hem! quid dixti? *Da.* optume, inqua
ctum. *Si.* Nunc per hunc nulla eſt mo
Ch. Domum modo ibo: ut apparentur,
atque huc renuncio.
Si. Nunc te oro, Dave, quoniam ſolus m
ciſti has nuptias,

Da. *Ad te ibam, here!* Si. *Quidnam eſt?* Da. *Cur Philumena, deſponſa uxor Pamphilo, non accerſitur? Jam veſpera prope eſt.* Si. *Audiſne tu illum, Chreme? Ego jam pridem, Dave, à te id veritus ſum, ne faceres idem, quod plerique ſervi facere ſolent; ut me dolis deluderes, propterea quod amat filius, cui ad amorem magiſter fueras.* Da. *Egone id facerem in te?* Si. *Id credidi: atque etiam id metuens, quod nunc dicam, te & Pamphilum celavi.* Da. *Quid eſt?* Si. *Scies: Nam prope tibi jam credo.* Da. *Tandem, qui ſim cognoviſti.* Si. *Nuptiæ, quas dicebam me parare, non fuerant futuræ.* Da. *Quid? non?* Si. *Sed ea de cauſa ſimulavi eas mox faciendas, ut vos, quid animi haberetis ad eas, explorarem.* Da. *Quid ais?* Si. *Sic res ſe habet.* Da. *Vide. Nunquam ego intelligere potui te id ſimulare. Vah conſilium prudens, & cautum!* Si. *Audi: poſtquam hinc te juſſi introire domum, opportune Chremes mihi fit obviam.* Da. *Hem! nonne periimus?* Si. *Tunc narravi illi, quæ tu pridem dixiſti mihi.* Da. *Quidnam ego audio?* Si. *Filiam ut det filio meo oro, idque ægre precibus ab eo impetro.* Da. *Interii.* Si. *Hem! quid dixiſti?* Da. *Optime, in*
ciſti. Si. *Nunc per Chremetem nulla dilatio eſt, quin nuptiæ fiant.* Ch. *Domum mod*
nuptiæ apparentur dicam: atque ad vos, quod actum fuerit, celeriter renunciabo. Si. *D*
Dave, quoniam ſolus mihi tuo conſilio effeciſti, ut hæ nuptiæ peragerentur,

ANNOTATIONES.

2 *Jam adveſperaſcit.*] Ex ritu nuptiarum hoc dictum eſt. Noctu enim uxor ducebatur in domum mariti, prælatis facibus.

10 *Vah.*] Interjectio eſt lætantis, irridentis, inſultantis, mirantis, & blandi
lis hic eſt.

12 *Hem! numnam periimus?*] metuentis: & hoc ſummiſſe Davus

Ego vero ſolus. *Si.* corrigere mihi gnatum
orro enitere.
Faciam hercle ſedulò. *Si.* potes nunc, dum
nimus iratus eſt.
Quieſcas. *Si.* age igitur: ubi nunc eſt ipſus?
Da. mirum, ni domi eſt.
Io ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi,
icam itidem illi. *Da.* nullus ſum.
cauſæ eſt, quin hinc in piſtrinum recta pro-
ciſcar via? (omnia:
eſt preci loci relictum: jam perturbavi
n fefelli: in nuptias conjeci herilem fi-
ium: (vito Pamphilo.
odie, ut fierent, inſperante hoc, atque in-
ſtutia! quòd ſi quiêſſem, nihil eveniſſet mali:
cum, ipſum video: occidi:
n mihi eſſet aliquid hîc, quo nunc me præ-
cipitem darem.

Da. *Ego verò ſolus id quidem feci.* Si. *Poſthac labora filium meum emendare.* Da. *Dabo ſedulò operam, ut hoc faciam.* Si. *Potes nunc, dum animus ejus ira commotus eſt in Glycerium.* Da. *Fiet; quieſcas.* Si. *Age igitur. Ubi nunc ipſe eſt Pamphilus?* Da. *Mirum, ſi alibi eſt quam domi.* Si. *Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ dixi tibi, ſimiliter illi dicam.* Da. *Omninò de me actum eſt. Quæ cauſa impedit, quin rectâ viâ proficiſcar in piſtrinum? Nullus precibus locus relictus eſt, quibus veniam impetrem: omnia turbis permiſcui: herum fefelli Simonem: ejus filium in nuptias præcipitavi: feci ut illæ fierent, nullo modo hanc*

*ante, ac nolente Pamphilo. O ſubtiles aſtutias! quòd ſi nihil moviſſem, & quietus ſe-
nihil accidiſſet mali: ſed ecce, Pamphilum ipſum video: funditus perii: utinam hîc eſſet
præcipitium, in quod me dejicerem.*

ANNOTATIO.

17 Da. *Ego vero ſolus.*] Eſt repetitio ſecum iraſcentis.

ACTUS III. SCENA V.

PAMPHILUS. DAVUS.

UBI illic ſcelus eſt, qui me perdidit? *Da.*
perii. *Pa.* atque hoc confiteor,
tigiſſe: quandoquidem tam iners, tam nul-
conſilii (tili?
ſervon' fortunas meas me commiſiſſe fu-
retium ob ſtultitiam fero: ſed inultum id
nquam a me auferet.
ſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi
ito hoc malum.
am quid ego nunc dicam patri? negabon'
lle me, modò

Pa. *Ubi eſt ſceleratus ille, qui me perdidit?* Da. *Perii.* Pa. *Atque hoc confiteor, merito meo mihi accidiſſe: quandoquidem tam ſtolidus, & imprudens ſum: an oportuit fortunas meas me committere ſervo, levi & garrulo? Ergo præmium fero ſtultitiæ meæ: ſed impune id nunquam feret.* Da. *Si hoc periculum, quod imminet, nunc evito, ſat ſcio, me poſthac ab alio quovis liberum fore.* Pa. *Sed quid ego nunc dicam patri? negabone me velle uxorem, qui modò.*

ANNOTATIONES.

llic ſcelus eſt, Illic pronomen eſt co-
tritum uſu vulgi. *Scelus* pro ſceleſto.
ſubſtantivo utuntur pro Adjectivo.
lle ſcelus, relatione non ad vocem
ad rem ſignificatam, ſcilicet Davum.

2 *Tam nulli conſilii.*] Priſcianus tradit in Inſtitutionibus Grammaticis octo illa nomina, *unus, ullus, uter, nullus, totus, ſolus, alius,* & *alter*, Veteres inflectere conſueviſſe ut alia nomina primæ, & ſecundæ declinationis.

pollicitus ſum me ipſi obſequuturum? quâ confidentiâ id facere audeam? Nec quid nunc de me faciam, ſcio. Da. *Nec ego quoque quid de me faciam: etſi ego id ago diligenter, ut ſciam quid de me facere poſſim. Dicam Pamphilo me aliquid jam inventurum, ut huic malo nuptiarum aliquam dilationem temporis afferam.* Pa. *Oh.* Da. *Viſus ſum à Pamphilo.* Pa. *Ehodum, bone vir, quid ais? Videſne me miſerum eſſe impeditum tuis conſiliis, quibus me in has nuptias conjeciſti?* Da. *At jam expediam.* Pa. *Expedies?* Da. *Certe id efficiam, Pamphile.* Pa. *Nempe ut modò expediviſti.* Da. *Imo melius, ut ſpero.* Pa. *Oh furcifer! Egone tibi credam? Tu rem tot difficultatibus implicatam & deſperatam reſtituere poteris? Hem! quo homine innixus ſum, qui me hodie ex tranquilliſſimo ſtatu, in has nuptias moleſtas conjeciſti.*

Qui ſum pollicitus ducere? quâ fiduciâ id fa
audeam?
Nec, quid me nunc faciam, ſcio. *Da.* nec de
equidem, atque id ago ſedulò.
Dicam aliquid jam inventurum, ut huic mal
quam producam moram. *Pa.* oh.
Da. Viſus ſum. *Pa.* ehodum, bone vir, qui
viden' me conſiliis tuis
Miſerum impeditum eſſe? *Da.* at jam expe
Pa. expedies? *Da.* certe, Pamphile.
Pa. Nempe ut modò. *Da.* imo melius
Pa. oh! tibi ego ut credam, furcifer?
Tu rem impeditam & perditam reſtituas? h
quo fretus ſum, (nu
Qui me hodie ex tranquilliſſima re conjeci
An non dixi hoc eſſe futurum? *Da.* dixti. *Pa*
meritus? *Da.* crucem.
Sed paululum ſine ad me ut redeam: jam a
diſpiciam. *Pa.* hei mihi!
Cum non habeo ſpatium, ut de te ſumam ſ
cium, uti volo:
Namque hocce tempus, præcavere mihi me,
te ulciſci, finit.

An non dixi hoc malum eventurum eſſe? Da. *Dixiſti.* Pa. *Quâ pœnâ dignus es?* Da. *Sed paululum permitte ut recipiam animum: jam aliquid conſilium diſquiram.* Pa. *Eh cum non habeo ſpatium temporis ad te puniendum, ut volo: nam hoc breve tempus perm conſulere rebus meis, non de te pœnas ſumere.*

ANNOTATIONES.

10 *Ehodum.*] Interjectio ad ſe vocantis.
12 *Oh!*] Admirantis eſt, cum contemptu, ut mox infra, *Oh! tibi ego ut cred cifer?*

ACTUS IV. SCENA I.

CHARINUS. PAMPHILUS. DAVUS.

Ch. *Hoc-ne credi, aut verbis exprimi poteſt, ut tanta veſania cuiquam à natura inſita ſit, ut malis gaudeat aliorum, atque ex incommodis*

Ch. HOccine credibile eſt, aut memorab
Tanta vecordia innata cuiquam ſ
Ut malis gaudeat alienis, atque ex incomm

ANNOTATIO.

3 *Ut malis gaudeat.*] *Gaudeant*, alii legunt. Si *gaudeant* legas, cum Terentius dixiſſet *cuiquam*, numerus erit pluralis pro ſingulari: ut alibi idem Poëta; *Si quiſquam eſt, qui ſtudere ſe placeat bonis quamplurimis & minime multos lædere; in his Poëta nomen profitetur ſuum.* Sic Plaut. in Curcul. Act. I. S *quiſque habeant, quod ſuum eſt.* Vi *que ſuos patimur manes.* Iterum Captivis; *Ubi quiſque vident, ent* Sunt enim ſigna univerſalia; *quiſqu quicumque.*

erius ſua ut comparet commoda? ah,
e eſt verum? Imo id genus eſt hominum peſ-
ſumum,
denegando modò queis pudor eſt paululum:
t ubi jam tempus eſt promiſſa perfici,
m coacti neceſſario ſe aperiunt, & timent;
amen res cogit eos denegare: ibi
m impudentiſſima eorum oratio eſt:
s tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
ximus ſum egomet mihi. attamen ubi fides,
ges; nihil pudet: hîc, ubi opus eſt,
verentur: illic, ubi nihil opus eſt, ibi verentur.
quid agam? adeamne ad eum, & cum eo in-
juriam hanc expoſtulem?
a ingeram multa: atque aliquis dicat, Nihil
promoveris. (morem geſſero.
tum: moleſtus certe ei fuero, atque animo
Charine, & me & te imprudens, niſi quid Dî
reſpiciunt, perdidi. (ſolviſti fidem.
Itane imprudens? tandem inventa eſt cauſa;
Quî tandem? *Ch.* etiam nunc me ducere iſtis
dictis poſtulas?
Quid iſtuc eſt? *Ch.* poſtquam me amare dixi,
complacita eſt tibi.
me miſerum, quum tuum animum ex animo
ſpectavi meo!
Falſu' es? *Ch.* non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſo-
lidum eſt gaudium,
me lactaſſes amantem, & falſa ſpe produceres?
eas. *Pa.* habeam? ah neſcis quantis in malis
verſer miſer,
ntaſque hic ſuis conſiliis mihi confecit ſolicitu-
dines (te exemplum capit?
s carnifex. *Ch.* quid iſtuc tam mirum, ſi de

ſua capiat commoda? Ah, idne eſt verum? certe genus id hominum eſt deterrimum: ſi quid rogentur, tunc his tantummodo paululum in denegando pudoris eſt: poſtea ubi tempus eſt, id, quod promiſerunt præſtari, tunc neceſſariò animum detegunt, audendo cum timore quodam; & tamen pudore abjecto, res petita, quam dare nolunt, cogit eos denegare: tunc eorum oratio impudentiſſima talis eſt: Quis tu es? quâ neceſſitudine mihi conjunctus? cur meam rem tibi dem? Heus, licet mihi ſis proximus; tamen ipſe mihi ſum proximior. Quod ſi eos roges, Ubi eſt fides, quam mihi dederas? tunc nullo pudore afficiuntur: hîc, ubi opus eſt, poſtquam jam promiſerunt, vereri fidem datam frangere, non verentur: illic, ubi nihil opus eſt vereri petita denegare, cum nondum promiſerunt, ibi verentur. Sed quid agam? adeamne Pamphilum? & cum eo conquerar de injuria, quam mihi facit, accipiens Philumenam in uxorem, contrà quam mihi promiſerat? injiciam in eum multa maledicta: Quod ſi quis dicet nihil proferecis: multum reſpondebo: Saltem, ſi nihil proficiam; moleſtiam ei exhibuero, atque animo obſequutus fuero. Pa. *Charine, & me, & te imprudens, & inſciens, niſi nos*

hac re juvent, perdidi. Ch. *Itane imprudens feciſti? Tandem inveniſti prætextum fallaciæ. re fidem datam liberaſti ſcilicet.* Pa. *Quid tandem vis dicere?* Ch. *Etiamne quæris me ctis tuis fallere?* Pa. *Quidnam iſtud eſt, quod mihi objicis?* Ch. *Poſtquam me amare dixi enam, ſtatim etiam placuit illa tibi. Heu me miſerum, qui tuum animum ex meo æſtimavi! ras valde, Charine, qui ſic de meo ingenio judices.* Ch. *Nonne tibi viſum eſt ſatis hoc eſſe m gaudium, niſi me amantem promiſſis foviſſes, & ſpe falſa detineres? Habeas tibi illam.* Pa. *habeam? Ah neſcis quantis in malis poſitus ſim miſer, quantaſque moleſtias atque agritudines eaverit Davus hic meus carnifex.* Ch. *Quid iſtud mirum eſt, ſi te imitatur?*

ANNOTATIONES.

enegando modò queis pudor eſt paululum.] *Queis pudor paululum adeſt.* Et hic eſt quibus pudor ſolummodò adeſt in de- o ea, quæ ab his petuntur: poſtquam ſunt, & tempus eſt promiſſa perfici; neceſſariò ſe aperiunt, timidè tamen: ſed res, quam promiſſam dare nolunt, cogit eos hanc denegare.

20 *Ducere.*] Pro fallere. Græci ἀπάγειν, eadem ſignificatione dicunt. Alii *ſeducere legunt.*

26 *Mibi confecit ſolicitudines.*] Alii *conflavit.*

Pa. Haud iſtuc dicas, ſi cognoris vel me, vel amorem meum. (propterea
Ch. Scio, cum patre altercaſti dudum, & is
Succenſet, nec te quivit hodie cogere illam ut
ceres.
Pa. Imò etiam, quo tu minus ſcis ærumnas
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec poſtulabat nunc quiſquam uxorem dare.
Ch. Scio: tu coactus tua voluntate es. *Pa.*
Nondum etiam ſcis. *Ch.* ſcio equidem illam
cturum eſſe te.
Pa. Cur me enecas? hoc audi: nunquam
Inſtare, ut dicerem eſſe ducturum patri,
Suadere, orare, uſque adeo, donec perpulit.
Ch. Quis homo iſtuc? *Pa.* Davos. *Ch.*
Pa. Davos omnia.
Ch. Quamobrem? *Pa.* neſcio: niſi mihi
Scio fuiſſe iratos, qui auſcultaverim.
Ch. Factum hoc eſt, Dave? *Da.* factum
hem, quid ais, ſcelus?
At tibi Dî dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, ſi omnes hunc conjectum in
Inimici vellent, quod, ni hoc, conſilium
Da. Deceptus ſum, at non defatigatus. *Ch.*
Da. Hac non ſucceſſit, alia aggrediemur
Niſi id putas, quia primò proceſſit parum,
Non poſſe jam ad ſalutem converti hoc
Pa. Imò etiam: nam ſatis credo, ſi advigilare
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.
Da. Ego, Pamphile, hoc tibi pro ſervitio
Conari manibus, pedibus, nocteſque & dies
Capitis periculum adire, dum proſim tibi.
Tuum'ſt, ſi quid præter ſpem evenit, mî
Parum ſuccedit quod ago; at facio ſedulò.

Pa. *Si cognoveris vel me, vel amorem meum erga aliam, quam Philumenam; non iſtud dicas.* Ch. *Sat ſcio, tu patri tuo jampridem repugnaſti, & is propterea tibi nunc iraſcitur, nec te potuit cogere, ut Philumenam uxorem duceres.* Pa. *Imò etiam rem ignoras, quò minus cognoſcis miſerias meas, hæ nuptiæ non apparabantur mihi, nec quiſquam vel Simo, vel Chremes de Philumena mihi danda cogitabant.* Ch. *Scio: nemine jubente tuâ voluntate coactus es.* Pa. *Mane, audi, nondum ſcis, ut res ſe omninò habeat.* Ch. *Scio equidem te illam ducturum* Pa. *Cur me dictis enecas? Hoc audi: hic nunquam ceſſavit me urgere ut patri dicerem me ducturum, ſuadere, orare, eò uſque, donec me tandem impulit invitum ad id faciendum.* Ch. *Quis homo te ad hoc impulit?* Pa. *Davus.* Ch. *Davus?* Pa. *Davus omnia omninò turbavit.* Ch. *Quamobrem?* Pa. *Neſcio ob quam cauſam adeo turbavit omnia: niſi quia Dii, ſat ſcio, mihi irati fuerunt, qui ei aures præbuerim.* Ch. *Hocne factum eſt à te, Dave?* Da. *Factum.* Ch. *At te Dii perdant, ut meritus es. Eho, dic mihi, ſi omnes hunc inimici in has nuptias, quas averſatur, conjicere vellent, quid niſi hoc, quod dediſti conſilium, ei darent?* Da. *Deceptus ſum eventu, at non defatigatus, ut rem in melius referre deſperem.* Ch. *Scio, ſcilicet.* Da. *Hac ratione res non ſ aliâ aggrediemur: niſi putas, quia primò parùm feliciter evenit, non poſſe hoc malum jam lutem referri.* Pa. *Imo verò, puto id poſſe fieri: nam etiam credo facile, ſi diligentem op deris, ex unis duas mihi conficies nuptias.* Da. *Ego, Pamphile, cum tuus ſim ſervus, hoc heo, conari totis viribus, nocteſque dieſque mortis periculo me exponere, dummodo tibi afferam. Te verò convenit, ſi quid contra exſpectationem tuam evenit, mihi ignoſcere. Si ſucceſſit, quod ago; at facio ex animo, & bona fide. Vel ſi opera mea tibi non placet;*

ANNOTATIONES.

29 *Scio, cum patre altercaſti dudum.*] Ironia.

43 *At tibi Dî.*] *At* principium eſt increpationi aptum. Virg. 2. Æn.

At tibi pro ſcelere, exclamat, pro talibus auſi, &c. Horat.

At ô deorum, quiſquis in cœlo regis
Terras, & humanum genus.

44 *Dic mihi.*] Semper hoc *dic mihi* ſum eſt, aut curioſiùs interrogantis, ait in hac fabula, & in Hecyra. Virg. *Damœta.* Inducitur Menalcas amarè gans Damœtam.

melius tu aliud reperi: me miſſum face.
Cupio: reſtitue in quem me accepiſti locum.
Faciam. *Pa.* at jam hoc opus eſt. *Da.* hem, ſt,
mane; crepuit à Glycerio oſtium. 59
Nihil ad te. *Da.* quæro. *Pa.* hem, nunccine de-
mum? *Da.* at jam hoc tibi inventum dabo.

tu aliud melius reperi: me vero abire jube. Pa. *Cupio: tu vero in eum ſtatum me reſtitue, in quo eram antequam patri promiſiſſem me uxorem ductarum.* Da. *Faciam.* Pa. *At jam opus eſt, ſtatim te hoc facere.* Da. *Hem, ſt, mane; Glyſtium concrepuit.* Pa. *Hoc nihil ad te pertinet, qui attentus eſſe debes conſilio cogitando. d quæro.* Pa. *hem, an hoc tandem agis?* Da. *At jam hoc inventum tibi dabo.*

ANNOTATIONES.

Hem, ſt, mane.] *St*, ſi legatur, indicit um. Nam *ſt*, ſibili ſunt ſilentium impe- Plaut. in Epid. Act. II. Sc. II. *St, habete animum bonum.*

59 *Crepuit à Glycerio oſtium.*] Ablativus, cum præpoſitione à, eſt loco genitivi, quod frequens eſt Terentio.

ACTUS IV. SCENA II.

MYSIS. PAMPHILUS. CHARINUS. DAVUS.

JAM, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, & mecum adductum (macerare.
m Pamphilum: tu modo, anime mi, noli te
Myſis. *My.* quid eſt? hem Pamphile, optime
mihi te offers. *Pa.* quid eſt? (nias:
Orare juſſit, ſi ſe ames, hera, jam ut ad ſeſe ve-
re ait te cupere. *Pa.* vah, perii: hoc malum
integraſcit. 5
ne me, atque illam operâ tuâ nunc miſeros
ſolicitarier? (ſenſit.
idcirco accerſor, nuptias quod mî apparari
Quibus quidem quàm facile poterat quieſci,
ſi hic quieſſet.
Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſti-
ga. *My.* atque ædepol 9
es eſt, proptereaque nunc miſera in mœrore
eſt. *Pa.* Myſis, (deſerturum,
omneis tibi adjuro deos: nunquam eam me
, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos om-
neis homines. (valeant,
mî expetivi; contigit: conveniunt mores:
nter nos diſſidium volunt: hanc, niſi mors,
mî adimet nemo.

My. *Jam tuum Pamphilum, ubicunque is erit, curabo, ut brevi inveniam, & mecum tibi adducam: tu tantummodò, anime mi, ô Glycerium! noli te ſolicitudine macerare.* Pa. *Myſis.* My. *Quid eſt? Hem, Pamphile, opportune mihi obvius ſis.* Pa. *Quid eſt?* My. *Hera te me orare juſſit, ut ſi ſe ames, jam ad ſe venias: ais, ſe cupere te videre.* Pa. *Vah, perii: hoc malum, nempe, hæc animi anxietas, propter metum nuptiarum, ex integro me cruciat. Itane oportet me, atque illam tuâ operâ nunc miſeros ſolicitari? Nam idcirco à Glycerio accerſor, quia nuptias mihi apparari audivit.* Ch. *A quibus quidem nuptiis liberi, & quieti eſſe potuimus, ſi Davus quievisſet, nec ſuis dolis omnia perturbaſſet.* Da. *Age, ſi Pamphilus hic non ſatis inſanit ſponte ſuâ, tu illum incita.* My. *Atque ædepol ea cauſa eſt, propter quam nunc mi-*
dolore, & luctu eſt. Pa. *Myſis, per omnes Deos tibi affirmo, nunquam eam me ſolam de-*
re, non ſi omnium hominum inimicitias ſciam me ſuſcepturum. Hanc meam eſſe cupidè ex-
illa mihi obvenit: noſtri mores conveniunt: procul faceſſant, qui inter nos diſceſſionem
lunt: hanc, niſi mors, mihi auferet nemo.

My. *Animum recipio.* Pa. *Non Apollinis reſponſum magis verum atque hoc eſt. Si poterit fieri, ne pater credat, me fuiſſe in cauſa, quo minus hæ nuptiæ fierent, libenter id volo: ſed ſi id fieri non poterit, id faciam ad quod animus propenſus eſt, ut pater credat me in cauſa fuiſſe, cur hæ nuptiæ infectæ permanerent. Quis tibi videor eſſe, Charine?* Ch. *Æque mihi videris miſer eſſe atque ego.* Da. *Conſilium quæro, ut his nuptiis me expediam.* Ch. *Fortis es, qui id quæras. Scio quid coneris, & quam difficile ſit id perficere.* Da. *Hoc ego tibi profectò, quod inveni, effectum reddam, Pamphile.* Pa. *Jam hoc opus eſt, quod ais te effecturum.* Da. *Quin jam habeo paratum, ut ſtatim id exequar.* Ch. *Quid eſt?* Da. *Non id excogitavi tui gratiâ, ſed Pamphili; ne erres.* Ch. *Ego ſatis habeo, ſi huic conſulas.* Pa. *Dic mihi, Dave, quid facies mei cauſâ?* Da. *Vereor, ut hic dies mihi ſufficiat ad agendum quod deliberavi: ne me otium habere credas ad narrandum tibi, quod ſum facturus. Proinde vos hinc amovete: nam mihi impedimento eſtis.* Pa. *Ego Glycerium inviſam.* Da. *Quid tu, Charine? quò tendis?* Ch. *Vis dicam verum?* Ch. *Hic Charinus non abiturus eſt, puto; imò etiam: velut narrationis alicujus mihi* *initium.* Ch. *Quid de me fiet? me miſerum!* Da. *Ebo, impudens, nonne ſatis habes, quod diem addam; quo temporis ſpatio profero nuptias Pamphili? tu vero poſſis ambire, orare Ch* *tem, atque ejus amicos.* Ch. *Dave, attamen.* Da. *Quid ergo eſt?* Ch. *Fac ut ducam* *menam.* Da. *O ridiculum hominem! Quaſi illa ſit in mea poteſtate.* Ch. *Fac, ut ad me* *ſi quid poteris efficere mei gratia.* Da. *Quid ego veniam? Nihil habeo, quod tui cauſa* Ch. *Attamen ſi quid poſſis.* Da. *Age, veniam.* Ch. *Si quid feceris quod mihi renuncian* *domi ero.* Da. *Tu, Myſis, expecta hîc pauliſper, dum egrediar domo Glycerii.* My. *Quam* Da. *Ita fieri opus eſt.* My. *Feſtina.* Da. *Jam, inquam, hic adero.*

My. Reſipiſco. *Pa.* non Apollinis magis verum atque hoc, reſponſum eſt.
Si poterit fieri, ut ne pater per me ſtetiſſe credat,
Quo minus hæ fierent nuptiæ; volo: ſed ſi id non poterit; (credat
Id faciam, in proclivi quod eſt, per me ſtetiſſe
Quis videor? *Ch.* miſer æque atque ego. *Da.* cu
filium quæro. *Ch.* fortis es.
Scio, quid conere. *Da.* hoc ego tibi profectò
fectum reddam.
Pa. Jam hoc opus eſt. *Da.* quin jam habeo.
quid eſt? *Da.* huic, non tibi, habeo; ne er
Ch. Sat habeo. *Pa.* quid facies? cedo. *Da.*
hic mî ut ſit ſatis, vereor,
Ad agendum: nè vaccuum eſſe me nunc ad
randum credas. (mento
Proinde hinc vos amolimini: nam mî impe
Pa. Ego hanc viſam. *Da.* quid tu? quò hinc te ag
Ch. verum vis dicam? *Da.* imo etiam:
Narrationis incipit mihi initium. *Ch.* quid me h
Da. Eho impudens, non ſatis habes, quod tibi
culam addo,
Quantum huic promoveo nuptias? *Ch.* Dave,
tamen. *Da.* quid ergo?
Ch. Ut ducam. *Da.* ridiculum! *Ch.* huc fac
me venias, ſi quid poteris.
Da. Quid veniam? nihil habeo. *Ch.* attamen,
quid. *Da.* age veniam. *Ch.* ſi quid,
Domi ero. *Da.* Tu, Myſis, dum exeo, paru
opperire hîc.
My. Quapropter? *Da.* ita facto eſt opus. *My.*
tura. *Da.* jam, inquam, hîc adero.

ANNOTATIONES.

16 *Ut ne pater per me ſtetiſſe credat.*] *Ut ne* idem ſignificat quòd *ne.* Plaut. in Mercat. *At ego expurgationem habebo, ut ne ſuccurrat.* Terentius ipſe in Eunucho: *Ulciſcar, ut ne impune in nos illuſeris.* Sic & Cicero: *Fides ſua patietur, ut ſocrus adoleſcentis rea ne fiat.*

19 *Conſilium quæro.*] Melius eſt hoc à Davo dici, quam à Pamphilo.

20 *Scio, quid conere.*] Si Pamphili eſt perſona, Ironia eſt in Davum; & ſenſus eſt, ut ſupra quid conere, nempe ut iterùm me miſerum das, & ex unis nuptiis, geminas mihi Sed non eſſe perſonam Pamphili ex oſtenditur. Si Charini eſt perſona, ſcio quid conere; ſed an efficere poſſis ne

26 *Narrationis mihi incipit initium.*] hoc; *Verum vis dicam*, eſt velut pro narraturi.

ACT

ACTUS IV. SCENA III.

Mysis.

NIlne eſſe proprium cuiquam? Dî vo-
ſtram fidem. (philum;
num bonum eſſe heræ putabam hunc Pam-
um, amatorem, virum, in quovis
m: verum ex eo nunc miſera quem capit
em? facile hîc plus mali eſt, quem illic boni.
avus exit: mi homo, quid iſtuc, obſecro, eſt?
portas puerum?

My. *Itane eſt, ut nihil ſit proprium cuiquam hominum? Dii! veſtram fidem imploro. Putabam hunc Pamphilum ſummum bonum eſſe heræ meæ Glycerii; amicum certum, amatorem perpetuum, virum ſemper ubique paratum ad eam tuendam: verum quem ejus causâ miſera*

itur dolorem? certe plus mali eſt in dolore quem illa percipit, quàm boni in illius Pam-
re. Sed Davus exit è domo Glycerii: Mi homo, quid iſtud, obſecro, eſt? quò portas
rum?

Annotationes.

oprium.] Dicitur, quod non eſt cum a-
munе, quod eſt perpetuum, & ſtabile,
non ſolum poſſeſſio noſtra, ſed etiam
s, & dominium eſt. Virg.

—Nimium vobis Romana propago
otens, ſuperi! propria hæc ſi dona fuiſſent.

Mercatore, Act. II. Sc. III.

Proprium nequit mihi evenire, quod cupio.

7 *Quò portas puerum?*] Davus ex ædibus Glycerii exportat infantem pannis involutum, traditque ancillæ; quaſi mater eum ante fores Simonis exponi mandaſſet. Cæterum in plurimis codicibus continuantur hæ duæ Scenæ, ut unam conficiant.

ACTUS IV. SCENA IV.

Davus. Mysis.

MYſis, nunc opus eſt tuâ
Mihi ad hanc rem expromptâ memoriâ
tque aſtutiâ. (ocyus,
Quidnam incepturus? *Da.* accipe a me hunc
ante noſtram januam appone. *My.* obſecro,
ne? *Da.* ex arâ hinc ſume verbenas tibi,
eas ſubſterne. *My.* quamobrem id tute
on facis?
Quia, ſi forte opus ad herum jusjurandum mihi,
ppoſuiſſe, ut liquidò poſſim. *My.* intelligo.

Da. *Myſis, nunc opus eſt mihi, ad hanc rem quam paro, tuâ memoriâ præſenti, & promptâ ex tempore, atque aſtutiâ tuâ.* My. *Quidnam incepturus es?* Da. *Accipe citò hunc puerum à me, atque ante januam noſtram appone.* My. *Obſecro, an hunc in terra ponam?* Da. *Ex arâ hâc ſume verbenas, atque eas vice ſtramenti ei ſubjice.* My. *Quamobrem tu*

on facis? Da. *Quia ſi forte opus mihi ſit jusjurare, hero id exigente, id certò & ſincere*
ſim. My. *Intelligo.*

Annotationes.

ara hinc ſume verbenas.] Aræ in ſcena
ræ & propriæ: dextra Baccho in Tra-
Apollini in Comœdiâ; ſiniſtra ei Deo,
, cui ludi fiebant. In his verbenæ im-
ur Apollini. Videatur Evanthius in
minis in hunc Autorem. Item Scaliger in Poëtica, lib. I. cap. xxi. Taubmannus in Moſtellarium Plauti, Act. V. Sc. I. & Voſſius in Inſt. Poëticis, cap. x. lib. II.

8 *Liquidò.*] Liquidò jurare, liquidò dicere, eſt purè, manifeſtè, apertè, certò, omninò.

Unde nova iſta religio venit tibi in mentem? Da. *Matura, ut quid poſtea actu-rus ſum intelligas. Prob Jupiter!* My. *Quid eſt?* Da. *Sponſæ Pamphili pater Chremes intervenit, dum loquimur. Abjicio conſilium, quod primum ante adventum ejus, ceperam.* My. *Neſcio quid narres.* Da. *Ego quoque hinc à dextra parte, quâ venit Chremes, me venire ſimulabo: tu vide, ut quibuſcunque verbis, quibus opus erit, ſubſervias, & commodes orationi meæ.* My. *Ego nihil intelligo, quid tu agas: ſed ſi opus eſt vobis in aliquâ re operâ aut tu plus prævides, quam ego, hîc exſpectabo, ne, quod vobis commodum eſt, tardem.*

Nova nunc religio in te iſtæc inceſſit, cedo?
Da. Move ocyus te, ut, quid agam, porro intelli-
Pro Jupiter! *My.* quid? *Da.* ſponſæ pater in-
venit.
Repudio conſilium, quod primum intenderam.
My. Neſcio quid narres. *Da.* ego quoque h-
ab dextra
Venire me adſimulabo: tu, ut ſubſervias
Orationi, utcunque opus ſit, verbis, vide.
My. Ego, quid agas, nihil intelligo: ſed, ſi quid-
Quod meâ operâ opus ſit vobis, aut tu plus vide-
Manebo, ne quid voſtrum remorer commodu-

ANNOTATIONES.

15 *Utcunque opus ſit, verbis.*] Hæc dicens Davus abit, priuſquam fraudulentum ejus conſilium Myſis intelligat: quæ cauſa eſt, ut ea in Scenâ proximâ præter rem Davo reſpondeat, ac fere prodat ipſius commentum.

18 *Ne quid voſtrum remoror commo-* Commodum Pamphili. Cæterum hæc ſ- eſt actuoſa: magis enim in geſtu, quam tione eſt conſtituta.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES. MYSIS. DAVUS.

Ch. *Redeo, poſtquam apparavi ea, quæ opus fuit apparare ad celebrandas nuptias filiæ, ut jubeam vocari eos, quos his intereſſe convenit: ſed quid hoc eſt? Puer hercle eſt: mulier, tune hîc poſuiſti eum?* My. *Ubinam eſt Davus?* Ch. *Non mihi reſpondes?* My. *Hem, nuſquam in his locis reperitur ille. væ miſeræ mihi! Homo me reliquit, atque abiit.* Da. *Dii veſtram fidem! quantus tumultus in foro? quanta multitudo hominum eſt, qui illic litigant? Tum annona cara eſt: neſcio, quid aliud dicam.* My. *Cur tu, quæſo, hic me ſolam reliquiſti?* Da. *Hem, quænam fabula hîc agitur*

Ch. REvertor, poſtquam, quæ opus fuer-
nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam accerſi: ſed quid h-
Puer hercle eſt: mulier, tun' appoſuiſti h-
My. ubi
Ille eſt? *Ch.* non mihi reſpondes? *My.* hem,
quam eſt, væ miſeræ mihi!
Reliquit me homo, atque abiit. *Da.* dî vo-
fidem! (num litig-
Quid turbæ eſt apud forum? quid illic h-
Tum annona cara eſt: quid dicam aliud, n-
My. Cur tu, obſecro, hic me ſolam? *Da.*
quæ hæc eſt fabula?

ANNOTATIONES.

2 *Sed quid hoc?*] Interrogatio eſt ignorantis Chremetis quid eſſet, quod primum viderat. Erat autem puer pannis involutus.

4 *Ubi ille eſt?*] Myſis Davum requirit, qui ſe ſummoverat, conſpecto Chremete; ut ipſe de foro veniſſe videretur.

Væ miſeræ mihi.] Quaſi dicat, Davi mandato huc veni; at ille me reliquit, atque abiit.

5 *Dî voſtram fidem!*] A dextra veni- vus ſimulat ſe è foro venire.

7 *Tum annona cara eſt:*] Hoc Davus ctatores converſus, vel ſummiſſe dicit. tem annona res omnis quæ ad annuum reponitur.

8 *Cur tu, obſecro, hic me ſolam?*] Sim- Myſidis fere detegit fallaciam.

Myſis, puer hic unde eſt? quiſve huc attulit?
atin' ſanus es, qui me id rogites? *Da.* quem
go igitur rogem,
neminem alium video? *Ch.* miror, unde ſit.
picturan' quod rogo? *My.* au. *Da.* concede
dexteram.
Deliras: non tute ipſe? *Da.* verbum ſi mihi
, præterquam quod te rogo, faxis, cave.
Male dicis. *Da.* unde eſt? dic clare. *My.* à
obis. *Da.* ha, ha, hæ.
n vero, impudenter mulier ſi facit.
b Andriâ eſt ancilla hæc, quantum intelligo.
Adeon' videmur vobis eſſe idonei,
bus ſic illudatis? *Ch.* veni in tempore.
ropera adeò puerum tollere hinc ab janua.
cave quoquam ex iſtoc exceſſis loco.
Dî te eradicent: ita me miſeram territas.
Tibi ego dico, an non? *My.* quid vis? *Da.*
t etiam rogas?
cujum puerum hîc appoſuiſti? dic mihi.
Tu neſcis? *Da.* mitte id, quod ſcio: dic,
uod rogo.
Veſtri. *Da.* cujus veſtri? *My.* Pamphili. *Da.*
em, quid Pamphili?
Eho, an non eſt? *Ch.* recte ego ſemper fugi
as nuptias. (mitas?
O facinus animadvertendum! *My.* quid cla-
Quemne ego herì vidi ad vos adferri veſperi?
O hominem audacem! *Da.* verum: vidi
Cantharam
cinatam. *My.* Dîs pol habeo gratias,
n pariundo aliquot adfuerunt liberæ.

Eho, Myſis, unde puer hic allatus eſt? quiſve hunc portavit huc? My. *Satiſne animi ſanus es, qui hoc à me quæras?* Da. *Quem igitur interrogem, qui neminem hic alium, quam te video?* Ch. *Miror unde ſit.* Da. *Reſpondebiſne, Myſis, ad id, quod quæro?* My. *Au.* Da. *Veni ad dexteram.* My. *Deſipis: an non tu ipſemet mihi eum in manus dediſti?* Da. *Si mihi verbum unum, præter id quod te rogo, dixeris, vapulabis; cave ne id facias.* My. *male mihi dicis.* Da. *Unde hic puer eſt? dic clare.* My. *A vobis.* Da. *Ha, ha, hæ, o rem ridiculam Quid mirum eſt, ſi mulier meretrix impudenter mentiatur.* Ch. *Hæc ancilla Glycerii eſt, quantum intelligo.* Da. *Vobiſne videmur adeò opportuni veſtris ludificationibus & impoſturis?* Ch. *Veni in tempore.* Da. *Feſtina celeriter hunc puerum auferre à janua. hic mane: cave ne quoquam aliò pedem moveris ex hoc loco.* My. *Dii te funditus perdant, qui me miſeram adeò terrefacis.* Da. *Tibine ego dico, an non?* My. *Quid vis?* Da. *At etiam quæris, quid velim? dic cujus puerum ante hoc oſtium poſuiſti? dic mihi.* My. *Neſciſne cujus ſit?* Da. *Tace id quod ſcio: dic quod quæro.* My. *Veſ-*
Cujus veſtri? My. *Pamphili.* Da. *Hem, quid ais, Pamphili?* My. *Ebò, an non eſt?* Ch. *emper ego has vitare vxlui nuptias.* Da. *O facinus puniendum!* My. *Cur adeò exclamas?* *e hunc puerum dicis eſſe Pamphili, quem ego heri vidi ad vos afferri ſub veſperam?* My. *m impudentem!* Da. *Verum eſt: vidi Cantharam ſarcinâ oneratam.* My. *Diis pol habeo quandoquidem parienti Glycerio aliquot affuerunt liberæ matronæ, quibus credi oportet.*

ANNOTATIONES.

u.] Interjectio turbatæ & conſternatæ

e ad dexteram.] Hæc ſummiſsè: monet Myſidem, ut clam, quid ſit opus eam poſſit.

bum ſi mihi unum.] Comminatur ſumavus.

ne: cave.] Rurſum hæc Davus ſummiſsè non audiente Chremete, & eſt interprohibentis, ne tollat Myſis puerum.

25 *Mitte id, quod ſcio:*] Hæc ſummiſsè etiam dicit.

26 *Cujus veſtri?*] Vult datâ operâ Pamphilum nominari.

31 *Dîs pol habeo gratias.*] Habemus illis gratiam à quibus fatemur beneficium accepiſſe, nec poſſe illud referre: Diis verò dixit habeo gratias, quas his reddere nequit.

32 *Aliquot adfuerunt liberæ.*] Servis non licebat teſtimonium perhibere.

Da. *Profectò illa Chremetem non novit, propter quem hanc fallaciam aggreditur. Si Chremes (ita illa cogitat) poſitum puerum ante oſtium Simonis viderit, non dabit filiam ſuam Pamphilo: imo, ego aio, tantò magis, per Herculem ei dabit.* Ch. *Non per Herculem id faciet.* Da. *Nunc etiam ut ſcias, ſi hunc puerum hinc non exportas, jam nunc ego eum in mediam viam volvendo protrudam, teque ibidem verſabo pluriùm in luto.* My. *Tu pol homo vino captus es.* Da. *Fallacia alia aliam producit: jam obmurmurari audio in hac domo Glycerii, illam eſſe civem Atticam.* Ch. *Hem.* Da. *Pamphilus (inquiunt) qui eam vitiavit, cogetur legibus Atticis eam uxorem ducere.* My. *Eho, dic mihi, obſecro, an Glycerium non eſt civis Attica?* Ch. *Inſciens ego pene incidi in periculum joco dignum.* Da. *Quis hic loquitur? ô Chreme, commodè advenis! Audi.* Ch. *Audivi jam omnia.* Da. *Ah! tune omnia audiviſti?* Ch. *Audivi inquam, à principio.* Da. *Audiviſtine, obſecro te? Hem ſcelera! hanc ancillam Glycerii jam oportet in crucem tollere. O Myſi! hic ille eſt Chremes, vir meritis clarus: ne tu credas vos rem habere cum Davo ſervo, quem deludatis dolis.* My. *Me miſeram! Nihil pol dixi mi ſenex.* Ch. *Novi rem omnem: ſed an Simo domi eſt?* Da. *Ita, eſt domi.* My. *Ne me attingas leſte Dave! Diſpeream, ſi pol Glycerio non omnia hæc renunciem.* Da. *Eho inepta, neſcis ita ſit à me factum.* My. *Quomodo id ſciam?* Da. *Hic Chremes eſt ſocer futurus Pamphili. poterat alio modo ſcire, quæ voluimus ut ſciret; puerum nempe ex Pamphilo Glycerium eamque eſſe civem Atticam.* My. *Hæc me præmonere debueras.* Da. *Parumne intereſſe exiſtimas ter ea, quæ fiunt vere, & natura ducente; atque ea, quæ arte, & induſtria ſimulantur?*

Da. Næ illa illum haud novit, cujus cauſa hæc
cipit.
Chremes, ſi poſitum puerum ante ædes viderit
Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis
Ch. Non hercle faciet. *Da.* nunc adeo, ut
ſciens,
Ni puerum tollis, jamjam ego hunc mediam in
Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.
My. Tu pol homo non es ſobrius. *Da.* fal
Alia aliam trudit: jam ſuſurrari audio,
Civem Atticam eſſe hanc. *Ch.* hem. *Da.* co
legibus (vi
Eam uxorem ducet. *My.* au, obſecro, an no
Ch. Jocularium in malum inſciens pene incidi
Da. Quis hic loquitur? ô Chreme, per te
advenis:
Auſculta. *Ch.* audivi jam omnia. *Da.* anne tu om
Ch. Audivi, inquam, a principio. *Da.* au
obſecro? hem
Scelera! hanc jam oportet in cruciatum hin
Hic ille eſt: non te credas Davom ludere.
My. Me miſeram! nihil pol falſi dixi, mi ſen
Ch. Novi rem omnem: ſed eſt Simo intus?
intus eſt. (omni
My. Ne me attingas, ſceleſte! ſi pol Glycer
Da. Eho inepta, neſcis quid ſit actum. *My.*
ſciam?
Da. Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fi
Ut ſciret hæc, quæ volumus. *My.* hem; præd
Da. Paulum intereſſe cenſes, ex animo omni
Ut fert natura, facias, an de induſtria?

ANNOTATIONES.

34 *Chremes, ſi poſitum puerum.*] Chremetem nominat, quem præſentem eſſe ſe ignorare ſimulat.

39 *Fallacia alia aliam trudit:*] Prior fallacia eſt; puerum eſſe natum ex Pamphilo, quæ prior aliam producit; nempe Glycerium eſſe civem Atticam. Alius ſenſus hîc eſſe poteſt; fallacia alia aliam pellit, & prodit: Nimirum commentum illud (Glycerium eſſe civem Atticam) falſum eſſe oſtendit, dictam Glycerium peperiſſe puerum ex Pamphilo.

41 *Civem eſſe Atticam.*] Regio Athenienſium primum dicta eſt Actica ab Acte, Græce litus ſignificat: deinde Attica: ma enim ex parte litoralis erat.

Coactus legibus.] Legibus Solonis cu fuit, ut qui virginem liberam civémque cam ſtupraſſet; ut aut illam uxorem d aut dotaret.

43 *Jocularium in malum.*] Per Antip dictum; ſignificat enim magnum ac malum, ut notat Muretus.

45 *Anne tu omnia?*] Simulata admi alii legunt; *Ab ne tu omnia?*

ACT

ACTUS IV. SCENA VI.

CRITO. MYSIS. DAVUS.

hàc habitaſſe plateâ dictum eſt Chryſidem,
Quæ ſe inhoneſte optavit parare divitias
quam in patriâ honeſte pauper vivere:
rte ea ad me lege redierunt bona.
perconter, video: ſalvete. *My.* obſecro,
ideo? eſtne hic Crito, ſobrinus Chryſidis?
r. O Myſis, ſalve! *My.* ſalvos ſis, Crito.
' Chryſis? hem. *My.* nos quidem pol mi-
s perdidit. (noſne? ſic
id vos? quo pacto hic? ſatin' recte? *My.*
us aiunt; quando ut volumus, non licet.
id Glycerium? jam hic ſuos parentes rep-
t?
inam. *Cr.* an nondum etiam? haud auſpi-
ò huc me appuli: (dem;
l, ſi id ſciſſem, nunquam huc retuliſſem pe-
enim dicta eſt ejus hæc, atq; habita eſt ſoror:
us fuerunt, poſſidet: nunc me hoſpitem
ui, quàm hîc mihi ſit facile atq; utile,
exempla commonent: ſimul arbitror,
aliquem amicum, & defenſorem ei: nam
ſcula jam profecta eſt illinc: clamitent,
phantam hæreditatem perſequi,
um: tum ipſam deſpoliare non libet.
ptume hoſpes pol, Crito, antiquum obtines.
c me ad eam, quando huc veni, ut videam.
y. maxime. (at ſenex.
quar hos: nolo me in tempore hoc vide-

Cr. *Mihi dictum eſt in hâc plateâ habitaſſe Chryſidem, quæ maluit hîc Athenis turpiter divitias acquirere, quam pudice in patria Andro pauper vivere: ejus bona jure cognationis, poſt mortem illius mihi obvenerunt. Sed video, quos de loco domûs Glycerii interrogem: ſalvete.* My. *Obſecro, quem video? Eſtne hic Crito ſobrinus Chryſidis?* Cr. *Ille ipſe eſt. O Myſis, ſalve!* My. *Tu quoque ſalvus ſis, Crito.* Cr. *Verumne eſt Chryſidem deceſſiſſe?* My. *Nos quidem pol miſeras perdidit.* Cr. *Quid vos hîc agitis? Quomodo vivitis? Satiſne commode?* My. *Noſne, quomodo habeamus, rogas? Ut poſſumus, quando, ut volumus, non licet, ſicut communi fertur proverbio.* Cr. *Quid agit Glycerium? jamne ſuos parentes reperit?* My. *Utinam reperiſſet.* Cr. *An adhuc non reperit? Non faventibus auſpiciis huc appuli: Nam pol, ſi ſciviſſem Glycerium parentes non reperiſſe, nunquam huc me contuliſſem: ſemper enim ea Chryſidis dicta eſt, atque habita ſoror: ejuſque bona poſſidet: tum me peregrinum, quam ſit mihi facile, atque utile lites habere hîc, patriâ, plurima exempla docent: atque etiam opinor Glycerium jam aliquem amicum habere ſorem paratum: nam fere grandiuſcula ætate ex Andro huc Athenas migravit: veri ipſi clament ſæpius calumniatorem, qui hæreditatem alienam captem, mendicum denietiam, etſi hæreditas Chryſidis jure mea ſit, tamen illam bonis denudare non licet, quum alia quam Chryſidis bona habeat.* My. *Optime hoſpes Crito antiquum tuum morem obin ita te geris erga Glycerium.* Cr. *Duc me ad illam, ut, quando huc veni, ſaltem eam vi-*
y. Libenter id volo. Da. *Sequar hos ad ædes Glycerii: nolo me ſenex herus Simo hoc ic videat.*

ANNOTATIONES.

us Chryſidis.] Conſobrini propriè di- ex duabus ſororibus; ſobrini filii um; patrueles, filii duorum fratrum.
d auſpicatò.] Auſpicari eſt ex avium geſtu, futura divinare. Auſpicatò eſt ſignificans, *auſpiciis factis:* Inauſpignificat, *auſpiciis neglectis.* Et quoni- nihil incipiebant, niſi ſumptis auſpi- *inauſpicato* pro *infeliciter* uſurpatur.
m mihi ſit facile, atque utile.] Donatus interpretatur; *difficile atque inutile.*

20 *Sycophantam.*] Cum in Atticâ magna eſſet ficuum copia; ad eas aſſervandas publicè cuſtodes ſtatuebantur, qui ſycophantæ dicti ſunt ἀπὸ τῆς σῦκα φαίνεσθαι, id eſt, ficus deferre: quod accuſare ſolerent eos, qui ficus carperent.

22 *Antiquum obtines.*] Id eſt, antiquum & conſuetum tuum morem. Sic Plautus abſolute ſine ſubſtantivo dixit in Moſtellaria. Act. II. Sc. III.

Antiquum hoc obtines tuum, tardus ut ſis.

ACTUS V. SCENA I.

CHREMES. SIMO.

Ch. *Satis, jam ſatis, Simo, perſpecta eſt mea erga te amicitia: ſatis periculi ſuſcepi: deſiſte me orare. Dum ſtudeo voluntati tuæ obſequi, pene ludibrio habere viſus ſum, & negligere filiæ meæ ſalutem.* Si. *Imò verò ſummopere à te peto, atque obſecro, Chreme, ut beneficium verbis jampridem inceptum, nunc re confirmes, & præſtes.* Ch. *Vide quam iniquus ſis, præ ſtudio efficiendi id quod cupis conſequi: neque conſideras, qui modus benignitatis in amicis ſervandus ſit, neque quid à me tuis precibus poſtules: nam ſi id cogites, tu deſinas mihi contra jus importunus, & moleſtus vexator eſſe.* Si. *Quomodo vexator tibi fui?* Ch. *Quæriſne? Invitum coegiſti me, ut adoleſcentulo alio amore implicato, alieno à ducendâ uxore, filiam meam darem cum periculo divortii, & diſceſſionis à conjugio inſtabili; ut ejus labore, atque dolore remedium afferrem filio tuo, amore turpi inſanienti. Tu id à me impetraſti: etiam incepi nuptias contrahere, dum res permiſit: nunc non permittit: Tu me quoque conſilium mutare permittas. Dicitur etiam Glycerium civem eſſe Atticam: ex eâ puer filio tuo natus eſt: proinde nuptiis compellare.* Si. *Per Deos ego te oro, ne velis his credere, quibus utile eſt, ut filius ſimus ſit, atque æſtimetur. Nuptiarum impediendarum cauſâ hæ fallaciæ omnes inventæ inceptæ Ubi nuptiæ perfectæ fuerint, & cauſa, quamobrem fraudulenti illi hæc faciunt, fuerit; dolos & techuas ſuas deſinent.*

Ch. SAtis jam, ſatis, Simo, ſpectata erga
citia eſt mea:
Satis pericli cæpi adire: orandi jam finem fa
Dum ſtudeo obſequi tibi, pene illuſi vitam
Si. Imo enim quàm maxime abs te poſtul
ore, Chreme,
Ut beneficium, verbis initum dudum,
comprobes.
Ch. Vide, quàm iniquus ſis præ ſtudio, d
cias id quod cupis:
Neque modum benignitatis, neque quid
Nam ſi cogites, remittas jam me onerare i
Si. Quibus? *Ch.* ah rogitas? perpuliſti
homini adoleſcentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re
Filiam darem in ſeditionem, atque incer
tias;
Ejus labore atque ejus dolore gnato ut m
tuo.
Impetraſti: incepi, dum res retulit: nunc n
feras.
Illam hanc civem eſſe aiunt: puer eſt natu
Si. Per ego te Deos oro, ut ne illis animu
cas credere,
Quibus id maxume utile eſt, illum eſſe q
terrimum.
Nuptiarum gratiâ hæc ſunt ficta atque
omnia.
Ubi ea cauſſa, quamobrem hæc faciunt,

ANNOTATIONES.

3 *Illuſi vitam filiæ.*] *Illudere* præter ſignificationem vulgatam ſignificat interdum per *ludum noceo.* Virg. Georg. de vite novella præcipens:

Silveſtres uri aſſidue, capræque ſequaces illudunt.

Idem in primo Georg. De areâ granis ferendis faciendâ:

Tum variæ illudant peſtes——

Id eſt, ne varia, & periculoſa animalcula infeſtent. Idem II. Æn. *certantque illi* Id eſt, per ludum, & jocum ſævire in illius. Servius Fuldenſis. Sic Suetonius Tiberio, dixit *illudere capitibus, & illudere*

11 *Filiam darem in ſeditionem.*] filiam darem futuram in continuis bus & rixis cum marito: ita ut ma diſſolveretur.

13 *Dum res retulit:*] Antiquum

Ch.

s: cum Davo egomet vidi jurgantem an-
m. *Si.* ſcio. *Ch.* at,
tu; cum ibi me adeſſe neuter dum perſen-
t.
o; & id facturas Davus dudum prædixit
i: (dicere.
o quid tibi ſum oblitus hodie, ac volui,

Ch. *Falleris: egomet vidi ancillam Myſidem rixantem cum Davo.* Si. *Scio.* Ch. *At vero vultu, non ſimulato; tunc cum neuter eorum me ibi adeſſe ante ſenſerat.* Si. *Credo; & hanc fraudem facturas Myſim, & Glycerium, Davus dudum mihi prædixerat: & neſcio propter quid id tibi dicere oblitus ſum, contrà quam propoſueram.*

ACTUS V. SCENA II.

DAVUS. CHREMES. SIMO. DROMO.

Nimo jam nunc otioſo eſſe impero. *Ch.*
hem Davom tibi.
er egreditur? *Da.* meo præſidio, atque
itis. *Si.* quid illud mali eſt?
commodiorem hominem, adventum,
pus non vidi. *Si.* ſcelus!
m hic laudat? *Da.* omnis res eſt jam in
o. *Si.* ceſſo alloqui?
rus eſt: quid agam? *Si.* ô ſalve bone vir!
hem Simo, ô noſter Chremes,
pparata jam ſunt intus. *Si.* curaſti probe.
voles, accerſe. *Si.* bene ſane: id enim-
ò hinc nunc abeſt.
u hoc reſpondes? quid iſtic tibi negotii
Da. mihin'? *Si.* ita.
ine? *Si.* tibi ergo. *Da.* modò introii. *Si.*
ſi verò, quam dudum, id rogem.

Da. *Omnes jam nunc ſecuro animo eſſe impero.* Ch. *Hem, Simo, ecce tibi Davus adeſt.* Si. *Unde egreditur?* Da. *Meo auxilio, atque hoſpitis Critonis.* Si. *Quid etiam illud malum eſt, quod Davus affert?* Da. *Rebus noſtris commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi.* Si. *Quemnam ſceleratus hic laudat?* Da. *Omnis res noſtra jam in tuto poſita eſt.* Si. *Quid ceſſo hunc alloqui?* Da. *Herus hic eſt: quid agam?* Si. *O ſalve bone vir!* Da. *Hem Simo, ô noſter Chremes, ſalvete: omnia jam ad nuptias apparata ſunt intus in domo noſtra.* Si. *Curaſti rectè tu quidem.* Da. *Ubi voles, filium accerſi jube.* Si. *Bene id enim certe nunc unum deſideratur ad ſolennitatem nuptiarum. An non etiam tu ad id, reſpondes? Quid tibi negotii eſt in domo Glycerii?* Da. *Mihi?* Si. *Tibi, inquam. in has ædes introivi.* Si. *Quaſi à te quæram, quamdudum introveris.*

ANNOTATIONES.

] Serviliter exultat Davus.
om tibi, Si. *Unde egreditur?* Hæc
uuntur Chremes, & Simo, Davo
, & ſolo ſecum loquente.
quemnam hic laudat? Scelus pro
res jam eſt in vado] Vada ſunt flu-
minus profunda, in quibus periculi-
eſt metus. Proverbium eſt ſigni-
xtrà periculum eſſe, quale eſt iſtud,
igo.
bone vir!] Ironica ſalutatio.
probe.] Approbatio ironica irati

7 *Bene ſane:*] Perſiſtit in ironia.
Id enimverò hinc nunc abeſt.] Alii legunt, *hic.* Si hæc lectio locum habet, talis erit ſenſus; nam certe propterea hic, nempe Pamphilus abeſt, quia abhorret à nuptiis, nec vult eas perfici.

8 *Etiam tu hoc reſpondes?*] Etiam tu hæc verba reſpondere audes? Scilicet (*Omnia jam apparata ſunt intus. Ubi voles, accerſe*) tu qui nuptias dolis tuis impedis, & diſturbas.

9 *Quaſi verò, quam dudum id rogem.*] De negotio interrogatur, de tempore reſpondet Davus.

Da. *Modo introvivi cum tuo filio.* Si. *Anne eſt intus hîc Pamphilus? Crucior miſer animi. Eho annon tu dixiſti, carnifex, eſſe inter eos inimicitias?* Da. *Sunt.* Si. *Cur igitur Pamphilus eſt in domo Glycerii?* Ch. *Propter quid illum eſſe cenſes? cum illa nempe litigat.* Da. *Imo verò, ô Chreme, indignum facinus ex me audies. Neſcio quis ſenex modò advenit (ecce illum in hac domo), confidens, cautus: cum vultum ejus quis conſpicit, videtur quantocumque pretio dignus eſſe: triſtis & ſevera gravitas ineſt in facie, & in verbis fidei ſinceritas apparet.* Si. *Quid de illo apportas novi?* Da. *Nihil equidem, niſi quod audivi illum dicere.* Si. *quid ait tandem?* Da. *Ait ſe ſcire Glycerium eſſe civem Atticam.* Si. *Hem, Dromo, Dromo.* Dr. *Quid eſt?* Da. *Audi.* Si. *Si verbum quidem unum præterea addideris, periiſti. Dromo!* Da. *Audi, obſecro.* Dr. *Quid vis?* Si. *Sublimem in ædes rape quam celerrimè.* Dr. *Quem vis rapiam?* Si. *Davum.* Da. *Quamobrem?* Si. *Quia ita mihi placet: Rape, inquam, lorarie Dromo.* Da. *Quid feci?* Si. *Rape.* Da. *Si quicquam mendacii me dixiſſe invenies, occidito.* Si. *Ego nihil audio. Ego te plagis quatiam, ut mereris.* Da. *Tametſi vera dixerim, me rapi ad ſupplicium jubes?* Si. *Jubeo. Dromo, cuſtodi eum in vinculis, ne defugiat: atque, audiſne? manibus, pedibuſque, ſicut feram, ut terrâ ſe movere non poſſit. Age nunc; jam ego pol hodie, ſi vivo, te docebo, quam ſit herum ſervum fallere, & Pamphilum patrem.* Ch. *Ab! ne adeo ſæve te geras. Spectа pietatem filii mei in patrem! an non mei miſereris? quòd tantas ærumnas patiar ob. Age Pamphile: exi Pamphile: an non pudore ullo afficeris?*

Da. Cum tuo gnato unà. *Si.* anne eſt intus
philus? crucior miſer.
Eho, non tu dixti eſſe inter eos inimicitia
nufex?
Da. Sunt. *Si.* cur igitur hic eſt? *Ch.* qu
cenſes? cum illa litigat.
Da. Imo vero indignum, Chreme, jam
faxo ex me audies.
Neſcio qui ſenex modo venit: ellum, confid
Cum faciem videas, videtur eſſe quantivis
Triſtis ſeveritas ineſt in voltu, atque in verb
Si. Quidnam adportas? *Da.* nil equide
quod illum audivi dicere.
Si. Quid ait tandem? *Da.* Glycerium se
vem eſſe hanc Atticam.
Si. Hem Dromo, Dromo. *Da.* quid eſt? S
mo. *Da.* audi. *Si.* verbum ſi addideris,
Da. Audi, obſecro. *Dr.* quid vis? *Si.* ſu
hunc intro rape, quantùm potes.
Dr. Quem? *Si.* Davom. *Da.* quamobrem?
lubet: rape inquam. *Da.* quid feci? S
Da. Si quidquam mentitum invenies, o
Si. Nihil audio.
Ego jam te commotum reddam. *Da.* ta
hoc verum eſt? *Si.* tamen.
Cura adſervandum vinctum: atque audin
drupedem conſtringito.
Age, nunc jam ego pol hodie, ſi vivo, ti
Oſtendam, herum quid ſit pericli fallere,
Illi patrem. *Ch.* ah! ne ſævi tantopere.
Chreme,
Pietatem gnati! nonne te miſeret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium!
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te

ANNOTATIONES.

11 *Ebo non dixiſti.*] Simo convincit Davum mendacii.

14 *Ellum.*] Pro *ecce illum*, antiquum eſt.

28 *Chreme, pietatem nati!*] Subau Ironia eſt.

30 *Ecquid te pudet?*] *Sub.* Decip

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS. SIMO. CHREMES.

QUis me volt? perii, pater eſt. *Si.* quid ais, omnium? *Ch.* ah.
potius ipſam dic, ac mitte male loqui.
ſi quidquam in hunc jam gravius dici poſſiet.
ndem, ciuis Glycerium eſt? *Pa.* ita prædi-
prædicant? ingentem confidentiam! (cant.
cogitat, quid dicat? num facti piget? 6
ejus color pudoris ſignum uſquam indicat?
impotenti eſſe animo, ut præter civium
n, atque legem, & ſui voluntatem patris,
n hanc habere cupiat cum ſummo probro?
Me miſerum! *Si.* modone id demum ſenſti,
amphile? 11
iſtuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi;
die iſtuc verbum vere in te accidit.
id ago? cur me excrucio? cur me macero?
eam ſenectam hujus ſollicito amentiâ? an 16
jus ego ut peccatis ſupplicium ſufferam?
beat, valeat, vivat cum illa. *Pa.* mi pater.
id mi pater? quaſi tu hujus indigeas patris.
s, uxor, liberi inventi invito patre: 20
ti, qui illam civem hinc dicant: viceris.
ter, licetne pauca? *Si.* quid dices mihi?
amen, Simo, audi. *Si.* ego audiam? quid
udiam, (cat, ſino.
e? *Ch.* attamen dicat ſine. *Si.* age, di-
go me amare hanc fateor; ſi id peccare eſt,
teor id quoque. 25

Pa. *Quis me appellat? perii, pater eſt.* Si. *quid ais, omnium deterrime?* Ch. *Ah, rem potius ipſam narra, ac ceſſa maledicere.* Si. *Quaſi quicquam acerbius, quam meretur, in hunc dici poſſit. Tune tandem ais Glycerium eſſe civem Atticam?* Pa. *Ita dicunt.* Si. *Itane dicunt? ô inſignem audaciam! Num cogitat quid debeat dicere? Num facti pœnitet? Vide num ejus color pudoris aliquod ſignum demonſtrat in toto vultu? adeone impotenti eſt animo adverſus cupiditates ſuas, ut contra civitatis conſuetudinem & legem, ſuique patris voluntatem, tamen hanc habere ſtudeat cum ſummo dedecore atque ignominia?* Pa. *Me miſerum!* Si. *Modonè id tandem ſenſiſti; te eſſe miſerum? Olim, iſtud olim tunc ſentire debuiſti, cum decreviſti aliquo modo exequi, quod cuperes; eodem die iſtud verbum vere tibi reipſa convenire cœpit. Sed quid ago? Cur me torqueo? Cur me triſtitiâ conficio? Cur meam ſenectutem propter ejus amentiam ſolicitudine & cura vexo? an ut pro ejus flagitiis pœnas ſolvam? imò habeat potius hanc peregrinam, à me vivat cum illa.* Pa. *Mi pater.* Si. *Quid mi pater? quaſi tu indigeas hoc patre, quem Domus, uxor, liberi tibi inventi ſunt contra patris voluntatem: ſuppoſiti ſunt, qui Glycerium hujus urbis civem eſſe affirment: viciſti, cedo adverſanti.* Pa. *Pater, licetne paucæ* Si. *Quid mihi dices?* Ch. *Attamen, Simo, audi.* Si. *Quid ego audiam, Chreme?* Ch. *permitte ut dicat pro ſe.* Si. *Age, ut dicat permitto.* Pa. *Ego fateor me amare Glycerium; are eſt, fateor quoque me peccare.*

ANNOTATIONES.

num ejus color.] Pudoris color eſt ru-
cie, ſicut timoris pallor: unde Lati-
eſcere eſt pudefieri, pudore ſuffundi,
ὑπὸ ἐρυθριᾶν *rubeſcere*, idem eſt ac *pudere*.
tenti animo.] Impotens dicitur, qui
itatibus imperare non poteſt. Græcis
dicitur,

Præter civium morem, atque legem.] Lex erat Athenis à Pericle lata, de qua meminit Plutarchus in ejus vita, quæ vetabat connubia cum peregrinis jungere, ut ſi quis non ex duobus Athenienſibus naſceretur, nothus eſſet, planeque expers omnium honorum, magiſtratuumque.

Tibi

Pater, tuæ potestati me committo; quidvis oneris impone: impera. Vis me uxorem ducere? Vis me Glycerium dimittere? Id quod vis, ut potero, feram. Hoc tantummodo te vehementer oro, ut me credas hunc à me summissum senem Critonem, qui hanc civem Atticam esse ait. Permitte ut ab hac culpa me purgem, atque illum coram vobis huc adducam. Si. *Tu adducas?* Pa. *Permitte id mihi, pater.* Ch. *Æqua est ejus postulatio: da illi facultatem hoc faciendi.*

Tibi, pater, me dedo; quidvis oneris impone: impera.
Vis me uxorem ducere? hanc amittere?
Hoc modò te obsecro, ut ne credas a me tum hunc senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram cam. *Si.* adducas? *Pa.* sine, pater.
Ch. Æquum postulat: da veniam. *Pa.* sine exorem. *Si.* fino.
Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli Chreme.
Ch. Pro peccato magno paulum supplicii

Pa. Sine, ut hoc à te impetrem. Si. *Sino. Quidvis concedere modò ab hoc me falli non comperiam, Chreme.* Ch. *Pro gravi culpâ levissima pœna filii patri.*

ANNOTATIONES.

27 *Ut potero, feram.*] An possit ferre, dubium patri relinquit.

31 *Comperiar.*] Ab hoc me falli, utrum à Pamphilo an à Critone intelligendum sit, quis dubitet: sed de Pamphilo dictum esse opinor. *Comperiar* pro *comperiam* positum esse censet Muretus: ut apud Ciceronem in Milonianâ *punior* pro *punio*. Sed non passivum pro activo sumi; verum deponens esse verbum (comperior) dicendum est, cum etiam Sallust. in Jugurth. in activa significatione, hoc verbo utatur: *Sed ego comperior Bocchum magis Punicâ fide, quam ob ea, quæ prædicabat, simul & Romanos, & Numidam spe pacis detinuisse.* Hæc Sall.

32 *Paulum supplicii.*] Supplicium accusatio Simonis, adversus filium Supplicium etiam est supplicatio. Sall. *In supplicii Deorum magnifici, domi amicos fideles erant.* Ibidem: *Non supplicitis muliebribus auxilia Deorum* Sic Livius lib. VII. de bello Punico lib. III. Ann. in hac significatione. jus loci hanc interpretationem recipit; cato magno parva supplicatio filii patrem facile placat.

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO. CHREMES. SIMO. PAMPHILUS.

Cr. *Desine me orare, una quævis harum trium causarum satis me adducit, ut meo testimonio confirmem, Glycerium esse civem Atticam, vel tui ratio, vel ipsa veritas, vel quod bene opto ipsi Glycerio.* Ch. *Nonne Critonem Andrium video? Et certè is est: salve Crito, quid tu Athenas præter solitum venisti?* Ch. *Casù id cum nonne hic, quem intueor, Simo est?*

Cr. MItte orare, una harum quævis cau ut faciam, monet.
Vel tu, vel quod verum est, vel quod ipsi
Ch. Andrium ego Critonem video? & c est: salvos sis Crito.
Quid tu Athenas insolens? *Cr.* evenit:

ANNOTATIO.

4 *Quid tu Athenas insolens?*] Insolens, est præter solitum, & consuetudinem tuam. Hic *insolens* activè sumitur, ut sæpissimè solet sumi. Plaut. in Amph. *Six dixero mendacium, solens meo more fecero.* Sic idem in Truc. Sall. *Insolens vera accipiendi.* Sed & passivè sumitur. Horat. III. Carm. Od. XXIX.

Fortuna sævo lætа negotio
Ludum insolentem ludere pertinax,

Gell. lib. I. Noct. &c. *Atque id quod excellentis ingenii viro, in primo de Ani ptum est, habe semper in memoriâ, atque ut tanquam scopulum fugias inauditum solens verbum.* Verùm non jungitur c tivo passivo; ut *insolitus*, & *solitus* enim dicas solens est hoc fieri, ut *hoc fieri.* At τὸ *solitus* in utraque fig usitatum est.

AC

Hic eſt. *Si.* mene quæris? eho, tu Glycerium
inc civem eſſe ais? 5
u negas? *Si.* itane huc paratus advenis? *Cr.*
uare? *Si.* rogas? (leſcentulos
impune hæc facias? tune hic homines ado-
itos rerum, eductos libere, in fraudem illi-
is? (*Cr.* ſanun' es?
tando, & pollicitando eorum animos lactas?
c meretricios amores nuptiis conglutinas? 10
erii: metuo, ut ſubſtet hoſpes. *Ch.* ſi, Simo,
unc noris ſatis, (ſit bonus?
ta arbitrere: bonus hic eſt vir. *Si.* hic vir
dtemperate venit hodie in ipſis nuptiis,
niret antehac nunquam? eſt vero huic cre-
endum, Chreme? (quod moneam probe.
Ni metuam patrem, habeo pro illa re illum
cophanta. *Cr.* hem. *Ch.* ſic, Crito, eſt hic:
nitte. *Cr.* videat, qui fiet. 16
i pergit, quæ volt, dicere, ea, quæ non volt,
diet. (æquo animo feres?
æc moveo, aut curo? non tu tuum malum
ego quæ dico, vera, an falſa audieris, jam
iri poteſt. (ejectus eſt,
s quidam olim navi fractâ ad Andrum
c una parva virgo: tum ille egens forte ap-
icat (ceptat. *Ch.* ſine.
n ad Chryſidis patrem ſe. *Si.* fabulam in-
ne vero obturbat? *Ch.* perge. *Cr.* tum is
ihi cognatus fuit, 23
m recepit: ibi ego audivi ex illo ſeſe eſſe
tticum. (tam cito tibi?
ortuus eſt. *Ch.* ejus nomen? *Cr.* nomen
Ch. hem, perii. *Cr.* verùm hercle opinor
iſſe Phaniam. 26
rto ſcio, Rhamnuſium ſe aiebat eſſe. *Ch.* ô
upiter! (audivere. *Ch.* utinam id fiet,
dem hæc, Chreme, multi alii in Andro tum

Ch. *Hic eſt.* Si. *Mene quæris? Ehò, tune Glycerium civem hujus urbis eſſe ais?* Cr. *An tu negas?* Si. *Itane tu ſubornatus huc advenis?* Cr. *Quare hæc dicis?* Si. *Quæriſne? An impune hoc facere tibi licebit? Tune hic homines adoleſcentulos nullâ experientiâ rerum inſtructos, ingenue atque honeſte educatos, in fraudem inducis? Incitando, & promittendo allicis eorum animos?* Cr. *Num apud te es?* Si. *Ac meretricios amores nuptiis confirmas, & conſolidas?* Pa. *Perii: metuo ut hoſpes Crito firmus contra patrem ſubſiſtat.* Ch. *Simo, ſi ſatis hunc virum noveris, non ita de illo cenſeas, ut facis: bonus hic vir eſt.* Si. *Hic vir ſit bonus? Itane præſto eſt, in ipſo tempore nuptiarum compoſito veniens, cum nunquam antehac venerit? An vero huic credendum eſt, Chreme?* Pa. *Niſi patrem metuam, ſcio, quid commodè Critoni in memoriam reducam pro illa re quam objicit pater.* Si. *Calumniator.* Cr. *Hem, mene vocari calumniatorem patiar?* Ch. *Sic à natura factus eſt Simo, vehemens, & iracundus: hunc omitte & ſperne.* Cr. *Viderit qualis ipſe ſit. Si perſeveret, quæ vult, probra & convitia dicere, ea quæ non vult, invitus audiet. Egone has de nuptiis turbas excito, aut fieri curo? nonne malum, quod propter filium tibi accidit, te patienter ferre oportet, non aliis imputare? Nam de his, quæ dixi, jam ſci-*

*utrum vera, an falſa ſint ea, quæ à me audiviſti. Quidam Athenienſis naufragio facto
m ejectus eſt, atque una iſta, parva tunc, virgo: tum ille egenus omnium rerum forte
& applicat ad Chryſidis patrem.* Si. *Fabulam incipit narrare.* Ch. *Sine eum loqui.* Cr.
interrumpit ſermonem? Ch. *Perge.* Cr. *Is, qui tunc eum hoſpitio excepit, mihi cognatus
ego audivi ex illo ſeſe eſſe Atticum. Is in Andro mortuus eſt.* Ch. *Quod fuit ejus no-
. An tam cito tibi nomen ejus edi cupis? Phania nomen fuit, ut puto.* Ch. *Hem. perii.
m hercle opinor Phaniam illi nomen fuiſſe. Hoc certò ſcio, Rhamnuſium ſe aiebat eſſe.
piter!* Cr. *Eadem hæc, Chreme, multi alii in Andro tunc audiverunt.* Ch. *Utinam id fit,*

ANNOTATIO.

mnuſium.] Rhamnuſius à Rhamnun- (quæ ob id Rhamnuſia dicta eſt) ejuſque ſi-
Atticæ, in quo celeberrimum fuit mulachrum marmoreum factum à Phidiâ no-
Nemeſis Deæ ultricis ſuperborum bili ſtatuario, altum decem ulnas.

quod ſpero. Eho dic mihi, Crito, quid Glycerium parvulam tunc ſibi eſſe dicebat? Suamne filiam dicebat eſſe? Cr. *Non.* Ch. *Cujuſnam igitur?* Cr. *Fratris eam eſſe filiam dicebat.* Ch. *Certe mea eſt.* Cr. *Quid ais?* Si. *Quid tu ais?* Pa. *Arrige aures, Pamphile.* Si *Quomodo his verbis tam facile credis?* Ch. *Phania ille frater meus fuit.* Si. *Noveram eum, & ſcio ipſum fratrem tuum fuiſſe.* Ch. *Is bellorum motus fugiens, hinc in Aſiam proficiſcitur me quæſiturus. Tunc illam parvulam hic Athenis relinquere eſt veritus. poſt illa tempora nunc primum audio, quid de illo factum ſuit.* Pa. *Vix mentis compos ſum: ita metu agitatus ſum amittendæ Glycerii, ſpe ipſius habendæ, gaudio, quod ſit civis Attica; dum miror hoc tantum, tamque inſperatum bonum.* Si. *Certe iſtam Glycerium inventam eſſe tuam ex multis & certis argumentis vehementer gaudeo.* Pa. *Credo, pater.* Ch. *At mihi unum dubium etiam reſtat, quod me angit.* Pa. *Dignus es odio cum tua ſuperſtitioſa anxietate: tu in re minime dubia occaſionem dubitandi quæris.* Cr. *Quid iſtud eſt?* Ch. *Nomen, quo illam vocant, non convenit cum nomine filiæ meæ.* Cr. *Fuit hercle aliud ei nomen dum parva erat.* Ch. *Quod, Crito? Nunquid meminiſti?* Cr. *Id quæro.* Pa. *Egone hujus fluxam memoriam patiar meæ voluptati moram injicere! cum ipſe mihi remedium invenire? Non patiar. heus, Chreme! quod nomen quæris, Paſibula? Ipſum nomen eſt.* Ch. *Id ipſum eſt.* Pa. *Ex ipſa audivi millies.* Si. *Ego credo te omnes gaudere, ô Chreme, propter hoc, quod reperta eſt tua filia.* Ch. *Ita me Dii adjuvent.* Pa. *Quid reſtat, pater?* Si. *Jampridem, fili, res ipſa, quod filiam amas Chremetis, quæ nita eſt, gratiam meam tibi reconciliavit.* Pa. *O lepidum patrem! Quod ad uxorem quominus ita eam poſthac poſſideam, ut antea poſſedi; nihil de hoc mutat Chremes.* Ch. *gitima eſt, propter quam tibi uxoris confirmetur poſſeſſio: niſi pater reclamet, & diſſe Certè non reclamabit, neque diſſentiet.* Si. *Sic eſt. Non diſſentio.* Ch. *Dotem, Pamp*

Quod ſpero. Eho dic mihi, quid is eam tum, C
Suamne aiebat eſſe? *Cr.* non. *Ch.* cujam igi
Cr. fratris filiam.
Ch. Certe mea eſt. *Cr.* quid ais? *Si.* quid tu?
ais? *Pa.* arrige aures, Pamphile.
Si. Quî credis? *Ch.* Phania ille frater meus
Si. noram, & ſcio. (quens, proficiſ
Ch. Is hinc bellum fugiens, meque in Aſiam p
Tum illam hîc relinquere eſt veritus. po
nunc primum audio,
Quid illo ſit factum. *Pa.* vix ſum apud me
animus commotus eſt metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino b
Si. Næ iſtam multimodis tuam inveniri gaudeo
credo, pater. (male habet. *Pa.* dign
Ch. At mihi unus ſcrupulus etiam reſtat, qu
Cum tua religione odio: nodum in ſcirpo q
Cr. quid iſtud eſt?
Ch. Nomen non convenit. *Cr.* fuit hercle
huic parvæ. *Ch.* quod, Crito?
Nunquid meminiſti? *Cr.* id quæro. *Pa.*
hujus memoriam patiar meæ
Voluptati obſtare, cum egomet poſſim in
medicari mihi? (*Cr.* ipſa eſt. *Ch.*
Non patiar. heus, Chreme! quod quæris, Pa
Pa. Ex ipſa millies audivi. *Si.* omneis nos g
hoc, Chreme, (quid reſtat,
Te credo credere. *Ch.* ita me Dî ament, cred
Si. Jamdudum res reduxit me ipſa in g
Pa. ô lepidum patrem!
De uxore ita, ut poſſedi, nihil mutat Ch
Ch. cauſa optima eſt:
Niſi quid pater aliud ait. *Pa.* nempe. *Si.* S
Ch. dos, Pamphile, eſt

ANNOTATIONES.

30 *Cujam igitur?*] Vetuſtum adjectivum per tria genera declinabile: id eſt *cujus.*

31 *Arrige aures, Pamphile.*] Metaphora ducta ab animalibus, quorum plerique ſolent, ſi quando quid eminus audiant, aures ſurrigere. Aures erigimus, vel arrigimus, cum aliquid libenter audimus.

38 *At mihi unus ſcrupulus.*] Scrupus eſt lapillus pedes ambulantium lædens. ejus diminutivum per tranſlationem difficultatem, moleſtiam, dubium.

39 *Nodum in ſcirpo quæris.*] Scirp paluſtres ſine nodo: unde Proverb his qui in rebus claris ſcrupulum quæ

45 *Quid reſtat, pater?*] Obliqua nuptiarum Glycerii.

m talenta. *Pa.* accipio. *Ch.* propero ad filiam.
eho mecum, Crito: (huc transferri jubes?
illam me haud noſſe credo. *Si.* cur non illam
Rectè admones. Davo ego iſtuc dedam jam
negotî. *Si.* non poteſt. 51
Quî? *Si.* quia habet aliud magis ex ſeſe, &
majus. *Pa.* quidnam? *Si.* vinctus eſt.
Pater, non rectè vinctus eſt. *Si.* haud ita
uſſi. *Pa.* jube ſolvi, obſecro.
ge fiat. *Pa.* at matura. *Si.* eo intrò. *Pa.* ô
auſtum, & felicem hunc diem!

dico decem talenta. Pa. *Accipio.* Ch. *Propere ad filiam eo. ebo, Crito, mecum veni: nam credo illam non me noſcere.* Si. *Cur non illam ad me ex ædibus adduci jubes?* Pa. *Rectè admones. Davo iſtud jam negotium dabo.* Si. *Non poteſt id exequi.* Pa. *Quomodò?* Si. *Quia aliud, & majus habet negotium quod ad ipſum pertinet.* Pa. *Quidnam eſt?* Si. *Vinctus eſt.* Pa. *O pater, non rectè eſt.* Si. *Juſſeram eum rectè vinciri.* Pa. *Jube eum ſolvi vinculis, obſecro.* Si. *Age,* a. *At feſtina.* Si. *Eo intrò.* Pa. *O fauſtum ac felicem hunc diem!*

ANNOTATIONES.

ecem talenta.] Talentum Atticum, pro ſumma, valet ſexcentis Coronatis Galli- m Talenta ſunt ſex millia Coronatorum.
uia habet aliud magis ex ſeſe.] Id eſt, agis ad ſe pertinens.

53 *Non rectè vinctus eſt.*] Pamphilus per *non rectè* intelligit, non juſtè: Simo vero per jocum intelligit, non ſatis ſtrictè, ut qui juſſerat Davum tanquam quadrupedem arctiſſimè vinciri.

ACTUS V. SCENA V.

CHARINUS. PAMPHILUS.

Roviſo, quid agat Pamphilus: atque eccum.
Pa. aliquis forſan me putet
utare hoc verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc
erum lubet. (bitror,
itam Deorum propterea ſempiternam eſſe ar-
voluptates eorum propriæ ſunt: nam mihi
mmortalitas (ceſſerit.
eſt, ſi huic nulla ægritudo gaudio inter-
em ego potiſſimum exoptem nunc mihi,
i hæc narrem, dari?
uid illud gaudii eſt? *Pa.* Davum video: ne-
o eſt, quem mallem, omnium:
unc ſcio mea ſolide ſolum gaviſurum gaudia.

Ch. *Venio viſum, quid agat Pamphilus: atque ecce illum.* Pa. *Aliquis fortaſſe putet me non putare hoc eſſe verum, quod mox dico: at placet mihi nunc hoc verum eſſe. Ego vitam Deorum propterea ſempiternam eſſe judico, quod voluptates propria eorum ſunt, & perpetuæ: certè immortalitas mihi acquiſita eſt, ſi nulla triſtitia huic præſenti gaudio, quo repleor, interpoſita fuerit. Sed quem præcipue exoptem mihi nunc obviam fieri, cui fortunam ſecundam, & hanc meam* commemorem? Ch. *Quid illud gaudium eſt?* Pa. *Davum video: nemo eſt omnium, em mihi occurrere: nam ſcio hunc perfectè atque ex toto animo ob mea gaudia gaviſurum.*

ANNOTATIONES.

vitam Deorum.] Hoc dictum eſt ex Epicuri. Ille enim vitam judicabat m, quæ plurimum haberet voluptatiæ quam minimum.
la ægritudo.] Quamobrem à Romanis duæ Deæ colebantur in eodem templo; Angeronia ab angoribus dicta, & Volupia à Voluptate, indicantibus in vita hominum voluptates & dolores inter ſe commixtas eſſe.

ACTUS V. SCENA VI.

DAVUS. PAMPHILUS. CHARINUS.

Amphilus ubinam hic eſt? *Pa.* Dave. *Da.*
quis homo eſt? *Pa.* ego ſum. *Da.* ô
Pamphile!

Da. *Ubinam hic eſt Pamphilus?* Pa. *Dave.* Da. *Quiſnam homo eſt, qui me appellat?* Pa. *Ego ſum.* Da. *O Pamphile!*

Pa. Neſcis

Pa. *Neſcis quid mihi acciderit.* Da. *Certe: ſed, quid mihi acciderit, ſcio.* Pa. *Et quidem ego.* Da. *Ut accidere ſolet hominibus, ita evenit nobis; ut prius cognoſceres, quod mali inveni, quam ego audirem, quod boni tibi obtigit.* Pa. *Mea Glycerium ſuos parentes reperit.* Da. *O quam rectè contigit!* Ch. *Hem.* Pa. *Pater ejus ſummus amicus noſter eſt.* Da. *Quis?* Pa. *Chremes.* Da. *Bene narras.* Pa. *Nec quicquam nos retardat, quin eam uxorem ducam.* Ch. *Num Pamphilus ſomniat ea, quæ vigilans expetivit?* Pa. *Cæterum de puero, Dave, ut ſe habet?* Da. *Ah, deſine de illo plura quærere! Ille ſolus eſt ex omnibus pueris, quem Dii in deliciis habent, & in ſinu gerunt.* Ch. *Si hæc vera ſunt, ſalvus ſum. Compellabo Pamphilum.* Pa. *Quis homo eſt, qui ad nos accedit? Charine, opportune mihi advenis.* Ch. *Tecum bene actum eſſe gaudeo.* Pa. *Hem! audiſtine?* Ch. *Omnia audivi. agedum, in tuis proſperis ſucceſſibus fac ut me adjuves. Chremetem totum poſſides: ſcio illum facturum eſſe omnia quæ voles.* Pa. *Semper tui memini: longum verò tempus eſt ſpectare, donec ille exeat domo. Tu ſequere hac me intus. Chremes nunc eſt in ædibus Glycerii. Dave, abi domum. Feſtina. Accerſe viros, qui eam auferant ex domo, ubi nunc eſt, & transferant: Quid ſtas immotus? Quid tardas?* Da. *Eo. Ne exſpectetis, ſpectatores, exeant in proſcenium Actores noſtri: intus ſponſalia fient: Intus de dote Philumenæ, de hæreditate, deque cæteris rebus, conveniet, & tranſigetur. Plaudite.* Calliopius recen-

Pa. Neſcis quid mihi obtigerit. *Da.* certe: quid mihi obtigerit, ſcio.

Pa. Et quidem ego. *Da.* more hominum eve ego ut quod ſim nactus mali,

Prius reſciſceres tu, quam ego, tibi quod ev boni. (factum b

Pa. Mea Glycerium ſuos parentes reperit. *D*

Ch. Hem. *Pa.* pater amicus ſummus nobis. quis? *Pa.* Chremes. *Da.* narras probe.

Pa. Nec mora ulla eſt, quin eam uxorem du *Ch.* num ille ſomniat

Ea, quæ vigilans voluit? *Pa.* tum de puero, *Da.* ah deſine! (hæc vera

Solus eſt, quem diligunt Dii. *Ch.* ſalvus ſu

Colloquar. *Pa.* quis homo eſt? Charine, in pore ipſo mî advenis.

Ch. Bene factum. *Pa.* hem, audiſti? *Ch.* o age, me in tuis ſecundis reſpice.

Tuus eſt nunc Chremes: facturum, quæ ſcio eſſe omnia. (exſpectare, dum

Pa. Memini: atque adeo longum eſt, no

Sequere hac me. intus ad Glycerium nun Dave, abi domum.

Propere accerſe, hinc qui auferant eam: ſtas? quid ceſſas? *Da.* eo. (

Ne exſpectetis, dum exeant huc: intus Intus tranſigetur, ſi quid eſt, quod reſtet. P

ANNOTATIONES.

1 *Sed, quid mihi obtigerit.*] Hoc Davus dicit de vinculis ridiculè.

2 *More hominum evenit.*] Quia fama mali celerior eſt, quam boni; id eſt, evenit, ut facilius mala quam bona nuncientur.

9 *Solus eſt, quem diligunt Dii.*] Hyperbole de magnâ alicujus felicitate. Illuſtres quoſque Heroas, Deorum filios, cognatos, & amicos fuiſſe fabulatur Antiquitas, ut Herculem Jovis filium, Æneam Veneris, multoſque alios.

15 *Qui auferant eam:*] Virgo nuptui data, antiquo ritu ſimulabatur ex gremio matris, aut ſi ea deeſſet, ex proxima neceſſitudine muliere rapi; inde ad virum transferebatur: quod ea res Romulo ſuiſque Sabinas rapientibus feliciter ceſſiſſet. Quo reſpiciens Catullus dicit;

Qui rapis teneram ad virum Virg
In Epithalamio Manlii & Juliæ.

17 *Plaudite.*] Plaudere verbum cum, Græcis σπαθᾶν vel κροτεῖν: cium denſius inculcant, & cum p dunt. Hoc verbum etiam in Th gravit poſtea; eóque peractis fabu res dimittebantur: *Valere* enim, jubebantur, quæ verba vel à grege vel ab ea perſona, quæ poſtrema introducebatur, pronunciabantur; eſt apud Plautum. Horat. in Arte.

Donec cantor, id eſt, *actor, vos cat.* Cantor eſt actor. Apulei 3. Florid. *Renunciavere Poëtam dixi manis Valere, & Plaudere; ſuis ver bus dolere, & plangere.*

P. TE

P. TERENTII

CARTHAGINIENSIS AFRI

EUNUCHUS.

ludis Megalensibus, L. Posthumio Albino, L. Cornelio Merula, ilibus Curulibus. Egere L. Ambivius Turpio, L. Attilius Prænus. Modulavit Flaccus Claudii, tibiis duabus dextra & sini-. Græca Menandru. Acta II. *M. Valerio C. Fannio Coss. o ab urbe Condita* DXCIII. *Ante Christum natum* CLIX.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

IÆDRIA, adolescens. A Græco φαιδρὸς, hilaris.
PARMENO, servus, παρὰ τῷ δεσπότῃ μένων, manens & adstans domino.
AIS, meretrix. A θαητὸς, spectabilis, quasi speciosa.
THO, parasitus. A γνάθος, maxilla, quòd sit edax.
REA, adolescens. A χαίρων, gaudens.
ASO, miles. A θράσος, audacia.
HIAS, ancilla; quasi πυθομένη, percontatrix.
EMES, adolescens. A χρεμίζω, hinnio: quod hinnitu equo- delectaretur.
IPHO, adolescens, ab ἀντὶ φαίνομαι, contra appareo, vel ab ἀντὶ , contra loquor.
IAS, ancilla; quòd Doride regione orta sit.
US, eunuchus, quasi Doricus.
GA, servus, à Sangia vico Phrygiæ.
RONA, nutrix. A σώφρων, castus, continens.
HES, senex. A λαγχάνω, sortior, sorte obtineo.

ARGUMENTUM.

PAMPHILA Virgo Attica, à prædonibus rapta, & Rh[odum] advecta, à meretrice quadam, cum ipſius filiâ Thaïde, educata[,] adeo ut ambæ ſorores crederentur. Thaïs autem grandiuſcula [Athenas] migravit, ibique matris artem meretriciam exercuit. [Ad]poſt tempore, mater ejus mortem obiit Rhodi, relictâ Pamphilâ, [quam] Thraſo miles Athenas adducit, & Thaïdi in donum promittit, [ſi] voluntati morigerari vellet. Illa Phædriam adoleſcentem Athe[nien]ſem, Lachetis filium, ſibi amatorem adjunxerat; à quo multis pra[ecibus] impetrat, expoſita facti ratione (nimirum, ut Pamphilam recuper[are] militi ut biduum gratificari poſſet. Interea Phædria rus ire ſim[ulat] abienſque mandat Parmenoni ſervo, ut eunuchum, & Æthiop[em] ad Thaïdem, cui eos emerat, duceret. Cæterum Chærea Phædria[e] ter Pamphilam in via conſpicatus, ejus amore flagrabat; itaqua[e] Parmenonis arte, pro eunucho, ejus habitu indutus, Thaïdi tra[di]tur, quæ ei ſoli Pamphilam credit, dum ad cœnam cum milite proficiſ[citur]. Itaque Chærea, hac occaſione arreptâ, Pamphilam vitiat, ſeque [ei] dat in fugam quamceleriter. Hinc mirabiles turbæ concitantur. [Tan]dem Pamphila paulo poſt à ſuis tandem agnoſcitur, daturque in u[xo]rem Chæreæ. Phædria & Thraſo rivales per paraſitum concordes [ſibi] communi amica Thaïde ſine certamine potiuntur.

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

INTERPRETATIO. *Thraſo miles abduxit ſecum Rhodo Athenas Pamphilam, vulgi ſermone nominatam ſororem Thaïdis, quod ille ignorabat, ipſique Thaïdi dono dat: erat hæc Pamphila civis Athenienſis filia. eidem Phædria ipſius amator eunuchum à ſe emptum ut tradat, Parmenoni imperat,*

SOrorem falſo dictitatam Thaïdis,
Id ipſum ignorans, miles advexit Thra[ſo]
Ipſique donat: erat hæc civis Attica.
Eidem eunuchum, quem emerat, tradi jube[t]
Thaïdis amator Phædria, ac rus ipſe abit,
Thraſoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono miſſam Thaïdi,

atque in villam abit, exoratus precibus Thaïdis, ut in duos dies eâ miles potiretur. Phædriæ adoleſcens Chærea cum Pamphilam perdite amaret donatam Thaïdi à milite,

ANNOTATIO.

Periocha.] A περιέχω comprehendo, contineo, περιοχὴ comprehenſio Græcis dicitur, quod Latinis *argumentum*, eſtque brevis totius alicujus rei explicatio.

atu eunuchi induitur: ſuadet Parmeno:
oit: vitiat virginem. ſed Atticus
s repertus frater ejus, conlocat
tam ephebo: Phædriam exorat Thraſo.

ſupponitur pro eunucho, ejuſque habitu indutus: ad ædes Thaïdis adducitur, ſuadente Parmenone: in quibus ſtuprat Pamphilam, quæ cum reperiſſet fratrem Chremetem, Civem Athenienſem; agnita ab ipſo datur uxor Chæreæ à quo vitiata fuerat: & impetrat à Phædria, ut ſint ſocii in amore Thaïdis.

ANNOTATIO.

atu eunuchi.] Eunuchus, caſtratus dicio ἐυνὴ, quod eſt *cubile*, & ἔχω, *habeo*, cuquod id genus hominum adhibebatur lis regum cubilibus. Euſtathius deducit nomen iſtud ab ἐὺνις, id eſt, *privatus*, & ὀχεία, *coitus, conjunctio*; quaſi ἐὺνις ὀχείας *privatus, carens conjunctione fœmineâ.*

PROLOGUS.

quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quamplurimis, & minime multos lædere;
s Poëta hic nomen profitetur ſuum.
n ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
imavit eſſe, ſic exiſtimet,
onſum, non dictum eſſe, quia læſit prior,
benè vertendo, & eaſdem deſcribendo malè, ex
tis bonis Latinas fecit non bonas.
Menandri Phaſma nunc nuper dedit;
e in Theſauro ſcripſit, cauſam dicere
unde petitur, aurum quare ſit ſuum,
illic qui petit, unde is ſit Theſaurus ſibi,
nde in patrium monumentum pervenerit.
nc ne fruſtretur ipſe ſe, aut ſic cogitet;
nctus jam ſum, nihil eſt quod dicat mihi.
erret, moneo, & deſinat laceſſere.
alia multa, quæ nunc condonabitur;
proferentur poſt, ſi perget lædere
t facere inſtituit. nunc quam acturi ſumus
ndri eunuchum, poſtquam Ædiles emerunt,
cit, ſibi ut inſpiciundi eſſet copia.

Si ullus eſt, cui admodum curæ ſit, pleriſque ſe gratum eſſe, nulloſque offendere; hos inter Poëta noſter dat nomen ſuum. Tum ſi quiſquam eſt, qui acerbius aliquid in ſe dictum ſuſpicetur, ſic arbitretur; & ſciat, hoc reſponſum eſſe in defenſionem Terentii laceſſiti, non dictum in contumeliam Lavinii laceſſentis, qui prior maledictis illum provocavit, qui bene vertendo fabulas, dum verba verbis reddit, & eaſdem ſcribendo malè, dum ſententiam obſcurius exprimit, ex Græcis bonis, Latinas fecit non bonas. Idem Lavinius Menandri comœdiam Phaſma, hoc eſt, Spectrum nominatam, recens admodum ſpectandam edidit; atque in Theſauro, aliâ Menandri fabulâ, inducit, poſſeſſorem, qui rei partes ſuſtinet, prius cauſam dicentem, quare Theuri inventus ad ſe pertineat, quam petitor, qui actor eſt, unde ſibi is obvenerit, aut unde s ſepulchrum reconditus ſit. Deinde ne fallat ſeſe, aut ſic animo putet; defunctus jam ſum & expers omnis reprehenſionis; nihil eſt, quod mihi objicere poſſit Terentius. hunc Lavierret præmoneo, & ceſſet me irritare. Poſſum alia plura expoſtulare, quæ in præſenti ei quæ poſtea expromentur, ſi perget maledictis me offendere, ita ut jam incepit. is, poſtdiles emerunt eunuchum comœdiam, quam nunc daturi ſumus in theatrum, conſecutus eſt ut ſpectandi poteſtas fieret.

ANNOTATIONES.

rius unde petitur, aurum.] Is unde petieſt poſſeſſor, à quo poſſeſſio rei petii rei partes ſuſtinet, *qui eſt deffendeur.* e Defendant. Petitor vero eſt actor, ur, the Plaintiff. Terentius arguit m induxiſſe poſſeſſorem prius agentem, quam petitorem, quod eſt contra conſuetudinem judiciorum.

17 *Quæ nunc condonabitur*;] Veteres, *condono*, jungebant accuſativo: ſic in Phormione Terentius: *Argentum quod habes, condonamus te*, pro *tibi*.

Vix præſente Magiſtratu, agi cœpta eſt, cum vociferatur, furem eſſe, non Poëtam, qui hanc comœdiam dedit, nec eum dediſſe dicendum eſſe, cum ne verbum quidem appoſuerit de ſuo: hanc eſſe comœdiam Colacem *dictam, id eſt,* Aſſentatorem, *jam olim à Nævio & Plauto editam. Perſona paraſiti ex eâ furto ablatam, & militis eſſe à Terentio. Si id feciſſe peccatum eſt, imprudens & inſcius ille peccavit: nec enim ullum furtum meditatus eſt. Id verum eſſe, vos ſpectatores, arbitrari modò poteritis. Colax comœdia à Menandro facta eſt: in ea paraſitus Colax inducitur, & miles glorioſus: eas perſonas fatetur quidem ſe tranſpoſuiſſe in Eunuchum comœdiam ſuam ex Græca: ſed prius interpretatione Nævii, aut Plauti Latine verſas eſſe, id vero ſe ignoraviſſe pertendit. Quod ſi perſonis iiſdem, quibus veteres Comici uſi ſunt, novis Poëtis uti non licet: cur magis licet feſtinantes ſervos facere, bonas matres-familias in ſcenam ducere, meretrices malas, paraſitum voracem, glorioſum militem, partum falſum ſupponi, dari per ſervum ſenem dominum, amores, odia, ſuſpiciones? Poſtremò nihil dici nunc à nobis poſſe quod non ab aliis ante nos dictum fuerit. Quamobrem æquum eſt vos, ſpectatores, cognoſcere quantum liceat Poëtis in imitando ſibi ſumere, atque ignoſcere, ſi novi, ab antiquis, quæ ſibi conſumunt, quandoque mutuentur: cum antiquis idem crebro facere licuerit. Vos, actores, ea ſpectate, & cum ſilentio advertite, ut ſciatis quas res contineat, atque exprimat Eunuchi Comœdia.*

Vix præſente Magiſtratu, Magiſtratus cum ibi adeſſet, occepta eſt agi.
Exclamat, furem, non poëtam fabulam
Dediſſe, & nîl dediſſe verborum tamen:
Colacem eſſe Nævî, & Plauti veterem fabulam;
Paraſiti perſonam inde ablatam, & militis.
Si id eſt peccatum, peccatum imprudentia eſt
Poëtæ, non qui furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe, vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri eſt: in ea eſt paraſitus Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca: ſed eas fabulas factas prius
Latinas ſcîſſe ſeſe, id vero pernegat.
Quod ſi perſonis iiſdem uti aliis non licet:
Quî magis licet currentes ſervos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſervum ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari? Denique
Nullum eſt jam dictum, quod non dictum ſit prius.
Quare æquum eſt vos cognoſcere, atque ignoſcere
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt novi.
Date operam, & cum ſilentio animadvortite,
Ut pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

ANNOTATIONES.

34 *Id vero pernegat.*] Non negat Terentius ex Colace Menandri, ſe perſonam militis & paraſiti tranſtuliſſe; ſed accepiſſe ex Nævio & Plauto pernegat.

35 *Quod ſi perſonis.*] Defendit argumento à pari, licere ſibi iiſdem, quibus illi Nævio & Plauto, uti perſonis.

ACTUS I. SCENA I.

PHÆDRIA. PARMENO.

QUID igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
accerſor ultro? an potius ita me comparem,
perpeti meretricum contumelias?
ſit, revocat: redeam? non, ſi me obſecret.
quidem hercle poſſis, nihil prius, neq; fortius:
m ſi incipies, neque perficies naviter,
e ubi pati non poteris, cùm nemo expetet,
tâ pace, ultro ad eam venies, indicans
mare, & ferre non poſſe; actum eſt, ilicet,
i: eludet, ubi te victum ſenſerit.
tu, dum eſt tempus, etiam atque etiam
cogita. (modum
quæ res in ſe neque conſilium neque
ullum, eam conſilio regere non potes.
ore hæc omnia inſunt vitia: injuriæ,
iones, inimicitiæ, induciæ,
m, pax rurſum: incerta hæc ſi tu poſtules
ne certa facere, nihilo plus agas,
ſi des operam, ut cum ratione inſanias.
od nunc tute tecum iratus cogitas;
illam? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine
me malim: ſentiet qui vir ſiem. (modo:
verba mehercle una falſa lacrumula,
, oculos terendo miſere, vix vi expreſſerit,
guet: & te ultro accuſabis, & ei dabis
ſupplicium. *Ph.* ô indignum facinus! nunc
go &
ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
det: & amore ardeo: & prudens, ſciens,
videnſque pereo: nec, quid agam, ſcio.

Ph. *Quid igitur agam? egone illam non adeam? ac ne quidem nunc, cum ipſa Thaïs ſponte me vocet? an potius ita me parem, ut perpetuo non feram meretricum injurias? Expulit foras, rurſus accerſit: revertarne ad illam? Non, ſi per ſacra omnia me obteſtetur.* Pa. *Per Herculem, ſi quidem valeas id facere, nihil melius, neque præſtantius; verum ſi, ubi inceperis, non perſeverabis fortiter, atque ubi amplius vim amoris ferre non potueris, ſi ad Thaïdem minimè te deſiderantem, non reconciliatâ pace, volens redibis, oſtendens te ejus amore ardere, neque affectui poſſe reſiſtere; deſperata res eſt, ſtatim perditus eris: illa ludibrio te habebit, ubi te domitum à ſe cognoverit. Itaque dum per tempus licet, cum nondum quidquam inceperis, diligenter conſidera quid facere debeas. Domine, rem quæ conſilio & moderatione caret omni, eam prudentia gubernare non vales. Amor hæc omnia in ſe habet mala, contumelias, zelotypiam, diſſenſiones, pacem ad tempus, bellum, poſt bellum pacem iterum: hæc cum ſint inſtabilia, ſi velis ratione ſtabilia reddere, ni-*
proficias, quàm ſi deſideres, ut quis cum ratione inſaniat. Quæ autem nunc ira commotus
tas; Egone illam Thaïdem adeam? quæ illum Thraſonem mihi prætulit? quæ me ſprevit?
eri non admiſit? potius mortem præoptaverim: ſine modò, me virum ſortem experietur.
ulem hæc per iram prolata verba, unâ fallace lachrymulâ, quam leviter oculos fricando,
xtraxerit, delebit: & te ipſe ſponte tuâ culpæ reum argues apud illam, & puniendum
Ph. *O crudele factum! Nunc ego & illam deterrimam eſſe, & me infelicem video: &*
afficior: & amore flagro: & intelligens, ſentiens, ſpirans, inſpicienſque in exitium ruo:
agam, ſcio.

ANNOTATIO.

d igitur.] Hoc *igitur* ſignificat, Phædriam multa cum ſervo fuiſſe colloquutum, priuſ-
ſcenam prodiret.

Pa. Quid

Pa. *Quid facias, niſi ut te captivum liberes pretio quam viliſſimo poſſis? ſi nequeas parvo, at quanti poſſis: neque te ægritudinibus animi conſumas.* Ph. *Itane ſuades?* Pa. *Si mente ſanus es: neque, præter eas ſolicitudines quæ amorem ſolent ſequi, alias his adjungas; atque eas, quas præbet, æquo animo ſuſtineas. Sed ecce ex ædibus illa totum aufert & capit.*

Pa. Quid agas, niſi ut te redimas captum q
queas
Minimo? ſi nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. *Ph.* itane ſuades? *Pa.* ſi fa
Neque, præterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas; & illas quas habet, recte feras.
Sed ecce ipſa egreditur noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

prodit agri noſtri calamitoſa tempeſtas: nam quod nos colligere

ANNOTATIONES.

34 *Noſtri fundi calamitas:*] Calamitas eſt grando & tempeſtas, quæ calamos ſegetum proſternit & conterit: unde Cicero Verrem vocat *calamitoſam tempeſtatem.*

35 *Nam quod nos capere oportet.*] Thaïs, noſtra pernicies, quæ Phædriam meum ſumptibus abſumit; capitque quæ alioquin ab illo in nos conferrentur.

ACTUS I. SCENA II.

THAIS. PHÆDRIA. PARMENO.

Th. *Heu me infœlicem! dubito ne illud moleſtius quam debeat Phædria tulerit, neve in aliam partem, atque ego feci, acceperit, quod heſterna die in ædes meas admiſſus non eſt.* Ph. *Totum corpus, Parmeno, mihi tremore concutitur, horretque frigore, ubi hanc videre cœpi.* Pa. *Fac alto ſortique ſis animo, ne perturberis: ſi horres frigore, accede ad hunc ignem (nimirum Thaïdem) jam calefies pluſquam ſatis ſit.* Th. *Quis hic loquitur? hem, tune eras, mi Phædria? quid hic ſtans manebas? cur non rectà domum ingrediebaris?* Pa. *De cætero, quod excluſerit ædibus Phædriam, introducto milite, ne unum quidem verbum protulit.* Th. *Quid taces, Phædria?* Ph. *Quaſi vero hæ mihi ſemper apertæ ſint fores, aut quia ex tuis amatoribus tibi ſim præcipuus gratiâ.* Th. *Omitte hæc odioſa verba.* Ph. *Omittam? O Thaïs, Thaïs! utinam mutuo amore mihi reſponderes; fieretque ut injuriæ, quam mihi feciſti, te æque ac me cruciaret; aut nihili eam æſtimarem.* Th. *Ne te dolore affligas, obſecro, mi Phædria. non per Pollucem, non id propterea feci, quod alium ullum majori amore, quam te, plectar, aut chariorem habeam: ſed in eo ſtatu res erat, ut ita facere me oportuerit.* Pa. *Sic ut fieri ſolet, propter amorem, quo illum proſequitur, eidem occluſit fores.*

Th. MIſeram me! vereor ne illud g
Phædria
Tulerit, neve aliorſum, atque ego feci, acce
Quod heri intromiſſus non eſt. *Ph.* totus, Par
Tremo horreoque, poſtquam aſpexi hanc. *P*
no animo es:
Accede ad ignem hunc, jam caleſces plus ſatis.
Th. Quis hic loquitur? hem, tun' eras, mi Phæ
Quid hic ſtabas? cur non recta introibas?
cæterum
De excluſione verbum nullum. *Th.* quid tac
Ph. Sane quia vero hæ mihi patent ſemper fo
Aut quia ſum apud te primus. *Th.* miſſa iſtæc
Ph. Quid miſſa? ô Thaïs, Thaïs! utinam eſſe
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret,
Ut aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;
Aut ego iſtuc abs te factum nihili penderem.
Th. Ne crucia te, obſecro, anime mi, mi Ph
Non pol, quo quemquam plus amem, a
diligam,
Eo feci: ſed ita erat res: faciundum fuit.
Pa. Credo, ut fit, miſera præ amore ex
hunc foras.

Siccine ais, Parmeno? age: ſed huc quâ gratiâ
ccerſi juſſi, auſculta. *Ph.* fiat. *Th.* dic mihi
primum, potin' eſt hic tacere? *Pa.* egone?
optume. (dem:
m, heus tu, lege hac tibi meam aſtringo fi-
vera audivi, taceo, & contineo optume:
alſum, aut vanum, aut fictum eſt, continuo
palam eſt.
s rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
tu, taceri ſi vis, vera dicito.
Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
Poteſt taceri hoc. *Th.* ibi tum matri parvolam
am dono quidam mercator dedit, (tror:
ttica hinc abreptam. *Ph.* Civemne? *Th.* arbi-
m non ſcimus: matris nomen & patris
at ipſa: patriam, & ſigna cætera
e ſcibat, neque per ætatem etiam potuerat.
ator hoc addebat, à prædonibus,
emerat, ſe audiſſe, abreptam è Sunio.
ubi accepit, cœpit ſtudioſe omnia
e, educare, ita uti ſi eſſet filia.
em plerique eſſe credebant meam. (pite,
um illo, quocum tum uno rem habebam, hoſ-
uc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
Utrumque hoc falſum eſt: effluet. *Th.* quî
ſtuc? *Pa.* quia
e tu uno eras contenta, neque ſolus dedit:
hic quoque bonam magnamque partem ad
e attulit.
ta eſt: ſed ſine me pervenire, quo volo.
a miles, qui me amare occeperat,
riam eſt profectus; te interea loci
vi: tute ſcis poſt illa quam intumum
m te, & mea conſilia ut tibi credam omnia.
Neque hoc tacebit Parmeno. *Pa.* oh, dubi-
mne id eſt?

Th. *Siccine loqueris, Parmeno? perge modò: ſed tu, mi Phædria, quam ob rem te huc acciri mandavi, attente audi.* Ph. *Sic fiat.* Th. *Dic mihi, Parmeno, iſte poteſtne tacere?* Pa. *Egone? Optime poſſum. Verum, heus tu, hac conditione fidem tibi do: quæ audivi, ſi vera ſunt, ea rectè file & fideliter ſervo: ſin falſa, aut vana, aut ficta ſunt, confeſtim omnibus ea manifeſta facio. pertuſus & rimoſus ſum, commiſſa mihi undique tranſmitto & effundo. Itaque dicito vera, ſi ea me tacere voles.* Th. *Mater mihi è Samo inſula fuit: ea Rhodi manebat.* Pa. *Hoc verum eſſe puto; peregrinam fuiſſe ei matrem: tacebitur.* Th. *Ibi tum matri quidam mercator puellam parvulam donavit, ex Attica inde uſque abreptam.* Ph. *Civemne Atticam?* Th. *Opinor: id compertum nobis nondum eſt: ipſa puella patris & matris nomen dicebat: patriam, & ſigna cætera, quibus agnoſci poſſet, ignorabat, neque propter ætatem primam ſcire potuerat. Mercator ad patris & matris nomen, quod puella dicebat, hoc adjungebat, ſe accepiſſe à Piratis à quibus emerat, eam raptam fuiſſe è Sunio Atticæ promontorio. Mater ubi hoc inaudivit, ſummâ diligentiâ & curâ omnia docuit, quæ ingenuam decent, & educavit quaſi ſuam filiam; adeo ut vulgo ſoror mea eſſe crederetur. Ego quocum ſolo conſuetudinem habebam, tum advenâ Attico, huc Athenas Rhodo veni: ille mia hæc bona quæ poſſideo, moriens reliquit.* Pa. *Utrumque hoc falſum eſt, ideoque eſ- hoc tacere non potero.* Th. *Quomodo iſtud?* Pa. *Quia neque unus tibi amator fuit que hoſpes Atticus ea quæ habes, ſolus dedit: hic enim quoque (Phædria) magnam & portem tibi largitus eſt.* Th. *Haud nego: ſed ſine orationem quò tendit pervenire. Interea i ad me animum adjecerat, in Cariam ſe contulit; tecum interea conſuevi: tu ipſemet non poſt illa tempora, quam intimus maximè omnium in meo amore & familiaritate ſis, & ut ia tibi communicem conſilia.* Ph. *Ne hoc quidem Parmeno tacebit, cum etiam falſum ſit. quiſnam dubitet hoc eſſe falſum?*

ANNOTATIONES.

abitabat Rhodi.] Rhodus Carpathii inſula nobiliſſima: ambitu 120 mille *Carpathus, Scarpanto* nunc dicta, in-media inter Cretam & Rhodum, contra Ægyptum, huic parti Maris Ægæi nomen dedit.

46 *In Cariam eſt profectus;*] Caria minoris Aſiæ regio, cui Rhodus adjacet.

Th. Hoc

Th. *Attendite mihi, quæſo: mater mea illic mortem obivit nuper: ejus frater aliquantò lucri cupidior eſt. Is ubi hanc vidit virginem ſpecie venuſta eſſe, & ſcire fidibus canere; pretium ſperans magnum, ſtatim matre mortua, eam venum exponit; vendit: forte fortuna hic præſens interfuit Thraſo meus amicus, qui harum rerum inſcius Pamphilam emit, quam mihi dono daret. is Athenas rediit: poſtquam cognovit me tecum quoque conſueſcere, excuſationes ſtudioſè excogitat, ne eam tradat: dicit, ſi fidem ipſi faciam, ſe priores partes apud me, te poſtpoſito, habiturum; neque metuat, ne ubi puella data mihi fuerit, ſeſe dimittam; velle ſe illam mihi donare: verum id dubitare: ſed, ego quantum animo conjicio, ad virginem amorem adjunxit.* Ph. *Nunquidnam etiam amplius eſt?* Th. *Nihil, nam percontata ſum, mi Phædria: nunc vero quamplurimæ ſunt cauſæ, propter quas cupio eam ad me à poſſeſſione militis tranſducere. primum quod ſoror mea dicta eſt: tum etiam, ut eam ſuis raptam reſtituam, & amiſſam reddam. ſola ſum: habeo hic neminem, neque amicum, neque cognatum, qui mihi, cum opus fuerit, auxilientur; quamobrem, Phædria, cupio aliquos mihi amicos conciliare meis meritis. Id ut facilius conſequar, peto à te ut mihi præſto eſſe velis. Permitte illum Thraſonem apud me admitti in poſtiori parte, hiſce aliquot diebus. nihil reſpondes?* Ph. *Deterrima, tibi ne ego quicquam reſpondere debeam, talia ubi facias?* Pa. *Hei noſter, euge, magni te facio. tandem ægre fert ſe deludi, injurias ad revocaſti: jam vir es.* Ph. *At ego neſciebam, quo ſpectaret tua nempe oratio. parvula abrepta: educavit mater eam pro ſua filia: ſoror mea nominata eſt: cupio abducere, ut ſuis. Scilicet omnia hæc verba in hanc ſummam nunc conveniunt; ut excludar, miles illatur: cujus rei cauſâ? niſi quod illum quàm me chariorem habes, metuiſque ne Pamphilam à Thraſone recepiſti, eum tibi intercipiat?* Th. *Egone id timeo?* Ph. *Quid ergo te incitat faciendum? Expone, num ſolus ille tibi donat? Nunquid alicubi meam liberalitatem præcludi? nonne ſtatim atque mihi ſignificaſti cupere te ſervam Æthiopem,*

Th. Hoc agite, amabo: mater mea illic mortua
Nuper: ejus frater aliquantum ad rem eſt avidi
Is ubi hancce formâ videt honeſtâ virginem,
Et fidibus ſcire; pretium ſperans, illico
Producit; vendit: forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum, ignaruſque omnium.
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſſas, ne det, ſedulo:
Ait, ſi fidem habeat, ſe iri præpoſitum tibi
Apud me; ac non id metuat, ne, ubi eam accepe
Seſe relinquam; velle ſe illam mihi dare:
Verum id vereri: ſed, ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animum adjecit. Ph. etiamne amp
Th. Nil, nam quæſivi: nunc ego eam, mi Phæ
Multæ ſunt cauſſæ, quamobrem cupio abducere
Primum, quod ſoror eſt dicta: præterea, ut
Reſtituam ac reddam. ſola ſum; habeo hîc ne
nem,
Neque amicum, neque cognatum, quamob
Phædria,
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo, adjuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores parteis hoſce aliquot dies
Apud me habere. nihil reſpondes? Ph. peſſ
Ego quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam
Pa. En noſter, laudo. tandem perdoluit: vi
Ph. Haud ego neſciebam, quorſum tu ires. pa
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua:
Soror eſt dicta: cupio abducere, ut reddam
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt
Excludor ego, ille recipitur: quâ gratiâ?
Niſi illum plus amas, quam me, & iſtam nunc
Quæ abducta eſt, ne illum talem præripiat ti
Th. Egon' id timeo? Ph. quid te ergo ſollicitat?
Num ſolus ille dona dat? nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Nonne, ubi mihi dixti cupere te ex Æthiopi

ANNOTATIO.

85 *Ex Æthiopia.*] Quidquid ultra Nigrum flumen eſt, & Ægyptum, verſus utrumque mare Atlanticum, Rubrumque, Æthiopes olim in Africa tenuere; gens omnium Afric amplissima; dicta ab αἴθω ure, & ὤψ aſpectus, vultus.

illulam, relictis rebus omnibus,
ſivi? porro eunuchum dixti velle te,
ſolæ utuntur his reginæ: repperi.
minas viginti pro ambobus dedi. 89
nen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
hæc facta abs te ſpernor. *Th.* quid iſtuc, Phædria? (arbitror
nquam illam cupio abducere, atque hac re
eri poſſe maxume: verumtamen, (ſeris.
us, quam te inimicum habeam, faciam ut juſ-
Utinam iſtuc verbum ex animo ac vere di-
ceres; (derem
s quam te inimicum habeam: ſi iſtuc cre-
re dici, quidvis poſſem perpeti. 97
Labaſcit, victus uno verbo, quam cito.
Ego non ex animo miſera dico? quam joco
voluiſti à me tandem, quin perfeceris?
impetrare nequeo hoc abs te, biduum 101
m ut concedas ſolum. *Ph.* ſiquidem biduum.
m ne fiant iſti viginti dies. (hil moror.
Profecto non plus biduum, aut *Ph.* aut? ni-
Non fiet: hoc modo ſine te exorem. *Ph.* ſcilicet
ndum eſt, quod vis. *Th.* merito amo te: be-
ne facis. 106
Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
cere certum eſt: mos gerundu' eſt Thaïdi.
uc, Parmeno, fac illi adducantur. *Pa.* maxume.
n hoc biduum Thaïs vale. *Th.* mi Phædria, 110
: nunquid vis aliud? *Ph.* egone quid velim?
milite iſto præſens, abſens ut ſies:
nocteſque me ames: me deſideres:
omnes: me exſpectes: de me cogites:
peres: me te oblectes: mecum tota ſis: 115
fac ſis poſtremo animus, quando ego ſum
uus. (beat fidem,
Me miſeram! forſitan hic mihi parum ha-

poſthabitis rebus etiam neceſſariis emendam quæſivi? Eunuchum præterea dixiſti te velle, quia horum opera Reginæ ſolæ utuntur: comparavi. Heri viginti minas pro amborum pretio perſolvi. Tamen licet ſpretus à te, hæc tibi grata ut emerem in memoria habui. Pro his in te meritis deſpectus ſum tibi. Th. *Quænam ſunt iſta, quæ dicis, Phædria? Quamvis hanc Pamphilam cupio ab illo milite recipere, atque hac ratione, ſi tu concedas biduum militi, cenſeo id potiſſimum fieri poſſe: attamen, potius quam inimicitiam tuam ſuſcipiam, obſequar quibuſcumque juſſis tuis.* Ph. *Utinam ex animi ſententia, & ſincere pronunciares iſta verba (potius quam tuam inimicitiam ſuſcipiam) ſi iſtud crederem vere à te dici, nihil tam moleſtum eſt, quod non poſſem perferre.* Pa. *Nutat corruiturus, uno verbo impulſus, illicò.* Th. *Me miſeram! an non ego hoc ex animi ſententia, & ſerio dico? Quam rem, etiam per jocum indicaſti te à me velle, quin tandem obtineris? Ego vero non poſſum abs te impetrare, ut ſaltem duos ſolum dies, quos peto, concedas mihi.* Ph. *Si quidem duo dies ſint tantum (concedo) dummodo viginti ex duobus non fiant.* Th. *Sane non amplius quam duo dies, aut* Ph. *Aut? Perge loqui, tibi moram non facio.* Th. *Non fiet illud, quod vere-*

plures dies recipiatur à me Thraſo: Id ſolum biduum quod peto, permitte me à te impe-
Ph. *Nimirum quod cupis, me facere oportet.* Th. *Meritò amo te: æquum facis.* Ph.
m concedam: ibi per hos duos dies, mœrore me ad maciem uſque conficiam: ſic mihi
lio facere deliberatum eſt: ſi quidem morigerum me eſſe Thaïdi neceſſe eſt. Tu, Parmeno,
illi, eunuchus, & ancillula Æthiops tradantur Thaïdi. Pa. *Sic fiet.* Ph. *In hos duos*
e Thaïs. Th. *Mi Phædria, & tu quoque vale: nunquid vis aliud?* Ph. *Egone quid*
lim? Niſi ut cum milite iſto præſens ſis corpore, abſens animo: dies, nocteſque ames me:
eres: me ſomnies: me exſpectes: de me cogites: me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis
mea ſac ſis poſtremò anima, quando ego ſum tua. Th. *Me miſeram! forte Phædria pa-*
i fidit,

ANNOTATIO.

quia ſolæ his utuntur reginæ.] Eunuchis apud Reges & divites honos fuit: ut Alexandri Magni Eunuchus, Putiphar Pharaonis Ægypti Regis, & ille Candaces Reginæ, de quo D. Lucas in Actis Apoſtolorum: & libri 4. Regum, cap. viii.

Atque

atque ex aliarum meretricum ingeniis me æſtimat. Ego per Pollucem, quæ mecum in animo tortus rei veritatem ſcio, hoc certò ſcio, nihil mendacii me excogitaſſe, neque me quenquam vehementius amare, quam hunc Phædriam: & quicquid hujus rei feci (quod eum excluſi foras) propter puellam Pamphilam id feci: nam ſpero me hujus fratrem, adoleſcentem valde nobilem, penè jam inveniſſe: & is conſtituit ſe venturum in domum meam hodierna die. Hic igitur dum veniat exſpectabo.

Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.
Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certò ſci
Neque me finxiſſe falſi quidquam, neque meo
Cordi eſſe quenquam cariorem hoc Phædriâ:
Et quidquid hujus feci, cauſſâ virginis
Feci: nam me ejus ſpero fratrem propemodu
Jam repperîſſe, adoleſcentem adeo nobilem:
Is hodie venturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intrò, atque exſpectabo, dum v

ACTUS II. SCENA I.

PHÆDRIA. PARMENO.

Ph. *Facito ita, ut imperavi: ducito iſtos (eunuchum, & fœminam Æthiopem) & trade Thaïdi, meo nomine.* Pa. *Faciam.* Ph. *At diligenter.* Pa. *Fiet.* Ph. *At cito.* Pa. *Fiet.* Ph. *Satiſne hoc tibi mandatum memineris?* Pa. *Ah quam toties interrogare moleſtum eſt: quaſi ſit difficile, id exequi, quod jubes. Utinam tam facile quid reperias, quàm hoc perdes.* Ph. *Ut etiam patientius feras hæc dona mihi perire, ſcito me una quoque cum his mei jacturam facere, quod bis donis mihi pretioſius es.* Pa. *Minimè impatienter fero hæc tua mandata facere. Sed nunquid aliud vis?* Ph. *Munus noſtrum ornamento verborum pretioſius facito, & iſtum rivalem Thraſonem, quam procul poteris, ab ea removeto.* Pa. *Memorem mones: in animo id habeo.* Ph. *Ego in villam me conferam, atque ibi tantiſper morabor, dum biduum tranſierit.* Pa. *Sic faciendum arbitror.* Ph. *Sed heus tu. Pa vis?* Ph. *Putaſne me poſſe obdurare, & mihi temperare, ne ante duos dies ad urbem r* Pa. *Tene poſſe id perpeti? Non mehercule opinor: nam aut ſtatim ultro redibis, aut mox f te inſomnia ſola ad urbem impellet, & revocabit.* Ph. *Opere ruſtico me exercebo, quan ſim, ut etiam invitus dormire cogar.* Pa. *Te laſſabis, at nihilo magis eâ cauſâ poteris co num.* Ph. *Apage, fruſtra hæc dicis, Parmeno.*

Ph. FAC ita, ut juſſi: deducantur iſti. *Pa* ciam. *Ph.* at diligenter.
Pa. Fiet. *Ph.* at mature. *Pa.* fiet. *Ph.* ſatin mandatum eſt tibi?
Pa. Ah rogitare? quaſi difficile fiet: utinam
Tam aliquid facile invenire poſſis, Phædria,
Hoc quam peribit. *Ph.* ego quoque unà p quod mî eſt carius.
Ne iſtuc tam iniquo patiare animo. *Pa.* mi
Effectum dabo. Sed nunquid aliud imperas
Ph. Munus noſtrum ornato verbis, quod poter
Iſtum æmulum, quod poteris, ab eâ pellito.
Pa. Memini, tametſi nullus moneas. *Ph.* e ibo, atque ibi manebo.
Pa. Cenſeo. *Ph.* ſed heus tu. *Pa.* quid vis? cenſen' poſſe me obfirmare & (ari
Perpeti, ne redeam interea? *Pa.* tene? non
Nam aut jam revertere, aut mox noctu te horſum inſomnia. (dom
Ph. Opus faciam, ut defagiter uſque, ingra
Pa. Vigilabis laſſus: hoc plus facies. *Ph.* a dicis, Parmeno.

nda hercle eſt hæc mollities animi: nimis
ne indulgeo. (triduum? *Pa.* hui!
em ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum
orſum triduum? vide, quid agas. *Ph.* ſtat
ententia. (nes immutarier
Dî boni, quid hoc morbi eſt? adeon' homi-
nore, ut non cognoſcas eundum eſſe? hoc
emo fuit (gis continens.
s ineptus, magis ſeverus quiſquam, nec ma-
iis hic eſt, qui huc pergit? at at, hic qui-
em eſt paraſitus Gnatho 22
s: ducit ſecum unà virginem huic dono:
apæ! (hic dabo
honeſtâ. Mirum, ni ego me turpiter hodie
meo decrepito hoc eunucho. hæc ſuperat
ſam Thaïdem.

expellenda eſt animo hæc imbecillitas: nimis me delicata tracto. Nonne tandem, ſi oporteat illa carere, iſtud poſſim, etiam tres dies totos? Pa. *Hui! tres dies totos? Vide, ne majora viribus tuis coneris.* Ph. *Certum eſt facere, quod conſtitui.* Pa. *Dii boni, amorne tam potens morbus eſt? Adeone homines immutat, ut idem qui priùs notus fuerat, amplius cognoſci non poſſit? Hoc nemo fuit minus ineptus, magis gravis, nec magis temperans. Sed quis hic eſt, qui huc iter facit? At at, hic quidem eſt Paraſitus militis Gnatho: Ducit ſecum virginem, in donum*

Papæ, quam eleganti vultu! Nimirum me hic hodie ludibrio & dedecori exponam cum decrepito eunucho. hæc virgo formæ ſpecie vincit Thaïdem.

ANNOTATIONES.

imis me indulgeo.] Atticorum more ac- loco dativi hic poſitus eſt pro *nimis dulgeo*, id eſt, nimis mihi concedo, per-

ui! triduum.] Exclamatio ſervi, heri ridentis.

id hoc morbi eſt?] Ut morbo ex bona e corpora decidunt, ſic animus ab x ſuâ conſtantiâ & tranquillitate detur- ſic Propertius,

mor morbi non amat artificem.

s immutari ex amore.] Hanc immu- Poëtæ eleganter pinxerunt in fabula Circes, homines in pecudes commutantis.

22 *Gnatho.*] Gnatho à maxillis & edendi aviditate dici videtur. Γνάθος, *maxilla.* Ut παράσιτος is eſt, qui ut victum apud ditiores habeat, iis aſſentatur: σῖτος Græcè *cibum* ſignificat.

25 *Decrepito.*] Sive morti vicino. Decrepiti ſunt, quorum funera, crepitu, & plangore familiæ, conclamata ſunt. Vel à decreſcendo ſic dicti, eò quòd incurvati, & contracti minores fieri videantur; ſic capularis ſenex dicitur à capulo, id eſt loculo, capſula mortui, *un Cercueil. Ang.* a Bier, a Coffin.

ACTUS II. SCENA II.

GNATHO. PARMENO.

Dî immortales, homini homo quid præ-
ſtat! ſtulto intelligens (tem mihi:
ntereſt! Hoc adeo ex hac re venit in men-
ni hodie adveniens quendam mei loci hinc
que ordinis, (gurierat bona.
em haud impurum, itidem patria qui abli-

Gn. *Dii immortales, quantum alius homo alii homini præcellit! Ab inepto quantum diſtat providus & prudens! Hoc mihi adeo in memoriam redit, nimirum: hodie huc veniens incidi in hominem meæ conditionis, non quidem ſordidum, nec avarum, qui ſimiliter, atque ego, patrimonium per luxum conſumpſerat.*

ANNOTATIO.

inem haud impurum.] Non ſordidum, cauſa, avari autem minimè. *Ariſtoph.* in Plut.
um. Liberaliter educati ſæpè balnea Comœd.
calida adibant nitoris & elegantiæ

video horridum, immundum, pallidum instar ægrotantis, vestibus laceris indutum, & senectute deformem. Quid iste ornatus sibi vult, dixi? Respondit ille, Quoniam infortunatus ego quæ habui bona amisi. Hem, quò miseriæ redactus sum! Omnes familiares atque amici me deserunt. Hic ego illum despexi, mihique posthabui: Quid homo, inquam, inertissime, itane tibi consuluisti, ut nulla tibi supersit tui fiducia? An sensum una cum fortunis tuis perdidisti? Aspice me, qui non melioris sum generis, & status. Qui color corporis, elegantia, nitor cutis, quæ constitutio sanitatis? Omnia mihi suppetunt abunde, & licet nihil quidquam possideam, nihil tamen deficit. At ego infelix (mihi respondit) neque aliis movere risum, & risui esse, neque verberibus patiendis assuescere possum. Quid? tu (ego subjeci) hisne rebus; nempe dum quis ridetur, aut vapulat, aliquid profici putas? Vehementer falleris, si ita putas. Olim prioribus temporibus, isti generi parasitorum vapulantium, & ridiculorum, lucro fuit ars ista; hoc vero tempore, hic novus alius est aucupandi modus: Quin ego ipse hanc captandi artem inveni. Est genus hominum qui primos in omnibus rebus se esse nec sunt; quamvis videri velint: Hos consector: hic ego non studeo ridiculus esse, sed his assentior, & eorum mores cum admiratione prædico. quidquid dicunt laudo: si rursus id negat, similiter laudo: si negat quis, nego: si affirmat quid esse, affirmo: denique in animum induco illis assentari: id lucrum nunc est valde copiosum. Pa. Argutum mehercule hominem: hic homines ex stultis prorsus insanos mente facit.

Video sentum, squalidum, ægrum, pannis atque obsitum.
Quid istuc, inquam, ornati est? Quoniam mihi quod habui, perdidi. (amici deser
Hem, quò redactus sum! omnes noti me a
Hic ego illum contempsi præ me: Quid, ho inquam, ignavissime? (
Itane parâsti te, ut spes nulla reliqua in te
Simul consilium cum re amîsti? viden' me ex dem ortum loco?
Qui color, nitor, vestitus, quæ habitudo est poris? (est, nil defit tan
Omnia habeo, neque quidquam habeo: nil
At ego infelix neq; ridiculus esse, neq; plagas
Possum. Quid? tu his rebus credis fieri? to ras via. (clum p
Olim isti fuit generi quondam quæstus apu
Hoc novum est aucupium: ego adeo hanc p inveni viam.
Est genus hominum, qui esse primos se om rerum volunt, (ut ni
Nec sunt: hos consector: hisce ego non pot
Sed eis ultro arrideo, & eorum ingenia ad simul. (laudo id qu
Quidquid dicunt, laudo: id rursum si ne
Negat quis? nego: ait? aio: postremo im egomet mihi,
Omnia assentari: is quæstus nunc est multo rimus.
Pa. Scitum hercle hominem: hic homines sum ex stultis insanos facit.

ANNOTATIONES.

4 *Bona abligurierat.*] Per luxum & popinationem devoraverat. Ligurire est lautiores cibos capere. λιχνεύω Græcè à λείχω, *Lambo, Lingo.* Plinius. *Postquam degulato patrimonio, pauper est factus. Degulare* est *gula absumere.*

5 *Video sentum, squalidum.*] Sentum, horridum, ut sentes, id est spinæ, squalidum, immundum. Squalidi propriè rei qui diu delituerunt in carcere. Squalor immundities corpus occupans à squamarum asperitate. Obsitum, fœdatum, putidum. Situs est mucor, & lanugo quædam ex humore creata in locis sole carentibus. Pannis anniſque obsitum, id est, & carie obductum, propter sordidos ration ætatis; nam situs, & mucor solet esse major in homine miseno tum in habitu inopum. Obsitus, a do, dixit Virgilius. *Loca obsita pom* plantata.

14 *Tota erras via.*] Proverbialis mo viatoribus sumpta.

22 *Assentari:*] Propriè assentamur dulamur gestu, blandimur tactu.

Gn

Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum
ubi advenimus,
current læti mî obviam cupedinarii omnes,
rii, lanii, coqui, fartores, piſcatores, aucupes,
us & re ſalva & perdita profueram & pro-
ſum ſæpe :
ant: ad cœnam vocant: adventum gratu-
lantur.
ubi miſer famelicus videt me eſſe in tanto
honore,
n facile victum quærere; ibi homo cœpit
me obſecrare,
i liceret diſcere id de me: ſectari juſſi;
is eſt, tanquam philoſophorum habent diſci-
plinæ ex ipſis
bula, paraſiti itidem ut Gnathonici vocentur.
Viden' otium, & cibu' quid facit alienus?
Gn. ſed ego ceſſo
Thaïdem hanc deducere, & rogitare ad cœ-
nam ut veniat.
Parmenonem ante oſtium Thaïdis triſtem
ideo,
s ſervum: ſalva eſt res: nimirum hîc ho-
nines frigent.
lonem huc certum eſt ludere. *Pa.* hice hoc
nunere arbitrantur (nonem
Thaïdem eſſe. *Gn.* Plurima ſalute Parme-
num ſuum impertit Gnatho. quid agitur?
Pa. ſtatur. *Gn.* video:
uidnam hîc, quod nolis vides? *Pa.* te. *Gn.*
redo: at nunquid aliud?
Quî dum? *Gn.* quia triſti' es. *Pa.* nihil equi-
em. *Gn.* ne ſis: ſed quid videtur
ibi mancipium? *Pa.* non malum hercle.
Gn. uro hominem. *Pa.* ut falſus animi eſt.
Quam hoc munus gratum Thaïdi arbitrare
ſſe? *Pa.* hoc nunc dicis,

Gn. *Interea dum hi ſermones inter nos habentur, atque ubi ad foram venimus, ecce occurrunt mihi celeriter hilares cupedinarii omnes, epularum delicatiorum venditores, popinarii, cetarii, qui prægrandes piſces vendunt, laniones, farciminum artifices, piſcatores, quibus lucrum attuleram, dum res meæ bene ſe habebant, atque etiam poſt earum jacturam, tum quoque in præſentia: hi me ſalutant: ad cœnam invitant: de meo adventu mihi gratulantur. Ille miſer eſurio, ubi me videt in tanto honore haberi, cœpit me orare, ut ſibi liceret hanc artem de me diſcere: juſſi eum mei ſectatorem eſſe, & diſcipulum; ſi fieri poteſt, ut ſicut philoſophorum ſectæ ab ipſis philoſophis nominantur, ſic paraſiti ſimiliter Gnathonici appellentur.* Pa. *Videſne quid deſidia, & cibi alieni cupiditas valeant?* Gn. *Verum ego nimis ceſſo hanc virginem ad Thaïdem deducere, eandemque invitare ut ad cœnam venitat. Sed video Parmenonem ſervum Phædriæ, rivalis beri mei, triſti vultu ante fores Thaïdis ſtantem: res noſtræ in tuto ſunt: nimirum hîc homines frigent (gratia ſcilicet apud Thaïdem.) conſtitui hunc tenebrionem ludificare.* Pa. *Iſti putant hoc virginis dono Thaïdem ſibi acquiſitam habere.* Gn. *Plurimam ſalutem dicit Gnatho Parmenoni, ſummo & intimo ſuo amico. quid ſit ô noſter?* Pa. *Statur.* Gn. *Id quidem video: vides id, quod nolis?* Pa. *Te video, quem nolim.* Gn. *Credo, ſed nunquid aliud?* *igitur?* Gn. *Quia triſtis es.* Pa. *Nihil equidem.* Gn. *Ne ſis triſtis, quæſo: Sed qualis ur hæc ſerva?* Pa. *Non mala quidem.* Gn. *Hominem crucio.* Pa. *Ut fallit eum opinio, e hujuſmodi munere capi Thaïdem.* Gn. *Quam gratum hoc munus Thaïdi cenſes eſſe? er hoc munus nimirum,*

ANNOTATIONES.

va res eſt:] Conjectura à ſignis; ſer- non eſt introſ, ſed ante oſtium. Igitur us, res noſtra extrà periculum eſt.

ines frigent.] Sic Gallicè dicitur. *Ces nt bien froids, ils ne ſont pas bien leur* Angl. They will meet with but a cold Reception. Metaphora eſt proverbialis ſumpta ab his, qui manibus ex frigore ſtupidis, nihil operari poſſunt.

41 *Numquidnam quod nolis vides?*] Hoc dicit Gnatho virginem oſtentans.

putas nos esse ejectos ex his ædibus: heus varias vices obtinent res mortalium. Gn. *Efficiam, Parmeno, ut hos sex menses integros sis quietus; ne sursum deorsum in urbe perpetuo curras; ne à prima nocte ad diem usque insomnis sis. Nunquid beatum te facio?* Pa. *Mene? Papæ! valde me scilicet beatum facis.* Gn. *Sic consuevi amicos beare.* Pa. *Laudo.* Gn. *Fortasse te demoror: tu aliò iturus eras.* Pa. *Nusquam aliò.* Gn. *Nunc tu igitur paululum adjuva me: fac ut intromittar ad Thaidem.* Pa. *Age modo, propter puellam, quam ducis, nunc tibi hæ fores apertæ sunt.* Gn. *An aliquem ex hac domo evocari mandas?* Pa. *Exspecta dum bi duo dies transeant. Qui mihi nunc pulsu minimi digiti audito, fores reseras fortunatus, faciam certe, ut sæpe istas pedibus frustra pulses.* Gn. *Etiam nunc hic manes, Parmeno? Anne hic positus es custos, ut caveas, ne quis nuncius secreto à milite celeriter ad Thaidem mandata ferat?* Pa. *Eleganter & facete dictum: miranda vero & exquisita sunt, quæ dicis, & digna quæ militi placeant, tam subtilis & acuti ingenii viro. Sed video heri filium minorem natu (Chæream) h nire. Mirum est cur ex Piræo discesserit: nam ibi custos nunc publicè positus est. Non sa deseruit stationem & præsidium: festinans etiam venit: nescio, quid diligenter & attenti spicit.*

Ejectos hinc nos: *omnium rerum* heus! *vicissitu est.*

Gn. Sex ego te totos, Parmeno, hos menses qu tum reddam;

Ne sursum deorsum cursites; neve usque ad l cem vigiles.

Ecquid beo te? *Pa.* men'? papæ! *Gn.* sic fo amicos. *Pa.* laudo.

Gn. Detineo te fortasse: tu profecturus aliò

Ca. Nusquam. *Gn.* tum tu igitur paululum da hi operæ: fac ut admittar

Ad illam. *Pa.* age modo, nunc tibi patent fores quia istam ducis.

Gn. Num quem evocari hinc vis foras? *Pa.* biduum hoc prætereat.

Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunat

Næ tu istam faxo calcibus sæpe insultabis frustr

Gn. Etiam nunc hîc stas, Parmeno? eho num tu hîc relictus custos,

Ne quis forte internuncius clam à milite ad il curset?

Pa. Facete dictum: mira vero, militi quæ ceant.

Sed video herilem filium minorem huc adven

Miror, quì ex Piræo abierit: nam ibi custos lice est nunc.

Non temere est: & properans venit: nescio circumspectat.

ANNOTATIONES.

45 *Omnium rerum vicissitudo est.*] Vicissitudo est per vices mutatio, alternatio. Fertur in eam sententiam versiculus; τὰ θνητὰ πάντα μεταβολὰς πολλὰς ἔχει. *Mortalia omnia multas habent mutationes.* Celebratur & hoc dictum; κύκλος τὰ ἀνθρώπινα *circulus res humanæ.*

47 *Ne sursum deorsum.*] Videtur alludere ad situm Athenarum, quæ in declivi colle extructæ erant.

52 *Num quem evocari hinc vis foras?*] Gnatho irridet Parmenonem, qui in ædes intrare non poterat.

56 *Ne quis forte internuncius.*] Hæc ironicè dicta: quasi nemo à milite ad Thaidem, nisi clam ire audeat.

57 *Facete dictum:*] Ironicè: quia hæc dicta esse vult Parmeno.

59 *Ex Piræo.*] Piræus vel Piræeus tus Athenarum, quadringentarum vium, muro duorum millium pass conjunctus. *Piræus* vulgo *Porto-Lion*

Nam ibi custos.] Athenienses pos Ephebis excesserant, militiæ daturi nom licè custodes erant in urbe per annum; in suburbana mittebantur Castella (unum erat portus Piræus) excubitur prædonum incursus: præterea convenie dem adolescentes convivia acturi, ut p cat Antipho: quare Proverbium fact Πέραιος μὴ κενοσχίαν ἄγῃ, *Piræum n vasa inania.*

ACTUS II. SCENA III.

CHÆREA. PARMENO.

OCcidi.
Neque virgo eſt uſquam, neque ego, qui illam è conſpectu amiſi meo.
quæram? ubi inveſtigem? quem perconter? quam inſiſtam viam?
rtus ſum: una hæc ſpes eſt; ubi ubi eſt, diu celari non poteſt.
ciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres.
det quotidianarum harum formarum. *Pa.* ecce autem alterum. (ſenem!
amore neſcio quid loquitur: ô infortunatum vero eſt, qui ſi amare occeperit, ludum jocumque dices
ſe illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.
Ut illum Dî Deæque ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt,
ue adeo, qui reſtiterim; tum autem qui illum flocci fecerim.
ccum Parmenonem: ſalve. *Pa.* quid tu es triſtis? quidve alacris?
e is? *Ch.* egone? neſcio hercle, neque unde eam, neque quorſum eam:
rorſum oblitus ſum mei.
Quî quæſo? *Ch.* amo. *Pa.* ehem. *Ch.* nunc, Parmeno, te oſtendes, qui vir ſies.
e mihi ſæpe pollicitum eſſe: Chærea, aliquid inveni
quod ames: in ea re utilitatem ego faciam ut cognoſcas meam:

Ch. *Perii. Neque virgo uſquam eſt, neque ego, qui illam viſam in via perdidi. Ubi quæram? ubi veſtigia ejus ſequar? Quem interrogabo? Quâ viâ procedam? Incertus ſum quid ſim facturus: hæc ſola ſpes reſtat, quod ubivis ſit, diu occultari non poteſt, ob ni-miam formæ gratiam. O faciem venuſtam! exinde omnes animo debeo mulieres. Satietas me capit harum vulgarium pulchritudinum, quas quotidie videre licet.* Pa. *Ecce autem alterum (fratrem Phædriæ minorem.) Neſcio quid de amore loquitur: ô infortunatum ſenem Lachetem, cui tales contigere filii amore perditi! hic vero adeo acri & rapido ingenio eſt, ut ſi amori ſe dediderit, nugas fuiſſe dicet ea quæ ille alter (Phædria) fecit, ad comparationem illorum quæ hujus (Chæreæ) rabies committet.* Ch. *Ut illum Dii Deæque ſenem miſeris modis interficiant, qui me hodie garrulitate ſua detinuit, meque etiam qui ire ceſſaverim; tum quoque, qui illum vel tantilli fecerim, ut cum illo manerem. Verùm Parmenonem hîc video: ſalvus ſis.* Pa. *Quid tu triſtis es? quidve tam alacriter feſti-Unde venis?* Ch. *Ego neſcio mehercle, neque unde veniam, neque ad quam partem eam: ita immemor ſum mei.* Pa. *Cur quæſo?* Ch. *Amo.* Pa. *Hem.* Ch. *Nunc, Parmeno, dem-bes, qualis vir ſis. Memineris te ſæpe mihi promiſiſſe, cum diceres: Chærea, tantummodo mulierem quam ames: in ea re faciam, ut experiaris, quantoperè poſſim tibi eſſe utilis:*

ANNOTATIONES.

cidi. Neque virgo eſt uſquam.] Quia conſpectu amiſerat.
i ubi eſt, diu celari non poteſt.] Ob niormæ gratiam.
ui illum flocci fecerim.] Indicat Chærea ſe Archidemidem, ne flocci quidem facere debuiſſe, ut remanens deſiſteret à perſequenda virgine. Eſt autem floccus, lanæ particula quæ inutilis à vellere divellitur, atque evolat.

tum cum in cellulam tuam omnem penum patris afferebam, & cumulatè tibi apponebam, inſciis omnibus. Pa. *Age imprudens, exprobra quæ mihi benefeciſſe prædicas.* Ch. *Nunc hercle hoc evenit: inveni quod amem: fac, ſi vis, ut promiſſa extent, ſive propterea quod hæc virgo adeo digna res eſt, in qua omnem vim, ſtudium, & induſtriam ponas. Non ſimilis eſt puellarum noſtrarum, quæ ut demiſſos habeant humeros, & longius collum, omnem matres dant operam, eiſque pectus ligant ſtrictè, ut tenui ſint corpore. Si qua ſit paulo corpulentior, pugili & athletæ ſimilem eam eſſe dicunt: detrahunt eis alimentum ne pingueſcant: etiamſi boni ſint temperamenti, plenæ, pingues, ſtudio & cultura reddunt eas graciles inſtar junci: itaque, propter hanc arte & cultu quæſitam venuſtatem, ſit ut amentur.* Pa. *Tu dic, qualis iſta tua eſt?* Ch. *Nova ejus forma eſt & figura corporis, cuique ſimilis ante hæc viſa eſt nulla.* Pa. *Papæ!* Ch. *Color nativus, non fictus, corpus plenum & ſuccolentum.* Pa. *Quot ei ſunt anni?* Ch *Anni ſexdecim.* Pa. *Flos ipſe ætatis eſt.* Ch. *Hanc tu mihi fac tradas, vel aperta vi, vel arte ſecreta, fraude, ſurtove, vel precibus: mea nihil intereſt, dummodo eam poſſideam; jurene an injuria, nihil penſi habeo, dummodo mihi detur.* Pa. *Quæ virgo, quæ conditio, ſervane an libera?* Ch. *Per Herculem neſcio.* Pa. *Unde eſt?* Ch. *Tantundem ſcio.* Pa. *Ubi habitat?* Ch. *Ne id quidem ſcio.* Pa. *Ubi eam vidiſti?* Ch. *In platea.* Pa. *Quomodo eam è viſu perdidiſti?* Ch. *Id propter equidem adveniens mecum ſtomachabar modo: neque ullum hominem eſſe puto, cui magis ſecundæ fortunæ omnes adverſæ.* Pa. *Quodnam ſcelus in te commiſſum eſt?* Ch. *Occidi.* Pa. *Quid factum eſt tibi?* Ch. *Quæris?* *Num patris cognatum, & æquævum Archidemidem cognoſcis?* Pa. *Cur non noverim?* Ch. *Hanc ſequor virginem, ille in via mihi occurrit.*

Cum in cellulam ad te patris penum omnem co-
gerebam clanculum.
Pa. Age inepte. *Ch.* hoc hercle factum eſt: fa-
ſis nunc promiſſa appareant,
Sive adeo digna res eſt, ubi tu nervos intendi
tuos.
Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum, qu
matres ſtudent (fien
Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, ut gracil
Si qua eſt habitior paulo, pugilem eſſe aiunt: d
ducunt cibum: (ce
Tametſi bona eſt natura, reddunt curatura ju
Itaque ergo amantur. *Pa.* quid tua iſtæc? *Ch.* n
va figura oris. *Pa.* papæ!
Ch. Color verus, corpus ſolidum & ſucci plenu
Pa. anni? *Ch.* ſedecim.
Pa. Flos ipſe. *Ch.* hanc tu mihi vel vi, vel cla
vel precariò
Fac tradas: mea nil refert, dum potiar modo.
Pa. Quid, virgo cuja eſt? *Ch.* neſcio hercle. P
unde eſt? *Ch.* tantundem. *Pa.* ubi habit
Ch. Ne id quidem. *Pa.* ubi vidiſti? *Ch.* in v
Pa. qua ratione amiſiſti?
Ch. Id equidem adveniens mecum ſtomachi
modo:
Neque quenquam hominem eſſe ego arbitror,
magis bonæ
Felicitates omnes adverſæ ſient.
Pa. Quid hoc eſt ſceleris? *Ch.* perii. *Pa.* q
factum eſt? *Ch.* rogas?
Patris cognatum atque æqualem Archidemidem
Noſtin'? *Pa.* quid ni? *Ch.* is, dum ſequor h
fit mihi obviam.

ANNOTATIONES.

18 *In cellulam.*] Cellæ erant tuguriola ſervorum & pauperum. Penus eſt omne quo veſcuntur homines, ut definit Cicero: atque etiam ea, quibus animalia noſtro uſui apta nutriuntur, ut vult Ulpianus Juriſconſultus. Dicta penus, quod hujuſmodi res ad victum neceſſariæ intus, & penitus recondantur. Dicitur hic, vel hæc, quartæ declinationis, & hic penus peni ſecundæ, & hoc penus penoris, & hoc penum, & hoc penu indeclinabile.

27 *Vel vi, vel clam, vel precario.*] Is cum vitio poſſidet, qui vi, invito domino det: clam, qui inſcio domino: precario, qui precibus à domino quid obtinuit utendo conditione, ut liberum ſit illi, qui id repetere.

. Incommode hercle. *Ch.* imo enimvero infelici-
m incommoda alia ſunt dicenda, Parmeno. (ter:
um liquet mihi dejerare, his menſibus
, ſeptem prorſum non vidiſſe proximis,
ſi nunc, cum minime vellem, minimeque opus
fuit.
o, nonne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais?
Pa. maxume.
Continuo accurrit ad me, quam longe quidem,
urvus, tremulus, labiis demiſſis, gemens:
us, heus, tibi dico Chærea, inquit. reſtiti.
n' quid ego te volebam? dic. cras eſt mihi
icium. quid tum? ut diligenter nuncies
ri, advocatus mane mihi eſſe ut meminerit.
m hæc dicit, abiit hora. rogo numquid velit.
te, inquit. abeo. cum huc reſpicio ad virginem,
ſeſe interea commodùm huc advorterat
anc noſtram plateam. *Pa.* mirum, ni hanc di-
cit, modo
c quæ data eſt dono. *Ch.* huc cum advenio,
nulla erat.
Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?
Verum; paraſitus cum ancilla. *Pa.* ipſa eſt:
llicet:
ne: jam conclamatum eſt. *Ch.* alias res agis.
Iſtuc ago quidem. *Ch.* noſtin' quæ ſit? dic
mihi: aut
ſtin'? *Pa.* vidi, novi: ſcio, quo abducta ſit.
Eho Parmenio mi, noſtin'? *Pa.* novi. *Ch.* &
ſcis, ubi ſiet?
Huc deducta eſt ad meretricem Thaïdem:
ei dono data eſt.
Quis is eſt tam potens cum tanto munere hoc?
Pa. miles Thraſo,
driæ rivalis. *Ch.* duras fratris partes prædicas.
Imo enim, ſi ſcias quod donum huic dono con-
tra comparet,
n magis dicas. *Ch.* quodnam quæſo hercle?
Pa. eunuchum. *Ch.* illumne obſecro
neſtum hominem, quem mercatus eſt heri,
ſenem, mulierem?

Pa. Incommode per Herculem. Ch. *Imò omnino infeliciter: nam incommoda aliæ minora ſic appellanda ſunt, non hoc malum. Liquido dejerare poſſum, me prorſus illum non vidiſſe hos ſex, vel ſeptem menſes ſuperiores præteritos, niſi nunc, cum invitus vidi, mihique id damnoſum fuit. Ehodum nonne hoc inſolitum & inſtar prodigii eſt? Quid de hac re dicis?* Pa. *Ita eſt, ut ais.* Ch. *Statim ad me currit, quam longe erat, ætate incurvatus, tremens imbecillitate, labiis propendentibus deorſum, gemens præ tuſſi: Heus, heus, te volo Chærea, inquit. ad hæc verba gradum repreſſi. ſciſne, dixit, quæ tibi volebam dicere? Dic, inquam. Cras mea cauſa agitur. at, quid inde? inquam ego. ut ſedulò patrem moneas rogo, ut meminerit manè mecum ſtare in judicio Dum hæc dicit, hora præterit. quæro nunquid velit. Rectè, inquit, tibi ſit, vale. abeo. cum huc reſpicio ad virginem, illa interea eodem tempore deflexerat in hanc noſtram plateam, ubi Thaïs habitat.* Pa. *Nimirum de illa loquitur virgine, quæ Thaïdi donata eſt à milite.* Ch. *Cum huc advenio, eam non reperi: diſparuerat.* Pa. *Nempe comites virgini aderant?* Ch. *Ita eſt; ſequuti ſunt nimirum paraſitus & ancilla.* Pa. *Ipſa eſt: jam, jam res acta eſt: Chærea habet: captus eſt.* Ch. *Non attendis ad ea quæ dico.* Pa. *Attendo.* Ch. *Noviſtine quæ ſit? Aut vidiſtine eam?* Pa. *Vidi, novi: ſcio quò abducta ſit.* Ch. *Ehò Parmeno mi noviſtine?* Pa. *Novi.* Ch *Scis ubi ſit?* Pa. *Ad has ædes deducta Thaïdem meretricem, & in donum tradita.* Ch. *Quis ille eſt adeo potens, qui tam pretioſum det meretrici?* Pa. *Miles Thraſo, Phædriæ rivalis.* Ch. *Difficiles partes frater agit contra ita divitem, & munificum.* Pa. *Imo Phædriam partes habere dicas difficiliores, ſi ſcias unus huic muneri contra apparet.* Ch. *Quodnam illud eſt? cedo.* Pa. *Eunuchus.* Ch. *Illumne quæſo, dicis deformem hominem, effœminatum, quem emit heri, ſenem, mulierem?*

ANNOTATIO.

Rogo numquid velit.] Abituri ne id durè facerent, Numquid vis, dicebant his quibuſcum eſſent, ſic Galli ſolent dicere, *Vous plaiſt-il rien me commander?* *Angl.* Have you any Commands?

Pa. Istunc ipsum. *Ch.* homo quatietur certe cu
dono foras. (haud diu e
Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam. P
Ch. Perii: nunquamne etiam me illam vidis
ehodum dic mihi,
Estne, ut fertur, forma? *Pa.* sane. *Ch.* at nihil
nostram hanc. *Pa.* alia res est.
Ch. Obsecro te hercle, Parmeno, fac ut potiar. P
faciam sedulo, ac
Dabo operam, adjuvabo: nunquid me aliud v
Ch. quò nunc is? *Pa.* domum, (Thaide
Ut mancipia hæc, ita ut jussit frater, deducam
Ch. O fortunatum istum eunuchum, qui quid
in hanc detur domum! (conservam do
Pa. Quid ita? *Ch.* rogitas? summa forma sem
Videbit: conloquetur: aderit unà in unis ædibus:
Cibum nonnunquam capiet cum ea: interdum pr
ter dormiet. (Parmen
Pa. Quid si nunc tute fortunatus fias? *Ch.* qua
Responde. *Pa.* capias tu illiu' vestem. *Ch.*
stem? quid tum postea?
Pa. Pro illo te deducam. *Ch.* audio. *Pa.* te
illum dicam. *Ch.* intelligo.
Pa. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum
cebas modò: (m
Cibum unà capias, adsis, tangas, ludas, propter
Quandoquidem illarum neque te quisquam no
neque scit qui sies.
Præterea forma, ætas ipsa est, facile ut te pro eu
cho probes. (um
Ch. Dixisti pulcre: nunquam vidi melius con
Age eamus intro: nunc jam orna me, abduc,
quantum potes.
Pa. Quid agis? jocabar equidem. *Ch.* garris.
perii, quid ego egi miser? (co, m
Quò trudis? perculeris jam tu me; tibi equidem
Ch. Eamus. *Pa.* pergin'? *Ch.* certum est. *Pa.*
ne nimiùm callidum hoc fit modò.
Ch. Non est profecto: fine. *Pa.* at enim ista
me cudetur faba: ah

eodem lecto cubes: quandoquidem ex illis qui in hâc domo sunt, nullus te cognoscit, neque scit qui sies. Præterea ea forma vultus in te est, ea ætas, ut eunuchum te esse facile persuadeas. Ch. *Belle dicis: nunquam animadverti utilius consilium dari. Age intrò domum nostram eamus: nunc jam adorna, abduc, duc quò voles, quam cito potes.* Pa. *Quid agis? per jocum hæc quidem dicebam. Vana loqueris.* Pa. *Perii, quid ego miser feci? quo me propulsas tam violenter? prope est, prosternas; tibi equidem dico, abstine ab incepto.* Ch. *Propera, eamus.* Pa. *Pergisne me tra*
Ch. *Stat sententia tuo uti consilio.* Pa. *Vide ne hoc inceptum sit nunc præproperum.* Ch. *N*
sane: sine, nec me retrahe. Pa. *At ista faba super caput meum conteretur; hujus facti culpa imputabitur: ab*

ANNOTATIO.

89 *Ista in me cudetur faba:*] Id est, tundetur. Cudere fabam est proverbium à rusticis Nam *cudere* est ferire. Cudi pecunia dicitur, cum in area fuste tundentibus. signum Principis, vel Reipublicæ ei imprimitur.

Flagiti

gitium, facinus! *Ch.* an id flagitium eſt, ſi in
domum meretriciam
ducar, & illis crucibus, quæ nos noſtramque
adoleſcentiam (cruciant modis,
bent deſpicatam, & quæ nos ſemper omnibus
nc referam gratiam; atque eas itidem fallam,
ut ab illis fallimur? (dolis?
potius hæc patri æquom eſt fieri, ut à me ludatur
od qui reſcierint, culpent: illud meritò factum
omnes putent.
Quid iſtuc? ſi certum eſt facere, facias: ve-
rum ne poſt conferas
pam in me. *Ch.* non faciam. *Pa.* jubeſne? *Ch.*
jubeo, cogo, atque impero.
nquam defugiam autoritatem. *Pa.* ſequere.
Ch. Dî vortant bene.

flagitium, facinus! Ch. *An id flagitium vocas, ſi in ædes meretricias ingrediar, & inducar, cum nulla lex id prohibebat? Si illis crucibus (meretricibus) quæ nos adoleſcentes ſimplices & incautos deſpiciunt, & omnibus cruciant modis, nunc vicem reddam; atque eas ſimiliter deludam, ſicut ab illis deludimur? An potius æquum eſt hæc fieri patri, ut ludatur dolis à me? hoc qui audierint, culpabunt; illud meritò factum eſſe omnes exiſtimabunt.* Pa. *Quid iſtud eſt, quod aggrederis? Si tibi conſtitutum eſt id facere, facias: verum ſi quid tibi mali ex ea re con-*

it, ne mihi cauſam tribuas. Ch. *Non faciam.* Pa. *Id ne mihi imperas?* Ch. *Jubeo, cogo, impero. Non inficiabor hoc factum eſſe me auctore.* Pa. *Sequere.* Ch. *Dii hunc conatum erum reddant.*

ACTUS III. SCENA I.

THRASO. GNATHO. PAMENO.

MAgnas vero agere gratias Thais mihi?
Gn. Ingentes. *Th.* ain' tu, læta eſt?
Gn. non tam ipſo quidem
no, quam abs te datum eſſe: id vero ſerio
umphat. *Pa.* huc proviſo, ut, ubi tempus fiet,
ucam: ſed eccum militem. *Th.* eſt iſtuc datum
fecto mihi, ut ſint grata quæ facio omnia.
Advorti hercle animum. *Th.* vel Rex ſem-
per maxumas
i agebat, quidquid feceram: aliis non item.
Labore alieno magno partam gloriam
bis ſæpe in ſe tranſmovet, qui habet ſalem,
in te eſt. *Th.* habes. *Gn.* Rex te ergo in ocu-
lis. *Th.* ſcilicet.
Geſtare. *Th.* vero: credere omnem exercitum,

Th. *Magnas vero gratias Thais agit mihi?* Gn. *Ingentes.* Th. *Itane ut ais? Lætane illa eſt?* Gn. *Non tam ipſo quidem dono lætatur, quam quod abs te accepit: ob id vero exultans verè triumphat.* Pa. *Huc proviſum venio temporis opportunitatem, ut deducam mancipia ad Thaidem: ſed ecce militem Thraſonem.* Th. *Eſt iſtud profecto mihi à Diis conceſſum, ut omnia quæ facio, apud alios me ingratia ponant.* Gn. *Per Herculem iſtud perſpexi.* Th. *Etiam Rex ſemper ingentes mihi agebat gratias, pro eo, quodcumque geſſeram: aliis non ſimiliter.*

Sæpe gloriam aliorum labore quæſitam verbis in ſe transfert is qui habet leporem atque urbanitatem, qualis in te eſt. Th. *Intelligis.* Gn. *Rex ergo te in oculis.* Th. *Scilicet.* Gn. *Geſtabat, vehementer te amabat.* Th. *Ita eſt: totum exercitum meæ fidei committebat.*

ANNOTATIONES.

Rex ergo te in oculis.] Id eſt, ingenti a- proſequebatur.

12 *Geſtare.*] Pro, geſtabat. Muretus ait; Malè in nonnullis legitur *geſtire.*

Conſilia. *Gn.* mirum. *Th.* tum ſicubi eum ſatie
Hominum, aut negotî ſi quando odium ceperat
Requieſcere ubi volebat, quaſi: noſtin'? *Gn.* ſcio.
Quaſi ubi illam exſpueret miſeriam ex ani
Th. tenes.
Tum me convivam ſolum abducebat ſibi. *Gn.*
Regem elegantem narras. *Th.* imo, ſic homo
Eſt perpaucorum hominum. *Gn.* imo nullor
arbitror,
Si tecum vivit. *Th.* invidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego flocci pendere:
Illi invidere miſere; verum unus tamen
Impenſe, elephantis quem Indicis præfecerat:
Is ubi moleſtus magis eſt, Quæſo, inquam, Stra
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
Gn. Pulcre mehercle dictum & ſapienter. papæ
Jugularas hominem. quid ille? *Th.* mutus ill
Gn. Quid ni eſſet? *Pa.* Dii voſtram fidem,
minem perditum, (Gnat
Miſerumque, & illum ſacrilegum. *Th.* quid ill
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
Nunquid tibi dixi? *Gn.* nunquam: ſed na
obſecro.
Plus millies jam audivi. *Th.* unà in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus.
Forte habui ſcortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere: quid agis, inquam, homo im
dens?
Lepus tute es, & pulpamentum quæris. *Gn.* ha, ha,
Th. Quid eſt? *Gn.* facete, lepide, laute, nihil ſu
Tuumne, obſecro te, hoc dictum erat? vetu' cre
Th. Audieras? *Gn.* ſæpe, & fertur in primis.
meum eſt.
Gn. Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & li
Pa. At te Dii perdant. *Gn.* quid ille quæſo?
perditus.
Riſu omnes, qui aderant, emoriri: denique

conſilia meæ prudentiæ. Gn. *Id admirandum.* Th. *Tum ſicubi faſtid o hominum, aut tædio negotiorum tenebatur, ſi quietis deſiderio capiebatur, quaſi: ſciſne?* Gn. *Quaſi quando evomeret illam moleſtiam ex animo.* Th. *Noſti. Tunc me ſolum abductum menſæ comitem adhibebat.* Gn. *Hui! Regem lepidum memoras.* Th. *Imo, ſic homo comparatus eſt; perpaucorum familiaritate utitur.* Gn. *Imo, nullorum, ſi tecum vivit, & verſatur.* Th. *Omnes mihi invidebant, occultè obtrectabant: ego nihili æſtimabam: verumtamen unus maximè omnium, mihi invidebat, quem Rex Elephantis Indicis præfectum conſtituerat: Is cum importunus magis eſſet, Quæſo, inquam, Strato, an idcirco fericulus & elatus es quia belluis imperas?* Gn. *Bellè mehercle, & ſapienter dictum: papæ! vocem homini præcluſeras, quaſi jugulum præcidiſſes. quid ille reſpondit?* Th. *Obmutuit illicò* Gn. *Quidni obmutuiſſet?* Pa. *Dii veſtram fidem! hominem perditum, miſerumque, & illum ſacrilegum.* Th. *Quid illud, Gnatho? Nonne memorabile eſt, quibus modis Rhodium falſe taxaverim in convivio? nunquid tibi narravi?* Gn. *Nunquam: ſed refer, quæſo. Plus millies jam audivi.* Th. *Hic, quem dico, Rhodius unà capiebat cibum in convivio. Fortè adjunxeram mihi meretricem: cœpit ille Rhodius adoleſcentulus ei alludens blandiri, & me riſui habere: Quid ais, inquam, homo impudens? Tu, cum ipſe præda ſis, & cibus exquiſitus, enum tamen cibum ſectaris; & in altero quæris, quod alius in te quærat.* Gn. *Ha, ha, he. Quid tibi videtur?* Gn. *Urbane, venuſte, magnifice, nihil ſupra eſt. Tunc hujus adagii a fuiſti? Vetus eſſe credidi.* Th. *An prius id audieras?* Gn. *Sæpè; nam vulgo in primis ſcio. Th. A me inventum eſt.* Gn. *Dolet mihi, quod hoc dixeris adoleſcenti imprudenti quidem, bero.* Pa. *At te Dii male perdant.* Gn. *Quid ille quæſo tunc fecit?* Th. *Attonitus fuit. omnes fere emori cœperunt: denique*

ANNOTATIONES.

16 *Quaſi ubi illam expueret miſeriam.*] Miſeriam, id eſt, faſtidium.

21 *Mordere clanculum:*] Non aperte, quia à me ſibi timebant.

36 *Lepus tute es.*] Pulpamentum ſignificat carnes delicatiores, & lautiora obſonia. eſt pars carnoſa in corpore animalis, ut leporis. Hujus vero Proverbii hæc eſt tia; *Tu es id quod quæris in ſcorto; habes, hoc quæris in altero.*

Me

ebant omnes jam me. *Gn.* non injuria.
Sed heus tu, purgon' ego me de istac Thaïdi,
l eam me amare suspicata est? *Gn.* nihil minus,
magis auge suspicionem. *Th.* cur? *Gn.* rogas? 46
, si quando illa mentionem Phædriæ
, aut si laudat, te ut male urat? *Th.* sentio.
Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio.
ominabit Phædriam, tu Pamphilam 50
inuo. si quando illa dicet, Phædriam
issatum intromittamus: tu, Pamphilam
atum provocemus. si laudabit hæc
formam: tu hujus contra. denique
r pari referto, quod eam remordeat. 55
Siquidem me amaret, tum istud prodesset,
Gnatho. (amat,
Quando illud, quod tu das, exspectat, atque
dudum amat te: jam dudum illi facile fit,
doleat: metuet semper, quem ipsa nunc capit
um, ne quando iratus tu aliò conferas. 60
Bene dixti: at mihi istuc non in mentem ve-
erat.
idiculum: non enim cogitaras: cæterum,
hoc tute melius quanto inveniſſes, Thraso?

ex hac omnes sibi à me timebant. Gn. *Non sine causa.* Th. *Sed ehodum, Gnatho, an expurgare me debeo apud Thaïdem de amore istius virginis, quoniam amare eam me suspicatur?* Gn. *Imo eam in majorem suspicionem injice.* Th. *Quamobrem?* Gn. *Idne quæris? Scisne, si aliquando illa mentionem facit de Phædria, aut si laudes ejus prædicat, ut te valde pungat?* Th. *Intelligo.* Gn. *Id ne fiat, hæc res sala remedii loco est. ubi nominabit Phædriam, tu illico nomina Pamphilam. si quando illa dicet, Comissationi Phædriam adhibeamus: tu dic vicissim, Pamphilam incitemus ad cantandum. si hæc laudabit illius formam: tu hujus (Pamphilæ) formam lauda. par pari referto, quod eam repungat.* Th. *Si quidem me Thaïs amaret, tum istud utile esset consilium, Gnatho.* Gn. *Quando illa tua dona de-*

, atque amat, jamdudum quoque amat te: jamdudum facile est facere aliquid ei, ex quo capiat: timebit semper, ne lucrum quod ei affers, aliquando iratus ad aliam transferas.
pienter loquutus es: at istud non occurrerat animo. Gn. *Ridiculum: nec enim mentem ad erteras: quanto vero illud ipsum melius inveniſſes, si cogitaſſes, Thraso?*

ACTUS III. SCENA II.

aïs. Thraso. Parmeno. Gnatho. Pythias.

A Udire vocem visa sum modò militis:
Atque eccum. salve, mi Thraso.
Thr. ô Thaïs mea,
suavium, quid agitur? ecquid nos amas
icina istac? *Pa.* quam venuste! quod dedit
pium adveniens! *Th.* plurimum merito tuo.
amus ergo ad cœnam: quid stas? *Pa.* hem
terum: 6
mine hunc natum dicas. *Th.* ubi vis, non
oror.

Th. *Visa sum mihi modò audire vocem militis: sed ecce eum. salve, mi Thraso.* Thr. *O Thaïs mea, mea suavitas, voluptas, quid agis? ecquantulum nos amas, propter istam fidicinam Pamphilam?* Pa. *Quam vero eleganter (ironice) quale primo adventu fecit exordium, recensionem faciens beneficii!* Th. *Plurimum ut meritus es.* Gn. *Ea-*

ad cœnam: quid cessas? Pa. *Hem, ecce tibi alterum hominem Gnathonem, militis cogitatis ita congruentem, ut ex eo natum illum dicas.* Th. *Ubi vis cœnemus? nulla in est.*

Annotatio.

m suavium.] Suavium & savium est osculum voluptatis, vel gaudii causâ datum. Hic atum est amantis. Ut apud Plautum; *Spes mea, mel meum, suavitude mea.*

Pa.

Pa. *Ad Thaidem accedam, & fingam me in præsentia ex ædibus nostris egredi. O Thais, an profectura es aliquo?* Th. *Hem, Parmeno, bene feci*sti *quod nunc me convenis; nam itura sum quopiam.* Pa. *Quò?* Th. *Quid quæris? An hunc non vides?* (*Thrasonem*) Pa. *Video id, nec sine tædio: quandocumque velis, accipies dona quæ mittit Phædria.* Thr. *Quid hic manemus? Cur non abimus?* Pa. *Oro mehercle, ut liceat (quod cùm venia tua fiat) Thaidi dare quæ volumus, eam adire & cum ea loqui.* Thr. *Egregia, credo, dona, haud nostris comparanda.* Pa. *Re ipsâ cognoscetur. heus, jubete ista mancipia, quæ jussi, foras prodire statim. Tu, mulier, procede huc. Hæc ex Æthiopia usque advecta est.* Thr. *Tres minæ pro hac fœmina expensæ sunt.* Gn. *Vix.* Pa. *Ubi tu es, Dore? accede huc: Hem eunuchum tibi; quam vultu ingenuo, non servili, quam florenti ætate!* Thr. *Ita me Dii ament, elegans est, & formosus.* Pa. *Quid tibi videtur, Gnatho? Ecquid inveni*sti *quod in eo possis reprehendere? Tacent: silentio satis laudant, & se probare, confitentur. fac experimentum in literis, fac in palæstra, in musicis præceptis: peritum & strium adolescentem esse præstabo.* Thr. *Ego illum eunuchum, vel non potus & ebrius, si* Pa. *Atque, ô Thais, is qui hæc munera tibi mittit, non pro his petit, te sibi soli vacare, amatores tuos expellere: neque sua prælia jactitat, neque cicatrices, quod quidam facit (nempe) neque impedit quominus lucrum ex cæteris facias. verum satisfactum sibi esse arbi si eum admittas, quando tibi non incommodum erit, quando voluntas tua feret & opto.* Thr. *Hic servus videtur habere pauperem dominum, miserumque.* Gn. *Ita mehercule; non posset hunc diu tolerare,*

Pa. Adibo, atque adsimulabo, quasi nunc exc
Ituran', Thais, quopiam es? *Th.* ehem, Parm
Bene pol feci*sti*: hodie itura. *Pa.* quò? *Th.* ec
hunc vides?
Pa. Video, & me tædet: ubi vis, dona adfunt
A Phædria. *Thr.* quid stamus? cur non imus hi
Pa. Quæso hercle ut liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus, convenire & colloqu
Thr. Perpulcra, credo, dona, haud nostris simi
Pa. Res indicabit. heus, jubete istos foras
Exire, quos jussi, ocyus. procede tu huc.
Ex Æthiopia est usq; hæc. *Thr.* hîc sunt tres m
Gn. Vix. *Pa.* ubi tu es, Dore? accede huc:
eunuchum tibi;
Quàm liberali facie, quàm ætate integra!
Thr. Ita me Dî ament, honestus est. *Pa.* qu
ais, Gnatho? (Th
Nunquid habes, quod contemnas? quid tu a
Tacent: satis laudant. fac periculum in liter
Fac in palæstra, in musicis: quæ liberum
Scire æquum est adolescentem, solertem dabo.
Thr. Ego illum eunuchum, si sit opus, vel sc
Pa. Atque hæc qui misit, non sibi soli postul
Te vivere, & suâ caussâ excludi cæteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat, neque tibi obstat: quod quidam faci
Verum, ubi molestum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, sat habet si tum recipi
Thr. Apparet servom hunc esse domini paup
Miserique. *Gn.* nam hercle nemo posset, sa

ANNOTATIONES.

18 *Hic sunt tres minæ*] Talentum Atticum habebat 60 minas. Valet sexcentos Coronatos nostros, id est, 1800 libras Turonenses: itaque mina valet 30 libras Turonenses.

24 *In palæstra.*] Palæstra Græcè lucta est: accipitur etiam pro decenti motu, gestuque totius corporis, quem Galli vocant, *Contenance*, *Ang.* Behaviour, cujus præceptores palæstrici quoque dicti; & qui hujus ignari erant, apalæstri; itaque hanc ingenui pueri docebantur, & Oratori imprimis necessariam esse scribit Quintilianus.

In Musicis:] In Græcia qui musicam nescie-bant, habebantur indoctiores: ut Them habitus fuit, cum in convivio Lyram set. Sed Epaminondas referente C fidibus præclarè canebat. Musica il plurimis abhinc annis non corrupta tan ignorata, & extincta est: nihil enim pemodum habere videtur, præter leven delectationem. Cæterum Musica, D Rhetorica cùm neutro genere dicuntur rali, præcepta illa Artium significant.

26 *Si opus sit, vel sobrius.*] Orato tus honestus obscœnitatem dissimulans.

aberet quì pararet alium, hunc perpeti. 35
Tace tu, quem ego esse infra infimos omneis
puto (duxeris,
ines: nam, quì huic animum assentari in-
mma petere te cibum posse arbitror.
Jamne imus? *Th.* hos prius introducam, &,
quæ volo,
imperabo: post, continuò exeo. 40
Ego hinc abeo: tu istam operire. *Pa.* haud
convenit,
cum amica ire imperatorem in via.
Quid tibi ego multa dicam? domini similis es.
ha, ha, he. *Thr.* quid rides? *Gn.* istuc, quod
dixti modo,
id de Rhodio dictum cum in mentem venit:
hais exit. *Thr.* abi: præcurre, ut sint domi 46
. *Gn.* fiat. *Th.* diligenter, Pythias,
ures, si Chremes huc forte advenerit, (est,
es, primùm ut maneat: si id non commodum
leat: si id non poterit, ad me adducito. 50
a faciam. *Th.* quid? quid aliud volui dicere?
curate istam diligenter virginem. (mini.
adsitis, facite. *Thr.* eamus. *Th.* vos me sequi-

qui haberet pecuniam, quæ alium emeret. Pa. *Sile tu, quem ego pono infra vilissimos omnes & abjectissimos homines: nam quod tibi persuadere potueris, ut huic semper assentando, ad gratiam & voluntatem loquereris, ex igne te victum tibi comparare posse puto.* Thr. *Tandemne eximus?* Th. *Hæc mancipia prius domum introducam, & postquam jussero fieri ea, quæ volo: mox exitura sum.* Thr. *Ego hinc proficiscor: Tu, Gnatho, Thaidem exspecta.* Pa. *Non decet Imperatorem unà cum amica incedere in via.* Thr. *Quid pluribus verbis opus est? Unam hoc sufficit: dignus domino servus est.* Gn. *Ha, ha, he.* Thr. *Quid rides?* Gn. *Propter illud quod modò huic servo Phædriæ dixisti: etiam cogito de dicto in adolescentem illum Rhodium: Sed Thais progreditur.* Thr. *Abi: præcurre, fac ut domi omnia recte apparentur.* Th. *Pythias,*

lò, ut si Chremes ad meas ædes venerit, hunc ores primum ut me exspectare velit: quod si um id ei est, ut revertatur: si non poterit reverti, illuc, ubi ero, hunc adducito. Py. *Sic . Quid? quid præterea volui dicere? Curam habete magnam hujus virginis. Monete* Thr. *Eamus.* Th. *Vos ancillæ, me sequimini.*

ANNOTATIONES.

flamma te petere cibum.] Epulas pro inferiæ sunt sacrificia quæ Diis infehanibus solvuntur) in rogum conjicere at; extremæ autem mendicitatis erat, entiæ inde cibum petere. Catullus exoverbium:

r Meneni, sæpe quam in sepulchretis istis ipso capere è rogo cœnam.

Cum devolutum ex igne prosequens panem
A semiraso tonderetur ustore.

42 *Cum amica.*] Amica est, quam quis amat inhonestè. Terent. in Andria, *Sive ista uxor, sive amica est, gravida è Pamphilo est.*

53 *Vos me sequimini.*] Thais alloquitur ancillas.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES. PYTHIAS.

PRofecto quanto magis magisque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:
video ab ea astute labefactarier,

Ch. *Equidem quò sæpius de hac Thaide cogito, eò magis mihi timeo ab ea, & mirum ni mihi damnum ingens faciat: adeo mihi video animum ab ea versutè tentari & concuti,*

ANNOTATIO.

mes.] Chremes adolescens rusticus, mphilæ, sibi à Thaide metuit, ne se mandam allicere conetur; deinde ne am Sunii habet, subducere tentet; aut ne velit intendere se ejus esse sororem quam olim parvulam amiserat; & cuncta, ut suspicax est, malignè interpretatur.

Jam

Jam tum cum primum juſſit me ad ſe vocari. (Quærat aliquis, quid negotii habes cum illa? Nihil quidem: nec enim ejus notitiam ullam habebam) ubi veni, occaſionem ut ibi manerem invenit: dixit mihi ſe Diis ſacra feciſſe, velle ſe mihi rem magni momenti communicare & mecum tractare: jam tum ſuſpicabar hanc dolo malo hæc omnia agere. cœpit mecum ſedere, familiariter agere quaſi ex veteri uſu & conſuetudine, loquendi materiam captare. Ubi ſermo defecit, hûc illa devenit, ut interrogaret quamdudùm pater & mater è vita deceſſiſſent: reſpondeo, jam diu eos deceſſiſſe. ecquod Sunii prædium mihi ſit, & quam longe diſtans a mari. Suſpicor rus illud delectabile & amœnum ei videri; ſpem habet, id à me in ſe tranſlaturam. Poſtremo rogat, ecquam poſtea parvulam ſororem perdidiſſem? num aliquis ſimul cum eâ periiſſet; quænam habebat ſecum; quando amiſſa eſt; ecquis eam poſſet internoſcere. Hæc cur ſciſcitetur tanto ſtudio, ignoro: niſi fortaſſe intendere in jure velit ſeſe eſſe ſororem illam meam, quæ olim parvula periit, ut eſt audacia meretricum. Atqui ſi adhuc in vivis eſt ſoror, ſexdecem annorum eſt, non amplius: Thaïs ætate paulo major me eſt. Miſit autem illa me rogatum ſerio, ut ad ſe venirem.

Jam tum, cum primum juſſit me ad ſe accer
(Roget quis, quid tibi cum illa? ne nôram
dem)
Ubi veni, cauſam, ut ibi manem, repperit:
Ait rem divinam feciſſe, & rem ſeriam
Velle agere mecum: jam tum erat ſuſpicio,
Dolo malo hæc fieri omnia. ipſa accumbere
Mecum, mihi ſeſe dare, ſermonem quærere.
Ubi friget, huc evaſit; quam pridem pater
Mihi & mater mortui eſſent: dico, jamdiu.
Rus Sunii ecquod habeam, & quam longè à m
Credo ei placere hoc; ſperat ſe à me âvellere.
Poſtremo, ecqua inde parva periſſet ſoror?
Ecquis cum ea unà; quid habuiſſet, cum perit
Ecquis eam poſſet noſcere. hæc cur quæritet?
Niſi illa ſi forte, quæ olim periit parvola
Soror, hanc ſe intendit eſſe, ut eſt audacia.
Verum ea ſi vivit, annos nata eſt ſedecim,
Non major: Thaïs, ego quam ſum, majuſcu
Miſit porro orare, ut venirem, ſerio.
Aut dicat quid volt, aut moleſta ne ſiet.
Non hercle veniam tertio. heus, heus. *Py*
quis eſt?
Ch. Ego ſum Chremes. *Py.* ô capitulum
diſſimum!
Ch. Dico ego mî inſidias fieri? *Py.* Thaïs m
mo
Te orabat opere, ut cras redires. *Ch.* rus eo
Py. Fac amabo. *Ch.* non poſſum, inquam.
apud nos hîc mane,
Dum redeat ipſa. *Ch.* nihil minus. *Py.* cu
Chremes?
Ch. Malam rem: abis hinc? *Py.* ſi iſtuc i
tum eſt tibi,
Amabo, ut illuc tranſeas, ubi illa eſt. *Ch.*
Py. Abi, Dorias, cito hunc deduce ad milite

Aut dicat illa, quid velit, aut mihi importuna non ſit. non profectò eam adibo tertiò. Ho
Py. *Hic quis eſt?* Ch. *Ego ſum Chremes.* Py. *O lepidum hominem!* Ch. *Aio mihi hi*
verbis inſidias fieri? Py *Thaïs te valde rogabat, ut cras huc redires.* Ch. *Ad villam*
iturus ſum. Py. *Cras redeas, quæſo.* Ch. *Non poſſum, inquam.* Py. *At in hac noſ*
tantiſper exſpectа, dum illa redeat. Ch. *Minime id faciam.* Pa. *Cur, mi Chremes.*
me attrectas? Abi hinc in malam rem. Py. *Si ita ſtat ſententia, rogo ut illuc tranſeas ub*
Ch. *Fiat. Eo.* Py. *Abi, Dorias, cito hunc ad Thraſonis domum deducito.*

ANNOTATIONES.

7 *Ait rem divinam ſe feciſſe.*] Sacrificaſſe. Veteres nihil aggrediebantur ſerium, niſi prius Diis ſacra feciſſent.

9 *Dolo malo.*] Dolus malus eſt cum aliud agitur, aliud ſimulatur: bonus, adverſus hoſtem & latronem.

Accumbere mecum.] Solebant veteres in cœnaculis lectulos ad recumbendum, & meridianum accomodato habere, in quibus confabularentur.

13] *Sunii.*] Sunium Promontorium ticæ. Hodie nominatur, *Capo delle C*

16 *Quid habuiſſet, cum periit;*] Q nia geſtabat puella Pamphila, quibus agnita eſt.

21 *Majaſcula eſt.*] Ratiocinatur non poſſe Thaïdem eſſe ſuam ſororem lam ex ætate; Thaïs enim ipſo major

ACTUS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

Eri aliquot adoleſcentuli coiimus in Piræo,
In hunc diem ut de ſymbolis eſſemus.
Chæream ei rei
cimus: dati annuli: locus, tempus conſti-
utum eſt.
iit tempus: quo in loco dictum eſt, parati
ihil eſt. 4
ipſe nuſquam eſt: neque ſcio quid dicam,
ut quid conjectem. (ram:
mihi hoc negotî cæteri dedere, ut illum quæ-
adeo viſam, ſi domi eſt. Quiſnam hinc a
Thaïde exit?
an non eſt? ipſus eſt. quid hoc hominis?
ui hic ornatus eſt? (conjicere.
illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neque
uidquid eſt, procul hinc libet prius, quid ſit,
iſcitari. 10

Heſterna die aliquot adoleſcentuli in Piræo convenimus, in hunc hodiernum diem ut cœnaremus de ſtipibus collatis ab unoquoque convivarum. Chæream huic officio præpoſuimus: annuli dati pro arrha: locus, tempus definitum eſt. tranſiit tempus: nihil præparatum reperitur. Chærea ipſe nuſquam apparet: neſcio quid debeam dicere, aut cogitare. Nunc mihi à cæteris ſodalibus hoc mandatum eſt, ut illum quæram: adeoque viſum ibo, ſi domi eſt. Quiſnam ex ædibus Thaïdis egreditur? Iſne ipſe eſt, an alius? Is ipſe eſt. Quænam hæc ſpecies eſt hominis? Quis hic habitus? Quid illi mali poteſt acci-

Nequeo ſatis mirari, neque conjicere, quid hoc rei ſit: ſed quidquid eſt, longe hinc à pub- illud clam volo cognoſcere.

ANNOTATIONES.

i annuli:] Nobiliores annulo aureos manus digito penultimo geſtabant; nora commiſſationis dabant: ut adeſſe conſtitutum convivii, quod communi elebrabant, cogerentur.

8 *Quid hoc hominis eſt?*] Hæc ſunt verba habitum & formam eunuchi mirantis in Chærea.

10 *Procul hinc.*] A publica via, ſemotis arbitris.

ACTUS III. SCENA V.

CHÆREA, ANTIPHO.

NUM quis hic eſt? nemo eſt. num quis
hinc me ſequitur? nemo homo eſt.
erumpere hoc licet mihi gaudium? prô
upiter!
tempu' profecto eſt, cum perpeti me poſ-
m interfici, (qua.
c gaudium contaminet vita ægritudine ali-
minemne curioſum intervenire nunc mihi,
e ſequatur, quoquo eam, rogitando obtun-
t, enecet; 6
geſtiam, aut quid lætus ſim, quò pergam,
de emergam, ubi ſiem
m hunc nactus, quid mihi quæram, ſanus
n, anne inſaniam?

Ch. *Quis hic eſt? Nemo eſt. Num ex domo Thaïdis aliquis exiit, ad me ſequendum? Nemo quiſquam eſt. Jamne retentem in animo gaudium, quod lætitio mihi proferre licet? O Jupiter! nunc tempus eſt, cum mihi mortem inferri permittere poſſim, ne tantum gaudium vita longior corrumpat dolore aliquo. ſed vereor ne obvius mihi fiat curioſus aliquis, qui quæſitis obtundat mihi aures; cur geſtiam, quid lætus ſim, quo vadam, unde egrediar, unde mihi veſtem hanc comparaverim, quid mihi quæram, ſanus ne mente ſim, an inſaniam?*

ANNOTATIO.

6 *Quid mihi quæram?*] Superabundat illud *mihi*, phraſi Atticâ.

An. *Ad eum accedam, & hanc gratiam ejus (ut desiderat) demerabor. Chærea, quamobrem ſic exultas? Quidve hic habitus denotat? Quid eſt quod tantam lætitiam exprimis? Quid tibi vis? Satiſne ſapis? Quid me intueris? Quid ſiles?* Ch. *O lætus & fauſtus mihi dies! amice ſalvus ſis. Nemo eſt omnium, quem ego nunc magis cuperem videre quam te.* An. *Recenſe amabo, quid iſtud ſit, quod tam fœliciter accidit* Ch. *Imo ego te oro per Herculem, ut audire libent tibi. Notane tibi eſt illa, cujus frater amator eſt?* An. *Nota eſt: nempe mihi videtur, illam dicis Thaidem.* Ch. *Iſtam ipſam.* An. *Sic in memoria habebam.* Ch. *Quædam puella hodie ei dono miſſa eſt. quid opus eſt, ut ejus tibi pulchritudinem verbis, aut laudibus exprimam, Antipho, cum ſcias probe, quam ſcitus ſim formarum explorator & æſtimator? ejus amore captus fui.* An. *Itane?* Ch. *Si eam videris, venuſtarum Principem eſſe fateberis, certò ſcio. Quid plura dicam? ejus formâ inſpectâ, ſtatim amore inflammatus ſum. forte in ædibus noſtris erat quidam eunuchus, quem frater emerat Thaidi: nec dum ad eam tunc deductus erat. Parmeno ibi ſervus mihi conſilium dedit, quod ego avidè cepi.* An. *Quid id eſt?* Ch. *Si ſilentium præbueris, citius percipies; ſuaſit ut habitum cum eo mutem, ut pro illo me tradi jubeam Thaidi.* An. *Pro eunuchone?* Ch. *Pro eunucho.* An. *Ecquænam tandem fuit utilitas, quam ex hoc facto perciperes?* Ch. *Quæriſne? Ea fuit, Antipho, ut virginem ſpectarem, audirem, converſarer cum ea, cum qua cupiebam. An levis cauſa, aut ratio hæc tibi videtur? Do Thaidi. Illa, ut primum me accepit, libens verò & hilaris illa me introduxit domum: cu cuſtodiam virginis.* An. *Cui? tibine?* Ch. *Mihi.* An. *Satis vero tutori fido ſcilicet. perat ne vir quiſquam accedat; & mihi ne ab ea diſcedam imperat; ut in interiore adium maneam ſolus cum ſola.*

An. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, qua deo velle, inibo.

Chærea, quid eſt quod ſic geſtis? quid ſibi veſtitus quærit?

Quid eſt, quod lætus ſis? quid tibi vis? ſa ſanus? quid me

Adſpectas? quid taces? *Ch.* ô feſtus dies hod

Salve: nemo eſt omnium, quem ego magi cuperem quam te.

An. narra iſtuc, quæſo, quid fiet. *Ch.* imo e obſecro hercle, ut audias.

Noſtin' hanc, quam frater amat? *An.* novi: pe, opinor, Thaidem.

Ch. Iſtam ipſam. *An.* ſic commemineram. quædam hodie eſt ei dono data

Virgo. quid ego ejus tibi nunc faciem præ aut laudem, Antipho,

Cum ipſum me nôris, quam elegans form ſpectator ſiem?

In hac commotus ſum. *An.* ain' tu? *Ch.* pri dices ſcio, ſi videris.

Quid multa verba? amare cœpi. forte fo domi

Erat quidam eunuchus, quem mercatus frater Thaidi:

Neque is deductus etiam tum ad eam. ſu nuit me Parmeno

Ibi ſervus, quod ego arripui. *An.* quid id eſt? tace ſis, citius audies.

Ut veſtem cum illo mutem, & pro illo j me illuc ducier.

An. Pro eunuchon'? *Ch.* ſic eſt. *An.* quid ta ex ea re ut caperes commodi?

Ch. Rogas? viderem, audirem, eſſem un cum cupiebam, Antipho.

Num parva cauſſa, aut parva ratio eſt? t ſum mulieri. (dom

Illa illico ubi me accepit, læta vero ad ſe a

Commendat virginem. *An.* cui? tibine? *Ch.* *An.* ſatis tuto tamen.

Ch. Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat: hi, ne abſcedam, imperat;

In interiore parte tu maneam ſolus cum ſola:

m intuens modeſte. *An.* miſer. *Ch.* ego, in-
uit, ad cœnam hinc eo:
it ſecum ancillas: paucæ, quæ circum illam
ſſent, manent
iæ puellæ. continuò hæc adornant, ut lavet.
rtor, properent. dum apparatur, virgo in
onclavi ſedet, 35
ctans tabulam quandam pictam, ubi inerat
ictura hæc, Jovem
pacto Danaæ miſiſſe aiunt quondam in gre-
nium imbrem aureum.
et quoque id ſpectare cœpi: & quia conſi-
milem luſerat
olim ille ludum, impendio magis animus
audebat mihi;
ſeſe in hominem convertiſſe, atque per ali-
as tegulas 40
e clanculum per impluvium, fucum factum
nulieri.
em Deum? qui templa cœli ſumma ſonitu
oncutit:
homuncio hoc non facerem? ego vero illud
eci, ac lubens.
dum mecum reputo, accerſitur lavatum in-
erea virgo. (runt.
it, redit: deinde illam in lecto illæ conloca-
ſpectans, ſi quid mihi imperent: venit una:
Heus tu, inquit, Dore, 46
hoc flabellum, ventulum huic ſic facito,
um lavamus:
os laverimus, ſi voles, lavato. accipio triſtis.
um equidem iſtuc os tuum impudens vide-
e nimium vellem,

Nutu promitto, modeſte defixis in terram oculis. An. *Miſer, qui pro libidine explenda tam indigna tuleris.* Ch. *Ego, inquit Thais, ad cœnam militis hinc eo: abducit ſecum ancillas, quæ ſe comitentur: paucæ quæ virgini adſint, domi reſtant, omnes recens emptæ, & ad ſervitium parum aptæ. confeſtim apparant balnea, ut virgo lavet. dum adornantur neceſſariæ ad lotionem, virgo in conclavi ſedet ſuſpiciens attentè tabulam pictam, parietis appenſam; cujus picturæ repræſentabatur Jupiter, quo modo dicitur infudiſſe auream pluviam in ſinum Danaës. Egomet quoque id contemplatus ſum: & quia conſimili ludo ſe oblectaverat, multo magis animo gaudebam; videns Deum ſe in hominem transformaſſe, atque in tecta aliena furtim per impluvium deſcendiſſe, ut mulierem falleret. at quem Deum? eum nempe, qui cœlum tonitru commovet & tremefacit: Si ille hæc fecit, quomodo ego homunculus, non eadem facerem? Ego vero illum in hoc, & libenter imitatus ſum. Dum hæc ego apud me cogito, vocatur virgo ad balneum interim. it, lavit, redit: deinde illam ancillæ in lecto poſuerunt. Sto exſpectans, ſi quod mihi dent negotium: venit una*

Heus tu, inquit, Dore, ſume hoc flabellum, & ſic ventulum huic excitato, dum lavamus: eo redierimus, ſi voles, lavato. Accipio in manus flabellum, ſimulans me triſtem eſſe. os *profectò iſtam faciem tuam impudentem cuperem me vidiſſe, quis eſſet habitus tui corporis,*

ANNOTATIONES.

ec adornant, ut lavet.] *Hæc*, pro, *hæ*, . Antiqui moris erat, ut ſingulis varent: hinc tot balnea publica &

conclavi.] Conclave eſt locus ſeparaibus, ſic dictus, quod intra eum multa clauſa ſint.

o pacto Danaë.] Hæc fabula de imDanaës in hoc compoſita eſt, ut monnihil eſſe, quod auro & pecunia exon poſſit. Meminit ejuſdem Ovidius Metamorphoſeon, & Horatius Ode ri primi.

41 *Veniſſe clanculum per impluvium*] Impluvium fuit area ſine tecto, quò impluere imber in domum poſſet.

Fucum factum mulieri.] Fucus eſt genus herbæ tingendis lanis utile: unde pro artificioſo & adulterino colore ſumitur. Fucum facere, eſt artificioſa diſſimulatione deludere & fallere.

42 *Qui templa cœli.*] Verſus ſunt Ennii.

45 *In lecto collocant.*] A balneis in lectum ſe recipere moris erat, ut ſe reficerent à laſſitudine & ſudore.

Qui

quando ſtatum virgini tu tam magnus aſinus ſtabello faciebas. Ch. *Vix ancilla hæc mihi dixerat, cùm omnes foras prorumpunt: abeunt lavatum, ingentem ſtrepitum edunt, ut ſolent ſervi facere, abſentibus dominis. Interea ſomno virgo ſopitur: ego tranſverſis, & obliquis oculis per ſtabellum ſtudiosè intueor, & ſimul omnia circumſpicio, ſatiſne tuta ſint: video tuta eſſe: peſſulum oſtia oppono.* An. *Quid tum factum eſt?* Ch. *Quid tum factum quæris, ſtulte?* An. *Fateor me ſtultum eſſe qui hæc quæſierim.* Ch. *An ego amator occaſionem mihi oblatam & præpoſitam, tam celeriter fugientem, tam deſideratam, tam inexſpectatam elabi ſinerem? Tum per Pollucem talis ego verè fuiſſem, qualis eſt eunuchus, quem ſimulabam,* An. *Certè per Herculem ita eſt, ut dicis: ſed interea de ſymbolis, quibus colligendis præfectus es, quid egiſti?* Ch. *Parata eſt cœna.* An. *Officioſus & bonæ frugi es: Ubi? domi-ne?* Ch. *Imò apud libertum Diſcum.* An. *Procul hunc diſtat.* Ch. *Sed tanto magis idcirco acceleremus.* An. *Muta veſtem.* Ch. *Ubi mutem? perii: nam domo excluſus ſum nunc, ſimilis metuo ne frater ſit in ædibus: tum etiam ne pater è villa jam reverſus ſit.* An. *Eamus in meam: ibi eſt, ubi commodè aliam veſtem ſumere poſſis.* Ch. *Rectè dicis. eamus: quin etiam rare tecum volo de iſta puella, quomodo ea poſtea frui poſſim.* An. *Fiat ut tibi videtur.*

Qui eſſet ſtatus, ſtabellulum tenere te aſinum tum.
Ch. Vix elocuta eſt hoc, foras ſimul omnes ruunt ſe:
Abeunt lavatum, perſtrepunt, ita ut fit, do ubi abſunt.
Interea ſomnus virginem opprimit: ego limis ſp
Sic per ſtabellum clanculum, & ſimul alia circ ſpecto
Satin' explorata ſint: video eſſe: peſſulum
An. Quid tum? *Ch.* quid? quid tum? fatue! fateor. *Ch.* egon' occaſionem
Mihi oſtentatam, tam brevem, tam optatam, inſperatam,
Amitterem? tum pol ego is eſſem vere, qui
An. Sane, hercle, ut dicis: ſed interim de ſym quid actum eſt?
Ch. Paratum eſt. *An.* frugi es: ubi? dom *Ch.* imo apud libertum Diſcum.
An. Perlonge eſt. *Ch.* ſed tanto ocyus proper *An.* muta veſtem.
Ch. Ubi mutem? perii: nam domo exulo metuo fratrem,
Ne intus ſit: porro autem, pater ne rure redieri
An. Eamus ad me: ibi proxumum eſt ubi *Ch.* rectè dicis.
Eamus: & de iſtac ſimul, quo pacto porro Potiri, conſilium volo capere unà tecum. *An.*

ANNOTATIONES.

55 *Peſſulum oſtia obdo.*] Peſſulus eſt obex aut ſera ferrea, quâ clauditur oſtium.

60 *Apud libertum Diſcum.*] Athenis in caupona perpotare nemini, niſi peregrinis & iter facientibus, ne ſervis quidem licebat, ut Iſocrates.

64 *Ibi proxumum eſt.*] Id eſt proxim domus noſtra eſt, ubi veſtem mutare po

ACTUS IV. SCENA I.

DORIAS Ancilla.

Do. *Ita mihi Dii ſint propitii, quantum ex vultu militis perſpicere potui, metuo nonnihil miſera ego, ne furioſus ille rixam aliquam aut vim faciat Thaïdi.*

ITa me Dî bene ament, quantum ego illum nonnihil timeo
Miſera, ne quam ille hodie inſanu' turbam aut vim Thaïdi.

n poſtquam iſte advenit Chremes adoleſcens, frater virginis,
item rogat, illum admitti ut jubeat: ille continuo iraſci, neque
are audere: Thaïs porro inſtare, ut hominem invitet: id
ebat retinendi illius cauſſa; quia illa, quæ cupiebat
ſorore ejus indicare, ad eam rem tempus non
tat triſtis. manſit ibi. illa cum illo ſermonem occipit.
s verò ſibi putare adductum ante oculos æmulit facere contra huic ægre: Heus, heus, inquit, puer, huc Pamphilam
erſe, ut delectet hic nos. illa exclamat, Minime gentium:
' in convivium illam? miles tendere: inde ad
ea aurum ſibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam.
eſt ſigni, ubi primum poterit, ſeſe illinc ſubducet, ſcio.

Nam poſtquam iſte adoleſcens Chremes, frater virginis Pamphilæ advenit, Thaïs militem rogat, ut illum in domum recipi jubeat: ille ſtatim ira commotus eſt, neque tamen recuſare auſus fuit: Thaïs præterea inſtat, ut hominem invitet ad cœnam: id faciebat Thaïs, ut Chremetem apud ſe retineret, quominus abiret; quia res illas, quas vehementer ei de ſorore ipſius detegere volebat, indicandi tunc locus non erat. Miles illum invitat invitus, & triſti vultu. manſit adoleſcens retentus. Thaïs colloquium cum illo incipit. Miles verò cùm opinaretur à Thaïde rivalem ſibi ante oculos propoſitum eſſe, voluit viciſſim facere aliquid, quod moleſtum eſſet Thaïdi: Heus, inquit, puer, Pamphilam voca, ut lyra canens nos oblectet. Thaïs exclamabat, Minime omnium hoc licet: In convivium

n adduci jubeas? Miles verò id ut fieret contendere: inde ad jurgium ventum eſt. Interea annulos, torques, armillas, cæteraque ornamenta aurea ſibi Thaïs occulte demit; dat mihi rtem. Hoc eſt indicium, unde ſcio, illam, ubi primum poterit, clanculum inde diſceſſuram.

ANNOTATIONES.

In convivium illam?] In Græcia non ebantur ingenuæ mulieres ad convivia, pinquorum & cognatorum, ut Cornelius refert. Varro apud Nonium ſic refert: *de convivio abdicatur, ideo quod majores noſtri virginis acerbas aures veneris vocabulis imbui noluerunt.*

13 *Interea aurum ſibi clam mulier demit.*] Id agebat Thaïs, ne pro puella data ipſam ſpoliaret miles, ſi ei repetenti virginem negaſſet.

ACTUS IV. SCENA II.

PHÆDRIA.

UM rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita ut fit, ubi quid in animo eſt moleſtiæ,
n rem ex alia cogitare, & ea omnia in
em partem: quid opu' eſt verbis? dum hæc puto,
rii imprudens villam. longe jam abieram, 5
ſenſi: redeo ſurſum, male vero me habens.
d ipſum veni diverticulum, conſtiti:

Dum in villam eo, cœpi egomet (ut ſolent qui aliqua ægritudine animi agitantur) inter eundum de alia re ſuper alia cogitare, & ea omnia in deteriorem partem interpretari: quid plura dicam? dum hæc cogito, aliud agens locum prædii tranſivi. longe jam abeo proceſſeram, cum errorem animadverti: iſthinc

ſum male quidem me habens. Ubi veni ad ſemitæ diverticulum, quâ à via publica dead villam, ibi reſtiti:

ANNOTATIO.

d ipſum diverticulum.] Diverticulum eſt ſemita deflectens à via publica ad villam alicu- Diverticula ſunt tranſverſæ viæ.

tunc cœpi mecum cogitare; Hem, num per duos dies commorandum eſt mihi hic ruri, ſoli, ſine Thaïde? Quid tum inde mihi erit? nihil: quid nihil? Si non tangendi eſt poteſtas, eho, anne ſaltem videndi erit? Si tangere non licet, videre eam quidem licebit: certe poſtremum amoris beneficium quippiam eſt.

Occepi mecum cogitare; Hem, biduum hìc
Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt: quid nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Eho, ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit: certe extrema linea
Amare, haud nihil eſt. villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc quod timida ſubitò egreditur Pythias?

villam prætereo ſciens ad urbem rediturus, ut imprudens eam antea præterierim. Verum quid cauſæ eſt, cur ſubitò huc exit Pythias turbata metu?

ANNOTATIO.

12 *Extrema linea amare.*] Metaphora ducta à Circo, vel à Stadio: nam initium, & locus, unde ii, qui curſu certant, emittuntur, ſignabantur linea, ex creta in ſolo ducta. Hinc illæ loquendi formulæ; ad lineam ſtare, lineæ inſiſtere, & ultra lineam vagari. Extrema linea amare eſt tantum videre amicam, & longe eſſe à meta, id eſt, ab ejus poſſeſſione.

ACTUS IV. SCENA III.

PYTHIAS. PHÆDRIA. DORIAS.

Py. *Ubinam ego infelix illum flagitioſum & ſacrilegum eunuchum deprehendam? Aut ubi inveſtigabo? Hoccine tam temerarium facinus committere auſus eſt?* Ph. *Perii: quid hoc ſit, quod Pythias queritur, metuo.* Py. *Quin etiam amplius ſceleſtus, poſtquam per ludum & jocum virginem feſellit, omnem veſtitum miſeræ diſcerpſit; atque ipſi comas divulſit.* Ph. *Hem.* Py. *Quem, ego, ſi nunc tenerem, quam cito unguibus illi venefico in oculos irruerem!* Ph. *Equidem neſcio quid turbarum, me abſente, excitatum eſt domi. Accedam ad Pythiam. Quid iſtud eſt? Quid celeras? Aut poſt quem curris, Pythias?* Py. *Ebeu Phædria, rogaſne poſt quem curram? Apage hinc te, quo meritus es, eum donis tuis tam venuſtis.* Ph. *Quid iſtud eſt rei?* Py. *Quid à me quæris? O quot tumultus eunuchus, quem nobis donaſti, quos motus edidit? Virgini, quam miles Thaïdi heræ munus dederat, ſtuprum intulit.* Ph. *Quid dicis?*

Py. UBI illum ego ſceleroſum miſera, atq
impium inveniam? aut ubi
Quæram? hoccine tam audax facinus facere
auſum? *Ph.* perii: hoc quid ſit vereor.
Py. Quin inſuper etiam ſcelus, poſtquam lu
catus eſt virginem,
Veſtem omnem miſeræ diſcidit: tum ipſam c
lo conſcidit.
Ph. Hem. *Py.* qui nunc ſi detur mihi,
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem ve
fico!
Ph. Profectò neſcio quid abſente nobis turba
eſt domi. (ris, Pythi
Adibo. quid iſtuc? quid feſtinas? aut quem q
Py. Hem Phædria, egon' quem quæram?
hinc quo dignu' es cum donis tuis
Tam lepidis. *Ph.* quid iſtuc eſt rei?
Py. Rogas me? eunuchum quem dediſti no
quas turbas dedit?
Virginem, quam heræ dederat dono miles, v
vit. *Ph.* quid ais?

ANNOTATIONE 3.

4 *Veſtem omnem miſeræ diſcidit:*] Ex his apparet virginem multum reluctatam eſſe.

11 *Eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?*] Antecedens etiam à Poëtis præmittitur relativo, ut in hoc loco. Sic Virg. in 1 Æ *Urbem quam ſtatuo, veſtra eſt.* Quod in pr efferas: *Quam ſtatuo urbem.* Sic orator *Quas ad me dediſti literas, placuerunt.*

Py. P

Perii. *Ph.* temulenta es. *Py.* utinam ſic ſient, mihi qui male volunt.
Au, obſecro, mea Pythias, quid iſtucnam monſtri fuit?
Inſanis: quî iſtuc facere eunuchus potuit? *Py.* ego illum neſcio
i fuerit: hoc, quod fecit, res ipſa indicat.
go ipſa lacrumat, neque, cum rogites quid ſit, audet dicere:
autem bonus vir nuſquam apparet. etiam hoc miſera ſuſpicor,
quid domo abeuntem abſtuliſſe. *Ph.* nequeo mirari ſatis,
ò abire ignavos ille poſſit longius, niſi domum te ad nos rediit. *Py.* viſe, amabo, num ſit. *Ph.* jam faxo ſcies.
Perii, obſecro, tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.
At pol ego amatores mulierum eſſe audieram eos maxumos,
nihil poteſſe: verum miſeræ non in mentem venerat:
m illum aliquo concluſiſſem, neque illi commiſiſſem virginem.

Py. *Perii.* Ph. *Ebria es.* Py. *Utinam ſic ebrii ſint, qui mihi male cupiunt.* Do. *Hau, amabo, mea Pythia, ecquid iſtud monſtri fuit?* Ph. *Deſipis: quomodò iſtud facere eunuchus potuit?* Py. *Ego neſcio, quis ille fuerit, an vir, aut eunuchus: hoc quod commiſit, res iſta manifeſtum facit. Virgo lacrymis conficitur, neque, cum interrogatur, audet dicere quid ei factum ſit: ille autem bonus vir diſparuit, neque uſquam invenitur: inſuper hoc ego miſera ſuſpicor, aliquid eum domo furto ſuſtuliſſe.* Ph. *Mirum admodum mihi videtur, quò ille enervis & debilis viribus tam longè fugere potuerit, niſi forte domum ſeſe receperit.* Py. *Viſe, precor, num ſit in veſtris ædibus.* Ph. *Mox faciam te certiorem.* Do. *Perii, oro, tu mea Pythias, tam horrendum facinus ne audivi quidem.* Py. *At pol ego audieram eunuchos vehementer ardere amore mulierum,*

mbelles eſſe & impotentes: verum de hoc non cogitaveram: nam illum in aliquo loco concluſ, ſi amatorem eum tantummodo eſſe meminiſſem: neque illi virginem cuſtodiendam dediſſem.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHÆDRIA. DORUS. PYTHIAS. DORIAS.

EXI foras ſceleſte! at etiam reſtitas, Fugitive? prodi, male conciliate. *Do.* obſecro. *Ph.* oh!
d vide, os ut ſibi diſtorſit carnufex.
d huc reditio eſt? quid veſtis mutatio eſt?
d narras? paululum ſi ceſſaſſem, Pythias,
mi non offendiſſem; ita jam ornarat fugam.
Habeſne hominem, amabo? *Ph.* quid ni? *Py.* ô factum bene!
Iſtuc pol verò bene. *Py.* ubi eſt? *Ph.* rogitas? non vides?
Videam? obſecro, quem? *Ph.* hunc ſcilicet. *Py.* quis hic eſt homo?

Ph. *Egredere foras, ſcelerate! At etiam ceſſas, fugitive? huc! procede, in damnum heri empte.* Do. *Obſecro.* Ph. *Ob, vide ut turpiter os torſit ſceleſtus. Quid huc rediiſti? Quid veſtem mutaſti? Quid dicis? Pythias, ſi paulùm tardaſſem, domi illum non reperiſſem; ita jam paraverat fugam.* Py. *Quæſo, habeſne hominem?* Ph. *Cur non habeam?* Py. *O factum bene!* Do. *Iſtud vero per Pollucem factum bene.* Py. *Ubi eſt?* Ph. *Quid ſæpius quæris? Nunum vides?* Py. *An videam? Obſecro, quis eſt ille, quem video?* Py. *Vides eunuchum quem .* Py. *Quis hic eſt homo?*

ANNOTATIO.

Male conciliate.] Id eſt, in perniciem meam empte, magno empte, charè comparate. Vetus tii Interpres *nundinas* pro *concilio* exponit; unde *conciliare* pro *emere* ſumitur.

Ph. *Quem hodie Parmeno ad veſtras ædes deduxit.* Py. *Hunc oculis ſuis nulla ex noſtris ancillis unquam vidit, Phædria.* Ph. *Nulla eum vidit?* Py. *An tu, obſecro, hunc eſſe credidiſti eunuchum, qui ad nos deductus eſt?* Ph. *Credidi: nam nullum habui alium.* Py. *Au! hic quidem nullomodo illi, quem ad nos miſiſti, eſt comparandus. ille erat eleganti forma, & facie ingenuo homine digna.* Ph. *Talis vobis diu apparuit, quia veſte verſicolori exornatus fuit: nunc tibi videtur turpis & deformis, quia illâ non indutus eſt.* Py. *Tace, precor: quaſi paulo inter ſe differant. Ad nos hodie deductus eſt adoleſcentulus, viſu pulcherrimus, & gratiſſimus, quem ſemper ſpectare velles, Phædria. Hic eſt rugoſus ſenex, incurvus & flaccidus, veterno laborans, colore ſubli-vido & ſubrufo, ſicut muſtela.* Ph. *Hem, quæ hæc eſt fabula? Eò me rediges, ut egomet neſciam, emerimne iſtum, necne. Eho tu, num ego emi te?* Do. *Emiſti.* Py. *Impera, ut rurſus mihi reſpondeat.* Ph. *Interroga.* Py. *Veniſtine hodie in domum noſtram?* *Negat. At ille alter venit, quem deduxit ſecum Parmeno, natus annos ſedecim.* Ph. *Agedum, Dore, hoc mihi explica primum: unde ſumpſiſti hanc veſtem, quâ indutus es? taces? monſtroſe homo, an non dicturus es?* Do. *Venit Chærea.* Ph. *Fraterne meus?* Do. *Ita.* Ph. *Quando?* Do. *Hodie.* Ph. *Quampridem?* Do. *Modò.* Ph. *Cum quo?* Do. *Cum Parmene. An fraterem meum antea cognoveras?* Do. *Minime, nec unquam ab ullo, quis eſſet, dici audiram.* Ph. *Undenam igitur fratrem meum Chæream eſſe ſciebas?* Do. *Parmeno eum fratrem eſſe dicebat: Chærea hanc mihi dedit veſtem.* Ph. *Perii.* Do. *Meam ipſe ſumpſit: poſtea Chærea & Parmeno ædibus egreſſi ſunt.*

Ph. Qui ad vos deductus hodie eſt. *Py.* hunc oculis ſuis
Noſtrarum nunquam quiſquam vidit, Phædria.
Ph. Non vidit? *Py.* an tu hunc credidiſti eſſe obſecro,
Ad nos deductum? *Ph.* namque alium habui neminem. *Py.* au!
Nec comparandus hic quidem ad illum eſt.
Honeſta facie, & liberali. *Ph.* ita viſus eſt
Dudum, quia varia veſte exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
Py. Tace obſecro: quaſi vero paulum interſiet.
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu videre vero velles, Phædria.
Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtellino. *Ph.* Hem, quæ hæc eſt fabula
Eò rediges me, ut, quid egerim, egomet neſciam
Eho tu, emin' ego te? *Do.* emiſti. *Py.* jube mihi denuo
Reſpondeat. *Ph.* roga. *Py.* veniſtin' hodie ad nos
At ille alter venit annos natus ſedecim,
Quem ſecum adduxit Parmeno. *Ph.* agedum hoc mihi expedi
Primum: unde habes iſtam, quam habes, veſtem taces?
Monſtrum hominis! non dicturus? *Do.* venit Chærea
Ph. Fraterne? *Do.* ita eſt. *Ph.* quando? *Do.* hodie
Ph. quam dudum? *Do.* modo.
Ph. Quicum? *Do.* cum Parmenone. *Ph.* norine eum prius?
Do. Non: nec, quis eſſet, unquam audieram
Ph. Unde igitur, meum fratrem eſſe ſciebas? Parmeno
Dicebat eum eſſe: is dedit mihi hanc. *Ph.* occi
Do. Meam ipſe induit: poſt unà ambo abiere foras.

ANNOTATIONES.

21 *Vietus.*] Id eſt, languidus, ſine vi. Vel inflexus, incurvus; nam viere, inquit Varro, eſt vincire; unde vimina.

Veternoſus.] Veternus quem λήθαργον, Græci dicunt, eſt apoſtema ex phlegmate, vel atrâ bile, natum in poſteriore parte cerebri, inexpugnabilem pene dormiendi neceſſitatem inducens, magnamque obliviónem.

22 *Colore muſtelino.*] Hîc erravit Terentius nam cum legiſſet apud Menandrum: γαλᾶν γέραν, quod *lentiginoſum ſenem* ſignificat, cujusmodi fere ſunt eunuchi; ad ſimilitudinem leonis qui pelle eſt maculoſa, ut eunuchus erat, ore ſparſo: ſtellio autem eſt γαλεώτης, ſtela vero eſt γαλῆ, hæc perperam Terentius confundit.

. Jam ſati' credis ſobriam eſſe me, & nil mentitam tibi?
m ſati' certum eſt virginem vitiatam eſſe? *Ph.* age nunc, bellua,
edis huic quod dicat? *Py.* quid iſti credam? res ipſa indicat.
. Concede iſtuc paululum: audin'? etiam paululum; ſat eſt.
c dum hoc rurſum, Chærean' tuam veſtem detraxit tibi? 40
. Factum. *Ph.* & ea eſt indutus? *Dor.* factum. *Ph.* & pro te huc deductu' eſt? *Do.* ita.
. Jupiter magne, ô ſceleſtum, atque audacem hominem! *Py.* væ mihi! (dis?
am nunc non credis indignis nos eſſe irriſas mo-
. Mirum ni tu credis quod iſte dicat. quid agam, neſcio.
us tu negato rurſum. poſſumne ego hodie ex te exculpere 45
rum? vidiſtin' fratrem Chæream? *Do.* non *Ph.* non poteſt ſine
lo fateri, video: ſequere me hac: modò ait, modò negat.
a me. *Do.* obſecro te vero, Phædria. *Ph.* î intro nunc jam. *Do.* hoi, hei.
. Alio pacto honeſte quomodo hinc nunc abeam neſcio:
tum eſt ſiquidem. tu me hic etiam nebulo ludificabere? 50
. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, quam me vivere.
r. Sic eſt. *Py.* inveniam pol hodie parem ubi referam gratiam.
nunc, quid faciendum cenſes, Dorias? *Do.* de iſtac me rogas
gine? *Py.* ita: utrum taceamne, an prædicem? *Dor.* tu pol, ſi ſapis,
od ſcis, neſcis, neque de eunucho, neque de vitio virginis: 55
c re & te omni turba evolves, & illi gratum feceris.

Py. *Jam ſatis, Phædria, credis me non eſſe temulentam, nec quidquam mendacii finxiſſe? Jam ſatis exploratum eſt & compertum, virginem ſtuprò pollutam eſſe?* Ph. *Age nunc, ſtolida, crediſne huic id, quod dicat? Nimirum ſervo, eunucho, & fugitivo?* Py. *Cur iſti non credam? Nam etſi non crediderim, res ſatis ipſa declarat.* Ph. *Dore, ſecede huc paululum: audiſne? Nunc etiam paululum; ſatis eſt. Reſponde mihi iterum, Chæreane tuam veſtem detraxit tibi?* Do. *Factum eſt ita.* Ph. *Et eam induit?* Do. *Factum, inquam.* Ph. *Et pro te ad Thaidem deductus eſt?* Do. *Etiam.* Ph. *Proh maxime Deorum Jupiter! O nefarium & impudentem hominem!* Py. *Væ mihi miſeræ. Quid? etiamne nunc credere non vis indignis nos eſſe deluſas dolis?* Ph. *Mirandum eſſet, ſi non tu ſerva ſervo fidem haberes. quid agam incertus ſum. Heus tu negato rurſum: jubeo. An non poſſum hodie ex te verum exprimere? Vidiſtine fratrem Chæream?* Do. *Non vidi.* Ph. *Non poteſt ſine tormentis veritatem fateri: ſequere hac: modò aſſeverat; modo negat. Ora me, & pœnam deprecare.* Do. *Per Deos vera tibi ſupplico, Phædria.* Ph. *Introito.* Do. *Hoi, hei.* Ph. *Alio modo, niſi per hanc fallaciam, non poſſum ex hac difficultate honeſte evadere: etenim actum eſt; vitiata eſt virgo à fratre. tu me hic etiam tenebrio ludos facies?* Py. *Hanc fraudem factam eſſe à Parmenone tam certò ſcio, quam me nunc vivere.* Dor. *Sic eſt.* Py. *Per Pol- inveniam hodie rationem, qua Parmenoni vicem reddam. Sed nunc, Dorias, quid facere ri?* Do. *De iſta virgine nempe, conſilium quæris?* Py. *Ita, utrum fileam quod factum eſt, dicam?* Dor. *Tu pol, ſi prudens es, diſſimula te id ſcire, quaſi neſcieris; neque de eunucho, de ſtupro virgini illato quidquam efferas: hoc modo te omni tumultu liberabis, & virgini um facies.*

ANNOTATIO.

Et illi gratum feceris.] Virgo enim ſic dolet ob injuriam ſibi illatam, ut ipſamet eam celet.

Dic ſolum diſceſſiſſe, & evaſiſſe Dorum eunuchum. Dor. *Sed hicne eſt Chremes, quem video? Thaïs mox ad nos veniet.* Py. *Quid ita?* Dor. *Quia tum inde ex domo militis exibam, jam tum cœperat jurgium inter illos.* Py.

Id modo dic, abîſſe Dorum. *Py.* ita faciam. Dor. ſed videon' Chremem?
Thaïs jam aderit. *Py.* quid ita? *Dor.* quia cum inde abeo, jam tunc cœperat
Turba inter eos. *Py.* tu aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc quid fiet.

Auſer iſtud aurum tibi à Thaïde traditum: ego ſciam ex Chremete quid factum ſit.

ANNOTATIO.

58 *Jam tum cœperat turba inter eos.*] Thraſonem & Thaïdem.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES. PYTHIAS.

Ch. *At at, verbis Thaïdis circumventus ſum: vinum quod bibi, me ſuperavit. Dum menſæ accumbebam, quàm videbar mihi eſſe belle ſobrius, & ſapere! poſtquam de menſa ſurrexi, neque pes, neque mens in ſuo officio fuit.* Py. *Chreme.* Ch. *Quis eſt? Ehem Pythias, vah quanto pulchrior mihi videris, quam pridem?* Py. *Sane, tu quidem per Pollucem, multò letior appares.* Ch. *Vulgare mehercule verum eſt dictum: Sine Cerere & Baccho languet Venus, torpetque. Sed an multo antè tempore quàm veniſſem, Thaïs hic fuit?* Py. *Anne abiit illa jam ex domo militis?* Ch. *Jam ætas eſt, ex quo egreſſa ab illo: rixæ inter illos graviſſimæ ortæ ſunt.* Py. *Nonne tunc illa dixit tibi ut ſe ſequereris?* Ch. *Nihil, niſi quod abiens mihi nutu capitis ſignum fecit.* Py. *Eho, nonne id ſufficiebat?* Ch. *At neſciebam illam mihi nutu ſignificare, ut ipſam ſequerer; ſed id quod minus intellexi, id apertius ſignificavit miles, cum violenter exturbavit foras ædibus. Sed ecce ipſam: miror in qua parte viæ eam anteceſſerim.*

Ch. AT at, data hercle verba mihi ſunt: vici vinum quod bibi.
Ac dum accubabam, quam videbar mihi e pulcre ſobrius!
Poſtquam ſurrexi, neque pes, neque mens ſu ſuum officium facit.
Py. Chreme. *Ch.* quis eſt? ehem Pythias, v quanto nunc formoſior
Videre, quam dudum? *Py.* certe quidem tu p multo alacrior.
Ch. Verbum hercle verum hoc eſt: Sine Cerere Libero friget Venus. (milite
Sed Thaïs multò antè venit? *Py.* an abiit jam
Ch. Jam dudum, ætatem: lites factæ ſunt int eos maximæ.
Py. Nil dixit tum, ut ſequerere ſeſe? *Ch.* nihi niſi abiens mihi innuit.
Py. Eho, nonne id ſat erat? *Ch.* at neſciebam dicere illam, niſi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam extruſit foras.
Sed eccam ipſam video: miror, ubi huic e antevorterim.

ANNOTATIO.

6 *Sine Cerere & Libero friget Venus.*] Ceres eſt Dea frugum, & Bacchus vini: eleganter Terentius Cererem pro cibo, Bacchum pro vino dixit per metonymiam; inventorem pro invento. Voluptas in calore ſanguinis, co tuta eſt, qui his rebus alitur. Horatius, *enim poſthac aliâ calebo Fœmina.* Frigent uxores mariti, qui non admodum amant.

ACTU

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

CRedo equidem illum jam affuturum eſſe, illam ut eripiat: ſine veniat:
ui ſi illam digito attigerit uno, oculi illicò effodientur.
ue adeo ego illiu' ferre poſſum ineptias, & magnifica verba,
ba dum ſint: verùm enim ſi ad rem conferentur, vapulabit.
Thaïs, ego jam dudum hîc adſum. *Th.* ô mi Chreme, te ipſum exſpectabam:
' tu turbam hanc propter te eſſe factam? & adeo ad te attinere hanc
nem rem? *Ch.* ad me? quî? quaſi iſtuc! *Th.* quia dum tibi ſororem ſtudeo
dere & reſtituere, hæc atque hujuſmodi ſum multa paſſa.
Ubi ea eſt? *Th.* domi apud me. *Ch.* ehem! *Th.* quid eſt?
cta ita, uti teque illaque dignum eſt. *Ch.* quid ais? *Th.* id quod res eſt.
c tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quidquam pretii.
Et habetur, & referetur à me, Thaïs, tibi, ita uti merita es,
tia. *Th.* atenim cave, ne priuſquàm hanc à me accipias, amittas,
eme: nam hæc ea eſt, quam miles à me vi nunc venit ereptum.
tu, ciſtellam, Pythias, domo affer cum monumentis.
Viden' tu illum, Thaïs? *Py.* ubi ſita eſt? *Th.* in riſco: odioſa ceſſas?
Militem ſecum ad te quantas copias adducere?

Th. *Puto certè illum Thraſonem mox adventurum, ut illam Pamphilam à me rapiat: ſine veniat: atqui ſi illam ſummo attigerit digito, ſtatim ei oculi eruentur. Adhuc uſque tolerare poſſum illius ineptias, & glorioſa verba, dummodo tantum ſint verba: nam ſi in rem deducantur, & quæ ille dicit, opere exequi conatur, plagis cædetur.* Ch. *Thaïs, jam pridem huc adveni.* Th. *O mi Chreme, te ipſum exſpecto: ſciſne tui causâ hoc jurgium & contentionem excitatam eſſe, adeo ut hæc omnis res ad te pertineat?* Ch. *Ad me? quomodo? quaſi iſtud commoverim.* Th. *Quia dum ſororem tuam (Pamphilam) conor tibi reddere, & reſtituere, hæc à milite, atque alia multa perpeti coacta ſum.* Ch. *Ubi ea eſt?* Th. *Domi meæ eſt.* Ch. *Hem (quàm timeo!)* Th. *Quid eſt? timeſne ejus pudicitiæ? Educata eſt, & inſtituta liberaliter, ut & te & illâ dignum eſt.* Ch. *Quid ais? verumne dicis?* Th. *Dico id, quod res eſt. Hanc tibi dono do, nec pro ea ullas impenſas mihi à te reddi poſco.* Ch. *Hæc gratia tibi habetur, & in animo accepta fertur, ſi verbis tibi referri nequit, ut merita es.* Th. *Verum enim cave, ne prius hanc amittas, quam tibi à me poſſit: nam hæc ea eſt, quam miles à me erepturus venit. Abi tu, Pythia, & arcam è noſtra profer huc cum inſignibus & ornamentis, ex quibus agnoſci poſſit, quæque in ea aſtur.* Ch. *Videſne militem, Thaïs?* Py. *Ubi poſita eſt, hæc arca?* Th. *In riſco: moleſta oraris?* Ch. *Quantum exercitum huc agit?*

ANNOTATIONES.

Ciſtellam.] Scriniolum, arcam, in qua ornamenta virginis, quibus agnoſceretur, nempe forte armillæ, crepundia. Ea jubet efferri domo, ut oſtendantur Chremeti, atque ita ſororem poſſit agnoſcere.

16 *In riſco:*] Riſcus, ciſta eſt pelle contecta, nomen Phrygium eſt.

At at! Th. *Formidoloſuſne es?* Ch. *Egone formidoloſus ſim? Nemo eſt omnium hominum, qui vivat, minus formidoloſus.* Th. *Atque ita nunc opus eſt ne ſis talis.* Ch. *Hau! vereor ut me talem eſſe, qualis ſum, putes.* Th. *Imo hoc animo reputa; ille cum quo tibi decertandum eſt, advena eſt, minus potens, quam tu, minus notus & minus amicorum habens in his locis.* Ch. *Hoc ſat ſcio: ſed imprudentis eſt damnum pati, & recipere, quod evitare & arcere poſſis. Malo ego nos cavere ab illo milite, quam poſt acceptam injuriam vindictam adverſus eum perſequi. Tu abi domum intrò & ſera fores claude, dum ego hinc ad forum tranſcurro: volo huc adducere advocatos, defenſores nobis in hoc tumultu.* Th. *Mane.* Ch. *Melius eſt ut advocatos adducam.* Th. *Mane.* Ch. *Deſine me detinere: mox rediero.* Th. *Nihil opus eſt iſtis auxiliis, Chreme: dic modò illam tuam ſororem eſſe, & te illam parvulam amiſiſſe, nunc cognoviſſe: ſigna hæc quibus probes ita eſſe, oſtende.* Py. *Adſunt hæc monumenta.* Th. *Cape ea Chreme. Si vim faciet miles, in jus voca, aut trahe: intellexiſtine?* Ch. *Omninò.* Th. *dacter & animoſe hæc pronuncia.* Ch. *Faciam.* Th. *Attolle pallium humeris delapſum. Perii: huic Chremiti opus eſt patrono, quem mihi defenſorem paro.*

At At! *Th.* num formidoloſus obſecro es, mi ho-
mo? *Ch.* apage ſis.
Egon' formidoloſus? nemo eſt hominum, qui v-
vat, minus.
Th. Atque ita opu' eſt. *Ch.* hau! metuo, quale-
tu me eſſe hominem exiſtumes.
Th. Imo hoc cogitato; quicum res tibi eſt, per-
grinus eſt,
Minu' potens quam tu, minu' notus, amicor-
hic habens minus.
Ch. Scio iſtuc: ſed tu quod cavere poſſis, ſtultu-
admittere eſt.
Malo ego nos proſpicere, quàm hunc ulciſci a-
cepta injuria.
Abi tu, atque oſtium obſera intus, ego dum hi-
tranſcurro ad forum:
Volo ego adeſſe hîc advocatos nobis in turba h-
Th. mane.
Ch. Melius eſt. *Th.* mane. *Ch.* omitte: jam a-
ro. *Th.* nil opus eſt iſtis, Chreme:
Hoc dic modò, ſororem illam tuam eſſe, &
parvem virginem
Amiſiſſe, nunc cognoſſe: ſigna oſtende. *Py.* a-
ſunt. *Th.* cape.
Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellexti-
Ch. probe.
Th. Fac animo hæc præſenti dicas. *Ch.* faci-
Th. attolle pallium. (pa-
Perii; huic ipſi opus patrono eſt, quem defenſor-

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO. GNATHO. CHREMES. THAÏS. SANGA, Servus *Thraſonis*.

Thr. *Nunquid indecorum eſt, Gnatho, tam atrocem injuriam mihi factam impunè pati? Mori me fortiter potius eſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini. Primùm ædes vi capiam.* Gn. *Egregie.* Thr. *Virginem eripiam.* Gn. *Recte.*

Thr. HAncine ego ut contumeliam tam in-
nem in me accipiam, Gnatho?
Mori me ſatius eſt. Simalio, Donax, Syri-
ſequimini.
Primum ædeis expugnabo. *Gn.* recte. *Thr.*
ginem eripiam. *Gn.* probe.

Thr. M-

Male mulctabo ipſam. *Gn.* pulcre. *Thr.* in medium huc agmen cum vecti, Donax, Simalio, in ſiniſtrum cornu, tu, Syriſce, in dexterum.

alios: ubi centurio eſt Sanga, & manipulus furum? *Sa.* eccum adeſt.

Quid ignave? peniculon' pugnare, qui iſtum huc portes, cogitas?

Egone? imperatoris virtutem noveram, & vim militum:

Sanguine hoc fieri non poſſe: quî abſtergerem volnera?

Ubi alii? *Sa.* qui, malum, alii? ſolus Sannio ſervat domi.

Tu hoſce inſtrue: hîc ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.

Thr. *Ipſam Thaidem acerbe puniam.* Gn. *Belle.* Thr. *In medium huc agmen accede cum vecti, Donax, tu, Simalio, in ſiniſtrum cornu, tu, Syriſce, in dexterum. Alii procedant: ubi eſt centurio Sanga, & manipulus ſervorum culinariorum?* Sa. *Ecce eum, adeſt.* Thr. *Quid ineris? An tu peniculo, quem portas, pugnare cogitas?* Sa. *Egone peniculum in bello non ferrem, quo vulnera abſtergerem? Cum Imperatoris fortitudinem notam haberem, & robur militum; nec ſine ſanguinis effuſione hanc obſidionem fieri poſſe.* Thr. *Ubi alii ſunt?* Sa. *Quinam, malum, iſti alii? Solus Sannio abeſt, qui cuſtodit res quæ ſunt domi.* Thr. *Tu hoſce ordina: ſtabo in media acie poſt principes milites: ex iſto loco omnibus ſignum dabo incundi certa-*

ANNOTATIONES.

medium huc agmen cum vecti.] Primum ſeu, ut nunc appellant, prima cuſtodia, *garde, Angl.* the Van: mediam aciem *bataille, Ang.* the Flank: poſtremen, *l'arriere garde. Angl.* the Rere. eſt lignum teres & oblongum; præſt inſtrumentum ferreum & militare, ſodiuntur parietes.

malio] Jucundum eſt intelligere nominuorum militum Thraſonis, Simalio us eſſet. Donax, Δόναξ, arundo, qui e pro haſta utebatur. Syriſcus à Σύρισcuod Syrus eſſet origine, vel à Syriſco vaſe , in quo ficus ſolent aſſervari.

iſtrum cornu;] Cornua erant latera aciei, quod prominerent; in quibus ſtabant qui utrinque claudebant latera aciei pequapropter turmæ equitum, alæ dicun*Compagnies de Cavalerie. Ang.* the of Horſe.

e centurio eſt Sanga.] Centurio eſt cenlitum præfectus. Unde & centuria quotur, cujus tamen numerus poſtea vanam legio apud Romanos antiquitùs millium erat; unde quadratum agmen r. Poſtea duo millia & ducentos adjecit ut conſtaret ſex millibus, & ducentis s. In legione erant ſexaginta centuriæ, i triginta, cohortes decem.

pulus furum?] Manipulus eſt faſciculus n qui manu comprehenditur, quod ſigmilitia fuit priſcis Romanis. Ovidius.

rtica ſuſpenſos portabat longa maniplos: de maniplaris nomina miles habet.

onitur pro exiguâ militum manu, quæ quitur ſignum. Fures hîc dicuntur ſerres nonnunquam pro ſervis accipi ſcripſit ad illud carmen Virgilii.

domini facient, audent cùm talia fures?

Sæpiſſime tamen fures apud comicos intelliguntur ſervi culinarii. Forte foſſores intelligit, & cuniculos agentes ad avertenda mœnia, & arces, *Pionniers, Ang.* Pioneers. Sangam, quia coquus erat, Thraſo vocat Centurionem tanquam aliis honoratiorem Sangam dictum quidam volunt à Sangia vico, vel Sangario flumine Phrygiæ; nam Phryges ſerviles ſunt. Fortè à Græco Σάγαρις. Quod ſecuris quoddam genus eſt.

10 *Qui, malum, alii?*] *Malum* vicem interjectionis iraſcentis ſuſtinet.

11 *Hîc ero poſt principia:*] Id eſt, poſt Principes in acie, Milites in militia Romana Principes dicebantur ſecundæ aciei milites, armis maximè inſignes: ità enim acies apud Romanos inſtruebatur, ut primi hoſtes aggrederentur manipuli haſtatorum, ex flore juvenum pubeſcentium collecti: qui ſi hoſtem propulſare non poſſent, à Principibus, qui omnes ſcutati erant, in intervalla ordinum recipiebantur. Moxque hi, nempe Principes, in eorum, nempe haſtatorum locum ſuccedebant. Haſtati autem poſt eos ſubſequebantur. Si à Principibus quoque non ſatis feliciter eſſet pugnatum, à primâ acie ad Triarios paulatim ſe referebant; unoque agmine facto, nullaque ſpe poſt ſe relicta, unà omnes in hoſtem procedebant. Principia eſt locus in acie Principum militum. Inde, poſt principia eſſe, ſignificat, in tuto eſſe, ubi noſter Thraſo ſe collocaverat. Principia etiam eſt locus in caſtris, ubi habitat Dux & Imperator. Hæc ex Livio ſub finem Octavi libri primæ Decadis. Cæterum Homerus, Iliad V. laudat Diomedem, quod inter principes primâ acie pugnaret; ſicut Homerum imitatus Virgilius ſimiliter Æneam de fortitudine laudans ait;

Sequoq; principibus permixtum agnovit Achivis.

Gn.

Gn. *Iſtud eſt peritum & prudentem eſſe: quam rectè milites diſpoſuit! quam proſpexit ſibi tuto in loco!* Thr. *Hoc idem Pyrrhus obſervavit, hunc ordinem tenuit.* Ch. *Videſne tu, Thaïs, quid agat Thraſo, ut nos oppugnet? Certe prudens conſilium eſt, nos intra domum recipere, & fores occludere.* Th. *Sane hic vanus nugator eſt: nec eſt cauſa cur tibi fortis Imperator nunc eſſe videatur.* Thr. *Quid cenſes faciendum, Gnatho?* Gn. *Fundam nunc vellem tibi in manus dari, ut tu illos obſeſſos ferires clandeſtinò & latenter: in fugam ſe darent.* Thr. *Sed ecce Thaïdem ipſam video.* Gn. *Quin mox impetum facimus?* Thr. *Mane, omnia prius conſilii prudentia, quàm vi armorum tentare ſapientem convenit. Fortaſſe quæ jubebo, nulla vi adhibita factura eſt.* Gn. *Dii voſtram fidem! quanti æſtimandus eſt ille, qui ſapit! nunquam ad te accedo, quin doctior recedam.* Thr. *Thaïs, primum hoc mihi reſponde: cum tibi darem iſtam virginem, nonne mihi promiſiſti hos dies ſoli mihi te conceſſuram?* Th. *Quid tum poſtea?* Thr. *Iſtudne rogas, quæ mihi coram ante oculos amatorem appoſuiſti tuum?* Th. *An tibi dignus videtur ille, quicum loquaris?* Thr. *Et cum eo furtim à me diſceſſiſti?* Th. *Ita libuit.* Thr. *Pamphilam huc igitur adduc, & redde, niſi vis eam tibi per vim eripi.* Ch. *Tibi illam reddat? aut tu eam attingas, omnium ſceleſtiſſime?* Gn. *Ab quid ais? tace.* Ch. *Quid tu cum tua nihil interſit, Gnatho?* Thr. *Ergone meam tangere quis prohibeat?* Ch. *Tuam esse, furcifer?* Gn. *Vide ſis, ignoras cui viro nunc convitium dicis.* Ch. *Non tu hinc abi pure? ſciſne, ô miles! ut tecum agatur? Si vel minimam turbam hodie hîc commoveris,*

Gn. Illuc eſt ſapere: ut hoſce inſtruxit, ipſe
cavit loco.
Thr. Idem hocce Pyrrhus factitavit. *Ch.* videt
Thaïs, quam hic rem agit?
Nimirum conſilium illud rectum eſt de oc
dendis ædibus.
Th. Sane, quod tibi nunc vir videatur eſſe,
nebulo magnus eſt:
Ne metuas. *Thr.* quid videtur? *Gn.* fundam
nunc nimis vellem dari,
Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes:
rent fugam.
Thr. Sed eccam Thaïdem ipſam video. *Gn.* q
mox irruimus? *Thr.* mane.
Omnia prius experiri verbis, quam armis,
entem decet.
Quî ſcis, an quæ jubeam, ſine vi faciat? G
voſtram fidem!
Quanti eſt ſapere! nunquam accedo ad te,
abs te abeam doctior.
Thr. Thaïs, primum hoc mihi reſponde: cu
do iſtam virginem,
Dixtin' hos mihi dies ſoli dare te? *Th.* quid
poſtea? *Thr.* rogitas,
Quæ mî ante oculos coram amatorem add
tuum?
Th. Quid cum illo agas? *Thr.* & cum eo
ſubduxiſti te mihi?
Th. Libuit. *Thr.* Pamphilam ergo huc redde
ſi mavis eripi.
Ch. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? o
um. *Gn.* ah, quid agis? tace.
Ch. Quid tu tibi vis? *Thr.* ego non tangam me
Ch. tuam autem, furcifer?
Gn. Cave ſis: neſcis cui maledicas nunc
Ch. non tu hinc abis?
Scin' tu ut tibi res ſe habeat? ſi quidquam
hic turbæ cœperis,

ANNOTATIO.

13 *Pyrrhus factitavit.*] Se poſt principia poſuit Pyrrhus Epirotarum Rex Pyrrho Annibal inter Imperatores, cùm primas Alexandro Magno dediſſet, ſecundas tribuit, quod caſtra metari primus docuerit, id eſt, deſcribere, & locare, *Camper. Ang.* To encamp. A nemo elegantius loca ceperit, præſidia ſuerit, *Choiſir bien les lieux, ſe fortifier.* To chooſe his Ground, to fortify hi

Fac

, hujus loci, dieique, meique ſemper me-
neris.
iſeret tui me, qui hunc tantum hominem
ias inimicum tibi.
minuam ego caput tuum hodie, niſi abis.
. ain' vero, canis ?
agis? *Thr.* Quis tu es homo? quid tibi
? quid cum illa rei tibi eſt ?
bis: principio eam eſſe dico liberam. *Thr.*
m! *Ch.* civem Atticam. *Thr.* hui! 35
am ſororem. *Thr.* os durum ! *Ch.* miles,
nc adeo edico tibi,
facias ullam in illam. Thaïs, ego ad So-
ronam eo
m, ut eam adducam, & ſigna oſtendam
c. *Thr.* tun' me prohibeas,
ne tangam ? *Ch.* prohibeo, inquam. *Gn.*
din' tu ? hic furti ſe alligat.
oc eſt tibi ? *Thr.* hoc idem tu ais? *Th.* quæ-
qui reſpondeat. 40
uid nunc agimus? *Gn.* quin redeamus ;
n hæc tibi aderit ſupplicans
Thr. cred'n'? *Gn.* imo certe: novi inge-
m mulierum :
ubi velis ; ubi nolis, cupiunt ultro. *Thr.*
e putas.
m dimitto exercitum ? *Thr.* ubi vis. *Gn.*
ga, ita uti fortes decet
domi focique fac viciſſim ut memineris. 45
dudum animus eſt in patinis. *Gn.* frugi
Thr. vos me hac ſequimini.

faciam, ut hujus loci, diei, meique ſemper memoriam habeas. Gn. *Miſereor tui, qui hujus tanti hominis inimicitias ſuſcipias.* Ch. *Infringam caput tuum hodie, niſi abis.* Gn. *Siccine minaris, impudens?* Thr. *Qui tu homo es? Quid tibi vis? Quid tibi rei eſt cum illa?* Ch. *Primum ego aſſero eam eſſe liberam.* Th. *Hem!* Chr. *Civem Atticam.* Thr. *Hui!* Ch. *Meam ſororem.* Thr. *Frons ferrea!* Ch. *Miles, nunc etiam tibi denuncio, ne vim ullam facias contra illam. Thaïs, ego eo ad Sophronam nutricem, ut eam huc adducam, & hæc monumenta agnitionis oſtendam.* Thr. *Tune prohibere poſſis, ne in ſervam meam manum injiciam?* Ch. *Prohibeo, iterum tibi denuncio.* Gn. *Audiſne, Thraſo? Hic furti ſe reum fatetur ; ſcilicet, ſe dolo malo rem à proprio domino auferre & detinere. Sufficitne hoc tibi ad repetendam in jure virginem ſervam tuam?* Thr. *An idem hoc ais, quod Chremes, Thaïs?* Th. *Indignus es cui reſpondeam, quære alio reſponſum.* Thr. *Quid nunc agere debemus, Gnatho?* Gn. *Age, redeamus ; jam hæc ad te veniet ſporte ſupplicans, ut ei veniam condones.* Thr. *Crediſne?*

*te eſt : ita comparata ſunt à natura mulieres : quando vis, nolunt ; quando nolis, vo-
piunt ultrò, nemine ſuadente.* Thr. *Rectè judicas.* Gn. *Jamne mox miſſionem mili-
?* Thr. *Quando voles.* Gn. *Sanga, fac ut culinæ, cibique memineris, ſicut fortes de-
qui alacres pro focis & penatibus pugnant.* Sa. *Jampridem à bello averſus animus in
pediis totus eſt.* Gn. *Bonæ frugi es, & utilis.* Th. *Vos hâc me ſequimini.*

ACTUS V. SCENA I.

THAÏS. PYTHIAS.

Ergin', ſceleſta, mecum perplexè loqui ?
Scio, neſcio: abiit: audivi: ego non affui.
iſtuc mihi dictura aperte es, quidquid eſt ?

Th. *Pergiſne, ſcelerata, intricatè atque obſcurè mecum loqui? Scio, neſcio : abiit : audivi ſtuprum illi eſſe illatum : abfui cum*

vitiata eſt. Nonne tu iſtud mihi declarabis, quod ex te quæro, quidquid ſit ?

Virgo lacerata veſte præ pudore obtiect; eunuchus aufugit; quamobrem aufugit? quid factum eſt? eum hæc à te quæro, nihil quidquam reſpondes? Py. *Quid ego infelix tibi amplius reſpondere poſſum? Dicunt illum minime eunuchum fuiſſe.* Th. *Quis fuit igitur?* Py. *Iſte Chærea.* Th. *Qui Chærea?* Py. *Iſte adoleſcens frater Phædriæ.* Th. *Quid ais, venefica?* Py. *At eum ipſum eſſe certò cognovi.* Th. *Cur ad nos, quæſo, venit? Cur ad nos adductus eſt?* Py. *Neſcio; niſi amore captum fuiſſe credo Pamphilæ.* Th. *Hem, Miſera! interii, infelix, ſiquidem tu iſta verè commemoras. An ideò virgo lachrymas fundit?* Py. *Id arbitror.* Th. *Quid ais, ſacrilega? Nonne iſtud tibi abiens minata imperavi, ne vir quiſquam ad eam adiret?* Py. *Quid facerem? ita ut imperaſti, illi ſoli cuſtodienda data eſt.* Th. *Peſſima, lupo ovem tuendam dediſti. valde me pudet, ita me deluſam eſſe. quæ hæc eſt ſpecies hominis?* Py. *Hera mea ſile; ſile, obſecro, ſalvæ ſumus; habemus hominem ipſum (Chæream) in noſtra poteſtate.* Th. *Ubi is eſt?* Py. *Hem, videſne illum ad ſiniſtram?* Th. *Video.* Py. *Manda in eum manum injici, tanquam vum.* Th. *Quid illi faciemus comprehenſo, inepta?* Py. *Quæriſne quid facias? Vid non eſt inſigniter impudens; ex adſpectu ſane videtur eſſe.* Th. *Non talis eſt, qu* Py. *Atque etiam qualis eſt ejus audacia!*

Virgo conſciſſa veſte lacrumans obticet;
Eunuchus abiit; quamobrem? quid factum
taces?
Py. Quid tibi ego dicam miſera? illum
chum negant
Fuiſſe. *Th.* quis fuit igitur? *Py.* iſte Ch
Th. Qui Chærea? *Py.* iſte ephebus, frater
driæ.
Th. Quid ais, venefica? *Py.* atqui certò co
Th. Quid is obſecro ad nos? quamobrem
ductu' eſt? *Py.* neſcio;
Niſi amaſſe credo Pamphilam. *Th.* hem, m
occidi,
Infelix, ſiquidem tu iſtæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? *Py.* id opinor. *Th.*
ais, ſacrilega?
Iſtuccine interminata ſum hinc abiens tibi?
Py. Quid facerem? ita ut juſti, ſoli credita e
Th. Sceleſta, ovem lupo commiſti. diſpudet
Sic mihi data eſſe verba. quid illuc hominis e
Py. Hera mea! tace; tace, obſecro, ſalvæ ſ
hominem
Habemus ipſum. *Th.* ubi is eſt? *Py.* h
ſiniſtram, non vides?
En. *Th.* video. *Py.* comprehendi jube q
poteſt.
Th. Quid illo facias, ſtulta? *Py.* quid faciam
Vide, amabo, ſi non, cum aſpicias, os impu
Videtur. *Th.* non. *Py.* tum, quæ ejus confide

ANNOTATIO.

4 *Virgo conſciſſa veſte.*] Thaïs breviter refert quæ ſibi Pythias latius recenſuerat.

ACTUS V. SCENA II.

CHÆREA. THAÏS. PYTHIAS.

Ch. *In ædibus Antiphonis, & pater & mater ejus, quaſi conſultò præſentes erant, cum ingreſſuri eramus, ita ut nullo modo introire poſſem, quin me viderent: interea dum ante fores ſto, notus quidam mihi occurrit in viâ: ſimul ac vidi, mox me in pedes conjeci quam citiſſimè in angiportum quoddam ſolitarium;* inde ci

Ch. APud Antiphonem uterque, mater &
Quaſi deditâ operâ, domi erant, u
Introire poſſem, quin viderent me: interim
Dum ante oſtium ſto, notus mihi quidam o
Venit: ubi vidi, ego me in pedes, quantum
In angiportum quoddam deſertum; inde ite

, inde in aliud : ita miſerrimus
gitando, ne quis me cognoſceret. (reo
ne hæc Thaïs, quam video? ipſa eſt: hæ-
faciam. quid mea autem? quid faciet
ihi?
Ieamus. bone vir, Dore, ſalve: dic mihi,
ſtin'? *Ch.* hera, factum. *Th.* ſatin' id tibi
acet?
n. *Th.* credin' te impune habiturum? *Ch.*
am hanc noxiam
ſi aliam unquam admiſero ullam, occidito.
um meam ſævitiam veritus es? *Ch.* non.
h. quid igitur?
anc metui, ne me criminaretur tibi.
uid feceras? *Ch.* paululum quiddam. *Py.*
o, paululum, impudens?
lulum eſſe hoc tibi videtur, virginem
civem? *Ch.* conſervam eſſe credidi.
nſervam? vix me contineo, quin involem
m, monſtrum! etiam ultro deriſum advenit.
in' hinc, inſana? *Py.* quid ita vero? debeam,
iſti quidquam furcifero, ſi id fecerim;
im cum ſe ſervom fateatur tuum.
iſſa hæc faciamus. non te dignum, Chærea,
nam ſi ego digna hac contumelia
axime, at tu indignus qui faceres tamen.
ædepol, quid nunc conſilî capiam, ſcio,
ine iſtac: ita conturbâſti mihi
es omnes, ut eam non poſſim ſuis,
equom fuerat, atque ut ſtudui, tradere: ut
n parerem hoc mihi beneficium, Chærea.
nunc dehinc ſpero æternam inter nos gratiam
Thaïs. ſæpe ex hujuſmodi re quapiam, &
x principio magna familiaritas
ta eſt. quid ſi hoc quiſpiam voluit Deus?
uidem pol in eam partem accipioque & volo.
o ita quæſo: unum hoc ſcito, contumeliæ

in aliud, inde in aliud: ita fugitando miſerrimus fui, metuens ne quis me agnoſceret. Sed eſtne hæc Thaïs, quam video? Ipſa eſt: Incertus ſum animi quid agam. Verum quid mea refert? Quid faciet mihi? Th. *Eamus ad eum. Bone vir, Dore, ſalve: Dic mihi fugiſtine domo?* Ch. *Hera, id feci.* Th. *Hoccine feciſſe tibi jucundum eſt?* Ch. *Minime.* Th. *Crediſne hoc impune & inultum tibi fore?* Ch. *Unum hoc delictum mihi remitte: ſi aliud unquam commiſero ullum, interfici me jube.* Th. *Num meam duritiam, & crudelitatem timuiſti, adeò ut fugeres?* Ch. *Non.* Th. *Quid igitur?* Ch. *Timui ne iſta (Pythias) me accuſaret apud te.* Th. *Quam culpam feceras?* Ch. *Levem quandam culpam.* Py. *Eho levem, impudens? An levem eſſe culpam æſtimas, virgini civi vitium afferre?* Ch. *Conſervam meam eſſe putavi.* Py. *Conſervam putaſti? Vix mihi tempero quin irruam in comam. Monſtrum! etiam nos ut ludibrio habeat, ex induſtria huc advenit.* Th. *Abin' hinc, ſtulta?* Py. *Quaſi vero ullam pœnam debeam iſti furcifero, ſi involaverim in capillum ejus: præſertim cum non liberum, ſed ſervum tuum ſe eſſe profiteatur.* Th. *Hæc inutilia omittamus. non te facinus dignum admiſiſti, Chærea: nam quam vis propter conditionem meam hac injuria maxime digna videar; tamen tu indignus es, qui eam mihi faceres. neque per Pollucem nunc*

conſilium capiam de iſta virgine: ita res meas confudiſti omnes, ut eam nequeam ſuis tradere, & virginem reddere, ità ut æquum fuerat, atque ut omni ſtudio conata fui: ut interim inirem à Chremete & reliquis virginis cognatis; ut integrum & perfectum hoc beneficium in Chremetem & virginis cognatos. Ch. *At nunc exinde ſpero æternam fore inter nos illam, & te, benevolentiam, Thaïs: nam ſæpe ex ſimili re aliqua turbulenta, atque ex principio magna neceſſitudo, & conjunctio contracta eſt. quid ſi hoc, auctore aliquo Deo, fac-*
Th. *Equidem pol, in eam partem & accipio, & ita volo evenire.* Ch. *Quinimo, ita ut & velis te rogo: hoc unum ſcias velim,*

ANNOTATIO.

tu indignus qui faceres tamen.] Id eſt, non te decuit eam injuriam mihi facere, cùm ſis ædriæ mei Amatoris, & diligenter ac liberaliter fueris inſtitutus.

Non

Non me feciſſe cauſsâ, ſed amoris. *Th.* ſci
Et pol propterea magis nunc ignoſco tibi.
Non adeo inhumano ingenio ſum, Chærea,
Neque tam imperita, ut, quid amor valeat, ne
Ch. Te quoque jam, Thaïs, ita me Di
ament, amo.
Py. Tum pol ab iſtoc tibi, hera, cavendum int
Ch. Non auſim. *Py.* nihil tibi quidquam
Th. deſinas.
Ch. Nunc ego te in hac re mihi oro ut adjutri
Ego me tuæ commendo & committo fidei.
Te mihi patronam cupio, Thaïs: te obſecr
Emoriar, ſi non hanc uxorem duxero.
Th. Tamen ſi pater. *Ch.* quid? ah volet, cert
Civis modo hæc ſit. *Th.* paululum opperirier
Si vis, jam frater ipſe hic aderit virginis:
Nutricem accerſitum iit, quæ illam aluit parv
In cognoſcendo tute ipſe hic aderis, Chærea
Ch. Ego vero maneo. *Th.* viſne interea,
venit,
Domi opperiamur potius, quam hîc ante o
Ch. Imo percupio. *Py.* quam tu rem actur
cro, es?
Th. Nam quid ita? *Py.* rogitas? hunc tu
cogitas (mez
Recipere poſthac? *Th.* cur non? *Py.* cre
Dabit hîc aliquam pugnam denuo. *Th.* au
obſecro.
Py. Parum perſpexiſſe ejus videre audaciam
Ch. Non faciam, Pythias. *Py.* non pol credo, C
Niſi ſi commiſſum non erit. *Ch.* quin, Pyt
Tu me ſervato. *Py.* neque pol ſervandum
Quidquam dare auſim, neque te ſervare: ap
Th. Optime adeſt ipſe frater. *Ch.* perii
obſecro,
Abeamus intrò, Thaïs: nolo me in via
Cum hac veſte videat. *Th.* quamobrem tu
an quia pudet? (
Ch. Id ipſum. *Py.* id ipſum? virgo vero? Th
Tu iſtic mane, ut Chremem introducas, P

me non eo animo cum virgine rem habuiſſe, ut tibi injuriam facerem; ſed ab amore ad id faciendum impulſum fuiſſe. Th. *Scio, & per Pollucem propterea tibi libentius veniam do. Non adeo humanitatis expers ſum, neque tam ignara, ut quanta ſit amoris potentia non noverim.* Ch. *Te quoque jam, Thaïs, ita me Dii ament, nunc amo.* Py. *Etiam per Deos tibi metuendum, hera, ab iſto ſentio, ne quam technam & fraudem faciat.* Ch. *Non auſim, etiamſi velim (propter fratrem Phædriam.)* Py. *Nullam fidem tuis dictis habeo.* Th. *Fac ut deſinas, Pythias.* Ch. *Nunc in tuam, Thaïs, me do fidem, & in clientelam trado, teque obſecro ut in ducenda uxore Pamphila me juves. Te mihi patronam eligo, Thaïs; te per Deos obteſtor: moriar omnino, ſi non hanc in uxorem accipio.* Th. *Tamen ſi pater voluerit.* Ch. *Ah quid dubitas? Volet, probe ſcio; dummodò hæc ſit civis.* Th. *Si pauliſper vis exſpectare, mox ipſe frater illius huc adventurus eſt, Chærea; nutricem ivit accerſitum, quæ Pamphilam parvulam aluit: tu ipſe dum de Pamphilæ origine inquiretur, præſens intereris.* Ch. *Ego verò exſpectabo dum Chremes hîc adſit.* Th. *Viſne interea, dum is huc redit, domi maneamus, potius quàm hîc ante fores?* Ch. *Imo vehementer cupio.* Py. *Quidnam, quæſo, nunc factura es?* Th. *Quidnam ita?* Py. *Tune quæris? An hunc tu, quæ ab eo deluſa es, intro ædes poſthac admittere cogitas?* Th. *Cur non?* Py. *Faciet aliquam turbam de integro; verbis meis fidem adhibe.* Th. *Au, tace, oro.* Py. *compertam habere videris ejus confidentiam.* Ch. *Non faciam quod vereris, Pythias. per Pollucem credo, Chærea, niſi poſtquam nihil à te mali factum fuiſſe compertum ſit. Imo, Pythias, tu me ſervato.* Py. *Neque per Deos tibi quidquam ſervandum dare au ſervare: apage te à me.* Th. *Advenit opportune ipſe frater Pamphilæ Chremes.* Ch. *hercule: obſecro, Thaïs, intrò ædes eamus: nolo me in via ut Chremes ita veſtit* Th. *Quamobrem tandem? an quia te pudet?* Ch. *Idipſum nempe eſt.* Py. *Idipſum? vitiata an pudori fuit?* Th. *Præito; ſequar. tu iſthic mane, Pythias, ut Chremem troducas.*

ACTUS V. SCENA III.

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

UID? quid venire in mentem nunc poſ-
ſit mihi?
am? quî referam ſacrilego illi gratiam,
unc ſuppoſuit nobis? *Ch.* move verò ocyus
trix. *So.* moveo. *Ch.* video, ſed nil promoves.
mne oſtendiſti ſigna nutrici? *Ch.* omnia.
nabo, quid ait, cognoſcitne? *Ch.* ac memo-
ter.
ne ædepol narras: nam illi faveo virgini.
o: jamdudum hera vos exſpectat domi.
bonum eccum Parmenonem incedere
viden' ut otioſus it! ſi Diis placet
ne habere, qui hunc meo excruciem modo.
ro, de cognitione ut certum ſciam:
ibo, atque hunc perterrebo ſacrilegum.

Py. *Quid? quid in animo excogitare nunc poſſum ego? Quidnam? quomodo nunc ſcilicet par pari referam, illi ſceleſto Parmenoni, qui hunc Chæream, pro eunucho nobis ſuppoſuit?* Ch. *Move te verò citius, nutrix.* So. *Moveo.* Ch. *Video, te moves; ſed nihil promoves.* Py. *Jamne, Chremes, oſtendiſti omnia ſigna ciſtellæ Sophronæ nutrici?* Ch. *Omnia oſtendi.* Py. *Obſecro, quid dicit? Agnoſcitne illa?* Ch. *Agnoſcit, & memoriter recenſet.* Py. *Grata per Pollucem narras: nam bene illi puellæ cupio. Introite: nam jam pridem Thaïs hera vos domi. Ecce virum bonum Parmenonem video ſpatiari. Vide ut otioſus & ſecurus amboro me habituram facultatem, ſi Diis placet, quo eum arbitratu meo agitem, & anxium*

ACTUS V. SCENA IV.

PARMENO. PYTHIAS.

Eviſo, quidnam Chærea hîc rerum gerat,
Quod ſi aſtu rem tractavit, dî voſtram
fidem!
m & quam veram laudem capiet Parmeno!
t mittam, quod ei amorem difficillimum, &
num ab meretrice avara: virginem
mabat, eam confeci ſine moleſtia,
mptu, ſine diſpendio: tum hoc alterum,
eſt, quod ego mihi puto palmarium,
periſſe, quo modò adoleſcentulus

Pa. *Redeo viſum quas res hîc agat Chærea, quod ſi aſtutè cœptum exequutus eſt, Dii, veſtram fidem! teſtor, quantam, & quam veram laudem conſequetur Parmeno! nam ut taceam quod ei amorem difficillimum & magno pretio parandum à meretrice avarâ, virginem nimirum, quam perditè amabat, procuravi, & acquiſitionem ejus perfeci ſine difficultate, ſine impenſis pecuniarum; id verò eſt glorieſum & palmâ dignum, quod mihi tribuo, quonem inveni, qua adoleſcentulus poſſit.*

ANNOTATIO.

rium.] Palmarius, a, um; quod eſt um, aliquando ſubſtantivum eſt & pro victoria. L. I. § 5. D. De excognitionibus his verbis; *Honorati poterit uſque ad probabilem quantitatem; etſi nomine palmarii cautum eſt.* Id vocabulum ſumptum à gladiatoribus; nam victori gladiatori is honos habebatur, ut coronatus palma laudes ferret.

Mere-

meretricum ingenia & mores posset noscere: ut cum tempestivè illas penitus cognoverit, perpetuo odio eas prosequatur. Dum foris cœnant, nihil videtur tersius, & honestius, nihil magis ornatum nec magis lepidum: quæ cum epulantur, non vorant, sed lentè & delicatè suaviora quæque cum amatore suo mandunt. harum vero licet videre insatiabilem voracitatem, immunditias, egestatem, cum domi sunt, quàm obscenæ, quàm gulæ deditæ, quo pacto juris besterni panem atrum deglutiunt. Hæc omnia didicisse non modò

Meretricum ingenia & mores posset noscere:
Mature ut cum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compositum quidquam, nec magi
gans:
Quæ, cum amatore suo cum cœnant, liguri
Harum videre ingluviem, sordes, inopiam,
Quàm inhonestæ solæ sint domi, atque avidæ
Quo pacto ex jure hesterno panem atrum v
Nosse omnia hæc, salus est adolescentulis.
Py. Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus
Ulciscar; ut ne impune in nos illuseris.

salutiferum adolescentibus. Py. *Ego per Pollucem pro istis dictis & factis te, scelerose, ni puniam; ut non impune feras quod nos ludificatus fueris.*

ACTUS V. SCENA V.

PYTHIAS. PARMENO.

Py. *Proh Deûm fidem! facinus turpe & crudele! O infortunatum adolescentulum! O scelerosum Parmenonem, qui istum in hanc domum adduxit!* Pa. *Quid est?* Py. *Adeo misericordia commota sum, ut ne tam atrox tormentum cernerem, misera huc foras me subduxerim. Quæ infanda & sæva suppliciorum exempla dicuntur in eum facienda esse!* Pa. *O Jupiter! quæ illa turbatio est? Egone occidi? accedam. Quid istud est, Pythias? quid quereris? in quo exempla gravia pœnarum edenda esse dicis?* Py. *An quæris impudentissime? Exitium attulisti huic adolescentulo, quem pro eunucho ad ædes nostras deduxisti, dum nos dolis circumvenire conaris.* Pa. *Quid ita dicis? aut quid factum est? Dicito.* Py. *Dicam: Novistine virginem istam, quæ hodie dono data est Thaïdi, civem esse hujus urbis? ejusque fratrem inter primos nobiles numerari?* Pa. *Nescio.* Py. *Atqui esse eam civem Atticam compertum est: hanc iste adolescentulus stupravit miser. Ille frater ejus, intolerato modum, & ad vim inferendam promptissimus, ubi hoc inaudivit;* Pa. *Quidnam fecit?* Py. *strinxit primum eum, in modum crudelem, arctis vinculis.*

Py. PRO Deûm fidem! facinus fœdum! felicem adolescentulum!
O scelestum Parmenonem, qui istum huc ad
Pa. quid est?
Py. Miseret me: itaque, ut ne viderem, huc effugi foras.
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna! Jupiter!
Quæ illæc turba est? numnam ego perii? quid istuc Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? *Py.* audaciissime!
Perdidisti istum, quem adduxti pro eunucho lescentulum,
Dum studes dare verba nobis. *Pa.* quid ita quid factum est? cedo.
Py. Dicam: virginem istam, Thaïdi hodi dono data est,
Scin' eam hinc civem esse? & ejus fratrem me nobilem?
Pa. Nescio. *Py.* atqui sic inventa est: e vitiavit miser.
Ille ubi rescivit factum frater violentissimus;
Pa. Quidnam fecit? *Py.* colligavit primu miseris modis.

Pa

Colligavit? hem! *Py.* atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaïde.
Quid ais? *Py.* nunc minitatur porro ſeſe id, quod mœchis ſolet;
d ego nunquam vidi fieri, neque velim. *Pa.* qua audacia
tum facinus audet? *Py.* quid ita tantum? *Pa.* an non hoc maxumum eſt?
homo pro mœcho unquam vidit in domo meretricia
endi quemquam? *Py.* neſcio. *Pa.* at ne hoc neſciatis, Pythias,
edico vobis, noſtrum eſſe illum herilem filium. *Py.* hem!
cro, quis eſt? *Pa.* ne quam in illum Thaïs vim fieri ſinat.
e adeo autem cur non egomet introeo? *Py.* vide, Parmeno,
agas, ne neque illi proſis, & tu pereas: nam hoc putant,
uid factum eſt, ex te eſſe ortum. *Pa.* quid igitur faciam miſer?
ve incipiam? ecce autem video rure redeuntem ſenem.
n huic, an non? dicam hercle; etſi mihi magnum malum
aratum: ſed neceſſe eſt, huic ut ſubveniat.
Py. ſapis:
beo intro: tu iſti narrato omnem rem ordine, ut factum ſiet.

Pa. *Hem, colligavit?* Py. *atque id, deprecante illum Thaïde, ne id faceret.* Pa. *Quid ais?* Py. *Nunc minitatur ſeſe id facturum, quod adulteris fieri ſolet; Quod ſumi ſupplicium non adhuc vidi, neque videre velim.* Pa. *Quis ita audax, & temerarius, ut tantum facinus audeat?* Py. *Quid ita tantum ais?* Pa. *An non hoc maximum eſt? Quiſquamne hominum unquam vidit ullum in ædibus meretricis corripi pro mœcho?* Py. *Hoc neſcio.* Pa. *At ne hoc ignoretis, Pythias, nuncio, denuncio vobis, illum eſſe noſtri heri filium.* Py. *Hem! quæſo, an is eſt?* Pa. *Ne quam in illum violentiam exerceri Thaïs permittat. Imò etiam, cur non ego intrò domum irrumpo?* Py. *Ne hoc facias, cave: nec enim illum juveris, & te perditum iveris: hoc enim credunt te hujus, quod factum eſt, quantumcunque ſit, eſſe auctorem.* Pa. *Quid igitur faciam infelix? Quidve aggrediar? Ecce autem aſpicio ſenem herum è villa in urbem revertentem. Num illi dicam filii periculum, an non? Nunciabo per Herculem; quamvis noverim mihi magnum malum inde da-*

ſed neceſſe eſt huic dicere, ut illi auxilietur. Py. *Sapis, qui hæc facturus ſis: ego intrò : tu hero tuo recenſe ex ordine, ut omnia facta ſunt.*

ACTUS V. SCENA VI.

LACHES. PARMENO.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
tias cœpit fieri, commuto locum.
ne ille noſter Parmeno? & certe ipſus eſt.
præſtolare, Parmeno, hîc ante oſtium? 5
Quis homo eſt? hem, ſalvum te advenire, ere, gaudeo.

La. *Ex meo ſubur bano prædio hanc commoditatem habeo: quod neque ruris, neque urbis faſtidium me unquam valde capit. Ubi alterutrius cœpit ſatietas fieri, locum alterum altero muto. Sed eſtne ille noſter ſervus Parmeno? & certo ipſe eſt. Quem exſpectas, Parmeno ante has fores?*

Pa. *Quis homo me appellat? Ehem! ſalvum te advenire, here, gaudeo.*

La. *Quem exſpectas?* Pa. *Occidi: lingua hæret palato præ metu.* La. *Hem! cur contremiſcis? Satiſne domi ſalvæ ſunt res noſtræ? Dic mihi.* Pa *Here, primùm te arbitrari velim id, quod res eſt. quidquid hujus rei, de quâ quæritur, factum eſt, culpa mea factum non eſt.* La. *Quidnam eſt?* Pa. *Rectè quidem interrogaſti; nam ante me narraſſe opportuit rem quæ te abſente evenit. Phædria emit quendam eunuchum, quem donarat illi.* La. *Cuinam?* Pa. *Thaïdi.* La. *Emit? Occidi per Herculem: quanto pretio?* Pa. *Pretio viginti minarum.* La. *Actum eſt de me.* Pa. *Tum quandam Chærea fidicinam amat hic apud Thaïdem.* La. *Hem! quid? amat? an jam didicit quid ſit meretrix? An in aſtu (in urbem) ex Piræo venit? Aliud ex alio malum oritur* Pa. *Here, ne me minacibus oculis intuearis: non ego eum ad hoc faciendum impuli.* La. *Deſine de te verba facere: ego te furcifer, ſi vitam Dii prorogent, male mulctabo: ſed iſtud, quodcumque eſt, paucis verbis enarra.* Pa. *Is (Chærea) pro eunucho Thaïdi traditus eſt.* La. *An pro eunucho?* Pa. *Sic eſt. hunc poſtea intus comprehenderunt pro mœcho, & colligaverunt.* La. *Interii.* Pa. *Temeritatem meretricum conſidera.* La. *An aliud mali damnive, quod non dixeris, adhuc tibi dicendum reſtat?* Pa. *Nihil præterea eſt.* Pa. *Quid moror, quin intro ædes impetum facio?* Pa. *Certum eſt mihi magnum ex hâc re impendere malum: ſed nemo hoc factum referre ſenſi, ut filio ſuo Chæreæ ſuccurreret: ex hoc gaudeo, hiſce meretricibus causâ aliquod malum factum iri: nam jam pridem aliquam cauſam optabat habere ſenex, quod inſigne facinus in meretrices iſtas ederet: is nunc invenit.*

La. Quem præſtolare? *Pa.* perii: lingua hæ
metu. *La.* hem!
Quid eſt? quid trepidas? ſati'ne ſalvæ? dic m
Pa. Here, primum te arbitrari id, quod res eſt, vel
Quidquid hujus factum eſt, culpa non factum
mea.
La. Quid? *Pa.* recte ſane interrogaſti; oport
Rem prænarraſſe me. emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. *La.*
Pa. Thaïdi.
La. Emit? perii hercle: quanti? *Pa.* viginti m
La. Actum eſt. *Pa.* tum quandam fidicinam
hîc Chærea.
La. Hem! quid? amat? an ſcit jam ille quid
retrix fiet?
An in aſtu venit? aliud ex alio malum.
Pa. Here, ne me ſpectes: me impulſore hæc
La. Omitte de te dicere: ego te, furcifer,
Si vivo: ſed iſtuc, quidquid eſt, primum expedi
Pa. Is pro illo eunucho ad Thaïdem deductus
La. Pro eunuchon'? *Pa.* ſic eſt. hunc pro mo
poſtea
Comprehendere intus & conſtrixere. *La.*
Pa. Audaciam meretricum ſpecta. *La.* nunqu
Aliud mali damnive, quod non dixeris,
Reliquom? *Pa.* tantum eſt. *La.* ceſſon' hu
trorumpere?
Pa. Non dubium eſt, quin mî magnum ex hac
Niſi quia neceſſe fuit hoc facere: id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe eventurum mali
Nam jam diu aliquam cauſſam quærebat ſene
Quamobrem inſigne aliquid faceret iis:
repperit.

ANNOTATIONES.

9 *Te arbitrari, quod res eſt, velim:*] Se Parmeno excuſat, & purgat antequam accuſetur; quæ Orationis perturbatio animum male conſcium arguit.

17 *An in aſtu venit?*] Athenienſes urbem ſuam Aſto vocabant. Cicero primo de legibus: *Theſeus*, inquit, *coſdem migrare ex agris, & in aſtu quod appellatur, omnes ſe conferre juſſit.* Ἄστυ Græcè ſignificat *Urbem*. Cæterum Athenæ in duas diviſæ erant partes; Urbem quæ dicta ἄστυ, & portum qui πειραιεὺς vocatum eſt: eas autem partes unus complectebatur ambitus; ſed ita ut Plebii & Democratiæ fautores Piræei agerent; elegantiores nobiles Aſtu incolerent. A potiori igitur parte portus diſcrimen ἄστυ & ἀστικὸς nomen *Urbem & Urbanos.*

19 *Furcifer.*] Dicebatur ſervus, qui delictum cogebatur à domino ignominiæ quam ſupplicii causâ, in vicinia furcam ferre, ſubligatis ad eam manibus, & peccatum ſuum, ſimulque monere cæteros mile quid admitterent.

ACT

ACTUS V. SCENA VII.

PYTHIAS. PARMENO.

NUnquam ædepol quidquam jam diu, quod magis vellam evenire, (errans. evenit, quam quod modò ſenex intro ad nos venit ni ſolæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, ſciebam. Quid hoc autem eſt? *Py.* nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem. ubi obſecro eſt? *Pa.* me quærit hæc? *Py.* atque eccum video: adibo. Quid eſt, inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? *Py.* perii: (*Py.* rogitas? feſſa jam ſum miſera te ridendo. *Pa.* quid ita? nquam pol hominem ſtultiorem vidi, nec videbo. ah! (intus. n pote ſatis narrari, quos ludos præbueris etiam primo callidum & diſertum credidi homi- nem. (oportuit te? Quid? *Py.* illicone credere ea, quæ dixi, pœnitebat flagitii, te auctore quod feciſſet leſcens, ni miſerum inſuper etiam patri indica- res? (vidit n quid illi credis animi tum fuiſſe, ubi veſtem n eſſe eum induturn páter? quid? jam ſcis te periiſſe? Ehem, quid dixti, peſſuma? an mentita es? etiam rides? (nimium. ' lepidum tibi viſum eſt, ſcelus, nos irridere? *Py.* Siquidem iſtuc impune habueris. *Py.* verum *Pa.* reddam hercle. *Py.* credo: (nitare: in diem iſtuc, Parmeno, eſt fortaſſe, quod mi- jam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum nobilitas gitiis, & eundem indicas: uterque in te exempla edet. Nullus ſum. *Py.* hic pro illo munere tibi honos eſt habitus: abeo. (perii. Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodie

Py. *Nunquam Ædepol quicquam jucundius, quod magis mihi optarem accidere, unquam accidit, quàm quod modò ſenex Laches intrò domum ad nos venit, falſo exiſtimans filium ſuum eſſe conſtrictum. Soli mihi riſum præbuit, quæ cauſam, cur metueret, noveram.* Pa. *Quid autem hoc eſt, quod loquitur Pythias?* Py. *Nunc propter id prodeo foras, ut Parmenonem adeam & alloquar. ſed ubi quæſo eſt?* Pa. *An me quærit hæc?* Pa. *Atque ecce eum video: ad eum ibo.* Pa. *Quid eſt, inſana? quid tibi vis? quid tam effuſe rides? perſeverāſne ridere?* Py. *Riſu morior: delaſſata ſum miſera jam te deridendo.* Pa. *Quid ita?* Py. *Quæriſne? num ignoras? nunquam pol quenquam ineptiorem cognovi, nec cognoſcam. ab, nequeo ſatis verbis exponere quos riſus excitaveris intus in ædibus, atqui primo te cautum, intelligentem, & facundum eſſe exiſtimavi.* Pa. *Quid?* Py. *An ſtatim fidem adhibere dictis meis debuiſti? An te pœnitebat flagitium, quod te impulſore commiſiſſet adoleſcens Chærea, nimis lēve fuiſſe, niſi amplius miſerum illum patri proderes & deferres? Nam quomodo eum affectum fuiſſe putas, ubi ſe vidit à patre d'prehenſum eſſe, in illâ veſte eunuchi? quid eſt? ſciſne dete jam actum eſſe?* Pa. *Hem! quid dixiſti, deterrima? An men-*

cum mihi dixiſti Chæream à Chremete colligatum fuiſſe? etiam pergis ridere? Itane urbalepida exiſtimari voluiſti, ſceleſta, ſi nos ludibrio haberes? Py. *Valde hoc viſum eſt mihi lepi-*Pa. *Si quidem id inultum tuleris, tum demum id lepidum tibi videri dicas.* Py. *Quaſi vero de metuam.* Pa. *Par tibi hercle referam.* Py. *Credo: ſed in longam diem forte accidet illud, obis minitaris: tu jam pendens è trabe vapulabis, qui imprudentem adoleſcentem ſpectatum ignem flagitiis reddis, & eundem etiam prodis & denuncias: Uterque pater & filius, in te exercebunt, quæ ſint documento cæteris, ne delinquant.* Pa. *Perii.* Py. *Ejuſmodi bonos tibi marium defertur pro eunucho quem dono Thaïdi adduxiſti: Diſcedo.* Pa. *Egomet me indicans ibus meis, quaſi ſorex, accentu & ſtrepitu ſe prodens, mihi perniciem attuli.*

ANNOTATIONES.

Mihi ſola.] Vetuſte pro *ſoli*.

Quid eſt, inepta? quid tibi vis?] Conſpecto ſervo cœpit ancilla erumpere in riſum, adeo ut ſibi temperare non poſſet.

ACTUS V. SCENA VIII.

GNATHO. THRASO.

Gn. *Cur venimus huc, nunc cum Thaïs tibi irata eſt? quæ ibi ſpes eſt, quod conſilium ut venias? Quod cœptum tuum eſt Thraſo?* Th. *Ut Thaïdi me dedam victus, & faciam quæcumque imperabit.* Gn. *Quid eſt?* Th. *Quare minus ſerviam Thaïdi, quam Hercules ſervivit Omphalæ?* Gn. *Exemplum mihi gratum eſt. Utinam tibi videam demulceri calceamento caput. Sed quid? fores ejus ſtrepuere. Quid autem hoc eſt mali! Hunc ego nunquam conſpexeram; & nunc hic, quidnam celerans binc exſilit?*

Gn. QUID nunc? qua ſpe, aut quo conſilio h
imus? quid inceptas, Thraſo?
Th. Egone? ut Thaïdi me dedam, & faciam q
jubeat. *Gn.* quid eſt?
Th. Qui minus huic, quam Hercules ſervi
Omphalæ? *Gn.* exemplum placet.
Utinam tibi commitigari videam ſandalio caput.
Sed quid? fores crepuere ab ea. quid autem
eſt mali?
Hunc ego nunquam videram etiam: quidnam p
perans hinc profilit?

ANNOTATIONES.

3 *Quam Hercules ſervivit Omphalæ?*] Omphales Lydiæ Reginæ amore captus Hercules eò ſe demiſit, ut leonis exuvium, clavamque & arma ipſi geſtanda concederet: ipſe vero muliebri habitu inter virgines neret.

4 *Commitigari videam ſandalio caput.*] Sandalium eſt calceamentum muliebre, quo Omphale Herculem, ſi penſum in lanificio no ſolviſſet, cædere ſolebat.

5 *Quid autem eſt hoc mali?*] Eunuchi bitu Chærea, ſed virili confidentia prof domo Thaïdis, & militem velut novi terret aſpectu.

ACTUS V. SCENA IX.

CHÆREA. PARMENO. PHÆDRIA. GNAT THRASO.

Ch. *O populares viri, ô cives, ecquis hodie extat me beatior? Nemo unus per Herculem: nam in me omnino Dii ſpecimen dederunt ſuæ poteſtatis, cui tam ſubito tot ſimul & cumulate bona contigerunt.* Pa. *Quamobrem hic lætitia exultat?* Ch. *O Parmeno mi, ô omnium mearum voluptatum inventor, inceptor perfector, ſciſne quibus abundo gaudiis? Sciſne Pamphilam meam agnitam fuiſſe civem Atticam?* Pa. *Inaudivi.* Ch. *Sciſne promiſſam mihi in uxorem?* Pa. *Bene, ita me Dii ament, factum.* Gn. *Audiſne, Thraſo, quid ille dicit?* Ch. *Tum autem gaudeo, Phædriæ*

Ch. O Populares, ecquis me vivit hodie fo
natior?
Nemo hercle quiſquam: nam in me plane Di
teſtatem ſuam
Omnem oſtendêre, cui tam ſubito tot con
rint commoda.
Pa. Quid hic lætus eſt? *Ch.* ô Parmeno m
mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector, ſcin' me in q
fim gaudiis?
Scis Pamphilam meam inventam civem? *Pa*
divi. *Ch.* ſcis ſponſam mihi?
Pa. Bene, ita me Dî ament, factum. *Gn.* a
tu illum quid ait? *Ch.* tum autem Phæ

fratri, gaudeo, amorem eſſe omnem in tranquillo: una eſt domus:
is patri ſe commendavit: in clientelam & fidem
is dedit ſe. *Pa.* fratris igitur Thaïs tota eſt. *Ch.* ſcilicet.
Jam hoc aliud eſt, quod gaudeamus; miles pellitur foras.
Tum tu, frater ubi ubi eſt, fac quam primum
c audiat. *Pa.* viſam domi.
Nunquid, Gnatho, dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim? *Gn.* ſine
o opinor. *Ch.* quid commemorem primum, aut quem laudem maxume?
nne, qui mihi dedit conſilium ut facerem; an me, qui id auſu' ſim
ere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
tot res, tantas, tam opportune in unum concluſit diem? an
patris feſtivitatem & facilitatem? ô Juppiter, obſecro hæc nobis bona. *Ph.* Dî voſtram fidem! incredibilia
eno modò quæ narravit? ſed ubi eſt frater? *Ch.* præſto eſt. *Ph.* gaudeo.
Satis credo. nihil eſt Thaïde hac, frater, tua dignius
ametur: ita noſtræ eſt omni fautrix familiæ. *Ph.* hui mihi
laudas? *Th.* perii; quanto, ſpei eſt minu', tanto magis amo.
cro, Gnatho, in te ſpes eſt. *Gn.* quid vis faciam? *Th.* perfice hoc,
bus, pretio, ut hæream aliqua in parte tamen apud Thaïdem.
Difficile eſt. *Th.* ſi quid collibuit, novi te. hoc ſi effeceris,
ivis donum & præmium à me optato, id optatum feres.
Itane? *Th.* ſic erit. *Gn.* hoc ſi efficio, poſtulo ut tua mihi domus
præſente, abſente, pateat; invocato ut ſit locus
er. *Th.* do fidem ita futurum. *Gn.* accingar. *Ph.* quem hic ego audio?

fratri meo omnem amorem ex toto acquiſitum eſſe ſine metu cujuſquam rivalis: una eſt familia: Thaïs ſe patri commendavit: ſe in clientelam & fidem nobis dedit. Pa. *Fratris tui igitur Thaïs tota eſt in poteſtate.* Ch. *Omnino.* Pa. *Jam alia inſuper nobis cauſa gaudii; Thraſo excluditur à Thaïde.* Ch. *Tu, Parmeno, da operam ut Phædria frater ubicumque ſit, hæc reſciat.* Pa. *Viſam domum, num is forte ibi ſit.* Th. *Nunquid, Gnatho, dubitas me periiſſe?* Gn. *Non dubito; imò, certò credo.* Ch. *Quid primum memorem, aut quem laudibus extollam? illum ne, qui mihi ſuaſit, ut facinus exequerer? an me, qui auſus fuerim illud aggredi? an partem laudis tribuam fortunæ quæ direxit? quæ tot, tantaſque res opportune uno abſoivit die? an mei patris humanitatem & comitatem? O Jupiter, fac precor ut perpetua ſint nobis hæc bona.* Ph. *Dii veſtram fidem! quæ modo Parmeno incredibilia commemoravit? Sed ubi eſt frater?* Ch. *Præſto eſt; hic præſens eſt.* Ph. *Lætor.* Ch. *Vere credo. nulla eſt mulier, tua illa Thaïde dignior, quæ ametur, frater: ita favet noſtræ omni familiæ.* Ph. *Mihi verò illam laudas, qui hanc amo & quanti ſit ſcio?* Th. *Occidi; quanto minus ſpei reſtat, tantò magis amore ardeo. Obteſtor te, Gnatho, omnem ſpem in te poſui.* Gn. *Quid vis faciam?* Th. *Perfice precibus, pretio, ut mihi aliquis locus tandem reſtet certus in amore Thaïdis.* Gn. *Difficillime id fieri poteſt.* Th. *Novi ingenium tuum; ſi tibi quid placet, id facile efficis. ſi hoc mihi adeptus fueris, cujuſvis præmii optionem tibi do. Opta, optatum à me accipies.* Gn. *Itane ais?* Th. *Aio. hoc efficio, poſtulo ut tuæ domus mihi ſemper fores apertæ ſint, ſive adſis, ſive abſis; ut tuæ mihi ſemper locus aliquis relinquatur vacuus, etſi non invitatus fuerim.* Th. *Polliceor, meamque fidem obligo, hoc ita fore, ut petis.* Gn. *Aggrediar.* Ph. *Quem hic ego audio?*

O Thraſo, tune hic es? Th. *Salve eſſote.* Ph. *Tu fortaſſe ignoras, quæ hîc facta fuerint.* Thr. *Minime ignoro.* Ph. *Cur ergo in his urbis partibus te conſpectui meo offers? cur non hinc abis?* Th. *Vobis confiſus hic adſum.* Ph. *Scis quam conſidere debeas? Miles, denuncio tibi, ſi poſthac te unquam in hac platea forte obvium habuero; nihil cauſæ erit quod dicas mihi, Quendam alium quærebam, aut iter mihi hâc fuit: illicò peribis.* Gn. *Eja, non ſic convenit facere.* Ph. *Satis hoc ſufficiat dictum tibi fuiſſe.* Gn. *Non vos cognoſco tam ſuperbos eſſe.* Ph. *Sic fiet.* Gn. *Prius audite quæ breviter dicam: hæc ubi dixero, ſi grata fuerint, facite.* Ph. *Audiamus.* Gn. *Tu abſcede paululùm iſthuc, Thraſo. Primum hoc vos rogo, ut mihi credatis, quicquid in hac re facio, me in primis mei gratia id facere: verum ſi idem quoque vobis utile eſt; ſtultitia eſt, ſi id non faciatis.* Ph. *Quidnam hoc eſt?* Gn. *Ego, ut competitorem militem in amore tibi eſſe patiaris, Phædria, tibi expedire arbitror.* Ph. *Hem! ut competitorem patiar?* Gn. *Cogita modo, Phædria: tu, mehercule cum Thaïde lautè & ſumptuoſe convivaris; nam etiam delicatis & amplis conviviis delectari ſoles. Quod verò ei des, parum tibi eſt; & neceſſe eſt multum aliunde lucrari Thaïdem, ut tuo amori ſatisfaciat, nulloque pretio hoc tibi conſtet. Ad hæc autem omnia, nemo eſt magis idoneus nec magis utilis tibi, quam hic Thraſo. principiò multum largiri poteſt, & nemo eſt qui dat largius. Stolidus eſt, illepidus, ignavus, ſomno dies noctesq; mersus eſt: neque timendum eſt, ne à muliere magis quam tu, ametur: facile illum expulerris documque libebit.* Ph. *Quid nobis agendum eſt?* Gn. *Inſuper hoc quoque, quod ego præ exiſtimo;*

O Thraſo! *Th.* ſalvete. *Ph.* tu fortaſſe q
facta hîc ſient
Neſcis. *Th.* ſcio. *Ph.* cur te ergo in his ego c
ſpicor regionibus?
Th. Vobis fretus. *Ph.* ſcin' quam fretus? mi
edico tibi,
Si in platea hac te offendero poſt unquam, q
dicas mihi
Alium quærebam, iter hac habui: periiſti.
eja, haud ſic decet.
Ph. Dictum eſt. *Gn.* non cognoſco voſtrum
ſuperbum. *Ph.* ſic erit.
Gn. Prius audite paucis: quod cum dixero,
placuerit,
Facitote. *Ph.* audiamus. *Gn.* tu concede paul
iſtuc, Thraſo.
Principio ego vos ambos credere hoc mî vehem
ter velim,
Me hujus quidquid faciam, id facere maxu
cauſſa mea:
Verum idem ſi vobis prodeſt, vos non facere
ſcitia eſt.
Ph. Quid id eſt? *Gn.* militem ego rivalem rec
endum cenſeo. *Ph.* hem!
Recipiendum! *Gn.* cogita modo: tu hercle
illa, Phædria,
Et libenter vivis (etenim bene libenter vi
Et quod des paulum, & neceſſe eſt multum
pere Thaïdem,
Ut tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſu
tuo. ad
Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex
Nemo eſt. principio & habet quod det, & da
mo largius.
Fatuus eſt, inſulſus, tardus, ſtertit noc
& dies:
Neque tu iſtum metuas, ne amet mulier: p
facile ubi velis.
Ph. Quid agimus? *Gn.* præterea hoc etiam,
ego vel primum puto;

ANNOTATIONES.

32 *In his regionibus?*] Gallicè, *En ces quartiers*, Ang. In theſe Parts. Nam urbs in regiones, regiones in vicos, vici in ædes diviſi ſunt.

38 *Tu concede paululum iſthuc, Thraſo*] facit Gnatho, ne miles ſe vituperari audia

Ac

pit homo nemo melius prorsùs, neque prolixius.
Mirum, ni illoc homine quoque pacto opus eſt. *Ch.* idem arbitror.
Recte facitis. unum etiam hoc vos oro, ut me in voſtrum gregem
piatis: ſatis diu hoc jam ſaxum volvo. *Ph.* recipimus.
Ac libenter. *Gn.* at ego pro iſtoc Phædria, & tu, Chærea,
c comedendum & deridendum vobis præbeo. *Ch.* placet.
Dignus eſt. *Gn.* Thraſo, ubi vis, accede. *Th.* obſecro te, quid agimus?
Quid? iſti te ignorabant: poſtquam eis mores oſtendi tuos,
ollaudavi ſecundum facta & virtutes tuas,
travi. *Th.* bene feciſti: gratiam habeo maxumam,
quam etiam ſui uſquam, quin me omnes amarent plurimum.
Dixin' ego vobis, in hoc eſſe Atticam elegantiam?
Nil præter promiſſum eſt. ite hac. vos valete, & plaudite.

nemo hominem convivio excipit liberalius, neque lautius & magnificentius. Ph. *Nimirum hoc homine omni modo nobis uſus eſt.* Ch. *Idem judico.* Gn. *Recte vobis proſpicitis. unum etiam eſt quod à vobis poſtulo, ut me in veſtram ſodalitatem admittatis: ſatis diu hunc lapidem molior: jamdiu id conor.* Ph. *Admittimus.* Ch. *Idque libenti animo facimus.* Gn. *At ego pro iſta gratia, Phædria, tuque, Chærea, hunc militem vobis comedendum & deridendum propino: hunc vobis trado, ut ejus ſumptibus lauta & copioſa convivia faciatis, eique ex ſolito illudatis.* Ch. *Gratum hoc nobis eſt.* Ph. *Dignus eſt Thraſo, qui ſic tractetur.* Gn. *Thraſo, quando libebit, accede.* Th. *Amabo, quid egiſti?* Gn. *Iſti ingenium tuum non cognoverant: poſtquam eis expoſui mores tuos, teque etiam laudibus extuli, prout facta tua & virtutes merentur, impetravi ab eis quod volebas.* Th. *Benitus es de me: gratiam habeo maximam. Numquam etiam ubicumque fui, ullus extitit, qui me amore non complecteretur.* Gn. *Nonne ita eſt, ut vobis dixi, Thraſonis eloquentiam eſſe planam?* Ph. *Nihil, Gnatho, omiſſum eſt à te, de Thraſonis virtutibus ſcilicet. ita hæc omnes.* *lete, & plaudite.* Calliopius recenſui.

ANNOTATIO.

Propino.] Græcus in conviviis mos fuit, præguſtandi vinum, priuſquam poculum alteri etur: unde προπίνειν & propinare dicuntur; propinantes autem ſublatum poculum oſtentanominantes cui erant illud tradituri.

P. TERENTI

CARTHAGINIENSIS AFRI

HEAUTONTIMORUMENO

Acta ludis Megalensibus, L. Cornelio Lentulo, & L. Valerio Fl Ædilibus Curulibus. Egit L. Ambivius Turpio. Modos fecit F cus Claudii. Græca est Menandru. Acta I. *tibiis Impari Deinde duabus dextris. Acta etiam* III. *M. Juventio & Ti. S pronio Coss. Anno ab urbe Condita* DXCI. *Ante Christum na* CLXI.

INTERPRETATIO EPIGRAPHE

HÆC fabula Græca Menandri Latina facta à Terentio, nomen Græcum retinuit ἑαυτὸν τιμωρούμενος, id est, *Seipsum puniens.* Acta est Ludis sacris Cybele magnæ Deorum matri. L. Cornelio Lentulo, L. Valerio Flacco, Ædilibus Curulibus. Egit Ambivius Turpio. Modos fecit Flaccus Claudii (Filius supple) Acta primum tibiis impar hoc est, dextra, & sinistra: deinde d dextris. Prior est modus Phrygius, alte dius, ut diximus. Quod cùm fiebat, a Scenæ solebat. M. M. C. *Mutantu cantici.* Acta etiam tertiò M. Juventi M. Sempronio Consulibus.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

CHREMES, senex. A χρέμπτεσθαι, screare, quòd senes scr soleant.

CLITIPHO, adolescens. A κλειτὸς, inclytus, & φᾶς, lux. q. d. clytum lumen.

SYRUS, servus. A patria Syria dictus.

MENEDEMUS, senex, Cliniæ pater. A μένος, robur, & δῆμ populus. q. d. Robur populi.

CLINIA, adolescens. A κλίνω, inclino. Vel à κλίνη, lectus n alis; nam Antiphilam uxorem duxit.

DROMO, servus. A δρόμος, cursus.

SOSTRATA, Chremetis uxor. A ζώζω, servo, ut quæ filiam poni jussam conservavit.

CHIS, meretrix. A βάκχος, propter ebrietatem vel inſaiam.

YGIA, ancilla. A patria nominata.

RIX.

IPHILA, ab ἀντὶ contra, & φίλη amica. Quaſi contra, & iciſſim amans.

ARGUMENTUM.

INIA juvenis, Menedemi filius, Antiphilam, Philteræ anus orinthiæ creditam filiam, perditè amare cœpit; quod ubi reſciter Menedemus, iniquo animo tulit; ita ut aſſiduis jurgiis mili- in Aſiam abire coëgerit; ſed poſtea facti vehementer pœnitens, emit, quem aſſidue exercens, ſenectutem miſeris modis excrucia- am, & ſupplicium abſenti filio ſuæ dabat ſævitiæ. Clinia vero es menſes revertitur; & clam patre, cujus duritiam verebatur, itiphonem Chremetis filium, ſodalem ſuum divertit, mittitque ac- m Antiphilam. Syrus ſervus Clitiphonis non tantum illam, ſed Bacchidem meretricem à Clitiphone amatam ſecum adducit. adoleſcentes Antiphilam eſſe, Cliniæ amicam, ſimulant; Anti- vero Bacchidis ſervam eſſe Chremeti perſuadent. Dum hæc ur, Soſtrata Chremetis uxor, Antiphilam ſuam eſſe filiam, ex , cum quo expoſita fuerat, cognovit, & gaudio exiliens omnem lefert ad virum Chremetem, qui repertam eſſe filiam ipſe quoque s eſt. Jam omnia in tranquillo erant, abſque Bacchide fuiſſet, itipho decem minas promiſerat, quæ quoquo modo ei conficiendæ ; ne aliqua ratione eam Chremes filii amicam eſſe reſciſceret. igitur ſuis technis hanc ſummam à Chremete, elicit. De- Antiphila Cliniæ in uxorem datur, Chremes Bacchidem à bone filio amari animadvertit: iraſcitur, minitatur, ſed Mene- & uxoris precibus delinitus ignoſcit Clitiphoni, & aliam dat ei n.

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

militiam proficiſci gnatum Cliniam,
mantem Antiphilam, compulit durus pater:
que ſeſe angebat, facti pœnitens.
t revorſu' eſt, clam patrem divortitur
itiphonem: is amabat ſcortum Bacchidem.
ccerſeret cupitam Antiphilam Clinia,
s Bacchis venit amica, ac ſervolæ

INTERPRETATIO.

Pater Menedemus juſto ſeverior Cliniam filium coëgit victum jurgiis, cum Antiphilam amaret, ad bellum ire, & ipſe Menedemus pœnitentia ductus talis duritiei, ſeipſum cruciabat in animo. Statim ut ipſe Clinia rediit mili- ente patre divertit, & ſe recipit apud Clitiphonem, Chremetis filium: is Clitipho captus re Bacchidis meretricis. Quum Clinia accerſitum miſiſſet Antiphilam, cujus videndæ in- derio flagrabat, Bacchis etiam venit cum Antiphila, quæ ſervili

Habi-

habitu induta est, quasi foret Bacchidis serva; id factum fuit, ut hanc rem patri suo occultaret Clitipho, ne ille animadverteret Bacchidem à se amari: hic Clitipho à Chremete extorquet pro Bacchide amica decem minas, arte, & astutia Syri servi: Antiphila reperitur soror Clitiphonis, & filia Chremetis. Clinia hanc duxit uxorem; Clitipho aliam accipit, dimissâ Bac

Habitum gerens Antiphila; factum id, quo pat
Suum celaret Clitipho: hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à sene:
Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

ANNOTATIO.

Decem minas.] Scriptores Latini pariter & Græci drachma & denario promiscue utuntur: denarius autem Romanus valet sex assibus nostris Turonensibus, ut drachma Attica. Mina Attica habet centum drachmas: igitur minæ Atticæ valent 100 Coronatis sive trecentis libris Turonensibus: nam decem coronatis æquivalet.

PROLOGUS.

Ne quis vestrum, qui auditis, miretur, cur Terentius noster poëta mihi seni dederit officium recitandi prologi, quod solet fieri ab adolescentibus: causam primum vobis aperiam: deinde enarrabo, quare in scenam prodierim. Ego sum hodie recitaturus hanc comœdiam integram, nominatam Heautontimorumenon, translatam ex integra Græca Menandri comœdia, quæ facta est duplex (nimirum quia in hac comœdia duo sunt filiifamilias amatores, duæ amicæ, duo senes, duo servi, quæ omnia in Menandro erant simplicia) ex simplici argumento, quod præbuit Menedemus se labore & dolore macerans. Indicavi esse ex Græca traductam, & quo nomine vocaretur: Nunc nisi arbitrarer plerosque vestrûm hîc adesse, scire, qui composuerit, & cujus auctoris ea sit, id significarem. Nunc brevi mone dicam, quamobrem has partes agendi apud vos susceperim; & hanc orationem recitandi didicerim. Poëta Terentius voluit me Oratoris officio fungi, ut hunc defenderem ab adversariorum & ab eorum insectationibus vestra protectione tutus esset, non prologi præfationem agentis. Hoc poëta voluit, ut oratâ ejus causâ, judicaretis inter ipsum, & adversarios, neque recitaret pro se, vobis exhibuit. Sed hic actor (ego nempe qui ago, recito hanc comœdiam) tum ornatu loquendi, & suavitate pronuntiandi consequetur;

NE cui sit vostrum mirum, cur parteis se
Poëta dederit, quæ sunt adolescentium
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloqui
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie sum acturus Heautontimorumenon:
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Novam esse ostendi, & quæ esset: nunc,
scripserit,
Et cuja Græca sit, ni partem maxumam
Existimarem scire vostrum, id dicerem.
Nunc, quam ob rem has parteis didicerim,
cis dabo:
Oratorem voluit esse me, non prologum:
Vestrum judicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,

ANNOTATIONES.

11 *Oratorem voluit esse me.*] Id est, oratione à vobis petere, ut ne plus possit oratio iniquorum quàm bonorum, ut æqui fitis, ut crescendi copiam faciatis iis qui novas exhibent comœdias; æquo animo adsitis, ut liceat per silentium statariam agere comœdiam.

Non Prologum:] Orator est, cui causa defendenda datur: talem se esse, actor hujus comœdiæ declarat; non prologi recitatorem, qui argumentum narret, sed qui pro Terentio, causam apud spectatores dicat, adversus rumores à Lucio Lavinio malevolo, cæterisque fautoribus contra poëtam sparsos.

13 *Sed hic actor tantum poterit à fa*
Commendatio est sumpta à personis ac
poëtæ: & hic esse sensus videtur;
poëtæ inventio in hac comœdia fit a
artificiosa, & oratio commodè excogi
nihil aptius & facundius esse possit; a
men ita eleganter eam pronunciatione,
& gestu corporis exprimet, ut eam gra
insignem magis efficiat.

um ille potuit cogitare commodè
rationem hanc ſcripſit, quam dicturu' ſum.
quod rumores diſtulerunt malevoli,
s contaminaſſe Græcas, dum facit
s Latinas: factum hic eſſe id non negat,
ſe id pigere, & deinde facturum autumat.
bonorum exemplum: quo exemplo ſibi
id facere, quod illi fecerunt, putat.
quod malevolus vetus poëta dictitat,
te ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
im ingenio fretum, haud naturâ ſuâ:
ium voſtrum, voſtra exiſtimatio
t: quem ob rem omnes vos oratos volo,
us iniquûm poſſit quàm æquûm oratio.
, æqui ſitis: date creſcendi copiam
rum qui ſpectandi faciunt copiam
itiis: ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
uper fecit ſervo currenti in via
ſe populum: cur inſano ſerviat?
ius peccatis plura dicet, cum dabit
novas, niſi finem maledictis facit.
æquo animo: date proteſtatem mihi,
am agere ut liceat per ſilentium:
mper ſervos currens, iratus ſenex,
paraſitus, ſycophanta autem impudens,
s leno, aſſidue agendi ſint mihi
ore ſummo, cum labore maxumo.

quantum poëta valuit aptè invenire (id eſt, actor ſtudebit pronuntiatione ſua vobis placere, ſicut poëta ſua commoda inventione, & artificio argumenti) qui compoſuit hanc orationem quam ſum pronuntiaturus. Nam quod invidi divulgaverunt ſermones, ipſum poëtam Terentium maculaſſe & corrupiſſe multas comœdias Græcas, quando fecit paucas Latinas: hic non inficiatur à ſe factum eſſe, (ut ex multis Græcis, paucæ componerentur Latinæ) ſequenon pœnitere affirmat, & ſe deinde itidem facturum opinatur. habet enim auctores bonos, Nævium, Plautum, & cæteros poëtas comicos. Quâ imitatione putat ſibi licere idem facere, quod illi fecerunt. Tum deinde quantum ad id pertinet quod vetus poëta ille L. Livinius malignus ſuis detractionibus jactitat, Terentium animum appuliſſe ſubitò ad ſtudium Muſarum & ad ſcribendas comœdias, confiſum potius ingenio & induſtria ſuorum familiarium Scipionis & Lælii, quam ſuâ naturâ & arte: in hoc veſtrum ju-

& veſtra ſententia pondus & auctoritatem habebit: quapropter oro vos omnes, ne ſermo inibulas valeat, quàm ſermo bonorum & juſtorum. Curate, ut ex æquitate veſtra hanc rem arbi. Facite poteſtatem ut augeatur, & incrementum capiat eorum fama & favor, qui dant cofacultatem ſpectandi novas fabulas comicas, nullis erroribus & vitiis inquinatas: Ne Laputet hæc dici ſui causâ, cùm non ita multò antebac fecit in ſuo poëmate, ut populus decedelocum daret ſervo fatuo diſcurrenti per plateam contra decorum: quaſi vero populus obſequi e debeat mancipio dementi? De Lavinii erroribus poëta pluribus aget, quando edet alias abulas, niſi finem imponit detrectationibus, & dictis contumelioſis. Attenti eſtote & favete acidâ & quietâ: concedite ut uſque ad exitum cum ſilentio veſtro poſſim recitare hanc comœtariam, quæ motus non habet, neque turbas: ne ſemper ſervus feſtinans, ſenex ira motus, e vorax, calumniator impudens, leno pecuniæ avidus mihi, qui ſenex ſum, & quietem quæro, int repræſentandi cum vociferatione magnâ, & defatigatione. O vos ſpectatores! mei causâ eſtam eſſe cauſam, cur petam, ut vos cum ſilentio attenti ſitis, & ut in agendo aliqua parte ablever; ne mihi ſemper exhibendi ſint, vel ſervus currens, vel ſenex iratus, vel paraſitus el calumniator impudens, vel leno avarus.

ANNOTATIONES.

ui nuper fecit ſervo currenti.] Lavinitringit, qui in quadam comœdia ſerrentem, & diſcurrentem per vicos exe, & populum illius impetui cedentem: tra decorum eſt, diſconveniens comœnimis tragicum, furentes in ſcenam coducere.

36 *Statariam agere.*] Romana comœdia etiam dividitur in ſtatariam, motoriam, & mixtam: in primâ res ſunt quietiores; in alterâ magis turbulentæ; in tertiâ utrumque concurrit. Motoria eſt Amphitryo Plauti; Stataria ejuſdem Ciſtellaria; mixta Eunuchus Terentii. Hanc comœdiam Poëta ait eſſe Statariam.

Mea

Nam poëtæ qui novas comœdias nunc faciunt, nullam mei servi, veteris actoris rationem habent, & difficiliores ut agam comœdias mihi mandant. Si qua comœdia hujusmodi est, ut in ea recitanda multum laboris exigatur; ad me venitur, ut eam agam: sin facilis est actu, si non motoria est, sed stataria, aliis actoribus mandatur agenda. In hac stataria comœdia sermo est nitidus, & purus; periculum facite, tam in comœdiis lenibus, quam laboriosis; tam in stataris, quam motoriis, quæ sint ingenii mei vires in utrisque recitandis. Si quidem nunquam caro pretio artem æstimavi, & mihi putavi hoc lucrum ingens esse, vestris commodis inservire & prospicem emplum in me proponite, & ita mihi favete, ut juvenes actores prodituri vobis potius, qu obiectationem afferre conentur, & potius gratiæ vestræ demerendæ, quam quæstus sui caus comitam exerceant.

Mea causa, causam hanc justam esse, anim
inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui scribunt, nihil parcunt
Si qua laboriosa est, ad me curritur:
Sin levis est, ad alium mox defertur gregem.
In hac est pura oratio; experimini,
In utramque partem ingenium quid possit m
Si nunquam avare pretium statui arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi m
mum,
Quam maxume servire vostris commodis;
Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant potius, quam sibi.

ANNOTATIO.

41 *Mea causa.*] Actor postulat, ut ejus opera inserviat potius agendis comœdiis st quàm motoriis, cùm actor ipse sit senex, cui parci debeat.

ACTUS I. SCENA I.

CHREMES. MENEDEMUS.

Ch. Quanquam hæc notitia admodum nova inter nos est, indenata, quod prædium in hac vicinia emisti, nec ulla certe prior causa alia est ejus notitiæ; cæterum vel virtus tua, vel vicinitas, quod non in extremâ parte amicitiæ pono, me inducit, ut te familiariter & liberè moneam, te mihi videri contra senilem tuam ætatem gerere, & præter quàm utilitas tua suadet. Nam proh Deorum atque hominum fidem! quid vis, aut quid petis? expleviſti annum sexagesimum, aut eum excedis, ut conjecto: nemo possidet agrum fertiliorem, neque pluris æstimatum in confinibus: neque plura mancipia, quàm tu, habet: tamen tu ipse illorum officia facis, animo tam attento, quasi nullos habeas. Nunquam tam mane exeo, neque redeo domum serò, ut non videam te palâ, aut alio ferramento terram eruere in agro tuo,

Ch. QUanquam hæc inter nos nupera n
admodum est,
Inde adeo quod agrum in proxumo hîc mercat
Nec rei fere sane amplius quidquam fuit;
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit, ut te audacter moneam & familiarite
Quod mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præterquàm res te adhortatur tua,
Nam pro Deûm atque hominum fidem! qu
tibi?
Quid quæris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio: agrum in his regio
Meliorem, neque pretii majoris nemo habet:
Servos complures: proinde quasi nemo siet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam v
Domum revertor, quin te in fundo conspicer

F

, aut arare, aut aliquid ferre: denique
n remittis tempus, neque te reſpicis.
on voluptati tibi eſſe, ſatis certò ſcio.
m me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
n opere faciundo operæ conſumis tuæ,
as in illis exercendis, plus agas.
Chreme, tantumne ab re tua eſt otii tibi,
ut cures, eaque nihil quæ ad te attinent?
omo ſum: humani nihil à me alienum puto.
e monere hoc, vel percontari puta:
n eſt, ego ut faciam; non, ut deterream.
Mihi ſic eſt uſus: tibi ut opus eſt facto, face.
n cuiquam eſt uſus homini, ſe ut cruciet?
Me, mihi.
quid laboris eſt, nollem: ſed iſtud quid
ali eſt?
, quid de tantum meruiſti? *Me.* heu, hoi!
e lacryma, atque iſtuc, quicquid eſt, fac me
ſciam.
ce: ne verere: crede, inquam, mihi:
onſolando, aut conſilio, aut re juvero.
cire hoc vis? *Ch.* hac cauſſa equidem, qua
ixi tibi.
Dicetur. *Ch.* at iſtos raſtros interea tamen
e: ne labora. *Me.* minime. *Ch.* quam rem
gis?
ine me, vacivom tempus ne quod duim mihi
s. *Ch.* non ſinam, inquam. *Me.* ah, non
quom facis.
lui, tam graveis hos, quæſo? *Me.* Sic meri-
m eſt meum.
unc loquere. *Me.* Filium unicum adoleſcen-
lum
: ah! quid dixi habere me? imo habui,
hreme:
habeam, nec ne, incertum eſt. *Ch.* quid ita
uc? *Me.* ſcies:
Corintho hîc advena anus paupercula.

aut arando laborare, aut aliquod onus gerere: denique nullum relaxas tempus, quin ſemper te fatiges, nec tuæ partis valetudini. Pro certo compertum habeo hæc ad delectationem tuam non fieri. At enim dices; tædet me operis, quod fit hîc à ſervis meis, qui nimis ceſſare ſolent; ideò operi manum libet admovere: at ſi ſumas id laboris, quod perdis operando in agro, in illis incitandis ad opus faciendum; magis utilitati tuæ proſpicias. Me. *O Chreme! tantum tibi vacat à tuis negotiis, ut de alienis ſollicitus ſis; & præſertim de his quæ nihil ad te ſpectant?* Ch. *Ego me hominem eſſe cognoſco: nihil quod ad hominem pertinet, ad me non pertinere arbitror. Vel monendi causâ, vel inquirendi, me hæc tibi dicere puta: inquirendi causâ, ut ſi hoc quod facis rectum eſt, ego quoque ſic faciam; monendi causâ, ut ſi rectum non eſt, id facere tibi diſſuadeam.* Me. *Utile eſt mihi ſic facere: tu facito ut tibi opus eſſe putas.* Ch. *An utile eſt cuiquam homini, ut ſe torqueat, & affligat?* Me. *Mihi id utile eſt.* Ch. *Si quis labor eſſet neceſſarius, nollem te reprehendere: ſed quod infortunium eſt iſthuc quod pateris? obſecro, quid tam male de te meruiſti, ut te tam perdite affligas?* Me. *Eheu me miſerum!* Ch. *Noli flere; fac ut ſciam iſtud quidquid eſt. noli celare: ne time: mihi fidem habe: levabo te hac moleſtia, aut conſolationem dando, aut conſulendo, aut reipſa tibi ope-*

ndo. Me. *Vis ſcire quid hoc eſt?* Ch. *Ita certe volo, propter hanc cauſam, quam tibi dixi, ut te juvem.* Me. *Dicitur tibi.* Ch. *At interim, dum dices, depone iſtos raſtros.* Me. *Mi- depoſiturus.* Ch. *Ne laborare pergas, quid agis te ita macerando?* Me. *Patere me laborare, n tempore, labore me exerceam.* Ch. *Non patiar, inquam.* Me. *Ah! inique agis, qui anti impedimento ſis,* Ch. *Hui! obſecro, tam ponderoſos portas hos raſtros?* Me. *Pœna, s ſum, ſic poſtulat.* Ch. *Nunc explica cauſam, cur te crucias.* Me. *Eſt mihi filius unicus ulus: Ab! quid dixi, mihi eſſe, ô Chreme? ſed fuit mihi antehac: nunc utrum ſit, necne, .* Ch. *Cur iſtud ita eſt, ut nunc non habeas filium?* Me. *Audies: vetula, egona, pere- Corintho urbe Achaiæ, habit in hoc oppido.*

ANNOTATIO.

20 *At enim dices.*] Anthypophora; reſponſio ad ea quæ objici poſſent.

Ejus

Ille filius meus captus eſt amore nimis vehementi filiæ hujus vetulæ, adeò ut fere jam haberet eam pro uxore: fecit hæc omnia, me neſciente. Ubi id cognovi, repente cœpi tractare animum filii mei ægrum amore inhumane & inclementer, neque ut debui; ſed objurgabam eum quotidie violenter & more communi patrum. Hem! dicebam; an credis tibi permitti hujuſmodi, quæ facis, longiori tempore facere, me vivente, videlicet ut habeas amicam vice uxoris? Falleris opinione tua, ſi putas tibi hæc per me licere, nec meam noſti voluntatem, Clinia. Ego volo te nominari filium meum, interea dum facies officium, quod te decet: at ſi talem non te præſtas, ego excogitabo id, quod honeſtum & æquum eſt me agere contra te. Certe iſtud, quod facis, ex nulla cauſa naſcitur, præterquam ex deſidia & nimia ceſſatione. Ego cum eſſem eâ ætate, qua tu es, non indulgebam amori, ſed diſceſſi ex patria in Aſiam, quia pauper eram, atque ibi mihi acquiſivi armis pariter divitias & laudem. Tandem res eò planè deducta eſt: adoleſcentulus defatigatus fuit aſſiduas objurgationes audiendo, & eadem verba gravia & probra. Exiſtimavit me ea quæ decent intelligere melius, & certius conſulere, quæ è re ſuâ eſſent, quam is ipſe, propter ætatem meam. Profectus eſt in Aſiam ad Regem Perſarum, ut ei militaret. Ch. *Quid ais?* Me. *Abiit, me inſcio; abſens eſt jam per tres menſes.* Ch. *Ambo eſtis culpandi: quamvis tui propoſitum animi verecundi eſt indicium, imo fortis & ſtrenui.* Me. *Poſtquam cognovi eum diſceſſiſſe, qui id ſciebant, domum redeo triſtis, atque animo penitus commoto, & præ animi dolore. ſedeo: ſervi celeriter ad me accedunt: educunt pedibus calceamenta alios properare, parare lectulos diſcubitorios, cœnam curare: quiſque pro virili ſua parte diligenter, ut mibi mitigarent hanc triſtitiam. Poſtquam vidi, quæ ſervi faciebant, cœpi; hem! tot ſervi ſunt anxii mei ſolius gratiâ, ut mihi ſoli ſatisfaciant, & morem gerant æquum eſt, ut tot ancillæ veſtibus me induant? ut ego tantas impenſas ſolus domi*

Ejus filiam ille amare cœpit perdite,
Prope jam ut pro uxore haberet: hæc clam omnia.
Ubi rem reſcivi, cœpi non humanitus,
Neque ut ægrotum animum decuit adoleſcentem
Tractare; ſed vi & via pervolgata patrum.
Quotidie accuſabam: hem! tibine hæc diutius
Licere ſperas facere, me vivo patre,
Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco?
Erras, ſi id credis, & me ignoras, Clinia.
Ego te meum eſſe dici trantiſper volo,
Dum, quod te dignum eſt, facies: ſed, ſi id facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, inveniam.
Nulla adeo ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio.
Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Aſiam abii hinc propter pauperiem, atque
Simul rem & gloriam armis belli repperi.
Poſtremò adeo res rediit: adoleſcentulus
Sæpe eadem, & graviter, audiendo victus eſt.
Ætate me putavit & ſapientia
Plus ſcire & providere, quam ſe ipſum ſibi.
In Aſiam ad regem militatum abiit, Chreme.
Ch. Quid ais? *Me.* clam me profectus, tres treis abeſt.
Ch. Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tuum
Animi eſt prudentis ſignum, & non inſtrenui.
Me. Ubi comperi ex iis, qui ei fuere conſcii,
Domum revortor mœſtus, atque animo fero
Perturbato, atque incerto præ ægritudine.
Adſido: accurrunt ſervi: ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cœnam apparare: pro ſe quiſque ſedulò
Faciebat, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Ubi video hæc, cœpi cogitare; hem! tot
Solius ſolliciti ſunt cauſsâ, ut me unum exp
Ancillæ tot me veſtiant? ſumptus domi

ANNOTATIONES.

66 *Quid ais?*] Admirantis potius quam interrogantis.

72 *Soccos.*] Socci ſunt calceamenta humilia, quibus maxime utebantur Comici. Cothurni proprii Tragœdorum, alii

s ego ſolus faciam? ſed gnatum unicum,
pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
illa ætas magis ad hæc utenda idonea eſt,
m hinc ejeci miſerum injuſtitiâ meâ.
quidem me dignum quovis deputem,
iciam; nam uſq; dum ille vitam illam colet
n, carens patria ob meas injurias,
uſque illi de me ſupplicium dabo,
ns, quærens, parcens, illi ſerviens.
io prorſus; nihil relinquo in ædibus,
as, nec veſtimentum: conraſi omnia.
as, ſervos, niſi eos, qui opere ruſtico
ndo facile victum exercerent ſuum,
s produxi ac vendidi: inſcripſi illico
: mercedem quaſi talenta ad quindecim
: agrum hunc mercatus ſum: hîc me ex-
rceo.
vi, tantiſper me minus injuriæ,
ne, meo gnato facere, dum fiam miſer;
nihi fas eſſe ulla me voluptate hîc frui,
bi ille huc ſalvos redierit meus particeps.
ngenio te eſſe in liberos leni puto, &
obſequentem, ſi quis recte aut commode
aret. Verum neque tu illum ſatis noveras,
e ille; hoc ubi fit, ibi non vere vivitur.
um nunquam oſtendiſti quanti penderes,
bi ille eſt credere auſus quæ eſt æquom patri.
ſi eſſet factum, hæc nunquam eveniſſent
bi.
ta res eſt, fateor: peccatum à me maxumum
ſt.
Menedeme, at porro recte ſpero, & illum tibi
n affuturum eſſe hîc confido propediem.
Utinam ita Dî faxint. *Ch.* facient: nunc, ſi
ommodum eſt,

faciam? ego, inquam, qui expuli meis ædibus unicum filium Clineam, miſere afflictum injuria, quem conveniebat uti æqualiter his ſumptibus & ſervis, aut etiam magis; quod ætas juvenilis ad utendum his eſt aptior. Certe exiſtimem me quavis pœna dignum eſſe, ſi his bonis ſolus utar; nam quandiu filius deget vitam illam ærumnoſam, exul à patria propter meas contumelias, interea tamdiu dabo illi aſſiduè pœnas, conficiens me ærumnis, acquirens laborioſe, parcens vitæ & genio, ſerviens illi in colendo agro. Facio omnino ut deliberavi; Nihil domi meæ reliqui, vas nec veſtimentum: omnem collegi ſupellectilem. venales propoſui, ac vendidi omnes ancillas, ſervos, præter eos qui bene collocarent operam, & demererentur impenſas ſuas in rure exercendo: proſcripſi protinus domum venalem pretio, apponens inſcriptionem ad fores: comparavi prope quindecim talenta: hunc emi fundum: fatigo me in hoc agro. O Chreme! judicavi me minus iniquum eſſe, & injurium in filium, interea dum in miſeria verſabor; nec mihi licere hîc aliquam voluptatem capere, niſi poſtquam filius meus, hæres, & bonorum particeps huc reverſus fuerit incolumis. Ch. *Puto te eſſe natura miti in liberos, & filium eſſe obſequentem, ſi eo ageret leniter & convenienter; ſed tu nec ſatis exploraveras ejus ingenium, nec perſpexerat; Non vivitur ibi recte & quiete, ubi mores invicem ignoti ſunt. Tu indicaſti, quanti eum æſtimares, & ille veritus eſt tibi committere conſilia, quæ ſi patri communicare filium. quod ſi factum eſſet, hæ moleſtiæ nunquam tibi contigiſſent. modo, quò dicis, res ſe habet, confiteor: graviſſimè erravi.* Ch. *At, ô Menedeme! ro & credo illum brevi ſalvum & bene valentem ad te venturum.* Me. *Utinam ita ant.* Ch. *Efficient, ut filium recuperes: Nunc, ſi tibi eſt opportunum,*

ANNOTATIONES.

indecim Talenta coëgi:] Talentum apud ſes erat pecuniæ ſumma, valens ſex-ronatis Gallicis; eratque duplex, mi-najus. De minore Talento Attico, quod minas continebat, hic agitur. Majus t 80 minas. *Coëgi*, id eſt, in unum re-de coactiones argentariæ ſunt collecti-niarum, & Coactores, *des Receveurs rs.* Quindecim Talenta conficiunt ſum-rem millium Coronatorum Gallicorum.

98 *Meus particeps.*] Id eſt hæres meus. Juſtinianus Imperator in Inſtitutionibus juris Lib. II. tit. 19. ſic ait; *Sed ſui quidem hæredes appellantur; quia domeſtici hæredes ſunt, & vivo quoque patre, quodammodo domini exiſtimantur.* Unde paſſim ſervi in comœdiis filios dominorum heros minores vocant, & ſervus Abraham Iſaacum dominum ſuum appellat. cap. xxiv. Geneſ. verſ. 65.

Dionyſia

& gratum, volo venias hodie apud me ; Bacchanalia hîc celebrantur. Me. *Non poſſum.* Ch. *Cur non ? Aliquantum, quæſo, tuos remitte labores. Clinia filius tuus etiam abſens idem precatur.* Me. *non decet nunc me ceſſare à labore, qui illum laborare coëgerim.* Ch. *Itane decreviſti ?* Me. *Ita.* Ch. *Sis valens & ſanus.* Me *Tu quoque, Chreme.* Ch. *Me lacrimari coëgit, & ejus valde miſereor : verum dum adhuc aliquid diei ſupereſt, oportet me admonere hunc vicinum Phaniam, ut veniat ad cœnam : ibo viſum, ſi eſt domi. Nihil opus fuit ad cœnam vocatore ; dicunt*

Dionyſia hîc ſunt, hodie apud me ſis volo.
Me. Non poſſum. *Ch.* cur non ? quæſo tu
aliquantulum
Tibi parce : idem abſens facere te hoc volt fi
Me. Non convenit, qui illum ad laborem impul
Nunc me ipſum fugere. *Ch.* ſiccine eſt ſente
Me. Sic. *Ch.* bene vale. *Mi.* & tu. *Ch.* lacr
excuſſit mihi,
Miſeretque me ejus : ſed, ut diei tempus eſt,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat : ibo, viſam ſi domi eſt
Nil opus fuit monitore ; jamdudum domi,
Præſto apud me eſſe aiunt : egomet com
moror.
Ibo adeò hinc intro : ſed quid crepuerunt fore
Hinc à me quiſnam egreditur ? huc conceſſe

eum adeſſe jam dudum domi apud me : egomet in mora ſum convivis iis, qui ad cœnam voc Ibo hinc intrò domum : ſed quid janua, & à quo aperiente ſtridit ? quis exit à domo mu intrò me conferam.

ANNOTATIO.

110 *Dionyſia hic ſunt :*] Ludi ſunt, feſti dies in honorem Dionyſii, id eſt, Bacchi, qui & Liber dicitur, unde Bacchanalia, Liberalia : Græcis ſunt Dionyſia.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHO. CHREMES.

Cl. *O Clinia, nihil eſt propter quod timeas Antiphilam non venturam : nondum etiam illa & Dromo ſervus, qui ad eam accerſendam miſſus eſt, nimium diu morantur : & ſcio illam hodie affuturam hic unà cum nuntio Dromone : ideo depelle hanc curam falsò conceptam, quæ angit animum tuum.* Ch. *Quem alloquitur filius ?* Cl. *Pater advenit, quem deſideravi : ad eum ibo. O Pater, accedis tempeſtive.* Ch. *Quid illud eſt, propter quod tempeſtive accedo ?* Cl. *Noſtine hunc Menedemum vicinum noſtrum ?* Ch.

Cl. NIhil adhuc eſt, quod vereare, C
haudquaquam etiam ceſſant :
Et illam ſimul cum nuntio tibi hîc affuturam
Hodie ſcio : proin' tu ſollicitudinem iſtam f
quæ te
Excruciat, mittas. *Ch.* quicum loquitur fi
Cl. Pater adeſt,
Quem volui : adibo. Pater, opportunè adve
Ch. Quid id eſt ? *Cl.* hunc Menedemum n
noſtrum vicinum ? *Ch.* probe.
Cl. Huic filium ſcis eſſe ? *Ch.* audivi eſſe in
Cl. non eſt, pater : apud
Nos eſt. *Ch.* quid ais ? *Cl.* advenientem,
egredientem adduxi illicò

Rectè novi eum. Cl. *Scis eum habere filium ?* Ch. *Audivi eum eſſe in Aſia.* Cl. *O p eſt in Aſia : in ædibus noſtris eſt.* Ch. *Quid dicis ?* Cl. *Continuò eum*

ANNOTATIO.

1 *Nihil adhuc eſt, quod vereare, Clinia :*] Hoc principium indicat, de qua re ſuti cum adoleſcentes, Clinia, & Clitipho.

cænam: nam mihi magna cum eo jam inde
nſque à pueritia
er fuit familiaritas. *Ch.* voluptatem mag-
nam nuntias. 10
vellem Menedemum invitatum, ut nobiſ-
cum hodie eſſet amplius, (domi.
nc lætitiam nec opinanti primus objicerem
etiam nunc tempus eſt. *Cl.* Cave faxis:
non opus eſt, pater.
Quapropter? *Cl.* quia enim incertum eſt eti-
m, quid ſe faciat: modo venit:
t omnia; patris iram, & animum amicæ ſe
rga ut ſit ſuæ. 15
miſere amat: propter eam hæc turba atque
bitio evenit. *Ch.* ſcio.
unc ſervolum ad eam in urbem miſit, & ego
oſtrum unà Syrum.
uid narrat? *Cl.* quid ille? ſe miſerum eſſe.
Ch. miſerum? quem minu' credere eſt?
reliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in ho-
nine dicuntur bona?
teis, patriam incolumem, amicos, genus,
ognatos, divitias: 20
hæc perinde ſunt, ut illius animus, qui ea
oſſidet:
ti ſcit, ei bona; illi, qui non utitur recte,
nala.
mo ille ſenex fuit importunus ſemper: &
nunc nihil magis
r, quàm ne quid in illum iratus plus ſatis
axit, pater.
lene? ſed reprimam me: nam in metu eſſe
unc, illi eſt utile. 25
uid tute tecum? *Ch.* dicam. ut ut erat, man-
um tamen oportuit.
ſe aliquanto iniquior erat præter ejus lubi-
inem;

ad cœnam duxi exeuntem è navi: nam mihi magna ſemper fuit cum eo amicitia à tenera uſque ætate. Ch. *Affers mihi nuntium lætum. Quàm vellem Menedemum, quem invitaveram hodie, nobiſcum epulari, præter alios convivas, ut inſperatum hoc gaudium primus ei offerrem. Adhuc ſatis temperativum eſt eum invitare* Cl. *O pater! vide ne id facias: non convenit eum hîc eſſe.* Ch. *Quare?* Cl. *Quia dubium eſt adhuc quid Clinia intendat facere de ſe: modò advenit: timet omnia; indignationem patris, & dubitat quo animo amica ſua ſit nunc erga ſe. Eam amat vehementer: hæc diſcordia inter eum & patrem, & profectio in Aſiam contigit ejus causâ.* Ch. *Hæc omnia mihi nota ſunt.* Cl. *Juſſit ſervum Dromonem eam quæſitum ire, & ego ſervum noſtrum Syrum ſimul miſi.* Ch. *Quid novi refert?* Cl. *Quæris quid dicit? ait ſe eſſe infortunatum.* Ch. *Quem minus credendum eſt eſſe, quàm ille eſt? Quid deeſt, quòd non habeat ea, quæ certè à vulgò cenſentur eſſe bona in homine? Habet patrem & matrem, patriam ſalvam, amicos, natalium claritudinem, propinquos, opes & divitias: atque hæc omnia talia ſunt, qualis animus ejus, qui ea tenet: atque utilia ei, qui ſcit illis frui, ut decet; illi verò qui his abutitur, nocua ſunt, & mala verè tunc dicuntur.* Cl *Sed ille ſenex Menedemus fuit ſemper acerbus, &*

: & nunc nihil magis timeo, quàm ne ille plus æquo ſuccenſens, aliquid faciat adverſus fili-
. Illine Menedemus? ſed linguam cohibebo, neque dicam quod ſentio, patrem nempe poſthac
, quodcunque libuerit filio: certe utile eſt Clitipboni, hunc Cliniam vereri patrem, & per-
timere. Cl. *Quid dicis apud te?* Ch. *Dicam. utcumque res erat, oportebat filium omnem patrem deferre. Fortaſſe pater erat aliquantò ſeveriôr contra effrænem filii voluptatem;*

ANNOTATIONES.

qui uti ſcit, ei bona;] De bonis externis ſive bonis fortunæ, quæ ſunt nobilitas, fama, honor, divitiæ, πολυφιλία καὶ φιλία, amicitia cum multis, boniſque, πολυοχλία, liberorum multitudo & bonitas. Quæ dicuntur ἀδιάφορα, indifferentia, neque bona, neque mala; ſed ſunt bona bene his utenti; mala male utenti.

25 *Sed reprimam me:*] Hæc ſubmiſſa voce Chremes protulit, ne audiret filius.

at ille pati debebat: quem enim alium toleraret, ſi patrem ſuum non pateretur? Utrum rationi conſentaneum erat, hunc patrem vivere ex arbitrio filii, an hunc filium ex voluntate patris? & quod Clinia accuſat patrem Menedemum, ut aſperum & moroſum, id non eſt verum: nam parentum facta aſpera & injuria in filios, ſunt unius ferè generis, nec diſſimilia; verùm inter illos qui æquiores ſunt, & qui faciliùs tolerari poſſunt. Filios quidem permittunt ſcorta viſere, & convivia inire; ſed non ſæpius & frequenter fieri ea permittunt: parce impenſas ſuppeditant: & tamen omnia quæ faciunt, virtutis causâ faciunt. nam poſtquam animus humanus irretitus eſt voluptatibus obſcœnis, neceſſe eſt, ô Clitipho, ut ſimilia conſilia ineantur, & locum habeant: hoc eſt enimverò prudenter factum, ex aliorum eventu ſumi filium; aliorum exemplis erudiri ſapientiſſimum eſt, & utiliſſimum. Cl. *Exiſtimo eſſe ita.* Ch. *Ego ibo intrò domum, ut ſciam quid ad cœnam paratum ſit. Tu, Clitipho, dum ad eſt, noli diſcedere hinc longius.*

Pateretur: nam quem ferret, ſi parentem ferret ſuum?
Hunccine erat æquom ex illius more, an illum hujus vivere? &
Quod illum inſimulat durum, id non eſt: parentum injuriæ
Uniuſmodi ſunt ferme; paulo qui eſt homo rabilis.
Scortari crebro nolunt; nolunt crebro con
Præbent exigue ſumptum: & ea ſunt tame virtutem omnia.
Verùm ubi animus ſemel ſe cupiditate dev
Neceſſe eſt, Clitipho, conſilia conſequi con lia: hoc
Scitum eſt, *periculum ex aliis facere, tibi qu uſu ſiet.*
Cl. Ita credo. *Ch.* ego ibo hinc intro, ut vi nobis quid cœnæ fiet.
Tu, ut tempus eſt diei, vide ſis, ne quò hin eas longius.

ANNOTATIO.

30 *Parentum injuriæ uniuſmodi ſunt.*] Id ſibi vult; patres duros inter ſe omnes ſimiles eſſe, aſperè exercere imperium in liberos, atque omnia animi laxamenta prohibere. At pater qui paulò æquior, & tolerabilior eſt, aliquo ſane patitur, ſed non crebrò fieri. Commentator Horatii Satyra II. Lib. I. refert Catonem Cenſorium, cùm vidiſſet hominem honeſtum ex fornice exeuntem, laudaſſe, cum exiſtimaret libidinem, ſine crimine compeſcendam eſſe: at po frequentius eum ex eodem lupanari e advertiſſet; Adoleſcens inquit ego t quòd interdum huc venires, non quod bitares. Inter Ethnicos ſapientiſſimi n bant peccare, qui fœminis ad hoc vena rentur, ut apparet ex 15. cap. Actuum lorum: ſed eodem capite omnis fornic hibetur.

ACTUS II. SCENA I.

CLITIPHO.

Cli. *Quàm patres ſunt acerbi & importuni cenſores in omnes juvenes! & arbitrantur eſſe juſtum nos naſci ſapientes, mores ſeniles habentes ſtatim à pueritiâ, neque nos eſſe participes harum rerum, quas juvenilis ætas affert.*

Cli. QUam iniqui ſunt patres in omneis centeis judices!
Qui æquom eſſe cenſent, nos jam à pueri naſci ſenes,
Neque illarum affines rerum eſſe, quas ſe leſcentia.

ſua libidine moderantur, nunc quæ eſt, non quæ olim fuit.
ſi unquam filius erit, næ ille facili me utetur patre.
& cognoſcendi, & ignoſcendi dabitur peccati locus:
ut meus, qui mihi per alium oſtendit ſuam ſententiam.
: is mihi, ubi adbibit plus paulo, ſua quæ narrat facinora!
c ait, Periculum ex aliis facito, tibi quod ex uſu fiet.
ius! næ ille haud ſcit, quam mihi nunc *ſurdo narret fabulam.*
is nunc me amicæ dicta ſtimulant: Da mihi, atque affer mihi;
quid reſpondeam nil habeo: neque me quiſquam eſt miſerior.
Clinia hic, etſi is quoque ſuarum rerum ſatagit, attamen
t bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciæ.
eſt potens, procax, magnifica, ſumptuoſa, nobilis:
, quod dem ei, recte eſt: nam nihil eſſe mihi, religio eſt dicere.
ego mali non pridem inveni, neque etiamdum ſcit pater.

Hi ex ſua cupiditate quæ nunc eſt, non quæ olim fuit, cùm adoleſcentes erant, modum nobis imponunt atque imperant. Si unquam filius mihi natus fuerit, certe is me patrem experietur mitem & benignum. nam facultas dabitur mihi cognoſcendi peccata ejus, & ignoſcendi ei: non faciam ſicut pater meus, qui mihi declarat, quod ſentit, per alterius exemplum. Perditus ſum præ nimiâ ejus importunitate: is, poſtquam bibit paulò largius, quæ facta ſua commemorat mihi! Nunc dicit, Deligetibi exempla ex aliorum eventis, quæ tibi ſint utilia. Cautus ſcilicet. Certe ille non intelligit quàm ad ejus ſermonem ſurdus ſim, quaſi fabulam narret. Verba Bacchidis amicæ me magis inſtigant: Da mihi munus hoc, atque affer aliquid novi; Atque ad hæc neſcio quid reſpondere debeam, neque quiſquam eſt infelicior me. Nam hic Clinia, etſi etiam anxius eſt & ſollicitus de rebus ſuis, attamen poſſidet amicam honeſtè & caſtè educatam, neſciam aſtutiarum meretricum. Mea eſt opulenta, petens aſſiduè, petulans, magnificè in omnibus, ſumptûs avida, ſpectata, & inſignis: præterea unde ei munera faciam mihi non nam religioſo metu impedior dicere, me nihil habere, quod ei dem. Non dudum nactus ſum cchidem nequitiâ inſignem, neque adhuc pater reſcivit me iſto malo laborare.

ANNOTATIO.

m, quod dem ei, recte eſt:] Recte pro veteres boni ominis causâ dicebant. erentius in Eunucho;

— *Rogo nunquid velit.*
ctè, inquit, abeo.

us in Mercatore. Act. II. Scen. III.

le incedis? quid feſtinas, gnate mi? Ch. *e, pater.*

nihil eſſe, religio eſt dicere.] Religio pro ccipitur, ut teſtatur Servius in illud II. Æneidos:

Jam tum religio pavidos terrebat agreſtes
Dira loci.

Metus viciſſim ſumitur pro religione à veteribus; certe idem Virgilius VII. Æneidos de lauro dixit:

——*Multoſque metu ſervata per annos.*

In quem locum ita Servius: *metu, id eſt, religione quæ naſcitur per timorem*, nempe juxta illud Arbitri:

Primus in orbe Deos fecit timor.

ACTUS II. SCENA II.

CLINIA. CLITIPHO.

Cl. *Si res, quæ ad amorem meum ſpectant, proſperè ſe haberent, non dubito quin jampridem Antiphila & ſervi, qui eam accerſiverunt, veniſſent: ſed metuo ne Antiphila pecuniarum largitione expugnata alium amatorem acceperit, dum abſens fui. Multæ ſuſpiciones ſimul in mentem veniunt, quæ me inducunt ad credendum ſic eſſe: opportunitas ut corrumpatur, quia formoſa eſt, & nota; locus in quo eſt, ubi prava habet exempla petulantiæ; ætas florida, quæ plerumque lubrica; mater improba, ſub cujus poteſtate eſt, cui nihil ſuavius eſt pecuniâ, & mercede.* Cli. *O Clinia.* Cl. *Me miſerum!* Cli. *Vide ne quis ex ædibus patris egrediens forte aſpiciat te.* Cl. *Cavebo: ſed certe cor mihi prædivinat neſcio quid infortunii.* Cli. *Perſeveraſne diſcernere hoc curioſius, antequam noſcas quid erit?* Cl *Si nihil adverſi eſſet, huc Antiphila cum ſervis jam veniſſet.* Cli. *Statim advenient.* Cl. *Quando?* Cli. *Non conſideras eam procul hinc habitare? cognoſcis conſuetudinem ſa[cer]dum pectuntur, dum ornant comas, dum formam parant vario cultu, in his faciendis [oc]cupantur.* Cl. *O Clitipho! timeo.* Cli. *Ad te redi: ecce Dromonem cum Syro: mox tibi præſ[en]runt.*

Cl. SI mihi ſecundæ res de amore meo e[s]
jam dudum, ſcio,
Veniſſent: ſed vereor, ne mulier me abſente
corrupta ſit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi ani[mum]
exangeant;
Occaſio, locus, ætas, mater, cujus ſub imperi[o]
mala:
Cui nihil præter pretium jam dulce eſt. *Cli.*
nia. *Cl.* hei miſero mihi!
Cli. Etiam caves, ne videat forte hinc te à
aliquis exiens.
Cl. Faciam: ſed neſcio quid profecto mihi a[nimi]
præſagit mali.
Cli. Pergin' iſtuc prius dijudicare, quam ſci[as]
veri ſiet?
Cl. Si nihil mali eſſet, jam hic adeſſent. *Cli.*
aderunt. *Cl.* quando iſtuc erit?
Cli. Non cogitas hinc longule eſſe? & no[n]
res mulierum:
Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt.
Clitipho!
Timeo. *Cli.* reſpira: eccum Dromonem cu[m]
ro: unà adſunt tibi.

ANNOTATIONES.

3 *Exangeant*;] Pro, *exangant*. Sic veteres loquebantur. *Claudeo*, pro *claudo*; *Vivo*, pro *vivo*; *Diceo*, pro *dico*. Nævius:

Tibi, dum vivebo, fidelis ero.

Idem:

*Primum quod dicebo, recte: ſecu[s]
dicebo, eo melius.*

ACTUS II. SCENA III.

SYRUS. DROMO. CLINIA. CLITIPHO.

A In' tu? *Dr.* ſic eſt. *Sy.* verùm interea dum ſermones cædimus,
ſunt relictæ. *Cli.* mulier tibi adeſt, audin' Clinia?
Ego vero audio nunc demum, & video, & vaeo, Clitipho.
Minime mirum: adeò impeditæ ſunt: ancillarum gregem
ne ſecum. *Cl.* perii; unde illi ſunt ancillæ? *Cli.* men' rogas? 5
Non oportuit relictas: portant quid rerum. *Cl.* hei mihi.
Aurum, veſtem: & veſperaſcit, & non noverunt viam.
Jam à nobis ſtulte eſt: abi dum tu, Dromo, illis obviam.
ra: quid ſtas? *Cl.* væ miſero mihi, quanta de ſpe decidi!
Quid iſtuc? quæ res te ſollicitat autem? *Cl.* rogitas quid fiet? 10
n' tu? ancillas, aurum, veſtem, quam ego cum una ancillula
reliqui: unde eſſe cenſes? *Cli.* vah! nunc demum intelligo. (ſcio.
boni, quid turbæ eſt? ædes noſtræ vix capient, comedent? quid ebibent? quid ſene erit noſtro miſerius?
ideo eccos, quos volebam. *Cl.* ô Jupiter, ubinam eſt fides? 15
ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
ocupletaſti te, Antiphila, & me in his deſeruiſti malis:

Sy. *Diciſne illas in propinquo eſſe?* Dr. *Sic eſt ut dico.* Sy. *Interea dum colloquimur, illæ (mulieres, Bacchis & Antiphila) relictæ ſunt.* Cli. *Ad te appropinquat mulier, quam tantopere deſideras; audiſne ſervos loquentes, Clinia?* Cl. *O Clitipho, certe nunc tandem eos audio, & aſpicio, & ſanus ſum.* Dr. *Non eſt mirum eas tamdu moratas eſſe: tam ſunt occupatæ: ducunt in comitatu ſuo catervam famularum.* Cl. *Nullus ſum; unde tot ancillas Antiphila acquiſivit?* Cli. *Quæriſne à me unde tot illi ſint ancillæ?* Sy. *Non oportuit illas (Bacchidem & Antiphilam) incomitatas relinquere: tum magnam rerum copiam ſecum ferunt.* Cl. *Væ mihi miſero!* Sy. *Aurum, veſtem: & veſpera imminet, & iter ignorant. Imprudenter fecimus, qui eas comitati non ſimus: tu, Dromo, abi ergo celeriter obviam illis. Feſtina: quid cunctaris?* Cl. *Quam miſer ego ſum! quanta ſpe fruſtratus ſum!* Cli. *Quid hoc rei eſt? quid te ſollicitum reddit?* Cl. *Quæris quid ſit? Videſne? illa (Antiphila) ancillis, auro, veſte inſtructa eſt, quam ego diſcedens reliqui hîc cum una ſervula: Unde opinaris has res illam acquiſiviſſe?* Cli. *Vah! tan-*

oſco quid te ſolicitat. Sy. *Dii boni, quæ turba mulierum! vix poterunt recipi in noſtras uantum intelligo. Quid edent? quid ebibent? quid erit miſerius noſtro ſene Chremete, quem rba terrefaciet? Ecce hic video adoleſcentes, quos quærebam.* Cli. *O Jupiter! ubinam in- fides & conſtantia? Dum ego deſipiens propter te peregrè profectus ſum vagus, patria , O Antiphila, tu interea loci, me abſente, opulentam te feciſti, & me dereliquiſti in hac :*

ANNOTATIO.

in' tu?] Exordiuntur ſervi, quaſi plura ſumpta eſt; eos enim ita dicere ſolitos monet er ſe collocuti ſint. Priſcianus Lib. XVIII. ſcilicet; κόπτειν λόγους, *nes cædimus.*] A Græcis hæc phraſis *Cædere ſermones.*

tu, propter quam amisi famam, & minus obtemperans fui voluntati patris: cujus causâ nunc pudore & miseratione vehementer commoveor, qui frequenter culpabat mihi mores harum meretricum: itáne est, ut me frustrà monuerit, nec potuerit unquam me abducere ab hujus Antiphilæ amore? Attamen nunc ab ea me abstrahabam; qui tunc cum mihi patris gratiam conciliare potui, eam relinquere nolui. Nemo vivit me infelicior. Sy. *Hic Clinia errat propter verba, quæ hîc locuti sumus. O Clinia! de tuo aliter judicas amore, quàm æquum est. Nam modus vivendi hujus puellæ idem est, & animus ejus idem est erga te, ac prius fuit, quantum ex ipsa re conjiciendo scire potuimus.* Cli. *Quæso quid est quod dicis? Nihil enim est ex omnibus rebus, quod mihi gratius sit, quam me in falsam suspicionem venisse.* Sy. *Imprimis hoc te scire velim, ne quicquam rerum Antiphilæ ignores: vetula illa mulier, quæ ante hoc tempus credita est ejus mater, non fuit. ea vetula mortua est: hoc inaudivi forte, cum ipsa Antiphila id retulit in via alteri fœminæ.* Cli. *Quænam est hæc altera, cui dicis eam hoc narrasse?* Sy. *Desine interrogare; & sine prius recitem hoc quod cœpi dicere: ad id quod quæris respondebo.* Cli. *Festina* Sy. *Jam primùm omnium, postquam perventum est ad domum puellæ, Dromo pulsat ostium: quædam anus egreditur: postquam hæc anus recluserit fores, continuò hic Dromo intrò se immisit; ego cum ipso intro tanquam comes: Anus opponit obicem ostio, & claudit illud, revertitur ad lanificium exercendum. Ex re agnosci potuit, aut nunquam ex alia, quo exercitio vitam suam traduxerit, dum absens cum ad mulierem in medio opere ejus ex insperato venimus: Nam talis inopinatus interventus dit facultatem æstimandi nobis, quam consuetudinem vitæ quotidianæ habuerit: Consuetudo perspicue qualiter natura cujusque sit. Ipsam forte reperimus telam texentem attentè, indutam diocriter veste lugubri,*

Propter quam in summa infamia sum, & meo p
tri minùs obsequens:
Cujus nunc pudet me & miseret, qui harum m
res cantabat mihi,
Monuisse frustra; neque potuisse eum unqu
me ab hac expellere;
Quod nunc faciam tamen: tum cùm gratum m
esse potuit, nolui.
Nemo est miserior me. *Sy.* hic de nostris ver
errat videlicet,
Quæ hîc sumus locuti. Clinia, aliter tuum am
rem, atque est, accipis.
Nam & vita est eadem, & animus te erga id
ac fuit,
Quantum ex ipsa re conjecturam cepimus.
Cli. Quid est, obsecro? nam mihi nunc nihil
rum omnium est,
Quod malim, quàm me hoc falso suspicarier.
Sy. Hoc primum, ut ne quid hujus ignores: a
Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit.
Ea obiit mortem: hæc ipsa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audivi. *Cli.* quænam est alte
Sy. Mane; hoc, quod cœpi, primum enarr
Clitipho:
Post istuc veniam. *Cli.* propera. *Sy.* jam prim
omnium,
Ubi ventum ad ædis est, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit ostium,
Continuò hic se conjecit intro; ego consequor
Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.
Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,
Quo studio vitam suam te absente exegerit;
Ubi de improviso est interventum mulieri:
Nam ea res dedit tum existumandi copiam
Quotidianæ vitæ consuetudinem;
Quæ, cujusque ingenium ut sit, declarat maxu
Texentem telam studiose ipsam offendimus,
Mediocriter vestitam veste lugubri,

ANNOTATIO.

30 *Alteræ dum narrat.*] Ullæ, nullæ, solæ, totæ, aliæ, alteræ, pro, Ulli, nulli, soli, ali, alteri, in fœminino genere apud Antiquos in usu fuisse invenimus.

anuis causâ, opinor, quæ erat mortua,
auro tum ornatam, ita uti quæ ornantur sibi,
a mala re esse expolitam muliebri:
llus passus, prolixus, circum caput
ctus negligenter: pax! *Cl.* Syre mi, obsecro
me in lætitiam frustra conjicias. *Sy.* anus
emen nebat: præterea una ancillula
: ea texebat unâ, pannis obsita,
lecta, immunda illuvie. *Cli.* si hæc sunt,
Clinia,
, ita ut credo, quis te est fortunatior?
tu hanc, quam dicit sorditatam & sordidam?
num hoc quoque signum est dominam esse
extra noxiam;
ejus tam negliguntur internuntii:
disciplina est eisdem, munerarier
llas primum, ad dominas qui affectant viam,
erge, obsecro te, & cave ne falsam gratiam
eas inire. quid ait, ubi me nominas?
Ubi dicimus rediisse te, & rogare uti
ret ad te, mulier telam definit
tinuo, & lacrumis opplet os totum sibi; ut
e scires desiderio id fieri tuo.
Præ gaudio (ita me Dî ament) ubi sim nescio.
imui. *Sy.* at ego nihil esse sciebam, Clinia.
lum vicissim, Syre, dic quæ illa est altera.
dducimus tuam Bacchidem. *Cl.* hem! quid,
Bacchidem?
sceleste, quò illam adducis? *Sy.* quò illam
ego? ad nos scilicet.
Ad patremne? *Sy.* ad eum ipsum. *Cli.* ô ho-
minis impudentem audaciam! *Sy.* heus.
fit sine periculo facinus magnum & memo-
rabile.
Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæ-
situm, scelus:
si paululum modo quid te fugerit, ego pe-
rierim.
illo facias? *Sy.* at enim. *Cli.* quid, enim?
Sy. si sinas, dicam. *Cl.* sine.

propter anum, puto, quæ mortua erat, nudam aure, eo modo quo solent illæ mulieres quæ ornantur, ut sibi solis placeant, non amatoribus, nulla ceruſſâ, nullo artificio genas fucatam: crinis ejus erat ſparſus, longus, nullâ curâ circa caput immiſſus. Cl. *Mi Syre, precor ne me inducas in lætitiam falsò.* Sy. *Anus nebat ſubtemen, filum torquebat quod in tela texenda ſtamen intercurrit: præter eam anum una ſervula texebat ſimul, pannoſa, ſqualida, fœdis immunditiis horrida.* Cli. *O Clinia, ſi Syrus vera narrat, ita ut credo, quis eſt te beatior? Sciſne hanc ancillulam, de qua iſte loquitur ſervus, ut incultâ & ſordibus turpi, ingens indicium eſſe dominam ipſius eſſe ſine culpâ; cum qui ei inſerviunt in nuntiis ferendis ad amatores, tam negligenter ſe curant & parant: nam præceptum in arte amandi hoc amatores obſervant, qui captant acceſſum ad dominas, ut ancillas primùm muneribus ſibi conſilient.* Cl. *Precor, perſequere inceptam narrationem, & vide ne de induſtria captes mendacio meam benevolentiam, quando me nominaſti, quid dixit ipſa Antiphila?* Sy. *Quando nunciavimus te reverſum eſſe peregre, teque eam precari, ut ad te viſeret; illico puella abjecit telam quam texebat, & lacrimis totam faciem perfudit; adeò ut clare intelligeres, id fieri amore & cupiditate tui videndi.* Cl. *Ita mihi Dii ſint propitii, non ſum apud me, præ nimia lætitia. adeo metui prius* Cli. *At, ô Clinia,*

iebam nullam eſſe cauſam, cur metueres. O Syre, agedum refer quæ eſt illa altera? Sy. *imus tuam amicam Bacchidem.* Cli. *Hem! quid? Bacchidem adducitis? Ebo, ô fla- quò ducitis illam?* Sy. *Quò illam duco, rogas? certe ad ædes noſtras.* Cli. *Utrùm ducis pud patrem?* Sy. *Ad eum ipſum duco.* Cli. *O impudentem audaciam ſcelerati hominis! us tu, res inſignis & memoranda non ſine diſcrimine geritur.* Cli. *Illud vide: tu, ſceleſte, audem quærere in vitæ meæ periculo: In quâ re faciendâ ſi quid etiam tantillum erravе- me actum erit. Quid facias illo?* Sy. *At vero nullum erit periculum.* Cli. *Quid, verò, ?* Sy. *Dicam, ſi patiaris.* Cl. *Permitte ut dicat.*

ANNOTATIO.

46 *Ejus causâ anuis.*] Anuis, genitivus casus, priſcis [illegible]patre.

Cli. *Permitto.* Sy. *Ita ſe res nunc habet, quaſi cum.* Cli. *Quas, ô malum! verborum circuitiones incipit mihi recitare?* Cl. *O Syre, Clitipho verum dicit: omitte iſta tam longa ſermonis diverticula: revertere ad propoſitum.* Sy. *Certe non poſſum continere, quin dicam quod ſentio: Clitipho eſt iniquus & moleſtus multis de cauſis, atque intolerabilis.* Cl. *Mehercule oportet illum audire, Clitipho: ſile.* Sy. *Vis amator eſſe: vis compos eſſe amicæ: vis quæri & inveniri quæ illi dones. nullum vis ſubire periculum, ut fruaris amica: non ineptè ſapis; ſi ſapere eſt, velle evenire quod non poteſt. Aut pericula ſuſcipienda ſunt cum his commodis; aut illa commoda ſunt relinquenda cum periculis. Nunc cogita & delibera utram harum conditionum præptas; aut cum amica periculum ſuſcipere; aut eam recuſare unà cum periculo: quamvis pro certo ſciam, hoc conſilium, quod inivi, eſſe idoneum & expers periculi, nam factu eſt facile mihi, ut Bacchis amica tua ſit unà tecum in domo patris, ſine timore: deinde hac eadem ratione pecuniam reperiam, quam promiſiſti amicæ; quod ut efficerem, etiam atque etiam rogitando aures mihi jam obtuderas & obſtupefeceras. Quid aliud & melius conſilium tibi dari cupis?* Cl. *Si quidem hoc quod dicis, efficies, res ſe bene habet.* Sy. *Dicis, ſi quidem hoc efficies; & videris dubitare: videbis id fieri reipsâ.* Cl. *Eja, age, dic, quale eſt iſtud tuum conſilium.* Sy. *Fingemus Bacchidem eſſe amicam Cliniæ.* Cl. *Belle dicis. Quid vero rei aget hîc Antiphila? An ea quoque dicetur eſſe amica ſi hæc una non ſatis affert ei dedecoris, & magis decet eum habere duas?* Sy. *Sed ducetur phila ad Soſtratam matrem tuam; non hic manebit.* Cli. *Quid tum, ſi ad Soſtratam matrem cetur?* Sy. *O Clitipho, prolixior ſermo eſt, ſi mihi dicendum ſit tibi, cur id faciam: non cauſa ſuadeo ut Antiphila deducatur ad matrem tuam.* Cli. *Sunt nugæ: nihil ſtabile ſuſ conſilio video, propter quod ſit mihi utile hunc timorem ſubire; ut amica mea ſit apud patrem Mane, audi quod dicturus ſum, ſcio aliud conſilium, ſi iſtud times, quod quidem ambo cu expers eſſe periculi.* Cli. *Rogo, excogita tale conſilium, quale dicis.* Sy. *Libentiſſimè:*

Cli. Sino. *Sy.* ita res eſt hæc nunc, quaſi cu
Cli. quas, malum! ambages mihi
Narrare occipit? *Cl.* Syre, verum hic dic
mitte: ad rem redi.
Sy. Enimverò reticere nequeo: multimodis injur
Clitipho es, neque ferri potis es. *Cl.* audienc
hercle eſt: tace.
Sy. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, eſ
Tuum eſſe in potiundo periclum non vis: h
ſtulte ſapis;
Siquidem id ſapere eſt, velle te id, quod non
teſt contingere.
Aut hæc cum illis ſunt habenda, aut illa cum
amittenda ſunt.
Harum duarum conditionum nunc utram m
vide:
Etſi conſilium, quod cepi, rectum eſſe & m
ſcio.
Nam tua apud patrem amica tecum ſine m
ut ſit, copia eſt:
Tum, illi argentum quod pollicitu' es, eadem
inveniam via;
Quod ut efficerem, orando ſurdas jam aureis
dideras mihi.
Quid aliud tibi vis? *Cli.* ſiquidem hoc fit,
ſiquidem. experiundo ſcies.
Cli. Age, age, cedo iſtuc tuum conſilium: qu
eſt? *Sy.* aſſimulabimus
Tuam amicam hujus eſſe. *Cli.* pulcre: cedo
hic faciet ſuâ? (eſt pa
An ea quoque hujus dicetur, ſi hæc una ded
Sy. Imo ad tuam matrem abducetur. *Cl.*
eò? *Sy.* longum eſt, Clitipho,
Tibi ſi narrem, quam ob rem id faciam:
cauſſa eſt. *Cli.* fabulæ:
Nihil ſat' firmi video, quam ob rem accipere
mihi expediat metum.
Sy. Mane, habeo aliud, ſi iſtuc metuis, quod
confiteamini
Sine periclo eſſe. *Cl.* hujuſmodi, obſecro,
quid repperi. *Sy.* maxume:

bviam hinc; dicam, ut revortantur domum.
Cli. hem!
dixti? *Sy.* ademptum tibi jam faxo om-
nem metum,
rem utramvis otiose ut dormias.
Quid ago nunc? *Cl.* tune? quid boni. *Cli.*
Syre, dic modo
m. *Sy.* age modo hodie: sero ac nequid-
quam voles.
atur modò; fruare, dum licet: nam nescias,
sit potestas posthac, an nunquam tibi.
yre, inquam. *Sy.* perge porro, tamen istuc
go.
Verum hercle istuc est: Syre, Syre, inquam;
heus, heus, Syre.
Concaluit: quid vis? *Cli.* redi; redi. *Sy.*
dsum, dic quid est. (Syre,
hoc quoque negabis tibi placere. *Cli.* imo,
, & meum amorem, & famam permitto tibi.
s judex: ne quid accusandus sis, vide.
idiculum est, te istuc me admonere, Clitipho:
istic minor mea res agatur, quam tua.
quid nobis forte advorsi evenerit;
runt parata verba, huic homini verbera:
ropter hæc res neutiquam neglecta est mihi.
tum exora, ut suam esse adsimulet. *Cl.* sci-
cet
rum me esse: in eum jam res rediit locum,
necesse. *Cli.* merito amo te, Clinia.
erum illa ne quid titubet. *Sy.* perdocta est
robe.
t hoc demiror, quî tam facile potueris
dere illi, quæ solet quos spernere!
tempore ad eam veni; quod rerum om-
nium est

ibo obviam illis mulieribus; dicam eis, ut in ædes suas revertantur. Cli. *Hem! Quid dixisti?* Sy. *Jam auferam omnem ex animo metum, ut tranquille absque solicitudine omnum capias.* Cli. *Quid facio nunc?* Cl. *Tune quæris quid facias? tibi aliquid boni fortuna offert, fruere te, dum licet.* Cli. *O Syre, dic nunc vere mihi, quid facere debeo.* Sy. *Agedum modo, age nunc; nam hodie tarde, ac frustra voles agere, si differas.* Cl. *Conceditur tibi frui amica; fruere, dum per occasionem licet: nam ignoras an posthac ejus rei tibi facultas detur.* Cli. *Syre, inquam.* Sy. *Perge ultra in me revocando; nihilominus mulieribus obviam eo, amicam tuam remissurus.* Cli. *Per Herculem verum dicis: Syre, Syre, inquam; Heus, heus Syre.* Sy. *Hominem excitavi: quid petis?* Cli. *Revertere, revertere.* Sy. *Præsò sum, dic quare me revocas. Jam statim etiam negabis hoc tibi jucundum esse; ut amica veniat, & non domum revertatur.* Cli *Quin potius, ô Syre, tibi trado etiam me & meum amorem & existimationem meam: arbitrum te constituo. Cave ne in aliqua re sis reprehendendus.* Sy. *O Clitipho, res digna risu est, mihi hoc præcipere: quasi minus de meo periculo agitur, quam de tuo in hac re. si forte quidquam non prospere*

t; à patre verbis objurgaberis, ego verberibus cædar: idcirco hæc res, quam cogito ullo modo à me negligitur. sed persuade Cliniæ, ut fingat tuam amicam esse suam. Cl. *res pervenit in eum statum, ut necesse sit facere me, quod suadet Syrus.* Cli. *O Clinia! ita de me meritus es.* Cl. *Verum metuo ne in aliquo Bacchis hæsitet, & verbis se pro-. Peritissima illa est talium dissimulationum.* Cli. *Sed illudvalde mirum est mihi, quomodo persuadere illi, tam facile ut veniret, quæ (Bacchis) solet despicere quales amatores!* Sy. *eum opportune; quod est præcipuum in omnibus rebus:*

ANNOTATIONES.

n aurem utramvis otiose ut dormias.] vis aurem dormire, est animo otioso esse. Eodem sensu dixit Plinius: *, quod in dextram aurem, fiduciâ mei,* Admonent medici, ut in primo aurem dextram incumbamus; cum redormire cupimus, ut in sinistram. Qui autem levi somno uti vult, in neutram incumbit aurem, quò facilius expergefiat.

106 *Syre, inquam.*] Clitipho revocat Syrum discedentem.

108. *Concaluit.*] Hæc Syrus clam loquitur, vel ad spectatores.

Primum:

nam apud eam inveni quendam miſerum militem obſecrantem, ut ejus noctu copia ſibi eſſet: hæc agebat cum hoc milite aſtutiâ meretriciâ ita ſubtiliter, ut animum illius amore captum & cupidine, ſui deſiderio, cum ſui copiam non permitteret, inflammaret; utque eâdem operâ maxume placeret tibi, propter talem militis repulſam. Sed, heus tu, cave ſi vis, ne in aliquem errorem incautus incidas. Tibi exploratum eſt, quàm pater tuus ſit acutus in hi rebus perſpiciendis; ego quoque probe novi quam ſis impotens affectuum tuorum moderator: Nota mihi ſunt verba tua præpoſtere prolata & ambigua, cervicis inflexio in ſiniſtram partem (quod ſignum eſt amantis & impudici ſtulti) Mitte ſuſpiria & ſingultus, ſcreatus, tuſſim, riſum. Cli. *Laudabis meos geſtus.* Sy. *Cave ſi vis.* Cli. *Tutemet me miraberis, & meam agendi rationem.* Sy. *Sed quàm velociter nos aſſecutæ ſunt mulieres! (ironicè).* Cli. *Ubi eur retines eas, neque ſinis nos earum præſentia delectari?* Sy. *Jam nunc hæc Bacchi amica tua; memineris ejus rei, de quâ inter nos nunc convenit.* Cli. *Scio quòd coram pater landum eſt eam eſſe amicam Cliniæ: ſed interea priuſquam ad patrem eatur, ſine mea ut ſ Non plus nunc eſt tua, quam apud patrem.* Cli. *Permitte.* Sy. *Non permittam, inqua Quæſo, pauliſper id concede.* Sy. *Te hac re prohibeo.* Cli. *Saltem ſine ut eam ſalut Diſcede, ſi prudens es.* Cli. *Diſcedo. Quid iſte faciet Clinia?* Sy. *Remanebit.* Cli. *(nem fortunatum Clinia! qui maneat cum amica.* Sy. *Perge, quamvis invitus.*

Primum: nam quendam miſerum offendi ibi litem
Eju' noctem orantem: hæc arte tractabat vir
Cupidum ut illius animum inopia incenderet;
Eademque ut eſſet apud te hoc quam gratiſſim
Sed, heus tu, vide ſis ne quid imprudens ruat.
Patrem noviſti, ad has res quam ſit perſpicax;
Ego te autem novi, quam eſſe ſoleas impote
Inverſa verba, everſas cervices tuas:
Gemitus, ſcreatus, tuſſis, riſus abſtine.
Cli. Laudabis. *Sy.* vide ſis. *Cli.* tutemet m bere.
Sy. Sed quam cito ſunt conſecutæ mulieres?
Cli. Ubi ſunt? cur retines? *Sy.* jam nunc non eſt tua.
Cli. Scio, apud patrem: at nunc interim. S hilo magis.
Cli. Sine. *Sy.* non ſinam, inquam. *Cli.* qu pauliſper. *Sy.* veto.
Cli. Saltem ſalutare. *Sy.* abeas, ſi ſapis. eo: quid
Iſtic? *Sy.* manebit. *Cli.* ô felicem homi *Sy.* ambula.

ANNOTATIO.

124 *Miſerum militem.*] Deluſum arte meretriciâ.

ACTUS II. SCENA IV.

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. Sy

Ba. *Per ædem Pollucis, ô chara Antiphila, laudem tibi tribuo, & te felicem eſſe cenſeo, quòd omni ſtudio curaviſti, ut mores tui eſſent convenientes & conformes pulchritudini & venuſtati corporis: Nec mirum eſt mihi (ita me Dii adjuvent) ſi te quiſque exoptat ſuam eſſe. nam ſermo tuus fuit mihi index ingenii tui. Et cùm apud me animo meditor rationem vitæ tuæ,*

Ba. ÆDepol, Antiphila mea, la fortunatam judico,
Id cum ſtuduiſti, iſti formæ mor ut con forent:
Minimeque (ita me Dî am) miror, ſi quiſque expetit.
Nam mihi quale ingenium haberes, fuit i oratio tua.
Et cum egomet nunc mecum in animo tuam conſidero,

A

ue voſtrarum omnium, volgus quæ ab ſeſe
gregant;
eſſe iſtiuſmodi, & nos non eſſe, haud mi-
bile eſt:
vobis expedit eſſe bonas: nos, quibuſcum
s eſt, non ſinunt.
e forma impulſi noſtra nos amatores colunt:
ubi immutata eſt, illi ſuum animum alio
onferunt.
proſpectum eſt interea aliquid, deſertæ vi-
imus. (eſt viro,
cum uno ſemel ubi ætatem agere decretum
mos maxime eſt conſimilis voſtrum; hi ſe
d vos applicant: (mini;
eneficio utrique ab utriſque vero devinci-
unquam ulla amori voſtro incidere poſſit
alamitas.
leſcio alias: me quidem ſemper ſcio feciſſe
dulò,
illius commodo meum compararem com-
odum. *Cl.* ah!
mea Antiphila, tu nunc ſola reducem me
patriam facis.
dum abs te abſum, omnes mihi labores
ere, quos cepi, leves,
quam tui carendum quod erat. *Sy.* credo.
. Syre, vix ſuffero.
e me miſerum non licere meo modo inge-
um frui?
o, ut patrem tuum vidi eſſe habitum, diu
iam duras dabit.
uiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos?
n. ah! retine me obſecro.
mabo, quid tibi eſt? *An.* diſperii. *Ba.* pe-
miſera; quid ſtupes,
ila? *An.* videon' Cliniam, an non? *Ba.*
em vides? *Cl.* ſalve, anime mi.
mi exſpectate Clinia, ſalve. *Cl.* ut vales?
lvom veniſſe gaudeo. *Cl.* teneone te,
ila, maxume animo exoptata meo?
intro: nam vos jamdudum expectat ſenex.

atque etiam omnium veſtrarum juvencularum, quæ ſummovent à ſuo conſortio amatorum multitudinem; mirum non eſt vos eſſe tales, quales eſtis, & nos non eſſe veſtri ſimiles: Nam vobis conducit, & commodum eſt probæ eſſe vitæ: illi amatores, quibuſcum habemus conſuetudinem, non permittunt nos eſſe vobis ſimiles. quia incitati noſtra pulchritudine nos diligunt: poſtquam iſte decor amiſſus eſt, illi ad alias amicas à nobis deficiunt. Interea niſi, dum floret forma noſtra & ab illis obſervamur, aliquid proviſum eſt nobis exigendo ab illis pecunias, vitam agimus derelictæ & abjectæ. Poſtquam vobis ſemel conſtitutum eſt tempus vitæ traducere unà pariter cum unico viro, cujus vivendi modus admodum convenit moribus veſtris; tales viri vobis animos adjiciunt: Hac vero gratia fidei mutuæ ultrò citrò-que obligamini; ita ut nulla clades miſeriæ unquam poſſit evenire veſtro amori. An. *Neſcio quid aliæ faciant: me certe ſcio ſemper omni ſtudio curaſſe, ut nullum perciperem commodo, niſi ex commodo illius.* Cl. *Vah! ergo, mea Antiphila, tu ſola cauſa es mei reditus in patriam. nam dum longe abſui à te, omnes ærumnæ, quas toleravi, fuere mihi leves aſſidua tui cogitatione; niſi quid deſiderio tui vivendi afficiebar.* Sy. *Credo ita eſſe, quod dicis.* Cl. *Difficulter fero, ô Syre, quod in ea ſum anguſtia, ut liberè colloqui cum Antiphila non concedatur mihi. Hoc ne tolerare poſſum, ut mihi non licitum ſit modo*

ex voluntate me gerere? Sy. *Quin etiam, ut patrem tuum animadverti animatum eſſe tibi moleſtus erit, ac negotium faceſſet, ſi te cognoverit adhuc amare.* Ba. *Quiſnam eſt , qui nos aſpicit?* An. *Ab Bacchis! oro te, retine me, ne cadam.* Ba. *Per amorem id habes?* An. *Occidi, præ amore ſum impos mei.* Ba. *Infelix ego perdita ſum. O cur ita attonita es, & conſternata?* An. *Utrùm video amicum meum Cliniam, an . Quem intueris?* Cl. *O Antiphila! meum corculum! mea vita! ſalvam te eſſe, deo!* An. *O mi optate Clinia, ſalve!* Cl. *Quo modo te habes?* An. *Lætitia ſingulari od te reducem & incolumem cerno.* Cl. *O Antiphila, tantopere deſiderata amori meo! meam poſſideo?* Sy. *Intrò concedite: nam jam pridem ſenex Chremes vos expectat.*

ACTUS

ACTUS III. SCENA I.

CHREMES. MENEDEMUS.

Ch. LUciſcit hoc jam: ceſſo pultare oſtium
Vicini? primum ex me ut ſciat filium
Rediiſſe; etſi adoleſcentem hoc nolle intelligo
Verùm, cum videam miſerum hunc tam excruciarier
Ejus abitu, celem tam inſperatum gaudium,
Cum illi nihil pericli ex indicio fiet?
Haud faciam: nam, quod potero, adjutabo ſenem
Item ut filium meum amico atque æquali ſuo
Video inſervire, & ſocium eſſe in negotiis;
Nos quoque ſenes eſt æquom ſenibus obſequi.
Me. Aut ego profecto ingenio egregio ad miſeriam
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod volgo audio
Dici, *diem adimere ægritudinem hominibus.*
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo; & quanto diutius
Abeſt, magis cupio tanto, & magis deſidero.
Ch. Sed ipſum egreſſum foras video: ibo, alloquar.
Menedeme, ſalve: nuntium apporto tibi,
Cujus maxume te fieri participem cupis.
Me. Num quidnam de gnato meo audiſti, Chreme?
Ch. Valet atque vivit. *Me.* ubinam eſt, quæſo? *Ch.* apud me domi.
Me. Meus gnatus? *Ch.* ſic eſt. *Me.* venit? *Ch.* certe. *Me.* Clinia
Meus venit? *Ch.* dixi. *Me.* eamus, duc me ad eum obſecro.
Ch. Non vult te ſcire ſe rediiſſe etiam, & timet
Conſpectum fugitat ob peccatum: tum horum
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta ſit.
Me. Non tu ei dixiſti, ut eſſem? *Ch.* non.
quamobrem, Chreme?
Ch. Quia peſſume iſtuc in te atque in illum ſulis,
Si te tam leni & victo eſſe animo oſtenderis.
Me. Non poſſum: ſatis jam, ſatis pater durus
Ch. ah!

Ch. *Dies advenit: quare tardo nunc pulſare has fores vicini Menedemi? ut primùm à me fiat certior filium peregre reverſum eſſe ſibi; quamvis noverim Cliniam nolle ut pater ſciat eum veniſſe: ſed cum videam hunc miſeriis afflictum patrem adeo vexari diſceſſu filii, an reticere debeam gaudium tam inexpectatum, cum nihil ex hoc indicatione impendeat periculoſum juveni? Non celabo ſenem: nam juvabo eum quoad potero; ſicut cerno filium meum Clitiphonem præſto eſſe amico ac ætate pari Cliniæ, ejus filio, in omnibus; eo etiam modo juſtum eſt, nos ſenes inſervire ſenibus.* Me. *Certe aut ego valde à natura comparatus ſum ad infelicitatem perferendam, aut illud non eſt verum quod audio dici; ſcilicet tempus auferre mœrorem hominibus. Nam certe augetur quotidie animi moleſtia quam habeo ex abſentia filii; & quantò longius abſens eſt, tantò majori cupiditate afficior, ejuſque deſiderio teneor.* Ch. *Sed aſpicio Menedemum egreſſum extra domum: accedam ad eum, & compellabo. O Menedeme, ſalvus ſis: rem gratam nunciatum tibi venio & quo impertiri magnopere deſideras.* Me. *O Chreme, nonne aliquid reſciviſti de filio meo?* Ch. *Sanus eſt.* Me. *Obſecro, ubi eſt?* Ch. *Domi meæ.* Me. *Domi tuæ meus gnatus eſt?* Ch. *Ita eſt.* Me. *venit?* Ch. *Certe.* Me. *Rediit meus Clinia?* Ch. *Jam ſatis dixi eum veniſſe.* Me. *Eamus; oro ut ducas eò, ubi eſt.* Ch. *Non vult te ſuum reditum ſcire, & tuam præſentiam propter culpam amoris à te prohibiti: deinde hoc formidat, ne tua priſtina illa ſeveritas facta ſit.* Me. *An non dixiſti ei qualiter me haberem?* Ch. *Non dixi.* Me. *O Chreme non dixiſti?* Ch. *Quia peſſimum conſilium capis adversùs te & filium, ſi te geſſeris tam indulgenti & fracto animo.* Me. *Non poſſum aliter me gerere: fui pluſquam acerbus.* Ch. *Ah!*

mens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
largitate nimia, aut parſimonia.
ndem fraudem ex hac re, atque ex illa, incides.
um olim potius quam paterere filium
meare ad mulierculam, quæ paululo
n erat contenta, cuique erant grata omnia,
rruiſti hinc: ea coacta ingratiis
lla cœpit victum vulgo quærere.
c, cum ſine magno intertrimento non poteſt
ri, quidvis dare cupis: nam, ut tu ſcias,
m ea nunc inſtructa pulcre ad perniciem fiet;
um, jam ancillas ſecum adduxit plus decem,
ratas veſte, atque auro. ſatrapes ſi fiet,
rre amator nunquam ejus ſumptus queat:
m tu poſſis. *Me.* eſtne ea intus? *Ch.* ſit, rogas?
: nam ei unam cœnam, atque ejus comitibus
; quod ſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet.
, ut alia omittam, pitiſſando modo mihi
vini abſumpſit? *ſic hoc*, dicens; *aſperum*
r, *hoc eſt*; *aliud lenius ſodes vide.*
vi dolia omnia, omnes ſerias:
nes habui ſollicitos: atque hæc una nox.
te futurum cenſes, quem aſſidue exedent?
ne Dî amabunt, ut tuarum miſe.itum eſt,
edeme, fortunarum. *Me.* faciat, quod lubet:
at, conſumat, perdat: decretum eſt pati;
illum modo habeam mecum. *Ch.* ſi certum eſt tibi
facere, illud permagni referre arbitror,
eſcientem ſentiat te id ſibi dare.
quid faciam? *Ch.* quidvis potius, quam quod cogitas:

Menedeme, nimis propendes in utramque partem, in duritiam & indulgentiam; peccas vel nimia benignitate vel tenacitate: utraque tibi pariter fraudi erit. Olim perterreſeciſti filium, potiuſquàm permitteres eum itare ad hanc puellam, quæ tunc victu tenui acquieſcebat, & cui omnia placebant, quæ illi dabantur. Ex eo tempore compulſa fuit invito animo, ut vitam inopem toleraret, corpus vulgare. Nunc quando filius tuus non poteſt eâ potiri ſine tuo gravi damno, paratus es dare libenter quidlibet quod petatur: In dando ultra modum largior es; nam ne ignores quàm egregie ornata atque apparata ſit ad ruinam fortunarum tuarum & filii; primum nunc duxit ſecum pluſquam decem ancillas onuſtas veſtibus, aureiſque ornamentis. Si ſatrapa, vel præfectus provinciæ ſit amator ejus puellæ, nunquam queat ſuſtinere impenſas faciendas ejus cauſa: tantum abeſt, ut tu his ſufficere poſſis. Me. *Eane eſt in domo tua?* Ch. *Quæriſne, an ſit apud me? Satis percepi eam ibi eſſe: nam ei atque ancillis quæ ſunt in ejus comitatu unam cœnam præbui; quæ ſi iterum præbenda ſit, nihil mihi relinquetur ex bonis. Nam ut præteream alia, quæ impenſæ ſunt; leviter deguſtando vinum tentandi gratiâ, quantum*

hauſtum eſt mihi? cùm dicerent, Hoc vinum eſt acerbum, aliud mitius præbe, quæſo. Confiô Menedeme, aperui omnes cados, omnes amphoras & vaſa fictilia, in quibus vinum aſſervr: omnes ſervos meos variis miniſteriis occupavi: atque hæc una tantum nocte facta ſunt. te putas fore, cujus corrodet ſubſtantiam & facultates tam frequenter? ſic me Dii ament, ut bonorum jacturæ commiſeratione moveor. Me. *Faciat filius meus ex animi ſui ſententia: capiat, & quantum volet, exhauriat, ad nihilum rediget: decrevi hæc omnia ferre, dumjus præſentia fruar.* Ch. *Si ita conſtitutum eſt tibi facere, cenſeo id multum ad veſtram rem e, ut ille exiſtimet, te ne ſciente vel decepto, tantum ſibi ſumptuum concedi facere.* Me. *Quid* Ch. *Quodlibet aliud, potius quam id quod conſtituiſti: ſcilicet pati, ut ſumat, conſumat,*

ANNOTATIONES.

Ingratiis.] Adverbialiter ponitur, id eſt, animo.

Pitiſſando.] Id eſt, expreſſis labris expudum quis ſaporem vini probat.

Relevi dolia omnia, omnes ſerias:] Dolia t Romanis vaſa majora vino ſervando è idonea, quæ maxime fictilia erant; nam Plinius refert, doliis, quibus hodie utimur, tantum in Alpibus ſuo tempore homines uti cœpiſſe. Seria eſt vas vinarium fictile oblongum. Relinere eſt, aperire quod oblitum, obturatumque erat, ſoluta argilla aut gypſo, quo erant oblita.

Per

ut quod illi dari vis, des per quemlibet alium; patiaris te deludi fallaciis per servulum: quamvis etiam aliquo modo percepi illos, nempe servos, in eo totos esse, & moliri clam fraudes inter se, ut te fallant. Syrus cum Dromone submissa voce colloquitur: filii nostri communicant invicem consilia: melius est tibi perdere talentum eorum technis, quàm minam te filio indulgentiorem ostendendo. Nunc non agitur utrùm pecuniam largiaris filio, necne; sed illud, quo pacto illi largienda sit minimo incommodo. Nam si filius tuus perceperit voluntatem tuam; videlicet, te priùs perditurum vitam tuam, atque omnem pecuniam quàm filium abire sinas; hui, quàm magnum aditum aperueris ad luxum ac libidinem! adeo ut certè non sit tibi jucundum vivere: nam deteriores omnes evadimus nimiâ libertate. Filius tuus volet omne quod ei in mentem venerit: neque considerabit, an id quod postulabit, sit iniquum, an justum. tu non poteris ferre bona tua deperdi, & ipsum unà filium. Si recuses dare ei quæ petet; continuò ea re utetur, quâ se vigere & validum esse adversùm te intelliget; statim minabitur se discessurum à te. Me. *Existimo te vera loqui, atque ita ut res se habet.* Ch. *Per Herculem præterita nocte somnum minime cepi, dum cogito, quemadmodum redderem tibi patri cupido filium tuum.* Me. *Da dexteram: etiam te precor ut deinceps idem facere pergas.* Ch. *Sum paratus ad id faciendum.* Me. *Scisne quid cupio te modò facere?* Ch. *Quid est? cedo.* Me. *Quia lexisti illos inceptare me decipere, fac ut festinent id perficere: cupio illi dare quæcumque cupio statim eum videre.* Ch. *Faciam ut properent, & filium videas. Syrus est mihi commendus atque adhortandus, ut deducat filium tuum ad te. Nescio quis egreditur à domo mea: fer te hinc domum, ne filii nostri percipiant nos consentire in eadem mente. Aliquid contra impedit me, quominus domum eam: videlicet Simus & Crito vicini nostri litigant hîc de agrorum suorum: elegerunt me arbitrum: ibo ad eos, & eis dicam me non posse hodie eorum negotiis, sicut promiseram me vacaturum.*

Per alium quemvis ut des; falli te finas
Technis per servolum: etsi subsensi id quoque
Illos ibi esse, id inter se agere clanculum.
Syrus cum illo vestro consusurrat: conferunt
Consilia adolescentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est, quàm illo mi
Non nunc de pecunia agitur, sed illud, quo
Minimo periclo id demus adolescentulo.
Nam si semel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & prius
Pecuniam omnem, quàm abs te amittas fi
hui,
Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris!
Tibi autem porro ut non sit suave vivere:
Nam deteriores omnes sumus licentia.
Quodcunque inciderit in mentem, volet: ne
Putabit, pravumne an rectum sit quod petet.
Tu, rem perire, & ipsum, non poteris pati.
Dare denegaris: ibit ad illud illico,
Quo maxume apud te se valere sentiet;
Abiturùm se abs te esse illicò minabitur.
Me. Videre verum, atque ita uti res est, di
Ch. Somnum hercle ego hac nocte oculis n
di meis,
Dum id quæro, tibi quî filium restituerem.
Me. Cedo dextram: porro te oro idem ut
Chreme.
Ch. Paratus sum. *Me.* scin', quid nunc fac
volo?
Ch. Dic. *Me.* quod sensisti illos me incipere
Id ut maturent facere: cupio illi dare,
Quod volt: cupio ipsum jam videre. *Ch.* o
dabo.
Syrus est prehendendus atque adhortandus mi
A me nescio quis exit: concede hinc domu
Ne nos inter nos congruere sentiant.
Paulum hoc negotî mihi obstat: Simus &
Vicini nostri hîc ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam ut dixer
Operam daturum me, hodie non posse his da

ANNOTATIO.

89 *Syrus est prehendendus.*] In Andriâ; *Tuus pater modò me apprehendit*

inuo hic adero. *Me.* ita quæſo. Dî voſtram fidem!
comparatam eſſe hominum naturam omnium,
a ut melius videant & dijudicent
n ſua? an eo fit, quia in re noſtra aut gaudio
us præpediti nimio, aut ægritudine? 100
mihi nunc quanto plus ſapit, quam egomet mihi?
Diſſolvi me, otioſus operam ut tibi darem.

Continuò præſto hic ero. Me. Sic facias, rogo. Dii veſtram fidem atque opem invoco! Itane eſt verum ingenium hominum ſic eſſe conſtitutum, ut acutius perſpiciant negotia aliorum, & melius diſcernant, quam ſua? Ideone iſtud ſit, quod ſumus impediti, quominus recte judicemus in cauſa noſtra, aut nimia lætitia, aut nimio animi

Hic Chremes quanto magis nunc ſapienter ſentit & loquitur pro utilitate meâ, quam ego-
Ch. O Menedeme, expedivi me citò à vicinis, ut tuis rebus vacarem.

ACTUS III. SCENA II.

SYRUS. CHREMES.

HAC illac circumcurſa: inveniendum eſt tamen
ntum; intendenda in ſenem eſt fallacia.
Num me fefellit, hoſce id ſtruere? videlicet
Clîniæ ille ſervus tardiuſculus:
co huic noſtro tradita eſt provincia. 5
Quis hîc loquitur? perii; numnam hæc audit?
Ch. Syre. *Sy.* hem.
Quid tu iſtic? *Sy.* recte: equidem te demiror; Chreme,
mane, qui here tantum biberis. *Ch.* nihil nimis.
Nihil, narras? viſa verò eſt, quod dici ſolet,
æ ſenectus. Ch. eja. *Sy.* mulier eſt commoda, & 10
a hæc meretrix. *Ch.* ſanè idem viſa eſt mihi.
t quidem hercle forma luculenta. *Ch.* ſic ſatis.
a non ut olim, ſed uti nunc, ſane bona:
neque miror, Clinia hanc ſi deperit:
habet patrem quendam avidum, miſerum,
atque aridum: 15
um hunc: noſtin'? at quaſi is non divitiis
det, gnatu' ejus profugit inopia.

Sy. *Age, Syre, diſcurre undique: tamen pecunia conficienda eſt; techna excogitanda eſt in Chremetem.* Ch. *Num me latuit hoſce ſervos & adoleſcentes nectere fallaciam in Menedemum? Nimirum ille ſervus Cliniæ Dromo, aliquantò lentior eſt, ideo negotium quærendæ pecuniæ datum eſt huic ſervo noſtro Syro.* Sy. *Quis loquitur hic? nullus ſum; num Chremes audivit hæc, quæ dixi?* Ch. *Syre.* Sy. *Hem.* Cy. *Quid tu iſtic facis?* Sy. *Nihil quidem: ſed, Chreme, valde miror te ſurrexiſſe tam mane, qui heſterna die tantum biberis.* Ch. *Non plus æquo.* Sy. *Non plus æquo ais? Senectus aquilæ viſa eſt in te, ut plus biberis, quam comederis: quod proverbium in ore populi habetur.* Ch. *Eja de hoc ſatis dictum.* Sy. *Hæc meretrix, quæ eſt cum Clinia, eſt mulier elegans & feſtiva.* Ch. *Sane viſa eſt mihi talis, qualem refers.* Sy. *Et certe*

ulem eſt forma ſpecioſa & ſplendida. Ch. *Mediocriter.* Sy. *Bona quoque, non ut quonnt bonæ, ſed ſicut his temporibus ſunt mulieres: nec mirum eſt mihi, ſi Clinia eam ramat: ſed ille habet quemdam patrem avarum, miſerum, & ſiccum parſimonia: noviſtine inum? Sed quaſi hic non valde ſit dives, filius ejus profugus abiit egeſtate coactus.*

ANNOTATIO.

Aquilæ ſenectus.] Proverbium in ſenes bibunt, quam edunt. Refert enim Lib. X. c. iii. hiſt. aquilam fame mori, ſeriore accreſcente roſtro, ut aperiri non queat; eoque aquilam tantum in ſenecta bibere, aut de præda ſanguinem ſugere, unde plus bibit quam comedit.

Scin'

Sciſne factum eſſe, ut dico? Ch. *Cur ego ignorem? O hominem dignum, qui detrudatur in piſtrinum, ad circumagendas molas!* Sy. *Quem dicis?* Ch. *Intelligo Dromonem ſervum Cliniæ.* Sy. *O Syre, metui ne quid mali tibi accideret ex hac re.* Ch. *Qui ſervus paſſus eſt, ut filius diſcederet.* Sy. *Quid faceret?* Ch. *Quæris quid faceret ille? Excogitaret technam aliquam, ex quâ adoleſcens haberet, quod donaret amicæ, ac vitam conſervaret huic ſeni, qui continuo labore ſe enecat, moroſo, ac vitam faſtidienti* Sy. *Jocaris.* Ch. *O Syre, debebat hic ſervus hæc quæ dixi facere.* Sy. *Ebo, obſecro, laudibus proſequeris eos ſervos, qui verba dant dominis?* Ch. *Laudo eos ſcilicet, quando id faciunt in tempore & opportune.* Sy. *Certe rectè facis.* Ch. *Nam fallacia ejuſmodi plurimis mentis & corporis doloribus ſæpe medetur. Si feſelliſſet Dromo dominum ſuum Menedemum, jam ab eo filius Clinia non aufugiſſet.* Sy. *Neſcio an Chremes dicat iſta per jocum, an ex animo; ſed mihi auget voluntatem, ut magis cupiam technas, quas cogito, perficere.* Ch. *O Syre, quid ipſe ſervus expectat nunc? an expectat donec Clinia iterum hinc ex domo patris diſcedat, cùm is non poſſit ferre ſumptus hujus meretricis? An machinatur aliquam fallaciam in Menedemum?* Sy *Ipſe ſervus eſt ſtupidus: nullam habet ſolertiam aptam ad ejuſmodi fraudem fabricandam.* Ch. *Sed ei opem ferre adoleſcentis Cliniæ gratiâ.* Sy. *Paſſum eum in hac re juvare, ſi imperavit longo uſu ſcio, quâ arte id faciendum ſit.* Ch. *Mehercule eo aptior es ſervus, qui dominis ſcias.* Sy. *Meus non eſt mos mendacium proferre.* Ch. *Ergo id effice, tu qui calles.* Sy. *At Chreme, fac ut memineris hæc eadem, quæ præcipis me facere; ſi quid aliquando accidere admodum ſe habent humanæ res, ut filius tuus Clitipho aliquid ſimile hujus facti* Ch. *Non hoc eveniet, ut ſpero.* Sy. *Spero quoque ego per Herculem non eventurum: nempe hæc dico, quod aliquid tale perceperim de illo; ſed dico ſi quid evenerit, ne quid mihi ſit quæ ſit hujus ætas vides, quàm amori obnoxia:*

Scin' eſſe factum, ut dico? *Ch.* quid ego neſcia
Hominem piſtrino dignum! *Sy.* quem? *Ch.* ill
ſervulum
Dico adoleſcentis. *Sy.* Syre, tibi timui male.
Ch. Qui paſſus eſt id fieri. *Sy.* quid faceret?
rogas?
Aliquid reperiret; fingeret fallacias
Unde eſſet adoleſcenti amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum ſervaret ſenem
Sy. Garris. *Ch.* hæc facta ab illo oportebant, S
Sy. Eho, quæſo, laudas qui heros fallunt?
in loco,
Ego vero laudo. *Sy.* rectè ſane. *Ch.* quippe
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt
Jam huic manſiſſet unicus gnatus domi.
Sy. Jocone an ſerio illæc dicat, neſcio;
Niſi mihi quidem addit animum, quo lubeat
gis.
Ch. Et nunc quid expectat, Syre? an dum
denuo
Abeat, cum tolerare hujus ſumptus non quea
Nonne ad ſenem aliquam fabricam fingit?
ſtolidus eſt.
Ch. At te adjutare oportet adoleſcentuli
Cauſſa. *Sy.* Equidem facile facere poſſum, fi
Etenim, quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
Ch. Tanto hercle melior. *Sy.* non eſt mentiri
Ch. Fac ergo. *Sy.* at heus tu, facito dum e
hæc memineris,
Si quid hujus ſimile forte aliquando evenerit,
Ut ſunt humana, tuus ut faciat filius.
Ch. Non uſus veniet, ſpero. *Sy.* ſpero herc
quoque:
Neque eò nunc dico, quò quidquam illum
ſerim:
Sed ſi quid, ne quid: quæ ſit ejus ætas, vid

ANNOTATIONES.

20 *Syre, tibi timui male.*] Secum hoc ſuſurrat Syrus.

30 *Jocone an ſeriò illa dicat, neſcio;*] Hæc ſecum clam Syrus loquitur.

31 *Niſi mihi quidem.*] *Niſi* hoc loc
tur, pro *ſed*, ut ſæpe apud Terentia

æ ego te, ſi uſus veniat, magnifice, Chreme, 45
ctare poſſim. *Ch.* de iſtoc, cum uſus venerit,
ebimus quid opus ſit: nunc iſtuc age.
Nunquam commodius unquam herum audi-
vi loqui,
cum malefacere crederem mî impunius
ere. quiſnam à nobis egreditur foras?

Profecto etiam, ſi id uſu veniat, arte mea poſſum efficere ne talem in te mœrorem ſuſcipias, quo Menedemum confici vides; ita pulchre te tractabo, & ſplendide. Ch. *Conſiderabimus de iſta re, quid opus ſit, cum acciderit: nunc intende fallaciam in ſenem*

demum. Sy. *Nunquam audivi herum loqui opportunius, quam nunc, nec cùm aliquid mali er, crederem me unquam majori cum impunitate id poſſe facere. quiſnam exit domo noſtra?*

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES. CLITIPHO. SYRUS.

QUid iſtuc, quæſo? qui iſtic mos eſt, Clitipho? itane fieri
ortet? *Cl.* Quid ego feci? *Ch.* vidin' ego te modò manum in ſinum huic
retrici inſerere? *Sy.* acta eſt res. perii. *Cl.* mene? *Ch.* hiſce oculis; ne nega.
is adeo indigne injuriam illi, qui non abſtineas manum:
n iſtæc quidem contumelia eſt, hominem amicum ad te recipere, 5
ue ejus amicam ſubagitare: vel heri in vino quam immodeſtus
ti? *Sy.* Factum eſt. *Ch.* quam moleſtus? ut equidem,
me Dî ament, metui quid futurum denique eſſet: novi ego
antium animum: graviter advortunt, quæ non cenſeas.
At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum, pater. 10
Eſto: at certe concedas ab ore eorum aliquantiſper aliquo.
do multa fert: ea facere prohibet tua præſentia.
de me facio conjecturam: nemo eſt meorum hodie,
d quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam.

Ch. *O Clitipho, quid iſtud ſibi vult? Qualis hæc conſuetudo, ludere cum meretrice? Oportetne id te facere?* Cl. *Quid ego feci?* Ch. *Nonne ego te vidi immittere manum in ſinum hujus mulierculæ?* Sy. *Actum eſt de hac re: ſentiet Chremes Bacchidem eſſe amicam Clitiphonis. Perii ego.* Cl. *Diciſne me manum in ſinum huic meretrici inſeruiſſe?* Ch. *Vidi hiſce oculis; noli negare. Certè facis, injuriam indecenter illi Cliniæ, qui non reprimas manum tuam à tractatione ejus amicæ: nam hoc quidem eſt injuria, admittere in domum ſuam hominem amicum, & cum amica ejus rem habere: quàm etiam immoderate te geſſiſti heri in convivio?* Sy. *Actum eſt.* Ch. *Quam importunus, & acerbus fuiſti? adeo, ita me Dii ſervent, ut equidem timui quid contingeret, ne oriretur contentio inter te & Cliniam: ego novi ingenium amatorum: accipiunt moleſte ea, quæ non putes eos animadvertere & ſuſpicari.* Cl. *Sed, ô pater, hic confidit mihi, & ſat credit me nihil facturum iſtius rei quam times.* Ch.

: ſaltem ſecede in aliquem locum aliquamdiu à conſpectu illorum. Multa libido concupiſcet itat amantes inter ſe agere: & tua preſentia impedit eos. Ego de meipſo id conjicio: hodie babeo amicum, cui audeam detegere omnia me arcana.

ANNOTATIO.

22 *Ea prohibet facere tua præſentia.*] Impersonaliter, id eſt, cujuſcumque præſentia.

Apud alium ejus auctoritas interdicit: apud alium me pudet ipſius facti, ne videar inſulſus & petulans: quod credè illi Cliniæ accidere, nempe eum timere ne ante te videatur protervus & laſcivius. Sed debemus ſcire obſecundare & inſervire commodis aliorum qualitercumque & quocumque in loco neceſſum ſit. Sy. *Audiſne quid narrat Chremes, pater?* Cl. *Occidi.* Sy. *Clitipho, ſicut jam feci ex officio ſervi probi & utilis, te admoneo, ut diſcedas aliquò, ut juſſit pater.* Cl. *Sile, obſecro.* Sy. *Rectè profectò me tacere vis.* Ch. *O Syre, pudet me.* Sy. *Non dubito te pudere, nec immeritò: quin etiam ego, qui pater non ſum, id ægrè fero.* Cl. *Perſeveraſne adverſus me loqui?* Sy. *Per Herculem dico quod videtur mihi verum eſſe.* Cl. *An non licet accedere ad Cliniam & Bacchidem?* Ch. *Una ratio honeſta eſt ad eos appropinquandi, protervè & laſcivè te immiſcens eorum amoribus.* Sy. *Actum eſt de incepto meo. Hic Clitipho ſe indicabit, antequam elicio pecuniam quam det meretrici. O Chreme, viſne tu mihi homini hebetioris & craſſioris ingenii credere?* Ch *Quid agam?* Sy. *Jube Clitiphonem abſcedere hinc alio.* Cl. *In quem locum abſcedam?* Sy. *Quoquò voles. Cede paulum Cliniæ & Bacchidi. Abi ſpatiatum.* Cl. *Spatiatum? Quò?* Sy. *Vah! quaſi nullus ſit locus ubi ſpatieris. Certe abi per iſtam partem, verſus iſtam, in quamlibet.* Ch. *Syrus rectè dicit: ſic arbitror eſſe faciendum.* Cl. *O Syre, Dii te exſtirpent, qui me iſtinc ejicis.* Sy. *Sed per Pollucem, tu cohibeto poſthac iſtas manus tuas, nec eas inſeras in ſinum mulieribus. Cenſeſne vero, Chreme, quid ſit dum? Quid putas illum filium facturum eſſe, niſi caſtigas, obſervas, admones eum, quæ teſtatis Dii tibi dant?* Ch. *ego omni ſtudio iſtud faciam.* Sy. *Certe nunc filius eſt tibi cuſ*

Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipſ
facti pudet,
Ne ineptus, ne protervus videar: quod illum
cere credito.
Sed noſtrum eſt intelligere, utcunque atque u
cunque opus ſit, obſequi.
Sy. Quid iſtic narrat? *Cl.* perii. *Sy.* Clitipho, h
ego præcipio tibi,
Hominis frugi & temperantis functus offici
Cl. tace,
Sodes *Sy.* rectè ſane. *Ch.* Syre, pudet me.
credo: neque id injuria:
Quin mihi moleſtum eſt. *Cl.* pergin'? *Sy.* h
cle verum dico, quod videtur.
Cl. Nonne accedam ad illos? *Ch.* eho quæſo,
accedundi via eſt?
Sy. Actum eſt: hic priùs ſe indicarit, quàm
argentum effecero.
Chreme, vin' tu homini ſtulto mihi auſcultare
Ch. Quid faciam? *Sy.* jube hunc
Abire hinc aliquò. *Cl.* quò ego hinc abeam?
quò? quò libet: da illis locum:
Abi deambulatum. *Cl.* deambulatum, quò?
vah, quaſi deſit locus.
Abi ſane iſtac, iſtorſum, quovis. *Ch.* rectè d
cenſeo.
Cl. Dî te eradicent, Syre, qui me hinc extru
Sy. at tu pol tibi
Poſthac comprimito iſtas manus.
Cenſen' vero? quid illum porro credis factur
Chreme,
Niſi eum, quantum Dî dant opis tibi, ſervas,
ſtigas, mones?
Ch. Ego iſtuc curabo. *Sy.* atqui nunc, here,
tibi aſſervandus eſt.
Ch. Fiet. *Sy.* ſi ſapias: nam mihi jam minu
nuſque obtemperat.
Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum te
egi, egiſti, Syre? aut
Reperiſti quod placeat, an nondum etiam?
de fallacia

Ch. Ita fiet. Sy. *Si ſapienter agas, hoc facies: nam jam minus minuſque ſequitur me* Ch. *Quid tu feciſti? Num aliquid egiſti de illa re de quâ paulo ante te conveni? aut quod tibi gratum ſit? an nondum etiam?* Sy. *Loqueris de fabrica ſeni intendæ?*

s? ſt, inveni quandam nuper. *Ch.* frugi es:
cedo, quid id eſt?
Dicam. verùm ut aliud ex alio incidit. *Ch.*
quidnam, Syre?
Peſſima hæc eſt meretrix. *Ch.* ita videtur.
Sy. imo, ſi ſcias.
vide, quod inceptet facinus. Fuit quædam
anus Corinthia 40
huic drachmarum argenti hæc mille dede-
rat mutuum.
Quid tum? *Sy.* ea mortua eſt: reliquit filiam
adoleſcentulam:
elicta huic arrhaboni eſt pro illo argento.
Ch. intelligo.
Hanc ſecum huc adduxit, eaque eſt nunc ad
uxorem tuam.
Quid tum? *Sy.* Cliniam orat ſibi uti id nunc
det; illam illi tamen 45
daturam: mille nummûm poſcit. *Ch.* &
poſcit quidem? *Sy.* hui!
um id eſt? *Ch.* ego ſic putavi: quid nunc
facere cogitas?
gone? ad Menedemum ibo: dicam hanc
eſſe captam è Caria,
n, & nobilem: ſi redimat, magnum ineſſe
n ea lucrum.
Erras. *Sy.* quid ita? *Ch.* pro Menedemo
nunc tibi ego reſpondeo: 50
emo. *Sy.* quid ais? optata loquere. *Ch.* at-
ui non eſt opus.
on opus eſt? *Ch.* non hercle vero. *Sy.* quî
ſtuc? miror. *Ch.* jam ſcies.
, mane: quid eſt, quod tam à nobis graviter
repuere fores?

Non ita multò antehac excogitavi aliquam. Ch. *Frugi es: dic, quod inveniſti.* Sy. *Dicam. ſed ut aliud ex alio ſequitur.* Ch. *O Syre, quidnam eſt?* Sy. *Hæc meretrix eſt admodum prava.* Ch. *Talis apparet.* Sy. *Imo ſi ſcias quam ſit peſſima, miraberis. Vah! cognoſce quid incipiat facere. quædam vetula ex Corintho hîc habitavit: hæc meretrix dedit illi mutuò mille drachmas argenti.* Ch. *Quid inde factum eſt?* Sy. *Hæc vetula è vita deceſſit: reliquit filiam adoleſcentulam: ea filia data eſt pignori huic meretrici pro ea pecunia, quam illi crediderat.* Ch. *Intelligo.* Sy. *Hæc meretrix adduxit ſecum hanc adoleſcentulam, quæ nunc eſt apud Soſtratam uxorem tuam.* Ch. *Quid inde colligis?* Sy. *Cliniam orat ut ſibi jam nunc det argentum illud; ſe vero puellam illi poſt daturam: mille nummorum poſcit.* Ch. *Et poſcit quidem Bacchis tantum argenti?* Sy. *Hui! an dubium eſt quin illa poſcat hanc ſummam?* Ch. *Ego non dubito: quid nunc, Syre, facere cogitas?* Sy. *Quid faciam quæris? conveniam Menedemum, dicam hanc adoleſcentulam eſſe captam & advectam è Cariâ, locupletem, & clari generis & multum lucri illum quæſiturum ex ea, ſi det mille drachmarum pro ejus redemptione.* Ch. *Falleris.* Sy. *Quid ita?*

o Menedemum tanti puellam redempturum, & loco Menedemi, tibi nunc reſpondeo: Nolo uid dicis? Sy. *Loquere nobis grata verba, & noſtris votis commoda.* Ch. *Certe non eſt emere.* Sy. *Non eſt uſus?* Ch. *Non eſt uſus per Herculem.* Sy. *Miror quare hoc dicas. im cognoſces: deſine loqui, & audi. Quidnam eſt, propter quod fores noſtræ tantum ſtre-derunt?*

ANNOTATIONES.

rachmarum argenti mille.] Drachma & denarius Romanus ſunt ejuſdem nis ſex aſſibus Turonenſibus. Mille valebunt centum Coronatis Gallicis, ntis libris Turonenſibus. Conſtruitur ille ſubſtantivum cum genitivo utro-ero; Mille nummûm: Mille talen-o nummorum & talentorum. Ovi-Metamorph.

Eſt aliquid de tot Graiorum millibus unum
A Diomede legi.

Aliquando *mille* adjectivum eſt pluralis numeri tantum, & indeclinabile, ut, Mille drachmæ, mille nummi.

43 *Relicta huic arrhaboni eſt.*] Arrhabo, & arrha, eſt id quod dari ſolet ad confirmationem contractûs; aliquando idem quod pignus, ut hic ſumitur.

ACTUS IV. SCENA I.

SOSTRATA. CHREMES. NUTRIX. SYRUS

So. NIſi me animus fallit, hic profecto eſt annulus, quem ego ſuſpicor;
Is, quicum expoſita eſt gnata. *Ch.* quid volt ſibi Syre, hæc oratio?
So. Quid eſt? iſne tibi videtur? *Nu.* dixi equidem ubi mihi oſtendiſti, illico
Eum eſſe. *So.* at ut ſati' contemplata modo ſis, nutrix. *Nu.* ſatis.
So. Abi nunc jam intro: atque, illa ſi jam laverit mihi nuntia.
Hic ego virum interea opperibor. *Sy.* te volt: deas, quid velit.
Neſcio quid triſtis eſt: non temere eſt: metuo quid ſit. *Ch.* quid fiet?
Næ iſta hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.
So. Ehem mi vir. *Ch.* Ehem mea uxor. *So.* te ſum quæro. *Ch.* loquere, quid velis.
So. Primum te hoc oro, ne quid credas me adverſum edictum tuum
Facere auſam. *Ch.* vin' tibi me iſtuc, etſi incredibile eſt, credere?
Credo. *Sy.* neſcio quid peccati portat hæc purgatio.
So. meminiſtin' me eſſe gravidam, & mihi te eadem xumo opere dicere,
Si puellam parerem, nolle tolli? *Ch.* ſcio quid feceris:
Suſtuliſti. *So.* ſic eſt factum. *Ch.* domin'? *Sy.* hērus damno auctus eſt.
So. Minimè: ſed erat hîc Corinthia anus haud pura; ei dedi
Exponendam. *Ch.* ô Jupiter, tantam eſſe in anum inſcitiam!
So. Perii; quid ego feci? *Ch.* at rogitas? peccavi, mi Chreme,

So. *Niſi animus errat, hic certe eſt annulus, quem ego opinor eſſe; is eſt, cum quo filia mea expoſita fuit.* Ch. *O Syre, quid hic ſermo uxoris meæ ſignificat?* So. *Quid eſt? ô nutrix, iſne tibi videtur?* Nu. *Dixi eum eſſe, ubi primum mihi eundem oſtendiſti.* So. *At diligenter vide, ut eum ſatis modo intuita fueris.* Nu. *Satis eum intuita ſum.* So. *Jam abi intrò domum, & mihi refer, ſi illa Antiphila jam laverit. Interea hic exſpectabo maritum.* Sy. *Chreme, uxor tua te quærit: videas quid velit. Ignoro qua de cauſa mœſta ſit: non ſine cauſa id contingit: metuo quid ſit.* Ch. *Quid ſit? Iſta fœmina ſummopere ſe fatigabit in nugis proferendis.* So. *Ehem, mi vir.* Ch. *Ehem, mea uxor.* So. *Quæro teipſum.* Ch. *Dic quid eſt, quod velis.* So. *Imprimis hoc à te poſtulo, ne me credas auſam eſſe aliquid facere contra juſſum tuum.* Ch. *Viſne me credere iſtud tibi? credo, quamvis non credendum ſit.* Sy. *Neſcio quid culpæ ferat hæc excuſatio.* So. *Recordariſne cùm eſſem gravida, te mihi maxime minatum eſſe, ſi parerem puellam, nolle ut nutriretur?* Ch. *Scio quid feceris: educaſti eam.* So. *Ita factum eſt; educavi.* Ch. *Domi ne?* Sy. *O hera, ſi educaſti puellam, herus ex hoc damnum percepit.* So. *Minime: ſed vetula ex Corintho non inhoneſta nec impudica hîc habitabat; tradidi ei filiam exponendam.* Ch. *Prob Jupiter! oportetne eſſe tantam rantiam in mente ullius?* So. *Perdita ſum; quid commiſi?* Ch. *Quæris?* So. *Mi Chreme erravi, per imprudentiam, non deditâ operâ id feci.*

ANNOTATIO.

15 *Ergo herus damno auctus eſt.*] Propter dotem, quæ danda eſt filiæ.

iens feci. *Ch.* id quidem ego, etsi tu neges, certe scio,
inscientem atque imprudentem dicere ac facere omnia;
peccata in hac re ostendis: nam jam primum, si meum
erium exequi voluisses, interemptam oportuit;
simulare mortem verbis; re ipsa spem vitæ dare.
id omitto: misericordia, animus maternus: fino.
m bene vero abs te prospectum est! quid voluisti? cogita:
npe anui illi prodita abs te filia est planissume te; vel uti quæstum faceret, vel uti veniret palam.
o, id cogitasti, Quidvis satis est, dum vivat modo.
cum illis agas, qui neque jus, neque bonum, atque æquum sciunt,
us, pejus, profit, obsit, nil vident, nisi quod lubet?
Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor: nunc hoc te obsecro,
nto tuus est animus natu gravior, ignoscentior;
neæ stultitiæ in justitia tua sit aliquid præsidî.
Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum, Sostrata,
docet te mea facilitas multa: sed istuc quidquid est,
hoc occeptum est causa, loquere. *So.* ut stulte & miserè omnes sumus
gioſæ; cum exponendam do illi, de digito annulum
aho; & eum dico ut unà cum puella exponeret; preretur, ne expers partis esset de nostris bonis.
Istuc recte: conservasti te, atque illam. *So.* is hic est annulus.
Unde habes? *So.* quam Bacchis secum adduxit adolescentulam. *Sy.* hem!
Quid ea narrat? *So.* ea, lavatum dum it, servandum mihi dedit.
um non advorti primum: at postquam aspexi, illicò

Ch. *Certum id sane est mihi, quamvis negares, te dicere ac facere omnia per ignorantiam; tot peccata tua in hoc facto ostendis: in primis, si voluisses complere jussum meum, oportebat puellam interire; non verbis fingere eam esse mortuam; & re ipsa eam spe vitæ donare, cum posset fieri, ut anus illam educaret, non exponeret. at id prætereo, te debuisse exequi meum imperium: misericordia, affectus maternus te impulerunt: concedo. Quam pessimè vero providisti filiæ! quid voluisti facere? considera: Certe filia prostituta est omnino à te; vel ut quæstum turpiter corpore suo faceret, vel ut venderetur publicè. Credo ita putasti; quidlibet eveniat, lucrum corpore faciat, sive serviat; satius est. quàm eam non vivere. Quomodo te geras erga eos qui nesciunt, neque rationem juste vivendi, neque quid honestum sit factu, neque æquitatem naturalem, quid juvet magis, quid magis noceat, nihil sibi proponunt, nisi quod eis placet?* So. *O mi Chremes, erravi, confiteor delictum: jure arguor: nunc tibi supplico, ut quantò tuus animus est ætate peritior, sit tantò promptior ad parcendum; ut tua æquitas aliquid auxilii præbeat simplicitati meæ.* Ch. *Scilicet equidem, hanc culpam tibi condono: sed, ô Sostrata, te male multa facere suadet mea lenitas: Sed quidquid istud est quod narrasti de expositâ filia, dic qua occasione inceptum est.* So. *Ut omnes nos mulieres sumus inconsultæ & superstitiosæ; cum do illi anui filiam exponendam, eximo annulum de digito, & præcipio illi ut exponeret puellam cum annulo; si illa interiret, ut*

e partem bonorum nostrorum haberet. Ch. *Feceris istud recte: sic servasti te, ne faceres contra em; atque illam, ne moriretur.* So. *Ecce hic est annulus.* Ch. *A quo eum recuperasti?* So. *ex adolescentula, quam Bacchis adduxit secum.* Sy. *Hem!* Ch. *Quid ea refert?* So. *Dum ntipbila it lavatum, tradidit mihi illum, ut servarem. Quamprimum animo non attendi: quam aspexi,*

ANNOTATIO.

42 *Lavatum.*] Secundum antiquos: nos dicimus *lotum.*

ſtatim agnovi, & exultans ad te veni. Ch. *Quid conjicis eſſe, aut quid reperis indicii de illa adoleſcentula?* So. *Neſcio, niſi ut exquiras ab eâ, unde acceperit hunc annulum, ſi id poteſt ſciri.* Sy. *Occidi: video plus eſſe ſpei, de agnitione filiæ, quam volo: ſi ita eſt, ut refert Soſtrata, hæc adoleſcentula eſt de noſtra familia.* Ch. *Vivitne illa anus, cui tu tradideras filiam tuam?* So. *Neſcio.* Ch. *Quid illa retulit tibi quondam ſe feciſſe, poſtquam ei dederas filiam exponendam?* So. *Retulit ſe feciſſe id quod juſſeram, ſcilicet ſe puellam expoſuiſſe.* Ch. *Dic quod ſit nomen anus, ut quæratur illa.* So. *Philtere eſt nomen ejus.* Sy. *Ipſa eſt, à qua Antiphila educata eſt: mirum eſt, ni illa anus eſt incolumis, & ego perii.* Ch. *Soſtrata, ſequere me domum hac viâ.* So. *Ut contrà quam ſperavi evenit! quam miſere timui, ne nunc ita immitis eſſes, ut olim fuiſti, cùm filiam tolli & nutriri noluiſti!* Ch. *Non licet hominem eſſe ſæpe ita ut volt, ſi non ſinit.*

Cognovi: ad te exſilii. *Ch.* quid nunc ſuſpicare aut invenis
De illa? *So.* neſcio, niſi ex ipſa quæras, unde hunc habuerit,
Si potis eſt reperiri. *Sy.* interii: plus ſpei videt quam volo:
Noſtra eſt, ita ſi eſt. *Ch.* vivitne illa, cui tu dedi ras? *So.* neſcio.
Ch. Quid renunciavit olim feciſſe? *So.* id, quo juſſeram.
Ch. Nomen mulieris cedo quod ſit, ut quæratu *So.* Philtere.
Sy. Ipſa eſt: mirum, ni illa ſalva eſt, & ego per *Ch.* Soſtrata,
Sequere me intrò hac. *So.* ut præter ſpem eveni quàm timui male,
Ne nunc animo ita eſſes duro, ut olim in tolle do, Chreme!
Ch. Non licet hominem eſſe ſæpe ita ut volt, ſi non ſinit.
Nunc ita tempus eſt mî, ut cupiam filiam: ol nil minus.

Nunc ita tempus eſt, ut cupiam ſi habere: ſed olim nihil minus, re familiari non permittente.

ANNOTATIO.

46 *Interii.*] Nolebat Syrus Antiphilam agnoſci tam citò filiam à Chremete, ne occaſio præriperetur auferendi ab illo argentum, & ne vapularet, ſi cognoſceret Bacchidem eſſe amicam Clitiphonis filii.

ACTUS IV. SCENA II.

SYRUS.

Sy. *Niſi mens in præſagiendo me decipit, mala fortuna non longè erit à me; adeo per Herculem mei conatus vehementer in arctum redacti ſunt, niſi provideo, ut Chremes non cognoſcat hanc Bacchidem eſſe amicam filii ſui. Nam nihil eſt unde ullam ſpem habeam auferendi argenti, aut fallendi ſenis: victoriam obtineo, ſi mihi conceditur tutò, & ſine plagis elabi. Angor animi, quod tam bonum fruſtum mihi ex gutture tam repente extractum ſit, id eſt tanta opportunitate torquendi argenti à ſene.*

Sy. NIſi fallit me animus, haud multùm à aberit infortunium;
Ita hercle in anguſtum oppidò nunc meæ cog tur copiæ:
Niſi aliquid video, ne eſſe amicam hanc gnati ſciſcat ſenex.
Nam quod ſperem de argento, aut poſſe poſtul me fallere,
Nihil eſt: triumpho, ſi licet me latere tecto ab
Crucior bolum tantum mihi ereptum tam ſubi faucibus.

d agam? aut quid comminiſcar? ratio de integro ineunda eſt mihi.
tam difficile eſt, quin quærendo inveſtigari poſſiet.
d, ſi hoc ſic nunc incipiam? nihil eſt. ſi ſic? tantundem egero.
ic opinor. non poteſt. immo optume. euge habeo optumam.
raham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

Quid faciam, aut quid excogitem? Inveniendum denuo mihi eſt aliud commentum. Nihil eſt tam impeditum, quod non poſſit conando expediri. Quid erit ſi nunc ſic ordiar? tale figmentum nullius momenti eſt. Quid erit ſi hoc pacto faciam? non amplius profecero: at cenſeo ſic poſſe fieri: minimè poteſt: imo vero perbelle fieri poteſt. Eja ſcio bonam pecuniæ

dæ rationem. Per Herculem, ad me, ut puto, reducam pecuniam eandem illam, quæ tan-mancipium fugitivum à me ſe proripuit.

ACTUS IV. SCENA III.

CLINIA. SYRUS.

NUlla mihi res poſthac poteſt jam intervenire tanta,
mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta eſt.
o patri me nunc jam, ut frugalior ſim quam volt.
Nil me fefellit: cognita eſt, quantum audio hujus verba.
tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
O mi Syre, audiſtin' obſecro? *Sy.* quidni, qui uſque una affuerim?
Cui æque audiſti commode quidquam evenisſe? *Sy.* nulli.
Atque, ita me Dî ament, ut ego nunc non tam meapte cauſa
or quàm illius, quam ego ſcio eſſe honore quovis dignam.
ita credo: ſed nunc, Clinia, age, da te mihi viciſſim:
amici quoque res eſt videnda, in tuto ut collocetur,
uid de amica nunc ſenex. *Cl.* ô Jupiter! *Sy.* quieſce.
Antiphila mea nubet mihi. *Sy.* ſiccine mihi interloquere?
Quid faciam, Syre mi? gaudeo: fer me. *Sy.* fero hercle vero.

Cl. *Nulla res tanta poteſt mihi accidere poſthac, quæ animi moleſtiam mihi pariat: tanta lætitia mihi advenit. Trado me nunc totum in patris poteſtatem, ut fiam etiam frugalior quam cupit.* Sy. *Non erravi, cum ita eſſe judicavi: quantum enim intelligo verba hujus Cliniæ, Antiphilâ à parentibus agnita eſt. iſtud, ut optabas, eveniſſe valde gaudeo.* Cl. *O mi Syre, quæſo, audiſtine rem totam de agnitione Antiphilæ?* Sy. *Cur non audiverim, qui fuerim aſſidue cum parentibus, quando eam recognoſcebant?* Cl. *Cui homini audiſti tantum eveniſſe boni, ut mihi evenit?* Sy. *Nulli.* Cl. *Atque ita me Dii ament, ut non tam propter me ipſum lætor, quam propter illam Antiphilam, quam ſcio omni honore eſſe dignam.* Sy. *Credo ſic eſſe ut ais: ſed ô Clinia, eja, age nunc, obſequere mihi, ut tibi ſum obſecutus: nam ut amici res extra omne periculum ſit, etiam providendum eſt, ne ſenex Chremes ſciat nunc aliquid de amica Clitiphonis Bacchide.* Cl. *O Jupi-*

Sy. *Mane.* Cl. *Antiphila mihi dabitur in uxorem.* Sy. *Sicne me interpellas loquentem? mi Syre, quid faciam? præ nimio gaudio non ſum apud me: patere me.* Sy. *Certe patior idem.*

Cl. *Acquiſivimus vitam Deorum.* Sy. *Operam perdo, ut puto.* Cl. *Loquere; audio.* Sy. *Sed ſtatim me non audies.* Cl. *Audiam.* Sy. *Proſpiciendum eſt quoque, ut jam antea dixi, ut res amici tui Clitiphonis in tutum locum deducatur: nam ſi nunc diſcedis hinc à nobis relicta hic Bacchide, ſtatim Chremes repente cognoſcet eam amari à filio: ſi eam tecum hinc à nobis duxeris, ipſa celabitur ejus eſſe amica, ita ut huc uſque celata eſt.* Cl. *Verùm, ô Syre, nihil magis contrarium meis nuptiis iſta re quam mones: nam quâ fronte videbo patrem, ubi duxero mecum Bacchidem? Scis quid velim dicere?* Sy. *Cur non ſciam?* Cl. *Quid dicam, aut quam rationem reddam?* Sy. *Etiam nolo eam reddendo, ut mentiaris: Clare & verè exponito id quod res eſt.* Cl. *Quid dicis?* Sy. *Volo ſignifices te amare Antiphilam, & te eam velle habere uxorem; & Bacchidem eſſe amicam Clitiphonis.* Cl. *Suades vero rem valde bonam & æquam, nec factu difficilem. Tu ſcilicet voles hoc me impetrare à patre, ut celet ſenem veſtrum Chremetem.* Sy. *Quin potius ego volo, ut vere & ſine diverticulis verborum rem, ut acta eſt, recenſeat.* Cl. *Hem, ſatiſne ſanæ mentis es? an non temulentus? Certe tu perdis Clitiphonem: nam dic mihi, quomodo poterit ille eſſe tutus, ſi pater ejus negotia reſciverit.* Sy. *Certe huic meo commento primas defero: de hac re mihi placeo & triumpho, qui habeam poteſtatem tantæ verſutiæ & fraudis, ut dicendo vera hos ambos ſenes decipiam: Ut quando veſter*

Cl. Deorum vitam adepti ſumus. *Sy.* fruſtra op
ram, opinor, ſumo.
Cl. Loquere; audio. *Sy.* at jam hoc non ag
Cl. agam. *Sy.* videndum eſt, inquam,
Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut collocet
Nam ſi nunc à nobis abis, & Bacchidem hîc
linquis,
Senex reſciſcet illico eſſe amicam hanc Clitipho
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc
Cl. Atenim iſtoc nihil eſt magis, Syre, meis nup
is advorſum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid
cam? *Sy.* quidni?
Cl. Quid dicam? quam cauſſam afferam?
quid? nolo mentiare:
Aperte, ita ut res ſeſe habet, narrato. *Cl.*
ais? *Sy.* jubeo
Illam te amare, & velle uxorem; hanc eſſe
tiphonis.
Cl. Bonam atque juſtam rem oppidò imperas
factu facilem.
Et ſcilicet jam mihi hoc voles orare patrem, ut
Senem voſtrum. *Sy.* imo ut recta via rem
ordine omnem. *Cl.* hem!
Satin' ſanus es & ſobrius? tu quidem illum
perdis:
Nam quî ille poterit eſſe in tuto, dic mihi?
Sy. Huic equidem conſilio palmam do: hîc
magnifice effero,
Qui vim tantam in me & poteſtatem hab
tantæ aſtutiæ, (rat
Vera dicendo ut eos ambos fallam: ut, cum
Voſter noſtro, eſſe iſtam amicam gnati, non
dat tamen.
Cl. At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiæ
omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet,
committet filiam. (con
Tu fortaſſe, quid me fiat, parvi curas, dum
Sy. Quid, malùm? me ætatem cenſes velle
ſimularier? (am
Unus eſt dies, dum argentum eripio: pax!

Menedemus dicet noſtro Chremeti iſtam Bacchidem eſſe amicam Cletiphonis, tamen C nullam fidem dictis illius adhibeat. Cl. *Sed certe rurſus adimis mihi hoc modo omnem ſpem arum Antiphilæ: nam dum ipſe Chremes credet hanc Bacchidem à me amari, non tradet filiam ſuam uxorem. Fortaſſe tu, Syre, parum curas, quid fiet de me, dum modo provideas tiphoni.* Sy. *Quid, malùm? putaſne per longum tempus id velle fingi de Bacchide? Una tantùm poſtulo ſimulationi, dum argentum aufero: nullum amplius volo tempus.*

Cl.

ntum ſat habes? quid tum quæſo, ſi hoc
ater reſciverit?
id, ſi redeo ad illos, qui aiunt, *quid ſi nunc*
elum ruat?
letuo, quid agam. *Sy.* metuis? quaſi non
a poteſtas ſit tua,
velis in tempore ut te exſolvas, rem facias
alam.
e, age, traducatur Bacchis. *Sy.* optume:
ſa exit foras.

Cl. *Tantùm ſat habes temporis ad pecuniam reperiendam? Quæſo quid deinde ſequetur, ſi Chremes hoc figmentum perceperit?* Sy. *Quid, ſi me remittis ad illos, qui dicunt; Quid ſi cœlum labatur deorſum?* Cl. *Dubito, quid debeam agere.* Sy. *Dubitas? quaſi non habeas poteſtatem hanc, ut te liberet quando tibi libebit, & palam dicas te velle Antiphilam uxorem,*

idem eſſe amicam Clitiphonis, non vero tuam. Cl. *Eja, age, Bacchis ad nos deducatur.*
nè: ipſa Bacchis domo Chremetis egreditur opportune.

ACTUS IV. SCENA IV.

CHIS. CLINIA. SYRUS. DROMO. PHRYGIA.

Ati' pol proterve me Syri promiſſa huc
induxerunt,
minas quas mihi dare pollicitus eſt: quod
is nunc me
erit; ſæpe obſecrans me, ut veniam, fruſtra
eniet:
um venturam dixero, & conſtituero; cum
certe
ciarit; Clitipho cum in ſpe pendebit
imi;
am, ac non veniam. Syrus mihi tergo pœ-
s pendet.
' ſcite promittit tibi. *Sy.* atqui tu hanc jo-
ri credis?
niſi caveo. *Ba.* dormiunt: pol ego iſtos
mmovebo.
Phrygia, auidſtin', modo iſte homo quam
llam demonſtravit
i? *Ph.* audivi. *Ba.* proxumam huic fun-
ad dexteram? *Ph.* memini.

Ba. *Per Pollucem ſatis inepte & inconſideratè promiſſa Syri me huc ad Clitiphonem induxerunt, propter decem minas, quas Clitipho promiſit ſe mihi daturum: quod ſi Syrus nunc fefellerit me; ipſe ſæpe mihi ſupplicans, ut ad Clitiphonem veniam, fruſtra veniet: aut poſtquam promiſero me venturam, & tempus præfixero; iſque Clitiphoni retulerit certum id fore; Clitipho vero ut veniam ſperans, cum cœpit animi pendebit, ſallam eum, nec veniam, ut conſtituteram ei. Tum vero Syrus perſolvet mihi pœnas dorſo ſuo.* Cl. *Bacchis promittit tibi, Syre, ſatis lepide; ſe effecturam, ut pœnas luas, ſi eam decipis.* Sy. *Sed certe an tu credis Bacchidem hæc joco dicere? Faciet id quod minatur,*

dero ut illi pecunia ſubducatur à ſene noſtro. Ba. *Deſides ſunt atque otioſi: ego excitabo liniam & Syram.) O Phrygia mea, audiſtine, quam villam Charini iſte homo paulo ante*
Ph. *Audivi.* Ba. *Audiviſtine eam eſſe vicinam huic prædio dextrorſum?* Ph. *Re-*
m hominem ita demonſtraſſe.

ANNOTATIONES.

iſſa huc induxerunt.] Sic explico; Saterve me Syri promiſſa ad Clitiphoduxerunt, in decem minas; id eſt, minas accipiendas, quas Clitipho eſt dare mihi.

2 *Decem minas.*] Mina continet centum drachmas. Drachma valet ſex aſſibus Turonenſibus: valet igitur mina triginta libras Turonenſes, & decem minæ valent trecentas ejuſmodi libras, vel centum Coronatos.

Ba. Cur-

Ba. *Illuc celeriter curre uno cursu, sine intermissione: miles celebrat Bacchanalia apud eum.* Sy. *Quid hæc Bacchis de novo parat?* Ba. *Nuncia illi me custodiri arctè apud Chremetem contra voluntatem; verum me verbis decepturam illas, qui hîc me detinent, quovis modo, & ad eum venturam.* Sy. *Mehercule nullius sum. O Bacchis, siste, siste, obsecro: quò mittis Phrygiam? Jube non eat quò missa est.* Ba. *Phrygia, abi quò te jussi ire.* Sy. *Imo decem minæ sunt paratæ.* Ba. *Imo ego maneo.* Sy. *Sed certe statim accipies pecuniam.* Ba. *Quemadmodum tu vis. Detur nec ne, nonnihil amplius. Num urgeo, ut des?* Sy. *Sed scisne, amabo, quid facias?* Ba. *Quid?* Sy. *Oportet transeas nunc ad ædes Menedemi, & tuus ancillarum comitatus eò traducatur.* Ba. *O sceleste, quid moliris?* Sy. *Quærisne, quid ego moliar? Pecuniam fabrico, quam tibi tradam.* Ba. *Putasne me esse idoneam, quam derideas & fallas?* Sy. *Non sine caussa id ago.* Ba. *Habeone quicquam negotii hic tecum?* Sy. *Minime: sed solvo mox, tibi quod est promissum.* Ba. *Eatur, si ita est, ut dicis.* Sy. *Sequere me hâc parte, Bacchis. Heus Dromo.* Dr. *Quis me appellat?* Sy. *Syrus te vult.* Dr. *Quæ res de novo?* Sy. *Traduc festinanter hinc ad vos omnes ancillas Bacchidis.* Dr. *Quamobrem?* Sy. *Nihil curare: & ipsæ ancillæ secum exportent, quæcumque hûc asportaverunt. Chremes sperabit sibi esse diminutas harum discessu muliercularum. certe senex Chremes ignorat, quantum hoc paulum lucri afferat ei. Tu, Dromo, quod scis, dissimulabis, quasi nescias, si sapies egere.* Dr. *Adeo taciturus ea sum, ut mutum me esse dicas.*

Ba. Curriculo percurre: apud eum miles Dio-
sia agitat.
Sy. Quid inceptat? Ba. dic me hîc oppido
invitam, atque asservari;
Verùm aliquo pacto verba me his daturam
& venturam.
Sy. Perii hercle. Bacchis, mane, mane: quo
tis istuc, quæso?
Jube maneat. Ba. abi. Sy. quin paratum es
gentum. Ba. quin ego maneo.
Sy. Atqui jam dabitur. Ba. ut lubet; num
insto? Sy. at scin' quid, sodes?
Ba. Quid? Sy. transeundum nunc tibi ad
nedemum est, & tua pompa
Eò traducenda est. Ba. quam rem agis, sce
Sy. egon'? argentum cudo,
Quod tibi dem. Ba. dignam me putas, q
illudas? Sy. non est temere.
Ba. Etiamne tecum hîc res mihi est? Sy.
me: tuum tibi reddo.
Ba. Eatur. Sy. sequere hac: heus, Dromo.
quis me volt? Sy. Syrus. Dr. quid es
Sy. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc a
propere.
Dr. Quam ob rem? Sy. ne quæras: esse
quæ secum huc attulerunt.
Sperabit sumptum sibi senex esse harumc'
levatum.
Næ ille haud scit, hoc paulum lucri quant
damni apportet.
Tu nescis id, quod scis, Dromo, si sapies.
mutum dices.

ANNOTATIONES.

25 *Næ ille.*] Significat Syrus senem Chremetem facilius potuisse Bacchidem aliquamdiu alere, quàm decem minis defraudari.

26 *Tu nescis id, quod scis.*] Sic Terentius in Eunucho: *Tu pol, si sapis, quod scis, nescis*, est figura dicta Græcè ὀξύμωρον. Composita hæc vox ex ὀξὺς, acutus, & μωρὸς, fatuus. Nempe acute dicitur, quod fatue prolatum tur. sic Cicero in Bruto: *Eloquentia didicit*, & Horatius, Ode 35. lib. I.

Insanientis dum sapientiæ
Consultus erro.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES. SYRUS.

TA me Dî amabunt, ut nunc Menedemi vicem
t me; tantum deveniſſe ad eum mali.
e mulierem alere cum illa familia?
io, hoſce aliquot dies non ſentiet;
gno deſiderio fuit ei filius:
ubi videbit tantos ſibi ſumptus domi
lianos fieri, nec fieri modum,
t rurſum ut abeat ab ſe filius.
optume eccum. *Sy.* ceſſo hunc adoriri?
h. Syre. *Sy.* hem.
eſt? te mihi ipſum jam dudum optabam
idere egiſſe jam neſcio quid cum ſene.
e illo quod dudum? dictum factum reddidi.
onan' fide? *Sy.* bona hercle. *Ch.* non poſ-
m pati,
ibi caput demulceam. accede huc, Syre:
boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
ſi ſcias, quam ſcite in mentem venerit!
ah! gloriare eveniſſe ex ſententia?
n hercle vero: verum dico. *Ch.* dic, quid
i Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem
emo dixit Clinia, & ea gratia
adduxiſſe, ne id tu perſentiſceres.
obe. *Sy.* dic ſodes. *Ch.* nimium, inquam.
. imo ſi ſcias.
ro auſculta quod ſupereſt fallaciæ.
e dicet tuam vidiſſe filiam;
mplacitam ejus formam, poſtquam aſpexe-
;
upere uxorem. *Ch.* modóne quæ inventa
? *Sy.* eam:
em jubebit poſci. *Ch.* quam ob rem iſtuc
rorſum nihil intelligo. *Sy.* hui, tardus es.
rtaſſe. *Sy.* argentum dabitur ei ad nuptias,
atque veſtem qui, teneſne? *Ch.* com-
ret?

Ch. *Ita me Dii juvent, ut nunc miſereor incommodi Menedemi; ſcilicet tanta in eum mala cecidiſſe. Itane eſt, ut alenda ſit ei mulier illa (Bacchis) cum tanto ancillarum comitatu? Quamvis non ſum neſcius eum ægrè non laturum per aliquot dies tantum impenſarum onus, adeo deſideravit filium videre: ſed quando cognoſcet tantos ſumptus quotidie faciendos eſſe in domo ſua, idque omnino ultra modum, denuo cupiet ut filius à ſe diſcedat. Ecce hic Syrum opportunè.* Sy. *Quid moror verbis aggredi Chremetem?* Ch. *Syre.* Sy. *Hem, quid eſt? jamdudum deſiderabam te mihi obviam offerri.* Ch. *Videris egiſſe jam neſcio quid cum Menedemo.* Sy. *De illa re, quam longe ante communicaveramus? Ut dixi, ſic effeci.* Ch. *Verene dicis?* Sy. *Per Herculem vere dico.* Ch. *Non poſſum abſtinere ut non tibi caput demulceam, ita mihi places. O Syre, appropinqua ad me: faciam tibi aliquid boni pro iſta aſtutia, idque lubenti animo.* Sy. *Sed ſi ſcires quantum inſenioſe adinveni.* Ch. *Vah! in hoc tibi falſo fortaſſe apud me gloriaris, quod res evenerit ut volebas?* Sy. *Non mehercule vero: verum dico.* Ch. *Dic quid hoc eſt?* Sy. *Clinia dixit patri ſuo Menedemo hanc Bacchidem eſſe amicam filii tui Clitiphonis, & ſe eam adduxiſſe ſecum ea de cauſa, ne tu id perciperes.* Ch. *Opti-*

ventum. Sy. *Dic vere amabo.* Ch. *Valde ſcite, inquam.* Sy. *Imò magis ſcite inſi ſciat. Sed deinde audi quod reliquum eſt aſtutiæ. Ipſe Clinia dicet ſe vidiſſe tuam tiphilam, ejuſque pulchritudinem ſibi complacuiſſe, ubi primum illam vidit; uxorem elle.* Ch. *Diciſne eam quam paulo ante noſtram eſſe reperimus?* Sy. *Eandem: & certt eam à te in uxorem peti.* Ch. *Cur dicis iſtud, Syre? nam omnino ſermonem tuum* Sy. *Vah, quam tardi es ingenii, qui verba mea non capias!* Ch. *Fortaſſe id in cauſa Pecunia dabitur Cliniæ ad nuptias, quâ emat ornamenta aurea, indumenta, mundum & ; intelligiſne?* Ch. *Pecuniam qua emat ſibi talia?*

Sy.

Sy. Idipſum. *Ch.* at ego illi nec do, nec deſ
deo.
Sy. Non? quam ob rem? *Ch.* quam ob rem
rogas? homini. *Sy.* ut lubet.
Non ego in perpetuum dicebam illam il
dares,
Verum ut ſimulares. *Ch.* non mea eſt ſimul
Ita tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.
Egon' cui daturus non ſim, ut ei deſpondeam
Sy. Credebam. *Ch.* minime. *Sy.* ſcite po
fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere juſſeras,
Eo cœpi. *Ch.* credo. *Sy.* cæterum equidem
Chreme,
Æqui bonique facio. *Ch.* atqui cum maxume
Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.
Sy. Fiat: quæratur aliud. ſed illud quod ti
Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi: neque tu ſcilicet
Eò nunc confugies, quid mea? num mihi
eſt?
Num juſſi? num illa oppignerare filiam
Meam me invito potuit? verum illud, C
Dicunt: *jus ſummum ſæpe ſumma eſt malitia.*
Ch. Haud faciam. *Sy.* imo aliis ſi licet, ti
licet.
Omnes te in lauta & bene parte aucta putant
Ch. Quin egomet jam ad eam deferam. *Sy.*
filium
Jube potius. *Ch.* quam ob rem? *Sy.* qui
in eum ſuſpicio eſt
Tranſlata amoris. *Ch.* qui tum? *Sy.* qu
debitur
Magis veriſimile id eſſe, cum hic illi dabit:
Et ſimul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeo adeſt. abi: effer argentum. *Ch.*

Sy. Idipſum eſt. Ch. *Sed ego Chremes neque do, neque ſpondeo filiam meam in uxorem.* Sy. *Quare non das?* Ch. *Quare? num id quæris à me? filiam meam dem uxorem juvent huic, qui more fugitivi ſervi patrem reliquit, & qui meretricem amat?* Sy. *Fac ut' lubet. Ego non dicebam ut eam illi propriam in manum dares, verùm ut fingeres te daturum.* Ch. *Non eſt meum quid ſimulare: tu miſceto fallacias & techna tuas eo modo, ut non me his intermiſceas. Viſne ut deſpondeam meam filiam in uxorem ei, cui dare nolo?* Sy. *Credebam te velle id facere.* Ch. *Minime.* Sy. *Id ſubtiliter poterat fieri: & ego ideò orſus ſum hanc tecbnam, quoniam ita inſtanter id jubebas.* Ch. *Credo.* Sy. *Sed certe, here, iſtud æqui bonique cauſa facio.* Ch. *At verò deinde volo te ſummopere conari, ut fallacia intendatur in Menedemum; verum volò id fieri alio modo.* Sy. *Fiat: alius modus excogitetur. ſed illud quod tibi dixi de argento, quod iſta filia tua debet Bacchidi, propterea quòd ei oppignerata fuit, iſtud argentum Bacchidi perſolvendum eſt: neque tu nimirum recurres ad id prætextûs, dicendo, Quid mea intereſt? num mihi creditum eſt? uum mandavi ut daretur? num unus illa jus habuit dandi filiam meam pignori, me nolente? ô Chremes, verum eſt iſtud, quod vulgò dicitur: Nimius juris rigor ſæpe pugnat cum æquitate.* Ch. *Non confugiam ad eas ſummi juris rationes.* Sy. *Sed ſi jure gor aliis permittitur, tamen non decet te eo uti: quod omnes te numerant inter lautos, &* Ch. *Quinimo ego nunc argementum feram ad Bacchidem.* Sy. *Sed potius jube filium* Ch. *Quare?* Sy. *Certe quia ſuſpicio amoris tranſlata eſt in hunc filium tuum, qui putat nedemo eſſe Bacchidis amator.* Ch. *Quid inde ſequitur, ſi talis putatur?* Sy. *Quia id eſſe veriſimiliùs, cùm filius tuus dabit illi Bacchidi argentum hoc: & ſimul efficiam negotio id quod incepi; facilius decipiam Menedemum. Certe Clitipho ipſe advenit. ô C domum, & argentum profer.* Ch. *Profero.*

ACTUS IV. SCENA VI.

CLITIPHO. SYRUS.

Ulla eſt tam facilis res, quin difficilis
fiet,
nvitus facias. vel me hæc deambulatio
non laborioſa ad languorem dedit!
uidquam magis nunc metuo, quam ne
nuo
liquo extrudar hinc, ne accedam ad Bac-
idem.
quidem omnes Dî Deæ, quantum eſt,
re,
uo iſtoc invento cumque incepto perduint!
odi mî res ſemper comminiſcere,
excarnufices. *Sy.* i tu hinc quo dignus es.
pene tua me perdidit protervitas!
lem hercle factum; ita meritu'. *Sy.* meri-
? quomodo?
iſtuc ex te priùs audiſſe gaudeo,
argentum haberes, quod daturus jam fui.
d igitur dicam tibi vis? abiiſti: mihi
n adduxti, quam non licitum eſt tangere.
n non ſum iratus. ſed ſcin' ubi nunc ſit tibi
? *Cl.* apud nos. *Sy.* non. *Cl.* ubi ergo?
. apud Cliniam.
ii. *Sy.* bono animo es: jam argentum ad
m deferres,
i es pollicitus. *Cl.* garris. unde? *Sy.* à
tre.
is fortaſſe me. *Sy.* ipſa re experibere.
e ego fortunatus homo ſum. deamo te,
re.
pater egreditur. cave, quidquam admi-
u' ſis,
uſſa id fiat: obſecundato in loco:
mperabit, facito: loquitor paucula.

Cl. *Nulla res eſt tam facilis, ut difficilis non videatur, ſi eam contra voluntatem facias. Etiam hæc deambulatio minimi laboris quam me defatigavit & languefecit! Neque nunc timeo ullam rem magis, quam ut iterum ejiciar hinc in aliquem locum, ne poſſim ire ad amicam. O Syre, utinam omnes Dii Deæque, quotquot ſunt, te perdant cum iſto commento tuo & conſilio! Tu mihi ſemper excogitas ejuſmodi res, in quibus me excrucies.* Sy. *Tu ipſe hinc abi in malam rem, ut meruiſti. quam pene tua petulantia ad perniciem adegit me!* Cl. *Per Herculem, vellem id eviniſſe, ita dignus es exitio.* Sy. *Dignus? quâ de cauſa? Certe gaudeo iſtud me convitium à te audiiſſe, antequam pecuniam accipias, quam ſtatim tibi numeraturus eram.* Cl. *Quid igitur vis dicam aliud, cum cauſam aliter dicendi mihi non dederis? hinc diſceſſiſti: adduxiſti mihi amicam, quam non permittatur attractare.* Sy. *Jam non ſum iratus, propter felicem exitum mei incepti. ſed ſciſne ubi nunc ſit amica tua Bacchis?* Cl. *Eſt in domo noſtra.* Sy. *Non eſt.* Cl. *Ubi igitur?* Sy. *Apud Cliniam.* Cl. *Occidi.* Sy. *Animo bono eſto: jam deferes ad eam argentum, quod ei promiſiſti.* Cl. *Nugaris. unde iſtud argen-*

? Sy. A patre tuo. Cl. *Fortaſſe derides me.* Sy. *Experiere ipſo facto.* Cl. *Certe o fortunatus. valde te amo, Syre.* Sy. *Quâ causâ tibi hæc pecunia tradatur, noli antum obſequere in tempore. Sed pater tuus domo exit. vide ne tu mirari quisquam quomodo evenit quod argentum accipias deferendum ad Bacchidem: obſecundato in loco quod imperabit: loquere admodum pauca verba, ne ex ſermone tuo ulla ſuſpicio ei oboriatur.*

ACTUS IV. SCENA VII.

CHREMES. CLITIPHO. SYRUS.

Ch. *Ubi nunc eſt Clitipho?* Sy. *Clitipho, dic, Adſum.* Cl. *Hic adſum, tibi morem gerere paratus.* Ch. *Syre, dixiſtine filio meo quæ res eſſet, quare mittam hoc argentum?* Sy. *Dixi pleraque omnia.* Ch. *Cape has decem minas, Clitipho, ac defer ad Bacchidem.* Sy. *Hei, ſtupide, cur ſtas? cur non accipis argentum?* Cl. *Certe dato.* Sy. *Sequere me per hanc viam cito. Tu, Chremes, interea dum ibimus, expectabis nos in hoc loco, donec egredimur: nam nulla eſt cauſa, propter quam longam moram faciamus iſtic, ubi eſt Bacchis.* Ch. *Certe filia mea à me jam habet decem minas, quas æſtimo me dediſſe pro nutrimentis ejus.*

Ch. UBI Clitipho nunc eſt? *Sy.* eccum inque. *Cl.* eccum hic tibi.
Ch. Quid rei eſſet, dixti huic? *Sy.* dixi ple omnia.
Ch. Cape hoc argentum, ac defer. *Sy.* hei, ſtas, lapis?
Quin accipis? *Cl.* cedo ſane. *Sy.* ſequer me ocyus.
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere
Nam nihil eſt illic, quòd moremur diutius.
Ch. Minas quidem jam decem habet à me fi
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porro hæc talenta dotis appoſcunt duo.
Quam multa injuſta ac prava fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus eſt
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

Alteræ decem minæ conſequentur haſce pro ornamentis corporis. Hæc de menta requirent ſibi adjungi duo talenta pro dote. Quam multa iniqua & perverſa ſ corruptis temporis moribus! ut nimii & ſupervacanei ſumptus in liberis & educandi candis fiant! Aliquis eſt nunc reperiendus mihi ſponſus filiæ, omnibus aliis negotiis pr cui dem bona mea parta corporis opera, & mentis induſtria.

ACTUS IV. SCENA VIII.

MENEDEMUS. CHREMES.

Me. *Mi fili, exiſtimo me factum eſſe multò feliciſſimum omnium, qui nunc vivunt, cum cognoſco te ad meliorem mentem rediiſſe.* Ch. *Quantum fallitur arbitrans filium reſipuiſſe!* Me. *O Chreme, te ipſum quærebam. Serva me, & filium Cliniam, & familiam, quod potes.* Ch. *Dic, quid me vis facere?* Me. *Filiam tuam hodierno die reperiſti.* Ch. *Quid inde ſequitur?* Me. *Clinia cupit hanc filiam tuam ſibi tradi in uxorem.* Ch. *Obſecro, qualis homo es tu?* Me. *Qualis homo ſim?* Ch. *An oblivioni mandaſti ea,*

Me. MUlto omnium nunc me fortunati
Factum puto eſſe, gnate, cum telligo
Reſipiſſe. *Ch.* ut errat! *Me.* te ipſum bam, Chreme.
Serva, quod in te eſt, filium, & me, & fa
Ch. Cedo, quid vis faciam? *Me.* inveni filiam.
Ch. Quid tum? *Me.* hanc uxorem ſibi Clinia.
Ch. Quæſo, quid tu hominis es? *Me.*
Ch. jamne oblitus es,

os quid ſit dictum de fallacia,
ia abs te argentum auferretur? *Me.* ſcio.
res nunc agitur ipſa. *Me.* quid dixti,
reme?
res acta eſt. quanta de ſpe decidi!
o hæc quidem quæ apud te eſt, Clitipho-
eſt
Me. ita aiunt. *Ch.* Et tu credis? *Me.*
nia.
illum aiunt velle uxorem, ut, cum de-
nderis,
aurum, ac veſtem, atque alia, quæ opus
t, comparet.
eſt profecto: id amicæ dabitur. *Ch.* ſcilicet
n! *Me.* ah! fruſtra igitur gaviſus ſum
ſer.
tamen jam malo, quam hunc amittere.
nc renunciem abs te reſponſum, Chreme,
iat me ſenſiſſe, atque ægre ferat?
gre? nimium illi, Menedeme, indulges.
. fine:
n eſt: perfice hoc mihi perpetuum,
reme.
conveniſſe; egiſſe te de nuptiis.
cam: quid deinde? *Ch.* me facturum
omnia;
n placere: poſtremò etiam, ſi voles,
am quoque eſſe dicito. *Me.* hem, iſtuc
ueram.
nto ocyus te ut poſcat, & tu id, quod cupis,
cyſſime ut des. *Me.* cupio. *Ch.* næ tu
pediem,
rem video, iſtius obſaturabere.
ut ſunt, cautim & paulatim dabis,
Me. faciam. *Ch.* abi intro: vide, quid
ulet.
i ero, ſi quid me voles. *Me.* ſane volo:
ſcientem faciam, quidquid egero.

quæ collocuti ſumus de fallacia in te per ſervum facienda; ſcilicet ut ficto matrimonio, argentum tibi eriperetur? Me. *Teneo memoria ea, de quibus inter nos convenit.* Ch. *Fallacia iſta nunc fit, quam tu putas eſſe rem ſeriam.* Me. *O Chreme, quid dixiſti? falſus ſum. ſic res acta eſt, ut decipiar. quanta ſpe privatus ſum!* Ch. *Imo hæc Bacchis, quæ eſt in ædibus tuis, eſt amica Clitiphonis.* Me. *Sic dicunt filius, & ſervi.* Ch. *Et tu credis?* Me. *Credo.* Ch. *Et illi ſervi dicunt illum filium tuum Cliniam petere ſibi uxorem; ut ubi filiam meam in matrimonium illi promiſerim, ei tradas pecuniam, quâ coëmat ornamenta aurea, ac veſtimenta, atque alium ornatum qui ad nuptias requiritur.* Me. *Certe ita res ſe habet: id argentum dabitur amicæ Bacchidi.* Ch. *Scilicet credas eum daturum!* Me. *Vah! igitur ego miſer fruſtra lætatus ſum, exiſtimans filium reſipuiſſe. tamen malo quidvis mihi perire, quam filium. Quid referam filio nunc te mihi reſpondiſſe, Chreme, ne filius intelligat me intellexiſſe fallaciam. idque moleſte ferat?* Ch. *Moleſte ferat? O Menedeme, nimium illi permittis.* Me. *Sine, jam incepi ei indulgere: perfice, ô Chreme, ut perpetuò id mihi liceat.* Ch. *Dic illi te me adiiſſe; & mecum de nuptiis contrahendis egiſſe.* Me. *Dicam: quid poſtea?* Ch. *Dic me eſſe facturum omnia, quæ petit; dic quoque gratum*

m mihi generum fieri: poſtremo ſi voles, dicito filiam meam à me ipſi deſponſam eſſe. tuam ipſi eſſe deſponſam? hem, cupiebam te hæc dicere, ut ei renunciarem. Ch. *ut tantò citiùs à te pecuniam petat, & tu illi quam citiſſime quod cupis illi dare,* Me. *Cupio dari, quodcumque poſcet.* Ch. *Certe ut conſidero ſumptum, quem ex factu- ſatias capiet iſtius filii. Sed, ita ut hæ res ſe habent, ſi ſapienter vis te gerere, da- cum omni cautela & minutim.* Me. *Ita faciam.* Ch. *Abi domum tuam: vide quid anebo domi, ſi quid voles me facere.* Me. *Sane volo: nam nihil faciam quicquam conſilio.*

ACTUS V. SCENA I.

MENEDEMUS. CHREMES.

Me. EGO, me non tam aſtutum nec
perſpicacem eſſe, id ſcio:
Sed hic adjutor meus & monitor & præ
ſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat. In me quidvis harum
convenit,
Quæ ſunt dictæ in ſtultum, caudex, ſtipe
nus, plumbeus:
In illum nil poteſt: exſuperat ejus ſtultiti
nia hæc.
Ch. Ohe, jam deſine Deos, uxor, gratula
tundere,
Tuam eſſe inventam gnatam; niſi illos tuo
genio judicas,
Ut nil credas intelligere, niſi idem dic
centies.
Sed interim quid illic gnatus ceſſat cum Sy
Me. Quos ais homines, Chreme, ceſſare
hem, Menedeme, advenis?
Dic mihi, Cliniæ, quæ dixi, nunciaſtin'?
omnia.
Ch. Quid ait? *Me.* Gaudere adeo occepi
qui cupiunt nuptias.
Ch. Ha, ha, he. *Me.* Quid riſiſti? *Ch.* ſc
nere in mentem Syri
Calliditates. *Me.* itane? *Ch.* voltus quo
minum fingit ſcelus.
Me. Gnatus quod ſe aſſimulat lætum, i
Ch. id. *Me.* idem iſtuc mihi
Venit in mentem. *Ch.* veterator. *Me.*
magi' noris, putes
Ita rem eſſe. *Ch.* ain' tu? *Me.* quin tu a
Ch. mane: prius hoc ſcire expeto,
Quid perdideris: nam ubi deſponſam
filio,
Continuo injeciſſe verba tibi, Dromonem
Sponſæ veſtem, aurum, atque ancillas o
argentum ut dares.

Me. Certe ſcio me non eſſe tam callidum, neque ita circumſpectum: ſed hic Chremes auxiliator meus & conſiliarius & præceptor in hoc me anteit. Omnia quæ dicuntur in ſtultum, in me concurrunt, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus: in illum nequaquam: nam ejus vecordia excedit hæc omnia. Ch. *Obe uxor, oeſſa tædio & moleſtia Deos afficere toties gratias agendo; niſi illos ex tua natura æſtimes, ut tibi perſuadeas nihil illos percipere, niſi eadem centies eis dixeris. Sed interea cur Clitipho moratur tamdiu cum Syro apud Menedemum?* Me. *O Chremes, quos homines dicis morari tamdiu?* Ch. *O Menedeme, ergo hic ades? dic mihi, retuliſtine Cliniæ quæ tibi reſpondi?* Me. *Omnia.* Ch. *Quid dixit?* Me. *Incepit lætari, tanquam illi qui volunt cupide uxorem habere.* Ch. *Ha, ha, he,* Me. *Quid riſiſti?* Ch. *Aſtutiæ Syri venerunt mihi in memoriam.* Me. *Itane eſt?* Ch. *Etiam ſceleſtus ille format & docet homines vultus componere ad ſimulandum quemlibet habitum.* Me. *An hoc ais, quod filius Clinia fingit ſe eſſe lætum?* Ch. *Scilicet.* Me. *Ejuſdem rei memini.* Ch. *Syrus eſt veteranus in aſtutia & fallaciis.* Me. *Magis id verum eſſe, ſi eum magis cognoſcas, exiſtimes.* Ch. *Itane eſt, ut dicis?* Me. *Quin tu auſculta.* Ch. *Siſte paululum: prius audire cupio quid perdideris per ejus technam & fallaciam. nam poſtquam nunciaſti filio tuo filiam meam Antiphilam illi in uxorem à me promiſſam, nonne vero monem dixiſſe tibi illicò neceſſe eſſe, ut dares ſponſæ filii veſtimenta, ornamenta aur quas, ſervas, argentum?*

Non. *Ch.* quid non? *Me.* non, inquam. *Ch.* neque ipse gnatus? *Me.* Nil prorsus, Chreme, unum etiam instare, ut hodie confierent nuptiæ.

Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? *Me.* nihil.

Quamobrem? *Me.* Nescio equidem: sed te miror, qui alia tam plane scias.

um ille quoque Syrus idem mire finxit fi-ium,

e paululum quidem suboleat amicam esse anc Cliniæ.

uid ais? *Me* mitto jam osculari, atque am-lexari: id nil puto.

uid est, quod amplius simuletur? *Me.* vah! *Ch.* quid est? *Me.* audi modo.

ihi ultimis conclave in ædibus quoddam retro;

st intro latus lectus; vestimentis stratus est.

uid, postquam hoc est factum? *Me.* dictum ctum, huc abiit Clitipho.

lus? *Me.* solus. *Ch.* timeo. *Me.* Bacchis consecuta est illico.

ola? *Me.* sola. *Ch.* perii. *Me.* ubi abiere in-o, operuere ostium. *Ch.* hem!

hæc fieri videbat? *Me.* quid ni? unà me-m simul.

lii est amica Bacchis, Menedeme: occidi.

uamobrem? *Ch.* decem dierum vix mî est familia.

uid? istuc times, quod operam amico ille dat suo?

o quod amicæ. *Me.* si dat. *Ch.* an dubium tibi est? (putas,

uamne animo tam communi esse, aut leni vidente amicam patiatur suam? *Me.* ha, he:

? quo verba facilius dentur mihi.

erides? merito mihi nunc ego succenseo.

es dedere, ubi possem persentiscere,

n lapis? quæ vidi! væ misero mihi!

Me. *Nihil mihi quidquam horum dixit.* Ch. *Quid non dixit?* Me. *Nihil, inquam, quidquam simile dixit.* Ch. *Neque ipse filius?* Me. *Nihil prorsus, sed potius urgebat solummodo, ut hodierno die nuptiæ celebrarentur.* Ch. *Mira refers. quid Syrus servus meus? nihilne etiam quidquam petiit?* Me. *Nihil.* Ch. *Cur nihil petiit?* Me. *Hoc ego quidem ignoro: sed te illud nescire valde miror, qui tam clare & perspicuè res alias scias. Ille idem Syrus informavit etiam mirum in modum filium, adeò ut ne tantillum quidem sentiat quisquam amorem Cliniæ erga Bacchidem.* Ch. *Quid ais?* Me. *Nunc omitto osculationes atque amplexus Clitiphonis & Bacchidis: hæc nihil reputo.* Ch. *Quid est quod amplius simulari possit, ubi ventum est ad oscula, & amplexus?* Me. *Vah!* Ch. *Quid est?* Me. *Ausculta nunc mihi. Est quoddam cubiculum secretum in interiori parte domus meæ; lectus portatus est intrò in istud cubiculum; paratus est, & ornatus est stragulis.* Ch. *Postquam hoc factum est, quid consecutum?* Me. *Dicto citius; Clitipho in conclave se conjecit.* Ch. *Solus?* Me. *Solus.* Ch. *timeo.* Me. *Bacchis illicò eodem abiit post illum.* Ch. *Sola?* Me. *Sola.* Ch. *Perditus sum.* Me. *Postquam introierunt clauserunt januam.* Ch. *Hem! Clinia hæc intuebatur?* Me. *Cur non intuitus esset? mecum simul una intuebatur.* Ch. *O Menedeme Bacchis est amica filii Clitiphonis: perii.* Me. *Quamobrem?* Ch. *Vix habeo rem familiarem ad decem dies.*

? an times istud, quod inservit Clinia amico? Ch. *Quin potius timeo, quod amicæ in-. Si verum est, quod amicæ inservit.* Ch. *An de hoc dubitas? aliquemne putas esse benevolo & commode, ut ferat amicam seorsum abduci in conspectu suo?* Me. *Ha, ha, non id fiat ab his? ut facilius decipiar* Ch. *Me ludis? Juro mihi nunc irascor. Quot mali mihi data sunt, ex quibus possem percipere ea, quæ adversus me facta sunt ab illis, upidior lapide? ô quæ aspexi! væ misero mihi!*

ANNOTATIO.

Vah!] Hac interjectione *Vah* Menedemus significat multo plura esse ignota Chremeti

ſed certe non ferent hoc facinus impunitum, ſi vita ſuppetit: nam jam. Me. *Tu non te moderaris? tu non habes rationem prudentiæ tuæ? non ego ſum ſufficiens exemplum tibi?* Ch. *O Menedeme, non ſum mei compos, adeo ſum ira commotus.* Me. *Decetne te iſtud loqui? nonne id reprehenſione dignum, te aliis conſulere, in alienis rebus ſapientem eſſe, & te non poſſe tibi opem ferre & moderari?* Ch. *Quid agam?* Me. *Id quod me dicebas non ſufficienter egiſſe in filium: fac ut tuus filius experiatur te eſſe patrem ipſius: ita ut committere audeat tibi omnia conſilia, abs te petere, & poſtulare; ne aliunde habendi, quæ cupit, facultatem inveniat, ac te relinquat.* Ch. *Quin potius diſcedat quocumque volet, quam hîc manens deducat me ad egeſtatem per nequitiam ac libidinem: nam, ô Menedeme, ſi perſeverem illi ſubminiſtrare impenſas ad fovendam meretricem, mihi res familiaris eo redigetur, ut rem ruſticam facere, fodere & arare terram cogar, ſicut tu feciſti.* Me. *Quot moleſtias capies in hac re, niſi tibi conſulis? tu te præbebis moroſum & durum filio, & tamen illi veniam condonabis poſtea, & ingratus erit filius; nullam gratiam veniæ habebit tibi.* Ch. *Ah! non noviſti quanto dolore ſim affectus.*

At næ illud haud inultum, ſi vivo, ferent:
Nam jam. *Me.* non tu te cohibes? non te reſpic
Non tibi ego exempli ſatis ſum? *Ch.* præ
cundia, (loq
Menedeme, non ſum apud me. *Me.* tene i
Nonne id flagitium eſt, te aliis conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe te auxiliarier?
Ch. Quid faciam? *Me.* id, quod me feciſſe
bas parum:
Fac te patrem eſſe ſentiat: fac ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere, & poſcere
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
Ch. Imo abeat multò malo quovis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiam redigat
trem:
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus,
Menedeme, mihi illæc vere ad raſtros res red
Me. Quot incommoda tibi in hac re capies,
caves?
Difficilem oſtendes te eſſe, & ignoſces tamen
Poſt, & id ingratum. *Ch.* ah! neſcis quàm dol
Me. ut lubet.
Quid hoc, quod volo—, ut illa nubat noſtro
quid eſt,
Quod malis. *Ch.* imò & gener & affines pla
Me. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid obticuiſti? *Ch.* dotis? *Me.* ita dico. *Ch*
Me. Chreme,
Ne quid vereare, ſi eſt minu': nil dos nos m
Ch. Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decrevi
Sed ita dictu opu' eſt, ſi me vis ſalvom e
rem & filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. *Me.*
rem agis?

Me. *Doleas ergo quantum libuerit tibi. Verum num fieri tandem vis hoc, quod poſco; meus ducat uxorem tuam filiam? niſi quid aliud eſt, quod tu præoptes.* Ch. *Imo & Chrem gener & affinitas ejus mihi ſunt grata & accepta.* Me. *Quam dotem nunciabo filio mei cur taces?* Ch. *Quam dotem dicere velim filiæ?* Me. *Id quæro.* Ch. *Ah!* Me. *Nihi etiamſi modicam dixeris: non dos nos ducit.* Ch. *Ego decrevi duo talenta ſufficere noſtrorum bonorum: ſed ſi vis me eſſe ſalvum, & rem meam, & filium meum, opus eſt me doti conſtituiſſe omnem meam ſubſtantiam.* Me. *Quid agis?*

ANNOTATIONES.

64 *Quid dotis dicam te dixiſſe?*] *Dicere dotem, & promittere dotem,* differunt in antiquorum Juriſconſultorum libris. Dicere dotem, eſt certis verbis promittere, nulla interrogatione vel ſtipulatione præcedente: promittere dotem, eſt cum ſtipulatione promittere. Dotis dictione tres ſolum perſonæ obligari ſcilicet, mulier ipſa, debitor ejus, &

65 *Quid obticuiſti?*] Ita dixit, ret Chremetem dicere, quòd parv retur; nam tacemus conſilia, re lores, obticemus quorum nos pudet.

Id mirari te ſimulato, & illum hoc rogitato ſimul,
mobrem id faciam. *Me.* quin ego vero, quamobrem id facias, neſcio.
Egone? ut illius animum, qui nunc luxuria & laſcivia
uit, retundam, redigam ut quo ſe vortat, neſciat.
Quid agis? *Ch.* mitte: ſine me in hac re gerere mihi morem. *Me.* ſino:
vis? *Ch.* ita. *Me.* fiat. *Ch.* age jam, uxorem ut accerſat, paret
hic ita, ut liberos eſt æquom, dictis confutabitur.
yrum. *Me.* quid eum? *Ch.* egone? ſi vivo, adeo exornatum dabo,
depexum, ut, dum vivat, meminerit ſemper mei:
ibi me pro ridiculo ac delectamento putat.
ita me Dî ament, auderet facere hæc viduæ mulieri,
in me fecit.

Ch. *Fingito te mirari quamobrem id faciam, & ſimul quærito ab illo (filio Clitiphone) quam putet eſſe hujus rei cauſam.* Me. *Quinimo, certe egomet ignoro, cur illud agas.* Ch. *Cur ego id agam? ut reprimam illius mentem, qui diſſolutus eſt libidine & petulantia, & deducam in eum ſtatum, ut neſciat in quam partem ſe vertat.* Me. *Quid facis?* Ch. *Omitte, ac permitte ſatisfacere animo meo in hac re.* Me. *Non impedio: viſne ut ita fiat?* Ch. *Ita volo.* Me. *Fiat.* Ch. *Age, ut jam Clinia accerſat Antiphilam, præparet ſe ad nuptias. hic (Clitipho) ita verbis convictus objurgabitur, ut juſtum eſt reprehendi liberos à parentibus. Sed Syrum puniam ſupplicio quo dignus eſt.* Me. *Cur illum punies?* Ch. *Quæriſne? Si vita ſupereſt, ita illum excultum, politum, & comptum dabo, mei ſemper recordaturus ſit: qui Syrus putat me eſſe dignum, quem ludibrio habeat & Dii ita mihi ſint propitii; ille Syrus non auderet facere viduæ mulierculæ ludos & tecbnas mihi fecit.*

ACTUS V. SCENA II.

TIPHO. MENEDEMUS. CHREMES. SYRUS.

Tane tandem, quæſo, eſt, Menedeme, ut pater
in brevi ſpatio omnem de me ejecerit animum patris?
nam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
id faciunt. *Me.* ſcio tibi eſſe hoc gravius multo ac durius,
it; verum ego haud minus ægre patior. id quî neſcio,
rationem capio, niſi quod tibi bene ex animo volo. *Cl.* hîc
n adſtare aiebas? *Me.* eccum. *Ch.* quid me incuſas, Clitipho?
quid ego hujus feci, tibi proſpexi & ſtultitiæ tuæ. (ſentiâ
vidi animo eſſe omiſſo, &, ſuavia in præ-

Cl. *O Menedeme, rogo, itane tandem pater expulit animo omnem paternam benevolentiam in tam parvo tempore? propter quod delictum? quod tam grave ſcelus ego infelix commiſi? æquales mei facere ſolent, quod ego feci.* Me. *Scio hoc tibi, cui fit, eſſe moleſtius & acerbius multò quam ulli alii; ſed ego id fero non minus moleſtè tui cauſâ. id quomodo neſcio, nec cauſam, cur doleam, intelligo, niſi quod tibi cupio quævis omnia.* Cl. *Dicebas hîc patrem meum prope eſſe?* Me. *Ecce eum.* Ch. *O Clitipho, quid me culpas? quidquid in hac re feci, ut providerem tibi & tuæ inſaniæ, id factum eſt. Poſtquam te cognovi eſſe deſidem & ignavum, & reputare ea eſſe præcipua,*

Quæ eſſent, prima habere, neque conſulére longitudinem;
Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut h poſſes perdere.
Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te hi dare, (cred
Abii ad proxumos tibi qui erant; eis commiſi
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium, Clitip
Victus, veſtitus, quo in tectum te receptes. hei mihi!
Ch. Satius eſt, quam, te ipſo hærede, hæc poſſ Bacchidem. (ſcie
Sy. Diſperii: ſceleſtus quantas turbas conciri
Cl. Emori cupio. *Ch.* prius quæſo diſce, fit vivere.
Ubi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc utitor.
Sy. Here, licetne? *Ch.* loquere. *Sy.* at t *Ch.* loquere. *Sy.* quæ iſta eſt pravitas,
Quæve amentia eſt, quod peccavi ego, id huic? *Ch.* ilicet.
Ne te admiſce: nemo accuſat, Syre, te; aram tibi,
Neque precatorem pararis. *Sy.* quid agis? nil ſuccenſeo,
Nec tibi, nec huic; nec vos eſt æquum, facio, mihi.
Sy. Abiit: vah! rogaſſe vellem. *Cl.* quid, *Sy.* unde mihi peterem cibum:
Ita nos alienavit tibi jam eſſe ad ſororem int
Cl. Adeon' rem rediiſſe, ut periculum etiam mihi ſit, Syre?
Sy. Modo liceat vivere, ſpes eſt. *Cl.* quæ nos eſurituros ſatis.
Cl. Irrides in re tanta, neque me quidquam lio adjuvas?
Sy. Imo & ibi nunc ſum, & uſque dudum dum loquitur pater:
Et, quantum ego intelligere poſſum, *Cl.* *Sy.* non abierit longius.
Cl. Quid eſt ergo? *Sy.* ſic eſt, non eſſe hor arbitror. *Cl.* quid iſtuc, Syre?

quæ tibi dulcia & jucunda ſunt in tempore præſenti, neque providere longe in futurum; inveni modum, ut neque tu indigeres neceſſariis, neque poſſes abſumere hæc mea bona. Poſtquam tibi, cui debui primo bæredi, non potui propter tuos mores mea bona donare, converti me ad conſanguinitate tibi proximos, nempe ad ſororem: eorum fidei commendavi, ô Clitipho, illa bona. apud eos quoddam perfugium, atque auxilium habebis ſemper tuæ ſtultitiæ; victum, veſtitum & tectum, quò re recipias. Cl. *Hei mihi!* Ch. *Melius eſt ita me diſpoſuiſſe de bonis meis, quam Bacchidem bæc habere: quod fieret, ſi tu eſſes mihi bæres.* Sy. *Diſperii: quantas motus ego ſceleſtus excitâvi imprudens?* Cl. *Mortem omnino deſidero.* Ch. *Obſecro, diſce primò quid ſit cum virtute & ratione vivere. Poſtquam didiceris, ſi vitæ pertæſus fueris, tunc utitor hoc ſermone.* Sy. *An permittis mihi te alloqui?* Ch. *Loquere.* Sy. *At licetne loqui ſine periculo?* Ce. *Loquere.* Sy. *Quæ eſt iſta perverſitas, vel quæ eſt iſta mentis inſania, id nocere huic filio tuo, quod peccatum commiſi?* Ch. *Ilicet; actum eſt; quod conſtitui perficietur. noli te in hoc negotio interponere: ô Syre, nemo accuſat te; noli tibi quærere aſylum, nec deprecatorem.* Sy. *Quid agis?* Ch. *Non indignor, neque ulla tibi miuitor, neque Clitiphoni; nec juſtum eſt vos viciſſim mihi iraſci de eo, quod facio.* Sy. *Diſceſſit: at vellem eum interrogaſſe.* Cl. *Quid?* Sy. *Unde mihi cibus dabitur: ita abdicavit nos. nunc video te victum habere apud ſororem, quam bæredem ſibi conſtituit.* Cl. *Adeone id verum eſt fortuna redactam eſſe in eum ſtatum, ut periculum ſubeam fame pereundi?* Sy. *Dummodo fo nobis frui vita, ſpes eſt.* Cl. *Quænam ſpes relicta eſt?* Sy. *Spes eſt fore, ut non m eſurie premamur.* Cl. *Rides in re tam ſeria & miſera, neque aliquantulum conſilio curris?* Sy. *Imo, & nunc præſto ſum tibi adjutor, & ſemper adhuc fui, etiam dum pate tur tecum: & quantum conjicere poſſum,* Cl. *Quid eſt?* Sy *Non diu pater abſens* Cl. *Ergò quid eſt?* Sy. *Ita res ſe habet, opinor, te non eſſe filium horum Chremetis &* Cl. *O Syre, cur dicis iſtud?*

, ſanus es? *Sy.* ego dicam, quod mî in
mentem: tu dijudica.
iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,
propior eſſet, te indulgebant; tibi dabant:
nunc filia
uam eſt inventa vera, inventa eſt cauſſa, qua
te expellerent.
ſt veriſimile. *Sy.* an tu ob peccatum hoc eſſe
illum iratum putas?
Non arbitror. *Sy.* nunc aliud ſpecta: matres
omnes filiis
ccato adjutrices, auxilio in paterna injuria
t eſſe: id non fit. *Cl.* verum dicis: quid er-
go nunc faciam, Syre?
uſpicionem iſtam ex illis quære: rem pro-
fer palam.
n eſt verum, ad miſericordiam ambos addu-
ces cito, aut
cujus ſis. *Cl.* recte ſuades: faciam. *Sy.*
ſat hoc recte mihi in
em venit: namque adoleſcens quam mini-
na in ſpe ſitus erit,
facillime patris pacem in leges conficiet ſuas.
haud ſcio an uxorem ducat, ac Syro nil
gratiæ,
hoc autem? ſenex exit foras: ego fugio:
dhuc quod factum eſt
non juſſiſſe illicò me arripi: ad Menede-
mum hinc pergam: eum
orem mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil ha-
eo.

ſatiſne mentis compos es? Sy. Ego dicam quod menti occurrit: tu arbitrare. Quamdiu parentibus unicus eſſe exiſtimatus es, quamdiu nulla fuit illis major & propinquior voluptas quàm in te tibi favebant & faciles erant; tibi largè dabant: nunc poſtquam Antiphila filia reperta eſt, occaſio eſt reperta, propter quam te ejicerent. Cl. *Quod ais probabile eſt.* Sy. *An opinaris illum indignatum eſſe ob hoc flagitium; quod ſcivit te Bacchidem amare?* Cl. *Non opinor.* Sy. *Nunc conſidera aliam rem: omnes matres ut plurimùm ſunt auxiliatrices filiis ſuis, cùm peccaverunt, & opem iis ferunt, quando pater in eos inique agit: nunc vides matrem tuam minime te adjuvare.* Cl. *Dicis verum: quid ergo, Syre, mihi nunc agendum eſt?* Sy. *Quære ab illis id quod ſuſpicaris; an ſis eorum filius, necne: dic illis plane, quare adductus ſis in eam ſuſpicionem. Si id falsò ſuſpicaris, ſtatim adduces eos ad miſerendum tui: aut ſi verum eſt te non eſſe eorum filium, ſcies ex eorum relatu cujus ſis.* Cl. *Bene mihi conſulis: quod ſuades faciam.* Sy. *Satis commode hæc cogitatio mentem ſubiit, mihique*

ad conſilium placet: namque juvenis quantò minus ſpet ſe habere ſimulabit, fore ut admittatur; tanto facilius pacem inibit, cum bono patre his conditionibus quas dare voluerit ſit fortaſſe contiget ut Clitipho uxorem ducat; nihil tamen gratiæ habeatur Syro. Quid eſt hoc? Chremes egreditur: ego fuga mihi conſulo: miror eum non imperaſſe adhuc abendi: perfugiam ad Menedemum: comparabo eum mihi interceſſorem: non fido ſeni remeti.

ACTUS V. SCENA III.

SOSTRATA. CHREMES.

Rofecto, niſi caves tu homo, aliquid gna-
to conficies mali:
deo miror, quî tam ineptum quidquam
tuerit tibi
n mentem, mi vir. *Ch.* oh pergin' mu-
r eſſe? nullamne ego

So. *Certe, niſi provides tu homo, aliquod malum procurabis filio: & valde miror, mi conjux, quo pacto quicquam tam abſurdum potueris in animum inducere.* Ch. *Ob, perſeveraſne mulier moleſta eſſe? Nullamne*

unquam rem volui, ut non mihi contraria fueris? Sed si nunc ego te interrogem quid est, in quo errem, aut quare id faciam, nescias respondere; in qua re nunc tam audacter restitis mihi, ô fatua! So. *Ego ignoro scilicet?* Ch. *Quin verò malo fateri te scire, & intelligere quid velim dicere, quàm me de eadem re sermonem redintegrare.* So. *Quin verò nullam æquitatis rationem habes, qui velis me silere de re tanti momenti, in qua agitur de pernicie filii.* Ch. *Non peto ut fileas: jam loquere quantum voles: nihilo minus exequar quod institui.* So. *Exequeris?* Ch. *Verum dicò.* So. *Non consideras, quantum mali moveas ex hac re, exhæreditatione filii? ipse filius in suspicionem venit se esse suppositum, non verum filium.* Ch. *Se esse suppositum opinatur?* So. *Certe, mi conjux.* Ch. *Fatere non esse filium tuum.* So. *Au, rogo te, istud eveniat inimicis nostris. Egone dicam hunc non esse filium meum, qui sit meus?* Ch. *Quid? an vereris, ne non possis cum volueris probare in judicio illum esse filium tuum?* So. *Ideone quod filia est reperta, hunc similiter meum esse filium probare possim?* Ch. *Non propter hoc dico: sed propter aliud quod magis fide dignum est, ... tibi moribus est persimilis; idcircò facili probatione convinces eum te peperisse: nam ... simillimus: nullum vitium illi relictum est, quod non & in te appareat: præterea ... partu ederet filium ejusmodi, nisi tu. Sed ipse Clitipho exit: quam gravis & serius! ... ritatem cognoscas; tunc judices de ejus moribus quales sint, an revera sit severus & ...*

Rem unquam volui, quin tu in ea re mihi adv... satrix fueris, Sostrata? at
Si rogitem jam, quid est quod peccem, aut qu... obrem id faciam, nescias;
In qua re nunc tam confidenter restas, ... So. ego nescio?
Ch. Imo scis, potius quam quidem redeat ad... tegrum eadem oratio.
So. Oh, iniquos es, qui me tacere de re t... postules.
Ch. Non postulo: jam loquere: nihilo minu... hoc faciam tamen.
So. Facies? *Ch.* verum. *So.* non vides, quan... mali ex ea re excites?
Subditum se suspicatur. *Ch.* subditum! ain ... *So.* certe inquam, mi vir.
Ch. Confitere tuum non esse. *So.* au, obsec... istuc inimicis fiet.
Egon' confitear meum non esse filium, qui sit ...
Ch. Quid? metuis ne non, cum velis, com... esse illum tuum?
So. Quod filia est inventa? *Ch.* non: sed, ... magi' credendum fiet,
Id quod est consimilis moribus,
Facile convinces ex te natum: nam tui simi... probe:
Nam illi nihil vitii est relictum, quin sit & ...
Tum præterea talem, nisi tu, nulla pareret ...
Sed ipse egreditur: quam severus! rem, cu... deas, censeas.

ACTUS V. SCENA IV.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

Cl. *O Mater, si unquam fuit tempus ullum, in quo tibi fui delectationi, appellatus filius tuus, te volente me talem credi, quæso ut recorderis illius temporis, atque ut te misericordia mei egeni te moveat; quoniam posco, & cupio, ut indices mihi veros meos parentes.*

Cl. SI unquam ullam fuit tempus, mater... ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, ...
Ejus ut memineris, atque inopis nunc t... rescat mei;
Quod peto, & velo, parenteis meos ut co... stres mihi.

Obſecro, mi gnate, ne iſtuc in animum inducas tuum,
num eſſe te. *Cl.* ſum. *So.* miſeram me! hoccine quæſiſti, obſecro?
nihi atque huic ſis ſuperſtes, ut ex me atque ex hoc natus es:
ave poſthac, ſi me amas, unquam iſtuc verbum ex te audiam. *Ch.* at
ſi me metuis, mores cave in te eſſe iſtos ſentiam.
Quos? *Ch.* ſi ſcire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,
eo, damnoſus: crede, & noſtrum te eſſe credito.
Non ſunt hæc parentis dicta. *Ch.* non, ſi ex capite ſis meo
s, item ut aiunt Minervam eſſe ex Jove, eâ cauſſâ magis
r, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
Di iſtæc. *Ch.* Deos neſcio: ego, quod potero, enitar ſedulo.
ris id, quod habes, parentes: quod abeſt, non quæris; patri
modo obſequare, & ſerves quod labore invenerit. (det
mihi per fallacias adducere ante oculos? pure, hac preſente, verbum turpe; at te id nullo modo
re puduit. *Cl.* eheu quàm ego nunc totus diſpliceo mihi!
m pudet! neque, quod principium incipiam ad placandum, ſcio.

So. *Fili mi, rogo ne iſtud tibi perſuadeas, te eſſe ſuppoſitum & falſum filium.* Cl. *Sum.* So. *O me infelicem! an hoc, amabo, quærere potuiſti? ita mihi ac Chremeti ſupervivas, ut ex me matre, atque hoc patre genitus es: & vide, ſi me amas, ut nunquam iſta proferas.* Ch. *Sed ſi me times, cave ne intelligam iſtos mores malos ineſſe tibi.* Cl. *Quos mores?* Ch. *Si vis ſcire, ego exponam: cave ne ſis nugator, ineptus, ignavus, ſine arte & induſtria, fraudulentus, vorax, bonorum conſumptor, ſcortator, pernicioſus tuis parentibus (ut qui à me decem minas Bacchidi per ſervum extorſiſti) crede meis præceptis, & ita credito te eſſe noſtrum filium.* Cl. *Talia verba contumelioſa nunquam procedunt ab eo qui verus eſt pater.* Ch. *Non patiar me notari infamia propter tuam nequitiam, eâ cauſâ quia ſis filius meus; etiamſi ex meo capite ortus fueris, ſimiliter ut poëtæ fingunt Palladem eſſe natam ex Jove.* So. *Dii iſtud prohibeant, te fieri infamem propter filium.* Ch. *Neſcio an Dii prohibituri ſint: cavebo ego diligenter ne fiam, quantum potero. Tu quæris id, quod habes, nempe parentes: non id, quod abeſt tibi, videlicet quomodo complaceas patri, & conſerves id boni, quod*

acquiſivit multo labore. Non erubuiſti adducere mihi ante conſpectum meum per fraudem dacia eam, quam ut infamem pudet me nominare coram matre tua, fingendo eam eſſe amicam : at te non puduit facere rem flagitioſam & turpem. Cl. *Eheu quantum me nunc mei tædet! m me pudet id feciſſe! neq; ſcio unde incipiam, ut patrem iratum leniam, & placitum reddam.*

ACTUS V. SCENA V.

NEDEMUS. CHREMES. CLITIPHO, SOSTRATA.

ENimvero Chremes nimis graviter cruciat adoleſcentulum,
iſque inhumane: exeo ergo, ut pacem conciliem. optume
video. *Ch.* ehem, Menedeme, cur non accerſi jubes

Me. *Profecto Chremes nimis acerbè, nimiſque inhumanè objurgando vexat adoleſcentem Clitiphonem: ergo egredior ad eos, ut pacem inter eos componam. video ipſos opportune.* Ch. *Ehem, Menedeme, cur non mandas advocari*

filiam meam Antiphilam, ut ſit tibi nurus; & cur non approbas & admittis eam dotem quam dixi? So. *O, mi conjux, ne facias id exhæredans filium, te precor.* Cl. *O pater, tibi ſupplico ut mihi pareas.* Me. *O, Chreme, parce illi; permitte ut precibus id a te impetret.* Ch. *Ut ego donem mea bona meretrici Bacchidi ſciens, videns? non faciam.* Me. *At nos non permittemus quoque.* Cl. *O pater, da mihi veniam ſi vis mihi vitam amplius ſupereſſe.* So. *Age, Chremes mi, fac quod petitur.* Me. *O Chreme, ignoſce; noli te tam obſtinatum oſtendere.* Ch. *Quid hoc ſibi vult? video non mihi permitti perficere hoc quod inceperam.* Me. *Faciet, ut tibi convenit.* Ch. *Ea conditione ignoſcam Clitiphoni; ſi exequatur quod ego arbitror juſtum eſſe eum exequi.* Cl. *O pater, faciam omnia: impera.* Ch. *Impero, ut ducas [illegible]am.* Cl. *O pater,* Ch. *Nullam excuſationem audio.* Me. *Rem in me recipio, Clitiphonem ducturum uxorem.* Ch. *Nihil reſpondentem audio ipſum.* Cl. *Nullus ſum.* So. *O Clitipho, an vereris uxorem accipere?* Ch. *Quin ab eo quærendum, utrum uxorem velit ducere, necne.* Me. *Faciet omnia quæ imperabis.* So. *Conſilium capere de ducenda uxore, in principio difficile eſt ei, qui matrimonii ignarus eſt: ſed poſtea quam cognoris quid ſit, facile & gratum tibi fiet.* Cl. *Faciam, pater, ut vis.* So. *Fili mi, per Pollucem dabo tibi puellam illam venuſtam quam tu cupidè ames, filiam Phanocratæ noſtri vicini.* Cl. *Dabiſne illam puellam rufam, glaucis oculis, lentiginoſa facie, naſo incurvo & inſe[illegible] O Pater, non poſſum eam ducere.* Ch. *Eja, quam curioſus & delicatus eſt in hoc delectu! putes ejus animum eſſe in uxore ducendâ?* So. *Dabo aliam tibi.* Cl. *Quid tantum labor[illegible] eſt? certe quoniam neceſſe eſt me uxorem ducere, ego inveni fere quod quæritur.* So. *O fili, [illegible] laudo te.* Cl. *Gratam habeo filiam Archonidis hujus.* So. *Valdegrata eſt mihi.* Cl. *O pater, [illegible] reliquum eſt.* Ch. *Quidnam iſtud?* Cl. *Volo, ut Syro condones offenſas, quas in te meis c[illegible] ſceit.* Ch. *Fiat, ignoſcatur ei. Ω Vos ſpectatores valete, plaudite.* Calliopius recenſui.

Filiam, & quod dotis dixi, firmas? So. mi v[illegible]
te obſecro
Ne facias. Cl. pater, obſecro ut mî ignoſcas. M[illegible]
da veniam, Chreme:
Sine te exoret. Ch. egon' mea bona ut dem Ba[illegible]
chidi dono ſciens?
Non faciam. Me. at id nos non ſinemus. Cl.
me vivum vis, pater,
Ignoſce. So. age, Chremes mi. Me. age, qua[illegible]
ne tam obfirma te, Chreme.
Ch. Quid iſtuc? video non licere, ut cœperam
hoc pertendere.
Me. Facis, ut te decet. Ch. ea lege hoc adeo f[illegible]
ciam; ſi facit id,
Quod ego hunc æquom cenſeo. Cl. pater, omn[illegible]
faciam: impera.
Ch. Uxorem ut ducas. Cl. pater, Ch. nihil a[illegible]
dio. Me. ad me recipio;
Faciet. Ch. nil etiam audio ipſum. Cl. pe[illegible]
So. an dubitas, Clitipho?
Ch. Imo utrum vult. Me. faciet omnia. So. h[illegible]
dum incipias, gravia ſunt,
Dumque ignores: ubi cognoris, facilia. Cl. facia[illegible]
pater.
So. Nate mi, ego pol tibi dabo illam lepid[illegible]
quam tu facile ames,
Filiam Phanocratæ noſtri. Cl. rufamne illam v[illegible]
ginem,
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſu[illegible]
pater.
Ch. Eja, ut elegans eſt! credas animum ibi e[illegible]
So. aliam dabo.
Cl. Quid iſtuc? quandoquidem ducenda eſt, eg[illegible]
met habeo propemodùm,
Quam volo. So. nunc laudo te, gnate. Cl. A[illegible]
chonidis filiam.
So. Perplacet. Cl. pater, hoc nunc reſtat. C[illegible]
quid? Cl. Syro ignoſcas volo,
Quæ mea cauſſa fecit. Ch. fiat. Ω Vos valet[illegible]
& plaudite.

TERENTII

CARTHAGINIENSIS AFRI

ADELPHI.

…dis Funebribus L. Æmilii Pauli. Quos fecere Q. Fabius …nus, & L. Cornelius Africanus. Egerunt L. Attilius Præne… & Minutius Protimus. Modos fecit Flaccus Claudii, tibiis …anis. Græca eſt Menandru. Edita L. Anicio Gallo, & M. Cor… Cethego Coſſ. Anno ab Urbe Condita DXCV. *Ante Chriſtum …* CLXVIII.

…TERPRETATIO EPIGRAPHES.

…LPHI comœdia Terentii acta ludis …ribus Lucii Æmilii Pauli, quos dede… Q. Fabius Maximus ; P. Cornelius …illius filii. Egerunt L. Attilius Præ… Minucius Protimus. Modos fecit & cantica Flaccus Claudii filius, tibiis Sarranis pa… ribus, ſiniſtris. Hæc comœdia facta eſt Latina è Græca Menandri, L. Anicio Gallo, M. Cornelio Cethego Conſulibus.

ANNOTATIONES.

…LPHI.] Id eſt, *fratres* Græcè. Sic …hæc comœdia nominata eſt, quod …es Demea & Mitio ſenes ; & Æſchi… …hoque Demeæ filii, fabulæ ſuppedi… …am.

…dis funebribus.] Ludi funebres erant, …norem defunctorum exhibebantur, …nerus memorat celebratos ab Achille …atrocli ; & Virgilius refert ab Æneâ …n honorem Anchiſæ parentis : ejuſ… …icuntur facti à Q. Fabio Maximo, & … Africano patri ipſius naturali L. Æ… …o, à quo dati ſunt in adoptionem ; ille … Fabio Maximo : hic vero Africani …lio.

Egere L. Attilius Præſtinus.] Hi erant Magiſtri hiſtrionum, qui fabulam egerunt.

Tibiis Sarranis.] Sic dictæ à Sarra urbe, quæ Tyrus eſt : ſiniſtræ fuerunt hæ tibiæ, auctore Evanthio in Prolegomenis in Terentium, & acuminis levitate jocum in comœdia oſtendebant ; nam plura foramina habebant, & ſonus idcirco erat acutior : cum dextræ, ſive Lydiæ, pauciora foramina haberent, & ſonum proinde graviorem. Lydiæ conveniebant rebus gravibus ; Sarranæ jocis ; Phrygiæ, ſi gravitatas jocis miſceretur : ſed de his uberiùs diximus ad inſcriptionem Andriæ.

ADELPHORUM PERSONÆ.

MITIO, ſenex. Nomen Latinum à mitis.
DEMEA, ſenex. ἀπὸ τοῦ δήμου, à plebe, quaſi plebeius.
SANNIO, leno. A Σάννος fatuus, quod in hac comœdia populo eſſet.
ÆSCHINUS, adoleſcens. Ab αἶσχος, dedecus, quòd flagitiis et famis.
SYRUS, ſervus. A patria, gentile nomen.
CTESIPHO, adoleſcens, ἀπὸ τῆς κλήσεως à prædio, & φυτὸς, v eſt, agricola.
SOSTRATA, matrona. A σώζειν quod eſt ſervare.
CANTHARA, nutrix. A Κάνθαρος, poculum, à præbendo p puero.
GETA, ſervus. Gentile nomen, à natione.
HEGIO, ſenex, ἀπὸ τοῦ ἡγεῖσθαι, ducere, quia curam Soſtratæ, quæ familiæ habet.
DROMO, ſervus. A δρόμος, curſus.
PAMPHILA, nurus. Quaſi πᾶσι φίλη, omnibus chara.

ARGUMENTUM.

MITIO & Demea Athenienſes fratres fuerunt. Erant De lii duo, ex quibus natu majorem Æſchinum adoptavit Miti que indulgentius & licentius educavit, adeò ut Pamphilam vi quam mater Sophrona vidua pudice conſervabat, noctu temulen vim compreſſerit, gravidamque fecerit; ſed pollicitus Sophronæ m eam uxorem ducturum, veniam obtinuit. Cteſipho autem Æſchi ter, quem pater Demea ſecum ruri habuit ſevere admodum ac ſtri thariſtriæ cujuſdam amore captus, cum eam à lenone puellæ domi argenti penuria habere non poſſet; Æſchinus ejus frater, domu nis per vim ingreſſus, puellam abreptam tradit Cteſiphoni. Sp tota urbe rumor, qui pervenit ad Sophronam, & Pamphilam bre rituram. Illæ mutatum Æſchini animum, ſe proditas & perfid tas putant: itaque Getam ad Hegionem cognatum Pamphilæ, erat, expoſiturum mittunt. Hegio poſtea incidit in Demeam, conſtuprata ab Æſchino Pamphila facinus narrat. Mitio quoq tota certior factus, profectus ad mulieres, jacentes jam, & afflict rat, pollicitus ſe Æſchino Pamphilam uxorem daturum. Inter mea filium Cteſiphonem, quem putabat ruri fodere, aut arare, de dit in urbe cum meretrice ſuaviter potitantem, accubantem; propter tanta iracundia incitatus eſt, ut arderet. Verum poſtqua

iferatus eſt, tandem ita placatur ſuavi oratione Mitionis, ut de-peteri ſævitia, benignus atque affabilis fiat. Itaque permittitur oni frui amicâ, fiunt nuptiæ Æſchini & Pamphilæ, Mitio ipſe nam ducit uxorem, Hegioni datur unde vivat, Syrus unà cum ia uxore manumittitur.

C. Sulpitii Apollinaris Periocha.

Uos cum haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandum Æſchinum,
teſiphonem retinet: hunc chithariſtriæ
e captum, ſub duro ac triſti patre,
celabat Æſchinus; famam rei
riſque in ſe transferebat: denique
nam lenoni eripuit. vitiaverat
Æſchinus civem Atticam pauperculam;
nque dederat, hanc ſibi uxorem fore.
a jurgare, & graviter ferre: mox tamen,
eritas patefacta eſt, ducit Æſchinus
am, potitur Cteſipho chithariſtriam,
to ſuo patre duro Demea.

Interpretatio.

Demea duos habens filios, dat ex illis Æſchinum fratri Mitioni in adoptionem, & Cteſiphonem alterum in ſua poteſtate retinet: hunc fidicinæ feſtiva forma & ingenio irretitum, cum aſpero & ſævo patri ſubditus eſſet, frater Æſchinus occultabat; rumorem, & amorem in ſe transferebat, ſimulans ſe eſſe amatorem chithariſtriæ: denique eam lenoni per vim abripuit. ſtupraverat quoque Æſchinus Pamphilam virginem Atticam, pauperculam quidem, ſed bonam, bonis civibus prognatam; pollicurat ſe eam ductum uxorem. Demea moroſum & jurgioſum ſe præbebat, & iniquo aniat: Sed citò poſtquam id quod res erat manifeſtum fuit de pſaltria, Æſchinum non ſibi, ſed ni fratri eam rapuiſſe, ducit Æſchinus uxorem Pamphilam à ſe compreſſam; Cteſipho fit fidicinæ, placato & victo precibus Demea patre ſevero & moleſto.

PROLOGUS.

Oſtquam poëta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab iniquis obſervari, & adverſarios
re in pejorem partem, quam acturi ſumus;
o de ſe ipſe erit: vos eritis judices,
ne an vitio duci factum id oporteat.
pothneſcontes Diphili comœdia eſt;
Commorientes Plautus fecit fabulam.
æca adoleſcens eſt, qui lenoni eripuit
tricem in prima fabula: eum Plautus locum
uit integrum: eum hic locum ſumpſit
ſibi
delphos; verbum de verbo expreſſum extulit.

Poſtquam poëta Terentius intellexit comœdias, quas ſcripſit, curioſe explorari & notari ab improbis hominibus atque adverſariis, obtrectandi gratiâ, & comœdiam quam exhibituri ſumus, ob his reprehendi & culpari; ipſemet quid fecerit vobis indicabit: vos judicabitis utrum factum laude dignum ſit, an vituperio. Diphilus, poëta comicus Græcus comœdiam fecit, quam Græce Synapothneſcontes inſcripſit: eam Plautus Latine compoſuit, & Commorientes nominavit.

æca Diphili quidem inducitur adoleſcens rapiens lenoni meretricem, in prima parte fabulæ: um reliquit Plautus intactum: hic vero poëta Terentius hunc locum tranſtulit in Adelphos; Græco in Latinum vertens ornatiorem reddidit.

Eam

Eam comœdiam novam, nempe Adelphos, vobis, ſpectatores, nunc acturi & recitaturi ſumus: nunc perſpicite an cenſere debeatis, hunc locum, quem mutuatus eſt Terentius, furti vitio accuſandum, an potius dicendum ab eo reſumptum & retentum eſſe, poſtquam Plautus eum pro derelicto negligenter habuerat. Nam quod adverſarii iſti in vulgus jactant, homines nobili & patritia ſtirpe clariſſimos & operam ſuam dare, & perpetuò unà comœdias facere: quod illi vituperium grave arbitrantur, id ſibi ingenti gloriæ tribuit, cum illis gratus & acceptus eſt, qui vobis, quotquot hic eſtis, & univerſo populo grati, & accepti ſunt; beneficia in militia & in pace, commodè in omnes collata fuerunt ſine faſtu & oſtentatione. nolite exſpectare ut argumentum fabulæ vobis enarretur: ſenes qui primi in proſcenium prodeunt, ii partem explicabunt ipſo initio, partem in reliquo dramate. concedite, ut æquo & propitio animo adſitis, quò labor & induſtria poëtæ ad faciendas comœdias magis ac magis excitetur.

Eam nos acturi ſumus novam: pernoſcite
Furtumne factum exiſtumetis, an locum
Reprehenſum, qui præteritus negligentiâ eſt.
Nam quod iſti dicunt malevoli, homines n
Eum adjutare, aſſidueque una ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens eſſe exiſtu
Eam laudem hic ducit maxumum, cum placet,
Qui vobis univerſis, & populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore uſu' eſt ſine ſuperbia,
Dehinc ne exſpectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient;
In agendo partem oſtendent. facite, æquani
Veſtra poëtæ ad ſcribendum augeat induſtria

ANNOTATIO.

15 *Homines nobiles.*] Nempe Scipionem Africanum, Lælium, & Furium Publium.

ACTUS I. SCENA I.

MITIO.

Mi Heus, Storax. Non reverſus eſt domum Æſchinus filius hac nocte à convivio, neque ullus ex ſervis, qui obviam ei miſſi fuerant, eum comitatum. Equidem hæc communis ſententia vera eſt: minus damnoſum eſt ea accidere, quæ uxor irata de te ſuſpicatur, & animo conjicit, quam illa, quæ parentes pii & filiorum ſtudioſi eis timent. Uxor, ſi tardes domum redire, aut alius mulieris amore detineri te ſuſpicatur, aut amore tui captam eſſe, aut compotationibus te deditum eſſe, aut voluptati inſervire,

STorax. non rediit hac nocte à cœna Æſchi
Neque ſervulorum quiſquam, qui advo
ierant.
Profecto hoc vere dicunt: ſi abſis uſpiam,
Aut ubi ſi ceſſes, evenire ea ſatius eſt,
Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitii,
Uxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obl

ANNOTATIO.

1 *Storax.*] Sublata voce Storacem è ſervulis unum vocat, quo non reſpondente, intelligit nondum rediiſſe filium: Storacem enim huic ad cœnam eunti comitem dederat, & alios poſtea ſervos emiſerat, qui obviam irent, & eum reducerent. Propriè locutus eſt, cum dixit *adverſum*, nam hi ſervi adverſitores dicuntur, qui adverſum ibant foris cœnanti, ob tuitionis gratia. *Storax* Græcè στύραξ, boris lachryma odorata. Et ab odore ita nominatur.

bene esse soli, cùm sibi sit male.
uia non rediit filius, quæ cogito!
nunc sollicitor rebus! ne aut ille alserit,
piam ceciderit, aut perfregerit
. vah, quenquamne hominem in ani-
um instituere, aut
quod sit carius, quam ipse est sibi?
ex me hic natus non est, sed ex fratre: is
eo
li studio est; jam inde ab adolescentia.
nc clementem vitam urbanam, atque otium
s sum: &, quod fortunatum isti putant,
m nunquam habui. ille contra, hæc omnia.
ere vitam: semper parce, ac duriter
re: uxorem duxit: nati filii
inde ego hunc majorem adoptavi mihi
à parvulo, habui, amavi pro meo:
me oblecto: solum id est carum mihi.
item contra. me habeat, facio sedulo:
ætermitto; non necesse habeo omnia
eo jure agere: postremo, alii clanculum
quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
me celet, consuefeci filium:
ui mentiri aut fallere insuerit patrem, aut
t, tanto magis audebit cæteros.
& liberalitate liberos
re, satius esse credo, quàm metu.
atri mecum non conveniunt, neque placent
d me sæpe clamitans, Quid agis, Mitio? 35
rdis adolescentem nobis? cur amat?
tat? cur tu his rebus sumptum suggeris?
nimium indulges: nimium ineptus es.
m ipse est durus, præter æquumque & bo-
m:
at longe, meâ quidem sententiâ, 40
perium credat gravius esse aut stabilius,
sit, quam illud quod amicitiâ adjungitur.
est ratio, & sic animum induco meum;
oactus qui suum officium facit,
d resitum iri credit, tantisper cavet: 45
t fore clam, rursum ad ingenium redit.

denique te solum in deliciis versari, dum ipsa molestiis & tristitia cruciatur. Ah, quæ suspiciones mentem meam agitant, quia non rediit filius! quibus timoribus animus angitur! ne aut ille Æschinus algore obstupuerit, aut uspiam lapsus membrum aliquod sibi omnino ruperit. Vah! potestne illud esse, ut quispiam ita animo sit affectus, ut quidquam charius habeat quam seipsum? Attamen ex me hic non est genitus, sed ex fratre meo Demea: Is frater dissimiliter vitam instituit, atque ego; jam inde usque ab ephebis. ego hanc comem elegi vitam urbanam & tranquillam, & quod plerique beatum æstimant, uxorem nunquam ducere volui. ille omnia alia potiora duxit. agro colendo vitam exercere: semper austere & laboriose se tractare: uxorem matrimonio sibi junxit: filios duos genuit; deinde hunc ego majorem natu in adoptionem accepi: à puero educavi, habui & dilexi tanquam filium naturalem: in eo delicias omnes capio: hoc solum pretiosum habeo. ego omni cura laboro, ut pariter me charum vicissim habeat ille: do sumptus, prætermitto, & dissimulo delicta ejus; nec oportere me puto in omnibus rebus patriâ potestate uti erga illum: postremò ita eum institui, ne mihi occultet ea, quæ alii filii clam patribus suis faciunt, nempe culpas, quibus obnoxia est ætas adolescentiæ: nam qui mendacium proloqui coram patre, aut eum solitus fuerit verbis decipere, multò audaciùs hæc faciet in cæteros. Utilius & melius esse censeo, verecundia & liberali clementia eum av[illegible]re à vitiis,

re. Hæc non ita fratri, ut mihi videntur observanda, neque probantur. Ille sæpe me ociferans, Quid facis, Mitio? cur nobis corrumpis filium? cur sumptus das ei, ut amie? ut in potationibus se mergat? cur vestimenta splendidiora, & nimiò pretiosiora largi imprudenter eum moderaris. Ille verò (Demea) asperior est, & sævior plus æquo & bono: fallitur ita sentiendo, ut ego quidem opinor, quicumque sibi persuadet imperium, quod cum quæritur & exercetur, esse fortius & diuturnius, quam illud quod amore conciliatur. Ego crèdoque: qui vi aut necessitate adigitur ad suum faciendum officium; tantisper cavet destinet à malo, dùm id cognitum iri putat: si credit occultum fore, rursus ad suos mores

Ille quem beneficio acquirat, omni ſtudio libens officium facit: curat diligenter viciſſim benefacere; ſive adſit coram, vel clam abſit, ſimilem ſui ſemper ſe geret. Hoc patrem decet, potius aſſuefacere filium libenter & ultrò rectè faciendo, quàm terrendo exemplis propoſitis pœnarum alienarum. Hæc differentia eſt inter patrem ac dominum. Qui non poteſt talem ſe præſtare, concedat hic oportet ſe ignarum eſſe regendi liberorum ingenia. Sed eſt ne hic ipſe Demea, de quo agebam? & certe quebar? Equidem is ipſe eſt. Neſcio propter quid triſtis mihi videtur: puto jam pro jurgiis mecum aget. Salvum te adeſſe lætor, Demea.

Ille quem beneficio adjungas, ex animo facit
Studet par referre, præſens abſenſque idem
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium
Sua ſponte recte facere, quàm alieno metu.
Hoc pater ac dominus intereſt. hoc qui neq
Fateatur ſe neſcire imperare liberis.
Sed eſtne hic ipſus, de quo agebam? & certe
Neſcio quid triſtem video: credo jam, ut ſo
Jurgabit. Salvom te advenire, Demea,
Gaudemus.

ACTUS I. SCENA II.

DEMEA. MITIO.

De. *Hem! commodè, in tempore advenis: te ipſum quæro ſedulò.* Mi. *Quid mœſtus es?* De. *Interrogas me quid triſtis ſim, cum filium Æſchinum habeamus? Nempe ejus cauſſa ſum triſtis & ſollicitus.* Mi. *Nonne vere dixi illum moroſe jurgaturum eſſe? Quid is fecit?* De. *Quid fecerit, quæris? Qui neque pudore ullo afficitur; neque veretur quemquam, aut timet; neque æſtimat ſe ulla lege obligari. nam quæ antehac fecit, prætereo: ô quænam modo nefanda palam geſſit?* Mi. *Quidnam id eſt?* De. *Portam rupit ædium, in ædes irrupit alienas: ipſum dominum cum omni familia verberavit, ictibus laceravit, ac pene occidit: per vim abduxit mulierem cujus amore impulſus erat: omnis populus vociferatur nefarium ſcelus commiſſum eſſe: quot mihi huc venienti, Mitio, hoc nunciaverunt? Factus eſt totius populi fabula & querela. Quod ſi exemplum proponere utile eſt, nonne advertit fratrem ſuum Cteſiphonem in re familiari augenda ſtudium omne ponere, vitam ducere frugaliter & temperanter in ea do? nullum unquam ejuſmodi fucinus ille auſus eſt: hæc cum in illum dico, in te etiam illum depravari pateris.*

De. EHem! opportune: te ipſum quæri
Mi. Quid triſtis es? *De.* Rogas
ubi nobis Æſchinus
Siet, quid triſtis ego ſim? *Mi.* dixin' hoc ſo
Quid fecit? *De.* quid ille fecerit? quem
pudet
Quidquam; nec metuit quenquam; neq
gem putat
Tenere ſe ullam. nam illa, quæ antehac
ſunt,
Omitto: modò quid deſignavit? *Mi.* qui
id eſt?
De. Fores effregit, atque in ædes irruit
Alienas: ipſum dominum atque omnem
liam
Multavit uſque ad mortem: eripuit mulier
Quam amabat: clamant omnes indigniſſum
Factum eſſe: hoc advenienti quot mihi, M
Dixere? in ore eſt omni populo. denique
Si conferendum exemplum eſt, non fr
videt
Rei dare operam, ruri eſſe parcum ac ſobriu
Nullum hujus ſimile factum: hæc cu
Mitio,
Dico, tibi dico: tu illum corrumpi ſinis.

Homine imperito nunquam quidquam injuſtius; niſi quod ipſe facit, nil rectum putat. Quorſum iſtuc? *Mi.* quia tu, Demea, hæc male judicas.
ſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum ri, neque potare; non eſt: neque fores gere. hæc ſi neque ego, neque tu fecimus, ivit egeſtas facere nos. tu nunc tibi di ducis, quod tum feciſti inopia. um eſt: nam ſi eſſet unde id fieret, emus: & tu illum tuum, ſi eſſes homo, s nunc facere, dum per ætatem licet, quam, ubi te exſpectatum ejeciſſet foras, ore ætate poſt faceret tamen. rô Jupiter, tu me, homo, adigis ad inſaniam. eſt flagitium facere hæc adoleſcentulum? *Mi.* ah!
lta; ne me obtundas de hac re ſæpius. n filium dediſti adoptandum mihi: us eſt factus: ſi quid peccat, Demea, peccat: ego illi maxumam partem feram. hat, potat, olet unguenta? de meo. ? dabitur à me argentum, dum erit commodum:
on erit, fortaſſe excludetur foras. effregit? reſtituentur. diſcidit m? reſarcietur. Eſt, Diis gratia, de hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt. mò aut deſine, aut cedo quemvis arbitrum: ura in hac re peccare oſtendam. *De.* hei mihi! eſſe diſce ab aliis qui vere ſciunt. Natura tu illi pater es, conſiliis ego. Tun' conſulis quidquam? *Mi.* ah! ſi pergis, biero.

Mi. *Homine ignaro rerum nunquam quicquam iniquius fuit; qui nihil rectè factum æſtimat, niſi quod à ſeipſo factum eſt.* De. *Quare hæc dicis?* Mi. *Quia tu, Demea, pravo judicio res æſtimas. Non eſt flagitii nomine dignum delictum, adoleſcentem cum meretricibus conſuetudinem habere, & potationibus vacare, neque portas ædium perrumpere, mihi crede. ſi neque ego, neque tu hæc commiſimus, indigentia nobis non permiſit. tu nunc te laude dignum exiſtimas, quod tunc ab his abſtinuiſti præ inopia. hoc eſt injuſtè judicare: nam olim ſi nobis facultas fuiſſet hæc faciendi, feciſſemus: & tu illum tuum Cteſiphonem, ſi humanitate præditus eſſes, patereris hæc facere nunc, dum ætas permittit, potius quam ubi poſt mortem tuam tam exoptatam te ante januam collocaſſet, & mortuum extuliſſet, hæc poſt faceret tamen, quamvis aliena ætate & intempeſtiva.* De. *Prob Jupiter! tu homo me inſanire coges. An non flagitioſum hæc agere adoleſcentem?* Mi. *Audi; ne me tædio eneces, hæc ſæpius inculcando. Filium tuum mihi dediſti in adoptionem: is meus eſt factus legitimus: ſi quid delinquit, Demea, in meum delinquit damnum: ego in illa re potiorem partem ſuſtinebo. Lautis epulis & cœnis inſumit plurimum, it vina, unguentorum odoribus fragrat? impenſis meis hæc facit. Amicas habet? argeniar, quamdiu mihi facultas erit: quando non erit, fortaſſe ex ædibus & familia dimitanuam diſrupit? reficietur. Veſtem dilaceravit? reparabitur. eſt (Diis gratia) faculampla hæc præſtandi, & adhuc non ſunt mihi gravia. tandem aut deſine me moleſtia aut dic quemvis arbitrum: hujus ſententiæ acquieſcam, & te plus errare, quam me clare* De. *Hei mihi! diſce te patrem gerere ab aliis, qui peritiores ſunt veræ patriæ poteſtatis e.* Mi. *Naturâ tu illi pater es, ego conſiliis & recta inſtitutione.* De. *Tune conſulis quam, qui nimia indulgentia illum perdis?* Mi. *Ab! ſi perſeveras aures obtundere, illiero.*

ANNOTATIO.

ſpectatum ejeciſſet foras.] Mortui, apud , ubi animam egerant, lecto extracti ponebantur, deinde lavabantur, ungelecto funebri aptabantur, tum ad domus cadaver admovebatur, verſis m pedibus; quod Mitio ſuis verbis ſignificat. Hæc Perſius indicat Satyra III. his verſibus.

Hic tuba, candelæ; tandemque beatulus alto
Compoſitus lecto, craſſoque lutatus Amomo
In portam rigidos calces extendit: at illum
Heſterni capite induto ſubire Quirites.

De. Sic-

De. *Itane me audire recuſas, & abis?* Mi. *An ego toties de hac re iterata, odioſa verba audire cogar?* De. *Non poſſum non habere curam filii.* Mi. *Æque mihi curæ eſt, ac tibi: atqui, Demea, æqualiter partiamur curas filiorum tuorum: tu alterum curabis, hunc nempe quem retinuiſti apud te; ego alterum itidem: nam quod ambos regere tuo velis arbitrior hoc pene eſt repetere illum, quem per adoptionem in filium dediſti.* De. *Ab, Mitio quid me accuſas!* Mi. *Sane ſic cenſeo.* De. *Ab! cur hæc mihi exprobras? ſi ita ſentis, prodigat, abſumat, in perniciem ruat; nihil mea refert. jam ſi unum verbum poſthac de hac re tibi fecero.* Mi. *Rurſum Demea, irâ commoveris?* De. *Annon credis me iraſci? num repoſco quem adoptivum tibi tradidi? minime quidem repoſco, ſed ægre fero ejus luxum & libidinem, quamvis per adoptionem eum tibi ceſſerim: tamen cognationis jure naturali extraneus non ſum, quo minus mirari debeo, ſi obſum tuæ voluntati: ſed tamen ego deſiſto. Vis unius ſolummodò curam habeam; volo ut vis: & Diis gratias habeo, quod ille meus Cteſipho talis eſt, qualem cupio: iſte tuus ipſe Æſchinus poſtremò experietur mala quæ nimia tua facilitas & indulgentia ipſi attulerit: Nolo contra illum pejora prædicere atque ominari.* Mi. *Nonnulla, quæ dicit Demea de Æſchino, vera quidem ſunt, non autem omnia. Etſi nonnulla illa aliquam moleſtiam mihi creant, nolui tamen manifeſtum facere Demeæ, me non æquoanimo illa pati: ſic enim homo ad iracundiam factus eſt; cùm eum placidum ex irato reddere volo ei acerrime repugno, & per vim & contumaciam ab ira revoco; & tamen vix leniter id patitur: verùm ſi ei obſequendo magis irritem, obſtemperando atque impetum ejus iracundiæ, hoc erit profectò cum ipſo inſanire: etſi Æſchinus aliquam injuriam facit, hæc agendo facit injuriam. Quam is meretricem amicam non habuit, aut cui (meretrici) non largitus eſt? Ultimò nuper (puto omnium amicarum ſatietas eum ceperat) dixit ſe uxorem habere. Spem conceperam, fervorem juvenilium voluptatum ſedatum eſſe: gaudebam: at ille rem de novo amare cæpit. Sed quicquid eſt, volo certò id ſcire; hominumque adire atque ad eum eſt in foro verſatur.*

De. Siccine agis? *Mi.* an ego toties de ea re audiam?
De. Curæ eſt mihi. *Mi.* & mihi curæ eſt: rum, Demea,
Curemus æquam uterque partem; tu alterum
Ego item alterum. nam ambos curare, pemodum
Repoſcere illum eſt, quem dediſti. *De.* ah, M
Mi. Mihi ſic videtur. *De.* quid iſtuc? tibi ſi placet,
Profundat, perdat, pereat; nihil ad me at
Jam ſi verbum unum poſthac. *Mi.* rurſum, mea,
Iraſcere? *De.* an non credis? repeton' quem
Ægre eſt: alienus non ſum, ſi obſto: hem de
Unum vis curem; curo: & eſt Diis gratia,
Quom ita ut volo eſt: iſte tuus ipſe ſentiet
Poſterius: nolo in illum gravius dicere.
Mi. Nec nihil, neque omnia hæc ſunt, qu cit: tamen
Nonnihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſten
Me ægre pati illi nolui: nam ita eſt homo:
Cum placo, advorſor ſedulo, & deterreo;
Tamen humane vix patitur: verum ſi augeam
Aut etiam adjutor ſim ejus iracundiæ,
Inſaniam profecto cum illo: etſi Æſchinus
Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem, aut cui non
Aliquid? poſtremo nuper (credo jam om
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperabam jam deferviſſe adoleſcentiam:
Gaudebam: ecce autem de integro. niſi quid eſt,
Volo ſcire; atque hominem convenire, fi forum eſt.

ACTUS II. SCENA I.

SANNIO. ÆSCHINUS.

OBſecro, populares, ferte miſero atque innocenti auxilium :
venite inopi. *Æſ.* otioſe nunc jam illico hîc conſiſte.
d reſpectas ? nihil pericli eſt : nunquam, dum ego adero, hic te
get. *Sa.* ego illam inviti' omnibus.
Quanquam eſt ſceleſtus, non committet hodie unquam, iterum ut vapulet.
Audi, Æſchine, ne ignarum fuiſſe te dicas meorum morum ;
leno ſum. *Æſ.* ſcio. *Sa.* at ita, ut uſquam fuit fide quiſquam optuma.
quod te poſterius purges, nolle hanc injuriam mihi
am eſſe : hujus non faciam. crede hoc, ego meum jus perſequar :
ne tu verbis ſolves unquam, quod re mihi malefeceris.
i ego veſtra hæc : Nollem factum ; dabitur jusjurandum, eſſe te
num injuria hac : indignis cum egomet ſim acceptus modis.
Abi præ ſtrenuè, ac fores aperi. *Sa.* cæterum hoc nihil facies.
I intro nunc jam. *Sa.* at enim non ſinam.
Æſ. accede illuc, Parmeno ;
um abiiſti iſtoc ; hic propter hunc aſſiſte.
hem, ſic volo.
nunc jam oculos à meis oculis quoquam dimoveas tuos.

Sa. *Per Deos oro, cives, auxiliamini infelici atque innocenti : ſubſidium aſferte homini omnium ope privato. Æſ. jam nunc hîc conſtanter & otiosè mane. quid toties aſpicis, nullum hîc tibi periculum eſt : nunquam Sannio leno, dum hîc præſens ero, te attinget.* Sa. *Ego iſtam contra voluntatem omnium obſiſtentium retinebo.* Æſ. *Quamvis flagitioſus eſt, & nequam, nunquam quidquam hodie faciet, cur iterum à me cædatur.* Sa. *Auſculta, Æſchine, ne te excuſes, quod ingenium, & inſtitutum vitæ meæ haud noveris ; ego leno ſum.* Æſ. *Probe id ſcio.* Sa. *At ſum talis, ut nullus uſquam fidei magis obſervator fuerit. nihil ducam, ſi ut te excuſes, dixeris te invitum hanc mihi injuriam intuliſſe, te pœnitere facti. hoc ſcire te velim, quod actionem, quæ mihi competit, intendam ; neque tu mihi unquam verbis ſatisfacies, quod facto mihi damnum, & injuriam feceris. Mihi nota ſunt veſtra ſubterfugia, & remedia juris ; nimirum iſta : Pœnitet me feciſſe ; jurejurando dices me non meritum eſſe, cui hæc injuria fieret : hæc mihi non ſatis erunt, cum aliter tractatus fuerim ac meritus ſum.* Æſ. *Abi Parmeno, confidenter ; & januam aperi.* Sa. *Atqui nihil efficies.* Æſ. *Tu, puella, intra te domum.* Sa. *At enim non permittam ut intret.* Æſ. *Accede huc, Parmeno ; nimiùm hinc ; hîc prope hunc mane. hem, ſic volo ſtes. Nunc vide ne oculos tuos avertas à meis oculis,* .

ANNOTATIONES.

tioſe nunc jam illico hic conſiſte.] Hæc ntia, *Quanquam eſt ſceleſtus*, dicuntur ſibi a Lenone adhuc metuenti & trepi-

lle hanc injuriam mihi factam :] Hæc eſt ; Non contentus ero ſolenni verborum ſatisfactione, ſcilicet ; Agnoſco indigno me intuliſſe injuriam : nollem factum.

9. *Hujus non faciam :*] Pilum, aut floccum manu oſtendens ait ſe tanti non facturum ſatisfactionem Æſchinî quanti pilum aut floccum.

ne in mora ſis, ſi nutu oculorum ſignificavero, quin pugnis malæ lenonis contundantur. Sa. *Iſtud igitur volo ipſum, quod minaris, experiri.* Æſ. *Hem, Parmeno obſerva. leno, omitte mulierem.* Sa. *O factum iniquum!* Æſ. *Duplicabit plagas Parmeno, niſi proſpicis tibi.* Sa. *O me miſerum!* Æſ. *Non innueram, Parmeno: verum quod tu ecciderit eum ſatius factum eſſe duco, & potius mihi, gratumque eſt, quam ſi non feciſſes: abi nunc jam cum virgine, Parmeno.* Sa. *Quidnam hoc facti ſibi vult? Regemne hîc te gerere audes Athenis, libera civitate?* Æſ. *Si rex hîc eſſem, haberes tuis virtutibus digna præmia.* Sa. *Quid negotii eſt, quamobrem me cædis?* Æſ. *Nihil.* Sa. *Quid? num tibi notus ſum?* Æſ. *Non valde cupio te mihi notum eſſe.* Sa. *Quidquamne ex tuis rebus attrectavi?* Æſ. *Si attigiſſes tantum, male & infeliciter id tibi cederet.* Sa. *Si mihi non permiſſum eſt, quæ tua ſunt, attingere, cur tibi liceat puellam, quam emi, retinere? reſponde.* Æſ. *Utilius tibi erit, hîc ante ædes publice injuriam mihi vociferando non feciſſe: nam ſi perſiſtis moleſtiam mihi exhibere, intrò domum ſublatus innumeris lororum plagis cæderis, ad necem uſque.* Sa. *Me hominem liberum loris cædes?* Æſ. *Sic fiet.* Sa. *O hominem flagitiis obſcœnum! Itane libertate æquali Athenis omnes fruuntur?* Æſ. *Si ſatis bacchantis more inſanivisti, leno, auſculta, ſi videtur, nunc jam tandem.* Sa. *Egone bacchatus ſum in te, an tu in me?* Æſ. *Deſine iſta, atque ad rem, de qua inter nos agitur, redi.* Sa. *Quam rem? Quò redeam?* Æſ. *Jamne tibi placet ut dicam quod ad te ſpectat?* Sa. *Volo, dummodò aliquid habeat.* Æſ. *Vah! leno religioſus ſcilicet, me cupit æqua proponere.* Sa. *Lenonego, exitium juventutis, perjurus, peſtis publica, & calamitas: tamen nulla cæpta eſt à me injuria.* Æſ. *Nempe id unum tibi faciendum ſupereſt.* Sa. *Rogo, Æſchine, ut pergas ipſa, quæ ad nos attinet, ut jam incepiſti.* Æſ. *Minis viginti tu illam fidicinam emiſti, male tibi ſuccedat:*

Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuo mala hæreat.

Sa. Iſtuc volo ergo ipſum experiri. *Æſ.* hem, va. omitte mulierem.

Sa. O facinu' indignum. *Æſ.* geminabit, niſi ca *Sa.* hei miſero mihi!

Æſ. Non innueram: verum in iſtam partem tius peccato tamen:

I nunc jam. *Sa.* quid hoc rei eſt? regnum Æſchine, hîc tu poſſides?

Æſ. Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis virtbus.

Sa. Quid tibi rei mecum eſt? *Æſ.* nihil. *Sa.* qnoſtin' qui ſim? *Æſ.* non deſidero.

Sa. Tetigin' tui quidnam? *Æſ.* ſi attigiſſes, res inſortunium.

Sa. Quî tibi magis licet meam habere, pro ego argentum dedi?

Reſponde. *Æſ.* ante ædeis non feciſſe erit m hîc convitium:

Nam ſi moleſtus pergis eſſe, jam intro abri atque ibi

Uſque ad necem operiere loris. *Sa.* loris l *Æſ.* ſic erit.

Sa. O hominem impurum! hiccine liber aiunt æquam eſſe omnibus?

Æſ. Si ſatis jam debacchatus es, leno, audi nunc jam.

Sa. Egon' debacchatus ſum autem, an tu i *Æſ.* mitte iſta, atque ad rem redi.

Sa. Quam rem? quo redeam? *Æſ.* jamne m dicere, quod ad te attinet?

Sa. Cupio, æqui modò aliquid. *Æſ.* vah! iniqua me non volt loqui.

Sa. Leno ſum, fateor, pernicies communis ſcentium,

Perjurus, peſtis: tamen tibi à me nulla e injuria.

Æſ. Nam hercle etiam hoc reſtat. *Sa.* illu ſo redi, quo cœpiſti, Æſchine.

Æſ. Minis viginti tu illam emiſti, quæ r vortat male:

ANNOTATIO.

28. *Omitte mulierem.*] Dum Æſchinus hæc loquitur, Parmeno Sannioni Colaphum in

nti tantum dabitur. *Sa.* quid, ſi ego illam
nolo vendere,
s me? *Æſ.* minime. *Sa.* namque id metui. *Æſ.* neque vendundam cenſeo,
libera eſt: nam ego illam liberali aſſero cauſsâ manu.
vide utrum vis; argentum accipere, aut cauſſam meditari tuam.
era hoc, dum ego redeo, leno. *Sa.* prô ſupreme Jupiter!
me miror, qui inſanire occipiunt ex injuria.
o me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:
ini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.
malefacta hæc tantidem emptam poſtulat ſibi tradier.
n enim, quando bene promeruit, fiat: ſuum
us poſtulat.
am cupio; ſi modò argentum reddat. ſed
go hæc hariolor;
ne dixero dare tanti, teſteis faciet illico,
diſſe me; de argento ſomnium: Mox; cras
redi:
oque poſſum ferre, ſi modo reddat; quanquam injurium eſt.
n cogito id, quod res eſt: quando eum quæſtum occeperis,
iunda & muſſitanda injuria adoleſcentium
eſt.
emo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes deputo.

tantundem pecuniæ tibi reddetur. Sa. *Quid ſi ego illam nolo tibi vendere, an me vi compelles ad id faciendum?* Æſ. *Minime.* Sa. *Quaſi vero id metuam.* Æſ. *Neque eam venundari poſſe aio quæ libera eſt: nam ego illam vindico, & aſſero ejus libertatem actione, quæ eſt de libertate. Nunc delibera, utrum vis facere; vel recipere viginti minas, quas pro pretio ejus dediſti, aut te præparare ad judicium de libertate, ad quod te provoco. Hoc apud te conſtitue, donec ego huc revertar, leno.* Sa. *Prob ſupreme Deorum Jupiter! minime miror inſanos fieri per injuriam quamplurimos, cum ego inſaniam ex injuriâ, quam accepi. Domo me extraxit, cecidit: per vim, contra voluntatem meam ſervam mihi abripuit: Mihi homini miſero pluſquam quingentos colaphos infixit: pro his malefactis poſcit, ut ei hanc fidicinam vendam tanti, quanti eam emi. Enimvero quia tam bene meritus eſt de me, fiat quod vult: æquum eſt, quod poſtulat. age, conſentio; ſi modò pecuniam rependat. ſed ego hoc divino; ubi me dixero puellam ei tradere tanti, ſtatim teſtes vocabit, dicet viginti minis me illi vendidiſſe: quantum ad argentum ſpectat, ſpes vana erit inſtar ſomnii: non numerabitur; ſempretium ſolvam conventum.*

t procraſtinatione, dicens ſubinde; Cras ad me huc revertere, tiones & moras poſſum etiam ferre, ſi modo tandem quod promiſit præſtet, & viginti mina enantur; quamvis injuriam mihi faciat, cogens me invitum vendere. atqui mihi propono, verum eſt, & mecum ſic loquor; Quando turpe lucrum facere cœpiſti, ſuſcipienda & eſt cum ſilentio, ne verbum quidem mutiendo, contumelia adoleſcentium. Sed nullum detur ab Æſchino argentum: fruſtra ſum, & mecum ratiocinationes male ſubduco.

ANNOTATIONES.

go illam liberali aſſero cauſa manu:] Ordego aſſero hanc manu, cauſa liberali; pprehendo hanc manu, hanc mecum n libertatem eam aſſerens actione de Aſſertores dicuntur & vindices, qui ingenuum, in ſervitute injuſtè detenactione liberali, id eſt, de libertate, bant, & affirmabant eſſe liberum, pe vindicias ſecundum libertatem, id eſt, ut in poſſeſſione libertatis maneret, interea dum de cauſa cognoſceretur.

49 *Teſteis faciet illico.*] Teſtato denunciabit me illi puellam vendidiſſe; ſic actio de ereptione peribit, vel accuſatio de vi. Deinde ſolutio erit expectanda.

50 *Mox, cras redi:*] Verba procraſtinantis debitoris, & fruſtrantis creditorem.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS. SANNIO.

Sy. TAce, egomet conveniam jam ipſum: c
pidè accipiat faxo, atque etiam
Bene dicat ſecum eſſe actum. Quid iſtuc, Sa
nio, eſt, quod te audio
Cum hero neſcio quid concertaſſe? *Sa.* Nunqua
vidi iniquius
Concertationem comparatam, quàm quæ ho
inter nos fuit:
Ego vapulando, ille verberando, uſque ambo
feſſi ſumus.
Sy. Tua culpa. *Sa.* quid agerem? *Sy.* adoleſce
morem geſtum oportuit.
Sa. Quî potui melius, qui hodie uſque os præb
Sy. age, ſcis quid loquar?
*Pecuniam in loco negligere, maxumum interd
eſt lucrum.* *Sa.* hui.
Sy. Metuiſti: ſi nunc de tuo jure conceſſiſſes p
lulum,
Atque adoleſcenti eſſes morigeratus, homin
homo ſtultiſſime,
Ne non tibi iſtuc fœneraret? *Sa.* ego ſpem pr
non emo.
Sy. Nunquam rem facies: abi, neſcis ineſcare
mines, Sannio.
Sa. Credo iſtuc melius eſſe: verùm ego nunqu
adeo aſtutus fui,
Quin, quidquid poſſem, mallem auferre p
in præſentia.
Sy. Age, novi tuum animum; quaſi quidqu
tibi ſint viginti minæ,
Dum huic obſequare. præterea autem te a
proficiſci Cyprum. *Sa.* hem!
Sy. Coëmiſſe, hinc quæ illuc veheres, multa;
vem conductam: hoc ſcio,
Animus tibi pendet: ubi illinc, ſpero, red
tamen hoc ages.
Sa. Nuſquam pedem. perii hercle! hac illi ſpe
inceperunt. *Sy.* timet:

Sy. *Tace, Cteſipho, bono ſis animo, egomet adibo Sannionem; efficiamque ut cupiat ſibi reddi viginti minas pro puella Cithariſtria, fateaturque id ſibi lucroſum eſſe. Quid rei eſt, Sannio, quòd audio te neſcio quam concertationem habuiſſe cum hero meo Æſchino?* Sa. *Nunquam vidi magis inæqualem concertationem, quàm hæc hodie inter nos fuit: qua ego vapulans, ille me uſque cædens utrique defatigati ſumus.* Sy. *Tu in cauſa fuiſti.* Sa. *Quid facerem?* Sy. *Adoleſcenti te obſequi oportuit.* Sa. *Quomodo id potui melius, qui hodie aſſidue os ei percutiendum dedi?* Sy. *Age, ſciſne quid velim dicere? Argentum vili facere in tempore & loco convenienti, aliquando eſt lucrifacere.* Sa. *Hui!* Sy. *Timuiſti: ſi nunc de tuo jure aliquid adoleſcenti remiſiſſes, atque ejus voluntati obſecundaſſes, ô ineptiſſime omnium mortalium, ne non tibi iſtud cum fœnere reponeret?* Sa. *Ego ſpem lucri pecunia præſenti minime commuto.* Sy. *Nunquam rem familiarem augebis, nec amplas facultates accumulabis: valeas, abage neſcis juvenes quaſi eſcâ oblatâ, tanquam aves allicere.* Sa. *Puto id melius eſſe, quod ſentis: verum ego nunquam adeo ſolers & ſubtilis fui, ut non mallem, qualecumque compendium repræſentari mihi, quam promitti.* Sy. *Novi animum tuum liberalem; quaſi vero pluris facias ſummam viginti minarum, præ ſtudio obſequendi Æſchino. præterea autem jam profecturus es Cyprum, ut rumor eſt.* Sa. *Hem!* Sy. *Aiunt te ſimul emiſſe, quæ hinc illuc exportares; navem te conduxiſſe: hoc certò ſcio: animi dubium eſt, proficiſcaris Cyprum, an hic maneas: ubi ex inſula Cypro reverſus fueris, ut exopto, debitam ab Æſchino tunc accipies.* Sa. *Nuſquam pedem effero. per Herculem res mihi perit: hac illi ſpe
ſtatione moti, quod peregre mihi abeundum eſſet, hoc conſilium inierunt* Sy. *Metuit
nio, propter pecuniam:*

i ſcrupulum homini. *Sa.* ô ſcelera! illud vide,
n ipſo articulo oppreſſit! emptæ mulieres
plures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.
ad mercatum venio, damnum maxumum eſt.
c ſi hoc omittam, ac tum agam ubi illinc rediero;
l eſt: refrixerit res. nunc demum venis? 26
paſſus? ubi eras? ut ſit ſatius perdere,
m aut hîc manere tam diu, aut tum perſequi.
Jamne enumeraſti id quod ad te rediturum
putes?
Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere
Æſchinum? 30
oppreſſionem ut hanc mî eripere poſtulet?
abaſcit. unum hoc habeo; vide ſi ſatis placet:
s, quam venias in periculum, Sannio,
eſne, an perdas totum, dividuum face.
s decem corradet alicunde. *Sa.* hei mihi! 35
n de ſorte nunc venio in dubium miſer.
t nihil? omnes dentes labefecit mihi;
erea colaphis tuber eſt totum caput;
n inſuper defraudet? nuſquam abeo. *Sy.* ut
lubet.
quid vis, quin abeam? *So.* imo hercle hoc
quæſo, Syre. 40
t hæc ſunt facta, potius quam lites ſequar,
n mihi reddatur, ſaltem quanti empta eſt,
Syre.
te non uſum antehac amicitiâ meâ;
norem me dices eſſe, & gratum. *Sy.* ſedulò
am. ſed Ctefiphonem video: lætus eſt 45
mica. *Sa.* qu id, quod te oro? *Sy.* pauliſper
mane.

injeci in animum hominis ſcrupulum. Sa. O ſceleſtum! Vide ut in ipſo articulo temporis me aggreſſus eſt! emptas mulieres habeo multas, alias etiam merces, quas Cyprum vebo. Niſi illuc mercatum proficiſcor, detrimentum ingens accipiam. Nunc ſi hoc negotium cum Æſchino non perficiam, antequam abeam Cyprum, ſed illud agam ubi illinc rediero; nihil eſt ſperandum: res erit obſoleta & rejecta. Quid tardius venis? cur paſſus es tam diu deberi tibi? ubi eras? Talia objicient, adeo ut melius ſit perdere debitum, quam aut hîc morari tam diu, dum iter non facio Cyprum; aut poſtquam rediero, pecuniam petere. Sy. Jamne tecum computaſti, quid lucri tibi ſit redituruum, Cyprium mercatum negotio Æſchini, aut hoc illi præferendo? Sa. Hocne decet Æſchinum facere? hocne aggredi? ut per vim me cogendo, hanc mihi tollere conetur? Sy. Nutat animo. unum hoc habeo, tibi quod dicam, Sannio: conſidera, ſi id ſatis tibi gratum eſt: potius quàm in periculum, totum amittere dimidium incidas, dimidium pretii pro puella, id eſt, decem minas in præſentia accipe. hanc ſummam corrogabit ab amicis, vel conficiet alicunde. Sa.

bi! etiam miſer in periculo verſor amittendi ſortem pecuniæ. Nullo pudore Æſchinus ? Omnes dentes concuſſit mihi; colaphis quoque caput totum tumefactum eſt: præterea etiam rem mihi per fraudem eripere audebit? Nuſquam proficiſcar, Cyprum non ibo: perſequar n adverſus illum. Sy. Fac ut tibi videtur. Niſi quid mandas mihi, nihil me impedit quin Sa. Imo ſane, hoc rogo, Syre. utcumque hæc ſunt in me facta, ſaltem viginti minæ mihi ur pro puellæ pretio, potius quàm litigare cogar. ſcio te antehac amicitiam meam expertum poſtea cognoſces me non eſſe immemorem beneficii, nec ingratum. Sy. Sincere id agam. ſiphonem cerno: exultat lætitia propter amicam quam poſſidet. Sa. Quid? an agis quod te ? Sy. Aliquantiſper expecta.

ANNOTATIONES.

ô ſcelera!] Id eſt, *O ſceleſtos!*

Ut in ipſo articulo oppreſſit:] Proſeverat metaphora ſumpta a ſcrupulo, id eſt, lapillo in calceos incidens, nos in articulis premit & lædit. Itaque hîc allegoricè hæc *Ut in ipſo articulo oppreſſit*, ſignificant in his puncto, & anguſtiis, quibus premor, quam profecturum Cyprum, aggreſſus eſt.

40 *Nunquid vis, quin abeam?*] Sermo diſcedentis, ſexcenties a Plauto, & Terentio uſurpatus. Donatus ad illud Terentii Eunuchi Act. II. Scen. III. *Rogo nunquid velit*, notat; *Hoc eſt, ſignifico me abire*: nam abituri ne id dure facerent, dicebant his, quibuſcum eſſent, nunquid vis? *Vous plaiſt il me commander quelque choſe?* Will you please to command me anything?

ACTUS II. SCENA III.

Ctesipho. Syrus.

Ct. *Nemo eſt, qui lætus non ſit, cum uſus venit, à quovis beneficium accipere: verum profecto id omnino gratum eſt, ſi quem decet officium præſtare, is præſtat. O frater, frater Æſchine, quid ego nunc laudes tuas verbis celebrem? Satis equidem ſcio, me nunquam illas tam honorifice prædicaturum, ut orationem virtus tua non excedat: Itaque præcipuum unum hoc proprium arbitror me habere præter alios; ſcilicet fratrem primis artibus, humanitate, beneficentia, omnibus anteferendum.* Sy. *O Ctesipho.* Ct. *O Syre, ubinam Æſchinus eſt?* Sy. *Ecce illum, in ædibus te expectat.* Ct. *Hem!* Sy. *Quid eſt?* Ct. *Quid ſit quæris? Illius labore & induſtria factum eſt, ut vita mihi ſalva ſit: O lepidum virum! imo etiam omnes res poſtponendas ſibi eſſe putavit meis commodis: Maledicta, infamiam, amoris mei periculum, & pœnam pater raptum puellæ ſuſcepit in ſe. nihil ſupra tot beneficia dici poteſt. ſed quiſnam venit? ſtrepuit.* Sy. *Siſte, ipſe domo huc prodit.*

Ct. ABS quîvis homine, cum eſt opus, beficium accipere gaudeas:
Verum enimvero id demum juvat, ſi qæquom eſt facere, is benefacit.
O frater, frater, quid ego nunc te laudem? certo ſcio,
Nunquam ita magnifice quidquam dicam, idtus quin ſuperet tua:
Itaque unam hanc rem me habere præter æcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini eſſe primarum armagi' principem.
Sy. O Cteſipho. *Ct.* ô Syre, Æſchinus ubi*Sy.* ellum, te expectat domi. *Ct.* hem
Sy. Quid eſt? *Ct.* quid ſit? illius opera, Syrnunc vivo: feſtivum caput!
Omnia ſibi qui poſtputarit eſſe præ meo commo
Maledicta, famam, meum amorem, & pecin ſe tranſtulit.
Nihil pote ſupra. ſed quiſnam? fores crepu*Sy.* mane, mane, ipſe exit foras.

Annotatio.

6 *Homini nemini.*] Vel *Hominem neminem*, vel *Homini neminem*, variæ ſunt lectiones. *Nemo homo* eſt antiqua locutio, pro, nullus homo. Si legas, *Homini nemini*, ſenſus erit planior. Si legas, *Neminem hominem*, ita explica; unam hanc rem me habere præter alios præcipuam ſcilicet hominem neminem, id eſt, nullminem, qui frater ſit alicui, primarummagis principem.

ACTUS II. SCENA IV.

Æschinus. Sannio. Ctesipho. Syrus.

Æſ. *Ubinam eſt ille ſceleſtus leno Sannio?* Sa. *Mene appellat? num pecuniam domo exportat? Perii: nihil video pecuniæ illum domo afferre.* Æſ. *Ehem; commode occurris, te ipſum ſtudioſe quæro: Quid agitur Cteſipho?*

Æſ. UBI ille eſt ſacrilegus? *Sa.* men' quinum quidnam effert? occidi:
Nil video. *Æſ.* ehem, opportune, te ipſumrito; quid ſit Cteſipho?

o eſt omnis res : omitte vero triſtitiam tuam.
go illam vero omitto, qui quidem te habeam
fratrem : ô mi Æſchine !
i germane ! ah vereor coram in os te laudare
amplius,
d aſſentandi magis, quam quod habeam gra-
tum, facere exiſtumes.
Age, inepte, quaſi nunc non norimus nos in-
ter nos, Cteſipho.
mihi dolet, nos pene ſero ſciſſe, & pene in
eum locum
iſſe, ut, ſi omnes cuperent, nihil tibi poſſent
auxiliarier.
udebat. *Æſ.* ah, ſtultitia eſt iſtæc, non pu-
dor, tam ob parvolam
pene è patria : turpe dictu. Deos quæſo ut
iſtæc prohibeant.
eccavi. *Æſ.* quid ait tandem nobis Sannio ?
Sy. jam mitis eſt.
Ego ad forum ibo, ut hunc abſolvam : tu
intro ad illam, Cteſipho.
yre, inſta. *Sy.* eamus : namque hic prope-
rat in Cyprum. *Sa.* ne tam quidem :
nvis etiam maneo otioſus hîc. *Sy.* reddetur,
ne time.
At ut omne reddat. *Sy.* omne reddet ; tace
modò, ac ſequere hac. *Sa.* ſequor.
Heus, heus, Syre. *Sy.* hem, quid eſt ? *Ct.*
obſecro hercle te, hominem iſtum impuriſ-
ſimum
n primum abſolvitote, ne, ſi magis irritatus
iet,
a ad patrem hoc permanet, atque ego tum
perpetuo perierim.
on fiet : bono animo es : tu cum illa te in-
tus oblecta interim,
ſtulos jube ſterni nobis, & parari cætera.
jam tranſacta re, convortam me domum
cum obſonio.
ta quæſo : quando hoc bene ſucceſſit, hilarem
hunc ſumamus diem.

In ſecuro loco poſita eſt res omnis tua : expelle vero omnem animo dolorem. Ct. *Per Herculem verò illam expello, qui quidem fratrem te poſſideo : O mi Æſchine ! ô mi germane ! ah vereor te præſentem amplioribus laudibus proſequi, ne adulandi magis gratiâ id me facere putes, quam quod memor ſim beneficii.* Æſ. *Age, ſtulte, hæc omitte ; quaſi nunc inter nos notitia incipiat. Verum doleo, nos fere tarde certiores factos eſſe tuarum rerum, & fere eò reductos eſſe periculi, ut ſi omnes homines cuperent te juvare, nullo modo id poſſent.* Ct. *Pudore impediebar.* Æſ. *Ah ! ſtultitia eſt iſta, non verecundia ; ob rem tam parvi momenti pene ex patria profugiſſe ; pudet me id dicere. Diis ſupplico, ut iſta avertant, nempe fugam patriæ præ deſperatione in amore.* Ct. *Erravi.* Æſ. *Quid poſtremò nobis Sannio dicit ?* Sy. *Jam manſuetus eſt.* Æſ. *Ego ad forum me conferam, ut ſolutâ pecuniâ, illum dimittam : tu intrò domum ito ad amicam.* Sa. *Syre, urge Æſchinum.* Sy. *Eamus quæſo, Æſchine, nam hîc Sannio in Cyprum proficiſci feſtinat.* Sa. *Non tantum feſtino : quantumvis moram hîc otioſus faciam.* Sy. *Reddetur tibi pecunia, ne dubita.* Sa. *At effice, ut totam reſtituat.* Sy. *Totam reſtituet ; ſile modò, & me ſequere hac via.* Sa. *Sequor.* Ct. *Heus, heus, Syre.* Sy. *Hem. quid me vis ?* Ct. *Per Herculem te oro, homini iſti ſordidiſſimo pecuniam pro pretio puellæ citò ſolvite, ne ſi magis irritetur, aliquo modo rumor hujus rei ad*

perveniat, atque ego tunc omnino interierim. Sy. *Id non fiet : ſecurus eſto : tu interea hoc voluptati indulge, & lectos ſterni, cæteraque ad cœnam neceſſaria adornari jube. Ego facto negotio, illinc domum me referam cum ediliis, quæ empta ſunt.* Ct. *Sic fiat quæſo : hæc res feliciter nobis evenit, hunc lætum agamus diem.*

ACTUS III. SCENA I.

SOSTRATA. CANTHARA.

So. *Precor te, mea nutrix, dic mihi, quid eveniet?* Ca. *Quæris? per Pollucem faustum rerum eventum spero.* So. *Jam modo dolores parturam invadere cœperunt.* Ca. *Nunc metuis, quæsi nunquam parturientibus præsens interfueris, neque tu ipsa inixa liberos fueris?* So. *O me infortunatam! nemo mihi est, qui opem ferat; solæ relictæ sumus: Geta autem hinc abest; nec ullus ex domesticis mihi nunc restat, quem ad obstetricem accersendam mittam, aut qui Æschinum huc vocet.* Ca. *Per Pollucem is certe mox præsto hîc erit: etenim nullo cessat die nos invisere.* So. *Solus is meis ægritudinibus medetur.* Ca. *Ex repentino rei casu, nihil fortunatius contingere potuit, quando filia tua vitiata est; quantum præcipue spectat ad juvenem, qui id fecit: cum tam præstanti sit forma, tam clara stirpe, tam bona indole, tam divite dom. Per Pollucem vera loqueris: Deos precor ut hunc nobis servent.*

So. OBsecro, mea tu nutrix, quid nunc fi
Ca. quid fiet, rogas?
Recte ædepol spero. *So.* modo dolores, mea
occipiunt primulum.
Ca. Jam nunc times, quasi nunquam adfue
nunquam tute pepereris?
So. Miseram me! neminem habeo; solæ sum
Geta autem hîc non adest;
Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui acc
sat Æschinum.
Ca. Pol is quidem jam hîc aderit: nam nunqu
unum intermittit diem,
Quin semper veniat. *So.* solus mearum mise
rum est remedium.
Ca. E re nata melius fieri haud potuit, quam
ctum est, hera;
Oblatum quando vitium est: quod ad illum
net potissimum,
Talem, tali genere, tali animo, natum ex
familia.
So. Ita pol est, ut dicis: salvus nobis, Deos q
so, ut fiet.

ACTUS III. SCENA II.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

Ge. *Nunc talis est miseria nostra, ut si omnes omnia sua simul consilia adhibeant, atque huic malo, quod mihique, dominæque meæ Sostratæ, filiæque ejus Pamphilæ factum est mederi conentur, nihil quidquam juvent. Væ misero mihi! tot difficultates inopinatò circumstant, ex quibus evadi non potest: vis stupri, inopia ipsius puellæ, injustitia erga miseros, solitudo à defensoribus, infamia ab iis, qui credunt vitiatam pretia.*

Ge. NUNC illud est, quod si omnes om
sua consilia conferant,
Atque huic malo salutem quærant, auxilii
afferant,
Quod mihique, heræque, filiæque herili est.
misero mihi!
Tot res repente circumvallant, unde emergi
potest:
Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia.

e ſeculum ? ô ſcelera ! ô genera ſacrilega !
hominem impium !
e miſeram ! quidnam eſt, quod ſic video ti-
idum & properantem Getam ?
uem neque fides, neque jusjurandum, ne-
ne ulla miſericordia
fit, neque reflexit : neque quod partus in-
abat prope,
iſeræ indignè per vim vitium obtulerat,
o. non intelligo
quæ loquatur. *Ca.* propius obſecro accede-
is, Soſtrata. *Ge.* ah,
ſerum ! vix ſum compos animi, ita ardeo
cundia.
eſt, quod malim, quam totam familiam
ri mihi obviam,
n hanc in eos evomam omnem, dum ægri-
lo hæc eſt recens :
ihi id habeam ſupplicii, dum illos ulciſ-
r modo.
imam primum extinguerem ipſi, qui illud
oduxit ſcelus :
utem Syrum impulſorem, vah ! quibus il-
n lacerarem modis !
em medium primùm arriperem, & capite
terram ſtatuerem ;
bro diſpergat viam :
enti ipſi oculos eriperem ; poſt hæc præci-
em darem :
ruerem, agerem, raperem, tunderem, &
oſternerem.
o hoc malo heram impertiri propere ? *So.*
ocemus. Geta. *Ge.* hem,
s es, ſine me. *So.* ego ſum Soſtrata. *Ge.*
ea eſt ? te ipſam quærito :
pecto : oppidò opportune te obſtuliſti mî
viam,
So. quid eſt ? quid trepidas ? *Ge.* hei mi-
! *So.* quid feſtinas, mi Geta ?
n recipe. *Ge.* prorſu'. *So.* quid iſtuc
rſus ergo eſt ? *Ge.* periimus.
eſt. *So.* eloquere, obſecro, te quid ſit. *Ge.*
n. *So.* quid jam, Geta ?
hinus. *So.* quid ergo is ? *Ge.* alienus eſt
noſtra familia. *So.* hem !

Hæcne tempora adeò corrupta ſunt ? O crimina infanda ! ô gentem ſacrilegam ! ô hominem impium Æſchinum ! So. Me infortunatam ! quidnam eſt, quod ſic video pavidum, & feſtinantem Getam ? Ge. Quem neque fides data, & obligatio juramenti, neque ulla commiſeratio retinuet, neque revocavit à perfidia : neque quod tempus pariendi imminebat proximum virgini, quam violarat. So. Non ſatis capio quæ Geta dicit. Ca. Appropinquemus magis, oro te, Soſtrata. Ge. Ab me infœlicem ! vix ſum potens animi, ita iracundiâ inflammatus ſum. Nihil eſt, quod magis optem, quàm omnes ex iſta Mitionis familia mihi obvios offerri, ut iram hanc omnem in eos egeram, dum hic dolor meus novus eſt : pœna ſufficiens mihi fuerit, dummodo nunc ultionem de illis ſumam. Seni patri primum vitam eriperem, qui tam ſceleſtum juvenem in lucem edidit : tum autem Syrum inſtigatorem, vah ! quibus illum tormentis dilaniarem ! in ſublime elatum per medium corporis ad me traherem, & præcipitem in ſolum durum & ſaxoſum alliderem, ſic, ut ejus cerebrum per diverſas partes viæ ſpargatur : adoleſcenti ipſi eruerem oculos ; poſtea præcipitarem ex alto : reliquos ex illa domo projicerem, impellerem, diſtraherem, concuterem, & in terram affigerem. Sed differone heræ hoc malum cito communicare ? So. Revocemus eum currentem. Geta. Ge. Hem, quicumque ſis, ſine me feſtinare, ne me retine. So. Ego ſum hera tua Soſtrata. Ge. Ubinam ſtas ? te ipſam ubique peto, te expecto : valde tempeſtive te mihi obviam dediſti, hera. So. Quidnam tibi eſt ? quid ? Ge. Hei mihi ! So. Quid properas, mi Geta ? Animum collige. Ge. Omnino. So. omnino ? Ge. Periimus, actum eſt de nobis. So. Enarra, quæſo, quænam res ſit. Ge. Quid jam, Geta ? Ge. Æſchinus. So. Quid igitur is fecit ? Ge. Alienavit animum ; amare incepit aliam virginem, quàm Pamphilam. So. Hem !

Perii :

perii : quare alienus factus eſt à nobis? Ge. *Aliam amicam, relictâ Pamphilâ filiâ tuâ, ſibi junxit.* So *Væ miſeræ mihi!* Ge. *Neque id celat : ipſemet à lenone puellam vi abſtulit.* So. *Satiſne hoc certum habes?* Ge. *Certe bis oculis egomet deprehendi hoc, Soſtrata.* So. *O me infortunatam! Quænam res jam credi poteſt, aut cui homini credatur? noſterne Æſchinus hæc fecit? ille ſalus noſtrûm omnium? in quo ſpes noſtræ, omnia bona noſtra poſita erant? qui jurabat ſe ne unum quidem diem ſine Pamphila ſpirare poſſe? qui promittebat ſe puerum, qui naſciturus eſſet, pro ſuo legitimo in ſuo ſinu poſitum educaturum? ſe patri ſupplicaturum, ut permitteret eam ſibi matrimonio jungere?* Ge. *Hera, deſine lachrymari, ac potius quod ad hanc rem attinet, in poſterum conſilium quære; an feramus cum ſilentio hoc malum, an alicui communicemus.* Ca. *Hau, mi homo, compoſne mentis es? An hoc verbis detegendum eſſe ullo in loco cenſes?* Ge *Mihi quidem non videtur eſſe proferendum. Jam primum amorem ſuum à nobis avertiſſe, reipſa nobis manifeſtum apparet. Nunc ſi hoc divulgemus, ille pernegabit, probe ſcio, ſe ſtupraſſe Pamphilam : tua exiſtimatio, & ſalus tua filiæ in periculum adducetur : tum etiamſi fateatur eam vitiaſſe, non conducit hanc illi nubere, quando aliam ſibi amicam ſumpſerit. Quamobrem, quovis modo, ſilere iſtud oportet.* So. *Ah! neutiquam id faciam : non tacebo.* Ge. *Quid vis agere?* So. *Id manifeſtabo.* Ge. *Ah, mea Soſtrata, conſidera quid agendum ſit tibi.* So. *In deteriori conditione res eſſe non poteſt, quàm in qua nunc poſita eſt. primum nulla dos ei eſt : pudicitia quæ loco dotis erat, amiſſa eſt : pro virgine dari in uxorem non poteſt. Æſchinus Pamphilæ vitium obtuliſſe, teſtimonium mecum perhibebit hic annulus, quem Poſtremò, quoniam mecum ſcio certò, me omnis culpæ eſſe expertem.*

Perii : quare? *Ge.* amare occepit aliam. *So.* miſeræ mihi.

Ge. Neque id occulte fert : à lenone ipſus er palam.

So. Satin' hoc certum? *Ge.* certum : hiſce o egomet vidi, Soſtrata. *So.* ah!

Me miſeram! quid credas jam? aut cui cre noſtrumne Æſchinum?

Noſtram vitam omnium, in quo noſtræ ſpes que omnes ſitæ erant?

Qui ſine hac jurabat ſe unum nunquam rum diem?

Qui ſe in ſui gremio poſiturum puerum di patris? ita

Obſecraturum, ut liceret hanc uxorem duce

Ge. Hera, lacrumas mitte, ac potius, quo hanc rem opus eſt, porro conſule;

Patiamurne, an narremus cuipiam? *Ca.* a homo, ſanuſne es?

An hoc proferendum tibi uſquam eſſe vid *Ge.* mihi quidem non placet.

Jam primum, illum alieno animo à nobis res ipſa indicat.

Nunc ſi hoc palam proferimus, ille inficia ſat ſcio;

Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet. ſi maxime

Fateatur, cùm amet aliam, non eſt utile illi dari.

Quapropter quoquo pacto tacito eſt opus ah? minime gentium :

Non faciam. *Ge.* quid ages? *So.* profera hem! mea Soſtrata, vide quam rem a

So. Pejore res loco non potis eſt eſſe, quam quo nunc ſita eſt.

Primum indotata eſt : tum præterea, quæ da ei dos erat,

Periit : pro virgine dari nuptum non pote reliquom eſt,

Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, amiſerat.

Poſtremò, quando ego conſcia mî ſum, à m pam hanc procul eſſe, nec

m, neque rem ullam interceſſiſſe illâ, aut
ne indignam; experiar, Geta.
uid iſtic? accedo, ut melius dicas. *So.* tu,
uantum potes, abi,
Hegioni cognato hujus rem omnem narra-
o ordine:
s noſtro Simulo fuit ſummus, & nos coluit
naxume.
am hercle alius nemo reſpicit nos. *So.* pro-
era tu, mea Canthara,
, obſtetricem accerſe, ut cum opus ſit, ne
n mora nobis ſiet.

neque ullam rem interveniſſe, quæ illam, aut me non deceat; Geta, judicio agam. Ge. *Quidiſtud eſt? quid tibi reſiſtam? accedo tuæ ſententiæ, ut quæ melius, quam ego dicas, & prudentius ſentias.* So. *Tu quantum potes celeriter profieiſcere, atque Hegioni cognato Pamphilæ rem omnem, ut acta eſt, expone: is enim Simulo marito meo, patri virginis ſummus amicus fuit, & nos maxime obſervat.* Ge. *Recte facis, nam per Herculem noſtri curam habet.* So. *Feſtina tu, mea Canthara, abi propere, obſtetricem adducito, ut us inſtabit, nullam moram faciat.*

ACTUS III. SCENA III.

DEMEA. SYRUS.

DIſperii; Cteſiphonem audivi filium
Unà fuiſſe in raptione cum Æſchino.
ero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
icui rei eſt, etiam ad nequitiem abducere.
go illum quæram? credo abductum in ga-
eum
: perſuaſit ille impurus, ſat ſcio.
cum ire Syrum video: hinc ſcibo jam, ubi
et.
hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſenſerit
quæritare, nunquam dicet carnufex.
ſtendam id me velle.
mnem rem modo ſeni,
acto ſe haberet, enarramus ordine.
idquam vidi lætius. *De.* prô Jupiter!
is ſtultitiam! *Sy.* collaudavit filium:
qui id dediſſem conſilium, egit gratias.
iſrumpor. *Sy.* argentum adnumeravit illico:
præterea in ſumptum dimidium minæ:
ibutum ſane eſt ex ſententia. *Ce.* hem!
mandes, ſi quid recte curatum velis.
em! Demea, haud aſpexeram te: quid
gitur?
uid agatur? voſtram nequeo mirari ſatis
em. *Sy.* eſt hercle inepta, ne dicam dolo,
que

De. *Occidi; audivi Cteſiphonem comitem fuiſſe Æſchini, cum puellam rapuit. Id mihi infelici ſummum malum adhuc reliquum eſt, ſi Æſchinus Cteſiphonem, qui alicui rei utilis eſſe poteſt, ad luxum & libidinem impellat. Ubinam igitur Cteſiphonem quæram? in lupanar, ut ſuſpicor, quoddam ab Æſchino abductus eſt: perſuaſit flagitioſus ille Cteſiphoni, probe ſcio, ut ſecum illuc iret. Sed ecce Syrum venire video: jam ex illo ſciam, ubi ſit Cteſipho. Atque mehercule de illo hominum cœtu eſt: ſi animadverteret me illum cupide quærere, nunquam dicet, ubi ſit ganeo ille. Diſſimulabo me id cupere.* Sy. *Res geſtas ab Æſchino Mitioni ex ordine recitavi: neminem quemquam hilariorem illo vidi.* De. *Prob Jupiter, hominis ineptiam!* Sy. *Filium Æſchinum laudibus proſequutus eſt: mihi, qui illi ſuaſiſſem, gratias egit pro conſilio.* De. *Animi diſcrucior.* Sy. *Pecuniam ſtatim numeravit; inſuper in ſumptum dimi-*

e largitus eſt: poſtea id diſpartitum eſt ex voluntate Æſchini. De. *Si quid recte pacupias, hoc officium manda huic Syro.* Sy. *Ebem, Demea, non te videram: quid ſit? d fiat rogas? non poſſum ſatis mirari veſtrum agendi morem.* Sy. *Eſt mehercule inconne mentiar, & ineptus:*

Abſurda:

piſces cæteros ſordibus expurga, Dromo: congrum iſtum maximum in aqua ſine pauliſper ſpatiari, & ſubſilire: poſtquam ego venero, oſſa ei detrahentur; prius nolo eum purgari. De. *Hæcne flagitia fieri debent?* Sy. *Mihi quidem diſplicent; & clamitare ſoleo. Hæc ſale condita edulia elue, & emolli diligenter, Stephanio.* De. *Dii veſtram fidem invoco! utrumne id cum delectatione ſtudet facere, aut in hoc ſe laudandum eſſe exiſtimat, ſi corruperit filium? Væ miſero mihi! Videre videor diem illum, cum hinc omnium indigus abibit ad militiam.* Sy *O Demea! hoc eſt ſapientem eſſe, non quod obvium eſt, & ob oculos verſatur ſolum videre; ſed etiam quæ ventura ſunt prævidere.* De. *Quid? iſtane fidicina in veſtris eſt ædibus?* Sy. *Ecce illam intus.* De. *Ebo, en domi eam Æſchinus tenebit?* Sy. *Credo: quæ eorum inſania eſt.* De. *Adeone flagitioſi ſunt, ut hæc committant?* Sy. *Stulta Mitionis manſuetudo, & indulgentia nimia id efficit.* De. *Pudore, afficior propter fratris turpitudinem, & dolore propter licentiam, quâ perdit filium.* Sy. *Nimium, Demea, tu & Mitio diſſimiles eſtis, non hoc dico ut te præſentem in os laudem: pernimium diſſimiles, inquam. Tu quantuſcumque es, non ſapiens tantum es, ſed ipſa ſapientia: ille vanus, inſtar ſomnii, & iners. An ferres illum tuum filium Cteſiphonem, ſi ea committeret, quæ Æſchinus committit?* De. *Ferre illum? an non ſex menſibus integris antè odoratus fuiſſem, & deprehe quàm ille ullam rem cœpturus eſſet facere?* Sy. *Quid vigilantiam, & prudentiam commemoras, quæ mihi maxime nota eſt?* De. *Talis eſſe pergat cupio, qualis nunc eſt. quivis optat eſſe ſuum filium, ſic eſt.* De. *Quid eum? (intelligit Cteſiphonem) vidiſtin* Sy. *Tuumne filium? (abigam hunc moleſtum ſenem ad ſuum prædium.) Jampridem alicui rei dare operam opinor.* De. *An certior es, ibi eum agere?* Sy. *Ob, qui egomet uſque deduxi.* De. *Recte factum. Timui re hîc hærens cum Æſchino moraretur.* Sy. *valde commotum.* De. *Quamobrem?* Sy. *Incepit in foro fratrem objurgare propter hanc*

Abſurda. piſces cæteros purga, Dromo:
Congrum iſtum maxumum in aqua finito
Pauliſper: ubi ego venero, exoſſabitur;
Prius nolo. *De.* hæccine flagitia? *Sy.* mihi
dem non placent:
Et clamo ſæpe. ſalſamenta hæc, Stephanio,
Fac macerentur pulchre. *De.* Dî, voſtram fi
Utrum ſtudione id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi
Videre videor jam diem illum, cum hinc eger
Frofugiet aliquò militatum. *Sy.* ô Demea!
Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modò eſt,
Videre; ſed etiam illa, quæ futura ſunt,
Proſpicere. De. quid? iſtæc jam penes vos
tria eſt?
Sy. Ellam intus. *De.* eho, an domi eſt h
rus? *Sy.* credo: ut eſt
Dementia. *De.* hæccine fieri? *Sy.* inepta
Patris, & facilitas prava. *De.* fratris me q
Pudet, pigetque. *Sy.* nimium inter vos, Dem
Non, quia ades præſens, dico hoc,] perni
intereſt.
Tu, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille, ſomnium. ſineres vero illum tu tuum
Facere hæc? *De.* ſinerem illum? annon ſe
menſibus
Prius olfeciſſem, quàm ille quidquam cœper
Sy. Vigilantiam tuam tu mihi narras? *De.* S
Modo, ut nunc eſt. *Sy. ut quiſque ſuum co*
ita eſt.
De. Quid eum? vidiſtin' hodie? *Sy.* t
filium?
(Abigam hunc rus) jam dudum aliquid
agere arbitror.
De. Sati' ſcis ibi eſſe? *Sy.* oh, qui egome
duxi. *De.* optume eſt.
Metui ne hæreret hic. *Sy.* atque iratum
De. Quid autem? *Sy.* adortus jurgio f
apud forum

ANNOTATIO.

48 *Abigam hunc rus.*] Hæc ſecum Syrus tacite loquitur.

ltria iſtac. *De.* ain' vero? *Sy.* vah, nil
icuit:
t numerabatur forte argentum, intervenit
e improviſo: cœpit clamare; ô Æſchine,
e flagitia facere te? hæc te admittere
genere noſtro? *De.* oh, lacrumo gaudio.
n tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.
vos ſit: ſpero, eſt ſimilis majorum ſuûm.
hui!
e, præceptorum plenus iſtorum ille. *Sy.* phy!
abuit, unde diſceret. *De.* fit ſedulo:
termitto: conſuefacio: deinque
, *tanquam in ſpeculum, in vitas omnium*
atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
ito. *Sy.* recte ſane. *De.* hoc fugito. *Sy.*
lide.
c laudi eſt. *Sy.* iſtæc res eſt. *De.* hoc vi-
datur.
biſſume. *De.* porro autem. *Sy.* non hercle
um eſt
nihi auſcultandi. piſces ex ſententia
ſum; hi mihi ne corrumpantur, cautio

nobis tam flagitium eſt, quam illa, Demea,
ere vobis, quæ modo dixti: &, quod queo,
is ad eundem iſtunc præcipio modum.
ſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt
um:
te: iterum ſic memento: ſedulo
quæ poſſum, pro mea ſapientia:
o, tanquam in ſpeculum, in patinas, De-
a,
e jubeo; & moneo quid facto uſus ſit.
æc eſſe, nos quæ facimus, ſentio.
quid facias? *ut homo eſt, ita morem geras.*
d vis? *De.* mentem vobis meliorem dari.
rus hinc ibis? *De.* recta. *Sy.* nam quid tu
agas,
quid bene præcipias, nemo obtemperet?

De. Itane eſt, ut ais? Sy. *Vah! nihil prætermiſit eorum, quæ exprobranda fuerunt: nam lenoni pecunia forte numerabatur pro pretio puellæ, repente Cteſipho ſupervenit in ipſo facto: cœpit ita vociferari; Æſchine, hæcne flagitia committere te non pudet? indecora ſanguini noſtro, & familiæ?* De. *Ob, præ gaudio lachrymas continere nequeo.* Sy. *Non tu hoc argentum perdis ſolum, ſed etiam teipſum.* De. *Hunc Dii ſervent; ut ſpero majores ſuos imitabitur.* Sy. *Hui!* De. *Syre, ejuſmodi præceptis, quibus fratrem monuit, abundat Cteſipho.* Sy. *Phy! domeſtica hæc habuit à te monita, & exempla, quibus imbutus eſt.* De. *Sic informatur à me diligenter: nihil negligo: his eum exerceo ſtudiis: denique ſpectare, tanquam in ſpeculo, mores, & actiones omnium volo; atque ex aliis, quod ei uſui ſit, exemplum petere. Hoc facito, dico.* Sy. *Sapienter certe.* De. *Ab hoc caveto tibi.* Sy. *Peritè.* De. *Hoc laudem affert.* Sy. *Hoc utile eſt.* De. *Hoc dedecus parit.* Sy. *Præclare.* De. *Ut longius, & amplius memorem.* Sy. *Per Herculem nunc nihil mihi reſtat otii, ut ſermoni tuo attentas aures præbeam. piſces ut optabam inveni, qui ne computreſcant mihi ſedulò cavendum eſt: nam id nobis tam flagitioſum eſt, & indecorum, quam vobis hæc non agere quæ modo loquutus es: & quoad poſſum hæc conſervos meos ſic moneo. Hoc ſale nimis conſperſum; hoc uſtum præ nimia coctione; hoc parum mundatum*

*ecte; fac ut iterum recorderis ſic apparare cibum: diligenter ſic præcipio, pro eo, quod
m: ultimo tanquam in ſpeculum, in patinas, lances, diſcos, paropſides, ſpectare jubeo; &
eo, doceo, quæcumque facere utile eſt. Fateor ſtulte fieri, quæ committuntur in hac fa-
m, quid facias? ut Mitio à natura factus eſt, ita obſequendum ei, qui herus eſt. Num
ndare?* De. *Ut ad ſaniorem mentem redeatis.* Sy. *Tu ad prædium proficiſceris?* De.
Nam quid tu hîc facias, ubi ſi quædam bona præcepta tradas, nullus eſt qui ea obſervet?

ANNOTATIO.

58 *Hui!*] Fingit ſe admirari quæ dicit ſenex.

De. Ego

De. *Ego verò hinc discedo, cum Ctesipho, cujus causa huc veneram, rus reversus est: Illius solius curam gero: illic mihi proprius est filius, quoniam ita se velle frater significavit: pro arbitrio suo ei consulat. Sed quis ille est quem procul venientem video? esne hic Hegio, tribulis noster? Si rectè aspicio, is certe ipse est. Vah! homo est amicitiâ nobis conjunctus jam inde à primis annis. Dii boni! profectò, eorum, qui ei similes sint, magna est egestas civium: vir antiquâ virtute, ac fide præditus. non facile damnum aliquod ab illo publice eveniet. Quam vehementer gaudeo, cum etiam adhuc homines his moribus superstites aspicio! Vah! Vitam agere etiam nunc jucundum est. Præstolabor hic illum, & sermonem conferam.*

De. Ego vero hinc abeo, quando is, quamob
huc veneram,
Rus abiit: illum curo unum: ille ad me atti
Quando ita volt frater: de istoc ipse viderit.
Sed quis illic est, quem video procul? estn
Hegio,
Tribulis noster? si satis cerno, is hercle est.
Homo amicus nobis jam inde à puero. Di
Næ illiusmodi jam magna nobis civium
Penuria est; antiqua homo virtute ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc fit public
Quam gaudeo, ubi etiam hujus generis reli
Restare video! vah! vivere etiam nunc lub
Operiar hominem hic, ut salutem, & confe

ANNOTATIO.

86 *Tribulis noster?*] Qui ex eadem est Tribu. Populus Athenienſis diſtributus fuit in Tribus duodecim, ad menſium numerum; & rurſus unaquæque Tribus in triginta quemadmodum vocant, ad dierum numerum.

ACTUS III. SCENA IV.

HEGIO. GETA. DEMEA. PAMPHILA.

He. *Prob, Dii immortales! facinus infandum, Geta, quid refers?* Ge. *Sic istud commissum est.* Ge. *Ex illone genere tam claro, tam indignum ingenuâ personâ scelus exire potuit? O Æschine, per Pollucem haud parentum moribus conveniens istud feciſti.* De. *Scilicet de citharistriæ hujus raptione inaudivit; propterea ille, quamvis non sit propinquus genere, tamen id ægre fert; pater verò ipse [Mitio] hoc facinus minimi facit. Hei mihi! utinam hîc præsens esset, atque Hegionem querentem audiret.* He. *Nisi hanc injuriam ex æquitate reparabunt, non sic impune habebunt.* Ge. *In te, Hegio, omnem spem nostram posuimus: nullum alium defensorem habemus: tu es patroni loco, & parentis: ille senex patri Simulus, è vita discedens, nos fidei tuæ custodiendos tradidit. Si à te deserimur, per* He. *Ne hujusmodi verba loquaris: neque hoc faciam, neque fas esse, neque nisi cum impi posse facere judico.* De. *Accedam: Hegionem salvum esse & bene valentem ex animo op*

He. PRÔDÎ immortales! facinus indignum
Quid narras? *Ge.* sic est factum, a
illan' familia
Tam illiberale facinus esse ortum! ô Æsch
Pol haud paternum istuc dedisti. *De.* vide
De psaltria hac audivit: id illi nunc dolet
Alieno; pater is nihili pendit: hei mihi!
Utinam hîc prope adesset alicubi, atque
ret hæc.
He. Ni facient quæ illos æquom est, ha
auferent.
Ge. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est
Te solum habemus: tu es patronus, tu pare
Ille tibi moriens nos commendavit senex.
Si deseris tu, periimus. *He.* Cave dixeris
Neque faciam, neque me satis pie posse ar
De. Adibo: salvere Hegionem plurimum

He. oh! te quærebam ipſum: ſalve, De-
ea.
uid autem? *He.* major filius tuus Æſ-
inus,
fratri adoptandum dediſti, neque boni,
liberalis functus officium eſt viri.
uid iſtuc? *He.* noſtrum amicum noras Si-
ulum, atque
m? *De.* quid ni? *He.* filiam ejus virgi-
em
t. *De.* hem! *He.* mane, nondum audiſti,
emea,
eſt graviſſimum. *De.* an quid eſt etiam
mplius?
erò amplius: nam hoc quidem ferundum
quo modo eſt;
t nox, amor, vinum, adoleſcentia:
um eſt. ubi ſcit factum, ad matrem vir-
nis
oſus ultro, lacrumans, orans, obſecrans,
dans, jurans ſe illam ducturum domum.
n eſt, tacitum eſt, creditum eſt. virgo ex eo
eſſu gravida facta eſt; menſis hic decimus
.
us vir nobis pſaltriam, ſi dîs placet,
, quicum vivat: illam deſerit.
o certon' tu iſtæc dicis? *He.* mater virginis
io eſt; ipſa virgo; res ipſa: hic Geta
a, ut captus eſt ſervorum, non malus,
iners, alit illas; ſolus omnem familiam
at: hunc abduce, vinci: quære rem.
hercle extorque, niſi ita factum eſt, Demea:
o non negabit; coram ipſum cedo.
det: nec, quid agam, neque quid huic re-
ndeam,
Pa. Miſeram me! differor doloribus:
ucina fer opem, ſerva me, obſecro. *He.* hem!
m illa, quæſo, parturit? *Ge.* certe, Hegio.
. hem!
dem nunc voſtram implorat, Demea:
os jus cogit, id voluntate impetret.
mum ut fiant, Deos quæſo, ut vobis de-
:
animus voſter eſt, ego, Demea,

He. Te ipſum invenire cupiebam: ſalvus ſis, Demea. De. *Quid autem eſt, quod me velis?* He. *Filius tuus Æſchinus major natu, neque probo, neque ingenuo viro rem dignam egit.* De. *Quid iſtud eſt?* He. *Amicus noſter Simulus notus fuit tibi, qui eâdem ætate erat nobiſcum?* De. *Quare mihi notus non fuerit?* He. *Filiam ejus violavit Æſchinus.* De. *Hem!* He. *Audi, nondum tibi renunciavi, Demea, illud, quod eſt deterrimum.* De. *An quidquam eſt etiam deterius?* He. *Imo vero aliquid eſt deterius: nam hoc quidem aliqua ratione excuſari poteſt; impulit eum ad hoc facinus nox, amor, vinum, adoleſcentia: hoc peccatum in hominem cadere poteſt. ubi vidit ſe id feciſſe, matrem virginis Soſtratam adit ſponte, flens, ſupplicans, deprecans, promittens, juramento ſe obligans illam in uxorem ducturum. Parcitum eſt, ſilentio facinus tectum eſt, fides illi habita eſt. virgo ſic per vim ſtuprata ex hoc concubitu gravidata eſt: jam menſem decimum uterum geſtat. ille bonus vir nobis fidicinam, ſi ita Diis viſum eſt, quæſivit, cum qua conſuetudinem habeat, derelicta Pamphila.* De. *Hæcne certa ſunt, quæ dicis?* He. *Soſtrata, mater virginis, in medium proditura eſt, ut id probet; ipſa virgo Pamphila; ipſa virginis graviditas: hic prærea Geta, ſervus frugi, pro conditione & ſtatu ſervili, & ſolers, alimenta illis ſubminiſtrat; ſolus toti domui victum præbet: hunc abducito, vinculis adſtringito: facinus quærito.* Ge. *Quin etiam tormentis exquire, & ſuppliciis crucia, niſi ita factum eſt, Demea: poſtremò non inficiabitur ipſe Æſchinus; hunc nobis hîc*

latue. De. *Pudore ſuffundor, neque quid faciam, neque quod reſponſum ei dem invenio. felicem! diſcindor doloribus: Juno Lucina fer mihi auxilium parturienti, ſalvam me precor.* He. *Hem! anne Pamphila, quæſo, in pariendo laborat?* Ge. *Sic ſane eſt, Hegio. illa auxilium veſtrum plorans invocat, Demea. Quod jure exigere poteſt, à volentibus hæc primum Deos precor ut faciatis, quemadmodum vos decet: ſin aliter animati eſtis,*

Sum-

Summa vi defendam hanc atque illum mor
Cognatus mihi erat: unà à pueris parvoli
Sumus educti: unà ſemper militiæ, & dom
Fuimus: pauperatem unà pertulimus graven
Qua propter nitar, faciam, experiar, denic
Animam relinquam potius quàm illas defer
Quid mihi reſpondes? *De.* fratrem conv
Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit conſilium, id f
He. Sed, Demea, hoc tu facito cum animo c
Quam vos facillime agitis, quam eſtis maxu
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos æquo animo æqua noſce
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.
De. Redito: fient, quæ fieri æquom eſt, omn
He. Decet te facere. Geta, duc me intro
ſtratam.
De. Non me indicente hæc fiunt: utina
ſit modo
Defunctum: verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum
Ibo, requiram fratrem, ut in eum hæc evom

ſumma conatu eam propugnabo, atque illum patrem ejus defunctum. Is mihi cognatione conjunctus erat: unà à pueris educati ſumus: unà ſemper in bello, & pace ſocii fuimus: inopiam unà perpeſſi ſumus, onerоſam valde, & acerbam: quapropter contendam, laborabo, tentabo omnia, denique vitam potius amittam, quàm illas indefenſas ſolas relinquam. Quid reſponſi mihi das? De. Fratrem meum Mitionem adibo, Hegio: quod is mihi de hac re ſuaſerit, id faciam. He. Sed tu, Demea, hæc apud te conſidera, quanto majores vobis ſunt facultates, quanto potentiores, locupletiores, fœliciores, nobiliores eſtis, tanto libentiori animo vos æquitati obſequi par eſt, ſi vos honeſtos æſtimari vultis. De. Redi: omnia ex æquitate obſervabuntur. He. Hoc te facere convenit. Geta, duc me intrò ad Soſtratam. De. Non hæc fiunt, quin ante denunciaverim: utinam, hoc facinore Æſchinus ſuis ſuis impoſuerit: at nimia illa non modo libertas, ſed licentia, certe progreditur eo uſque, nam perniciem afferat. Abeo, ut fratrem conveniam, & hæc in eum tædia exonerem.

ACTUS III. SCENA V.

HEGIO.

BOno animo ſac ſis, Soſtrata, & iſtam,
potes,
Fac conſolere. ego Mitionem, ſi apud foru
Conveniam; atque, ut res geſta eſt, narrabo
Si eſt, ut facturus officium ſiet ſuum,
Faciat: ſin aliter de hac re ejus ſententia e
Reſpondeat mî: ut, qui agam, quamp
ſciam.

Soſtrata, fac ut bonum animum habeas, & iſtam filiam tuam Pamphilam fac conſolatione recrees. ego Mitionem, ſi apud forum eſt, adibo; & eum certiorem faciam, quemadmodum res acta ſit. ut is officium ſuum faciat, ſi ita ejus fert voluntas: ſin aliter animo affectus eſt, ſententiam ſuam mihi aperiat: ut quid agere debeam, quamprimum conſtituam.

ACTUS IV. SCENA I.

CTESIPHO. SYRUS.

AIN' patrem hinc abiiſſe rus? *Sy.* jam dudum. *Ct.* dic ſodes. *Sy.* apud
m eſt. nunc eum maxume operis aliquid
facere credo. *Ct.* utinam quidem,
d cum ſalute ejus fiat, ita ſe defatigarit velim,
riduo hoc perpetuo è lecto prorſus nequeat
ſurgere.
ta fiat, & iſtoc ſi quid potis eſt rectius. *Ct.*
ita: nam hunc diem
re nimis cupio, ut cœpi, perpetuum in læti-
tia degere.
llud rus nulla alia cauſſa tam male odi, niſi
quia prope eſt:
d ſi abeſſet longius,
nox oppreſſiſſet illic, quam huc revorti poſ-
ſet iterum.
c, ubi me illic non videbit, jam huc recur-
ret, ſat ſcio:
tabit me, ubi fuerim; quem ego hodie toto
non vidi die.
dicam? *Sy.* nihilne in mentem? *Ct.* nun-
quam quidquam. *Sy.* tanto nequior.
s, amicus, hoſpes nemo eſt vobis? *Ct.* ſunt.
quid poſtea?
iſce opera ut data ſit. *Ct.* quæ non data ſit?
non poteſt fieri. *Sy.* poteſt.
nterdiu: ſed ſi hîc pernocto, cauſſæ quid
dicam, Syre?
ah! quam vellem etiam noctu amicis ope-
ram mos eſſet dari.
tu otioſus es: ego illius ſenſum pulcre calleo.

Ct. *Certone dicis patrem meum Demeam ad villam hinc profectum eſſe?* Sy. *Jampridem profectus eſt.* Ct. *Age, quæſo, dic mihi.* Sy. *Apud villam eſt. nunc eum maxime in colendo agro occupari puto.* Ct. *Utinam ſane ita labore delaſſetur (quod ſine detrimento valetudinis ejus fiat) ut tribus diebus perpetuo ſomno in cubili detineatur, neque expergefieri poſſit.* Sy. *Ita fiat, atque etiam longiori tempore, ſi hoc tibi commodius eſt.* Ct. *Ita: nam hunc diem continuum in voluptate & gaudio inſumere vehementer deſidero. & rus illud non ob aliam cauſſam mihi tam valde odioſum eſt, quàm quod urbi propius eſt: Quod ſi eſſet remotius, prius nox patrem in itinere invaderet, quam hùc iterum remeare poſſet. Nunc ubi ille me in villa non reperiet, jam properabit hùc reverti, probè ſcio: quæret à me ubi moratus fuerim, cum à me toto hoc die viſus non fuerit. Quid excuſationis afferam?* Sy. *Nihilne in mentem tibi venit, quo te excuſes?* Ct. *Nihil quidquam.* Sy. *Tanto pejori loco es. Clientem, amicum, hoſpitem neminem vos habetis?* Ct. *Habemus quidem. ſed quid hoc juvabit?* Sy. *Dices il-*

um te præſtitiſſe in eorum rebus. Ct. *Quod præſtatum minime fuerit? Non poteſt fieri,* *ſtum eſſe pater cre[illegible]* Sy. *Poteſt fieri.* Ct. *Poteſt quidem per diem: ſed ſi hîc totam noctem* *, quid reſpondere [illegible]ro, Syre?* Sy. *Vah! utinam etiam per noctem conſuetudo eſſet officiis ſuis præſtare. Age ſecuro ſis animo: ego ejus mentis conceptus callide ſcio.*

ANNOTATIO.

iſtoc ſi quid potis eſt rectius.] Servus non laſſitudinem, ſed mortem Deprecatur; duram quietem & ſomnum ut Virgilius ait;

Olli dura quies oculos, & ferreus urget Somnus; in æternam clauduntur lumina noctem.

Cum vehementer ira exardet, tam manſuetum, quam ovem facio. Ct. *Quo pacto?* Sy. *Te laudando; nam hoc illi valde placet: apud illum te ut Deum laudibus celebro: virtutes tuas prædico.* Ct. *Meaſne?* Sy. *Tuas: illi lachrymæ ex oculis fluunt præ gaudio, ſicut puero. hem tibi autem adeſt ille.* Ct. *Quidnam eſt?* Sy. *Lupus in fabula.* Ct. *An pater eſt?* Sy. *Ipſe eſt.* Ct. *Syre, quid mox nobis agendum?* Sy. *Feſtina intrò ædes ire: ego cogitabo quid facto opus ſit.* Ct. *Si quid à te quærat, nuſquam tu me vidiſſe reſpondeas; viſtine?* Sy. *Poteſne deſinere loqui?*

Cum fervit maxume, tam placidum, quam ov
reddo. *Ct.* quomodo?
Sy. Laudarier te audit libenter: facio te a
illum Deum:
Virtutes narro. *Ct.* meas? *Sy.* tuas: homini
co lacrumæ cadunt,
Quaſi puero, gaudio. hem tibi autem. *Ct.* q
nam eſt? *Sy. lupus in fabula.*
Ct. Pater eſt? *Sy.* ipſus eſt. *Ct.* Syre, quid
mus? *Sy.* fuge modo intro: ego vide
Ct. Si quid rogabit, nuſquam tu me; audiſ
Sy. potin' ut deſinas?

ANNOTATIO.

21 *Lupus in fabula.*] Adagium, quo utimur, quoties ſupervenit ille, de quo loquimur, & nobis ſua præſentia detrahit facultatem loquendi. Sic Plautus in Sticho, Act. IV. Scen. I. *Atque eccum tibi lupum in ſermone. Sermo* pro familiari colloquio illic ſumitur. Eadem eſt vis verbi *fabula:* Unde fabulari, quod & elegans, & veteribus olim pervulgatum, hodie vix notum in eo ſignificatu. Credebatur luporum viſus eſſe noxius, vocemque homini, quem priores templentur, adimere ad præſens, ut tradi nius, Lib. VIII. cap. xxii. Virgilius et confirmat, Eclog. IX.

Nunc oblita mihi tot carmina, vox q
Mærin
Jam fugit ipſa: lupi Mærin videre p

ACTUS IV. SCENA II.

DEMEA. CTESIPHO. SYRUS.

De. Profectò ſum infortunatus. primum fratrem Mitionem nullo loco reperio: etiam dum illum quærito, mercenarium, qui mercede conductus in villa operatur, vidi: is Cteſiphonem rure abeſſe ait: nec quid agere debeam, novi. Ct. *Syre.* Sy. *Quid dicis?* Ct. *Mene petit?* Sy. *Petit.* Ct. *Perditus ſum.* Sy. *Age, forti animo eſto.* De. *Quænam hæc eſt, ô rem malam, infelicitas? quum nihil certi conſtituere poſſim, niſi quod à natura comparatus ſum ad tolerandum adverſitates. primus infortunia, & damna noſtra ſentio: primus omnium ſubito certior fio: primus ſi quid adverſi imminet, nuncio: ſolus dolorem, ſi quid contingit, patior.* Sy. *Hunc hominem ridicul affirmat ſe ſcire primum, cum ſolus omnia ignoret.*

De. NÆ ego homo ſum infelix. pri
fratrem nuſquam invenio geni
Præterea autem, dum illum quæro, à villa
cenarium
Vidi: is filium negat eſſe ruri: nec quid a
ſcio.
Ct. Syre. *Sy.* quid ais? *Ct.* men' quærit? *Sy*
rum. *Ct.* perii. *Sy.* quin tu animo bo
De. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo
decernere,
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis
riis.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco o
Primus porro obnuntio: ægre ſolus, ſi quid fit,
Sy. Rideo hunc: primum ait ſe ſcire; is
neſcit omnia.

ANNOTATIO.

5 *Quid hoc, malum, infelicitatis?*] Hîc *malum* pro interjectione poſitum, *ô malum*

Nunc redeo: ſi forte frater redierit, viſo. *Ct.* Syre,
cro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. *Sy.* etiam taces?
avebo. *Ct.* nunquam hercle hodie ego iſtuc committam tibi:
me jam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutiſſimum eſt.
ge, tamen ego hunc amovebo. *Do.* ſed ecum ſceleratum Syrum.
Non hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.
equidem volo, quot mihi ſint domini: quæ hæc eſt miſeria? *De.* quid
annit? quid volt? quid ais, bone vir? hem, eſt frater domi?
Quid, malam, bone vir mihi narras? equidem perii. *De.* quid tibi eſt?
ogitas? Cteſipho me pugnis miſerum, & iſtam pſaltriam
occidit. *De.* hem! quid narras? *Sy.* hem, ide ut diſcidit labrum.
uamobrem? *Sy.* me impulſore hanc emtam eſſe ait. *De.* non tu eum rus hinc modo xe aiebas? *Sy.* factum: verum poſt venit inſaniens:
epercit. non puduiſſe verberare hominem enem?
ego modo puerum tantillum in manibus geſtavi meis?
Laudo, Cteſipho: patriſſas: abi, virum te udico.
udas? næ ille continebit poſthac, ſi ſapiet, anus.
ortiter. *Sy.* perquam! quia miſeram mulierem & me ſervolum,
ferire non audebam, vicit: hui, perfortiter! on potuit melius. idem quod ego ſenſit, te ſe huic rei caput.

De. *Nunc revertor viſurus ſi frater forte reverſus fuerit.* Ct. *Syre, cave, precor, ne pater huc recte prorſus cum impetu ſe inferat.* Sy. *Taces? ego cavebo.* Ct *Per Herculem minime hodie hanc rem adminiſtrandam tibi mandabo: nam jam me in cella aliqua, cum illa puella concluſum occultabo: id tutiſſimum eſt.* Sy. *Fac ut videtur, tamen hunc amoliar.* De. *Sed ecce flagitioſum Syrum.* Sy. *Per Herculem nullus quiſquam hîc permanere, ſi ita conſuefit agi, diutius poteſt. Certe volo certior fieri, quot dominos habeo: quæ eſt hæc infelicitas?* De *Quid ille ganniens dicit? quid garris? quid tibi eſt, bone vir? eſtne frater domi?* Sy. *Quid tu, prob malum! me appellas cum bis verbis,* Bone vir? *Equidem occidi.* De. *Quid quereris?* Sy. *Rogas quid querar? Cteſipho me pugnis miſerum, & iſtam fidicinam uſque contudit & pene conſcidit.* De. *Hem! quid ais?* Sy. *Hem, aſpice, ut diffidit mihi labrum.* De. *Qua de cauſa?* Sy. *Me ſuaſore queritur hanc fratrem comparaſſe.* De. *Nonne tu modo eum hinc ad villam comitatum deduxiſſe aiebas?* Sy. *Ita eſt: at venit poſt furens: nullam rationem mei habuit. nonne eum pudere debuit, hominem ſenili ætate confectum ictibus diffregiſſe? quem ego modò puerulum in ulnis gerebam meis?* De. *Laudo te, Cteſipho: ſimilis es majorum: eja age, te in hac adoleſcentuli ætate jam virum eſſe dico.* Sy. *Laudas? per Pollu-*

rimet poſthac, ſi quid mentis habeat, manuum impetum. De. *Macte fortitudine, Cteſnue feciſti.* Sy. *Valde vero ſtrenue, qui infirmam fœminam, & miſeratione dignam, & m ſervum, qui contra repercutere verebar, verberibus contudit.* De. *Non potuit ille me-. id ipſum credit, quod ego, te eſſe auctorem harum turbarum.*

ANNOTATIONES.

id ille ganniit?] Conqueritur gannire proprium eſt vulpium.

Patriſſas.] Patris mores refers.

Sed eſtne frater intus in ædibus? Sy. *non eſt.* De. *Dubito quonam in loco eum inveniam.* Sy. *Scio ubi eum invenias, ſed nunquam hodie tibi locum oſtendam.* De. *Quid ais?* Sy. *Ita, non oſtendam.* De. *Conteretur certe tibi mox caput.* Sy. *Verum latet me nomen illius homini, apud quem eſt, ſed locus mihi notus eſt.* De. *Indica ergo locum.* Sy. *Noviſtine ubi ſita eſt porticus ad macellum, ad imum vicum, deorſum?* De. *Novi.* Sy. *Procede hac parte, rectà per plateam ſurſum aſcendens: ubi eò perveneris, clivus eſt declinans ad inferiorem vici partem; per hunc deſcende ſubito: exinde ſtructum eſt ad hanc manum ſacellum: prope angiportus eſt.* De. *In qua parte?* Sy. *Illic ubi ficus ſylveſtris procera eſt; noviſtine?* De. *Novi.* Sy. *Hac progredere.* De. *Is quidem angiportus eſt impervius.* Sy. *Verum mehercule: vah! tanta eſt ſtoliditas mea, ut vix me hominem eſſe dicas: Errore lapſus ſum. in porticum iterum regredere: Sane hàc compendioſior eſt via, & difficilius à via aberratur. Sciſne ubi domus poſita Cratini hujus locupletis?* De. *Scio.* Sy. *Ubi eam tranſieris, ad ſiniſtram ito per rectam hanc plateam: quando ad Dianæ ædem veneris, conſerte ad dextram: priuſquam ad portam urbis pervenias, apud ipſum lacum eſt piſtrinum parvum, atque ex oppoſito frabri lignarii officina: ibi eſt* De. *Quid ibi facit Mitio?* Sy. *Lectulos diſcubitorios cum acernis ſulcris, ibus ſub ſole cœnetur, conſtruendos locavit.* De. *Ubi ſcilicet potationes celebretis: egrego ſed nimis moror, quominus ad eum iter peragam.*

Sed eſtne frater intus? *Sy.* non eſt. *De.* ubi ill
quæram, cogito.
Sy. Scio ubi ſit, verùm hodie nunquam mon
bo. *De.* hem, quid ais? *Sy.* ita.
De. Diminuetur tibi quidem jam cerebrum.
at nomen neſcio
Illius hominis, ſed locum novi ubi ſit. *De.*
ergo locum.
Sy. Noſtin' porticum apud macellum hanc d
ſum? *De.* quidni noverim?
Sy. Præterito hac recta platea ſurſum: ubi eò
neris,
Clivos deorſum vorſus eſt; hac præcipit
poſtea
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angipor
propter eſt.
De. Quonam? *Sy.* illic, ubi etiam capri
magna eſt; noſtin? *De.* novi. *Sy.*
pergito.
De. Id quidem angiportum non eſt pervium.
verum hercle: vah!
Cenſen hominem me eſſe? erravi. in porti
rurſum redi.
Sane hac multo propius ibis, & minor eſt
tio.
Sciſn' Cratini hujus ditis ædes? *De.* ſcio.
ubi eas præterieris,
Ad ſiniſtram hac recta platea: ubi ad D
veneris,
Ito ad dextram: prius quam ad portam v
apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, & exadvorſum eſt fabrica: ib
De. quid ibi facit?
Sy. Lectulos in ſole ilignis pedibus faci
dedit.
De. Ubi potetis vos: bene ſane. ſed ce
eum pergere.

ANNOTATIONES.

43 *Ad Dianæ veneris.*] Sic abſolute dicebant, non addito *templum.*

44 *Apud ipſum lacum.*] Lacus etiam ſunt receptacula aquæ, ad aquandum, aut lavandum deductæ, quales multi Romæ fuerunt, ut Curtius inſigni aquæductu memorat qui à quadrageſimo milliari in urbem perductus, opere arcuato tantæ altitudi in omnes urbis montes facile diſtribu Plinius, Lib. XXXVI. cap. xv.

ſane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, ilicernium.
inus odioſe ceſſat: prandium corrumpitur: ho autem in amore eſt totus. ego jam propiciam mihi:
jam adibo, atque unumquodque, quod quiem erit belliſſimum,
m; & cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

Sy. *Perge: quidem ego te tractabo, ſatigabo hodie, ut meritus es, capularis ſenex decrepite. Æſchinus moleſte tardat: prandium corrumpitur: Cteſipho autem amicæ operam omnem dat ſuam. tempus jam eſt, ut mihi conſulam: nam jam aggrediar, & quidquid erit ſuaviſſimum decerpam; & cyathos ſæpius exhauriens ſenſim hunc traducam diem.*

ANNOTATIO.

ilicernium.] Terentius vocat extremæ nem. à filicernio, quod eſt prandium quod conficiebatur circa filicem, id lchrum mortui: ſic *capularis ſenex* dicitur à Plauto, & *capuli decus*, morti contiguus, capulo mox efferendus. *Capulus* autem eſt feretrum; quòd corpora capiat.

ACTUS IV. SCENA III.

MITIO. HEGIO.

EGO in hac re nihil reperio, quam ob rem lauder tantopere, Hegio.
n officium facio: quod peccatum à nobis rtum eſt, corrigo.
i in illo me credidiſti eſſe hominum numero, qui ita putant;
eri injuriam ultro, ſi quam fecere ipſi, exoſtulant;
tro accuſant: id quia non eſt à me factum, gi' gratias?
Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in nimum induxi meum.
uæſo, ut unà mecum ad matrem virginis eas, Mitio,
e iſtæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri;
cionem hanc propter fratrem ejus eſſe, & illam pſaltriam.
Si ita æquom cenſes, aut ſi ità opus eſt facto, eamus. *He.* bene facis:
& illi animum jam relevabis, quæ dolore, ac miſeria
ſcit; & tu officio fueris functus. ſed ſi aliter putas,

Mi. *Ego in hac re nihil meritum me video, cur tantis laudibus me proſequaris, Hegio. meo officio ſatisfacio: pravum factum à nobis emendo. Niſi me his hominibus annumeres, qui ita exiſtimant ſe accepiſſe injuriam, ſi aliquam fecere ipſi; priores queruntur, & accuſant, non expectatâ querelâ eorum, qui injuria affecti ſunt: id quia ſimiliter non feci, gratias laudans agis?* He. *Ab, neutiquam: nunquam te alio ingenio, ac tu es, mihi finxi. Sed rogo, ut mecum ſimul ad Soſtratam, matrem virginis Pamphilæ, venias, Mitio, atque iſta eadem, quæ mihi retuliſti, referas: ſuſpicionem nempe hanc de Æſchino accidiſſe propter fratrem ejus Cteſiphonem, & hanc fidicinam, quam is amat.* Mi. *Si ita juſtum eſſe arbitraris, aut ſi ita fieri oportet, eamus.* He. *Recte agis: nam animum recreabis illi, quæ triſtitia & ſolicitudine conſumitur; etiam tu officium feceris: ſed ſi aliter tibi videtur faciendum,*

egomet illi eadem dicam, quæ mihi dixiſti. Mi. *Imo ego unà tecum ad eam ibo.* He. *Quod boni viri eſt, facis: omnes, quibus res ſunt tenues, & pauperculæ, ad ſuſpiciones, neſcio quomodo, ſunt procliviores: omnia in contemptum ſui fieri putant: propter ſuam infirmitatem ſemper ſe contemni credunt. Quapropter ſi præſens eam alloquendo, te excuſaveris, magis idoneum id erit ad eam placandam.* Mi. *Et rectum & verum eſt, quod ſuades.* He. *Sequere me ergo hac via ad domum Soſtratæ.* Mi. *Eamus.*

Egomet narrabo quæ mihi dixti. *Mi.* imo
ibo. *He.* bene facis:
Omnes, quibu' res ſunt minu' ſecundæ, magi
neſcio quo modo
Suſpicioſi: ad contumeliam omnia accipiunt ma
Propter ſuam impotentiam ſe ſemper cre
negligi.
Quapropter te ipſum purgare ipſi coram, plac
lius eſt.
Mi. Et recte, & verum dicis. *He.* ſequere
ergo hac intro. *Mi.* maxume.

ACTUS IV. SCENA IV.

ÆSCHINUS.

Curis diſtrabor atque animi angor: tantumne infortunium me inopinato invaſit, ut neque quid de me faciam, nec quid agam, ſcire poſſim? omnes corporis mei partes timore languidæ & infirmæ factæ ſunt: animus formidine attonitus eſt, & torpet: nihil mens conſilii capere poteſt. Vah! qua ratione ex tantis difficultatibus me explicabo? ſuſpectus factus ſum; neque immerito. Soſtrata credit me hanc fidicinam meæ voluptatis cauſâ pro me comparaſſe: anus cantbara id mihi indicavit. Nam cum forte ea ad obſtetricem hinc ibat, ego eam ſubitò adivi; quæro quid rerum agat Pamphila; an tempus pariendi inſtet, an ea de cauſâ ad obſtetricem deducendam feſtinet. ad hæc verba illa vociferatur, Apage, apage, Æſchine, ſatis diu nos verbis circumveniſti: ſatis promiſſis nobis ſpem falſam dediſti. Hem, quid iſtud rogo, inquam, eſt? quapropter hæc dicis, Cantbara? Faceſſe, fruere illa fidicinâ, quâ delectaris. Animadverti ſtatim illas ſuſpicari me hanc fidicinam amare: ſed tamen me retinui, cohibui ne quid inconſiderate de fratre illi anui loquaci referrem, ac manifeſta res fieret.

DIſcrucior animi: hoccine de improviſo
mihi objici
Tantum, ut neque quid de me faciam, ne
quid agam, certum ſiet?
Membra metu debilia ſunt: animus timore
ſtupuit: pectore
Conſiſtere nihil conſilii quicquam poteſt. V
quo modo
Me ex hac turba expediam? tanta nunc ſuſ
de me incidit;
Neque ea immerito. Soſtrata credit, mihi
emiſſe hanc pſaltriam:
Anus indicium id fecit mihi.
Nam ut hinc forte ea ad obſtetricem miſſa
ubi eam vidi, illico
Accedo; rogito, Pamphila quid agat; jam p
adſiet,
Eóne obſtetricem accerſat. illa exclamat,
abi, jam Æſchine,
Satis diu dediſti verba: ſat adhuc tua nos
ſtrata eſt fides.
Hem, quid iſtuc, obſecro, inquam eſt? v
habeas illam quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me repreſ
men,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac
palam.

quid faciam? dicamne fratris esse hanc?
od minime est opus
m efferri: age, mitto: fieri potis est, uti
e qua exeat.
id metuo uti credant: tot concurrunt veri-
milia.
t rapui; ipse egomet solvi argentum; ad
e abducta est domum.
deo mea culpa fateor fieri; non me hanc
m patri, ut ut
gesta, indicasse: exorassem ut eam ducerem
omum.
m est usque adhuc: nunc porro, Æschine,
xpergiscere.
hoc primum est; ad illas ibo, ut purgem
e: accedam ad fores:
horresco semper, ubi fores pultare hasce
ccipio miser.
heus, Æschinus ego sum; aperite aliquis
tutum ostium.
nescio quis: concedam huc.

Nunc quid debeo facere? dicamne hanc psaltriam fratris amicam esse? quod nullo modo oportet palam fieri: age, omitto illud: fieri enim potest ut hoc non divulgetur. Vereor autem, ut credant hanc fidicinam me mihi non rapuisse: tot conveniunt indicia, quibus id conjici potest. Ego ipse rapui illam lenoni; ipse egomet numeravi pretium pro ea; inde illam raptam in ædes adduxi. Fateor me in causa & culpa fuisse, cur in hanc suspicionem inciderem; quia debui patri rem dixisse, uti gesta est: ab eo impetrassem, ut eam pro uxore domum ducerem. Segnis, & tardus fui huc usque; nunc vero, Æschine, à socordia te excita. [Nunc hoc primùm faciam; illas conveniam, ut eis omnem suspicionis causam adimam, & crimen à me removeam: fores pulsabo: interii

oidus & frigore corpus rigescit semper, quoties hoc ostium pulsaturus sum. Heus, heus, ego inus, otius mihi fores reserate. Exit nescio quis: interea huc secedam.

ACTUS IV. SCENA V.

Mitio. Æschinus.

TA uti dixti, Sostrata,
Facite: ego Æschinum conveniam, ut,
quomodo acta hæc sunt, sciat.
is ostium hoc pultavit? *Æs.* pater hercle
t; perii. *Mi.* Æschine.
uid huic hîc negotî est? *Mi.* Tune has pe-
listi fores? tacet.
unc aliquantisper non ludo? melius est;
loquidem hoc nunquam mihi ipse voluit
redere.
ihi respondes? *Æs.* non equidem istas,
uod sciam.
a? nam mirabar quid hîc negoti esset tibi.
it: salva res est. *Æs.* dic sodes, pater,
ero quid istic est rei? *Mi.* nihil mihi qui-
em.

Mi. *Sostrata, ita ut vos monui, facite: ego Æschinum adibo, ut intelligat ex me, quomodo hæ res actæ sint. Sed quis has fores pulsavit? Æs. Per Herculem pater ipse est; occidi.* Mi. *Æschine. Æs. Quod negotium habet pater hîc?* Mi. *Tune hoc ostium pulsasti? silet. Quid me impedit nunc, quominus hunc per aliquod tempus ludibrio habeam? istud opportunum est, & conveniens, quoniam hoc secretum nunquam fidei meæ committere voluit. Nihil mihi interroganti respondes?* Æs. *Non equidem istud ostium, quantum scio, pulsavi.* Mi. *Non pulsasti? nam mirum quidem mihi*

, quid rei agendum hîc haberes. Præ pudore rubore suffusus est: res bene se habet. Æs. so, pater, tute vero quod negotium hîc gerendum habes? Mi. *Nullum quidem mei causa.*

Sed quidam ex amicis modò me hùc è fore avocavit, ut ei adeſſem, & conſilio meo auxiliarer. Æſ. Quapropter? Mi. Ego dicam tibi. Quædam fœminæ inopes in iſtis ædibus habitant. has puto tibi eſſe ignotas, & proculdubio ita eſt: neque enim multò antehac huc advenerunt. Æſ. Quid tum poſtea? Mi. Puella ibi eſt cum matre. Æſ. Continua ſermonem, quæſo. Mi. Hæc puella patre vita functo privata eſt: hic meus amicus eſt illi cognatione proximus: huic lex Solonis vult uxorem eſſe, aut ſi ille eam non duxerit, dotem ei orbæ dare. Æſ. Actum eſt de me. Mi. Quid tibi eſt? Æſ. Nihil male eſt: progredere. Mi. Is vero huc profectus eſt, ut eam hinc ſecum abducat: nam habitat Mileti. Æſ. Hem! virginem hanc ut abducat? Mi. Sic factarus eſt. Æſ. Itane quæſo tam procul hinc, Miletum eam avehet? Mi. Sic eſt. Æſ. Animo linquor præ dolore, Quid illæ mulieres animi habent, quid dicunt? Mi. Quid illas putas dicere? nihil. Mater hoc excogitavit, dicit filiam peperiſſe puerum ex alio neſcio quo homine, cujus nomen celat: illum eſſe præferendum huic Mileſio, ut eam ducat uxorem. Æſ. Eho! nonne hæc æquitati conſentanea eſſe arbitraris? Mi. Minime. Æſ. Quamobrem, quæſo? illamne hinc avehet? Mi. Ita eſt. Quid eſt cauſæ cur non abducat? Æſ. Dura mente, & miſericordia experte egiſtis, tu pater, & Mileſius ille amicus cum his mulieribus, & ut ingenue dicendum eſt, non ut viros liberales & honeſtos decet. Mi. Quid ita?

Amicus quidam me à foro abduxit modò
Huc advocatum ſibi. *Æſ.* quid? *Mi.* ego di
tibi.
Habitant hîc quædam mulieres pauperculæ.
Opinor eas non noſſe te; & certe ſcio:
Neque enim diu huc commigrarunt. *Æſ.*
tum poſtea?
Mi. Virgo eſt cum matre. *Æſ.* perge. *Mi.*
virgo orba eſt patre:
Hic meus amicus illi genere eſt proximus:
Huic leges cogunt nubere hanc. *Æſ.* perii!
quid eſt?
Æſ. Nil: recte: perge. *Mi.* is venit, ut ſe
avehat:
Nam habitat Mileti. *Æſ.* hem! virginem u
cum avehat?
Mi. Sic eſt. *Æſ.* Miletum uſque obſecro?
ita. *Æſ.* animo male eſt.
Quid ipſæ? quid aiunt? *Mi.* quid illas cen
nihil enim.
Commenta mater eſt, eſſe ex alio viro,
Neſcio quo, puerum natum: neque eum nomi
Priorem eſſe illum; non oportere huic dari.
Æſ. Eho, nonne hæc juſta tibi videntur poſte
Mi. Non. *Æſ.* obſecro, non? an illam hinc
ducet, pater?
Mi. Quidni illam abducat? *Æſ.* factum à v
duriter,
Immiſericorditerque, atque etiam, ſi eſt, p
Dicendum magis aperte, inliberaliter.
Mi. Quam ob rem? *Æſ.* rogas me? qui
tandem creditis
Fore animi miſero, qui illi conſuevit prius?
Qui infelix haud ſcio an illam miſere nunc a
Cùm hanc ſibi videbit præſens præſenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater!
Mi. Qua ratione iſtuc? quis deſpondit?
dedit?
Cui, quando nupſit? auctor his rebus quis e
Cur dixit alienam? *Æſ.* an ſedere oportuit

Æſ. Quid ita rogas? quomodo animatum & affectum fore hunc miſellum cenſes, qui cum h gine nunc uſque converſatus eſt tanquam uxore ſua? qui infelix etiam forte nunc ejus am flammatus eſt, quando intuebitur hanc crudeliter præſentem ſibi præſenti auferri, & abſtrahi ſpectu ſuo? factum immite, & vituperandum, pater. Mi. Qua de cauſa hæc ais? an pa uxorem promiſit? an in manum tradidit? quando nuptiæ factæ ſunt? cujuſnam auctor bratæ? cur duxit uxorem ad alium pertinentem? Æſ. An otioſe deſidere

ANNOTATIO.

20 *Mileti.*] Urbs Cariæ, nunc dicta *Melazzo.*

virginem tam grandem, dum cognatus hinc
veniret exſpectantem? hæc, mi pater,
ere æquom fuit, & id defendere.
idicule: advorſumne illum cauſſam dicerem,
neram advocatus? ſed quid, Æſchine,
? aut quid nobis cum illis? abeamus.
nid eſt?
lacrumas? *Æſ.* pater, obſecro, auſculta.
Mi. Æſchine, audivi omnia,
: nam amo te: quo magis, quæ agi', curæ
nt mihi.
a velim me promerentem ames, dum vi-
as, mi pater,
hoc delictum admiſiſſe in me, id mihi ve-
ementer dolet:
tui pudet. *Mi.* credo hercle: nam inge-
ium novi tuum
e: ſed vereor ne indiligens nimium ſies.
civitate tandem te arbitrare vivere?
em vitiaſti, quam te jus non fuerat tan-
re.
Peccatum primum magnum: magnum, at
manum tamen.
alii ſæpe, item boni. at poſtquam evenit,
do,
id circumſpexti? aut nunquid tute pro-
exti tibi?
eret? qua fieret? ſi te ipſum mihi puduit
cere,
ſciſcerem? hæc dum dubitas, menſes abi-
unt decem.
iſti te, & illam miſeram, & gnatum, quod
idem in te fuit.
credebas dormienti hæc tibi confecturos
eos?
tua opera illam in cubiculum iri deductum
mum?
cæterarum rerum te ſocordem eodem
odo.
nimo es, duces uxorem hanc. *Æſ.* hem!
Mi. bono animo es, inquam. *Æſ.* pater,
, num ludis tu nunc me? *Mi.* ego te?
amobrem? *Æſ.* neſcio:

domi virginem nubilem oportuit ſine conditione, & illam expectare, quoad propinquus ille eam uxorem peteret? Hæc, mi pater, te dicere juſtum fuit, & in defenſionem virginis proferre. Mi. *Quam ridiculus es? an arbitraris me debuiſſe contra illum verba facere, qui me ſibi advocatum adjunxerat? Sed quid hæc noſtra intereſt, Æſchine? aut quid nobis cum illis negotii? abeamus hinc. Quidnam eſt? cur lacrymaris?* Æſ. *Pater, oro ut me audias.* Mi. *Æſchine, accepi omnia quæ dicturus es, & probe ſcio: nam te amo: eoque majorem curam eorum quæ agis, gero.* Æſ. *Ita velim hunc erga me amorem continues, dum vitam agas, & eo me dignum præſtem, mi pater, ut me hanc culpam commiſiſſe vehementer doleo: & tui gratiâ pudore ſuffundor.* Mi. *Facile id credo: nam quam probæ ſis indolis & ingenuæ ſcio: ſed metuo ne in rebus tuis negligentior ſis atque incautior. In quanam civitate demum opinaris te agere? nonne Athenis vivis, ubi leges vigent? Virgini vitium obtuliſti, quam ne quidem attingere tibi licitum fuit. Jam crimen iſtud primum grave eſt: grave certe, at in hominem poteſt cadere. admiſere illud quoque ſæpiſſime viri alii, etiam probi. at poſtquam id feciſti, dic, quæſo, quodnam remedium circumſpiciendo, huic facto attuliſti? Nunquid tu ipſe proviſiſti rebus tuis? quid faciendum foret? & quo modo fieret? Aut ſi pudore, impeditus fuiſti, quominus id mihi tute ipſe declarares, an feciſti ut per alios id inaudirem? dum dubius animi, quid agere debueris, hæres, menſes elapſi ſunt decem. Ob-*

tuam amicam, & infantem ex ea ſuſceptum, teque ipſum magnis periculis & miſeriis, te poſitum fuit. Quid tibi perſuadebas eventurum ita ceſſando? tibi deſidenti, & ſtertuas Deos peracturos? & amicæ, te otioſo, & nullo modo allaborante, deductionem ad factam iri? Ægre tulerim ſi in cæteris tuis rebus ita negligens fueris. Sed hilari eſto am in uxorem accipies. Æſ. *Hem!* Mi. *Lætus eſto, inquam.* Æſ. *Pater, dic mihi, non me ludificaris?* Mi. *Ego te ludificer? quamobrem?* Æſ. *Neſcio:*

Niſi,

niſi quia tantopere hoc ita eſſe cupio, eò vehementiùs metuo ut ſuccedat. Mi. *Ad ædes noſtras proficiſcere, ac Deos precibus exora, ut poſtea uxorem accerſendam cures: proficiſcere.* Æſ. *Quid, tam cito uxorem? jamne?* Mi. *Jam.* Æſ. *Jam?* Mi. *Quantum cito fieri poteſt.* Æſ. *Ita velim, pater, ut Dii omnes odio me habeant, niſi te plus oculis meis amo.* Mi. *Quid, plus illâ Pamphila?* Æſ. *Tantum, quantum illam.* Mi. *Abunde eſt, & pluſquàm mihi ſatis eſt.* Æſ. *Sed ubinam eſt homo ille Mileſius?* Mi. *Diſceſſit, naufragio periit, poſtquam mari ſe dedit: ſed cur tamdiu moraris?* Æſ. *Abi, pater; te potius Deos precari convenit: nam certus ſum, quòd multò magis probus & pius in eos es, quam ego ſum, illos potius te exaudituros.* Mi. *Ego intrò domum eo, ut curem omnia paranda, quibus nunc uſus eſt: tu ea, quæ te monui, exequere, ſi ſapiens es.* Æſ. *Quænam hæc res eſt? hocne eſt patris officium facere? aut hocne eſt filium ſe præſtare? Si frater, aut ſodalis meus eſſet, quo pacto magis obſecundaret voluntati meæ? Nonne tam bonus pater ſingulari amore proſequendus eſt? hicne an non in oculis gerendus eſt? hem! itaque, cum ſe mihi tam benigne accommodet, in magnam ... jecit curam, ut caveam ne quidquam faciam inconſiderate quod illi diſpliceat: nam ſcien... dens ne id faciam, diligenter curabo. Sed differo domum introire? mihi videndum eſt ... nuptias meas retardem.*

Niſi, quia tam miſere hoc eſſe cupio verum,
vereor magis.
Mi. Abi domum, ac Deos comprecare, ut uxo...
accerſas: abi.
Æſ. Quid? jamne uxorem? *Mi.* jam. *Æſ.* j...
Mi. jam quantum poteſt. *Æſ.* Dî me, p...
Omnes oderint, ni magi' te, quam oculos ...
amo meos.
Mi. Quid? quam illam? *Æſ.* æque. *Mi.* p...
nigne. *Æſ.* quid? ille ubi eſt Mileſius...
Mi. Abiit, periit, navem aſcendit: ſed cur ce...
Æſ. Abi, pater:
Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos, ...
ſcio,
Quo vir melior multò es quàm ego ſum, ob...
peraturos magis.
Mi. Ego eo intro, ut, quæ opu' ſunt, paren...
fac tu, ut dixi, ſi ſapis.
Æſ. Quid hoc negotî? hoc eſt patrem eſſe,
hoc eſt filium eſſe?
Si frater aut ſodalis eſſet, quî magi' morem...
reret?
Hic non amandus? hiccine non geſtandus in...
eſt? hem!
Itaque adeo magnam mî injecit ſua comm...
tate curam,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit: ...
cavebo.
Sed ceſſo ire intro, ne mora meis nuptiis eg...
ſim?

ACTUS IV. SCENA VI.

DEMEA.

Ultrò citroque commeando totus defatigatus ſum: Dii te, Syre, male perdant, qui tam male iter mihi monſtraſti. Totam urbem moleſte circumivi ad finem uſque; ad portam, ad lacum, & quò non perveni? neque illic ulla fabri taberna, neque fratrem Mitionem ullus hominum ſe vidiſſe dicebat. nunc vero conſtitui domi aſſiduè permanere, donec reverſus fuerit.

DEfeſſus ſum ambulando: ut, Syre, te cu...
Monſtratione magnus perdat Jupiter.
Perreptavi uſq; omne oppidum, ad portam, ...
cum,
Quò non? neque fabrica ulla erat, neque fr...
homo
Vidiſſe ſe aiebat quiſquam. nunc vero dom...
Certum obſidere eſt, uſque donec redierit.

ACT

ACTUS IV. SCENA VII.

MITIO. DEMEA.

BO, illis dicam nullam esse in nobis moram.
ed eccum ipsum: te jam judum quæro, (gentia
itio.
uidnam? *De.* fero alia flagitia ad te in-
ius adolescentis. *Mi.* ecce autem. *De.* nova,
ia. *Mi.* ohe, jam. *De.* ah, nescis qui vir
t. *Mi.* scio.
stulte, tu de psaltria me somnias
hoc peccatum in virginem est civem.
i. scio.
he, scis, & patere? *Mi.* quidni patiar?
e. dic mihi, (quidem,
lamas? non insanis? *Mi.* non. malim
er natus est. *Mi.* Dî bene vortant. *De.*
rgo nihil habet.
ndivi. *De.* & ducenda indotata est? *Mi.*
licet.
id nunc futurum est? *Mi.* id enim, quod
ipsa fert:
uc transferetur virgo. *De.* ô Jupiter!
e pacto oportet? *Mi.* quid faciam am-
us?
uid facias? si non ipsa re tibi istuc dolet,
e certe est hominis. *Mi.* quin jam vir-
nem
di: res composita est: fiunt nuptiæ:
metum omnem. hæc magis sunt homi-
. *De.* cæterum,
tibi factum, Mitio? *Mi.* non, si queam
: nunc cum non queo, æquo animo fero.
est hominum, quasi cum ludas tesseris;
quod maxume opus est jactu, non cadit,
uod cecidit forte, id arte ut corrigas.
orrector! nempe tua arte viginti minæ

Mi. *Ibo, & Sostratæ, filiæque ejus Pamphilæ nunciabo nos in mora non esse nuptiis celebrandis.* De. *Sed ecce ipsum fratrem: te jam pridem perquiro, Mitio.* Mi. *Quidnam affers novi?* De. *Fero alia flagitiosa facinora ad te boni illius adolescentis.* Mi. *Ecce autem ea, quæ solet, objicit.* De. *Recentia, capitis pœna digna.* Mi. *Obe, jam satis est.* De. *Ignoras qualis vir sit.* Mi. *Probe scio quæ fecit.* De. *Ah inepte, tu tibi persuades falsò, me de fidicinâ renunciare: hoc recens flagitium factum est in virginem civem Atticam.* Mi. *Sat scio.* De. *Ebo, scis, & tamen id permittis fieri?* Mi. *Quamobrem non permittam?* De. *Dic mihi, nonne clamitas, increpas, tanquam ad insaniam redactus?* Mi. *Non. malim quidem, si fieri posset, aliter esse.* De. *Ex illa virgine genuit filium.* Mi. *Dii bene feliciterque id succedere velint.* De. *Virgo illa nullam omnino rem possidet.* Mi. *Resciv.* De. *Et illam uxorem accipiet sine ulla dote?* Mi. *Nimirum talem ducet.* De. *Quid nunc inde eventurum est?* Mi. *Id scilicet, quod res ipsa, ut est, suadet: virgo ex ædibus matris ad nostras huc deducetur.* De. *O Jupiter! siccine agendum est?* Mi. *Quid me vis amplius agere?* De. *Quid agas? si verè de his rebus non dolet,*

mo ratione aliqua es præditus, dolore te simules. Mi. *Quinimo virgo jam desponsa est res transacta est, & omnis contentio placata: pactæ sunt nuptiæ: omnem timoris mi matri & virgini. hæc magis sunt hominis ratione præditi, quàm ea quæ suades. nen, placet tibi factum istud Æschini?* Mi. *Minime, si infectum reddere possim: nunc sim, id patienter tolero: Vita hominum non absimilis est ludo tesserarum; si quod optas, ecidérit feliciter, opus est, ut quod infaustâ & aversâ fortunâ cecidit, illud arte & in-rigas.* De. *Egregium scilicet correctorem! tua arte effectum est, ut viginti minæ*

Pro

pro fidicina abſumptæ & perditæ ſint: quæ fidicina abigenda hinc eſt; aut pretio vendita, aut gratis data. Mi. *Neque abjicienda eſt, neque vendere libet.* De. *Quid ea igitur facies?* Mi. *Domi ſedebit.* De. *Prob Deorum fidem! meretrixne & materfamilias unà in ædibus tuis morabuntur, atque habitabunt?* Mi. *Quidni?* De. *Num ſanæ mentis es?* Mi. *Profecto me talem eſſe cenſeo.* De. *Ita mihi Dii ſint propitii, ut jam tuam amentiam perſpectam habeo: te quippe conaturum credo, ut habeas pſaltriam cum quâ vocem cantando exerceas.* Mi. *Cur non?* De. *Et nova etiam nupta eadem cantica docebitur?* Mi. *Scilicet ita fiet.* De. *Tu vero inter eas funem duces, & chori præſultor eris, & princeps.* Mi. *Egregie.* De. *Egregie?* Mi. *Etiam tu nobiſcum unà ſaltabis, ſi te uſus fuerit.* De. *Hei mihi! non te horum pudet?* Mi. *Nunc vero iſtam tuam iracundiam abjice; atque ita, ut convenit, hilaritati & lubentiæ indulge in tui filii nuptiis. Ego hos adibo; poſtea huc revertor.* De. *O Jupiter! hanc ne vitam*

Pro pſaltria periere: quæ, quantum poteſt,
Aliquò abjicienda eſt; ſi non pretio, gratiis.
Mi. Neque eſt, neque illam ſane ſtudeo vend
De. Quid igitur facies? *Mi.* domi erit. *De.*
Divûm fidem!
Meretrix, & materfamiliâs una in domo?
Mi. Cur non? *De.* ſanumne te credis eſſe?
equidem arbitror.
De. Ita me Dî ament, ut video ego tuam in
am:
Facturum credo, ut habeas quîcum cantites.
Mi. Cur non? *De.* & nova nupta eadem
diſcet? *Mi.* ſcilicet.
De. Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis.
probe. *De.* probe?
Mi. Et tu nobiſcum unà, ſi opus ſit. *De*
mihi!
Non te hæc pudent? *Mi.* jam vero omitte,
mea,
Tuam iſtanc iracundiam; atque ita, uti dec
Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam; poſt huc redeo. *De.*
piter!
Hanccine vitam? hoſcine mores? hanc de
tiam?
Uxor ſine dote veniet: intus pſaltria eſt:
Domu' ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditu
Senex delirans. ipſa, ſi cupiat, Salus
Servare prorſus hanc familiam non poteſt.

ducere oportet? hoſne eſſe mores? hanc inſaniam? uxor indotata domum deducetur: fidicina ædibus excepta eſt: domus ſumptibus diffluit: adoleſcens libidine & luxu ferven mentis inops & inſanus. adeo ut ipſum Salutis numen poteſtatem non habeat, quantumvis hanc familiam ſervandi.

ANNOTATIONES.

34 *Reſtim ductans.*] Luſus eſt natus, ut refert Donatus, ab eo fune, quo equus ligneus Græcorum in Trojam introductus eſt. In hoc ludo manibus funem tenentibus ſaltare ſolent. Choreæ Princeps & præſultor funem ducit, quem alii, eodem fune apprehenſo, præeuntem ſequuntur.

43 *Ipſa, ſi cupiat, Salus.*] Colebat Romæ pro Dea; cujus ædes à Caio Jubulco Conſule in bello Samnitico & ab eodem Dictatore dedicata.

ACTUS V. SCENA I.

SYRUS. DEMEA.

EDepol, Syriſce, te curaſti molliter,
Lauteque munus adminiſtraſti tuum:
ſed poſtquàm intùs ſum omnium rerum
tur,
mbulare huc libitum eſt. *De.* illud ſis vide
lum diſciplinæ. *Sy.* ecce autem hîc adeſt
noſter. quid fit? quid tu es triſtis? *De.*
oh ſcelus!
e, jam tu verba fundis hîc ſapientia?
'un'? ſi meus eſſes. *Sy.* dis quidem eſſes,
Demea,
m rem conſtabiliſſes. *De.* exemplum om-
nibus
m ut eſſes. *Sy.* quamobrem? quid feci?
De. rogas?
turba, atque in peccato maxumo,
vix ſedatum ſatis eſt, potaſti, ſcelus,
e bene geſta. *Sy.* ſane nollem huc exitum.

Sy. *Per ædem Pollucis, Syriſce, corpus delicate foviſti, & magnifice officio tuo functus es: Jam abi. ſed poſtquam in ædibus lautitiis omnibus atque epulis ad ſatietatem me implevi, hùc prodire & exſpatiari viſum eſt.* De. *Videſis ſpecimen illud egregium diſciplinæ.* Sy. *Ecce autem conſpicio ſenem. quid rei agitur? quid mœſtus es?* De. *Ob! ſcelerate.* Sy. *Obe! jam tu incipis diffluere verbis ſapientibus?* De. *Tune hæc facias? ſi meus eſſes.* Sy. *Dives eſſes re tua familiari bene adminiſtratâ & conſtitutâ, Demea.* De. *Efficerem ut exempli loco omnibus eſſes propoſitus.* Sy. *Qua de cauſa? quid feci?* De. *Quid feciſti, in ipſa rerum perturbatione, atque in graviſſimo crimine, recenti adhuc vixque ſopito, us te totum dediſti, quaſi triumphans victoriâ reportatâ.* Sy. *Certe nollem hùc ex ædibus*

ANNOTATIONES.

e.] Syrus Syriſcum ſe vocat, diminui, blandiendi causâ. Syriſcus eſt vas ad reponendas ficus.

ſi re bene geſta.] Rem gerere proprie cum victis hoſtibus, inſignem aliquam victoriam retulerant. Horatius:

Rem gerere, & captos oſtendere civibus hoſtes
Attingit ſolium Jovis, & cœleſtia tentat.
Principibus placuiſſe viris non ultima laus eſt.

ACTUS V. SCENA II.

DROMO. SYRUS. DEMEA.

HEus, Syre; rogat te Cteſipho ut redeas.
Sy. Abi.
Quid Cteſiphonem hic narrat? *Sy.* nihil.
De. eho, carnufex,
eſipho intus? *Sy.* non eſt. *De.* cur hic
nominat?

Dr. *Heus, Syre; rogat te Cteſipho ut ad ſe redeas.* Sy. *abi.* De. *Quid de Cteſiphone hic loquitur?* Sy. *Nihil.* De. *Ebo! carnifex, an Cteſipho hic intus eſt?* Sy. *Non eſt.* De. *Cur hic igitur illum nominat?*

Sy. Eſt

Sy. *Alium vocat ejuſdem nominis paraſitum parvulum; nonne tibi notus eſt?* De. *Mox diſcam quis ſit.* Sy. *Quid agis, Demea? quo abis?* De. *Ne me detine.* Sy *Ne abeas, dico.* De. *Non manum à me tollis, & deſinis me tenere, verbero? An vis jam tibi caput diſrumpi, & cerebro viam ſpargi?* Sy. *En diſceſſit. Conviva certe hic erit parum jucundus, præcipue Cteſipboni: quid ego nunc agam? niſi dum hæ turbæ ſedatæ fuerint, interea in angulum aliquem me abdam, & per ſomnum hoc villi, quod caput tentat, decoq Sic agam.*

Sy. Eſt alius quidam paraſitaſter parvolus,
Noſtin'? *De.* jam ſcibo. *Sy.* quid agis? quò
De. mitte me.
Sy. Noli, inquam. *De.* non manum ab
maſtigia?
An tibi jam mavis cerebrum diſpergam
Sy. abit.
Ædepol comiſſatorem haud ſane commodu
Præſertim Cteſiphoni: quid ego nunc agam
Niſi, dum hæ ſileſcunt turbæ, interea in ang
Aliquò abeam, atque edormiſcam hoc vill
agam.

ANNOTATIO.

11 *Hoc villi:*] Ut Syrus ſe Syriſcum, ita vinum villum, appellat, ὑποκοριστικῶς.

ACTUS V. SCENA III.

MITIO. DEMEA.

Mi. *Parata à nobis ſunt omnia, Soſtrata, ubi vis, nuptiæ fient: ſed quiſnam è domo mea exiens, tam impetuosè fores impulit?* De. *Hei mihi! quid faciam? quid agam? quid exclamem, aut quos quæſtus effundam? ô cœlum! ô terra! ô maria Neptuni!* Mi. *Me miſerum! Demea audivit omnia de amore Cteſiphonis. Hoc ſcilicet eſt cauſa tot vociferationum: jurgia contra me excogitata ſunt: ſed tamen auxiliandum eſt Cteſiphoni.* De. *Ecce, adeſt corruptor liberorum noſtrorum.* Mi. *Tandem cohibe iracundiæ tuæ impetum, quique à ſana mente excurriſti, tandem ad eam redi.* De. *Cohibui, redii, prætermitto convicia omnia: rem ipſam & cauſam litis veram conſideremus. inter nos convenit, & tute hoc dictaviſti, ne tu mei filii curam ſuſciperes, neque ego tui: nonne hoc verum eſt, quod dico?* Mi. *Non diffiteor: ſic eſt, ut ais.* De. *Cur meus Cteſipho apud te potationibus indulget? cur in ædibus tuis id ei permittis? cur pecunia amicam comparas, Mitio? nonne æquum eſt, ut idem jus mecum obſervet, ecum?*

Mi. PArata à nobis ſunt, ut dixi, Soſtra
Ubi vis: quiſnam à me pepuli
graviter fores?
De. Hei mihi, quid faciam? quid agam?
clamem? aut querar?
O cœlum! ô terra! ô maria Neptuni! *Mi.*
tibi,
Reſcivit omnem rem: id nunc clamat: illo
Paratæ lites: ſuccurrendum eſt. *De.* c
adeſt
Communis corruptela noſtrûm liberûm.
Mi. Tandem reprime iracundiam, atque
redi.
De. Repreſſi, redii, mitto maledicta omnia
Rem ipſam putemus. dictum hoc inter nos
Ex te adeo eſt ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum? reſponde. *Mi.* factum eſt
nego.
De. Cur nunc apud te potat? cur recipis m
Cur emis amicam, Mitio? nam quî minus
Mihi idem jus æquom eſt eſſe, quod mecu
tibi?

o ego tuum non curo, ne cura meum.
on æquom dicis, non: nam vetus verbum
oc quidem eſt;
nia eſſe amicorum inter ſe omnia.
icete: nunc demum iſtæc nata oratio eſt.
uſcultа paucis, niſi moleſtum eſt, Demea.
bio, ſi id te mordet, ſumptum filii
faciunt, quæſo facito hæc tecum cogites:
os duos olim pro re tolerabas tua,
ſatis putabas tua bona ambobus fore;
tum uxorem credidiſti ſcilicet
um: eandem illam rationem antiquam
tine;
va, quære, parce: fac quamplurimum
linquas. gloriam tu iſtam obtine:
uæ præter ſpem evenere, utantur fine.
nma nihil decedet: quod hinc acceſſerit,
ucro putato eſſe. omnia ſi hæc voles
no vere cogitare, Demea,
i, & tibi, & illis dempſeris moleſtiam.
litto rem: conſuetudinem ipſorum. *Mi.*
ane:
tuc ibam. multa in homine, Demea,
nſunt, ex quibu' conjectura facile fit,
m idem faciunt, ſæpe ut poſſis dicere,
et impune facere huic, illi non licet:
uod diſſimilis res ſit, ſed quod qui facit.
go eſſe in illis video; ut confidam fore ita,
imus: video ſapere, intelligere, in loco
inter ſe amare: ſcire eſt liberum

quando igitur tuus filius mihi curæ non eſt, ne meus ſit tibi curæ. Mi *Minime juſtum eſt, quod ais: nam vetus adagium adverſatur; communia eſſe amicorum inter ſe omnia.* De. *Feſtivè quidem id dictum eſt: ſed cur nunc tandem hoc adagium uſurpas?* Mi. *Frater, rogo ut hæc pauca audias, ſi non tibi incommodum eſt. Primum ſi id te pungit, & dolore afficit, quod ſumptus filii tui faciunt; fac ut hæc animo reputes: tu quondam illos educabas, prout facultates tuæ ferebant, cum credebas rem tuam familiarem ſatis amplam fore eis ambobus, meque etiam uxorem accepturum: eandem rationem putare perge, eadem antiqua ratio tibi conſtet: rem familiarem attente ſerva, auge, parcè ea utere: ſtude ut eis quam ingentes poteris divitias relinquas. gloriam tu iſtam propriam poſſide: ſed bonis meis, quæ contra quam ſperabas tibi & ipſis obvenere, permitte ut utantur illi & fruantur.* De. *rationibus rei tuæ nihil detrabetur: quod de meis bonis tibi accreverit, id omne tanquam inopinatum lucrum te inveniſſe exiſtima. hæc ſi lubet ſerio ad*

vocare, Demæa, & te, & me, & illos ingentibus animi moleſtiis, & agritudinibus liberate. ſitte ſermonem de opibus, & divitiis: de prava vitæ eorum ratione dicamus. Mi. *Expecta: uod dicturus eras: ad iſtud reſpondere parabam. Certum eſt, Demea, multa in homini- ineſſe, ex quibus conjicere poſſumus, cum duo eandem rem faciunt, uni nociturum eam alteri; adeo ut quis dicere poſſit, huic licet ſine periculo damni id agere, illi non licet: es ipſa ſit quandoque diſſimilis, ſed quod ii qui eam faciant, diſſimiliter affecti ſunt tqui hæc ſigna quæ dico, illis inſita eſſe video; adeò ut certam ſpem habeam eos tales optamus eſſe: perſpicio eos ſapientes & prudentes eſſe, verecundos, & modeſtos eſſe mpore, amore mutuo conjunctiſſimos: unde facile intelligere licet liberale illis eſſe*

ANNOTATIONES.

ta in homine, Demea, ſigna inſunt.] obſcuri ſententia eſt; homini intelli- eſt, de vita, & moribus hominum m, æſtimare animum, & inge- m; adeo etiam, ut cum rem ean- videntur, dicat tamen peritus re- ator, hoc licet facere huic, qui ſcilicet liberali ingenio præditus eſt, nec facile corrumpi poteſt: illi non licet, nimirum qui per naturæ improbitatem indulgentia abutitur.

40 *Quæ ego in illis eſſe video:*] Ordo, & ſenſus hic eſt; multa in homine ſigna ſunt, ex quibus conjectura facile fit: quæ ego in illis eſſe video, ut confidam fore ita, ut volumus.

Ingenium,

Ingenium, atque animum. quovis ilios tu d
Reducas. at enim metuas, ne ab re ſint tam
Omiſſiores paulo. ô noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectius:
Solum unum hoc vitium adfert ſenectus homini
Attentiores ſumus ad rem omnes, quam ſat eſt
Quod illos ſat ætas, acuet. *De.* ne nimium
Bonæ tuæ iſtæ nos rationes, Mitio,
Et tuus iſte animus æquus ſubvortat. *Mi.*
Non fiet. mitte jam iſtæc: da te hodie mi
Exporge frontem. *De.* ſcilicet, ita tempu
Faciundum eſt: cæterum rus cras cum filio
Cum primo lucu ibo hinc. *Mi.* imo de
cenſeo:
Hodie modo hilarum te face. *De.* & iſtam
triam
Unà illuc mecum hinc abſtraham. *Mi.* p
veris.
Eo pacto prorſus illi alligaris filium:
Modò facito ut illam ſerves. *De.* ego iſtu
ro: atque
Ibi favillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo ſit faxo, & molendo: præter h
Meridie ipſo, faciam, ut ſtipulam colligat.
Tam excoctam reddam atque atram, quà
bo eſt. *Mi.* placet.
Nunc mihi videre ſapere. atque equidem
Tum etiam ſi nolit, cogas, cum illa unà cu
De. Derides? fortunatus, qui iſto animo
Ego ſentio. *Mi.* ah, pergiſne? *De.* jam
Mi. I ergo intro; & cui rei opus eſt, ei
hunc ſumamus diem.

ingenium, & nobilem animum: quamobrem, quandocumque libuerit, eos in rectam vitæ viam reducere poteris. verum metuis fortaſſe ne rei familiari augendæ minus ſtudeant. ô noſter Demea, ad omnia alia, ætate peritiores ſimus; verùm ſenectus hoc vitium inducit in homines; plus multò quam ſatis eſt de divitiis accumulandis laboramus: ad quod illos hæc ætas ſenilis ſatis inſtigabit. De. *Cavendum eſt ne ſpecioſæ iſtæ duæ rationes, & tuus iſte mitis & facilis animus nos perdant, & filios noſtros.* Mi. *Ne metue, hoc non adveniet. omitte iſta verba mali omnis: permitte ut ſis hodie in mea poteſtate: explica frontem.* De. *Nimirum tempus id requirit, faciendum eſt, quod vis: verum cum primum dies lucebit, cras hinc diſcedam.* Mi. *Imo de nocte quoque, ſi libet; dummodò hunc diem hilariter tranſigas.* De. *Et iſtam quoque fidicinam mecum hinc abducam.* Mi. *Præclaram rem feceris. ita illic filium addixeris atque affixeris: ſed vide ut illam ſtudioſè conſerves.* De. *Dabo operam ut iſtud fiat: efficiam ut illic, in villa, favillis, fumo, ac pulvere farinæ ſubtiliſſimo impleatur coquendo, ac molendo: præterea ardenti meridiei hora ipſa eam mittam in agrum, ut ſtipulas colligat. tam toſtam eam reddam, & nigram, q bo eſt.* Mi. *Id mihi jucundum eſt. Nunc te judico eſſe ſapientem. & profectò tum lium adigas etſi invitum ut concumbat eum ea.* De. *Hæc dicens me deludis? felix, q animo lætus es, & miſeriarum ſenſum abjeciſti. Ego verò miſerias ſentio.* Mi. *Ab! per triſtitia?* De. *Jam, jam triſtitiam mitto.* Mi. *Igitur ingredere domum, & nuptus ſa tum hunc inſumamus diem.*

AC

ACTUS V. SCENA IV.

DEMEA.

inquam ita quiſquam bene ſubducta ratione
ad vitam fuit,
res, ætas, uſus, ſemper aliquid apportet novi,
l moneat: ut illa, quæ te ſcire credas, ne-
ias;
æ tibi putaris prima, in experiundo ut re-
adies.
mî evenit nunc: nam ego vitam duram,
uam vixi uſque adhuc,
jam decurſo ſpatio mitto. id quamobrem?
ipſa repperi,
ate nihil eſſe homini melius, neque clemen-
a: id
erum, ex me, atque ex fratre cuivis facile
noſcere.
ille ſuam ſemper egit in otio, in conviviis:
ns, placidus, nulli lædere os, arridere om-
ous:
xit: ſibi ſumptum fecit: omnes benedi-
nt, amant.
lle agreſtis, ſævus, triſtis, parcus, trucu-
ntus, tenax,
uxorem: quam ibi miſeriam vidi? nati
lii,
cura: porro autem, illis dum ſtudeo ut
amplurimum
m, contrivi in quærendo vitam, atque æta-
m meam:
exactâ ætate hoc fructi pro labore ab iis
ro,
. ille alter ſine labore patria potitur com-
oda:
amant, me fugitant: illi credunt conſilia
mnia:
diligunt: apud illum ſunt ambo: ego de-
rtu' ſum.

Nullus unquam ſic vitæ rationem recte computavit, quin rerum occaſiones, ætatis dies, experientia ei aliquid novi afferat, & aliquid doceat: adeo ut intelligat ſe neſciviſſe ante, quæ ſe melius ſcire crediderat; & quin ea quæ potiora ſibi eſſe æſtimaverat, & ante alia eligenda, inter utendum rejiciat. Quod mihi nunc accidit: nam ego vitam auſteram, quam ad hunc diem uſque duxi, pene jam confecto vitæ curſu, nunc relinquere conſtitui. Si quis me roget, unde iſta mutatio naſcitur tam ſubita? inde eſt, quod nihil novi melius eſſe homini, quàm lenitatem & benignitatem. Id eſſe verum facile quilibet comperiet, qui inſtituta diverſa vitæ meæ, & vitæ fratris conſiderabit. Is ſemper vitam traduxit in otio, & conviviis, mitis, ſedatus, nulli præſenti adverſus, omnibus placens, & jucundum ſe præbens: ſibi commodus vixit, & ſuis delectationibus inſerviens impenſis pecuniarum non pepercit: omnes ei bene precantur, atque eum diligunt. Ego vero ille ruſticus, crudelis, tetricus, ad rem attentior, atrox, avarus, uxorem etiam duxi: quæ non inde miſeriæ ſequutæ ſunt? Liberos ex ea ſuſcepi, hæc eſt materia alia ſolicitudinum animi: dum autem illis laboro ingenti ſtudio divitias parando, miſere vitam atque ætatem conſumpſi quærens opes augere: a ætate, hunc fructum ab iis refero, nempe odium. frater otitur commodis, quæ patres ex liberis percipere poſſunt: Illum amore proſequuntur: me r: Illi omnia ſua ſecreta committunt: illum ſolum charum habent: domi cum eo degunt go vero ſolus vivo derelictus.

ANNOTATIO.

16 *Fructi.*] Antiquum: olim quippe in ſecunda declinatione uſurpabatur.

Illi longam vitam exopant; mihi mortem cito advenire cupiunt. ita poſtquam eos magno labore alui & educavi; hic eos ſibi proprios fecit facili negotio: Omne incommodum patior; hic omne gaudium percipit. eja age, tentemus verò nos viciſſim, annon etiam poſſimus blandis verbis, & comitate alios nobis conciliare, aut benignis factis, & liberalitate. Ego quoque velim amorem meorum atque caritatem poſſe adipiſci. Si id comparatur largiendo, atque aliis commodando, non in poſtremis ero, qui iſtud conſequuntur. Deficiet res familiaris: id mea minime intereſt, qui ætate provectior ſum.

Illum, ut vivat,, optant; meam autem mor
exſpectant ſcilicet.
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic
ſuos
Paulo ſumptu: miſeriam omnem ego capio
potitur gaudia.
Age, age, jam experiamur porro contra, &
ego poſſiem
Blande dicere, aut benigne facere, quando
provocat.
Ego quoque à meis me amari & magni
poſtulo.
Si id fit dando atque obſequendo, non po
reis feram.
Deerit: id mea minime refert, qui ſum
maxumus.

ACTUS V. SCENA V.

SYRUS. DEMEA.

Sy. *Heus, Demea, frater precatur ne abſcedas longius.* De. *Quis homo me appellat? ô noſter Syre, ſalve, quid agitur? quia rerum geritur?* Sy. *Bene.* De. *Optime eſt. Hæc jam tria verba præter ingenium ſermoni adjunxi nimirum; ô noſter, quid fit, quid agitur? ſervum liberalem te præſtas, & tibi libenter commodabo.* Sy. *Gratiam habeo.* De. *Enimvero, Syre, ingenue & vere loquor, & re ipſa id cognoſces brevi.*

Sy. HEus, Demea, rogat frater, ne abeas lo
De. Quis homo? ô Syre noſter,
quid fit? quid agitur?
Sy. Recte. *De.* optume eſt. jam nunc ha
primum addidi
Præter naturam; ô noſter; quid fit? qui
tur?
Servom haud inliberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. *Sy.* gratiam habeo. D
qui, Syre,
Hoc verum eſt, & ipſa re experiere propedi

ANNOTATIO.

3 *Jam nunc hæc tria.*] Hæc ſubmiſſè.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA. DEMEA.

HEra, ego huc ad hos proviſo, quam mox virginem
ſant: ſed eccum Demeam. ſalvos ſies.
h, qui vocare? *Ge.* Geta. *De.* Geta, ho-
inem maxumi
eſſe te hodie judicavi animo meo:
is mihi eſt profecto ſervus ſpectatus ſatis,
ominus curæ eſt, ita uti tibi ſenſi, Geta:
ob eam rem, ſi quid uſus venerit,
s bene faxim. meditor eſſe affabilis,
ne procedit. *Ge.* bonus es, cum hæc ex-
ſumas.
aulatim plebem primulum facio meam.
præbere, nec illud male mihi cedit. Ge. *Benignus es, qui iſta mei causâ cogites.* De.
cipio amorem infimorum mihi conciliare, ſenſim progrediendo.

Ge. Hera Soſtrata, conveniam Mitionem atque Æſchinum, ut ſciam quando virginem Pamphilam adduci velint: ſed ecce Demeam. ſalvus ſis. De. *Quod nomen tibi eſt?* Ge. *Geta.* De. *Geta, hodie te hominem plurimi faciendum apud me decrevi: nam is certe mihi ſervus expertæ & comprobatæ ſatis fidei videtur, qui domini curam ita gerit, ut te gerere comperi: ideoque, ſi occaſio ſe dederit, libenti animo te juvabo. ſtudeo in ſermone, & verbis jucundum, &*

ANNOTATIO.

8 *Meditor eſſe affabilis &c.*] Hæc quoque ſubmiſſè

ACTUS V. SCENA VII.

ÆSCHINUS. DEMEA. SYRUS. GETA.

OCcidunt me equidem, dum nimi' ſanctas nuptias
t facere. in apparando conſumunt diem.
uid agitur, Æſchine? *Æſ.* hem, pater mi,
hîc eras?
uus hercle vero & animo & natura pater,
plus quam oculos hoſce. ſed cur non
omum
m accerſis? *Æſ.* cupio: verum hoc mihi
oræ eſt;
na, & hymenæum qui cantent. *De.* eho,
u huic ſeni auſcultare? *Æſ.* quid? *De.*
miſſa hæc face,

Æſ. Enecant me certe tædio, dum nimis ſolennes & religioſas curant nuptias facere. In apparatu ceremoniarum totum tranſigunt diem. De. *Quid fit, Æſchine?* Æſ. *Ebem, pater mi, tune hic eras?* De. *Tuus mehercule pater ſum non minus animo, quam naturâ, qui te plus oculis biſce amo. verum cur non uxorem domum deducendam curas?* Æſ. *Cupio: ſed exſpecto tibicinam, quique hymenæum cantent.* De. *Viſne mihi credere?* Æſ. *Quid?* De. *Inſuper hæc habe,*

neglige hymenæum, turbam quæ deducat, ſponſam, faces nuptiales, tibicinas: atque hanc in horto maceriam jube quam celerrimè everti, atque per illam fac traducatur tua uxor: ex ejus domo, & noſtra fiat una domus: transfer etiam ejus matrem cum familia in ædes noſtras. Æſ. Gratum eſt, pater lepidiſſime. De. Euge, jam lepidus dicor. Fratris ædes omnibus patebunt: cœtum nuptialem domum introducet, ſumptus multos faciet: multaque alia ſuſtinebit: quid mea porro intereſt? ſi quidem ego, quem lepidum vocant, eorum amorem demereor. jube, Æſchine, Babylo illi numeret viginti minas pro prætio pſaltriæ. Syre, cur tardas ire ac facere quæ dixi? Sy. Quid ergo? De. Dirue maceriam in horto. Tu, Geta, abi & traduce per illam Soſtratam & Pamphilam. Ge. Dii res tuas proſperent, Demea, quem ex animo noſtræ familiæ video. De. Dignos his officiis vos cenſeo. Tu quid ais, fili? Æſ. Sic De. Multo commodius eſt, quam Pamphilam à partu recentem nunc traduci per viam, morbo languentem. Æſ. Nihil rectius fieri poſſe puto, mi pater. De. Sic mea conſuetu ecce Mitio procedit ex ædibus.

Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam jube dirui
Quantum poteſt: hac transfer: unam fac domu
Tranſduce & matrem & familiam omnem ad
Æſ. placet,
Pater lepidiſſime. *De.* euge, jam lepidus vo
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, ſumptum admittet: multa: quid m
Ego lepidus ineo gratiam. jube nunc jam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, ceſſas ire, ac facere? *Sy.* quid ergo?
dirue.
Tu, illas, abi, & traduce. *Ge.* Dî tibi, De
Bene faxint, cum te video noſtræ familiæ
Tam ex animo factum velle. *De.* dignos
tror.
Tu quid ais? *Æſ.* ſic opinor. *De.* multo
eſt,
Quam illam puerperam nunc duci huc per
Ægrotam. *Æſ.* nihil enim vidi melius, mi
De. Sic ſoleo. ſed eccum Mitio egreditur

ANNOTATIONES.

9 *Hymenæum, turbas, lampadas.*] Hymen & Hymenæus, Veneris & Bacchi filius, nuptiarum Præſes, ideo apud Græcos invocabatur, ut apud Romanos Thalaſſio.

Lampadas.] Faces quinque à pueris patrimis & matrimis (id eſt, qui patrem & matrem viventem habebant) ferebantur in ducenda ſponſa in domum mariti; & tibicina quos

17 *Dinumeret illi Babylo.*] Argent Erant argentarii, trapezitæ, ſeu menſ quos pecuniæ fœnori collocabantur, bus etiam ſumebantur. Horum ext publicum, & tal ernas in foro poſitas bant.

ACTUS V. SCENA VIII.

MITIO. HEGIO.

Mi. Jubetne frater dirui hanc maceriam? ubi is eſt? an jubes hoc, Demea? De. Ego vero jubeo non modo in hac re, ſed & in aliis omnibus bis gratificari quammaximè, nos hanc familiam cum noſtra unam facere, colere, adjuvare, adjungere. Æſ. Ita rogo, pater. Mi. Sic opinor eſſe faciendum. De. Quin potius aliter facere nos dedeceret.

Mi. JUbet frater? ubi is eſt? tun' jubes h
Demea?
D. Ego vero jubeo, & hac re, & aliis o
Quam maxume unam facere nos hanc
liam,
Colere, adjuvare, adjungere. *Æſ.* ita
pater.
Mi. Haud aliter cenſeo. *De.* imo hercle
bis decet.

um hujus uxoris eſt mater. *Mi.* quid poſtea? Proba & modeſta. *Mi.* ita aiunt. *De.* natu grandior.
Scio. *De.* parere jam diu hæc per annos non poteſt:
qui eam reſpiciat, quiſquam eſt: ſola eſt. *Mi.* quam hîc rem agit?
Hanc te æquom eſt ducere; & te operam, ut fiat, dare.
Me ducere autem? *De.* te. *Mi.* me? *De.* te, inquam. *Mi.* ineptis. *De.* ſi tu ſis homo, faciat. *Æſ.* mi pater. *Mi.* quid? tu autem huic, aſine, auſcultas? *De.* nihil agis: aliter non poteſt. *Mi.* deliras. *Æſ.* fine te exorem, mi pater.
Inſanis: aufer. *De.* age, da veniam filio. *Mi.* ſati' ſanus es?
novus maritus anno demum quinto & ſexageſimo
atque anum decrepitam ducam? idne eſtis autores mihi?
Fac: promiſi ego illis. *Mi.* promiſti autem? de te largitor, puer.
Age, quid, ſi quid te majus oret? *Mi.* quaſi hoc non ſit maxumum.
Da veniam. *Æſ.* ne gravere. *De.* fac, promitte. *Mi.* non omittis?
Non, niſi te exorem. *Mi.* vis hæc quidem eſt. *De.* age, age, prolixe, Mitio.
Etſi hoc pravom, ineptum, abſurdum, atque alienum à vita mea
tur; ſi vos tantopere iſtuc voltis, fiat. *Æſ.* bene facis:
o te amo. *De.* verum quid? quid ego dicam? hoc confit quod volo.
nunc quod reſtat? Hegio cognatus his eſt proxumus;
is nobis; pauper: bene nos aliquid facere illi decet.
Quid facere? *De.* agelli eſt hic ſub urbe paulum, quod locitas foras:

Primum Soſtrata eſt mater Pamphilæ, uxoris Æſchini. Mi. *Quid inde?* De. *Proba eſt, & modeſta.* Mi. *Sic omnes dicunt.* De. *Ætate provecta admodum.* Mi. *Novi.* De. *Jamdudum per ætatem parere non poteſt: nec quemquam habet, qui eam curæ habeat, & juvet: ſola eſt, deſerta ab omnibus.* Mi. *Quid rei hîc meditatur?* De. *Hanc te convenit uxorem ducere; & tui officii eſt, Æſchine, ſtudere omni induſtria ut id fiat.* Mi. *Me ducere uxorem?* De. *Te,* Mi. *me?* De. *Te, inquam, te.* Mi. *Deſipis.* De. *Si vir es, Æſchine, id ei perſuadeas facere.* Æſ. *Mi pater.* Mi. *Itane, aſine, huic morem geris?* De. *Fruſtra id recuſas, Mitio: id te neceſſe eſt facere.* Mi. *Mente captus es.* Æſ. *Permitte ut id à te impetrem, mi pater.* Mi. *Inſanus es animo: aufer te.* De. *Eja, hoc age, exaudi preces filii tui.* Mi. *Satiſne mentis compos es? Egone novus maritus fiam, annos demum quinque & ſexaginta natus, & vetulam extremæ ætatis in uxorem accipiam? idne mihi ſuadetis?* Æſ. *Sic facias rogo: nam id illis pollicitus ſum.* Mi. *Pollicitus es? de te promitte, ô puer, non de aliis.* De. *Quid igitur faceres, ſi quid majoris momenti à te poſtularet?* Mi. *Quaſi iſtud non ſit maximi momenti.* De. *Concede illi, quod petit.* Æſ. *Præbe mihi te facilem.* De. *Age, promitte illi.* Mi. *Non deſinis me obtundere, & verbis enecare?* Æſ. *Minime, niſi id mihi conceſſeris.* Mi. *Vis hæc quidem eſt.* De. *Age benigne, & large nobiſcum, Mitio.* Mi. *Quam-*

e mihi perverſum, ſtultum, ridiculum, & abhorrens à vitæ meæ inſtituto videtur; attaos tam enixe id vultis, fiat, concedo. Æſ. *Hoc omnium optime ſe habet. Ex animo te ntum ob meritum in me tuum.* De. *Verum quid ego amplius dicam? perficitur ſanè id io. Quid adhuc ſupereſt? Hegio Soſtratam & Pamphilam cognatione proxime attingit, nitate nobis junctus eſt, in egeſtate & inopia poſitus: nos benigne adeſſe ei, & aliquantum e ejus paupertatem convenit.* Mi. *Quid illi benefacere oportet?* De. *Habes paululum burbani, quod neſcio cui alieno locas:*

huic demus fruendum. Mi. *Paululumne agelli id vocas?* De. *Etsi majusculum sit, tamen tradi debet: Pamphilæ patris loco est; vir honestus & probus; amicus noster; dignus est cui detur. Postremò non ego sum auctor præclaræ istius sententiæ, quam pridem recte, sapienterque pridem pronunciasti; vitium commune omnium est, quod ad rem in senectute attentiores sumus: hanc culpam evitare nos oportet: hoc vere prolatum est, & reipsa hoc nobis præstandum est.* Mi. *Quid hoc est? dabitur, quando Demea sic poscit.* Æs. *O mi pater!* De. *Nunc mihi germanus es pariter corpore, & animo.* Mi. *Id gaudeo.* De. *Suis propriis telis hunc confodio.*

Huic demus, qui fruatur. *Mi.* paulum id aute
De. si multum fiet,
Faciundum est: pro patre huic est; bonus est;
ster est; recte datur.
Postremo non meum illud verbum, facio, q
tu, Mitio,
Bene & sapienter dixti dudum; *vitium*
mune omnium est,
Quod nimium ad rem in senecta attenti su
hanc maculam nos decet
Effugere: dictum est vere, & re ipsa fieri o
tet, Mitio.
Mi. Quid istic? dabitur quandoquidem hic
Æs. mi pater!
De. Nunc tu mihi germanus es pariter corpo
animo. *Mi.* gaudeo.
De. Suo sibi gladio hunc jugulo.

ANNOTATIO.

35 *Suo sibi gladio.*] Id est, suo proprio gladio. Sic Plautus in Prologo Captivorum; p
serviat suo sibi patri. Iterum; *Inscientes sua sibi fallacia,* & rursum; *Ita nunc ignora*
servit patri.

ACTUS V. SCENA IX.

SYRUS. DEMEA. MITIO. ÆSCHINU

Sy. *Feci quod imperavisti mihi, Demea. Maceria diruta est.* De. *Bonæ frugis homo es. ego per ædem Pollucis sentio, atque arbitror Syrum libertate donari debere.* Mi. *Istum libertate donari? quamnam ob causam?* De. *Ob multas* Sy. *O noster Demea, Ædepol vir probus es. Ego vobis istos filios inde usque à teneris arnis ambos educavi diligenter: docui, monitis & præceptis omnibus quantum potui, instruxi.* De. *Res manifesta est; nimirum quidem tibi curæ fuit cibos obsonia lauta, & delicata emere, & condire: meretricem ad illos fideliter deducere, convivium de medio die apparare:*

Sy. FActum est, quod justi, Demea.
De. Frugi homo es. ego ædepol
mea quidem sententia
Judico Syrum fieri æquom liberum. *Mi.*
liberum?
Quodnam ob factum? *De.* multa. *Sy.* ô
Demea, ædepol vir bonu' es.
Ego istos vobis usque à pueris curavi amb
dulò:
Docui, monui, bene præcepi semper quæ
omnia.
De. Res apparet; & quidem porro, obsonare
fide
Scortum adducere, apparare de die convivi

ANNOTATIO.

8 *Apparare de die convivium.*] De die epulari, aut potare semper apud antiquos Græcos & Romanos datum vitio fuit, ut intemperantiæ & luxus argumentum; ita Curtius Alexandrum Macedonem notat: quòd de vivia iniret; & Livius Pœnos, quo epularentur. Et ab Hippocratis ribus rarus olim fuit prandiorum usu

mediocris hominis hæc ſunt officia. *Sy.* ô
epidum caput!
Poſtremo hodie in pſaltria iſta emenda huic
djutor fuit;
uravit: prodeſſe æquom eſt: alii meliores
runt:
ue hic volt fieri. *Mi.* vin' tu hoc fieri? *Æſ.*
upio. *Mi.* ſi quidem
is, Syre eho, accede huc ad me: liber eſto.
y. bene facis:
bu' gratiam habeo; & ſeorſum tibi præterea,
Demea.
audeo. *Æſ.* & ego. *Sy.* credo. utinam hoc
erpetuum fiat gaudium, ut
am uxorem meam unà mecum videam li-
eram. *De.* optumam
rem quidem. *Sy.* & quidem nepoti tuo,
ujus filio,
primam mammam dedit hæc. *De.* her-
le verò ſeriò,
idem primam dedit, haud dubium quin
mitti æquom ſiet.
Ob eam rem? *De.* ob eam: poſtremò à me
rgentum, quanti eſt, ſumito.
tibi, Demea, omnes ſemper omnia optata
lferant.
yre, proceſſiſti hodie pulcre. *De.* ſiquidem
orro, Mitio,
um officium facies, atque huic aliquid pau-
m præ manu
s, unde utatur. reddet tibi cito. *Mi.* iſtoc
ilius.
rugi homo eſt. *Sy.* reddam hercle: da mo-
. *Æſ.* age pater. *Mi.* pòſt conſulam.
ciet. *Sy.* ô vir optime! *Æſ.* ô pater mi ſe-
viſſime!
uid iſtuc? quæ res tam repente mores mu-
vit tuos?
prolubium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas?
e. dicam tibi;

Non cujuſvis hominis, aut vilis ſervi hæ ſunt operæ. Sy. O feſtivum virum, atque urbanum! De. *Deniq; Æſchinum in emenda hac fidicina adjuvit, atque hortatus eſt: huic benefacere juſtum eſt: alii ſervi ab hoc exemplo probiores fient. Denique Æſchinus cupit hoc fieri.* Mi. *Æſchine, viſne tu hoc fieri?* Æſ. *Cupio.* Mi. *Siquidem tu conſentis, ebo Syre, accede propius ad me: Liber eſto.* Sy. *Bene facis, ut bonum herum decet: Omnibus gratiam habeo; ac præterea ſingularem tibi, Demea.* De. *Id gaudeo.* Æſ. *Et ego.* Sy. *Credo, quæ eſt veſtra benignitas. Utinam iſtud gaudium Dii perpetuent abſque ulla ægritudine, ut poſſim videre Phrygiam meam uxorem ſimul mecum liberam.* De. *Optimam certe fœminam.* Sy. *Et quidem tuo nepoti, Æſchini filio, ſcilicet hodie primùm mammam admovit, & lac præbuit.* De. *Per Herculem verumne & ſeriò id ais? Siquidem primum nepotulum noſtrum lactavit, certum eſt illam eſſe manumittendam, uti æquum eſt.* Mi. *Ob eam rem ſolum?* De. *Ob eam: denique argentum pro ejus pretio, quanti æſtimaveris eam, à me accipito.* Sy. *Dii tibi omnes, Demea, omnia, quæ optas, concedant.* Mi. *Syre, præclare hodie profeciſti.* De. *Sic eſt, Mitio, dummodo officium tuum, facies, & ut herum liberalem decet aliquam pecuniolam ei præbeas utendam: brevi eam tibi rependet.* Mi. *Iſto flocco vilius erit quod reddet.* Æſ. *Probus homo eſt, & qui promiſſa ſervat.* Sy. *Per Herculem, da modò mutuò.* Mi. *Poſt deliberabo.* De. *Syre, ne dubita, Mitio fabetis.* Sy. *O vir optime, Demea!* Æſ. *O mi pater lepidiſſime!* Mi. *Quid iſtud eſt? Hæc tam ſubita morum tuorum immutatio? unde tibi tam promptus animus ad largiendum? Tam profuſa in largiendo voluntas?* De. *Dicam tibi;*

ANNOTATIO.

d prolubium?] Turnebus legit *prolu-*
od per tranſlationem dicitur profuſio
alitas, cum quis more aquæ opes
Virgilius III. Æncidos de Harpyis:

——— *Fœdiſſima ventris*
Proluvies, ——— id eſt, ſordis effuſio, ſive alvi immunditia.

Ut id oſtenderem, quod te iſti facilem & feſtiv
putent,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo
bono;
Sed ex aſſentando, indulgendo, & largiendo,
tio.
Nunc adeo ſi ob eam rem vobis mea vita in
eſt, Æſchine,
Quia non juſta injuſta prorſus omnia omnino
ſequor,
Miſſa facio: effundite, emite, facite quod v
lubet.
Sed ſi id voltis potius, quæ vos propter adoleſ
tiam
Minu' videtis, magis impenſe cupitis, conſi
parum,
Hæc reprehendere, & corrigere me, obſecu
in loco;
Ecce me, qui id faciam vobis. *Æſ.* tibi p
permittimus;
Plus ſcis, quid facto opus eſt: ſed de fratre
fiet? *De.* ſino;
Habeat; finem in iſtac faciat. *Æſ.* iſtuc
Ω plaudite.

Hoc feci, ut manifeſtum facerem quod iſti filii noſtri te clementem & mitem æſtimant, id non effici ex vera, & laudabili facilitate naturæ tuæ, imo, nec etiam ex vera æquitate; ſed ex eo, quod eis nimis ſubblandiris, indulges, & large ſumptus præbes, Mitio. ſi igitur, Æſchine, ratio vitæ meæ vobis inviſa & moleſta eſt, quia in omnibus, ſive ea juſta ſint, vel injuſta, vobis non obſecundo, pro derelictis omnia habeo, & veſtro arbitratu vivere ſino. abſumite, emite, facite, ut vobis videtur. ſed ſi id potius vultis, ut quæ per adoleſcentiam minus vobis intelligere licet, & per inconſiderantiam quidam magis enixe affectatis, minus verò perpenditis, ea incuſem, & emendem, utque etiam obtemperem pro temporis occaſione veſtris voluntatibus: ecce me reperiſtis, qui id vobis præſtem. Æſ. Pater mi, tuæ poteſtati nos committimus; tu ſcis melius quid nobis facto opus ſit: ſed de fratre Cteſiphone quid fiet? De. Permitto ut iſtâ potiatur eâ ſit contentus; & in ea voluptates & libidinem ſuam conſumat, nec poſthac aliam Recte judicaſti, & conſtituiſti. Ω Plaudite.

TERENTII

CARTHAGINIENSIS AFRI

HORMIO.

ludis Romanis. L. Poſthumio Albino, L. Cornelio Merula, ilibus Curulibus. Egerunt L. Ambivius Turpio, L. Attilius æneſtinus. Modos fecit Flaccus Claudii, tibiis imparibus. Tota ca Apollodoru. Epidicazomenos. Facta quarto, Cn. Fannio bone M. Valerio Meſſala Coſſ. Anno ab Urbe Condita DXCIII *e Chriſtum natum* CLIX.

NOTATIONES in EPIGRAPHEN.

ORMIO.] Hæc commœdia vocatur hormio à Phormione paraſito, qui rimas in ea partes tenet.

ludis Romanis.] Ludi Romani ſub Reſtituti ſunt, magnique appellati, auctonio Pediano in actionem 1. in Verod magnis impenſis (ut erant temati ſunt: tunc enim primùm ludis imnt ducenta millia nummûm (hæc valet quindecies millia Francatum liingentes pecuniæ tunc temporis. ctione 2. in Verrem ait; ſibi deſignato Ædili ludos antiquiſſimos eſſe faciendos, qui primi Romani appellati ſunt Jovi, Junoni, & Minervæ. Diverſi ſunt hi ludi à Megaleſiis, qui Cybele magnæ matri Deorum dicati fuerunt. Porro quidam hic legendum cenſent, *Ludis Magalenſibus*.

Egerunt L. Ambivius.] Hi erant magiſtri hiſtrionum.

Tibiis imparibus.] Unâ ſcilicet dextrâ; alterâ ſiniſtrâ: quæ tibiæ impares vocatæ fuerunt Phrygiæ, quibus tunc canebatur, cum gravitas jocis miſcebatur.

PHORMIONIS PERSONÆ.

ORMIO, paraſitus. A φορμὸς, quod eſt, corbis, ſtorea, textum quid ex ſparto & junco, aut nexus vitilium. Vitile eſt omne lentum, ut flecti poſſit.

IPHO, ſenex, quaſi δῆμου φῶς, id eſt, populi claritas.

EMES, ſenex. A χρέμπτεσθαι, quod eſt enixè expuere.

IPHO, adoleſcens. ἀπὸ τοῦ ἀντιφαίνεσθαι· contra appareo.

DRIA, adoleſcens. A φαιδρὸς, hilaris.

GETA,

GETA, ſervus. Gentile nomen a Getis.
DAVUS, Gentile nomen ſervi.
DORIO, leno, à Doribus. Gentile nomen.
SOPHRONA, nutrix. A σώφρων, caſta, proba.
NAUSISTRATA, matrona, magnificum nomen à copiis navalibus quarum gloriâ aliquando Athenienſis populus floruit.
CRATINUS, advocatus. A κράτος, robur.
HEGIO, advocatus. Ab ἡγεῖσθαι, quod eſt ducere.
CRITO, advocatus. A κριτὴς judex.
DORCIUM, ancilla. A δορκὰς, Dama.
PHANIUM, A φαίνομαι, appareo.

ARGUMENTUM.

CHREMES Athenienſis cùm uxorem duxiſſet divitem Nauſtratam, ex qua ſuſceperat filium Phædriam, in Lemno puellæ cujuſdam mulieris amore corruptus eam quoque ducit uxorem, ex ea ſuſcipit filiam Phanium; quæ cum jam eſſet quindecim annorum, Chremes convenit cum fratre ſuo Demiphone, ut ejus filio Antiphoni nuberet. Poſtea Demipho in Ciliciam proficiſcitur; Chremes Lemnum, ut Athenas Phanium cum matre adduceret. Sed haec conſcenſa navi cum filia, & ipſius nutrice eò venerat, fruſtra quærente Chremete ſub nomine Stilphonis (ſic enim Chremes Lemni ſe vocari juſſerat, ne rumor alterius ſui conjugii emanaret) non ita multo mater Phanii ex animi ægritudine moritur. Antipho autem forte Phanium aſpexiſſet funus matris cum nutrice procurans, ſubitò ejus amore exarſit, eamque arte & conſilio aſtuto Phormionis paraſiti uxorem ducit. Confectis nuptiis, redeunt ſenes tam admodum uterque, quærenteſque omni ratione has dirimere nuptias. Accidit eodem tempore, ut Phædria citharistriam amaret, ac pro redimenda triginta minas lenoni illius domino promitteret: ad hanc pecuniam conficiendam Geta ſervus ſenes convenit, hiſque nuptias Phormionem, ſi ſibi dotis nomine triginta minæ darentur, ſe facturum eſſe Phanium, quam Antipho duxerat, uxorem accipere: Demipho ut filium ſuum à Phanio disjungeret, hanc pecuniam numerat Phormioni, is eam Phædriæ dat, Phædria lenoni. His geſtis Chremes agnoſcit filiam ſuam Phanium, conjunctam eſſe cum Antipho ſui filio; quare mutato conſilio, triginta minas à Phormione rixam conatur exigere; ſed proditur per eundem uxori ſuæ Nauſtratæ: nec antè veniam libidinis ſuæ obtinet à matrefamilias quàm & triginta minarum, & amoris citharistriæ veniam dederit filio.

C. SU

ULPITII APOLLNARIS PERIOCHA.

emetis frater aberat peregre Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
es clam habebat Lemni uxorem & filiam,
is aliam conjugem, & amantem unice
m fidicinam : mater è Lemno advenit
s: moritur : virgo ſola (aberat Chremes)
procurat : ibi eam viſam Antipho
maret, operâ paraſiti uxorem accipit.
Chremes reverſi fremere : dein minas
ta dant paraſito, ut illam conjugem
t ipſe: argento hoc emitur fidicina.
n retinet Antipho à patruo agnitam.

INTERPRETATIO.

Aberat Demipho, frater Chremetis, profectus in Ciliciam, cui filius erat Athenis Antipho. Chremes ſecretò duxerat Lemni alteram uxorem, ex quâ ſuſceperat filiam nomine Phanium, cùm prius Athenis uxorem duxiſſet Nauſiſtratam, haberetque ex eâ filium Phædriam, citbariſtriæ cujuſdam amore ardentem. Mater Phanii, ſecunda uxor Chremetis, è Lemno Athenas tranſmigravit, ibique non ita mul-

tâ deceſſit : virgo ſola cum nutrice funus apparet, abſente Chremete : Ibi cum Antipho iſſet, ſtatim ejus amore captus eſt, & aſtuto Phormionis Paraſiti conſilio uſus eam uxorem Antipbonis pater Demipho, & Chremes reverſi, queſtus edere cœperunt ; deinde triginta ut paraſito, ut Phanium uxorem acciperet disjunctam ab Antiphone : Hac pecunia redicina Phædriæ. Antipho remanet in conjugio cum Phanio, quæ à patruo Demiphone

PROLOGUS.

ſtquam poëta vetus poëtam non poteſt
Retrahere à ſtudio, & tranſdere hominem
in otium ;
ictis deterrere, ne ſcribat, parat :
dictitat, quas antehac fecit fabulas,
eſſe oratione, & ſcriptura levi,
nuſquam inſanum ſcripſit adoleſcentulum
n videre fugere, & ſectari canes,
plorare, orare ut ſubveniat ſibi.
ſi intelligeret, olim cum ſtetit nova,

Poſtquam Lucius Lavinius ſenex poëta poëtam noſtrum Terentium non valet abjungere à ſtudio poëtices comicæ, & tranſducere illum in otioſam ceſſationem, conviciis eum terrefacere aggreditur, ut eum avertat à ſcribendis comœdiis, inanibus verbis in vulgus jactans quas antehac Terentius fecit comœdias infimo ſermone ſcriptas eſſe, & dicendi genere ni-

di : quia nuſquam induxit & exhibuit adoleſcentulum, qui inſaniens viſus ſibi fuerit, vidam fugientem, & canes ipſam proſequentes, eamque illachrymari, precari ipſum, ut ſibi Quod ſi animadverteret ſuam comœdiam dum nova eſſet, non fuiſſe exploſam,

ANNOTATIONES.

i eſſe oratione.] Imperitiæ accuſat Tevinium, cum ſimplex ſermo & puuſque humilis conveniat comœdiæ.

am plorare.] Lacrymæ hominis ſunt tamen ex quadam ſimilitudine trirocodilo, & cervo.

cum ſtetit nova.] Sic Horatius in Epi-Auguſtum :

Geſtit enim nummum in loculos dimittere, poſt hoc
Securus cadat, an recto ſtet fabula talo.

Stare igitur comœdia dicitur, quæ ad finem uſque placet populo, nec ejicitur, & exploditur.

magis propter actorum, quàm propter ſuam ipſius induſtriam ; minus multò confidenter alios offenderet, quam nunc offendit, & magis probarentur commœdiæ, quas ſcripſiſſet. Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut cenſeat ; ſi vetus poëta prior novum minime provocaſſet, novus nullam materiam ſcribendo prologo reperiſſet, ac niſi adverſarium haberet, quem conviciis infectaretur : ille hoc reſponſum referat, communem omnibus palmam propoſitam eſſe iis, qui poëticen profitentur. Ille Lavinius Terentium ab artis ſuæ exercitio abſtrahere ingenti ſtudio curavit, ut eum ad extremam inopiam & famen adigeret : Hic Terentius ſatis habuit, ſi illi reſponderet, non eum aggrederetur. Si ille humanis verbis certaſſet, cum honore fuiſſet appellatus. Nunc quod attulit, ſibi relatum eſſe ægre ne ferat. Jam de illo queri deſinam ; licet, quantum ad ipſum pertinet, maledicere non deſiſtat. Nunc quæ habeo vobis dicenda, animadvertite : novam commœdiam vobis exhibeo, nominatam à Græcis Epidicazomenon ; à Latinis Phormionem ; Quoniam primæ partes erunt Phormionis paraſiti ; cujus opera præcipue res agetur. Si ſtudio & benevolentia veſtra pleni quemini, date recitationi fabulæ operam, cum Silentio æqui & faventes audite ; ne ſ mala nobis contingat, qualis contigit prius cùm per turbas & rixas cœtus noſter biſ deturbatus eſt, quem actorum virtus conſtans & perſeverantia nobis reddidit, veſtraqu tas, æquitaſque animi, ſubſidio quæ nobis fuit.

Actoris opera magis ſtetiſſe, quam ſua ;
Minu' multo audacter, quam lædit, lædere
Et magi' placerent, quas feciſſet fabulas.
Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogi
Vetu' ſi poëta non laceſſiſſet prior,
Nullum invenire prologum potuiſſet novus,
Quem diceret, niſi haberet, cui malediceret
Is ſibi reſponſum hoc habeat ; in medio om
Palmam eſſe poſitam, qui artem tractant
cam.
Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit rejicere
Hic reſpondere voluit, non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene :
Quod ab illo allatum eſt, ſibi id eſſe re
putet.
De illo jam finem faciam dicendi mihi,
Peccandi cum ipſe de ſe finem non facit.
Nunc quid velim, animum attendite : a
novam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant ;
Quia primas parteis qui aget, is erit Phormi
Paraſitus, per quem res geretur maxume.
Voluntas voſtra ſi ad poëtam acceſſerit,
Date operam, adeſte æquo animo per ſilen
Ne ſimili utamur fortuna, atque uſi ſumus,
Cum per tumultum noſter grex motus loco
Quem actoris virtus nobis reſtituit locum,
Bonitaſque voſtra adjutans, atque æqu
tas.

ANNOTATIONES.

18 *Artem tractant muſicam.*] Id eſt, poëticam, quia hæc ars propter metricam rationem muſicæ affinis eſt : vel potius quod Muſæ Poëticæ præſint.

26 *Epidicazomenon.*] Hic ἐπιδικαζόμενος eſt Antipho, quicum in judicio contendit Phormio, ut Phanium ei addicatur uxor.

33 *Cum per tumultum.*] Id eſt, rixas populi de ſedibus in ſpectacul dere ſoliti.

34 *Quem actoris virtus*] Nimirum cluſus toties à tumultuante populo am abjecerit ; ſed perſeveraverit agere & n

ACTUS I. SCENA I.

DAVUS.

Micus ſummus meus, & popularis Geta
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
ridem apud me reliquum pauxillulum
norum: id ut conficerem: confeci: affero.
herilem filium ejus duxiſſe audio
m: ei credo munus hoc conraditur.
inique comparatum eſt, ii qui minus ha-
ent,
per aliquid addant divitioribus?
ille unciatim vix de demenſo ſuo,
defraudans genium, comparſit miſer,
univerſum abripiet; haud exiſtumans
o labore partum. porro autem Geta
ur alio munere, ubi hera pepererit.
alio autem, ubi erit puero natalis dies:
itiabunt: omne hoc mater auferet:
cauſſa erit mittundi. ſed videon' Getam?

Amicus mihi intimus, & ex eadem gente, Geta heri me adiit: erat ei apud me reliquum aliquantulum pecuniæ, cujus ei debitor eram, de aliqua rationum ſupputatiuncula: id ut ei compararem, petivit: comparavi: affero. Nam ejus heri filium Antiphonem hodie uxorem duxiſſe audio: ei, ut credo, hæc pecunia in munus colligitur. Quàm injuſte fieri ſolitum eſt, quibus tenuior res eſt familiaris, eos ſemper oportere adaugere aliquibus donis divitias locupletiorum? Quod ille (Geta) de ſua frumenti menſura per ſingulas uncias parcendo, & naturæ neceſſaria alimenta detrahendo, vix ſepoſuit, va nupta univerſum intercipiet; parvi pendens quantis ærumnis ſit acquiſitum: deinde d vulnus Getæ pecunia accipiet, cum aliud munus heræ compărandum erit, ubi partum fuerit: inſuper aliud, ubi puero natalis per ſingulos annos revertetur: ubi eum unt, & initium facient cibo & potu eum alendi: omnia hæc munera mater lucrabitur: uſa erit cur mittantur hæc dona ad matrem. Sed videoné Getam?

ANNOTATIONES.

pridem apud me reliquum.] Aliquod pecuniæ ei debeo.

de demenſo ſuo.] Demenſum erat mententi, quam ſervis admetiebantur dototius menſis victum.

13 *Ferietur alio munere.*] Velut malo, ac damno mactabitur, aliud damnum accipiet.

14 *Natalis dies.*] Munera amici ſolebant mittere ad eum, cujus erat natalis dies qui uxorem ducebat, cui etiam erant nati liberi.

ACTUS I. SCENA II.

GETA. DAVUS

Siquis me quæret rufus. *Da.* præſto eſt,
deſine. *Ge.* oh!
o obviam conabar tibi, Dave. *Da.* accipe,
em:
n eſt; conveniet numerus, quantum debui.

Ge. Si quis homo rufo capillo hûc me quæſitum veniat. Da. *Ecce eum de quo loqueris.* Ge. *Oh! At ego jam paratus eram tibi obviam ire, Dave.* Da. *Accipe pecuniam, quam , hem: exquiſiti & probati ſunt nummi; ſumma paris numeri invenietur ei, quam redebus debui.*

Ge. Amo

Ge. *Pergratum mihi facis, & laudo quod in reddendo ceſſator non fueris.* Da. *Præcipue ſi morum perverſitas nunc ſpectatur; nam eò devenimus, ut ſi quis creditum ſolvit, ei gratiæ loco acceptum ferendum ſit. ſed quid eſt quod triſtis videris?* Ge. *Egone? ignoras in quo timore & diſcrimine verſor.* Da. *Quid iſtud eſt?* Ge. *Noſces, dummodo id celare valeas.* Da. *Apage, imperite: dubitaſne ei verba credere, cujus fidem in credenda ei pecunia probaveris? Quin etiam hac in re quæ utilitas te fallendo mihi obveniret?* Ge. *Ergo attentè audi.* Da. *Hoc officium tibi præſtabo.* Ge. *Notuſne eſt tibi frater Chremetis ſenis noſtri Demipho?* Da. *Cur non?* Ge. *Filiuſque ejus Phædria?* Da. *Æque ac tute notus es mihi.* Ge. *Forte illis ambobus eodem tempore cauſa fuit itineris faciendi: illi Chremeti in Lemnum, noſtro Demiphoni in Ciliciam, ad quendam hoſpitem antiquum, qui eum invitaverat, prope aureos montes promittens.* Da. *Eine, cui tantæ divitiæ abundabant, & ſuperabundabant?* Ge. *Tace: ſic homo à natura factus eſt.* Da. *Ob! male factum: quàm Regem me eſſe decuit!* Ge. *Hîc tum ſenes proficiſcentes me filiis ſuis rectorem & magiſtrum præfecerunt.* Da. *O Geta, officium grave gerendum ſuſcepiſti.* Ge. *Hoc ita mihi eveniſſe expertus ſum: & à Genio irato me derelictum fuiſſe in memoria habeo. Cœpi horum voluntati primò obſiſtere: quid plura dicam? dum ſeni noſtro Demiphoni fidelem me præſtiti, cædendas lorariis relinquo.* Da. *Hæc animo facile occurrerunt: nam quæ ſtoliditas eſt, ſtimulum calces jactare?* Ge. *Cœpi omnia facere eorum arbitrio, morem quem vellent gerere. Sciſti tempori inſervire.* Ge. *Noſter Cteſipho ab initio nihil niſi rectè agebat: hic Phædriam quandam puellam fidicinam nactus eſt: hanc præter modum amore proſequi cœpit. Ea ſpectata erat turpiſſimi lenonis:*

Ge. Amo te, & non neglexiſſe, habeo gratiam
Da. Præſertim ut nunc ſunt mores; adeo
redit.
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? Ge. egone? neſcis quo
metu, &
Quanto in periclo ſim. Da. quid iſtuc eſt?
ſcies,
Modò ut tacere poſſis. Da. abi ſis, inſciens
Cujus tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere ei verba credere? ubi quid mihi lucri
Te fallere? Ge. ergo auſculta. Da. hanc op
tibi dico.
Ge. Senis noſtri, Dave, fratrem majorem Chre
Noſtin'? Da. quidni? Ge. quid? ejus gn
Phædriam?
Da. Tanquam te. Ge. evenit, ſenibus am
ſimul,
Iter illi in Lemnum ut eſſet, noſtro in Ci
Ad hoſpitem antiquum: is ſenem per epiſt
Pellexit, modò non monteis auri pollicens.
Da. Cui tanta erat res, & ſupererat? Ge. de
Sic eſt ingenium. Da. oh! regem me eſſe op
Ge. Abeuntes ambo hic tum ſenes me filiis
Relinquunt quaſi magiſtrum. Da. ô Geta
vinciam
Cepiſti duram. Ge. mihi uſus venit, hoc
Memini relinqui me Deo irato meo.
Cœpi advorſari primò: quid verbis opus eſt
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
Da. Venere in mentem iſtæc mihi: nam
ſcitia eſt,
Advorsùm ſtimulum calces. Ge. cœpi his
Facere, obſequi quæ vellent. Da. ſciſti u
Ge. Noſter mali nîl quidquam primo: hîc P
Continuo quandam nactus eſt puellulam
Citharistriam: hanc amare cœpit perdite.
Ea ſerviebat lenoni impuriſſimo:

ANNOTATIONES.

16 *In Lemnum.*] Lemnos inſula eſt maris Ægei, Vulcano ſacra, & Lemnia terra nobilis. Hodie *Stalimene* vocatur.

In Ciliciam.] Cilicia Aſiæ minoris regio, hodie vocatur *Turcomania, Caramania* ortu jungitur. In ea urbs Tarſus, natalitius clara.

quod daretur quidquam, id curarant patres.
at aliud nihil, nisi oculos pascere,
in ludum ducere, & reducere.
ioſi operam dabamus Phædriæ.
hæc discebat ludo, ex adverso ei loco
ina erat quædam: hic solebamus fere
que eam opperiri, dum inde iret domum.
dum sedemus illic, intervenit
cens quidam lacrumans: nos mirarier:
us, quid sit. nunquam æque, inquit, ac
modò
tas mihi *onus* visum est & *miserum*, & *grave*.
quandam vidi virginem hîc viciniæ
m, suam matrem lamentari mortuam:
erat ex advorsum: neque illi benevolens,
notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
am aderat, qui adjutaret funus: miseritum est:
ipsa facie egregia. quid verbis opus est?
ôrat omnes nos: ibi continuò Antipho,
e eamus visere? alius, censeo;
duc nos sodes. imus, venimus,
us. virgo pulchra: & quo magis diceres,
erat adjumenti ad pulchritudinem.
s passus, nudus pes, ipsa horrida:
næ, vestitus turpis: ut, ni vis boni
ineſſet forma, hæc formam extinguerent.
i illam amabat fidicinam, tantummodo,
ta, inquit: noster vero *Da.* jam scio:
cœpit. *Ge.* scin' quam? quò evadat, vide.
e ad anum rectà pergit: obsecrat,
ejus faciat copiam. illa enim se negat;
eum æquom ait facere: illam civem esse Atticam,
bonis prognatam: si uxorem velit,
licere facere: sin aliter, negat.
quid ageret, nescire: & illam ducere
t, & metuebat absentem patrem.

neque patres adolescentum providerant ut sumptus hic subministrarentur. Nihil aliud Ctesipboni supererat, quam visu puellæ oculos suos oblectare, semper eam sequi, in scholam ducere, & domum inde reducere. Nos per otium Phædriæ obsequebamur. E regione loci in quo discebat puella, sita erat officina tonsoris; hic solebamus eam exspectare quousque inde rediret domum. Interea dum illic otiosi moramur, repente supervenit adolescens quidam flens: Nos mirati, quærimus quæ causa ei fletus esset. Nunquam ait, mihi ita perspectum fuit, ac modò, quam arumnosum & molestum esset pondus paupertas. Modò quandam vidi infelicem puellam prope in hac vicinia, deflentem matrem suam vita functam: Ea posita erat contrà mortuam: neque quisquam amicus, neque vicinus, nequs propinquus eam adjuvabat in curando funere, præter unam vetulam: Misereri subiit: Virgo ipsa formâ erat eximiâ. Quid plura dicam? omnium animos commoverat adolescens: tunc statim Antipho; libetne vobis, inquit, ut hanc virginem inviſamus? alius quidam inquit, ita mihi videtur: eamus: dux esto nobis, amabo. Imus, advivimus, spectavimus ipsam. Puella erat formosa; & quò magis crederes, nihil ei additum erat, quod formam insigniorem redderet. Crines negligenter & temere dispersi, Pedes calceamentis nudati, ipsa inculta, flens, vestis fœda & deformis; Adeò ut nisi pulchritudo ejus excellens esset, hæc pulchritudinem

nt. Phædria qui captus erat amore illius citharistriæ, solummodo dixit, non quidem & inconcinna est: Noster vero Antipho Da. *Intelligo: continuò ejus amore exarsit. quantum? quousque cupiditas ejus pervenit, inspice. Ipsa die posridianâ vetulam ricem convenit: orat ut ejus potiundæ facultatem daret. Illa recusat hoc facere; eumque ait qui hoc petat: illam esse civem Atticam, honestam, honestis parentibus genitam: si velit ducere, legitime id ei permitti facere: sin minus, illa recusat ei obsequi. Noster id sibi faciendum esset nesciebat. Cupide volebat eam in uxorem accipere, sed patris tur absentis.*

Da. Non

Da. *An non pater reverſus ei parceret hanc culpam?* Ge. *Quid? illene pater puellam dotis expertem, & obſcuris natalibus pateretur eum ducere? Nunquam ille hoc faceret.* Da. *Quid tandem factum eſt?* Ge. *Quid factum fuerit, quæris? eſt paraſitus quidam, nomine Phormio, homo audax & temerarius, qui (Dii illum occidant) hoc conſilium, quod exponam dedit: nimirum, lege cautum eſt Athenis, ut virgines parentibus orbatæ nubant proximis agnatis, atque illi eas uxores ducant: ego te virgini proximum eſſe aſſeverabo, & in jus vocabo, patris me amicum eſſe fingens: nos judicio ſiſtemus: qui fuerit illius pater, quæ mater, quo modo ei cognatione junctus ſis recitabo. Hoc erit commodum & ex uſu meo, quod cùm nihil horum refutabis, certe te in judicio vincam. Deinceps pater tuus ex itinere revertetur: mihi lites intendet; ſed quid mea intereſt? illa virgo (noſtra manebit.* Da. *Confidentiam riſu dignam!* Ge. *Antipho hoc conſilium probavit, exequutus eſt, ad judices venimus, cauſa cecidimus: ille hanc in uxorem accepit.* Da. *Quæ mihi commemoras?* Ge. *Hæc, quæ auribus tuis percipis.* Da. *O mi Geta! quid te fiet?* Ge. *Neſcio per Herculem quis me caſus manet: ſed unum hoc probe ſcio; quod fortuna offeret, accipiemus æquo & patiente animo.* Da. *Gratum mihi eſt. Hem, fortis hoc viri eſt officium facere.* Ge. *Spes mihi in nullo alio, quàm in me ipſo ſita eſt.* Da. *Laudo animum.* Ge. *Ad deprecatorem perfugiam ſcilicet, qui pro me talibus verbis herum propitium mihi faciat: dimitte, rogo, hunc impunem nunc; ſi vero poſthac quicquam deliq deprecor. modò id denique non adjiciat; poſtquàm hinc profectus fuero, ſi libet, etiam ficito.* Da. *Quid vero agit ille pædagogus virginis, Phædria?* Ge. *Sic exigue.* Da. *fortaſſe illi eſt quod det.* Ge. *Imo nihil, niſi nuda ſpes ei reſtat.* Da. *Paterne ejus ſus eſt, an non?* Ge. *Nondum.* Da. *Quid? ſenem veſtrum Demiphonem ad quod tem tis?* Ge. *Incertus ſum de hujus reditu:*

Da. Non, ſi rediiſſet, ei pater veniam daret?
Ge. Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. *Da.* quid ſi
nique?
Ge. Quid fiat? eſt paraſitus quidam Phormi
Homo confidens: qui, illum Dî omnes per
Da. quid is fecit? *Ge.* hoc conſilium, qu
cam, dedit:
Lex eſt, ut orbæ, qui ſint genere proxumi,
Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex j
Ego te cognatum dicam, & tibi ſcribam di
Paternum amicum me aſſimulabo virginis:
Ad judices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, quî cognata tibi ſit; omnia h
Confingam. quod erit mihi bonum atque
modum,
Cùm tu horum nihil refelles, vincam ſcili
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem noſtra erit. *Da.* jocularem aud
Ge. Perſuaſum eſt homini: factum eſt: v
eſt: vincimur:
Duxit. *Da.* quid narras? *Ge.* hoc, quod
Da. ô Geta!
Quid te futurum eſt? *Ge.* neſcio hercle:
hoc ſcio;
Quod ſors feret, feremus æquo animo.
placet:
Hem, iſtuc viri eſt officium. *Ge.* in me
ſpes mihi eſt.
De. Laudo. *Ge.* ad precatorem adeam
qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæſo hunc; cæter
Poſthac ſi quidquam, nihil precor. tantu
Non addat; ubi ego hinc abiero, vel occi
Da. Quid pædagogus ille, qui citharîſtriam
Quid rei gerit? *Ge.* ſic, tenuiter. *Da.* no
tum habet
Quod det fortaſſe. *Ge.* imo nihil, ni
meram.
Da. Pater ejus rediit, an non? *Ge.* nondu
quid? ſenem
Quoad exſpectatis voſtrum? *Ge.* non certu

istolam ab eo allatam esse audivi modo, & titores esse delatam: hanc petam. 100
unquid, Geta, aliud me vis? *Ge.* ut bene fit tibi.
heus: nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

sed modò accepi ab eo allatam esse epistolam, & inde latam fuisse ad publicanos qui vectigalia in portu exigant: Hanc petitum eo. Da. *Nunquid in alia re tibi opus est mea opera?* Ge. *Ut bene sit tibi precor. Heus, puer! nemone huc domo procedit? cape hoc argentum, & trade Dorcio.*

ACTUS I. SCENA III.

ANTIPHO. PHÆDRIA.

Deon' rem rediisse, ut, qui mihi consultum esse optume velit,
, patrem ut extimescam, ubi in mentem ejus adventi venit?
i fuissem incogitans, ita eum exspectarem, ut par fuit.
id istuc est? *An.* rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius
od utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset, 5
cupidum eo impulisset, quod mihi principium est mali.
titus essem; fuisset tum mihi illos ægre aliquot dies:
quotidiana cura hæc angeret animum, *Ph.* audio.
m exspecto, quàm mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem.
, quia defit quod amant, ægre est: tibi, uia supersit, dolet. 10
undas, Antiphò.
quidem hercle certe vita hæc expetenda, ptandaque est.
Dî bene ament; ut mihi liceat tam diu, uod amo, frui,
acisci mortem cupio. tu conjicito cætera;
ex hac inopiâ nunc capiam, & quid tu istac copiâ: 15
am, quod sine sumptu, ingenuam, libelem nactus es:
es, ita ut voluisti, uxorem, sine mala ma; palam

An. *Eone miseriæ deveni, ut vehementer formidem patrem, qui omnia bona mihi cupit, ubi de ejus adventu cogito? Quod nisi fuissem imprudens & inconsiderans, ita eum cupidè expectarem, ut æquum & conveniens fuit.* Ph. *Quid istud est?* An. *Quærisne? qui scis ipse una mecum temerarium facinus quod admisi; quod utinam Phormio mihi suadere nunquam cogitasset, neve meam cupiditatem ad has nuptias incitavisset, quæ res mihi caput & fons infelicitatis. Amatæ virginis compos factus non fuissem; ægre & impatienter ea me privari illos aliquot dies tulissem; esto: at solita hæc solicitudo animum non premeret,* Ph. *Audio.* An. *Dum anxius metuo, ne quàm citò quis irruat, qui me abstrahat ab hujus virginis possessione.* Ph. *Alii tristantur, quia id quod amant eos deficit: tu vero, eo quod superat, doles. Amoris felicitate affluis, Antipho. Nam per Herculem tuæ vitæ conditio proculdubio desideranda est. Ita mihi dii sint propitii, ut mihi tamdiu ejus quod amo, copia fiat, quandiu sit tibi, morte paratus sum pacisci. cæteraconjice; scilicet, quid ego molestiæ capiam ex amoris inopia, cum tu jucun-*

ris: ut ne his adjungam, quod sine ullis pecuniarum impensis ingenuam & liberalem tus es: quod possides uxorem qualem optavisti, integræ existimationis;

denique beatum te prædico, ſi unum hoc adſit, animus, qui hæc moderate capiat. Quod ſi cum lenone avariſſimo rem tranſigendam habeas, ut ego, tum tu revera te beatum eſſe intelligas. Ita plerique omnes à natura facti ſumus, noſtra fere contemnimus. An. *At te contra felicem eſſe duco, Phædria, cui adhuc integris rebus licet conſiderare, & deliberare quid eligas; tibi aſſerves, diligas, relinquas: ego in eum ſtatum conjectus ſum, ut neque mihi poteſtas ſit relinquendæ nec retinendæ virginis, quam poſſideo. Sed quid hoc eſt? num conſpicio Getam currentem huc properare? is ipſe eſt. me miſerum! metuo ne mihi nunc triſtem nuncium afferat.*

Beatus, nî unum deſit, animus qui mo
iſtæc ferat.
Quod ſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum
eſt, tum ſentias.
Ita plerique ingenio ſumus omnes, *noſtri*
pœnitet.
An. At tu mihi contra nunc videre fortu
Phædria,
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi,
velis;
Retinere, amare, mittere: ego in eum
infelix locum,
Ut neque mihi ejus ſit amittendi, nec re
copia.
Sed hoc quid eſt? videon' ego advenire huc
rentem Getam?
Is ipſus eſt. hei, timeo miſer, quam nunc
hic rem nuntiet.

ACTUS I. SCENA IV.

GETA. ANTIPHO. PHÆDRIA.

Ge. *Periiſti, Geta, niſi ſubitum aliquod conſilium inveneris: ita nunc tibi non providenti, nec expectanti tanta inſtant pericula: quæ qua ratione declinem ignoro, neque quomodo inde me expediam: neque enim diutius noſtra temeritas jam poteſt occultari.* An. *Quidnam eſt, quod tam perturbatus currit?* Ge. *Tum, ſolum mihi momentum temporis reſtat ad deliberandum de hac re. Ecce herum.* An. *Quodnam hoc malum eſt?* Ge. *Quam rem cum reſciverit, filium Antiphonem duxiſſe uxorem, quodnam remedium ſedandæ ejus iracundiæ reperiam? alloquarne eum? inflammabo: ſileam? ſtimulem: excuſem? operam perdam, & verba. Eheu me miſerum! præterquam quod mihi metuo, tum etiam angor ſolicitudine propter Antiphonem: ejus miſereor: pro eo me remoratur, & retardat: nam niſi res ad eum pertineret,*

Ge. NUllus es, Geta, niſi jam aliquod t
filium celere repperis:
Ita ſubitò nunc imparatum tanta te in
mala:
Quæ neque uti devitem ſcio, neque quom
inde extraham:
Nam non poteſt celari noſtra diutius jam
An. Quidnam ille commotus venit? *G*
temporis punctum mihi
Ad hanc rem eſt. herus adeſt. *An.* qu
eſt mali?
Ge. Quod cum audierit, quod ejus remed
veniam iracundiæ?
Loquarne? incendam: taceam? inſtigem
gem me? laterem lavem.
Eheu me miſerum! tum mihi paveo, tu
pho me excruciat animi:
Ejus me miſeret: ei nunc timeo: is nunc
tinet. nam abſque eo

recte ego mihi vidiſſem; & ſenis eſſem ultus iracundiam: (protinùs in pedes.
id convaſaſſem, atque hinc me conjicerem
Quam hic fugam aut furtum parat?
ed ubi Antiphonem reperiam? aut quâ quæ-
rere inſiſtam viâ?
Te nominat. *An.* neſcio quod magnum hoc
nuntio exſpecto malum.
Ah, ſanus ne es?
Domum ire pergam: ibi plurimum eſt, *Ph.*
revocemus hominem. *An.* ſta illicò. *Ge.* hem!
ro imperio, quiſquis es. *An.* Geta. *Ge.* ipſe
ſt, quem volui obviam.
Cedo, quid portas, obſecro? atque id, ſi po-
es, verbo expedi.
ciam. *An.* eloquere. *Ge.* modò apud por-
um. *An.* meumne? *Ge.* intellexti. *An.*
ccidi. *Ph.* hem!
Quid agam? *Ph.* quid ais? *Ge.* huju' patrem
idiſſe me, patruum tuum.
am quod ego huic nunc ſubito exitio reme-
um inveniam miſer?
ſi eo meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs
ut diſtrahar;
eſt mihi vita expetenda. *Ge.* ergo iſthæc
m ita ſint, Antipho,
magis te advigilare æquom eſt. *Fortes*
rtuna adjuvat.
on ſum apud me. *Ge.* atqui opus eſt nunc
m maxume ut ſis, Antipho:
ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur
eruiſſe culpam. *Ph.* hoc verum eſt. *An.*
n poſſum immutarier. (foret?
uid ſi aliquid gravius tibi nunc faciendum
m hoc non poſſum, illud minu' poſſem.
e. hoc nihil eſt, Phædria: ilicet.
nterimus operam fruſtra? quin abeo. *Ph.*
quidem ego. *An.* obſecro,
aſſimulo? ſatin' eſt? *Ge.* garris. *An.* vol-
n contemplamini: hem,
eſt? *Ge.* non. *An.* quid ſi ſic? *Ge.* pro-
modum. *An.* quid ſi ſic? *Ge.* ſat eſt.

mihi utiliter conſuluiſſem, & de ſenis iracundia ultionem ſumpſiſſem: aliquid clam ſubripuiſſem, & cum ſarcinulis collegiſſem, atque hinc confeſtim fugam arripuiſſem. An. *Quam hic fugam, aut furtum meditatur?* Ge. *Sed ubi Antiphonem inveniam? aut quam viam ad eum quærendum inibo?* Ph. *Te nominat.* An *Neſcio quod magnum ex hoc nuncio mihi imminet malum.* Ph. *Sanuſne es animo?* Ge. *Ad ædes noſtras ire pergam: ibi morari ſolet.* Ph. *Revocemus eum.* An. *Hîc ſiſte gradum.* Ge. *Satis imperioſe loqueris, quiſquis es.* An. *Geta.* Ge. *Ipſe, quem quærebam, occurrit.* An. *Dicito, quid affers, quæſo; atque, ſi potes, uno id verbo expone.* Ge. *Faciam.* An. *Enarra.* Ge. *Modò apud portum* An. *Meumne patrem vidiſti?* Ge. *Intellexiſti recte.* An. *Interii.* Ge. *Hem!* An. *Quid faciam?* Ph. *Quid dicis, Geta?* Ge. *Hujus patrem, tuum patruum Demiphonem conſpexiſſe apud portum.* An. *Nam quam medelam huic inopinatæ perniciei nanciſcar infelix ego? Quod ſi eò miſeriarum meæ fortunæ rediguntur, Phanium, abs te, ut avellar, vitam ac plius ducendam eſſe non puto.* Ge. *Ergo iſta cum ita contigerint, tanto magis adlaborare te decet. Fortibus fortuna auxiliatur.* An. *Non ſum apud me.* Ge. *Atqui oportet nunc præcipue, ut apud te ſis, Antipho: nam ſi pater tuus te metuentem animadverterit, opinabitur te facinus & delictam commiſiſſe.* Ph. *Hoc verum eſt.* An. *Neque naturam transmutare.* Ge. *Quid fa-*

jor alia calamitas tibi incideret, & patienda foret? An. *Cum hoc non poſſum facere, difficilius multò minus facere poſſum.* Ge. *Hic Antipho, ô Phædria, puſilli eſt animi: omnia inutilis: extemplò diſcedamus: quid hîc fruſtra operam conſumimus? eo.* Ph. *Et ego quoque.* An. *Manete, vos oro. An ſic apte ſimulo me confidentem eſſe?* Ge. *Spectate faciem meam: hem, ſatisne ſic eſt?* Ge. *Minime.* An. *Quid ſi ſic* Ge. *Prope recte.* An. *Quid ſi ſic?* Ge. *ſatis nunc eſt.*

ANNOTATIO.

ſi aſſimulo?] Hic Antipho actione conatur ſimulare ſe non eſſe timidum, ſed præ-

Hunc geſtum obſerva, & vehementiam patris in ſermone pari vehementia imitare, & ſimilia verba ſimilibus ſubjice, ne te ira incitatus atrocibus & aſperis ſuis dictis perturbet. An. *Intelligo.* Ge. *Reſponde te vi compulſum à lege, judicibus, & præter voluntatem uxorem duxiſſe: an intelligis? Verum, quis hic ſenex eſt, quem conſpicio in extrema plateæ parte?* An. *Pater ipſe eſt. Non poſſum hîc præſens manere.* Ge. *Ah! quid agis? quò abis, Antipho? mane, mane, inquam.* An. *Egomet me novi, & culpam meam: vobis commendo Phanium, & vitam meam.* Ph. *Geta, quid nunc nobis fiet?* Ge. *Tu jam verbis acerbis objurgaberis: ego pendens virgis verberabor, niſi me valde fallit opinio. Sed quæ modo hic nos Antiphoni præcepimus, ea noſmet ipſos exequi oportet.* Ph. *Mitte hoc verbum, oportet: potius mone quod mihi faciendum eſſe cenſes; nam ſponte & libenter ea faciam.* Ge. *An tenes memoria ſermonem quem olim habuiſtis, cum hanc rem aggreſſi ſumus? nempe defenſionem illam, quam invenimus ad culpam excuſandum, ſpecilem, juſtam, ad vincendum idoneam, & ſpecioſam.* Ph. *Memoria teneo.* Ge. *Hem, ea utendum nobis eſt, aut ſi fieri poteſt alia ſolertiore, & aſtutiore.* Ph. *Diligenter id ſ dum.* Ge. *Nunc tu prior patruum Demiphonem aggredere: ego in inſidiis hîc ſubſidio ſ laturus, ſi vires deficient.* Ph. *Eja, age.*

Hem iſtuc ſerva, & verbum verbo, par pari reſpondeas,
Ne ſuis te iratus ſævidictis protelet. *An.* ſcio.
Ge. Vi coactum te eſſe invitum, lege, judic tenes?
Sed quis hic eſt ſenex, quem video in ultima p tea? *An.* ipſus eſt.
Non poſſum adeſſe. *Ge.* ah, quid agis? quò a Antipho? mane,
Mane, inquam. *An.*. egomet me novi, & pe tum meum:
Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
Ph. Geta, quid nunc fiet? *Ge.* tu jam lites aud
Ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
Sed quod modò hîc nos Antiphonem monui
Id noſmet ipſos facere oportet, Phædria.
Ph. Aufer mihi, oportet: quin tu, quid faci impera.
Ge. Meminiſtin' olim ut fuerit voſtra oratio
In re incipienda ad defendendam noxiam?
Juſtam illam cauſſam, facilem, vincibilem, tumam.
Ph. Memini. *Ge.* hem, nunc ipſâ eâ eſt opus, ſi quid poteſt,
Meliore, & callidiore. *Ph.* fiet ſedulò.
Ge. Nunc prior adito tu: ego in inſidiis hîc
Succenturiatus, ſi quid deficies. *Ph.* age.

ACTUS I. SCENA V.

DEMIPHO. GETA. PHÆDRIA.

De. *Itane Antipho tandem nuptias contraxit, me non jubente? nec poteſtatem patriam reveritus eſt; ſed taceo hanc poteſtatem; nec ſaltem indignationem meam ſubire dubitavit? pudore non affici? ô inceptum & factum temerarium! ô Geta præceptor, & auctor!* Ge. *Pene mei oblitus eſt, ſed tandem meminit.* De. *Quid mihi dicent? aut quam excuſationem prætexere poterunt, ſi ſe purgare conati fuerint? dubito quid acturi ſint.*

De. ITane tandem uxorem duxit Antipho in ſu meo?
Nec meum imperium; ac mitto imperium; ſimultatem meam
Revereri ſaltem? non pudere? facinus aud ô Geta
Monitor! *Ge.* vix tandem. *De.* quid mihi cent? aut quam cauſam reperient?

iror. *Ge.* atqui repperi jam: aliud cura. *De.*
an hoc dicent mihi?
us feci: lex coëgit. audio: fateor. *Ge.* placet.
Verum ſcientem, tacitum cauſſam tradere
adverſariis,
nne id facere lex coëgit? *Ph.* illud durum.
Ge. ego expediam: fine.
incertum eſt, quid agam; quia præter ſpem,
atque incredibile hoc mihi obtigit.
um irritatus, animum ut nequeam ad cogi-
tandum inſtituere.
nobrem *omnes, cum ſecundæ res ſunt maxu-*
me, tum maxume
tari ſecum oportet, quo pacto advorſam ærum-
nam ferant;
a, damna, exilia: peregre rediens ſemper
ogitet,
ili peccatum, aut uxoris mortem, aut mor-
um filiæ:
munia eſſe hæc; fieri poſſe: ut ne quid ani-
no ſit novum:
uid præter ſpem eveniat, omne id deputare
ſſe in lucro.
Phædria, incredibile eſt, quanto herum an-
eo ſapientia.
ata mihi ſunt omnia mea incommoda: he-
us ſi redierit,
dum uſque in piſtrino: vapulandum: ha-
endæ compedes:
ruri faciendum: horum nil quidquam ac-
idet animo novom.
uid præter ſpem eveniet, omne id deputa-
o eſſe in lucro.
uid hominem ceſſas adire, & blandè in
rincipio alloqui?
Mei fratris video filium ire mihi obviam.
Mi patrue, ſalve. *De.* ſalve: ſed ubi eſt
ntipho?
lvom advenire. *De.* credo: hoc reſponde
ihi.
let: hîc eſt. Sed ſatin' omnia ex ſententia?
ellem quidem! *Ph.* quid iſtuc? *De.* rogi-
s, Phædria?
me abſente hîc confeciſtis nuptias.

Ge. *Atqui jam inveni: ne ſis de his ſolicitus.* De. *Anne hoc mihi reſponſuri ſunt? non ultro, ſed nolens feci: lex ad id me adegit. intelligo; & aſſentior.* Ge. *Gratum eſt mihi, quod dicis.* De. *Verum volentem, nec contradicentem, cauſæ victoriam concedere adverſariis; idne quoque lex facere coëgit?* Ph. *Illud difficile, & moleſtum.* Ge. *Ego explicabo, & planum reddam: quieſce.* De. *Dubium eſt mihi, quid facere debeam; quia contra expectationem, & opinionem meam hoc mihi accidit. Ita ira turbatus ſum, ut nequeam mentem ad deliberandum appellare. Quapropter cum proſpera fortuna nobiſcum verſatur maxime, tum maxime unumquemque noſtrûm conſiderare oportet, quomodo adverſitates, & miſerias ingruentes toleret; pericula, damna, exilia: Cum ex peregrinatione redit, ſemper in mente habeat, aut filii facinus aliquod indignum, aut uxorem mortuam eſſe, aut filiam in morbum incidiſſe: hæc communia eſſe omnibus: poſſe accidere: ut ne quid horum tanquam novum ac inſolitum eum occupet: quidquid præter expectationem eveniet, id apponat lucro.* Ge. *O Phædria, credi non poteſt, quantò herum antecedo prudentia. Omnia mea mala animo prævisa ſunt: cum herus reverſus domum fuerit, verſandæ aſſidue molæ in piſtrino: virgæ aut fuſtes ad vapulandum ſubeundi: compeditus crura conſtringenda: ruris operi enixe incumbendum: Nihil quidquam horum animo improviſum continget mihi. Quidquid præter expectationem eveniet, id apponam lucro. Verum, Phædria, quid cunctaris ad Demiphonem & blandis verbis in primo congreſſu eum compellare?* De. *Video Phædriam fratris mei filium mihi occurrentem.* Ph. *Mi patrue, ſalve.* D. *Salvus ſis, Phædria: ſed ubi ſo?* Ph. *Salvum te advenire gaudio.* De. *Credo: hoc reſponde mihi quod quæro.* Ph. *t: hîc eſt. Sed ſatiſne omnia, ut vis, tibi evenerunt?* De. *Vellem certe!* Ph. *Quid it?* De. *Quæriſne, Phædria? egregias verò hîc nuptias me abſente celebraviſtis.*

Ph. *Ebò, an ea de causa nunc iratus es illi?* Ge. *O solertem artificem!* De. *Egone illi non sim iratus? ipsum vehementer cupio sibi coram me, ut cognoscat me ipsi ex illo antea clemente & miti patre, mutatum esse nunc suo merito in asperimum.* Ph. *Verumtamen nihil fecit, quod ad iram te provocare debeat.* De. *Ecce quam similes omnes unanimiter consentiunt: si unum cognoveris, omnes noveris.* Ph. *Non ita res se habet.* De. *Hic noxius est, ille ad defendendam noxam paratus adest: operas invicem sibi commodato dant.* Ge. *Expresse horum facta insciens descripsit senex.* De. *Nam si hæc non ita se haberent, non starés à partibus Antiphonis, Phædria.* Ph. *Si verum est, patrue, Antiphonem in se peccasse, ex quo rei familiari damnum aut famæ nominis detrimentum attulerit; non deprecor, quin pœnam, qua dignus sit, ferat: sed si forte aliquis calumniator versutiâ & fraude innixus suâ, insidiatus est ætati infirmæ nostræ adolescentiæ, & secundum se judicium obtinuit; utrum culpa nobis tribuenda est, an judicibus, qui sæpe odio & invidia impulsi, jus suum detrahunt locupleti, aut misericordia moti plus æquo attribuunt inopi?* Ge. *Nisi statum causæ scirem, vera esse quæ narravit mihi persuaderet.* De. *Quotusquisque judex est, qui scire jus suum possit, ubi tu ipse ne uno quidem verbo te defendas, ita ut Antipho fecit?* Ph. *Officium adolescentis ingenui fecit: postquam in judicio stetit, quæ premeditatus fuerat ad defensionem, recitare non potuit: ita eum tum meticulosum verecundia sensu & motu privavit.* Ge. *Laude dignus orator es dric: sed nimis tardo quamprimum senem Demiphonem salutare. Here salvus sis; invi ad nos rediisse lætor.* De. *Ho! egregie custos, & rector adolescentum; familiæ verò fel lum, cujus fidei proficiscens commendavi filium meum.* Ge. *Jamdiu accusationes tuas in m audio injustas immerito, atque in me maxime omnium immeritissimum:*

Ph. Eho, an id succenses nunc illi? *Ge.* artifi probum!
De. Egone illi non succenseam? ipsum gestio
Dari mî in conspectum: nunc sua culpa ut
Lenem patrem illum factum me esse accerrim
Ph. Atqui nil fecit, patrue, quod succenseas.
De. Ecce autem similia omnia: omnes congru
Unum cognoris, omnes noris. *Ph.* haud ita est
De. Hic in noxa est, ille ad defendendam cau
adest.
Cum ille est, hic præsto est: tradunt operas
tuas.
Ge. Probe eorum facta imprudens depinxit se
De. Nam ni hæc ita essent, cum illo haud
Phædria.
Ph. Si est, patrue, culpam ut Antipho in se
miserit,
Ex qua re minus rei foret aut famæ tempera
Non causſam dico, quin, quod meritus sit, s
Sed si quis forte malitia fretus sua,
Insidias nostræ fecit adolescentiæ,
Ac vicit; nostran' culpa ea est, an judicum,
Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi?
Ge. Ni nossem causſam, crederem vera hunc
qui.
De. An quisquam judex est, qui possit nosc
Tua justa, ubi tute verbum non respondeas,
Ita ut ille fecit? *Ph.* functus adolescentuli of
Officium liberalis: postquam ad judices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum ibi obstupefecit pudor.
Ge. Laudo hunc: sed cesso adire quampri
senem?
Here, salve; salvom te adveniſſe gaudeo.
oh!
Bone custos, salve; columen verò familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
Ge. Jamdudum te omnes nos accusare audio,
Immeritò, & me omnium horum immer
mo:

quid me in hac re facere voluiſti tibi ?
m hominem cauſſam orare leges non ſinunt :
e teſtimonii dictio eſt. *De.* mitto omnia :
ddo
imprudens timuit adoleſcens ; fino :
rvus : verum ſi cognata eſt maxume,
uit neceſſe habere ; ſed, id quod lex jubet,
n daretis ; quæreret alium virum.
ratione inopem potius ducebat domum ?
Non ratio, verùm argentum deerat. *De.*
ſumeret
nde. *Ge.* alicunde ? nihil eſt dicto facilius.
oſtremo, ſi nullo alio pacto, fœnore.
Hui ! dixti pulcre, ſi quidem quiſquam cre-
eret,
ivo. *De.* non, non ſic futurum eſt, non
oteſt. (diem ?
illam cum illo ut patiar nuptam unum
ave meritum eſt. hominem commonſtra-
er
ſtum volo, aut, ubi habitet, demonſtrarier.
empe Phormionem ? *De.* iſtum patronum
ulieris.
m faxo hîc aderit. *De.* Antipho ubi nunc
ſt ? *Ph.* foris.
bi, Phædria, eum require, atque adduce
uc. *Ph.* eo
via quidem illuc. *Ge.* nempe ad Pamphi-
m. *De.* at ego
penateis hinc ſalutatum domum
or : inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
s advocabo, ad hanc rem qui adſient ;
imparatus ſim, ſi adveniat Phormio.

nam quid me in hac cauſa præſtare voluiſti tibi ? ſervo homini cauſas agere leges non permittunt, neque teſtimonium perhibere. De. *Prætereo cætera : inſuper imprudentia ætatis in ſermone hæſit timens adoleſcentulus Antipho ; eſto : tu ſervus teſtis produci in judicium non potuiſti : verum ſi proxima eſt cognata, non tamen neceſſe fuit eam in uxorem accipere ; ſed id quod lege conſtitutum eſt, poteratis dotem ei dare ; ut ſibi alium virum adjungeret. Propter quam rationem potius egenam omnium rerum ducebat domum ?* Ge. *Non ratio deficiebat, ſed argentum.* De. *Poterat ab aliquo mutuò ſumere.* Ge. *Ab aliquo ? nihil eſt dictu facilius.* De. *Tandem, ſi nullo alio modo ſumi potuit, ſaltem ſub fœnore acciperet.* Ge. *Hui ! ſcite locutus es, ſi quidem ullus, te vivo, filio pecuniam mutuam dare vellet.* De. *Non, non ſic res ſe habebit, iſtud eſſe non poteſt. Egone illam cum illo unum diem nuptam manere ſinam ? nulla merces adeo ſuavis mihi eſſe poteſt, ut id patiar. hominem præſentem iſtum volo mihi oſtendi, quicum nobis res eſt, aut indicari ejus domum.* Ge. *Nempe Phormionem ?* De. *Iſtum patronum mulieris.* Ge. *Jam illum accerſam.* De. *Ubi nunc eſt Antipho ?* Ph.

De. Abi, Phædria, eum quære, atque huc adduce. Ph. *Equidem illuc rectà proficiſcor.*
pe ad Pamphilam. De. *At ego de via domum divertam, ut Deos penates ob fauſtum re-*
utem : inde ad forum me conferam, atque aliquot amicos advocatos mihi adjungam,
præſtò ſint in hac cauſa ; ne imparatus ſim ad diſputandum, ſi Phormio adveniat.

ACTUS II. SCENA I.

PHORMIO. GETA.

Ph. *Verumne eſt quod ais, Antiphonem præ metu non auſum venire in conſpectum patris hinc evaſiſſe?* Ge. *Verum eſt.* Ph. *Phanium deſertam ſolam remanſiſſe?* Ge. *Sic eſt.* Ph. *Et Demiphonem ira commotum?* Ge. *Admodum.* Ph. *Ad te unum, Phormio, tota hæc res ſpectat: tute hanc intritam apparaſti; tibi ergo ea merito jam comedenda eſt.* Ge. *Oro te, Phormio, hanc rem expedi.* Ph. *Si quæret, unde Phanium ſit cognata Antiphoni?* Ge. *Omnis rei gerendæ ſpes in te ſita eſt.* Ph. *Ecce reſponſum paratum habeo. Quid ſi ſe dicat redditurum puellam?* Ge. *Tu nos ad has nuptias impuliſti.* Ph. *Sic arbitror perſuadendum ſeni, ut cognatam eſſe credat.* Ge. *Subſidium afferas.* Ph. *Siſte modò ſenem ad diſceptandum: jam præcepi animo, & commentus ſum omnia argumenta.* Ge. *Quid efficies?* Ph. *Quid vis efficiam, niſi ut Phanium maneat cum Antiphone, nec expellatur; ut Antiphonem culpâ abſolvam; atque in me omnem iram ſenis conferam?* Ge. *O Phormio, quam vir fortis, atque amicus es! verum ſæpe metuo ne tanta audacia nobis exitium afferat, ita ut in vincula conjiciamur.* Ph. *Ah, non fiet: experimentum jam feci; veſtigia quidem fiſtam nota ſunt. Quot jam me putas homines cecidiſſe uſque ad mortem, hoſpites? Certum magis experientiâ edoctus ſum, & ſæpius id feci. Dic mihi, quæſo, an unquam audiviſti rerum nomine me in jus vocatum eſſe?*

Ph. ITane patris ais conſpectum veritum abiiſſe? *Ge.* admodum.

Ph. Phanium relictam ſolam? *Ge.* ſic. *Ph.* iratum ſenem?

Ge. Oppidò. *Ph.* ad te ſumma ſolum, Pro rerum redit:

Tute hoc intriſti: tibi omne eſt exedendum: gere.

Ge. Obſecro te. *Ph.* ſi rogitabit. *Ge.* in te eſt. *Ph.* eccere,

Quid ſi reddet? *Ge.* tu impuliſti. *Ph.* ſic op *Ge.* ſubveni.

Ph. Cedo ſenem: jam inſtructa ſunt mihi in de conſilia omnia.

Ge. Quid ages? *Ph.* quid vis? niſi uti m Phanium; atque ex crimine hoc

Antiphonem eripiam; atque in me omnem derivem ſenis?

Ge. O vir fortis, atque amicus! verum hoc Phormio,

Vereor, ne iſtæc fortitudo in nervum erump nique. *Ph.* ah,

Non ita eſt: factum eſt periculum; jam p viſa eſt via.

Quot me cenſes homines jam deverberaſſe ad necem?

Hoſpites, tum cives? quod magi' novi, ſæpius.

Cedo dum, en unquam injuriarum audiſti ſcriptam dicam?

ANNOTATIO.

4 *Tute hoc intriſti.*] Proverbium eſt aptum Phormioni paraſito. *Intrita* Donato eſt moretum, genus libi ex farina, lacte, viño, caſeo, atque herbis confectum, ab interendo, quod hæc in mortario terantur. Dictum p liter, hoc ſenſu: per te hoc factum e quid ergo hinc evenerit, in te redund

Ge.

i istuc? *Ph.* quia *non rete accipitri tendi-*
r, neque milvio,
ale faciunt nobis: illis qui nil faciunt ten-
itur:
nim in illis fructus est; in illis opera ludi-
r.
liunde est periclum, unde aliquid abradi
oteſt:
iunt nihil esse. dices, ducent damnatum
mum.
unt hominem edacem: & sapiunt, mea
idem sententia,
leficio si beneficium summum nolunt red-
re.
n pote sati' pro merito ab illo tibi referri
atia.
o enim nemo sati' pro merito gratiam regi
fert.
symbolum venire, unctum atque lautum à
lneis,
n ab animo; cum ille & cura, & sumptu
sumitur,
ibi fit, quod placeat; ille ringitur, tu ri-
s;
bas, prior decumbas: cœna dubia apponi-
id istuc verbi est? *Ph.* ubi tu dubites,
id sumas potissimùm.
uum rationem ineas quam sint suavia, &
am cara sint;
præbet, non tu hunc habeas plane præsen-
n Deum?
ex adest; vide quid agas: prima coitio est
rrima:
sustinueris, postilla jam, ut lubet, ludas
et.

Ge. *Quamobrem?* Ph. *Quia retia non tenduntur accipitri & milvio, qui nobis nocere solent: tenduntur verò illis avibus, quæ nobis non nocent. Illæ si capiantur, in cibum prosunt; in illis nulla posita est utilitas. Sic aliud aliis, à quibus aliquid extorqueri potest, instat periculum: at mihi sciunt nihil esse rei propter quam insidientur. atenim dices mihi, damnatum te, & addictum sibi à judicibus in domum suam trahent, ut ipsis in vinculis servias, at sciunt me edacem, idcirco alere nolunt, ut jubentur lege: & quidem sapienter faciunt, ut mihi videtur, si benefacere mihi nolunt, qui ipsis malefeci.* Ge. *Antipho nulla ex parte referendo gratiam, tuis in eum meritis satisfacere potest.* Ph. *Contra ego sentio; nemo regis beneficia ullis officiis paribus æquare volet. Quid commodius & gratius esse potest, quam sine sumptu, sine symbolo ad cœnam venire, nihil solvere, unguentis odoratis delibutum, atque à balneis lotum, & nitidum, animo à curis libero, atque hilari; cum ille solicitudine, impensis pecuniarum consumitur, dum tibi apparat delicioſa & jucunda; ille tacitus stomachatur, ut tu delicieris; prior bibas, prior mensæ accumbas: cœna dubia apponitur,* Ge. *Quale istud verbum est?* Ph. *Quæ tot variis epulis instructa est,*

tibi sit, quas eligas maxime. Hæc cum serio tecum reputes, non tunc arbitreris m faventem & propitium qui hæc tribuit? Ge. *Ecce tibi senex; vide qui actu us s conflictus est vehemens valde: si hunc patiaris, postilla, reliquum ludicra tantum o.*

ANNOTATIONES.

tiam regi refert.] Regem suum Para-ant eum, à quo alebantur.

entem Deum?] Quia Deus omnium ucter est. Præsens est propitius, neficus, quia qui præsens est cum nobis citius auxiliatur, quam qui Virgilius, Ecloga I.

Quid facerem? neque servitio me exire licebat,
Nec tam præsentes alibi cognoscere divos.

32 *Prima coitio est acerima:*] Translatio est à prælio. Nam & congredi, & coire dicuntur. Prima coitio; *le premier choc:* Ang. the first Onset, cum prælium committitur.

ACTUS II. SCENA II.

DEMIPHO. GETA. PHORMIO.

De. En unquam vidiſtis ullum hominem majori injuria affectum fuiſſe, quam ego nunc ſum? juvate quæſo. Ge. *Ira impulſus eſt.* Ph. *Quin taces, ſt. Jam ego hunc acerrime commovebo. Prob Deûm immortalium fidem! negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho? hanc Demipho negat eſſe cognatam?* Ge. *Negat.* Ph. *Seque neſcire ait qui fuerit ejus pater?* Ge. *Negat ſe ſcire.* De. *Hunc hominem eſſe arbitror, de quo ſermo mihi erat: ſequimini.* Ph. *Negat quoque ſe Stilphonem ipſum cognoviſſe?* Ge. *Negat.* Ph. *Quia virgò miſera, inops relicta eſt, pater ejus ignorari fingitur; contemnitur ipſa: vide quid non cogit homines avaritia facere.* Ge. *Si herum falsò incuſabis avaritiæ, calumniator, & falſiloquus æſtimaberis.* De. *O confidentiam ingentem! etiam conſultò me accuſaturus huc venit?* Ph. *Nam jam nullam cauſam habeo cur iraſcar adoleſcenti Antiphoni, ſi Stilphonem Phanii patrem parum cognoverit: quoniam jam ille ætate grandior erat, quam ut Antiphoni ſat notus eſſe poſſet; pauper, qui labore ruſtico, atque opera victum quærebat, ruri pene ſemper habitabat: ibi agrum à noſtro patre conductum arabat: ſæpe interea mihi ſenex ille referebat, hunc Demiphonem cognatum ſuum ipſum deſpicere ac ſpernere: at quem virum? omnium quos viderim, vita, & moribus optimum.* Ge. *Hæc quæ de te & illo narras, tibi ſint curæ; quid ad nos?* Ph. *Abi in malam crucem: nam niſi talem eum eſſe, nunquam tam moleſtas inimicitias contra familiam veſtram, quam is Demipho nunc facit, ſuſcepiſſem.* Ge. *Perſeveraſne hero Demiphoni abſenti maledicere, ſceleſtiſſime? maledictis ille dignus eſt.* Ge. *Aiſne illum bis dignum eſſe maledictis, ô homo, carum dignisſime?* De. *Geta.*

De. EN unquam cuiquam contumelioſus
Audiſtis factam injuriam, quam
eſt mihi?
Adeſte quæſo. *Ge.* iratus eſt. *Ph.* quin t
age, ſt.
Jam ego hunc agitabo. prô Deûm immort
Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Dem
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? *Ge.* ne
Ph. Neque ejus patrem ſe ſcire qui fuerit
negat.
De. Ipſum eſſe opinor, de quo agebam:
mini.
Ph. Nec Stilphonem ipſum ſcire qui fueri
negat.
Ph. Quia egens relicta eſt miſera, ign
parens;
Negligitur ipſa: *vide, avaritia quid facit.*
Ge. Si herum inſimulabis avaritiæ, male a
De. O audaciam! etiam me ultro accuſatu
venit?
Ph. Nam jam adoleſcenti nihil eſt quòd
cenſeam,
Si illum minus norat: quippe homo jam gr
Pauper, cui opera vita erat, ruri fere
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat: ſæpe interea mihi ſene
Narrabat, ſe hunc negligere cognatum ſuum
At quem virum? quem ego viderim in vita
mum.
Ge. Videas te, atque illum, ut narras. *Ph.*
malam crucem:
Nam ni ita eum exiſtumaſſem, nunquam
graveis
Ob hanc inimicitias caperem in voſtram fam
Quam is aſpernatur nunc tam illiberaliter.
Ge. Pergin' hero abſenti male loqui, impud
Ph. Dignum autem hoc illo eſt. *Ge.* ain' t
carcer? *De.* Geta.

orum extortor, legum contortor. *De.* Geta.
ſponde. *Ge.* quis homo eſt? ehem. *De.*
ce. *Ge.* abſenti tibi
gnas, ſeque dignas contumelias
m ceſſavit dicere hodie. *De.* ohe, deſine.
ens, primum abs te hoc bona venia peto,
lacere potis eſt, mihi ut reſpondeas:
amicum tuum ais fuiſſe iſtum? explana
hi,
cognatum me ſibi eſſe diceret?
inde expiſcare, quaſi non noſſes. *De.* noſ-
n? *Ph.* ita.
o me nego: qui ais, redige ad memoriam.
o! tu ſobrinum tuum non noras? *De.*
ecas:
men. *Ph.* nomen? maxume. *De.* quid
nc taces?
ii hercle, nomen perdidi. *De.* hem, quid
? *Ph.* Geta,
iniſti id quod olim dictum eſt, ſubjice:
n,
o: quaſi non noris, tentatum advenis.
on' autem tento? *Ge.* Stilpho. *Ph.* atque
o, quid mea?
eſt. *De.* quem dixti? *Ph.* Stilphonem,
uam, noveras?
que ego illum noram, neque mihi cogna-
fuit
m iſto nomine. *Ph.* itane? non te horum
et?
entûm rem reliquiſſet decem,
tibi male faciant. *Ph.* primus eſſes me-
riter
em voſtram uſque ab avo atque atavo
ferens.
ut dicis. ego tum ſi adveniſſem, qui mihi
ea eſſet, dicerem: itidem tu face:
uî eſt cognata? *Ge.* heus noſter, rectè:
s tu cave.
cide expedivi, quibus me oportuit
s: tum, id ſi falſum fuerat, filius
refellit? *De.* filium narras mihi?

Ge. *Bonorum raptor, legum perturbator, & corruptor.* De. *Geta.* Ph. *Reſponde.* Ge. *Quis me vocat? ehem.* De. *Sile.* Ge. *Hic homo non deſivit hodie abſenti tibi convitia te indigna, ipſo vero nebulone digna, contumelioſe facere.* De. *Obe, jam ſatis eſt, loqui deſine, Geta. Adoleſcens, primum hoc abs te, pace tua poſtulo, ſi tibi gratum eſſe poteſt, mihi ut reſpondeas: indica mihi, quis fuit homo ille, quem ais amicum tibi fuiſſe? manifeſta hoc mihi, & qui me ſibi cognatione junctum eſſe diceret?* Ph. *Perinde percontaris de cognato illo tuo, quaſi eum non noviſſes.* De. *Ego noviſſem?* Ph. *Etiam.* De. *Ego me nego illum cognoviſſe: tu qui dicis, & aſſeris, in memoriam revoca.* Ph. *Ebo, ſobrinum tuum non cognoſcebas?* De. *Quam gravis & moleſtus es! dic nomen.* Ph. *Nomen? ita.* De. *Quid nunc taces?* Ph. *Occidi: nomen excidit è memoria.* De. *Hem! quid dicis?* Ph. *Geta, ſi nomen quod modò referebam memoriâ tenes, ſuggere: hem! non dicam nomen quod quæris: huc veniſti me circumventum, ſimulans te ignorare.* De. *Egone autem te circumvenio?* Ge. *Stilpho nomen eſt, quod quæritur.* Ph. *At quid mea intereſt? Stilpho eſt.* De. *Quomodo dixiſti?* Ph. *Stilpho, inquam, nonne eum cognoſcebas?* De. *Neque mihi notus erat, neque ullus fuit ex meis cognatis ſic nominatus.* Ph. *Itane? non te hæc negare pudet? at ſi moriens reliquiſſet bona, decem talentis æſtimata.* De. *Dii te perdant.* Ph. *Primus omnium memoriter omne genus veſtrum, omnem familiam veſtram, uſque ob avo, atque atavo*

De. *Verum dicis: ego tum ſi veniſſem, quomodo mihi cognatione juncta eſſet puella illa tu nunc ſimiliter facito: dic quo gradu ſit cognata?* Ge. *Euge, here noſter, rectè dixiſti: tibi, Phormio.* Ph. *Clare explicavi judicibus, qui de hac cauſa cognoſcebant: tum ſi ur filius tuus non refutavit?* De. *Filium meum commemoras?*

ANNOTATIONES.

37 *Sobrinum tuum.*] Sobrini ſunt conſobrinorum filii.

Ut

Cujus de ſtultitia dici, ut dignum eſt, non
Ph. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Judicium de eadem cauſſa iterum ut reddant
Quandoquidem ſolus regnas, & ſoli licet
Hîc de eadem cauſſa bis judicium adipiſcier.
De. Et ſi facta mihi injuria eſt, veruntamen
Potius quam lites ſecter, aut quam te audia
Itidem ut cognata ſi ſit, id quod lex jubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque a
Ph. Ha, ha, hæ, homo ſuavis! *De.* qui
num iniquom poſtulo?
Anne hoc quidem ego adipiſcar, quod ju
cum eſt?
Ph. Itane tandem quæſo; item ut merc
ubi abuſu' ſis,
Mercedem dare lex jubet ei, atque amitter
Ut ne quid turpe civis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proxumo juſſa eſt dari,
Ut cum uno ætatem degeret? quod tu ver
De. Ita, proxumo quidem: at nos unde
quam ob rem? *Ph.* ohe,
Actum, aiunt, *ne agas*. *De.* non agam
haud deſinam,
Donec perfecero hoc. *Ph.* ineptis. *De.* fine
Ph. Poſtremo tecum nihil rei nobis, Demip
Tuus eſt damnatus gnatus, non tu: nam t
Præterierat jam ad ducendum ætas. *De*
nia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipſum pri
domo.
Ge. Iratus eſt. *Ph.* tute idem melius fec
De. Itane es paratus facere me advorſum
Infelix? *Ph.* metuit nos, tametſi ſeduló
Diſſimulat. *Ge.* bene habent tibi princip
quin quod eſt
Ferendum, fers? tuis dignum factis fecer
Ut amici inter nos ſimus. *De.* egon' tuam e

qui ſtultior eſt, quàm dici poſſit. Ph. *At tu qui tibi plus aliis ſapere videris, magiſtratus conveni, ut iterum de eadem cauſa agas: quandoquidem hic Athenis regnum ſolus vis poſſidere, & ſoli conceſſum eſt, lite ſemel terminatâ, bis jure experiri.* De. *Quamvis ab iniqua judicum ſententia injuriam acceperim, tamen potius quam litibus vacem, aut tecum contendam, cum lege conſtitutum ſit cognata orba proximo ut nubat, vel ſi ille noluerit eam ducere uxorem, dotem præbeat, hanc abduce, & quinque minas accipe.* Ph. *Ha, ha, he, homo jucundus es, & feſtivus.* De. *Quid tibi eſt? anne hoc quidem obtinebo, ut jure, quod publicum eſt, mihi uti liceat?* Ph. *Quid? cedò, lexne imperat, ubi virginem ingenuam violaveris, & cum ea conſuetudinem habueris quaſi cum meretrice, ei pecuniam pro meritorio quæſtu dare, atque eam ſic dimittere? an non potius jubet, proximo eam in uxorem dari, ut ne civis Attica probrum aliquod in ſe committeret inopiâ coacta, utque cum unico viro vitam tranſigeret? quod tu prohibes.* De. *Ita lex jubet quidem, eam proximo dari in uxorem: at nos unde proximi ei ſumus, aut qua ratione?* Ph. *Obe, ne quod ſemel actum eſt, ut vulgo dici ſolet, iterum agas.* De. *Non agam: imò, non deſiſtam, donec felicem finem huic rei impoſuero.* Ph. *Deliras.* De. *Sine modo me facere.* Ph. *Poſtremò nihil rei nobis eſt tecum, Demipho: tuus filius, non tu, condemnatus eſt: nam ſenior jam eras, quam ut ducere.* De. *Omnia hæc quæ dico, puta tibi ab Antiphone filio dici, aut ſi diſſentiat, hanc uxore ipſum ædibus meis ſubmovebo.* Ge. *Ira commotus hæc dicit.* Ph. *Tu ipſe mo quam quæ minaris.* De. *Itane ex induſtria te comparaſti, ut mihi moleſtias omnes exhi prebe?* Ph. *Hic Demipho timet nos, licet aliud præ ſe ferat.* Ge. *Hæc initia felicita tibi.* Ph. *Quin potius iſtud æquo animo feras, quod neceſſariò tibi ferendum eſt? ren tua dignam feceris, ut ab hac lite amici diſcedamus.* De. *Egone tuam amicitiam affect*

ANNOTATIONES.

58 *Solus regnas.*] Id eſt, regnare vis, ſtare judicum ſententiis recuſas.

81 *Metuit nos.*] Tacitè hæc Pha dicit.

am ; aut te viſum, aut auditum velim ? 85
oncordabis cum illa, habebis quæ tuam
tem oblectet : reſpice ætatem tuam.
e oblectet : tibi habe. *Ph.* minue vero
n. *De.* hoc age :
n verborum eſt. niſi tu properas mu-
em
e, ego illam ejiciam : dixi, Phormio. 90
i illam attigeris, ſecùs quàm dignum eſt,
ram,
impingam tibi grandem : dixi, Demipho.
pus fuerit, heus, domo me. *Ge.* intelligo.

aut te aſpicere, aut audire digner ? Ph. *Si cum ea concorditer agas, multa delectamenta ſenili tuæ ætati afferet : conſidera, quæſo, annos tuos.* De. *Te ipſam potius delectet : tibi eam poſſide.* Ph. *Moderare, quæſo, iracundiam.* De. *Tandem nihil opus eſt pluribus verbis. niſi illicò hanc Phanium abducas, ego illam expellam : dixi, Phormio.* Ph. *Si tu illam aliter, quàm ingenuam & civem, attigeris tantummodò, actionem contra te gravem in-*

dixi, Demipho. Si quod opus me habueris, domo me continebo. Ge. *intelligo.*

ANNOTATIO.

] Hoc verbo utebantur perorata cauſa : ſed hîc minantis eſt : hanc comminationem n Demiphonis imitatus eſt eodem verbo Phormio.

ACTUS II. SCENA III.

IPHO. GETA. HEGIO. CRATINUS. CRITO.

Uantâ me curâ & ſollicitudine afficit
Gnatus, qui me & ſe hiſce impedivit
nuptiis !
i in conſpectum prodit ; ut ſaltem ſciam
ac re dicat, quidve ſit ſententiæ.
iſe, redieritne jam, an nondum, domum.
De. videtis quo in loco res hæc ſiet. 6
? dic, Hegio. *He.* ego ? Cratinum cenſeo,
tur. *De.* dic, Cratine. *Cra.* mene vis ?
Cra. ego, quæ in rem tuam ſint, ea velim
: mihi
detur. quod te abſente hic filius 10
tui in integrum æquom eſt, & bonum :
trabis. dixi. *De.* dic nunc, Hegio.
ſedulo hunc dixiſſe credo : verum ita eſt,
nes, tot ſententiæ : ſuus cuique mos.
videtur, quod ſit factum legibus, 15

De. *Quanta inquietudine animi, & anxietate filius meus me agitat, qui me & ſe his implicuit nuptiis ! neque in conſpectum meum venit, ut ſaltem ab eo diſcam, quid de hac re dicat, quidve ſentiat. Ali tu, Geta ; viſe redieritne, an nondum, domum.* Ge. *Eo viſum.* De. *Videtis in quo ſtatu hæc res ſita ſit. Quid mihi agendum eſt ? Hegio, quid cenſes ?* He. *Ego cenſeo Cratinum prius ſententiam dicere debere, ſi tibi videtur.* De. *Dic, Cratine.* Cra. *Mene vis loqui ?* De. *Te volo.* Cra. *Ego quæ tuis rationibus conducant, ea cupio, ut agas : ſic ergo cenſeo : ea quæ abſentiæ tuæ tempore, filius tuus fecit, in integrum reſtitui poſſe*

id à magiſtratu obtinebis. Dixi. De *Dic nunc, Hegio.* He. *Ego Cratinum ex animi te puto : verum ita eſt, quod vulgò aiunt,* quot homines, tot ſententiæ : *Sua cuique mos eſt. ego non opinor quæ legibus decreta ſunt,*

ANNOTATIONES.

in integrum] Prætor hominibus umſcriptis, ſubveniebat ; ſi quis de, ſive ætate, ſive abſentia, in captionem, & damnum incideret : nam quæ facta erant, reſcindebantur. Reſtituere in integrum, Gallicè *relever*. Ang. to relieve.

Reſcindi

tolli poſſe, nec honeſtum eſſe id tentare. De. *Dic, Crito.* Cri. *Mihi videtur, de ea re diutius conſultandum eſſe. Res magna eſt.* He. *Numquid eſt aliud, quod nos velis, priuſquam abimus?* De. *Feciſtis probe officium: multò magis in incerto ſum poſitus, quam paulò ante fui* Ge. *Domeſtici negant Antiphonem rediiſſe.* De. *Fratrem Chremetem opperiri me oportet: quod mihi conſilium ab eo dabitur, id ſequar. Perquiſitum eo apud portum, quo tempore rediturus ſit.* Ge. *At ego Antiphonem inveſtigabo, ut quæ acta ſint à me audiat. Sed ipſum video opportune huc ſe conferre.*

Reſcindi poſſe: & turpe inceptum eſt. De. Crito.

Cri. Ego amplius deliberandum cenſeo.

Res magna eſt. *He.* nunquid nos vis? De. ſtis probe:

Incertior ſum multo, quam dudum. Ge. Rediiſſe. *De.* frater eſt expectandus mihi: Quod mihi dederit de hac re conſilium, id Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.

Ge. At ego Antiphonem quæram, ut, quæ ſint, ſciat.

Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe re

ANNOTATIONES.

17 *Amplius deliberandum cenſeo.*] *Ampliare*, eſt protrahere, differre, hæc vox etiam ad judicia pertinebat: ut cùm reus ampliari dicitur; quod tum fiebat, cùm cauſa judicius non ſatis erat probata: nam apud Romanos ſi cauſa obſcurior eſſet, amplius pronunciabatur à judicibus, qui duabus his literis N. L. (id eſt, Non liquet) ſignificabant ſibi non liquere, quid ſtatuendum eſſet, cauſamque denuò eſſe Ad ampliationem hæc verba textus

18 *Nunquid nos vis?*] Abiturie formula, quaſi dicat, Numquid aliud nos velis, priuſquam abimus?

22 *Quoad ſe recipiat.*] Id eſt, diturus ſit. Sic ſupra: *finem quod veſtrum:*

ACTUS III. SCENA I.

ANTIPHO. GETA.

An. *Certe, Antipho, multis rationibus cum iſto animo timido culpandus es. Itane hinc deceſſiſti, & ſalutem tuam aliis defendendam tradidiſti? alioſne tuam rem, de qua nunc agitur, putaviſti melius perſpecturos? nam cætera qualiacumque eſſent, Phanio, ei quæ nunc in tuis eſt ædibus, proſpicere ſane debuiſti, ne quid, ideò quòd fidei tuæ ſe credidit, mali acciperet: cujus nunc infelicis bona ſpeſque à te uno pendent.* Ge. *Profectò, here, nos jam pridem te, quod hinc aberas vituperavimus,* An. *te ipſum quærebam.* Ge. *Sed propter abſentiam tuam nihilo magis animum remiſimus.*

An. ENimverò, Antipho, multis mo iſtoc animo vituperandus es.

Itane te hinc abiiſſe, & vitam tutandam aliis tuam?

Alios tuam rem credidiſti, quam tete, verſuros magis?

Nam, ut ut erant alia, illi certe conſule nunc tibi domi eſt;

Ne quid propter tuam fidem decepta p mali:

Cujus nunc miſeræ ſpes opeſque ſunt in omnes ſitæ.

Ge. Equidem, here, nos jamjudum hîc te tem incuſamus, qui abieris.

An. Te ipſum quærebam. *Ge.* ſed ea cauſa magis defecimus.

quere, obſecro, quonam in loco ſunt res & rtunæ meæ?
id patri ſubolet? *Ge.* nil etiam. *An.* ecquid ei porro eſt? *Ge.* neſcio. *An.* ah.
ſi Phædria haud ceſſavit pro te eniti. *An.* hil fecit novi.
um Phormio itidem in hac re, ut in aliis, enuum hominem præbuit.
id is fecit? *Ge.* confutavit verbis admo- m iratum ſenem.
u Phormio. *Ge.* ego, quod potui porro.
. mi Geta, omnes vos amo.
ſeſe habent principia, ut dico: adhuc nquilla res eſt:
uſque patruum pater eſt, dum huc adve- t. *An.* quid eum? *Ge.* aiebat,
conſilio velle ſeſe facere, quod ad rem inet.
antus metus eſt mihi, venire huc ſalvom nc patruum, Geta?
t audio, per unam ejus aut vivam, aut riar, ſententiam.
dria tibi adeſt. *An.* ubinam? *Ge.* eccum ſua palæſtra exit foras.

An. Dic mihi, quæſo, in quem locum devenerunt res, & ſortes meæ? Nunquid pater ſuſpicatur me colluſiſſe cum Phormione, & ex compacto ei ceſſiſſe victoriam cauſæ? Ge. *Nihil etiam.* An. *Ecquid ſpei ulterius eſt?* Ge. *Neſcio: niſi quod Phædria non deſiit enixe res tuas curare.* An. *Nihil fecit, niſi quod ſolet.* Ge. *Tum etiam Phormio pariter in hac re ad nuptias pertinente, fortem virum, & diligentem, ut in aliis rebus, ſe geſſit.* An. *Quid is fecit?* Ge. *Convicit verbis Demiphonem tuum patrem vehementer ira impulſum.* An. *Euge, Phormio, perge facere ut cœpiſti.* Ge. *Ego porrò autem feci quod potui.* An. *Mi Geta, omnes vos amo de tot officiis.* Ge. *Hoc modo principium rei ſucceſſit: res ad huc integra eſt, & tuta: Pater expectaturus eſt patruum tuum, dum huc veniat.* An. *Quare pater Chremetem patruum expectaturus eſt?* Ge. *Quia, ut aiebat, vult re ad matrimonium tuum pertinente, prout ille ſuadebit.* An. *Quantopere metuo reditum ſalvus ad ſuos redeat? nam ex ejus ſententia, ut audio, mihi mors aut vita veniet.* Ge. *d te accedit.* An. *Ubinam eſt?* Ge. *Ecce eum, à ſua palæſtra prodit.*

ANNOTATIONES.

Phædria.] Linacer Græciſmum eſſe o ſed.

m à ſua palæſtra.] Quod Phædria nicæ aſſiduè verſetur, quemadmodum pugil, aut athleta in palæſtra, quæ eſt locus ubi luctatores nudi, & oleo quondam perfuſi luctabantur.

ACTUS III. SCENA II.

ÆDRIA. DORIO. ANTIPHO GETA.

Orio, audi obſecro. *Do.* non audio. *Ph.* parumper. *Do.* quin omitte me.
di quod dicam. *Do.* at enim tædet jam udire eadem millies.
nunc dicam, quod lubenter audias. *Do.* oquere, audio.
queo te exorare, ut maneas triduum hoc? uo nunc abis?

Ph. *Dorio, audi, obteſtor te.* Do. *Non audio.* Ph. *Audi pauliſper.* Do. *Quin, ſine me ire.* Ph. *Audi quod dicam.* Do. *At piget me eadem millies repetita audire.* Ph. *At nunc dicam, quod tibi audienti jucundum ſit.* Do. *Loquere, audio.* Ph. *An non poſſum precibus à te impetrare, ut expectes hos tres dies?*

Do. Mi-

Do. *Mirum erat, ſi tu mihi quidquam novi ſermonis proponeres.* An. *Hei, vereor ne leno aliquid mali in caput ſuum arceſſat.* Ge. *Idem ego timeo.* Ph. *Dorio, an non mihi fidem habes?* Do. *Recte conjectas; me ſcilicet tibi eadem centies promittenti nequicquam credere.* Ph. *Sin fidem obligo?* Do. *Mendacia.* Ph. *Duplo fœnore compenſatum iſtud tibi beneficium tute fateberis.* Do. *Mera verba fine re.* Ph. *Crede mihi, lætaberis te feciſſe: per Herculem, verum tibi dico.* De. *Inania & falſa.* Ph. *Fac experimentum: id brevis eſt temporis.* De. *Idem ſemper mihi repetis.* Ph. *Tu mihi cognatus, tu pater, tu amicus.* Do. *Perge inepta garriendo nos enecare.* Ph. *Adeone tu ingenio aſpero & implacabili ſis, ut neque miſericordia, neque precibus leniri, & flecti poſſis?* Do. *Adeone, Phædria, ſis inconſideratus, & invereeundus, ut ornatis & comptis verbis me decipere, & virginem, quæ mea eſt, mihi capere gratis coneris?* An. *Phædriæ miſeret me.* Ph. *Hei, vera ſunt, quæ dicit, & his cedere cogor.* Ge. *Quam uterque, Phædria & Dorio, ſunt ſimiles ſui! nam ut ille amator perditus eſt, ita hic avarus ſordidus.* Ph. *Atque illud quoque mihi graviſſimum eſt, hoc malum mihi tum potiſſimum adveniſſe, cum Antipho, non diſſimili cura, & moleſtia premeretur.* An. *At quid iſtud autem eſt, Phædria?* Ph. *O fortunatiſſime Antipho!* An. *Egone?* Ph. *Qui amicam duxiſti, & uxorem domi poſſides: nec opus unquam fuit cum hujuſmodi malo pugnare.* An. *Mihi domi amicam poſſideo? quinimo, quod vulgò dicitur; auribus teneo lupum: nam neque quomodo eam à me dimittam reperio, neque ut mihi ſervare poſſim ſcio.* Do. *Similis res mihi contigit cum* An. *Cave ne parum te lenonem præſtes. Quod vero negotium hic Dorio perfecit?* Ph. *Hi geſſerit, quæris? quod homo crudeliſſimus poſſit facere: amicam meam Pamphilam* Quid?-*vendidit?* An. *Itane? vendidit?* Ph. *Vendidit.* Do. *Quam iſtud grande ſce cet, Dorionem vendidiſſe ſervam quam pecunia ſua acquiſierit?* Ph. *Non poſſum ab ut hos tres dies expectet me, & fidem*

Do. Mirabar, ſi tu mihi quidquam afferres
An. Hei, metuo lenonem, ne quid ſuo
piti. *Ge.* idem ego metuo.
Ph. Non mihi credis? *Do.* hariolare.
fidem do? *Do.* fabulæ.
Ph. Fœneratum iſtuc beneficium tibi pulcre
Do. logi.
Ph. Crede mihi, gaudebis facto: verum
hoc eſt. *Do.* ſomnia.
Ph. Experire; non eſt longum. *Do.*
eandem canis.
Ph. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus
garri modo.
Ph. Adeon' ingenio eſſe te duro atque inexo
Ut neque miſericordia, neque precibus
queas?
Do. Adeon' te eſſe incogitantem atque im
tem, Phædria,
Ut phaleratis dictis ducas me, & meam
gratiis?
An. Miſeritum eſt. *Ph.* hei veris vincor.
quam ſimilis uterque eſt ſui!
Ph. Neque, alia Antipho cum occupat
ſollicitudine,
Tum eſſe hoc mî objectum malum? *An.* A
iſtuc autem eſt, Phædria?
Ph. O fortunatiſſime Antipho. *An.* egone
cui quod amas, domi eſt:
Nec cum hujuſmodi unquam uſus venit ut
ctares malo.
An. Mihin' domi'ſt? immo id quod aiunt,
bus teneo lupum:
Nam neque quo amittam à me, invenio,
uti retineam, ſcio.
Do. Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt. *An.*
parum leno ſies.
Numquid hic confecit? *Ph.* hiccine? qu
mo inhumaniſſimus;
Pamphilam meam vendidit. *Ge.* quid? ve
An. ain' vendidit?
Ph. Vendidit. *Do.* quam indignum facin
cillam ære emptam ſuo.
Ph. Nequeo exorare, ut me maneat, &
ut mutet fidem,

um hoc; dum id, quod eſt promiſſum, ab
nicis argentum aufero.
tum dedero, unam præterea horam ne op-
rtus ſies.
otundis. *An.* haud longum eſt quod orat,
orio: exoret, ſine. 30
ic tibi, quod bene promeritus fueris, con-
plicaverit.
rba iſtæc ſunt. *An.* Pamphilamne hac ur-
privari ſines?
u præterea horunc' amorem diſtrahi pote-
' pati?
que ego, neque tu. *Ge. Dî tibi omnes id,*
d es dignus, duint.
o te complureis advorsùm ingenium meum
nſes tuli 35
ntem, & nil ferentem, flentem: nunc
tra omnia hæc
qui det, neque lacrumet: da locum me-
ribus.
te hercle, ego ſatis ſi commemini, tibi
em eſt olim dies,
ad dares huic, præſtituta. *Ph.* factum.
. num ego iſtuc nego?
ne ea præteriit? *Do.* non, verùm ei hæc
eceſſit. *An.* non pudet 40
s? *Do.* minime, dum ob rem. *Ge.* ſter-
inium. *Ph.* Dorio,
ndem facere oportet? *Do.* Sic ſum: ſi
ceo, utere.
ine hunc decipis? *Do.* imo enimvero,
ipho, hic me decipit:
c me hujuſmodi ſciebat eſſe: ego hunc
aliter credidi. 44
efellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.
t hæc ſunt, tamen hoc faciam: cras mane
ntum mihi
re ſe dixit: ſi mihi prior tu attuleris,
dria,
utar; ut potior ſit, qui prior ad dandum
Vale.

fallat diſcedens à venditione, dum pecunia mihi ab amicis numeretur. Si tum non dedero, ne unius quidem horæ ſpatium opperiatur præterea. Do. *Dicendo toties eadem cerebrum excutis mihi.* An. *Modicum tempus poſtulat: exaudi eum, Dorio. Ipſe hujus gratiæ te duplo remunerabit.* Do. *Hæc inania ſunt promiſſa.* An. *Num Pamphilam hac urbe exportari tam dure conſenties? tum quoque horum amorem mutuum divelli pati poteris?* Do. *Neque ego, neque tu patiemur.* Ge. *Dii te perdant, ut meritus es.* Do. *Phædria, ego te jam plurimos menſes invitus tolero, & expecto promittentem ſolum, & nihil pecuniæ afferentem, ſed ſolas lachrymas effundentem: nunc alium contra inveni multo diſſimilem tui, qui ſcit dare, non vero promittere fruſtra, & flere: cede illis qui plus poſſunt, quam tu.* An. *Equidem, ſi ego ſatis recordor, diem certe definiviſti antehac, ad quam Pamphilam Phædriæ traderes.* Ph. *Ita eſt.* Do. *Num ego infiteor?* An. *Præterlapſa eſt?* Do. *Non, ſed hæc dies, quâ emptorem inveni, eam, quæ præfixa fuit, anticipavit repræſentatione pecuniæ.* An. *Non pudore ſuffunderis de vanitate fidei & perfidia?* Do. *Minime, dummodò lucrum faciam.* Ge. *Stercorum receptaculum.* Ph. *Itane tandem agi decet?* Do. *Sic à natura comparatus ſum: ſi gratus ſum, me utere.* An. *Siccine hunc fallis?* Do. *Quin potius certe hic, Antipho, Phædria me fallit: nam ille hujuſmodi ingenii me eſſe non ignorabat: hunc*

ſum eſſe putavi. Itaque, iſte me fefellit: ego vero eodem modo, ac antea erga eum ad utcunque hæc ſe habeant, hoc facere conſtitui: miles, cui Pamphilam vendidi, ar-ibi cras daturum promiſit: ſi tu, Phædria, prius quam ille, mihi dederit, jure meo , potior ille mihi ſolet eſſe, qui prior ad dandum venit. Vale.

ANNOTATIO.

gò, neque tu.] Irridens id ait Dorio. Hoc autem ſibi vult: magnopere ſcilicet ego ur hac amoris diſtractione, neque eam poterimus pati.

ACTUS III. SCENA III.

PHÆDRIA. ANTIPHO. GETA.

Ph. QUID faciam? unde ego nunc tam
to huic argentum inveniam mi
Cui minu' nihilo eſt? quod ſi hic pote fuiſſe
exorarier
Triduum hoc, promiſſum fuerat. *An.* Itane
patiemur, Geta,
Fieri miſerum, qui me dudum, ut dixti, a
comiter?
Quin, cum opus eſt, beneficium rurſum ei
rimur reddere?
Ge. Scio equidem hoc eſſe æquom. *An.* ag
ſolus ſervare hunc potes.
Ge. Quid faciam? *An.* invenias argentum
cupio: ſed, id unde, edoce.
An. Pater adeſt hîc. *Ge.* ſcio: ſed quid
An. ah, *dictum ſapienti ſat eſt.*
Ge. Itane? *An.* ita. *Ge.* ſane hercle pulcre
etiam tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptiis tuis ſi nil
mali,
Ni etiam nunc me hujus quærere cauſſa
jubeas crucem?
An. Verum hic dicit. *Ph.* quid? ego vo
ta, alienus ſum? *Ge.* haud puto:
Sed parumne eſt, omnibu' quod nunc
cenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, ut nullus locus
preci?
Ph. Alius ab oculis meis illam in ignotum
cet locum?
Dum igitur licet, dumque adſum, loquimi
cum, Antipho:
Contemplamini me. *An.* quamobrem?
nam facturus? cedo.
Ph. Quoque hinc aſportabitur terrarum,
eſt perſequi,

Ph. *Quid faciam? unde ego tam cito huic Dorioni ſummam triginta minarum ſumam infelix, qui nihil habeo, & minus quam nihil? quod ſi hic potuiſſet nunc oratione flecti & ſuaderi, triduum hoc, quod poſtulabam, ut expectaret; hæc pecunia mihi promiſſa erat ab amicis.* An. *Siccine, Geta, hunc ſinemus eò miſeriæ redigi, qui me pridem, ut dixiſti, tam humane & benigne juverit? Quin quum opus is habet, potius ipſi gratiam acceptam referimus?* Ge. *Sat ſcio æquitati id eſſe conſentaneum.* An. *Age ergo iſtud aggredere; ſalus ejus in te ſolo poſita eſt.* Ge. *Quid agam?* An. *Argentum inveni.* Ge. *Iſtud velim facere: ſed id, à quo accipiam, indica.* An. *Pater jam hic adeſt.* Ge. *Scio: ſed quid hoc juvat?* An. *Ah, ex uno verbo vir ſapiens facile rem totam intelligit.* Ge. *Itane?* An. *Ita.* Ge. *Certe per Herculem egregie mones ſcilicet: annon etiam tu hinc à me abſcedes? an ſufficiens mihi materia triumphi non eſt, quod propter matrimonium tuum nullum patior malum, niſi etiam nunc, operam dando Phædriæ, in magno periculo certam crucem invenire me jubeas?* An. *Verum eſt, quod ait Geta.* Ph. *Quid, Geta? an alienum vos eſſe me cenſetis? & ſic me negligitis?* Ge. *Non ſic æſtimo: ſed an minimi faciendum iſtud eſt, quod in nos omnes ira commotus eſt & ſtomachatus ſenex, niſi eum acrius ſtimulemus, adeo ut nulla prece & exorari poſſit?* Ph. *An alius à conſpectu meo illam exportabit hinc in remotam terram? dum igitur fieri poteſt, dumque nondum diſceſſi, loquimini mecum tanquam mùm, Antipho, & me ſpectate.* An. *Quare? aut quidnam facturus es? dicas mihi Quocumque terrarum adducetur, conſtitutum eſt mihi eò uſque ipſam ſectari,*

rire. *Ge.* Dî bene vortant, quod agas: pe-
entim tamen.
de, ſi quid opis potes adferre huic. *Ge.* ſi
id? quid? *An.* quære, obſecro,
l plus minuſve faxit, quod nos poſt pi-
at, Geta.
uæro: ſalvos eſt, ut opinor: verum enim
etuo malum.
li metuere: una tecum bona, mala, to-
abimus.
antum argenti opus eſt tibi? loquere. *Ph.*
æ triginta minæ.
riginta! hui, percara eſt, Phædria. *Ph.*
æc vero vilis eſt.
, age, inventas reddam. *Ph.* ô lepidum
ut! *Ge.* aufer te hinc. *Ph.* jam opus eſt.
feres: ſed opu' eſt mihi Phormionem
utorem ad hanc rem dari.
ſto eſt: audaciſſime oneris quidvis impo-
& feret:
t homo amico amicus. *Ge.* eamus ergo
eum ocyus.
vero: dic, præſto ut ſit domi.
nquid eſt, quod mea opera vobis opu' ſit?
. nîl: verum abi domum, &
ſeram, quam ego nunc intus ſcio eſſe ex-
matam metu,
re. ceſſas? *An.* nihil eſt, æque quod fa-
m lubens.
a via iſtuc facies? *Ge.* dicam in itinere:
lo te hinc amove.

aut mori. Ge. *Dii velint, ut quod acturus ſis proſpere ſuccedat: ſed ſenſim & conſiderate agas, nec præcipitanter.* An. *Vide, Geta, ſi quid eum juvare potes.* Ge. *Si quid? quid?* An. *Excogita, precor, ne quid male faciat, quod poſtea nobis ægre ſit, & dolorem afferat.* Ge. *Excogito: ſalvus eſt, ut puto: verum ſane ne malum inde veniat valde timeo.* An. *Mitte timorem: omnia bona, mala tecum participabimus.* Ge. *Quantâ pecuniâ opus habes? dic, Phædria.* Ph. *Tantummodo triginta minis.* Ge. *Triginta? hui! percara eſt hæc virgo, Phædria.* Ph. *Imo vilis vero, quando talis & tantæ formæ.* Ge. *Bono ſis animo, hanc ſummam tibi conficiam.* Ph. *O virum egregium!* Ge. *Recede hinc.* Ph. *Verum, hoc argento præſente opus eſt.* Ge. *Jam accipies: ſed opus eſt, ut mihi Phormio ad hanc rem auxiliator adjungatur.* An. *Paratus tibi eſt: confidenter quidvis difficile & grave ei manda, & ſuſcipiet faciendum: ſolus eſt homo amico amicus; nullus eſt inter homines qui libentius amicis inſerviat.* Ge. *Properemus igitur ad eum ire.* Ph. *Abi ergo: dic ut domi præſto ſit.* An. *Numquid eſt, in quo vobis opeſſe poſſit?* Ge. *Nihil: verum abi domum, & infœlicem Phanium, quam ego nunc rbatam metu atque exanimatam eſſe certò ſcio, verbis amicis conſolare: Quid* An. *Nihil eſt, quod æque jucundum mihi ſit, quàm hoc facere.* Ph. *Quo pacto argenies?* Ge. *Dicam tibi inter eundum: modo hinc proficiſcere.*

ACTUS IV. SCENA I.

Demipho. Chremes.

De. QUID? qua profectus cauſſa hinc Lemnum, Chreme?
Adduxtin' tecum filiam? *Ch.* non. *De.* ita non?
Ch. Poſtquam videt me ejus mater hic eſſe diu
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam; ipſam cum omni familia
Ad me eſſe profectam aiebant *De.* quid tamdiu
Quæſo igitur commorabare, ubi id audiveras?
Ch. Pol me detinuit morbus. *De.* unde? aut *Ch.* rogas?
Senectus ipſa eſt morbus. ſed veniſſe eas
Salvas audivi ex nauta, qui illas vexerat.
De. Quid gnato obtigerit, me abſente, audis Chreme?
Ch. Quod quidem me factum conſilii incertum facit:
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extraneo
Quo pacto, aut unde mihi ſit, dicendum eſt.
Te mihi fidelem eſſe æque atque egomet mihi,
Scibam: ille ſi me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreverit me, plus, quam opus eſt ſcito,
Vereorque, ne uxor aliqua hoc reſciſcat mea
Quod ſi fit, ut me excutiam, atque egrediar
Id reſtat: nam ego meorum ſolus ſum meus
De. Scio ita eſſe, & iſtæc mihi res ſollicitudini
Neque defetiſcar uſque adeo experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus ſum, effecero.

De. Quid? cujus rei cauſſâ Lemnum navigaſti, Chremes? Adduxiſtine tecum filiam Phanium? Ch. *Non.* De. *Quid ita non?* Ch. *Quia cum mater ejus videret me hîc diutius morari, quam ſolerem, tum etiam ætas jam nubilis virginis moram longiorem non concederet nec adventum meum expectare poſſet; mater illa navi conſcenſâ (ut aiebant Lemni) in hanc urbem Athenas cum omni familia ad me profecta eſt.* De. *Quid igitur Lemni quæſo tantum tempus deſidebas, ubi acceperas ad te ita illas itineri ſe dediſſe?* Ch. *Per Deos morbus me tardavit.* De. *Unde ille morbus ortus eſt, & qui fuit?* Ch. *Rogas? ſenectus ipſa fuit, quæ gravis morbus eſt. ſed adveniſſe illas ſalvas Athenas, nauta qui illas vexerat mihi nunciavit.* De. *Quid filio meo acciderit, dum abeſſem, reſciviſtine, Chreme?* Ch. *Reſcivi, & hoc facinus adeo me perturbat, ut dubius ſim animi & anceps, quid conſilii capiam: Nam conditionem filiæ meæ ſi cui obtulero, id eſt, ſi filiam meam alicui extraneo nuptui collocavero, me pertebit illi declarare, quæ ſit mater, ex qua eam ſuſcepero, quomodo, & ex qua muliere illa ſit mihi filia. Te quidem non minus fidem mihi ſervaturum eſſe, quam egomet mihi noveram. Ille vero extraneus, ſi matrem acceptam habuerit, ſilentium obſervabit de nuptiis meis cum Lemnia uxore, de filia Phanium, dum perſeverabit ſtare benevolentia: ſin me deſpexerit, & filiam meam affinitati renunciaverit, hoc ſcito, plus ſciet de rebus, quam expediet mihi eum ſcire; ac tandem uxor mea certior fiat, de conſuetudine quam habui cum alia uxore. Quod ſi accidat aliud ſupereſt, quam ut ipſemet me extrudam foras, & domo exeam: nam ut verum dicam domeſticis ſolus fidelis mihi ſum, à quo conſilium petam.* De. *Id ſat ſcio hæc ſe ita habere dicis; & iſtud mihi non levem curam & moleſtiam affert; neque ullo labore defatigabor me tentando, donec id quod tibi promiſi perfecero; ſcilicet nuptias filii mei, cum tua filia.*

ACTUS IV. SCENA II.

GETA.

O hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem. venio ad hominem,
ut dicerem
um opus esse, & id quo pacto fieret:
m dimidium dixeram, intellexerat:
at: me laudabat: quærebat senem:
atias agebat, tempus sibi dari,
edriæ se ostenderet nihilo minus
n esse, quam Antiphoni. hominem ad
forum
periri; eò me esse adducturum senem.
um ipsum: quis est ulterior? at at at
Phædriæ
nit. quid pertimui autem bellua?
, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati?
dius esse opinor duplici spe utier.
hinc, unde à primo institui: is si dat, sat
est:
c nil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

Ego neminem omnium novi ad inveniendum consilia callidiorem, & ad expediendum difficilia peritiorem, quam Phormio est. adivi hominem, ut ei dicerem argento nobis opus esse, & qua ratione id inveniri posset: vix dum dimidium declaraveram, cum rem totam jam perspexerat: lætabatur meis verbis: me laudabat: quærebat, ubinam esset Demipho: Diis gratias agebat eò quòd occasionem sibi offerrent, ubi ostenderet se non minus Phædriæ causa velle, quam Antiphonis. hominem in foro expectare jussi Demiphonem; dicens me illuc eum esse adducturum. sed ecce ipsum: quis est ulterior qui pone eum sequitur? At at at Phædriæ pater Chremes venit.

ens quid formidavi? an propterea quod duo sunt mihi traditi, quibus dem verba, am? utilius esse arbitror duplici spe potiri. Experiar obtinere primum ab eo pecuniam, ui: id si obveniat, nihil ulterius quæro: si ab hoc nihil impetrem, tum hunc aggrediar

ACTUS IV. SCENA III.

ANTIPHO. GETA. CHREMES.

Xspecto, quam mox recipiat huc sese
Geta.
um video cum patre astantem. hei mihi,
meo adventus hujus quo impellat patrem.
o hosce. O noster Chremes! *Ch.* salve,
Geta.
ire salvom volupe est. *Ch.* credo. *Ge.*
uid agitur?
ta advenienti, ut fit, nova hic compluria.
de Antiphone audistin' quæ facta? *Ch.*
mnia.
dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
miri. *De.* id cum hoc agebam com-
odum.

An. *Expecto, quammox domum sese recipiat Geta. Sed patruum Chremetem video cum patre stantem. hei mihi, quàm metuo quò ille peregrè reversus patrem incitet.* Ge. *Ad hos ibo O noster Chremes.* Ch. *Salve, Geta.* Ge. *Te rediisse salvum & bene valentem mihi sane jucundissimum est.* Ch. *Credo.* Ge. *Quomodo agitur tecum?* Ch. *Multæ, ut in hac vita usu venire solet, redeunti novæ res hic occurrunt.* Ge. *Ita: audivistine quæ de Antiphone facta sunt?* Ch. *Omnia.* Ge. *An tu, Demipho, rem, uti gesta*

ostí? facinus crudele & miserab ili sic circumveniri. Ch. *Hoc temporis momento de aute Demiphone agebam.*

Ge. *Equidem per Herculem ego quoque id animo apud me ſæpe verſavi, adeo, ni fallor opinione, ut huic rei medicinam invenerim.* De. *Quid Geta? quæ medicina?* Ge. *Ut à te diſceſſi, forte mihi Phormio obvius factus eſt.* Ch. *Qui Phormio?* Ge. *Is, qui iſtam virginem defendit.* Ch. *Novi hominem.* Ge. *In mentem mihi venit, ejus voluntatem indagare. Seduco ſeorſum hominem ſolum: Cur non, inquam, Phormio, curas, ut hæc res inter vos tranſigatur potius cum benevolentia, quàm cum malevolentia? herus Demipho liberalis eſt ingenii, & contentionum forenſium oſor: nam cæteri profectò ejus amici omnes uno conſenſu modò ei conſilium dederunt, ut hanc fœminam domo expelleret.* An. *Quid conatur? aut quò perveniet hodie?* Ge. *Diceſne legibus illum punitum iri, ſi illam foras extruſerit? jam id certum eſt, te gravi labore nimio plus defatigatum iri, ſi cum illo viro legibus diſceptas, adeo eſt eloquens. Verum ita ſit; da ita eſſe ut cauſa cadat, & condemnetur al qua pœna: attamen non capite. ſed pecunia tantum mulctabitur. Poſtquam hominem animadverti hoc ſermone leniri, adjeci hæc verba; Soli ſumus hîc, inquam! eho, dic, quid velis tibi dari in manum, ut herus his evadat litibus; hæc fœmina hinc abeat; tu importunus, & gravis non ei ſis poſthac amplius?* An. *Satiſne illi Phormioni Dii ſunt faventes?* Ge. *nam probe ſcio, ſi æquitati conſentanea, ſi æqua tantula ex parte ne minima quidem ut homo eſt æquitatis amans, intercedet altercatio inter vos hodie. tibi hoc negotium dedit, ut talia diceres?* Ch. *Geta rectè fecit; non potuit commodius consequendum id quod cupimus.* An. *Perii.* Ch. *Perge, continua ſermonem.* Ge. *homo impatienter & furioſe ſe ferebat.* Ch. *Dic mihi, quid petit?*

Ge. Nam hercle ego quoque id agitans mec
ſedulo,
Inveni, opinor, remedium huic rei. *De.*
Geta?
Quod remedium? *Ge.* ut abii abs te, fit
obviam
Mihi Phormio. *Ch.* qui Phormio? *Ge.* i
iſtanc. *Ch.* ſcio.
Ge. Viſum eſt mihi, ut ejus tentarem ſenten
Prendo hominem ſolum: Cur non, inquam,
mio,
Vides, inter vos ſic hæc potius cum bona
Ut componantur gratia, quam cum mala?
Heru' liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes m
Uno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc
An. Quid hic cœptat? aut quò evadet hodie
an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam ejecerit?
Jam id exploratum eſt. eja, ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia
Verum pone eſſe victum eum: at tandem
Non capitis ejus agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam hominem his verbis ſentio molli
Soli ſumus nunc hîc, inquam: eho dic, q
dari
Tibi in manum, ut herus his deſiſtat litibus
Hæc hinc faceſſat; tu moleſtus ne ſies?
An. Satin' illi Dî ſunt propitii? *Ge.* nam
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
Ut ille eſt bonus vir, tria non commutabis
Verba hodie inter vos. *De.* quis te iſta
loqui?
Ch. Immo non potuit melius pervenirier
Eo, quo nos volumus. *An.* occidi. *Ch.*
eloqui.
Ge. At primo homo inſanîbat. *Ch.* cet
poſtulat?

ANNOTATIONES.

31 *Satin' illi Dî ſunt propitii?*] Hoc eſt, Satiſne mente ſanus eſt? nam quibus veteres bonam mentem optabant, his Deos propitios eſſe precabantur: contra, quibus malam mentem, Deos iratos.

33 *Tria non commutabis verba*] commutare eſt colloqui & inter Noſter Terentius in Andria: *Non tecum commutaturum patrem unum verbum.*

Ge.

uid? nimium : quantum lubuit. *Ch.* dic.
Ge. ſi quis daret
tum magnum. *Ch.* imo malum hercle: ut
nil pudet?
uod dixi adeo ei: quæſo, quid ſi filiam
unicam locaret? parvi retulit
ſuſcepiſſe; inventa eſt, quæ dotem petat.
pauca redeam, ac mittam illius ineptias;
denique ejus fuit poſtrema oratio:
inquit, jam à principio amici filiam,
æquom fuerat, volui uxorem ducere:
mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
itutem pauperem ad ditem dari:
ihi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
ntulum quæ afferret, quî diſſolverem
debeo: & etiam nunc, ſi volt Demipho
quantum ab hac accipio, quæ ſponſa eſt
mihi,
m mihi malim, quàm iſtanc uxorem dari.
Utrum ſtultitiâ facere ego hunc, an malitiâ
, ſcientem, an imprudentem, incertu' ſum.
Quid ſi animam debet? *Ge.* ager oppoſitus
eſt pignori
cem minas, inquit. *De.* age, age jam du-
cat: dabo.
diculæ item ſunt ob decem alias. *De.* hoi
hui!
m eſt. *Ch.* ne clama: petito haſce à me
decem.
xori emunda ancillula: tum pluſcula
llectile opus eſt: opus eſt ſumptu ad nuptias:
us pone ſane, inquit, decem minas.
xcentas proin potius ſcribito jam mihi dicas:
. impuratus me ille ut etiam irrideat?

Ge. *Quid? nimium: quantum ex libidine ſua voluit.* Ch. *Dic.* Ge. *Velim (aiebat) talentum magnum mihi detur.* Ch. *Quin potius magnum malum detur ei: quam impudens homo ille!* Ge. *Hæc quoque ei reſpondi: rogo, ſi unicam ſuam filiam alicui in matrimonium collocaret, an plus ei daret, quam petis? non multi interfuit ſua, nullam genuiſſe, ut video; ſiquidem inventa nunc eſt aliqua ipſi, quæ æque ac propria non minorem dotem petat. Ut ad pauca verba redigatur oratio mea, & ſilentio præteream ejus ineptas nugas; hunc habuit ultimum ſermonem: Ego, inquit, hanc puellam primò in uxorem volui accipere, quod eſſet amici mei filia, & hoc æquitatem velle arbitrabar: nam animo meo occurrebat, quanta infelici incommoda ferenda eſſent, ſi inops diviti, in ſervitutem potius, quam in matrimonium illa daretur: ſed, ut nihil te celem, opus mihi erat uxore, quæ mihi argentum afferret, quò me ære alieno liberare, & quodcunque debeo, creditoribus meis ſolvere poſſim: & adhuc quoque, ſi Demipho id gratum habet, & tantam mihi vult dare pecuniam, quantam dat illa, quæ mihi uxor promiſſa eſt; illam amici filiam præ aliis uxorem eligam mihi.* An. *Dubius animi ſum, utrùm hic homo ſtultitiâ*

an malitiâ; ſcienterne & data opera, an inconſiderate nec cogitatò hæc agat. De. *animam ſuam debet, ſi ſeipſum debet?* Ge. *Dicit ille agrum ſuum pignori obligatum eſſe minis.* De. *Age, age, jam mulierem illam uxorem accipiat: hanc pecuniam dabo.* Ge. *dicit ſe domunculam habere item obligatam creditoribus ſuis propter talem ſummam pecuniæ.* *hui! non dabo.* Ch. *Ne clama: ſi à me petantur dabo.* Ge. *Uxori ſervulam me comportet: tum pluſculum ſupellectilis, opus mihi præterea eſt aliquâ pecuniâ, ad faciendas bis ſumptibus nuptiarum impendantur ſane decem minæ.* De. *Propterea ſexcentas intendat dites: nihil contribuo. Itane ſceleratus ille mihi illudet?*

ANNOTATIONES.

lentum magnum.] Talentum Atticum erat ſexaginta minarum, valebat-entis Coronatis Gallicis, ſive 1800 uronenſibus, decies octies centum uronum: majus vero talentum ginta minarum, id eſt 2400 libris

56 *Quid ſi animam debet?*] Lege xii Tabularum conſtitutum fuit Romæ, ut qui ſolvendo non eſſet, is nexus, & vinctus addiceretur creditori, ſententiâ judicis, ut in compedibus vincti eſſent, quouſque apud creditores ſerviendo nomina, id eſt, debita, liberaſſent. Hoc eſt quaſi ſeipſum debere.

Ch. *Amabo, ego do, tranquillus esto: tu tantum cura, ut filius uxorem eam habeat, quam cupimus.* An. *Hei mihi! Geta, interemisti me tuis technis & inventis.* Ch. *Mei gratia hæc mulier extra ædes eliminatur: me has minas justum est perdere.* Ge. *Quam cito potes mihi nuncia an illam puellam daturi sunt, hanc, quæ mihi sponsa est, ut à me dimittam, inquit: ne animi dubius pendeam: Nam hujus parentes jam deliberaverunt argentum in dotem mihi numerare.* Ch. *Jam dotem accipiat: illis repudium mittat: hanc uxorem ducat.* De. *Quæ quidem res exitium ei afferat, & male succedat.* Ch. *In tempore, & commode etiam pecuniam attuli, ex reditibus fructuum, quos præbent Lemni fundi meæ uxoris, quod opus est feram uxori te hoc argento indigere.*

Ch. Quæso, ego dabo, quiesce: tu modò filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus. *An.* mihi!
Geta, occidisti me tuis fallaciis.
Ch. Meâ causâ ejicitur: me hoc est æquom
tere.
Ge. Quantum potest me certiorem, inquit,
Si illam dant, hanc ut mittam: ne incertus
Nam illi mihi dotem jam constituerunt dare.
Ch. Jam accipiat: illis repudium renuntiet:
Hanc ducat. *De.* quæ quidem illi res
male.
Ch. Opportune adeo nunc mecum argentum
tuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt præ
Id sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

ANNOTATIO.

72 *Illis repudium renunciet:*] Divortium est separatio, quæ fit inter maritatos, eo animo, ut nunquam reintegretur matrimonium. Divortium tantum fit inter conjuges: repudium fit inter maritos, & sponsos. Formula divertii hæc est notata à Titinnio: Aliquis vestrum nuntiet Geminæ, ut res suas procuret, ædibus faceſſat. Repudiandæ uxoris impudicæ formula placet apud Petronium: Quia fidem scelere violasti & communem amicitiam, res tuas ocyus tolle, & alium locum, quem polluas, quære. Repudii formula fuit: Conditione tua non utor. Cum uxorem autem quis repudiare vellet, vel præsens eam expellebat ædibus, per nuntium absenti libellum mittebat, nisi legitimæ causæ continebantur. Juvenalis Satyra VI.

Collige sarcinulas, dixit libertus, & e

Divertenti uxori claves adimebantur, ut ti domum martiti, ei tradebantur, in dominii in familiam, & fidei ergo argumentum; quod exprimitur his re Tabularum; Res suas sibi habeto, cl mito, foras exigito. Dicitur, Repudiare, scribere, renuntiare, dicere.

ACTUS IV. SCENA IV.

ANTIPHO. GETA.

An. GEta. *Ge.* hem. *An.* quid egisti?
emunxi argento senes.
An. Satin' est id? *Ge.* nescio hercle: tantum
sus sum.

An. *Geta*, Ge. *Hem.* An. *Quid feciſti?* Ge. *Nempe, uti intenderam, Demiphonem & Chremetem deluſos argento ſpoliavi.* An. *Satiſne id eſt?* Ge. *Per Herculem non ſat ſcio an ſatis pecuniæ Phædriæ elicui: ſed ſolum hanc ſummam mihi eſt ut conficerem, quam lenoni daret.*

ANNOTATIONES.

1 *Emunxi argento ſenes.*] Sic Plautus in Epidico, Act. III. Scen. IV.

——— *homo es*
Qui me emunxiſti mucidum, minimi preti.

2 *Satin' id eſt? tantum juſſus ſum.*] Ludit Terentius in ambiguitate orationis. Dixerat Antipho; Satiſne putas te feciſſe, quod à ſenibus argentum hauſeris? nullam vero mihi habueris? reſpondet autem Geta, quasi Antipho quæreret, an tanto argento ſenes iſſet, quantum Phædriæ ſatis eſſet: ille an ſatis ſit neſcio: ſed quantùm ju providere, tantum me providiſſe ſcio.

An.

o, verbero! aliud mihi reſpondes, ac rogo?
id ergo narras? *An.* quid ego narrem?
erâ tuâ
im mihi quidem res rediit planiſſume.
uidem omnes Dî, Deæque, ſuperi, inferi
xemplis perdant. hem, ſi quid velis,
nandes, qui te ad ſcopulum è tranquillo
ferat.
inus utile fuit, quam hoc ulcus tangere,
minare uxorem? injecta eſt ſpes patri,
lam extrudi: cedo nunc porro, Phormio
ſi accipiet, uxor ducenda eſt domum.
et? *Ge.* enim non ducet. *An.* novi: cæ-
um
gentum repetent, noſtrâ cauſſâ ſcilicet
om potius ibit. *Ge. nihil eſt*, Antipho,
ale narrando poſſit depravarier.
uod boni eſt, excerpis: dicis, quod mali eſt.
unc contra jam: ſi argentum acceperit,
a eſt uxor, ut ais; concedo tibi:
quidem tandem apparandi nuptias,
i, ſacrificandi dabitur paululum:
amici, quod polliciti ſunt, dabunt.
e reddet. *An.* quam ob rem? aut quid
et? *Ge.* rogas?
s? poſtilla monſtra evenerunt mihi:
in ædes ater alienus canis:
per impluvium decidit de tegulis:
cecinit: interdixit hariolus:
ex votuit ante brumam aliquid novi
incipere; quæ cauſſa eſt juſtiſſima.
nt. *An.* ut modò fiant. *Ge.* fient: me vide.
it. abi, dic eſſe argentum Phædriæ.
& excipis ſeorſum: quod vero mali eſt, illud commemoras.

An. *Ebo, flagro! aliud mihi reſpondes, atque à te quæro?* Ge. *De qua re ergo loqueris?* An. *De qua re ego loquor? per te id factum eſt, ut ad laqueum ſpes mea jam omnis ſine ulla dubitatione penitus redacta ſit. Utinam equidem te Dii, Deæque omnes, ſuperi, inferi eradicent. Hem! huic da negotium, ut tibi procuret, quod recte tibi apparatum, & effectum velis; ut ex portu tranquillo & tuto ad ſcopulum abripiat, & allidat. Nam amabo, quid minus in rem meam, mihique minus commodum fuit, quàm in hanc vomicam unguem immittere, ejus rei mentione facta, quæ nobis ſit odioſa, & dolorem afferat; aut nomen ſolum uxoris coram patre pronunciare? ſpem patri feciſti poſſe illam domo ejici: dic vero nunc, ſi pecuniam in dotem Phormio à patre & à patruo accipiet, ſi in ejus domum deductio ſponſæ facienda eſt, quid eveniet? quid me fiet?* Ge. *Phormio quidem non ducet.* An. *Scio vero cum ſenex noſtri argentum repetere cupient, ille Phormio noſtri cauſa in vincula ſe conjici & necti ſcilicet patietur potius, quàm reddat quod abſtulit.* Ge. *Nulla res eſt, Antipho, quæ male verbis exprimendo, vitiari, & corrumpi, & in deteriorem partem verti non poſſit. Tu id quod boni eſt Audi nunc contra jam: ſi*

cuniam dotalem acceperit, eum, ut dicis, uxorem ducere oportebit; aſſentior tibi ita fu- ſed ſane ſpatium paululum tandem ei concedetur ad apparatum nuptiarum faciendum; ad propinquos, ad ſacra facienda: dum hæc curabuntur, amici quod promiſerunt, dabunt ar- argentum Phormio recuſans conficere nuptias, reddet tuo patri, & patruo. An. *Quam- ? aut quam cauſam, cur reddat, poterit dicere?* Ge. *Quæris quid cauſæ poterit præ- rem nolit perficere? ſic dicet; poſt conventionem nuptiarum, quot prodigia, quot portenta t mihi! Niger canis alienus introiit in ædes noſtras: vel ſerpens per impluvium delapſus de tegulis: vel gallina cecinit: vel hariolus vetuit ne uxorem ducat: vel aruſpex in- quid negotii aggrederer ante tempeſtatem brumæ, hyemis: Quæ cauſa, & excuſatio & admodum ſpecioſa. Hæc evenient impedimenta, me vide, hæc aſſevero tibi.* An. *ta ſit.* Ge. *Ita erit. Sed pater exit. Abi nuntia Phædriæ argentum, quod illi opus n eſſe.*

ANNOTATIO.

is per impluvium.] *Impluvium*, in- eſt locus ſub cœlo, in medio ædium nde lumen deorſum caperent: ita eò impluceret. Feſtus vero cauſam notationis ſic refert; impluvium quo aqua impluit collecta de tecto. Ex ſuperſtitione veterum hæc dicit Phormio: nam his de cauſis nuptiæ, ne fieri poſſent, prohibebantur.

ACTUS IV. SCENA V.

Demipho. Geta. Chremes.

De. QUietus eſto, inquam: ego curabo, [illegible] verborum duit.

Hoc temere nunquam amittam ego à me, mihi teſtes adhibeam:

Cui dem, & quam ob rem dem, comme[illegible]

Ge. ut cautus eſt, ubi nil opus eſt.

Ch. Atqui ita opus eſt facto: at matura, [illegible] bido eadem hæc manet.

Nam ſi altera illa magis inſtabit, forſit[illegible] rejiciat.

Ge. Rem ipſam putaſti. *De.* duc me ad eum.

Ge. non moror. *Ch.* ubi hoc egeris,

Tranſito ad uxorem meam, ut conveni[illegible] prius, quam hinc abit:

Dicat eam dare nos Phormioni nuptum; [illegible] cenſeat;

Et magis eſſe illum idoneum, qui ipſi fi[illegible] liarior;

Nos noſtro officio nihil egreſſos eſſe; quam voluerit,

Datum eſſe dotis. *De.* quid, malum, tua i[illegible]

Ch. magni, Demipho.

De. Non ſat, tuum te officium feciſſe, ſi fama approbat?

Ch. Volo ipſius quoque voluntate hoc fieri, ejectam putet.

De. Idem ego iſtuc facere poſſum. *Ch.* [illegible] mulieri magis congruet.

De. Rogabo. *Ch.* ubi illas ego nunc reperi[illegible] ſim, cogito.

De. *Tranquillo eſto animo, inquam: ego cavebo ſedulo, ne me ullo modo fallat. Hoc argentum nunquam dimittam alteri facile aut inconſiderate, ut non teſtes advocem ad fidem faciendam: his, cui dem, & qua propter dem, aperiam & referam.* Ge. *Quam circumſpectus eſt, ubi nulla circumſpectione opus eſt.* Ch. *Atqui ita facere convenit: verum properandum eſt, dum voluntas & cupiditas hominis eadem hæc adhuc fervet. nam ſi hæc Phormionis ſponſa magis eum ſollicitet ad ipſam ducendam uxorem, forſitan nos dimittat, & conditionem noſtram repudiet.* Ge. *Rem vera conjectura aſſecutus es, recte conſideraſti, & perpendiſti.* De. *Duc me ergo ad eum.* Ge. *Nulla in me mora eſt, paratus ſum, eamus.* Ch. *Ubi hoc negotii peregeris, Demipho, tranſi ad uxorem meam, ut conveniat quamprimum hanc Antiphonis uxorem, Phormionis novam ſponſam, priuſquam domo veſtra exeat: dicat eam nos dare uxorem Phormioni; ne illa id ægre ferat; & illum magis ei convenire, ut qui ſit ei uſu familiaritatis notior; nos à noſtro officio ne tantulum quidem diſceſſiſſe; & quantum argenti is petierit, dediſſe in dotem.* De. *Quid tua, malum, id intereſt? O[illegible] Demipho.* De. *Nonne ſatis tibi eſſe debet, te officio functum eſſe, quamvis id fame [illegible] batum non fuerit?* Ch. *Cupio etiam id fieri eâ non invitâ, ne ſe à nobis expulſam [illegible] rare, & queri.* De. *Ego idem iſtud officium vice uxoris tuæ facere poſſum.* Ch. [illegible] *magis convenit.* De. *Rogabo uxorem tuam, ut id agat.* Ch. *Valde ſollicitus ſum, ubi [illegible] nempe & uxorem meam Lemniam, invenire poſſim.*

ACTUS V. SCENA I.

SOPHRONA. CHREMES.

Uid agam? quem amicum inveniam mihi misera? aut cui consilia
feram? aut unde nunc mihi auxilium petam? nam vereor,
ne ob meum suasum indignâ injuriâ affi-
atur:
rem adolescentis facta hæc tolerare audio olenter.
am quæ hæc est anus exanimata, à fratre uæ egressa est meo? 5
uod ut facerem, me egestas impulit; cum irem infirmas nuptias
esse, ut id consulerem, interea vita ut in to foret.
erte ædepol, nisi me animus fallit, aut pa-um prospiciunt oculi,
utricem gnatæ video. *So.* Neque ille in-stigatur, *Ch.* quid agam? 10
i est ejus pater. *Ch.* adeon'? an maneo, m ea quæ loquitur, magis cognosco?
uod si eum nunc reperire possim, nihil est od verear. *Ch.* ea ipsa est.
uar. *So.* quis hîc loquitur? *Ch.* Sophrona. . & meum nomen nominat.
spice ad me. *So.* Dî obsecro vos: estne hic ilpho? *Ch.* non. *So.* negas?
ncede hinc à foribus paululum istorsum so-s, Sophrona. 15
istoc posthac nomine appellassis. *So.* quid? on is obsecro es,
semper te esse dictitasti? *Ch.* st. *So.* quid? s metuis fores?
nclusam hîc habeo uxorem sævam. verum oc me nomine

So. *Quid faciam? quem mihi infœlix amicum fidelem in his difficultatibus reperiam? aut cum quo de nuptiis Antiphonis & Phanii consilia communicabo? aut unde nunc opem mihi comparabo? Timeo enim ne Phanium hera contumelioſe tractetur, eò quod meis ſuaſionibus crediderit: adeo graviter ferre patrem* [*Demiphonem*] *adoleſcentis* [*Antiphonis*] *facta intelligo.* Ch. *Quænam eſt hæc vetula exterrita & exanimata metu, quæ exit à domo fratris Demiphonis?* So. *Quod ut facerem, ſcilicet ut ei ſuaderem obſequi Antiphoni, inopia me coëgit; quamvis ſatis prævideram nuptias haſce valde inſtabiles eſſe, & facili negotio diremi poſſe: ſuaſi ei, ut interea vita ab omni injuria tuta eſſet.* Ch. *Sane niſi mens errat, aut viſus caligat, filiæ meæ nutricem video Sophronam.* So. *Neque etiam ſedulo inquirendo* [*Stilphonem*] *eum invenire poſſumus.* Ch. *Quid agam?* So. *Qui ſit ejus pater, deprehendere non valemus.* Ch. *An eam conveniam, an hîc conſiſtam, dum ſermonem ejus magis intelligam?* So. *Quod ſi eum nunc invenire poſſim, nihil erit cauſæ cur quidquam poſthac timeam.* Ch. *Ea eſt ipſa nutrix Sophrona. Conveniam illam.* So. *Quem hîc loquentem audio?* Ch. *Sophrona.* So. *Et me etiam meo nomine appellat.*

a qui ſim So. *Dii, veſtram fidem! eſtne hic Stilpho?* Ch. *Minime.* So. *Negaſne te* Ch. *Secede pauxillum hinc à foribus domus ad iſtam partem, Sophrona. ne me iſto no-honis poſthac vices.* So. *Quid? nonne adhuc is, quæſo, es, quem ſemper te eſſe dicti-. St.* So. *Quid has metuis fores?* Ch. *Hîc intus continetur mihi uxor fera, & immanis: m hoc nomine*

Eo

Eò perperam olim dixi, ne vos forte impru-
foris
Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea
ſciſceret.
So. Iſtoc pol nos te hic invenire miſeræ
quam potuimus.
Ch. Eho dic mihi, quid res tibi eſt cum
hac, unde exis? aut ubi
Illæ ſunt? *So.* miſeram me! *Ch.* hem! qui
vivuntne? *So.* vivit gnata:
Matrem ipſam ex ægritudine miſeram mors
ſecuta eſt.
Ch. Male factum. *So.* ego autem, quæ eſſem
deſerta, egens, ignota,
Ut potui, nuptum virginem locavi huic
leſcenti,
Harum qui eſt dominus ædium. *Ch.* Antip
ne? *So.* hem, iſti ipſi. *Ch.* quid?
Duaſne is uxores habet? *So.* au, obſecro,
ille quidem hanc ſolam.
Ch. Quid illa altera, quæ dicitur cognata,
hæc ergo eſt. *Ch.* Quid ais?
So. Compoſito eſt factum, quo modo hanc
habere poſſet
Sine dote. *Ch.* Dî voſtram fidem! quam
forte temere
Eveniunt, quæ non audeas optare! offend
veniens,
Quicum volebam, atque ut volebam, co
tam filiam.
Quod nos ambo opere maxumo dabamus
ram, ut fieret,
Sine noſtra cura, maxuma ſua cura hæc ſol
So. Nunc quid facto eſt opus, vide: pate
leſcentis venit,
Eumque animo iniquo hoc oppido ferre
Ch. nihil pericli eſt.
Sed per Deos atque homines, meam eſſe
cave reſciſcat quiſquam.
So. Nemo ex me ſcibit. *Ch.* ſequere me:
cætera audies.

ſicto Stilphonis vocari volui, ne vos neſcientes per incogitantiam temere diceretis quis eſſem, & quod à me factum eſt, ad aures uxoris meæ perveniret. So. *Hem, per Pollucem, idcirco nos infortunatæ ſub hoc nomine nunquam te invenire potuimus in hac urbe.* Ch. *Eho, dic mihi, quid tibi rei eſt cum familia harum ædium, ex quibus egrederis? aut ubi illæ ſunt?* So. *O me infœlicem!* Ch. *Hem, quid eſt? num bene valent?* So. *Valet & vivit filia tua. Matrem ejus triſtitia, & animi anxietate oppreſſam nuper mors rapuit.* Ch. *O caſum gravem, & infauſtum mihi!* So. *Ego autem vetula, omni auxilio deſtituta, inops, ignota, filiam tuam, ut potui, uxorem dedi huic adoleſcenti, qui dominus eſt hujus domus.* Ch. *Antiphonine?* So. *Hem, iſti ipſi.* Ch. *Quid? duaſne uxores habet Antipho?* So. *Au, obſecro, ut Dii non ſinant: habet quidem ille unam hanc ſolam.* Ch. *Quid illam alteram, quam nobis dicunt eſſe cognatam, nonne ille habet uxorem?* So. *Hæc, inquam, eademeſt.* Ch. *Quid ais?* So. *Ex induſtria id inter nos eo pacto convenit, ut Antipho ejus amore captus illam poſſet habere uxorem, etſi dotem nullam afferret.* Ch. *Dii veſtram fidem! quam crebro multa caſu inſperata eveniant, quæ ne votis quidem petere audeamus! peregre reverſus, fortuito inveni cum eo, cum quo cupiebam, & quomodo volebam filiam meam matrimonio conjunctam. Quod nos ambo, ego & frater Demipho, ſummopere & enixe conabamur facere, hæc anus ſola ſine labore noſtro, at illa ſummo labore ſuo perfecit.* So. *Nunc proſpice quid fieri oportet: n Antiphonis advenit, eumque, hoc propter matrimonium, vehementer iratum eſſe dicunt,* C *hinc ab illo periculi metuendum eſt. Sed per Deos atque homines te obteſtor, cave ne quiſ noſcat à te puellam hanc eſſe meam filiam.* So. *Nemo ex me id accipiet.* Ch. *Sequere m in ædibus cætera tibi declarabo.*

ACTUS V. SCENA II.

Demipho. Geta.

TOS noſtrapte culpa facimus, ut malos
expediat eſſe,
himium dici nos bonos ſtudemus & be-
gnos.
as, ne præter caſam, aiunt. nonne id ſa-
erat,
e ab illo injuriam? etiam argentum eſt
ro objectum,
uî vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.
niſſume. *De.* his nunc præmium eſt, qui
ta prava faciunt. 6
riſſime. *De.* ut ſtultiſſime quidem illi rem
ſerimus.
odo ut hoc conſilio poſſiet diſcedi, ut
m ducat.
amne id dubium eſt? *Ge.* haud ſcio her-
, ut homo eſt, an mutet animum.
m! mutet autem? *Ge.* neſcio: verum, ſi
te, dico. 10
faciam, ut frater cenſuit; ut uxorem ejus
adducam,
ta ut loquatur. tu abi, Geta: prænuntia
nc venturam.
entum inventum eſt Phædriæ: de jurgio
tur:
n eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat:
d nunc porro?
t? in eodem luto hæſitas: vorſuram ſolves,
præſens quod fuerat malum, in diem abiit:
gæ creſcunt, 16

De. *Per noſtram culpam efficitur, ut dum largi, & munifici prædicari vehementius cupimus; nobis ſatius fuerit malignos eſſe, & difficiliores in dando. Sic fugiamus, ne longius domicilium noſtrum præterferamus; ut dici vulgò ſolet. nonne id ſatis erat, ab hoc homine Phormione contumeliâ affectos fuiſſe? ecquid etiam oportuit nos ſponte argentum ei ſuppeditare, ut habeat unde vivat, & alatur ad alia flagitia committenda?* Ge. *Omninò ſic eſt.* De. *Hi nunc præmia accipiunt, qui recta in prava detorquent.* Ge. *Veriſſime hæc dicta ſunt.* De. *Quam imprudenter & inepte huic lucrum paraverimus.* Ge. *Bene cecſſerit nobis conſilium huic dandi argenti, dummodo iſtam accipiat uxorem.* De. *Etiamne hoc incertum eſt?* Ge. *Per Herculem dubito, ut homo levi & perfido eſt ingenio, an verbis ſtet, & maneat in fide data.* De. *Hem! an mutet voluntatem?* Ge. *Neſcio: verum dico, ſi forte mutaverit conſilium de accipienda uxore.* De. *Ita mihi faciendum puto, ut frater ſuaſit; ut uxorem ejus adducam Nauſiſtratam, quæ cum iſta Phanio colloquatur. tu,*

& certiorem fac virginem, Nauſiſtratam fratris uxorem illam conventuram eſſe. Ge. *ut pecuniam haberet Phædria: è lite cum Phormione tranſactum eſt: præcavimus ne præſentia domo noſtra dimittatur: quid nunc verò? quid fiet rebus meis? in eodem immerſus es: verſuram ſolves: debitas tandem dabis pœnas tantò graviores, quantò erat malum, diutius fuerit dilatum: video plagas, ictus verberum, qui te manent in*

Annotationes.

ter caſam.] id eſt; ſic vitium ali-
lpam evitare ſtudeas, ne in gravius
mediocritate ne diſcedas: exceſſus
io remoti tuti non ſunt: quemad-
fugimus longius à domicilio eva-
pedit, ut commodus illuc ſit re-

16 *Vorſuram ſolves.*] Id eſt, in ſimili conditione es, atque ii, qui ut unam ſyngraphan diſſolvant, pecuniam mutuam majori fœnore iterum accipiunt: in dies enim deteriorem conditionem ſuam faciunt. Vorſuram facere dicitur, qui æs alienum ex ære alieno ſolvit, quod nihil aliud eſt, quam vertere creditorem, & mutare.

Niſi

niſi tibi conſulis: nunc domum me conferam, & Phanium præmonebo, ne ullo modo credat Phormionem ipſam uxorem ducturum, nec terreatur ſermone Nauſiſtratæ.

Niſi proſpicis: nunc hinc domum ibo, ac Ph
um edocebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut ejus
tionem.

ACTUS V. SCENA III.

DEMIPHO. NAUSISTRATA. CHREMES.

De. *Agedum, Nauſiſtrata, cum ſolita tua induſtria, effice nobis placabilem illam fœminam; ut ſponte volens faciat, quod illam facere neceſſe eſt.* Na. *Id curabo.* De. *Nunc æque me opera tua ſubleves, ac pridem re ipſa, pecuniâ mutuâ, ſuviſti.* Na. *Id libenter facere volo: & per Pollucem minus amicis opitulari poſſum, mariti culpâ, quàm me decet.* De. *Quid cauſæ eſt?* Na. *Quia per Pollucem bona mihi bene parta & relicta à patre negligenter curat, & adminiſtrat: nam ex his fundis pater quotannis talenta argenti bina æqualiter capiebat: hem! quam vir alius alii præcellit!* De. *Binane quæſo?* Na. *Ac etiam tunc temporis, cum res viliores erant, quàm nunc ſunt, tamen talenta bina capiebat ex reditibus horum prædiorum.* De. *Hui, id mirum eſt.* Na. *Quid de his tibi videtur? an non hæc magna videntur?* De. *Mihi videntur ita eſſe.* Na. *Utinam vir nata eſſem; ego certe mea induſtria & arte omnibus notum facerem,* De. *Minime dubito.* Na. *Qua ratione.* De. *Parce tibi, quæſo, & conſule viribus tuis, ut Phanio valeas loqui; ne vincaris defeſſa à juvene muliere.* Na. *Faciam ut mones: ſed virum Chremetem video egredi ædibus tuis.* Ch. *Hem, Demipho, jam argentum numeravi Phormioni?* De. *Curavi confeſtim illi numerandum.* Ch. *Nollem hoc factum. Hei, uxorem: pene plura, quam quæ opus erat, locutus ſum.* De. *Cur nolles datum argentum,*

De. AGedum, ut ſoles, Nauſiſtrata, fac
placetur nobis:
Ut ſua voluntate id, quod eſt faciendum,
Na. faciam.
De. Pariter nunc opera me adjuves, ac du
opitulata es.
Na. Factum volo: ac pol minus queo viri
quam me dignum eſt.
De. Quid autem? *Na.* quia pol mei patr
parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argen
Capiebat ſtatim: hem, vir viro quid præſta
bina, quæſo?
Na. Ac rebus vilioribus multo, tamen tale
na. *De.* hui!
Na. Quid hæc videntur? *De.* ſcilicet. *Na.*
me natam vellem:
Ego oſtenderem, *De.* certe ſcio. *Na.* quo
De. parce, ſodes,
Ut poſſis cum illa; ne te adoleſcens mul
fatiget.
Na. Faciam, ut jubes: ſed meum virum
exire video. *Ch.* hem, Demipho,
Jam illi datum eſt argentum? *De.* curavi
Ch. nollem datum.
Hei! video uxorem: pene plus quam ſc
De. cur nolles, Chreme?

ANNOTATIO.

10 *Ego oſtenderem.*] Connectendum iſtud eſt cum eo quod ſequitur, *quo facto: tu dum, res meas adminiſtrare ſciam,*

n recte. *De.* quid tu? ecquid locutus cum
a es, quamobrem hanc ducimus? 15
anſegi. *De.* quid ait tandem? *Ch.* abduci
on poteſt. *De.* quid non poteſt?
Quia uterque utrique eſt cordi. *De.* quid
c noſtra? *Ch.* magni: præter hæc,
am comperi eſſe nobis. *De.* quid! deliras?
. ſic erit:
mere dico: redi mecum in memoriam.
. ſatin' ſanus es?
? obſecro, vide ne in cognatam pecces.
. non eſt. *Ch.* ne nega: 20
omen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti.
. non norat patrem?
rat. *De.* cur aliud dixit? *Ch.* nunquam
lie concedes mihi, neque
s? *De.* ſi tu nil narras. *Ch.* perdis. *Na.*
or quid hoc ſiet.
iidem hercle neſcio. *Ch.* vin' ſcire? at ita
ſervet Jupiter,
ior illi, quam ego ſum, ac tu, nemo eſt
no. *De.* Dî voſtram fidem! 25
ad ipſam unà omnes nos: aut ſcire, aut
cire hoc volo. *Ch.* ah!
id eſt? *Ch.* itane parum mihi fidem eſſe
d te? *De.* vin' me credere?
s quæſitum mihi iſtuc eſſe? age, fiat.
d illa filia
oſtri? quid futurum eſt? *Ch.* recte. *De.*
c igitur mittimus?
dni? *De.* illa maneat? *Ch.* ſic. *De.* ire
ur tibi licet, Nauſiſtrata. 30
pol commodius eſſe in omnes arbitror,
m ut cœperas,
hanc: nam perliberalis viſa eſt, cum vi-
mihi.
d iſtuc negotii eſt? *Ch.* jamne operuit
m? *De.* jam. *Ch.* ô Jupiter,
reſpiciunt: gnatam inveni nuptam cum
filio. *De.* hem,

Ch. *Minime: jam recte factum.* De. *Quid tu egiſti apud iſtam fœminam? ecquid dixiſti cauſam, propter quam, hanc domo noſtra ejectam ad Phormionem ducimus?* Ch. *Hoc perfeci.* De. *Quid dicit tandem?* Ch. *Abduci ab Antiphone non poteſt.* De. *Quare non poteſt?* Ch. *Quia uterque utrumque amat ex animo.* De. *Quid iſtud noſtra intereſt?* Ch. *Magni ſane, Demipho: preterea reſcivi eam cognatione nobis eſſe junctam.* De. *Quid? deſipiſne?* Ch. *Sic verum eſſe reperietur: Non inconſiderate, nec fruſtra loquor: Revoca in memoriam.* De. *Satiſne mentis ſanæ es?* Na. *Au, Demipho, noli injuriam facere cognatæ tuæ.* De. *Non eſt cognata.* Ch. *Ne contradicas. Aliud patris nomen tibi relatum fuit: hoc cauſſæ fuit cur in hunc errorem induceris.* De. *Nonne ſciebat quis pater erat?* Ch. *Sciebat.* De. *Quare igitur alium nominavit?* Ch. *Nunquamne hodie conſenties mihi, neque mente capies?* De. *Non equidem, ſi nihil quidquam mihi dicas.* Ch. *Perſeveras adhuc mihi adverſari?* Na. *Mirum mihi videtur, quid illud ſit, de quo tantopere ambigunt?* De. *Equidem per Herculem non intelligo quæ mihi ſignificas.* Ch. *Viſne intelligere? Ita me Jupiter ſoſpitem conſervet, ut nullus illi propior eſt cognatus, quàm tu atque ego ſumus.* De. *Dii veſtram fidem! nos omnes unà ad ipſam eamus: aut ſcire, aut neſcire hoc volo.* Ch. *Ha!* De. *Quid eſt?* Ch. *Itane mihi parvam fidem habes?* De. *Viſne me tibi dubitan-*

Viſne me nihil quidquam amplius inquirere? Age, fiat ut vis. Verum quid fiet de ici noſtri, quam Antiphoni uxorem dare conſtitutum nobis fuerat? Ch. *Recte res ſe . Hanc igitur dimittimus?* Ch. *Quidni hanc mittamus?* De. *Illam vero domi reti-* Ch. *Ita cenſeo.* De. *Redire igitur domum hinc, ſi libet, potes, Nauſiſtrata.* Na. *Sic nobis utilius eſt omnibus hanc retinere, quam, ut cœperas dicere, eandem remittere: & liberalis animi mihi viſa eſt, ut illam vidi.* De. *Quid iſta res ſibi vult?* Ch. *occluſit Nauſiſtrata?* De *Jam occluſit.* Ch. *O Jupiter! Jam Dii nobis propitii reperi cum tuo filio nuptiis junctam uxorem eſſe.* De. *Hem!*

quo modo id potuit fieri? Ch. *Non ſatis tutò iſtud in hoc loco recenſere poſſum.* De. *At tu intra domum.* Ch. *Hem, nolo ut ipſi quidem filii noſtri id inaudiant.*

Quo pacto id potuit? *Ch.* non ſatis tutus e
narrandum hic locus.
De. At tu intro abi. *Ch.* heus, ne filii noſtri
dem hoc reſciſcant, volo.

ACTUS V. SCENA IV.

ANTIPHO. PHÆDRIA.

Utcumque ſe habeant res meæ, ingenti lætitia perfundor, quod Phædriæ fratri patrueli ſucceſſerit ut optabat. Quam pulchrum & venuſtum eſt ejuſmodi animo concipere cupiditates, quibus, ſi aliquid adverſi interveniat, facile remedium afferre poſſis? Hic Phædria, ut primum argentum reperit quod daret pro amica, omni ſolicitudine ſe liberavit: ego nulla ratione ex his anxietatibus animi me eripere poſſum, ut non, ſi ſecretum hujus rei occultetur, in timore; ſin manifeſtetur in dedecore & infamia verſer. Neque domum redire nunc auderem, niſi mihi ſpes præluceret, me poſſe Phanium illam poſſidere. verum ubinam Getam reperiam, ut petam ab eo, quod tempus commodum adeundi patri ſuadeat?

LÆtus ſum, ut ut meæ res ſeſe habent,
obtigiſſe quod volt.
Quam ſcitum eſt, ejuſmodi parare in anim
piditates,
Quas, cum res advorſæ ſient, paulo mede
ſis?
Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe exp
Ego nullo poſſum remedio me evolvere
turbis,
Quin, ſi hoc celetur, in metu; ſin pat
probro ſim.
Neque me domum nunc reciperem, nî mi
ſpes oſtenta
Hujuſce habendæ. ſed ubinam Getam i
poſſum, ut
Rogem, quod tempus conveniendi patris
pere jubeat?

ACTUS V. SCENA V.

PHORMIO. ANTIPHO.

Ph. *Argentum accepi: numeravi Dorioni lenoni: abduxi puellam: ut eam propriam traderem Phædriæ poſſidendam: nam manumiſſa eſt, & libera facta. Nunc mihi etiam una res ſupereſt peragenda, ſcilicet ut mihi otium ab his ſenibus Demiphone & Chremete concedatur, quò poſſim poculis operam dare: nam aliquot hos dies ſumam ad indulgendum voluptatibus.* An. *Sed Phormio adeſt: Quid ais?* Ph. *Quid ais?* An. *Quidnam in præſen eſt Phædria?*

Ph. ARgentum accepi: tradidi lenoni:
mulierem:
Curavi, propria ea Phædria ut potiretur:
emiſſa eſt manu.
Nunc una mihi res etiam reſtat, quæ eſt
unda, otium
A ſenibus ad potandum ut habeam: nam
hos ſumam dies.
An. Sed Phormio eſt: quid ais? *Ph.* quid
quidnam nunc facturus Phædria?

…cto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere?
…ciſſim parteis tuas acturus eſt. *An.* quas?
…. ut fugitet patrem:
…s rogavit rurſum ut ageres, cauſſam ut
…o ſe diceres:
…otaturus eſt apud me. ego me ire ſenibus
…nium
…ad mercatum, ancillulam emptum, dudum
…am dixit Geta;
…m hîc non videant me, conficere credant
…gentum ſuum.
…m concrepuit abs te. *An.* vide, quis egre-
…ur. *Ph.* Geta eſt.

quomodo ait ſe velle amori ſuo ſatisfacere? Ph. Invicem ſuſcepturus eſt partes tuas agendas. An. Quas? Ph. Ut patris conſpectum fugiat: te rogavit ut rurſum ſuas ageres, cauſam apud patrem ut pro ſe oraret: nam apud me compotaturus eſt. ego dicam ſenibus me proficiſci Sunium ad mercatum, ancillulam ut emam, de qua Geta locutuseſt illis jampridem; ne hîc me non videntes, credant me conſumere argentum ſuum. Sed oſtium domus tuæ conſtrepuit. An. Vide quis exeat. Ph. Geta eſt.

ANNOTATIONES.

…*tuas æmulus.*] Tranſlatum à ſceni-
…. Id eſt, te imitaturus eſt.
…] Extremum eſt Atticæ promon-
…um ſpectans, vicum habens ejuſdem
…nc vocatum *Cabo delle Colonne.*

12 *Oſtium concrepuit abs te.*] Id eſt, oſtium domus tuæ: ut in Andria Act. III. Scen. I. *crepuit à Glycerio oſtium.* Sic *fulgor ab auro*, pro *auri fulgor*, Lucretius. *Cicero reus à Milone*, id eſt, *accuſatore Milone.*

ACTUS V. SCENA VI.

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

O Fortuna! ô fors fortuna! quantis com-
moditatibus,
…ubitò meo hero Antiphoni ope veſtrâ hunc
…traſtis diem!
…idnam hic ſibi volt? *Ge.* noſque amicos
…s exoneraſtis metu.
…nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc
…ro pallio;
…hominem propero invenire, ut hæc, quæ
…tigerint, ſciat?
…n tu intelligis, hic quid narret? *Ph.* num
… *An.* nil. *Ph.* tantumdem ego.
…lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt.
… heus, Geta. *Ge.* hem tibi.
…irum aut novum eſt, revocari, curſum
…n inſtitueris? *An.* Geta.

Ge. *O Fortuna! ô fors fortuna! quantis utilitatibus & bonis ſucceſſibus, quam repente hero meo Antiphoni, veſtro auxilio hunc cumulaſtis diem! An. Quidnam hic ſibi vult? Ge. Noſque ejus amantiſſimos exolviſtis metu. Sed quid ego cunctor & ceſſo in officio meo, qui non pallium colligo, & in humeros rejicio; Antiphonem feſtinanter quæro, ut hæc quæ acciderint, reſciat? An. Ecquid mente percipis, quæ Geta iſte commemoret? Ph. Ecquid tu? An. Nihil. Ph. Tantumdem ego. Ge. Ad lenonem hinc pergere volo: ibi in ejus ædibus nunc ſunt: ſcilicet An-*
…*bædria. An. Heus, Geta, audi. Ge. Hem tibi. num mirum aut inſolitum eſt, nos*
…*eri, cum feſtinare inſtituimus? An. Geta.*

ANNOTATIO.

…*fortuna!*] Fortuna eſt incertus rei exitus: Fors fortuna eſt bona fortuna. Hujus
…Tyberim eſt,

Ge. *Pergit ſane. nunquam tua importunitate conſequêris, ut curſum intermittam.* An. *Non hîc manes, Geta?* Ge. *Vapula.* An. *Idipſum quidem, niſi ſiſtis gradum, tute conſequêris, flagrio.* Ge. *Ex familia noſtra hunc eſſe oportet, qui verbera mimis intentat tam familiariter. Sed iſne eſt Antipho, quem quæro, an non? ipſe eſt.* Ph. *Antipho, confeſtim hunc conveni.* An. *Quid eſt?* Ge. *O homo omnium quotquot in terra degunt hominum omnibus bonis & fortunis ornatiſſime! nam procul omni dubio Dii te elegerunt, quem ſolum amarent, Antipho.* An. *Utinam ita ſit: ſed cupio mihi referri cauſam, quâ poſſim adduci ad hoc credendum.* Ge. *Ecquid tibi ſufficit, ſi te gaudio totum perfundo?* An. *Me enecas.* Ph. *Quin tu ceſſas polliceri, & quod nunciaturus es dicis?* Ge. *Anne hîc præſens quoque fuiſti, Phormio?* Ph. *Fui: ſed nos nimis moraris.* Ge. *Audi igitur, hem. ut modo argentum tibi ſolvimus apud forum, rectâ viâ domum nos recepimus: interea herus Demipho me miſit ad tuam uxorem, Antipho.* An. *Quapropter?* Ge. *Mitto cauſam dicere: nihil enim ad rem pertinet, de quâ agitur, Antipho. Poſtquam in gynæceum ire cœpi, ſervulus Mida nomine properans ad me venit; à tergo pallium apprehendit, & me retrò trahit, ab incœpta viâ revocans: hunc intueor: interrogo quam ob cauſam me retrahat: dicit prohibitum eſſe intrò ire ad heram. Sophrona nutrix Phanii modò, inquit, fratrem Demiphonis Chremem in gynæceum intrò admiſit; eumque nunc intùs verſari cum illis. hoc poſtquam audivi, placido ac ſilenti gradu ire perſeveravi: acceſſi: propius ſteti: ſpiritum continui: aures ita attente audire cœpi, explorans eorum colloquutiones.* An. *Euge, Geta.* Ge. *Hic jam percepi rem inſignem:*

Ge. Pergit hercle, nunquam tu odio tuo me[ces]. *An.* non manes?

Ge. Vapula. *An.* Id tibi quidem jam fiet, ni[ſiſtis], verbero.

Ge. Familiariorem oportet eſſe hunc, qui mi[malum].

Sed iſne eſt, quem quæro, an non? ipſus eſt. congredere actutum. *An.* Quid eſt?

Ge. O omnium, quantum eſt qui vivunt, [num] homo ornatiſſime!

Nam ſine controverſia à Dîs ſolus diligere, [tipho.

An. Ita velim: ſed, quî iſtuc credam in[mihi] dici velim.

Ge. Satin' eſt, ſi te delibutum gaudio reddo[enecas.

Ph. Quin tu hinc pollicitationes aufer, &, [fers], cedo. *Ge.* oh!

Tu quoque hic aderas, Phormio? *Ph.* ad[ſed ceſſas? *Ge.* accipe, hem.

Ut modo argentum dedimus tibi apud [recta domum

Sumus profecti: interea mittit herus me ad [rem tuam.

An. Quamobrem? *Ge.* omitto proloqui; [nihil ad hanc rem eſt, Antipho.

Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me [rit Mida;

Pone apprehendit pallio, reſupinat: reſpicio: [

Quamobrem retineat me: ait eſſe vetitum [ad heram accedere.

Sophrona modo fratrem huc, inquit, ſenis [duxit Chremem;

Eumque nunc eſſe intus cum illis. hoc u[audivi, ad fores

Suſpenſo gradu placide ire perrexi: acceſſi: [

Animam compreſſi: aurem admovi: ita a[cœpi attendere,

Hoc modo ſermonem captans. *An.* euge, [*Ge.* hic pulcherrimum

ANNOTATIO.

23 *Gynæceum.*] Eſt ſecretum conclave, quò non datur viris ingreſſus.

audivi: itaque pene hercle exclamavi
dio.
od? *Ge.* quodnam arbitrare? *An.* neſcio.
atqui mirificiſſimum:
tuus eſt pater inventus Phanio uxori tuæ.
hem!
? *Ge.* cum ejus olim conſuevit matre in
mno clanculum.
nium: utin' hæc ignoraret ſuum patrem?
aliquid credito,
, eſſe cauſſæ; ſed me cenſen' potuiſſe
nia
re extra oſtium, intus quæ inter ſeſe ipſi
rint?
ue hercle ego quoque illam audivi fabu-
. *Ge.* imo etiam dabo,
gi' credas. patruus interea inde huc egre-
r foras:
ulto poſt cum patre idem recipit ſe intro
uo:
que, tibi poteſtatem ejus habendæ ſe dare:
ego ſum miſſus, te ut requirerem, atque
ucerem.
n! quin ergo rape me: ceſſas? *Ge.* fece-
An. ô mi Phormio,
Ph. vale Antipho: bene, ita me Dî ament,
um. gaudeo,
fortunam de improviſo eſſe his datam:
eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
riæ curam adimere argentariam;
am ſuorum æqualium ſupplex ſiet.
em hoc argentum, ita ut datum eſt in-
iis,
erit: hoc quî cogam, re ipſa repperi.
eſtus mihi voltuſque eſt capiundus no-
concedam in angiportum hunc proxu-
m;
e oſtendam me, ubi erunt egreſſi foras.
adſimularam ire, ad mercatum non eo.

itaque propius fuit, ut lætitia geſtiens exclamarem. An. *Quid audiviſti?* Ge. *Quodnam opinaris?* An. *Neſcio quid eſſe poſſit.* Ge. *At certe iſtud ſupra omnia admiratione digniſſimum: patruus tuus Chremes compertus eſt pater Phanio uxori tuæ.* An. *Hem! quid ais?* Ge. *Ille (Chremes) conſuetudinem ſecretam habuit aliquam in Lemno cum Phanii matre.* Ph. *Hoc ſomnii figmentum eſt: Illane Phanium potuit non cognoſcere patrem ſuum?* Ge. *Crede, Phormio, aliquam eſſe cauſam, cur non cognoverit; ſed an arbitraris me potuiſſe omnia percipere, quæ inter ſe ipſi intùs egerint, cum extra oſtium ſtarem?* Ph. *Et per Herculem hæc quoque fabula mihi narrata fuit.* Ge. *Quin etiam, quò magis id verum eſſe credas, hoc inſuper dicam. patruus interea è gynæceo egreſſus: & paulo poſt illuctum patre intrò rurſus reverſus eſt: & utergue dixit: tibi ſe permittere eam habere uxorem: denique bi me miſerunt te ut inventum ad ſe adducerem.* An. *Imò aufer me tecum: quid moraris?* Ge. *Feſtinemus.* An. *O mi Phormio, vale.* Ph. *Vale, Antipho: bene factum, ita me Dii ament. gaudeo tantam fœlicitatem repente eis fortunam immiſiſſe: Præclara nunc ſe mihi dat occaſio per luſum decipiendi ſenes, & ne Phædria laboret de mutuanda pecunia ab amicis & æqualibus, cum multis precibus. nam ut hoc argentum ab invitis ſenibus datum eſt, ita Phædriæ datum erit: hoc argentum ut colligam, modum inveni. Nunc geſtus*

vultus de novo componendus eſt mihi, atque immutandus. Sed hinc me conferam in nunc proximum; poſtea inde biſce prodibo obvius, ubi exibunt domo; ut eis dicam me um eſſe Sunium, quò me ſimulaveram velle proficiſci.

ACTUS V. SCENA VII.

DEMIPHO. PHORMIO. CHREMES.

De. DIis magnas merito gratias habeo, ago,
Quando evenere hæc nobis, frater, proſpe
Quantum poteſt, nunc conveniendus Phorm
Priuſquam dilapidet noſtras triginta minas,
Ut auferamus. *Ph.* Demiphonem, ſi domi
Viſam: ut quod, *De.* at nos ad te i
Phormio.
Ph. De eadem hac fortaſſe cauſſa. *De.* ita
Ph. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an veremi
Ne non id facerem, quod recepiſſem ſemel
Heus, quanta quanta hæc mea pauper
tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mî eſſ
Ch. Eſtne ea ita, ut dixi, liberalis? *De.*
Ph. Itaque ad vos venio nuntiatum, Dem
Paratum me eſſe: ubi voltis, uxorem dar
Nam omneis poſthabui mihi res, ita uti p
Poſtquam tantopere id vos velle anim
vorteram.
De. At hic dehortatus eſt me, ne illam tibi
Nam qui rumor erit populi, inquit, ſi id
Olim cum honeſte potuit, tum non eſt da
Nunc viduam extrudi, turpe eſt: ferme
omnia,
Quæ tute dudum coram me incuſaveras.
Ph. Satis ſuperbe inluditis me. *De.* qu
rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero duc
Nam quo redibo ore ad eam, quam c
pſerim?
Ch. Tum autem Antiphonem video ab
mittere

De. Diis meritas verbis gratias ago, atque animo habeo, frater, pro rerum noſtrarum proſpero eventu. Nunc quàm citò poſſumus, ad Phormionem nobis properandum eſt, priuſquam diſperdat noſtras triginta minas, ut eas ab ipſo recipiamus. Ph. *Viſam, ſi domi eſt, Demiphonem, ut dicam,* De. *At nos ad te ibamus, Phormio.* Ph. *Ob eandem fortaſſe cauſam.* De. *Ita per Herculem.* Ph. *Putavi. Cur ad me ibatis? Riſu digna res eſt: num dubitabitis an id facerem, necne, quod promiſiſſem ſemel? Heus, quantumvis pauperculus ſim, & in tenui re, tamen huc uſque unum hoc quidem præcipue ſtudui, ut ſervarem fidem.* Ch. *Nunquid tibi virgo viſa fuit ingenii liberalis, & verecundi vultus, & honeſti?* De. *Admodum.* Ph. *Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho, me paratum eſſe ad illam accipiendam: ſi vobis videtur, eam mihi uxorem tradite. Nam huic rei omnes res meas poſtpoſui, & neglexi, uti conveniens fuit, poſtquam tam vehementer id vos cupere perſpexi.* De. *At exinde hic Chremes frater meus diſſuaſit mihi, ne illam tibi darem: nam qui ſermones vulgi ferentur per urbem, inquit, ſi id feceris? olim cum honeſte virgo potuit dari in uxorem, non data fuit: nunc poſtquam nupſit filio tuo Antiphoni, eam privatam ſuo viro, ut viduam ejici invitam turpe eſt: Denique pene omnium, quæ tute jampridem coram me præſente redargueras.* Ph. *Satis arroganter vos a tis.* De. *Quo modo?* Ph. *Quæriſne iſtud? quia ne alteram quidem illam virginem, ſponſa erat, potero uxorem habere. Nam quomodo potero, niſi ſim inſigniter impudens, petere, quam reſpuerim?* Ch. *Tu etiam dic; Video præterea Antiphonem impatientem non niſi coactum pati*

ANNOTATIO.

4 *Dilapidet.*] *Dilapidare* eſt bona & ſubſtantiam diſſipare,

eam, inque. *De.* tum autem video filium
ſane mulierem ab ſe amittere.
ſi ſodes ad forum, atque illud mihi
m jube rurſum reſcribi, Phormio.
odne ego perſcripſi porro illis, quibus
ui? 30
d igitur fiet? *Ph.* ſi vis mihi uxorem dare,
eſpondiſti, ducam: ſin eſt, ut velis
apud te illam, hic dos maneat, Demipho:
n eſt æquom me propter vos decipi;
o veſtri honoris cauſſa, repudium alteri 35
im, quæ tantumdem dotis dabat.
malam rem hinc cum iſtac magnificentia,
: etiam nunc credis te ignorarier,
facta adeo? *Ph.* irritor. *De.* tune hanc
eres,
ta eſſet? *Ph.* fac periclum. *De.* ut filius
a habitet apud te, hoc veſtrum conſilium
41
æſo, quid narras? *De.* quin tu mihi ar-
tum cedo.
vero uxorem tu cedo. *De.* in jus ambula.
us? enimvero ſi porro eſſe odioſi pergitis,
id facies? *Ph.* egone? vos me indotatis
do 45
ri fortaſſe arbitramini:
otatis ſoleo. *Ch.* quid id noſtra? *Ph.* nihil?
dam nôram, cujus vir uxorem *Ch.* hem!
quid eſt?
ni habuit aliam. *Ch.* nullus ſum. *Ph.* ex
filiam

eam à ſe abſtrahi. De. *Tum autem filium video impatienter & non niſi coactum ferre, mulierem à ſe abſtrahi. Sed tranſeamus, quæſo, ad forum, Phormio, & triginta illas minas, quas tibi dedi, jube mihi ab argentariis renumerari.* Ph. *An illud petis argentum tibi reddi, quod creditoribus meis per ſcripturam argentariorum reddidi?* De. *Quid igitur hac re fiet?* Ph. *Si vis uxorem mihi dare, quam ſpopondiſti, eam ducam: ſed ſi ſtatuis ut ſponſa illa apud te maneat, dos illa triginta minarum, quam pro illa mihi dediſtis, apud me manebit, Demipho: nam iniquum eſt propter vos me damnum pati; & veſtri honoris cauſa mihi fraudem eſſe, ſi alteram repudiaverim, quæ tantidem dotem mihi afferebat.* De. *Abi in malam crucem cum iſta magnificentia verborum, qua ais noſtro honori conſuluiſſe, fugitive: etiamne credis nos latere qui ſis, & quæ facere conſueveris?* Ph. *Ringor indignatione.* De. *Auderesne eam uxorem ducere, ſi tibi traderetur?* Ph. *Experire.* De. *Hoc ſolum convenerat inter vos, ut in tuis ædibus filius meus habitet cum illa, non ut ipſam pro uxore haberes.* Ph. *Quæſo, vide*

memoras! De. *Quin tu argentum mihi redde.* Ph. *Imo vero tu redde uxorem.* De. *o.* Ph. *In jus? Si equidem ulterius mihi moleſti eſtis,* De. *Quid facies?* Ph. *Ego patrocinium & defenſionem ſolum fortaſſe virginum quæ ſine dote ſunt, qualis Phanium tinamini: etiam ſoleo mulieribus dotatis opem præbere.* Ch. *Quid hoc noſtra refert? hic noveram olim quandam, cujus vir uxorem* Ch. *Hem!* De. *Quid eſt?* Ph. *aliam.* Ch. *Perii.* Ph. *Ex qua filiam genuit,*

ANNOTATIO.

rurſum reſcribi.] *Scribere* nummos ditores pecuniarum, quibus moris rgentariorum, apud quos pecunias nt, tabulis expenſum alicui ferrent, id nomen dictarent. Horatius:

n à Nerio: non eſt ſatis: adde cicutæ ulas centum.

ebatur debitor; qui mutuam pe-bat vel per ſe, vel per argentarii qui in codicem ſuum referebat æs debitore creditori eſſe diſſolutum. Donatus, eſt reddi, ſeu per menſæ ri. Horatius;

Putidius multò cerebrum eſt, mihi crede, Perilli
Dictantis, quod tu nunquam reſcribere poſſis.

Reſcribere eſt mutuum per ſcripturam menſæ reddere, cum mandato debitoris, qui pecuniam ſuam apud menſam depoſuerat, menſarius, ſive argentarius ferebat acceptum creditori. Sciendum eſt, veteres apud menſam, magnam pecuniæ patrem depoſuiſſe. Cum per argentarium debitor ſolvebat, dicebatur ex menſæ ſcriptura id fieri. Sin ipſe debitor ſatisfaciebat, dicebatur de domo, vel ex arcâ numerari.

& eam ſecretò educat. Ch. *Interii.* Ph. *Hæc prolixe illi renunciabo.* Ch. *Per Deos te obteſtor ne facias.* Ph. *Ho! an tute is eras?* De. *Quam nos ludibrio habet!* Ch. *Miſſum te facimus.* Ph. *Fabulæ & mendacia ſunt veſtræ pollicitationes.* Ch. *Quid petis amplius? argentum quod à nobis habes, tibi remittimus, & concedimus liberationem jus obligationis.* Ph. *Audio: acquieſco veſtræ ſententiæ: quid ergo, malum! me ſic per laſciviam luditis, ſtulti, levibus inſtar puerorum promiſſis? nolo, volo: volo, nolo rurſum: cape, cedo: quod modo probatum & fixum erat, ſtatim improbatum eſt.* Ch. *Quo modo, aut à quibus iſtud inaudivit, & ſcire potuit?* De. *Ignoro: unum ſcio, nulli hominum me hoc ſecreti detexiſſe.* Ch. *Iſtud, ita Dii mihi faveant, prodigii inſtar eſt.* Ph. *Injeci ſcrupulum hominibus.* De. *Hoccine fiet, ut à nobis hanc ingentem ſummam pecuniæ extorqueat? mori, per Herculem, omninò, potius eſt. Oſtende ergo te animoſum, & fortem, ſicut virum decet. Cernis culpam tuam in vulgus delatam eſſe, & manifeſtatam; neque to eam uxori tuæ occultare jam poſſe: nunc illud commodius, & validius erit ad placandam Nauſiſtratam, ſi illi referamus noſmet ipſi, quod alii ei nunciaturi ſunt. hoc pacto etiam de hoc flagitioſo, & omni ſcelere contaminato, noſtro arbitrio ultionem ſumere poterimus.* Ph. *At, at, niſi ſaluti meæ caveo, in eâ difficultate involendus & implicandus ſum, ut inde ægre me expediam: Hi tanquam gladiatores adverſi in me tendunt & pertinaci ad exitium meum animo.* Ch. *At metuo ut Nauſiſtrata mitigari & flectere poſſit.* De. *Securus eſto: ego vos in concordiam reducam, & in gratiam reconciliabo: hoc cum hæc mulier è vivis abiit, ex quâ hanc virginem ſuſcepiſti.* Ph. *Itane vos igitur erga me?* Satis me callide adorimini ſcilicet: *Per Herculem, Demipho, non eſt utile iſti Chremeti irridum, quod me irritaſti. An tu vero, Chreme, poſtquam peregre in Lemno agens libidinem feceris, nec te quidquam puduerit fœminæ uni ex primariis novo modo facere injuriam; purgatum precibus flagitia tua? Talibus ego illam dictis ita inflammatam ira in te reſtinguas, etiam ſi totus lachrymis liquefactus ſtillatim fluas.* De. *Malum, quod Dii omnes à nobis avertant, & in iſtum vertant.*

Suſcepit: & eam clam educit. *Ch.* ſepultus
Ph. Hæc adeo ego illi jam denarrabo. *Ch.* ob
Ne facias. *Ph.* oh! tun' is eras? *De.* ut
facit!
Ch. Miſſum te facimus. *Ph.* fabulæ. *Ch.* q
tibi?
Argentum, quod habes, condonamus te. *Ph.*
Quid vos, malum, ergo me ſic ludificamini
Inepti, voſtra puerili ſententia?
Nolo, volo: volo, nolo rurſum: cape, ce
Quod dictum, indictum eſt: quod modo
ratum, irritum eſt.
Ch. Quo pacto, aut unde hæc hic reſcivit?
neſcio:
Niſi, me dixiſſe nemini, id certo ſcio.
Ch. Monſtri, ita me Dî ament, ſimile. *Ph.*
ſcrupulum. *De.* hem!
Hiccine ut à nobis hoc tantum argenti auf
Tam aperte irridens! emori hercle ſatius e
Animo virili præſentique ut ſis, para.
Vides tuum peccatum eſſe elatum foras;
Neque jam id celare poſſe te uxorem tuam:
Nunc quod ipſa ex aliis auditura ſit, Chre
Id noſmet indicare placabilius eſt.
Tum hunc impuratum poterimus noſtro m
Ulciſci. *Ph.* at at, niſi mihi proſpicio, hæ
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
Ch. At vereor ut placari poſſit. *De.* bono a
Ego redigam vos in gratiam: hoc fretus, C
Cum è medio exceſſit, unde hæc ſuſcepta
Ph. Itane mecum agitis? ſatis aſtute aggre
Non hercle ex re iſtius me inſtigaſti, Demi
An tu, ubi quæ libitum fuerit, peregre fe
Neque hujus ſis veritus fœminæ primar
Novo modo ei quin faceres contumelias;
Venias nunc precibus lautum peccatum tu
Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dab
Ut ne reſtinguas, lacrumis ſi exſtillaveris.
De. Malum, quod iſti Dî, Deæque omnes

e affectum hominem quemquam eſſe au-
cia?
ic publicitùs ſcelus hinc deportarier
terras? *Ch.* in id redactus ſum loci,
ciam prorſus, quid agam cum illo. *De.*
o ſcio:
amus. *Ph.* in jus? huc, ſi quid lubet.
ſequere, ac retine, dum huc ego ſervos
oco.
im ſolus nequeo: accurre huc. *Ph.* una
uria eſt
. *Ch.* lege agito ergo. *Ph.* altera eſt te-
m, Chreme.
pe hunc. *Ph.* itane agitis? enimverò voce
opus:
rata, exi. *Ch.* os opprime. *De.* impurum
de,
m valet. *Ph.* Nauſiſtrata, inquam. *Ch.*
n taces?
ceam? *De.* niſi ſequitur, pugnos in ven-
m ingere.
l oculum exclude, eſt ubi vos ulciſcar
obe.

An quiſquam tanta audacia præditus inveniri poteſt? Nonne hæc peſtis, hîc ſceleſtus dignus eſt, qui publico decreto in extremas & deſertas terras amandetur? Ch. *In eo ſtatu ſitus ſum, ut ignorem omninò quomodo mihi agendum ſit cum illo.* De. *At ego non ignoro: In jus, ad prætorem eamus.* Ph. *In jus? in hanc Chremetis domum, ſi libet iſtud.* De. *Chreme, hunc aſſequere, & contendentem ad domum tuam retrahe, atque inhibe, dum ego huc ſervos accieo.* Ch. *Huc accurre; nam ſolus ego hunc retinere non poſſum.* Ph. *Una mihi tecum injuriæ actio eſt, pro contumelia quam mihi facis, Demipho.* Ch. *Lege age igitur.* Ph. *Altera eſt tecum, Chreme.* De. *Rape hunc in jus renitentem.* Ph. *Itane male mecum agitis? certe opus eſt ut clamitem: Nauſiſtrata, foras egredere.* Ch. *Occlude os illi.* De. *Vide*

roboris & virium flagitioſus habet. Ph. *Nauſiſtrata, inquam, te voco.* Ch. *Non Cur taceam?* De. *Niſi ſequitur, pugnis huic ventrem tunde.* Ph. *Vel oculum exſculpe, aſio & facultas vos ulciſcendi probe.*

ACTUS V. SCENA VIII.

USISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO.

QUIS nominat me? *Ch.* hem! *Na.* quid
iſtuc turbæ eſt, obſecro,
Ph. hem? quid nunc obticuiſti? *Na.*
is hic homo eſt?
ihi reſpondes? *Ph.* hiccine ut tibi re-
ondeat,
rcle, ubi ſit, neſcit? *Ch.* cave iſti quid-
am creduas.
: tange: ſi non totus friget, me eneca.
il eſt. *Na.* quid ergo eſt? quid iſtic nar-
? *Ph.* jam ſcies:
a. *Ch.* pergin' credere? *Na.* quid ego,
ſecro,
edam, qui nihil dixit? *Ph.* delirat miſer

Na. *Quis me vocat?* Ch. *Hem!* Na. *Quis iſte tumultus? quæ rixa? quæſo, mi vir, dicito.* Ph. *Hem, quid nunc obmutuiſti?* Na. *Quis hîc homo eſt? nihil reſpondes?* Ph. *Quomodo tibi reſpondeat iſte, qui per Herculem ita attonitus eſt, ut in quo loco ſtet, non cognoſcat?* Ch. *Vide ne iſti quidquam credas.* Ph. *Accede ad illum: tange: ſi non totus frigore riget, nihil cauſæ dico, quin me occidas.* Ch. *Nihil eſt.* Na. *Quid ergo eſt? quid iſte recitat?* Ph. *Jam diſces: attente me audi.* Ch. *Perſiſtiſne, uxor,*

? Na. *Quid ego, cedo, huic credam, qui nondum ullum verbum locutus eſt?* Ph.
& inſanit præ metu.

Na. *Per Pollucem non ſine cauſſa eſt, quod tantum metuis.* Ch. *Egone metuo?* Ph. *Recte ſane: quando ergo nihil metuis, nihilque eſſe dicis, quod ego illi mox dicturus ſum, tu ipſemet illi recenſe.* De. *Sceleſte, ex tua voluntate ille recenſeat?* Ph *Ebò tu, egregie & ſtrenue te geſiſti in defendendo fratre, dum me offendis.* Na. *Mi vir, ecquid mihi recitas, quod hic ait?* Ch. *At.* Na. *Quid, at?* Ch. *Non opus eſt hoc referre.* Ph. *Tibi quidem non opus eſt ut referatur; ſed opus eſt, ut illa reſciat. In Lemno cum eſſet,* Ch. *Hem! quid ais?* De. *An non taces?* Ph. *Te ignara & inſcia,* Ch. *Hei mihi!* Ph. *Uxorem duxit.* Na. *Mi homo, ſtero non ita eſſe, ut ait: Dii melius eſſe velint.* Ph. *Sic factum eſt.* Na. *Perii miſera!* Ph. *Et ex ea genuit jam unam filiam, dum tu ſecura es, & ſola dormis.* Ch. *Heu quid agam?* Na. *Prob Dii immortales, facinus flagitioſum & perniciosum!* Ph. *Tamen hoc factum eſt.* Na. *An quidquam hoc tempore factum eſt turpius, magis ignominioſum, ac probroſum ab homine ullo? Nempe cum ad uxores accedunt, tum mihi fiunt debiles & infirmi ſenes. Demipho, te alloquor; nam me cum iſto ſermonem conferre nimium tædet, & faſtidioſum eſt. Hæne erant ideo frequentes profectiones, & diuturnæ Lemni commorationes? hæcne erat vilitas annonæ, quam dictitabat minuere pretia fructuum noſtrorum?* De. *Ego, Nauſiſtrata, non inficior culpam in hac re à Chremete merito ejus admiſſam eſſe; ſed talem, quæ ſit condonanda ex omnium ſententia.* Ph. *Hæc gratiam Chremetis, ad placandam Nauſiſtratam facere, eſt mortuo verba facere.* De. *id fecit, quod te negligeret, neq; quod te odio haberet: ſed vino captus fere ſunt anni cum mulierculam*

Timore. *Na.* non pol temere eſt, quod tu times.

Ch. Egon' timeo? *Ph.* recte ſane: quando times,

Et hoc nihil eſt, quod dico ego, tu narra. ſcelus!

Tibi narret? *Ph.* eho tu, factum eſt abs te dulo

Pro fratre. *Na.* mi vir, non mihi narras? *Ch. Na.* quid, at?

Ch. Non opus eſt dicto. *Ph.* tibi quidem ſcito huic opus eſt.

In Lemno, *Ch.* hem! quid ais? *De.* non *Ph.* clam te, *Ch.* hei mihi!

Ph. Uxorem duxit. *Na.* mi homo, Di duint.

Ph. Sic factum eſt. *Na.* perii miſera! inde filiam

Suſcepit jam unam, dum tu dormis. *Ch.* agimus?

Na. Prô Dî immortales! facinus indignum malum!

Ph. Hoc actum eſt. *Na.* an quidquam hoc factum indignius?

Qui mihi, ubi ad uxores ventum eſt, tum ſenes.

Demipho, te appello; nam me cum hoc ipſo det loqui.

Hæccine erant itiones crebræ, & manſiones tinæ

Lemni? hæccine erat, quæ noſtros fructus ebat, vilitas?

De. Ego, Nauſiſtrata, eſſe in hac re culpam ritum non nego;

Sed eam, quæ ſit ignoſcenda. *Ph. verbo mortuo.*

De. Nam neque negligentia tua, neque odi fecit tuo.

Vinolentus fere abhinc annos quindecim culam

ANNOTATIONES.

11 *Scelus.*] Id eſt, ſceleſtus.

16 *Duint.*] Id eſt, dent.

compreſſit unde hæc nata eſt, neque poſt-
illa unquam attigit.
ortem obiit: è medio abiit, qui fuit in re
hac ſcrupulus.
ob rem te oro, ut alia facta tua ſunt, æquo
animo hoc feras.
Quid ego æquo animo? cupio miſera in hac
re jam defungier.
id ſperem? ætate porro minus peccaturum
putem?
um erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
ea forma atque ætas nunc magis expetenda
eſt, Demipho?
mihi hic affers, quamobrem exſpectem, aut
ſperem porro non fore?
Exequias Chremeti, quibus eſt commodum,
ire jam tempus eſt.
bo: age nunc, Phormionem, qui volet, la-
ceſſito:
tali eum mactatum, atque hic eſt, infor-
tunio.
t ſane in gratiam: jam ſupplicii ſatis eſt
mihi.
hæc, ei quod, dum vivat, uſque ad aurem
obganniat.
At meo merito credo: quid ego nunc com-
memorem, Demipho,
atim, qualis ego in iſtum fuerim? *De.* no-
vi æque omnia
m. *Na.* merito hoc meo videtur factum?
De. minime gentium:
n, quando jam accuſando fieri infectum non
poteſt,
e: orat; confitetur; purgat: quid vis am-
plius?
nimvero, prius quam hæc dat veniam, mi-
hi proſpiciam & Phædriæ.

gravidam fecit unde hæc virgo genita eſt, neque poſteà unquam cum illa rem habuit. eadem è vita deceſſit: morte ſublata eſt, quæ ſi viveret difficultates & diſſidia afferre poſſet. Quapropter te obſecro, quæ tua eſt ſolita benignitas & facilitas, ut hoc etiam patienter feras. Na. *Quid? me patienter id ferre? utinam in hac tam atroci injuria, omnibus defuncta eſſem, & libera in poſterum; ut deſineret, & finem faceret Chremes mihi moleſtias exhibere; ſed quid melius exſpectem ab illo? An propter ætatem minus eum libidini deditum iri opinor? At jam tum erat ſenex; ſi quidem ſenectus homines à peccando abſterrere per verecundiam debet. An mea pulchritudo atque ætas præſens magis quam antea eum alliciet in amorem, Demipho? quid mihi proponis, quamobrem exſpectem eum ulteriùs ad libidinem non rediturum?* Ph. *Exequias funeris Chremetis proſequi ſi quibus vacat, jam tempus eſt celebrare. Sic dabo exercitum, & opprobriis extoſitum: Age, age nunc, ſi cui libeat, Phormionem irritato: faciam ut tali, atque hic, augeatur ærumna, & calamitate. reconcilietur ſane nunc in gratiam: jam ſatis hæc ultio mihi ſufficit: habet à me hæc Nauſiſtrata quod ei, dum ſtabit in vita, ad aurem occinat & obmurmuret.* Na. *An ita fortaſſe de eo meruera, ut ſic mecum ageret!*

ro. Quid nunc ego minutatim tibi narrem, qualem ego erga eum me geſſerim? De. *ſcio tecum pariter.* Na. *An tibi videor digna fuiſſe hac contumelia?* De. *Minime omnium cùm hæc illius culpa criminationibus, & increpationibus infecta reddi non poteſt, con- obſecrat, confitetur ſe deliquiſſe, poſtulat ut ſuam purgationem, & ſatisfactionem accipias: is amplius?* Bh. *Equidem, priuſquam hæc ſe ignoſcere marito culpam pronunciet, mihi dum & Phædriæ.*

ANNOTATIONES.

Exequias ire.] Quemadmodum dicimus as, pro inficiari, ſic *ire exequias* antiqui Hac formula exequiæ indicebantur; vixit: L. Titio exequias ire quoi (pro modum eſt jam tempus eſt: ollus (pro tur.

ctatum infortunio.] *Mactо* verbum eſt ſumptum à ſacris. Dictum putant, quaſi *magis auctо*, id eſt, augeo; nam priuſquam victimam immolarent, thus, aut vinum ſuper eam fundebant; unde mactam illam dicebant, quaſi magis auctam. Mactare morte, ſupplicio, damno, infortunio dicitur per metaphoram.

Heus,

Heus, Naufiſtrata, priuſquam huic ſubitò incogitans reſpondeas, audi me. Na. *Quid eſt?* Ph. *Ego minas triginta per dolum à marito tuo expiſcatus ſum. eas dedi tuo filio. is pro ſua amica lenoni dedit.* Ch. *Hem, quid ais?* Na. *Adeone hoc malefactum, & grave delictum putas, ſi filius adoleſcens habet unam amicam, cum tu uxores duas habeas? nihil te pudet? quâ fronte illum culpæ argues? Reſponde mihi.* De. *Faciet ut tibi libuerit.* Na. *Imò jam ut non ignores quid conſtituerim facere: neque ego veniam do; neque ullo promiſſo me obligo; neque reſponſo quidquam aſſevero, priuſquam filium meum videro. eum arbitrum omnium controverſiarum facio. quod judicabit ratum habebo & confirmabo.* Ph. *Sapis, Naufiſtrata, & recte cenſes.* Na. *Satiſne id tibi hoc eſt, atque ex æquitate conſtitutum?* Ph. *Imo vero egregie, & abunde, ſupraque omnem ſpem ſatis factum eſt; itaque lætus & contentus hinc abeo.* Na. *Tu vero dic mihi, quod tibi nomen eſt?* Ph. *Mihine? Phormio nomen eſt, familiæ veſtræ quidem amicus, & tuo filio Phædriæ amiciſſimus.* Na. *At ego, Phormio, per Caſtorem poſthac, tui cauſa, quoad ejus potero, & quæ petes, faciamque & dicam.* Ph. *Prolixe & liberaliter loqueris.* Na. *Per Pollucem ad hoc meritum tuum me adducit.* Ph. *Viſne primùm hodie facere, quod mihi pergratum erit, & oculis mariti tui moleſtum atque ægrum?* Na. *cupio.* Ph. *intro eamus.* Ch. *Ita fiat: ſed ubi eſt Phædria arbiter, & judex noſter?* Ph. *Max efficiam præſtò ſit. Vos valete, & plaudite.*

Heus, Naufiſtrata, prius quam huic reſpondes mere, audi. *Na.* quid eſt?

Ph. Ego minas triginta ab iſto per fallaciam ſtuli.

Eas dedi tuo gnato, is pro ſua amica lenoni dit.

Ch. Hem, quid ais? *Na.* adeon' indignum videtur, filius

Homo adoleſcens unam ſi habet amicam, uxores duas?

Nil pudere? quo ore illum objurgabis? reſpo mihi.

De. Faciet, ut voles. *Na.* imo ut meam ſcias ſententiam:

Neque ego ignoſco; neque promitto quidqua neque reſpondeo,

Prius quam gnatum video, ejus judicio perm omnia, is

Quod jubebit, faciam. *Ph.* mulier ſapiens Naufiſtrata.

Na. Satin' id eſt tibi? *Ph.* imo vero pulcre cedo & probe,

Et præter ſpem. *Na.* tu tuum nomen dic q eſt. *Ph.* mihin? Phormio;

Veſtræ familiæ hercle amicus, & tuo ſum Phædriæ.

Na. Phormio, at ego æcaſtor poſthac tibi q potero, & quæ voles,

Faciamque & dicam. *Ph.* benigne dicis. pol meritum eſt tuum.

Ph. Vin' primum hodie facere, quod ego ga am, Naufiſtrata,

Et quod tuo viro oculi doleant? *Na.* cupio me ad cœnam voca.

Na. Pol vero voco. *Ce.* eamus intro hinc. fiat: ſed ubi eſt Phædria,

Judex noſter? *Ph.* jam hic faxo aderit.. valete, & plaudite.

Calliopius recenſui.

Ad cœnam me invita. Na. *Per Pollucem ſane te invito.* De. *Max efficiam præſtò ſit. Vos valete, & plaudite.*

Calliopius recenſui.

P. TERENTII

CARTHAGINIENSIS AFRI

HECYRA.

a ludis Romanis Julio Cæsare, Cn. Cornelio Dolabella Ædilibus Curulibus. Non est peracta tota. Modos fecit Flaccus Claudii ibiis paribus: Cn. Octavio, T. Manlio Consulibus. Relata est erum ludis funebribus. Relata est tertiò, Q. Fulvio, L. Marcio dilibus curulibus.

xplicatio hujus didascaliæ (ita dicitur præmonitio docens aliquid) petenda est ab explicatione superiorum.

PERSONÆ HECYRÆ.

ACCHIS, meretrix. A Baccho.
LACHES, ab ἔλαχον, id est, sortitus sum.
YRRHINA, à μυρρίνη, myrtus.
MPHILUS, à ὦᾶς & φίλος, omnibus charus.
RMENO, παρὰ τῷ δεσπότῃ μένων, apud dominum manens.
IDIPPUS, à φείδω, parsimonia, & ἵππος, equus.
ILOTIS, à φιλότης, amicitia.
ILUMENA, quasi φιλουμένη, amata.
SIA, à σώζειν, servari, quòd servi servantur in bello.
TRATA, à σώζειν, servare: & στρατὸς, exercitus.
RA, à natione.

ARGU-

ARGUMENTUM.

PAMPHILUS Lachetis & Soſtratæ filius, cum noctu ad Bac dem meretricem iret temulentus, Philumenam Phidippi & M rhinæ filiam in via per vim compreſſit, & detracto ei annulo, per t bras effugit, ſic ut neuter alterum cognoſceret. Paulò pòſt eadem P lumena, quæ ex ipſo erat gravida, uxor ei datur; ſed propter Bacchid quam deperibat, duobus menſibus ne quidem eam attigit. Cum au Bacchis irata propter ejus nuptias, minus quam ſolebat, obſequens e eam reliquit, & ingentem uxoris amorem concepit. Interea acciđ iter Pamphilo in Imbrum eſſet, unde cum poſt aliquod tempus revert tur, ita ſors tulit, ut quo die Athenas appuliſſet, Philumena partu le retur, itaque videndi eam cupidus, ſubitò ad eam ingreſſus eſt, ſe peperiſſe eam deprehendit: cum autem ab ea ſeceſſiſſet, nullam affe cauſam, Laches ſuſpicatus eſt eum adhuc Bacchidis amore impeditum, de cauſa ab uxore abhorrere: accerſitam igitur Bacchidem objurgat; cum ſe purgaret, annulum habebat in digito, quem olim Philum ereptum ſibi dederat Pamphilus. Is annulus effecit, ut vitiatam eſſ ipſo Pamphilo Philumenam cognoſceretur. Lætus Pamphilus & uxor & filium accipit.

C. SULPITII APOLLNARIS PERIOCH

Pamphilus, Lachetis & Soſtratæ filius, accepit in uxorem Philumenam, Phidippi & Myrrhinæ filiam; quam quondam ignotam compreſſit in via, & cujus annulum, quem eripuit ei, donaverat Bacchidi meretrici, quam amabat. Deinde in Imbrum inſulam navigavit, nuptam uxorem Bacchidis amore captus non attigit. Hanc Myrrhina mater cum ſciret prægnantem eſſe, ægrotam eſſe ſimulans ex ædibus Lachetis ad ſe ducit, ne ſocrus Soſtrata eam eſſe gravidam cognoſcat: redit ex Imbro inſula Pamphilus, deprehendit uxorem peperiſſe, & rem occultat, uxorem tamen, ignorans eam ex ſe peperiſſe, recipe cuſat. Pater ejus Laches culpam confert in Bacchidem: dum ſe excuſat Bacchis, ſorte accid Myrrhina annulum agnoſceret, quem gerebat filia, cum ſtuprum ei illatum fuit. Uxorem cum recipit Pamphilus.

UXorem duxit Pamphilus Philumenam;
Cui quondam ignorans virgini vitium
tulit:
Ejuſque per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ.
Dein profectus in Imbrum eſt: nuptam haud
tigit.
Hanc mater utero gravidam, ne id ſciat ſocru
Ut ægram ad ſe transfert: revertit Pamphilus
Deprehendit partum: celat: uxorem tamen
Recipere non volt. Pater incuſat Bacchidis
Amorem; dum ſe purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ forte agnoſcit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

PROLOGUS.

Ecyra eſt huic nomen fabulæ: hæc cum data
Eſt nova, novum intervenit vitium & calamitas,
eque ſpectari, neque cognoſci potuerit:
opulus ſtudio ſtupidus in funambulo
num occuparat. nunc hæc plane eſt pro nova:
, qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
m referre, ut iterum poſſet vendere.
cognoſtis ejus: quæſo hanc noſcite.

Hecyra nominatur hæc fabula: tunc cum nova exhibita eſt, fortuito vitio & calamitate factum eſt, ut neque ſpectari, neque cognoſci potuerit vel ex ſcena apparatu, vel ex perſonarum actione: ita populus ſtupens admiratione funambuli, in eo ſpectando animo defixus fuerat. nunc hæc fabula Hecyræ tanquam nova datur, ut quæ acta non

& poëta, qui hanc fecit, noluit poſt ſpectaculum funambuli, denuò eam introducere in ſcenam, um pro nova eam biſtrionibus venderet. Alias poëtæ fabulas notas habetis, hanc precor ut : attente ſpectate.

ALTER PROLOGUS.

Rator ad vos venio ornatu prologi:
Sinite exorator ſim; eodem ut jure uti ſenem
at, quo jure ſum uſus adoleſcentior;
as qui exactas feci ut inveteraſcerent;
um poëta ſcriptura evaneſceret.
is, quas primum Cæcilii didici novas,
m ſum earum exactus; partim vix ſteti.
ſciebam dubiam fortunam eſſe ſcenicam,
ncerta certam mihi laborem ſuſtuli.
em agere cœpi, ut ab eodem alias diſcerem
as ſtudioſe, ne illum ab ſtudio abducerem.
eci ut ſpectarentur: ub ſunt cognitæ,
itæ ſunt: ita poëtam reſtitui in locum,
e jam remotum injuria advorſariûm
tudio, atque ab labore, atque arte muſica.
d ſi ſcripturam ſpreviſſem in præſentia, &
terrendo voluiſſem operam ſumere,
n otio eſſet, potius quàm in negotio;
rruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
c quid petam, mea cauſſa, æquo animo attendite.

Orator legatus à grege biſtrionum ad vos, ſpectatores, venio in veſtitu prologi: per vos liceat mihi exoratorem eſſe impetrando ea, quæ poſtulo; permitte mihi Lucio Ambivio actori comico uti eadem facultate, nunc cum ſenex ſum, quâ uti mihi licuit, cum adoleſcens fui; qui feci ut comœdiæ novæ Cæcilii poëtæ, licet expulſæ viverent, & ad vetuſtatem pervenirent ſæpius deinceps actæ, & probatæ; ne cum poëta poëma caducum fieret, & periret. In Cæcilii comœdiis, quas novas primùm recitavi, partim eas agens ſum rejectus; partim vix potui fabulam peragere. Quoniam verò videbam fortunam ſcenæ ancipitem eſſe, & periculoſam; ideo in ſpe incerta certum laborem ſubii. eaſdem Cæcilii comœdias, quæ excluſæ fuerant, a-

ſuſcepi, ut alias ejuſdem novas recitandas diſcerem accurate: effecique ut populus eas t, probaretque; ne ille deterritus à ſtudio ſcribendi fabulas abſtraheretur: ubi ſpectatæ & intellectæ, gratæ & acceptæ populo fuerunt: ita poëtam Cæcilium in priſtinum ſtatum, imationem reduxi, qui pene rejectus & repulſus fuerat, iniquitate inimicorum abs ſtudio, ia, atque arte poëtica. Quod ſi Cæcilii fabulas excluſas à ſcena agere iterum neglexiſſem, m primum editæ fuerunt, & in debortando eum à labore, ut in quiete potius ageret, quam labore ſtudii; facili negotio eum ab aliis comœdiis faciendis avertiſſem. Nunc quid poſtugo vos ut mei gratia, favente & placido animo advertatis.

ANNOTATIONES.

cyra.] Ἑκυρὰ, ſignificat *ſocrum*.

evum intervenit vitium.] Vitio creati r Conſules & Magiſtratus, ſi cœptis cotonitru ſuperveniſſet, ſi quis morbo Herculeo correptus concidiſſet, aut ſi alia legitima omiſſa fuiſſent: nam comitia his caſibus dirimenda erant: aliter tota actio vitioſa, & inauſpicata cenſebatur.

Hecyram

Hecyram ad vos refero, quam mihi per silen
Nunquam agere licitum eſt, ita eam oppreſſi
lamitas.
Eam calamitatem voſtra intelligentia
Sedabit, ſi erit adjutrix noſtræ induſtriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum glor
Funambuli eodem acceſſit exſpectatio:
Comitum conventus, ſtrepitus, clamor muli
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in nova cœpi uti conſuetudine,
In experiundo ut eſſem: refero denuo;
Primo actu placeo. cum interea rumor veni
Datum iri gladiatores: populus convolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt: otium & ſilentium eſt.
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite finere per vos artem muſicam
Recidere ad paucos: facite, ut veſtra auctori
Meæ auctoritati fautrix adjutrixque ſit.
Si nunquam avare ſtatui pretium arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi m
mum,
Quam maxume ſervire veſtris commodis;
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium ſuum, & ſe in voſtram commiſit fi
Ne eum circumventum inique iniqui irrideant
Mea cauſſa cauſſam hanc accipite, & ſilentium
Date, ut libeat ſcribere aliis, mihique ut diſc
Novas expediat, poſthac pretio emptas meo.

Hecyram comœdiam in ſcenam reduco, quam mihi exhibere cum favente ſilentio nunquam conceſſum eſt; tantum eam obruit infortunium. Iſtud infortunium veſtra prudentia, & ad eam comœdiam cognoſcendam attentio placabit, ſi noſtræ diligentiæ opem afferat. Simul atque eam coram populo recitare cœpi, pugiles gloriæ cupidi, populus magna expectatione & ingenti ſtudio concitatus ſpectandi funambuli; concurſus eorum qui in noſtro ſunt comitatu, tumultus, vociferatio mulierum, me coëgerunt egredi, ante completam fabulæ actionem, extra theatrum. Cœpi uti antiqua conſuetudine, quâ uſus fui in Cæcilii fabulis, in nova Terentii comœdia Hecyra, ut in periculo faciendo inſiſterem, & tentare perſeverarem: iterum Hecyram comœdiam introduco in theatrum: primo actu gratus ſum, & acceptus. quum interea ſermo ſpargitur exhibitum iri gladiatores: Fit ſubitus populi concurſus, turbæ excitantur, vociferantur, certant propter locum: ego interea, dum hæc fierent, non potui defendere locum in quo ipſe agebam. Nunc tumultuatio nulla eſt, tranquillitas, & taciturnitas obſervantur, occaſio opportuna recitandi ab ædilibus mihi præbetur: vobis licet ludos theatrales, qui in ſcena agun honeſtare favore ſilentii veſtri. Nolite committere, ut ars poëtica paucos artifices peritos & ad paucos perveniat: concedite mihi ſubſidium veſtrum & præſidium, dum enixè labor vando poëtas eorumque ſtudia. Si nunquam avare arti meæ æſtimationem & indicationem ſ mihi perſuaſi lucrum iſtud eſſe ampliſſimum, veſtris utilitatibus, & emolumentis atque obſeq inſervire: permittite me hoc à vobis precibus obtinere, ne eum deluſum improbi improbe ludi beant, qui ſtudium & operam artis ſuæ mihi tuendam, & ſe fidei & favori veſtro protegen dit. Mei gratiâ, cauſam poëtæ Terentii ſuſcipite defendendam, & linguis favete, ut ali quoque libenter ſtudeant componendis comœdiis, mihique conducat novas memoriæ mandare diſcere, quas pecuniæ meæ æſtimatione à poëta comparaverim.

Act

ACTUS I. SCENA I.

PHILOTIS. SYRA.

DER pol quam paucos reperias meretricibus
is evenire amatores, Syra.
c Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,
ſancte, ut quivis facile poſſit credere,
uam illâ vivâ ducturum uxorem domum:
luxit. *Sy.* ergo propterea te ſedulò
neo, & hortor, ne cujuſquam miſereat,
ſpolies, mutiles, laceres, quemque nacta ſis.
tin' eximium neminem habeam? *Sy.* neminem:
nemo illorum quiſquam, ſcito, ad te venit,
ita paret ſeſe, abs te ut blanditiis ſuis
minimo pretio ſuam voluptatem expleat.
e tu, amabo, non contra inſidiabere?
amen eandem pol eſſe omnibus, injurium
t.
urium eſt autem ulciſci advorſarios?
a via captent te illi, eadem ipſos capi?
me miſeram! cur non aut iſtæc mihi
forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

Ph. *Perquam raros alii quis inveniat, meretricibus amatores conſtantis fidei contingere, Pollucem teſtor, Syra. Etiam hic Pamphilus quoties jurejurando fidem obligabat Bacchidi, & religioſe promittebat (ut quilibet facile ſibi perſuaderet eum certo dicere) nunquam ſe ullam mulierem, dum illa viveret, in uxorem acceptum: eccu! accepit tamen.* Sy. *Propterea igitur te communefacio, & adhortor, ne cujuſvis amatoris miſeratio te moveat, quominus eum omnibus opibus exuas, diminuas, dilanies, quamque ad te veniet.* Ph. *Mihine ſuades ne ullum mihi ſeligam præcipuum, dilectum mihi, cui ne quidem parcam?* Sy. *Aio neminem: nam ita habeto, nullus ex illis te adit, quin ita ſe diſponat, ut ſermonibus blandis ſuam ex te quam admodum modica mercede ſatiet. Talibuſne amatoribus tu viciſſim, inſidias non tendes?* Ph. *Nihilominus iniquum eſt eandem ſe gerere erga omnes.* Sy. *An æquum eſt punire inimicos? aut eadem arte, quâ te decipere ſtudent, eos decipi? Ebeu me miſeram! cur non tuæ ætatis, & pulchritudinis ego ſum; vel tu meæ ſententiæ non es.*

ACTUS I. SCENA II.

PARMENO. PHILOTIS. SYRA.

Enex ſi quæret me, modo iſſe dicito
Ad portum, percontatum adventum
Pamphili.
, quid dicam, Scirte? ſi quæret me, uti
icas: ſi non quæret, nullus dixeris,
t uti poſſim cauſâ hac integrâ.
eon' ego Philotium? unde hæc advenit?

Pa. *Si ſenex Laches à te quæret ubi ſim, illi dicito modo me iviſſe ad portum, inquiſitum de reditu Pamphili ex Imbro inſula; advertiſne quid dicam, Scirte? Si quæret, inquam, ut tunc iſtud ei dicas: ſi verò non quæret, nihil quidquam ei dixeris, ut hanc cauſam non prius dictam poſſim præſentire. Sed ecquid video Philotium? unde advenit?*

Philotis,

Philotis, multum mihi ſalva ſis. Ph. *Salve tu quoque, Parmeno.* Sy. *Salve pol, mi Parmeno.* Pa. *Et tu ædepol, Syra. Dic mihi, Philoti, ubi tamdiu voluptati vacaſti?* Ph. *Minime certe voluptati vacavi, quæ hinc Athenis Corinthum profecta ſum cum milite immitiſſimo: Ibi per ſpatium continuum ducrum annorum miſera illum paſſa ſum.* Pa. *Per ædem Pollucis, Philotium, opinor te ſæpe deſiderio Athenarum flagraſſe, & conſilium hinc diſcedendi improbaſſe.* Ph. *Verbis exprimi non poteſt, quanta cupiditas me tenebat in hanc urbem revertendi, diſcedendi à milite, atque aſpectu veſtro fruendi; ut ex vetuſta familiaritate celebrarem vobiſcum convivium, nullius voluntati ſubdita. Nam Corinthi non erat mihi facultas loquendi, niſi quæ grata eſſent militi, prout determinaſſet, & præſcripſiſſet.* Pa. *Non arbitror bene pro tua voluntate militem terminum & modum præfiniiſſe ſermonibus tuis, cùm vos loquaces ſitis.* Ph. *Sed quid rei eſt? qualia, & quanta retulit mihi hic intus Bacchis? Illud quod nunquam putavi futurum eſſe, ut Pamphilus poſſet adduci ut uxorem duceret, dum Bacchis vitam ageret.* Pa. *Quid? ais eum uxorem duxiſſe?* Ph. *Eho tu, reſponde; annon duxit?* Pa. *Duxit: ſed dubito an ſint ſtabiles hæ nuptiæ.* Ph. *Dii, Deæque faciant ne ſint ſtabiles, ſi id utile eſt Bacchidi. ſed quam ob cauſam, unde iſtud credam, ſcilicet has nuptias non eſſe firmas?* Pa. *Non opus eſt id declarare: deſine id curioſe inq.* Ph. *Nimirum ne id fiat manifeſtum, quare non ſint firmæ. Ita me Dii bene ament, non eam cauſam te interrogo, ut hoc publicem, ſed ut tacitam apud me voluptatem capiam, ut gaudeam.* Pa. *Nunquam tam idonee & apte eloqueris ad perſuadendum, ut tergum meum lam tuam dedam.* Ph. *Ab noli, Parmeno, dicere talia: quaſi tu non potius velis hoc mihi morare,*

Philotis, ſalve multum. *Ph.* ô ſalve, Parm
Sy. Salve mecaſtor, Parmeno. *Pa.* & tu æde
Syra.
Dic mihi, Philoti, ubi te oblectaſti tamdiu?
Ph. Minime me equidem oblectavi, quæ
milite
Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſimo
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
Pa. Ædepol te deſiderium Athenarum arbitr
Philotium, cepiſſe ſæpe; & te tuum
Conſilium contempſiſſe. *Ph.* non dici pote
Quam cupida eram huc redeundi, abeun
milite,
Voſque hîc videndi; antiqua ut conſuetudine
Agitarem inter vos libere convivium.
Nam illic haud licebat niſi præfinitò loqui
Quæ illi placerent. *Pa.* haud opinor commod
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
Ph. Sed quid negotî hoc? modo quæ nar
mihi
Hîc intus Bacchis? quod ego nunquam cred
Fore, ut ille hac vivâ poſſet animum induce
Uxorem habere. *Pa.* habere autem? *Ph.*
tu, an non habet?
Pa. Habet: ſed firmæ hæ vereor ut ſint nup
Ph. Ita Dî Deæque faxint, ſi in rem eſt Bacc
Sed quî iſtuc credam ita eſſe? dic mihi, Parm
Pa. Non eſt opus prolato: hoc percontarier
Deſiſte. *Ph.* nempe ea cauſſa, ut ne id fiat p
Ita me Dî amabunt, haud propterea te rogo,
Hoc proferam, ſed tacita ut mecum gaudea
Ph. Nunquam dices tam commode, ut te
meum
Tuam in fidem committam. *Ph.* ah noli,
meno:
Quaſi tu non multo malis narrare hoc mihi,

ANNOTATIO.

11 *Corinthum.*] Achaiæ urbs in medio Iſthmi Peloponneſiaci ſita (Iſthmos autem Græci vocant anguſtias, quibus à peninſula ad continentem eſt aditus) ab ortu Saronicum; ab occaſu, Criſſæum ſinum habens, qui & Corinthiacus dicitur: duobus inclyta portubus chrææ ab ortu portus imminet Ægæ Lechææ Ionio ab occaſu: unde bimare Corinthum dixerunt.

n ego, quæ percontor, ſcire. *Pa.* vera hæc
prædicat:
ſi illud vitium maximum eſt, ſi mihi fidem
e taciturum, dicam. *Ph.* ad ingenium redis.
n do; loquere. *Pa.* auſculta. *Ph.* iſtic ſum.
Pa. hanc Bacchidem
bat, ut cum maxime, tum Pamphilus,
pater, uxorem ut ducat, orare occipit:
ec communia omnium quæ ſunt patrum,
enem eſſe dicere, illum autem unicum;
dium velle ſe ſenectuti ſuæ.
e primò negare: ſed poſtquam acrius
inſtat, fecit animi ut incertus foret,
rin' anne amori obſequeretur magis;
iendo atque odio denique effecit ſenex:
ondit ei gnatam hujus vicini proxumi.
e illud viſum eſt Pamphilo neutiquam grave,
c jam in ipſis nuptiis, poſtquam videt
as, nec moram ullam, quin ducat, dari;
mum ita ægre tulit, ut ipſam Bacchidem,
eſſet, credo ibi ejus commiſereſceret.
nque datum erat ſpatium ſolitudinis,
nloqui mecum una poſſet: Parmeno,
quid ego egi? in quod me conjeci malum?
potero hoc ferre, Parmenò: perii miſer.
tte Dî Deæque perduint cum iſto odio, Laches.
d pauca ut redeam, uxorem deducit domum.
e illa prima virginem non attigit:
conſecuta eſt nox, eam nihilo magis.
Quid ais? cum virgine unà adoleſcens cu-
puerit
otus, ſeſe illac abſtinere ut potuerit?
veriſimile dicis: nec verum arbitror.
redo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,
upiens tui: ille invitus illam duxerat.
Quid deinde fit? *Pa.* diebus ſane pauculis
Pamphilus me ſolum ſeducit foras,
tque, ut virgo ab ſe integra etiam tum fiet:
antè, quàm eam uxorem duxiſſet domum,
ſe, eas tolerare poſſe nuptias.

quam ego, quæ inquiram inaudire. Pa. *Verum hæc mulier dicit: & iſtud vitium mihi proprium eſt tacere non poſſe. ſi mihi promittis te colaturam, quod quæris id preferam.* Ph. *Pd naturam tudm garrulam & l quacem redis. Promitto me taciturum; narra.* Pa. *Audi attente.* Ph. *Parata ſum ad audiendum.* Pa. *Hanc Bacchidem Pamphilus tam vehementer tunc amabat, ut nunquam magis antea amaviſſet, cum pater Laches eum rogare cœpit, ut uxorem ducere velit: & eum commoneſacere de his, quæ ab omnibus patribus ſolent proponi; ſeſe dicit ſenectutis onere premi, illum unicum, ſine fratribus; velle ſibi in ſenectute eſſe levamen. Primò Pamphilus recuſabat accipere: verum poſtquam pater vehementius urget, fecit ut animi dubius eſſet, pudorine & reverentiæ patris, an amori Bacchidis amicæ ſe dederet; denique crebris hortationibus impellendo, & odioſe flagitando ſenex effecit, quod volebat: ſtipulatus eſt ei in uxorem filiam hujus vicini proximi Phidippi Philumenam. Eò uſque ſponſalia non nimis moleſte tulit, quouſque in ipſo tempore nuptiarum, ubi videt eas mox celebrandas, ibi tandem ægritudine tantâ animi cruciatus fuit, ut ſi ipſa Bacchis præſens eſſet, non mediocri commiſeratione moveretur. In quocunque loco, ſeorſum ab aliis, ſolis nobis eſſe licebat, ut cogitationes ſuas mihi exponere verbis clam poſſet: Parmeno, perditus ſum, dicebat; quid ego feci aſſentiendo his ſponſalibus? in quod infortunium me*

m dedi? non potero tolerare iſtud molum, Parmeno: perditus ſum infelix. Ph. *At te Dii, perdant, Laches, cum inſtanti tua & moleſta ſedulitate.* Pa. *Ut paucis verbis orationem , Pamphilus uxorem ducit in domum paternam. Nocte illa prima Philumenam in toro it: alteri ſequenti, ne magis quidem attigit,* Pa. *Quid ais? Adoleſcens ſolus cum una olus ſolito potus cubuerit, & ab ejus tamen amplexibus abſtinere ſeſe ille potuerit? non verò eum & probabile ais neque id verum eſſe puto.* Pa. *Credo te ita judicare: nemo enim it, niſi cupidus amator: ille nolens eam uxorem ceperat.* Ph. *Quid deinde ſequutum fuit?* n ita *multo poſt Pamphilus ſine teſtibus ſeorſum me ducit extra domum, atque narrat ut am non attigerit; ut, quod ad ſe pertinet, virgo etiam tum incorrupta permaneat: ſe, tam accepiſſet uxorem, ſpem habuiſſe, ſe in his nuptiis perduraturum.*

Sed quam decrerim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis
Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini
Ph. Pium ac pudicum ingenium narras Pam
Pa. Hoc ego proferre, incommodum esse
arbitror:
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitii,
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc co
verit,
Non posse se mecum esse, abituram denique
Ph. Quid interea? ibatne ad Bacchidem?
quotide:
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese
Maligna multo & magis procax facta illicò e
Ph. Non ædepol mirum. *Pa.* atqui ea res
maxume
Disjunxit illum ab illa, postquam & ipse se
Et illam, & hanc quæ domi erat, cognovit
Ad exemplum ambarum mores earum æstim
Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta, incommoda atque injuri
Viri omneis ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris misericordia
Devictus, partim victus huju' injuriis,
Paulatim elapsu'st Bacchidi, atque huic tra
Amorem, postquam par ingenium nactus e
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horunc; ea ad hos redibat lege hæreditas.
Eo amantem invitum Pamphilum extrudit
Reliquit cum matre hic uxorem: nam sene
Rus abdidit se; huc raro in urbem commeat
Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ
Pa. Nunc audies. primum dies compluscul
Bene conveniebat sane inter eas: interim
Miris modis odisse cœpit Sostratam;
Neque lites ullæ inter eas, postulatio

verum neque mihi decorum, neque virgini commodum & conducibile est, Parmeno, eam, quam constituerim brevi à me dimittere, deludi & frustra haberi, quo minus inviolatam & intactam eodem modo reddam, quomodo eam accepi à parentibus. Ph. *Religiosum & castum Pamphili ingenium refers.* Pa. *Hoc ego patri meo renunciare, amorem scilicet Bacchidis, non utile mihi esse puto, ne irritem eum: remitti autem virginem ad patrem ipsius, cui nullam culpam filiæ referre possis, fastuosum est: sed spero Philumenam, ubi intellexerit se mecum versari non posse, tandem discessuram.* Ph. *Quid interea faciebat? ibatne ad amicam Bacchidem?* Pa. *Quotidie itabat: sed sicut fieri solet, postquam Bacchis Pamphilum ab alia possideri muliere, nec adhuc esse suum cognoscit; difficilis, superba, procax, & petulans esse cœpit.* Ph. *Per Pollucem non mirum, si talis facta est.* Pa. *At vero talis malignitas longe maxime illum ab illa segregavit, & avertit, postquam & ipse seipsum, & mores proprios, & illam Bacchidem quàm mala esset, & quam uxor modesta, diligentius consideravit, & perspexit, ambarum ingenium comparatione facta examinans: tunc animus ejus uxoris misericordiâ partim conciliatus & allectus, partim coactus hujus Bacchidis contumeliâ, sensim se ei subduxit, & amorem suum in uxorem transtulit, postquam ingenium suo congruens & conforme reperit. Interea dum hæc geruntur, senex quidam e cognatione vita decessit in Imbro insula, cujus legitimi erant hæredes: eò Pamphilum uxo captum, pater nolentem ad eundem compulit. Hîc verò uxorem cum matre reliquit; nam s sum ab hominibus recedens rus se contulit; hùc raro Athenas remeat.* Ph. *Quid huc aspe ex quo intelligimus istas esse nuptias demonstrares?* Pa. *Nunc audies. primò aliquot dies c certe inter se vivebant Sostrata & Philumena: repente hæc cœpit illam mirum in modum bere; neque tamen ulla jurgia inter eas erant, nullæ querelæ, & accusationes.*

ANNOTATIONES.

96 *Interea in Imbro moritur.*] Imbrus maxis Ægei Insula est, Sophianus *Lembro* vocat.

103 *Interim miris modis odisse.*] Fal meno, cum non odio socrus, sed pudo tatem adversus socrum Philumena sim

Nun

quam. *Ph.* Quid igitur? *Pa.* ſi quando ad
eam acceſſerat
fabulatum, fugere è conſpectu illicò;
re nolle: denique, ubi non quit pati,
lat ſe à matre accerſi ad rem divinam; abit.
llic eſt dies complureis, accerſi jubet: 110
re cauſſam tunc neſcio quam. iterum jubet;
o remiſit: poſtquam accerſunt ſæpius,
m eſſe ſimulant mulierem: noſtra illico
ere ad eam: admiſit nemo. hoc ubi ſenex
vit, heri ea cauſſa rure huc advenit, 115
m continuò convenit Philumenæ.
egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:
ane curæ eſt, quorſum eventurum hoc ſiet.
omnem rem: pergam quò cœpi iter.
Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam
noſpite 120
ſſe illum conventuram. *Pa.* Dî vortant
ene
agas. *Ph.* vale. *Pa.* & tu bene vale,
Philotium.

Ph. *Quid igitur fuit?* Pa. *Si quandoque Soſtrata convenerat Philumenam colloquendi cauſâ, continuò hæc ſe illius oculis ſubripiebat; nolebat eam intueri: denique ubi non poteſt ſocrum tolerare, fingit Philumena, ſe à matre Myrrhina vocari ad ſacrificium faciendum. Ubi multos dies illic moratur; Soſtrata eam advocari mandat: cauſantur neſcio quid. iterum advocatur; non remittitur: Poſtquam ſæpius eam accerſi vident, ægritudine & morbo ſingunt mulierem detineri: noſtra hera Soſtrata ſtatim it eam viſum; nullus intrò duxit ad Philumenam. Hoc poſtquam ſenex Laches inaudivit, heri ob hanc cauſam è prædio hùc remeavit, patrem continuò Philumenæ Phidippum adit. Quid rei inter eos actum ſit, adhuc ignoro: præterquam quod valde ſo-*
lum & curo ſcire, quem eventum hæc res habitura ſit. Nunc accepiſti ex hac narratione, dire petiſti: Perſequar iter inceptum ad portum. Ph. *Et ſane ego quoque; nam indixi amatori advenæ tempus, quò ad illum venirem.* Ph. *Dii velint bene evenire, feliciter quidquid actura ſis.* Ph. *Vale.* Pa. *Et tu quoque, Philotium.*

ANNOTATIO.

107. *Fugere è conſpectu.*] Utpote quæ caveret gravida intelligi

ACTUS II. SCENA I.

LACHES. SOSTRATA.

ô Deûm atque hominum fidem! quod hoc
genus eſt? quæ hæc conjuratio?
nnes mulieres eadem æque ſtudeant, nolint-
ue omnia;
e declinatam quidquam ab aliarum ingenio
llam reperias?
adeo uno animo omnes ſocrus oderunt nu-
us: viris
dverſus æque ſtudium eſt, ſimilis eſt perti-
acia. 5
dem omnes mihi videntur ludo doctæ ad
nalitiam: &

La. *Prò Deûm, atque hominum fidem! quale eſt hoc genus mulierum? qualis hæc eſt inter eas conſpiratio, & confœderatio? ut hæ omnes eaſdem res velint, & ſtudioſe pariter affectent; neque ulla inveniatur, quæ deflectat & recedat ab aliarum natura? adeo valde ſimili animo, omnes quotquot ſunt ſocrus odio nurus ſuas proſequuntur: viris adverſari ſimilis voluntas, & conatus, ſimilis pervicacia, & mentis obſtinatio eſt. In eadem ſchola arbitror illas eruditas eſſe ad malefaciendum?*

In hac ſchola, ſi uſquam ea eſt, magiſtram hanc Soſtratam uxorem meam eſſe minime dubito. So. *O me infelicem, quæ nunc ignoro, qua de cauſa nunc maritus me accuſet.* La. *Hem! tu neſcis?* So. *Non equidem, ita Dii mihi ſint propitii, mi conjunx; nobiſque concedant una vitam ducere longiſſimam.* La. *Dii meliora velint, & mala avertant.* So. *Meque nullo meo merito à te accuſatam, poſthac cognoſces.* La. *Scio. Nullo tuo merito? quæ me, quæ te, & familiam ignominiâ afficis? & filio luctum, & mœrorem quæris? quin etiam cauſa es, cur affinitate nobis junCti, ex amicis inimici nobis reddantur, qui filium noſtrum tanti duxerunt, ut ejus fidei ſuos liberos tuendos darent. tu ſola reperta es, quæ has perturbationes aſferas pervicaciâ tuâ.* So. *Egone?* La. *Tu, inquam, mulier, ipſa hæc facis, quæ me omnino ſaxum ſenſu privatum, non hominem eſſe arbitraris. An quia frequenter ruri ſum in prædio, adcirco ignorare putatis, quomodo ſinguli in urbe domi vitam traducatis? Melius abſens ſcio, quæ hic fiunt in urbe, quam ea quæ fiunt ruri, ubi continue præſens ago: Ob eam cauſam, quod qualis vita veſtra domi agitur, talis fama & æſtimatio mea eſt ruri. Jamdudum auditione percepi Philumenam nurum noſtram concepiſſe odium tui: nec valde id mirandum eſt; imo niſi ita feciſſet, majori admiratione eſſet dignum. Sed non in animum induxi, eam adeo commotam fuiſſe, ut etiam totam hanc familiam odio haberet: Quod ſi de hac re certior factus fuiſſem, illa in hac domo ermaneret; tu foras dimiſſa fuiſſes. Sed conſidera, quam ſine cauſſa hæc*

Ei ludo, ſi ullus eſt, magiſtram hanc eſſe certò ſcio.

So. Me miſeram, quæ nunc, quamobrem a ſer, neſcio. *La.* hem!

Tu neſcis? *So.* non, ita me Dî bene ament, Laches,

Itaque unà inter nos agere ætatem liceat. Dî mala prohibeant.

So. Meque abs te immerito eſſe accuſatam, modum reſciſces. *La.* ſcio.

Tu immerito? an quidquam pro iſtis factis num te dici poteſt,

Quæ me, & te, & familiam dedecoras? luctum paras?

Tum autem ex amicis inimici ut ſint nobis nes, facis;

Qui illum decrerunt dignum, ſuos cui committerent.

Tu ſola exorere, quæ perturbes hæc tuâ dentiâ.

So. Egone? *La.* tu, inquam, mulier, quæ me nino lapidem, haud hominem putas.

An, quia ruri eſſe crebro ſoleo, neſcire arbitra

Quo quiſque pacto hîc vitam veſtrorum exi

Multo melius hîc quæ fiunt, quam illic ubi aſſidue, ſcio:

Ideo quia, uti vos mihi domi eritis, proind ero fama foris.

Jampridem equidem audivi cepiſſe odium Philumenam:

Minimeque adeo mirum; &, ni id feciſſet, gis mirum foret.

Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc domum:

Quod ſi ſciſſem, illa hîc maneret potius, tu iſſes foras.

At vide, quàm immeritò ægritudo hæc ori abs te, Soſtrata.

Rus habitatum abii, concedens vobis, ſerviens;

Sumptus voſtros, otiumque, ut noſtra res pati,

Meo labori haud parcens, præter æquum, ætatem meam.

animi moleſtia mihi ex te naſcitur, Soſtrata. rus in prædium ad habitandum me contuli, vobis ut in urbe eſſetis, res faciendæ, & augendæ dans operam; ut facultates noſtræ, medi cres, ſufficerent veſtris ſumptibus, & vitæ otioſe ducendæ, labori incumbens plus præter ætatem meam, quia ſum ſenex.

te pro his curaſſe rebus, ne quid ægre eſſet
mihi?
on meâ operâ neque pol culpâ evenit. *La.*
immo maxume.
hic fuiſti: in te omnis hæret culpa ſolâ, So-
ſtrata.
hic erant, curares; cum ego vos ſolvi curis
cæteris.
puella anum ſuſcepiſſe inimicitias non pudet?
dices culpa factum? *So.* haud equidem dico,
mi Laches.
Gaudeo, ita me Dî ament, gnati cauſſâ: nam
de te quidem,
ſcio, peccando detrimenti nil fieri poteſt.
uî ſcis, an eâ cauſſâ, mi vir, me odiſſe aſſi-
mulaverit,
um matre una plus eſſet? *La.* quid ais?
non ſigni hoc ſat eſt,
heri nemo voluit viſentem te ad eam in-
romittere?
nim laſſam oppido tum aiebant: eò ad eam
on admiſſa ſum.
uos eſſe illi mores morbum magis, quam
llam aliam rem arbitror:
eritò adeò: nam voſtrarum nulla eſt, quin
natum velit
e uxorem; & quæ vobis placita conditio
ſt, datur:
uxere impulſu voſtro, voſtro impulſu eaſ-
em exigunt.

nonne pro his meritis, ingenti cura ſtudere debuiſti, ne ulla moleſtia mihi exhiberetur? So. *Per Pollucem non meo ſtudio, neque culpa accidit.* La. *Imò maxime per te id factum eſt. ſola domi fuiſti, quæ familiam regeres: in te ſola omnis culpa ſita eſt, Soſtrata. Domeſticæ rei curam habere debuiſti; cum ego vos liberavi aliis ſolicitudinibus, & alimenta paro ex cultura agri. Nonne erubeſcis pudore, inimicitias te vetulam cum puella exercere? illius merito reſpondebis ideveniſſe?* So. *Non ſane dico culpâ factum puellæ, mi Laches.* La. *Filii mei gratiâ gaudeo, ita mihi Dii faveant, cum talem habeat uxorem, quam nec inimici accuſare poſſint: nam quod ad te attinet, quantumvis pecces, nihil damni inde eventurum ſatis certo ſcio.* So. *Quid ſi me idcirco, mi marite, odio perſequi præ ſe tulerit, ut cum matre ſua crebrius converſaretur?* La. *Quid dicis? nonne ſatis clarum indicium eſt, eam te vere, nec ſimulate odiſſe, quòd heſterna die nullus ex familia voluit te viſendi eam gratiâ venientem, intrò domum excipere?* So. *Certe non admiſſa ſum, quia tunc*

ant ægritudine animi languentem, & defatigatam eſſe. La. *Magis opinor eam ægrotam ter moroſam tuam conſuetudinem, quam propter aliam cauſam; & meritò admodum: nam nulla exiſtit, quæ non cupiat filium ſuum uxorem accipere; & quæ virgo vobis probata in matrimonium filio datur: poſtquam ducta eſt hortatu veſtro, veſtro hortatu divortio*

ACTUS II. SCENA II.

PHIDIPPUS. LACHES. SOSTRATA.

ETſi ſcio, Philumena, meum jus eſſe, ut
te cogam,
ego imperem, facere: ego tamen patrio
animo victus faciam
concedam, neque tuæ libidini advorſabor.

Ph. *Quamvis ſciam ego, Philumena, in mea poteſtate eſſe, te compellere ea facere, quæ tibi præcipiam: ego tamen patrio affectu coactus, nunc imperabo mihi, ut tibi obſequar, neque tuæ immoderatæ cupiditati reluctabor.*

La. Atque eccum Phidippum optume video
hoc jam ſcibo quid ſit.
Phidippe, eſſe ego meis omnibus ſcio me app
obſequentem,
Sed non adeo, ut facilitas mea illorum corru
animos.
Quod ſi tu idem faceres; magis in re
noſtram, & voſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. *Ph.*
vero.
La. Adii te heri de filia: ut veni, itidem i
tum amiſti.
Haud ita decet, ſi perpetuam vis eſſe affini
hanc,
Celare te iras. ſi quid eſt peccatum à nobis, p
Aut ea refellendo, aut purgando vobis corrig
Te judice ipſo. ſin ea eſt cauſſa retinendi apu
Quia ægra eſt; te mî injuriam facere arb
Phidippe,
Si metuis, ſatis ut meæ domi curetur diligen
At, ita me Dî ament, haud tibi hoc con
etſi illi pater es,
Ut tu illam ſalvam magis velis, quàm eg
adeo gnati cauſſa,
Quem ego intellexi illam haud minus, qu
ipſum, magni facere.
Neque adeo me clam eſt, quam eſſe eum gr
laturum credam,
Hoc ſi reſcierit: eò domum ſtudeo hæc
quam ille, ut redeat.
Ph. Laches, & diligentiam veſtram & be
tatem
Novi: &, quæ dicis, omnia eſſe ut dicis, an
induco:
Et te hoc mihi cupio credere, illam ad vos
ſtudeo,
Si facere poſſim ullo modo. *La.* quæ res
cere id prohibet?
Eho, nunquidnam accuſat virum? *Ph.* mi
nam poſtquam attendi
Magis, & vi cœpi cogere ut rediret, ſancte ad
Non poſſe apud vôs Pamphilo ſe abſente per
Aliud fortaſſe alii vitii eſt; leni ego animo
natus:

La. Ecce, hic Phidippus eſt; opportunè hunc reperio: ex eo jam ſciam, qui ſit, cur ejus filia à nobis diſceſſerit. Phidippe, quam vis me ſentio imprimis eſſe facilem erga omnes è mea familia; attamen non is ſum, qui nimia indulgentia pravioresea reddam. Quod ſi tu idem, atque ego, faceres, magis & mihi & tibi utile eſſet. Nunc perſpicio te uxoris, & filiæ poteſtati ſubjacere. Ph. *Eja vero, pergeexpoſtulare.* La. *Heri te conveni filiæ tuæ cauſa: ut ad te incertus veni, æque me incertum dimiſiſti. Minime ita convenit, ſi cupis inter nos perſiſtere hanc affinitatem, occultare cauſas tuæ iracundiæ. ſi quod delictum fecimus, ediſſere nunc jam: aut id refutando, aut excuſando emendabimus, te ipſo judice exiſtente. ſin propterea retines filiam in tuis ædibus quod ægritudine & morbo laborat; te in me injuriosè agere puto, Phidippe, ſi vereris ne non domi meæ ſedulò remedia ei & fomenta curentur. At, ita mihi Dii bene velint, in hoc tibi non cedo, quamvis illius pater ſis, ut illius ſalutem atque incolumitatem magis diligas, quam ego: id adeò volo filii mei gratia, quem ego perſpexi, illam non minus quam ſe ipſum magni æſtimare. Neque certe ignoro eum moleſte & ægre auditurum, uxorem ſuam à nobis receciſſe: hanc ob cauſam laboro omni ſtudio, ut Philumena prius ad ædes noſtras redeat, quam ille.* Ph. *Laches, & ſedulitatem veſtram, & benignitatem compertam habeo, & omnia quæ dicis, certa & vera eſſe mihi perſuadeo: etiam vedim, hoc mihi credas; illa ut domum tuam revertatur, me operam dare, ſi ulla ratione id efficere valeam.* La. *Quæ res te hoc facere impedit? Eho, an illa alicujus culpæ virum ſuum arguit?* Ph. *Nullius: nam ubi rem diconſideravi, & vi aggreſſus ſum eam, ut in tuam domum reverteretur, ipſa religioſe juraposſe apud vos per abſentiam Pamphili permanere. Aliis hominibus aliud vitium à natura eſt; ego ſum miti animo à natura præditus:*

ossum advorsari meis. *La.* hem, Sostrata! *non possum repugnare voluntati meorum.* La. *Hem, Sostrata, tu mali tanti causa es.* So. *Ebeu me infelicem!* La. *Certumne est istud, Philumenam non ad nos redituram esse, dum Pamphilus aberit?* Ph. *Nunc sane, quantum possum*

o. heu me miseram!
Certumne est istud? *Ph.* nunc quidem, ut videtur: sed nunquid vis? 30
est, quod me transire ad forum jam oportet.
La. eo tecum una.

e: sed nunquid vis? nam aliquid causæ est, cur me ad forum citò ire oporteat. La. *Illuc comitabor.*

ACTUS II. SCENA III.

SOSTRATA.

Depol næ nos æque sumus omnes invisæ viris, *Ædepol, certe nos omnes mulieres sumus pariter odiosæ viris, propter pauculas; per quas fit, ut omnes judicemur meruisse calamitates & infortunia. Nam, ita valeam, in eo quod mihi vir nunc imputat, culpæ expers sum & innocua. Sed difficile est id, cujus me accusat, defensione repellere, & diluere: adeo viri sibi persuaserunt omnes socrus nuribus esse infestas & injurias: non pol ego quidem talis sum: nam nunquam aliter cum ea egi, ac si mea filia esset: nec unde hoc malum mihi oriatur intelligo; nisi quod mirum in modum expecto reditum filii Pamphili.*

r paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut videamur malo.
ita me ament Dî, quod me accusat nunc vir, sum extra noxiam.
on facile est expurgatu: ita animum induxerunt, socrus
eis esse iniquas: haud pol me quidem: nam unquam secus
illam, ac si ex me esset nata: nec, quî hoc ni eveniat, scio:
ol filium multis modis jam exspecto, ut reeat domum.

ACTUS III. SCENA I.

PAMPHILUS. PARMENO. MYRRHINA.

NEmini ego plura acerba esse ex amore homini unquam oblata credo, Pam. *Nulli hominum plures calamitates & molestias credo ab amore unquam allatas esse, quam mihi: heu me miserum! tantane cura cavi, ne hanc vitam amitterem in itinere? An propter hanc causam tanta cupiditate desiderabam redire domum? cum mihi satius fuisset in quolibet alio loco vitam traducere, quam in hanc urbem reverti? quam hæc mala videntem intelligere, quam sim infortunatus? Nam nos omnes, quibus aliquo ex loco vel occasione infortunium advenit, tempus quod intercedit, donec id cognoscamus, in lucro ponimus.*

m mî: heu me infelicem! hanccine ego viam parsi perdere?
ne ego caussa eram tantopere cupidus redeundi domum?
quanto fuerat præstabilius, ubivis gentium etatem agere,
huc redire? atque hæc ita esse miserum ne rescisscere?
nos omnes, quibus alicunde aliquis objectus st labos,
quod est interea tempus, prius quam id escitum est, lucro est.

Par. At ſic citius, quî te excedias his ærum
reperies. (plic
Si non rediiſſes, hæ iræ factæ eſſent multo
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile,
reverituras.
Rem cognoſces: iram expedies: reſtitues rur
in gratiam. (duxti tu
Levia ſunt, quæ tu pergravia eſſe in animum
Pam. Quid conſolare me? an quiſquam uſq
gentium eſt æque miſer?
Prius quam hanc uxorem duxi, habebam
animum amori deditum:
Jam in hac re, ut taceam, cuivis facile ſcitu
quâm fuerim miſer:
Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, q
mî obtrudit pater.
Vix me illinc abſtraxi, atque impeditum i
expedivi animum meum,
Vixque huc contuleram, hem nova res orta
porro ab hac quæ me abſtrahat.
Tum matrem ex ea re me aut uxorem in c
inventurum arbitror:
Quod cum ita eſſe invenero, quid reſtat, niſi p
ut fiam miſer?
Nam matris ferre injurias me, Parmeno, p
Tum uxori obnoxius ſum; ita olim ſuo m
genio pertulit; (
Tot meas injurias quæ nunquam in ullo pat
Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eve
Parmeno, (fi
Unde ira inter eas interceſſit, quæ tam per
Par. Aut quidem hercle parvum: ſi vis
veram rationem exſequi,
Non maxumæ, quæ maxumæ ſunt inter
iræ, injuriæ
Faciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus ali
iratus quidem eſt, (ciſſi
Cum de eadem cauſſa eſt iracundus factus i
Pueri inter ſeſe quam pro levibus noxiis ira
runt?
Quapropter? quia enim, qui eos gubernat
mus, infirmum gerunt.
Itidem mulieres ſunt ferme, ut pueri, levi ſente

Par. At hoc modo, quia rediiſti, citius te his calamitatibus liberare potes. Si tardius reverſus eſſes, hæ iræ, quæ ſunt inter matrem & uxorem tuam, vehementius exarſiſſent, & factæ eſſent multò graviores: ſed nunc ſcio ambas reditus tui reſpectum habituras, ita ut altera alteram accuſare vereatur. De controverſia cognoſces: iracundiam earum ſedabis; rurſus gratiam inter eas reconciliabis. Facilia ſunt hæc, quæ magni ponderis, & difficilia eſſe tibi perſuaſiſti. Pam. *Quid dolorem meum ſolari conaris? an quiſquam hominum tam infelix eſt, ut ego ſum? Priuſquam hanc Philumenam in uxorem accepi, habebam in alia muliere animum amore occupatum: nunc in eo quem dico amore, etſi nihil dicam, quiſque facili negotio reſcire poteſt, quanta infelicitate preſſus fuerim, ob ejus Bacchidis jurgia, & faſtidia: tamen nunquam negare patri auſus ſum, in uxorem accipere eam, quam mihi per vim ille objecit. Vix me amore Bacchidis avulſi, atque in ea devinctum, animum meum liberavi vixque amorem meum à Bacchide in hanc meam uxorem Philumenam transverteram; hem, recens factum deinde evenit, propter quod invitus ab hac divertam. Præterea ex hac diſſenſione me comperturum puto utrum mater mea, anuxor, ſit ejus cauſa & origo. Quod cum cognovero, quid mihi ſupereſt, niſi ut in poſterum in miſeriis, & ærumnis vivam? nam, Parmeno, pietatis affectus requirit, ut injurias matris tolerem. deinde uxori devinctus ſum; adeo mores meos diu ſua manſuetâ naturâ uſque ad finem tulit; quum injurias, quibus eam affeci, ſemper celavit, nec uſquam dec ſed ingentes cauſas oportuit natas eſſe, Parmeno, propter quas adeò tanta iracundia in ntervenit, quæ adeo diuturna ad hanc diem perſeveravit.* Pa. *Aut parvæ equidem evenêrunt: ſi vis veram rationem verò perſequi, non ſunt maximæ injuriæ, ex quibus iræ interdum acerbiſſimæ. nam ſæpe evenit, cum iracundus, qui ad iram propenſus eſt, f enſiſſimus ex eadem cauſa, ex qua alius in iiſdem rebus, ne minimum quidem ira comm Quam pueri inter ſeſe pro levibus offenſionibus iras exercent? Quamobrem? Quia ea quæ eos ducit debilis & inconſtans admodum eſt. Similiter mulieres ſunt fere, ut pu voluntate & opinione;*

ſſe unum aliquod verbum hanc inter eas
m conciverit.
Abi, Parmeno, intrò, ac me veniſſe nuntia.
r. hem! quid hoc? *Pam.* tace. 34
Trepidari ſentio, curſari rurſum prorſum.
m. agedum ad fores (fabularier.
de propius. *Par.* hem! ſenſiſtin'? *Pam.* noli
Jupiter! audio clamorem. *Par.* tute loque-
me vetas?
Tace, obſecro, mea gnata. *Pa.* matris vox
à eſt Philumenæ.
us ſum. *Par.* quî dum? *Pam.* perii. *Par.*
am ob rem? *Pam.* neſcio quod magnum
lum (Philumenam
cto, Parmeno, me celant. *Par.* uxorem
are neſcio quid dixerunt: id ſi forte eſt, neſcio.
Interii: cur mihi id non dixti? *Par.* quia
n poteram unà omnia. 42
Quid morbi eſt? *Par.* neſcio. *Pam.* quid?
mone medicum adduxit? *Par.* neſcio.
Ceſſo hinc ire intro, ut hoc quamprimum,
dquid eſt, certo ſciam? (affectam?
am modo, Philumena méa, nunc te offendam
ſi periculum ullum in te eſt, periiſſe me
à haud dubium eſt. (ſequi:
Non uſus facto eſt mihi nunc, hunc intro
inviſos omneis nos eſſe illis ſentio.
nemo voluit Soſtratam intro admittere.
te morbus amplior factus ſiet, 50
ſane nolim maxume heri cauſſa mei,
m illicò introiſſe dicent Soſtratæ,
id tuliſſe comminiſcentur mali, (ſiet:
atque ætati illorum morbus quî auctus
in crimen veniet, ego vero in magnum ma-
lum.

fortaſſe unum neſcio quod verbum hanc ſimultatem inter eas excitare potuit. Pam. *Abi, Parmeno, domum, in qua eſt Philumena, ac me ex Imbro rediiſſe refer.* Par. *Hem, quid hoc eſt, quod audio?* Pam. *Sile, audi diligenter.* Par. *Voce tremula timorem indicari percipio, ab iis, qui intus ſunt, & hac & illac diſcurſari ante & retro.* Pam. *Agedum ad oſtium aures propius admove.* Par. *Hem, ecquid audiviſti?* Pam. *Noli garrire. Prob, Jupiter! vociferationem audio.* Par. *Tu ipſe, Pamphile, loqueris, & loqui me prohibes?* My. *Vocem ſupprime, obſecro mea gnata.* Pam. *Puto me audiviſſe vocem Myrrhinæ matris Philumenæ. De me actum eſt miſero.* Par. *Cur de te actum eſt?* Pam. *Quia dolore confectus ſum ad mortem uſque.* Par. *Quam ob cauſam?* Pam. *Neſcio quod grave exitium mihi occultant.* Par. *Uxorem tuam Philumenam pavidam, neſcio quid horrere mali, & prætimere relatum eſt: Id ſi forte eſt, propter quod clamitavi, ignoro.* Pam. *Perii: cur de hac re me non monuiſti?* Par. *Quia non poteram omnia ſimul tibi dicere.* Pam. *Quo morbo laborat?* Par. *Iſtud ignoro.* Pam. *Quid ignoras? nulluſne medicus ad eam curandam vocatus eſt?* Par. *Ignoro, an medicus ei*

Pam. *Nimis tardo in domum ſocrus ire, ut hoc quam citò, quodcumque poteſt eſſe, pro perperiam. quonam modo, Philumena mea, te inveniam in reditu à morbo tentari? nam ſi periclitaris, certum eſt me in eodem verſari periculo.* Par. *Non utile factu mihi nunc eſt domum intrò comitari; nam nos exoſos omnes illis, matri & filiæ ſcilicet, eſſe intelligo. die nemo ex familia iſta voluit Soſtratam matrem Pamphili, in ædes intrò admittere. Si hbus ejus gravior factus fuerit, quod abominor, maxime propter Pamphilum herum meum, icent ſervum Soſtratæ intrò ingreſſum eſſe, aliquid confingent noxium illum attuliſſe vitæ & annis ætatis exitioſum, quo morbus accreverit: unde hera Soſtrata crimine accerſetur, in quæſtionem poſtulabor.*

ANNOTATIONES.

era in crimen veniet.] Veneficii accu-

vero in magnum malum.] Quæſtionis is ſubjiciar ſcilicet. Servos torqueri nibus ſine quæſtione nihil credebatur, uſitatiſſimum fuit: nec ſolum alienos, ſed etiam noſtros, qui vocabantur interdum in teſtimonium contra nos: non temere timen, niſi in cauſa fraudati tributi & aliis quibuſdam.

ACTUS III. SCENA II.

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILUS.

So. *Neſcio quid jampridem hac in domo Phidippi ſerpitus, & tumultus fieri audio: valde timeo ne Philumenæ morbus gravior fiat: quod te, Æſculapi medicinæ præſes, teque Salus Dea ſanitatis, ut nihil tale accidat, precor. Nunc ibo ad videndum eam.* Par. *Heus, Soſtrata.* So. *Ehem!* Par. *Secundò prohibeberis ingreſſu iſtarum ædium.* So. *Hem, Parmeno, tune hîc eras? perdita ſum; quid ego faciam infelix? An non ibo ad videndum Philumenam uxorem Pamphili, cum in proximis his ædibus jaceat ægrota?* Par. *Noli ire, nec mittas etiam ullum, qui à te eam inviſat: nam qui amore proſequitur eum, cui inviſus & odioſus eſt, bis inepte ſe gerere arbitror: vanum laborem ipſe ſumit, & illi quem amat, à quo non redamatur; tædio eſt, & importunus. Filius etiam tuus ingreſſus eſt ad eam, poſtquam huc ex itinere rediit, ut videat quomodo illa ſe habeat.* So. *Quid ais? an advenit Pamphilus?* Par. *Advenit.* So. *Diis gratias habeo pro ejus adventu. Hem, dicto tuo de adventu filii refecta & recreata ſum, & anxietas ex animo receſſit.* Par. *Propterea te præcipue has ædes ingredi, non ſuadeo tibi: nam ſi morbi dolor Philumenam relinquat, & intermittatur, non dubium eſt mihi, quin Pamphilo totam rei ſeriem exponat, & recenſeat confeſtim remotis arbitris, præſens præſenti, quæ inter te & eam iracundia interceſſit, & ex qua re odii origo fluxit. Ecce hic eum video exire è domo ſocrus ſuæ: quàm triſtis vultu apparet!* So. *O mi fili, gaudeo te ſalvum adveniſſe.* *O mea mater, ſalve.* So. *An bene valet Philumena?* Pam. *Aliquanto melius ſe habet.* *velint ita eſſe ut dicis. Quare ergo, ſi meliuſcule valet, lachrymaris? aut quid es triſtis?* *Nihil eſt, mater.* So. *Quid modò tumultuatum fuit in iſtis ædibus? dic mihi: an* *dolor Philumenam corripuit?*

So. NEſcio quid jamdudum hîc audio tum
tuari miſera:
Male metuo, ne Philumenæ magis morbus
graveſcat:
Quod te, Æſculapi, & te, Salus, ne quid ſit
jus, oro.
Nunc ad eam viſam. *Par.* heus, Soſtrata.
ehem! *Par.* iterum iſtinc excludêre.
So. Ehem Parmeno, tune hîc eras? perii;
faciam miſera?
Non viſam uxorem Pamphili, cum in proxi
hîc ſit ægra?
Par. Non viſas, nec mittas quidem viſendi c
quemquam:
Nam qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere
duco:
Laborem inanem ipſus capit, & illi mole
Tum autem filius tuus introiit videre, ut v
quid agat.
So. Quid ais? an venit Pamphilus? *Par.* v
So. Dîs gratiam habeo.
Hem, iſtoc verbo animus mihi rediit, & cu
corde exceſſit.
Par. Jam ea te cauſſa maxume huc nunc int
nolo:
Na ſi remittent quippiam Philumenæ dolore
Omnem rem narrabit, ſcio, continuo ſola ſoli
Quæ inter vos intervênit, unde ortum eſt ini
iræ.
Atque eccum video : : quam
eſt! *So.*
Pam. Mea mater, . *So.* gaudeo veniſſ
vom: ſalvan'
Philumena eſt? *Pam.* meliuſcula eſt. *So.*
nam iſtuc ita Dî faxint.
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tri
Pam. recte, mater.
So. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor re
invaſit?

Ita factum eſt. *So.* Quid morbi eſt? *Pam.* febris. *So.* quotidiana? *Pam.* ita aiunt. s intro; conſequar jam te, mea mater. *So.* fiat.

Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque his onera adjuta.

Quid? non ſciunt ipſi viam, domum qua redeant? *Pam.* ceſſas?

Pam. *Ita accidit.* So. *Quod genus morbi eſt?* Pam. *Febris.* So. *An quotidiana eſt?* Pam. *Ita vulgò dicunt. I, quæſo, domum intrò; conſequar mox te.* Pam. *Tu, Parmeno, curre obviam ſervis afferentibus onera & ſarcinas è navi, & eis adjumentum præbe.* Par. *Quid opus eſt me his occurrere? nonne ſciunt viam, per quam domum redeant?* Pam. *Quid cunctaris ire, quò dico?*

ACTUS III. SCENA III.

PAMPHILUS.

Equeo mearum rerum initium ullum invenire idoneum, (dunt;
exordiar narrare, quæ nec opinanti accin quæ perſpexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
me propter exanimatum citius eduxi foras.
modo me intro ut corripui timidus, alio ſuſpicans
o me viſurum affectam, ac ſenſi eſſe, uxorem: hei mihi!
uam me aſpexêre ancillæ adveniſſe, illico omnes ſimul
exclamant, Venit, id quod me repente aſpexerant: (nium;
ontinuo voltum earum ſenſi immutari omtam incommode illis fors obtulerat adventum meum.
llarum interea propere præcucurrit, nuntians eniſſe: ego eju' videndi cupidus recta conſequor. (novi miſer:
quam introii, extemplò jus morbum cogneque, ut celari poſſet, tempus ſpatium ullum dabat: (conqueri.
e voce alia, ac res monebat, ipſa poterat uam aſpexi, ô facinus indignum! inquam: & corripui illico (percitus.
nde lacrumans, incredibili re, atque atroci conſequitur: jam ut limen exirem, ad genua accidit,

Non poſſum excogitare rerum mihi moleſtarum ullum principium aptum & conveniens, à quo incipiam exponere ea, quæ mihi nec ſuſpicanti, nec cogitanti advenerunt; quorum aliqua his oculis pervidi, aliqua his auribus percepi: quamobrem me perterritum & conſternatum citius extra domum extuli. Nam paulo ante, poſtquam raptim intrò domum ingreſſus ſum, alio opinans morbo me inventurum correptam eſſe uxorem atque vidi: hei mihi! ut me ancillæ conſpexere rediiſſe, omnes ſtatim unà hilares primo gaudio adventus clamitant, Pamphilus advenit; propter id, quod improviſo, & ſubitò me viderant: ſed illicò animadverti earum omnium vultus tranſmutatos eſſe, poſtquam conſideraverunt reditum meum intempeſtive illis forte obtigiſſe. Interea ex illis una celeriter cucurrit ad prænunciandum me adveniſſe: ego videndæ Philumenæ cupiditate ardens rectà hanc ancillam inſequor. Poſtquam ingreſſus ſum cubiculum, confeſtim deprehendi quo morbo tentabatur: nam temporis brevitas impediebat, quominus

titudo occultaretur, neque ipſa poterat alia voce, ac dolores cogebant, gemitus ex partu, & dere. Poſtquam viſu id comperi; ô probrum ingens! apud me dixi, & continuò inde me il acrymans, re mihi non credibili & aſpectu horrenda commotus ac perturbatus. Mater æ me inſequitur: & lacbrymas fundens infelix, in limine domûs, ad genua exeunti mibi i,

Lacrumans

ego certe ejus miſertus ſum. Procul dubio hoc uſu venit omnibus nobis hominibus: ut res eveniunt nobis; ita elati, & demiſſi ſumus. Hunc illa ſermonem facere mecum primò incepit: ô mi Pamphile, cauſam cognoſcis, propter quam hæc filia mea à domo veſtra diſceſſerit: nam ſtuprum ei illatum eſt virgini olim à neſcio quo flagitioſo tenebrione: nunc illa ad me matrem ſuam confugit, ut tibi, atque aliis ſe parientem occultaret. Verum cum precationes iſtius memoria repeto, non poſſum me continere à lacrymis. Quæcumque ſubita fortuna, inquit, te nobis hodie adduxit, per eam te obteſtamur ambæ mater & filia, ſi per jura humana divinaque licitum eſt, ut ejus infortunia tuo beneficio occulta, & ſilentio obtecta ſint omnibus. ſi unquam eam amico animo te complexam fuiſſe cognoviſti, mi Pamphile, eadem nunc te orat, ut hanc gratiam ſibi concedas (quod facile poteſt) pro amico illo animo erga te: Sed de recipienda ea, aut ejicienda id facias quod tibi commodum videbitur, & expediet. Laborare eam dolore partus, neque prægnantem à te factam eſſe, nemo omnium cognovit præter te ſolum. nam dicunt eam tibi nuptam tecum concubuiſſe duobus menſibus poſt vitium oblatum: tum poſtquam ad te deducta eſt, menſis jam hic eſt ſeptimus: quod te ſcire res ipſa declarat. nunc ſi fieri poteſt, Pamphile, vehementiſſime cupio & laboro, ut partus Philumenæ latenter fiat, etiam ignorante patre, atque inſciis omnibus aliis. ſed ſi fieri non poteſt, quin reſciant, prætexam hoc, ſcilicet eam abortum feciſſe, & immaturum fœtum ejeciſſe. Scio me aliter ſuſpicaturum, quam, quod probabile eſt, eum ex te genitum eſſe. Illicò exponetur: Ita celandi partus nullum pateris incommodum, & illi infelici, indignæ quæ injuriam factam honorem integrum ſervaveris. Promiſi hæc facere, quæ mater Myrrhina pro ea poſtulavit fixum atque immotum mihi in eo quod promiſi, fidem inviolatam ſervare. nam ut eam domo ad nos reducam, eamque recipiam, non valde conveniens & decorum eſſe opinor; nec quamvis ejus amore, & converſatione vehementer afficiar.

Lacrumans miſera: miſeritum eſt. Profecto
ſic eſt, ut puto,
Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni
humiles ſumus.
Hanc habere orationem mecum principio
O mî Pamphile, abs te quamobrem hæc
cauſſam vides:
Nam vitium eſt oblatum virgini olim, ab
quo improbo: (laret
Nunc huc confugit, te atque alios partum
Sed cum orata ejus reminiſcor, nequeo
crumem miſer.
Quæque fors fortuna eſt, inquit, nobis
hodie obtulit,
Per eam te obſecramus ambæ, ſi jus, ſi fas
Advorſa ejus per te tecta tacitaque apud
ſient. (mi
Si unquam erga te animo eſſe amico ſenſiſti
Sine labore hanc gratiam, te, uti ſibi
nunc rogat:
Ceterum de reducendâ id facias, quod in
Parturire eam, neque gravidam eſſe ex te,
conſcius. (
Nam aiunt tecum pòſt duobus concubuiſſe
Tum, poſtquam ad te venit, menſis agitur
jam ſeptimus:
Quod te ſcire, ipſa indicat res. nunc ſi
Pamphile,
Maxume volo, doque operam, ut clam
eveniat patrem; (quin
Atque adeo omneis. ſed ſi fieri id non
Dicam abortum eſſe: ſcio nemini aliter
fore, (
Quin, quod veriſimile eſt, ex te recte eum
Continuò exponetur: hic tibi nihil eſt
incommodi; &
Illi miſeræ indigne factam injuriam
Pollicitus ſum; & ſervare in eo certum eſt,
dixi, fidem. (eſſe
Nam de reducendâ, id vero neutiquam
Nec faciam: etſi amor me graviter, conſue
que ejus tenet.

mo, quæ poſthac futura eſt vita, cum in
mentem venit,
doque. O fortuna, ut nunquam perpetuo
es bona! (reddidit,
am prior amor me ad hanc rem exercitatum
n ego conſilium miſſum feci; idem nunc ope-
ram huic dabo. (opus
Parmeno cum pueris: hunc minime eſt
c re adeſſe: nam olim ſoli credidi,
e abſtinuiſſe in principio, cum data eſt.
or, ſi clamorem ejus hic crebro audiat,
arturire intelligat. aliquò mihi eſt
ablegandus, dum parit Philumena.

Non poſſum lacrymas tenere, cùm animo reputo, quam poſthac vitam ducturus ſim, quam triſtem & ſolitariam. O fortuna, quam non diu conſtans, & proſpera es! Sed jam prior amor Bacchidis me ad hanc rem æquo ferendam animo exercitavit & aſſuefecit; quem amorem tunc ratione, & prudentia dimiſi; idem nunc huic me dedam & vacabo. Parmeno adeſt, venit cum ſervulis, redeuntibus ex Imbro: non opus eſt omnino, in hoc Philumenæ partu eum præſentem

m quondam buic uni hoc arcanum commiſi, nimirum me eam non attigiſſe ab initio, cum mihi in uxorem. Timeo, ſi Philumenæ quærentis vocem ſæpe audiat, ne eam partu la- gnoſcat. aliquò hinc mihi amandandus eſt, interea dum Philumena in puerperio eſt.

ACTUS III. SCENA IV.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILUS.

AIN' tu, tibi hoc incommodum eveniſſe
iter?
Non hercle verbis, Parmeno, dici poteſt
um, quam re ipſa navigare incommodum eſt.
Itane eſt? *So.* ô fortunate, neſcis quid mali
rieris, qui nunquam es ingreſſus mare.
alias ut omittam miſerias, unam hanc vide:
triginta, aut plus eo, in navi fui,
interea ſemper mortem exſpectabam miſer;
ſque advorſa tempeſtate uſi ſumus.
Odioſum. *So.* haud clam me eſt: denique
hercle aufugerim
s, quam redeam, ſi eo mî redeundum ſciam.
Olim quidem te cauſſæ impellebant leves,
nunc minitare facere, ut faceres Soſia.
amphilum ipſum video ſtare ante oſtium.
tro: ego hunc adibo, ſi quid me velit.
etiam tu hîc ſtas? *Pam.* equidem te ex-
ſpecto. *Par.* quid eſt?
In arcem tranſcurſo opus eſt. *Par.* cui
homini? *Pam.* tibi.
In arcem? quid eo? *Pam.* Callidemidem
hoſpitem

Par. *Diciſne, Soſia, hanc viam tibi ærumnoſam fuiſſe?* So. *Per Herculem, Parmeno, verbis declarari non poteſt, quantum re ipſa mari iter facere laborioſum eſt.* Par. *Itane eſt?* So. *O beate, neſcis quas difficultates, & miſerias evitaveris, qui nunquam in mare aſcendiſti. Nam ut alias ſil-am calamitates, & difficultates navigationis, hanc cognoſce: ſpatio triginta dierum, aut plus eo tempore, in navi fleti, cum inter hos dies ſemper mortem formidabam infelix, adeo contrariis & oppoſitis ventis jactati continue fuimus.* Par. *Res hæc incommoda, & moleſta eſt.* So. *Non ignoro; & ut uno verbo dicam, potius fugiam, quàm iterum in Imbrum proficiſcar, ſi eò mihi proficiſcendum eſſe videam.* Par. *Olim certe ex levibus cauſis paratus eras aufugere, quod nunc minaris facere magni & gravis periculi*

cauſa: ideo facile tibi credo. Sed Pamphilum video ipſum ſtantem ante fores. Ite vos mum: ego vero hunc conveniam viſurus, ſi quid me velit facere. Here, etiam nunc hîc ? Pam. Ego te exſpecto. Par. Quamobrem? Pam. In arcem urbis tranſcurrendum eſt. i homini? Pam. Tibi. Par. Quænam cauſa eſt, cur tam remote in arcem me curere jubes? allidemidem

Myconium,

Myconium hoſpitem meum, qui mecum una navi in hanc urbem advenit, alloquere. Par. *Interii: voto promiſiſſe vere dicere poſſum hunc Pamphilum, me ambulando rupturum, ſi unquam è mari ſoſpes domum advenisſet.* Pam. *Quid tardas ire quò jubeo?* Par. *Quid vis ei à te nunciem? an id ſolum vis, ut eum adeam?* Pam. *Dic, me non poſſe eum nunc convenire, ſicut denuntiaveram ei me, facturum hodie; ne me fruſtrà illic opperiatur: vola.* Par. *At ignotus homo mihi eſt de facie.* Pam. *At efficiam ut cognoſcas; procerâ ſtaturâ eſt, rubra facie, criſpis capillis, ſpiſſo & pingui corpore, glaucis oculis, vultu ad cadaveris ſimilitudinem facto.* Par. *Dii illum perdant. Quid ſi non veniet in arcem, an illum expectem uſque ad veſpertinum tempus?* Pam. *Expecta: curre celeriter.* Par. *Non poſſum, ita defatigatus ſum.* Pam. *Parmeno abiit. quid agam miſer? Neſcio quâ ratione partum occultem menæ, quod ut facerem enixe oravit Myrrhina: nam miſereor vehementer mulieris. Quæ gratiâ potero, id perficiam; uxoris vitium celabo, & ejus bonori conſulam; ita tamen ut in matrem meam obſervem, quæ à Philumena offenſa eſt: nam parentis potius, quam uxorem, me rationem habere oportet. At, at, ecce Phidippus pater Philumenæ, & Lachemeus: verſus hanc partem veniunt: quid hiſce dicam animi dubius ſum.*

Myconium, qui mecum una advectu'ſt, con
Par. Perii: voviſſe hunc dicam, ſi ſalvus domu
Rediiſſet unquam, ut me ambulando rumpe
Pam. Quid ceſſas? *Par.* quid vis dicam
conveniam modo?
Pam. Imo, quod conſtitui me hodie convent
Non poſſe; ne me fruſtra illic exſpectet: vo
Par. At non novi hominis faciem. *Pam.* at
am, ut noveris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſi
Cadaveroſa facie. *Par.* Dii illum perduint.
Quid, ſi non veniet, maneamne uſque ad v
rum?
Pam. Maneto: curre. *Par.* non queo, it
feſſu' ſum.
Pam. Ille abiit. quid agam infelix? prorſus n
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myr
Suæ gnatæ partum: nam me miſeret mulie
Quod potero, faciam; tamen ut pietatem co
Nam me parenti potius, quam amori obſequ
Oportet. at, at, eccum Phidippum, & patre
Video: horſum pergunt: quid dicam hiſce
certu' ſum.

ANNOTATIO.

19 *Myconium.*] Mycone inſula una ex Cycladibus, non procul à Delo. Virg.

Quam prius Arcitenens oras, & litt
Errantem celsâ Gyaro, Myconeque r
Cyclades vocantur. *Iſole de Arcbipelag*

ACTUS III. SCENA V.

LACHES. PHIDIPPUS. PAMPHILUS.

La. Nonne dixiſti, Phidippe, Philumenam dixiſſe ſeſe exſpectare reditum Pamphili, ut ad nos rediret; nam ſine illo in domo noſtra perdurare non poſſe? Ph. *Dixi.* La. *Pamphilum dicunt rediiſſe: redeat ergo Philumena ad nos.* Pa. *Neſcio quam excuſationem proponam patri, ob quam nolim reducere uxorem meam.* La. *Hic audivi loqui?*

La. DIxtin' dudum, dixiſſe illam, ſe exſ
re filium?
Ph. Factum. *La.* veniſſe aiunt: redeat.
quam cauſam dicam patri,
Quamobrem non reducam, neſcio. *La.*
ego hic audivi loqui?

Certum obfirmare eſt viam me, quam decrevi perſequi.
Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum. *Pa.* ſalve, mi pater.
Gnate mi, ſalve, *Ph.* bene factum te adveniſſe, Pamphile,
deo, quod maxumum eſt, ſalvum atque validum. *Pa.* creditur.
Advenis modo? *Pa.* admodum. *La.* cedo, quid reliquit Phania
ſobrinus noſter? *Pa.* ſane hercle homo voluptati obſequens
dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multum hæredem adjuvant.
vero hanc laudem relinquunt: vixit, dum vixit, bene.
Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus una ſen(tentia?
Quidquid id eſt, quod reliquit, profuit. *La.* imo obfuit:
illum vivum & ſalvum vellem. *Ph.* impune optare iſtuc licet:
reviviſcet jam nunquam; & tamen, utrum malis, ſcio.
Heri Philumenam ad ſe accerſi hic juſſit: dic juſſiſſe te.
Noli fodere: juſſi. *La.* ſed eam jam remittet. *Ph.* ſcilicet.
Omnem rem ſcio, ut ſit geſta: adveniens audivi omnia. *La.* at (ant.
invidos Dii perdant, qui hæc libenter nunti-
go me ſcio caviſſe, ne ulla merito contumelia
a vobis poſſet: idque ſi nunc memorare hîc velim,
n fideli animo & benigno in illam & clemenſi fui, (cere:
poſſim; ni te ex ipſa id magi' velim reſciſque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,

Pa. *Stat mihi propoſitum meum obfirmare, & conſtanter perſequi, ut ſcilicet non recipiam uxorem, & veram cauſam non recipiendæ ccelem.* La. *Ipſe Pamphilus eſt, Phidippe, de quo hîc tecum colloquebar.* Pa. *Salve, mi pater.* La. *Fili mi, ſalve.* Ph. *Gaudeo te adveniſſe, Pamphile, eoque magis gaudeo, quod incolumis & bene valens redis, quod præcipuum eſt.* Pa. *Sic à quibuſdam creditur.* La. *An modò advenis?* Pa. *Propemodum.* La. *Dic quid reliquit in bonis Phania conſobrinus noſter?* Pa. *Certe per Herculem homo voluptatibus deditus fuit, & deliciis incumbens, quamdiu in vivis fuit: & qui ita facti ſunt, non multum hæredi proſunt, & commodant. ſibi hunc laudum titulum comparant; nimirum vixit, dum vixit, laute & opipare.* La. *Tu igitur nihil plus rei attuliſti, quam unam illam ſententiam?* Pa. *Ut ut eſt, quodcunque reliquit nobis, compendium & emolumentum attulit.* La. *Imò damnum: nam illum vita frui, & incolumem ſupereſſe vellem.* Ph. *Sine pœna id permiſſum eſt optare, nihilque nocet: nam non timendum eſt, ne unquam ad vitam redeat; tamen non ignoro utrum præoptes.* La. *Pamphile, Phidippus heri Philumenam ad ſe vocari juſſit ex ædibus noſtris: Phidippe, dic te juſſiſſe.* Ph. *Noli me monendi cauſa adeo mihi latus pungere: ſic eſt, ad me juſſi vocari.* La. *Sed jam ad eam remittet.* Ph. *o remittam.* Pa. *Omnem rei ſeriem reſcivi, qualiter ſit geſta, cum advenirem: paulò divi omnia, quæ facta ſunt.* La. *At iſtos garrulos, qui concordiæ & amori conjugum invi- Dii perdant, qui hæc quæ audiviſti tam cupide referunt.* Pa. *Ego ſcio me ſedulò curaſſe, uam mihi à vobis contumeliosè exprobrari poſſet merito meo: idque ſi nunc hîc recitare velm fideli amore, & ſuavi Philumenam filiam tuam, Phidippe, proſequutus ſum, vere id poſſum; niſi potius velim te ex ejus ore ea diſcere: namque eo modo, magis credes me talè io, quali me eſſe tibi dico;*

ANNOTATIONPS.

firmare viam.] Firmiter & pertinaciter viam (id eſt, propoſitum, conſilium) ihi perſequendam propoſui.

e factum te adveniſſe.] Id eſt, proſpere te adveniſſe. Formula eſt peregre veratulandi.

17 *Noli fodere:*] *Fodere*, hîc eſt latus alicujus manu vel pungere, vel tundere: quod facimus monendi gratiâ & ſuggerendi, & impellendi. Horatius, Lib. I. Epiſt. VIII.

Mercemur ſervum, qui dicter nomina, lævum
Qui fodiat latus.

Cum

Cum illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqu
me dixerit;
Neque meâ culpâ hoc diſſidium eveniſſe, id te
Deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri m
Cui concedat, cujusq; mores toleret ſua mode
Neque alio pacto poteſt componi inter eas gra
Segreganda aut mater à me eſt, Phidippe,
Philumena:
Nunc me pietas matris potius commodum ſu
ſequi.
La. Pamphile, haud invito ad aures ſermo
acceſſit tuus,
Cum te poſtputaſſe omnes res præ parente i
Verum vide, ne impulſus ira prave inſiſtas, P
phile.
Pa. Quibus iris nunc in illam impulſus in
Quæ nunquam quidquam erga me commerit
pater,
Quod nollem; & ſæpe, quod vellem, meritam
Amoque, & laudo, & vehementer deſidero:
Nam fuiſſe erga me miro ingenio expertu' ſu
Illique exopto, ut reliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui ſit fortunatior;
Quandoquidem illam à me diſtrahit neceſſitas
Ph. Tibi in manu eſt, ne fiat. *La.* ſi ſanus
Jube illam redire. *Pa.* non eſt conſilium, p
Matris ſervibo commodis. *La.* quo abis? mane
Mane, inquam: quo vadis? *Ph.* quæ hæc
tinacia eſt?
La. Dixin', Phidippe, hanc rem ægre laturum
Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.
Ph. Non credidi ædepol adeo inhumanum ſo
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, ut velit reducere uxorem; licet:
Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc,
La. Ecce autem, tu quoque proterve iracund
Ph. Percontumax rediſti huc nobis, Pamphi
La. Decedet jam ira hæc: etſi merito iratus e
Ph. Quia paululum vobis acceſſit pecuniæ,
Sublati animi ſunt. *La.* etiam mecum liti

cum Philumena ipſa, quæ iniquam erga me ſe geſſit, æqua de me tibi prædicaverit; neque me cauſam huic divortio præbuiſſe, Deos teſtes advoco. Sed quandoquidem ſeipſam exiſtimat tanti, ut nolit obſecundare matri meæ, & rem indignam eſſe putat, ſi ei ſe ſubmittat, ejuſque ſenectutis mores moderate ferat; neque inter eas alio modo gratia reconciliari poſſit, niſi matri ſe ſubmittat; aut ſejungenda mater eſt à me, Phidippe, aut Philumena. Nunc pietate moveor, ut potius quæram quod placet matri, & ei commodum eſt. La. *Pamphile, libenter auribus accepi ſermonem tuum, cum te video poſthabuiſſe omnes res commodis matris tuæ. Verum diligenter perſpice, ne ira incitatus in tua ſententia inique permaneas, Pamphile.* Pa. *Quibuſnam iris impulſus nunc me erga eam inique agam? quæ nunquam quidquam mali erga me commeruit, neque commiſit quod mihi diſpliceat; & ſæpe de me bene meritam eſſe, & præſtitiſſe, quod placeret, in memoria habeo; amoque, & laudo, & ejus retinendæ deſiderio teneor: nam ſingulari, & mirifica ingenii manſuetudine, & benignitate erga me uſam eſſe expertus ſum: illique ex animo opto, ut reliquos vitæ annos traducat cum eo marito, qui me ſit felicior, ſiquidem illam à me divellit neceſſitas.* Ph *In tua poteſtate eſt, ut non divellatur.* La. *Si ſatis ſanæ mentis es, fac ut reducatur.* Pa. *Non ita mihi propoſui facere: ſed potius matris commoda ſectari.* La. *Quò abis? mane, mane inquam: quò abis?* Ph. *Quæ eſt hæc mentis diſſinatio?* La. *Nonne vere tu Phidippe, moleſtum, & ægrum fore Pamphilo, ſi reſciret Philumenam ad vos ex ædibus ita diſceſſiſſe? quamobrem à te petebam, ut filiam ad nos remitteres, antequam ille rediſſet. Per Pollucem, non ſuſpicatus ſum eum adeo immitem & ferocem fore: Itane is ſibi nunc uxorem caturum opinatur, ut uxorem Philumenam recipiat? Si in eo eſt, ut velit recipere uxorem per me ei licet: ſin aliter animatus eſt, & nolit, reddat dotem. valeat.* La. *Ecce autem, que inſolenter iraſceris, & ad iram prepenſus es.* Ph. *Pervicax, & pertinax ex Imbro ad diſti, Pamphile.* La. *Abibit hæc ira, etſi non ſine cauſa commotus eſt.* Ph. *Quia aliqua pecuniæ rei veſtræ accrevit, elatiores animo, & ferociores facti eſtis.* La. *Etiam lites in que intendis?*

Ph.

h. Deliberet, renuncietque hodie mihi,
elitne, an non; ut alii, ſi huic non ſit, ſiet.
a. Phidippe, ades, audi paucis. abiit. quid mea?
oſtremo inter ſe tranſigant ipſi, ut lubet: 61
uando nec gnatus, neque hic, mihi quidquam
obtemperant:
uæ dico, parvipendunt. porto hoc jurgium
d uxorem, cujus fiunt conſilio omnia hæc:
tque in eam hoc omne, quod mihi ægre eſt,
evomam. 65

Ph. *Decernat, mihique denunciet hodie Pamphilus, velitne, an non, recipere in uxorem Philumenam; ut alii ſit uxor, ſi ipſi non ſit.* La. *Phidippe, propius accede, audi quæ paucis dicam. Abiit Phidippus. quid mea refert? Tandem controverſiam inter ſe decidant ipſi, ut videbitur; quia nec filius, neque hic Phidippus in ulla re mihi auſcultare volunt: verba*

nihili æſtimant. hanc rixam ad uxorem meam jam nunc defero, quaſi munus gratum; nam ſuaſu hæc omnia efficiuntur atque in eam omnem ægritudinem & dolorem effundam.

ACTUS IV. SCENA I.

MYRRHINA PHIDIPPUS.

y. PErii; quid agam? quo me vortam? quid
meo reſpondebo viro (entis?
ſera? nam audiſſe vocem pueri viſus eſt vagi-
corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam.
od ſi reſciverit peperiſſe eam, id quâ cauſſâ
clam me habuiſſe
cam, non ædepol ſcio.
oſtium concrepuit: credo ipſum ad me ex-
ire: nulla ſum.
Uxor ubi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras:
ue eccam video. quid ais Myrrhina? heus,
tibi dico. *My.* mihine,
vir? *Eh.* vir ego tuus? tu virum me, aut
hominem adeo eſſe deputas?
n ſi utrumvis horum, mulier, unquam tibi
iſus forem,
ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. *My.*
quibus? *Eh.* at rogitas?
rit filia? hem! taces? ex quo? *My.* iſtuc
gare æquum eſt patrem?
. ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt
nuptum, obſecro?
Credo, neque adeo arbitrari patris eſt aliter.
ſed demiror,
ſit, quamobrem tantopere hunc omnes nos
celare voluerit
m; præſertim cum & recte, & ſuo peperit
tempore.

My. *Perdita ſum; quid agam? quò me vertam? quid reſpondeam marito meo infelix? nam vagientis pueri clamor videtur ad aures ejus perveniſſe; adeo raptim, & ſubitò ſilens ad filiam ſe contulit. Quod ſi cognoverit eam partum edidiſſe, per Pollucem neſcio, quâ de cauſa ei dicam me hoc celaviſſe. Sed oſtium ſtridit: credo ipſum foras ad me prodire: perii.* Ph. *Ubi uxor vidit me ad filiam ire, foras abiit: Atque ecce eam conſpicio. Quid ais, Myrrhina? quid ſiles? heus, te appello.* My. *Mene ipſam, mi vir?* Ph. *An vir ego tuus ſum? Tune virum, aut hominem quemlibet exiſtimas me eſſe? Nam ſi utrumvis horum, mulier, me judicaſſes, non ſic per ea, quæ feciſti, deriſus & deluſus fuiſſem.* My. *Per quæ mea facta deriſui fuiſti?* Ph. *At etiam quæris? Filia noſtra peperit? Hem ſiles? Ex quo homine peperit?* My. *Iſtud patrem decet interrogare de filia? perdita ſum. Ex quonam opinaris illam peperiſſe, niſi ex eo cui uxor data eſt, obſecro?* Ph. *Credo eam peperiſſe ex*

illo, neque licet patri aliter cenſere. ſed mirum mihi eſt, quamobrem tantam curam & adhibuiſti ad hunc partum nobis occultandum; præcipue cum recte, & tempore congruo, quo antes poſſunt parere, peperit.

Adeone pertinaci animo esse potuisti, ut puerum filiæ potius cuperes exponi ad mortem, ex quo non ignorabas stabiliorem futuram esse amicitiam in posterum inter nos, quàm contra immoderatam tuam cupiditatem Philumena cum Pamphilo nuptiis jungeretur? Ego etiam adhuc culpam in illis residere credidi, quæ apud te est. My. *Infelix sum.* Ph. *Utinam cognoscam hoc ita esse, uti tu mihi narras: sed aliud mihi in memoriam redit, ex quo videris non esse innocens, propter ea, quæ olim dixisti, cum Pamphilum generum elegimus: nam tu negabas te posse consentire, ut filia tua collocaretur nuptui cum eo, qui meretricem amicam haberet, qui totam noctem duceret extra domum.* My. *Hunc maritum meum malo suspicari quamlibet aliam causam esse dissidii inter Pamphilum, & Philumenam, quam illam veram, propter quam volui celare filiam peperisse.* Ph. *Multo prius scivi, quam tu, illum amare Baechidem meretricem, Myrrhina: verum nunquam censui id vitium esse in adolescentibus, amicam habere: nam id, amare scilicet, omnibus à natura insitum est: at per Pollucem citò tempus adveniet, cùm etiam semetipsum adventante senectute, & senectutis incommodis, odio habebit. sed ut olim te præbuisti, nunquam destitisti eandem te præbere, adversarium huic matrimonio, ut Philumenam à Pamphilo distraheres, neve quod egissem esset firmum, stabile. Id nunc hæc res omnino manifestum facit, cùm partum filiæ nos omnes celaveris, postbas nuptias, quas feci, gratas habueris.* My. *Adeone me contumacem esse censes, ut commum haberem adversus eam, cui mater sim, si hoc matrimonium in utilitatem nostram fiat? Tune providere, aut arbitrari potes, quid rebus nostris conducat?*

Adeone pervicaci esse animo, ut puerum præopt
res perire,
Ex quo inter nos scires posthac amicitiam fo
firmiorem,
Potius quam esset cum illo nupta advorsus ani
lubidinem
Tui? ego etiam illorum esse hanc culpam credi
quæ te est penes.
My. Misera sum. *Ph.* utinam sciam ita e
istuc. sed nunc mihi in mentem venit,
Da hac re quam locuta es olim, cum illum ge
rum cepimus:
Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuam
Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoc
ret foris.
My. Quamvis caussam hunc suspicari, quam
sam veram, mavolo.
Ph. Multo prius scivi, quam tu, illum amic
habere, Myrrhina: (lescenti
Verum id vitium ego nunquam decrevi esse a
Nam id omnibus innatum est: at pol jam ade
se quoque etiam cum oderit.
Sed, ut olim te ostendisti, eandem esse nihil
sasti usque adhuc,
Ut filiam ab eo abduceres; neu, quod ego e
sem, esset ratum.
Id nunc res indicium hæc fecit, quo pacto fac
volueris. (fi
My. Adeon' me esse perivacem censes, cui m
Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro
matrimonium?
Ph. Tun' prospicere, aut judicare, nostram
rem quod sit, potes?

ANNOTATIONES.

17. *Ut puerum præoptares perire.*] Id est exponi. Vetustissimus hic mos antiquis fuit, Hebræis, Græcis; ut constat de Moyse, de Oedipo, & etiam Romanis, ut notum est de Romulo, & Remo. Exponebantur miselli infantes in mare, in aliquem fluvium, in deserta, & avia abjiciebantur. Ovidius Fastorum lib. I.

Amne jubet mergi geminos: scelus unda refugit:
In sicca pueri destituuntur humo.

Idem Ovid. Epist. II.

Jamq; dari parvum canibus, avibusq; nepotem
Jusserat, in solis destituique locis.

Denique ad cloacas vetus Scholiastes
nalis infantes exponi solitos prodidit, ad
VI. versu 600.

Transeo suppositos, & gaudia, vota
Ad spurcos decepta lacus.

Hinc *exponere* idem. quod necare.
Jurisconsultus L. IV. D. De agnoscend

18. *Ex quo inter nos firmiorem fore*
am.] Scilicet, inter familiam nostram,
miliam Philumenæ.

iſti ex aliquo fortaſſe, qui vidiſſe eum diceret
untem aut introëuntem ad amicam. quid tum
oſtea,
odeſte ac raro hoc fecit? nonne ea diſſimu-
lare nos
gis humanum eſt, quàm dare operam id ſcire,
quî nos oderit?
ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente avellere,
cum tot conſueſſet annos; non eum hominem
ducerem,
virum ſatis firmum gnatæ. *My.* mitte ado-
leſcentem, obſecro,
uæ me peccaſſe ais. abi; ſolum ſolus conveni:
a, velitne an non uxorem: ſi eſt, ut dicat
velle ſe,
le: ſin eſt autem, ut nolit, recte conſului meæ.
Siquidem ille ipſe non volt, & tu ſenſti eſſe in
eo, Myrrhina,
atum; aderam, cujus conſilio ea par fuerat
proſpici.
mobrem incendor ira, te eſſe auſam hæc fa-
cere injuſſu meo. (velis.
dico, ne extuliſſe extra ædes puerum uſque
go ſtultior, meis dictis parere hanc quî po-
ſtulem:
ntro, atque edicam ſervis, ne quoquam ef-
ferri ſinant.
Nullam pol credo mulierem me miſeriorem
vivere:
ut hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem, ut ſiet,
reſciverit,
ædepol clam me eſt; cum hoc, quod levius
eſt, tam animo iracundo tulit:
qua via ſententia ejus mutari poſſit, ſcio.
mî unum ex plurimis miſeriis reliquum fue-
rat malum, (pater.
erum ut tollam, cogit, cujus qui ſit neſcimus

accepiſti forte ab aliquo, qui referret ſe eum vidiſſe ingredientem domum amicæ, aut inde egredientem. quid tum poſtea? quid inde poſteæ conjiciendum eſt mali, ſi moderate, mediocriter, nec crebrò id fecit? Nonne magis humanum eſt, nos ad ea connivere; quam affectare nos id ſcire, unde ipſius adversùm nos odium ſuſcipiamus? Nam ſi is poſſet ſubitò ab ea ſe abſtrahere cum quâ tandiu conſuetudinem habuiſſet, non eum eſſe hominem æſtimarem, nec maritum ſatis fidelem noſtræ filiæ. My. *Omitte precor, loqui de adoleſcente, & de iis quæ me male feciſſe dicis. Abi hinc, & ſecreto ſine arbitris cum Pamphilo colloquere: quære ab eo, velitne Philumenam recipere, an non: ſi contingit, ut dicat ſe velle, redde eam uxorem viro: ſin autem negat ſe velle, recte a me proſpectum eſſe filiæ noſtræ fateberis.* Ph. *Si quidem recuſat Pamphilus uxorem recipere Philumenam, & tu cognoviſti in eo culpam inhærere divortii; prope aderam ego, cujus ex ſententia æquum erat omnia hæc provideri. Quamobrem ira exardeſco, te hæc auſam fuiſſe exequi ſine juſſu meo. Veto ne puerum, qui modo natus eſt, extra domum noſtram in ullum locum exportare audeas. ſed ego ineptior, qui uxorem meam poſcam meis juſſis obedire: ibo intrò ædes, & familiæ imperabo, ne patiantur infantulum exportari in ullum quemvis locum.* My. *Per Pollucem nullam credo mulierem terris magis infortunatam, quam ego ſum: nam per Pollucem non mihi obſcurum eſt, ægre laturus ſit Philippus, ſi cognoverit ut vere ipſa res ſe habet; cum hoc tantum, quod minus eſt, partum ſcilicet celaſſe, tam acerbe & iracunde acceperit: nec ſcio qua ratione à me ſua de non exponendo puero dimoveri poſſit. Hoc mihi unum extremum ex omnibus calamitatibus & infortuniis malum reſtiterat, ſi vir meus me cogit, ut educam puerum, cujus pater ſit ignotus.*

ANNOTATIONES.

Ne extuliſſe extra ædes puerum.] Timebat ne Myrrhina exponeret puerum.

Si puerum ut tollam cogit:] Id eſt, ut Infantes olim, ſimul ac nati erant, humi ebantur. Ab humo vero pater tolle- in ſinum recipiebat.

Statius— *meus ille meus; tellure cadentem Excepi.*

Qui autem non tollebatur, pro abdicato, & abjectitio erat: quo reſpicit frequenter Terentius.

nam cum filia vitiata fuit, facies ejus qui eam compreſſit, cognoſci noctu non potuit: neque ei Philumena quidquam detraxit, ex quo poſſit comperiri quis ille ſit. ſed ipſe diſcedens eripuit vi annulum ei virgini ex digito. Etiam timeo ne Pamphilus non poſſit ea, quæ oravimus, diutius ſilentio abſcondere, cum noverit alienum puerum educari loco ſui filii, quod moleſte ferret.

Nam cum compreſſa eſt gnata, forma in tene
noſci non quita eſt:
Neque detractum ei tum quidquam eſt, quî
poſſit noſci, qui fiet.
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, vir
abiens annulum.
Simul vereor, Pamphilus ne orata noſtra neq
diutius
Celare, cum ſciet alienum puerum tolli pro ſ

ACTUS IV. SCENA II.

SOSTRATA. PAMPHILUS.

So. *Non me latet, fili mi, me tibi in ſuſpicionem veniſſe, uxorem tuam Philumenam hinc diſceſſiſſe in domum patris, propter mores meos forſitan injucundos; etſi ea diligenter celas. Verum ita mihi Dii faveant, itaque à te mihi obveniant ea, quæ exopto, ut nunquam volens prudenſque culpam commiſi, propter quam uxor tua conciperet odium in me merito meo: & quod ante exiſtimabam te me amare, id ita vere eſſe confirmaſti. Nam mihi paulo ante pater tuus commemoravit quomodo me prætuliſti amori, quo uxorem proſequebaris: nunc mihi deliberatum & conſtitutum eſt, viciſſim tibi beneficium retribuere; ut tibi manifeſtum fiat mercedem pietati in me tuæ apud me ſervari, & recondi. Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ exiſtimationi conveniens & utile eſſe judico. ego conſtitui hinc ad villam me profecturam eſſe cum tuo patre; ne mea præſentia obſit, neve ulla cauſa relinquatur, quominus tua uxor Philumena ad te revertatur.* Pa. *Rogo, quid iſtud propoſitum tuum? ut tu illius imprudentiâ adacta ex urbe diſcedas ad villam incolendam? Non permittam: neque id fiet à te, ut qui nobis, mater, obtrectare cupiunt, meam pervicaciam dicant eſſe, non tuam facilitatem & moderationem, cur habitatum rus iveris: etiam tuos amicas, natione propinquas relinquere, & dierum feſtorum ſolennem celebrationem, propter me minime ſentire poſſum.* So. *Nihil per Pollucem iſta res nunc me oblectat:*

So. NON clam me eſt, mi gnate, tibi me
ſuſpectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abiiſſe; etſi ea diſſim
ſedulo.
Verum ita me Dî ament, itaque obtingant ea
quæ exopto mihi, ut
Nunquam ſciens commerui, merito ut ca
odium illam mei:
Teque antè quod me amare rebar, ei rei fir
fidem:
Nam mihi intus tuus pater narravit modo,
pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo: nunc tibi me certum
contrà gratiam
Referre, ut apud me præmium eſſe poſitum p
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commo
famæ arbitror.
Ego rus arbituram hinc cum tuo me eſſe cert
crevi patre; (rei
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſſa ulla
Quin tua Philumena ad te redeat. Pa. q
quid iſtuc conſilii eſt? m
Illius ſtultitiâ victa, ex urbe tu rus habi
Haud facies: neque ſinam, ut qui nobis, m
maledictum velit
Meâ pertinaciâ eſſe dicat factum, haud tuâ mo
Tum tuas amicas te, & cognatas deſerere, &
ſtos dies
Meâ cauſſâ, nolo. So. nihil pol jam iſtæ
mihi voluptatis ferunt:

m ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias jam tenet
diorum iſtorum. hæc mihi nunc cura eſt ma- xuma, ut ne cui meæ (meam.
nginquitas ætatis obſtet, mortemve exoptet
: video me eſſe inviſam immerito: tempus eſt concedere. 21
optume, ut ego opinor, omnes cauſſas præci- dam omnibus; (geſſero.
me hac ſuſpicione exſolvam, & illis morem
me, obſecro, hoc effugere, volgus quod male audit mulierum.
Quam fortunatus cæteris ſum rebus, abſque una hac foret, 25
c matrem habens talem, illam autem uxorem!
So. obſecro, mi Pamphile,
tute incommodam rem, ut quæque eſt, in animum inducas pati?
etera ſunt ita, ut tu vis, itaque ut eſſe ego illam exiſtumo;
gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam.
Ph. væ miſero mihi!
Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quam te, gnate mi. 30

dum ætas vitæ paſſa eſt, ſatis huic rei operam dedi: Satietas nunc tenet harum omnium exercitationum. hæc nunc maxime me cura ſolicitat, ut ne longa vita mea alicui inviſa ſit & noceat, merſque mea expectetur ab aliquo. Hic animadverto me odio haberi immerito: tempus eſt abire hinc. Sic commodiſſime omnes cauſas amputabo omnibus; & me hac opinione falſa liberabo, & illis obſequutus fuero. Permitte me, oro, hoc evitare, propter quod genus mulierum vituperâtur. Pa. *Quam beatus ſum in cæteris rebus omnibus, abſque hac una re eſſet: nam quoniam matrem tam benignam habeo, felix ſum; ſed infelix uxorem habens gravidam ex alio.* So. *Quæſo, mi Pamphile, ne tibi tu ipſe perſuadeas, te rem difficilem, & moleſtam ullam tolerare? ut ut ſit incommoda, ſi cætera tibi pro voto ſuccedunt, ſi ita ſit uxor, ut ego illam eſſe exiſtimo, honeſtam & tibi*

item; concede hoc mihi, recipe illam apud te. Pa. *Væ miſero mihi!* So. *Et mihi certe: hæc res non minori curâ me ſolicitat, quam te, gnate mi.*

ACTUS IV. SCENA III.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILUS.

QUem cum iſtoc ſermonem habueris, pro- cul hinc ſtans accepi, uxor.
eſt ſapere, qui, ubicunque opus ſit, animum poſſis flectere; (feceris.
d faciundum fortaſſe ſit poſt, idem hoc nunc ſi ors pol ſuat. *La.* abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.
pero mecaſtor. *La.* i ergo intro, & compone, quæ tecum ſimul 5
tur. dixi. *So.* ita ut jubes, faciam. *Pa.* pater.

La. Non ita hinc longe ſtans, audivi ea, quæ colloquuta fueris cum iſto filio noſtro, Pamphilo. Iſtud porro eſt ſapientis, poſſe, quandocumque res exigit, animum facile circumagere, & adducere ad id faciendum libenter impræſentia, quod fortaſſe poſtea facere cogat neceſſitas. So. *Bona fortuna eveniat.* La. *Secede igitur in villam ab hac urbe: ibi ego tuos mo-*

res meos invicem æquo animo feres. So. *Proculdubio ita confido fore.* La. *Intra igitur dolitze, & compara ea, quæ tecum ferenda ſunt. hæc cenſeo facienda.* So. *Ita ut imperas,*
Pa. *Pater.*

ANNOTATIONES.

ſuat.] Fortuna faveat. *Fuat*, ſignifi- adhiberi ſolitum, quo ſignificatur firmum & eſſe ratum, quod egerit Orator.

xi.] Hoc verbum in peroratione cauſæ

La. *Quid vis, Pamphile?* Pa. *Hincne rus matrem abire ſinis? minime hoc fiat.* La. *Quid ita iſtud vis? matrem ſcilicet rus non ire?* Pa. *Quia animi pendeo dubius etiam, quid uxore mea debeam facere.* La. *Quid eſt? quid aliud facere vis niſi eam apud te recipere?* Pa. *Profectò cupio eam recipere, & vix mihi tempero, quin hoc faciam: ſed nihil quidquam de conſilio meo mutabo: id quod expedit, & utile eſt, ut cepi ſequar. Credo eas inter ſe, matrem & uxorem, magis conſenſuras eſſe, ſi Philumenam uxorem non recipiam.* La. *Neſcias utrum eventurum ſit. verum id tua nihil intereſt, utrum conveniat inter eas, necne, quando mater tua rus conceſſerit.*

La. Quid vis, Pamphile? *Pa.* abire hinc matrem
minime. *La.* quid ita iſtuc? *Pa.* quia.
De uxore incertus ſum etiam, quid facturus ſi
La. quid eſt?
Quid vis, niſi reducere? *Pa.* equidem cupio,
vix contineo: ſed
Non minuam meum conſilium: ex uſu quod
id perſequar.
Credo, ſi non reducam, eâ gratiâ concordes
gis fore. (fece
La. Neſcias. verum tua reſert nihil, utrum
Quando hæc abierit. odioſa hæc eſt ætas
leſcentulis: (fabu
E medio æquom excedere eſt; poſtremo nos
Sumus, Pamphile, ſenex, atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi: acce
mus.

ætas hæc ſenilis tædioſa eſt, & inviſa adoleſcentiæ: ex cœtu hom nos ſenes moroſos diſcedere par eſt: denique materiam præſtamus ſermonibus populi & dictum ridiculi, ego & mater tua qui vetuli ſumus. Sed video Phidippum domo exire tempiſtive & mode: accedamus.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHIDIPPUS. LACHES. PAMPHILUS.

Ph. *Tibi quoque ſuccenſeo, non ſolum Myrrhinæ matri tuæ, Philumena, & valde quidem per ædem Pollucis: nam per Herculem indecenter te geſſiſti, quod abſceſſeris domo mariti: etſi tibi excuſatio parata eſt, nempe matrem te ad id faciendum inſtigaſſe: hæc vero nullam omnino cauſam habet, quam obtendat.* La. *Commode, & tempori mihi te obvium præbes, Phidippe* Ph. *Quamobrem?* Pa. *Quid reſpondebo his, aut quomodo quærentibus id exponam?* La *Phidippe, dic filiæ Philumenæ rus profecturam hinc Soſtratam: ne timeat quo minus ad nos revertatur.* Ph. *Ah, nihil quidquam, Laches, in eare peccavit uxor tua Soſtrata: Myrrhina uxor mea eſt origo & cauſa harum omnium turbarum.*

Ph. TIbi quoque ædepol ſum iratus, Ph
mena,
Graviter quidem: nam hercle abs te factum
turpiter:
Etſi tibi cauſſa eſt de hac re: mater te impulit
Huic vero nulla eſt. *La.* opportune te mihi,
Phidippe, in ipſo tempore oſtendis. *Ph.* quid
Pa. Quid reſpondebo his? aut quo pacto
aperiam?
La. Dic filiæ, rus conceſſuram hinc Soſtratam
Ne revereatur, minus jam quo redeat domum
Ph. ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua;
A Myrrhina hæc ſunt mea uxore exorta om
Pa. Mutatio fit. *Ph.* ea nos perturbat, Lac
Pa. Dum ne reducam, turbent porro, quàm ve
Ph. Ego, Pamphile, eſſe inter nos, ſi fieri p
Affinitatem hanc ſane perpetuam volo:

Pa: *Nova oritur rerum converſio.* Ph. *Ea eſt cau turbationis noſtræ, Laches.* Pa. *Dummodo non reducam Philumenam, tumultuentur, & dant quantum eis placeat.* Ph. *Ego, Pamphile, hanc affinitatis neceſſitudinem inter petuò intercedere opto ſi fieri poteſt: quod ſi non ita fert tua voluntas,*

ANNOTATIO.

12 *Turbent porro.*] Hæc ad ſpectatores dicuntur.

ſt, ut aliter tua ſiet ſententia,
pias puerum. *Pa.* ſenſit peperiſſe: occidi.
Puerum? quem puerum? *Ph.* natus eſt nobis nepos:
n abducta à vobis prægnans fuerat filia,
ue fuiſſe prægnantem unquam ante hunc ſcivi diem.
Bene, ita me Dî ament, nuncias: & gaudeo
um illum, & tibi illam ſalvam; ſed quid mulieris
rem habes? aut quibus moratam moribus?
ne hoc celatos tamdiu? nequeo ſatis,
m hoc mihi videtur factum prave, proloqui.
Non tibi illud factum minus placet, quam mihi, Laches.
Etſi jamdudum fuerat ambiguum hoc mihi,
c non eſt; cum eam conſequitur alienus puer.
Nulla tibi, Pamphile, hic jam conſultatio eſt.
Perii. *La.* hunc videre ſæpe optabamus diem,
n ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem.
nit: habeo gratiam Diis. *Pa.* nullus ſum.
Reduc uxorem, ac noli advorſari mihi.
Pater, ſi ex me illa liberos vellet ſibi,
ſe eſſe mecum nuptam, ſatis certo ſcio,
me clam haberet, quæ celaſſe intelligo.
c, cum ejus alienum eſſe à me animum ſentiam,
conventurum inter nos poſthac arbitrer,
mobrem reducam? *La.* Mater quod ſuaſit ſua,
leſcens mulier fecit: mirandumne id eſt?
ſen' te poſſe reperire ullam mulierem,
e careat culpa? an quia non delinquunt viri?
Voſmet videte jam, Laches, & tu, Pamphile,
iſſam opus ſit vobis, an reductam domum.
r quid faciat, in manu non eſt mea:
tra in re vobis difficultas à me erit.
quid faciemus puero? *La.* ridicule rogas.

puerum, quem genuiſti ex Philumena, recipias velim. Pa. *Nempe comperit Phidippus Philumenam peperiſſe: interii.* La. *Puerum? quem puerum?* Ph. *Natus eſt nobis nepos ex Pamphilo & Philumena: nam Myrrhina ex veſtra domo filiam gravidam abduxit, neque unquam gravidam fuiſſe accepi ante hunc diem.* La. *Jucundum mihi nuncium, ita me Dii ament, mihi nuncias, & gratulor tibi, illum natum eſſe, & filiam quoque Philumenam eſſe incolumem, & bene valentem: ſed quæ mulier eſt uxor tua, aut quibus inſtructa moribus? Nobiſne hoc, filiam fuiſſe prægnantem, tanto tempore occultare debuit? Non poſſum ſatis ampla oratione exprimere, quam indecenter, & perverſe id factum mihi videtur.* Ph. *Non tibi illud factum magis diſplicet, quam mihi, Laches.* Pa. *Etſi antea de reducenda, vel non, uxore dubius animi fuiſſem, quid ſtatuendum mihi eſſet, nunc non ſum; certum eſt non reducere, quum eam matrem habet puer ab alio, non à me genitus.* La. *Nullus tibi nunc, Pamphile, de rejicienda uxore locus.* Pa. *Peditus ſum.* La. *Hunc videre ſæpe votis diem poſtulavimus, quo ex te naſceretur puer aliquis, qui te patrem vocaret: eventus votis reſpondit, habeo gratiam Diis.* Pa. *Interii.* La. *Reduc uxorem, & noli mihi repugnare.* Pa. *Pater, ſi Philumena vellet liberos ex me, aut connubio mecum eſſe junctam, ſatis probe ſcio, non me latere vellet, quod occultaſſe cognoſco. Nunc cum ejus animum immutatum & à me averſum videam, nec nos velle fore & conſenſuros putem, quam ob cauſam eam reducam?* La. *Quod ejus mater condedit, juvenis mulier ſecuta eſt? mirandumne id eſt? æſtimaſne te poſſe invenire ullam mulierem, expertem? An quia ſcilicet non peccant viri?* Ph. *Vos ipſi deliberate nunc, Laches, tu-Pamphile, an ex uſu ſit vobis, ut remiſſa ſit ad ſuos, vel ad vos reducta Philumena. uxor faciat me inſcio, non eſt in poteſtate mea id infectum reddere: neutra in re, nec in one, nec in reductione per me vobis fiet difficultas. Sed quid faciemus ne infante nata ex uena?* La. *Per riſum id interrogas.*

ANNOTATIONES.

Senſit peperiſſe.] Hæc ſolus ſolum ait hilus.

Etſi jamdudum ambiguum.] Hæc omnia Pamphilus.

27 *Eam conſequitur alienus puer.*] Ex injuſta conjunctione natus, conditionem matris ſequitur: ex juſtis nuptiis creati ſequuntur patrem.

29. *Perii.*] Hoc ſibi Pamphilus dicit.

Quidquid futurum eſt, huic reddas ſuum ſcilicet
Ut alamus noſtrum. *Pa.* quem ipſa neglexit, pate
Ego alam? *La.* quid dixti? eho! an non alem
Pamphile?
Prodemus quæſo potius? quæ hæc amentia eſt
Enimvero prorſus jam tacere non queo:
Nam cogis ea, quæ nolo, ut preſente hoc, loqu
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut, quid ſit id, quod ſollicitere ad hunc modu
Primum, hanc ubi dixti cauſſam, te propter tu
Matrem non poſſe habere hanc uxorem domi:
Pollicita eſt ea, ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc, poſtquam ademptam hanc quoque t
cauſſam vides;
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram e
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut adjungas tu
Quam longum ſpatium amandi amicam tibi de
Sumptus, quos feciſti in eam, quam animo æ
tuli?
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo.
Quæ tum, obſecutus mihi, feciſti ut decuerat.
Nunc animum rurſum ad meretricem indu
tuum:
Cui tu obſecutus, facis huic adeo injuriam.
Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video eſſe. *Pa.* mene? *La.* te ipſum: & f
injuriam.
Confingis falſas cauſſas ad diſcordiam, (ver
Ut cum illa vivas, teſtem hanc cum abs te a
Senſitque adeo uxor: nam ei cauſſa alia quæ
Quamobrem abs te abiret? *Ph.* plane hic d
nat: nam id eſt.
Pa. Dabo jusjurandum, nihil eſſe iſtorum,
La. ah! (c
Reduc uxorem: aut, quamobrem non opus
Pa. Non eſt nunc tempus. *La.* puerum accip
nam is quidem
In culpa non eſt: poſt de matre videro. (f
Pa. Omnibus modis miſer ſum; nec, quid ag

Quidquid continget, Pamphilo redde ſuum filium, ut nos educemus eum. Pa. *Egone, pater, educabo infantem, quem ipſa mater pro derelicto habuit?* La. *Quid dixiſti? Eho an non educabimus, Pamphile? prijiciemusne potius? quænam hæc inſania eſt? equidem jam omnino ſilere non poſſum: nam me compellis ad declaranda ea, quæ nollem præſente Phidippo de te dicere. An putas me cauſam ignorare cur tam frequenter lacrymaris, aut cur ita perturberis, & ſolicitus ſis? In primis poſtquam dixiſti hanc cauſam non reducendæ uxoris, nimirum te non poſſe pati hanc uxorem domi eſſe, quæ matrem odiſſet; promiſit mater ſe domo diſceſſuram. Nunc cùm ſentis te hoc prætextu privari; quia pueri partus te neſciente, ex occulto fuit editus, alteram causam reperiſti. Fallit te opinio, ſi arbitraris me ignorare animi tui propoſitum. Aliquando tandem ut animum ad uxorem adhibeas, quam longum tempus amandi Bacchidem conceſſi tibi? quas impenſas pecuniæ, ut eam poſſideres, feciſti? quam patienter hæc tuli? Suaſi, & rogavi ut uxorem duceres: dixi tempus adveniſſe; hortatu duxiſti meo. Quæ cum mihi morem gerens feciſti, ut debueras; nunc amorem tuum in meretricem Bacchidem tranſtuliſti; cui tu obediens facis uxori injuriam. nam in eandem vivendi conſuetudinem te reverſum eſſe rurſus intelligo.* Pa. *Mene?* La. *Te ipſum: & injuſte agis. falſas cauſas inveni's, cur uxorem non reducas, ad movendam diſſenſionem inter affines, ut cum illa Bacchide meretrice conſuetudinem habeas; poſtquam hanc uxorem tuam, teſtem pr libidinis tuæ à te expuleris: ſenſitque certe illa: nam quid aliud eam impulit, ut à te diſce* Ph. *Omnino ſpiritu divino afflatus hæc vaticinatur Laches: nam ea vera ſunt.* Pa. *Jurej aſſirmabo tibi, nihil eſſe verum eorum quæ mihi exprobras.* La. *Ab! reduc uxorem: aut, ex uſu ſit iſtud, dicito.* Pa. *Non eſt nunc tempus dicendi.* La. *Puerum natum tibi recipias; is quidem immunis eſt à culpa: poſtea conſiderabo utrum Philumena ejus mater culpæ ſit pa vecte.* Pa. *Ex omnibus partibus miſer ſum; nec quid agam ſcio:*

ANNOTATIO.

79 *Omnibus modis miſer ſum.*] Querela Pamphili ad ſpectatores.

nunc me rebus miſerum concludit pater.
o hinc, præſens quando promoveo parum.
puerum injuſſu credo non tollet meo;
rtim in ea re cum ſit mihi adjutrix ſocrus.
Fugis? hem, nec quidquam certi reſpondes
mihi?
tibi videtur eſſe apud ſeſe? ſine:
m, Phidippe, mihi cedo, ego alam. *Ph.*
maxume.
mirum fecit uxor, ſi hoc ægre tulit:
ræ mulieres ſunt, non facile hæc ferunt.
erea hæc ira eſt; nam ipſa narravit mihi:
o præſente hoc tibi nolebam dicere.
e ei credebam primo: nunc verum palam eſt.
omnino abhorrere animum huic video a
nuptiis.
Quid ergo agam, Phidippe? quid das conſili?
Quid agas? meretricem hanc primum ade-
undam cenſeo:
nus: accuſemus gravius: denique
temur, ſi cum illo habuerit rem poſtea.
Faciam, ut mones. puer, eho, curre ad Bac-
chidem hanc
am noſtram: huc evoca verbis meis.
oro porro, in hac re adjutor ſis mihi. *Ph.* ah!
udum dixi, itidemque nunc dico, Laches,
re affinitatem hanc inter nos volo,
o modo eſt ut poſſit; quod ſpero fore.
iſn' adeſſe me unâ, dum iſtam convenis?
mmo vero abi: aliquam puero nutricem para.

tot me nunc petitionibus urget, & circumdat pater. Hinc abſcedam, quandoquidem præſens parum proficio. Nam puerum, credo, ſine conſenſu, & mandato meo non tollet, ut nutriat, & educet, cum præcipue ſocrus Myrrhina in ea re mihi faveat, ut quæ hunc exponendum cenſeat. La. *Fugis? hem! nec ullum certum reſponſum mihi reddis? num tibi videtur, Phidippe, Pamphilus mentis compos eſſe? Sine me facere: Puerum mihi trade; ego nutriam.* Ph. *Libenter dabo tibi infantem. Non rem mirandam, & inſolitam fecit uxor Myrrhina, ſi à moribus Pamphili abhorruit: aſperæ mulieres ſunt, non æquo patiuntur animo viros alias amare. propterea hæc indignatio eſt uxoris meæ in Pamphilum, quem generum ſibi eſſe nolebat; nam ipſa mihi recitavit. Iſtud ego nolebam tibi, præſente Pamphilo, referre. neque ego uxori id narranti primò fidem habebam: nunc vero, quod dixi manifeſtum eſt: nam omnino Pamphilum averſum eſſe à nuptiis animadverto.* La. *Quid ergo cenſes, Phidippe, mihi eſſe faciendum? Quid mihi ſuadeas?* Ph. *Quid agere debeas? Primum hanc meretricem conveniendam eſſe arbitror: rogemus: reprehenſionibus acerbius inſectemur; denique minas intentemus, ſi in poſterum conſuetudinem habeat cum Pamphilo.* La. *Faciam quæ præcipis. Ebo, puer, propera ire ad Bacchidem hanc noſtram: hùc accerſe eam meo nomine, & te rogo deinde Phidippe, ut in hac re me adjuves.* Ph. *Ah! jam multo ante tempore dixi, idemque nunc verbis confirmo, Laches; perpetuam hanc affinitatem inter nos cupio, ſi ullo modo id poteſt fieri, quod ſpero futurum. ſed viſne id tecum præſentem eſſe, dum illam alloqueris?* La. *Quin potius abi: aliquam puero nutricem*

ACTUS V. SCENA I.

BACCHIS. LACHES.

NON hoc de nihilo eſt, quod Laches me
nunc conventam eſſe expetit:
pol me multum fallit, quin, quod ſuſpicor,
ſit quod velit.

Ba. Non abs re eſt, quod Laches nunc me vult alloqui: nec, per Pollucem valde opinio me fallit, quin, quod in ſuſpicione habeo, ſit id, de quo me velit nunc compellare.

La. Vi-

La. Videndum eſt, ne minus propter iram
impetrem, quam poſſem;
Aut ne quid faciam plus, quod pòſt me minu
ciſſe ſatius ſit.
Aggrediar. Bacchis, ſalve.
Ba. Salve, Laches. La. Credo ædepol te nor
mirari, Bacchis,
Quid ſit, quapropter te huc foras puerum evo
juſſi.
Ba. Ego pol quoque etiam timida ſum, cum
in mentem, quæ ſim;
Ne nomen mihi quæſti obſiet: nam mores
tutor.
La. Si vera dicis, nihil tibi eſt à me pericli, mu
Nam jam ætate ea ſum, ut non ſiet peccato
ignoſci æquum:
Quo magis omnes res cautius, ne temere fa
accuro.
Nam ſi facis, facturave es, bonas quod pa
facere; inſcitum
Offerre injuriam tibi: immerenti, iniquom e
Ba. Eſt magna ecaſtor gratia, de hac re quam
habeam:
Nam qui poſt factam injuriam ſe expurget,
parum proſit.
Sed quid iſtuc eſt? La. meum receptas filiu
te Pamphilum. Ba. ah!
La. Sine dicam: uxorem hanc prius quam d
voſtrum amorem pertuli.
Mane, nondum etiam dixi id, quod volui.
hic uxorem habet:
Quære alium firmiorem tibi, dum confi
tempus eſt.
Nam neque ille hoc animo erit ætatem;
pol tu eadem iſta ætate.
Ba. Quis id ait? La. ſocrus. Ba. mene!
te ipſam: & filiam abduxit ſuam,
Puerumque ob eam rem clam voluit, natus q
extinguere.
Ba. Aliud ſi ſcirem, quî firmare meam apu
poſſem fidem,
Sanctius quam jusjurandum, id pollicerer
Laches;
Me ſegregatum habuiſſe, uxorem ut duxit,
Pamphilum.

La. *Providendum mihi eſt, ne ſi iracundius agam, minus obtineam quam poſſim mitius agendo; aut ne quid violentius faciam, quod poſtea infectum eſſe melius ſit. Accedam ad illam. Bacchis, ſalve.* Ba. *Salvus ſis, Laches.* La. *Credo per ædem Pollucis tibi aliquantulum mirum videri, Bacchis, quam ob cauſam te huc ex domo tua ſervulum accerſere juſſerim.* Ba. *Ego quoque meticuloſa ſum, quum recordor meæ conditionis; ne nomen meretricis propter quæſtum quem exerceo, mihi apud te noceat: nam cæteros mores facile præſtabo innoxios.* La. *Si vera dicis, nihil periculi à me timere debes, mulier: nam jam ejus ætatis ſum, ut mihi, ſi quid peccaverim, veniam dare minime juſtum ſit: quo majori cura caveo ne imprudenter, & inconſideratè quidquam faciam. nam ſi id facis, aut facturа es, quod bonas facere convenit; inelegans & inhoneſtum me tibi facere injuriam: quòd ſi innoxia ſis, id etiam iniquum eſt.* Ba. *Per Caſtorem magnas tibi gratias hanc ob rem habere debeo: nam ſi quis poſt illatam injuriam ſe excuſet, parvum mihi commodum attulerit. ſed quid iſtud eſt, quod mihi cupis dicere?* La. *Meum frequentius recipis apud te filium Pamphilum.* Ba. *Ah!* La. *Permitte me loqui: priuſquam ille uxorem habuit, illum te amare perpeſſus ſum: ſine; nondum etiam dixi ea, quæ volui: hic nunc matrimonio uxori junctus eſt: quære aliam conſtantiorem amatorem, dum tempus habes proſpiciendi tuæ utilitati: nam ille, neque integram ætatem, eodem amore te proſequetur; neque pol tu eadem ætate ſemper florida eris.* Ba. *Quis ait me receptare filium tuum?* La. *Socrus ejus Myrrhina.* Ba. *Mene?* La. *Te ipſam: & filiam abduxit ſuam ex domo me infantem qui recens natus eſt, ob eam rem occulte voluit necare.* Ba. *Si ſcirem aliud ſanctius eſſe quam jusjurandum, quo vobis meam fidem datam firmam eſſe perſuadere tibi eſſeverarem, Laches, à me ſejunxiſſe Pamphilum, ut uxorem ſibi junxit.*

epida es. ſed ſcin' quid volo potius ſodes
facias? *Ba.* quid vis? cedo.
as ad mulieres huc intro, atque iſtuc jusju-
randum idem
eare illis: exple animum iis, teque hoc cri-
mine expedi.
faciam; quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quæſtu,
haud faceret, ſcio,
tali cauſſa nuptæ mulieri ſe oſtenderet:
olo falſa fama eſſe gnatum ſuſpectum tuum,
leviorem vobis, quibus eſt minime æquom,
viderier
rito: nam meritus de me eſt, quod queam,
illi ut commodem.
Facilem benevolumque lingua tua jam tibi
me reddidit:
non ſunt ſolæ arbitratæ hæ: ego quoque
etiam credidi.
cum ego te eſſe præter noſtram opinionem
comperi;
adem ut ſis porro: noſtra utere amicitia, ut
voles.
ſi facis, — ſed reprimam me, ne ægrè quid-
quam ex me audias.
m te hoc moneo unum, qualis ſim amicus,
aut quid poſſiem,
s quam inimicus, periculum facias. *Ba.* fa-
ciam ſedulo.

La. *Scita, & venuſta es: ſed ſciſne quod volo amplius, ſi vis, ut facias?* Ba. *Quid vis, dic mihi.* La. *Ut convenias has mulieres, quæ in hac domo ſunt, atque idem jusjurandum eis te facturam promittas: ſatisfacito illis, & te hujus criminis ſuſpicione libera, quod Pamphilum receptes.* Ba. *Faciam; quod, per Pollucem, alia meretrix, quæ ſimiliter quæſtum corpore facit, nollet certe facere, ut propter talem cauſam, propter amorem mariti in pellicem, in conſpectum ejus uxoris veniret, nedum de hac re verba ei faceret: ſed nolo pati, ut filius tuus in ſuſpicionem veniat culpæ, quæ falſa eſt, & ex qua falſus rumor differatur; nec minus eum conſtantem à vobis parentibus æſtimari volo, quibus non juſtum eſt, ut talis eſſe videatur, nullo ſuo merito: nam ita bene de me eſt meritus, ut debeam omnia commoda, quæ poſſim, ei præſtare, & utilitati ejus inſervire.* La. *Benignum & benecupientem tibi lepidus ſermo tuus me fecit: nam non ſolæ hæ mulieres, Myrrhina, & Philumena, te*

e Pamphilum judicaverunt: ego quoque ipſe credidi. Nunc cum ego te innoxiam, & cri-uram perſpexi, contra opinionem noſtram; fac ut talis videaris Myrrhinæ, & Philumenæ. rum utere tuo arbitrio nobis amicis. Sin aliam te perhibeas; ſed me cohibebo, ne moleſte, e quidquam tibi dicam. Verum te hoc unum hortor, ut potius experiaris qualis ſim ami-quid poſſim, quam inimicus. Ba. *Faciam diligenter quæ mones.*

ACTUS V. SCENA II.

PHIDIPPUS. LACHES. BACCHIS.

NIhil apud me tibi defieri patiar, quin, quod
opus ſit, benigne præbeatur:
um tu ſatura, atque ebria eris, puer ut ſatur
ſit, facito.
Noſter ſocer, video, venit: puero nutricem
adducit.
ppe, Bacchis dejerat perſancte. *Ph.* hæccine
eſt? *La.* hæc eſt.

Pa. *Nutrix, non ſinam quidquam tibi apud me deficere, ut quod neceſſarium ſit, non large tibi præſtetur; ſed cum tu cibis, & vino plena eris, fac ut infans lacte ſit plenus, & bene nutriatur.* Pa. *Noſter ſocer Phidippus, ut cerno, venit: puero alendo nutricem adduxit. Phidippe,*

Bacchis per Deos bene jurat, & religioſe. Ph. *Hæcne ea eſt?* Pa. *Hæc eſt.*

Ph. Nec

Ph. *Nec pol iſtæ meretrices Deorum timorem habent, nec Diis ullo modo curæ ſunt, uti quidem exiſtimo.* Ba. *Servas meas in tuam poteſtatem trado: quibuſlibet quæſtionis tormentis, me permittente, veritatem de illis quære. hæc res agitur: oportet nimirum me efficere, ut Philumena uxor Pamphili ad eum reducatur. Quod ſi hoc perficio, famam & æſtimationem hanc me acquiſiſſe non pœnitébit, ſcilicet, ſolam ſine exemplo feciſſe, quod aliæ meretrices facere recuſant; id eſt reconciliare uxores maritis.* La. *Phidippe, mulieres noſtras falsò in ſuſpicione apud nos poſitas fuiſſe, in rei veritate comperimus: hujus autem Bacchidis etiam hinc deinceps periculum faciamus: nam ſi tua uxor deprehenderit ſe falsò accuſationi fidem adhibuiſſe, iram dimittet: ſin autem, hac de cauſa ſuccenſet filius tuus, quod ejus uxor ſecretò, & occulte peperit eo neſciente; id non magni eſt ponderis; cito hæc ira eum deſeret. Certe in hac partus celatione, nihil mali eſt, quod ſit dignum divortio.* Ph. *Per Herculem id velim.* La. *Explora ſagaciter à Bacchide: illa hîc præſens eſt: Faciet ipſa quod ſufficit ad plenam purgationem Pamphili, & ſuam.* Ph. *Quid opus eſt his verbis? an quia non tu ipſe pridem à me audiviſti quæ ſit mea mens, & deſiderium? illis modo mulieribus, quæ amaræ ſunt & moleſtæ, hæc perſuade.* La. *Per Deos te obſecro, Bacchis, ut quod mihi promiſiſti, jusjurandum apud mulieres, tu ipſa præſtes.* Ba. *Viſne ergo ut ingrediar ad mulieres, ut jurejurando confirmem Pamphilum à me non receptari?* La. *Fac, & ita illis perſuade, ut credere tibi cogantur.* Ba. *Eo ad illas; quamvis ſim his meum conſpectum moleſtum, & exoſum hodie fore: nam mulier nupta meretrici inimicum à viro ſeparata eſt.* La *At hæ amicæ erunt tibi, cum primum cognoverint, quam ob eas conveneris.* Ph. *At eaſdem amicas tibi fore polliceor; quando rei veritatem reſciverint: illas falſa opinione, & te ſuſpicione, quam de te habent, ſimul liberabis.* Ba. *Perii! Pudet me ter Philumenam, conſcientiâ conſuetudinis, quam cum Pamphilo habui: ſequimini me in hanc domum vos ancillæ duæ.* La. *Quid eſt quod magis optem mihi accedere, quam quod Bacchidi evenire*

Ph. Nec pol iſtæ metuunt Deos; neque has
ſpicere Deos opinor.
Ba. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me
quire.
Hæc res hic agitur: me facere Pamphilo ut u
redeat,
Oportet: quod ſi perficio, non pœnitet me fam
Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere
gitant.
La. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas falſo
In re ipſa invenimus: porro hanc nunc expe
mur: nam ſi
Compererit falſo crimini tua ſe uxor credidiſſe
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam
iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leve eſt; cito ab
hæc ira abſcedet.
Profecto in hac re nil mali eſt, quod ſit diff
dignum.
Ph. Velim quidem hercle. *La.* exquire: ac
quod ſatis ſit, faciet ipſa.
Ph. Quid iſthæc mihi narras? an quia non
audiſti dudum
De hac re animus meus ut ſit, Laches? I
modo exple animum.
La. Quæſo ædepol, Bacchis, quod mihi es p
licita, tute ut ſerves.
Ba. Ob eam rem vis ergo introeam? *La.* i, at
atque exple animum iis, ut credant.
Ba. Eo; etſi ſcio pol his ſore meum conſpect
inviſum hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, à viro ubi ſe
gata eſt.
La. At hæ amicæ erunt, ubi quamobrem ac
neris, reſciſcent.
Ph. At eaſdem amicas fore tibi promitto,
ubi cognorint:
Nam illas errore, & te ſimul ſuſpicione exſol
Ba. Perii: pudet Philumenæ. me ſequimini
tro huc ambæ.
La. Quid mî eſt, quod malim, quam quod h
intelligo evenire;

ratiam ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi pro-
ſit?
ſi eſt, ut hæc nunc Pamphilum vere ab ſe
ſegregavit;
ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, &
gloriam eſſe:
ret gratiam ei, unâque operâ nos ſibi amicos
junget.

ut unâ operâ à me gratiam ſibi comparet, ſine damno, & mihi utilitatem afferat, mihique commodet? Nam ſi verum eſt, ut Pamphilum à conſuetudine ſua ſemoverit; certo perſpicit, nomen ſuum ex eo inſigne & nobile fore apud omnes: tum rem familiarem auctum iri, & laudem non mediocrem ſe

uturam: Pamphilo reddet beneficium acceptum, unâque operâ nos ſibi amicos conciliabit.

ACTUS V. SCENA III.

PARMENO. BACCHIS.

ÆDepol næ eſſe meam herus operam de-
putat parvi pretii,
ob rem nullam miſit, fruſtra ubi totum de-
ſedi diem;
onium hoſpitem dum exſpecto in arce Calli-
demidem.
e ineptus hodie dum illic ſedeo, ut quiſque
venerat,
debam: Adoleſcens, dic dum, quæſo, tun'
es Myconius?
ſum. at Callidemides? non. hoſpitem ec-
quem Pamphilum
abes? omnes negabant: neque eum quem-
quam eſſe arbitror.
que hercle jam pudebat: abii. ſed, quid
Bacchidem (rei eſt?
oſtro affine exeuntem video? quid huic hîc
Parmeno, opportune te offers: propere curre
ad Pamphilum.
Quid eò? *Ba.* dic me orare ut veniat. *Pa.* ad
te? *Ba.* immo ad Philumenam.
Quid rei eſt? *Ba.* tua quod nil refert; per-
cunctari deſinas.
Nil aliud dicam? *Ba.* etiam: cognoſſe an-
nulum illum Myrrhinam
æ ſuæ fuiſſe, quem olim mihi ipſus dederat.
Pa. ſcio:
umne eſt? *Ba.* tantum. aderit continuo,
hoc ubi ex te audiverit.

Pa. *Per ædem Pollucis herus Pamphilus laborem meum parvi æſtimat, qui pro nihilo me illuc miſit, ubi totum diem fruſtra otioſus ſedi; dum Myconium hoſpitem Callidemidem fruſtra in arce expecto. Itaque ſtolidus ego, dum illic deſideo, ut primum aliquis advenerat, ad illum ibam dicens; Adoleſcens, dicito, te rogo, es tu Myconius? reſpondebat, non ſum. At, es Callidemides? Minime. Rogabam deinde, nunquid hoſpitem in hac urbe habes, qui vocatur Pamphilus? omnes negabant ſe habere hoſpitem hoc nomine: neque Callidemedem aliquem uſquam eſſe judico. Denique per Herculem pudebat illic ſedere tandiu: diſceſſi ex eo loco. ſed quamobrem Bacchidem video è domo Phidippi ſoceri Pamphili egredientem? quid huic meretrici negotii eſt apud Phidippum?* Ba. *Parmeno, commode occurris mihi: propera ire ad Pamphilum.* Pa. *Quapropter?* Ba. *Dic ei me rogare ut veniat hùc.* Pa. *Ad te?* Ba. *Non vero ad me, ſed ad Philumenam.* Pa. *Quænam res eſt?* Ba. *Quæ nullo modo ad te ſpectat; de-*

rioſius inquirere. Pa. *Nihilne aliud ei dicam?* Ba. *Dic ei etiam Myrrhinam cognoviſſe , quem olim ipſe mihi dederat, fuiſſe illum, quem Philumena ejus filia olim in digito habu-*
Pa. *Scio: tantumne eſt? nihil aliud habeo quod illi mandem?* Ba. *Tantum eſt. ſine mora*
ens erit, poſtquam hunc nuncium audiverit.

Sed

Sed, tardaſne? Pa. Minime ſane: nam mihi hodie facultas nulla data fuit ceſſandi; adeo frequenter currendo, & huc & illuc commeando, totum hunc conſumpſi diem. Ba. Quantam hodie lætitiam adventus meus Pamphilo attulit? quot utilitates? quot ei abſtuli ſolicitudines? Filium ei reſtituo, qui pene harum mulierum ipſiuſque opera expoſitus fuit: uxorem Philumenam, quam nunquam credidit in poſterum ſe habiturum reddo: ſuſpicionibus patris & ſoceri, in quibus erat, eum expedivi. Hic certe annulus tot felicitatum ſucceſſibus dedit initium. Nam recordor decem prope abhinc menſes illum primis noctis tenebris confugiſſe ad me pavitantem, & anhelantem, ægrè reſpirantem ſine comite, temulentum cum hoc annulo. Statim pavefacta ſum, ut eum vidi: ſuſpicata aliquid mali ei accidiſſe: Mi Pamphile, dixi, oro, quid perturbatus es? aut unde iſtum annulum comparaſti? dic mihi, obſecro. Ille alias res agentem ſe fingebat. Poſtquam id animadver., neſcio quid ſuſpicans, timere magis cœpi; urgeo illum flagitans, ut dicat. Homo fatetur ſe per vim neſcio quam ſtupraſſe: refertque ſe illi annulum, cum contra illam luctatur, abripuiſſe; hunc annulum hæc Myrrhina modo cognovit, dum eum in digito habebam: quærit unde eum accepi: recito illi omnia hæc: ex hoc quoque, quem dixi, annulo agnitum illud eſt; Philumenam vitiatam fuiſſe a Pamphilo, & filium ex eo compreſſu eſſe natum. Hos tot, per me, lætos ſucceſſus quæſitos illi fuiſſe ſummopere gaudeo: quamvis aliæ meretrices talia abominantur. neque enim nobis utile eſt, ut ullus amore noſtri captus lætitiam ex nuptiis capiat uxore contra per ædem Cuſtoris, nunquam lucro impulſa ad malum mentem applicabo. Ego, dum fuit, illum habui liberalem ſcitum, feſtivum, & ſuavem erga me. Incommodæ mihi hæ ciderunt, fateor: at per Pollucem id nulla mea culpa, qui eas impedire non potui. Multa moda ferenda ſunt ejus, à quo multa beneficia accepta ſunt.

Sed ceſſas? *Pa.* minime equidem: nam hodie
hi poteſtas haud data eſt;
Ita curſando, atque ambulando totum hunc
trivi diem.
Ba. Quantam obtuli adventu meo lætitiam
philo hodie?
Quot commodas res attuli? quot autem
Gnatum ei reſtituo, qui penè harum ipſi
opera periit:
Uxorem, quam nunquam eſt ratus poſthac
biturum, reddo:
Qua re ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit
Hic adeo his rebus annulus fuit initium inveni
Nam memini, abhinc menſes decem fere,
nocte primâ
Confugere anhelantem domum, ſine comite,
Cum hoc annulo: extimui illico: mi Pam
inquam, amabo,
Quid exanimatus es, obſecro? aut unde ann
iſtum nactus?
Dic mihi. ille alias res agere ſe ſimulare:
quam id video;
Neſcio quid ſuſpicarier magis cœpi; inſta
dicat.
Homo ſe fatetur vi in viâ, neſcio quam compre
Dicitque ſeſe illi annulum, dum luctat, detra
Eum hæc cognovit Myrrina in digito modo
habentem:
Rogat unde ſit: narro omnia hæc: inde eſt
Philumenam compreſſam eſſe ab eo, & filium
hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe læto
Etſi hoc meretrices aliæ nolunt. neque eni
in rem noſtram,
Ut quiſquam amator nuptiis lætetur. verum e
Nunquam animum quæſti gratiâ ad malas
cam partes.
Ego dum illo licitum eſt uſa ſum benigno
lepido, & comi.
Incommode mihi nuptiis evenit: factum fate
At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mihi
niret.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus incom
æquom eſt ferre.

ACTUS V. SCENA IV.

Pamphilus. Parmeno. Bacchis.

Vide mi Parmeno, etiam ſodes, ut mî hæc certa & clara attuleris,
in breve hoc conjicias tempus gaudio hoc falſo frui.
viſum eſt. *Pam.* certone? *Par.* certo. *Pam.* Deus ſum, ſi hoc ita eſt. *Par.* verum reperies.
Manedum, ſodes: timeo ne aliud eſſe credam, atque aliud nuncies.
Maneo. *Pam.* ſic te dixiſſe opinor; inveniſſe Myrrhinam
annulum habere Bacchidem. *Par.* factum. *Pam.* eum quem ego olim ei dedi:
hoc te nunciare mihi juſſit: itane factum? *Par.* ita, inquam.
Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeo lenior?
te pro hoc nunciõ quid donem? quid? uid? neſcio.
At ego ſcio. *Pam.* quid? *Par.* Nihil enim. neque in nuncio, neque in me ipſo, tibi boni uid ſit, ſcio.
Egone, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
ſine munere à me abire? ah, nimium me ngratum putas.
cchidem eccam video ſtare ante oſtium:
ſpectat, credo: adibo. *Pa.* ſalve, Pamphile.
O Bacchis, ô mea Bacchis, ſervatrix mea! 16
ene factum, & volupe eſt. *Pam.* factis, ut credam, facis.
amque adeo tuam venuſtatem obtines,
uptati obitus, ſermo, adventus tuus, quocunque adveneris,
ſiet. *Ba.* ac tu ecaſtor morem antiquum atque ingenium obtines, 20
us omnium homo te vivat nunquam quiſquam blandior.
Ha, ha, hæ: tun' mihi iſtuc? *Ba.* recte maſti, Pamphile, uxorem tuam:

Pam. *Vide, mi Parmeno, etiam quæſo, ut mihi vera & manifeſta nuncia-veris, ne me in brevis temporis anguſtias impellas; dum hoc falſo gaudio fruar.* Par. *Huic rei proviſum eſt.* Pam. *An ſatis conſideratum eſt?* Par. *Satis.* Pam. *Deorum felicitate fruor, ſi hoc verum eſt.* Par. *Verum eſſe deprehendes.* Pam. *Mane, quæſo; vereor ne aliud mihi perſuadeam, ac ut mihi nuncies.* Par. *Maneo.* Pam. *Sic te dixiſſe mihi videris; Myrrhinam cognoviſſe Bacchidem ſuum annulum habere.* Par. *Sic dixi.* Pam. *Eum annulum qui olim ei à me datus eſt: idque nuncium te mihi afferre mandavit: itane eſt factum?* Par. *Sic, inquam.* Pam. *Quis me eſt beatior, & Veneri gratior? Egone, quo te præmio pro hoc nuncio donem? quo? quo? neſcio.* Par. *At ego ſcio.* Pam. *Quid?* Par. *Nihil equidem: nam ignoro quam utile ſit tibi hoc nuntium; aut opera mea tibi profit.* Pam. *Egone committam, ut te non remunerem, qui me ab inferis mortuum ad vitam reduxiſti? Ah nimium me immemorem beneficiorum putas. Sed Bacchidem video ſtare ante oſtium. Me opperitur, credo: ibo ad eam.* Ba. *Salve, Pamphile.* Pam. *O Bacchis, ô mea Bacchis, ô conſervatrix mea.* Ba. *Bene omnia tibi facta fuiſſe, & eveniſſe gaudeo.* Pam. *Factis tuis ut credam te gaudere mei cauſa facis, adeoque antiquum tuum leporem & venuſtatem priſtinam retines, ut occurſus tuus, colloquium, & adventus in quemcumque veneris, ſemper afferat voluptatem.* Ba. *Ac tu, per ædem Caſtoris, morum tuorum ſolitam [illegible], atque ingenii ſolertiam retines, ut nullus hominum, ne unus quidem, unquam ſit ſuavior.* [illegible], *ha, he: Tunc mihi iſtud attribuis, quod non merui?* Ba. *Recte, Pamphile, & pru[illegible]caſti amorem tuam in Philumena;*

Nam

nunquam eam adhuc uſque meis oculis ſic videram, ut notitiam ejus habere poſſem. pulchra, & honeſta mihi viſa eſt. Pam. *Verumnè dicis?* Ba. *Ita me Dii ament, Pamphile, ut verum dico.* Pam. *Dic mihi, harum rerum nihilne quidquam patri nunciaſti?* Ba. *Nihil.* Pam. *Neque opus eſt: adeo ut ſatius ſit te muſſitare. Non placet hoc fieri in ea re quod fieri ſolet in comœdiis, in quarum fine omnia fiunt manifeſta omnibus: in hac vero re, quos æquum fuerat ſcire, ſciunt quæ facta ſunt: quos autem non convenit ſcire, neque cognoſcent ex alio, neque ſcient per ſe.* Ba. *Quin etiam, quomodo id celari poſſe facilius putes, dicam; Myrrhina Phidippo ſocero tuo dixit, juramento meo ſe credidiſſe, & propter id te apud ſe purgatum eſſe ab ea ſuſpicione, quam de te habebant, te ſemper mecum conſueſcere.* Pam. *Bene ſe res habet, ſperoque hanc rem pro votis proſpere ceſſuram.* Par. *Here, permittiſne me hodie cognoſcere ex te, quid illud ſit, quod boni tibi feci?* Pam. *Non permitto te cognoſcere.* Par. *Tamen conjicio. Egone hunc ab Orco mortuum in lucem reduxi? quomodo?* Pam. *Neſcis, Parmeno, quam utilis mihi hodie fueris, & ex quanta miſeria me eripueris.* Par. *Imo vero ſcio; neque per imprudentiam feci.* Pam. *Ego iſtud probe ſcio; te iſtud feciſſe conſultò, ut mihi prodeſſes.* Ba. *An facile Parmeno ignoret quidquam, quod utile fuerit?* Pam. *Sequere me intrò, Parmeno.* Par. *Sequor: Certe plus hodie boni feci imprudens, quam ſciens unquam ante hunc diem.* Ω *Plaudite.*

Nam nunquam ante hunc diem meis oculis
quod noſſem, videram.
Perliberalis viſa eſt. *Pam.* dic verum. *Ba.*
me Dî ament, Pamphile.
Pam. Dic mihi, harum rerum numquid dixi
patri? *Ba.* nil. *Pam.* neque opus eſt
Adeo mutito. placet hoc non fieri itidem,
comœdiis,
Omnia ubi omnes reſciſcunt: hîc, quos par
reſciſcere,
Sciunt: quos non autem ſcire æquom eſt,
reſciſcunt, neque ſcient.
Ba. Imo etiam, hoc qui occultari poſſe
credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit, jurijurando
Fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purg
Pam. eſt optume:
Speroque rem hanc eſſe eventuram nobis
tentia.
Par. Here, licetne ſcire ex te, hodie quid
feci boni?
Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis? *Pam.*
Par. ſuſpicor tamen.
Egone ab Orco hunc mortuum? quo
Pam. neſcis, Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quan
rumna extraxeris.
Par. Imo vero ſcio; neque hoc imprudens
Pam. ego iſtuc ſatis ſcio. *Ba.* an
Temere quidquam Parmenonem prætereat,
facto uſus ſit?
Pam. Sequere me intro, Parmeno. *Par.*
equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quom ſciens ante hunc die
quam. Ω Plaudite.

Calliopius

NDEX

VOCABULORUM Omnium

QUÆ EXTANT IN

TERENTII Comœdiis Sex.

numerus, Actum; alter, Scenam; ſequens vel ſequentes, ſum vel verſus Scenæ denotant. Syllabæ Per. & Prol. rochias & Prologos ſignificant. Lineolæ verſuum numeris ectæ, eos à ſequentibus actuum numeris diſtinguunt.

Blicat *And.* *Per.* 10
abdidit *Hec.*
n. 2, 3, 85
Phor. 5, 2
Adel. 4, 5,
del. 3, 4, 36
, 2, 63
Eun. 3, 1,
Eun. 1, 2,
92 *Phor.* 2,
Hec. Prol.
Hec. 4, 1,
del. 4, 5, 27
, 3, 15
Heaut. 2, 3,
el. 4, 5, 35
3, 16
n. 3, 5, 28,
un. 2, 3, 56
4, 19 *Hec.*
8
Adel. 3, 3, 5
Heaut. 4, 3,
ut. 1, 2, 8

abduxit *Eun.* 4, 4, 27 *Adel.* 1, 2, 44 | 4, 5, 11 *Hec.* 5, 1, 21
abeam *Eun.* 4, 4, 48 | 4, 7, 21 *Heaut.* 3, 3, 25 *Adel.* 2, 2, 19 | 5, 2, 11
abeamus *Eun.* 5, 2, 67 *Adel.* 4, 5, 44
abeas *Heaut.* 1, 2. 37 | 2, 3, 38 *Adel.* 5, 5, 1
abeat *Heaut.* 5, 1, 55 | 3, 2, 33 | 4, 5, 8 *Phor.* 5, 2, 14
abeo *And.* 2, 2, 7 *Eun.* 3, 2, 41 | 4, 4, 57 | 5, 1, 48 | 5, 6, 22 *Adel.* 1, 2, 38 | 3, 3, 80 *Phor.* 1, 4, 32
aberat *Phor. Per.* 1, 6
aberit *Heaut.* 4, 2, 1 | 5, 2, 31 *Hec.* 5, 3, 13
abeſt *And.* 5, 2, 7 *Heaut* 1, 1, 66 | 3, 1, 16 | 5, 4, 16
abeſſet *Adel.* 4, 1, 8
abeundi *Hec.* 1, 2, 16
abeunt *Eun.* 3, 5, 52
abeuntem *Eun.* 4, 3, 18
abeuntes *And.* 1, 1, 57 *Phor.* 1, 2, 21

abhinc *And.* 1, 1, 42 *Hec.* 5, 3, 24 *Phor.* 5, 8, 28
abhorrenti *And.* 5, 1, 10
abhorrere *Hec.* 4, 4, 92
abi *And.* 1, 5, 20 *bis* | 2, 1, 17 | 3, 2, 42 | 5, 6, 14 *Eun.* 3, 2, 46 | 3, 3, 32 | 4, 6, 14 *Heaut.* 2, 3, 8 | 3, 1, 51 | 3, 3, 26, 27 | 4, 5, 56 | 4, 8, 30 *Adel.* 2, 1, 13 | 2, 2, 12 | 3, 2, 52 | 4, 2, 25 | 4, 4, 11 *bis* | 4, 5, 65 *bis* 69 | 5, 1, 31 | 5, 2, 1 | 5, 7 19 *Phor.* 1, 2, 9 | 1, 5, 79 | 2, 3, 51 | 3, 3, 20 | 4, 4, 31 | 5, 2, 12, | 5, 3, 36 | 5, 8, 5 *Hec.* 3, 1, 34 | 4, 1, 42 | 4, 3, 4 | 4, 4, 104
abibo *Hec.* 4, 4, 81
abiens *And.* 2, 2, 31 *Eun.* 4, 5, 9 | 5, 1, 14 *Phor.* 1, 5, 58 *Hec.* 4, 1, 59
abieram *Eun.* 4, 2, 5
abiere *Heaut.* 5, 1, 33
abieris *Phor.* 3, 1, 7

abierit *Eun.* 2, 2, 59 *Hec.* 3, 3, 22
abiero *Adel.* 1, 2, 47 *Phor.* 1, 2, 93
abierunt *Eun.* 4, 4, 34 *Adel.* 4, 5, 57
abigam *Adel.* 3, 3, 43
abii *Eun.* 1, 2, 40 *Heaut.* 1, 1, 59 | 5, 2, 13 *Phor.* 4, 3, 12 *Hec.* 5, 3, 8
abjicienda *Adel.* 4, 7, 26
abiiſſe *Eun.* 4, 4, 57 *Adel.* 4, 1, 1 *Hec.* 4, 2, 2
abiit *And.* 4, 5, 5 *Eun.* 2, 3, 47 | 4, 5, 7 | 5, 1, 2, 5 *Heaut.* 1, 1, 65 | 4, 1, 31 | 5, 2, 25 *Adel.* 3, 3, 83 | 4, 5, 69 *Phor.* 5, 2, 16 | 5, 8, 30 *Hec.* 3, 4, 30 | 3, 5, 60
abin' *Eun.* 5, 2, 22
abire *Eun.* 4, 3, 19 *Heaut.* 3, 3, 25 *Hec.* 4, 3, 7 | 5, 4, 13
abiret *And.* 1, 2, 4 *Hec.* 4, 4, 74
abis *And.* 1, 5, 64 *Eun.* 3, 3, 30 | 4, 7, 29,

7, 29, 33 *Heaut.* 4, 3, 18 *Adel.* 3, 3, 79 | 3, 2, 5 *Phor.* 1, 4, 39 | 3, 2, 4 | 3, 3, 9 *Hec.* 3, 5, 45, 46
abiſſe *Phor.* 2, 1, 1 | 3, 1, 2
abiſti *Heaut.* 4, 6, 14 *Adel.* 2, 1, 15
abit *Eun. Per.* 5 *Adel.* 5, 2, 7 *Phor.* 4, 5, 7 *Hec.* 1, 2, 109
abite *And.* 1, 1, 1
abitio *Heaut.* 1, 2, 15
abitu *Heaut.* 3, 1, 5 | 4, 4, 24
abituram *Hec.* 1, 2 81 | 4, 2, 10
abiturum *Heaut.* 3, 1, 80
ablatam *Eun. Prolog.* 26
ablegandus *Hec.* 3, 3, 45
abligurierat *Eunuch.* 2, 2, 4
abortum *Hec.* 3, 3, 38
abradi *Phor.* 2, 1, 19
abrepta *Eun.* 1, 2, 76
abreptam *Eun.* 1, 2, 30, 35
abripi *And.* 4, 5, 4. 7
abripere, *Adel.* 2, 1, 27
abripiet *Phor.* 1, 1, 11
abſcedere *Eun.* 4, 2, 5
abſcedam *Eun.* 3, 5, 30
abſens *Eun.* 1, 2, 112 *Heaut.* 1, 1, 112 *Adel.* 1, 1, 48
abſente *Eun.* 4, 3, 6 | 5, 9, 29 *Heaut.* 2, 2, 2 | 3, 2, 39 *Phor.* 1, 5, 28 | 2, 3, 10 | 4, 1, 11 *Hec.* 2, 2, 27
abſentem *Phor.* 1, 2 68 | 3, 1, 7
abſenti *Phor.* 2, 2, 25, 28
abſis *Adel.* 1, 1, 3
abſolvam *Adel.* 2, 4, 13
abſolvitote *Adel.* 2, 4, 18
abſque *Phor.* 1, 4, 11 *Hec.* 4, 2, 25
abſtergerem, *Eun.* 4, 7, 9
abſterreant *And.* 3, 1, 14
abſtineas *Heaut.* 3, 3, 4
abſtinere *Hec.* 1, 2, 64
abſtines *Adel.* 5, 2, 6
abſtinuiſſe *Hec.* 3, 3, 51
abſtraham *Adel.* 5, 3, 57
abſtrahat *And.* 1, 5, 8 *Hec.* 3, 1, 18
abſtraxi *Hec.* 3, 1, 17
abſtraxit *And.* 3, 2, 38
abſtuli *Phor.* 5, 8, 49
abſtuliſſe *Eun.* 4, 3, 18
abſum *Heautont.* 3, 4, 19
abſumere *Phor.* 5, 5, 1
abſumpſit *Heautont.* 3, 1, 49
abſunt *Eun.* 3, 5, 5
abſurda *Adel.* 3, 3, 23
abſurdum *Adel.* 5, 8, 21
abundans *Phor.* 1, 3, 11
abundet *Heaut.* 3, 2, 17
abuſus *Phor.* 2, 2, 66
abutitur *And. Prol.* 5
accedam *Heaut.* 3, 3, 22 | 4, 4, 23 | 4, 6, 5
accedamus *Adel.* 3, 2, 11 | 4, 3, 16
accede *Eun.* 1, 2, 5 | 3, 2, 19 | 5, 9, 58 *Heaut.* 4, 5, 14 *Adel.* 2, 1, 14 | 5, 9, 13
accedebam *Hec.* 5, 3, 5
accedere *Phor.* 5, 6, 25
accedit *And.* 1, 3, 10
accedo *And.* 1, 1, 96 *Adel.* 3, 2, 5 | 4, 4, 9 *Hec.* 3, 1, 36
accedundi *Heaut.* 3, 3, 22
acceperim *Eun.* 1, 2, 60
acceperit, *Eun.* 1, 2, 2 *Phor.* 4, 4, 18
accepi *And.* 1, 5, 64 *Phor.* 5, 5, 1 *Hec.* 1, 2, 75 | 3, 3, 3 | 4, 3, 1
accepit *Eun.* 1, 2, 36 | 3, 5, 28
accepta *Eun.* 4, 6, 25
acceptam *And.* 1, 5, 64
acceptus *Adel.* 2, 1, 12
accerſas *Adel.* 4, 5, 65
accerſat *Heaut.* 5, 1, 75 *Adel.* 3, 1, 5 | 4, 4, 11
accerſe *And.* 5, 2, 7 | 5, 6, 15 *Eun.* 4, 1, 11 *Adel* 3, 2, 55
accerſi *And.* 4, 5, 2 | 3, 3, 14 *Eun.* 1, 2, 20 *Heaut.* 5, 5, 3 *Hec.* 1, 2, 109, 110 | 3, 5, 16
accerſier *Eun.* 3, 3, 4
accerſis *Adel.* 5, 7, 6
accerſitum *And.* 3, 2, 35 *Eun.* 5, 2, 53
accerſitur *And.* 3, 4, 2 *Eun.* 3, 5, 44
accerſo *And.* 1, 5, 65
accerſor *And.* 4, 2, 7
accerſant *Adel.* 5, 6, 2 *Hec.* 1, 2, 1
accerſunt *Hec.* 1, 2, 112
acceſſerat *Hec.* 1, 2, 106
acceſſerit *Adel.* 5, 3, 30 *Phor. Prol.* 30
acceſſi *And.* 1, 5, 50 | 2, 2, 28 *Phor.* 5, 7, 27
acceſſit *And.* 1, 1, 49, 103 *Hec. Prol.* 34 | 3, 5, 32, 56
accidat *And.* 1, 5, 29
accidet *Phor.* 1, 5, 20
acciderit *And.* 2, 3, 24
accidit *Hec.* 3, 3, 18
accidunt *Hec.* 3, 3, 2
accingar *Eun.* 5, 7, 30
accingere *Phor.* 2, 2, 4
accipe *And.* 4, 4, 3 *Phor.* 1, 2, 2 | 2, 2, 63 | 5, 6, 18
accipere *Eun.* 5, 9, 45 *Heaut.* 2, 3, 96 *Adel.* 2, 1, 41 | 2, 3, 1 *Phor.* 5, 2, 4
accipiam *Eun.* 4, 7, 1
accipias *Eun.* 4, 6 12 *Hec.* 4, 4, 16, 77
accipiat *Adel.* 2, 2, 1 *Phor.* 4, 3, 72
accipies *Heaut.* 5, 1, 59
accipiet *Phor.* 4, 4, 12 *And.* 2, 3, 32
accipio *And.* 5, 4, 49 *Eun.* 3, 5, 48 | 5, 2, 37 *Phor.* 4, 3, 52
accipis *And.* 2, 2, *Heaut.* 2, 3, 23 | 7, 4
accipit *Eun.* 5, 7, *Heaut. Per.* 12 *Per.* 8
accipite *Hec. Prol.*
accipitri *Phor.* 2, 1,
accipiunda *Adel.* 2, 53
accipiunt *Adel.* 4, 15
accrevit *And.* 3,
accubabam *Eun.* 4
accumbere *Eun.* 3, 9
accurate *And.* 3, 14
accurre *Phor.* 5,
accurrit *And.* 1, 1, *Eun.* 2, 3, 43 | 5, 6, 22
accurro *Hec.* 5, 1,
accurrunt *Heaut.* 72
accuſabam *Heaut.* 50
accuſablt *Eun.* 14
accuſandi *Heaut.* 67
accuſando *Phor.* 45
accuſandus *Heaut.* 111
accuſant *And. Pro* 19 *Adel.* 4,
accuſare *Phor.* 59
accuſat *Heaut.* 22 *Hec.* 2, 2, 2, 3, 3
accuſatam *Hec.* 11
accuſatum *Phor.* 13
accuſemus *Hec.* 95
accuſer *Hec.* 2,
acerba *Hec.* 3,
acerrima *Phor.* 32
acerrimum *Phor.* 32
acrius *Hec.* 1,
acta *And.* 1, *Heaut.* 3, 5, 50 *Adel.* *Phor.* 2, 3,
actor *Heaut. Pro*
actorem *Heaut.* 12
actoris *Phor. P* 33

Hec. Prolog. 39
m And. 3, 1, 7 | 4,
25 Eun. 1, 1, 9 |
5, 59 | 4, 4, 49 |
5, 15 Heaut. 3,
47 | 3, 3, 23
del. 2, 2 2, 24 |
2, 27 Phor. 2,
72 | 5, 8, 20
a Eun. 5, 2, 57
i Prol. Eun. 19
del. Prol. 3, 12
us Heaut. Prol. 5
r. 5, 5, 7
um Adel. 4, 4,
Phor. 5, 6, 12
Adel. 5, 3, 49
t Heaut. 2, 1, 8
e v. accerſe
i v. accerſi
itum v. accerſi-
n
itur v. accerſitûr
o v. accerſo
it v. accrevit
o v. accurro
it v. accurrit
unt v. accurrunt
Phor. 1, 3, 16
t Phor. 1, 1, 8
Eun. 1, 1, 33
t Eun. 1, 2, 34
is And. 5, 2, 19
Adel. 5, 5, 3
Heaut. 3, 2, 31
r. 1, 2, 93
And 4, 2, 27
r. 1, 5, 64
m And. 1, 4, 4 |
, 29 Eun. 4, 7,
Hec. 5, 3, 38
Phor. 1, 5, 79
ntur Eun. 1, 2,
And. 5, 3, 29
e Eun. 4, 6, 17
t. 5, 4, 18 A-
3, 3 4 | 5, 9, 8
em Phor. 5, 6,
Heaut. 5, 2, 42
Adel. 5, 7, 15
And. 1, 4, 1
us Heaut. 2, 3,
Eun. 3, 2, 50
Hec. 5, 2, 4
And. 5, 3, 21
m And. 4, 2,
n. 4, 1, 9
rum Phor. 4,
ſt Eun. 5, 1,

addunt Phor. 1, 5, 47
adduxi Phor. 5, 5, 1
adduxiſſe Heaut. 4, 5, 21
adduxit Eun. 5, 5, 25 Heaut. 3, 1, 42 | 3, 3, 43 | 4, 1, 41 Hec. 3, 1, 43
adduxti Eun. 5, 4, 7 Heaut. 4, 6, 15 Phor. 4, 1, 2
adeam And. 4 1, 15 Phor. 1, 2, 90
adeat Eun. 3, 5, 30
adeamus Eun. 5, 2, 11
Adelphis Adel. Prol. 11
ademi Hec. 5, 3, 19
adempta And. 2, 1, 4, 18
ademptum Heaut. 2, 3, 100
adeone And. 1, 5, 45
adeon' And. 1, 5, 43 | 2, 1, 17 | 4, 5, 18 | 5, 3, 8 Heaut 5, 2, 27 Phor. 1, 3, 1 | 3, 2, 12, 14 | 5, 8, 51 Hec. 4, 1, 7, 32
aderam Phor. 5, 6, 18 Hec. 4, 1, 46
aderant And. 1, 1, 91 Eun. 3, 1, 42
aderas Phor. 5, 6, 18
aderat And. 1, 1, 80 Phor. 1, 1, 49, 55
aderis Eun. 5, 2, 54
aderit Eun. 2, 3, 75 | 4, 7, 41 | 5, 2, 52 Adel 3, 1, 6 Phor 1, 2, 82 | 5, 8, 66 Hec. 5, 3, 15
adero And. 4, 2, 32 Eun. 4, 6, 27 Heaut. 3, 1, 96
aderunt Heaut. 2, 2, 9
adeſdum And. 1, 1, 2
adeſſe And. 2, 5, 5 | 5, 1, 20 Eun. 4, 6, 26 Phor. 1, 4, 39 Hec. 3, 3, 50 | 4, 4, 103
adeſſent Heaut. 2, 2 9
adeſſet Eun. Prol. 22 Adel. 3, 4, 7 Hec. 1, 2, 54
ades And. 2, 2, 7 Adel 3, 3, 39 Hec. 3, 5, 60
adeſte And. Prol. 24 Phor. Prol. 3 | 2, 2, 3
adeſt And. 1, 1, 125 | 2, 3, 29 Eun. 5, 9, 20 Heaut. 1, 2, 4 | 2, 3 2 | 4, 5, 56 Adel. 3, 1, 4 | 5, 1, 5 | 5, 3, 6 Phor. 1, 4, 7 | 1, 5, 36 | 2, 1, 32 | 3, 1, 20 | 3, 3, 8 Hec. 5, 2, 17
adeundam Hec. 4, 4, 94
adfabiiis v. affabilis
adfectam v. affectam
adfectant v. affectant
adfectum v. affectum
adferam v. afferam
adferant v. afferant
adferat And. 1, 4, 8 v. afferat
adfero v. affero
adferre Phor. 3, 3, 20
adferres v. afferres
adfer v. affer
adferret And. 3, 2, 35 v. afferet
adferri And. 4, 5, 29
adfers v. affers
adfert And. 1, 2, 18 Adel. 5. 3, 47
adfertur And. 3, 1, 13
adficiatur Phor. 5, 1, 3
adfine v. affine
adfines v. affines
adfinis v. affinis
adfinitatem v. affinitatem
adflictes v. afflictes
adfuerint Heaut. 4, 3, 6
adfueris Adel. 3, 1, 3
adfuturam Heaut. 1, 2, 2
adfuturum Eun. 4, 6, 1 Heaut. 1, 1, 108
adfui Eun. 5, 1, 2
adfuit Eun. 1, 2, 54
adgnoſcit v. agnoſcit
adgnitam v. agnitam
adgraveſcat Hec. 3, 2, 2
adgrediar v. aggrediar
adgrediemur v. aggrediemur
adgredimini v. aggredimini
adhibeam Phor. 4, 5, 2
adhortandus Heaut. 3, 1, 89
adhortatur Heaut. 1, 1, 8
adhortor Eun. 3, 5, 35
Adi Phor. 2, 2, 56
adibo Eun. 2, 2, 8 | 3, 5, 9 | 4, 3, 7 | 5, 7, 5 Heaut. 1, 2, 4 Adel. 3, 4, 14 | 4, 2, 51 Phor. 4, 3, 4 Hec. 3, 4, 15 | 5, 4, 15
adjecit animum Eun. 1, 2, 53
adigis Adel. 1, 2, 32
adii Hec. 2, 2, 9
adimam And. 2, 2, 2
adimat Phor. 1, 3, 9
adimere Heaut. 3, 1, 13 Phor. 5, 6, 47
adimet And. 4, 2, 14
adimunt Phor. 1, 5, 46
adipiſcier And. 2, 1, 3 Phor. 2, 2, 59
adire And. 5, 1, 2 | 3, 3, 2 | 4, 1, 53 Phor. 1, 5, 22, 55
adito Phor. 1, 4, 25
adjungas Adel. 1, 1, 47 Hec. 4. 4, 61
adjumenti Phor. 1, 2, 55
adjungant And. 1, 1, 29
adjungere Adel. 5, 8, 4
adjungitur Adel. 1, 1, 42
adjurat Hec. 2, 2, 26
adjuro And. 4, 2, 11
adjuta Eun. 1, 2, 70 Hec. 3, 2, 24
adjutabo Heaut. 3, 1, 7
adjutans Phor. Prol. 34
adjutare Heaut. 2, 2, 35 Adel. Prol. 16
adjutaret Phor. 1, 2, 49
adjutem And. 1, 3, 4
adjutor Heaut. 5, 1, 2 Adel. 1, 2, 66 | 5, 9, 10 Hec. 4, 4, 99
adjutorem Phor. 3, 3, 27
adjutrices Heaut. 5, 2, 39
adjutrix Eun. 5, 2, 46 Hec. Prol. 32, 48 | 4, 4, 83
adjuvabo Eun. 2, 3, 69
adjuvare Adel. 5, 8, 4
adjuvas Heaut. 5, 2, 29
adjuvat Phor. 1, 4, 26
adjuverit Phor. 3, 3, 4
adjuves And. 3, 3, 10 Phor. 5, 3, 3
adlatam v. allatam
adlatum v. allatum
adlegatum v. allegatum
adligat v. alligat
adloquar v. alloquar
adloqui v. alloqui
adludere v. alludere
admodum Heaut. 1, 1, 1 Adel. 3, 3 49 Hec. 3, 5, 8 Phor. 2, 1, 1 | 3, 1, 13

INDEX

admonere *Heaut.* 2, 3, 112
admones *And.* 5, 4, 51
admonitore *Heaut.* 1, 1, 119
admovi *Phor.* 5, 6, 29
adminiſtraſti *Adel.* 5, 1, 2
admiratus *Heaut.* 4, 6, 23
admiror *Eun.* 2, 2, 19
admiſceas *Heaut.* 4, 5, 35
admiſce *Heaut.* 5, 2, 22
admiſerit *Phor.* 1, 5, 40
admiſero *Eun.* 5, 2, 14
admiſi *Heaut.* 5, 2, 3
admiſſa *Hec.* 2, 1, 41
admiſiſſe *Adel.* 4, 5, 48
admiſit *Hec.* 1, 2, 114
admittar *Eun.* 2, 2, 60
admittere *Adel.* 3, 3, 54 *Hec.* 2, 1, 40
admitteres *Eun.* 4, 6, 23
admitteret *Phor.* 2, 2, 68
admitti *Eun.* 4, 1, 4
adnumeravit *Adel.* 3, 3, 16
adnuo *v.* annuo
adoleſcens *Phor.* 1, 2, 42 | 1, 5, 64
adoleſcentem *Eun.* 3, 2, 25
adoleſcenti *Phor.* 2, 2, 14
adoleſcentiæ *Phor.* 1, 5, 44
adoleſcentior *Prol. Hec.* 11
adoleſcentis *And.* 3, 1, 8
adoleſcentium *Heaut. Prol.* 2
adoleſcentulum *Heaut.* 5, 5, 1 *Phor. Prol.* 6
adoleſcentulus *Eun.* 5, 4, 9
adoptandum *Adel.* 1, 2, 34 | 3, 4, 17
adoptavi *Adel.* 1, 1, 22
adoriar *Phor.* 4, 2, 15
adoriri *Heaut.* 4, 5, 9
adornant *Eun.* 3, 5, 34
adortus *And.* 3, 1, 21 *Adel.* 3, 3, 50
adparata *v.* apparata
adplicant *Heaut.* 2, 4, 13
adplicat *And.* 5, 4, 22
adpone *And.* 4, 4, 4 *Heaut.* 1, 1, 37
adponi *And.* 2, 1, 31
adportas *And.* 5, 2, 17
adportet *Adel.* 5, 4, 2
adporto *Heaut.* 3, 1, 58 *Phor. Prol.* 24
adpoſuiſſe *And.* 4, 4, 8
adpoſuiſti *And.* 4, 5, 3, 24
adprehendit *Phor.* 5, 6, 23
adprime *And.* 1, 1, 34 *Eun.* 5, 4, 30 *Hec.* 2, 2, 5
adprobat *Phor.* 4, 5, 2
adproperat *And.* 3, 1, 17
adpuli *And.* 4, 6, 12
adpulit *And. Prol.* 1
ad reſtim *Phor.* 4, 4, 5
adrideo *Eun.* 2, 2, 19
adridere *Adel.* 5, 4, 10
adripi *Heaut.* 5, 2, 48
adſentando *Adel.* 5, 9, 31
adſentari *Eun.* 2, 2, 22 | 3, 2, 37
adſequere *Phor.* 5, 7, 89
adſero *Adel.* 2, 1, 40
adſervandum *And.* 5, 2, 24
adſervandus *Heaut.* 3, 3, 32
adſervari *Heaut.* 4, 4, 13
adſido *Heaut.* 1, 1, 72
adſidue *Heaut.* 3, 1, 53 *Adel. Prol.* 16 *Hec.* 2, 1, 20
adſient *Phor.* 1, 5, 83
adſciet *Adel.* 4, 4, 10
adſimulabo *And.* 4, 3, 20 *Eun.* 2, 2, 8 *Phor.* 1, 2, 78
adſimularam *Phor.* 5, 6, 54
adſimularier *And.* 3, 2, 20 *Heaut.* 4, 3, 38
adſimules *And.* 1, 1, 141
adſimulet *Heaut.* 2, 1, 117
adſimulo *Phor.* 1, 4, 33
adſis *Eun.* 2, 3, 79
adſiſte *Adel.* 2, 1, 15
adſitis *Eun.* 2, 3, 53
adſolent *And.* 3, 2, 1
adſtantem *Phor.* 4, 3, 2
adſtringo *Eun.* 1, 2, 22
adſum *Eun.* 4, 6, 5 *Heaut.* 2, 3, 108 *Phor.* 3, 3, 16
adſunt *Eun.* 3, 2, 8 | 4, 6, 29 *Heaut.* 2, 2, 12
adtemperare *And.* 5, 4, 13
adtentamus *Eun.* 2, 2, 24
adtentè *Heaut.* 1, 1, 12
adtentiores *v.* attentiores
adtentus fuit *v.* attentus
adtinent *v.* attinent
adtinere *v.* attinere
advena *Heaut.* 1, 1, 44
advecta *Eun.* 1, 2, 81
adveneris *Hec.* 5, 2, 24 | 5, 4, 19
advenerit *Eun.* 3, 2, 28
adveni *Hec.* 3, 3, 13
adveniat *Phor.* 1, 5, 84 | 3, 1, 16
adveniens *Eun.* 2, 2, 31 | 2, 3, 30 *Hec* 3, 5, 18
advenientem *Heaut.* 1, 2, 7
advenienti *Adel.* 1, 2, 12 *Phor.* 4, 3, 6
advenio *And.* 2, 1, 19 | 2, 2, 25 *Eun.* 2, 3, 51
advenire *Eun.* 2, 2, 58 | 5, 6, 60 *Adel.* 2, 1, 55 *Phor.* 1, 3, 25 | 1, 5, 25
adveniſſe *Phor.* 1, 5, 56 *Hec.* 3, 3, 71 | 3, 5, 6
adveniſſem *Phor.* 2, 2, 49
advenis *And.* 5, 4, 6 | 4, 5, 44 | 5, 6, 1 *Heaut.* 1, 2, 41 | 5, 6, 10 *Phor.* 2, 2, 41
adventi *Phor.* 1, 3, 2
advenit *Eun.* 4, 1, 3 | 5, 2, 21 *Hec.* 1, 1, 6, 115
adventum *And.* 5, 2, 3 *Eun.* 2, 2, 28 *Hec.* 1, 2, 2 | 3, 1, 10 | 3, 3, 20
adventus *Phor.* 4, 3, 3 *Hec.* 5, 4, 19
adventu *Hec.* 5, 3, 18
adverſabor *Hec.* 2, 2, 3
adverſæ *Eun.* 2, 3, 31
adverſæ res *Phor.* 5, 4, 3
adverſari *Phor.* 1, 2, 25 *Hec.* 4, 4, 32
adverſariis *Phor.* 1, 5, 7
adverſaries *Adel.* P 2 *Hec.* 1, 1, 15
advertunt *Heaut.* 3,
adveſperaſcit *And.* 4, 2
advexit *Eun.* Per.
advigilare *Phor.* 1,
advigilaveris *And.* 49
adunco naſo *Heaut.* 5, 18
aduleſcens *Eun.* 3 | 5, 7, 13 *He* 3, 4, 23 | 5, *Adel.* 1, 7, 42 5, 3, 11 | 5, *Hec.* 1, 2, 63 3, 5 | 4, 4, aduleſcentem *Eun.* 124 *Heaut.* 3, *Adel.* 1, 1, 36 4, 1, 41
aduleſcentes *Heaut.* 1, 65
aduleſcenti *Adel.* 6, 10 | 3, *Phor.* 5, 1, aduleſcentia *Heaut.* 1, 3, *Adel.* 16, 18 | 3, *Hec.* 4, 1, 27
aduleſcentiam *E* 2, 9 *Adel.* 1, 5, 9, 35
aduleſcentis *Heaut.* 1, 1 | 3, 2, 20 4, 7, 4 *Phor.* 36
aduleſcentium *Prol.* 2 | 2, aduleſcentulam 3, 3, 42 | 3, aduleſcentuli *Prol.* 51 *And.* 28 *Eun.* 3, 3, 4, 1 *Hec.* 1, 48 | 3, 25 *Phor.* 1, aduleſcentulis *E* 4, 18 *Hec.* 4, aduleſcentulo *A* 1, 9 *Heaut.* 3, aduleſcentulos *A* 4, 7 *Adel.* aduleſcentulum 1, 1, 41 6, 20 *Adel.* 21, 23
aduleſcentulus 1, 33 | 4, *Heaut.* 1, 1, advocabo *P or.* 83
advocatis *Eun.* 2

ægritudo *And.* 5, 5, 5 *Adel.* 3, 2, 14 *Heaut.* 3, 1, 15 | *Hec.* 2, 1, 26

ægrotam *Adel.* 5, 7, 24

ægrotis *And.* 2, 1, 9

ægrotum *And.* 1, 2, 22

ægrotum animum *And.* 3, 3, 27 *Heaut.* 1, 1, 48

ægrum *Eun.* 2, 2, 5

æmulari *And. Prol.* 20

æmulum *Eun.* 2, 1, 8 | 4, 1, 9

æqua *Eun.* 1, 2, 12 *Adel.* 3, 4, 58 *Hec.* 3, 5, 25

æqualem *Eun.* 2, 3, 33 *Adel.* 3, 4, 20

æquali *Heaut.* 3, 1, 8

æqualium *And.* 2, 6, 22 *Phor.* 5, 5, 4

æquam *Adel.* 1, 2, 50 | 2, 1, 29

æquanimitas *Adel. Prol.* 24 *Phor. Prol.* 34

æque *And.* 2, 6, 3 | 4, 2, 19 *Heaut.* 4, 3, 7 *Adel.* 4, 5, 68 *Phor.* 1, 2, 43 | 3, 3, 32 | 4, 1, 5, 9, 43 *Hec.* 2, 1, 2, 5 | 2, 3, 1 | 3, 1, 13

æqui *Heaut. Prol.* 28 | 4, 5, 40 *Adel.* 2, 1, 33 *Phor.* 4, 3, 32

æquior *And.* 2, 5, 18

æquo *And. Prol.* 24 | 2, 3, 23 | 5, 4, 19 *Heaut. Prol.* 35 | 5, 2, 24 *Adel.* 3, 4, 58 | 4, 7, 20 | 5, 9, 30 *Hec.* 4, 4, 63 *Phor. Prol.* 31 | 5, 8, 31, 32

æquo animo *And.* 2, 3, 23 *Heaut. Prol.* 35

æquom *Heaut.* 1, 1, 39, 104 | 1, 2, 28 | 2, 1, 2 | 5, 1, 76 | 5, 5, 11 *Adel.* 4, 3, 10 | 4, 5, 41 | 5, 3, 17 *Phor.* 1, 2, 64 | 5, 7, 34 *Hec.* 2, 1, 29 | 4, 1, 12 | 4, 3, 14 | 5, 1, 11, 33

æquom'ſt *Adel.* 2, 3, 2 | 3, 4, 8, 60 *Phor.* 1, 4, 26 *Hec.* 5, 3, 42 | 5, 4, 28

æquum *And.* 2, 2, 19 *Eun. Prol.* 42 | 2, 2, 93 | 3, 2, 25 | 5, 2, 31 *Heaut. Prol.* 27 | 3, 1, 10 | 4, 1, 29 *Adel.* 1, 1, 39 | 5, 3, 15 | 5, 8, 10 | 5, 9, 3, 11, 19 *Phor.* 2, 3, 11 | 3, 3, 6 | 4, 3, 46, 68

æquus *Adel.* 5, 3, 51

ære *Phor.* 3, 2, 26

ærumna *Hec.* 5, 4, 36

ærumnam *Phor.* 1, 5, 12

ærumnas *And.* 4, 1, 31

ærumnis *Hec.* 3, 1, 8

Æſchine *Adel.* 2, 1, 6, 21, 36 | 1, 2, 4 | 3, 3, 53 | 4, 4, 11, 22 | 4, 5, 3, 43, 45 | 5, 7, 3 | 5, 9. 32

Æſchinum *Adel. Per.* 2, 29 | 3, 1, 5 | 3, 2, 32 | 4, 5, 2

Æſchinus *Adel. Per.* 5 | 1, 1, 1 | 1, 2, 2, 67 | 2, 3, 7 | 3, 2, 28 | 3, 4, 16 | 4, 2, 49 | 4, 4, 25

Æſculapi *Hec.* 3, 2, 3

ætas *And.* 1, 1, 27 | 2, 6, 12 *Eun.* 2, 3, 83 *Heaut.* 1, 1, 81 | 2, 2, 4 | 3, 2, 44 *Adel.* 1, 1, 18 | 5, 3, 49 | 5, 4, 2 *Phor.* 2, 2, 76 | 5, 8, 35 *Hec.* 4, 3, 13

ætate *And.* 1, 1, 45 | 3, 3, 7 *Eun.* 3, 2, 20 *Heaut.* 1, 1, 63 *Adel.* 1, 2, 30 | 5, 3, 46 | 5, 4, 16 *Phor.* 5, 8, 33 *Hec.* 5, 1, 11, 21

ætatem *And.* 1, 5, 17 *Eun.* 1, 2, 32 | 4, 5, 8 *Heaut.* 1, 1, 7 | 2, 4, 12 | 4, 3, 38 *Adel.* 1, 2, 28 | 5, 4, 15 *Phor.* 2, 2, 70, 87 *Hec.* 2, 1, 10, 29 | 3, 1, 4 | 5, 1, 21

ætati *Hec.* 3, 1, 54

ætatis *Hec.* 4, 2, 18, 20

æternam *Eun.* 5, 2, 33

affabilis *Adel.* 5, 6, 8

affectam *Hec.* 3, 1, 45 | 3, 3, 6

affectant *Phor.* 5, 7, 71

affectum *Phor.* 5, 7, 84

affer *Heaut.* 2, 1, 11

afferam *Heaut.* 4, 3, 23

afferant *Adel.* 3, 2, 2

afferat *Heaut.* 4, 3, 8 *v.* adferat

affero *Phor.* 1, 1, 4

afferre *v.* adferre

afferres *Phor.* 3, 2, 5

afferret *Phor.* 4, 3, 50 *v.* adferret

affers *Phor.* 5, 8, 41

affert *v.* adfert

affertur *v.* adfertur

afficiatur *Phor.* 5, 1, 8

afficit *Phor.* 2, 3, 1

affine *Hec.* 5, 3, 9

affines *Heaut.* 2, 1, 3 | 5, 1, 63 *Hec.* 2, 1, 14

affinis *Adel.* 5, 8, 25

affinitatem *And.* 1, 5, 13 *Hec.* 2, 2, 10 | 4, 4, 14, 101

afflictes *Eun.* 1, 1, 31

agam *And.* 1, 3, 4 | 2, 1, 3 | 2, 2, 21 | 3, 2, 18 | 4, 3, 2, 5, 16 *Eun.* 1, 2, 28 | 4, 4, 43 *Heaut.* 4, 2, 7 | 4, 3, 16, 42 *Phor.* 1, 4, 22 | 1, 5, 9 | 2, 2, 72 | 5, 1, 1 | 5, 7, 87

agant *And.* 2, 4, 1

agas *And.* 4, 3, 22 *Eun.* 1, 1, 29 | 2, 1, 18 | 4, 7, 25 | 5, 5, 23 *Heaut.* 1, 1, 22 | 4, 1, 29 *Adel.* 3, 2, 40 | 3, 3, 78 *Phor.* 2, 1, 32 | 2, 2, 72 | 3, 3, 19 *Hec.* 1, 2, 122 | 4, 4, 94

agat *And.* 1, 1, 143 | 5, 5, 1 *Adel.* 4, 4, 10 *Hec.* 3, 2, 10

agatur *Heaut.* 2, 3, 113

age *And.* 3, 4, 19 | 4, 2, 9, 30 | 5, 2, 25, 30 | 5, 3, 24, 54 | 5, 6, 11 *Eun.* 1, 2, 19 | 2, 2, 51 | 2, 3, 19, 85 | 4, 4, 37 *Heaut.* 2, 3, 103 | 4, 3, 10 | 5, 5, 8 *bis Adel.* 2, 1, 48 | 2, 2, 7 | 2, 4, 7 | 4, 2, 14 | 4, 4, 16 | 5, 8, 14, 18 | 5, 9, 25 *Phor.* 1, 4, 53 | 2, 2, 3, 88 | 3, 3, 6 | 5, 3, 28 | 5, 8, 38

age, age *And.* 2, 1, 12 *Heaut.* 2, 3, 91 | 4, 3, 44 *Adel.* 5, 8, 20 *Phor.* 4, 3, 57

INDEX

agebam *Adel.* 1, 1, 53 *Phor.* 4, 3, 9 *Hec.* 3, 5, 5
agebat *And.* 1, 1, 48 *Eun.* 3, 1, 8 *Phor.* 4, 2, 6
agedum *Eun.* 4, 4, 27 *Heaut.* 2, 3, 69 *Phor.* 5, 3, 1 *Hec.* 3, 1, 35
agelli *Adel.* 5, 8, 26
agendi *Heaut. Prol.* 39 *Hec. Prol.* 44
agendo *Adel. Prol.* 24
agendum *And.* 4, 2, 23
ager *Phor.* 4, 3, 56
agere *And.* 1, 5, 18 *Eun.* 3, 1, 1 | 3, 3, 8 *Heaut. Prol.* 36 | 2, 4, 12 | 3, 1, 63 *Adel.* 1, 1, 20, 27 | 3, 3, 48 *Hec. Prol.* 18, 30, 33 | 2, 1, 10 | 3, 1, 4
agerem *Adel.* 3, 2, 21
ageres *Phor.* 5, 5, 8
ageret *And.* 2, 5, 2 *Phor.* 1, 2, 67
ages *Heaut.* 4, 3, 16 *Adel.* 2, 2, 18 | 3, 2, 44 *Phor.* 1, 5, 8
aget *Phor. Prol.* 27
aggrediar *Hec.* 5, 1, 5
aggrediemur *And.* 4, 1, 47
aggredimini *Phor.* 5, 7, 75
agi *Eun. Prol.* 22
agimus *Eun.* 4, 7, 41 | 5, 9, 58 *Adel.* 4, 1, 22 *Phor.* 5, 8, 18
agis *And.* 1, 1, 107 | 1, 2, 15 | 4, 2, 25 *Eun.* 1, 2, 19 | 2, 3, 54, 85 | 4, 7, 34 *Heaut.* 1, 1, 37 | 3, 3, 50 | 4, 4, 18 | 5, 1, 69, 74 | 5, 2, 23 *Adel.* 1, 1, 35 | 1, 2, 48 | 4, 3, 5 | 4, 5, 46 | 5, 2, 5 | 5, 8, 12 *Phor.* 1, 4, 39
agit *And.* 1, 5, 32 | 2, 1, 11 *Eun.* 4, 7, 15 *Adel.* 5, 8, 9
agitabo *Phor.* 2, 2, 4
agitans *Phor.* 4, 3, 10
agitarem *Hec.* 1, 2, 18
agitat *Heaut.* 4, 4, 11
agite *Eun.* 1, 2, 50
agitis *Adel.* 3, 4, 56 *Phor.* 5, 7, 75, 92 *Hec.* 5, 4, 34
agito *Phor.* 5, 7, 91
agitur *Eun.* 2, 2, 3 *Heaut.* 3, 1, 67 *Adel.* 3, 3, 19 | 5, 5, 2, 4 *Phor.* 4, 3, 5, 26 *Hec.* 3, 3, 34 | 5, 2, 8
agmen *Eun.* 4, 7, 4
agnitam *And. Per.* 11 *Phor. Per.* 12
agnoscis *Hec. Per.* 11
ago, *And.* 3, 5, 8 | 4, 1, 55 *Eun.* 2, 3, 57 *Heaut.* 2, 3, 102, 106 *Phor.* 2, 3, 7 | 5, 1, 9 | 5, 7, 1
agrestis *Adel.* 5, 4, 12
agri *Eun.* 5, 6, 2
agrum *Heaut.* 1, 1, 2, 11, 94 *Phor.* 2, 2, 17
ain' *And.* 5, 3, 4 *Eun.* 3, 1, 2 | 3, 5, 19 | 4, 7, 33 *Heaut.* 2, 3, 1 | 5, 1, 17 | 5, 3, 11 *Adel.* 3, 3, 52 | 4, 1, 1 *Phor.* 2, 2, 26 | 3, 2, 25 *Hec.* 3, 4, 1
alacris *And.* 2, 3, 11
alam *Hec.* 4, 4, 49, 86
alamus *Hec.* 4, 4, 48
alemus *Hec.* 4, 4, 49
alere *And.* 1, 1, 30 *Heaut.* 4, 5, 3 *Phor.* 2, 1, 21
alibi *And.* 2, 5, 9 *Heaut.* 2, 3, 38 *Hec.* 3, 1, 14
alicubi *Adel.* 3, 4, 7
alicui *Adel.* 3, 3, 4
alicunde *And.* 2, 4, 3 *Adel.* 2, 2, 34 *Phor* 1, 5, 70 *Hec.* 3, 1, 6
aliena *Heaut.* 1, 1, 24 | 4, 1, 98
alienam *Adel.* 4, 5, 38
alienare *Adel.* 1, 2, 30
alienavit *Heaut.* 5, 2, 26
alieno *And.* 1, 1, 125 *Eun.* 3, 1, 9 *Adel.* 1, 1, 50 | 3, 2, 39 | 3, 4, 6
alienum *Heaut.* 1, 1, 25 | 5, 4, 6 *Adel.* 1, 2, 56 | 5, 8, 21 *Hec.* 1, 2, 83 | 4, 1, 61 | 4, 4, 36
alienus *Eun.* 2, 2, 34 *Adel.* 1, 2, 57 | 3, 2, 28 *Phor.* 3, 3, 12 | 4, 1, 16 | 4, 4, 25 *Hec.* 4, 4, 27
alimentis *Heaut.* 4, 7, 8
aliorsum *Eun.* 1, 2, 2
aliqua *Eun.* 3, 5, 4 | 5, 7, 25 *Heaut. Prol.* 42 *Adel.* 3, 4, 19 *Phor.* 4, 1, 19
aliquam *And.* 2, 3, 8 *Eun.* 5, 5, 30 *Heaut.* 3, 2, 34 *Adel* 4, 2, 13 *Phor.* 4, 3, 32 *Hec.* 4 4, 104
aliquantisper *Heaut.* 3, 3, 2 *Adel.* 4, 5, 5
aliquantulum *And.* 2, 2, 16 *Eun.* 1, 2, 51 *Heaut.* 1, 1, 3 | 1, 2, 26 *Phor.* 4, 3, 50
aliquando *Heaut.* 3, 2, 40 *Hec.* 4, 4 61
aliquot *And.* 2, 1, 15, 30 | 3, 3, 2 | 4, 5, 32 *Eun.* 2, 2, 71 | 3, 4, 1 *Heaut.* 4, 4, 4 *Phor.* 1, 3, 7 | 1, 5, 82 | 5, 5, 4
alit *Adel.* 3, 4, 35
alium gregem *Heaut. Prol.* 45
aliunde *Phor.* 2, 1, 19
allatam *Phor.* 1, 2, 99
allatum *Phor. Prol.* 22
allegatum *And.* 5, 3, 28
alligat *Eun.* 4, 7, 39
alloquar *Heaut.* 3, 1, 17
alloqui *And.* 2, 2, 6 | 5, 2, 4 *Phor.* 1, 5, 22
alludere *Eun.* 3, 1, 34
alserit *Adel* 1, 1, 11
alter *And.* 1, 1, 50 *Adel.* 5, 4, 17 *Eun.* 4, 4, 26
altera *Heaut.* 2, 3, 31 *Phor.* 4, 5, 5 | 5, 5, 91
alteræ *Heaut.* 2, 3, 30 | 4, 7, 9 *Phor.* 5, 7, 35
alteram *Phor.* 5, 1, 28 | 5, 7, 23
altercasti *And.* 4, 1, 29
alteri *And.* 2, 5, 16
alterius *And.* 4 1, 4
alterum *Eun.* 2, 3, 9 | 2, 2, 6 | 2, 3, 8
aluit *Eun.* 5, 2, 53
alunt *And.* 1, 5, 15
amabant *And.* 1, 53, 60, 61
amabat *Eun.* 5, 4, 6 *Heaut. Per.* 5 *Adel.* 1, 2, 11 *Phor* 2, 59 *Hec.* 1,
amabo *Eun.* 1, 2 70 | 3, 3, 28 *Heaut.* 3, 4, 24 4, 3, 20 | 4, 4 5, 1, 22 | 5, *Hec.* 1, 1, 13 3, 26
amabunt *Heaut.* 54 | 4, 5, 1
amandus *Adel.* 4,
amans *And.* 1, 1 *Adel.* 1, 1, 23 5, 1, 29
amant *And.* 1, 2 *Adel.* 5, 4, 1 *Phor.* 1, 3, 10
amantem *And.* 24 *Heaut. Phor. Per.* 4 2, 98
amantium *And.* 13 | 3, 3, 23 3, 3, 9 *Eun.* 24
amare *Hec.* 4, 5,
amare *And.* 1 4, 1, 21 | 5, *Eun. Prol.* 40 27 | 3, 1, 44 20 | 4, 2, 13 1, 1, 45 | 2, 4, 3, 25 *Adel.* 7 | 3, 2, 29 42 *Phor.* 1, 61 | 1, 3, 23
amarent *Eun.* 5,
amaret *Eun.* 3, *Phor. Per.* 8 4, 1, 24
amari *Adel.* 5, 4
amarit *And.* 3,
amas *Eun.* 1, 2, 8 2, 3 *Heaut.* 19 | 5, 4, 8 *Phor* 2, 19
amasse *Eun.* 5,
amasset *And.* 1,
amasti *Hec.* 5, 4,
amat *And.* 2, 1, 3, 4, 5 *Eun.* 57, 58 | 3, 5, 5, 5, 15, 16 1, 2, 15 *Adel.* 36 | 1, 2, 5, 33 | 5, 7, 3, 2, 8
amator *Eun.* *Heaut.* 3, 1, 5, 3, 37
amatore *Eun.* 5,
amatorem *And.* 3 *Eun.* 4, 7,

tores *Eun.* 4, 3, 23
aut. 2, 4, 9
rit *And.* 2, 6, 13
del. 1, 2, 69
o *Hec.* 3, 3, 27
ges *Heaut.* 2, 3,
rum *Hec.* 1, 2, 88
s *And. Prol.* 10
c. 3, 1, 10
unt *Heaut.* 3, 1,
gum *Hec.* 4, 4,
And. 2, 2, 36
And. 2, 2, 8
.4, 4, 35 *Heaut.*
1, 67 | 2, 3, 97 |
del. 2, 2, 5 | 5,
19 *Phor.* 1, 2,
| 5, 1, 34
ous *Eun.* 1, 2,
Adel. 5, 3, 24
er. 1, 1, 15
s *Eun.* 5, 9, 39
aut. 5, 2, 42 | 4,
33 *Adel.* 1, 2,
| 5, 9, 5
a *Heaut.* 2, 3,
Phor. 5, 7, 43
ando *Adel.* 4, 6,
lec. 3, 4, 21 | 5,
17
And. 5, 4, 45
.3, 2, 21 | 4, 1,
5, 2, 43 | 5, 7,
aut. 2, 3, 67 |
4, 3 | 3, 3, 8 |
, 80 *Adel.* 4, 7,
Phor. 1, 3, 13 |
6, 45 | 5, 7, 61
.2, 2, 16 | 2, 1,
6 | 2, 3, 3 | 4, 2,
4, 4, 20 | 5, 5,
a *Heaut.* 5, 2,
Hec. 4, 4, 50
iam *And.* 1, 3,
Eun. 5, 9, 50
l. 3, 2, 42
Eun. 5, 9, 22
And. 4, 2, 4 *Eun.*
, 113 | 2, 3, 18
t. 5, 5, 16 *Adel.*
, 47
And. 1, 3, 2
.3, 2, 42 *Heaut.*
7 | 2, 3, 87 |
, 12 | 4, 8, 12 |
, 35 *Adel.* 2,
6
Heaut. 1, 2, 14 |
11 | 3, 2, 23 |

4, 8, 15 | 5, 1, 38 *Hec. Per.* 4 | 5, 2, 24
amicam *Heaut.* 1, 1, 52 | 2, 3, 92 | 3, 3, 8 | 4, 2, 3 | 4, 3, 10, 34, 36 | 4, 5, 19 | 4, 6, 15 | 5, 1, 26, 40 *Adel.* 5, 3, 14 *Phor.* 5, 8, 52 *Hec.* 4, 1, 26, 35 | 4, 4, 62
amicas *Hec.* 4, 2, 18 | 5, 2, 25
amice *Eun.* 3, 5, 12
amici *Eun.* 2, 2, 7 *Heaut.* 4, 3, 14 *Phor.* 2, 2, 84 | 4, 3, 19, 45 | 4, 4, 22 | 5, 3, 29
amicis *Adel.* 4, 1, 18 *Phor.* 3, 2, 28 *Hec.* 2, 1, 14
amicitia *And.* 5, 1, 1 *Adel.* 1, 1, 42 | 2, 2, 42 *Hec.* 5, 1, 37
amicitiæ *Heaut.* 1, 1, 5
amicitiam *And.* 2, 1, 26 | 3, 3, 8 *Phor.* 2, 2, 85 *Hec.* 4, 2, 18
amico *And.* 3, 3, 38 *Heaut.* 3, 1, 8 | 5, 1, 37 *Phor.* 3, 3, 29 *Hec.* 3, 3, 29
amicorum *Eun.* 4, 6, 22 *Heaut.* 3, 3, 13 *Adel.* 5, 3, 18
amicos *And.* 1, 1, 39, 41 | 2, 2, 36 *Eun.* 1, 2, 69 | 2, 2, 48 *Heaut.* 1, 2, 10, *Phor.* 1, 5, 83 | 5, 6, 3 *Hec.* 5, 2, 32
amicum *And.* 4, 3, 31 | 4, 6, 18 *Eun.* 1, 2, 68 *Heaut. Prol.* 24 | 3, 3, 8 *Phor.* 1, 2, 78 | 2, 2, 33 | 4, 2, 8 | 5, 1, 1
amicus *And.* 5, 6, 8 *Eun.* 1, 2, 55 *Adel.* 3, 3, 87 | 4, 1, 13 | 4, 5, 11, 17 *Phor.* 1, 1, 1 | 2, 1, 10 | 3, 2, 11 | 3, 3, 29 *Hec.* 5, 1, 40
amiserat *Adel.* 3, 2, 48
amisi *Eun.* 2, 3, 1
amisisse *Eun.* 4, 6, 29
amisisti *Eun.* 2, 3, 29
amisti *Eun.* 2, 2, 10 *Hec.* 2, 2, 9
amittam *Phor.* 3, 2, 22 | 4, 5, 2
amittas *Eun.* 4, 8, 12 *Heaut.* 3, 1, 71
amitte *Eun.* 5, 3, 14 *Phor.* 1, 2, 91
amittenda *Heaut.* 4, 3, 54
amittendi *Phor.* 1, 3, 24
amittere *And.* 5, 3, 27 *Heaut.* 4, 8, 17 *Phor.* 1, 3, 23 | 2, 2, 69 | 4, 3, 68 | 5, 7, 25, 27
amitterem *Eun.* 3, 5, 58
amittet, *Adel.* 5, 7, 15
amo *Eun.* 1, 2, 106 | 2, 3, 14 | 1, 5, 2, 43 | 5, 8, 23 *Heaut.* 2, 3, 119 *Adel.* 4, 5, 46, 67 | 5, 8, 23 *Phor.* 1, 2, 4 | 1, 3, 13 | 3, 8, 14
amor *And.* 1, 5, 45 *Eun.* 1, 1, 32 | 5, 2, 42 *Adel.* 3, 4, 24 *Hec.* 3, 3, 44, 47 | 3, 4, 24
amore *And.* 1, 3, 6 | 5, 1, 10 *Eun.* 1, 1, 14 | 1, 2, 18 | 2, 1, 20 | 2, 3, 6 *Heaut.* 2, 2, 1 *Adel.* 4, 2, 15 *Phor.* 1, 3, 11 | 3, 3, 23 *Hec.* 3, 1, 1
amorem *And. Per.* 5 | 1, 1, 105, 108, 128 | 2, 1, 7, 17, 26 | 4, 1, 28 *Eun.* 5, 4, 4 | 5, 9, 8 *Heaut.* 2, 3, 23, 110 *Adel. Per.* 6 | 2, 3, 110 *Phor.* 3, 2, 33 *Hec. Per.* 10 | 1, 2, 96 | 5, 1, 18
amores *And.* 5, 4, 10
amori *Eun.* 5, 9, 45 *Heaut.* 1, 1, 8 | 2, 4, 15 *Hec.* 1, 2, 43 | 3, 1, 41 | 3, 4, 34 | 4, 2, 7
amoris *And.* 3, 3, 23 *Eun.* 1, 2, 12 | 5, 2, 39 *Heaut.* 4, 5, 53 *Phor.* 5, 5, 6
amolimini *And.* 4, 2, 24
amovebo *Adel.* 4, 2, 14
amoveris *Hec.* 4, 4, 72
amoto *And.* 1, 2, 10
amoveas *And.* 2, 1, 7
amplecti *And.* 2, 5, 19
amplexari *Heaut.* 5, 1, 27
amplior *Hec.* 3, 1, 50
ampliores *Hec.* 3, 1, 9
amplius *And.* 1, 1, 41 | 2, 1, 25 *Eun.* 1, 2, 67 *Heaut.* 1, 1, 3, 80 | 1, 2, 10 | 4, 3, 39 | 5, 1, 28 *Adel.* 2, 4, 5 | 3, 4, 22, 23 | 4, 3, 14 *Phor.* 2, 3, 13 | 5, 8, 46
ancilla *And.* 3, 1, 3 | 3, 2, 34 | 4, 5, 17 *Eun.* 2, 3, 13
ancillæ *Heaut.* 1, 1, 78 | 2, 3, 5 *Hec.* 3, 3, 47
ancillam *And.* 5, 1, 49 *Phor.* 3, 2, 26
ancillarum *Heaut.* 2, 3, 4
ancillas *Eun.* 2, 5, 33 *Heaut.* 1, 1, 90 | 2, 3, 11, 60 | 3, 1, 42 | 5, 1, 20 | 4, 4, 22 *Hec.* 5, 2, 7
ancillula *Heaut.* 2, 3, 11, 52 *Phor.* 4, 3, 60
ancillulam *Eun.* 1, 2, 86 *Phor.* 5, 5, 10
Andria *And.* 1, 1, 46 | 1, 3, 10 | 3, 1, 31 | 4, 5, 17
Andriæ *And. Per.* 2 | 1, 1, 58
Andriam *And. Prol.* 9, 13
Andrium *And.* 5, 4, 3
Andro *And.* 1, 1, 43
Andrum *And.* 1, 3, 17 | 5, 4, 21
angebat *Heaut. Per.* 3
angeret *Phor.* 1, 3, 8
Angiportum *Eun.* 5, 2, 6 *Adel.* 4, 2, 37, 39 *Phor.* 5, 6, 52
anguis *Phor.* 4, 4, 26
angulum *Adel.* 5, 2, 10
anguſtum *Heaut.* 4, 2, 2
aniculæ *And.* 1, 4, 4
aniculam *Phor.* 1, 2, 48
anhelantem *Hec.* 5, 3, 25
animam *Adel.* 3, 2, 16, 26 | 3, 4, 52 *Phor.* 4, 3, 56 | 5, 6, 28
ánime *And.* 4, 2, 2 *Eun.*

INDEX

Eun. 1,2,15 *Heaut.* 3, 4, 26
animi *And. Prol.* 7 | 1, 1, 87 *Eun.* 2, 1, 16 | 2, 2, 43 | 5, 7, 14 *Heaut. Per.* 3 | 1, 1, 68 | 4, 4, 5 *Adel.* 3, 2, 12 | 4, 4, 1 | 4, 5, 32 *Phor.* 1, 4, 10 *Hec.* 1, 1, 46 | 3, 5, 57 | 4, 1, 19 | 4, 4, 6
animo *And. Prol.* 24 | 1, 5, 17, 38, 48 | 2, 1, 7 | 2, 3, 23 | 4, 1, 17, 22 | 4, 5, 55 | 5, 2, 1 | 5, 3, 8 | 5, 4, 18 *Eun.* 1, 2, 4, 85, 89 | 2, 1, 6 | 2, 3, 4 | 3, 1, 16 | 4, 2, 2 | 4, 6, 31 *Heaut. Prol.* 35 | 1, 1, 70 | 2, 4, 5 | 3, 1, 29 | 4, 1, 17 | 4, 6, 18 | 5, 1, 39 | 5, 2, 6, 9 *Adel.* 1, 1, 5, 8, 47 | 2, 4, 20 | 3, 1, 10 | 3, 2, 40 | 3, 4, 55 | 3, 5, 1 | 4, 2, 4 | 4, 5, 21, 62 | 4, 7, 20 | 5, 3, 32 66 | 5, 6, 5 | 5, 7, 21 | 5, 8, 34 *Phor. Prol.* 30 | 1, 2, 88 | 1, 5, 15, 20 | 3, 1, 1 | 5, 1, 36 | 5, 4, 2 | 5, 7, 64, 71, 72 | 5, 8, 31, 32 *Hec.* 2, 1, 4 | 2, 2, 28 | 3, 3, 29 | 3, 5, 22, 52 | 4, 1, 17, 33, 53 | 4, 4, 63 | 5, 1, 21
animos *And.* 5, 4, 9 *Hec.* 2, 2, 6
animum *And. Prol.* 18 | 1, 1, 29, 98 | 1, 2, 17, 22 | 1, 5, 26, 38 | 2, 1, 35 | 2, 2, 2 | 2, 3, 4 | 3, 3, 27, 40 | 4, 1, 22 | 5, 1, 15 | 5, 3, 12 *Eun. Prol.* 44 | 1, 2, 63 | 3, 1, 7 | 3, 2, 37 *Heaut. Prol.* 41, 43 | 1, 1, 48 | 1, 2, 34 | 2, 2, 21 | 2, 3, 126 | 2, 4, 10 | 3, 1, 69 | 3, 2, 31 | 3, 3, 9 | 4, 5, 43 | 5, 1, 72 | 5, 2, 2 | 5, 4, 5 | 5, 5, 19 *Adel.* 1, 1, 43 | 2, 2, 15 | 4, 3, 6, 11 | 5, 3, 43 *Phor. Prol.* 24 | 1, 3, 8 | 1, 5, 10 | 5, 2, 9 | 5, 6, 28 *Hec. Prol.* 5 | 1, 2, 24 | 2, 2, 22 | 2, 3, 4 | 3, 1, 12, 14, 17 | 4, 2, 27 | 4, 3, 2 | 4, 4, 36, 61, 67, 92 | 5, 1, 29 | 5, 2, 9 | 5, 3, 38
animus *And.* 1, 1, 67, 137 | 1, 5, 31 | 3, 4, 18 | 5, 4, 75 *Eun.* 1, 2, 116 | 3, 5, 38 | 4, 7, 46 *Heaut.* 1, 2, 20, 35 | 2, 2, 7 | 2, 3, 24 | 4, 1, 1, 24, 32 | 4, 2, 1 *Adel.* 2, 2, 18 | 3, 4, 46 | 4, 4, 3 | 5, 5, 51 *Phor.* 1, 3, 18 | 5, 1, 8 *Hec.* 1, 2, 92 | 3, 1, 31
anne *And.* 5, 2, 10
anni *Eun.* 2, 3, 25
annis *Eun.* 2, 2, 5
anno *Adel.* 5, 8, 15
annon *And.* 3, 5, 15 | 4, 5, 42 *Phor.* 5, 6, 12 *Hec.* 1, 2, 25 | 3, 5, 59 | 4, 1, 43 | 4, 4, 49
annona *And.* 4, 5, 7
annos *Eun.* 2, 1, 20 | 4, 4, 26 *Heaut.* 1, 1, 10 *Adel.* 5, 8, 8 *Phor.* 5, 8, 28 *Hec.* 4, 1, 40
annuo *Eun.* 3, 5, 31
anteeo *Phor.* 1, 5, 17
antehac *And.* 1, 2, 16 | 2, 1, 7 | 5, 4, 14 *Heaut.* 2, 3, 29 *Adel.* 1, 2, 6 | 2, 2, 42 *Phor. Prol.* 4
antevorterim *Eun.* 4, 5, 12
Antiphila *Heaut. Per.* 8, 11 | 2, 3, 17 | 2, 4, 1, 18 | 4, 3, 13
Antiphilam *Heaut. Per.* 2, 6
Antipho *Eun.* 3, 5, 17, 26 *Phor.* 1, 2, 51 | 1, 3, 11 | 1, 4, 20, 25, 39 | 1, 5, 1, 24, 40, 48 | 3, 1, 1 | 3, 2, 17, 19, 43 | 3, 3, 16 | 4, 4, 25 | 5, 6, 14, 21, 43
Antiphone *Phor. Per.* 2 | 4, 3, 7
Antiphonem *Phor.* 1, 4, 15, 44 | 2, 2, 9 | 2, 4, 23 | 5, 7, 25
Antiphoni *Phor.* 4, 2, 8 | 5, 6, 2
Antiphonin *Phor.* 5, 1, 26
antiqua *Heaut.* 3, 1, 26 *Adel.* 3, 3, 88 *Hec.* 1, 2, 17
antiquam *Adel.* 5, 3, 20 *Hec.* 5, 4, 17
antiquum *And.* 4, 6, 22 *Phor.* 1, 2, 17 *Hec.* 5, 4, 19
annuli *Eun.* 3, 4, 3
annulo *Hec.* 5, 3, 26
annulum *Heaut.* 4, 1, 37 *Hec. Per.* 3, 10 | 5, 3, 13, 27, 31 | 5, 4, 6
annulus *Heaut.* 4, 1, 40 *Hec.* 5, 3, 23
anum *Adel.* 5, 8, 16 *Phor.* 1, 2, 62 *Hec.* 2, 1, 34
anus *Heaut.* 2, 3, 28, 35, 37 | 2, 3, 39 | 2, 3, 51 | 4, 1, 16 *Adel.* 4, 4, 7 *Phor.* 5, 1, 5 *Hec.* 4, 3, 15
anus deserta egens, ignota *Phor.* 5, 1, 24
anus paupercula *Heaut.* 1, 1, 44
apage *Eun.* 5, 2, 44
apagesis *Eun.* 4, 6, 18
aperi *Adel.* 2, 1, 13
aperiam *Hec.* 4, 4, 6
aperiant *Adel. Prol.* 23
aperis *Eun.* 2, 2, 53
aperiunt *And.* 4, 1, 8
aperuit *Heaut.* 2, 3, 35
apertè *And.* 1, 1, 24 | 1, 2, 31 | 3, 2, 13 *Eun.* 5, 1, 3 *Heaut.* 4, 3, 24 *Adel.* 4, 5, 30 *Phor.* 4, 3, 49 | 5, 7, 63
Appollinis *And.* 4, 2, 15
apparabantur *And.* 4, 1, 32
apparandi *Phor.* 4, 4, 20
apparando *Adel.* 5, 7, 2
apparare *Heaut.* 1, 1, 74 *Adel.* 5, 9, 8
apparari *And.* 3, 2, 34 | 4, 2, 7
apparata *And.* 5, 2, 6
apparatur *Eun.* 3, 5, 35
appareant *Eun.* 2, 18
apparentur *And.* 3, 15
apparet *Eun.* 3, 2, 4, 3, 17 *Adel.* 5,
appellabo *Heaut.* 4, 22
appellaret *Hec.* 4, 30
appellassis *Phor.* 5, 15
appellere *Heaut.* 2, 20
appello *Phor.* 5, 8,
applicant *Heaut.* 2, 3
applicasse *Heaut. P* 23
applicat *And.* 5, 4, *Eun.* 1, 2, 22
appone *And.* 4,
apponi *And.* 2,
apponitur *Phor.* 2, 28
apportas *v.* adporta
apportet *And* 1, 1, 5, 4, 2 *Heaut.* 25
apporto *Phor. Pro*
appoſcunt *Heaut.* 10
appoſitus *Phor.* 56
appoſuiſſe *And.* 4,
appoſuiſti *And.* 2, 3, 24
apprehendit *Phor.* 24
apprime *Hec.* 2, *v.* adprime
approbat *Phor.* 12
approperat *And.* 17
appuli *And.* 4,
appulit *And. Prol.*
appulit animum 2, 6, 15
apti *Heaut.* 4,
aqua *Adel.* 3, 3,
aquilæ *Heaut.* 10
ara *And.* 4, 4,
aram *Heaut.* 5,
arare *Heaut.* 1,
arbitrabitur *Phor.* 28
arbitrum *Adel.* 43
arbitramini *Phor.* 46 *Hec.* 2,
arbitramur *Eun.* 38

arbitrare *Eun.* 2, 2, 44 *Adel.* 4, 5, 51 *Phor.* 5, 6, 31
arbitrari *Eun.* 5, 6, 9 *Hec.* 5, 6, 34
arbitrer *Adel.* 2, 3, 5
arbitrere *And.* 5, 4, 17
arbitretur *And.* 2, 1, 16
arbitrium *Heaut. Prol.* 25
arbitror *And.* 1, 1, 33 | 3, 3, 31 | 4, 6, 17 | 5, 5, 3 *Eun.* 1, 2, 30, 92 | 2, 1, 12 | 2, 3, 33 | 3, 1, 19 | 3, 2, 38 | 5, 9 53 *Heaut.* 3, 1, 58 | 5, 2, 32, 38 *Adel.* 3, 3, 47 | 3, 4, 13 | 4, 7, 30 | 5, 7, 21 *Phor.* 5, 3, 31 *Hec.* 1, 2, 13, 65 | 2, 1, 42 | 2, 2, 14 | 3, 1, 19 | 3, 3, 43 | 4, 2, 9 | 4, 4, 37 | 5, 3, 7, 41
arce *Hec.* 5, 3, 3
arcem *Eun.* 1, 2, 16 *Heaut.* 3, 4, 18 *Hec.* 3, 4, 17
arceſſor *Eun.* 1, 2, 2
arceſſeret *Heaut. Per.* 6
archidemidem *Eun.* 2, 3, 33
archonidi *Heaut.* 5, 5, 21
Archillis *And.* 1, 4, 1 | 3, 2, 1
Areo *Eun.* 1, 1, 17
Adel. 3, 2, 12
argentariam curam *Phor.* 5, 6, 47
argenti *Heaut.* 3, 3, 40 *Adel.* 2, 1, 38 *Phor.* 3, 3, 24 | 5, 3, 6 | 5, 7, 62
argento *Heaut.* 3, 3, 42 | 4, 2, 4 | 4, 5, 3 *Adel.* 2, 1, 50 *Phor.* 4, 4, 1
argentum *Heaut.* 2, 3, 8 | 3, 2, 2 | 3, 3, 3 | 4, 2, 11 | 4, 3, 9 | 4, 4, 15 | 4, 5, 9, 56 | 4, 6, 13, 8 | 4, 7, 3 | 4, 8, 1 | 5, 1, 20 *Adel.* 2, 38 | 2, 1, 25, 3, 48 | 3, 3, 15, 4, 56 | 4, 4, 19 | 9, 20 *Phor.* 1, 5, 3 | 3, 2, 28, 46 | 3, 3, 17 | 4, 2, 3 | 4, 3, 74 | 4, 4, 15, 19, 32 | 5, 2, 4, 13 | 5, 3, 13 | 5, 4, 41 | 5, 5, 1, 11 | 5, 6, 20, 49 | 5, 7, 29, 42, 5
argentum cudo *Heaut.* 4, 4, 18
argumento *And. Prol.* 11 *Adel. Prol.* 6
aridum *Heaut.* 3, 2, 15
armis *Eun.* 4, 7, 19 *Heaut.* 1, 1, 60
arrhaboni *Heaut.* 3, 3, 42
arrideo *Eun.* 2, 2, 19
arridere *Adel.* 5, 4, 10
arrige *And.* 5, 4, 31
arriperem *Adel.* 3, 2, 18
arripi *Heaut.* 5, 2, 48
arripui *Eun.* 3, 5, 23
ars *And.* 1, 1, 4 *Eun.* 3, 2, 21
arte *And.* 1, 1, 5 *Heaut.* 2, 3, 125 *Adel.* 4, 7, 23 *Hec. Prol.* 23
artem *Hec. Prol.* 46 *Phor. Prol.* 17
arti *Heaut. Prol.* 48 *Hec. Prol.* 49
articulo *Adel.* 2, 2, 21
artis meretriciæ *Heaut.* 2, 1, 14
artium *Adel.* 2, 3, 6
aruſpex *Phor.* 4, 4, 28
aſcendere *Heaut.* 4, 2, 5
aſcendit *Adel.* 4, 5, 69
aſcendo *And.* 2, 2, 19
Aſia *Heaut.* 1, 2, 6
Aſiam *And.* 5, 4, 33 *Heaut.* 1, 1, 59, 65
aſine *Adel.* 5, 8, 12
aſinum *Eun.* 3, 5, 50
aſinus *Heaut.* 5, 1, 4
aſpectas *Eun.* 3, 5, 11
aſpernatur *Phor.* 2, 2, 24
aſperum *Heaut.* 3, 1, 49
aſpexeram *Adel.* 3, 3, 19
aſpexerant *Hec.* 3, 3, 8
aſpexere *Hec.* 3, 3, 7
aſpexerit *Heaut.* 4, 5, 25
aſpexit *Eun.* 1, 2, 4 *Heaut.* 4, 1, 43 *Hec.* 3, 3, 16
aſpicias *Eun.* 5, 1, 22
aſpicio *And.* 1, 1, 91
aſportabitur *Phor.* 3, 3, 18
aſſentandi *Adel.* 2, 2, 6
aſſentando *Adel.* 5, 9, 31
aſſentari *Eun.* 2, 2, 22 | 3, 2, 37
aſſequere *Phor.* 5, 7, 89
aſſero *Adel.* 2, 1, 40
aſſervandum *v.* adſervandum
aſſervandus *Heaut.* 3, 3, 33
aſſervari *Heaut.* 4, 4, 12
aſſido *v.* adſido
aſſidue *Heaut. Prol.* 39 | 3, 1, 53 *Adel. Prol.* 16 *Hec.* 2, 1, 20
aſſimulabimus *Heaut.* 2, 3, 91
aſſimulat *Heaut.* 5, 1, 15
aſſuefacere *Adel.* 1, 1, 49
aſſumitur *Phor.* 2, 1, 26
aſt *Heaut.* 1, 2, 37
aſtare *Heaut.* 5, 2, 7
aſtiti *Phor.* 5, 6, 27
aſtu *And.* 1, 3, 3 *Eun.* 5, 6, 17 *Phor.* 1, 4, 5
aſtute *Eun.* 3, 3, 5 *Phor.* 5, 7, 78
aſtutia *And.* 4, 3, 8
aſtutiæ *Heaut.* 4, 3, 32
aſtutias *And.* 3, 4, 25
aſtutum *Heaut.* 5, 1, 1
aſtutus *Heaut.* 2, 1, 10 *Adel.* 2, 2, 13
atat *And.* 1, 1, 98 *Eun.* 4, 5, 1 *Phor.* 5, 5, 70 *Hec.* 3, 4, 35
atavo *Phor.* 2, 2, 48
ater *Phor.* 4, 4, 25
Athenarum *Hec.* 1, 2, 13
Athenas *And.* 5, 4, 4 *Phor. Per.* 6
Athenis *Phor. Per.* 24
atram *Adel.* 5, 3, 63
atroci *Hec.* 3, 3, 17
atrum *Eun.* 5, 4, 17
attamen *And.* 4, 1, 11 | 4, 2, 28 *Heaut.* 2, 1, 13
attat *Eun.* 2, 1, 22 | 4, 6, 19
attendere *Phor.* 5, 6, 28
attendi *Hec.* 2, 2, 25
attendite *Eun. Prol.* 44 *Phor. Prol.* 24 *Hec. Prol.* 20
attente *Heaut.* 1, 1, 14
attenti *Adel.* 5, 8, 31
attentiores *Adel.* 5, 3, 48
attentus fuit *And.* 2, 3, 4
Attica *Eun. Per.* 3, 1, 2, 30
Atticam *And* 1, 3, 16 | 2, 4, 41 | 5, 2, 18 *Eun.* 4, 3, 35 | 5, 9, 33 *Phor.* 1, 2, 64
Atticum *And.* 5, 4, 25
Atticus *And.* 5, 4, 21 *Eun. Per.* 10
attigeris *Phor.* 2, 2, 91
attigerit *Eun.* 4, 6, 2
attigiſſes *Adel.* 2, 1, 24
attigit *Phor.* 5, 8, 29 *Hec. Per.* 5 | 1, 2, 61
attinet *And.* 1, 2, 16 *Adel.* 1, 2, 54 | 2, 1, 32 | 3, 1, 9 | 3, 3, 82 *Phor.* 3, 1, 17
attinent *Heaut.* 1, 1, 24
attinere *And.* 1, 1, 64 *Eun.* 4, 6, 6
attingas *And.* 4, 5, 57
attolle *Eun.* 4, 6, 31
attuleris *Phor.* 3, 2, 47 *Hec.* 5, 4, 1
attulerunt *Heaut.* 4, 4, 23
attuli *Phor.* 4, 3, 74 *Hec.* 5, 3, 9
attuliſti *Hec.* 3, 5, 12
attulit *And.* 4, 5, 9 *Eun.* 1, 2, 43
au *And.* 4, 5, 12, 42 *Eun.* 4, 3, 13 | 5, 2, 60 *Phor.* 5, 1, 28 | 5, 3, 20 *Hec.* 2, 2, 7
avara *Eun.* 5, 4 5
avare *Heaut. Prol.* 48 *Hec. Prol.* 49
avaritia *Phor.* 2, 2, 11
avarus leno *Heaut. Prol.* 39
auctor *Adel.* 4, 5, 37
auctore *Eun.* 5, 6, 12
auctores *And. Prol.* 19 *Adel.* 5, 8, 16 *Phor.* 4, 3, 20
auctoritas *Hec. Prol.* 2, 39
auctoritati *Hec. Prol.* 8, 40
auctoritatem *Eun.* 2, 3, 97
auctus *Heaut.* 4, 1, 15 *Hec.* 3, 1, 54
aucupes *Eun.* 2, 2, 26

INDEX

aucupium *Eun.* 2, 2, 5, 23 *Phor.* 1, 4, 26
audacem *And.* 4,5,30 *Eun.* 4, 4, 41
audacia *Eun.* 3, 3, 19 | 5, 5, 16 *Phor.* 1, 4, 4 | 5, 7, 84
audaciam *And.* 1, 3, 12 *Eun.* 5,2,61 | 5, 6, 24 *Phor.* 1, 2, 84 | 2, 2, 11
audaciam impudentem *Heaut.* 2, 3, 77
audacis *Phor.* 1, 3, 4
audaciſſime *Eun.* 5, 5, 6 *Phor.* 3, 3, 28
audacter *Heaut.* 1, 1, 6 *Phor. Prol.* 11
audax *Phor.* 1, 5, 13
audax facinus *And.* 2, 3, 27
audeam *And.* 3, 5, 7 *Heaut.* 3, 3, 14
audeas *Phor.* 5, 1, 32
audeat *Heaut.* 5, 1, 52
audebam *Adel.* 4, 2, 28
audebit *Adel.* 1, 2, 31 *bis.*
audeo *And.* 3, 2, 25 *Hec.* 2, 2, 8
audere *Eun.* 4, 1, 5
auderet *Heaut.* 5, 1, 80
audet *Eun.* 4, 3, 16 | 5, 4, 37
audi *And.* 2, 1, 29 | 2, 2, 5, 9 | 3, 4, 11 | 4, 1, 36 | 5, 2, 19, 20 | 5, 3, 23 *Heaut.* 5, 1, 28 *Adel.* 2, 1, 6, 30 *Phor.* 3, 2, 12 | 4, 4, 18 | 5, 8, 48 *Hec.* 3, 5, 60
audiam *And.* 5, 3, 23 *Heaut.* 5, 4, 8 *Adel.* 1, 2, 48 *Phor.* 2, 2, 61
audiamus *Eun.* 5, 9, 38
audias *And.* 5, 2, 13 *Eun.* 3, 5, 14 *Phor.* 3, 2, 3 *Hec.* 5, 1, 38
audiendo *Heaut.* 1, 1, 62
audiens *Phor.* 5, 1, 31
audieram *Eun.* 4, 3, 22
audieras *Eun.* 3, 1, 38 *Phor.* 4, 1, 7
audieris *And.* 5, 4, 20
audierit *Phor.* 1, 4, 8
audies *And.* 1, 1, 21, 76 | 3, 3, 47 *Eun.* 3, 42 | 5, 1, 38 *Hec.* 1, 2, 102
audiet *And.* 5, 4, 17
audin *And.* 1, 5, 65 | 5, 2, 24 *Eun.* 4, 4, 30 | 4, 7, 39 | 5, 9, 7 *Hec.* 1, 2, 3
audierat *And.* 1, 2, 6
audio *And.* 1, 5, 5 | 2, 5, 12 | 3, 1, 7 | 3, 3, 20 | 3, 4, 13 | 4, 5, 48 | 5, 2, 22 | 5, 4, 34 *Eun.* 2, 3, 77 | 5, 9, 30 *Heaut.* 2, 3, 31 | 3, 5, 12 | 4, 3, 4, 16 | 5, 5, 12, 13 *Adel.* 2, 2, 2 *Phor.* 1, 1, 5 | 1, 3, 8 | 1, 5, 6, 59 | 3, 1, 19 | 3, 2, 1 | 3, 5, 4 | 5, 7, 54 *Hec.* 3, 2, 1
audire *And.* 1, 3, 12 *Eun.* 2, 2, 1 *Phor.* 3, 2, 2
audirem *Eun.* 3, 5, 26
audiret *Adel.* 3, 4, 7
audis *Phor.* 1, 2, 86
audiſſe *Eun.* 1, 2, 35
audiſſet *Phor. Prol.* 20
audiſti *Heaut.* 3, 1, 20 | 4, 3, 7 | 4, 4, 9 *Phor.* 2, 1, 15 *Hec.* 4, 1, 35 | 5, 2, 18 *Adel.* 3, 4, 21
audiſtin *And.* 1, 5, 67 *Heaut.* 4, 3, 6 *Phor.* 4, 1, 11 | 4, 3, 7
audiſtis *Phor.* 2, 2, 2
audit *Adel.* 4, 1, 19 *Hec.* 4, 2, 24
audivere *And.* 5, 4, 29
audivi *And.* 1, 4, 1 | 2, 1, 7 | 2, 2, 31 | 3, 4, 2 | 4, 5, 45, 46 | 5, 2, 17 | 5, 4, 25, 44 *Eun.* 1, 2, 23 | 3, 1, 32 | 4, 3, 21 | 5, 1, 2 | 5, 9, 6 *Heaut.* 1, 2, 6 | 2, 3, 31 | 3, 2, 48 | 4, 4, 10 *Adel.* 3, 4, 1 | 4, 5, 45 | 4, 7, 11 *Phor.* 1, 2, 99 | 4, 1, 10 | 5, 6, 27, 31, 38 *Hec.* 2, 1, 22 | 3, 1, 37 | 3, 5, 3, 18
audiviſſe *Hec.* 4, 1, 2
audivit *And.* 1, 2, 3 | 3, 1, 17 *Heaut.* 3, 2, 6 *Adel.* 3, 4, 5
audite *Eun.* 5, 9, 37
auditum *And.* 3, 3, 2 *Phor.* 2, 2, 85
audituras *Phor.* 5, 7, 67
audiundum *Heaut.* 2, 3, 80
avellere *Eun.* 3, 3, 14 *Hec.* 4, 1, 30
avelli *And.* 3, 3, 21
avenit *Phor.* 2, 2, 13
aufer *Eun.* 4, 4, 58 *Adel.* 5, 8, 14 *Phor.* 1, 4, 46 | 3, 3, 26 | 5, 6, 18
auferam *Eun.* 4, 1, 13
auferant *And.* 5, 6, 15 *Phor.* 5, 7, 62
auferent *Adel.* 3, 4, 8
auferet *And.* 3, 5, 4 *Heaut. Per.* 10 *Phor.* 1, 1, 15
aufero *Phor.* 3, 2, 28
auferre *Adel.* 2, 2, 14
auferretur *Heaut.* 4, 8, 9
auferte *And.* 1, 1, 1
aufugerim *Hec.* 3, 4, 10
aufugiſtin *Eun.* 5, 2, 12
auge *Eun.* 3, 1, 45
augeam *Adel.* 1, 2, 65
augeat *Adel. Prol.* 15
augeſcit *Heaut.* 3, 1, 14
avehat *Adel.* 4, 5, 19, 20
avibus *Hec.* 3, 1, 6
avidæ *Eun.* 5, 4, 16
avidior *Eun.* 1, 2, 51
avidum *Heaut.* 3, 2, 15
avis *And.* 4, 5, 42
aureis *And.* 5, 4, 31
aurem *Phor.* 5, 6, 28 | 5, 8, 41
aurem utramvis *Heaut.* 2, 3, 101
aures *Heaut.* 2, 3, 89 *Hec.* 3, 5, 31
aureum *Eun.* 3, 5, 37
auri *Phor.* 1, 2, 18
auribus *Phor.* 3, 2, 21 *Hec.* 3, 3, 3
auro *Heaut.* 2, 3, 47 | 3, 1, 43
aurum *Eun.* 4, 1, 3 | 4, 4, 58 *Heaut.* 2, 3, 7, 11 | 4, 5, 30 | 4, 8, 14 | 5, 1, 20
auſam *Hec.* 4, 1, 47
auſcultа *And.* 3, 3, 4 | 4, 5, 45 *Eun.* 1, 2, 20 *Heaut.* 4, 5, 23 | 5, 1, 17 *Adel.* 1, 2, 33 | 4, 5, 45 | 5, 3, 20 *Phor.* 1, 2, 12 | 5, 8, 7
auſcultandi *Adel.* 3, 3, 66
auſcultare *Heaut.* 3, 3, 24 *Adel.* 5, 7, 8
auſcultas *Adel.* 5, 8, 1
auſcultaverim *And.* 4, 1, 39
auſcultem *And.* 1, 3,
auſculto *And.* 3, 3,
auſim *Eun.* 5, 2, 4 65
auſpicato *And.* 4, 6,
auſum *Eun.* 4, 3, 5, 9, 15
auſus *Heaut.* 1, 1,
auſus ſum *Hec.* 3, 16
auxiliarier *Heaut.* 5, 50 *Adel.* 2, 4, 9
auxilii *Adel.* 3, 2,
auxilio *Heaut.* 5, 2,
auxilium *And.* 1, 115 | 2, 1, 21 *Ad* 2, 1, 1 *Phor.* 5,

B.

BAbylo *Adel.* 5, 17
Bacchidem *Heaut.* 5 | 2, 3, 70 | 4, 18 | 4, 5, 9 | 4, 5 | 5, 2, 16 | 5, 8 *Hec.* 1, 2, 39, 82 | 4, 4, 97 | 5, 6, 14
Bacchidi *Heaut.* 4, 43 | 5, 5, 6 *Per.* 4 | 1, 1, 3 | 2, 94
Bacchidis *Heaut.* 4, 22 *Hec. Per.* 9 | 2, 27
Bacchis *Heaut. Per.* 4, 1, 41 | 4, 3, 4, 4, 14 | 4, 6, 5, 1, 32, 35 *Per.* 10 | 1, 2, 5, 1, 5, 6 | 5, 19 | 5, 4, 18
balneis *Phor.* 2,
beaſti *And.* 1,
beatus *Phor.* 1,
beo *Eun.* 2, 2,
belli *Heaut.* 1,
belliſſimum *Adel.* 51
bello *Adel. Prol.*
bellum *And.* 5, *Eun.* 1, 1, 16
bellua *Eun.* 4, *Phor.* 4, 2,
belluas *Eun.* 3,

parta *Phor.* 5,3,5
ſubducta *Adel.* 5, 4, 1
dicat *Adel.* 3, 2,2
dictis *Phor. Prol.* 20
dicunt *Adel.* 5, 4, 11
faxint *Adel.* 5, 7, 20
ficii *And.* 1, 1,17
ficio *Eun.* 1, 2, 69 *Adel.* 1, 1, 47
ficio vero *Heaut.* 2, 4, 14
ficium *And.* 5, 1, 5 *Eun.* 5,2,32 *Adel.* 2, 3,1 *Phor.* 2, 1, 22 | 3, 2, 8 | 3, 3, 5
volens *Phor.* 1, 2, 7
volentia *Heaut.* 1, 1, 63
igne *Adel.* 5, 4, 24 *Phor.* 5, 8, 62
ignitatem *Eun.* 1, 1, 84 *Hec.* 2, 2, 21
ignitatis *And.* 5, 1, 7
igno *Hec.* 3, 5, 22 | 5, 2, 2 | 5, 3, 39
ignos *Phor.* 5, 2, 2
volum *Hec.* 5, 1, 35
s *Phor.* 2, 1, 28
re *And.* 3, 2, 4
ris *Heaut.* 3, 2, 8
i *Eun.* 4, 5, 1
ui *And.* 2, 6, 9
um *Eun. Per.* 6 | 1,2,101, 102,104, 107, 110 | 2, 2, 72 | 5, 4, 8
nnium *Hec.* 1,2,12
a *Phor.* 5, 3, 6, 7, 8
*Heaut.*1,1,80 *Phor.* 2,2,59 *Hec.* 3,2,8
nde *Adel.* 5, 4, 24
Phor. 1, 5, 22
ndior *Hec.* 5, 4, 21
nditiis *Hec.* 1, 1, 1
um *Heaut.* 4, 2, 6
a *And.* 1, 1, 70, 92 | 1, 2, 33 | 1, 5, 61 | 4, 5, 4 *Eun.* 2, 3, 23 | 5, 9, 19 *Heaut.* 1, 2, 19,22 | 4, 5, 13 | 4, 7, 13 | 5, 1, 69 | 5, 5, 6 *Adel.* 5, 3, 24 *Phor.* 2, 2, 3 | 3, 3, 23 | 4, 3, 16 *Hec.* 3, 3, 46

bonân' fide? *Heaut.* 4, 5, 13
bona forma *And.* 2, 5, 17
bonæ *Adel.* 5, 3, 50
bonam *Eun.* 1, 2, 43 *Heaut.*4,3,26 *Phor.* 1, 2, 65
bona *Eun. Prol.* 8,37 | 2, 3, 3 *Phor.* 2, 1, 28 *Hec.* 5, 1, 13
bone *And.* 5, 2, 5 *Eun.* 5, 2, 11 *Adel.* 4, 2, 18 *Phor.* 1, 5, 57
bone vir *And.* 3, 5, 10
boni *And.* 2, 2, 1 | 2, 3, 24 | 4, 3, 5 | 5, 6, 4 *Eun.* 2, 1, 19 *Heaut.* 2, 3, 13, 102 | 4, 5, 15, 40 *Adel.* 3, 3, 86 | 3, 4, 17 | 4, 5, 54 | 4, 7, 4 *Phor.* 1, 2, 57 | 4, 4, 17 *Hec.* 5, 4, 11, 33, 39
bonis *Eun. Prol.* 1, 8 *Heaut.* 4, 1, 39 *Phor.* 1, 2, 65
bono *And.* 5, 4, 36 *Eun.* 1, 2, 4 *Adel.* 2, 4, 20 | 3, 5, 1 | 4, 2, 4 | 4, 5, 62 | 5, 9, 30
bono animo *Heaut.* 4, 6, 18 *Phor.* 5, 7, 72
bono animo es *Phor.* 5, 7, 72
bonorum *Heaut. Prol.* 20 *Phor.* 2, 2, 27
bonos *Heaut.* 2, 4, 8 *Phor.* 5, 2, 2
bonum *And.* 4, 3, 2 *Eun.* 5, 3, 9 *Heaut.* 4, 1, 29 *Phor.* 1, 2, 81 | 2, 3, 11
bonum ingenium *And.* 3, 1, 8
bonus *And.* 5, 4, 12 *Eun.* 4, 3, 17 *Adel.* 3, 4, 30 | 5, 6, 9 | 5, 8, 28 | 5, 9, 4 *Phor.* 4, 3, 33
breve *Hec.* 5, 4, 2
brevem *Eun.* 3, 5, 57
brevi *Heaut.* 5, 2, 2
brumam *Phor.* 4 4, 28
Byrria *And.* 2, 1, 11, 14, 23, 33
Byrriam *And.* 2, 2, 20

C.

CAdaverosa *Hec.* 3, 4, 27
cadit *And.* 4, 7, 22 | 5, 3, 14
cadunt *Adel.* 4, 1, 20
Cæcilii *Hec. Prol.* 14
cæderes *Eun.* 4, 7, 17
cæpisti *Adel.* 2, 1, 36
cæsiam *Heaut.* 5, 5, 18
cæsius *Hec.* 3, 4, 26
cæsum *Adel.* 1, 2, 28
cæteri *Eun.* 3, 4, 6 *Phor.* 4, 3, 19
cæteris *Hec.* 4, 2, 25
cæteros *Adel.* 3, 2, 21
cæterum *Adel.*4,7,18
cæterarum *Adel.* 4, 5, 61
calamitas *Eun.* 1,1,34 *Heaut.*2,4,15 *Hec. Prol.* 2, 30
calamitatem *Hec. Prol.* 31
calces *Phor.* 1, 2, 28
calcibus *Eun.* 2, 2, 53
calesces *Eun.* 1, 2, 5
calidum *Eun.* 2, 2, 87
calleo *Heaut.* 3, 2, 37 *Adel.* 4, 1, 17
callide *And.* 1, 2, 30 *Adel.* 3, 3, 63
Callidemidem *Hec.* 3, 4, 18
Callidemides *Hec.* 5, 3, 6
callidiore *Phor.* 1, 4, 51
callidiorem *Phor.* 4, 2, 1
calliditates *Heaut.* 5, 1, 14
callidum *Eun.* 5, 7, 10
callidum consilium *And.* 3, 4, 10
callidus *And.* 1, 2, 27
canes *And.* 1, 1, 50 *Phor. Prol.* 7
canis *Eun.* 4, 7, 33 *Phor.* 3, 2, 10 | 4, 4, 25
cantabat *Heaut.* 2, 3 19
cantharam *And.* 4, 5, 30
cantent *Adel.* 5, 7, 7
cantilenam *Phor.* 3, 2, 10
cape *Eun.* 3, 5, 47 | 4, 6, 29 *Heaut.* 4, 7, 3 *Phor.* 1, 2, 102 | 5, 7, 57
capere *And.* 5, 2, 29 *Eun.* 1, 1, 53 | 3, 5, 66 *Phor.* 5, 4, 9
caperem *Phor.* 2, 2, 23
caperes *Enn.* 3, 5, 25
caperet *Hec.* 4, 2, 4
capi *Hec.* 1, 1, 16
capiam *Eun.* 5, 2, 28 *Phor.* 1, 3, 15
capias *Eun.* 2, 3, 76, 79
capiebat *Phor.* 5, 3, 7
capient *Heaut.* 2, 3, 13
capiet *Eun.* 2, 3, 74 | 5, 4, 3
capillo *Eun.* 4, 3, 4
capillum *Eun.* 5, 2, 21
capillus *Phor.* 1, 2, 56
capillus passus *Heaut.* 2, 3, 49
capio *Eun.* 5, 6, 1 *Heaut.* 5, 2, 6 *Adel.* 5, 4, 22
capit *And.* 4, 3, 4 *Eun.* 3, 1, 58 *Hec.* 3, 2, 9
capit exemplum *And.* 4, 1, 27
capitalia *Adel.* 4, 7, 5
capite *Heaut.* 5, 4, 12 *Adel.* 3, 2, 18
capiti *Hec.* 3, 1, 54 *Phor.* 3, 2, 6
capitis *And.* 4, 1, 53 *Phor.* 4, 3, 26
capitulum lepidissimum *Eun.* 3, 3, 21
capiundos *And.* 4, 2, 12
capiundus *Phor.* 5, 6, 51
caprificus *Adel.*4,2,38
captam *Heaut.* 3, 3, 47
captant *Phor.* 5, 5, 29
captet *And.* 1, 1, 143
captent *And.* 2, 4, 1 *Hec.* 1, 1, 16
captum *Eun.* 1, 1, 29 *Adel. Per.* 4
captus est *And.* 1, 1, 55 *Adel.* 3, 4, 34
caput *Eun.* 4, 7, 33 | 5, 8, 4 *Heaut.* 2, 3, 44 | 4, 5, 14 *Adel.* 2, 2, 37 | 2, 3, 8 | 4, 2, 29
caput huic rei *And.* 2, 6, 27
caput ridiculum *And.* 2, 2, 34
cara *Phor.* 2, 1, 30
caram *And.* 1, 5, 38
cara'st *And.* 4, 5, 7
caræ *Adel.* 1, 2, 49
carbo *Adel.* 5, 3, 63
carcer *Phor.* 2, 2, 26
caream *Eun.* 1, 2, 46 2, 1, 17
careat *Hec.* 4, 4, 41 |

INDEX

caneo *Heaut.* 2, 3, 16
carendum *Heaut.* 2, 4, 20
carens *Heaut.* 1, 1, 85
Caria *Heaut.* 3, 3, 47
cariorem *Eun.* 1, 2, 121
cariſſimum *Eun.* 5, 4 5
carius *Adel.* 1, 1, 14 *Eun.* 2, 1, 5
carpam *Adel.* 4, 2, 57
carnufex *And.* 1, 2, 12 4, 1, 27 | 5, 2, 11 *Eun.* 4, 4, 3 *Adel.* 3, 3, 9 | 5, 2, 2
carum *Adel.* 1, 1, 24
caſam *Phor.* 5, 2, 3
catus *And.* 5, 2, 14
caudex *Heaut.* 5, 1, 4
cave *And.* 1, 2, 34 | 1, 5, 65 | 4 5, 14, 21 | 2, 3, 29 *Eun.* 4, 6, 12, 29 *Heaut.* 1, 2, 12 | 2, 3, 61 | 4, 6, 23 | 5, 4, 8, 9 *Adel.* 2, 1, 16 | 3, 4, 12 *Phor.* 2, 2, 51 | 5, 1, 37 | 5, 8, 4
cavebo *Adel.* 4, 2, 12 | 4, 5, 77
cavendum *Eun.* 5, 2, 44
caveo *Heaut.* 4, 4, 8
cavere *Eun.* 4, 6, 23
caves *Heaut.* 2, 2, 6 | 5, 3, 1 | 5, 1, 59 *Adel.* 2, 1, 19
cavit *And.* 2, 6, 13 *Eun.* 4, 2, 12
cauſa *And.* 1, 1, 84, 88, 123, 131 | 2, 3, 18 | 4, 1, 19 | 4, 5, 33 | 5, 1, 18 | 5, 4, 1, 42 *Eun.* 1, 2, 122 | 3, 2, 28 | 3, 3, 27 | 4, 1, 9 | 5, 2, 39 | 5, 9, 40 *Heaut. Prol.* 41 | 1, 1, 35 | 1, 2, 77 | 2, 3, 48, 95 | 3, 2, 36 | 4, 1, 36 | 4, 3, 8 | 4, 6, 22 | 5, 2, 36 | 5, 4, 13 | 5, 5, 23 *Adel.* 4, 1, 7 *Phor.* 1, 1, 6 | 2, 2, 57, 59 | 3, 1, 8 | 3, 3, 11 | 4, 1, 1 | 4, 4, 14 | 5, 7, 7, 35 *Hec. Prol.* 28, 55 | 1, 2, 5, 30, 115 | 2, 1, 36, 38 | 2, 2, 13, 17 | 3, 1, 3, 29, 51 | 3, 2, 7, 13 | 4, 1, 4 | 4, 2, 11, 17, 73 | 4, 4, 3, 71 | 5, 3, 31
cauſæ *And.* 1, 1, 111 | 1, 2, 65 *Adel.* 4, 1, 15 *Phor.* 5, 6, 35 *Hec.* 3, 4, 12
cauſam *And.* 1, 5, 23 *Eun.* 3, 3, 6 | 5, 6, 30 *Heaut.* 4, 1, 11 *Adel.* 2, 1, 40, 41 | 4, 5, 42 *Phor.* 1, 4, 49 | 1, 5, 4, 36, 42, 48, 62 | 5, 5, 8 *Hec. Prol.* 55 | 1, 2, 111 | 3, 3, 22 | 3, 5, 2 | 4, 1, 25 | 4, 4, 55, 58
cauſam juſtam *Heaut. Prol.* 41
cauſas *Eun.* 1, 2, 58 *Hec.* 4, 2, 2
cautio eſt *And.* 2, 3, 26 *Adel.* 3, 3, 67
cautim *Heaut.* 4, 8, 30
cautius *Hec.* 5, 1, 12
cautus *Phor.* 4, 5, 3
eeciderit *Adel.* 1, 1, 12
cecinit *Phor.* 4, 4, 27
cedimus *Heaut.* 2, 3, 1
cedo *And.* 1, 1, 123 | 2, 3, 9, 15 | 4, 2, 22 | 4, 4, 19 | 4, 5, 24 *Eun.* 1, 2, 82 | 4, 7, 6 | 5, 5, 8 *Heaut.* 2, 3, 91, 92 | 3, 1, 84 | 3, 3, 36 | 4, 1, 49 | 4, 7, 4 | 4, 8, 5 *Adel.* 1, 2, 43 | 3, 4, 38 | 4, 5, 54 *Phor.* 1, 4, 20 | 2, 1, 7, 15 | 2, 2, 51 | 3, 3, 17 | 4, 3, 11, 37 | 5, 6, 17 | 5, 7, 42, 43, 57 *Hec.* 3, 5, 8 | 4, 4, 76, 86 | 5, 1, 27
celabat *Adel. Per.* 5
celabitur *Heaut.* 4, 3, 10
celare 4, 1, 15, 61 *Phor.* 5, 7, 66
celaret *Heaut. Per.* 9 *Hec.* 3, 3, 24
celari *Eun.* 2, 3, 3 *Phor.* 1, 4, 4 *Hec.* 3, 3, 14
celas *Hec.* 3, 1, 40
celaſſe *Hec.* 4, 4, 35
celat *Hec. Per.* 8
celata *Heaut.* 4, 3, 20
celatos *Hec.* 4, 4, 23
celatum *And.* 1, 1, 105
celavi *And.* 3, 4, 6
celem *Heaut.* 3, 1, 5 *Hec.* 3, 4, 31
celere *Phor.* 1, 4, 1
celet *Heaut.* 4, 3, 27 *Adel.* 1, 1, 29
celetur *Phor.* 5, 4, 6
celerum *Phor.* 4, 4, 13
cellam *Adel.* 4, 2, 13
cellulam *Eun.* 2, 3, 17
cœnam *And.* 2, 6, 22 *Eun.* 2, 2, 6, 28 | 3, 5, 32 *Heaut.* 1, 1, 74, 118 | 1, 2, 8 | 3, 1, 46 *Phor.* 5, 8, 64
cenant *Eun.* 5, 4, 14
cenavit *And.* 1, 1, 62
cenſeas *Heaut.* 3, 3, 9 | 5, 3, 20
cenſen *And.* 1, 5, 21 *Eun.* 2, 1, 11 *Adel.* 4, 2, 40 *Phor.* 5, 6, 35 *Heaut.* 3, 3, 40 *Hec.* 4, 4, 40
cenſent *Heaut.* 2, 1, 2
cenſeo *Eun.* 2, 1, 1, 8, 42 *Heaut.* 3, 3, 27 | 5, 5, 11 *Adel.* 2, 1, 39 | 5, 3, 55 | 5, 8, 5 *Phor.* 1, 2, 52 | 2, 2, 8 | 2, 3, 17
cenſes *And.* 3, 2, 25 | 3, 3, 13, 46 | 4, 4, 55 | 4, 5, 22 | 5, 2, 12 *Eun.* 4, 5, 52 *Heaut.* 3, 1, 53 | 4, 3, 38 *Adel.* 4, 3, 10 | 4, 5, 22 *Phor.* 2, 1, 13 *Hec.* 4, 1, 13, 32 | 4, 4, 53
cenſuit *Phor.* 5, 2, 11
centies *Heaut.* 5, 1, 8
centurio *Eun.* 4, 7, 6
ceperat *Eun.* 3, 1, 14
cepere *Heaut.* 3, 1, 94
ceperit *And.* 1, 3, 8
cepi *Heaut.* 5, 2, 11 | 3, 4, 19
cepiſti *Phor.* 1, 2, 23
cepimus *Heaut.* 2, 3, 25 | 4, 1, 22
cepiſſe *Hec.* 1, 2, 14 | 2, 2, 22
cepit *And.* 1, 2, 21 *Eun.* 3, 1, 31
cerebro *Adel.* 3, 2, 19
cerebrum *Adel.* 4, 2, 32 | 5, 2, 7
Cerere *Eun.* 4, 5, 6
cerneres *And.* 1, 1, 108
cerno *Adel.* 3, 3, 8
certa *Eun.* 1, 1, 1 *Hec.* 5, 4, 1
certa conſilia *And.* 3, 16
certa res *And.* 2, 2, 3
certaſſet *Phor. Prol.*
certationem *Adel.* 2, 4
certi *Hec.* 4, 5, 84
certiorem *Phor.* 4, 69
certo *And.* 3, 2, 5, 4, 27 *Eun.* 1, 119 | 5, 1, 9 | 5, 50 *Heaut.* 1, 1, 4, 1, 19 *Adel.* 3 | 3, 4, 32 | 5, 14, 70 *Phor.* 3, 10 | 5, 7, 6 2, 1, 7 | 3, 1, 4, 4, 2, 10 | 4, 4,
certum *And.* 1, 2, 1, 11 *Eun.* 31, 108 | 2, 87, 97 | 5, 3, *Heaut.* 3, 1, *Adel.* 3, 2, 31 | 6, 6 *Phor.* 1, 3, 3, 18 *Hec.* 30 | 3, 3, 42 | 2, 7
cervices everſas
2, 3, 131
ceſſant *Heaut.* 1,
ceſſare *Heaut.* 5, 1,
ceſſas *And.* 1, 2, 6 | 6, 15 *Eun.* 4, 6, *Adel.* 1, 1, 4 | 4, 69 | 5, 2, 18 1, 5, 22 | 3, 3, 5, 6, 42 *Hec.* 3, 25 | 3, 4, 22 | 5, 16
ceſſaſſem *Eun.* 4,
ceſſat *Adel.* 4, 2, *Heaut.* 5, 1, 9
ceſſatum *Adel.* 4, 22
ceſſaviſti *Hec.* 4, 1,
ceſſavit *Phor.* 2, 3, 3, 1, 11
ceſſes *Adel.* 1, 1,
ceſſo *And.* 5, 2, 4 2, 2, 34 *Heaut.* 1 | 4, 5, 9 3, 2, 22 | 4, 4, 5, 78 *Phor.* 4 *Hec.* 3, 1,
cetarii *Eun.* 2, 2,
cetera *And.* 1, 1, *Eun.* 1, 2, 32 1, 3, 14 | 5, 1, *Hec.* 4, 2, 28

And. 1, 1, 94, Hec. 2, 1, 33 *Adel.* 3, 3, 22 3, 2, 28 n *Eun.* 1, 2, 7 | 61 *Heaut.* 4, 5, *Adel,* 2, 1, 13 | 54 *Phor.* 1, 2, *Eun.* 2, 3, 47 | , 10 | 4, 4, 29, 5, 1, 7, 8 | 5, 5, 32, 41, 54, 5, 4, 1 | 3, 5, 5, 8, 56 m *Eun.* 3, 4, , 4, 45 *And.* 2, 1, 5, 2, 2, 8 | 4, 1, 5, 6, 10 *Heaut.* 4, 4, m *And.* 2, 1, *And.* 3, 3, 6, | 4, 5, 44 | 5, | 5, 3, 24 | 5, ,28, 43 *Eun.* 12 *Heaut.* 1, ,42, 65 | 3, 1, 9 | 3, 2, 7, 45 | 24, 31 | 4, 1, 4, 5, 39, 47 | 19, 22 | 5, 1, 5, 5, 8 *Phor.* 11 | 4, 5, 8 | 23, 67, 91 m *And.* 3, 2, *Eun.* 4, 4, 56 | 70 *Phor.* 1, 2, 5, 6, 25 s *And. Per.* 10 | 117 | 1, 5, 6 | 2, 17, 34, 44 | 5, 13 | 5, 3, 5, 4, 14, 47 | 6, 12 *Eun.* 3, 8 | 3, 3, 25, 4, 1, 3 | 4, 5, *Heaut.* 1, 1, 4, 1, 18 | 4, 8, 1, 2, 10 | 5, *Phor. Per.* 3, 8, 3, 14 tem *And.* 2, 2, , 1, 14 | 3, ti *Phor.* 5, 8, tis *And. Per.* 5, 12 *Phor.* *And.* 2, 2, 31

Chryſide *And.* 1, 1, 79
Chryſidem *And.* 1, 1, 58, 80 | 4, 6, 1
Chryſidis *And.* 1, 1, 97 | 1, 3, 18 | 1, 5, 48 | 4, 6, 6 | 5, 4, 27
Chryſis *And.* 1, 1, 78 | 4, 6, 8
cibi *Eun.* 5, 4, 16
cibum *Eun.* 2, 3, 22, 74, 79 | 3, 2, 38 *Heaut.* 5, 2, 25
cibus *Eun.* 2, 2, 34
cicatrices *Eun.* 3, 2, 29
Ciliciam *Phor.* 1, 2, 16
circuitione *And.* 1, 2, 31
circum *Eun.* 3, 5, 33 *Heaut.* 2, 3, 49
circumcurſa *Heaut.* 3, 2, 1
circumiri *Phor.* 4, 3, 9
circumſpectat *Eun.* 2, 2, 60
circumſpecto *Eun.* 3, 5, 54
circumſpexti *Adel.* 4, 5, 55
circumſpicio *And.* 2, 2, 20
circumvallant *Adel.* 3, 2, 4
circumventum *Hec. Prol.* 54
ciſtellam *Eun.* 4, 6, 14
cithariſtriam *Adel. Per.* 12 *Phor.* 1, 2, 32, 94
citius *Eun.* 3, 5, 23 *Hec.* 3, 1, 8 | 3, 5, 4
cito *And.* 1, 5, 20 | 2, 3, 8 | 3, 1, 16 | 5, 4, 26 *Eun.* 1, 2, 98 | 3, 3, 32 *Heaut.* 2, 3, 134 | 5, 2, 42 *Adel.* 3, 3, 89 | 5, 9, 24 *Hec.* 5, 2, 15
civem *And.* 1, 3, 16 | 4, 5, 1 | 5, 1, 14 | 5, 2, 18 | 5, 1, 21 *Eun.* 1, 2, 30 | 4, 7, 35 | 5, 2, 19 | 5, 8, 6 *Adel. Per.* 8 | 5, 7, 7 *Phor.* 1, 2, 64
cives *Phor.* 2, 1, 14
civis *And.* 5, 3, 4 *Eun. Per.* 3, 11 | 5, 2, 51 *Phor.* 2, 2, 68
civitate *Adel.* 4, 5, 51
civium *And.* 5, 3, 8 *Adel.* 3, 3, 87
clama *Phor.* 4, 3, 59
clamabant *Adel.* 1, 2, 11
clamantem *Adel.* 1, 1, 17
clamare *Adel.* 3, 3, 53
clamas *Adel.* 4, 7, 9
clamat *And.* 3, 2, 11 *Adel.* 5, 3, 5
clamem *Adel.* 5, 3, 3
clamitans *And.* 1, 1, 117 *Adel.* 2, 5, 35
clamitas *And.* 4, 5, 28
clamitent *And.* 4, 6, 19
clamo *Adel.* 3, 3, 26
clamor *Hec. Prol.* 35
clamorem *Hec.* 3, 1, 37 | 3, 3, 52
clamore ſummo *Heaut. Prol.* 40
clanculum *Eun.* 2, 3, 17 | 3, 1, 21 | 3, 5, 40, 45 *Heaut.* 3, 1, 63 *Adel.* 1, 1, 27, *Phor.* 5, 6, 33
clara *Hec.* 5, 4, 1
clare *And.* 4, 5, 15 *Hec.* 2, 2, 11
claudier *And.* 3, 3, 41, *Eun.* 1, 2, 84
clemens *And.* 1, 1, 9 *Adel.* 5, 4, 10
clementi *Hec.* 3, 5, 22
clementia *Adel.* 5, 4, 7,
cliens *Adel.* 4, 1, 13
clientelam *Eun.* 5, 9, 9
Clinia *Heaut. Per.* 6, 12 | 1, 1, 53 | 1, 2, 1, 13 | 2, 1, 5 | 2, 3, 2, 23, 38, 54, 68, 119 | 3, 1, 22 | 3, 2, 14 | 4, 3, 10, 17 | 4, 5, 20 | 5, 1, 94
Cliniæ *Heaut.* 3, 2, 41 | 5, 1, 11, 26
Cliniam *And.* 1, 1, 59 *Heaut. Per.* 1 | 4 6, 17
Clitipho *Heaut. Per.* 9, 12 | 1, 2, 35 | 2, 3, 3, 32, 80, 94, 112 | 3, 3, 14, 18 | 4, 4, 5 | 4, 7, 1 | 5, 1, 31 | 5, 2, 7, 14 | 5, 4, 14 | 5, 5, 13
Clitiphonis *Heaut. Per.* 11 | 4, 3, 19, 25 | 4, 5, 19 | 4, 8, 11
Clitiphonem *Heautont. Per.* 5
clivos *Adel.* 4, 2, 36
coacta *And.* 1, 1, 45
coacti *And.* 4, 1, 8
coactum *And.* 1, 5, 40 *Phor.* 1, 4, 37
coactus *And.* 4, 1, 34 | 4, 5, 41 *Adel.* 1, 1, 44
coegi *Heaut.* 1, 1, 94
coegit *Phor.* 1, 5, 6, 8
cœlum *Heaut.* 4, 3, 41 *Adel.* 5, 3, 4
coemiſſe *Adel.* 2, 2, 17
cœna *Phor.* 2, 1, 28
cœnam *Eun.* 2, 2, 35
cœnæ *Heaut.* 1, 2, 36
cœperam *Heaut.* 5, 5, 9
cœperas *Phor.* 5, 3, 31
cœperis *Eun.* 4, 7, 30
cœpi *And.* 5, 1, 2 *Eun.* 3, 5, 20, 38 | 4, 2, 1 *Heaut.* 1, 1, 47, 76 | 2, 3, 32, 86 | 4, 5, 39 *Adel.* 4, 1, 6 *Phor.* 1, 2, 25, 28 | 5, 6, 28 *Hec. Prol.* 18, 33 | 1, 2, 119 | 5, 3, 29
cœpit *Eun.* 1, 2, 36 | 2, 2, 30 | 5, 5, 3 *Heaut.* 1, 1, 45 | 3, 1, 38 *Adel.* 3, 3, 53 *Phor.* 1, 2, 32, 61 *Hec.* 1, 2, 104
cœptas *Eun.* 5, 8, 1
cœptat *Phor.* 4, 3, 21
cætera *Adel.* 2, 4, 21
cæterum *Hec.* 3, 3, 31
cogam *Phor.* 5, 6, 50 *Hec.* 2, 2, 1 *Adel.* 5, 3, 65
cogere *And.* 3, 2, 50 | 4, 1, 30 *Hec.* 2, 2, 26
coges *Adel.* 2, 1, 39
cogis *Hec.* 4, 5, 52
cogit *Adel.* 3, 4, 44 *Hec.* 4, 1, 56
cogita *Eun.* 1, 1, 11 | 5, 9, 43 *Heaut.* 4, 1, 25
cogitabam *And.* 1, 1, 83
cogitandi *And.* 1, 2, 11
cogitandum *Phor.* 1, 5, 10
cogitaras *Eun.* 3, 1, 6
cogitare *Eun.* 4, 2, 3, 8 *Heaut. Prol.* 14 | 1, 1, 76 *Adel.* 3, 5, 32
cogitas *And.* 5, 1, 7 *Eun.* 1, 1, 19 | 4, 7, 2 | 5, 2, 58 *Heaut.* 2, 2, 10 | 3, 1, 60 | 3, 3, 46
cogitat *Heaut.* 4, 1, 28 *And.* 5, 3, 6 *Adel.* 1, 1, 5, 7
cogitata *Phor.* 2, 1, 53

cogitato *Eun.* 4, 6, 21
cogites *And.* 5, 1, 8 *Eun.* 1, 2, 114 *Adel.* 3, 4, 55 | 5, 3, 22
cogitet *Eun. Prol.* 14 *Phor. Prol.* 12 | 1, 5, 13
cogito *And.* 2, 2, 21 *Eun.* 3, 3, 1 *Adel.* 1, 1, 10 | 2, 1, 52 | 4, 2, 30 *Phor.* 4, 5, 15
cognata *Phor.* 1, 2, 80 | 1, 5, 65 | 2, 2, 50, 51, 62 | 5, 1, 28
cognatam *Phor.* 2, 2, 6 | 5, 3, 18, 20
cognatas *Hec.* 4, 2, 16
cognato *Adel.* 3, 2, 52
cognatorum *And.* 1, 1, 44
cognatos *Heaut.* 1, 2, 19
cognatum *Eun.* 1, 2, 68 | 2, 3, 34 *Phor.* 1, 2, 77 | 2, 2, 5, 19, 34
cognatus *And.* 5, 4, 24 *Adel.* 3, 4, 48 | 4, 5, 39 | 5, 8, 24 *Phor.* 1, 2, 48 | 2, 2, 44 | 3, 2, 11 *Hec.* 1, 2, 96
cognita *Heaut.* 4, 3, 4
cognitæ *Hec. Prol.* 20
cognitio *Hec.* 5, 3, 33
cognitione *Eun.* 5, 3, 12
cognoris *And.* 4, 1, 28 *Heaut.* 5, 5, 15 *Phor.* 1, 5, 35
cognorit *Eun.* 5, 4, 11
cognoſcas *Eun.* 2, 1, 20 | 2, 3, 16
cognoſce *Eun.* 4, 6, 29 *Hec.* 5, 3, 13
cognoſcendi *Heaut.* 2, 1, 6
cognoſcendo *Eun.* 5, 2, 54
cognoſcere *And. Per.* 7 *Eun. Prol.* 42
cognoſceret *Eun.* 5, 2, 8
cognoſces *And.* 1, 1, 23 *Hec.* 3, 1, 11
cognoſci *Hec. Prol.* 3
cognoſcite *And. Prol.* 24
cognoſcitne *Eun.* 5, 3, 6
cognoſco *Eun.* 5, 9, 36 *Phor.* 5, 1, 10
cognoſti *And.* 3, 4, 7
cognoſtis *Hec. Prol.* 8
cognoverint *Hec.* 5, 2, 25
cognoverit *Hec.* 1, 2, 80
cognovi *Eun.* 1, 2, 47 *Heautont* 4, 4, 44 *Hec.* 3, 3, 13
cognovit *Hec.* 1, 2, 87 | 5, 3, 32
cogo *Eun.* 2, 3, 98
cogunt *Adel.* 4, 5, 18
coguntur *Heaut.* 4, 2, 2
cohæreat *Adel.* 2, 1, 17
cohærent *And.* 2, 2, 24
cohibes *Heaut.* 5, 1, 46
coimus *Eun.* 3, 4, 1
coitio *Phor.* 2, 1, 32
colacem *Eun. Prol.* 25
colam *Hec.* 3, 4, 33
colaphis *Adel.* 2, 2, 37
colaphos *Adel.* 2, 1, 46
colax *Eun. Prol.* 30 *bis.*
colendum *Phor.* 2, 2, 18
colere *Adel.* 5, 8, 4
colet *Heaut.* 1, 1, 84
collaudavi *Eun.* 5, 9, 60
collaudavit *Adel.* 3, 3, 14
collaudem *Eun.* 5, 9, 16
colligavit *Eun.* 5, 5, 13, 14
collibuit *Eun.* 5, 9, 26
collocarunt *v.* conlocarunt
colloquar *And.* 5, 6, 10 *Phor.* 5, 1, 12 *Adel.* 3, 3, 93
colloquetur *v.* conloquetur
colloqui *Eun.* 3, 2, 14 *v.* conloqui.
colligat *Adel.* 5, 3, 62
collocarunt *Eun.* 3, 5, 44
collocatam filiam *Phor.* 5, 1, 33
collocetur *Heaut.* 4, 3, 11, 17
color *And.* 5, 3, 7 *Eun.* 2, 2, 11 | 2, 3, 25
colore *Eun.* 4, 4, 22
coluit *Adel.* 3, 2, 53
columen *Phor.* 1, 5, 57
colunt *Heaut.* 2, 4, 9
comedendum *Eun.* 5, 9, 57
comedent *Heaut.* 2, 3, 14
comedia'ſt *Adel. Prol.* 6
comi *Hec.* 5, 3, 39
comite *Hec.* 5, 3, 25
comiter *Phor.* 3, 3, 4
comites *Eun.* 2, 3, 52
comitibus *Heaut.* 3, 1, 16
comitum *Hec. Prol.* 35
commeare *Heaut.* 3, 1, 35
commeat *Hec.* 1, 2, 100
commemineram *Eun.* 3, 5, 16
commemini *Phor.* 3, 2, 38
commemorabo *Phor.* 4, 5, 3
commemorem *Eun.* 5, 9, 14 *Phor.* 5, 3, 42
commemoratio *And.* 1, 1, 16
commendam *Adel.* 4, 2, 12
commendavi *Phor.* 1, 5, 58
commendavit *Adel.* 3, 4, 11 *Eun.* 5, 9, 9
commendo *Eun.* 5, 2, 47 *Phor.* 1, 4, 41
commenta *Adel.* 4, 5, 32
commentum *And.* 1, 3, 20
commerita *Hec.* 3, 5, 36
commerui *And.* 1, 1, 112 *Hec.* 4, 2, 4
commeruiſſe *Phor.* 1, 4, 29
commeruit *Hec.* 4, 4, 9
commigrarunt *Adel.* 4, 5, 15
commigravit *And.* 1, 1, 43
comminiſcar *Heaut.* 4, 2, 7
comminiſcere *Heaut.* 4, 6, 8
comminiſcentur *Hec.* 3, 1, 53
commiſiſſe *And.* 3, 5, 3
commiſiſti *Eun.* 5, 1, 16
commiſſatorem *Adel.* 5, 2, 8
commiſſatum *Eun.* 3, 1, 51
commiſereſceret *Hec.* 1, 2, 54
commiſi *Heaut.* 5, 2, 13
commiſiſſem *Eun.* 4, 3, 24
commiſit *Hec. Prol.* 53
commiſſum *Eun.* 63
commiſſurum *And.* 5, 6
commitigari *Eun.* 8, 4
committam *Hec.* 34
committas *And.*
committerent *H* 1, 15
committet *Heaut.* 36 *Adel.* 2,
committo *Eun.*
commoda *And.* *Eun.* 5, 9, 3, 2, 10 *Ad* 17 *Hec.* 5,
commodas *Hec.* 19
commode *And.* 17 *Heaut. Pr* 1, 1, 100 | *Hec.* 1, 2, 2
commodem *He* 34
commodi *And.* 15 *Eun.* 3, 5, 5, 1
commodiorem 2, 7
commodis *Eu* 78 *Heaut.* *Hec. Prol.* 5, 45
commoditate 5, 76
commoditates 3, 37
commoditatibu 5, 6, 1
commodius *H* 2, 48 *Ph* 13 | 5, 3,
commodo *Hea* 17 *Adel.*
commodum 24 | 3, 2, 3, 49 | *Heaut.* 1, 2, 4, 17 38 | 5, 1, 2, 81 | 5, 9, 37 31 | 4, 2,
commoneat 45
commonent 17
commorabare 1, 7
commorat *Ph*
commorientes *Prol.* 7

complacitam *Heaut.* 4, 5, 25
complectitur *And.* 1, 1, 106
complures *Adel.* 2, 2, 22
compluria *Phor.* 4, 3, 6
compluris *Heaut.* 1, 1, 13 *Phor.* 3, 2, 35 *Hec.* 1, 2, 110
compluſculos *Hec.* 1, 2, 102
componantur *Phor.* 4, 3, 17
compone *Hec.* 4, 3, 5
componi *Hec.* 3, 5, 29
compos *Adel.* 3, 2, 12
compoſito *Phor.* 5, 1, 29
compoſitum *Eun.* 5, 4, 13
compotrix *And.* 1, 4, 5
comprecare *Adel.* 4, 5, 65, 70
comprehendere *Eun.* 5, 6, 23
comprehendi *Eun.* 5, 1, 20
compreſſa *Hec.* 4, 1, 57
compreſſam *Hec.* 5, 3, 34
compreſſi *Phor.* 5, 6, 29
compreſſiſſe *Hec.* 5, 3, 30
compreſſit *Phor.* 5, 8, 29
compreſſu *Adel.* 3, 4, 29
comprimito *Heaut.* 3, 3, 29
comprobes *And.* 5, 1, 5
compulit *Heaut. Per.* 2
conabar *Phor.* 1, 2, 2
conari *And.* 1, 2, 26 | 1, 5, 35 | 4, 1, 25
conatu *Heaut.* 4, 1, 8
concaluit *Heaut.* 2, 3, 108
concedam *Eun.* 1, 2, 126 *Adel.* 4, 4, 26 *Phor.* 5, 6, 52 *Hec.* 2, 2, 3
concedas *Eun.* 1, 2, 102 *Heaut.* 3, 3, 11
concedat *Hec.* 3, 5, 28
concede *And.* 4, 5, 12 *Eun.* 4, 4, 38 | 5, 8, 38 *Heaut.* 3, 1, 90 *Phor.* 5, 1, 14
concedens *Hec.* 2, 1, 27
concedes *Phor.* 5, 3, 22
concedo *Hec.* 2, 2, 16 *Phor.* 4, 4, 19
concedere *Hec.* 4, 2, 21
concederet *Eun. Per.* 6
concertaſſe *Adel.* 2, 2, 3
conceſſere *Heaut.* 1, 1, 122
conceſſiſſet *Adel.* 2, 2, 9
conceſſuram *Hec.* 4, 4, 7, 57
conciverit *Hec.* 3, 1, 33
concivi *Heaut.* 5, 2, 17
conciliate *Eun.* 4, 4, 2
conciliem *Heaut.* 5, 5, 2
conclamatum *Eun.* 2, 3, 56
conclave *Heaut.* 5, 1, 29
conclavi *Eun.* 3, 5, 35
concludam *Adel.* 4, 2, 13
concludar *And.* 2, 3, 12
concludit *Hec.* 4, 4, 80
concluſam *Phor.* 5, 1, 17
concluſiſſem *Eun.* 4, 3, 24
concordabis *Phor.* 2, 2, 86
concordes *Hec.* 4, 3, 11
concluſit *Eun.* 5, 9, 17
concrepuit *And.* 4, 1, 58 *Phor.* 5, 5, 12 *Hec.* 4, 1, 6
concubuiſſe *Hec.* 3, 3, 33
concurrunt *Eun.* 2, 2, 25 *Heaut.* 2, 2, 3 *Adel.* 4, 4, 18
concutit *Eun.* 3, 5, 41
condecorandi *Hec. Prol.* 45
conditio *Hec.* 2, 1 44
conditionem *And.* 1, 1, 52 *Heaut.* 2, 3, 85 *Phor.* 4 1, 13
condonabitur *Eun. Prol.* 17
condonamus *Phor.* 5, 7, 54
conductam *Adel.* 2, 2, 17
conduplicaverit *Phor.* 3, 2, 31
conere *And.* 4, 2, 20
confeci *Eun.* 5, 4, 6 *Phor.* 1, 1, 4
confeciſtis *Phor.* 1, 5, 28
confecit *And.* 4, 1, 26 *Phor.* 1, 2, 24
confecturos *Adel.* 4, 5, 59
confectus *And.* 2, 1, 4
conferas *Eun.* 2, 2, 95 | 3, 1, 59
conferant *Adel.* 3, 2, 1
conferendum *Adel.* 1, 2, 14
conferentur *Eun.* 4, 6, 4
conferunt *Heaut.* 2, 4, 10 | 3, 1, 64
conficere *Phor.* 5, 5, 11
conficerem *Phor.* 1, 1, 4
conficerentur *Heaut.* 5, 1, 22
conficiam *Heaut.* 4, 5, 55
conficiat *Phor.* 5, 2, 5
conficienda *Phor.* 5, 5, 3
conficies *And.* 4, 1, 50 *Heaut.* 5, 2, 45 | 5, 3, 1
confictæ lacrumæ *And.* 3, 3, 26
confidam *Adel.* 5, 3, 40
confidens *And.* 5, 2, 14 *Phor.* 1, 2, 73
confidenter *Heaut.* 5, 3, 6
confidentiam *And.* 5, 3, 5
confido *Heaut.* 1, 1, 108
confingam *Phor.* 1, 2, 81
confingis *Hec.* 4, 4, 71
confiteamini *Heaut.* 2, 3, 97
confitentia *Eun.* 5, 1, 23
confitear *Heaut.* 5, 3, 13
confitere *Heaut.* 5, 3, 12
confiteor *And.* 3, 5, 1
confitetur *Phor.* 5, 8, 46
confit *Adel.* 5, 8, 23
conflata'ſt *Eun.* 5, 2, 36
conflictares *Phor.* 3, 2, 20
conflictatur *And.* 1, 1, 66
confore *And.* 1, 1, 140
confugere *Hec.* 5, 3, 25
confugies *Heaut.* 4, 5, 45
confugit *Hec.* 3, 3, 24

confutabitur *Heaut.* 5, 1, 76
confutavit *Phor.* 3, 1, 13
congerebam *Eun.* 2, 3, 17
congredere *Phor.* 5, 6, 12
conglutinas *And.* 5, 4, 10
congrue *Heaut.* 3, 1, 91
congruerint *Eun.* 5, 9, 3
congruit *Phor.* 4, 5, 14
congrum *Adel.* 3,3,24
congruunt *Phor.* 1, 5, 34
conjeci *And.* 3, 4, 23 *Hec.* 1, 2, 57
conjeciſti *And.* 3, 5, 14
conjecit *Heaut.* 2, 3, 36
conjectem *Eun.* 3,4,5
conjectum *And.* 4, 1, 43
conjectura *Adel.* 5, 3, 36
conjecturam *Heaut.* 1, 3, 25 | 3, 3, 13
conjecturam facio *And.* 3, 2, 32
conjicere *Eun.* 3, 4, 9
conjicerem *Phor.* 1, 4, 13
conjicias *Hec.* 5, 4, 2
conjicio *Heaut.* 1, 1, 11
conjicito *Phor.* 1, 3, 14
conjugem *And. Per.* 12 *Phor. Per.* 4, 10
conjuratio *Hec.* 2 1, 1
conlacrymabat *And.* 1, 1, 82
conlaudavi *v.* collaudavi
conlaudavit *v.* collaudavit
conlaudem *v.* collaudem
conligavit *v.* colligavit
conlibuit *v.* collibuit
conlocarunt *Eun.* 3, 5, 45
conlocupletaſti *Heaut.* 2, 3, 17
conloquar *v.* colloquar
conloquetur *Eun.* 2, 3, 73
conloqui *Hec.* 1, 2, 56 *v.* colloqui
conparet *v.* comparet
conpreſſam *v.* compreſſam
conradet *v.* corradet
conraditur *Phor.* 1, 1, 6
conraſi *Heaut.* 1, 1, 89
conſcia *Eun.* 1, 2, 119 *Adel.* 3, 2, 49
conſcidit *Eun.* 4, 5, 4
conſcii *Heaut.* 1, 1, 69
conſciſſa *Eun.* 5, 1, 4
conſcius *Hec.* 3, 3, 32
conſector *Eun.* 2, 2, 18
conſecuta *Heaut.* 5, 1, 32 *Phor.* 5, 1, 23 *Hec.* 1, 2, 62
conſecutæ mulieres *Heaut.* 2, 3, 134
conſequentur *Heaut.* 4, 7, 9
conſequi *Heaut.* 1, 2, 34
conſequitur *Hec.* 3, 3, 28 | 4, 4, 27
conſequor *Heaut.* 2, 3, 36 *Hec.* 3, 2, 33 | 3, 3, 12
conſerva *Adel.* 5, 3, 27
conſervam *Eun.* 2, 3, 74 | 5, 2, 19, 20
conſervaſti *Heaut.* 4, 1, 40
conſervis *Adel.* 3, 3, 70
conſidero *Heaut.* 2, 4, 5
conſilia *And.* 2, 3, 16 *Eun.* 1, 2, 48 | 3, 1, 13 *Heaut.* 1, 2, 35 | 3, 1, 65 *Adel.* 3, 2, 1 | 5, 4, 18 *Phor.* 2, 1, 7 | 5, 1, 1,
conſilii *And.* 1, 1, 132, 143 | 2, 4, 1 | 3, 2, 37 *Eun.* 5, 2, 28 *Adel.* 4, 4, 4 *Phor.* 4, 1, 12 *Hec.* 4, 2, 12 | 4, 4, 93
conſiliis *And.* 3, 3, 44 | 3, 5, 10 | 4, 1, 26
conſilio *And.* 2, 1, 36 | 3, 2, 22, 29 *Eun.* 1, 1, 13 | 5, 8, 1 *Heaut.* 1, 1, 34 | 5, 2, 29 *Phor.* 3, 1, 17 | 5, 2, 8 *Hec.* 3, 3, 48 | 3, 5, 64 | 4, 1, 46
conſilium *And.* 1, 1, 22 | 2, 1, 19 | 4, 2, 19 | 4, 3, 18 *Eun.* 1, 1, 12 | 2, 2, 10 | 2, 3, 85 | 3, 5, 66 | 4, 7, 14 | 5, 8, 15 *Heaut.* 2, 3, 86, 91 | 5, 1, 47 *Adel.* 3, 3, 14 *Phor.* 1, 4, 1 | 2, 4, 21 *Hec.* 1, 2, 15 | 3, 5, 44 | 4, 3, 10
conſilium callidum *And.* 3, 4, 10
conſimilem *Eun.* 3, 5, 37
conſimiles mores *Heaut.* 2, 4, 2
conſimilia conſilia *Heaut.* 1, 2, 35
conſimilis mos *Heaut.* 2, 4, 13
conſiſte *Adel.* 2, 1, 2
conſiſtere *Adel.* 4, 4, 4
conſobrinus *Hec.* 3, 5, 9
conſolando *Heaut.* 1, 1, 34
conſolare *Phor.* 3, 3, 33 *Hec.* 3, 1, 13
conſpectu *Eun.* 2, 3, 1 *Heaut.* 3, 1, 25 *Hec.* 1, 2, 107
conſpectum *Phor.* 1, 5, 31 | 2, 1, 1 | 2, 3, 3 *Hec.* 5, 2, 22
conſpicer *Heaut.* 1, 1, 16
conſpicor *Eun.* 5, 9, 32
conſtabiliſſes *Adel.* 5, 1, 9
conſtiti *Eun.* 4, 2, 7
conſtituero *Heaut.* 4, 4, 4
conſtituerunt *Phor.* 4, 3, 71
conſtitui *Hec.* 1, 2, 120 | 3, 4, 23
conſtituit *Eun.* 1, 2, 125
conſtitutæ ſunt *And.* 1, 5, 34
conſtitutum'ſt *Eun.* 3, 4, 3
conſtringito *And.* 5, 2, 24
conſtrinxere *Eun.* 5, 6, 23
conſuefacio *Adel.* 3, 3, 60
conſuefeci *Adel.* 1, 1, 29
conſueſſet *Hec.* 4, 1, 40
conſuetudine *And.* 3, 3, 8 *Hec.* 1, 2, 17
conſuetudinem *And.* 2, 6, 8 *Heaut.* *Adel.* 5, 3, 1, 3, 9
conſuetudinis 1, 83
conſuetudo *A* 44 *Hec.* 3,
conſuetum *A* 108
conſuevit *Ad* 32 *Phor.* 5
conſulam *A* 25
conſulas *And.* *Heaut.* 4, 3
conſulendi *Ph* 22 *Hec.* 5,
conſulere *Hea* 10 *Adel.* 3
conſulerem *P* 1, 7
conſuleres *Ph*
conſulis *Heaut* *Adel.* 1, 2,
conſulitis *Ad* 36
conſulo *Hea* 31
conſultatio *H* 28
conſultum *Ph*
conſului *Hec.*
conſumat *An* *Heaut.* 3, 1
conſumis *Hec* 21
conſumunt 7, 2
conſurrant *H* 1, 64
contaminari *A* 16
contaminaſſe *Prol.* 17
contaminet 5, 4
contemnas *Eu* 22
contemplamini 3, 3, 17
contemplata *H* 1, 4
contempſerim 7, 24
contempſi *Eu*
contempſiſſe *H* 15
contemptus *A* 13 *Eun.*
contenta *Hea* 36
conterimus *Ph* 32
contexeris *Ho*

ntingerint *Phor.* 5. 6, 5
ntigiſſe *Hec.* 5, 3, 35
ntigit *And* 4, 2, 13
ntinebat *Phor.* 2, 2, 17
ntinebit *Adel.* 4, 2, 26
ntinens *Eun.* 2, 2, 21
ntinentiæ *And.* 1, 1, 65
nt neo *Eun.* 1, 2, 23 | 5, 2, 20
ntineor *Hec.* 4, 3. 9
ntingere *Heaut.* 2, 3, 83
nuo *And.* 1, 1, 35 | 1, 5, 62 | 2, 2, 9, 24 *Eun.* 1, 2, 4 | 2, 1, 50 | 3, 50 *Heaut.* 2, 3, 6, 65 | 3, 1, 96 | 2, 48 *Adel.* 2, 1, 7 *Phor.* 1, 2, 31 | 2, 27 *Hec.* 1, 2, 16 | 3, 2, 153 | 3, 9, 40 | 5, 3, 15
ra *Eun.* 2, 3, 61 | 1, 53 | 4, 1, 10 *del.* 1, 1, 19, 25 | 4, 28 *Phor.* 1, 3, 1 | 3, 2, 36 *Hec.* 2, 7 | 5, 3, 17
ra jam *Phor.* 4, 4, 8
rivi *Adel.* 5, 4, 15
roverſia *Phor.* 5, 6, 5
leram *Hec.* 3, 1,
me'ia *And.* 1, 5, *Eun.* 5, 2, 26
aut. 3, 3, 5 *Hec.* 5, 20
meliæ *Eun.* 5, 2,
me'iam *Eun.* 4, 1 *Adel.* 4, 3, 15
er. 5, 7, 74
melias *Eun.* 1, 1, *Phor.* 2, 2, 29 . 1, 2, 91
meliis *And.* 3, 3,
meliosus *Phor.* 2, 1
basti *Eun.* 5, 2,
ſſem *Phor.* 1, 13
ere *And. Prol.*
ni *And.* 2, 2, 31
n, 2, 2, 3 *Hec.*

3, 4, 19 | 4, 4, 42
conveniam *And.* 1, 3, 22 | 3, 2, 47 *Eun.* 5, 7, 4 *Adel.* 2, 2, 41 | 3, 4, 53 | 3, 5, 3 | 4, 5, 2 *Hec.* 3, 4, 22
conveniebat *Hec.* 1, 2, 103
conveniat *Phor.* 4, 5, 7
conveniendi *Phor.* 5, 4, 9
conveniet *Phor.* 1, 2, 3
convenire *And.* 2, 2, 29 *Eun.* 3, 2, 14 *Adel.* 1, 2, 74
convenis *Hec.* 4, 4, 103
conveniſſe *Heaut.* 4, 8, 22
convenit *And.* 5, 4, 40 *Heaut.* 1, 1, 13 | 5, 1, 3 *Phor.* 1, 2, 3 *Hec.* 1, 2, 116
conveniendus *Phor.* 5, 7, 3
conventam *Hec.* 5, 1, 1
conventuram *Hec.* 1, 2, 121
conventurum *Hec.* 3, 4, 23 | 4, 4, 37
conventus *Hec Prol.* 35
conveniunt *And.* 4, 2, 13 *Adel.* 1, 1, 34
convertam *Adel.* 2, 4, 22
converti *And.* 4, 1, 48
convertiſſe *Eun.* 3, 5, 40
convicium *Adel.* 2, 1, 26
convincas *Heaut.* 5, 3, 14
convinces *Heaut.* 5, 3, 17
convivam *Eun.* 3, 1, 17
convivarier *Heaut.* 1, 2, 31
convivas *Heaut.* 1, 1, 120
conviviis *Adel.* 5, 4, 9
convivio *Eun.* 3, 1, 20, 32
convivium *Eun.* 4, 1, 12 *Adel.* 5, 9, 8 *Hec.* 1, 2, 18
convolat *Hec. Prol.* 40
copia *Eun. Prol.* 21 | 4, 2, 10 *Phor.* 1, 3, 15, 24
copiæ *Heaut.* 4, 2, 2, 3 *Hec.*
copiam *And.* 2, 1, 20 *Heaut. Prol.* 28, 29 | 2, 3, 41 | 5, 1, 54 *Phor.* 1, 2, 63
copias *Eun.* 4, 6, 17
copia'ſt *Heaut.* 2, 3, 17
coqui *Eun.* 2, 2, 26
coram *And.* 3, 2, 10 *Adel.* 3, 4, 38 | 3, 4, 17 *Phor.* 5, 7, 21
corde *Hec.* 3, 2, 21 *Phor.* 2, 1, 7
cordi *And.* 2, 1, 28 *Eun.* 1, 2, 121 *Phor.* 5, 3, 17
Corinthia *Heaut.* 3, 3, 39 | 4, 1, 16
cornu *Eun.* 4, 7, 5
corradet *Adel.* 2, 2, 35
corraditur *v.* conraditur
corraſi *v.* conraſi
corrector *Adel* 4, 7, 24
correxit *Eun.* 4, 5, 11
corrigas *Adel.* 4, 7, 23
corrigemus *Hec.* 2, 2, 12
corrigere *Adel.* 5, 9, 37
corrigitur *And.* 3, 3, 37
corrigo, *Adel.* 4, 3, 2
Corintho *Heaut.* 1, 1, 44
Corinthum *Hec.* 1, 2, 11
corripui *Hec.* 3, 3, 5, 16
oorripuit *Hec.* 4, 1, 3
corpore *Adel.* 5, 8, 34
corporis *Eun.* 2, 2, 11
corpus *Eun.* 2, 3, 25
corrumpantur *Adel.* 3, 3, 67
corrumpat *Hec.* 2, 2, 6
corrumpi *And.* 2, 3, 22
corrumpitur *Adel.* 4, 2, 48
corrupta *Heaut.* 2, 2, 2,
corruptela *Adel.* 5, 3, 7
cotidiana *Hec.* 3, 2, 22 *Phor.* 1, 3, 8
cotidianæ vitæ *Heaut.* 2, 3, 42
cotidianatum *Eun.* 2, 3, 5
cotidie *Heaut.* 1, 1, 50 | 3, 1, 14 *Hec.* 1, 2, 82
cras *Eun.* 2, 3, 4 | 3, 3, 27 *Adel.* 2, 1, 50 | 5, 3, 54 *Phor.* 3, 2, 46
craſſus *Hec.* 3, 4, 26
Cratine *Phor.* 2, 3, 8
Cratini *Adel.* 4, 2, 42
Cratinum *Phor.* 2, 2, 7
crebræitiones *Phor.* 5, 8, 23
crebro *Heaut.* 1, 2, 31 *Hec.* 2, 1, 18 | 3, 3, 52
credam *And.* 3, 5, 2 *Eun.* 1, 2, 48 | 4, 4, 37 *Hec.* 1, 2, 28 | 2, 2, 19 | 5, 4, 4, 17
credant *Phor.* 5, 5, 11
credas *And.* 3, 2, 19 | 4, 2, 23 | 4, 5, 48 | 5, 3, 28 *Eun.* 4, 4, 43 *Heaut.* 4, 1, 10 | 5, 1, 8 | 5, 5, 19 *Adel.* 3, 2, 32 | 5, 4, 3 | 5, 6, 38 *Hec.* 5, 4, 29
credat *And.* 3, 2, 9 | 4, 2, 16, 18 *Heaut.* 4, 3, 34 *Adel.* 1, 1, 41
crede *And.* 2, 4, 6 *Eun.* 2, 2, 59 *Heaut.* 1, 1, 33 | 5, 4, 11 *Adel.* 1, 2, 21 | 1, 1, 9 *Phor.* 3, 2, 9
credebam *Heaut.* 4, 5, 17 *Hec.* 1, 1, 91
credebant *Eun.* 1, 2, 28
credebas *Adel.* 4, 5, | 59
credendum *And.* 5, 4, 14
credere *And.* 5, 1, 15 | 5, 4, 45 *Eun.* 3, 1, 12 | 5, 6, 11 *Heaut.* 1, 1, 104 | 4, 1, 11 | 6 *Phor.* 1, 2, 11 | 5, 3, 27 | 5, 9, 7, 5, 1, 53 *Adel.* 4, 5 *Hec.* 1, 1, 4 | 2, 2, 23
crederem *And.* 3, 2, 43
credere'ſt *Heaut.* 1, 2, 18
crederet *Phor.* 2, 1, 72
credibile *And.* 4, 1, 1
credidi *And.* 3, 2, 5 *Eun.* 3, 1, 38 *Heaut.* 5, 2, 13 | 2, 1, 24 | 3, 3, 50 | 4, 1, 20 | 3, 5, 49 *Phor.* 3, 3, 44 | 5, 7, 7
credidiſſe *Hec.* 5, 2, 3
credidiſti *Eun.* 4 4, 11 *Adel.* 4, 3, 3 | 5, 3, 25 *Phor.* 3, 1, 13
credidit *And.* 1, 5, 37

INDEX

credin *Eun.* 4, 7, 42 | 5, 2, 13
credis *And.* 1, 1, 20 | 2, 3, 25 | 5, 4, 12 *Eun.* 2, 2, 14 | 5, 7, 14 *Heaut.* 1, 1, 53 | 3, 3, 30 | 4, 4, 7 | 4, 8, 12 *Phor.* 3, 2, 7 | 5, 7, 38
credit *And.* 2, 6, 1 *Adel.* 1, 1, 45
creditam *And. Per.* 1
credita'ſt *Eun.* 5, 1, 15
creditis *Adel.* 4, 5, 3
credito *Heaut* 3, 3, 16 | 5, 4, 11 *Phor.* 5, 6, 34
creditum'ſt *Adel.* 3, 4, 28
creditur *Hec.* 3, 5, 7
credo *And.* 1, 1, 134 | 2, 1, 13 | 2, 2, 4 | 3, 2, 31 | 4, 1, 49 | 5, 1, 21 | 5, 4, 37 | 50 *Eun.* 1, 2, 8 | 2, 2, 41 | 3, 2, 15 | 4, 6, 1 | 5, 1, 11 | 5, 2, 23, 32, 45 | 5, 4, 18 | 5, 9, 21 *Heaut.* 1, 2, 37 | 2, 3, 55 | 3, 3, 20 | 3, 4, 20 | 4, 1, 12, 28 | 4, 3, 10 | 4, 5, 39 *Adel.* 1, 1, 33, 54 | 2, 2, 13 | 3, 3, 15 | 4, 1, 2 | *Phor.* 1, 1, 6 | 1, 2, 90 | 1, 5, 15 | 2, 3, 13 | 4, 3, 5 | 5, 8, 2, 42 *Hec.* 1, 2, 54, 66 | 3, 1, 1 | 4, 1, 6, 14, 51 | 4, 3, 3 | 4, 4, 28 | 5, 1, 6 | 5, 4, 15
credon' *And.* 3, 2, 17
creduas *Phor.* 5, 7, 4
credundum *Heaut.* 5, 3, 15
credunt *Adel.* 4, 3, 16 | 5, 4, 18
Cremes *And.* 1, 1, 139
crepuerunt *Eun.* 5, 9 5 *Heaut.* 1, 1, 121 | 3, 3, 25
crepuit *Adel.* 2, 3, 11
creſcendi *Heaut. Prol.* 28
creſcunt *Phor.* 5, 2, 16
crimen *Hec.* 3, 2, 55
criminaretur *Eun.* 5, 2, 16
crimine *Phor.* 2, 1, 8 *Hec.* 5, 1, 29
crimini *Hec.* 5, 2, 13
criſpus *Hec.* 3 4, 26
Crito *And.* 4, 6, 6, 7, 22 | 5, 4, 16, 40, 49 *Heaut.* 3, 1, 29 *Phor.* 2, 3, 26
Critonem *And.* 5, 4, 3
crucem *And.* 3, 5, 15 *Phor.* 2, 3, 21 | 3, 3, 11
crucia *Eun.* 1, 2, 15
cruciant *Eun.* 2, 2, 91
cruciat *Heaut.* 5, 5, 1
cruciatum *And.* 4, 5, 47
cruciatu *Hec.* 5, 2, 7
cruciet *Heaut.* 1, 1, 29
Cteſipho *Adel. Per.* 12 | 2, 3, 7 | 2, 4, 7, 13 | 4, 2, 19, 28, 50 | 5, 2, 1, 3
Cteſiphonem *Adel Per.* 3 | 2, 2, 44 | 3, 3, 1 | 5, 2, 2
Cteſiphoni *Adel.* 5, 2, 9 50 *Eun.* 1, 2, 8 | 2, 2, 41 | 3, 2, 15 | 4, 6, 1 | 5, 1, 11 | 5, 2, 23, 32, 45 | 5, 4, 18 | 5, 9, 21 *Heaut.* 1, 2, 37 | 2, 3, 55 | 3, 3, 20 | 3, 4, 20 | 4, 1, 12, 28 | 4, 3, 10 | 4, 5, 39 *Adel.* 1, 1, 33, 54 | 2, 2, 13 | 3, 3, 15 | 4, 1, 2 | *Phor.* 1, 1, 6 | 1, 2, 90 | 1, 5, 15 | 2, 3, 13 | 4, 3, 5 | 5, 8, 2, 42 *Hec.* 1, 2, 54, 66 | 3, 1, 1 | 4, 1, 6, 14, 51 | 4, 3, 3 | 4, 4, 28 | 5, 1, 6 | 5, 4, 15
cubet *Adel.* 5, 3, 65
cubiculum *Adel.* 4, 5, 60
cubuerit *Hec.* 1, 2, 63
cudo *Heaut.* 4, 4, 18
cuja *Eun.* 2, 3, 28 *Heaut. Prol.* 8.
cujam *And.* 5, 4, 30
cuipiam *Adel.* 3, 2, 37
cuiquam *And.* 1, 2, 7 | 2, 5, 14 | 4, 1, 2 | 4, 3, 1 *Heaut.* 1, 1, 29 *Phor.* 2, 2, 1 | 5, 6, 48
cuique *Phor.* 2, 2, 14
cujam *And.* 4, 5, 24
cujuſquam *Hec.* 1, 1, 7
cujuſque *Heaut.* 2, 3, 43
culpa *Eun.* 5, 6, 10
culpa *Adel.* 4, 4, 20 *Phor.* 1, 5, 31, 45 | 5, 2, 1 | 5, 3, 4 *Hec.* 2, 1, 31, 32, 35 | 3, 1, 19 | 3, 5, 26 | 4, 4, 41, 78
culpam *And.* 2, 3, 5 *Eun.* 2, 2, 96 *Adel.* 3, 2, 49 *Phor.* 1, 5, 40 | 1, 4, 29 | 5, 8, 25 *Hec.* 4, 1, 20 | 4, 4, 9
culpent *Eun.* 2, 2, 94
cumprimum *Hec. Prol.* 33
cupere *And.* 4, 2, 15 *Eun.* 1, 2, 85 *Heaut.* 4, 5, 66
cuperem *Eun.* 3, 5, 13
cuperent *Adel.* 2, 4, 9
cuperes *And.* 5, 3, 12
cupiat *Adel.* 4, 7, 43
cupiam *Eun.* 1, 2, 65 *Heaut.* 4, 1, 54
cupida *Hec.* 1, 2, 16
cupide *Adel.* 2, 2, 1
cupiens *And. Per.* 6
cupiditate *Heaut.* 1, 2, 33
cupiditates *Phor.* 5, 4, 2
cupidum animum *Heaut.* 2, 3 126
cupidum *Phor.* 1, 3, 6
cupidus *Hec.* 3, 1, 3 | 3, 3, 12
cupiebat *Eun.* 4, 1, 6 *Phor.* 1, 2, 68
cupiens *Eun.* 1, 2, 67
cupio *And.* 4, 1, 57 | 5, 4, 2 *Eun.* 1, 2, 69, 77, 92 *Heaut.* 3, 1, 16, 88 | 4, 8, 27 | 5, 2, 18 *Adel.* 2, 1, 33, 48 | 4, 1, 6 | 4, 5, 64 | 5, 7, 6 | 5, 9, 12 *Phor.* 1, 3, 14 | 3, 3, 7 | 5, 8, 32, 64 *Hec.* 2, 2, 23 | 4, 3, 9
cupis *And.* 5, 1, 6 *Heaut.* 3, 1, 19, 40 | 4, 8, 26
cupitis *Adel.* 5, 9, 36
cupitam *Heaut. Per.* 6
cupiunt *Eun.* 4, 7, 43 *Heaut.* 5, 1, 12
cuppedinarii *Eun.* 2, 2, 25
cura *And.* 2, 1, 41 | 5, 2, 24 *Adel.* 5, 3, 16 | 5, 4, 14 *Phor.* 1, 3, 8 | 1, 5, 5 | 2, 1, 26 | 2, 3, 1 | 5, 1, 33 | 5, 4, 4 *Hec.* 3, 2, 13
cura maxima *Phor.* 5, 1, 34
curabat *And.* 1, 1, 81
curabitur *And.* 2, 3, 29
curabo *And.* 1, 1, 144 | 4, 2, 1 *Heaut.* 3, 3, 32 *Phor.* 4, 5, 1
curæ *And.* 1, 5, 25 *Adel.* 4, 5, 46 | 5, 6, 6 *Hec.* 1, 2, 118
curam *Adel.* 4, 5, 76
curam argentariam *Phor.* 5, 6, 47
curarant *Phor.* 1, 2, 34
curare *Adel.* 1, 2, 51
curarem *Adel.* 5, 1,
curares *Adel.* 5, 3, *Hec.* 5, 3, 19
curaſſe *Hec.* 2, 1,
curaſti *And.* 5, *Adel.* 5, 1, 1
curat *And.* 1, 2,
curate *Eun.* 3, 2,
curatum *Phor.* 4, *Adel.* 3, 3, 18
curatura *Eun.* 2,
curavi *Adel.* 5, *Phor.* 5, 3, 1 | 5, 2 | 5, 7, 11
curavit *Adel.* 5,
curem *Adel.* 1,
curemus *Adel.* 1, 50
curentur *And.* 1,
cures *Eun.* 3, 2, *Heaut.* 1, 1,
curetur *Hec.* 2,
curioſum *Eun.* 3,
curis *Hec.* 2, 1,
curo *And.* 5, *Adel.* 1, 2, 3, 82 | 5, 3,
curre *Adel.* 3, 2, *Hec.* 3, 2, 24 | 29 | 4, 4, 97 | 10
currens ſervos *Prol.* 37
currentem *Eun.* 36 *Phor.* 1,
curriculo *Heaut.* 11
curritur *Heaut.* 44
curſando *Hec.* 5,
curſari *Hec.* 3,
curſet *Eun.* 2,
curſites *Eun.* 2,
curſum *Phor.* 5,
cuſtos *Eun.* 2, 59 *Phor.* 1,
cyathos *Adel.* 4,
cyprum *Adel.* 2, 23 | 2, 4, 14

D.

DA *And.* 3, 5, 3, 30 *Eun.* 2, 50 *Heaut.* 11 | 4, 3, 10 | 25 | 5, 5, 5 *Adel.* 3, 53 | 5, 8, 9, 25 *Phor.* 102 | 3, 2, 4, 2, 29
dabam *And.* 3, *Heaut.* 1, 1,
dabamus *Phor.* 37 | 5, 1, 33

ant *Heaut.* 5, 2,
35
at *Hec.* 3, 3, 14
Phor. 5, 7, 36
es *Heaut.* 1, 1, 23
Eun. 4, 8, 29
it *And.* 1, 3, 9 | 2,
, 22 | 4, 5, 35 *Eun.*
, 3, 2 | 5, 2, 60
Heaut. Prol. 33 | 3, 4,
22 | 4, 5, 54 *Adel.*
, 1, 54
itur *Heaut.* 2, 1,
9 | 4, 4, 16 | 4, 5,
49 | 4, 8, 15 *Adel.*
, 2, 38 | 2, 1, 11,
8 | 5, 8, 33 *Phor.*
, 4, 21
And. 2, 1, 27 |
, 1, 59 *Eun.* 2, 1,
, 24 | 2, 3, 69 | 3,
, 25 | 4, 7, 11
Heaut. Prol. 10 | 1,
, 86 | 3, 1, 88 | 5,
, 16, 19 *Phor.* 4, 3,
7, 65 | 5, 6, 37 |
, 9, 38 *Hec.* 3, 3,
8 | 4, 4, 75 | 5,
, 29
nt *And.* 1, 3, 3
Phor. 4, 4, 22
natum *Phor.* 2, 2,
0
natus *Phor.* 1, 5,
5
nt *Heaut.* 4, 4, 25
nive *Eun.* 5, 5, 25
no *Heaut.* 4, 1, 15
nofus *Heaut.* 5, 4,
1
num *And.* 1, 1,
16 *Adel.* 2, 2, 23
ns *And.* 2, 1, 9
ae *Eun.* 3, 5, 37
n *Heaut.* 3, 1, 47
o *Adel.* 5, 4, 26
um *Phor.* 3, 2, 48
Adel. 2, 3, 27
Heaut. 3, 3, 31
Phor. Per. 1 | 4, 3,
0 *Hec.* 3, 3, 40
And. 1, 3, 6 2,
71 2, 2, 16 | 2,
21 | 3, 2, 4 | 4,
33 *Eun.* 1, 2, 61 |
2, 14 | 3, 3, 10 |
2, 65 | 5, 5, 27
aut. 3, 1, 40, 59,
, 78, 95 | 4, 4, 2 |
5, 41 | 5, 1, 48 |
2, 12 *Adel.* 1, 2,
| 2, 1, 49 | 3,
42 | 5, 8, 10
er. 2, 2, 63, 67 |
3, 2, 47 | 4, 3, 52,
71 | 4, 5, 8 | 5, 7,
31 *Hec.* 4, 2, 38
darem *And.* 2, 3, 28 |
3. 4, 27 | 5, 1, 11
Heaut. 3, 1, 102
Adel. 3, 2, 20 *Phor.*
5, 7, 17
darent *And.* 4, 1, 44
dares *Heaut.* 4, 5, 33 |
5, 1, 20 *Phor.* 3, 2,
39
daret *And.* 1, 1. 74
Eun. 5, 5, 13 *Heaut.*
3, 2, 23 *Phor.* 1, 2,
71 | 4, 3, 20, 38
daretis *Phor.* 1, 5, 67
daretur *Phor.* 1, 2, 34 |
5, 7, 40
dari *And. Prol.* 2, 1, 2,
20 | 3, 2, 24 | 5, 5, 6
Eun. 2, 3, 82 | 4, 7,
16 *Heaut.* 4, 5, 10 |
4, 8, 6 *Adel.* 3, 2,
13, 48 | 3, 3, 78 |
4, 1, 16 | 4, 5, 25
Phor. 1, 5, 31 | 2,
2, 69 | 3, 3. 27 | 4,
2, 6 | 4, 3, 28. 48,
53 | 5, 6, 40 *Hec.* 1,
2, 52
das *Eun.* 3, 1, 56 *Adel.*
3, 2, 46 *Hec.* 1, 2,
38 | 4, 4, 93
dat *And. Per.* 3, 12 |
1, 5, 8, 62 | 2, 2,
15, 34, 35 | 2, 3,
2 *Eun.* 1, 2, 83 | 4,
1, 13 | 5, 9, 48
Heaut. 5, 1, 37 38
Adel. Per. 2 *Phor.*
4, 2, 14 | 5, 8, 47
data *Eun.* 2, 3, 51,
58 | 3, 5, 16 | 4, 5,
1, 17 *Adel.* 4, 1,
14 *Phor.* 5, 7, 19
Hec. Prol. 1 | 3, 3,
51 | 4, 1, 13
datam *Phor.* 5, 6, 45
datas *Heaut.* 4, 7, 8
data'ſt *Eun.* 5, 5, 9
Hec. 5, 3, 16
date *And.* 1, 4, 5 | 3,
2, 5 *Eun. Prol.* 44
Heaut. Prol. 28, 35
Phor. Prol. 30 | 5, 7,
14
date ſilentium *Hec. Prol.*
55
dati *Eun.* 3, 4, 3 *Phor.*
4, 2, 62
datum *And.* 1, 2, 6
Eun. 3, 1, 35 *Heaut.*
4, 5, 45 *Phor.* 4, 5,
11 | 5, 3, 13 | 5, 6,
49, 50 *Hec. Prol.* 40,
44 | 1, 2, 55
datur *And.* 2, 1, 1 | 3,
3, 9, 24 *Heaut.* 2, 3,
104 *Adel.* 3, 3, 64 |
5, 8, 28 *Hec. Prol.*
44 | 2, 1, 44
daturum *And.* 1, 1,
122 *Heaut.* 3, 1,
95 | 3, 3, 45 | 4,
8, 16 *Phor.* 4, 3,
22
daturus *Heaut.* 4, 5,
36 | 4, 6, 13
Dave *And.* 1, 2, 19,
28 | 1, 3, 1 | 2, 2, 9,
30, 33 | 2, 4, 6 | 3,
1, 18 | 3, 2, 9 | 3,
4, 10 | 4, 1, 40 | 5,
6, 1, 8, 14 *Phor.* 1,
2, 2, 13
Davi *And. Per.* 8
Davo *And.* 2, 1, 2 | 2,
5, 41 | 5, 1, 19 | 5,
4, 51
Davom *And.* 2, 1, 31 |
3, 3. 47 | 4, 5, 48 |
5, 2, 1, 21 | 5, 5, 7
Davos *And.* 4, 1, 38 |
4, 3, 6
Davum *And.* 1, 1, 142 |
1, 2, 2
Davus *And.* 1, 1, 132 |
1, 2, 23 | 2, 6, 3 |
3, 3, 44
deæ *Eun.* 2, 3. 9 *Heaut.*
4, 6, 6 *Phor.* 4, 4,
6 | 5, 7, 83 *Hec.* 1,
2, 27, 59
deambulatio *Heaut.* 4,
5, 2
deambulatum *Heaut.* 3,
3 26
deamo *Heaut.* 4, 6, 21
debacchatus *Adel.* 2, 1,
30, 31
debeam *Eun.* 5, 2, 22
debeo *And.* 4, 1, 51
Phor. 4, 3, 51
debet *Heaut.* 4, 5, 43
Phor. 4, 3, 56
debilia *Adel.* 4 5, 3
debui *Phor.* 1, 2, 3 |
5, 7, 30
decem *And.* 5, 4, 49
Heaut. Per. 10 | 3,
1, 42 | 4, 4, 2 | 4,
7, 7 | 5, 1, 36 *Adel.*
2, 2, 34 | 4, 5, 57
Phor. 2, 2, 46 | 4,
3, 58, 59, 62 *Hec.*
5, 3, 24
decedebat *Hec.* 3, 5, 55
decedet *Adel.* 5, 3, 30
deceperit *Heaut.* 4, 4, 3
decepta *Phor.* 3, 1, 5
deceptus ſum *And.* 4,
1, 45
decernere *Adel.* 4, 2, 5
deceſſe *Heaut. Prol.* 32
decet *And.* 2, 5, 10 | 2,
6, 14 *Eun.* 4, 7. 19,
44 | 5, 8, 35 *Heaut.*
5, 5, 10 *Adel.* 3, 4,
45, 61 | 5, 8, 5, 25,
31 *Hec.* 1, 2, 12 | 2,
2, 10
decidi *Heaut.* 2, 3, 9
decidit *Phor.* 4, 4,
26
decimus *Adel.* 3, 4, 29
decipi *And.* 1, 5, 36
Phor. 5, 7, 34
decipiam *Heaut.* 4, 4, 6
decipis *Phor.* 3, 2, 43
decipit *Phor.* 3, 2, 43
declarat *Heaut.* 2, 3,
43
declinatam *Hec.* 2, 1,
3
decrepitam *Adel.* 5, 8,
16
decrepito *Eun.* 2, 1,
25
decretum *Heaut.* 2, 4,
12 | 3, 1, 56
decrerat *And.* 1, 5, 3
decrerim *Hec.* 1, 2, 73
decrerunt *Hec.* 2, 1,
15
decreverunt *And.* 1, 3,
14
decrevi *Heaut.* 1, 1,
95 | 5, 1, 67 *Hec.*
3, 5, 4 | 4, 1, 27 |
4, 2, 10
decuit *Heaut.* 1, 1, 48 |
5, 2, 12
decumbas *Phor.* 2, 1,
28
dedam *And.* 1, 7, 18 |
5, 4, 51 *Eun.* 5,
7, 2
dedecoras *Hec.* 2, 1,
13
dedecori *Heaut.* 2, 3,
93
dederas *Heaut.* 4, 1,
47
dederat *Eun.* 4, 3, 11
Heaut. 3, 3, 40 *Adel.*
Per. 9 *Hec. Per.* 4 |
5, 3, 14
dedere *And.* 1, 1, 36
Eun. 3, 4, 6 *Heaut.*
5, 1, 43
dederis *Adel.* 5, 9, 24

INDEX

dederit *And.* 1, 1, 116 | *Heaut. Prol.* 2 *Adel.* 3, 4, 53 *Phor.* 2, 3, 21 | 3, 2, 29
dedi *Eun.* 1, 2, 89 *Heaut.* 2, 3, 108 | 3, 1, 47 | 4, 1, 16 *Adel.* 1, 2, 56 | 2, 1, 24, 50 *Phor.* 5, 8, 50 *Hec.* 4, 4, 62 | 5, 4, 6
dedimus *Phor.* 5, 6, 19
dediſti *Eun.* 4, 3, 10 *Adel.* 1, 2, 34, 52 | 3, 4, 4, 17 | 4, 4, 12
dediſſe *Eun. Prol.* 24 *Phor.* 3, 1, 2
dediſſem *Adel.* 3, 3, 14
dedit *And.* 1, 1, 62, 115 *Eun. Prol.* 9 | 1, 2, 29, 42 | 2, 2, 41 | 4, 3, 10 | 4, 4, 33 | 5, 8, 10, 15 *Heaut. Prol.* 12 | 2, 3, 41 | 4, 1, 42 | 4, 6, 3 *Adel.* 1, 2, 69 | 3, 3, 16 | 4, 2, 96 | 4, 5, 36 | 5, 9, 18, 19 *Phor.* 5, 9, 50
dedita *Eun.* 5, 2, 2
deditum *Hec.* 3, 1, 14
dedo *And.* 5, 3, 26 *Heaut.* 4, 3, 3 *Hec.* 5, 2, 7
deducantur *Eun.* 2, 1, 1
deducat *Eun.* 2, 2, 90
deduce *Eun.* 2, 2, 90
deducier *Eun.* 3, 5, 24
deducit *Hec.* 1, 2, 60
deducta *Eun.* 2, 3, 58
deductam *Eun.* 4, 4, 13 *Adel.* 4, 5, 60
deductus *Eun.* 3, 5, 22 | 4, 4, 10, 19, 40 | 5, 5, 21
deducunt *Eun.* 2, 2, 22
deerat *Phor.* 1, 5, 69
defatigarit *Adel.* 4, 1, 3
defendam *Adel.* 3, 4, 47
defendendam *Phor.* 1, 4, 48 | 1, 5, 36
defendere *Adel.* 4, 6, 41
defenſorem *And.* 4, 6, 18 *Eun.* 4, 6, 32
defer *Heaut.* 4, 7, 3
deferam *Heaut.* 4, 5, 51
deferent *And.* 3, 2, 27
deferes *Heaut.* 4, 6, 18
deferitur *Heaut. Prol.* 45
deferviſſe *Adel.* 1, 2, 72
defeſſa *Eun.* 5, 7, 7
defeſſi *Adel.* 2, 2, 5
defeſſus *Adel.* 4, 6, 1 *Hec.* 3, 4, 29
defatigatus *And.* 4, 1, 45
defatiger *Eun.* 2, 1, 14
defatiget *Phor.* 5, 3, 11
defetiſcar *Phor.* 4, 1, 23
deficies *Phor.* 1, 4, 53
defecimus *Phor.* 3, 1, 8
defieri *Hec.* 5, 2, 2
defit *Eun.* 2, 2, 12 *Phor.* 1, 3, 10
defraudans *Phor.* 1, 1, 10
defraudet *Adel.* 2, 2, 39
defugiam *Eun.* 2, 2, 97
defunctum *Adel.* 3, 4, 63
defunctus *Eun. Prol.* 25
defugiam auctoritatem *Eun.* 2, 3, 97
defungier *Phor.* 5, 8, 32
degere *Adel.* 4, 1, 6
degeret *Phor.* 2, 2, 70
dehinc *And. Prol.* 22 | 1, 2, 19 *Eun. Prol.* 14 | 2, 3, 41 | 5, 2, 33 *Adel. Prol.* 22
dehortatus *Phor.* 5, 7, 17
dejerare *Eun.* 2, 3, 37
dejerat *Hec.* 5, 2, 5
dein *And.* 1, 1, 52 | 3, 3, 10 *Phor. Per.* 9 *Hec. Per.* 5
deinde *And.* 2, 6, 10 | 3, 2, 3 *Eun.* 3, 5, 45 *Heaut. Prol.* 3, 19 | 4, 8, 23 *Hec.* 1, 2, 68
delatam *Phor.* 1, 2, 100
delatum *Phor.* 5, 7, 65
delectamento *Heaut.* 5, 1, 79
delectatio *Heaut.* 5, 2, 34
delectet *Eun.* 4, 1, 11
deleo *Eun.* 2, 3, 4
delibera *Adel.* 2, 1, 42
deliberandum *Phor.* 2, 3, 17
deliberet *Hec.* 3, 5, 58
deilbutum *Phor.* 5, 6, 16
delictum *Adel.* 4, 5, 48
delinquunt *Hec.* 4, 9, 41
delirans *Adel.* 4, 7, 43
deliras *And.* 4, 5, 13 *Adel.* 5, 8, 13 *Phor.* 5, 3, 18
delirat *Phor.* 5, 4, 8
deluderes *And.* 3, 4, 4
deludier *And.* 1, 2, 32
dem *Heaut.* 1, 1, 38 | 4, 4, 19 | 4, 7, 13 | 5, 5, 6 *Phor.* 4, 5, 3
Demea *Adel Per.* 1, 10 | 1, 1, 55 | 1, 2, 20, 35, 44, 55 | 3, 3, 19, 31, 68, 74 | 3, 4. 15, 21, 37, 43, 46, 55 | 4, 7, 36 | 5, 1, 8 | 5, 3, 20, 32, 45 | 5, 5, 1 | 5, 7, 19 | 5, 8, 1 | 5, 9, 1 | 4, 9, 21
Demeam *Adel.* 5, 6, 2
demens *And.* 3, 1, 11 *Heaut.* 2, 3, 16
dementia *Adel.* 3, 3, 36
dementiam *Adel.* 4, 7, 40
Demipho *Phor. Per.* 1 | 2, 2, 5, 6, 92 | 4, 3, 51 | 4, 5, 11 | 5, 3, 12 | 5, 7, 13, 33, 76 | 5, 8, 22, 25, 42
Demiphonem *Phor.* 5, 7, 5
demiror *Heaut.* 1, 5, 5 | 2, 3, 121 *Hec.* 4, 1, 14
demiſſis *Eun.* 2, 3, 23
demit *Eun.* 4 1, 13
demonſtrarier *Phor.* 1, 5, 76
demonſtravit 4, 4, 9
demoveas *Adel.* 2, 1, 16
dempſeris *Adel.* 5, 3, 33
dempſi *Adel.* 4 7, 18
demulceam *Heaut.* 4, 5, 14
dèmum *And.* 4, 1, 59 | 5, 3, 11 *Heaut.* 2, 3, 3, 12 | 3, 1, 90 *Adel.* 2, 2, 25 | 2, 3, 2 | 5, 3, 19 | 5, 8, 15 *Hec.* 1, 2, 53
demus *And.* 3, 3, 28
Heaut. 3, 1, 6, 8 *Ad* 5, 8, 27
denarrabo *Phor.* 5, 51
denegando *And.* 4,
denegarat *And.* 1,
denegare *And.* 4, 1,
denegaris *Heaut.* 3, 78
deneget *And.* 1, 131
dent *And. Prol.* 8
dentes *Adel.* 2, 2,
dentur *Heaut.* 5, 1,
denuo *Eun.* 4, 5, 5, 2, 60 *Heaut.* 32 | 4, 6, 4 *Phor.* 6, 39 *Hec. Prol.* 4, 4. 19
Deo *Phor.* 1, 2,
deorſum *Eun.* 2, 2, *Adel.* 4, 2, 34,
Deorum *And.* 5, 5, *Heaut.* 4, 3, 14
Deos *And.* 3, 2, 41 | 4, 1, 39 | 4, 11 | 5, 1, 15 *Hea* 5, 1, 6 | 5, 4. *Adel.* 2, 4, 11 | 1, 11 | 3, 4, 45 | 5, 59, 65, 70 *Ph* 1, 5, 81 | 5, 1, *Hec.* 3, 5, 26 | 2, 6
depaciſci *Phor.* 1, 14
deperiret *Eun. Per*
deperit *Heaut.* 2, 14
depexum *Heaut.* 5, 78
depinxit *Phor.* 1, 38
depravarier *Phor.* 4, 16
deprehendit *Hec. Pe*
deportari *Phor.* 5, 85
deputabo *Phor.* 1, 21
deputare *Phor.* 1, 16
deputas *Hec.* 4, 1,
deputat *Hec.* 3, 5, 5. 3, 1
deputem *Heaut.* 1, 83
derepente *Hec.* 4, 1
deridendum *Eun.* 5, 57
deriſum *Eun.* 5, 2,
derides *Heaut.* 5, 42 *Adel.* 5, 3,
derivem *Phor.* 2,

Eun. 1, 1, 18 | 45 Heaut. 2, 1 | 3, 1, 61 | 4, 27 Hec. 3, 3,
Adel. 3, 4, 52
And. 1, 5, 35,
Heaut. 5, 1, 54
3, 4, 31
Hec. 4, 2, 16
Adel. 3, 4, 12
anus Phor. 5, 4
Heaut. 2, 4,
Eun. 5, 2, 6
um And. 2, 3, 4, 2, 11
Adel. 5, 4, 19
Heaut. 2, 3,
Eun. 2, 2, 7
Eun. 1, 2,
Heaut. 2, 3,
4, 5, 5
Hec. 1, 2,
Heaut. 3, 1,
Hec. 3, 5, 38
Adel. 1, 2,
Phor. 2, 2, 72
And Prol. 22
Eun. 5, 2, 45
4, 1, 23 Phor. 19 Hec. 5, 3,
Eun. Prol. 16
And. 5, 6, 8
2, 3, 54 Heaut. 6 Adel. 1, 2,
Phor. 1, 2, 1 | 30
And. 2, 6, 10 | 18
Heaut. 2, 3, 64
Adel. 1, 2, 57 | 67
Phor. 4, 3, 29
Hec. 1, 2, 30
aut. 3, 3, 26
1, 3, 18
And. 4, 1, 36
Eun. 2, 2,
And. 4, 6,
Heaut. 4,
itur And. 5,
Heaut. 4, 5, 31

desponderat And. Per. 4
desponderis Heaut. 4, 8, 13
despondi And. 1, 1, 75 Adel. 4, 7, 17
despondisti Phor. 5, 7, 32
despondit Adel. 4, 5, 36 Hec. 1, 2, 49
desponsam Heaut. 4, 8, 25 | 5, 1 | 18
desubito Heaut. 4, 2, 6
det And. 2, 3, 18 | 2, 5, 26 | 3, 4, 13 Eun. 1, 2, 48 | 5, 9, 48 Heaut. 3, 3, 44 Phor. 1, 2, 96 | 3, 2, 37
deteriorem And. 1, 2, 22
deteriores Heaut. 3, 1, 74
deterream Heaut. 1, 1, 27
deterreo Adel. 1, 2, 64
deterrendo Hec. Prol. 35
deterrere Phor. Prol. 3
deterrimum And. 5, 1, 16
deterruissem Hec. Prol. 27
detineo Eun. 2, 2, 49
detinuit Phor. 4, 1, 8
detraho Heaut. 4, 1, 38
detrahant Heaut. 1, 1, 72
detraxisse Hec. 5, 3, 31
detractum Hec. 4, 1, 58
detraxit Eun. 4, 4, 39 Hec. Per. 3
detrimenti Hec. 2, 1, 37
detur And. 2, 1, 34, 35 Eun. 2, 3, 71 | 4, 3, 4
devincimini Heaut. 2, 4, 15
devinctum And. 3, 3, 29
devinctus Hec. 1, 2, 93
devinxit Heaut. 1, 2, 33
deveniisse Heaut. 4, 5, 2
deverberasse Phor. 2, 2, 13
deverticulum Eun. 4, 2, 7
devia And. 3, 2, 11
devitem Phor. 1, 4, 3
devito And. 3, 5, 5
Deum And. 1, 5, 2, 9 Eun. 3, 5, 39 | 5, 4, 21 Adel. 4, 1, 19 Heaut. 1, 1, 9 Phor. 2, 1, 31 | 2, 2, 4 Hec. 2, 1, 1
devortar Phor. 1, 5, 82
devortitur Heaut. Per. 4
Deus Eun. 5, 2, 36 Hec. 5, 4, 3
dextera And. 4, 4, 13
dexteram And. 4, 5, 12
dextram And. 1, 5, 55 Adel. 4, 2, 44
dextrum Eun. 4, 7, 5
dii And. 1, 4, 5 | 2, 2, 1 | 4, 1, 18 41 | 4, 3, 1 | 4, 5, 5, 22 | 5, 4, 43 | 5, 6, 9 Eun. 2, 1, 1 | 2, 2, 1, 97 | 2, 3, 9 | 3, 1, 28, 41 | 3, 2, 21 | 4, 1, 1 | 4, 7, 20 | 5, 2, 43 | 5, 4, 2 | 5, 9, 27 Heaut. 1, 1, 109 | 2, 3, 13, 67 | 2, 4, 3 | 3, 1, 33, 54, 96, 98 | 4, 3, 8 | 4, 5, 1, 6 | 5, 1, 80 | 5, 4, 5 Adel. 3, 3, 27, 86 | 3, 4, 1 | 4, 5, 67 | 4, 7, 20, 31 | 5, 7, 19 | 5, 9, 71 Phor. 1, 2, 73 | 1, 3, 13 | 2, 2, 74 | 3, 2, 34 | 3, 3, 19 | 4, 3, 31 | 4, 4, 6 | 5, 1, 13, 30 | 5, 3, 25, 34 | 5, 6, 43 | 5, 7, 61, 83 | 5, 8, 16 Hec. 1, 2, 21, 27, 31, 59 | 2, 1, 9, 10, 36 | 2, 2, 16 | 3, 2, 19 | 3, 4, 27 | 3, 5, 19 | 4, 2, 31 | 4, 4, 20 | 5, 4, 24
Dianæ Adel. 4, 2, 43
dic And. 1, 1, 18, 58 | 2, 1, 23, 24 | 2, 3, 9, 20 | 4, 1, 42 | 4, 5, 15, 24, 25 | 5, 3, 2 | 5, 4, 29 Eun. 1, 2, 20 | 4, 4, 39, 56 | 4, 6, 28 | 5, 2, 11 | 5, 6, 8 Heaut. 2, 3, 69, 102, 108 | 3, 1, 86 | 4, 4, 12 | 4, 5, 18, 22, 120 | 4, 8, 22 | 5, 1, 11 Adel. 4, 2, 33 | 4, 3, 30 | 4, 5, 9 | 4, 7, 8 Phor. 2, 3, 7, 8, 12, 16 | 4, 3, 38 | 4, 4, 31 | 5, 1, 21 | 5, 8, 59 Hec. 1, 2, 9, 28 | 3, 2, 21 | 3, 5, 16 | 4, 4, 7 | 5, 3, 5, 11, 28 | 5, 4, 24, 25
dicam And. 1, 5, 17 | 2, 1, 28 | 2, 2, 18 | 2, 3, 1, 10, 26 | 3, 3, 22 | 3, 4, 6, 15, 20 | 3, 5, 6, 9 | 4, 2, 25 Eun. 2, 3, 77 | 3, 2, 43 | 3, 4, 5 | 5, 1, 6 | 5, 4, 29 46 Heaut. Prol. 3 | 1, 1, 25 | 2, 3, 76, 99 | 3, 1, 94 | 3, 3, 27, 47 | 4, 3, 22, 23 | 4, 6, 14 | 4, 8, 28 | 5, 1, 64 | 5, 2, 33 | 5, 4, 10 Adel. 2, 3, 4 | 3, 3, 21 | 4, 1, 12, 15 | 4, 4, 16 | 4, 5, 12 | 4, 7, 1 | 5, 8, 23 | 5, 9, 28 Phor. 1, 2, 74, 77 | 2, 1, 15 | 3, 2, 2, 31 | 3, 3, 33 | 4, 3, 55 | 5, 5, 10 | 5, 8, 62 Hec. 1, 2, 38 | 3, 4, 20, 22, 36 | 3, 5, 2 | 5, 1, 5 | 5, 1, 18 | 5, 3, 13
dicant And. 5, 3, 27
dicas And. 1, 7, 34 | 3, 2, 22, 29 | 4, 1, 28 Eun. 2, 3, 62 | 4, 6, 31 | 5, 9, 34 Adel. 2, 1, 6 | 3, 2, 51 | 4, 3, 8 Phor. 4, 3, 63 Hec. 1, 2, 4, 79
dicat And. 4, 1, 16 | 5, 3, 6, 24 Eun. Prol. 15 | 3, 3, 23 | 4, 4, 37, 43 Heaut. 3, 2, 30 Phor. Prol. 12 | 2, 3, 4 | 4, 4, 58 Hec. 4, 1, 43 | 4, 2, 15 | 5, 3, 29
licebam Heaut. 4, 5, 33
dicebant And. 1, 1, 60
dicebas Eun. 2, 3, 78
dicebat Eun. 1, 2, 32 | 4, 4, 33
dicenda Eun. 2, 3, 36
dicendo Heaut. 4, 3, 33

INDEX

dicendum *And.* 2, 6, 23 *Adel.* 4, 5, 30
dicens *Heaut.* 3, 1, 49
dicent *Phor.* 1, 5, 4 *Hec.* 3, 1, 52
dicere *And. Prol.* 16 | 1, 1, 70 | 2, 5, 23 | 2, 2, 6 | 5, 1, 22 | 5, 2, 17 | 5, 4, 17 | *Eun. Prol.* 10 | 3, 2, 51 | 4, 3, 17 | 4, 5, 10 | 5, 4, 19 *Heaut.* 2, 1, 16 | 3, 1, 81 | 4, 1, 13, 20 | 5, 4, 19 *Adel.* 1, 2, 60 | 2, 1, 32 | 4, 5, 41, 56 | 5, 3, 36 | 5, 4, 24 *Phor.* 2, 2, 30, 77 *Hec.* 1, 2, 43 | 4, 4, 90
dicerem *And.* 4, 1, 36 | *Heaut. Prol.* 9 *Adel.* 4, 4, 15 | 4, 5, 42 *Phor.* 2, 2, 50 | 4, 2, 2
diceres *Eun.* 4, 2, 95 *Phor.* 1, 2, 55 | 5, 5, 8
diceret *And.* 1, 1, 3 *Phor. Prol.* 15 | 2, 2, 34 *Hec.* 4, 1, 35
dices *And.* 2, 4, 8 | 5, 3, 22 *Eun.* 3, 5, 19 *Heaut.* 1, 1, 20 *Adel.* 2, 2, 43 | 3, 1, 11 *Phor.* 2, 1, 20 | 3, 7, 8 | 4, 3, 22 *Hec.* 1, 2, 33
dicet *Eun.* 3, 1, 70 *Heaut. Prol.* 33 | 4, 5, 24 *Adel.* 3, 3, 9 *Phor.* 1, 5, 5 | 4, 4, 3
dicetur *Heaut.* 1, 1, 36 | 2, 3, 93
dici *And.* 2, 5, 15 | 5, 3, 3 *Eun.* 1, 2, 97 *Heaut.* 1, 1, 54 | 3, 1, 13 | 3, 2, 9 *Phor.* 2, 2, 55 | 5, 2, 2 | 5, 6, 15 *Hec.* 1, 2, 15 | 2, 1, 12 | 3, 4, 2
dicimus *Heaut.* 2, 3, 63
dicis *And* 2, 2, 26 | 4, 5, 15 *Eun.* 2, 1, 15 | 2, 2, 44 | 2, 3, 7 | 3, 5, 59, 64 *Heaut.* 5, 1, 15 | 5, 2, 40 *Adel.* 3, 4, 32 | 4, 3, 18 *Phor.* 2, 2, 49 | 4, 4, 17 | 5, 8, 13 | 62 *Hec.* 1, 2, 65 | 2, 2, 82 | 5, 1, 10
dicit *And.* 3, 1, 4 *Eun.* 2, 3, 47, 50 *Heaut.* 2, 3, 56, 78 | 3, 3, 27 *Adel.* 1, 1, 5 | 1, 2, 61 *Phor.* 3, 3 12 *Hec.* 5, 3, 31
dicito *Eun.* 1, 2, 26 *Heaut.* 4, 8, 25 *Hec.* 1, 2 1
dico *And.* 1, 2, 33 | 4, 5, 23 | 5, 4, 20 *Eun.* 1, 2, 89 | 2, 2, 86 | 2, 3, 43 | 3, 1, 33 | 3, 3 12, 26 | 4, 7, 35 | 5, 4, 40 *Heaut.* 3, 2, 18, 20, 43 | 3, 3, 21 | 4, 1, 38 | 4, 5, 18 | 5, 1, 65 *Adel.* 1, 2, 17 | 3, 3, 39 *Phor.* 1, 2, 12 | 1, 5, 42 | 2, 2, 41 | 3, 1, 15 | 5, 2, 10 | 5, 3, 19 | 5, 8, 11 *Hec.* 2, 1, 35 | 3, 5, 63 | 4, 1, 8 | 4, 4, 100
dicta *And.* 1, 5, 48 *Eun.* 1, 2, 66, 77 *Heaut.* 2, 1, 11 | 2, 3 29 | 5, 1, 4 | 5, 4, 12
dictatam *Eun. Per.* 1
dictio *Phor.* 1, 5, 63
dictis *And.* 4, 1, 20 *Eun.* 5, 4, 19 *Heaut.* 5, 1, 76 *Phor.* 1, 4, 36 | 3, 2, 15 | 5, 1, 16 | 5, 7, 81 *Hec.* 4, 1, 49
dictitat *Heaut. Prol.* 22 *Phor. Prol.* 4
dicto *Phor.* 1, 5, 70 | 5, 8, 14
dictu *And.* 4, 6, 14 *Heaut.* 5, 1, 68 *Adel.* 2, 4, 11
dictum *And.* 1, 1, 2 | 2, 3, 7 | 4, 6, 41 | 2, 2, 57 | 3, 1, 38, 40 | 3, 2, 45 | 3, 4 4 | 5, 8, 36 *Heaut. Prol.* 30 | 4, 5, 12 | 4, 8, 8 | 5, 1, 8, 31 *Adel.* 5, 3, 10 | 5, 8, 32 *Phor.* 2, 2, 40 | 5, 3, 21 | 5, 7, 58
dictura *Eun.* 5, 1, 3
dicturan' *And* 4, 5, 12
dicturum *And.* 2, 3, 13
dicturus *Eun.* 4, 4, 29 *Heaut. Prol.* 15
dictus *Heaut.* 5, 4, 2
dictus est *And.* 1, 1, 75
dicun-di *Phor. Prol.* 22
dioundum *Phor.* 4, 1, 14
dicunt *Eun.* 2, 2, 20 | 5, 4, 24 *Heaut.* 4, 5, 48 *Adel. Prol.* 15 | 1, 1, 3
dicuntur *Heaut.* 1, 2, 18
didicerim *Heaut. Prol.* 10
didici *Hec. Prol.* 14
dieculam *And.* 4, 2, 27
dierum *Heaut.* 5, 1, 36
diei *Eun.* 4, 7, 31 *Heaut.* 1, 1, 116 | 1, 2, 37
diem *And.* 1, 5, 33 | 5, 4, 54 *Eun.* 3, 4, 2 | 5, 7, 19 | 5, 9, 17 *Heaut.* 3, 1, 13 *Adel.* 2, 4, 23 | 3, 1, 16 | 3, 2, 34 | 3, 3, 30 | 4, 1, 5 | 4, 2, 32 | 5, 3, 68 | 5, 7, 2 *Phor.* 1, 5, 74 | 5, 2, 16 | 5, 6, 2 *Hec.* 4, 4, 19 | 5, 3, 2, 17 | 5, 4, 23, 40
dies *And.* 1, 1, 76 | 1, 2, 18 | 2, 1, 13, 28 | 4, 1, 52 | 4, 2, 22 *Eun.* 1, 2, 17, 107, 113 | 3, 5, 12 | 5, 7, 23 *Heaut.* 4, 5, 4 *Phor.* 1, 1, 14 | 1, 3, 7 | 3, 2, 38 | 5, 5, 4 *Hec.* 1, 2, 102, 110 | 3, 4, 7 | 4, 2, 16
differat *And.* 2, 4, 5
differor *Adel.* 3, 4, 40
difficile *And.* 1, 3, 6 *Eun.* 2, 1, 3 | 5, 3, 26
difficilem *Heaut.* 3, 2, 24 | 5, 1, 60
difficil' est *And.* 2, 3, 7 *Heaut.* 4, 2, 8
difficillimum *Eun.* 5, 4, 4
difficilis *Heaut.* 4, 6, 1
difficultas *Hec.* 4, 4, 45
diffluit *Heaut.* 5, 1, 73
digito *Eun.* 4, 6, 2 *Heaut.* 4, 1, 37 *Hec.* 4, 1, 59 | 5, 3, 32
digitulo *Eun.* 2,
digna *And.* 1, *Eun.* 2, 3, 1, 26
dignæ *Hec.* 2, 3,
dignam *Heaut.* 9 | 4 4, 19
dignas *Phor.* 2,
dignitas *Heaut.* 3,
dignius *Eun.* 5,
dignos *Adel.* 5,
dignum *And.* 41 *Eun.* 5, *Heaut.* 1, 1, 5 83 | 3, 2, 19 2, 2, 29 *Phor.* 6, 55, 83, 91 | 4 *Hec.* 2, 1, 1 5, 2, 16
dignus *And.* 5, *Eun.* 5, 9, 54 4, 6, 9 *Adel.* 48 *Phor.* 3,
digreſſos *Phor.* 10
dijudica *Heaut.* 5,
dijudicare *Heaut.* 2, 8
dilapidat *Phor.* 5,
dilexi *And.* 1, 5
diligam *Eun.* 1,
diligenter *Eun.* 1, 2, 3, 45 | 47, 52 *Phor.* 14 *Hec.* 2, 21
diligentiam *Hec.* 21
diligere *Phor.* 5,
diligunt *And.* 5, *Adel.* 5, 4. 1
dilucide *Phor.* 2
dimidium *Adel.* 16 *Phor.* 4,
diminuam *Eun.*
diminuetur *Adel.* 32
dimitto *Eun.* 4,
dinumeret *Adel.* 17
Dionyſii *Heaut.* 10 | 4, 4, 1
Diphili *Adel.*
dirue *Adel.* 5,
dirui *Adel.* 5,
Diis *And.* 4, 5, 3, 10 *Ad* 41, 58 | 3, 5, 1, 8 *Phor* 6 | 5, 6, 14 1 *Hec.* 3, 2, 4, 31
diſce *Heaut.* 5, *Adel.* 1, 1,

Phor. 1, 2,
Hec. 5, 2, 15
Phor. 5, 2, 8
Adel. 1, 2, 40
And. 1, 1, 121
5, 8, 58
Eun. 2, 2, 31
Prol. 56
Hec. Prol. 8
Adel. 3, 3, 59
And. 3, 3, 36
Adel. 4, 7, 33
Hec. 5, 2, 16
Eun. 4, 3, 4
4, 2, 20
Hec. 3, 5,
Heaut. 2, 3,
Eun. 2, 2,
Adel. 5, 1, 5
And. 3, 1, 19
Phor. 3, 1, 155
And. 3, 3,
Hec. 4, 4,
Adel. 4, 4, 1
Eun. 3, 5, 60
Eun. 5, 7,
Hec. 1, 2,
Adel. 5, 2, 7
Eun. 5, 4, 7
5, 2, 29
Adel. 3, 2,
Heaut. 3, 4,
5, 2, 17 Adel.
And. 3, 5,
Heaut. 5, 2,
Heaut. 5, 4,
Eun. 5, 1, 16
And. Prol. 15
Adel. 3, 3,
And. 4, 2,
And. Prol. 11,
1, 1, 16
Adel. 5, 3,
Hec. 4, 1,
Hec. 4, 2, 2
Phor. 2, 2,

diſſimulatum *And.* 1, 1, 105
diſſolverem *Phor.* 4, 3, 50
diſſolvi *Heaut.* 3, 1, 102
diſtædet *Phor.* 5, 8, 22
diſtorſit *Eun.* 4, 4, 3
diſtrahar *Phor.* 1, 4, 24
diſtrahi *Phor.* 3, 2, 33
diſtraxit *Hec.* 3, 5, 42
diſtributum *Adel.* 3, 3, 17
diſtulerunt *Heaut. Prol.* 16
diſturbandas *And.* 1, 2, 11
dites *Adel.* 3, 4, 57
ditem *Heaut.* 3, 3, 48 *Phor.* 4, 3, 48
ditis *Adel.* 4, 2, 42
diu *Eun.* 2, 3, 4 | 3, 3, 12 | 5, 9, 55 *Heaut.* 3, 4, 22 *Adel.* 4, 4, 12 | 5, 8, 8 *Hec.* 3, 1, 25 | 4, 4 23
diverſæ *And.* 1, 5, 25
dividuum *Adel.* 2, 2, 33
divinam *Eun.* 3, 3, 2 *Hec.* 1, 2, 109
divinat *Hec.* 4, 4, 74
diviſa *And.* 3, 1, 18
diviti *Phor.* 1, 5, 46
divitiis *Heaut.* 3, 2, 16
divitias *And.* 4, 6, 2 *Heaut.* 1, 2, 19
divitioribus *Phor.* 1, 1, 8
divinæ manſiones *Phor.* 5, 8, 23
diutius *Heaut.* 1, 1, 50 | 3, 1, 15 | 4, 7, 6 *Phor.* 1, 4, 4 | 4, 1, 30 *Hec.* 1, 2, 73 | 4, 1, 60
divum *Adel.* 4 7, 28
dixeram *Heaut.* 3, 1, 94 *Phor.* 4, 2, 4
dixeras *Phor.* 4, 3, 8
dixere *Adel.* 1, 2, 13
dixeris *Eun.* 5, 6, 25 *Adel.* 3, 4, 12 *Phor.* 4 3, 32 | 1, 2, 4
dixerit *Heaut.* 4, 1, 8 *Hec.* 3, 5, 25
dixero *Eun.* 5, 9. 37 *Heaut.* 4 4, 4 *Adel.* 2, 1, 49 *Phor.* 4, 3, 76

dixerunt *Hec.* 3, 1, 41
dixi *And.* 1, 1, 103 | 2, 5, 7 | 3, 4, 20 | 3, 5, 15 | 4, 1, 21 | 4, 5, 49 *Eun.* 3, 1, 31 | 5, 7, 11 | 5, 9, 63 *Heaut.* 1, 1, 35, 42 | 3, 1, 23 | 4, 1, 3 | 4, 5, 43 | 4, 7, 2 | 5, 1, 11 | 5, 5, 4 *Adel.* 1, 2, 3 | 4, 5, 1, 12 *Phor.* 2, 2, 92 | 2, 3, 12 | 3, 3, 4 | 4, 3, 40 | 5, 1, 18 | 5, 7, 12 *Hec.* 3, 3, 42 | 3, 5, 47 | 4, 3, 6 | 4, 4, 65, 100 | 5, 1, 19 | 5, 4, 30
dixiſſe *Heaut.* 5, 5, 69 *Phor.* 2, 3, 13 | 5, 7, 60 *Hec.* 3, 5, 1 | 5, 4, 5
dixiſti *Eun.* 5, 7, 16
dixit *And.* 2, 5, 10 | 3, 2, 33, 44 *Eun.* 4, 5, 9 *Heaut.* 3, 1, 27 *Adel.* 1, 2, 71 *Phor.* 3, 2, 47 | 5, 3, 22 | 5, 4, 8 | 5, 5, 10 *Hec.* 4, 4, 55
dixti *And.* 3, 1, 1 | 3, 2, 37 | 3, 4, 14 | 3, 5, 15 | 5, 2 11 *Eun.* 1, 2, 85, 87 | 2, 3, 82 | 3, 1, 60 | 3, 2, 44 | 4, 7, 23 *Heaut.* 2, 3, 100 | 4, 7, 2 *Adel.* 3, 3, 69 | 4, 3, 8, 13 | 5 3, 1, 5, 8, 30 *Phor.* 1, 5, 72 | 2, 2, 43 *Hec.* 3, 1, 42 | 3, 5, 1 | 4, 4, 49 | 5, 4, 25
do *And.* 1, 1, 130 | 1, 5, 60 *Eun.* 4, 7, 22 *Heaut.* 4, 1, 37 | 4, 3, 31 | 4, 5, 31 *Adel.* 1, 1, 26 *Phor.* 3, 2, 7 | 4, 3, 64 *Hec.* 1, 2, 39 | 3, 3, 36
docere *Eun.* 1, 2, 30
docet *Heaut.* 4, 1, 35
docte *Hec.* 2, 1, 6
doctior *Eun.* 4, 7, 21
doctum *And.* 1, 5, 39
docui *Adel.* 5, 9, 6
doleam *Heaut.* 5, 1, 61
doleant *Phor.* 5, 8, 64
doleat *Eun.* 3, 1, 58
doleret *Eun.* 1, 2, 13

dolet *Eun.* 1, 2, 13 | 3, 1, 40 *Adel.* 2, 4, 8 | 3, 4, 5, | 4, 5, 48 *Phor.* 1, 3, 10
doli *And.* 1, 1, 133
dolia *Heaut.* 3, 1, 51
dolis *And.* 3, 2, 13, 23 | 3, 3, 26 | 3, 4, 4
dolo *Eun.* 3, 3, 9 *Adel.* 3, 1, 2 | 3, 3, 21
dolor *Hec.* 3, 2, 21
dolore *And.* 5, 1, 1. *Adel.* 4, 3, 11
dolores *Hec.* 3, 2, 4
doloribus *Adel.* 3, 4, 40
doluit *And.* 1, 2, 9
domi *And.* 3, 2, 34 | 3, 4, 19 | 4, 2, 31 *Eun.* 2, 3, 72 | 3, 2, 46, 53 | 3, 4, 7 | 3, 5, 20 | 4, 3, 6 | 4, 4, 6 | 4, 6, 9 | 4, 7, 45 | 5, 2, 2, 57 | 5, 3, 8 | 5, 4, 16 *Heaut.* 1, 1, 78, 118, 119 | 1, 2, 12 | 3, 1, 21 | 3, 2, 29 | 4, 8, 31 *Adel.* 2, 3, 7 | 3, 3, 35, 59 | 3, 4, 49 | 4, 2, 17, 28 | 4, 5, 39 | 4, 6, 5 *Phor.* 3, 1, 4 | 5, 7, 5 *Hec.* 1, 2, 87 | 2, 1, 21 | 2, 2, 15 | 4, 4, 56
domina *Heaut.* 4, 1, 15
dominam *Heaut.* 2, 3, 57
Domine *Eun.* 3, 5, 60
Domini *Eun.* 3, 2, 33, 44 | 3, 5, 52 *Adel.* 4, 2, 16
Dominum *Adel.* 1, 2, 9
Dominus *Adel.* 1, 1, 5 *Phor.* 5 1, 26
domi'ſt *Phor.* 3, 2, 19, 21
domo *Eun.* 3, 5, 65 | 4, 3, 18 | 4, 6, 14 | 5, 4, 38 *Adel* 2, 1, 44 | 4, 2, 29 *Phor.* 2, 2, 93 | 4, 1, 20
domum *Anд.* 1, 5, 20 | 3, 4, 15 | 5, 5, 14 *Eun.* 1, 2, 125 | 2, 2, 89 | 2, 3, 69, 71 | 4, 3, 19 | 4, 7, 10 | 5, 8, 12 *Heaut.* 1, 1, 16 | 2, 3, 99 | 2, 4, 22 | 4, 4, 19 | 4, 5, 60, 65 | 5, 7, 5, 11,

5, 11, 14 *Phor.* 1, 2, 40 | 1, 4, 17 | 1, 5, 68 | 2, 1, 20 | 2, 3, 15 | 3, 3, 30 | 4, 4, 12 | 5, 2, 17 | 5, 4, 7 | 5, 6, 19 *Hec.* 1, 2, 60, 71 | 2, 1, 24 | 2, 2, 20 | 2, 3, 7 | 3, 1, 3 | 3, 2, 25 | 3, 4, 20 | 4, 4, 8 | 5, 3, 25
domus *And.* 5, 3, 20 *Eun.* 5, 9, 8, 28 *Adel.* 4, 7, 42
donat *Eun.* 1, 2, 83 | 3, 2, 11, 15
dona *Eun. Per.* 3
donax *Eun.* 4, 7, 4
donec *And.* 4, 1, 37 *Adel.* 4, 6, 6 *Phor.* 2, 2, 73 | 4, 1, 24 *Hec.* 1, 2, 15
donem *Hec.* 5, 4, 9
donis *Eun.* 4, 3, 8
dono *Eun. Per.* 8 | 1, 2, 29, 55 | 2, 1, 23 | 2, 3, 53, 60, 63 | 3, 1, 3 | 3, 5, 16 | 4, 3, 2 | 4, 6, 10 | 5, 5, 9 | 5, 6, 13 *Heaut.* 5, 5, 6
donum *Eun.* 2, 3, 61 | 5, 9, 27
Dorax *Eun.* 4, 7, 2
Dore *Eun.* 3, 2, 19 | 3, 5, 46 | 5, 2, 11
Dorias *Eun.* 3, 3, 32 | 4, 4, 52
Dorio *Phor.* 1, 2, 102 | 3, 2, 1, 30, 41
dormias *Heaut.* 2, 3, 101
dormienti *Adel.* 4, 5, 59
dormiet *Eun.* 2, 3, 74
dormis *Phor.* 5, 8, 18
dormiunt *Heaut.* 4, 4, 8
Dorum *Eun.* 4, 4, 56
dos *And.* 5, 4, 48 *Heaut.* 5, 1, 66 *Phor.* 5, 7, 33
dotatis *Phor.* 5, 7, 47
dotat *Adel.* 1, 2, 87
dote *And.* 1, 1, 74 *Adel.* 4, 7, 41 *Phor.* 5, 1, 30
dotem *Phor.* 1, 5, 67 | 2, 2, 63 | 4, 3, 42, 71 | 4, 4, 12 *Hec.* 3, 5, 52
doti *Heaut.* 5, 1, 69
dotis *Heaut.* 5, 1, 65 | 5, 5, 4 *Phor.* 4, 5, 11 | 5, 7, 36
drachmarum *Heaut.* 3, 3, 40
drachmis *And.* 2, 6, 20
Dromo *And.* 5, 2, 19, 29 *Heaut.* 2, 3, 8, 34 | 4, 4, 21, 26 *Adel.* 3, 3, 22
Dromonem *Heaut.* 2, 2, 12 | 5, 1, 19
duarum *Heaut.* 2, 3, 85
duas *Phor.* 5, 1, 27 | 5, 8, 52
dubia *Phor.* 5, 1, 27 | 5, 1, 28
dubiam *Hec. Prol.* 16
dubio *And.* 2, 2, 10 | 1, 5, 3 *Eun.* 5, 9, 14
dubitas *Eun.* 5, 9, 13 *Heaut.* 5, 5, 13 *Adel.* 4, 5, 57
dubitat *And.* 2, 4, 2
dubites *Phor.* 2, 1, 29
dubium *And.* 1, 2, 1 | 2, 3, 25 | 3, 2, 49 | *Eun.* 1, 2, 49 | 5, 1, 27 *Heaut.* 3, 3, 46 | 5, 1, 38 *Adel* 2, 2, 35 | 3, 2, 41 | 5, 9, 19 *Hec.* 3, 1, 46
dubium'ſt *And.* 2, 3, 17 *Phor.* 5, 2, 9
duc *And.* 4, 6, 23 *Eun.* 2, 2, 5 | 2, 3, 84 *Heaut.* 3, 1, 23 *Adel.* 3, 4, 61 *Phor.* 1, 2, 53 | 4, 5, 6
ducam *And.* 2, 3, 14 | 4, 2, 29 | 5, 6, 7 *Eun.* 2, 3, 72, 79 *Adel.* 5, 8, 16 *Phor.* 5, 7, 12
ducas *And.* 1, 27 | 2, 2, 12 | 2, 3, 14 | 2, 5, 7 *Heaut.* 5, 5, 12 *Phor.* 3, 2, 15
ducat *Heaut.* 5, 2, 46 *Phor.* 4, 3, 57, 66, 73 | 5, 2, 8 *Hec.* 1, 2, 4
ducebat *Phor.* 1, 5, 68
ducenda *And.* 1, 5, 19 *Heaut.* 5, 5, 20 *Adel.* 4, 7, 11 *Phor.* 4, 4, 9
ducendum *Phor.* 2, 2, 76
ducent *Phor.* 2, 1, 20
ducere *And.* 1, 1, 128 | 2, 2, 35 | 2, 3, 51 | 2, 4, 8 | 3, 5, 7 | 4, 1, 20 | 5, 3, 27, *Adel.* 1, 2, 71 | 3, 2, 36 | 5, 8, 10, 11 *Phor.* 1, 2, 36, 67, 76 | 4, 3, 46 | 5, 7, 23
ducerem *Hec.* 4, 1, 40
duceres *And.* 4, 1, 30 *Phor.* 5, 7, 39 *Hec.* 4, 4, 64
duceret *Hec.* 4, 4, 66
duces *Adel.* 4, 5, 62
ducet *And.* 4, 5, 42 *Phor.* 4, 4, 13
duci *And.* 1, 2, 9 *Adel. Prol.* 5, 5, 7, 23
ducimus *Phor.* 5, 3, 15
ducis *And.* 2, 1, 21 *Eun.* 2, 2, 51 *Heaut.* 2, 3, 72 *Adel.* 1, 2, 25
ducit *Eun.* 2, 1, 23 *Adel. Per.* 11 *Prol.* 18 *Hec. Per.* 1
ducito *Eun.* 4, 6, 30
duco *Heaut.* 4, 7, 8 *Hec.* 3, 2, 8
ductans *Adel.* 4, 7, 34
ductes *Phor.* 3, 2, 15
ducturam *Adel.* 2, 3, 27
ducturum *And.* 2, 3, 9 | 2, 4, 2 | 4, 1, 35 *Adel.* 5, 3, 26 *Hec.* 1, 1, 5
ducunt *Heaut.* 2, 3, 5
dudum *And.* 3, 4, 3, 12 | 5, 1, 5 | 4, 1, 29 | 5, 4, 46 *Eun.* 3, 1, 57 | 4, 4, 16 | 4, 5, 5 | 4, 6, 5 *Heaut.* 1, 5, 119 | 2, 2, 1 | 3, 3, 34 | 3, 4, 29 | 4, 5, 12, 38 | 5, 1, 9 | 5, 2, 30, 34 *Adel.* 4, 1, 1 | 4, 7, 2 | 5, 8, 30 *Phor.* 2, 1, 19 | 3, 1, 7 | 3, 2, 4 | 5, 3, 3 | 5, 5, 10 | 5, 7, 21 *Hec.* 3, 5, 1 | 4, 4, 26, 100
duum *And.* 4, 1, 41 *Phor.* 3, 2, 34 | 5, 7, 16, 83
dulce'ſt *Heaut.* 2, 1, 5
duit *Phor.* 4, 5, 1
duo *Heaut.* 4, 7, 10 | 5, 1, 67 *Adel.* 1, 1, 22 | 5, 3, 23, 37 *Phor.* 4, 2, 12
duobus *Hec.* 3, 3, 33
duos *Adel. Per.* 1
duplex *Heaut. Prol.* 6
duplici *Phor.* 4, 2, 13
duram *Adel.* 5 *Phor.* 1, 2, 2
durare *Adel.* 4,
duras *Eun.* 2, 3
duriter *And.* 1, 47 | 4, 4, 5,
duritia *Heaut.* 3,
durius *Heaut.* 5,
duro *Heaut.* 4, *Adel. Per.* 4 3, 2, 12
durum *Eun.* 4, *Heaut.* 1, 2, 1, 5, 8
durus *Heaut.* 3, *Adel.* 1, 1,
duxerat *Hec.* 1,
duxere *Hec.* 2,
duxerit *And.* 2,
duxero *Eun.* 5,
duxi *Adel.* 5, *Hec.* 3, 1,
duxiſſe *Phor.* 1,
duxiſſet *Hec.* 1,
duxiſti *Hec.* 4,
duxit *Adel.* 1, 4, 5, 38 *Hec.* 6 | 4, 1, 7 | 26 *Phor.* 1, 1, 5, 1 | 5,

E.

EA gratia 6, 2 | 3, 4
ea re *And.* 2,
ea via *Heaut.* 4
eadem *And.* 3, 3, 4, 20 | 5, *Eun.* 2, 2, 10 1, 1, 87 | 2, 88, 127 | 3, 5, 3, 7 *Adel.* 48 | 4, 3, 8 33 *Phor.* 2, 59 | 3, 2, 2 4 | 5, 7, 7, 1, 1, 16 | 2, 1 1, 29 | 4, 4, 5, 21, 37
eamus *And.* 1, 3, 3, 24 *Eun.* 87 | 2, 3, 8 59 | 3, 5, *Heaut.* 3, *Adel.* 2, 4, 3, 10 *Phor.* 52, 53 | 3, 5, 3, 26 | 5, 5, 8, 65
eandem *Heaut.* 33 *Adel.* 5, *Phor.* 3, 2, 1, 1, 14 | 69

em *Eun. Prol.* 7,
Hec. 5, 2, 25
And. 5, 4, 43 *Eun.*
, 4, 41 | 4, 6, 15
Adel. 3, 2, 23 *Phor.*
, 1, 11
Hec. 3, 5, 52
Heaut. 4, 4, 21
ent *Heaut.* 2, 3,
4
| 5, 2, 3
or *Hec.* 4, 3, 5 | 5,
, 15 | 5, 3, 37 | 5,
20
Eun. 1, 1, 34
n *Eun.* 4, 5, 12 |
7, 18 *Hec.* 4, 1,
| 5, 4, 14
Eun. 2, 3, 5 | 5,
45 *Adel.* 1, 2,
| 4, 7, 4 | 5, 1,
5, 9, 38 *Phor.* 1,
34 *Hec.* 3, 5, 53
e *Phor.* 2, 1, 5
n *And.* 3, 2, 51 |
3, 48 | 3, 4, 26 |
5, 1 *Eun.* 2, 3,
| 3, 1, 5 | 4, 7,
5, 3, 9 | 5, 7, 5
aut. 2, 2, 12 | 4,
9 | 4, 7, 1 *bis* |
2, 7 *Adel.* 3, 3,
4, 2, 14 | 4, 7,
5, 3, 6 | 5, 6, 2
r. 2, 3, 24 | 3,
20 | 4, 2, 10 *Hec.*
, 4 | 3, 2, 17 |
4, 35
v. effero
v. efferri
n *Hec.* 5, 3, 6
And. 5, 2, 30
. 2, 2, 3, 48
ut. 3, 3, 34 *Phor.*
, 15
Eun. 3, 3, 24 |
3, 1
n *Eun. Prol.* 38
r. 2, 12, 1
Parasitus *Heaut.*
. 38
Eun. 5, 7, 21
Eun. 5, 1, 1 |
, 7 | 5, 2, 28
ut. 2, 4, 1 *Adel.*
, 2 | 5, 2, 8, 5,
4 *Phor.* 5, 1, 8
1, 2, 8, 13,
2, 3, 1 | 3, 5,
4, 1, 5, 53 | 4,
| 5, 1, 6 | 5, 2,
5, 3, 1
Hec. 4, 1, 50
Eun. 3, 5, 30

edico *Eun.* 4, 7, 26 | 5, 4, 40 | 5, 8, 33
edictum *Heaut.* 4, 1, 10
edis *And.* 4, 5, 34
edixin' *And.* 3, 2, 15
edoce *Phor.* 3, 3, 7
edocebo *Phor.* 5, 2, 17
edormiscam *Adel.* 5, 2, 11
educare *Eun.* 1, 2, 37
educat *Phor.* 5, 7, 50
educati *Adel.* 3, 4, 49
eductam *Heaut.* 2, 1, 14
eductos *And.* 5, 4, 8
Adel. 5, 4, 21
eductum *And.* 1, 5, 39
eduxi *Adel.* 1, 1, 23
Hec. 3, 3, 4
eduxit *Eun.* 1, 2, 76
effeceris *Eun.* 5, 8, 26
effecero *Heaut.* 3, 3, 23 *Phor.* 4, 1, 24
effeci *Heaut.* 2, 3, 81
effecisti *And.* 3, 4, 10
effecit *Hec.* 1, 2, 48
effectum *And.* 4, 2, 20 *Eun.* 2, 1, 6
effer *Eun.* 4, 6, 14 *Heaut.* 4, 5, 56
efferant *Heaut.* 4, 4, 23
effero *Heaut.* 4, 5, 31
efferri *Adel.* 4, 4, 17 *Hec.* 4, 1, 50
effert *Adel.* 2, 4, 1
effertur *And.* 1, 1, 90
efficere *And.* 1, 1, 4
efficerem *Heaut.* 2, 3, 89
efficias *And.* 5, 1, 6
efficite *And.* 2, 1, 34
efficio *Eun.* 5, 9, 28
effluet *Eun.* 1, 2, 41
effodientur *Eun.* 4, 6, 2
effregit *Adel.* 1, 2, 8, 40
effringere *Adel.* 1, 2, 23
effugere *And.* 1, 5, 12 | 2, 1, 32 *Adel.* 5, 8, 32 *bis Hec.* 4, 2, 24
effugi *Eun.* 5, 5, 3
effundite *Adel.* 5, 9, 34
effutiretis *Phor.* 5, 1, 19
egens *And.* 5, 4, 22 *Adel.* 3, 3, 30 *Phor.* 2, 2, 10 | 5, 1, 24
egeres *Heaut.* 5, 2, 11
egerim *Eun.* 4, 4, 23
egerint *Phor.* 5, 6, 36 *Hec.* 1, 2, 117
egeris *Phor.* 4, 5, 6
egestas *Adel.* 1, 2, 24 | 3, 2, 5 *Phor.* 5, 1, 6
egestate *And.* 1, 5, 40
egestatem *Phor.* 2, 2, 69
egi *Eun.* 2, 2, 85 *Heaut.* 3, 2, 30 *Hec.* 1, 2, 57 | 4, 4, 64
egisse *Heaut.* 4, 5, 11 | 4, 8, 22
egissem *Hec.* 4, 1, 30
egisti *Heaat.* 3, 3, 34 *Phor.* 4, 4, 1
egit *Adel.* 3, 3, 14 | 5, 4, 9 *Phor.* 2, 3, 11
egomet *And.* 1, 1, 55, 88 | 4, 1, 11 | 5, 1, 19 *Eun.* 2, 2, 21 | 3, 5, 37 | 4, 2, 1 | 5, 6, 23 *Heaut.* 1, 1, 120 | 2, 4, 5 | 3, 1, 101 | 4, 5, 51 | 5, 5, 20 *Adel.* 2, 1, 12, 54 | 2, 2, 1 | 3, 2, 31 | 3, 3, 48 | 4, 3, 13 | 4, 4, 19 *bis* | 4, 5, 78 *Phor.* 1, 4, 40 | 4, 1, 15
Egon' *And.* 3, 4, 5 | 5, 4, 41 *Eun.* 1, 2, 73 | 4, 6, 19 *Heaut.* 5, 5, 6 *Adel.* 2, 1, 31 *Phor.* 1, 5, 30, 74 | 2, 3, 84 | 5, 8, 10 *Hec.* 5, 4, 5, 9, 12
Egone *And.* 3, 2, 29 *Eun.* 1, 2, 2, 111 | 2, 3, 14 | 4, 7, 8 | 5, 7, 2 *Heaut.* 3, 3, 47 | 5, 1, 72, 77 | 5, 3, 13 *Phor.* 1, 2, 7 *Hec.* 2, 1, 17 | 5, 4, 25
egredi *Hec.* 3, 2, 17 | 4, 3, 16
egrediar *Phor.* 4, 1, 20
egrediatur *Phor.* 5, 5, 12
egredientem *Heaut.* 1, 2, 7
egredior *Heaut.* 1, 1, 15
egreditur *And.* 1, 3, 21 | 5, 2, 2 *Eun.* 1, 1, 34 | 4, 2, 14 *Heaut.* 1, 1, 122 | 3, 2, 50 | 4, 6, 23 | 5, 3, 20 *Adel.* 5, 7, 25 *Phor.* 5, 6, 38
egregia *And.* 1, 1, 45 *Phor.* 1, 2, 50
egregie *And.* 1, 1, 31 | 1, 5, 38 *Heaut.* 3, 1, 11
egressa *And.* 3, 2, 11 *Phor.* 5, 1, 5
egressi *Phor.* 5, 6, 53
egressum *Heaut.* 3, 1, 17
Ehem *And.* 5, 2, 5 *Eun.* 1, 2, 6 | 2, 2, 8 | 3, 2, 52 | 4, 5, 3 | 5, 6, 6 *Heaut.* 4, 5, 4 | 5, 1, 10 | 5, 5, 2 *Adel.* 1, 2, 1 | 2, 4, 2 | 3, 3, 19 | 5, 7, 3 | *Hec.* 3, 2, 5
Eho *And.* 1, 1, 61 | 3, 2, 20 | 4, 1, 42 | 4, 5, 9, 15, 27 | 5, 2, 1 | 5, 4, 5, 21, 49 *Eun.* 2, 2, 55 | 2, 3, 40, 57 | 4, 2, 11 | 4, 4, 24 | 4, 5, 10 | 5, 2, 17 *Heaut.* 2, 3, 71 | 3, 2, 26 | 3, 3, 22, 35 *Adel.* 4, 5, 26 | 5, 2, 2 | 5, 7, 7 | 5, 9, 13 *Phor.* 1, 5, 29 | 2, 2, 37 | 4, 3, 28 | 4, 4, 3 | 5, 1, 21 *Hec.* 1, 2, 25 | 2, 2, 25 | 4, 4, 49, 92
Ehodum *And.* 1, 2, 13 | 2, 1, 24 | 3, 5, 10 *Eun.* 2, 13, 66
Eheu *Heaut.* 1, 1, 31 | 5, 4, 20 *Phor.* 1, 4, 10 *Hec.* 1, 1, 17
ejecerit *Heaut.* 5, 2, 2 *Phor.* 4, 3, 22
ejeci *Heaut.* 1, 1, 82
ejeciſſet *Adel.* 1, 2, 29
ejectam *And.* 1, 3, 18 *Phor.* 4, 5, 13
ejectos *Eun.* 2, 2, 45
ejectus *And.* 5, 4, 21
ejiciam *Phor.* 2, 2, 90
ejiciat *And.* 2, 3, 8
ejicitur *Phor.* 4, 3, 68
ejiciunda *Eun.* 2, 1, 16
eidem *Eun. Per.* 4 *Heaut.* 2, 3, 59
ejuſmodi *And.* 1, 1, 66 *Eun.* 4, 6, 8 *Phor.* 5, 4, 2

INDEX

elapſus *Hec.* 1, 2, 94
elegans *Eun.* 3, 5, 8 | 5, 4, 13 *Heaut.* 5, 5, 19
elegantem *Eun.* 3, 1, 18
elegantiam *Eun.* 5, 9, 63
elephantis *Eun.* 3, 1, 23
ellum *And.* 5, 2, 14 *Adel.* 2, 3, 7
ellam *Adel.* 3, 3, 35
elocuta *Eun.* 3, 5, 51
eloquar *Heaut. Prol.* 3
eloquentia *Phor.* 4, 3, 24
eloquere *Adel.* 3, 2, 27 *Phor.* 1, 4, 21
eloqui *Phor.* 4, 3, 36
eludendi *Phor.* 5, 7. 2
eludet *Eun.* 1, 1, 10
em, ſeu hem *And.* 3, 3, 24 *Adel.* 1, 2, 57 | 2, 1, 15, 18 | 4, 1, 21 | 4, 2, 20 | 5, 3, 4 *Phor.* 1, 2, 2 | 1, 4, 33, 35, 50 | 4, 4, 7 | 5, 1, 26 | 5, 6, 7, 18 | 5, 8, 37 *Hec.* 1, 1, 6
emerat *Eun.* 1, 2, 35
emergam *Eun.* 3, 5, 7
emergi *Adel.* 3, 2, 4
emerſurum *And.* 3, 3, 30
emerunt *Eun. Prol.* 20
emi *And* 1, 1, 8
Emin' *Eun.* 4, 4, 24
Emis *Adel.* 5, 3, 14
Emiſſa *Phor.* 5, 5, 2
Emiſſe *Adel.* 4, 4, 7
Emiſti *Eun.* 4, 4, 24 *Adel.* 2, 1, 37
emit *Eun.* 1, 2, 55 | 5, 5, 12, 14
emitte *Adel.* 5, 9, 34
emitti *Adel.* 5, 9, 10
emo *Heaut.* 3, 3, 50 *Adel.* 2, 2, 11
emitur *Phor. Per.* 11
emori *Heaut.* 5, 2, 18 | 5, 8, 63
emoriar *Eun.* 5, 2, 49
emoriri *Eun.* 3, 1, 42
emptæ *Adel.* 2, 2, 22
emptam *Adel.* 2, 1, 46 | 4, 2, 21
emptum *Phor.* 5, 5, 10
emptas *Hec. Prol.* 57
emunda *Adel.* 5, 9, 10 *Phor.* 4, 3, 60 | 4, 4, 1
en *Eun.* 1, 2, 74 | 1, 5, 4 *Phor.* 2, 1, 15 | 2, 2, 1 *Hec.* 1, 1, 6
enarramus *Adel.* 3, 3, 11
enarrato *Adel.* 3, 2, 52
enarrem *Heaut.* 2, 3, 32
enecas *And.* 4, 1, 36 *Phor.* 2, 2, 37 | 5, 6, 16
enicet *Eun.* 3, 5, 6
enimvero *And.* 1, 1, 64 | 1, 3, 1 | 5, 2, 7 *Eun.* 2, 3, 35 *Heaut.* 2, 3, 59 | 5, 5, 1 *Phor.* 3, 1, 1 | 3, 2, 43 | 5, 8, 44, 92 | 5, 9, 44 *Hec.* 4, 4, 51
ennium *And. Prol.* 18
eniti *Phor.* 3, 1, 11
enitere *And. Prol.* 15 | 1, 1, 22 | 4 3, 4 | 5, 4, 54 | 5, 6, 15 *Eun.* 1, 2, 17 | 3, 1, 25 | 3, 3, 27, 31 | 3, 5, 9, 24, 32 | 4, 2, 1 | 4, 4, 23 | 4, 7, 30, 37 *Heaut.* 1, 2, 8 | 2, 3, 94, 138 | 3, 1, 99 | 4, 4. 18 | 4, 5, 39, 45 *Adel.* 1, 1, 24 | 2, 2, 23 | 3, 4, 28 | 4, 4, 11 | 4, 5, 69, 72 *Phor.* 1, 3, 19 | 1, 4, 11, 24 | 4, 2, 9, 15 | 4, 3, 36 | 5, 6, 54 *Hec.* 1, 2, 98 | 2, 1, 41 | 2, 2, 20, 31 | 3, 4, 7, 18 | 3, 5, 24, 41 | 4, 1, 24, 33, 46 | 5, 1, 10 | 5, 2, 15, 27, 31 | 5, 3, 11, 35
eodem *And.* 5, 3, 14 *Adel.* 4, 5, 61 *Phor.* 5, 2, 15 *Hec. Prol.* 2, 26 | 2, 1, 6
ephebis *And.* 1, 1, 24
ephebo *Eun. Per.* 2
ephebus *Eun. Per.* 7 | 5, 1, 8
epidicazomenon *Phor. Prol.* 26
epiſtolam *Phor.* 1, 2, 99
epiſtolas *Phor* 1, 2, 17
equidem *And.* 2, 1, 29 | 4, 1, 35 | 5, 2, 17 *Eun.* 2, 2, 42, 85, 86 | 2, 3, 30, 55 | 3, 5, 49 | 4, 6, 1 | 5, 2, 37 | 5, 5, 14 *Heaut.* 3, 2, 7, 36 | 3, 3, 8 | 4, 1, 3, 19, 34 | 4, 3, 31 | 4, 5, 39 *Adel.* 4, 2, 16, 18 | 5, 3, 64 | 5, 7, 1 *Phor.* 3, 3, 6 | 5, 3, 24 *Hec.* 1, 2, 10 | 2, 1, 22, 35 | 4, 3, 9 | 5, 3, 16 | 5, 4. 39
equos *And.* 1, 1, 29
era *v.* hera
eradicent *And.* 4, 4, 22 *Heaut.* 3, 3, 25
eræ *v.* heræ
ere *v.* here
ereptum *Eun.* 4, 6, 13 *Heaut.* 4, 2, 6
eri *v.* heri
erilem *v.* herilem
erili *v.* herili
eripere *Adel.* 2, 2, 30
eriperem *Adel.* 3, 2, 20
eripi *Eun.* 4 7, 26 *Adel.* 4, 5, 34
eripiam *Eun.* 4, 2, 3 *Phor.* 2, 1, 9
eripiat *Eun.* 4, 6, 1
eripio *Heaut.* 4, 3, 39
eripis *Heaut.* 4, 3, 35
eripit *Adel. Per.* 7 *Prol.* 8
eripuit *Adel.* 1, 2, 10 | 2, 1, 44 | 3, 2, 30 *Hec.* 4, 1, 59
errans *Heaut.* 2, 3, 16
erras *And.* 5, 1, 19 *Eun.* 2, 2, 14 *Heaut.* 1, 1, 53 | 3, 3, 49 *Phor.* 5, 3, 23 | *Hec.* 4, 4, 60
eratti *Phor.* 5, 3, 21
errat *Heaut.* 2, 3, 22 | 4, 8, 3 *Adel.* 1, 1, 40
erratio *Adel.* 4, 2, 41
erravi *Adel.* 4, 2, 40
erres *And.* 4, 2, 21
erret *And.* 3, 2, 18 *Eun. Prol.* 16
errore *Hec.* 5, 2, 26
erubuit *Adel.* 4, 5, 9
erum *v.* herum
erumpat *Phor.* 2, 1, 11
erumpere *Eun.* 3, 5, 2
erunt *Adel.* 5, 9, 11 *Phor.* 6, 53 *Hec.* 5, 2, 24
erus *v.* herus
etenim *And.* 2, 6, 11 *Eun.* 5, 9, 44 *Heaut.* 3, 2, 37
etiamne *Phor.* 1, 5, 5, 2, 9
etiamſi *Hec* 4, 4
etſi *And.* 2, 2, 11, 5, 2. 23 *Eun.* 46 *Heaut.* 2, 3 *Adel.* 5, 8, 21 | 2, 2, 60 *Hec.* 44 | 4, 2, 2 | 3 | 5, 3, 36
evadat *And.* 1, 1, *Phor.* 1, 2, 6
evaderet *And.* 1,
evadet *Adel.* 3, *Phor.* 4, 3, 2
evaneſceret *Hec.* 14
evaſit *Eun.* 3, 3,
evenere *Adel.* 5, *Phor.* 5, 7, 2
evenerit *Heaut.* 114 | 3, 2, 4
evenerunt *Phor.* 24
eveniat *And.* 1, 1, 3, 36 *P* 5, 16 *Hec.* 2, 3. 3, 36
eveniret *Phor.* 21
evenire *And. Pr* *Eun.* 5, 7, 1 | 1, 1, 4 *Hec.* 2 | 5, 2, 28
eveniret *Hec.* 5,
eveniſſe *Heaut.* 7 | 4, 5, 17 | 1, 24 | 3, 4, 5, 26
eveniſſent *Heaut.* 105
eveniſſet *And.* 25
evenit *And.* 2, 4, 1, 54 | 5, 6, 3, 4 *H* 2, 1 | 4, 1, 4, 5, 54 | 5 *Phor.* 1, 2, 2, 1, 31 | 4, 5, 3, 40
eveniunt *Phor.* 31
eventuram *He* 32
eventurum *Eu* 29 *Hec.* 1,
everſas cervic 2, 3. 13
euge *And.* 2, 2, 5, 3, 13 | 2, 10
eundem *Eun.* 2 5, 6, 21 *Ad*

chi *Eun. Per.* 9.
cho *Eun.* 2, 1,
5 | 2, 3, 82 | 4, 4,
4 | 5, 5, 7 | 5, 6,
chon *Eun.* 3, 5,
5 | 5, 6, 22
chum *Eun. Per.* 4
rol. 20, 32 | 1, 2,
| 2, 3, 62, 71 |
2, 19, 26 | 4, 3,
| 5, 1, 6, 5, 6,
chus *Eun. Prol.*
| 3, 5, 21 | 4, 3,
| 5, 1, 5
re *Hec.* 5, 1, 7
ri *Eun.* 2, 2, 52
te *And.* 3, 3, 47
Phor. 5, 7, 89
ere *Phor.* 5, 4, 5
es *Eun.* 4, 4, 55
am *Adel.* 3, 2,
| 3, 4 65 *Hec.* 3,
65
. heus
a *Adel.* 5, 4, 16
s *Hec. Prol.* 12
mata *Phor.* 5, 1, 5
matam *Phor.* 3,
31
matum *And.* 1,
7 | 2, 2, 5 *Hec.*
3, 4
matus *And.* 1, 1,
Hec. 5, 3, 27
mavit *And.* 1, 5,
ant *Heaut.* 2,
2
ufices *Heaut.* 4,
9
re *Hec.* 4, 3, 14
m *And.* 2, 2,
a *Phor.* 4, 5, 17
s *And.* 4, 5, 21
t *And.* 1, 1, 24
3, 2, 12
uxore *And.* 2,
2
Heaut. 5, 3, 10
ant *Hec.* 3, 3, 8
at *Eun. Prol.*
4, 1, 11 *Adel.*
, 11
avi *Phor.* 5, 6,
r *And.* 2, 3, 12
re *Hec.* 3, 2, 4
etur *Adel.* 1, 2,
r *Eun.* 1, 2,

excluſi *Eun.* 3, 2, 28
exclufione *Eun.* 1, 2, 8
exclufit *Eun.* 1, 1, 4
excluſiſti *Eun.* 1, 2, 18
excoctam *Adel.* 5, 3, 63
excruciarier *Heaut.* 3, 1, 4
excruciat *Phor.* 1, 4, 10
excruciem *Eun.* 5, 3, 11
excrucio *And.* 5, 3, 15
exculpe *Phor.* 5, 7, 96
exculpere *Eun.* 4, 4, 44
excurſo *Adel.* 5, 4, 6
excuſſit *Heaut.* 1, 1, 115
excutiam *Phor.* 4, 1, 20
exeam *Eun.* 2, 2, 8
exeant *And.* 5, 6, 16
exeat *And.* 5, 6, 13
Adel. 4, 4, 17
exedendum *Phor.* 2, 1, 4
exedent *Heaut.* 3, 1, 53
exegerit *Heaut.* 2, 3, 39
exemerim *And.* 1, 2, 29
exempla *And.* 4, 6, 17
Adel. 5, 1, 9 *Eun.* 5, 5, 4, 6 | 5, 7, 21
exempli *Heaut.* 5, 1, 47
exemplis *Phor.* 4, 4, 7
exemplo *Heaut. Prol.* 20
exemplum *And.* 1, 1, 65 | 4, 1, 27 *Eun.* 5, 8, 3 *Heaut. Prol.* 20, 51 *Adel.* 1, 2, 40 | 3, 3, 62 | 5, 1, 5 *Hec.* 1, 2, 88
exeo *And.* 4, 2, 31 *Eun.* 3, 2, 40 *Heaut.* 5, 5, 2
exercebo *Adel.* 4, 2, 48
exerceo *Heaut.* 1, 1, 94
exercendis *Heaut.* 1, 1, 22
exercerent *Heaut.* 1, 1, 91
exercitatum *Hec.* 3, 3, 47
exercitum *Eun.* 3, 1, 13 | 4, 2, 44

exeuntem *Hec.* 4, 1, 36 | 5, 3, 9
exi *And.* 5, 2, 30 *Eun.* 4, 4, 1 *Phor.* 5, 7, 43
exiens *Heaut.* 2, 2, 6
exigat *Hec.* 2, 1, 19 | 3, 5, 40
exigendæ *And. Prol.* 27
exibo *Eun.* 5, 3, 13
exiguè *Heaut.* 1, 2, 32
exigunt *Hec.* 2, 1, 45
exilia *Phor.* 1, 5, 13
exilui *Heaut.* 4, 1, 44
eximium *Hec.* 1, 1, 9
eximius *Heaut.* 4, 7, 5
exire *And.* 3, 3, 48 *Eun.* 3, 2, 17 *Phor.* 5, 3, 12 *Hec.* 4, 1, 6
exirem *Hec. Prol.* 36 | 3, 3, 18
exis *Prol.* 5, 1, 21
exiſtimans *Hec.* 1, 2, 88
exiſtimant *Adel. Prol.* 17
exiſtimarem *Heaut. Prol.*
exiſtimas *Adel.* 5, 6, 9
exiſtimaſſem *Phor.* 2, 2, 22
exiſtimatio *Heaut. Prol.* 25
exiſtimavit *Eun. Prol.* 5
exiſtimes *Eun.* 4, 6, 20
exiſtimet *Eun. Prol.* 5
exiſtimetis *Adel. Prol.* 13
exiſtimo *Hec.* 4, 2, 28
exiſtumandi *Heaut.* 2, 3, 41
exiſtumans *Phor.* 1, 1, 11
exiſtumes *Adel.* 2, 4, 6
exiſtumet *Heaut. Prol.* 30
exit *And.* 4, 3, 6 *Eun.* 3, 2, 46 | 3, 4, 7 *Heaut.* 3, 1, 9 | 4, 3 44 | 5, 2, 47 *Adel.* 2, 3, 11 | *Phor.* 3, 1, 20 | 4, 4, 31
exitio *Phor.* 1, 4, 23
exitium *And.* 4, 1, 43
exitum *Adel.* 5, 1, 12
exolvam *Hec.* 4, 2, 23
exoneraſtis *Phor.* 5, 6, 3
exoptat *And. Prol.* 20
exoptata *Heaut.* 3, 4, 28
exopto *Hec.* 3, 5, 40 | 4, 2, 3

exora *Heaut.* 2, 3, 117
exorandus eſt *And.* 1, 1, 140
exorare *Heaut.* 4, 3, 27 *Phor.* 3, 2, 4, 27
exorarier *Phor.* 3, 3, 2
exoraſſem *Adel.* 4, 4, 21
exorat *Eun. Per.* 12
exordiar *Hec.* 3, 3, 2
exorator *Hec. Prol.* 10
exorem *And.* 5, 3, 30 *Eun.* 1, 2, 105 *Adel.* 5, 8, 13, 20
exoret *Heaut.* 5, 5, 6 *Phor.* 3, 2, 30
exornatum *Heaut.* 5, 1, 78
exornatus *Eun.* 4, 4, 16
exoro *And.* 3, 4, 13
exorta *Hec.* 4, 4, 10
exoſſabitur *Adel.* 3, 3, 24
exſpectabo *Eun.* 4, 6, 5
exſpectandus *Phor.* 2, 3, 70
exſpectans *Eun.* 3, 5, 46
exſpectare *And.* 5, 6, 13
exſpectat *Hec.* 5, 4, 15
exſpectatio *Hec. Prol.* 34
exſpectatis *Phor.* 1, 2, 98
exſpectatum *Adel.* 1, 2, 29
exſpectet *Hec.* 4, 2, 20
exſpectetis *Adel. Prol.* 22
exſpecto *And.* 1, 1, 7 *Adel.* 3, 2, 24 *Phor.* 4, 3, 1 *Hec.* 5, 3, 3
expedi *Eun.* 4, 4, 27 | 5, 5, 20 *Phor.* 1, 4, 20 *Hec.* 5, 1, 29
expediam *And.* 3, 5, 11 *Adel* 4, 4, 5 *Phor.* 1, 5, 8
expediar *Hec.* 3, 1, 8
expediat *Hec. Prol.* 57 *Phor.* 5, 2, 1
expedies *And.* 3, 5, 11 *Hec.* 3, 1, 11
expedit *Heaut.* 2, 4, 8
expedivi *Phor.* 2, 2, 52 *Hec.* 3, 1, 17
expedivit *Phor.* 5, 4, 4
expellerent *Heaut.* 5, 2, 36
experiamur *Adel.* 5, 4, 23 *Hec.* 5, 2, 12

INDEX

experiar *Adel.* 3, 2, 51 | 3, 4, 51
experibere *Heaut.* 4, 6, 20
expergiſcere *Adel.* 4, 4, 21
experirier *Phor.* 4, 1, 23
experiere *Adel.* 5, 5, 7
experimini *Heaut. Prol.* 46
experimur *Phor.* 3, 3, 5
experire *Phor.* 3, 2, 10
experiri *And.* 2, 1, 11 *Eun.* 4, 7, 19 *Adel.* 2, 1, 18
expers *Heaut.* 4, 1, 39
experiundo *Heaut.* 2, 3, 90 *Adel.* 5, 4, 4
expertus ſum *Hec.* 3, 5, 39
expetam *Phor.* 2, 2, 84
expetenda *Phor.* 1, 3, 12 | 1, 4, 25
expetanda ſt *Phor.* 5, 8, 35
expetens *And.* 2, 1, 19
expetit *And.* 3, 2, 39
expetet *Eun.* 1, 1, 7 *Heaut.* 2, 4, 3
expetivi *And.* 4, 2, 13
expeto *Heaut.* 5, 1, 17
expiſcare *Phor.* 2, 2, 35
explana *Phor.* 2, 2, 33
exple *Hec.* 5, 1, 19 | 5, 2, 21
expleam *And.* 2, 2, 7
expleant *Heaut.* 1, 1, 77
expleat *Hec.* 1, 1, 12
expleret *And.* 1, 2, 17
explete *Hec.* 5, 2, 19
explorata *Eun.* 3, 5, 55
exploratum *Phor.* 4, 3, 23
expolitam *Heaut.* 2, 3, 48
exponendam *Heaut.* 4, 1, 37
exponeret *Heaut.* 4, 1, 38
exponetur *Hec.* 3, 3, 40
exporge *Adel.* 5, 3, 53
expoſita *Heaut.* 4, 1, 2
expoſtulem *And.* 4, 1, 15
expoſtules *Adel.* 4, 3, 4
expreſſerit *Eun.* 1, 1, 23
expreſſum *Adel. Prol.* 11
exprobratio *And.* 1, 1, 17
expromere *Heaut.* 3, 3, 14
exprompta *And.* 4, 3, 8
expueret *Eun.* 3, 1, 16
expugnabo *Eun.* 4, 7, 3
expurgatu *Hec.* 2, 3, 4
expurgem *And.* 5, 3, 29
expurget *Hec.* 5, 1, 16
exquire *Hec.* 5, 2, 7, 17
exquirere *And.* 1, 2, 15
ex ſententia *Heaut.* 4, 5, 17
exſequar *And.* 1, 5, 24
exſequi *Heaut.* 4, 1, 22 *Hec.* 3, 1, 26
exſequias *Phor.* 5, 8, 37
exſolvas *Heaut.* 4, 3, 43
exſolves *Hec.* 5, 2, 26
exſolvi *Hec.* 5, 3, 22
exſpectabam *And.* 2, 6, 4 *Hec.* 3, 4, 8
exſpectabo *Eun.* 1, 2, 126
exſpectant *Adel.* 5, 4, 20
exſpectantem *Adel.* 4, 5, 40
exſpectare *Hec.* 3, 5, 1
exſpectat *Eun.* 3, 1, 57 | 5, 3, 8 *Heaut.* 3, 2, 32 | 3, 4, 29 *Adel.* 2, 3, 7
exſpectem *Phor.* 5, 8, 36
exſpectes *Eun.* 1, 2, 114
exſpectet *Hec.* 3, 4, 24
exſpectetis *And.* 5, 6, 16
exſpecto *Phor.* 1, 3, 9 | 1, 4, 10 *Hec.* 2, 3, 7 | 3, 4, 16
extemplo *And.* 3, 2, 37 *Hec.* 3, 3, 13
extillaveris *Phor.* 5, 7, 82
extimeſcam *Phor.* 1, 3, 2
extimui *Hec.* 5, 3, 26
extinguere *Hec.* 5, 1, 23
extinguerem *Adel.* 3, 2, 16
extinguerent *Phor.* 1, 2, 58
extorque *Adel.* 3, 4, 37
extortor *Phor.* 2, 3, 27
extra *Heaut.* 2, 2, 57 *Phor.* 1, 2, 3 | 5, 6, 36 *Hec.* 2, 3, 3 | 4, 1, 48
extraham *Phor.* 1, 4, 3
extraneo *Phor.* 4, 1, 13
extraxeris *Hec.* 5, 4, 36
extrema *Eun.* 4, 2, 32
extrudar *Heaut.* 4, 6, 5
extrudi *Phor.* 4, 4, 11 | 4, 8, 120
extrudis *Heaut.* 3, 3, 28
extrudit *Hec.* 1, 2, 98
extruſit *Eun.* 4, 5, 11
extuliſſe *Hec.* 4, 1, 48
extulit *Adel. Prol.* 11
exulo *Eun.* 3, 5, 62
exuperat *Heaut.* 5, 1, 5

F.

FAba *Eun.* 2, 3, 89
fabrica *Adel.* 4, 2, 45
fabricam *Heaut.* 3, 2, 34
fabula *And.* 4, 5, 8 *Eun.* 4, 4, 22 *Adel. Prol.* 4 | 4, 12, 2, 1
fabulæ *And.* 1, 3, 19 | 3, 21 *Heaut.* 2, 3, 95 *Adel. Prol.* 22 *Phor.* 3, 2, 7 | 5, 8, 33 *Hec. Prol.* 1 | 4, 3, 14
fabulam *And.* 5, 4, 23 *Eun. Prol.* 23 | 2, 3, 25 *Heaut.* 2, 1, 1 *Adel. Prol.* 7 *Phor.* 5, 6, 37
fabularier *Hec.* 3, 1, 3
fabulas *And. Prol.* 3, 16 *Eun. Prol. Phor. Prol.* 4
fabuler *Phor.* 4, 49
fac *And.* 2, 4, 5 | 3, 3 *Eun.* 1, 2, 19, 1 | 2, 1, 1 | 2, 2, 2, 3, 27, 68 | 3, 23, 24, 48 | 3, 28 | 4, 3, 45 | 4, 3 *Heaut.* 1, 1, 3, 3, 2, 39 | 5, 1, *bis. Adel.* 3, 3, 3, 5, 12 | 4, 5, 4, 7, 3, 8 | 5, 27, 56 | 5, 7, 5, 8, 12, 17, *Phor.* 4, 3, 66 | 3, 1 *Hec.* 5, 1,
face *And.* 4, 2, 29 | 1, 2, 14 *Eun.* 1 | 10 *Heaut.* 1, 1, *Adel.* 2, 2, 33 | 7, 8 *Phor.* 2, 2, 4, 5, 69
face miſſum *And.* 57
facere *And.* 1, 1, 1, 5, 28 | 3, 3, 5, 7 *Eun.* 19, 28, 37 | 17 | 1, 2, 108 | 2, 57, 95 | 4, 10 | 4, 3, 2, 6, 28 | 5, 9, *Heaut. Prol.* 1, 8, 12, 51, 90 | 1, 2, 35 | 58, 67, 85 | 36 | 3, 3, 2, 4, 1, 11, 20 | 80 | 5, 4, 1, 1, 50 | 1, 28, 30, 32 | 2 | 2, 4, 6 | 3, 54, 69 | 3, 4, 4, 1, 2 | 5, 5, 4, 24 | 5, 18 | 5, 8, 3, 1, 2, 29, 64, 4, 45 | 1, 5, 2, 80 | 3, 1, 3, 54 | 5, 9, 2, 2, 14, 24 | 8 | 3, 4, 13 | 47 | 4, 3, 9 | 13 | 5, 2, 9
facere injuriam 3, 2, 8
facere ſumptum 2, 6, 19
facerem *And.* 1, 25 | 3, 4, 5 | 5, 42 | 5, 1,

, 31 | 5, 9, 15
del. 2, 2, 6 | 5,
, 15 *Phor.* 5, 1, 6 |
, 7, 9
emus *Adel.* 1, 2,
7
ent *Eun.* 4, 7, 17
es *And.* 3, 2, 16 |
, 4, 3 *Eun.* 5, 2,
7 *Phor.* 1, 4, 30
c. 2, 2, 7 | 3, 4,
3
et *And.* 3, 3, 46
un. 5, 6, 24 *Heaut.*
, 21 | 4, 1, 27
hor. 1, 2, 31 *Hec.*
, 1, 30
iat *Phor.* 4, 3,
9
a *Heaut.* 3, 1, 11
e *Eun.* 3, 1, 37
del. 5, 3, 19
m *And.* 1, 1, 19 |
3, 7 | 2, 3, 10 |
4, 18 | 3, 6, 8 |
, 1, 58 | 4, 2, 18
un. 1, 1, 1 | 1, 2,
| 2, 1, 1, 14 | 3,
51 | 4, 6, 32 | 4,
31 | 5, 2, 10, 62 |
8, 2 *Heaut.* 3, 1,
| 1, 1, 27, 28,
| 2, 2, 7 | 2, 3,
| 3, 3, 60 | 4, 3,
| 4, 5, 49 | 4,
5, 30, 32 | 5, 1,
, 71 | 5, 2, 40,
| 5, 3, 9 | 5, 5,
10, 11, 15 *Adel.*
1, 9 | 2, 2, 45 |
2, 45 | 3, 4,
, 59 | 4, 4, 2,
| 4, 5, 77 | 4,
14 | 5, 3, 3, 62
hor. 1, 4, 21, 46 |
2, 46 | 3, 3, 1 |
2, 2 | 5, 3, 2,
| 5, 8, 57, 62
r. 2, 2, 2 | 3, 2,
3, 3, 44 | 3, 4,
, 33 | 4, 3, 6 | 4,
97 | 5, 1, 12
And. 1, 1, 116 |
2, 34 | 5, 3, 7,
, 56 *Eun.* 2, 2,
| 4, 7, 27, 32 |
1, 21 | 5, 2, 25
aut. 3, 3, 76 | 4,
43 | 4, 6, 2 | 5,
70 | 5, 3, 10 | 5,
5 *Adel.* 3, 3, 77 |
7, 15 *Phor.* 5, 7,
Hec. 3, 3, 31 | 5,
27, 38, 41

faciamus *Eun.* 5, 2, 25
faciant *Phor.* 2, 2, 47
faciat *Eun.* 4, 1, 2 *Heaut.* 1, 2, 13 | 3, 1, 52 *Adel.* 3, 5, 5 | 5, 8, 12 | 5, 9, 40 *Phor.* 1, 2, 63 | 5, 2, 2, *Hec.* 4, 4, 44
facie *Eun.* 2, 1, 24 | 3, 2, 20 | 4, 4, 15 *Phor.* 1, 2, 50 *Hec.* 3, 4, 27
faciebat *Eun.* 4, 1, 6 *Heaut.* 1, 1, 75
faciem *And.* 5, 5, 15 *Eun.* 2, 3, 4 | 3, 5, 17 *Hec.* 3, 4, 25
faciemus *Eun.* 5, 1, 21
faciendum *Eun.* 4, 4, 52
facient *Heaut.* 1, 1, 109 *Adel.* 3, 4, 81
facies *And.* 4, 2, 22 *Eun.* 2, 1, 15 *Heaut.* 1, 1, 55 *Adel.* 2, 2, 12 | 4, 2, 28 | 5, 9, 23 *Phor.* 3, 3, 33 | 5, 7, 45 *Hec.* 4, 2, 14
faciet *And. Prol.* 26. | 1, 1, 85 | 1, 2, 8 | 4, 4, 36 *Eun.* 4, 6, 30 | 5, 2, 10 *Heaut.* 3, 2, 92 | 4, 4, 8 | 5, 5, 13, 14 *Adel.* 2, 1, 49 | 5, 9, 26 *Phor.* 5, 8, 54 *Hec.* 5, 2, 14, 17
facile *Hec. Prol.* 37 *And.* 1, 1, 35, 108 | 2, 1, 21, 93 | 3, 3, 30 | 4, 3, 5 | 4, 6, 16 *Eun.* 2, 1, 4 | 2, 2, 30 | 2, 3, 82 | 3, 1, 57 | 4, 3, 5 | 5, 9, 50 *Heaut.* 1, 1, 91 | 2, 3, 66, 121 | 3, 2, 36 | 5, 5, 16 *Adel.* 5, 3, 36 *Hec.* 3, 1, 15 | 2, 3, 4 | 4, 4, 88 | 5, 1, 9
facilem *Heaut.* 4, 3, 26 *Adel.* 5, 9, 29 *Phor.* 1, 4, 49 *Hec.* 5, 1, 35
facili *Heaut.* 2, 1, 5
facilia *Heaut.* 5, 5, 15
facilitas *Heaut.* 4, 1, 35 *Adel.* 3, 3, 37 *Hec.* 2, 2, 6
facilitate *Adel.* 5, 4, 7
facilitatem *Eun.* 5, 9, 18
facilius *And.* 1, 2, 32 | 2, 6, 6 *Eun.* 1, 2, 70 *Heaut.* 4, 5, 55 | 5, 1, 41 *Phor.* 1, 5, 70 *Hec.* 5, 4, 29
facillime *Adel.* 3, 4, 56 *And.* 1, 1, 38 *Heaut.* 5, 5, 15
facimus *Adel.* 3, 3, 77 *Phor.* 5, 2, 1 | 5, 7, 58
facinora *Heaut.* 2, 1, 8
facinore *Phor.* 1, 5, 71
facinoris *Phor.* 1, 3, 4
facinus *And.* 1, 1, 118 | 4, 5, 28 | 5, 2, 13 *Eun.* 1, 1, 25 | 4, 3, 21 | 4, 5, 22 *Heaut.* 3, 3, 39 | 5, 3, 3 *Adel.* 2, 1, 19 | 3, 4, 113 | 4, 5, 35 *Phor.* 1, 5, 3 | 3, 2, 26 | 4, 3, 8 *Hec.* 3, 3, 16
facinus audax *And.* 2, 3, 27 *Eun.* 4, 3, 2
facinus indignum & malum *Phor.* 5, 8, 19
facinus magnum *Heaut.* 2, 3, 73
facinus memorabile *Heaut.* 2, 3, 73
facinus pulcherrimum *Phor.* 5, 6, 30
facio *And.* 1, 1, 24 | 3, 2, 32 | 4, 1, 55 | 5, 8, 80 | 5, 9, 40 *Heaut.* 1, 1, 88 | 3, 4, 13 | 4, 5, 40 *Adel.* 1, 1, 25 | 4, 1, 19 | 4, 3, 2 | 5, 8, 29
facis *And.* 2, 1, 24 | 2, 3, 19 | 2, 5, 10 | 4, 3, 12 *Eun.* 1, 2, 106 *Heaut.* 1, 1, 39 | 3, 3, 4 | 5, 5, 10 *Adel.* 2, 1, 13 | 4, 3, 10, 13 | 5, 8, 22 | 5, 9, 3 *Hec.* 2, 1, 24 | 4, 4, 70
facit *And.* 4, 5, 16 *Eun.* 1, 2, 23 | 3, 2, 30 | 5, 6, 18 *Heaut. Prol.* 30, 34 | 1, 1, 6, 39 | 5, 5, 10 *Adel.* 1, 1, 44, 47 | 2, 3, 2 | 4, 2, 45 | 5, 3, 39 *Phor. Prol.* 23 | 3, 3, 11 | 4, 1, 12 | 5, 7, 2 *Hec.* 4, 1, 31
facite *Eun.* 3, 2, 53
faciundo *Heaut.* 1, 1, 21, 91
faciundos *Adel.* 4, 2, 46
faciundum *Eun.* 1, 2, 17, 106 *Adel.* 5, 3, 54 | 5, 8, 18 *Phor.* 1, 4, 30 | 1, 5, 20 | 5, 3, 2 *Hec.* 4, 3, 3
facta *And. Per.* 3 | 1, 5, 14 | 3, 1, 5 *Eun.* 1, 2, 91 | 5, 9, 31, 60 *Heaut. Prol.* 8 | 3, 2, 25 *Adel.* 1, 2, 6 | 3, 4, 29 *Phor.* 1, 5, 38 | 2, 2, 60 | 4, 3, 7 | 5, 1, 4 | 5, 7, 39 | 5, 8, 31 *Hec.* 1, 2, 84 | 3, 1, 9 | 5, 3, 33
factæ *And. Prol.* 12
factam *Eun.* 4, 6, 6 *Adel.* 2, 1, 9 *Phor.* 2, 2, 2 *Hec.* 3, 3, 41 | 5, 1, 16
factas *Hec.* 3, 1, 50
facti *And.* 5, 3, 6 *Heaut. Per.* 3 | 3, 3, 15
factis *Eun.* 1, 2, 73 | 5, 4, 19 *Phor.* 1, 2, 83 *Hec.* 2, 1, 12 | 4, 1, 11
factitarunt *Eun. Prol.* 43
factitavit *Eun.* 4, 7, 13
facto *And.* 3, 2, 10 | 4, 2, 32 *Heaut.* 1, 1, 28 *Adel.* 3, 3, 75 | 4, 3, 10 | 5, 9, 39 *Phor.* 3, 1, 9 | 4, 5, 4 | 5, 1, 35 *Hec.* 3, 1, 47 | 5, 4, 38
factum *And. Prol.* 15 | 1, 1, 13, 78, 120 | 1, 5, 1 | 2, 3, 7 | 3, 2, 22, 29 | 3, 4, 14 | 5, 4, 35 | 5, 6, 5 *Eun.* 2, 3, 19, 34 | 4, 4, 41 *bis* | 5, 5, 8, 12, 24, 28 | 5, 6, 10 *bis* | 5, 9, 7 *Heaut. Prol.* 18, 19 | 1, 1, 105 | 2, 3, 8 | 3, 2, 18 | 3, 3, 7 | 4, 1, 15, 34 | 4, 5, 72 | 4, 6, 11 | 4, 8, 2 | 5, 1, 31 *bis* *Adel. Prol.* 5, 13 | 1, 2, 12, 16 | 2, 1, 1 | 3,

INDEX

1 | 3, 1, 8 | 3, 4, 2, 25, 37 | 4, 2, 22 | 4, 3, 5 | 4, 5, 28 | 4, 7, 19 | 5, 3, 12 | 5, 9, 1, 4 *Phor.* 1, 2, 85 | 1, 5, 32 | 2, 3, 12 | 2, 3, 15 | 3, 2, 39 | 4, 1, 12 | 5, 1, 24, 29 | 5, 3, 4 | 5, 6, 44 | 5, 8, 12, 17, 20, 44 *Hec.* 2, 1, 25 | 3, 2, 2 | 3, 5, 22 | 4, 1, 31 | 4, 4, 2, 24, 25 | 5, 3, 40 | 5, 4, 6, 7, 17

factura *Hec.* 5, 1, 13

facturas *And.* 5, 1, 21

facturum *And.* 5, 6, 2 *Heaut.* 2, 3, 118 | 3, 3, 10, 30 | 4, 8, 23 *Adel.* 4, 2, 32

facturus *Adel.* 3, 5, 4 *Phor.* 3, 3, 18 | 5, 5, 5

factus *Adel.* 1, 2, 36 *Eun. Prol.* 33 *Hec.* 3, 1, 29

facultatem *And.* 1, 4, 5

facundia *Heaut. Prol.* 13

fallacia *And.* 3, 1, 13 | 4, 5, 39 *Heaut.* 3, 2, 2 | 3, 3, 36, | 4, 8, 8

fallaciæ *And.* 1, 2, 26 *Heaut.* 4, 5, 23

fallaciam *And.* 1, 3, 7, 15 *Phor.* 5, 8, 49

fallaciam portare *And.* 2 6, 1

fallacias *Heaut.* 3, 2, 22 | 5, 4, 18

fallaciis *Phor.* 4, 3, 67

fallam *Eun.* 2, 2, 92 *Heaut.* 4, 3, 33 *Phor.* 4, 3, 12

falſum *And.* 3, 2, 33 *Eun.* 1, 2, 41 *Heaut.* 3, 1, 12 *Phor.* 2, 2, 53

falſus es *And.* 4, 1, 23

fallere *And.* 3, 2, 13 | 5, 2, 26 *Heaut.* 3, 1, 86 | 4, 2, 4 *Adel.* 1, 1, 30 *Phor.* 1, 2, 12

falli *And.* 5, 3, 31 *Eun. Prol.* 39 *Heaut.* 3, 1, 61

fallimur *Eun.* 2, 2, 92

fallis *And.* 1, 2, 33

fallit *And.* 3, 2, 15 *Heaut.* 4, 1, 1 | 4, 2, 1 | 5, 1, 2 *Phor.* 5, 1, 8

fallunt *Heaut.* 3, 2, 26

falſa *And.* 5, 4, 20 *Eun.* 1, 1, 22 *Hec.* 5, 1, 32

falſa ſpe *And.* 4, 1, 24

falſam *And.* 1, 5, 22

falſam gratiam *Heaut.* 2, 3, 61

falſam ſolicitudinem *Heaut.* 1, 2, 3

falſis *And.* 1, 1, 130 *Hec.* 4, 4, 17

falſi *And.* 4, 5, 49 *Eun.* 1, 2, 120 | 2, 2, 43

falſo *And. Per.* 1 | 3, 2, 25 *Eun. Per.* 1, *Heaut.* 2, 3, 27 *Hec.* 5, 4, 2

fama *And.* 1, 1, 72 *Adel.* 3, 2, 41 *Phor.* 1, 3, 17 | 4, 5, 12 *Hec.* 2, 1, 21 | 5, 1, 32

famæ *Phor.* 1, 5, 41 *Hec.* 4, 2, 9 | 5, 2, 8

famam *Adel. Per.* 5, 2, 3, 10

fame *Heaut.* 5, 2, 27

famelicus *Eun.* 2, 2, 29

famem *Heaut.* 2, 3, 110 *Phor. Prol.* 18

familia *Heaut.* 5, 5, 3, 36 *Adel.* 3, 2, 28 | 3, 4, 2 *Phor.* 4, 1, 5 | 5, 1, 22

familiæ *Eun.* 5, 8, 22 *Adel.* 3, 1, 10 | 5, 7, 20 *Phor.* 1, 5, 57 | 5, 8, 60

familiam *Heaut.* 4, 8, 4 *Adel.* 1, 2, 9 | 3, 2, 13, 35 | 4, 7, 44 | 5, 7, 12 | 5, 8, 3 *Phor.* 2, 2, 23 | 4, 5, 9 *Hec.* 2, 1, 13

familiariorem *Phor.* 5, 6, 12

familiaritas *Eun.* 5, 2, 35 *Heaut.* 1, 2, 9 *Phor.* 4, 1, 12

familiariter *And.* 1, 1, 84, 109 *Heaut.* 1, 1, 6

familias *Adel.* 4, 7, 79

fœminæ primariæ *Phor.* 5, 7, 98

fautrix *Eun.* 5, 9, 22

faxó *Phor.* 5, 8, 66

febris *Hec.* 3, 2, 22

fecere *Adel.* 4, 3, 4 | 4, 5, 45 *Hec. Prol.* 36

feceram *Eun.* 3, 1, 8

feceras *Eun.* 5, 2, 17

fecero *Phor.* 5, 6, 42

fecerim *Eun.* 2, 3, 10

fecerint *Hec.* 4, 3, 12

feceris *And.* 2, 3, 23 | 3, 3, 33 *Eun.* 4, 4, 55 *Heaut.* 4, 5, 14 *Phor.* 2, 2, 79, 83 | 5, 7, 18, 75 *Hec.* 4, 3, 3 | 5, 4, 12

fecerit *Adel.* 1, 2, 4

fecero *Eun.* 5, 2, 23

fecerunt *And.* 4, 5, 32 *Heaut. Prol.* 22

feci *And.* 1, 1, 10, 14, 112 | 3, 4, 24 | 5, 2, 21 *Eun.* 1, 2, 2, 17, 122, 123 | 3, 5, 42 *Heaut.* 3, 1, 2 | 4, 1, 18, 19 | 4, 2, 8 *Adel.* 5, 1, 10 *Phor.* 1, 5, 6 *Hec. Prol.* 12 | 3, 3, 48

fecimus *Adel.* 1, 2, 23

feciſſe *Eun.* 3, 3, 7 | 5, 2, 39 *Heaut.* 2, 4, 16, 48 | 5, 1, 8 *Adel.* 2, 1, 26 *Phor.* 4, 5, 12 *Hec.* 5, 1, 4 | 5, 2, 10 | 5, 3, 41

feciſſet *And. Prol.* 3 *Eun.* 5, 6, 12 *Hec.* 2, 1, 23

feciſti *Eun.* 3, 2, 10 5, 2, 26 *Adel.* 1, 2, 25 *Phor.* 2, 3, 18 *Hec.* 4, 4, 63, 66

fecit *And. Prol.* 9 | 1, 2, 3, 16 | 1, 5, 58 *Eun. Prol.* 8 | 4, 3, 15 | 5, 5, 13 *Heaut. Prol.* 12, 17, 31 | 5, 5, 23 *Adel. Prol.* 7 | 1, 2, 4, 19 | 4, 4, 8 | 5, 4, 11, 21 *Phor. Prol.* 4 | 1, 2, 74 | 1, 5, 44, 51 | 3, 1, 11, 13 | 5, 1, 34 | 5, 8, 27 *Hec.* 1, 2, 46 | 4, 1, 37, 39, 87

fefellerit *Phor.* 1, 4, 43

fefelli *And.* 3, 4, 23

fefellit *Heaut.* 3, 2, 3 | 4, 3, 4 *Phor.* 2, 54 | 3, 2, 45

felicem *And.* 5, 4, *Heaut.* 2, 3, 13

felicitates *Eun.* 2, 31

feneſtram *Heaut.* 3, 72

fer *And.* 3, 1, *Heaut.* 4, 3, *Adel.* 3, 4, 41

feram *And.* 5, 3, *Adel.* 1, 2, 36

ferant *Phor.* 1, 5,

ferantur *Hec.* 4, 3,

feras *And.* 5, 1, *Adel.* 2, 3, 11 | 1, 1, 39 *Phor.* 5, 31

ferat *Heaut.* 4, 8, *Phor.* 1, 3, 18 | 5, 42

fere *And.* 1, 1, 7 4, 5, 18 *Heaut.* 1, 3, 70 *Phor.* 2, 39 | 2, 2, 5, 9, 28 *Hec.* 5, 24

feremus *Phor.* 1, 2,

ferens *And.* 1, 1,

ferent *Heaut.* 5, 1,

ferentem *Phor.* 3, 36

feres *And.* 5, 4, *Eun.* 5, 8, 27 | 3, 3, 26 *Hec.* 4, 4

feret *Phor.* 1, 2, 3, 7, 28

ferietur *Phor.* 1, 1,

ferme *And.* 1, 5, 3, 1, 2 *Heaut.* 30 | *Phor.* 5, 7, *Hec.* 3, 1, 32

fero *Heaut.* 4, 3, *Adel.* 4, 2, 8 | 7, 3, 20 | 5, 4,

ferox *Eun.* 3, 1,

ferre *And.* 1, 5, 2, 2, 37 | 2, 3, *Eun.* 1, 1, 9 | 3 *Heaut.* 4, 1, *Adel. Per.* 10 | 5, 1, 36 *Hec.* 1, 58, 91 | 3, 1, 5, 3, 42

ferres *Adel.* 2, 1,

ferret *Heaut.* 1, 2, *bis.*

ferri *Heaut.* 2, 3,

fers *Phor.* 2, 3, 5, 6, 17

fert *And.* 5, 1, *Heaut.* 2, 1, 3

INDEX

, 17 *Adel.* 1, 1, 3, 1, 4 | 3, 4, 7 | 105 | 2, 1, 2 *bis* 8 | 5, 4, 2 *Adel.*
8 | 3, 2, 30 | 4, 7, 4, 1, 19 | 4, 3, 1 | *Heaut.* 3, 3, 33 | 5, 1, 1, 10 | 3, 4, 16
2 | 5, 3, 53 4, 4, 5 *Eun.* 1, 2, 3, 15 *Adel.* 2, 4, 20 | *Phor.* 2, 2, 53 | 4,
e *Adel.* 2, 1, 1 22 59, 117 | 3, 1, 3, 1, 1 | 5, 3, 52 | 3, 65 | 5, 7, 40 |
ur *Eun.* 2, 3, 67 | 28 | 4, 7, 20 | 5, 4, 5, 9, 39 *Phor.* 1, 4, 5, 8, 51 *Hec.* 3, 2,
, 1, 39 2 | 5, 9, 19, 30 32, 41 | 4, 2, 15 | 10
ndis *Adel.* 4, 2, 6 *Heaut.* 1, 1, 9 | 3, 4, 4, 13 | 5, 2, 15 | finem *And.* 1, 1, 12 |
ndum *Adel.* 3, 4, 1, 96 *Adel. Per.* 9 | 5, 6, 10 | 5, 7, 31 4, 5, 1, 2 *Heaut.*
3 *Phor.* 2, 2, 83 3, 3, 28 | 3, 4, 43 | filia *And.* 3, 3, 34 *Eun.* *Prol.* 34 *Adel.* 5, 9,
nt *And.* 1, 2, 20 4, 7, 28 *Phor.* 1, 2, 1, 2, 37 *Heaut.* 4, 40 *Phor. Prol.* 21,
Hec. 4, 2, 17 | 4, 4, 10 | 3, 1, 5 | 3, 2, 1, 26 | 4, 7, 5, 35 | 23 | 4, 1, 16 *Hec.* 1,
8 7, 27 | 5, 1, 30 | 5, 5, 3, 15 *Phor.* 5, 3, 2, 21
nas *Eun.* 4, 7, 7 3, 25 *Hec. Prol.* 53 | 28 *Hec.* 2, 2, 9 | 4, fingeret *Heaut.* 3, 2,
del. 3, 2, 25 1, 2, 34, 37, 39 | 1, 12 | 4, 4, 18 22
nare *Heaut.* 1, 1, 2, 1, 1 | 3, 3, 42 | filiæ *And.* 5, 1, 3 | fingit *Heaut.* 3, 2, 34
3 4, 2, 5 | 5, 1, 24 | 3, 3, 39 *Adel.* 3, 2, *Eun.* 1, 1, 58 | 5,
vitatem *Eun.* 5, 7, 5, 4, 31 3 *Phor.* 1, 5, 14 1, 14
8 fidem parvam *Phor.* 5, filiam *And. Per.* 11 | fingite *And.* 2, 1, 34
viſſime *Adel.* 5, 9, 3, 27 1, 1, 121 | 3, 3, fingunt *And.* 1, 3,
6 fides *And.* 4, 1, 11 | 2 | 5, 1, 11 | 5, 4, 14
vum *Adel.* 2, 3, 5, 2, 16 *Heaut.* 2, 30, 49 *Heaut.* 1, 1, finibus *Heaut.* 3, 1,
| 5, 9, 29 3, 15 | 3, 3, 10 45 | 4, 1, 54 | 4, 3, 93
s *Hec.* 4, 2, 16 *Adel.* 3, 2, 8 | 4, 4, 36 | 4, 5, 24, 46 | finxiſſe *Eun.* 1, 2,
s *Eun.* 3, 5, 12 12 *Phor.* 5, 7, 11 4, 8, 5 | 5, 5, 4, 120
Heaut. 1, 1, 96 *Hec.* 3, 5, 24 17, 21 *Adel.* 3, 4, finxit *Heaut.* 5, 1, 25
del. 5, 8, 16 *Hec.* fidibus *Eun.* 1, 2, 53 20 *Phor. Per.* 3 | firmare *Hec.* 5, 1, 24
1, 20 fidicina *Eun.* 2, 2, 4 4, 2, 40 | 4, 3, 45 | firmæ *Hec.* 1, 2, 26
And. 1, 2, 26 | *Phor. Per.* 11 5, 1, 33 | 5, 7, 49 | firmas *Heaut.* 5, 5, 4
, 2, 6, 25 | 3, 3, fidicinam *Eun.* 5, 6, 5, 8, 17 *Hec.* 3, 5, firmaſti *Hec.* 4, 2, 5
1 *Eun.* 1, 2, 103 | 15 *Adel Per.* 7 *Phor.* 48 | 4, 1, 3, 7 | 4, firmavit *And.* 3, 4, 4
del. 1, 2, 42 | 3, *Per.* 5 | 1, 2, 59 4, 1, 23, 30 | 5, 1, firmi *Heaut.* 2, 3, 96
45 *Phor.* 4, 4, 30 fiducia *And.* 3, 5, 7 22 firmiorem *Hec.* 4, 1,
Eun. 2, 3, 75 fient *And.* 2, 3, 6 *Eun.* filii *Adel.* 1, 4, 21 | 18 | 5, 2, 20
And. 2, 3, 11 | 3, 5, 4, 26 *Adel.* 3, 4, 5, 3, 21 | 5, 4, 13 firmum *And.* 3, 3, 39
18 | 5, 4, 54 *Eun.* 57, 60, 62 *Phor.* 4, *Phor.* 5, 3, 36 *Hec.* 4, 1, 41
2, 20, 70 | 3, 1, 4, 30 *bis.* filiis *Heaut.* 5, 3, 8 fit *And.* 1, 3, 20 | 1,
| 3, 2, 13, 47 | fierent *And.* 3, 4, 24 *Phor.* 1, 2, 21 3, 9 | 3, 1, 22 | 3,
5, 66 *Heaut.* 1, fieret *Eun.* 1, 2, 12 filio *And.* 1, 1, 74 2, 36 | 3, 4, 11
20 | 4, 3, 37 | 4, *Adel.* 1, 2, 26 | 4, *Heaut.* 3, 1, 15 | 5, *Eun.* 1, 2, 18 | 2, 3,
41 | 4, 6, 22 | 5, 5, 56 *bis* | 4, 4, 15 1, 18, 64 *Adel.* 5, 34 | 2, 5, 52 *Heaut.*
25 | 5, 5, 23 *Adel.* *Phor.* 5, 1, 33 3, 54 *Phor. Per.* 2 | 1, 1, 57, 102 | 2, 2,
1, 1 | 4, 1, 31 | fieri *And.* 2, 2, 5 | 3, 5, 3, 34 *Hec. Per.* 90 *Adel.* 1, 2, 42 |
5, 8, 10, 22 | 5, 2, 48 | 3, 3, 34 | 4, 12 2, 4, 2 *Phor.* 1, 2,
15 *Phor.* 1, 2, 72 | 4, 5, 53 *Eun.* 1, 2, filium *And.* 1, 1, 53, 71 | 4, 1, 20 | 4,
3, 28 | 5, 8, 65 93 | 2, 2, 14 | 3, 3, 142 | 3, 3, 38, 46 | 3, 6, 12 *Hec.* 1, 2,
c. 1, 2, 30 | 3, 2, 3 | 3, 9, 26 | 4, 7, 5, 2, 29 *Eun.* 2, 2, 68, 83 | 3, 2, 21 |
| 3, 5, 43 9 | 5, 5, 16, 21 | 5, 58 | 5, 5, 20 *Heaut.* 3, 4, 11
And. 5, 1, 17 6, 3 *Heaut.* 2, 3, 1, 2, 6 | 4, 5, 51 fiunt *Heaut.* 4, 7, 11
m'ſt *Eun.* 1, 2, 66 | 3, 2, 21, 37 | *Adel.* 1, 1, 29, 49 | *Phor.* 5, 8, 26 *Hec.*
3, 3, 1 | 4, 5, 7 *bis* 1, 2, 34 | 3, 3, 10, 3, 5, 64
And. 1, 1, 7 *Heaut.* 37 | 5, 1, 34 | 5, 4, 13, 46 | 4, 2, 3 | 4, flabellum *Eun.* 3, 5,
5, 13 *Adel.* 2, 1, 14 *Adel.* 3, 1, 8 | 3, 5, 73 | 5, 3, 58, 47, 50
| 3, 3, 88 | 5, 9, 3, 36 | 3, 4, 60 | 64 *Phor.* 1, 5, 23, flagitia *Adel.* 3, 3, 26,
4, 1, 14 | 4, 3, 4 | 58 | 5, 7, 26 *Hec.* 55 | 4, 7, 3
And. 1, 8, 61 4, 4, 17, 20 | 5, 8, 2, 3, 7 | 3, 5, 1 | 5, flagitii *Eun.* 5, 7, 12,
n. 5, 2, 47, 59 13, 32 | 5, 9, 3, 12, 1, 17 | 5, 3, 34 *Phor.* 5, 2, 5
aut. 5, 2, 49 *bis* 30 *Phor.* 1, 5, filium herilem *And.* flagitiis *Eun.* 5, 7, 21
m *And.* 3, 1, 2 15 | 4, 1, 3 | 4, 5, 3, 4, 23 *Heaut.* 5, 4, 14
s *Hec.* 1, 1, 2 13 | 5, 8, 45 *Hec.* 2, filium unicum *Heaut.* flagitium *Eun.* 2, 2,
Hec. 3, 5, 22 1, 37 | 3, 3, 37 | 3, 1, 1, 41 90 *bis Heaut.* 5, 1,
s *Phor.* 1, 2, 26 5, 21 | 4, 4, 13 | 5, filius *And. Per.* 7 | 1, 56 *Adel.* 1, 2, 32 |
n *And. Per.* 3 | 4, 26 1, 79 | 3, 4, 5 *Heaut.* 3, 3, 68
5, 2, 11, 45, 55 | fiet *And.* 2, 1, 14 | 1, 1, 112 | 2, 3, 2 | flamma *Eun.* 3, 2,
3, 27 | 2, 5, 14, 4, 2, 26 *Eun.* 1, 2, 3, 2, 41 | 4, 5, 5, 38

flammam

INDEX

flammam *And.* 1, 1, 103
flectere *Hec.* 4, 3, 2,
flens *And.* 1, 1, 109
flentem *Phor.* 3, 2, 36
fletur *And.* 1, 1, 102
flocci facere *Eun.* 2, 3, 10
flocci pendere *Eun.* 3, 1, 21
foci *Eun.* 4, 7, 45
fodere *Heaut.* 1, 1, 17 *Hec.* 3, 5, 17
fœdum *Eun.* 5, 5, 1
fœdus *Eun.* 4, 4, 17
fœneraret *Adel.* 2, 2, 11
fœneratum *Phor.* 3, 2, 8
foras *And.* 1, 2, 3 | 3, 3, 48 *Eun.* 2, 1, 18 | 2, 2, 52 | 2, 3, 64 | 3, 2, 15 | 4, 4, 1, 34 | 5, 5, 3 | 5, 9, 11 *Heaut.* 3, 1, 13 | 3, 2, 50 | 4, 5, 44 | 5, 2, 46 *Adel.* 1, 2, 29, 39 | 5, 7, 25 | 5, 8, 26 *Phor.* 3, 1, 20 | 5, 6, 38, 53 | 5, 7, 65 *Hec. Prol.* 36 | 1, 2, 69 | 2, 1, 25 | 3, 3, 4 | 4, 1, 7 | 5, 1, 7
fore *And. Per.* 4 | 3, 2, 19 | 3, 5, 5 *Eun.* 5, 2, 34 *Adel. Per.* 9 | 1, 1, 46 | 1, 2, 3 | 3, 3, 29 | 4, 5, 32 | 5, 3, 2 | 5, 4, 40 *Phor.* 5, 8, 36 *Hec.* 1, 2, 24 | 3, 3, 38 | 3, 5, 49 | 5, 2, 24
fores *Eun.* 1, 2, 9 | 2, 2, 51, 53 | 5, 7, 5 *Heaut.* 1, 1, 121 | 2, 3, 34 | 3, 3, 52 *Adel.* 1, 2, 8, 22, 40 | 1, 3, 11 | 4, 4, 23 | 4, 5, 4 | 5, 3, 2 *Phor.* 5, 6, 26 *Hec.* 3, 1, 35
foret *Phor.* 1, 4, 30 | 1, 5, 41 | 5, 1, 7 *Hec.* 1, 2, 46 | 2, 1, 23 | 4, 2, 25
foribus *Heaut.* 2, 3, 4, 37 *Phor.* 5, 1, 14
foris *Eun.* 5, 4, 12 *Heaut.* 5, 1, 50 *Phor.* 5, 1, 18 *Hec.* 2, 1, 21 | 4, 1, 24
forma *And.* 1, 1, 45, 92, 95 *Eun.* 1, 2, 52 | 2, 3, 67, 72, 81 *Heaut.* 3, 2, 12 *Phor.* 1, 2, 58 | 5, 8, 35 *Hec.* 1, 1, 18
forma bona *And.* 2, 5, 17
formæ *Heaut.* 2, 4, 2
formam *And.* 1, 5, 57 *Eun.* 3, 1, 53 *Heaut.* 2, 4, 9 | 4, 5, 25 *Phor.* 1, 2, 58
formarum *Eun.* 2, 3, 5 | 3, 5, 18
formidulosus *Eun.* 4, 6, 18, 19
formosis *Eun.* 4, 5, 3
foro *Adel.* 4, 5, 11 *Phor.* 1, 2, 29
fors *Phor.* 1, 2, 88 | 5, 6, 1 *Hec.* 3, 3, 10, 76 | 4, 3, 4
forsan *And.* 5, 5, 1
forsitan *Eun.* 1, 2, 117 *Phor.* 4, 5, 5
fortasse *And.* 1, 1, 92 *Eun.* 2, 2, 49 | 5, 7, 19 | 5, 9, 31 *Heaut.* 1, 2, 26 | 4, 3, 37 | 4, 5, 29 | 4, 6, 20 *Phor.* 1, 2, 96 | 5, 7, 7, 46 *Hec.* 2, 2, 28 | 3, 1, 33 | 4, 1, 33 | 4, 1, 35 | 4, 3, 3
forte *And.* 2, 2, 20 | 4, 3, 13 | 5, 4, 22 *Eun.* 1, 2, 54 | 2, 2, 56 | 3, 1, 34 | 3, 2, 48 | 3, 3, 18 | 3, 5, 20 *Heaut.* 2, 2, 6 | 2, 3, 31, 114 | 3, 2, 40 | 3, 3, 52 *Adel.* 4, 2, 10 | 4, 4, 9 | 4, 5, 77 | 4, 7, 23 *Phor.* 1, 5, 43 | 4, 3, 12 | 5, 1 19 | 5, 2, 10 *Hec. Per.* 11 | 3, 1, 41, 50
fortem virum *And.* 2, 6, 14
fortes *Eun.* 4, 7, 44
fortis *And.* 4, 2, 19 *Phor.* 1, 4, 26 | 2, 1, 10
fortiter *Adel.* 4, 2, 27
fortitudo *Phor.* 2, 1, 11
fortius *Eun.* 1, 1, 5
fortuna *Eun.* 1, 2, 54 | 3, 5, 20 *Phor. Prol.* 32 | 3, 3, 46 | 1, 4, 26 | 5, 6, 1 *bis Hec.* 3, 3, 26, 46
fortunæ *Phor.* 1, 4, 24 | 3, 1, 9
fortunam *Eun.* 5, 9, 16 *Hec. Prol.* 9, 16
fortunam tantam *Phor.* 5, 6, 45
fortunarum *Heaut.* 3, 1, 55
fortunas *And.* 1, 1, 70 | 3, 5, 3
fortunatam *Heaut.* 2, 4, 1
fortunate *Hec.* 3, 4, 4
fortunati *Adel.* 3, 4, 57
fortunatior *Eun.* 5, 9, 1 *Hec.* 3, 5, 41 | 5, 4, 8
fortunatissime *Phor.* 3, 2, 19
fortunatissimum *Heaut.* 4, 8, 1
fortunatum *Heaut.* 3, 1, 55 *Adel.* 1, 1, 18
fortunatus *Eun.* 2, 2, 53 *Heaut.* 4, 6, 21 *Adel.* 5, 3, 66 *Phor.* 1, 3, 21 *Hec.* 4, 2, 15
forum *And.* 1, 3, 21 | 1, 5, 19, 43 | 2, 1, 2 | 2, 2, 18 | 4, 5, 60 *Eun.* 4, 6, 28 *Adel.* 1, 2, 74 | 2, 3, 75 | 2, 4, 13 | 3, 3, 50 | 3, 5, 2 *Phor.* 4, 2, 8 | 5, 6, 19 | 5, 7, 28
fracta *And.* 5, 4, 21
frater *And.* 5, 4, 33 *Eun. Per.* 7 | 1, 2, 51 | 2, 3, 70 | 3, 5, 15, 21 | 4, 1, 3 | 5, 1, 8 | 5, 2, 52, 66 | 5, 5, 12 | 5, 8, 12, 20, 21 *Adel. Per.* 5 | 2, 3, 5 | 3, 3, 83 | 4, 2, 10, 17, 30 | 4, 5, 74 | 5, 5, 1 | 5, 8, 1 *Phor. Per.* 1 | 2, 3, 20 | 5, 2, 2 | 5, 7, 2
fraterne *Eun.* 4, 4, 30
fratre *Adel.* 1, 1, 15 | 4, 4, 15 | 5, 4, 8 *Phor.* 5, 4, 5 | 5, 8, 13
fratrem *Eun.* 1, 2, 123 | 3, 5, 2, 62 | 4, 4, 32 | 5, 5, 10 *Adel.* 1, 2, 14 | 2, 3, 3 | 2, 4, 4 | 3, 3, 50 | 3, 4, 53, 65 | 4, 2, 1 | 4, 3, 9 | 4, 6, 4 *Phor.* 1, 2, 13 | 5, 6, 7
fratri *Adel.* 3, 4, 5, 7, 14 *Phor.* 5,
fratris *And.* 1, 5, 5, 4, 30 *Eun.* 2 70 | 5, 7, 10 A 3, 3, 37 | 4, 4 *Phor.* 1, 5, 23
fraudem *And.* 5, 8 *Heaut.* 5, 1,
fraus *Heaut.* 5, 4
fregit *And.* 1, 3,
fremere *Phor. Pr*
frequens *And.* 1, 20
fretum *Heaut. Pro*
fretus *And.* 2, 1, 3, 5, 13 *Eun.* 33 *bis Phor.* 2, 1, 5, 7, 33
frigent *Eun.* 2, 2
friget *Eun.* 3, 3, 4, 5, 6 *Phor.* 5,
frontem *Adel.* 5, 53
fruare *Eun.* 2, 3 *Heaut.* 2, 3, 1
fruatur *Adel.* 5, 8
fructum *Eun.* 3, 1 *Phor.* 4, 3, 75
fructus *Phor.* 2, 1, 5, 8, 24
frugalior *Heaut.* 4,
frugi *Eun.* 3, 5, 4, 7, 46 *Heaut* 3, 19, 36 *Ad* 9, 2, 25
frui *Heaut.* 1, 1, *Phor.* 1, 3, 1 5, 4, 2
fructi *Adel.* 5, 4
fruſtra *And.* 2, 1 *Eun.* 2, 2, 53 2, 3, 20, 51 | 15 | 4, 4, 31 16 *Adel.* 2, *Phor.* 2, 3, 3 3, 2, 24 | 5,
fruſtrata *Adel.* 11
fruſtretur *Eun.* 14
fuat *Hec.* 4, 3,
fucum *Eun.* 3, 5
fugam *Eun.* 4, 4, 7, 17
fuge *Adel.* 4, 1,
fugere *Heaut.* 114 *Phor. Pr* *Hec.* 1, 2, 1
fugerit *Heaut.* 75
fugi *And.* 4, 5,
fugias *Phor.* 5, 2
fugiens *And.* 5,

Heaut. 5, 2, 47
And. 2, 1, 37 Hec.
4, 84
ando Eun. 5, 2, 8
ans Phor. 4, 3, 18
ant Adel. 5, 4, 8
ec. 5, 2, 10
at Heaut. 3, 1, 25
et Phor. 5, 5, 7
ive Eun. 4, 4, 2
hor. 5, 7, 38
ivo Heaut. 4, 5,
ivum Heaut. 4, 2,
o Adel. 3, 3, 64
Adel. 5, 3, 60
mbuli Hec. Prol.
mbulo Hec. Prol. 4
tus Heaut. 3, 3,
Adel. 3, 4, 18 | 3, 12 Phor. 1, 5,
m Eun. 4, 7, 16
Eun. 1, 1, 34
Adel. 5, 1, 7
tus And. 5, 5, 9
Heaut. 1, 1, 16 | 4, 10
re Heaut. 1, 1, 14
And. 1, 1, 81, 100 Phor. Per. 1, 2, 49
er And. 3, 5, 12
n. 4, 3, 28 | 5, 19
ro Eun. 5, 2,
Eun. Prol. 23
Eun. 4, 7, 39
n Eun. Prol. 28
el. Prol. 13 Phor. 4, 14
Eun. 4, 7, 6
ervo And. 3, 5, 3
Adel. 3, 3, 34
3, 3, 45
e And. Per. 6 | 1, 3
m And. 3, 2, | 3, 5, 15 Eun. 9, 30 Heaut. 3, 53 | 3, 3, 8 Adel. 7, 12 Phor. 1, 2, | 1, 5, 73 Hec. 4, 47

G.

llina Phor. 4, 4, 27
Heaut. 5, 4, 11
Adel. 4, 2, 17
n Adel. 3, 3, 5
garri Phor. 3, 3, 11
garris Eun. 2, 2, 55 Heaut. 3, 2, 25 | 4, 6, 19 Phor. 1, 4, 33
garrule Adel. 4, 4, 15
gaudeam Phor. 5, 8, 63 Hec. 1, 2, 32
gaudeamus Eun. 5, 7, 11
gaudeant And. 4, 1, 3
gaudebam And. 1, 1, 33, 62 Adel. 1, 2, 73
gaudebant Eun. 3, 5, 38, Phor. 4, 2, 5
gaudebis Phor. 3, 2, 9
gaudeo And. 1, 1, 13 | 2, 2, 25 | 5, 4, 37 Eun. 5, 6, 6, 28 | 5, 9, 8, 21 Heaut. 3, 4, 27 | 4, 3, 14 | 4, 6, 12 Adel. 1, 1, 56 | 3, 3, 90 | 5, 8, 34 | 5, 9, 15 Phor. 1, 5, 56 | 5, 6, 43 Hec. 2, 1, 36 | 3, 2, 18 | 4, 4, 20
gaudere And. 5, 4, 44 Heaut. 5, 1, 12
gaudes Adel. 2, 3, 1
gaudia And. 5, 5, 5 Adel. 4, 5, 22 Hec. 5, 3, 35
gaudii And. 5, 5, 7
gaudiis Eun. 5, 9, 5
gaudio And. 1, 2, 9 | 2, 2, 2 | 5, 4, 36 | 5, 5, 5 Heaut. 2, 3, 67 | 3, 1, 99 Adel. 3, 3, 55 | 4, 1, 21 Phor. 5, 6, 17, 31 Hec. 3, 4, 2
gaudium And. 4, 1, 25 Eun. 3, 5, 2, 4 Heaut. 3, 1, 5 Adel. 5, 9, 15
gaviſurum And. 5, 5, 8
gaviſus Heaut. 4, 8, 16
gemens Eun. 2, 3, 41
geminabit Adel. 2, 1, 19
geminas And. 4, 1, 50
gemitus Heaut. 2, 3, 132
gener Heaut. 5, 1, 63
genera Adel. 3, 2, 6
genere And. Per. 2, Adel. 3, 1, 10 | 3, 3, 55 | 4, 5, 17 Phor. 1, 2, 75
generi Eun. 2, 2, 15
generis Adel. 3, 3, 90
generum And. Per. 10 And. 3, 3, 39 Heaut. 4, 8, 24 Hec. 4, 1, 22
genium Phor. 1, 1, 10
gentium Heaut. 5, 1, 55 Adel. 3, 2, 43 | 4, 2, 1 Phor. 5, 8, 44 Hec. 3, 1, 4
genua Hec. 3, 3, 18
genus Eun. 2, 2, 11 Heaut. 1, 2, 19 Hec. 2, 1, 1
genus peſſumum And. 4, 1, 5
geras Adel. 3, 3, 77
gerat Eun. 5, 4, 1
gerens Heaut. Per. 8
gerendus Eun. 1, 2, 108
gerere Heaut. 5, 1, 74
gereret Adel. 4, 5, 74
geritur Phor. Prol. 28
gerit Phor. 1, 2, 95
germane Adel. 2, 4, 5
germani And. 1, 5, 57
germanus Adel. 5, 8, 34
gerro Heaut. 5, 4, 10
gerunt Hec. 3, 1, 30, 31
geſſero And. 4, 1, 17 Hec. 4, 1, 23
geſſimus Phor. 5, 2, 8
geſta Adel. 4, 4, 21 | 5, 1, 12 Hec. 3, 5, 18
geſtat Adel. 3, 5, 3
geſtam Phor. 5, 4, 8
geſtandus Adel. 4, 5, 75
geſtavi Adel. 4, 2, 24
geſtiam Eun. 3, 5, 7
geſtio Phor. 1, 5, 30
geſtire Eun. 3, 1, 12
geſtis Eun. 3, 5, 1
geſtum Adel. 2, 2, 6
geſtus novus Phor. 5, 6, 51
Geta Adel. 3, 1, 4 | 3, 2, 22, 25, 27, 51 | 3, 4, 1, 33, 61 | 5, 6, 3, 6 Phor. 1, 1, 1, 12 | 1, 2, 22, 86, 101 | 1, 4, 1, 19, 42 | 1, 5, 3 | 2, 2, 26, 27, 39 | 3, 1, 14, 18 | 3, 3, 3, 12 | 3, 5, 21 | 4, 3, 1, 4, 11, 67 | 4, 4, 1 | 5, 2, 12, 16 | 5, 5, 10, 12 | 5, 6, 7, 8, 30
Getam Adel. 3, 2, 7 Phor. 1, 1, 6 | 1, 3, 25
gladiatores Hec. Prol. 40
gladiatorio Phor. 5, 7, 71
gladio Adel. 5, 8, 34
gloria Hec. Prol. 5, 33
gloriam Eun. 3, 1, 9 Heaut. 1, 1, 60 Adel. 5, 3, 28 Hec. 5, 2, 31
gloriare Heaut. 4, 5, 17
glorioſum Eun. Prol. 38
glorioſus Eun. Prol. 31
Glicerio And. 1, 5, 90, 50 | 4, 1, 59 | 4, 5, 51 | 5, 4, 2
Glicerium And. Per. 2, 11 | 1, 1, 107 | 3, 3, 20 | 4, 6, 11 | 5, 2, 18 | 5, 3, 4 | 5, 4, 5 | 5, 6, 5, 14
gnata Heaut. 4, 1, 2 Phor. 5, 1, 22 Hec. 3, 1, 38 | 3, 4, 32 | 4, 1, 57
gnatæ And. 4, 1, 2 Adel. 3, 2, 41 Phor. 5, 1, 9 Hec. 4, 1, 4 | 5, 3, 14
gnatam And. Per. 5 | 1, 1, 7 | 2, 3, 18 | 3, 3, 8 | 3, 4, 13 | 4, 4, 25 Heaut. 5, 1, 7 Phor. 5, 3, 34 Hec. 1, 2, 49
gnate Heaut. 4, 8, 2 | 5, 4, 5 | 5, 5, 16, 21 Hec. 3, 2, 17 | 3, 5, 6 | 4, 2, 1, 29, 30
gnati And. 1, 1, 22 | 4, 2, 28 | 4, 3, 34 | 5, 2, 3 Adel 4, 7, 38 Hec. 2, 1, 17, 36
gnato And. 3, 3, 3 | 5, 1, 12 Eun. 2, 1, 22 | 2, 2, 33, 40 | 3, 1, 55 | 3, 2, 21, 29 | 4, 2, 1 | 5, 2, 10 | 5, 9, 13, 24 Heaut. 1, 1, 96 | 3, 1, 20 | 5, 3, 1 Phor. 5, 8, 50
gnatum And. 1, 1, 71, 122 | 1, 2, 14 | 3, 3, 8, 20 | 3, 4, 17 |

INDEX

Heaut. Per. 1 *Adel.* 3, 3, 29 | 4, 5, 58 *Phor. Per.* 5 | 5, 8, 56 *Hec.* 2, 1, 43 | 5, 1, 32 | 5, 3, 20
gnatum unicum *Heaut.* 1, 1, 78
gnatus *And.* 3, 2, 47 | 4, 1, 21 | 5, 1, 15 *Phor.* 2, 2, 75 | 2, 3, 2 *Hec.* 3, 5, 62 | 5, 2, 14
gracile *Eun.* 2, 3, 21
gradu ſuſpenſo *Phor.* 5, 6, 27
Græca *Eun. Prol.* 33 *Heaut. Prol* 4, 8 *Adel. Prol.* 8
Græcas *Heaut. Prol.* 17
Græci *Phor. Prol.* 26
Græcis *Eun. Prol.* 8
grandem *Adel.* 4, 5, 39 *Phor.* 2, 2, 92
grandiuſcula *And.* 4, 6, 19
grandior *Adel.* 5, 8, 7 *Phor.* 2, 2, 15
grata *Heaut.* 3, 1, 36 *Eun.* 3, 1, 6
gratiæ *And.* 2, 1, 31 | 2, 5, 11
gratia ea *And.* 3, 4, 8 | 2, 6, 2
gratia *And.* 5, 1, 17 *Eun.* 1, 2, 29 | 4, 6, 11 *Heaut.* 4, 5, 20 *Adel.* 1, 2, 41, 58 | *Phor.* 1, 2, 6 | 2, 1, 23 | 4, 3, 17 *Hec.* 3, 5, 29 | 4, 3, 11 | 5, 1, 15 | 5, 3, 38
gratiam *And.* 1, 1, 25 | 5, 4, 49 *Eun.* 2, 2, 92 | 3, 5, 9 | 4, 4, 51 | 5, 3, 2 | 5, 9, 61 *Adel.* 5, 5, 6 | 5, 7, 16 | 5, 9, 14 *Phor.* 1, 2, 4 | 2, 1, 24 | 5, 7, 73 | 5, 8, 40 *Hec.* 3, 1, 11 | 3, 3, 30 | 4, 2, 7 | 4, 4, 31 | 5, 2, 29, 32
gratiam falſam *Heaut.* 2, 3, 61
gratias *And.* 2, 4, 31 *Eun.* 3, 1, 1 *Heaut.* 5, 2, 46 *Adel.* 2, 3, 14 | 4, 3, 15 *Phor.* 4, 2, 6
gratias magnas habeo atqueago *Phor.* 5, 7, 1
gratiis *Adel* 4, 7, 26 *Phor.* 3, 2, 15
gratiſſimum *Heaut.* 2, 3, 127
gratulando *Heaut.* 5, 1, 6
gratulanti *Eun.* 2, 2, 28
gratum *And.* 1, 1, 15 *Eun.* 4, 4, 55 *Heaut.* 2, 3, 21 *Adel.* 2, 2, 43
grave *And.* 3, 3, 34 *Phor.* 1, 2, 44 *Hec.* 1, 2, 50
gravem *Adel.* 3, 4, 50
gravere *Adel.* 1, 8, 19
gravia *Heaut.* 5, 5, 14
gravida *And. Per.* 3 | 1, 3, 11
gravidæ *Adel.* 3, 4, 29
gravidam *And.* 3, 2, 33 *Heaut.* 4, 1, 13 *Hec. Per.* 6 | 3, 3, 32
gravior *Heaut.* 4, 1, 32
gravius *Heaut.* 1, 1, 40 *Adel.* 1, 2, 60 *Phor.* 2, 2, 22
graviſſimum *Adel.* 3, 4, 22
graviter *And.* 1, 2, 20 *Heaut.* 1, 1, 62 | 3, 3, 9, 52 | 5, 5, 1 *Adel. Per.* 10 | 5, 3, 2, *Hec.* 2, 2, 19 | 3, 3, 44 | 4, 4, 2
gravius *And.* 5, 3, 3 *Eun.* 1, 2, 1 *Heaut.* 5, 2, 4 *Adel.* 1, 1, 41 *Phor.* 1, 4, 30 *Hec.* 5, 4, 95
grege *Adel.* 3, 3, 8
gregem *Eun.* 5, 9, 54 *Heaut.* 2, 3, 4
gregem alium *Heaut. Prol.* 45
gremio *Adel.* 3, 2, 35
gremium *Eun.* 3, 5, 37
grex *Phor. Prol.* 32
gubernat *Hec.* 3, 1, 31
gubernatrix *Eun.* 5, 9, 16
Gynæceum *Phor.* 5, 6, 22

H.

HA *Eun.* 3, 1, 36 | 3, 2, 44 *Heaut.* 5, 1, 13, 40 *Phor.* 2, 2, 64
habe *Phor.* 2, 2, 88 *Hec.* 5, 4, 22
habeam *And.* 4, 1, 25 *Eun.* 1, 2, 48, 94, 96 | 4, 4, 7 *Heaut.* 1, 1, 34 | 3, 1, 57 | 4, 3, 23 *Adel.* 2, 4, 4 | 3, 2, 55 *Phor.* 5, 5, 4 *Hec.* 1, 1, 9 | 5, 1, 15
habeas *And.* 4, 1, 25 *Heaut.* 1, 1, 52 *Adel.* 4, 4, 13 | 4, 7, 32 *Phor.* 2, 1, 31
habeat *And.* 2, 3, 4 | 5, 3, 18 *Eun.* 1, 2, 117 *Heaut.* 1, 2, 18 *Adel.* 1, 1, 25 | 5, 9, 40 *Phor. Prol.* 16
habebam *Eun.* 1, 2, 39 *Hec.* 3, 1, 14
habebat *Phor. Per.* 3 | 1, 5, 19 | 2, 2, 18
habebis *Phor.* 2, 2, 86
habemus *Eun.* 5, 1, 19 *Adel.* 3, 4, 10
habenda *Heaut.* 2, 3, 84 *Phor.* 1, 2, 6
habendæ *Phor.* 1, 5, 19 | 5, 4, 8 | 5, 6, 40
habens *Eun.* 4, 2, 26 | 2, 2, 32 *Hec.* 4, 2, 26
habent *Eun.* 2, 2, 32, 97 *Phor.* 1, 1, 7 | 2, 2, 82 | 5, 4, 1 *Hec.* 1, 2, 101
habentem *Hec.* 5, 3, 32
habeo *And.* 1, 1, 13 | 4, 5, 31 *Eun.* 1, 2, 40 | 2, 2, 12 | 3, 2, 18 *Heaut.* 1, 1, 42 | 2, 1, 12 | 4, 2, 10 | 5, 2, 49 | 5, 6, 20 *Adel.* 2, 2, 31 | 3, 1, 4 | 5, 5, 6 | 5, 9, 14 *Phor.* 1, 2, 4 | 5, 1, 18 | 5, 7, 1 *Hec.* 3, 2, 11 | 4, 4, 31
habere *And.* 1, 1, 68, 119 | 3, 3, 32 | 5, 3, 10 *Eun.* 1, 2, 72 | 5, 3, 11 *Heaut.* 1, 1, 42 | 5, 2, 10 *Adel.* 1, 1, 20 | 2, 1, 25 | 2, 3, 5 *Phor.* 1, 1, 66 | 1, 5, 66 | 5, 1, 29 *Hec.* 1, 2, 25, 74 | 3, 3, 21 | 4, 1, 26 | 5, 4, 6
haberem *And.* 1, 71 *Eun.* 3, 3,
haberes *Heaut.* 3, 4 | 4, 6, 13
haberet *And. Per.* *Eun.* 3, 2, 35 *He* 1, 1, 46 *Adel.* 1 | 3, 3, 11 *P* *Prol.* 15 *Hec.* 4, 35
haberi *Heaut.* 3, 1 *Hec.* 1, 2, 74
habes *And.* 4, 2, 7 3, 1, 11, 25 | 3 22 | 4, 4, 7, 2 *Heaut.* 4, 1, 21 3, 40 | 5, 4 *Phor.* 1, 3, 17 7, 54 *Hec.* 1 119 | 4, 4, 2
habet *And. Prol.* 5, 4, 38, 52 *E* 1, 13, 33 *bis* 10 | 3, 2, 32 17 | 5, 9, 48 *Prol.* 20 | 2, 1 3, 2, 15 | 4, *Adel.* 3, 3, 2 7, 10 *Phor.* 95 | 5, 1, 27 41, 52 *Hec.* 1, 52 | 4, 2, 30 19
habetur *Eun.* 4,
habita *And.* 4,
habitabat *Eun.* 27 | 2, 3, 25
habitant *Adel.* 13
habitaſſe *And.* 4
habitat *Adel.* 4,
habitatum *Hec.* 27 | 4, 2, 1
habitet *Phor.* 76 | 5, 7, 4
habitior *Eun.* 2,
habitudo *Eun.* 2,
habitum *Heaut.* 8 | 3, 4, 22
habiturum *Eun.* 13 *Hec.* 5,
habiturus *Adel.* 35
habitus *Eun.* 5, *Hec.* 4, 1,
habuerim *And.* 39
habueris *Eun.* 5, *Hec.* 1, 2, 9 3, 1
habuerit *Heaut.* 45 *Hec.* 4,
habui *And.* 1, *Eun.* 2, 2,

[illegible] 5, 9, 55 *Heaut.* 1, 42 | 3, 1, 52 *Adel.* 1, 1, 19, 23 *Hec.* 2, 3, 6 *Iſſe Hec.* 4, 1, 1, | 4, 4, 31 *Iſſet Eun.* 3, 3, 16 *it Adel.* 3, 3, 60 *hor.* 5, 7, 49 *Hec.* 1, 59 *ine Hec.* 3, 1, 3 *ine Heaut.* 3, 3, 54 *Adel.* 3, 3, 55 *Phor.* 5, 9, 24 *am Eun.* 5, 7, *de Heaut.* 5, 2, *dem Hec.* 3, 5, *ditates And.* 4, 20 *o Eun.* 5, 2, 9 *hor.* 5, 7, 70 *ret Adel.* 3, 3, 49 *t Eun.* 5, 6, 7 *Hec.* 1, 32 *te Eun.* 1, 2, 52 | 7, 1 *Hec.* 3, 1, 2 *are Phor.* 3, 2, 7 *er Adel.* 2, 1, 8 *us Phor.* 4, 4, 27 *n Eun.* 1, 2, 56 | 3, 5 *Heaut.* 2, 3, | 5, 1, 3 *Hec.* 5, 20 *nc' Heaut.* 4, 4, *Heaut.* 4, 7, 9 *el* 4, 4, 24 *Phor.* 3, 59 *hor.* 2, 2, 64 *Hec.* 4, 22 *contimorumenon aut. Prol.* 5 *ra Hec. Prol.* 1 *ram Hec. Prol.* 29 *Adel.* 3, 3, 85 | 4, 9 | 5, 3, 42 | 8, 24 *Phor.* 2, 3, 12 *nem Adel.* 3, 4, *ni Adel.* 3, 2, 52 *Eun.* 5, 9, 35 *ut.* 3, 2, 10 | 5, 9 *Phor.* 3, 2, 23 | 3, 23 *Hec.* 2, 2, 8 *Heaut.* 5, 4, 10 *And.* 4, 2, 4 *Eun.* 1, 18 | 5, 2, 12, | 5, 3, 8 *Adel.* 3, 3 | 3, 2, 25 | 5, 6, 1 *Phor.* 5, 1, 3 *Hec.* 3, 1, 55

heræ *And.* 4, 3, 2 *Adel.* 3, 2, 3

heram *Adel.* 3, 1, 22 *Phor.* 5, 6, 25

here *And.* 3, 2, 18 *Eun.* 1, 1, 12 | 5, 6, 6, 9, 18 *Heaut.* 3, 3, 33 | 5, 2, 20 *Phor.* 1, 5, 56 *Hec.* 3, 4, 16

hæreditas *Hec.* 1, 2, 97

heri *And.* 1, 1, 58 | 4, 4, 29 *Eun.* 1, 2, 3, 89 | 2, 3, 63 | 3, 4, 1 *Heaut.* 3, 2, 8 | 3, 3, 7 *Phor.* 1, 1, 2 *Hec.* 1, 2, 115 | 2, 1, 40 | 3, 5, 16

heri *à nom.* herus *And.* 1, 2, 4 *Hec.* 3, 1, 51

herilem *And.* 3, 4, 23 *Eun.* 2, 2, 58 | 5, 5, 20 *Phor.* 1, 1, 5

herili *Adel.* 3, 2, 3 | 5, 6, 2

herum *And.* 1, 3, 3 | 3, 4, 23 | 4, 4, 8 | 5, 2, 26 *Heaut.* 3, 2, 48 *Phor.* 1, 4, 5 | 1, 5, 17 | 2, 2, 12

herus *And.* 1, 2, 12 | 2, 5, 1, 12 | 5, 2, 5 *Heaut.* 4, 1, 15 *Phor.* 1, 4, 7 | 1, 5, 18 | 4, 3, 18, 29 | 5, 6, 21 *Hec.* 5, 3, 1

hero *Phor.* 2, 3, 25 | 5, 6, 2

heſternô *Eun.* 5, 4, 17

hiccine *And.* 5, 4, 4 *Heaut.* 1, 2, 24 *Adel.* 4, 5, 75 *Phor.* 3, 2, 24 | 5, 8, 3

hilarior *Eun.* 4, 5, 5

hilarem *Adel.* 5, 3, 56

hilarum *Adel.* 2, 4, 23

hocce *And.* 2, 3, 17 *Eun.* 4, 7, 13

hoccine *And.* 1, 1, 15 | 1, 5, 1 *Eun.* 4, 3, 2 *Heaut.* 3, 4, 21 *Adel.* 2, 2, 29 *bis* | 3, 2, 6

hæſitas *Phor.* 5, 2, 15

homine *Eun.* 2, 2, 7 | 5, 9, 53 *Heaut.* 1, 2, 19 *Adel.* 1, 2, 18 | 2, 3, 1 | 5, 3, 35 *Phor.* 4, 3, 24

hominem *And* 1, 5, 10 | 4, 5, 30 | 5, 2, 3 *Eun.* 2, 2, 4, 23, 45 | 2, 3, 31, 65 | 3, 1, 27, 28 | 3, 5, 13, 39 | 4, 1, 5 | 4, 4, 2, 41 | 4, 6, 20, 30 | 4, 7, 32 | 5, 1, 19 | 5, 7, 8, 10, *Heaut.* 2, 3, 139 | 3, 2, 19 | 2, 3, 6 | 4, 1, 53 | 5, 1, 10 *Adel.* 1, 1, 13 | 1, 2, 74 | 2, 1, 29 | 2, 4, 17 | 3, 2, 6 | 3, 3, 92 | 4, 2, 40 | 5, 6, 4 *Phor. Prol.* 2 | 1, 4, 18 | 1, 5, 22, 62, 75 | 2, 1, 21 | 3, 1, 12 | 4, 2, 1, 2, 8 | 4, 3, 27 | 5, 6, 5 | 5, 7, 84 *Hec.* 2, 1, 17 | 4, 1, 9, 40

homines *And.* 4, 2, 12 | 5, 4, 7, *Eun.* 2, 1, 19 | 2, 2, 23, 37 | 3, 2, 17 *Adel. Prol.* 15 | 2, 2, 12 *Phor.* 2, 1, 13 | 2, 3, 19 | 5, 1, 37

homini *And.* 2, 5, 19 | 5, 1, 9 *Eun.* 2, 2, 1 *Heaut.* 2, 3, 115 | 3, 3, 24 | 4, 5, 32 *Adel.* 2, 1, 46 | 2, 2, 21 | 2, 3, 6 | 4, 1, 20 | 5, 4, 7 *Phor.* 1, 2, 85 *Hec.* 3, 1, 1 | 3, 4, 17

hominibus *Heaut.* 3, 1, 13, *Adel.* 5, 3, 47

hominis *And.* 2, 1, 30 *Eun.* 3, 4, 8 | 3, 5, 12 | 4, 4, 29 *Heaut.* 2, 3, 72 | 3, 3, 19 | 4, 8, 7 *Adel.* 4, 2, 33 | 4, 7, 16, 18 *Hec.* 3, 4, 25

hominum *And.* 1, 5, 2, 11 | 4, 1, 5 | 4, 5, 6 | 5, 6, 3, *Eun.* 2, 2, 7 | 3, 1, 14, 19 | 4, 6, 19 *Heaut.* 1, 1, 9 | 3, 1, 97 | 5, 1, 14 *Adel.* 4, 3, 3 | 2, 1, 1 *Phor.* 5, 6, 13

homo *And.* 2, 2, 7 | 4, 1, 39 | 4, 3, 6 | 4, 5, 5. 39 | 5, 6, 1, 10 *Eun.* 2, 2, 18, 30 | 3, 1, 18, 35 | 3, 4, 5 | 4, 4, 9 | 4, 6, 19 | 5, 5, 18 | 5, 6, 6 | 5, 9, 52 *Heaut.* 1, 1, 25 | 4, 4, 9 | 4, 6, 21 | 5, 3, 1 *Adel.* 1, 2, 27, 31, 63 | 2, 2, 11 | 3, 2, 38 | 3, 3, 53. 77, 86, 88 | 4, 2, 1 | 4, 6, 4 | 5, 5, 2 | 5, 8, 11 *Phor.* 1, 2, 73 | 2, 2, 15, 28, 64 | 3, 2, 24 | 3, 3, 29 | 4, 3, 37 | 5, 6, 14 | 5, 8, 2, 16 *Hec.* 3, 5, 9 | 5, 4, 1

homo adoleſcens *Phor.* 5, 8, 52

homo tolerabilis *Heaut.* 1, 2, 30

homuncio *Eun.* 3, 5, 42

honeſta *And.* 1, 1, 96, 114 *Eun.* 1, 2, 52 | 2, 1, 24 | 4, 4, 15

horeſte *And.* 4, 6, 3 *Eun.* 4, 4, 48 *Phor.* 5, 8, 19

honeſtum *Hec.* 1, 2, 76 | 3, 3, 43

honeſtus *Eun.* 3, 2, 21

honore *Eun.* 2, 2, 29 *Heaut.* 4, 3, 9

honoris *Phor* 5, 7, 35

honos *Eun.* 5, 7, 22

hora *Eun* 2, 3, 47

horam *Phor.* 3, 2, 29

horreo *Eun.* 1, 2, 4

horreſco *Adel.* 4, 4, 24

horrida *Phor.* 1, 2, 56

horſum *Hec.* 3, 4, 36

horto *Adel.* 5, 7, 10

hortor *Hec.* 1, 1, 7

horunce *Hec.* 1, 2, 97

hoſce *Eun* 1, 2, 71 | 4, 7, 11, 12 *Heaut.* 3, 2, 3 | 4, 5, 4 *Adel.* 5, 7, 5 *Phor.* 4, 5, 4

hoſcine *Adel.* 4, 5, 40

hoſpes *And.* 4, 6, 22 | 5, 4, 11 *Adel.* 4, 1, 13

hoſpitæ *And.* 2, 6, 8

hoſpite *Eun* 1, 2, 39 *Hec.* 1, 2, 120

hoſpitem *And.* 4, 6, 15 *Phor.* 1, 2, 12 | 2, 2, 15 *Hec.* 3, 4, 18 | 5, 3, 36

hoſpites *Phor.* 2, 1, 14

INDEX

hoſpitis *And.* 5, 2, 2
hoſtis *Hec.* 5, 2, 23
hui *And.* 3, 1, 16 *Eun.* 3, 1, 17 *Heaut.* 3, 1, 71 | 3, 3, 45 *Adel.* 2, 2, 8 | 4, 2, 28 *Phor.* 5, 3, 8
hujuſce *And.* 2, 6, 8 *Phor.* 5, 4, 8
hujuſmodi *Heaut.* 2, 3, 98 | 4, 6, 8 *Phor.* 3, 2, 20, 44
humana *Heaut.* 3, 2, 41
humane *Adel.* 1, 2, 65
humani *And.* 1, 1, 86 *Heaut.* 1, 1, 25
humanitus *Heaut.* 1, 1, 47
humanum *And.* 1, 5, 1 *Adel.* 3, 4, 25 | 4, 5, 53 *Hec.* 4, 1, 38
humi *And.* 4, 3, 11
humiles *Hec.* 3, 3, 20
hunccine *Heaut.* 1, 2, 28
Hymenæum *Adel.* 5, 7, 7, 9

I.

I. *Adel.* 2, 1, 14, 21 | 4, 2, 48 | 5, 3, 68 *Hec.* 3, 2, 23 | 4, 3, 5
jacta *Adel.* 4, 7, 22
jamdiu *Eun.* 5, 4, 1 | 5, 6, 30
jamdudum *And.* 1, 4, 1 *Eun.* 3, 1, 57 | 4, 5, 8 | 4, 7, 46 | 5, 3, 8 *Heaut.* 4, 5, 10 *Adel.* 3, 3, 47 *Hec.* 3, 2, 1 | 4, 4, 26, 100 *Phor.* 1, 5, 59
jampridem *Phor.* 1, 1, 3 *Hec.* 2, 1, 22
jamne *Heaut.* 4, 8, 7 *Adel.* 4, 5, 66
jam primum *And.* 3, 2, 32
januam *And.* 4, 3, 10
ibam *And.* 3, 4, 1 *Adel.* 5, 3, 35
ibamus *Phor.* 5, 7, 6
ibat *Hec* 1, 2, 82
ibatis *Phor.* 5, 7, 8
ibicumque *Heaut.* 3, 3 17
ibidem *And.* 4, 5, 38
ibis *Adel.* 4, 2, 41
ibit *Adel.* 3, 2, 40 *Heaut.* 3, 1, 78 | 3, 2, 48 *Phor.* 4, 4, 15
ibo *And.* 2, 2, 37 | 3, 4, 5, 20 *Eun.* 1, 2, 107 | 2, 1, 10 | 5, 4, 12 *Heaut.* 1, 1, 118, 121 | 1, 2, 36 | 2, 3, 99 | 3, 1, 94 | 3, 3, 47 *Adel.* 2, 4, 13 | 3, 4, 65 | 4, 3, 13 | 4, 4, 23 | 4, 7, 1 | 5, 3, 55 *Phor.* 1, 5, 82 | 2, 3, 22 | 5, 2, 17
idcirco *And.* 3, 2, 7 *Heaut.* 3, 2, 5
ideo *Hec.* 2, 1, 21
idonea *Heaut.* 1, 1, 82 *Hec.* 3, 3, 1
idoneum *Phor.* 4, 5, 9
idonei *And.* 4, 5, 18
idoneus *And.* 3, 2, 12
ignarum *Heaut.* 2, 1, 14 *Adel.* 2, 1, 6 *Hec.* 4, 4, 53, 60
ignarus *Eun.* 1, 2, 56
ignave *Eun.* 4, 7, 7
ignaviſſime *Eun.* 2, 2, 8
ignavom *And.* 1, 5, 42
ignavos *Eun.* 4, 3, 19
ignem *And.* 1, 1, 102 113 *Eun.* 1, 2, 5
ignorabant *Eun.* 5, 9, 59
ignorant *Eun. Per.* 2 *Hec. Per.* 2
ignobilem *Phor.* 1, 2, 70
ignoraret *Phor.* 5, 6, 34
ignorarier *Phor.* 5, 7, 38
ignores *Heaut.* 1, 1, 53 | 2, 3, 28 | 5, 5, 15
ignoratur *Phor.* 2, 2, 10
ignoſcam *Heaut.* 4, 1, 34
ignoſcas *Heaut.* 5, 5, 5
ignoſce *Heaut.* 5, 5, 8 *Phor.* 5, 8, 46
ignoſcenda *Phor.* 5, 8, 26
ignoſcendi *Heaut.* 2, 1, 6
ignoſces *Heaut.* 5, 1, 60
ignoſci *Hec.* 5, 1, 11
ignoſcentior *Heaut.* 4, 1, 32
ignoſco *Eun.* 5, 2, 40 *Phor.* 5, 8, 55
ignoſcere *Eun. Prol.* 42 *And.* 4, 1, 54
ignota *Phor.* 5, 1, 24
ignotum *Phor.* 3, 3, 15
ignotum eſt *Adel.* 3, 4, 28
iiſdem *Eun. Prol.* 35
iit *Eun.* 5, 2, 53
illac *Eun.* 1, 2, 25 *Heaut.* 3, 2, 1
illæc *Eun.* 5, 5, 5 *Heaut.* 3, 2, 30 | 5, 1, 58 *Adel.* 3, 4, 63 *Phor.* 4, 5, 5
illancine *Heaut.* 4, 5, 3
illiberale *Adel.* 3, 4, 3
illiberalem *v.* inliberalem
illiberaliter *Phor.* 2, 2, 24 *v.* inliberaliter
illudatis *And.* 4, 5, 19
illuſeris *Eun.* 5, 4, 20
illuſi *And.* 5, 1, 3
illicet *Eun.* 1, 1, 9 *Adel.* 5, 3, 5
illicone *Eun.* 5, 7, 11
illinc *And.* 4, 6, 19 *Adel.* 2, 2, 19, 25 | 4, 5, 40 | 4, 7, 13
illoc *And.* 2, 2, 25 *Eun.* 5, 9, 53
illuc *And.* 1, 1, 54 | 1, 5, 31 *Eun.* 3, 3, 31 | 3, 5, 24 | 4, 7, 12 | 5, 1, 17 *Adel.* 2, 1, 14, 36 | 5, 3, 57 *Phor.* 1, 5, 80
illuditis *Phor.* 5, 7, 22
illumine *Eun.* 5, 9, 15
Imbro *Hec.* 1, 2, 96
immemor *And.* 3, 1, 19
immemoris *And.* 1, 1, 17
immerito *Adel.* 4, 4, 6 *Phor.* 1, 5, 60 *Hec.* 2, 1, 12
immeritiſſimo *Phor.* 1, 5, 60
imitari *Hec.* 3, 4, 13
imo *And.* 3, 2, 43 *Heaut.* 4, 5, 49 *Adel.* 2, 2, 40 *Phor.* 2, 2, 42 | 3, 2, 41
immo *And.* 1, 1, 3 | 3, 2, 43 | 3, 3, 18 | 3, 5, 12 | 4, 1, 31, 49 | 5, 2, 13 & alibi paſſim, ſeu nullo peculiari ſenſu.
immodeſtus *Heaut.* 3, 3, 7,
immo etiam *And.* 4, 2, 25
immortales *Eun.* 2, 2, 1 *Adel.* 3, 4, 1 *Phor.* 5, 8, 29
immortalitas *And.* 5, 5, 4
immortalium *Prol.* 2, 2, 4
immutari *Hec.* 3, 3
immutatum *And.* 5, 7
immutatur *And.* 1, 40 *Eun.* 2, 1, *Phor.* 1, 4, 40
imparatum *And.* 3, 20 *Phor.* 1, 4, 2
impeditum *And.* 3, 11 *Hec.* 3, 1, 1
impeditæ *Heaut.* 2,
impedivit *Prol.* 2,
impediunt *And.* 1,
impellat *Phor.* 4,
impellebant *Hec.* 3, 12
impellit *Phor.* 4,
impellitur *And.* 1,
impendent *Phor.* 1,
impenſe *Eun.* 3, 1, *Adel.* 5, 9, 36
impera *And.* 5, 3, *Heaut.* 5, 5, 21 | 1, 4, 46
imperabat *And.* 3, 10
imperabit *Heaut.* 4, 24
imperabo *Eun.* 3,
imperare *Adel.* 1, 52
imperas *Eun.* 2, 1 *Heaut.* 4, 3, 26
imperat *Eun.* 3,
imperatorem *Eun.* 42
imperatoris *Eun.* 8
imperavi *And.* 3,
imperavit *Eun.* 21
imperem *Hec.* 2,
imperent *Eun.* 3,
imperieſt *Heaut.* 2,
imperio *Phor.* 1,
imperita *Eun.* 42
imperito *Adel.* 1,
imperitos *And.* 5,
imperio *And.* 5, *Eun.* 2, 2, 96
imperium *Eun.* 25 *Heaut.* 4, *Adel.* 1, 1, 41 | 1, 5, 2
impertiri *Adel.* 21
impertit *Eun.* 40
impetrabis *Phor.* 12
impetrabo *And.* 13
impetraſti *And.* 5,

impudentem audaciam *Heaut.* 2, 3, 72
impudentia *Hec.* 2, 1, 16
impudentiſſima oratio *And.* 4, 1, 10
impulerim *Heaut.* 1, 1, 113
impulſiſſet *Phor.* 1, 3, 6
impuliſti *Phor.* 2, 1, 6
impulſi *Heaut.* 2, 4, 9
impulit *And.* 3, 2, 43 *Phor.* 5, 1, 6 *Hec.* 4, 4, 3
impulſore *Eun.* 5, 6, 18 *Adel.* 4, 2, 21
impulſorem *Adel.* 3, 2, 17
impulſu *Hec.* 1, 4, 65 | 2, 1, 54
impulſus *And.* 1, 1, 72 *Hec.* 3, 5, 34, 35
impune *And.* 5, 4, 7 *Eun.* 5, 2, 13 | 5, 4, 20 | 5, 7, 18 *Adel.* 5, 3, 38 *Hec.* 3, 4, 14
impura *Heaut.* 4, 1, 16
impuratum *Phor.* 5, 7, 69
impuratus *Phor.* 4, 3, 64
impuriſſime *Phor.* 2, 2, 25
impurum *Eun.* 2, 2, 9 *Adel.* 2, 1, 29 *Phor.* 5, 7, 93
impurus *Adel.* 3, 3, 6
impuriſſimo *Phor.* 5, 1, 33
imus *And.* 1, 1, 90 *Eun.* 3, 2, 12, 39 | 5, 7, 1 *Phor.* 5, 1, 53
incedere *Eun.* 5, 3, 9
incendam *Phor.* 1, 4, 9
incendatur *And.* 2, 1, 8
incenderet *Heaut.* 2, 3, 126
incendor *Hec* 4, 1, 47
incenſam illam tibi dabo *Phor.* 5, 7, 81
inceperat *Eun.* 4, 4, 57
inceperunt *Adel.* 2, 2, 19
incepi *And.* 5, 1, 13
incepta *And.* 3, 3, 7 | 5, 1, 17
inceptas *Phor.* 4, 3, 24
inceptat *And.* 5, 4, 23 *Heaut.* 4, 4, 12
inceptet *Heaut.* 3, 3, 39
inceptio *And.* 1, 3, 3
incepto *Heaut.* 4, 6, 7
inceptor *Eun.* 5, 9, 5
inceptum *And.* 1, 5, 1 *Heaut.* 1, 1, 6, 67 | 1, 4, 8, 12 *Phor.* 4, 4, 16
incepturus *And.* 4, 3, 9
incerta *And.* 2, 3, 26 *Eun.* 1, 1, 16 *Hec. Prol.* 17
incertas *And.* 5, 1, 11
incertior *Phor.* 2, 3, 19
incerto *Heaut.* 1, 1, 71
incertum *And.* 1, 5, 29 *Heaut.* 1, 1, 49 | 1, 3, 16 *Phor.* 1, 5, 9 | 4, 1, 12 *Hec.* 2, 2, 9
incertas *Eun.* 2, 3, 3 *Phor.* 4, 3, 55, 70 *Hec.* 1, 2, 46 | 3, 4, 36 | 4, 3, 8
inciderit *Heaut.* 3, 1, 75
incides *Heaut.* 3, 1, 33
incidi *And.* 4, 5, 43 *Phor.* 1, 3, 23
incidiſſet *Phor.* 1, 3, 5
incidit *And.* 2, 2, 22 | 3, 2, 21 *Heaut.* 3, 3, 37 *Adel.* 4, 4, 6
incipere *Eun.* 5, 9, 26 *Heaut.* 3, 1, 86 *Adel.* 2, 2, 29 *Phor.* 4, 4, 29
incipiam *Eun.* 5, 5, 25 *Heaut.* 4, 2, 9 | 5, 4, 21
incipias *And.* 2, 3, 13 *Heaut.* 5, 5, 14
incipies *Eun.* 1, 1, 6
incipit *And.* 1, 5, 50 | 4, 2, 26 | 4, 4, 33
incipiunda *Phor.* 1, 4, 48
inclementius *Eun. Prol.* 4
incogitans *Phor.* 1, 3, 3
incogitantem *Phor.* 3, 2, 14
incolumem *And.* 3, 5, 5
incolumen Patriam *Heaut.* 1, 2, 19
incommoda *Eun.* 2, 3, 36, *Phor.* 2, 1, 18 *Hec.* 1, 2, 90 | 5, 3, 42
incommodam *Hec.* 4, 2, 27
incommode *Eun.* 2, 3, 35 *Hec.* 3, 3, 20 | 5, 3, 40
incommodi *Hec.* 3, 3, 40
incommodis *And.* 4, 1, 3
incommoditas *And.* 3, 3, 35
incommoditates *Heaut.* 5, 1, 59
incommodum *Phor.* 4, 3, 47 *Hec.* 1, 2, 78 | 3, 4, 13
incredibile *Heaut.* 4, 1, 11 *Phor.* 1, 5, 9, 17
incredibili *Hec.* 3, 3, 17
incredibilia *Eun.* 5, 9, 19
incurvus *Eun.* 2, 3, 42
incuſamus *Phor.* 3, 1, 7
incuſas *Heaut.* 5, 2, 7
incuſat *Hec. Per.* 9
incuſaveras *Phor.* 5, 7, 21
indicat *And.* 1, 1, 105 | 5, 3, 7
indicabit *Eun.* 3, 2, 16
indicans *Eun.* 1, 1, 8
indicare *Eun.* 4, 1, 7 *Phor.* 5, 7, 68
indicares *Eun.* 5, 6, 13
indicarit *Heaut.* 3, 3, 23
indicas *Eun.* 5, 6, 21
indicaſſe *Adel.* 4, 4, 21
indicat *Eun.* 4, 3, 15 | 4, 4, 37 *Adel.* 3, 2, 39 *Hec.* 3, 3, 35
indicente *Adel.* 3, 4, 62
indicio *Eun.* 5, 6, 23 *Heaut.* 2, 4, 4 *Adel. Prol.* 4 *Phor.* 1, 4, 37
indicis *Eun.* 3, 1, 23
indicium *Adel.* 4, 4, 8 *Hec.* 4, 4, 31
indictum *Phor.* 5, 7, 58
indigeas *And.* 5, 3, 9
indigna *Eun.* 5, 5, 4 *Adel.* 3, 3, 55 *Phor.* 5, 1, 3
indignam *Heaut.* 3, 3, 4 *Adel.* 3, 2, 50 *Hec.* 3, 5, 27

INDEX

indignas *Phor.* 2, 2, 29
indigne *Adel.* 3, 2, 10 *Hec.* 3, 3, 41
indignis *Adel.* 2, 1, 12
indignius *Phor.* 5, 8, 20
indignum *And.* 1, 1, 118 | 5, 2, 13 *Eun.* 1, 1, 25 | 5, 2, 27 *Adel.* 2, 1, 12, 19 | 3, 4, 1 | 4, 5, 35 *Phor.* 3, 2, 26 | 4, 3, 8
indiligens *Adel.* 4, 5, 50
indiligenter *Phor.* 5, 3, 5
indormiam *Eun.* 2, 1, 14
indotata *Adel.* 3, 2, 46 | 4, 7, 11
indotatam *Phor.* 1, 2, 70
indotatis *Phor.* 5, 7, 45
induas *And.* 2, 3, 35 | 5, 1, 15 *Heaut.* 5, 4, 5
induces *Hec.* 4, 2, 27
inducere *Hec.* 1, 2, 24
induciæ *Eun.* 1, 5, 15
inducite *Heaut. Prol.* 41
induco *Adel.* 1, 1, 43 *Hec.* 2, 2, 23
induit *Eun.* 4, 4, 44
induitur *Eun. Per.* 9
indulgeo *Eun.* 2, 1, 16
indulgebant *Heaut.* 5, 2, 35
indulgendo *Adel.* 5, 9, 31
indulges *Heaut.* 4, 8, 20 *Adel.* 1, 1, 38
induſtria *And.* 4, 5, 56
induſtriæ *Hec. Prol.* 32
induſtriam *Adel. Prol.* 25
indutum *Eun.* 5, 7, 15
indutus *Eun.* 4, 4, 40
induxeris *Eun.* 3, 2, 37
induxerunt *Heaut.* 4, 4, 1 *Hec.* 2, 3, 4
induxi *Heaut. Prol.* 43 *Adel.* 4, 3, 6 *Hec. Prol.* 50
induxti *And.* 5, 3, 12 *Hec.* 3, 1, 12 | 4, 4, 6
ineat *Hec.* 5, 2, 29
ineo *Adel.* 5, 7, 16
inepta *And.* 4, 7, 52 *Eun.* 5, 7, 6 *Adel.* 3, 3, 23, 37, 77
ineptam *And.* 1, 5, 22
inepte *Eun.* 2, 3, 18 *Adel.* 2, 4, 7
inepti *Phor.* 5, 7, 56
ineptiam *Eun.* 4, 6, 3 *Adel.* 4, 2, 61
ineptias *Phor.* 4, 3, 43
ineptis *Adel.* 5, 8, 11 *Phor.* 2, 2, 23
ineptum *Heaut.* 5, 3, 2 *Adel.* 5, 8, 21
ineptus *Eun.* 2, 1, 21 *Heaut.* 3, 3, 16 *Adel.* 1, 1, 38 *Hec.* 5, 3, 4
inerat *Eun.* 3, 5, 36
iners *And.* 3, 5, 2 *Heaut.* 5, 4, 10
ineſſe *Heaut.* 3, 3, 48 *Adel.* 5, 3, 40
ineſt *And.* 5, 2, 16 *Hec.* 3, 1, 46
ineſſet *Phor.* 1, 2, 58
ineunda'ſt *Heaut.* 4, 2, 7
inexorabili *Phor.* 2, 1, 12
infœlix *Eun.* 2, 2, 13 | 5, 1, 12 *Adel.* 4, 2, 1 | 4, 5, 35 *Phor.* 1, 3, 23 | 2, 2, 81 *Hec.* 2, 4, 30
infamem *Heaut.* 5, 4, 14
infamia *Adel.* 3, 2, 5
infamiæ *And.* 2, 6, 13
infandum *Eun.* 4, 3, 21
infantia ſumma *Heaut.* 2, 3, 18
infecta *Eun.* 1, 1, 8
infectum *Phor.* 5, 8, 45
infelicem *And.* 1, 5, 10 *Eun.* 1, 4, 21 *Hec.* 3, 1, 2
infelicitatis *Adel.* 4, 2, 5
infeliciter *Eun.* 2, 3, 35
infenſus *And.* 1, 3, 7
infert *Phor.* 4, 4, 6
infimos *Eun.* 3, 2, 36
infirmas *Phor.* 5, 1, 6
infirmitatis *Hec.* 1, 2, 101
infirmum *Hec.* 3, 1, 31
inficias *Adel.* 3, 2, 40 | 3, 2, 48
infortunatum *Eun.* 2, 3, 6
infortunio *Phor.* 5, 8, 39
infortunium *Heaut.* 4, 2, 1 *Adel.* 2, 1, 24
infra *Eun.* 3, 2, 36
infregit *Adel.* 2, 1, 46
ingenia *Eun.* 2, 3, 19 | 5, 4, 10
ingenii *And.* 1, 1, 86
ingeniis *And.* 1, 1, 66 *Eun.* 1, 2, 118
ingenio *And.* 1, 1, 71 *Eun.* 5, 2, 41 *Heaut. Prol.* 24 | 5, 1, 7 *Phor.* 1, 3, 20 | 3, 2, 12 *Hec.* 1, 2, 89 | 2, 1, 3 | 3, 1, 22 | 3, 5, 24, 39
ingenio bono *And.* 3, 2, 7
ingenio leni *Heaut.* 1, 1, 99
ingenium *And.* 1, 1, 26, 50 | 1, 5, 40, 54 *Eun.* 4, 7, 42 *Heaut.* 2, 3, 43 | 2, 4, 4 | 3, 4, 21 *Adel.* 1, 1, 46 | 4, 5, 49 | 5, 3, 43 *Phor.* 1, 3, 16 | 3, 2, 35 *Hec.* 1, 2, 38, 77, 95 | 5, 4, 20
ingenium bonum *And.* 3, 1, 8
ingenium meum *Heaut. Prol.* 47
ingentem *And.* 5, 3, 5
ingentis *Eun.* 3, 1, 2
ingentia *Adel.* 4, 7, 3
ingeram *And.* 4, 1, 16
ingere *Phor.* 5, 7, 95
ingluviem *Eun.* 5, 4, 15
ingratiis *Eun.* 2, 1, 14 *Heaut.* 3, 1, 37 *Phor.* 5, 6, 49
ingratum *And.* 1, 5, 43 *Heaut.* 5, 1, 61 *Hec.* 5, 4, 23
ingreſſus *Hec.* 3, 4, 5
inhoneſtæ *Eun.* 5, 4, 16
inhoneſte *And.* 4, 6, 2
inhoneſtum *Eun.* 2, 3, 63
inhumane *Heaut.* 5, 5, 2
inhumaniſſumo *Hec.* 1, 2, 11
inhumaniſſumus *Phor.* 3, 2, 24
inhumano *Eun.* 5, 2, 41
inhumanum *And.* 1, 5, 43 *Hec.* 3, 5,
inibo *Eun.* 3, 5,
injeci *Adel.* 2, 2,
injeci ſcrupulum P 5, 7, 61
injeciſſe *Heaut.* 5, 19
injecit *Adel.* 4, 5,
injecta *Phor.* 4, 4,
injicere *And.* 1, 1,
injuſtitia *Adel.* 3,
inimici *And.* 4, 1, *Hec.* 2, 1, 14
inimicis *Heaut.* 5, 12
inimiciſſimus *Hec.* 21
inimicitiæ *Eun.* 1,
inimicitias *And.* 5, 11 *Phor.* 2, 2, *Hec.* 2, 1, 24
inimicos *And* 4, 2
inimicum *Eun.* 1, 94, 96 | 4, 7,
inimicus *Hec.* 5, 1,
iniqua *Adel.* 2, 1, *Hec.* 3, 5, 25
iniquam *And.* 1, 5
iniquas *Hec.* 2, 3,
inique *Hec. Prol.*
iniqui *And.* 1, 2, *Hec. Prol.* 54
iniqui patris *Heau* 1, 1
iniquis *Adel. Prol.*
iniquior *Heaut.* 1, 26
iniquius *Adel.* 2,
iniquo *Eun.* 1, *Phor.* 5, 1, 36
iniquo animo *Ph* 1, 36
iniquom *Phor.* 2, 64 *Hec.* 5, 1,
iniquum *Heaut.* 27
iniquos *Heaut.* 5, *Hec.* 3, 5, 35
iniquus *And.* 5,
initiabunt *Phor.* 15
initium *And.* 3, 2, 4, 5, 5 *Hec.* 10 | 5, 3, 23
injuria *And.* 1, 1, 129 | 1, 3, 9 | 3 *Eun.* 3, 1, 4 6, 24 *Heaut.* 39 *Adel.* 2, 1, 35, 43, 53 *Ph* 2, 60 | 5, 1, *Prol.* 12
injuriæ *Eun.* 1, *Heaut.* 1, 1, 9

iam *And.* 4, 1, 16
aut. 3, 3, 4 *Adel.*
2, 68 | 2, 1, 8 |
3, 4 *Phor.* 2, 2, 2 |
2, 4 *Hec.* 2, 2,
| 3, 3, 4 | 4, 4, 1,
, 70 | 5, 1, 14,
riarum *Phor.* 2, 2,
iam facere *And.*
2, 8
is *Heaut.* 1, 1,
| 1, 2, 90 *Hec.*
1, 21, 23, 27
a'ſt *Phor.* 5, 7, 90
is *And.* 5, 1, 8
t. 1, 2, 93
ium *Adel.* 1, 2,
| 2, 1, 51 *Hec.* 1,
14, 15
us *And.* 2, 3, 3
aut. 2, 3, 79
a *Phor.* 1, 5, 1
c. 4, 1, 47 | 4, 4,
a *Heaut.* 4, 7, 11
del. 5, 9, 33
itia mea *Heaut.*
1, 82
ius *Adel.* 1, 2, 18
rale *v.* illiberale
ralem *Adel.* 5,
5
raliter *Adel.* 4,
30 *v.* illiberaliter
atis *v.* illudatis
ris *v.* illuſeris
v. illuſi
renti *Hec.* 5, 1,
itiſſimo *Phor.* 1,
60
ericorditer *Adel.*
5, 29
rito *Hec.* 2, 1, 11,
| 5, 1, 34
ora *And.* 2, 5, 13
um *Hec.* 4, 1, 28
a *And.* 4, 1, 2
enti *Adel.* 2, 1, 1
rim *Adel.* 2, 1,
Eun. 4, 5, 9
m *And.* 2, 3, 22
or. 1, 5, 68
m vitam *Heaut.*
1, 85
Adel. 2, 1, 2
am *Eun.* 5, 4, 15
aut. 5, 1, 56
Heaut. 5, 4, 3
dio magis *Eun.*
5, 39

inquam *And.* 2, 4, 6 | 3, 4, 14 | 4, 2, 32 | 4, 5, 46 | 5, 2, 21 *Eun.* 2, 2, 6, 8 | 3, 1, 24, 35 | 3, 3, 28 | 4, 7, 39 *Heaut.* 1, 1, 39 | 2, 3, 16, 107, 137 | 4, 3, 16 | 4, 5, 22 | 5, 1, 2 *Adel.* 4, 4, 13 | 4, 5, 62 | 5, 2, 6 | 5, 8, 11 *Phor.* 1, 4, 40 | 2, 2, 43 | 4, 3, 15, 28 | 4, 5, 1 | 5, 7, 94 *Hec.* 2, 1, 17 | 3, 3, 16 | 5, 3, 46 | 5, 4, 7
inque *Heaut.* 4, 7, 1
inquies *And.* 2, 3, 14
inquit *And.* 1, 1, 107 | 1, 5, 19 | 2, 6, 20, 22 *Eun.* 2, 3, 43, 48 | 2, 5, 40 | 3, 5, 32 *Phor.* 1, 2, 43, 45, 57, 69, 63 | 5, 6, 26 | 5, 7, 18 *Hec.* 3, 3, 26
inridere *v.* irridere
inrides *Heaut.* 5, 2, 29 *v.* irrides
inritatus *v.* irritatus
inritatus animus *v.* irritatus animus
inritor *v.* irritor
inritum *v.* irritum
inruat *v.* irruat
inruit *v.* irruit
inſaniam *Eun.* 3, 5, 8 *Adel.* 1, 2, 31, 67
inſaniant *Adel.* 3, 3, 3
inſanias *Eun.* 1, 1, 18
inſanibat *Phor.* 4, 3, 37
inſaniens *Adel.* 4, 2, 22
inſanire *Adel.* 2, 1, 43
inſanis *Adel.* 4, 7, 9 | 5, 8, 14
inſanit *And.* 4, 2, 9
inſano *Heaut. Prol.* 32
inſanos *Eun.* 1, 1, 23
inſanum *Phor. Prol.* 6
inſanus *Eun.* 4, 1, 2
inſcitia *Eun.* 5, 8, 41 *Phor.* 1, 2, 27
inſciens *And.* 4, 5, 43 *Heaut.* 4, 1, 19
inſcientem *Heaut.* 4, 1, 20
inſcio *And.* 5, 1, 22
inſcitiam *Heaut.* 4, 1, 17
inſcitum *Hec.* 5, 1, 14
inſcripſi *Heaut.* 1, 1, 92

inſerere *Heaut.* 3, 3, 3
inſervire *Heaut.* 3, 1, 9
inſidiabere *Hec.* 1, 1, 13
inſidias *Eun.* 3, 3, 26 *Phor.* 1, 1, 44
inſidiis *Phor.* 1, 4, 52
inſigne *Eun.* 5, 6, 31
inſignem *Eun.* 4, 7, 1
inſimulabis *Phor.* 2, 2, 12
inſimulat *Heaut.* 1, 2, 29
inſiſtam *Eun.* 2, 3, 2 *Phor.* 1, 4, 15
inſiſtas *Hec.* 3, 5, 34
inſolens *And.* 5, 4, 4
inſomnia *Eun.* 2, 1, 13
inſomnis *And.* 2, 5, 19
inſperante *And.* 3, 4, 24
inſperatam *Eun.* 3, 5, 57
inſperato *And. Per.* 11
inſperatum *Heaut.* 3, 1, 5
inſpicere *Adel.* 3, 3, 61
inſpiciundi *Eun. Prol.* 21
inſta *Adel.* 2, 5, 14
inſtabat *Adel.* 3, 2, 9
inſtabit *Phor.* 4, 5, 5
inſtare *And.* 4, 1, 37 *Heaut.* 5, 1, 22 *Hec.* 5, 3, 29
inſtat *And.* 1, 1, 120 *Hec.* 1, 2, 46
inſtiga *And.* 4, 2, 9
inſtigaſti *Phor.* 5, 7, 76
inſtigem *Phor.* 1, 4, 9
inſtigemus *Phor.* 3, 3, 14
inſtitit *Hec.* 3, 3, 21
inſtituere *Adel.* 1, 1, 13 *Phor.* 1, 5, 10
inſtitueris *Phor.* 5, 6, 8
inſtitui *Phor.* 4, 2, 14
inſtituit *And.* 1, 1, 40 *Eun. Prol.* 19
inſtrenuli *Heaut.* 1, 1, 68
inſtructa *Heaut.* 3, 1, 41 *Phor.* 2, 1, 7
inſtrue *Eun.* 4, 7, 11
inſtruxit *Eun.* 4, 7, 12
inſulam *And.* 1, 3, 17
inſulas *Eun.* 5, 9, 49
inſultabis *Eun.* 2, 2, 53
inſuerit *Adel.* 1, 1, 30
inſunt *Eun.* 1, 1, 14 *Adel.* 5, 3, 36

inſuper *Eun.* 5, 7, 13 *Adel.* 2, 2, 38
integra *And.* 1, 1, 45 *Eun.* 3, 2, 24 *Heaut. Prol.* 4, *Hec.* 1, 2, 5, 70
integram *Heaut. Prol.* 4 *Hec.* 1, 2, 75
integraſcit *And.* 4, 2, 5
integratio'ſt *And.* 3, 3, 23
integro *And. Prol.* 26 *Heaut.* 4, 2, 7 *Adel.* 1, 7, 73 *Phor.* 1, 2, 22
integrum *Heaut.* 5, 3, 7 *Adel. Prol.* 10 *Phor.* 2, 3, 11
intelligant *And. Prol.* 17
intelligat *Hec.* 3, 3, 53
intelligendo *And. Prol.* 17
intelligens *Eun.* 2, 2, 10
intelligentia *Hec. Prol.* 3
intelligere *And.* 3, 4, 10 *Heaut.* 3, 3, 17 | 5, 1, 8 | 5, 2, 31 *Adel.* 5, 3, 41 | 5, 6, 36
intelliges *Phor.* 5, 3, 23
intelligit *And. Prol.* 4
intellexeras *And.* 3, 2, 36
intellexerat *Phor.* 4, 2, 4
intellexerit *Heaut.* 3, 1, 69
intellexi *And.* 1, 1, 6 | 1, 3, 2 | 3, 2, 20 *Eun.* 4, 5, 11 *Hec.* 2, 2, 18
intellexiſtin' *Eun.* 4, 6, 50
intellexti *And.* 3, 2, 26 *Phor.* 1, 4, 21
intellixtin' *And.* 1, 2, 30
intelligeret *Phor. Prol.* 9
intelligis *Phor.* 5, 6, 6
intelligo *And.* 1, 2, 23 | 2, 2, 11 | 4, 4, 8, 16 | 4, 5, 17 *Eun.* 5, 2, 44 *Heaut.* 3, 3, 42 | 4, 5, 28 | 4, 8, 2 | 5, 2, 26 *Adel.* 3, 2, 70 *Phor.* 2, 2, 93 *Hec.* 4, 4, 38 | 5, 2, 27
intendam *And.* 2, 2, 6

INDEX

intendas *Eun.* 2, 3, 19
intendenda *Heaut.* 3, 1, 20
intenderam *And.* 4, 3, 18
intendit *Eun.* 3, 3, 19
intercedet *Phor.* 4, 1, 17
interceſſerit *And.* 5, 6, 5
interceſſiſſe *Adel.* 3, 2, 50
interceſſit *Hec.* 3, 1, 25
intercipit *Eun.* 1, 1, 35
interdico *Hec.* 4, 1, 48
interdiu *Adel.* 4, 1, 15
interdixit *Phor.* 4, 4, 27
interdum *Eun.* 2, 3, 74 *Hec.* 3, 1, 27
interdum'ſt *Adel.* 2, 2, 8
interemptum *Heaut.* 4, 1, 22
intereſſe *And.* 4, 5, 55
intereſt *Eun.* 2, 2, 2 *Adel.* 1, 1, 51
interfici *Eun.* 3, 5, 3
interii *And.* 2, 2, 9 *Heaut.* 4, 1, 46 *Hec.* 3, 1, 24
interiore *Eun.* 3, 5, 5
interloquere *Heaut.* 4, 3, 13
interminata *Eun.* 5, 1, 4
interminatus ſum *And.* 3, 2, 16
intermittit *Adel.* 3, 1, 6
internuntii *Heaut.* 2, 3, 58
internuntius *Eun.* 2, 2, 56
interrogaſti *Eun.* 5, 6, 11
interſiet *Eun.* 4, 4, 18
intertrimento *Heaut.* 3, 1, 39
intriſti *Phor.* 2, 1, 4
interturbat *And.* 4, 1, 38
intervenire *Eun.* 3, 5, 5 *Heaut.* 4, 3, 1
intervenerit *Hec.* 3, 2, 16
intervenit *And.* 4, 3, 17 *Adel.* 3, 3, 52 *Phor.* 1, 2, 41 *Hec. Prol.* 2
interventum *Heaut.* 2, 3, 40
intim u'ſt *And.* 3, 3, 44
intro admittere *Hec.* 3, 1, 49
introducam *Eun.* 3, 2, 39
introducas *Eun.* 5, 2, 70
introduxit *Phor.* 5, 6, 25
introeam *Hec.* 5, 2, 21
introeo *Eun.* 5, 5, 22
introeuntem *Hec.* 4, 1, 36
introii *And.* 5, 2, 9
introibas *Eun.* 1, 2, 7
introire *And.* 2, 2, 26 | 3, 4, 11 *Eun.* 5, 2, 3 *Hec.* 3, 2, 13
introiſſe *Hec.* 3, 1, 52
introiit *Eun. Per.* 10 *Phor.* 4, 4, 25 *Hec.* 3, 2, 10
introlatus *Heaut.* 5, 1, 30
intromiſſus *Eun.* 1, 2, 3
intromittamus *Eun.* 3, 1, 51
introrumpere *Eun.* 5, 6, 26
intuens *Eun.* 3, 5, 32
intuitur *Heaut.* 2, 4, 23
intumum *Eun.* 1, 2, 47
invaſit *Hec.* 3, 2, 21
inveneris *And.* 2, 3, 7
invenerit *Heaut.* 5, 4, 17
invenero *Heaut.* 1, 1, 56 *Hec.* 3, 1, 20
inveni *Eun.* 2, 2, 16 | 2, 3, 15 *Heaut.* 3, 3, 36 *Phor.* 4, 3, 11 | 5, 3, 34
inveniam *And.* 2, 2, 1 | 3, 1, 10 *Eun.* 4, 3, 1 | 4, 4, 51 *Heaut.* 2, 1, 17 | 2, 3, 88 *Phor.* 1, 4, 8, 23 | 3, 3, 11 | 5, 1, 1
invenias *And.* 1, 1, 39
inveniendis *Hec.* 5, 3, 23
inveniendus *Heaut.* 4, 7, 12
invenies *And.* 3, 3, 39 | 5, 2, 22 *Phor.* 3, 3, 7
invenire *And.* 2, 3, 22
invenimus *Hec.* 5, 2, 2
invenio *And.* 2 2, 19 *Adel.* 4, 2, 1
invenire *Eun.* 2, 1, 4 *Phor. Prol.* 14 | 5, 1, 20 | 5, 4, 8 | 5, 6, 5 *Hec.* 3, 3, 1
inveniri *And.* 5, 4, 37
invenis *Heaut.* 4, 1, 44
inveniſſe *And.* 2, 4, 4 *Hec.* 5, 4, 5
inveniſſet *Eun.* 3, 1, 62
inveniſti *Heaut.* 4, 8, 5
invenite *And.* 2, 1, 34
inveniundum'ſt *Heaut.* 3, 2, 1
inventa *And.* 4, 1, 19 *Eun.* 5, 5, 11 *Heaut.* 4, 5, 26 | 4, 7, 13 | 5, 2, 36 *bis* | 5, 3, 15 *Phor.* 4, 3, 42
inventam *Eun.* 5, 9, 6 *Heaut.* 5, 1, 7
inventi *And.* 5, 3, 20
invento *Heaut.* 4, 6, 7
inventor *Eun.* 5, 9, 5
inventum *And.* 3, 2, 34 | 4, 1, 60 | 4, 2, 1 *Phor.* 5, 2, 13
inventurum *And.* 3, 5, 9 *Hec.* 3, 1, 9
inventus *Phor.* 5, 6, 32
invenuſtum *And.* 1, 5, 10
inverſa verba *Heaut.* 2, 3, 131
inveſtigari *Heaut.* 4, 2, 8
inveſtigatur *Phor.* 5, 1, 9
inveſtigem *Eun.* 2, 3, 2
inveteraſcerent *Hecyra Prol.* 12
inveteraſceret *Hecyra Prol.* 13
invidere *Eun.* 3, 1, 20, 22
invidia *And.* 1, 1, 39
invidiam *Phor.* 1, 5, 46
invidos *Hec.* 3, 5, 19
inviſa *Adel.* 5, 9, 32
inviſæ *Hec.* 2, 3, 1
inviſam 4, 2, 21
inviſos *Hec.* 3, 1, 48
inviſum *Hec.* 5, 2, 22
invitam *Heaut.* 4, 4, 12
invitat *Eun.* 4, 1, 8
invitatum *Heaut.* 1, 2, 11
invitet *Eun.* 4, 1, 5
invito *And.* 5, 3, 20 *Heaut.* 4, 5, 47
invito Pamphilo *A* 3, 4, 24
invitum *Heaut.* 3, 24 *Phor.* 1, 4, 5, 7, 26, 27 *Hec.* 2, 48
invitus *Heaut.* 4, 6 *Adel.* 2, 1, 4 *Ph* 1, 5, 6 *Hec.* 1, 67
inultum *And.* 3, 5 *Heaut.* 5, 1, 45
invocato *Eun.* 5, 29
involem *Eun.* 4, 5 | 5, 2, 20
inutiles *And.* 1, 5,
jocabar *Eun.* 2, 2,
jocari *Heaut.* 4, 4,
joco *Eun.* 1, 2, 8
jocon' *Heaut.* 3, 30
jocularem *Phor.* 1, 84
jocularium *And.* 5, 43
jocumque *Eun.* 2, 3
Jove *Heaut.* 5, 4,
ipſus *And.* 2, 2, 2, 3, 3 | 3, 2, 46 | 3, 3, 49 | 3 19 *Eun.* 3, 4, 8 5, 4, *Adel.* 1, 1, 2, 3, 26 | 3, 2, 4, 1, 22 *Phor.* 1 26 | 1, 4, 28 | 5 13 *Hec.* 3, 2, 8, 3, 5, 5 | 5, 3,
ira *Hec.* 3, 1, 25 5, 34, 55 | 4 47 | 4, 4, 89 | 5 14
iracundia *Heaut.* 5 47 *Adel.* 2, 2,
iracundiæ *Adel.* 1 66 *Phor.* 1, 4,
iracundiam *Adel.* 8 | 4, 7, 37 *Ph* 4, 12
iracundo *Hec.* 4, 1
iracundus *Hec.* 3, 29 | 3, 5, 53
iræ *And.* 3, 3, 20 3, 1, 9 | 2, 13, 2
iram *Heaut.* 1, 2 *Adel.* 3, 2, 14 2, 1, 9 | 2, 2 *Hec.* 3, 1, 11 5, 1, 3 | 5, 2
iras *Hec.* 2, 2, 1 1, 30
iraſcere *Adel.* 1, 2
iraſci *And.* 2, 3 *Eun.* 4, 1, 4

Adel. 1, 1, 6
Phor. 1, 2, 24
Heaut. 5, 2, 37
Adel. 3, 3, 49 Phor. 1, 2 | 3, 1, 13
And. 1, 1, 110
1, 1, 19 | 3, 1,
Heaut. 1, 2, 23 | 6, 36 Phor. 1, 4, 5 | 2, 2, 79 Hec. 3, 28 | 3, 5, 55 | 4, 1
senex Heaut. 37
And. 3, 3, 23 Eun. 2, 42 Adel. 3, 3, | 4, 5, 78 | 5, 7, Phor. 1, 4, 17 | 1, 23 | 5, 3, 30 | 5, 9 | 5, 6, 7, 22, | 5, 8, 37 Hec. 1, 44 | 4, 1, 7
mercatum Phor. 6, 54
Eun. 1, 2, 75
Phor. 1, 2, 40
Prol. 1, 2, 6 Eun. 2, 59 Adel. 1, 2, | 4, 5, 50 Hec. 1. 40
Hec. 3, 5, 35
Phor. 4, 3,
Eun. 3, 1, 35 | 7, 17
And. 1, 2, 13
Phor. 1, 5, 10
animus And. 4, 18
Phor. 5, 7, 39
Phor. 5, 7, 58
Adel. 4, 2, 11
Adel. 1, 2, 8
Eun. 4, 4, 42
Heaut. 4, 1, 3
Hec. 3, 2, 4
4, 3, 53
odi Heaut. 2, 7
Eun. 1, 2, 112
1, 2, 59
Adel. 4, 7,
Heaut. 3, 3,
Phor. 5, 1, 15
stros Heaut. 1, 6
Eun. 5, 1, 14
Eun. 3, 4, 14
Prol. 5, 4, 39 Eun. 56 Heaut. 1,
Eun. 2, 3, 64
3, 2, 19
iſtum Eun. 4, 7, 7 | 5, 5, 2, 7 | 5, 9, 50 Heaut. 2, 3, 17 Adel. 2, 4, 17 | 3, 3, 23
it Eun. 3, 5, 45 | 5, 3, 10 Heaut. 4, 1, 42 Hec. 1, 2, 114
itane And. 1, 5, 9 | 4, 1, 19 | 5, 4, 6, 23 Eun. 5, 9, 28 Heaut. 3, 3, 1 | 5, 1, 14, 75 | 5, 2, 1 Phor. 1, 5, 1 | 2, 2, 45, 66, 80 | 3, 2, 42 | 3, 3, 9 Hec. 3, 3, 4 | 5, 4, 7
itan' And. 3, 2, 12 | 4, 6, 8 Heaut. 3, 1, 97
itaque And. 3, 2, 25 Eun. 2, 3, 24 Adel. 4, 5, 76 Hec. 2, 1, 4, 10 | 4, 2, 3, 28 | 5, 3, 4 | 5, 6, 30
ite Eun. 5, 3, 8 | 5, 9, 64 Heaut. 3, 4, 29 Hec. 3, 4, 15
item And. 1, 1, 50, 62 | 2, 2, 18 Eun. 3, 1, 8 | 5, 2, 6 Heaut. 3, 1, 8 | 5, 4, 13 Adel. 1, 2, 51 | 2, 2, 22 | 2, 5, 25 | 4, 5, 54 | Phor. 2, 2, 66 | 4, 3, 58
iter Phor. 1, 2, 16 Hec. 1, 2, 119 | 3, 4, 1
iterum Heaut. 3, 1, 47 Adel. 2, 1, 51 | 3, 3, 73 | 4, 1, 9 Phor. 2, 2, 57 Hec. 3, 2, 4
itidem And. 3, 4, 20 Eun. 1, 2, 13 | 2, 2, 4 Heaut. 4, 3, 20 Phor. 2, 2, 50, 62 | 3, 1, 12 Hec. 1, 2, 75
itinere Heaut. 2, 3, 30 Phor. 3, 3, 33
itiones crebræ Phor. 5, 8, 23
ito Adel. 4, 2, 44
itur And. 1, 5, 16
itura Eun. 3, 2, 10
ituran' Eun. 2, 2, 8
jube And. 3, 3, 14 | 5, 4, 53 Eun. 4, 4, 24 | 5, 1, 20 Heaut. 3, 3, 24 | 4, 4, 15 | 4, 5, 52 Adel. 2, 4, 21 | 5, 7, 10, 16 Phor. 5, 7, 29 Hec. 3, 5, 44
jubeam And. 4, 5, 2 Eun. 3, 5, 24 | 4, 7, 20
jubeas Phor. 3, 3, 11
jubeat Eun. 4, 1, 4 | 5, 7. 2 Heaut. 3, 2, 31 Phor. 5, 4, 9
jubebit Heaut. 4, 5, 27 Phor. 5, 8, 57
jubens Phor. 3, 3, 32
jubeo And. 3, 3, 1 Eun. 2, 3, 97 Heaut. 3, 4, 24 Adel. 3, 3, 64, 76
jubes And. 1, 4, 1 | 5, 4, 50 Heaut. 3, 2, 36 | 5, 5, 3 Adel. 5, 8, 1 Phor. 5, 3, 12 Hec. 4, 3, 6
jubeſne Eun. 2, 3, 97
jubet Eun. Per. 4 Adel. 5, 8, 1 Phor. 1, 2, 76 | 1, 5, 2, 66 | 2, 2, 62, 67 Hec. 1, 2, 110 | 3, 3, 3 | 3, 5, 61
jubete Eun. 3, 2, 16
judicare Eun. Prol. 29 Hec. 4, 1, 34
judicas Heaut. 5, 1, 7 Adel. 1, 2, 20
judicavi Adel. 5, 6, 5
judice Hec. 2, 2, 13
judicent Heaut. 3, 1, 98
judices Heaut. 2, 1, 7 Adel. Prol. 4 Phor. 1, 2, 79 | 1, 5, 52
judicet Eun. 1, 2, 118
judicibus Phor. 2, 2, 53
judicium Eun. 2, 3, 47 Heaut. Prol. 12 Phor. 2, 2, 57, 59
judicio Heaut. 3, 1, 6 Phor. 5, 8, 56
judico Heaut. 2, 4, 1 Adel. 4, 2, 25 | 5, 9, 3
judicum Phor. 1, 5, 45
judex Heaut. 2, 3, 111 Phor. 5, 8, 66
jugularas Eun. 3, 1, 27
jugulo Adel. 5, 8, 35
junceas Eun. 2, 3, 24
junget Hec. 5, 2, 31
Juno And. 3, 1, 15 Adel. 3, 4, 41
Juppiter And. 3, 1, 6 | 4, 4, 11 Eun. 3, 5, 2 | 4, 4, 42 | 5, 5, 4 | 5, 9, 18 Heaut. 2, 3, 15 | 4, 1, 17 | 4, 3, 12 Adel. 1, 2, 31 | 2, 1, 42 | 3, 3, 13 | 4, 6, 2 | 4, 7, 13, 36 Phor. 5, 3, 24, 33 Hec. 3, 1, 37
jure And. 1, 3, 9 | 2, 3, 20 | 3, 5, 2 Eun. 5, 4, 17 Hec. Prol. 10
jurejurando Hec. 5, 4, 30
jurgabit And. 2, 3, 15 Adel. 1, 1, 55
jurgantem And. 5, 1, 19
jurgare Adel. Per. 10
jurgio Adel. 3, 3, 50
jurgium Eun. 4, 1, 12 Hec. 3, 5, 63
jus Eun. 4, 6, 31 Heaut. 4, 5, 48 Adel. 2, 1, 9, 47 | 4, 5, 52 | 5, 3, 15 Phor. 2, 2, 65 | 5, 7, 43, 88 Hec. 3, 3, 27
jusjurandum And. 4, 4, 7 Adel. 2, 1, 11 | 3, 2, 8 Hec. 2, 2, 1 | 4, 4, 75 | 5, 1, 25, 28
juſſa Phor. 2, 2, 69
juſſeram Heaut. 4, 1, 48
juſſeras Heaut. 4, 5, 38
juſſeris Eun. 1, 2, 94
juſſi And. 3, 2, 4 | 3, 4, 11 | 5, 4, 53 Eun. 1, 2, 20, 31 | 3, 2, 17 Heaut. 4, 5, 46 Phor. 4, 2, 9
juſſiſſe Heaut 5, 2, 46 Hec. 3, 5, 13
juſſit And. 2, 5, 1 | 3, 1, 6 | 4, 2, 4 Eun. 2, 3, 72 | 3, 3, 4 Phor. 1, 5, 50 Hec. 3, 5, 16 | 5, 4, 7
juſſu' ſum Phor. 4, 4, 2
juſta And. 1, 1, 9 Adel. 5, 6, 33 Phor. 1, 5, 5
juſtam Heaut. Prol. 41 | 4, 3, 26 Phor. 1, 4, 39
juſti Eun. 5, 1, 15 Adel. 5, 9, 1
juſtiſſima Phor. 4, 4, 29

INDEX

Juſtitia *Heaut.* 4, 1, 33
juvero *Heaut.* 1, 1, 34

L.

Labaſcit *Eun.* 1, 2, 98 *Adel.* 2, 2, 31
labefactarier *Eun.* 3, 3, 3
labefecit *Adel.* 2, 2, 36
labiis *Eun.* 2, 3, 42
labora *Heaut.* 1, 1, 37
laborans *Heaut.* 1, 1, 87
laborate *And.* 1, 1, 33
labore *And.* 5, 1, 12 *Heaut.* 4, 7, 13 | 5, 4, 17 *Eun.* 3, 1, 9 *Adel.* 5, 4, 16, 17, 21 *Hec. Prol.* 23 | 3, 3, 30 *Phor.* 1, 1, 12
labore maxumo *Heaut. Prol.* 40
laborem *And.* 4, 3, 5 | 5, 2, 29 *Heaut.* 1, 1, 113 *Hec. Prol.* 17
laborem inanem *Hec.* 3, 2, 9
labores *Heaut.* 3, 4, 19
labori *Hec.* 2, 1, 29
laborioſa *Heaut. Prol.* 44 | 4, 6, 3
laboris *Heaut. Prol.* 42 | 1, 1, 30, 39
labos *Hec.* 3, 1, 6
labrum *Adel.* 4, 2, 20
lacerarem *Adel.* 3, 2, 17
laceres *Hec.* 1, 1, 8
laceſſere *Eun. Prol.* 16 *Phor. Prol.* 19
laceſſiſſet *Phor. Prol.* 13
laceſſito *Phor.* 5, 8, 38
laceſſo *Eun.* 5, 6, 26
Laches *Hec.* 1, 2, 59 | 2, 1, 9, 35 | 1, 2, 21 | 4, 4, 11, 42, 100 | 5, 1, 1 6
lacrimis *Phor.* 5, 7, 82
lacrimula *Eun.* 1, 1, 22
lacruma *Heaut.* 1, 1, 32
lacrumæ *And.* 1, 1, 99 *Phor.* 1, 2, 57
lacrumæ confictæ *And.* 3, 3, 26
lacrumatum *Hec.* 4, 4, 54
lacrumans *Eun.* 5, 1, 4 *Adel.* 3, 4, 26 *Phor.* 1, 2, 42 *Hec.* 3, 3, 17, 19
lacrumas *Heaut.* 1, 1, 115 *Adel.* 3, 2, 37 | 4, 1, 20 | 4, 5, 45 *Hec.* 3, 2, 20
lacrumat *Eun.* 4, 3, 17 | 5, 1, 13
lacrumem *Hec.* 3, 3, 25
lacrumet *Phor.* 3, 2, 37
lacrumes *Heaut.* 2, 3, 65
lacrumo *Adel.* 3, 3, 55 *Hec.* 3, 3, 45
lactans *And.* 5, 4, 9
lactaſſes *And.* 4, 1, 24
lacum *Adel.* 4, 2, 44 | 4, 6, 3
lædere *Eun. Prol.* 3, 18 *Adel.* 5, 4, 10
læderet *Phor. Prol.* 11
lædit *Eun. Prol.* 6
læta *Eun.* 3, 1, 2 | 3, 5, 28
lætæ *Hec.* 3, 3, 8
lætetur *Hec.* 5, 3, 37
læti *Eun.* 2, 2, 25
lætitia *Heaut.* 4, 3, 2 *Adel.* 4, 5, 6
lætitiam *Heaut.* 1, 2, 11 | 2, 3, 51 *Hec.* 5, 3, 18
lætius *Adel.* 3, 3, 12
lætor *Hec.* 5, 3, 35
lætum *Heaut.* 5, 1, 15
lætus *And* 2, 2, 3 *Eun.* 5, 9, 4 *Adel.* 2, 2, 44 *Phor.* 5, 4, 1
lamentari *And.* 1, 1, 94 *Phor.* 1, 2, 46
lampadas *Adel.* 5, 7, 9
lana *And.* 1, 1, 48
lanam *Heaut.* 2, 3, 37
languorem *Heaut.* 4, 6, 3
lanii *Eun.* 2, 2, 26
lapidem *Hec.* 2, 1, 17
lapis *Heaut.* 4, 7, 3 | 5, 1, 44
largiendo *Adel.* 5, 9, 28
largitate *Heaut.* 3, 1, 32
largitor *Adel.* 5, 8, 17
largius *Eun.* 5, 9, 48
laſcivia *Heaut.* 5, 1, 72
laſſam *Hec.* 2, 1, 41
laſſus *And.* 2, 1, 4 *Eun.* 2, 1, 15
latere *Heaut.* 4, 2, 5
laterem *Phor.* 1, 4, 9
Latinas *Eun. Prol.* 8, 34 *Heaut. Prol.* 18
Latini *Phor. Prol.* 26
laturum *Hec.* 2, 2, 19 | 3, 5, 47
laturus *Hec.* 4, 1, 52
latus *Heaut.* 5, 1, 30
laudabat *Phor.* 4, 2, 5
laudabis *Heaut.* 2, 3, 133
laudabit *Eun.* 3, 1, 52
laudant *Eun.* 3, 2, 23
laudare *And.* 1, 1, 70 *Adel.* 2, 4, 5
laudarier *Adel.* 4, 1, 19
laudas *Eun.* 5, 9, 23 *Heaut.* 3, 2, 26 *Adel.* 4, 2, 26
laudat *And.* 5, 2, 4 *Eun.* 3, 1, 48
laudem *And.* 1, 1, 39 *Eun.* 3, 5, 17 | 5, 4, 3 | 5, 9, 14 *Heaut.* 2, 3, 74 *Adel. Prol.* 18 | 2, 3, 3 *Hec.* 3, 5, 11
lauder *Adel.* 4, 3, 1
laudi *Adel.* 2, 2, 25 | 3, 3, 28, 64
laudine *Adel. Prol.* 5
laudo *And.* 2, 6, 12, 24 *Eun.* 1, 2, 74 | 2, 2, 20 *Heaut.* 2, 4, 1 | 3, 2, 27 | 5, 5, 21 *Adel.* 4, 2, 25 *Phor.* 1, 2, 90 | 1, 5, 55 *Hec.* 3, 5, 38
lauta *Heaut.* 4, 5, 50
laute *Eun.* 3, 4, 7 *Adel.* 5, 1, 2
lautum *Adel.* 3, 3, 71 *Phor.* 5, 9, 80
lavamur *Eun.* 3, 5, 47
lavato *Eun.* 3, 5, 48
lavatum *Eun.* 3, 5, 44, 52 *Heaut.* 4, 1, 42
lavem *Phor.* 1, 4, 9
laverimus *Eun.* 3, 5, 48
laverit *Heaut.* 4, 1, 5
lavet *Eun.* 3, 5, 34 *And.* 3, 2, 3
lavit *Eun.* 3, 5, 45
lecto *Eun.* 3, 5, *Adel.* 4, 1, 4
lectos *Heaut.* 1, 1, 7
lectulos *Adel.* 4, 46
lectum *Phor.* 1, 2,
lectus *Heaut.* 5, 1,
lege *And.* 1, 2, 29 | 6, 4 *Eun.* 1, 2, *Heaut.* 5, 5, 10 *Ph* 1, 2, 66 | 3, 2, 5, 9, 91 *Hec.* 1, 97
legem *And.* 5, 3,
leges *Heaut.* 5, 2, *Adel.* 4, 5, 18
legibus *And.* 4, 5, *Phor.* 2, 3, 15 | 3, 21
legis *Phor.* 1, 5,
lego *Hec.* 2, 2, 17
legum *Phor.* 2, 1,
Lemni *Phor. Per.* 4, 3, 75 | 5, 7 5, 8, 24
Lemno *Phor. Per.* 5, 6, 33 | 5, 8,
Lemnum *Phor.* 1, 16 | 1, 5, 3 1, 1
leni *Heaut.* 5, 1, *Hec.* 2, 2, 28
leni ingenio *Heaut.* 1, 99
lenibus *Phor.* 1, 2,
lenirent *Heaut.* 1, 75
lenis *Heaut. Prol.*
lenitas *Adel.* 3, *And.* 1, 2, 4
lenius *Heaut.* 3, 1,
leno *Heaut. Prol.* 42 *Adel.* 2, 1, 30, 33, 34 *Phor.* 2, 13
lenone *Adel.* 3, *Phor.* 1, 3,
lenonem 3, 2, 6 5, 6, 7
lenoni *Adel. Per.* *Phor.* 1, 2, 33 20
lepidum *And.* 46
lepida *Hec.* 1,
lepidam *Heaut.* 16
lepide *Eun.* 3,
lepidis *Eun.* 4,
lepidiſſime *Adel.* 13
lepido *Hec.* 3,
lepidum *Eun.*

17 *Adel.* 5, 9, 9 *Phor.* 3, 3, 26
idus *Adel.* 5, 2, 13, 16
ore *Adel. Per.* 4
us *Eun.* 3, 1, 36
ibia *And.* 3, 1, 8
ibiam *And.* 1, 4, 1
atum *Heaut.* 4, 4, 24
e *Hec.* 5, 2, 15
es *Heaut.* 3, 4, 19
Hec. 3, 4, 12
i *Heaut.* 3, 1, 29
Phor. Prol. 5 *Hec.* 3, 1, 32
ia *Hec.* 3, 1, 12
ibus *Hec.* 3, 1, 30
iorem *Hec.* 5, 1, 33
ius *Hec.* 4, 1, 53
Phor. 1, 2, 75 | 1, 5, 6, 8, 66 | 2, 2, 62, 67
at *Hec. Prol.* 56
enter *Eun.* 5, 9, 44, 56 *Adel.* 4, 1, 19
Hec. 3, 5, 19
er *Adel.* 2, 1, 28 | 5, 9, 13
era *And.* 2, 2, 15
Adel. 2, 1, 40
eræ *And.* 4, 5, 32
erale *And.* 4, 5, 50
eralem *Phor.* 1, 3, 16
erali *And.* 1, 1, 96 *Eun.* 3, 2, 20 | 4, 4, 15 *Adel.* 2, 1, 40 *Hec.* 1, 2, 89
erali conjugio *And.* 3, 3, 29
eralis *Adel.* 3, 4, 18 *Phor.* 1, 5, 52 | 4, 3, 58 | 5, 7, 12
eralitate *And.* 1, 1, 32
eraliter *And.* 1, 1, 11
eram *Eun.* 4, 7, 35 *Adel.* 5, 9, 16 *Phor.* 2, 2, 91
eratus *And.* 2, 2, 33
re *And.* 5, 4, 8 *Hec.* 2, 2, 18
ri *And.* 5, 3, 20
ris *Adel.* 1, 1, 52
rius *And.* 1, 1, 35
ro *And.* 2, 2, 15 *Eun.* 3, 2, 40 | 4, 6,

liberos *Heaut.* 1, 1, 99 | 5, 1, 76 *Adel.* 1, 1, 32 *Hec.* 2, 1, 15 | 4, 4, 33
libertatem *Adel.* 2, 1, 29
libertum *Eun.* 3, 5, 60
libertus *And.* 1, 1, 10
liberum *Eun.* 3, 2, 24 *Adel.* 5, 3, 7, 42, 43 | 5, 9, 3
libido *And.* 3, 3, 25 *Heaut.* 5, 3, 12 *Phor.* 4, 5, 4
libidine *Heaut.* 2, 1, 4
libidinem *Heaut.* 1, 2, 26
libidini *Hec.* 2, 2, 3
libitum *Adel.* 5, 1, 4
libuit *Phor.* 4, 3, 38
liceat *Eun.* 3, 2, 13 *Heaut. Prol.* 36 | 4, 6, 15 | 5, 2, 28 *Phor.* 1, 3, 13 *Hec. Prol.* 3, 2, 1, 10
licebat *Hec.* 1, 2, 19
licebit *Eun.* 4, 2, 12
licentia *Heaut.* 3, 1, 74 *Adel.* 3, 4, 63
licere *Heaut. Prol.* 21 | 1, 1, 51 | 3, 2, 50 | 3, 4, 21 | 5, 5, 9 *Phor.* 1, 2, 66
liceret *Eun.* 2, 2, 31 *Adel.* 3, 2, 36
licet *And.* 4, 6, 10, 21 | 5, 3, 22 *Eun. Prol.* 35, 36 | 3, 5, 2 | 4, 2, 11 *Heaut.* 2, 3, 104 | 4, 1, 53 | 4, 2, 5 | 4, 5, 49 | 5, 2, 20 *Adel.* 1, 2, 28 | 2, 1, 23 | 5, 3, 38 *Phor.* 2, 1, 33 | 2, 2, 58 | 5, 3, 30 *Hec.* 3, 5, 14, 50 | 5, 4, 33, 34
licitum *And.* 2, 6, 12 *Hec. Prol.* 30 | 5, 3, 39
licuit *Heaut.* 5, 2, 12
liguriunt *Eun.* 5, 4, 14
limis *Eun.* 3, 5, 13
linea *Eun.* 4, 2, 12
lingua *Eun.* 5, 6, 7 *Hec.* 5, 1, 35
liquet *Eun.* 2, 3, 37
liquido *And.* 4, 4, 8
literis *Eun.* 3, 2, 23
lites *And.* 4, 6, 16 *Eun.* 4, 5, 8 *Adel.* 5, 3, 6 *Phor.* 1, 2, 83 | 1, 4, 42 | 2, 2, 6 *Hec.* 1, 2, 105
litibus *Phor.* 4, 3, 29
litigant *And.* 4, 5, 6
litigas *Hec.* 3, 5, 57
litigat *And.* 5, 2, 12
litis *Adel.* 2, 2, 40
litium *Phor.* 4, 3, 18
locaret *Phor.* 4, 3, 41
locavi *Phor.* 5, 4, 25
loci *And.* 1, 3, 1 | 3, 4, 22 *Eun.* 1, 2, 46 | 2, 2, 4 | 3, 4, 7, 31 *Heaut.* 2, 3, 46 *Phor.* 5, 7, 86
locitas *Adel.* 5, 8, 26
loco *And.* 1, 5, 57 | 4, 3, 3 | 4, 5, 21 *Eun.* 2, 1, 10 | 3, 4, 4 | 4, 7, 12 *Heaut.* 1, 1, 52 | 3, 2, 26 | 4, 6, 22 *Adel.* 2, 2, 8 | 3, 2, 45 | 5, 3, 41 | 5, 9, 37 *Phor. Prol.* 32 | 2, 3, 6 | 3, 1, 9 *Hec.* 3, 1, 23
loco solo *And.* 2, 4, 3
locum *And.* 1, 4, 6 | 2, 1, 20 | 2, 2, 19 | 4, 1, 57 *Eun.* 5, 6, 3 *Heaut.* 2, 3, 118 | 3, 3, 26 *Adel. Prol.* 9, 10, 13 | 2, 4, 8 | 4, 2, 33 *Phor. Prol.* 33 | 1, 3, 23 | 3, 2, 37 | 3, 3, 15 *Hec. Prol.* 21, 42
locus *And.* 1, 1, 127 | 2, 2, 17 *Eun.* 3, 4, 3 | 5, 9, 29 *Heaut.* 2, 1, 6 | 3, 3, 26 *Phor.* 3, 3, 14
locus tutus *Phor.* 5, 3, 35
locuta *Hec.* 4, 1, 22
locuti *Heaut.* 2, 3, 23
locutus *And.* 1, 2, 31 *Phor.* 5, 3, 15
longe *Eun.* 2, 3, 41 | 3, 3, 13 | 4, 2, 5 *Adel.* 1, 1, 40
longinquitas *Hec.* 4, 2, 20
longitudinem *Heaut.* 5, 2, 10
longius *Eun.* 4, 3, 19 *Heaut.* 1, 2, 37 | 5, 2, 31 *Adel.* 4, 1, 8 | 5, 5, 1
longule *Heaut.* 2, 2, 10
longum *And.* 5, 6, 13 *Heaut.* 2, 3, 94 *Phor.* 3, 2, 10, 30 *Hec.* 4, 4, 62
loquar *Adel.* 2, 2, 7 *Phor.* 1, 4, 9 *Hec.* 4, 8, 52
loquatur *Phor.* 5, 2, 12
loquendo *Adel.* 5, 3, 61
loquere *And.* 3, 3, 5 *Heaut.* 1, 1, 4 | 3, 3, 50 | 4, 1, 9, 36 | 4, 3, 16 | 5, 2, 20 | 5, 3, 9 *Phor.* 3, 1, 9 | 3, 2, 3 | 3, 3, 24 *Hec.* 1, 2, 39
loqueris *Hec.* 3, 1, 37
loqui *And.* 1, 2, 24 | 1, 5, 30 | 2, 1, 8 | 5, 3, 2 *Eun.* 5, 1, 1 *Heaut.* 3, 2, 48 | 5, 1, 48 *Phor.* 2, 1, 48 | 2, 3, 25 | 4, 3, 34 | 5, 9, 22 *Hec.* 1, 2, 19 | 3, 5, 3
loquimini *Phor.* 3, 3, 16
loquimur *Eun.* 2, 2, 24
loqui *And.* 1, 2, 17 | 1, 5, 32 | 4, 5, 44 *Eun.* 1, 2, 6 | 2, 3, 6 *Heaut.* 1, 2, 3 | 3, 2, 6 | 4, 6, 24 | 5, 2, 30 *Adel.* 3, 2, 2 *Phor.* 5, 1, 10, 12
loris *Adel.* 2, 1, 28 *bis*
lubens *And.* 2, 1, 37 *Eun.* 3, 5, 42 *Heaut.* 4, 5, 15 *Adel.* 5, 5, 6
lubentem *Adel.* 4, 7, 38
lubenter *Phor.* 3, 2, 3
lubet *And.* 2, 1, 10 | 5, 2, 21 | 5, 5, 2 *Eun.* 3, 4, 10 *Heaut.* 3, 1, 55 | 3, 3, 25 | 4, 4, 16 | 4, 5, 37 | 5, 1, 61 *Adel.* 2, 2, 38 | 3, 3, 91 | 5, 6, 8 *Phor.* 2, 1, 33 | 5, 7, 88 *Hec.* 5, 2, 7
lubido *And.* 2, 1, 8
lubidinem *And.* 1, 1, 51
lubitum *And.* 1, 3, 8 | 1, 5, 28 *Phor.* 5, 7, 77
lucem *Eun.* 2, 2, 47

INDEX

Lucina *And.* 3, 1, 15 *Adel.* 3, 4, 41
luciscit *Heaut.* 3, 1, 1
lucri *Heaut.* 4, 4, 28 *Adel.* 5, 3, 55 *Phor.* 1, 2, 11
lucro *Adel.* 5, 3, 31 *Phor.* 1, 5, 16, 21 *Hec.* 3, 1, 7
lucrum *Heaut.* 3, 3, 48 *Adel.* 2, 2, 8.
luctar *Hec.* 5, 3, 31
luctum *Hec.* 2, 1, 13
luculenta *Heaut.* 3, 2, 12
ludas *Eun.* 2, 3, 79 *Adel.* 4, 4, 7, 21 *Phor.* 2, 1, 33
ludere *And.* 4, 5, 48 *Eun.* 2, 2, 38 *Adel.* 3, 3, 23
ludibrio *Hec.* 1, 2, 74 | 4, 1, 11
ludificabere *Eun.* 4, 4, 49
ludificamini *Phor.* 5, 7, 55
ludificatus *Eun.* 4, 3, 3
ludis *Adel.* 4, 5, 63 *Heaut.* 4, 6, 20
luditur *Phor.* 2, 1, 18
ludo *Phor.* 1, 2, 38 *Hec.* 2, 1, 6, 7
ludos *And.* 3, 1, 21 *Eun.* 5, 7, 9 *Hec. Prol.* 45
ludos facit *Phor.* 5, 7, 52
ludum *Eun.* 3, 2, 7 | 3, 5, 38 *Phor.* 1, 2, 36
lugubri veste *Heaut.* 2, 3, 45
lupo *Eun.* 5, 6, 16
lupum *Phor.* 3, 2, 21
luserat *Eun.* 3, 5, 11
luto *And.* 4, 5, 38 *Phor.* 5, 2, 15
luxu *Adel.* 4, 7, 42
luxuria *Heaut.* 5, 1, 72

M.

MAcellum *Eun.* 2, 2, 24 *Adel.* 4, 2, 34
macerabo *Eun.* 1, 2, 107
macerare *And.* 4, 2, 2
macerentur *Adel.* 5, 3, 27
maceriam *Adel.* 5, 7, 10
macero *And.* 5, 3, 15
mactatum *Phor.* 5, 8, 19
maculam *Adel.* 5, 8, 31
magister *And.* 1, 1, 27
magistratus *Eun. Prol.* 22 *Phor.* 2, 2, 56
magistrum *And.* 1, 2, 21 *Phor.* 1, 2, 22
magna *Eun.* 5, 2, 35 *Heaut.* 2, 2, 8 *Adel.* 3, 3, 87 | 4, 2, 38 *Phor.* 2, 4, 18 *Hec.* 5, 1, 15
magistram *Hec.* 2, 1, 7
magnæ *And.* 3, 3, 21
magna *Phor.* 1, 2, 6
magnam *Heaut.* 1, 2, 9 *Adel.* 4, 5, 76
magnarum *Heaut.* 3, 2, 28
magnas *Eun.* 3, 1, 1 *Heaut.* 4, 1, 8
magnas gratias *Phor.* 5, 7, 1
magne *Eun.* 4, 4, 41
magnifica *Eun.* 4, 6, 3 *Heaut.* 2, 1, 15
magnificare *Hec.* 2, 2, 18
magnifice *Heaut.* 3, 2, 45 | 4, 3, 31 *Adel.* 2, 3, 4
magnificentia *Phor.* 5, 5, 37
magni *Adel.* 5, 4, 25 *Phor.* 4, 5, 11 | 5, 3, 17 *Hec.* 3, 3, 20
magno *And.* 1, 2, 8 | 5, 3, 32 *Eun.* 3, 1, 9 | 4, 1, 8 *Heaut.* 3, 1, 39 | 4, 5, 5
magnum *And.* 1, 1, 65 *Eun.* 3, 3, 2 | 5, 5, 27 *Heaut.* 2, 3, 57, 73 | 3, 3, 48 *Adel.* 3, 4, 64 | 4, 5, 53 *Phor.* 1, 4, 16 | 4, 3, 39 *Hec.* 3, 1, 39, 55
magnum signum *And.* 2, 2, 29
magnus *Eun* 4, 7, 15 *Adel.* 4, 6, 2 *Hec.* 3 4, 26
majorem *Adel.* 1, 1, 22 *Phor.* 1, 2, 13
majoris *Heaut.* 1, 1, 12
major *Eun.* 3, 3, 21 | 3, 4, 6
majorum *Adel.* 3, 3, 57
majus *And.* 5, 4, 52 *Adel.* 5, 8, 18
majuscula *Eun.* 3, 3, 21
mala *And.* 1, 1, 137 | 4, 1, 16 *Heaut.* 1, 2, 21, 33 | 2, 3, 48 *Adel.* 4, 2, 7 *Phor.* 1, 3 17 | 1, 4, 2 | 4, 3, 17 *Hec.* 2, 1, 10
mala mater *Heaut.* 2, 2, 4
malam *Eun.* 3, 3, 30 *Phor.* 2, 2, 21 | 5, 7, 37
malas *Eun. Prol.* 37 *Hec.* 5, 3, 38
maledicas *Eun,* 5, 2, 29
maledicere *And. Prol.* 23
malediceret *Phor. Prol.* 25
maledicta *Adel.* 2, 3, 10 | 5, 3, 9
maledictis *And. Prol.* 7 *Heaut. Prol.* 34 *Phor. Prol.* 3
maledictum *Adel. Prol.* 17 *Hec.* 4, 2, 14
male *And.* 1, 3, 10 | 2, 2, 3 | 4, 5, 15 | 5, 3, 2 | 5, 4, 38 *Eun. Prol.* 7 | 3, 1, 47 | 4, 2, 6 | 4, 3, 12 | 4 4, 2 *Heaut.* 4, 1, 3 | 5, 5, 1 *Adel.* 2, 1, 37 | 4, 5, 21 *Phor.* 2, 1, 17 | 2, 2, 12 | 3, 3, 23 | 4, 3, 73 | 4, 4, 16 | 5, 1, 24 *Hec.* 3, 2, 2 | 4, 2, 24, 30
male habet *And.* 2, 6, 5
malefacerem *Heaut.* 3, 2, 49
malefacta *And. Prol.* 23 *Adel.* 2, 1, 45
malefeceris *Adel.* 2, 1, 10
maleficio *Phor.* 2, 1, 22
malevoli *And. Prol.* 6 *Heaut. Prol.* 16 *Adel. Prol.* 15
malevolas *Heaut. Prol.* 22
mali *And.* 1, 1, 46, 89 | 3, 3, 15 | 4, 3, 5 | 5, 2, 2 | 5, 6, 3 *Eun.* 3, 4, 9 | 5, 6, 25, 29 | 5, 8, *Heaut.* 1, 1, 30 | 1, 17 | 2, 2, 7, 9 | 5, 2 | 5, 3, 1, *Adel.* 1, 1, 9 | 3, 3, 89 | 4, 4 1 *Phor* 1, 2, 30 | 1, 3, 6 1, 4, 7 | 3, 3, 10 4, 4, 17 | 5, 1, *Hec.* 3, 1, 53 | 3, 4 | 5, 3, 16
maligna *Hec.* 1, 2, 8
malim *And.* 3, 2, *Eun.* 1, 1, 21 *Heaut.* 2, 3, 27 *Adel.* 3, 13 | 4, 7, 9 *Phor* 4, 3, 53 *Hec.* 5, 28
malis *And.* 4, 1, 3, 3, 3, 30 *Heaut.* 3, 3, 85 *Phor.* 4, 7 *Hec.* 1, 2, 35 | 3, 2 | 5, 5, 15
malitia *Heaut.* 4, 5, *Phor.* 1, 5, 43 | 3, 54
malitiæ *Phor.* 2, 12
malitiam *Hec.* 2, 1,
mallem *And.* 5, 5, *Adel.* 2, 2, 14
malle melius *And.* 5, 16
malo *And.* 1, 2, 8 | 1, 32 | 3, 5, 9 *Eu* 3, 3, 9 | 4, 4, 4, 7, 4 | 5, 2, *Heaut.* 1, 1, 83 | 8, 17 *Adel.* 1, 44 | 2, 1, 17 | 3, 2, 21 *Phor.* 3, 20 | 3, 3, 11
malo hoc *And.* 2, 20
malo huic *And.* 3, 10
malos *Phor.* 5, 2, 1
maluit *And.* 2, 5, 1
malum *And.* 1, 1, 11 2, 5, 2 | 3, 5, 4, 1, 48 | 4, 2, 5 | 3, 43 | 5, 4, *Eun.* 2, 2, 43 | 3, 2 | 4, 7, 10 | 5, 46 | 5, 5, 17, *Heaut.* 2, 3, 77 | 3, 38 *Adel.* 3, 64 | 4, 2, 5, *Phor.* 1, 4, 16 2, 18 | 3, 3, 2 4, 3, 39 | 4, 5, 5, 6, 11 | 5, 7, 83 | 5, 8, 19 1, 2, 57, 58 | 1,

, 39, 55 | 4, 1,
5
um præſens *Phor.*
, 2, 16
us *And.* 1, 1, 137
del. 3, 4, 34
mmam *Adel.* 5, 9,
8
cipia *Eun.* 2, 3,
o
cupium *Eun.* 2, 2,
3
datum *Eun.* 2, 1, 2
des *Adel.* 3, 3, 18
hor. 4, 4, 8
io *And.* 1, 5, 61
e *And.* 1, 1, 56 |
1, 34 58 | 4, 5, 21
un. 2, 2, 86 | 2, 3,
6 | 4 6, 26 | 5, 2,
o *Heaut.* 1, 1, 15 |
3, 32 | 2, 2, 8 |
3, 52 | 4, 4, 14 |
1, 17 *Adel.* 2, 2,
5 | 2, 3, 11 | 3,
21 *Phor.* 1, 4, 40 |
2, 46 *Hec.* 3, 5,
5, 46 | 5, 1, 19 |
, 4, 4
eam *Eun.* 3, 5,
1
eamne *Hec.* 3, 4,
8
eas *Phor.* 3, 2, 4
eat *Eun.* 3, 2, 49
eaut. 4, 4, 15
hor. 2, 1. 8 | 3, 2,
7 | 5, 3, 30 | 5, 7,
8
ebat *Phor.* 4, 1, 4
ebo *And.* 4, 4, 18
un. 2, 1, 10
ebit *Heaut.* 2, 3,
39
endum'ſt *Eun.* 4,
9
ent *Eun.* 3, 5, 33
eo *And.* 2, 2, 26
un. 5, 2, 55 *Heaut.*
4, 15 *Adel.* 2, 4,
Phor. 5, 1, 10 *Hec.*
4, 5
ere *Adel.* 2, 2, 27
hor. 5, 3, 32 | 5, 7,
Hec. 4, 4, 101
erem *Eun.* 3, 3, 6
eret *Hec.* 2, 1, 25
es *Phor.* 5, 6, 9
et *Phor.* 4, 5, 4
eto *Hec.* 3, 4, 29
ibus *And.* 1, 1,
| 4, 1, 52 *Adel.*
2, 24
pulus *Eun.* 4, 7, 6

manſiones diutinæ *Phor.* 5, 8, 23
manſiſſet *Heaut.* 3, 2, 29
manſit *Eun.* 1, 8
manſueti *And.* 1, 1, 87
manſum *Heaut.* 1, 2, 25
manſurus *Phor.* 3, 1, 16
manu *Adel.* 2, 1, 40 | 5, 9, 23 *Phor.* 5, 5, 2 *Hec.* 3, 5, 43 | 4, 4, 44
manum *And.* 1, 5, 62 *Heaut.* 3, 3, 24 *Adel.* 4, 2, 37 | 5, 2, 6 *Phor.* 4, 3, 29
manus *Eun.* 2, 2, 44 *Heaut.* 3, 3, 29 *Adel.* 4, 2, 26
mare *Hec.* 3, 4, 5
mari *Eun.* 3, 3, 13
maria *Adel.* 5, 3, 4
maritus *Adel.* 5, 8, 15
maſtigia *Adel.* 5, 2, 6
mater *Eun.* 1, 2, 27, 36 | 3, 3, 12 | 5, 2, 1 *Heaut.* 2, 2, 4 | 2, 3, 29 | 5, 4, 1 *Adel.* 3, 4, 32 | 4, 5, 23 | 4, 7, 29 | 5, 8, 6 *Phor. Per.* 5 | 1, 1, 15 | 1, 2, 80 | 4, 1, 3 *Hec. Per.* 6, 11 | 3, 2, 18, 20, 23 | 3, 3, 18 | 4, 1, 32 | 4, 2, 14 | 4, 4, 28
maternus *Heaut.* 4, 1, 24
matrem *Heaut.* 2, 3, 94 *Adel.* 3, 4, 25 | 4, 5, 7 | 5, 7, 12 *Phor.* 1, 2, 46 | 5, 1, 23 *Hec.* 1, 2, 109 | 3, 1, 19 | 4, 2, 26 | 4, 3, 7 | 4, 4, 56
matre *Adel.* 4, 5, 16 *Phor.* 5, 6, 33 *Hec.* 1, 2, 99 | 2, 8, 39 | 4, 4, 78
matres *Eun.* 2, 3, 20 *Heaut.* 5, 2, 38
matri *Eun.* 1, 2, 28 *Hec.* 3, 5, 27
matrimonium *Hec.* 4, 1, 33
matris *Eun.* 1, 2, 31 | 3, 1, 21 *Hec.* 3, 1, 38 | 3, 5, 31, 45
matronam nullam *And.* 2, 2, 27
matronas *Eun. Prol.* 37
matura *And.* 4, 2, 32 | 5, 9, 54 *Phor.* 4, 5, 4
mature *Eun.* 2, 1, 2 | 5, 4, 11
maturem *And.* 3, 3, 45
mavis *Heaut.* 5, 1, 63 *Adel.* 5, 2, 7
mavolo *Hec.* 4, 1, 25
maxima *Phor.* 5, 1, 34 *Hec.* 4, 2, 19
maximam *Heaut. Prol.* 8 *Adel. Prol.* 18
maxime *And.* 5, 1, 4, 16 | 5, 2, 27 *Heaut.* 2, 3, 98 | 3, 1, 19 | 3, 4, 28 *Adel.* 4, 7, 22 *Phor. Prol.* 28 | 1, 2, 11 | 1, 5, 65 *Hec.* 1, 2, 40 | 3, 1, 51 | 3, 2, 13 | 3, 3, 56
maxim' eſt *Heaut.* 2, 4, 13
maximo *Eun.* 3, 3, 26
maximum *Heaut.* 1, 1, 106 *Adel.* 2, 2, 8 | 3, 3, 23 | 5, 8, 18 *Hec. Prol.* 3, 5, 7
maxuma *Eun.* 4, 5, 8 *Hec.* 3, 1, 17
maxumam *Eun.* 5, 9, 61 *Adel.* 1, 2, 36
maxume *And.* 4, 6, 23 *Eun.* 1, 2, 109 | 2, 3, 40 | 5, 9, 14, 40 *Heaut. Prol.* 45 | 2, 3, 43 | 3, 1, 79 | 4, 5, 40 | 5, 2, 44 *Adel.* 3, 2, 41, 53 | 3, 4, 56, 58 | 4, 3, 18 | 5, 1, 10 | 5, 8, 3 *Phor.* 1, 4, 27 | 2, 2, 38 *Hec.* 2, 1, 31 | 3, 5, 24 | 4, 4, 86
maxumi *And.* 1, 5, 58 *Adel.* 5, 6, 4
maxumi feci *And.* 3, 3, 42
maxumo *Heaut. Prol.* 40 | 4, 1 13 *Adel.* 5, 4, 21 *Phor.* 5, 1, 33
maxumos *Eun.* 4, 3, 22
maxumum *Heaut. Prol.* 44 *Hec.* 1, 2, 37
maxumum'ſt *And.* 3, 2, 45 *Eun.* 5, 5, 17 *Adel.* 2, 2, 23
maxumus *Adel.* 5, 4, 27
mea cauſa *Heaut. Prol.* 41
mea injuſtitia *Heaut.* 1, 1, 82
meæ arti *Heaut. Prol.* 48
meapte *Heaut.* 4, 3, 8
mecaſtor *Hec.* 1, 2, 8
mederi *Phor.* 5, 4, 3
mediam *And.* 1, 1, 106 | 4, 1, 37
medicarer *And.* 5, 1, 12
medicari *And.* 5, 4, 42
medicum *Hec.* 3, 1, 43
meditari *Adel.* 2, 1, 41 *Phor.* 1, 5, 12
meditata *Phor.* 1, 5, 18
meditatus *And.* 2, 4, 3
meditor *Adel.* 5, 6, 8
mehercle *Eun.* 1, 1, 22 | 3, 1, 26
medio *Adel.* 3, 4, 33 *Hec.* 4, 3, 14 *Phor. Prol.* 16 | 5, 7, 74
mediocriter *And.* 1, 1, 32 *Heaut.* 2, 3, 45
mediocris *Adel.* 5, 9, 9
medium *Eun.* 4, 5, 4 *Adel.* 3, 2, 18
melior *Heaut.* 3, 2, 38
meliore *Phor.* 1, 4, 51
meliorem *Heaut.* 1, 1, 12 *Adel.* 3, 3, 78
meliores *Adel.* 5, 9, 11
melioribus *Phor.* 3, 2, 37
melius *And.* 3, 5, 12 | 4, 1, 56 *Eun.* 2, 3, 82 | 3, 1, 63 | 4, 6, 27 | 5, 9, 52 *Heaut.* 3, 1, 98 | 4, 1, 30 *Adel.* 2, 1, 26 | 2, 2, 7, 13 | 3, 2, 21 | 3, 5, 8 | 4, 2, 29 | 4, 5, 5 | 5, 4, 7 | 7, 74 *Phor.* 2, 2, 79 | 4, 3, 35 | 5, 8, 16 *Hec.* 2, 1, 20
meliuſcula *Hec.* 3, 2, 19
membra *Adel.* 4, 4, 3
memento *Adel.* 3, 3, 72
memineris *Eun.* 4 7, 31, 45

INDEX

45 *Heaut.* 3, 2, 39 | 5, 4, 3
meminerit *Eun.* 2, 3, 46 *Heaut.* 5, 1, 78
memini *And.* 2, 5, 18 | 5, 6, 13 *Eun.* 2, 1, 10 *Heaut.* 4, 4, 10 *Phor.* 1, 2, 24 | 1, 4, 50
meministi *And.* 5, 4, 41 *Phor.* 2, 2, 40
meminisin' *Heaut* 4, 1, 13 *Phor.* 1, 4, 47
memor *And.* 1, 5, 47, 48
memorabile *And.* 4, 1, 1
memorabile facinus *Heaut.* 2, 3, 73
memorare *Hec.* 3, 5, 21
memorem *Adel.* 2, 2, 43
memoria *And.* 1, 1, 13 *Eun.* 1, 2, 90
memoriam *And.* 5, 4, 41 | 5, 3, 19
memoriter *Eun.* 5, 3, 6 *Phor.* 2, 2, 47
men' *Heaut.* 2, 3, 5 *Adel.* 4, 2, 4.
Menander *And. Prol.* 9
Menandri *Eun. Prol.* 9, 20, 30
mendicum *And.* 4, 6, 21
mene *And.* 5, 4, 5, *Heaut.* 3, 3, 3 *Phor.* 2, 3, 8 *Hec.* 4, 4, 70
Menedeme *Heaut.* 1, 1, 107 | 3, 1, 18, 31, 55 | 4, 8, 20 | 5, 1, 10, 35, 48, 58 | 5, 2, 1
Menedemi *Heaut.* 4, 5, 1
Menedemo *Heaut.* 3, 3, 49 | 4, 5, 20
Menedemum *Heaut.* 1, 2, 5, 10 | 3, 3, 47 | 4, 4, 2, 17, 48
mens *Eun.* 4, 5, 3 *Heaut.* 3, 1, 23
menſibus *Eun.* 2, 3, 37 *Adel.* 3, 3, 42, *Hec.* 3, 3, 33
menſes *Eun.* 2, 2, 46 *Adel.* 4 5. 57 *Phor.* 3, 2, 35 *Hec.* 5, 3, 24
menſis *Heaut.* 1, 1, 66 *Adel.* 3, 4, 29 *Hec.* 3, 3, 34
mentem *Eun.* 2, 2, 2 | 3, 1, 61 | 3, 2, 45 | 4, 3, 23 | 5, 3, 1, *Heaut.* 3, 1, 75 | 4, 5, 6 | 5, 1, 13, 16 | 5, 2, 33, 44 | 5, 3, 2 *Adel.* 4, 1, 12, *Phor.* 1, 2, 27 | 1, 3, 25 | 4, 3, 47 *Hec.* 3, 3, 45 | 4, 1, 21 | 5, 1, 8
mentiare *Heaut.* 4, 3, 23
mentionem *Eun.* 3, 1, 48
mentiri *Heaut.* 3, 2, 38 *Adel.* 1, 1, 30
mentita *Eun.* 5, 7, 16
mentitam *Eun.* 4, 4, 35
mentitum *And.* 5, 2, 22
meram *Phor.* 1, 2, 96
mercator *And.* 1, 3, 17 *Eun.* 1, 2, 29, 34
mercatum *Adel.* 2, 2, 23 *Phor.* 5, 5, 10
mercatus *Eun.* 2, 3, 63 | 3, 5, 21 *Heaut.* 1, 1, 2, 94.
mercede *Heaut.* 1, 1, 93
mercedem *Phor.* 2, 3, 67
mercenarium *Adel.* 4, 2, 2
meretrice *Eun.* 5, 4, 5
meretricem *Eun.* 2, 3, 58 *Adel. Prol.* 9 | 1, 2, 69 *Phor.* 2, 2, 66 *Hec.* 4, 1, 24 | 4, 4, 67, 94.
meretrices *Eun. Prol.* 37 *Hec.* 5, 2, 10 | 5, 3, 36
meretrici *Heaut.* 3, 3, 20
meretricia *Eun.* 5, 5, 18
meretriciæ artis *Heaut.* 2, 1, 14
meretriciam *Eun.* 2, 2, 8, 9
meretricibus *Hec.* 1, 1, 1
meretricios *And.* 5, 4, 10
meretriculæ *And. Per.* 1 *Heaut. Per.* 10 *Hec. Per.* 10
meretricum *Eun.* 1, 1, 3 | 5, 4, 10 | 5, 6, 25
meretrix *And.* 4, 5, 16 *Eun.* 5, 6, 16 *Heaut* 3, 2, 11 | 3, 3, 39 *Adel.* 4, 7, 29.
meridie *Adel.* 5, 3, 62
merita *Eun.* 4, 6, 1
meritam *Phor.* 5, 8, 25 *Hec.* 3, 5, 37.
meritam eſſe *And.* 1, 5, 46
merito *And.* 3, 2, 50 | 3, 3, 42 *Eun.* 1, 2, 106 | 2, 2, 5, 94 *Heaut.* 2, 3, 119 | 5, 1, 42 *Adel.* 5, 8, 23 *Phor.* 5, 7, 1 | 5, 8, 42, 44 *Hec.* 2, 1, 43 | 3, 5, 20, 55 | 4, 2, 4 | 5, 3, 41
meritum'ſt *Heaut.* 1, 1, 40 *Phor.* 1, 5, 75
meritus *And.* 3, 5, 15 *Heaut.* 4, 6, 1 *Phor.* 1, 5, 42 *Hec.* 5, 1, 34
meruiſti *Heaut.* 1, 1, 31
metu *And.* 1, 2, 10 | 1, 5, 16 | 2, 2, 14 | 5, 4, 35 | 5, 5, 7 *Heaut.* 1, 2, 24 | 2, 3, 87 *Adel.* 1, 1, 33, 50 | 4, 4, 3 *Phor* 1, 2, 7 | 2, 2, 31 | 5, 4, 6 | 5, 6, 3
metuam *And.* 5, 4, 15,
metuas *Eun.* 4, 7, 16 | 4, 8 50 | 5, 3, 44
metuebant *Eun.* 3, 1, 42
metuebat *Phor.* 1, 2, 68
metuens *And.* 3, 4, 6
metuere *Phor.* 3, 3, 23
metui 1, 1, 79 | 3, 2, 14 *Eun.* 5, 2, 16 *Heaut.* 3, 3, 8 *Adel.* 3, 3, 49
metuis *Heaut.* 2, 3, 97 | 4, 3, 42 | 5, 4, 9 *Phor.* 5, 1, 16 | *Hec.* 2, 2, 25
metuiſne *Heaut.* 5, 3, 14
metuit *Eun.* 3, 1, 58 *Adel.* 1, 2, 5 *Phor.* 2, 2, 81
metum *And.* 2, 2, 2, *Heaut.* 2, 3, 96, 100 *Adel.* 4, 7, 16
metuo *And.* 5, 4, 11
Eun. 3, 5, 62 | 6, 20 *Heaut.* 4, 42 | 4, 6, 4, 4, 4, 18 *Phor.* 3, 6 *Hec.* 3, 2, 2
metus *And.* 1, 1, *Adel.* 2, 1, 39 *Ph* 3, 1, 18
metuunt *Hec.* 5, 2
meum ingenium *He* *Prol.* 47
mi *And.* 1, 3, 10
Micio *Adel.* 1, 1, 1, 2, 12, 16, 5 4, 3, 7 | 4, 7, 2, 5, 3, 14, 50 | 5, 7 5, 8, 20, 29 | 5, 22, 31
Micioni *Adel. Pr*
Micionem *Adel* 3, 5
Mida *Phor.* 5, 6,
migres *Hec.* 4, 1,
miles *Eun. Per.* 2 *P* 31 | 1, 2, 45 | 3, 59 | 4, 1, 9, 4, 3, 11 | 4, 5, 11 6, 13 | 4, 7, 26 9, 11, 33 | *Heaut* 4, 11 *Phor.* 3, 2,
Mileſius *Adel.* 4, 68
Mileti *Adel.* 4, 5,
Miletum *Adel.* 4, 5
millies *And.* 5, 4, *Eun.* 3, 1, 32 *P* 3, 2, 2
militatum *Heaut.* 1 65 *Adel.* 3, 3,
milite *Eun.* 2, 2, 4, 5, 7 *Hec.* 1, 2, 16
militem *Eun*, 3, 32 | 4, 1, 4 | 4 17 | 5, 9. 45 *He* 2, 3, 24 *Hec.* 1 21.
militcs *Eun.* 4, 7
militi *Eun.* 2, 2,
militiæ *Adel.* 3, 4
militiam *Heaut. Pe*
militis *Eun. Prol.* 2, 1, 23
militum *Eun.* 4,
mille *Heaut.* 3, 3 45
milvio *Phor.* 2, 1,
minabitur *Heaut.* 80
minam *Heaut*, 3 66
minæ *Eun.* 3, 2, *Adel.* 2, 2, 1 3, 16 | 4, 7, 20 3, 3, 24.

2, 30 | 4, 4, 8, 25 | 5, 1, 4
minu' *Eun.* 4, 6, 23 *bis Heaut.* 1, 2, 18
mira *Eun.* 2, 2, 57 *Heaut.* 5, 1, 23
mirabar *And.* 1, 2, 4 *Adel.* 4, 5, 8 *Phor.* 3, 2, 5
mirabere *Heaut.* 2, 2, 33
mirabile'ſt *Heaut.* 2, 4, 7
mirandum *Hec.* 4, 5, 39
mirarier *Eun.* 3, 4, 9 *Heaut.* 5, 1, 70 *Adel.* 3, 3, 20 *Hec.* 5, 1, 6
mirare *Phor.* 1, 2, 42
mire *Heaut.* 2, 3, 62 | 5, 1, 25
mirificiſſimum *Phor.* 5, 6, 32
miris *Hec.* 1, 2, 104
miro *Hec.* 3, 5, 39
miror *And.* 4, 5, 11 *Eun.* 2, 2, 9 | 4, 5, 12 *Heaut.* 2, 4, 3 | 3, 2, 7, 14 | 3, 3, 51 | 5, 1, 24 | 5, 2, 48 | 5, 3, 1 *Phor.* 5, 3, 23
mirum *And.* 3, 4, 19 | 4, 5, 16 *Eun.* 2, 1, 24 | 3, 1, 13 | 4, 4, 44 | 5, 8, 53 *Heaut. Prol.* 1 | 2, 3, 4 *Phor.* 5, 6, 8 *Hec.* 1, 2, 85 | 2, 1, 23 *bis* | 4, 4, 87
mirum'ſt *And.* 4, 1, 27
miſceto *Heaut.* 4, 5, 35
miſer *And.* 4, 1, 25 | 4, 2, 19 | 5, 2, 10 *Eun.* 2, 2, 6, 29 | 3, 5, 32 | 5, 5, 21, 24 *Heaut.* 1, 2, 96 | 4, 6, 5 | 4, 8, 16 | 5, 2, 3 *Adel.* 2, 2, 35 *Phor.* 1, 1, 10 | 1, 3, 26 | 1, 4, 23 | 3, 3, 1 | 5, 4, 8 *Hec.* 1, 2, 58 | 3, 1, 13, 15, 20 | 3, 3, 13, 25 | 3, 4, 8 | 4, 4, 79
miſera *And.* 1, 5, 29, 33 | 4, 2, 10 | 4, 3, 4 *Eun.* 1, 2, 18, 99 | 4, 1, 1 | 4, 3, 1, 17 | 5, 1, 6, 11 | 5, 4, 23 | 5, 6, 7 *Heaut.* 3, 4, 24 *Phor.* 2, 2, 10 | 3, 3, 19 | 4, 1, 2 | 5, 1, 1 | 5, 8, 17, 32 *Hec.* 1, 2, 12 | 3, 2, 5 | 4, 1, 2
miſeræ *And.* 4, 5, 4 *Eun.* 3, 4, 23 *Adel.* 3, 2, 10 *Phor.* 3, 1, 6 | 5, 1, 20 *Hec* 3, 3, 41
miſeram *And.* 1, 5, 5, 16, 36 | 4, 5, 22, 49 *Eun.* 1, 2, 117 *Heaut.* 3, 4, 21 | 5, 4, 6 *Adel.* 3, 1, 4 | 3, 2, 7, 32 | 3, 4, 40 | 4, 5, 5, 58, *Phor.* 1, 2, 46 | 3, 3, 31 | 5, 1, 22, 23 *Hec.* 1, 1, 17 | 2, 2, 29
miſeras *And.* 4, 5, 6, 8
miſere *And.* 3, 2, 39 *Eun.* 1, 5, 23 | 3, 1, 22 *Heaut.* 1, 2, 15 | 2, 3, 124 | 4, 1, 36 *Adel.* 4, 1, 6 | 4, 5, 33, 64
miſereat *Hec.* 1, 1, 7
miſereſcat *Heaut.* 5, 4, 3
miſeret *And.* 2, 2, 28 *Eun.* 4, 7, 32 | 5, 5, 3 *Heaut.* 1, 1, 116 | 2, 3, 19 | 4, 5, 2 *Phor.* 1, 4, 11 *Hec.* 3, 4, 32
miſeria *Eun.* 3, 2, 34 *Adel.* 4, 2, 16 | 4, 3, 11
miſeriam *Eun.* 3, 1, 16 *Heaut.* 1, 1. 75 *Adel.* 5, 4, 13, 22
miſeriarum *Adel.* 3, 1, 7
miſerias *Heaut.* 3, 1, 11 *Hec.* 3, 4, 6
miſericordia *And.* 1, 1, 99 | 1, 5, 26 *Heaut.* 4, 1, 24 *Adel.* 3, 2, 8 *Phor.* 3, 2, 13 *Hec.* 1, 2, 29
miſericordiam *And.* 3, 3, 27 *Heaut.* 5, 2, 42 *Phor.* 1, 5, 47
miſeriis *Adel.* 4, 2, 6 *Hec.* 4, 1, 55
miſerior *Heaut.* 2, 1, 12 | 2, 3, 22
miſeriorem *Hec.* 4, 1, 51
miſeris *Eun.* 5, 5, 13
miſeritum eſt *Heaut.* 3, 1, 54 *Phor.* 1, 2, 49 | 3, 2, 16 *Hec.* 2, 3, 29
miſerius *Heaut.* 1, 3, 14
miſero *And.* 2, 1, 2 *Heaut.* 2, 2, 5 | 2, 3, 9 | 5, 1, 44 *Adel.* 2, 1, 1, 19, 46 | 3, 2, 3 | 3, 3, 3, 29 | 4, 5, 32 *Hec.* 4, 2, 29
miſeros *And.* 4, 2, 6 |
miſerrimus *Eun.* 5, 2, 7
miſerum *And.* 1, 5, 8 | 2, 2, 14 | 3, 5, 11 | 4, 1, 22 | 5, 3, 11 *Eun.* 1, 5, 26 | 3, 1, 29 | 5, 7, 13 *Heaut.* 1, 1, 82 | 1, 2, 17 | 3, 1, 4 | 3, 2, 15 *Adel.* 3, 2, 12 | 4, 2, 19 *Phor.* 1, 2, 44 | 1, 4, 10 | 3, 3, 4 *Hec.* 3, 1, 5 | 4, 4, 80
miſiſſe *Eun.* 3, 5, 35
miſit *Eun.* 3, 2, 27 | 3, 3, 22 *Heaut.* 1, 2, 16 *Hec.* 5, 3, 2
miſſa *And.* 3, 2, 34. *Eun Per.* 8 | 1, 2, 10, 11 | 5, 2, 25 *Adel.* 4, 4, 9 | 5, 7, 8 | 5, 9, 34 *Hec.* 5, 2, 14
miſſos *And.* 5, 1, 14
miſſum face *And.* 4, 1, 56
miſſum feci *Hec.* 3, 3, 48
miſſum te facimus *Phor.* 5, 7, 53
miſſus *Phor.* 5, 6, 41
mitis *Adel.* 2, 4, 11
mittam *Eun.* 5, 4, 4 *Adel.* 3, 1, 5 *Phor.* 3, 4, 43, 70 *Hec.* 3, 4, 6
mitta *Heaut.* 1, 2, 3
mitte *And.* 4, 5, 15 | 5, 3, 2 | 5, 4, 1 *Heaut.* 2, 3, 78 | 5, 1, 74 *Adel.* 2, 1, 31 | 3, 2, 36 | 5, 2, 5 | 5, 3, 52 *Phor.* 1, 5, 2 *Hec.* 4, 1, 41
mittenda *Heaut.* 2, 1, 84
mittis *Heaut.* 4, 4, 14

INDEX

mittit *Phor.* 5, 6, 20
mittimus *Phor.* 5, 3, 29
mitto *Heaut.* 5, 1, 27 *Adel.* 4, 4, 17 | 5, 3, 9, 34 | 5, 4, 6 *Phor.* 1, 5, 63
mittundi *Phor.* 1, 1, 6
moderantur *Heaut.* 2, 1, 4
modeſta *Adel.* 5, 8, 7 *Hec.* 1, 2, 90
modeſte *Eun.* 3, 5, 12 *Phor.* 1, 3, 18 *Hec.* 4, 1, 37
modeſtia *Hec.* 3, 5, 28 | 4, 2, 15
modeſto *And.* 1, 1, 93
modis *And.* 1, 5, 13 *Eun.* 2, 2, 91 | 4, 4, 42 | 5, 4, 33 *Adel.* 2, 1, 12 | 3, 2, 17 *Hec.* 1, 2, 104 | 4, 4, 74
modo paſſim, *ſed nullo ſenſu peculiari.*
modum *And.* 1, 1, 68 | 5, 6, 7 *Eun.* 1, 2, 12 *Heaut.* 4, 5, 7 *Adel.* 3, 3, 70 *Phor.* 1, 4, 34 *Hec.* 4, 4, 54
mœchis *Eun.* 5, 5, 15
mœcho *Eun.* 5, 5, 18 | 5, 6, 22
mœchum *And.* 2, 1, 16
mœrore'ſt *And.* 4, 2, 10
mœſtus *Heaut.* 1, 1, 70
molam *And.* 1, 2, 29
molendo *Adel.* 5, 3, 61
molendum *Phor.* 1, 5, 19
moleſta *Eun.* 3, 3, 23 *Adel.* 1, 2, 42, 62
moleſtæ nuptiæ *And.* 2, 6, 7
moleſtiæ *Eun.* 5, 4, 6
moleſtiæ *Eun.* 4, 2, 2
moleſtiam *Adel.* 5, 3, 33 *Hec.* 3, 2, 9
moleſtias *Eun.* 1, 1, 2
moleſtum *And.* 1, 1, 16 | 2, 2, 21 *Eun.* 3, 2, 31 *Heaut.* 3, 3, 21 *Adel.* 5, 3, 20
moleſtus 4, 1, 17 *Eun.* 3, 1, 24 *Heaut.* 3, 3, 7 *Adel.* 2, 1, 27 *Phor.* 4, 3, 30
molliri *Phor.* 3, 2, 13
mollirier *Phor.* 4, 3, 27
molliter *And.* 5, 1, 1
mollities *Eun.* 2, 1, 16
moliuntur *Heaut.* 2, 2, 11
memento *And.* 1, 5, 31
moneam *And.* 5, 4, 15 *Heaut.* 1, 1, 6
moneas *Eun.* 2, 1, 10
moneat *And.* 3, 3, 19 *Adel.* 5, 4, 3
monebat *Hec.* 3, 3, 15
moneo *And. Prol.* 22 *Adel.* 3, 3, 73, 75 *Hec.* 1, 1, 7 | 5, 1, 40
monere *Heaut.* 1, 1, 26, 117
mones *And.* 2, 2, 36 | 4, 2, 13 *Heaut.* 3, 3, 31 *Hec.* 4, 4, 97
monet *And.* 5, 4, 1
monitor *Heaut.* 5, 1, 2 *Phor.* 1, 5, 4
monſtra *Phor.* 4, 4, 24
monſtrabo *Adel.* 4, 2, 31
monſtratione *Adel.* 4, 6, 2
monſtri *And.* 1, 5, 15 *Eun.* 2, 3, 40 *Phor.* 5, 7, 61
monſtrum *Eun.* 4, 3, 13 | 4, 4, 29 | 5, 2, 21
montis *Phor.* 1, 2, 18
monui *Adel.* 5, 9, 6
monuimus *Phor.* 1, 4, 44
monuiſſe *Heaut.* 2, 3, 20
monumentum *Eun. Prol.* 13
mora *And.* 2, 5, 9 | 3, 1, 9 | 3, 4, 14 | 5, 6, 7 *Adel.* 2, 2, 21, 17 | 3, 2, 55
moræ *And.* 1, 1, 139 *Adel.* 4, 5, 78 | 5, 7, 6
moram *And.* 3, 5, 9 *Eun* 4, 7, 1 *Hec.* 2, 2, 52
moratam *Hec.* 4, 4, 28
morbi *Eun.* 2, 5, 4, 10 *Hec.* 3, 1, 43 | 3, 2, 22
morbo *Hec.* 3, 3, 61
morbum *And.* 1, 5, 6, *Phor.* 1, 5, 14 *Hec.* 3, 3, 13
morbus *Phor.* 4, 1, 8, 9 *Hec.* 3, 1, 30, 54 | 3, 2, 2, *bis.*
mordeat *Eun.* 3, 1, 54
mordere *Eun.* 3, 1, 21
mordet *Adel.* 5, 3, 21
more *And.* 1, 1, 125
morem *And.* 4, 1, 17 *Heaut.* 1, 2, 28 | 5, 1, 24 *Adel.* 2, 2, 26 | 3, 3, 77 | 4, 5, 74 *Hec.* 4, 2, 23 | 5, 4, 20
moremur *Heaut.* 4, 7, 6
moreretur *Heaut.* 4, 1, 3
mores *And.* 1, 2, 18 *Eun.* 5, 4, 10 | 5, 9, 59 *Heaut.* 2, 2, 10 | 2, 3, 19 | 4, 4, 5, *Adel.* 4, 7, 40 | 5, 9, 27 *Phor.* 1, 2, 5 *Hec.* 1, 2, 88 | 2, 1, 42 | 3, 5, 28 | 4, 2, 2 | 5, 1, 9
mores conſimiles *Heaut.* 2, 4, 2
mori *Eun.* 1, 1, 21 | 4, 7, 2
moribus *And.* 2, 3, 21 *Heaut* 4, 7, 11 | 5, 3, 16 *Hec.* 4, 4, 21
moriar *Phor.* 3, 1, 19
moriens *And.* 1, 5, 49 *Adel.* 3, 4, 11
morigera *And.* 1, 5, 19
morigeratus *Adel.* 2, 2, 10
moritur *And.* 1, 1, 78 *Phor. Per.* 6 *Hec.* 1, 2, 96
moror *And.* 1, 1, 87 *Eun.* 1, 2, 1 4 *Heaut.* 1, 1, 120 *Phor.* 4, 5, 6
mors *And.* 1, 5, 62 *Phor.* 5, 1, 23
morte *And.* 4, 6, 4 *Phor.* 1, 3, 14
mortem *And.* 1, 1, 84 | 1, 3, 18 *Heaut.* 2, 3, 3 | 4, 1, 23 *Adel.* 1, 2, 10 | 5, 4, 20 *Phor.* 1, 5, 14 | 5, 9, 30 *Hec.* 3, 4, 8 | 4, 2, 20
mortua'ſt *Eun.* 1, 5, 50 *Heaut.* 2, 3, 45 | 3, 3, 41
mortuam *Phor.* 1, 4, 46
mortui *Eun.* 3, 3,
mortuo verba fi *Phor.* 5, 8, 26
mortuum *Adel.* 3, 47 *Hec.* 5, 4, 35
mortuus *And.* 5, 26
morum *Adel.* 2, 1, *bis*
mos *Eun.* 1, 2, *Heaut.* 2, 6, *Adel.* 4, 1, 16 *Ph* 2, 3, 14
motus *Phor. Prol.*
move *And.* 4, 4, *Eun.* 5, 3, 3
moventur *And.* 3, 36
moveo *And.* 5, 4, *Eun.* 5, 3, 4
movet *Heaut.* 5, 66
mox *And.* 3 2, 5, *Eun.* 2, 1, 13 *Per.* 40 *Adel.* 10 | 2, 1, 50 | 5, 1 *Phor.* 1, 3, 9 | 3, 1
mulcabo *Eun.* 4,
mulcavit *Adel.* 1, 10
muliebri re *Heaut.* 3, 48
mulier *And.* 1, 1, 1, 4, 2 | 2, 3, 7 | 5, 7, 16 *Eun.* 4, 13 | 5, 7, 50 *He* 2, 2, 2 | 2, 3, 64 | 3, 2, 10 | 3, 3 *Phor.* 4, 5, 5, 3, 11 *Hec.* 2, 17 | 4, 1, 1 | 4 39 | 3, 1, 10
mulier ſapiens *Phor.* 8, 57
mulierculam *Heaut.* 1, 35 *Phor.* 5, 28
mulierem *And.* 1, 1, 6 | 1, 4, 3 2, 3, 63 *Heaut.* 5, 3 *Adel.* 1, 2, 1, 18 | 4, 2, 5, 9, 17 *Phor.* 1, 5, 7, 27 *He* 2, 113 | 4, 1, 4, 4, 4
mulieres *And.* 1,

60 *Eun.* 2, 3, 4 *Heaut.* 2, 3, 13 *Adel.* 2, 2, 21 | 4, 5, 13 *Hec.* 2, 1, 2 | 3, 1, 32 | 4, 4, 88 | 5, 1, 28 5, 2, 11

nulieri *And.* 3, 1, 2 *Eun.* 3, 5, 27, 40 *Heaut.* 2, 3, 40 *Adel.* 4, 3, 8 *Phor.* 4, 5, 14 *Hec.* 5, 1, 31

nulieris *Heaut.* 4, 1, 49 *Phor.* 1, 5, 77 *Hec.* 4, 4, 21

nulierum *Eun.* 4, 3, 22 | 4, 7, 42 *Heaut.* 2, 2, 10 | 5, 1, 80 *Hec.* 4, 2, 24

ultimodis *And.* 5, 4, 37 *Heaut.* 2, 3, 79 *Phor.* 3, 1, 1 *Hec.* 2, 3, 7

ulto maxumum *And.* 3, 2, 45

undius *Eun.* 5, 4, 12

unerarier *Heaut.* 2, 3, 59.

unere *Eun.* 2, 2, 38 | 5, 6, 22 *Phor.* 1, 1, 13 *Hec.* 5, 4, 13

unus *Eun.* 2, 1, 8 *Adel.* 5, 1, 2

ufica *Hec. Prol.* 23

ificam *Hec. Prol.* 46 *Phor. Prol.* 17

ificis *Eun.* 3, 2, 24

ificum *Heaut. Prol.* 23

ifitanda *Adel.* 2, 1, 53

iftellino *Eun.* 4, 4, 22

ita *And.* 3, 1, 5 *Eun.* 3, 5, 61 *Phor.* 4, 3, 6

itare *Adel.* 4, 7, 20

itari *Hec.* 4, 1, 54

itat *And.* 5, 4, 47

itatio *Eun.* 4, 4, 4 *Hec.* 4, 4, 11

itavit *And.* 1, 5, 7 *Adel.* 5, 9, 27

item *Eun.* 3, 5, 24, 52

ites *Eun.* 3, 5, 64

itet *And.* 2, 3, 19 *Phor.* 3, 2, 27 | 5, 5, 9, 10

itire *And.* 3, 2, 25

itito *Hec.* 5, 4, 26

ituas *Phor.* 1, 5, 37

ium *Heaut.* 4, 4, 26

mutus *Eun.* 3, 1, 27

mutuum *Heau,* 3, 3, 40

Myconium *Hec.* 3, 4, 19 | 5, 3, 3

Myconius *Hec.* 5, 3, 5

Myrrhina *Hec. Per.* 11 | 3, 4, 31 | 4, 1, 8, 26 45 | 4, 4, 10 | 5, 3, 32 | 5, 4, 30

Myrrhinam *Hec.* 5, 3, 13 | 5, 4, 5

Myſis *And.* 1, 3, 22 | | 1, 5, 32, 47 | 4 2, 3, 31 | 4, 3, 7 | 4, 4, 9 | 4, 5, 7

N.

NActa *Hec.* 1, 1, 8

nactus *Eun.* 3, 4, 8 *Adel.* 3, 3, 67 *Phor.* 1, 3, 16 *Hec.* 1, 2, 95 | 4, 4, 59 | 5, 3, 27

næ *And.* 4, 5, 33

nævi *Eun. Prol.* 25

nævium *And. Prol.* 18

namque *Adel.* 2, 1, 39

narra *Eun.* 3, 1, 21 | 3, 5, 14 | *Phor* 5, 8, 11

narrabat *Phor.* 2, 2, 19

narrabit *Hec* 3, 2, 15

narrabo *And* 2, 1, 12 *Adel.* 3, 5, 3 | 4, 3, 13

narrando *Phor.* 4, 4, 16

narrandi *And.* 2, 2, 17

narrandum *And.* 4, 2, 23 *Phor.* 5, 3, 35

narras *And.* 2, 2, 30 | 3, 1, 8 | 5, 6, 6 *Eun.* 3, 1, 18 | 4, 4, 5 | 5, 3, 7 *Heaut.* 3, 2, 9 | 4, 8, 10 | 5, 1, 23 *Adel* 4, 2, 18, 20, *Phor.* 1, 2, 86 | 2, 2, 21, 54 | 4, 4, 4 | 5, 7, 42 *Hec.* 1, 2, 77 | 5, 2, 18

narrare *And.* 3, 2, 24 *Eun.* 5, 7, 9 *Heaut.* 2, 3, 78 *Hec.* 1, 2, 35

narrasti *And.* 3, 4, 12

narrat *And.* 2, 9, 3, *Eun.* 3, 2, 29 *Heaut.* 1, 2, 17 | 2, 1, 8 | 1, 3, 31 | 3, 3, 18 *Adel,* 5, 2, 2, *Phor.* 5, 6, 6 | 5, 8, 6 *Hec.* 1, 2, 70

narrationis *And.* 4, 2, 26

narrato *Eun.* 5, 5, 28 *Heaut.* 4, 3, 24

narravit *Eun.* 5, 9, 20 *Hec.* 1, 2, 22 | 4, 2, 6 | 4, 4, 89

narrem *And.* 5, 5, 6 *Heaut.* 2, 3, 95 *Phor.* 4, 4, 4

narremus *Adel.* 3, 2, 37

narres *And.* 3, 1, 19 | 4, 3, 19

narret *And. Prol.* 6 *Heaut.* 2, 1, 10 | 4, 3, 28, 38 | 5, 9, 12

narro *And.* 3, 4, 12 *Hec.* 5, 3, 33

naſci *Heaut.* 2, 1, 2

naſo adunco *Heaut.* 5, 5, 18

nata *Eun.* 3, 3, 20. *Adel.* 3, 1, 8 | 5, 3 19 *Phor.* 4, 1, 10 *Hec.* 2, 3, 6

natalis *Phor.* 1, 1, 14

natam *Phor.* 1, 2, 14 | 5, 3, 9 *Hec.* 5, 2, 31

nata'ſt *Phor.* 5, 8, 29

nati *Adel.* 1, 1, 21

natum *And. Per.* 9 *Eun.* 2, 2, 7 *Adel.* 3, 1, 10 | 4, 5, 24 *Hec.* 3, 3, 39 | 5, 3, 34

natura *And* 4, 5, 56 *Eun.* 2, 2, 23 *Heaut. Prol.* 24 *Adel.* 1, 1, 46 | 5, 7, 4

naturam *Heaut.* 3, 1, 97 *Adel.* 5, 5, 4

natu *Heaut.* 4, 1, 32 *Adel.* 5, 4, 27 | 5, 8, 7

natus *And* 3, 2, 6 | 5, 1, 14 | 5, 6, 3 *Eun.* 4, 4, 26 *Heaut.* 1, 1, 10 | 3, 1, 12 | 5, 4, 13 *Adel.* 1, 1, 15 | 4, 7, 10 *Hec.* 2, 2, 28 | 4, 4, 17, 51 | 5, 1, 25

navem *And.* 1, 3, 17 *Adel.* 2, 2, 17 | 4, 5, 69

navi *And.* 5, 4, 21 *Heaut* 1, 2, 7 *Hec.* 3, 4, 7.

navigare *Hec.* 3, 4, 3

navigo in portu *And.* 3, 1, 22

naviter *Eun.* 1, 1, 6

Nauſiſtrata *Phor.* 5, 3, 1, 30 | 5, 7, 93, 94 | 5, 8, 25, 48, 57, 63,

nebat *Heaut.* 2, 3, 52,

nebulo *Eun.* 4, 4, 50 | 4, 7, 15

nebulonem *Eun.* 2, 2, 38

necem *And.* 1, 2, 28 *Adel.* 2, 1, 28 *Phor.* 2, 1, 3

neceſſario *And.* 4, 1, 8

neceſſe *And.* 2, 2, 35 *Eun.* 5, 4, 47 | 5, 9, 45 *Heaut.* 1, 2, 35 *Adel.* 3, 5, 26 *Phor.* 1, 5, 66

neceſſitas *Hec.* 3, 5, 42

neceſſus *Eun.* 5, 6, 28

nedum *Heaut.* 3, 1, 45

nega *And.* 2, 3, 10

negabant *Hec* 5, 3, 7

negabas *Hec.* 4, 1, 23

negabis *Heaut.* 2, 3, 109

negabit *Adel* 3, 4 38

negabon' *And.* 3, 5, 6

negant *Eun.* 2, 2, 20 | 5, 1, 6 *Phor.* 2, 3, 19

negare *And.* 1, 1, 120 *Eun.* 4, 1, 5 *Hec.* 1, 2, 4

negas *And.* 5, 4, 6 *Phor.* 5, 1, 12

negat *And.* 2, 2, 21 *Eun. Prol.* 31 | 2, 2, 21 | 4, 4, 25, 46 *Heaut. Prol.* 18 *Adel.* 4, 2, 3 *Phor.* 1, 2, 63, 66 | 2, 2, 5 | 6, 7, 9

negato *Eun.* 4, 4, 44

neges *And.* 2, 4, 2 *Heaut.* 4, 1, 9

neget *And.* 1, 1, 122

neglecta *Heaut.* 2, 3, 54. 1 16

negligentem *And.* 2, 3, 23

negligenter *And.* 1, 5, 18 *Heaut.* 2 3, 50

negligentia *And.* 1, 1, 44 *Phor.* 5, 9, 27

negligentiam *And. Prol.* 20 *Phor.* 4, 1, 5

negligere *Adel.* 2, 2, 8 *Phor.* 2, 2, 19

neglexit *Hec.* 4, 4, 48

negligitur *Phor.* 2, 2, 11.

INDEX

negliguntur *Heaut.* 2, 3, 58
nego *Eun.* 2, 2, 21 *Adel.* 5, 3, 12 *Phor.* 2, 2, 36 | 3, 2, 39 | 5, 8, 25
negat *And. Prol.* 2 | 5, 4, 51 *Eun.* 3, 4, 6 *Adel.* 4, 5, 8, 73 *Phor.* 4, 4, 29 | 5, 3, 3 *Hec.* 1, 2, 22
negotii *And.* 5, 2, 8 *Eun.* 3, 1, 14 *Heaut.* 3, 1, 92
negotiis *Heaut.* 3, 1, 9
negotio *Hec. Prol.* 26 *Adel. Prol.* 20
neminem *And.* 2, 2, 26, 27 | 3, 2, 26 | 4, 5, 11 *Eun.* 1, 2, 67 | 3, 5, 5 | 4, 4, 13 *Adel.* 3, 1, 7 *Phor.* 4, 2, 1 *Hec.* 1, 1, 9
nemini *And.* 1, 1, 37 | 1, 5, 15 *Adel.* 2, 3, 6 *Phor.* 5, 7, 60 *Hec.* 3, 1, 1 | 3, 3, 38
nemo *And.* 2, 3, 22 | 4, 2, 14 | 5, 6, 7 *Eun.* 1, 1, 7 | 2, 1, 20 | 3, 2, 34 | 3, 5, 13 | 4, 6, 19 | 5, 9, 2, 48, 52 *Heaut.* 1, 1, 12, 13 | 2, 3, 22 | 3, 3, 13 | 5, 2, 22, *Adel.* 2, 1, 54 | 3, 2, 54 | 3, 3, 80 | 4, 1, 13 *Phor.* 1, 2, 101 | 2, 1, 24 | 5, 1, 38 | 5, 3, 25 *Hec.* 1, 1, 10 | 1, 2, 66, 112, 114 | 2, 1, 40 | 3, 1, 43, 49
nempe *And.* 1, 1, 3 | 1, 2, 24 | 2, 2, 24 | 2, 3, 13 | 3, 3, 35 | 3, 5, 12 | 5, 4, 48 *Heaut.* 4, 1, 26 *Eun.* 1, 2, 78 | 3, 5, 15 *Adel.* 4, 7, 24 *Phor.* 1, 5, 77, 80 *Hec.* 1, 2, 30
nepos *Hec.* 4, 4, 17
nepoti *Adel.* 5, 9, 17
Neptuni *Adel.* 5, 3, 4
nequa *Adel.* 4, 4, 17
nequeas *Eun.* 1, 1, 30
nequeam *Phor.* 1, 5, 10
nequeat *Adel.* 4, 1, 4 *Hec.* 4, 1, 60
nequeo *Eun.* 3, 4, 9 | 4, 2, 101 | 4, 3, 18 *Adel.* 3, 3, 20 | 4, 2, 5 *Phor.* 3, 2, 4, 27 | 5, 7, 40 *Hec.* 3, 3, 1, 25 | 4, 4, 23
nequicquam *Heaut.* 2, 3, 103
nequid *Heaut.* 2, 3, 120 | 3, 2, 44 | 4, 3, 12 *Phor.* 1, 5, 15
nequior *Adel.* 4, 1, 12
nequit *Adel.* 1, 1, 51
nequitiem *Heaut.* 3, 1, 27 *Adel.* 3, 3, 4
nervos *Eun.* 2, 3, 19
nervum *Phor.* 2, 1, 11 | 4, 4, 15
nescіam *Eun.* 4, 4, 23 | 5, 2, 42 *Heaut.* 3, 2, 18 *Phor.* 5, 7, 87
nescias *Heaut.* 2, 3, 104 | 5, 3, 5 *Adel.* 5, 4, 3 *Hec.* 4, 3, 12
nescіat *Heaut.* 5, 1, 73
nescіatis *Eun.* 5, 5, 19,
nescіebam *Eun.* 1, 2, 75 | 4, 5, 10
nescientem *Heaut.* 3, 1, 59
nescimus *Hec.* 4, 1, 56
nescio *And.* 2, 2, 3 | 3, 1, 19 | 4, 1, 38 | 4, 4, 13 | 4, 5, 7 | 5, 2, 14 *Eun.* 5, 2, 60 | 2, 3, 6, 12, 28 | 4, 3, 6, 14 | 4, 4, 43, 48 | 5, 2, 2, 10 | 5, 5, 11, 19 *Heaut.* 2, 2, 27 | 2, 3, 67 | 2, 4, 16 | 3, 1, 9 | 3, 2, 30 | 4, 1, 7, 12, 45, 47 | 4, 5, 11 | 5, 1, 24, 71 | 5, 2, 5 | 5, 3, 6 | 5, 4, 15 *Adel.* 1, 1, 54 | 2, 2, 3 | 4, 2, 32 | 4, 3, 14 | 4, 4, 26 | 4, 5, 25, 63 *Phor.* 1, 2, 87 | 1, 4, 16 | 3, 1, 10 | 4, 4, 2 | 5, 2, 10 | 5, 3, 24 | 5, 7, 59 *Hec.* 1, 2, 3 | 2, 1, 8 | 3, 1, 24, 39, 41 *bis* | 3, 2, 1 | 3, 3, 23 | 3, 4, 30 | 3, 5, 3, 29, 30 | 5, 4, 9, 35
nescire *Adel.* 1, 1, 52 *Phor.* 1, 2, 67 *Hec.* 2, 1, 18 | 5, 3, 26
nescis *And.* 4, 1, 25 | 4, 5, 25, 52 | 5, 6, 2 *Eun.* 4, 4, 24 | 4, 7, 29 | 5, 9, 32 *Heaut.* 4, 4, 26 | 5, 1, 61 *Adel.* 2, 2, 12 | 4, 7, 5 *Phor.* 1, 2, 7 *Hec.* 2, 1, 9 | 3, 4, 4
nescit *Adel.* 4, 2, 9 *Phor.* 5, 8, 4
neu *Phor.* 1, 3, 6 *Hec.* 4, 2, 11
neve *And.* 1, 5, 56 *Eun.* 1, 2, 2 | 2, 2, 47 *Adel.* 5, 3, 12
neuter *And.* 5, 1, 20
neutiquam *And.* 2, 1, 30 *Heaut.* 2, 3, 116 *Hec.* 1, 1, 50 | 2, 3, 43
neutra *Hec.* 4, 4, 45
nihili *Adel.* 3, 4, 6
nihilo *Eun.* 1, 1, 17 *Phor.* 3, 1, 8 | 3, 2, 45
nihilominus *Phor.* 4, 2, 7
nil *Eun.* 2, 2, 12, *bis* | 4, 4, 36 | 4, 5, 9 *Heaut.* 4, 1, 30, 54 *Adel.* 1, 2, 19 | 2, 1, 3 | 2, 3, 11 | 4, 2, 8 *Phor.* 4, 3, 39, 64
nimio *Heaut.* 3, 1, 100
nimio otio *Heaut.* 1, 1, 57
nimirum *Eun.* 2, 2, 37 | 3, 3, 2 | 4, 7, 14
nimis *And.* 1, 1, 34 *Eun.* 2, 1, 16 | 4, 2, 16 *Heaut.* 3, 1, 31 | 3, 2, 8 | 5, 5, 1, 2, *Adel.* 1, 1, 38 | 4, 1, 6 | 5, 1, 1
nimium 2, 6, 24 *Eun.* 2, 2, 87 | 3, 5, 49 | 5, 6, 17 *Heaut.* 4, 5, 22 | 4, 8, 70 *Adel.* 1, 1, 38, 39 | 2, 1, 15 | 3, 3, 38 | 4 5, 50 | 5, 3, 49 | 5, 8, 31 *Phor.* 4, 3, 38, 59 | 5, 2, 2 *Hec.* 5, 4, 13
nobilem *Eun.* 1, 2, 124 | 5, 5, 10 *Heaut.* 3, 3, 48
nobiles *Adel. Prol.* 15 | 3, 4, 57
nobilis *Heaut.* 2, 1, 15
nobilitas *Eun.* 5, 7, 20
nobilitatem *Hec.* 5, 2, 31
nocte *Heaut.* 3, 1, 82 *Adel.* 1, 1, 1 | 5, 3, 55 *Hec.* 1, 2, 61 | 5, 3, 24
noctem *Heaut.* 3, 125
noctes *And.* 4, 1, *Eun.* 1, 2, 113 | 9, 49
noctu *Eun.* 2, 1, *Adel.* 4, 1, 16
nodo *Eun.* 4, 6, 26
nodum *And.* 5, 4,
noli *And.* 2, 2, 11 | 2, 2 *Eun.* 2, 2, *Adel.* 5, 2, 6 *Phor.* 3, 3, 23 *Hec.* 1, 34 | 3, 1, 36 | 3, 17 | 4, 4, 32
nolim *Adel.* 4, 5, *Hec.* 3, 1, 51
nolint *Hec.* 2, 1,
nolis *Eun.* 4, 7, 43
nolit *And.* 1, 1, 1 | 1, 2, 1 | 3, 2, *Adel.* 4, 5, 77 | 5, 67 *Hec.* 4, 1,
nolite *Hec. Prol.* 46
nolle *Heaut.* 3, 1, 4, 1, 14 *Adel.* 1, 8
nollem *Heaut.* 1, 1, *Adel.* 2, 1, 11 | 5, 12 *Phor.* 5, 3, *Hec.* 3, 5, 37
nolo *And.* 3, 3, 4, 5, 24 *Eun.* 5, 67 *Heaut.* 4, 3, *Adel.* 1, 2, 66 | 1, 38 | 3, 3, *Phor.* 5, 7, *Hec.* 3, 2, 13 | 4, 13 | 4, 4, 54 | 5, 32
nolueram *Hec.* 4, 90
nolles *Phor.* 5, 3, 30
nolui *Heaut.* 2, 3, *Eun.* 4, 7, 43 *A* 1, 2, 63 *Heaut.* 2, 31 *bis Phor.* 1, 21, 22 *Hec.* 3, 36
nomen *And.* 2, 1, 5, 4, 26, 40 *E* *Prol.* 3 | 1, 1, *Heaut.* 4, 1, *Adel.* 4, 2, 32 *P* 2, 2, 38, 39 | 5, 12 | 5, 3, 21 | 5, 59 *Hec. Prol.* 1 | 1, 9
nominare *Phor.* 4, 4
nominabit *Eun.* 3, 49
nominas *Heaut.* 2, 62

nosses *Phor.* 2, 2, 35
nosti *And.* 2, 6, 10
nostran' *Phor.* 1, 5, 45
nostrapte culpa *Phor.* 5, 2, 1
notitia *Heaut.* 1, 1, 1
notus *Eun.* 4, 6, 22 | 5, 2, 4 *Phor.* 1, 2, 48
nova *Adel.* 4, 7, 33 *Phor. Prol.* 9 | 4, 3, 6 *Hec. Prol.* 5, 37
nova res *Hec.* 3, 1, 18
novam *Heaut. Prol.* 7 *Adel. Prol.* 12 *Phor. Prol.* 24
novarum *Heaut. Prol.* 29
novas *Heaut. Prol.* 43 *Hec. Prol.* 12, 14, 19, 57
noveram *Eun.* 4, 7, 8
noveras *Heaut.* 1, 1, 101 *Phor.* 2, 2, 43
noverim *Adel.* 4, 2, 34
noveris *Hec.* 3, 4, 25
noverit *And. Prol.* 10
noverunt *Heaut.* 2, 3, 7
novi *And.* 4, 5, 50 *Eun. Prol.* 43 | 2, 3, 56, 57 | 3, 5, 15 | 4, 7, 42 | 2, 9, 26 *Heaut.* 2, 3, 130 | 3, 3, 9 *Adel.* 2, 1, 11 | 2, 2, 15 | 4, 2, 38 | 4, 5, 40 *Phor.* 1, 4, 40 | 3, 1, 11 | 3, 2, 5 | 4, 4, 13 *Hec.* 2, 2, 22 | 3, 4, 25
noviciæ *Eun.* 3, 5, 34
novisti *Eun.* 2, 3, 34 *Heaut.* 2, 3, 29
novit *Eun.* 2, 3, 80
novo modo *Phor.* 5, 7, 79
novum *Eun.* 2, 2, 16 *Hec. Prol.* 2 *Phor.* 1, 5, 15 | 5, 7, 8
novus *Adel.* 5, 8, 15 *Phor. Prol.* 14 | 5, 6, 51
nox *Adel.* 3, 4, 24 | 4, 1, 9, *Heaut.* 3, 1, 52 *Hec.* 1, 2, 62
noxa'st *Phor.* 1, 5, 36
noxam *Hec.* 2, 3, 3
noxiam *Eun.* 2, 2, 13 *Heaut.* 2, 3, 57 *Phor.* 1, 4, 48
noxiis *Hec.* 3, 1, 130
nubat *Heaut.* 5, 1, 62 *Phor.* 1, 2, 76
nubere *And.* 3, 3, 3 *Adel.* 4, 5, 18
nudus *Phor.* 1, 2, 56
nugas *Heaut.* 4, 1, 8
nulla'st *Phor.* 1, 4, 24 *Hec.* 4, 4, 4
nulla re *And.* 2, 5, 14 *Heaut.* 1, 1, 57
nulli consilii *And.* 3, 5, 2
nullus sum *And.* 3, 4, 20 *Phor.* 5, 7, 49
numerabatur *Adel.* 3, 3, 52
numerasti *Adel.* 2, 2, 28
numero *Adel.* 4, 3, 3
numerus *Phor.* 1, 2, 3
nummorum. *Phor.* 1, 1, 4
nummam *And.* 3, 4, 12 *Eun.* 2, 2, 54 | 5, 4, 24 *Heaut.* 3, 2, 6 *Adel.* 3, 4, 42
nuncia *Heaut.* 4, 1, 5
nunquid *And.* 1, 4, 41 *Eun.* 1, 2, 3 | 2, 1, 7 | 2, 2, 41 | 2, 3, 69 | 3, 2, 22 | 5, 6, 24 | 5, 9, 13 | *Adel.* 2, 2, 39 | 3, 3, 78 | 4, 5, 55 *Phor.* 1, 2, 31 | 2, 3, 18 | 3, 1, 10 | 3, 2, 24 | 3, 3, 31 *Hec.* 2, 2, 30 | 5, 4, 25
nuntiant *Hec.* 3, 5, 19
nuntiare *Hec.* 5, 4, 7
nuntias *Heaut.* 1, 2, 9 *Hec.* 4, 4, 20
nuntiasti *Heaut.* 5, 1, 18
nuntiastin' *Heaut.* 5, 1, 11
nuntiatum *Phor.* 5, 7, 13
nunties *Eun.* 2, 3, 45 *Hec.* 5, 4, 4
nuntiet *Phor.* 1, 3, 26
nunccine *And.* 4, 1, 60
nuntio *Heaut.* 1, 2, 2 *Phor.* 1, 4, 16
nuntium *Heaut.* 3, 1, 18
nuper *Eun. Prol.* 9 | 1, 2, 51 *Heaut.* 3, 3, 37 *Adel.* 1, 2, 70 | 4, 5, 37 | 4, 7, 33 *Hec.* 4, 1, 19, 23 | 4, 4, 34
nupera *Heaut.* 1, 1, 1
nuptam *Phor.* 1, 5, 74 | 5, 3, 34
nuptiæ *And.* 1, 1, 20, 34, 76 | 2, 1, 28 | 2, 2, 11 | 3, 2, 36 | 3, 3, 10 | 3, 4, 8 | 4, 1, 32 *Heaut.* 4, 1, 22 *Adel.* 4, 7, 17 *Hec.* 1, 2, 26, 110 | 5, 1, 3
nuptiarum *And.* 1, 5, 26 | 5, 1, 17 *Heaut.* 4, 3, 35
nuptias *And. Per.* 6, 10 | 1, 1, 130, 141 | 1, 2, 2 | 2, 1, 32 | 2, 2, 4 | 2, 3, 41 | 3, 2, 34, 40, 48 | 3, 3, 45 | 3, 4, 10, 23 | 3, 5, 14 | 4, 1, 43 | 4, 2, 7, 28 | 4, 5, 1, 28 *Heaut.* 4, 5, 29 | 5, 1, 11, 12 | 5, 7, 1 *Phor.* 1, 5, 28 | 4, 3, 61 | 5, 1, 6 *Hec.* 1, 2, 72
nuptiis *And.* 1, 1, 76 | 1, 2, 25 | 1, 3, 2, 7, 65 | 2, 1, 13 | 2, 2, 29 | 2, 5, 2 | 5, 4, 10, 13 *Adel.* 4, 7, 38 *Phor.* 2, 3, 2 | 3, 3, 10 *Hec.* 1, 2, 51 | 4, 4, 92 | 5, 3, 37, 40
nuptiis veris *Phor.* 4, 4, 20
nuptum *And.* 2, 1, 1 | 3, 2, 47 *Phor.* 4, 5, 8 *Hec.* 4, 1, 13
nusquam *And.* 4, 4, 4 *Eun.* 4, 3, 17 *Heaut.* 2, 3, 38 *Adel.* 2, 2, 19 38 | 4, 2, 1 *Phor. Prol.* 6
nutricem *Eun.* 4, 7, 38 | 5, 2, 53 *Phor.* 5, 1, 9 *Hec.* 4, 4, 104 | 5, 2, 4
nutrici *Eun.* 5, 3, 5
nutrix *Eun.* 5, 3, 4 *Heaut.* 4, 1, 4 *Adel.* 3, 1, 2

O.

OBdo *Eun.* 3, 5, 55
obdit *Heaut.* 2, 3, 37
obesse *Heaut.* 5, 2, 21
obfirma *Heaut.* 5, 3, 8
obfirmare *Eun.* 2, 1, 11 *Hec.* 3, 5, 4
obganniat *Phor.* 5, 8, 41
objectum *Phor.* 3, 2, 18 | 5, 2, 4
objectus *Hec.* 3, 1, 6
obfuit *Hec.* 3, 5, 13
objici *Adel.* 4, 4, 1

INDEX

objicerem *Heaut.* 1, 2, 11
obiit *And.* 1, 3, 18 *Heaut.* 2, 3, 30 *Phor.* 5, 8, 30
obitus *Hec.* 5, 4, 19
objurgabis *Phor.* 5, 8, 53
objurgandi *And.* 1, 1, 127 131
objurgandum *And.* 1, 1, 111, 123
objurges *And.* 1, 1, 115
oblata *Hec.* 3, 1, 1
oblatum *Adel.* 3, 1, 9 *Hec.* 3, 3, 22
oblecta *Adel.* 2, 4, 20
oblectasti *Hec.* 1, 2, 9
oblectat *Phor.* 2, 2, 88
oblectavi *Hec.* 1, 2, 10
oblectes *Eun.* 1, 2, 115
oblectit *Phor.* 2, 2, 87
oblecto *And.* 1, 1, 24
oblitus *And.* 5, 1, 22 *Eun.* 2, 3, 22 *Heaut.* 4, 8, 7
obmutui *And.* 1, 5, 22
obmutuit *And.* 2, 5, 10
obnixe *And.* 1, 1, 134
obnoxius *Hec.* 3, 1, 22
obnuntio *Adel* 4, 2, 8
obolo *And.* 2, 2, 22
obporta *Heaut.* 4, 3, 2
obprimit *Eun* 3, 5, 53
obsaturabere *Heaut.* 4, 8 28
obscuram *And. Prol* 21
obsecra *And* 3, 3 11
obsecramus *Hec.* 3, 3, 27
obsecrans *Heaut* 4, 4 3 *Adel.* 2, 3, 26
obsecrare *Eun.* 2, 2, 30
obsecraturum *Adel* 3, 2, 36
obsecravit *And.* 2, 3, 28
obsecret *Eun.* 1, 1 4
obsecro *And.* 1, 4, 5 2, 1, 26 2, 2, 2 3, 1, 15 4, 3, 6 4, 4, 4 4, 5, 42, 46, 4, 6, 5 5, 2, 20 5, 3, 28 5, 4, 53 *Eun.* 1, 2, 15 2, 3, 62, 68 3, 1, 3 3, 4, 38 3, 5, 14 4, 3, 13, 21 4, 4, 2, 9, 12, 18, 47 4, 6, 18 5, 1, 10, 18 5, 2, 48 57, 60, 66 5, 5, 21 5, 7, 5 5, 9, 19, 24, 58 *Heaut.* 2, 3, 26, 50, 61, 98 3, 1, 23 3, 4, 23 4, 1, 51 4, 3, 6 5, 3, 12 5, 4, 26 5, 5, 4, 5 *Adel.* 2, 1, 1, 3, 4 17 3, 1, 1 3, 2, 11, 27 3, 4, 41 4, 2, 11 4, 5, 21, 27, 45, 63, *Phor.* 1, 2, 61 1 4, 20, 32 2, 1, 5 3, 1, 9 3, 2, 1 3, 3, 20 5, 1, 14, 28 5, 3, 20 5, 7, 51 5, 8, 1, 7 *Hec.* 3, 1, 38 4, 1, 23, 48 4, 2, 24, 26 5, 3, 27
obsecundare *Adel.* 5, 9, 32
obsecundato loco *Heaut.* 4, 6, 23
obsecutus *Hec.* 4, 4, 66, 68
obsequare *Heaut.* 5, 4, 13
obsequatur *And.* 1, 1, 136
obsequendo *Adel.* 5, 4, 26
obsequens *Heaut.* 2, 3, 8 *Hec.* 3, 5, 9
obsequentem *Hec.* 2 2, 5
obsequeretur *Hec.* 1, 2, 47
obsequi *And.* 1, 1, 32 1, 5, 1, 7 *Heaut.* 3, 1, 10 3, 3, 17 *Phor.* 1, 2, 29 *Hec.* 3, 4, 34
obsequium *And.* 1, 1, 41
obsequor *And.* 5, 9, 5 *Eun* 4, 6, 25
observabam *And.* 1, 1, 56
observare *And.* 2, 5, 2
observari *Adel. Prol.* 2
observes *And.* 1, 1, 142
obsidere *Adel.* 4, 6, 6
obsidet *Hec.* 5, 1, 9
obsint *And.* 1, 1, 133
obsita *Heaut.* 2, 3, 52
obsitum *Eun* 2, 2, 5
obsonare *Adel.* 5, 9, 7
obsonat *Adel.* 1, 2, 37
obsonatus est *And.* 2, 6, 20
obsoni *And.* 2, 2, 23
obsonio *Adel.* 2, 4, 22
obstare *And.* 5, 4, 42
obstat *And.* 1, 1, 76 *Eun.* 3, 2, 70 *Heaut.* 3, 1, 92
obstet *Hec.* 4, 2, 11, 20
obstetricem *And* 1, 5, 64 3, 2, 35 *Adel.* 3, 2, 55 4, 4, 9, 11 5, 1, 5
obsto *Adel.* 1, 2, 57
obstinate *And.* 1, 5, 9
obstupui *And.* 1, 5, 22
obstupuisti *Phor.* 5, 4, 2
obtundas *Adel.* 1, 2, 33
obstupuit *Adel.* 4, 4, 3
obstupefecit *Phor.* 1, 5, 54
obtemperat *Heaut.* 3, 3, 33
obtemperant *Hec.* 3, 5, 62
obtemperaturos *Adel.* 4, 5, 71
obtemperet *Adel.* 3, 3, 80
obtestor *And.* 1, 5, 56
obticet *Eun.* 5, 1, 4
obticuisti *Heaut.* 5, 1, 85
obtigisse *Phor.* 5, 4, 1
obtin *Adel.* 5, 3, 26, 28
obtines *And* 4, 5 22 *Hec.* 5, 4 18, 20
obtinuerit *And.* 5, 6, 2 *Phor.* 4, 1 10
obtigisse *And.* 3, 5, 2 *Heaut.* 4, 3, 5
obtigit *Phor.* 1, 5, 9
obtingant *Hec.* 4, 2 3
obtrudi *And.* 1, 5, 15
obtrudit *Hec.* 3, 1, 16
obtulerat *Adel.* 3, 2, 10 *Hec.* 3, 3, 10
obtuli *Hec.* 5, 3, 18
obtulisti *Adel.* 3 2, 24
obtulit *Hec. Per.* 2 3, 3, 26
obtundat *Heaut.* 3, 5,
obtundere *Heaut.* 5, 1 6
obturbat *And.* 5, 4 24
obviam *And.* 3, 2, 5 *Eun.* 2, 2, 25 2, 3 34 5, 2, 4 *Heaut* 2, 3, 8, 99 *Adel.* 2, 2, 13, 24 *Phor.* 1, 2 2 1, 4, 19 1, 23 4, 1, 12 *Hec.* 2, 24
obviam fit *And.* 3, 11
occasio *Heaut.* 2, 2,
occasionem *Eun.* 3, 56
occasio'st eludendi summa *Phor.* 5, 46
occeperat *Eun.* 1, 45
occeperis *Adel.* 2, 52
occeperit *Eun.* 2, 3,
occepi *Eun.* 4, 2, 8
occepit *Adel.* 3, 2,
occepta'st *Eun. Pr* 22
occeptum'st *Heaut.* 1, 36
occidi *And.* 3, 4, 1 26 *Eun.* 2, 3, 1 4, 39 5, 1, 11 6, 23 *Heaut.* 5, 35 *Adel.* 2, 4, *Phor.* 1, 4, 21 3, 36 *Hec.* 4, 4,
occidit *Adel.* 4, 2, 2 4, 7 23
occidito *Eun.* 5, 2, *And.* 5, 2, 22 *Ph* 1, 2 93
occidisti *Phor.* 4, 3,
occidunt *Adel.* 5, 7
occipio *Adel* 4, 4, *Phor.* 5, 6, 22
occipit *And.* 1, 1, *Eun.* 4, 1, 8 *Heaut* 2, 3, 78 *Hec.* 1, 41
occipiunt *Adel.* 2, 43 3 1, 2
ocyssime *Heaut.* 4, 27
ocyus *And.* 4, 4, 3 *Eun.* 3, 2, 17 5 61 5, 3, 3 *Heaut* 4, 7, 4 4, 8, *Phor.* 3, 3, 29
occludendis *Eun.* 4, 14
occlusa'st *And.* 3,

offendissem *Eun.* 4, 4, 6
offerant *Adel.* 5, 9, 2
offerre *Hec.* 5, 1, 14
offers *Hec.* 5, 3, 10 *And* 4, 2, 3
officia *And* 1, 1, 87 *Heaut.* 1, 1, 14 *Adel.* 5, 9, 9
officio *Adel.* 4, 3, 12 *Phor.* 4, 5, 10
officium *And.* 1, 5, 1 | 2, 1, 32 | *Eun.* 4, 5, 3 *Heaut.* 3, 3, 19 *Adel.* 1, 1, 44 | 3, 4, 18 | 3, 5, 4 | 4, 3, 2 | 5, 9, 23 *Phor.* 1, 7, 89 | 1, 5, 52 | 4, 5, 12
offirma *v.* obfirma
offirmare *v.* obfirmare
opganiat *v.* obganiat
oh *And.* 3, 5, 12 *Eun.* 4, 4, 2 *Heaut.* 5, 3, 8 *Adel.* 3, 3, 55 | 5, 7, 6 *Phor.* 1, 2, 20 | 1, 5, 56 | 5, 6, 18 | 5, 7, 57
ohe *And.* 3, 5, 10 *Heaut.* 5, 1, 6 *Adel.* 4, 7, 5 | 5, 4, 7 *Phor.* 3, 2, 30 | 5, 8, 17
oho *Adel.* 4, 7, 8
oi *Phor.* 4, 3, 59
olera *And.* 2, 2, 32
olfecissem *Adel.* 3, 3, 44
olet *Adel.* 1, 2, 37
omine *And.* 1, 7, 29
omissiones *Adel.* 5, 3, 45
omisso *Heaut.* 5, 2, 9
omittam *Heaut.* 3, 1, 48
omitte *Eun.* 4, 6, 27 | 5, 5, 19 *Adel.* 2, 4, 3 | 4, 7, 36 *Phor.* 3, 2, 1 | 5, 6, 21
omitto *Heaut.* 4, 1, 24 *Adel.* 1, 2, 7 | 2, 2, 24 | 2, 4, 4
omittis *Adel.* 5, 8, 19
ommutuit *v.* obmutuit
omne, &c. passim
omnino *And.* 3, 2, 43 *Adel.* 5, 9, 33 *Hec.* 2, 1, 17 | 4, 4, 92
Omphale *Eun.* 5, 8, 3
onera *Hec.* 3, 2, 24
onerare *And.* 5, 1, 8
oneraftis *Phor.* 5, 6, 2
oneratas *Heaut.* 3, 1,
oneris *And.* 5, 3, 26 *Phor.* 3, 3, 28
onero *Phor* 5, 6, 4
onus *Phor.* 1 2, 44
ope *Phor.* 5, 6, 2
opem *Adel.* 3, 4, 41
opem fer *And.* 3, 1, 15
opera *And.* 2, 2 33 | 4, 2, 6 | 4, 4, 17 *Eun.* 5, 2, 2 *Adel. Prol.* 20 | 2, 3, 88 | 4, 1, 14 | 4, 5, 60 *Phor. Per.* 8 *Prol.* 10 | 2, 2, 16, 18 | 3, 3, 30 | 4, 4, 4 | 5, 3, 3, *Hec.* 2, 1, 31 | 5, 2, 32 | 5, 3, 20
operæ *And.* 1, 3, 12 *Eun.* 2, 2, 60
operæ tuæ *Heaut.* 1 1, 21
operam *And. Prol.* 5 | 1, 1, 130 | 1, 5 8 | 2, 1, 127 *Eun. Prol.* 44 | 1, 1 18 | 2, 3, 69 *Heaut.* 1, 1, 38 | 3, 1, 88, 95, 102 | 4, 3, 15 | 5, 1, 37 *Adel.* 1, 2, 15 | 4, 1, 26 | 5, 8, 10 *Phor. Prol* 30 | 1, 2, 12, 37 | 1, 4, 32 | 5, 1, 33 *Hec. Prol.* 25 | 3, 3, 36, 48 | 4, 1, 38 | 5, 3, 1
operas *Phor.* 1, 5, 37
opere *Eun.* 3, 3, 27 *Heaut.* 4, 1, 13 *Phor.* 5, 1, 33
opere faciundo *Heaut.* 1, 1, 21
opere rustico *Heaut.* 1, 1, 90
operibere *Heaut.* 4, 7, 5
operibor *Heaut.* 4, 1, 6
opeririere *Adel.* 2, 1, 28
operire *And.* 4, 2, 31 *Eun.* 3, 2, 41
operiri *Phor.* 1, 2, 40
operirier *Eun.* 5, 2, 51
operis *Heaut.* 1, 1, 20 *Adel.* 4, 1, 2
opertus *Phor.* 3, 2, 29
operuere *Heaut.* 5, 1, 33
operuit *Phor.* 5, 3, 33
opes *Adel.* 3, 2, 33 *Phor.* 3, 1, 6
opinantes *And.* 1, 2, 9
opinanti *Heaut.* 1, 2, 11 *Hec.* 3, 3, 2
opinionem *Hec.* 5, 1, 36
opinionem amotam *And.* 3, 2 30
opiniones *Heaut.* 2, 2, 3
opinor *Adel.* 1, 2, 8 | 2, 2, 30 *bis* | 3, 3, 13 | 5, 4, 27 *Eun.* 3, 5, 15 | 5, 1, 13 | 5, 9, 14 *Heaut.* 2, 3, 46 | 4, 2, 11 *Adel.* 4, 5, 14 | 5, 7, 22 *Phor.* 2, 1, 6 | 2, 2, 8 | 3, 3, 22 | 4, 2, 13 | 4, 3, 10 *Hec.* 1, 2, 20 | 4, 2, 22 | 5, 2, 6 | 5, 4, 5
opis *Heaut.* 3, 3, 32 *Phor.* 3, 3, 20
opitulata *Phor.* 5, 3, 3
opitulor *And.* 1, 3, 5
oporteat *And.* 3, 3, 12 *Adel. Prol.* 5 *Hec.* 2, 2, 31
oportebat *Heaut.* 3, 2, 25
oportere *Adel.* 4, 6, 25
oportet *And.* 4, 5, 47 *Eun.* 1, 1, 35 *Heaut.* 1, 1, 117 | 3, 2, 35 | 3, 3, 1 *Adel.* 3, 4, 59 | 4, 7, 14 | 5, 8, 32 *Phor.* 1, 4, 45, 46 | 1, 5, 12 | 2, 2, 52 | 3, 2, 42 | 5, 6, 11 *Hec.* 3, 4, 35 | 5, 2, 9
oportuit *And.* 1, 5, 4, 5 *Eun.* 5, 7, 11 *Heaut.* 1, 2, 45 | 2, 3, 9 | 4, 1, 22 *Adel.* 2, 2, 6 | 4, 5, 38 *Phor.* 1, 2, 20
opperiamur *Eun.* 5, 2, 56
opperiar *And.* 1, 4, 8 *Adel.* 3, 3, 92
opperire *And.* 3, 2, 42
opperiri *Phor.* 4, 2, 9
oppido *And.* 2, 2, 5 | 2, 3, 8 | 4, 2, 2 *Heaut.* 4, 3, 26 | 4, 4, 12 *Phor.* 2, 1, 31 | 5, 1, 36 | 5, 7, 12 *Hec.* 2, 1, 41
oppidum *Adel.* 4, 6, 3
oppignerare *Heaut.* 4, 5, 46
opplet *Heaut.* 2, 3, 65
opportune *And.* 2, 2, 8 | 3, 4, 11 *Eun.* 5, 9,

g, 17 *Heaut.* 1, 2, 4 *Adel.* 1, 2, 1 | 3, 2, 24 *Hec.* 4, 4, 4 | 5, 3, 10, 74
opportunus *Eun.* 5, 9, 47
opprimat *And.* 1, 3, 22
opprime *Phor.* 5, 7, 93
oppreſſionem *Adel.* 2, 2, 30
oppreſſit *Hec. Prol.* 30 *Adel.* 2, 2, 21
oppreſſiſſet *Adel.* 4, 1, 9
opprimi *And.* 1, 2, 10
optabam *Heaut.* 4, 5, 10
optabamus *Hec.* 4, 4, 29
optabit *Heaut.* 4, 5, 8
optandaque *Phor.* 1, 3, 12
optande *Phor.* 3, 2, 30
optant *Adel.* 5, 4, 20
optare *Hec.* 3, 5, 14 *Phor.* 5, 1, 31
optata *Heaut.* 3, 3, 50 *Adel.* 5, 9, 21
optatam *Eun.* 3, 5, 57
optato advenis *And.* 3, 3, 1
optatum *Eun.* 5, 9, 27
optavit *And.* 4, 6, 2
optem *And.* 5, 5, 6
opticet *v.* obticet
opticuiſti *v.* obticuiſti
optigiſſe *v.* obtigiſſe
optimam *Phor.* 1, 4, 49
optime *Hec.* 4, 2, 22
optines *v.* obtines
optuma *And.* 5, 4, 47 *Adel.* 2, 1, 7
optumæ adoleſcenti *And.* 3, 2, 8
optumam *Heaut.* 4, 2, 10 *Adel.* 5, 9, 17
optume *And.* 2, 1, 3 | 3, 4, 14 | 4, 5, 22 *Eun.* 1, 2, 21, 23 | 5, 2, 66 *Heaut.* 4, 2, 10 | 4, 3, 44 | 4, 5, 9 | 5, 5, 2 *Adel.* 5, 5, 3 | 5, 9, 26 *Phor.* 1, 3, 1 *Hec.* 2, 2, 4
optume offers *And.* 4, 2, 3
optume'ſt *Adel.* 3, 3, 48 *Hec.* 5, 4, 31
optumum *And.* 3, 1, 8 *Phor.* 2, 2, 20
opus *And.* 1, 1, 5, 72, 138 | 2, 1, 37 | 2, 5, 13 | 3, 2, 10 | 4, 1, 13, 14 | 4, 4, 1, 7, 17 | 4, 5, 1 *Eun.* 2, 1, 14, 17, 36 | 3, 2, 26 | 4, 6, 32 *Heaut.* 1, 1, 28, 119 | 1, 2, 12 | 3, 2, 47 | 3, 3, 17, 51, 52 | 4, 8, 14 | 5, 1, 20, 68 *Adel.* 2, 3, 1 | 3, 2, 37, 44, 56 | 4, 2, 35 | 4, 3, 10 | 4, 4, 16 | 4, 5, 72 | 4, 7, 22 | 5, 9, 39 *Phor.* 1, 4, 27, 50 | 1, 5, 20 | 2, 2, 93 | 3, 3, 5, 24, 26, 27, 30 | 4, 2, 3, 49, 61 | 4, 3, 61, 76 | 4, 5, 4 | 5, 1, 37 | 5, 7, 92 | 5, 8, 14 *Hec.* 1, 2, 29 | 3, 3, 9 | 3, 4, 17 | 4, 3, 2 | 4, 4, 43, 76 | 5, 2, 42 | 5, 4, 25
opus eſt *And.* 2, 6, 15 | 3, 2, 42 | 4, 1, 13, 14, 58 | 4, 2, 21, 32
opu'ſt *Eun.* 4, 2, 4 | 4, 6, 20 | 5, 9, 53 *Phor.* 1, 2, 25, 50 | 4, 5, 3 | 5, 8, 14
ora *Eun.* 4, 4, 47
orabam *Hec.* 3, 5, 48
orabat *Eun.* 3, 3, 27
orabo *And.* 2, 1, 12 | 3, 2, 74
orandi *And.* 5, 1, 2
orando *And.* 2, 3, 12 *Heaut.* 2, 3, 89
orans *Adel.* 2, 3, 26
orante *Eun.* 5, 5, 14
orantem *Heaut.* 2, 3, 125
orare *And.* 1, 2, 41 | 3, 5, 22 | 4, 1, 73 | 4, 2, 4 | 5, 4, 1 *Phor. Prol.* 8 | 1, 5, 26 *Hec.* 5, 3, 11
orat *Heaut.* 3, 3, 44 *Phor.* 3, 2, 30 | 5, 9, 4, 6 *Hec.* 3, 3, 25 | 4, 1, 60
oras *And.* 2, 2, 36
oratio *And.* 1, 1, 114 | 1, 5, 16 *Heaut. Prol.* 5, 27 | 2, 4, 4 | 4, 1, 2 | 5, 3, 7 *Adel.* 5, 3, 19 *Phor.* 1, 4, 47 | 4, 3, 44
oratio impudentiſſima *And.* 4, 1, 10
oratio pura *Heaut. Prol.* 46
oratione *And. Prol.* 12 *Phor. Prol.* 5
orationem *And.* 2, 4, 4 *Heaut. Prol.* 15 *Phor.* 5, 2, 18 *Hec.* 3, 3, 21
orationi *And.* 4, 3, 21 *Hec.* 1, 2, 21
orator *Hec. Prol.* 9
oratorem *Heaut. Prol.* 11
oratos *Heaut. Prol.* 26
oravi *Hec.* 4, 4, 64
oravit *Hec.* 3, 4, 31
orbæ *Phor.* 1, 2, 75
orbam *And.* 1, 3, 19
orba'ſt *Adel.* 4, 5, 16
orco *Hec.* 5, 4, 12, 35
ordine *Eun.* 4, 5, 48 *Adel.* 3, 2, 52 | 3, 3, 11 | 3, 5, 3 *Phor.* 4, 1, 14
ordinis *Eun.* 2, 2, 3
ore *And.* 1, 1, 96 *Heaut.* 3, 3, 11 | 4, 3, 22 | 5, 5, 18 *Adel.* 1, 2, 13 *Phor.* 4, 3, 20 | 5, 7, 24 | 5, 8, 53
oremus *Hec.* 4, 4, 95
ores *And.* 5, 1, 7 *Eun.* 3, 2, 49
oret *Adel.* 5, 8, 18 *Phor.* 1, 2, 91
oris *Eun.* 2, 3, 24 *Phor.* 1, 5, 78
oritur *Hec.* 2, 1, 26
orna *Eun.* 2, 3, 83
ornamentis *Heaut.* 4, 7, 9
ornantur *Heaut.* 2, 3, 47
ornarat *Eun.* 4, 4, 6
ornatam *Heaut.* 2, 3, 47
ornati *And.* 2, 2, 28 *Eun.* 2, 2, 6
ornatiſſime *Phor.* 5, 6, 13
ornato *Eun.* 2, 1, 8
ornatu *Eun. Per.* 9 *Hec. Prol.* 9
ornatus *Adel.* 2, 1, 22 *Eun.* 3, 4, 8
oro *And.* 1, 2, 19 | 1, 5, 54, | 3, 3, 6, 16, 24 | 3, 4, 13, 16 | 5, 1, 4, 15 *Eun.* 5, 2, 46 | 5, 9, 54 *Heaut.* 3, 1, 84 | 4, 1, 10 *Adel.* 2, 2, 46 *Phor.* 5, 8, 31 *Hec.* 3, 2, 3
orta *Adel.* 2, 1, 35 *Hec.* 3, 1, 18
ortum *And.* 3, 2, *Eun.* 2, 2, 10 | 5, 24 *Adel.* 3, 3, 8 4, 3, 2 | 5, 3, 11 *H* 3, 2, 161
os *Eun.* 3, 5, 49 | 4, 3 | 4, 7, 36 | 5, 22 *Heaut.* 2, 3, *Adel.* 2, 2, 7 | 2, 5 | 5, 4, 10 *Ph* 5, 8, 93
oſcitantes *Adel.* 1, 10
oſculari *Heaut.* 5, 27
oſtendam *And.* 5, 2, *Eun.* 4, 7, 38 *Ad* 1, 2, 44 | 3, 3, *Phor.* 5, 6, 8
oſtende *Eun.* 4, 6,
oſtendent *Adel. Pr* 24
oſtendere *Eun.* 5, 9, *Adel.* 1, 2, 62
oſtenderem *Adel.* 5, 29 *Phor.* 5, 3,
oſtenderet *Hec.* 5, 31
oſtenderis *Heaut.* 3, 29
oſtendes *Eun.* 2, 3, *Heaut.* 5, 1, 60
oſtendi *And.* 1, 2, *Eun* 5, 9, 59 *Hea Prol.* 7
oſtendis *Heaut.* 4, 1, *Hec.* 4, 4, 5
oſtenta *Phor.* 5, 4
oſtendiſti *Eun.* 5, 3, *Heaut.* 1, 1, 103 | 1, 3 *Hec.* 4, 1,
oſtendit *Heaut.* 2, *Phor.* 4, 2, 7
oſtentatam *Eun.* 3, 57
oſtentat *Eun.* 3, 2,
oſtium *And.* 3, 1, 3, 2, 27 | 4, 58 *Eun.* 2, 2, 3 5, 55 | 4, 6, 2 2, 4, 56 | 5, 5 *Heaut.* 2, 3, 3, 1, 1 | 5, 1, *Adel.* 4, 4, 2 5, 5 *Phor.* 5, 3, 5, 5, 12 | 5, 6, *Hec.* 3, 4, 14 | 6 | 5, 4, 14
otii *Heaut.* 1, 1,
otio *Adel. Prol.* 4, 9 *Hec. Prol.*
otio nimio *Heaut.* 1, 57
otioſe *Adel.* 2, *Hea*

5, 80 | 3, 2, 25, 32
Pamphile *And.* 1, 5, 19, 32, 57 | 2, 1, 18, 21, 25 | 2, 2, 7 | 2, 3, 6 | 2, 4, 6 | 2, 5, 20 | 3, 2, 37 | 5, 2, 30 | 5, 3, 11 | 5, 4, 31 | 5, 6, 1 *Hec.* 3, 1, 10 | 3, 3, 22, 29, 35 | 3, 5, 6, 32, 34, 54 | 4, 2, 9, 26 | 4, 3, 7, 15 | 4, 4, 13, 28, 42, 49 | 5, 1, 17 | 5, 3, 26 | 5, 4, 15, 22, 24
Pamphili *And.* 4, 5, 26 *bis* *Hec.* 1, 2, 2, 77 | 3, 2, 6
Pamphilo *And. Per.* 12 | 1, 1, 139 | 2, 1, 1 | 2, 5, 18 | 3, 2, 6, 17 *Hec.* 1, 2, 50 | 2, 2, 27 | 5, 2, 8 | 5, 3, 18
Pamphilum *And.* 1, 1, 63, 118 | 1, 3, 4, 22 | 1, 4, 7 | 2, 1, 10 | 2, 2, 1 | 2, 5, 1 | 4, 2, 2 | 4, 3, 2 *Hec.* 1, 2, 98 | 3, 4, 14 | 4, 1, 60 | 5, 1, 26 | 5, 2, 30 | 5, 3, 6, 10
Pamphilus *And. Per.* 2, 8 | 1, 1, 61 | 3, 1, 4 | 5, 2, 10 | 5, 5, 1 *Hec. Per.* 1, 7, 12 | 1, 1, 3 | 1, 2, 40 | 3, 2, 11
panem *Eun.* 5, 4, 17
pannis *Eun.* 2, 1, 5
pannis obsita *Heaut.* 2, 3, 53
papæ *Eun.* 2, 2, 48 | 2, 3, 24 | 3, 1, 26
par *Eun.* 3, 1, 54 *Adel.* 1, 1, 48 *Phor.* 1, 3, 3 | 1, 4, 35 | 5, 7, 15 *Hec.* 1, 2, 95 | 4, 4, 46 | 5, 1, 13 | 5, 4, 27
para *And.* 1, 5, 19 | 3, 2, 42 | *Phor.* 5, 7, 64 *Hec.* 4, 4, 104
parare *Adel.* 1, 1, 14 *Phor.* 5, 5, 2
pararet *Eun.* 3, 2, 35
parari *Adel.* 2, 4, 21
pararis *Heaut.* 5, 2, 23
paras *Hec.* 2, 1, 13
parasitaster *Adel.* 5, 2, 3
parasiti *Eun.* 1, 2, 26 | 2, 2, 33 *Phor. Per.* 8
parasito *Phor. Per.* 10
parasitum *Eun. Prol.* 38
parasitus *Eun. Prol.* 30 | 2, 1, 22 *Heaut. Prol.* 38 *Phor. Prol.* 28 | 1, 2, 72
parasti *Eun.* 2, 2, 9
parat *Phor. Prol.* 3 | 1, 4, 14
parata *And.* 1, 1, 5 *Eun.* 3, 2, 47 *Adel.* 5, 3, 1
parata verba *Heaut.* 2, 3, 115
paratæ *Adel.* 5, 3, 6
paratas *And.* 2, 2, 4 *Hec.* 1, 2, 51
parate *Phor.* 1, 2, 83
paratum *And.* 2, 1, 16 | 4, 3, 4 *Eun.* 3, 5, 60 *Heaut.* 4, 4, 15 *Phor.* 5, 7, 14
paratus *And.* 5, 4, 6 *Heaut.* 3, 1, 85 *Phor.* 2, 2, 80
parati *Eun.* 3, 4, 4
parato *And.* 3, 2, 42
paravi *And.* 4, 5, 2
paravit *Adel.* 3, 4, 31
parce *And.* 1, 1, 47, 112 *Adel.* 1, 1, 20 | 5, 3, 27 *Phor.* 5, 3, 10
parcens *Heaut.* 1, 2, 87 *Hec.* 2, 1, 29
parcum *Adel.* 1, 2, 15
parcunt *Heaut. Prol.* 44
parcus *Adel.* 5, 4, 12
parem *Eun.* 4, 4, 51
parens *Phor.* 2, 2, 10 | 3, 2, 11
parente *Hec.* 3, 5, 32
parentem *Heaut.* 1, 2, 27
parentes *And.* 4, 6, 2 | 5, 6, 5 *Heaut.* 5, 4, 4, 16 *Adel.* 1, 1, 6
parenti *Hec.* 3, 4, 34
parentis *Heaut.* 1, 2, 19 | 5, 4, 12
parentum *Heaut.* 1, 2, 29
parentur *Adel.* 4, 5, 72
parere *And.* 3, 1, 14 | 4, 6, 2 *Adel.* 5, 8, 8 *Hec.* 4, 1, 74
parerem *Eun.* 5, 2, 32 *Heaut.* 4, 1, 14
pareret *Heaut.* 5, 3, 19
pares *And.* 1, 1, 39
paret *Heaut.* 5, 1, 75 *Hec.* 1, 1, 11
pari *Eun.* 3, 1, 54 *Phor.* 1, 4, 35
parit *Hec.* 3, 3, 54
pariter *Eun.* 1, 2, 12 *Heaut.* 1, 1, 80 *Adel.* 5, 8, 34 | 5, 3, 3
pariundi *And.* 1, 4, 6
pariundo *And.* 4, 5, 32
Parmeno *Eun. Per.* 9 | 1, 2, 3, 19 *bis* 29 | 2, 1, 15 | 2, 2, 8, 46, 55 | 2, 3, 14, 36, 57, 68, 75 | 3, 5, 22 | 4, 4, 32, 72 | 5, 4, 3 | 5, 5, 22 | 5, 6, 4, 5 | 5, 9, 4, 20 | *Adel.* 2, 1, 4 *Hec.* 1, 2, 7, 8, 28, 34, 56, 58, 74 | 3, 1, 21, 34, 40 | 3, 2, 5, 24 | 3, 3, 49 | 3, 4, 2 | 5, 3, 16 | 5, 4, 1, 38, 39
Parmenone *Eun.* 4, 4, 31
Parmenonem *Eun.* 1, 1, 36, 39 | 2, 5, 2 | 3, 3, 9 | 5, 5, 2
Parmenonis 4, 4, 51
paro *And.* 1, 1, 5 *Eun.* 2, 2, 18, 22 *Heaut.* 5, 2, 49
pars *Eun.* 1, 2, 12 *Heaut. Prol.* 1, 42
parsi *Hec.* 3, 1, 2
parsimonia *Heaut.* 3, 1, 32
partam *Eun.* 3, 1, 9
parte *Eun.* 3, 5, 31 | 5, 9, 25
parte propinqua *Heaut.* 1, 1, 5
partem *And.* 1, 2, 22 *Eun.* 4, 3, 4 | 5, 2, 37 *Heaut. Prol.* 8 | 3, 1, 13 *Adel. Prol.* 23, 24 | 1, 2, 36, 50 | 2, 1, 20 *Phor.* 4, 3, 32
partem utramque *Heaut. Prol.* 47
partes *Eun.* 1, 2, 71
particeps *Heaut.* 1, 1, 98
parti *And.* 2, 5, 8
participem *Heaut.* 3, 1, 19
partim *Hec. Prol.* 15 | 1, 2, 92, 93 | 3, 3, 3, *bis*
partis *Eun.* 2, 3, 60 *Phor. Prol.* 27 | 5, 5, 7 *Hec. Prol.* 18 | 1, 39 | 5, 3, 38
partu *And.* 1, 4, 3
partum *Phor.* 1, 1, 12 *Hec. Per.* 8 | 3, 3,

29 | 3, 4, 32 | 4, 1, 19
parturire *Hec.* 3, 3, 32, 53
parturit *Adel.* 3, 4, 42
partus *Adel.* 3, 2, 9 | 4, 4, 10 *Hec.* 3, 3, 36
parva *And.* 5, 4, 22 *Eun.* 3, 5, 27 *bis* | 3, 3, 15
parvæ *And.* 1, 1, 83 | 5, 4, 40 *Eun.* 1, 2, 117 | 4, 6, 28
parvam fidem *Phor.* 5, 3, 27
parvi *Phor.* 4, 3, 41 *Hec.* 3, 5, 63 | 5, 3, 1
parvi pendo *And.* 3, 2, 45
parvi pendis *Heaut.* 4, 3, 37
parum *And.* 1, 3, 19 | 4, 1, 47, 55 *Eun.* 5, 2, 61 *Heaut.* 2, 3, 93 | 5, 1, 51 *Adel.* 3, 3, 71 | 5, 9, 36 *Phor.* 3, 3, 13 | 5, 1, 8 | *Hec.* 4, 4, 81 | 5, 1, 16
parumper *And.* 4, 2, 31 *Phor.* 3, 2, 1
parvola *Eun.* 1, 2, 75
parvolis *Adel.* 3, 4, 48
parvulam *Eun.* 1, 2, 28 | 5, 2, 53 *Adel.* 2, 4, 10
parvulo *And.* 1, 1, 8 *Adel.* 1, 2, 10
parvum *Hec.* 3, 1, 26
pascere *Phor.* 1, 2, 35
Pasibula *And.* 5, 4, 43
passa *Eun.* 4, 6, 8
passus *And.* 1, 2, 32 | 2, 2, 27 *Heaut.* 3, 2, 10 *Adel* 3, 2, 26 *Phor.* 1, 2, 56
passus capillus *Heaut.* 2, 3, 49
pateat *Eun.* 5, 9, 29
patefacta *Adel. Per.* 11
patefeceris *Heaut.* 3, 1, 72
patefecit *Hec.* 3, 1, 23
patefit *Phor.* 5, 4, 6
patent *Eun.* 1, 2, 9 | 2, 2, 51
pater *And. Per.* 2 | 1, 1, 112, 124 | 1, 3, 22 | 2, 2, 16 | 2, 3, 16 | 3, 3, 17 | 4, 2, 16 | 4, 4, 11 | 5, 3, 1, 18, 19, 22, 26 | 5, 4, 37, 45, 48, 53 | 5, 6, 6 *Eun.* 3, 3, 11 | 3, 5, 63 | 5, 2, 1, 50 | 5, 7, 15 *Heaut. Per.* 2 | 1, 2, 4 *bis* 6, 12, 23 | 3, 1, 30, 90 | 3, 3, 101 | 4, 3, 40 | 4, 6, 23 | 5, 2, 1 | 5, 5, 6, 7, 12, 15, 18, 22 *Adel.* 1, 2, 45, 46, 51 | 3, 4, 6 | 4, 1, 22 | 4, 5, 3, 9, 27, 29, 35, 40, 45 47, 67, 69 | 5, 7, 3, 4, 13, 24 | 5, 8, 4, 12, 13, 33 | 5, 9, 25, 26, 38 *Phor. Per.* 9 | 1, 2, 69, 79, 83, 97 | 1, 4, 28 | 3, 1, 16 | 3, 3, 8 | 4, 2, 2 | 4, 4, 31 | 5, 1, 10, 35 | 5, 6, 32 *Hec. Per.* 9 | 1, 2, 41, 46, 98 | 2, 2, 16 | 3, 1, 16 | 3, 5, 5, 36, 44 | 4, 1, 56 | 4, 2, 6 | 4, 4, 33, 48, 80
paterna *Heaut.* 5, 2, 39
paternum *Adel.* 3, 4, 4 *Phor.* 1, 2, 78
pateretur *Heaut.* 1, 2, 27 *Phor.* 3, 1, 5
pati *And.* 1, 1, 35 *Eun.* 1, 1, 7 | 2, 2, 13 *Heaut.* 3, 1, 56, 77 | 4, 5, 13 *Adl.* 1, 2, 63 *Phor.* 3, 2 33 *Hec.* 1, 2. 108 | 2, 1, 28 | 4, 1, 23 | 4, 2, 27
patiar *And.* 2, 3, 6 | 5, 4, 41, 43 | *Heaut.* 5, 4, 14 *Adel.* 4, 7, 8 *Phor.* 1, 5, 74 *Hec.* 5, 2, 2
patiare *Eun.* 2, 1, 6
patiatur *Heaut.* 5, 1, 40
patiemur *Phor.* 3, 3, 3
patinas *Adel.* 3, 3, 74
patinis *Eun.* 4, 7, 46
patior *Heaut.* 5, 2, 5
patitur *Adel.* 1, 2, 65
patre *And.* 1, 5, 17 | 4, 1, 29 | 5, 3, 20 *Heaut. Per.* 4 | 2, 2, 6 *Adel* 4, 5, 16 | 5, 8, 28 *Phor.* 2, 2, 17 | 4, 3, 2 | 5, 6, 39 *Hec* 4, 2, 10
patrem *And.* 1, 3, 19 | 1, 5, 69 | 2, 3, 13 | 2, 4, 7 | 5, 2, 27 | 5, 4, 15, 23, 46 *Heaut. Per.* 8 | 1, 1, 71 | 2, 3, 129, 136 | 3, 2, 15 | 3, 4, 22 | 5, 2, 7 | 4, 3, 27 | 5, 1, 56 *Adel.* 1, 1, 30 | 2, 4, 19 | 4, 1, 1 | *Phor.* 1, 2, 68 | 1, 3, 2 | 1, 4, 22 | 1, 5, 32 | 2, 2, 7 | 4, 3, 3 | 5, 3, 21 | 5, 5, 7 | 5, 6, 34 *Hec.* 1, 2, 116 | 4, 1, 12 | 3, 4, 35
patres *Adel.* 1, 1, 28 *Phor.* 1, 2, 34
patri *And.* 1, 1, 85 | 2, 3, 20 | 4, 1, 36 | 5, 3, 32 *Eun* 2, 2, 33 | 5, 7, 13 | 5, 9, 19 *Heaut.* 1, 1, 104 | 2, 3, 18 | 4, 3, 3 | 5, 4, 16 *Adel.* 4, 4, 20 *Phor.* 4, 4, 10 *Hec.* 1, 2, 79 | 3, 5, 2 | 5, 3, 22 | 5, 4, 25
patria *And.* 4, 6, 3 *Heaut.* 1, 1, 5 | 2, 4, 11 *Adel.* 5, 4, 17
patriam *Eun.* 1, 2, 32 *Heaut.* 2, 4, 18
patriam incolumem *Heaut.* 1, 2, 19
patrio *Hec.* 2, 2, 2
patris *And.* 5, 1, 17 | 5, 3, 9 *Eun.* 1, 2, 31 | 2, 3, 17 | 5, 9, 18 *Heaut.* 1, 2, 14 | 5, 2, 2 *Adel.* 3, 2, 35 | 3, 3, 37 *Phor.* 2, 1, 1 | 5, 3, 5, 21 | 5, 4, 9 *Hec.* 4, 1, 14
patrissas *Adel.* 4, 2, 25
patrum *Adel.* 1, 1, 19
patronam *Eun.* 5, 2, 48
patrono *Eun.* 4, 6, 32
patronus *Adel.* 3, 4, 10
patrue *Phor.* 1, 5, 24, 33
patruum *Heaut.* 1, 1, 49 *Hec.* 1, 2, 42 *Phor.* 1, 4, 22 | 3, 1, 16, 18 | 4, 3, 2
patruus *Phor.* 5, 6, 32, 38
pauca *And.* 5, 3, 12 *Phor.* 4, 3, 43 *Hec.* 1, 2, 60
paucæ *Eun.* 3, 5, 33
paucas *Heaut. Prol.* 18
paucis *And.* 1, 1, 2, 77 | 3, 3, 4 *Heaut. Prol.* 10 *Adel.* 5, 3, 20 *Hec.* 3, 5, 60
paucula *Heaut.* 4,
pauculis *Hec.* 1,
paveo *Phor.* 1,
pavitare *Hec.* 3,
paulatim *Heaut.* 29 *Adel* 4, 5, 6, 10 | *Hec.* 94
paulisper *Heaut.* 137 *Adel* 2,
paulo *And.* 1, *Eun.* 2, 3, 1, 2, 30 | 2, *Adel.* 5, 3, 4, 22
paululo *Eun.* 1, *Heaut.* 3, 1,
paululum *And.* 23 | 3, 5, 16 | 6 | 5, 3, 32 | 2, 50 | 4, 4, 39 | 5, 9, *Heaut.* 2, 3, 1, 26 *Adel.* 5, 8, 26, 27 | 23 *Phor.* 4, 5, 1, 14
paulum *And.* 4, *Eun.* 4, 4, 17 *bis* 18 1, 92 | 4, 4, 3, 5, 56
pauper *And.* 4, *Adel.* 5, 8, 2, 3, 16
pauperem *Phor.* 48
paupercula anu 1, 1, 44
pauperculæ *Adel.* 13
pauperculam *Adel* 8
pauperi *Phor.* 1,
pauperis *Eun.* 3,
paupertatem *A* 4, 50
pauxillulum *Phor* 3
pax *Eun.* 1, *Heaut.* 1, 3, 3, 39
peccandi *And.* 1, *Phor. Prol.* 2
peccando *Hec.* 37
peccare *And.* 5, *Adel.* 1, 2,
peccasse *Hec.* 4,
peccat *Adel.* 1, 36
peccata *Heaut.* 4,
peccati *Heaut.* 2, 4, 1, 12

eccatis *And.* 5, 3, 17 *Heaut. Prol.* 23
eccato *And.* 5, 3, 32 *Heaut.* 5, 2, 39 *Adel.* 5, 1, 10, 20 *Hec.* 5, 1, 11
eccatum *Eun. Prol.* 27 *bis Heaut.* 1, 1, 106 | 5, 1, 25 | 5, 2, 37 *Adel.* 2, 3, 20 | 4, 3, 2 | 4, 5, 53 | 5, 2, 7 *Phor.* 1, 5, 14 | 5, 7, 65. 80 *Hec.* 2, 2, 11 | 4, 1, 46
ccatum *Phor.* 5, 8, 13
ccavi *And.* 1 1, 112 *Heaut.* 4, 1, 18, 31 | 5, 2, 21 *Adel.* 2, 4, 12
ccem *Heaut.* 5, 3, 5
cces *Phor.* 5, 3, 20
ctore *Eun.* 2, 3, 21 *Adel.* 4, 4, 4
cunia *Heaut.* 3, 1, 37 *Phor.* 1, 2, 10
cuniæ *Phor.* 4, 3, 26 *Hec.* 3, 5, 56
cuniam *Heaut.* 3, 1, 1 *Adel.* 2, 2, 8
em *And.* 4, 6, 13 *Adel.* 2, 2, 19
es *Eun.* 5, 2, 5
del. 3, 3, 32 *Phor.* 4, 4, 13
etentim *Phor.* 3, 3, 9
bus *And.* 1, 1, 134 | 1, 52 *Adel.* 4, 2, 6
Iequas *And.* 1, 1, 6
m *Phor.* 2, 1, 12
re *Adel.* 3, 2, 45
rem *Eun.* 4, 2, 4 *del. Prol.* 3 *Heaut.* 4, 1, 30
s *Eun.* 5, 9, 50
xit *Phor.* 1, 2, 18
ur *Eun.* 5, 9, 11
o *Eun.* 2, 1, 9
teis *Phor.* 1, 5,
bis *Eun.* 5, 7,
bit *Heaut.* 4, 4, 5
ens *Phor.* 1, 4
re *Eun.* 3, 1, 21
c 3, 1, 2
rem *Eun.* 1, 2,
res *Heaut.* 1, 1, 3

pendet *Adel.* 2, 2, 18
pendi *Adel.* 5, 4, 25
pendit *Adel.* 3, 4, 6
pendunt *Hec.* 3, 5, 63
pene *And.* 4, 5, 43
penes *Adel.* 3, 3, 34 *Hec.* 4, 1, 20.
peniculo *Eun.* 4, 7, 7
penum *Eun.* 2, 3, 17
pepercit *Adel.* 4, 2, 23
pepereris *Adel.* 3, 1, 3
pepererit *Phor.* 1, 1, 13
peperisse *And.* 3, 2, 17, 26 *Hec.* 4, 1, 4 | 4, 4, 16
peperisset *And.* 1, 3, 14 | 3, 1, 6
peperit *Hec.* 4, 1, 12, 16 | 5, 2, 15
pepulisti *Adel.* 4, 5, 4
pepulit *Adel.* 5, 3, 2
per Deos oro *And.* 3, 3, 6
perbenigne *Adel.* 4, 5, 68
percara *Phor* 3, 3, 25
percipit *Eun.* 5, 6, 2
percitus *Hec.* 3, 3, 17
percontari *Heaut.* 1, 1, 26
percontarier *Hec.* 1, 2, 29
percontatum *Phor.* 1, 3, 22 *Hec.* 1, 2, 2
perconter *And.* 4, 6, 5 *Eun.* 2, 3, 2
percontor *Hec.* 1, 2, 36
percontumax *Hec.* 3, 5, 54
perculeris *Eun.* 2, 2, 56
percunctari *Hec.* 5, 3, 12
percupio *Eun.* 5, 2, 57
percurre *Heaut.* 4, 4, 1
percurro *And.* 2, 2, 18
percussit *And.* 1, 1, 98
perdant *Eun.* 2, 3, 9 | 3, 1, 41 *Phor.* 4, 4, 7 *Hec.* 3, 5, 19
perdas *Adel.* 2, 2, 33
perdat *Heaut.* 3, 1, 56 *Adel.* 4, 6, 2
perdere *Heaut.* 3, 1, 65 | 5, 2, 11 *Adel.* 2, 2, 26
perdideris *Heaut.* 5, 1, 18
perdiderit *Adel.* 3, 3, 29
perdidi *And.* 4, 1, 18 *Eun.* 2, 2, 6 *Phor.* 1, 2, 26
perdidisti *Eun.* 5, 5, 7
perdidit *And.* 3, 5, 1 | 4, 6, 8 *Heaut.* 4, 6, 10
perdis *Adel.* 1, 1, 36 | 3, 3, 57 *Phor.* 5, 3, 23
perdita *Eun.* 2, 2, 27
perditam rem *And.* 3, 5, 13
perditum *And.* 1, 1, 107 *Eun.* 3, 1, 28
perditus *Eun.* 3, 1, 41 | *Adel.* 4, 7, 32
perdocta *Heaut.* 2, 3, 120
perdoluit *Eun.* 1, 2, 74
perduint *Heaut.* 4, 6, 7 *Phor.* 1, 2, 73 *Hec.* 1, 2, 59 | 3, 4, 27
perdurare *Hec.* 2, 2, 27
perduxere *And.* 1, 1, 54
pereas *Eun.* 5, 5, 13
pereat *Adel.* 1, 2, 54
perecastor *And.* 3, 2, 6
peregre *Phor. Per.* 1 | 1, 5, 13 | 5, 7, 27
peregrina *And.* 3, 1, 11
peregrinam *And.* 1, 1, 119
peregrinus *Eun.* 4, 6, 21
pereo *And.* 1, 5, 9 | 2, 1, 11 *Eun.* 1, 28 | 2, 1, 5
perfeceris *Eun.* 1, 2, 100
perfecero *Phor.* 2, 2, 73
perfeci *Hec. Per.* 20
perfecit *Eun. Prol.* 21
perfector *Eun.* 5, 9, 5
perferre *And.* 1, 1, 35
perfice *Eun.* 5, 9, 24 *Heaut.* 4, 8, 21
perfici *And.* 4, 1, 7
perficio *Hec.* 5, 2, 9
perfluo *Eun.* 1. 2, 25
perfortiter *Adel.* 4, 2, 28
perfregerit *Adel.* 1, 1, 2
perfuncta *Hec.* 4, 2, 18
pergam *Eun.* 3, 5, 7
Heaut. 4, 2, 48 *Phor.* 1, 4, 17 | 5, 6, 7
perge *And.* 2, 2, 26 | 3, 2, 41 | 5, 4, 24 *Heaut.* 2, 3, 61, 106 *Adel.* 4, 5, 16, 19 *Phor.* 4, 3, 36
pergere *Adel.* 4, 2, 47
perget *Eun. Prol.* 18
pergin' *Eun.* 2, 2, 88 | 5, 1, 1 *Heaut.* 2, 2, 8 *Phor.* 2, 2, 25 | 5, 8, 17
pergis *Heaut.* 3, 3, 21 *Adel.* 1, 2, 37 | 2, 1, 85 | 5, 1, 67 *Phor.* 5, 6, 9
pergit *And.* 5, 4, 17 *Eun.* 2, 1, 22 *Phor.* 1, 2, 62
pergitis *Phor.* 5, 5, 44
pergito *Adel.* 4, 2, 38
pergo *Heaut.* 5, 1, 57
pergravia *Hec.* 3, 1, 12
pergunt *Hec.* 3, 4, 36
perhiberi *Adel.* 3, 4, 59
peri *Eun.* 4, 6, 32
peribit *Eun.* 2, 1, 5
pericla *Phor.* 1, 5, 13
pericli *And.* 2, 2, 13 | 5, 1, 2 | 5, 2, 29 *Hec.* 5, 1, 10
pericli'st *Phor.* 5, 1, 36
periclo *And.* 1, 1, 104 | 3, 1, 22
periclum *And.* 3, 3, 34 *Phor.* 2, 1, 13 *Hec.* 5, 1, 41
periculi *Heaut.* 3, 1, 6
periculo *And.* 2, 3, 17 *Heaut.* 2, 3, 73, 98 | 3, 1, 68 *Phor.* 1, 2, 8
periculum *And.* 3, 3, 33 | *Eun.* 3, 2, 23 | 4, 1, 53 *Heaut.* 1, 2, 25 | 2, 1, 9 | 5, 2, 27 *Adel.* 2, 2, 52 *Phor.* 2, 2, 12 | 5, 7, 40 *Hec.* 3, 1, 46
periere *Adel.* 4, 7, 25
perierim *Eun.* 5, 9, 13 *Heaut.* 2, 3, 75 *Adel.* 2, 4, 21
perii *And.* 1, 3, 8 | 2, 7, 9 | 3, 5, 1 | 4, 2, 5 | 5, 3, 7 | 5, 4 11, 27 *Eun.* 2, 3, 34, 36 | 3,

INDEX

86 | 3, 5, 62 | 4, 3, 2, 13, 22 | 5, 2, 66 | 5, 5, 5 | 5, 6, 7, 14 | 5, 7, 23 | 5, 9, 23 *Heaut.* 2, 1, 8 | 3, 3, 18 | 4, 1, 18 | 4, 4, 14 | 4, 6, 18 | 5, 5, 13 *Adel.* 2, 2, 19 | 3, 2, 29 | 4, 2, 4, 18 | 4, 4, 24 | 4, 5, 3, 18 *Phor.* 2, 2, 39 | 5, 8, 17 *Hec.* 1, 2, 57, 58 | 3, 1, 39 | 2, 2, 5 | 3, 3, 4, 20 | 4, 1, 1 | 5, 1, 27

periit *Eun.* 3, 3, 18 *Adel.* 3, 2, 47 | 4, 5, 69 *Hec.* 5, 3, 20

perimus *Adel.* 3, 2, 26 *And.* 3, 4, 12

perinde *Heaut.* 1, 2, 20

Perinthia *And. Prol.* 13

Perinthiam *And. Prol.* 9

perire *Heaut.* 3, 1, 77 *Phor.* 3, 3, 19 *Hec.* 4, 1, 17

periſſe *Eun.* 5, 7, 15 *Hec.* 3, 1, 46

periſſet *Eun.* 3, 3, 15

periſti *Eun.* 3, 3, 10 | 5, 9, 35

perit *Eun.* 3, 3, 16

perjurus *Adel.* 2, 1, 35

perliberalis *Phor.* 5, 3, 32 *Hec.* 5, 4, 24

perlonge'ſt *Eun.* 3, 5, 61

permagni *Heaut.* 3, 1, 58

permanet *Adel.* 2, 4, 19

permanſit *Hec.* 3, 1, 25

permerentem *Adel.* 4, 5, 45

permittimus *Adel.* 5, 9, 38

permitto *And.* 1, 5, 61 *Heaut.* 2, 3, 110 *Phor.* 5, 9, 56

peropus *And.* 1, 5, 30

pernegat *Eun. Prol.* 34

perniciem *Heaut.* 3, 1, 42

pernicies *Adel.* 2, 1, 34

pernimium *Adel.* 3, 3, 39

pernoctaret *Hec.* 4, 1, 24

pernocto *Adel.* 4, 1, 15

pernoſcatis *And. Prol.* 25 *Eun. Prol.* 45

pernoſcite *Adel. Prol.* 13

pernoſti *And.* 3, 3, 23

perparce *And.* 2, 6, 24

perpaucorum *Eun.* 3, 1, 19

perperam *Phor.* 5, 1, 18

perpeti *And.* 3, 2, 32 *Eun.* 1, 1, 3 | 2, 2, 1, 12 | 3, 2, 35 | 3, 5, 3

perpetuam *Eun.* 4, 4, 14

perpetuo *And.* 3, 3, 32 *Eun.* 5, 4, 11 | 5, 9, 13 *Heaut.* 4, 8, 21 *Adel.* 2, 4, 29 | 4, 1, 46

perpetuum *Heaut.* 4, 5, 33 *Adel.* 4, 1, 6 | 5, 9, 15 *Hec.* 1, 2, 12

perplacet *Heaut.* 5, 5, 22

perplexe *Eun.* 5, 1, 1

perpulchra *Eun.* 3, 2, 15

perpuliſti *And* 5, 1, 9

perpulit *And.* 4, 1, 37

perquam *Hec.* 1, 1, 1

perreptavi *Adel.* 4, 6, 3

perrexi *Phor.* 5, 6, 27

perſancte *Hec.* 5, 2 5

perſcripſi *Phor.* 5, 7, 30

perſentiſcere *Heaut.* 1, 1, 43

perſentiſceres *Heaut.* 4, 5, 21

perſequar *Adel.* 2, 1, 9 *Hec.* 4, 3, 11

perſequens *And.* 5, 4, 33

perſequi *And.* 4, 6, 20 *Adel.* 2, 2, 27 *Phor.* 3, 3, 8

perſolvi *And.* 1, 1, 12

perſonam *Eun. Prol.* 26

perſonas *Eun. Prol.* 31

perſonis *Eun. Prol.* 35

perſpexeris *Phor.* 1, 2, 10

perſpexerit *And.* 2, 3, 4

perſpexi *Hec.* 3, 3, 3

perſpexiſſe *Eun.* 5, 2, 61

perſpicax *Heaut.* 2, 3, 129

perſpicacem *Heaut.* 5, 1, 1

perſtrepunt *Eun.* 3, 5, 52

perſuadere *Heaut.* 2, 3, 27

perſuaſit *Adel.* 3, 3, 6 | 3, 4, 24

perſuaſum'ſt *Phor.* 1, 2, 85

pertecta *Hec.* 3, 3, 28

pertentarem *And.* 3, 4, 9

pertendere *Heaut.* 5, 5, 9

pertendes *Eun.* 1, 1, 6

perterrebo *Eun.* 5, 3, 13

perterrefacias *And.* 1, 1, 142

pertinacia *Hec.* 2, 1, 51 | 3, 5, 46 | 4, 2, 15

pertuli *Hec.* 5, 1, 18

pertulimus *Adel.* 3, 4, 50

pertulit *Hec.* 3, 1, 22,

perturbat *Hec.* 4, 4, 11

perturbati *Heaut.* 1, 1, 70

perturbato animo *Heaut.* 1, 1, 71

perturbavi *And.* 3, 4, 22

pervenerit *Eun. Prol.* 13

pervenire *Eun.* 1, 2, 34

pervenirier *Phor.* 4, 3, 35

perviæ *Adel.* 5, 7, 14

pervicacem *Hec.* 4, 1, 32

pervicaci *Hec.* 4, 2, 17

pervium *Adel.* 4, 2, 39

pervolvam *And.* 4, 5, 38

pes *Eun.* 4, 5, 3 *Phor.* 1, 2, 56

peſſulum *Eun.* 3, 5, 55 *Heaut.* 2, 3, 37

peſſum *And.* 1, 3, 3,

peſſuma *And.* 1, 2, 72 | 5. 6, 6 *Heaut.* 3, 3, 38

peſſume *Heaut.* 3, 1, 28

peſſumum genus *And.* 4, 1, 5

peſſum dabunt *Phor.* 4, 5

peſtis *Adel.* 2, 1, 3

petam *Hec. Prol.* *Phor.* 1, 2, 100 | 2, 14 | 5, 1, 2

petere *Eun.* 3, 2, *Heaut.* 5, 1, 53

peterem *Heaut.* 5, 2,

petet *Heaut.* 3, 1, 7

petit *Eun. Prol.* 12

petito *Phor.* 4, 3, 5

petitum *Eun. Prol.*

peto *Heaut.* 5, 4, *Phor.* 2, 2, 31

Phædria *Eun. Per.* 1, 2, 1, 6, 15, 68, 110, 121 | 1, 91 | 2, 1, 4 | 3, 12 | 4, 2, 8 | 4, 11, 20 | 5, 6, 12 9, 43, 56 *Phor.* 1, 30 | 1, 3, 2, 21 | 4, 3, 45 | 1, 5, 27, 39 | 3, 1, 11, 3, 2, 14, 18, 47 3, 25 | 5, 2, 13 | 5, 2, 5 | 5, 8, 6

Phædriæ *Eun. Per.* 2, 3, 60 | 3, 1, 5, 1, 8 | 5, 9, 7 *P* 1, 2. 37 | 4, 2 10 | 4. 4, 31 | 5 3 | 5, 8, 47, 6

Phædriam *Eun.* 12 | 3, 1, 10, *Phor.* 1, 2, 14 5, 23

Phædrum *And.* 1 59

phaleratis *Phor.* 3 15

Phaniam *And.* 5, 27

Phania *And.* 5, 4 32 *Heaut.* 1, 1, *Hec.* 3, 5, 8

Phanio *Phor.* 5, 32

Phanium *Phor.* 1 24, 41 | 2, 1, 2, 3, 51 5, 2, Phanocratæ *Heaut.* 5, 17

phaſma *Eun. Pro*

Phidippe *Hec.* 2, 14 | 3, 5, 30 60 | 4, 4, 5, 36 5, 2, 2, 5

Phidippo *Hec.* 5 22 | 5, 4, 30

Phidippum *Hec.* 4 | 3, 4, 35 16

ilosophorum *Eun.* 2, 2, 32
ilosophos *And.* 1, 1, 10
ilotis *Hec.* 1, 2, 7, 9
ilotium *Hec.* 1, 2, 6, 14, 122
ltere *Heaut.* 4, 1, 19
lumena *Hec.* 2, 2, 1 | 3, 1, 45 | 3, 2, 9 | 3, 3, 54 | 3, 5, 0 | 4, 2, 12 | 4, 1
lumenæ *Hec.* 1, 2, 6 | 3, 1, 38 | 3, 2, 1 | 5, 2, 27
lumenam *And.* 2, 6 *Hec. Per.* 1 | 2, 22 | 3, 1, 20 | 3, 14 | 5, 3, 2 | 3, 16, 34
rmio *Phor. Prol.* 7 | 1, 2, 72 | 2, 1, 41 | 2, 2, 20, 30 | 2, 90 | 3, 1, 12, 14 | 3, 13 *bis* 15 | 5, 18 | 5, 5, 5 | 5, 35, 42 | 5, 7, 3, 29 | 5, 8, 60, 1
rmionem *Phor.* 1, 77 | 2, 2, 27 | 4, 2 | 5, 2, 18 | 5, 38
rmioni *Phor.* 1, 3, | 4, 5, 8
ygia *Heaut.* 4, 4, 9
ygiam *Adel.* 5, 9, 6
Adel. 3, 3, 59
m *Eun.* 3, 5, 36
ra *Eun.* 3, 5, 36
Adel. 3, 4, 13
s *Adel.* 4, 3, 12
c. 3, 1, 21 | 3, 5,
tem *Hec.* 3, 4, 3
i *Hec.* 4, 2, 8
t *Phor.* 3, 3, 21
e *Heaut. Prol.* 19
And. 5, 3, 6
del. 3, 3, 38
ri *Phor.* 4, 3,
tores *Eun.* 2, 2,
ulos minutos *And.* 2, 32
Adel. 3, 3, 22,
lla *Adel.* 4, 2, 5
piſtrino *Phor.* 1, 5, 19
pium *Hec.* 1, 2, 77
placabilius *Adel.* 4, 3, 17 *Phor.* 5, 7, 68
placandum *Heaut.* 5, 4, 21
placari *Phor.* 5, 7, 72
placeat *And.* 1, 1, 14 *Heaut.* 3, 3, 35
placeant *Eun.* 2, 2, 7
placebat *And.* 1, 1, 60
placent *Heaut.* 5, 1, 63 *Adel. Prol.* 19 | 3, 3, 26
placeo *Hec. Prol.* 39 *Phor.* 3, 2, 42
placere *Eun. Prol.* 1 | 3, 3, 14 *Heaut. Prol.* 52 | 2, 3, 109 | 4, 8, 24 *Phor.* 2, 2, 32
placerent *And. Prol.* 3 *Hec.* 1, 2, 20
places *Phor.* 1, 5, 6
placet *And.* 1, 3, 20 *Eun.* 5, 2, 12 | 5, 3, 10 | 5, 8, 3, 57 *Adel. Prol.* 18 | 1, 2, 53 | 3, 2, 31, 38 | 3, 4, 30 | 4, 4, 13 | 4, 7, 19 | 5, 3, 63 | 5, 7, 12 *Phor.* 1, 2, 88 *Hec.* 4, 4, 25 | 5, 4, 26
placetur *Phor.* 5, 3, 1
placide *Phor.* 5, 6, 27
placidum *Adel.* 4, 1, 18
placidus *Adel.* 5, 4, 10
placita *Hec.* 2, 1, 44
placitæ *Hec. Prol.* 21
placo *Adel.* 1, 2, 64
placuerit *Eun.* 5, 9, 37
placuit *And.* 1, 1, 75, 82
plagæ *Phor.* 5, 2, 16
plagas *Eun.* 2, 2, 13
plane *Eun.* 5, 9, 2 *Heaut.* 4, 3, 29 | 5, 1, 24 *Phor.* 2, 1, 31 *Hec. Prol.* 5 | 4, 4, 74
planiſſime *Phor.* 5, 2, 6
planiſſume *Heaut.* 4, 1, 26 *Phor.* 4, 4, 5
platea *And.* 4, 6, 1 *Eun.* 5, 9, 24 *Adel.* 4, 2, 35, 43 *Phor.* 1, 4, 38
plateam *Eun.* 2, 3, 50
plaudite *And.* 5, 6, 19 *Eun.* 5, 9, 34 *Heaut.* 5, 5, 23 *Adel.* 5, 9, 40 *Phor.* 5, 8, 66 *Hec.* 5, 4, 40
Plauti *Eun. Prol.* 25
Plautum *And. Prol.* 18
Plautus *Adel. Prol.* 7, 9
plebem *Adel.* 5, 6, 10
plectat *Phor.* 1, 4, 43
plena *Adel.* 5, 3, 60
plenior *Hec.* 5, 4, 8
plenum *Eun.* 2, 3, 25 *Hec.* 5, 3, 25
plenus *Eun.* 1, 2, 25 *Adel.* 3, 3, 58
pleraque *Heaut.* 4, 7, 2
plerique *And.* 1, 1, 28 *Eun.* 1, 2, 38 *Phor.* 1, 3, 20
plerumque *And.* 1, 2, 22 *Phor.* 1, 2, 40
plorare *Phor. Prol.* 8
plumbeus *Heaut.* 5, 1, 4
plura *Adel.* 1, 2, 44 *Hec.* 3, 1, 1
plurima *Eun.* 2, 2, 39
plurimis *Eun. Prol.* 2 *Hec.* 4, 1, 55
plurimum *Eun.* 2, 2, 5 | 5, 9, 62 *Adel.* 3, 4, 14
plus eo *Hec.* 3, 4, 7
pœnas *Heaut.* 4, 4, 6 *Phor.* 4, 3, 22
pœne *And.* 5, 1, 3 *Heaut.* 4, 6, 10 *Adel.* 2, 4, 2
pœnitebat *Eun.* 5, 7, 12 *bis*
pœnitens *Heaut. Per.* 3
pœnitet *Phor.* 1, 3, 20 *Hec.* 5, 2, 9
poeta *And. Prol.* 1 *Eun. Prol.* 3 *Heaut. Prol.* 2, 22 *Phor. Prol.* 1 *Hec. Prol.* 5
poetæ *And. Prol.* 7 *Eun. Prol.* 28 *And. Prol.* 1, 25
poetam *Hec. Prol.* 21 *Phor. Prol.* 1, 29
polliceare *Hec.* 5, 1, 29
pollicens *And.* 1, 1, 49 *Phor.* 1, 2, 18
pollicerer *Hec.* 5, 1, 25
pollicita es *Hec.* 5, 2, 20
pollicitando *And.* 5, 4, 9
pollicitantem *Phor.* 3, 2, 36
pollicitationes *Phor.* 5, 6, 17
polliciti *Phor.* 4, 4, 22
pollicitum *Eun.* 2, 3, 15
pollicitus *And.* 3, 2, 46, 49 | 3, 5, 71 *Heaut.* 2, 3, 88 | 4, 4, 2 | 4, 6, 19 *Phor.* 4, 1, 24
pollicitus ſum *And.* 2, 3, 27 *Hec.* 3, 3, 42
pollinis *Adel.* 5, 3, 60
pompa *Heaut.* 4, 4, 17
pone *Phor.* 4, 3, 62 | 5, 6, 23
pono *Phor.* 4, 3, 25
populares *Eun.* 5, 9, 1 *Adel.* 2, 1, 1
popularis *Phor.* 1, 1, 1
populum *Heaut. Prol.* 32
populus *And.* 1, 2, 14 *Hec. Prol.* 4, 40
populi *Phor.* 5, 7, 18
populo *And. Prol.* 3 *Adel. Prol.* 19 | 1, 2, 13
portam *Adel.* 4, 2, 44 | 4, 6, 3
portant *Heaut.* 2, 3, 6
portare fallaciam *And.* 2, 6, 1
portas *And.* 4, 3, 7 *Phor.* 1, 4, 20
portes *Eun.* 4, 7, 7
porticum *Adel.* 4, 2, 34, 40
portitores *Phor.* 1, 2, 100
porto *And.* 2, 2, 1 *Adel.* 2, 2, 22 *Hec.* 3, 5, 63
portu *And.* 3, 1, 22
portum *Phor.* 1, 4, 21 | 2, 3, 22 *Hec.* 1, 2, 2
poſcat *Heaut.* 4, 8, 26
poſcere *Heaut.* 5, 1, 53
poſci *Heaut.* 4, 5, 27
poſcit *Heaut.* 3, 3, 45
poſita *And.* 1, 1, 102
poſitam *Phor. Prol.* 17
poſitum *And.* 4, 5, 34 *Hec.* 4, 2, 8
poſiturum *Adel.* 3, 2, 35

INDEX

posse, possem, possim, &c. passim, sed nullo peculiari sensu.
possedi *And.* 5, 4, 47
possidere *Heaut.* 5, 1, 16
possiderem *Adel.* 2, 1, 22
possides *Adel.* 2, 1, 21
possidet *And.* 4, 6, 15 *Heaut.* 1, 2, 20
possi m *Adel.* 5, 4, 23
possiet *And.* 5, 3, 3 *Heaut.* 4, 2, 8 *Phor.* 5, 2, 8
posteriores *And.* 3, 2, 29 *Adel.* 5, 4, 26
posterius *Adel.* 1, 2 60 | 2, 1, 8
posthabui *Phor.* 5, 7, 15
postmodum *Hec.* 2, 1, 11
postrema *Phor.* 4, 3, 44
postremo *And.* 3, 2, 40 *Eun.* 1, 2, 106 | 2, 2, 21 | 3, 3, 15 *Heaut.* 1, 1, 61 | 4, 8 24 *Adel.* 1, 1, 26, 27 | 1, 2, 43, 70 | 3, 2, 49 | 3, 3, 74 | 3, 4, 38 *Adel.* 5, 8, 29 | 5, 9, 10, 20 *Phor.* 1, 5, 71 | 2, 2, 94 *Hec.* 3, 5, 61 | 4, 3, 14
postremum *And.* 2, 1, 22
postridie *And.* 1, 1, 117 *Phor.* 1, 2, 62
postputasse *Hec.* 3, 5, 32
postulabat *And.* 4, 1, 33
postulare *And.* 2, 1, 1,
postulas *And* 4, 1, 20
postules *Eun* 1, 1, 16
postulat *And.* 1, 2 18 | 5, 3, 30 *Eun.* 3, 2, 27 *Adel.* 2, 1, 45, 47
postulatio *Hec.* 1, 2, 105
postulem *And.* 3, 3, 19 *Heaut.* 4, 2, 4 *Hec.* 4, 1, 49
postulet *Heaut.* 4, 8, 31 *Adel.* 2, 2, 30
postulo *And.* 1, 2, 19 | 2, 5, 11 | 5, 1, 4 *Eun.* 5, 9, 28 *Adel* 5, 4, 25
potandum *Phor.* 5, 5, 4
potare *Adel.* 1, 1, 8 | 1, 2, 22
potasti *Adel.* 5, 1, 12
potat *Adel.* 1, 1, 37
potaturus *Phor.* 5, 5, 9
pote *Adel.* 2, 3, 11 *Phor.* 3, 3, 2
potens *Eun* 2, 3, 62 | 4, 6, 23 *Heaut.* 2, 1, 15
potentes *Adel.* 3, 4, 57
potesse *Eun.* 4, 3, 24
potestas *And.* 1, 1, 25 *Heaut* 2, 3, 105 | 4, 3, 42 *Hec. Prol.* 45 | 5, 3, 16
potestas summa *And.* 3, 3, 9
potestate *Hec.* 2, 2, 8
potestatem *Eun.* 5, 9, 2 *Heaut. Prol.* 35 | 4, 3, 32 *Phor.* 5, 6, 41
potetis *Adel.* 4, 2, 47
potiar *Eun.* 2, 3, 28, 70
potin' *And.* 2, 6, 6 *Eun.* 1, 2, 21 *Adel.* 4, 1, 23
potior *Phor.* 3, 2, 48
potiretur *Phor.* 5, 5, 2
potiri *Eun.* 3, 5, 66 *Heaut.* 2, 3, 81
potis *Eun.* 2, 2, 32 *Heaut.* 3, 2, 46 *Adel.* 3, 2, 46 | 4, 1, 5 | 4, 4, 16 *Hec.* 3, 3, 35
potissimum *And.* 2, 6, 23 | 5, 5, 6 *Adel.* 3, 1, 9 *Phor.* 2, 1, 29
potitur *Adel. Per.* 12 | 5, 4 17, 22
potitus *Phor.* 1, 3, 7
potus *Hec.* 1, 2, 64
præbent *Heaut.* 1, 2, 33
præbes *Adel.* 5, 5, 5
præbet *Phor.* 2, 1, 31
præbueris *Eun.* 5, 7, 9
præbui *Adel.* 2, 2, 7
præbuit *Phor.* 3, 1, 12
præcavere *And.* 3, 5, 18
præcepi *Adel.* 5, 9, 6
præceptorum *Adel.* 3, 3, 59
præcidam *Hec.* 4, 2, 22
præcipias *Adel.* 3, 3, 81
præcipio *Heaut.* 3, 3, 18 *Adel.* 3, 3, 71
præcipitato *Adel.* 4, 2, 36
præcipitem *And.* 1, 3, 9 | 3, 4, 27 *Adel* 3, 2, 20 *Phor.* 4, 3, 20
præcipuam *Adel.* 2, 3, 5
præcurre *Eun.* 3, 2, 46
præcurrit *Hec.* 3, 3, 11
prædia *Phor.* 4, 3, 75
prædicant *And.* 5, 3, 4, 5
prædicas *Eun.* 2, 3, 62 | 5, 1, 12
prædicat *Hec.* 1, 2, 36
prædicem *Eun.* 3, 5, 17 | 4, 4, 54
prædicentes *And.* 4, 5, 54
prædicet *And.* 3, 1, 7 *Phor.* 4, 5, 13
prædico *And.* 1, 1, 19
prædictum *And.* 1, 2, 34
prædis *Phor.* 5, 3, 6
præditum *And.* 1, 1, 71
prædixit *And.* 5, 1, 21
prædonibus *Eun.* 1, 2, 34
præfecerat *Eun.* 3, 1, 23
præfecimus *Eun.* 3, 4, 3
præfinito *Hec.* 1, 2, 19
prægnantem *Hec.* 4, 4, 19
prægnans *Hec.* 4, 4, 18
præ manu *Adel.* 5, 9, 23
præmium *Eun.* 5, 9, 27 *Phor.* 5, 2, 6 *Hec.* 4, 2, 8
præmonstrator *Heaut.* 5, 1, 2
prænuntia *Phor.* 5, 2, 12
præoptares *Hec.* 4, 1, 17
præpediti *Heaut.* 3, 1, 100
præponens *And.* 1, 1, 38
præpositam *Hec.* 4, 2, 7
præpositum *Eun.* 1, 2, 59
præfagit *Heaut.* 2, 2, 7
præsciisse *And.* 1, 5, 4
præscripsisti *And.* 1, 124
præsens *Eun.* 1, 2, 11 *Adel.* 1, 1, 48 | 3, 4, 4, 5, 34 *Hec.* 4, 81
præsens malum *Phor.* 5, 2, 16
præsenserat *And.* 5, 20
præsente *Eun.* 5, 7, 2 *Heaut.* 5, 4, 19 *Hec.* 4, 4, 52, 90
præsentem *Phor.* 2, 31
præsenti *Eun.* 4, 6, *Adel.* 4, 5, 34 *Phor.* 5, 7, 64
præsenti animo *Phor.* 5, 7, 64
præsentia *Heaut.* 3, 12 *Adel.* 2, 2, *Phor.* 5, 2, 14 *Prol.* 24 | 4, 2, præsertim *Eun.* 5, 2, *Adel.* 5, 2, 9 *Phor* 1, 2, 5 *Hec.* 4, 1, 4, 4, 83
præsidi *Heaut.* 4, 33
præsidio *And.* 5, 2,
præsidium *Heaut.* 5, 14 *Hec.* 1, 2, 44
præstabilius *Hec.* 3, præstat *Eun.* 2, *Heaut.* 5, 1, 3 *Phor* 5, 3, 7
præstituta dies *Phor.* 2, 39
præsto *And.* 2, 5, *Eun.* 5, 9, 20 *Hec* 1, 1, 120 *Phor.* 5, 37 | 3, 3, 28
præstolare *Eun.* 5, 5, 7
prætereat *Eun.* 2, 52 *Hec.* 5, 4, 3
prætereo *Eun.* 4, 13
præterierat *Phor.* 2, 76
præteriens *And.* 1, 18
præteriris *Adel.* 4, 45
præterieris *Hec.* 3, 4
præterii *Eun.* 4, 2,
præteriit *Eun.* 3, 4, *Phor.* 3, 2, 40
præterito *Adel.* 4, 35
præteritus *Adel. Prol.*
prætermitto *Adel.* 1, 26 | 3, 3, 60

præterquam *Heaut.* 1, 1, 8
rava *Heaut.* 4, 7, 11
Adel. 3, 3, 37
rave *Hec.* 3, 5, 34 | 4, 4, 24
ravom *Adel.* 5, 8, 21
ravumne *Heaut.* 3, 1, 76
recatio *Eun.* 2, 3, 26
recatorem *Heaut.* 5, 2, 23, 40 *Phor.* 1, 2, 90
reci *And.* 3, 4, 22 *Phor.* 3, 3, 14
recibus *Eun.* 5, 7, 25 *Phor.* 3, 2, 13 | 5, 8, 80
recio *Eun.* 5, 9, 25 *Adel.* 4, 7, 26 *Hec. Prol.* 57 | 1, 1, 12
recium *Hec. Prol.* 49
recor *Phor.* 1, 2, 92
rehendendus *Heaut.* 3, 1, 89
rehendit *And.* 2, 2, 16
remit *And.* 4, 1, 9
rendo *Phor.* 4, 3, 15
retii *And.* 5, 2, 15 *Eun.* 4, 6, 10 *Heaut.* 1, 1, 12 *Adel.* 5, 6, 5 *Hec.* 5, 3, 1
retio *Adel.* 2, 2, 11
retium *And.* 1, 1, 12, 49 | 1, 3, 12 *Eun.* 1, 2, 53 *Adel.* 3, 2, 51 *Heaut. Prol.* 48
retium fero *And.* 3, 5, 4
ridem *Eun.* 3, 3, 11 *Heaut.* 2, 1, 17
rima *Heaut.* 5, 2, 10 *Adel. Prol.* 9 | 5, 4, 4 *Phor.* 2, 1, 32 *Hec.* 1, 2, 61 | 5, 3, 24
rimam *Eun.* 3, 5, 19 *Adel.* 5, 9, 18, 19
rimariæ fœminæ *Phor.* 5, 7, 78
rimatum *Adel.* 2, 3, 6
rimas *Phor. Prol.* 27
rimos *Eun.* 2, 2, 17
rimulum *Adel.* 3, 1, 4 | 5, 6, 10
rimi *Adel. Prol.* 23
rimus *Eun.* 1, 2, 10 | 3, 2, 16 *Heaut.* 1, 2, 11 *Adel.* 4, 2, 7, 8 *Phor.* 2, 2, 10
principia *Phor.* 2, 2, 13 | 3, 1, 15 *Eun.* 4, 6, 11
principio *And.* 1, 1, 21 | 2, 1, 27 | 3, 3, 38 | 4, 5, 46 *Eun.* 4, 7, 35 | 5, 2, 5 | 5, 9, 48 *Adel.* 5, 3, 21 *Phor.* 1, 5, 22 | 4, 3, 45 *Hec.* 3, 3, 21, 51
principium *Heaut.* 5, 4, 21 *Phor.* 1, 3, 6
prior *Eun. Prol.* 6 *Adel.* 4, 5, 32 *Phor. Prol.* 14 | 2, 1, 28 | 3, 2, 47, 48 *Hec.* 3, 3, 47
priorem *Adel.* 4, 5, 25
priores *Eun.* 1, 2, 7
priſtino *Heaut.* 3, 2, 19
priſtrinam *And.* 1, 1, 28 | 1, 3, 9 | 3, 4, 21
privari *Phor.* 3, 2, 32
privatas *Heaut.* 5, 2, 20
priuſquam *And.* 2, 3, 4 *Eun.* 4, 6, 13 *Adel.* 4, 2, 44 *Phor.* 4, 5, 7 | 5, 7, 4 | 5, 8, 47, 48, 56 *Hec.* 2, 2, 20 | 3, 1, 7, 14 | 5, 1, 18
probe *And.* 2, 5, 7 | 5, 2, 6 | 5, 4, 15 | 5, 6, 6 *Eun.* 4, 6, 31 | 4, 7, 3. *Heaut.* 1, 2, 5 | 2, 3, 120 | 4, 5, 22 | 5, 3, 18 *Adel.* 4, 7, 34 *bis Phor.* 1, 5, 38 | 2, 3, 18 | 5, 7, 96 | 5, 8, 58
probes *Eun.* 2, 3, 81
probiſſume *Adel.* 3, 3, 66
probos *Adel.* 3, 4, 59
probro *And.* 5, 3, 10 *Phor.* 5, 4, 6
probum *Phor.* 1, 5, 29
procax *Hec.* 1, 2, 84
procede *Eun.* 3, 2, 17
procedit *And.* 1, 1, 101 *Adel.* 5, 6, 9
proceſſit *And.* 4, 1, 47
proceſſiſti *Adel.* 5, 9, 22
proclive *And.* 1, 1, 51
proclivi *And.* 4, 2, 18
procul *Eun.* 4, 7, 17 *Adel.* 3, 2, 49 | 3, 3, 84
procurat *Phor. Per.* 7
prodat *And.* 2, 1, 13
prodeambulare *Adel.* 3, 1, 4
prodemus *Hec.* 4, 4, 50
prodeo *And.* 1, 1, 88 *Eun.* 5, 7, 4
prodeſſe *Adel.* 5, 9, 11
prodeſſet *Eun.* 3, 1, 55
prodeſt *Eun.* 5, 9, 41
prodi *Eun.* 4, 4, 2
prodidiſti *Adel.* 4, 5, 58
prodis *Heaut.* 4, 3, 29
prodit *Heaut.* 2, 3, 35 *Phor.* 1, 2, 102
prodita *Heaut.* 4, 1, 26
proditurum *Heaut.* 3, 1, 70
producam *And.* 3, 5, 9 *Adel.* 4, 2, 52
produceres *And.* 4, 1, 24
producit *Eun.* 1, 2, 54
produxe *Adel.* 4, 2, 22
produxi *Heaut.* 1, 1, 92 *Adel.* 3, 3, 48
produxit *Adel.* 3, 2, 16
profecta'ſt *And.* 4, 6, 19 *Hec.* 1, 2, 11
profecti *Phor.* 5, 6, 20
profecto *And.* 3, 3, 22 *Eun.* 1, 2, 104 | 2, 2, 88 | 3, 1, 6 | 3, 3, 1 | 3, 5, 3 | 4, 3, 6 *Heaut.* 3, 1, 11 | 4, 1, 1 | 4, 8, 15 | 5, 3, 1 *Adel.* 1, 1, 3 | 1, 2, 67 | 3, 4, 64 | 5, 6, 5 *Hec.* 3, 1, 40 | 3, 3, 19 | 5, 2, 15
profectam *Phor.* 4, 1, 6
profectus *Eun.* 1, 2, 46 *Heaut.* 1, 1, 66 *Phor.* 4, 1, 1 *Hec. Per.* 5
profecturus *Eun.* 2, 2, 49
profer *And.* 2, 1, 31 *Heaut.* 5, 2, 41 *Hec.* 2, 2, 2
proferam *Adel.* 3, 2, 44 *Hec.* 1, 2, 32
proferendum *Adel.* 3, 2, 38
proferens *Phor.* 2, 2, 48
proferentur *Eun. Prol.* 18
proferimus *Adel.* 3, 2, 40
proferre *Hec.* 1, 2, 78
proficiſcar *And.* 3, 4, 21
proficiſci *Heaut. Per.* 6 *Adel.* 2, 2, 16
proficiſcitur *And.* 5, 4, 33
proficiſcor *And.* 2, 1, 29
profitetur *Eun. Prol.* 3
profueram *Eun.* 2, 2, 27
profueris *Hec.* 5, 4, 36
profugiet *Adel.* 3, 3, 31
profugit *Heaut.* 3, 2, 17 *Hec.* 3, 5, 13
profundat *Adel.* 1, 2, 54
progeniem *Phor.* 2, 2, 48
prognatam *Phor.* 1, 2, 65
proh *And.* 1, 5, 11
prohibeant *And.* 1, 1, 27 | 3, 3, 36 *Heaut.* 5, 4, 15 *Adel.* 2, 4, 2 *Hec.* 2, 1, 10
prohibeas *Eun.* 4, 7, 38
prohibebo *Eun.* 4, 7, 39 *Phor.* 2, 2, 78
prohibet *Heaut.* 3, 3, 12, 15 *Hec.* 2, 2, 24
prohibui *And.* 1, 1, 113
proin *And.* 2, 4, 5 *Eun.* 1, 1, 2 | 1, 2, 26
proin *And.* 4, 2, 24 *Heaut.* 1, 1, 13 *Phor.* 2, 2, 35 | 4, 3, 63 *Hec.* 2, 1, 21
prolatu *Hec.* 1, 2, 29
prolixe *Adel.* 5, 8, 20
prolixius *Eun.* 5, 9, 52 *Heaut.* 2, 3, 49
prologi *Hec. Prol.* 9
prologis *And. Prol.* 5
prologum *Heaut. Prol.* 11 *Phor. Prol.* 14
proloqui *And.* 1, 5, 21 *Phor.* 5, 6, 21 *Hec.* 4, 4, 24
prolubium *Adel.* 5, 9, 28
promereat *And.* 2, 1, 33
promeritus *Phor.* 3, 2, 31
promeruit *Adel.* 2, 1, 47
promiſi *Adel.* 5, 8, 17
promiſſa *And.* 4, 1, 7 *Eun.* 2, 3, 18 *Heaut.* 4, 4, 1
promiſſum *Eun.* 5, 9, 64 *Phor.* 3, 2, 28 | 3, 3, 3

promiſi *Adel.* 5, 8, 17
promitte *Adel.* 5, 8, 19
promittit *Heaut.* 4, 4, 7
promitto *Phor.* 5, 8, 55 *Hec.* 5, 2, 25
promoveo *And.* 4, 2, 28 *Hec.* 4, 4, 81
promoveris *And.* 4, 1, 16
promoves *Eun.* 5, 3, 4
propediem *Heaut.* 1, 1, 108 | 4, 8, 28
propemodum *And.* 3, 4, 7 *Eun.* 1, 2, 123 *Heaut.* 5, 5, 20 *Adel.* 1, 2, 51 *Phor.* 1, 4, 34
propera *And.* 1, 5, 6 | 4, 5, 20 | 5, 6, 15 *Heaut.* 2, 3, 9, 33 *Adel.* 3, 2, 54
properans *And.* 2, 2, 18 *Eun.* 2, 2, 60 | 5, 8, 6
properantem *Adel.* 3, 2, 7
properas *Phor.* 2, 2, 89
properat *Adel.* 2, 4, 14
propere *Heaut.* 4, 4, 22 *Adel.* 3, 2, 22 *Hec.* 3, 3, 11 | 5, 3, 10
properent *Eun.* 3, 5, 35
propero *And.* 5, 4, 49 *Phor.* 5, 6, 5
propino *Eun.* 5, 9, 57
propinqua *Heaut.* 1, 1, 5
propinquo *Eun.* 5, 6, 1
propius *Adel.* 3, 2, 2 | 4, 2, 41 *Hec.* 3, 1, 36
propria *Phor.* 5, 5, 2
propriæ *And.* 5, 5, 4
proprior *Heaut.* 5, 2, 35 *Phor.* 5, 3, 25
proprium *And.* 4, 3, 1
propulſabo *And.* 2, 3, 21
prorſum *Eun.* 2, 2, 23 | 2, 3, 13, 40 | 4, 5, 28 *Adel.* 5, 3, 58 *Phor.* 5, 7, 87 *Hec.* 3, 1, 35
prorſus *And.* 2, 6, 4 | 3, 2, 30 *Eun.* 5, 9, 52 *Heaut.* 1, 1, 88 *Adel.* 3, 2, 26 | 4, 2, 11 | 4, 7, 44 | 5, 9, 39 *Hec.* 3, 4, 30 | 4, 4, 51
proruunt *Eun.* 3, 5, 51
proſpectum *Heaut.* 2, 4, 11 | 4, 1, 25
proſpere *Phor.* 5, 7, 2
proſperi *Heaut.* 5, 2, 8
proſpexti *Adel.* 4, 5, 55!
proſpice *Adel.* 3, 2, 36
proſpicere *Eun.* 4, 6, 24 *Adel.* 3, 3, 34 | 4, 1, 34
proſpici *Hec.* 4, 1, 46
proſpiciam *Adel.* 4, 2, 50 *Phor.* 5, 8, 47
proſpicis *Phor.* 5, 2, 17
proſpiciunt *Phor.* 5, 1, 8
proſim *And.* 4, 1, 53
proſis *Eun.* 5, 5, 23
profit *Heaut.* 4, 1, 30 *Hec.* 5, 1, 16 | 5, 2, 29
protum *Eun.* 2, 2, 27 *Heaut.* 5, 1, 21
protelet *Phor.* 1, 4, 36
proterve *Heaut.* 4, 4, 1 *Hec.* 3, 5, 53
proterruiſti *Heaut.* 3, 1, 37
protervitas *Heaut.* 4, 6, 10
protervos *Heaut.* 3, 3, 16
protinus *Phor.* 1, 4, 13
providere *Heaut.* 1, 1, 64
providentur *And.* 1, 3, 3 *Phor.* 1, 4, 5
provideram *And.* 1, 2, 12
provincia *Heaut.* 3, 2, 5
provinciam *Phor.* 1, 2, 22
proviſo *And.* 5, 5, 1 *Eun.* 3, 1, 4 *Adel.* 5, 6, 1
proviſum *Phor.* 5, 2, 14
provocat *Adel.* 5, 4, 24
provocemus *Eun.* 3, 1, 52
provolvam *And.* 4, 5, 38
proxima *Phor.* 2, 2, 69
proximo *Heaut.* 1, 1, 2 *Phor.* 2, 2, 71 *Hec.* 3, 2, 6
proximos *Heaut.* 5, 2, 13
proximus *And.* 4, 1, 11 *Adel.* 4, 5, 17
proxumam *Heaut.* 4, 4, 10
proxumi *Phor.* 1, 2, 75 *Hec.* 1, 2, 49
proxumis *Eun.* 2, 3, 38
proxumum *Phor.* 5, 6, 52
proxumus *Adel.* 5, 8, 24
prudens *Eun.* 1, 1, 27
pſaltria *Adel.* 3, 3, 35, 52 | 3, 4, 5 | 4, 7, 6, 25, 41 | 5, 9, 10
pſaltriam *Adel.* 3, 4, 30 | 4, 2, 19 | 4, 3, 9 | 4, 4, 6 | 5, 3, 56
publice *Eun.* 2, 2, 59 *Adel.* 3, 3, 89
publicitus *Phor.* 5, 7, 85
publicum *Phor.* 2, 2, 65
pudebat *Adel.* 2, 4, 10 *Hec.* 5, 3, 8
pudens *Hec.* 1, 2, 90
pudent *Adel.* 4, 7, 36
pudere *Phor.* 5, 8, 53
pudet *And.* 4, 1, 13 *Eun.* 5, 2, 58 *Heaut.* 2, 3, 19 | 3, 3, 15, 20 | 5, 4, 18, 21 *Adel.* 1, 2, 4 | 2, 2, 37 | 3, 4, 39 | 4, 5, 49 *Phor.* 3, 2, 40 | 4, 3, 39 *Hec.* 2, 1, 34 | 5, 2, 26
pudentis *Heaut.* 1, 1, 68
pudicitiam *And.* 1, 5, 54
pudicum *Hec.* 1, 2, 77
pudor *And.* 1, 5, 28, 45 | 4, 1, 6 *Adel.* 2, 4, 10
pudore *Adel.* 1, 1, 32
pudori *Hec.* 1, 2, 47
pudoris *And.* 5, 3, 7
puduit *Heaut.* 5, 4, 20 *Adel.* 4, 5, 56
puella *Heaut.* 4, 1, 38 *Hec.* 2, 1, 34
puellam *Eun.* 1, 2, 29 *Heaut.* 4, 2, 14
puellulam *Eun. Per.* 7 *Phor.* 1, 2, 31
puer *And.* 1, 1, 57 | 4, 5, 3, 9 | 5, 1, 14 *Eun.* 4, 1, 10 *Adel.* 4, 7, 10 | 5, 8, 17 *Phor.* 1, 1, 16 | 1, 2, 102 | 5, 6, 23 *Hec.* 4, 4, 27, 59, 97 | 5, 2, 2,
puer ſcitus *And.* 3, 2, 6
pueri *Hec.* 3, 1, 30, 32 | 4, 1, 2
puerile *And.* 2, 6, 18
puerili *Phor.* 5, 7, 56
pueris *Heaut.* 2, 1, 2 *Adel.* 3, 4, 48 | 5, 9, 5 *Hec.* 3, 2, 24 | 3, 3, 49
pueritia *Heaut.* 1, 2, 8
puero *And.* 5, 6, 8 *Adel.* 3, 3, 86 | 4, 1, 2 *Phor.* 1, 1, 14 *Hec.* 4, 4, 46, 104 | 5, 2, 3
puerperæ *And.* 3, 2, 10
puerperam *Adel.* 5, 7, 23
puerüli *Phor.* 5, 7, 56
puerulum *And. Per.*
puerum *And.* 2, 2, 31 | 2, 3, 26 | 3, 2, 35, 36 | 4, 3, 7 | 5, 20, 24, 34 *Eun. Prol.* 39 *Adel.* 3, 2, 35 | 4, 2, 4, 5, 24 | *Hec.* 4, 17, 48, 56, 61 | 4, 16, 17 *bis* 77, 86 | 5, 1, 7, 23
pugilem *Eun.* 2, 2,
pugilum *Hec. Prol.*
pugnam *Eun.* 5, 2,
pugnant *Hec. Prol.* 41
pugnare *Eun.* 4, 7,
pugnas *Eun.* 3, 2,
pugnaveris *Adel.* 5, 57
pugnis *Adel.* 4, 2,
pugnos *Phor.* 5, 7,
pugnus *Adel.* 2, 1,
pulchra *Phor.* 1, 2,
pulchram *Eun.* 2, 3,
pulchre *Eun.* 2, 3, 3, 1, 26 | 4, 5, *Heaut.* 2, 3, 1, 41 *Adel.* 3, 3, 5, 9, 22 *Phor.* 3, 5 | 5, 8, 58
pulcherimum faciem *Phor.* 5, 6, 29
pulchritudinem *Phor.* 2, 55
pulpamentum *Eun.* 1, 36
pultare *Heaut.* 3, 1, *Adel.* 4, 4, 23
pultat *Heaut.* 2, 3,
pultavit *Adel.* 4, 5,

pyreo *Eun.* 3, 4, 1
pyrus *Eun.* 4, 7, 13
Pythias *Eun.* 3, 2, 47 | 4, 2, 14 | 4, 3, 13 | 4, 4, 5 | 4, 5, 4 | 4, 6, 14 | 5, 2, 33; 62, 70 | 5, 5, 5, 19
pytiſſando *Heaut.* 3, 1, 48

Q.

QUA fiducia *And.* 3, 5, 7
quadrupedem *And.* 5, 2, 24
quæcumque *And.* 1, 5, 26
quædam *And.* 1, 1, 42 *Eun.* 3, 5, 16 *Heaut.* 2, 3, 35 | 3, 3, 39 *Adel.* 4, 5, 13 *Phor.* 1, 2, 39
quænam *Heaut.* 2, 3, 31
quæque *And.* 3, 2, 1 *Hec.* 3, 3, 26 | 4, 2, 27
quæram *And.* 2, 2, 6 *Eun.* 2, 3, 2 | 3, 4, 6 | 3, 5, 8 | 4, 3, 18 *Adel.* 3, 3. 5 *Phor.* 3, 4, 23 *Hec.* 5, 1, 34
quæras *Heaut.* 4, 1, 45 | 4, 4, 23
quæratur *Heaut.* 4, 1, 49 | 4, 5, 42
quære *Eun.* 4, 7, 40 *Heaut.* 5, 2, 21 *Adel.* 3, 4, 36 | 5, 3, 27 *Hec.* 5, 1, 20
quærebam *And.* 1, 1, 63 | 3, 3, 1 *Eun.* 5, 9, 35 *Heaut.* 4, 8, 3 *Adel.* 3, 4, 15 *Phor.* 3, 1, 8
quærebat *Eun.* 5, 6, 30 *Phor.* 4, 2, 5
quærendo *Heaut.* 4, 2, 8 *Adel.* 5, 4, 15
quærens *Heaut.* 1, 1, 87
quærere *And.* 2, 2, 5 *Eun.* 2, 2, 30 | 3, 3, 10 *Heaut.* 2, 1, 38 *Phor.* 1, 4, 15 *Hec.* 2, 1, 16
quæreret *Phor.* 1, 5, 65
quæret *And.* 2, 3, 24 *Phor.* 1, 2, 1 *Hec.* 1, 2, 1, 3, 4
quæris *And.* 3, 3, 4 | 5, 4, 5, 39, 43 *Eun.* 3, 1, 36 | 4, 5, 7 *Heaut.* 1, 1, 10 | 5, 4, 16
quærit *Eun.* 3, 5, 10 | 5, 7, 5 *Adel.* 2, 4, 1 | 4, 2, 4
quæritans *And.* 1, 1, 48
quæritare *Adel.* 3, 3, 9
quæritet *Eun.* 3, 3, 17
quærito *Adel.* 2, 4, 2
quæro *And.* 2, 2, 8 | 4, 1, 60 | 4, 2, 19 | 5, 4, 41 *Heaut.* 3, 1, 83 | 4, 1, 9 *Adel.* 4, 2, 2 | 4, 7, 2 *Phor.* 3, 3, 22 | 5, 6, 13
quæſitum *Heaut.* 4, 3, 74 *Phor.* 5, 3, 28
quæſivi *Eun.* 1, 2, 64, 87
quæſo *frequentius quam ut ſit operæ pretium loca indiritare.*
quæſti *Hec.* 5, 1, 9 | 5, 3, 38
quæſtu *Hec.* 5, 1, 30
quæſtum *And.* 1, 1, 52 *Heaut.* 4, 1, 27 *Adel.* 2, 1, 52
quæſtum maximum *Heaut. Prol.* 43
quæſtus *Eun.* 2, 2, 22
quale *Heaut.* 2, 4, 4
qualem *Eun.* 4, 6, 20
qualis *And.* 3, 2, 23 *Phor.* 5, 9, 43 *Hec.* 5, 1, 40
quamdudum *And.* 5, 2, 9 *Eun.* 4, 4, 30
quamprimum *And.* 2, 2, 15 *Eun.* 5, 9, 13 *Adel.* 2, 4, 18 | 3, 5, 6 *Hec.* 3, 1, 44
quamquam *Heaut.* 1, 1, 1
quamvis *Adel.* 2, 4, 15 *Hec.* 4, 1, 25
quandam *And.* 1, 3, 15 *Eun.* 3, 5, 36 | 5, 5, 15 *Heaut.* 3, 3, 36 *Phor.* 1, 2, 31, 45 | 5, 7, 48
quandoquidem *And.* 3, 2, 7 | 3, 5, 2 *Eun.* 2, 3, 8 *Adel.* 4, 5, 6 | 5, 8, 33 *Phor.* 2, 2, 58 *Hec.* 3, 5, 42
quanquam *Eun.* 1, 2, 92 *Heaut.* 1, 2, 1 | 2, 3, 15 *Adel.* 2, 1, 51 *Hec.* 1, 2, 36
uanta *Heaut.* 2, 3, 9 *Phor.* 2, 3, 1 *Hec.* 5, 4, 36
quanta quanta hæc mea paupertas eſt *Phor.* 5, 7, 10
quantam *Eun.* 5, 4, 3 *Heaut.* 3, 1, 72 *Hec.* 5, 3, 18
quantas *And.* 4, 1, 26 *Eun.* 4, 6, 17 *Heaut.* 5, 2, 17
quanti *Eun.* 1, 1, 30 | 4, 7, 21 | 5, 6, 14 *Heaut.* 1, 1, 103 *Adel.* 2, 2, 4 | 5, 9, 20
quantis *And.* 4, 1, 25 *Phor.* 5, 6, 1
quantivis *And.* 5, 2, 15
quanto *And.* 2, 1, 7 *Eun.* 3, 1, 63 | 3, 3, 1 | 4, 5, 3 *Heaut.* 3, 1, 15, 101 | 4, 1, 32 *Adel.* 3, 2, 23 *Phor.* 1, 1, 12 | 1, 2, 8
quantum *And.* 1, 3, 2 | 3, 2, 4 | 3, 3, 45 | 4, 2, 28 | 4, 5, 17 | 5, 2, 20 *Eun.* 1, 2, 67 | 2, 3, 84 | 4, 1, 1 | 5, 1, 20 | 5, 2, 5 *Heaut. Prol.* 14 | 1, 1, 10 | 3, 3, 31 | 4, 3, 4 | 4, 4, 25 | 4, 6, 6 | 5, 2, 31 | 5, 3, 10 *Adel.* 3, 2, 51 | 4, 5, 67 | 4. 7, 25 | 5, 7, 11 *Phor.* 1, 2, 3 | 1, 5, 17 | 3, 1, 18 | 3, 3, 24 | 4, 3, 38, 52, 69 | 4, 5, 10 | 5, 6, 13 | 5, 7, 31, 94
quantus *Adel.* 3, 3, 40 *bis*
quapiam *Eun.* 5, 2, 34
quapropter *And.* 1, 1, 136 | 4. 2, 32 *Heaut.* 1, 2, 14 | 2, 3, 116 *Adel.* 4, 3, 17 *Hec.* 3, 1, 31 | 5, 1, 7
quaque *And.* 1, 3, 9
quare *Eun. Prol.* 11, 42 | 2, 3, 75 *Heaut. Prol.* 26 *Adel.* 3, 2, 29 *Phor.* 3, 3, 20 *Hec.* 5, 3, 22
quas *And. Prol.* 3, 26 | 1, 1, 6, 20 *Eun.* 1, 1, 32, 38 | 2, 3, 20 | 4, 3, 10 *Heaut.* 2, 1, 3 | 4, 4, 2 | 4, 7, 8

7, 8 *Phor. Prol.* 4 | 5, 4, 3 | 5, 5, 7 *Hec. Prol.* 14
quatietur *Eun.* 2, 3, 66
queam *And.* 1, 5, 36 | 3, 3, 45 *Adel.* 4, 7, 19
queas *And.* 1, 5, 43 *Eun.* 1, 1, 29
queat *And.* 2, 3, 20 *Heaut.* 3, 1, 44 | 3, 2, 43 *Hec.* 1, 2, 52
quemnam *And.* 5, 2, 4
quemquam *And.* 1, 5, 11 *Eun.* 1, 2, 16 | 2, 3, 32 | 5, 5, 19 *Adel.* 1, 1, 13 *Phor.* 5, 7, 84
quemvis *Heaut.* 3, 1, 61 *Adel.* 1, 2, 43
quemque *Hec.* 1, 1, 8
quendam *And.* 2, 2, 19 *Eun.* 2, 2, 3 | 5, 6, 12 *Heaut.* 2, 3, 124 | 3, 2, 15
quenquam *Eun.* 1, 2, 121 *Heaut.* 5, 1, 39 *Hec.* 3, 2, 7 | 5, 3, 7
queo *Adel.* 3, 3, 69 | 4, 7, 20 *Phor.* 5, 3, 4 *Hec.* 3, 4, 29 | 4, 4, 51
quærar *Adel.* 5, 3, 3
quid ita *And.* 2, 1, 22
quidnam *And.* 1, 4, 7 | 2, 1, 21 | 4, 4, 3 *Eun.* 2, 2, 41 *Heaut.* 3, 10 | 3, 3, 38 *Adel.* 1, 2, 7 | 3, 2, 7 *Hec.* 2, 2, 25
quidni *Adel.* 4, 2, 34
quidquam *Eun.* 1, 2, 120
quidquid *Eun.* 2, 2, 20 | 3, 1, 8 | 5, 1, 3 | 5, 6, 10, 20 | 5, 9, 40 *Adel.* 1, 2, 73 *Phor.* 1, 5, 21 | 5, 5, 5 *Hec.* 3, 5, 13 | 4, 4, 47
quiescant *And. Prol.* 22
quiescas *And.* 3, 4, 19
quiesce *Heaut.* 4, 3, 12 *Phor.* 4, 3, 65
quiesci *And.* 4, 2, 8
quiesset *And.* 4, 2, 8
quietus *Phor.* 4, 5, 1
quimus *And.* 4, 6, 10
quindecim *Heaut.* 1, 1, 93 *Phor.* 5, 8, 28
quingentos *Adel.* 2, 1, 46
quinque *Phor.* 2, 2, 63
quippe *Heaut.* 3, 2, 27 *Phor.* 2, 2, 15
quippiam *And.* 2, 6, 7 *Hec.* 3, 2, 14
quisnam *Eun.* 3, 4, 7 *Heaut.* 1, 1, 122 | 3, 2, 50 | 3, 4, 23 *Adel.* 5, 3, 2
quispiam *Eun.* 5, 2, 36
quisquam *And.* 3, 2, 20 *Eun. Prol.* 2, 1, 21 | 2, 3, 8 | 3, 5, 30 | 4, 4, 11 | 5, 9, 2 *Heaut.* 2, 1, 12 *Adel.* 1, 1, 2 | 2, 1, 7 | 4, 2, 15 | 4, 6, 5 | 5, 4, 1 | 5, 8, 9 *Phor.* 1, 2, 49, 72 | 2, 2, 45 | 5, 1, 37 *Hec.* 1, 1, 10 | 3, 1, 13 | 5, 3, 37 | 5, 4, 21
quisque *Heaut.* 1, 1, 74 | 2, 4, 3 *Adel. Prol.* 21 | 3, 3, 45 *Hec.* 2, 1, 19 | 5, 3, 4
quisquis *Phor.* 1, 4, 19
quit *Adel.* 4, 4, 4 *Hec.* 1, 2, 108
quita est *Hec.* 4, 1, 57
quivis *Adel.* 2, 3, 1
quivit *And.* 4, 1, 30
quoad *Phor.* 1, 2, 98 | 2, 3, 22
quocum *Phor.* 1, 3, 19 | 5, 1, 32
quocunque *Hec.* 5, 4, 19
quodcumque *Heaut.* 3, 1, 75
quoddam *Eun.* 5, 2, 6
quolibet *Hec.* 5, 2, 6
quomodo *Eun.* 4, 4, 49 | *Heaut.* 4, 6, 1 | 5, 3, 1 | 5, 4, 17 *Adel.* 4, 1, 18 | 4, 4, 5 | 5, 5, 2 | *Phor.* 1, 4, 3 *Hec.* 3, 1, 45
quonam *Adel.* 4, 2, 38
quondam *Eun.* 2, 2, 15 | 3, 5, 37 *Hec. Per.* 2
quoniam *And.* 2, 1, 6 | 3, 4, 10 *Eun.* 2, 2, 6
quoquam *And.* 4, 5, 21 *Adel.* 2, 1, 16 *Hec.* 4, 1, 50
quoquo *Eun.* 3, 5, 6 | 5, 9, 53 *Adel.* 3, 2, 43 *Phor.* 3, 3, 18
quorsum *And.* 1, 1, 100 | 1, 2, 5 | 1, 5, 30 *Eun.* 1, 2, 75 | 2, 3, 13 *Adel.* 1, 2, 20 *Hec.* 1, 2, 118
quorsumnam *And.* 2, 2, 24
quorum *And. Prol.* 20 *Adel. Prol.* 20
quot *And.* 1, 5, 13 | 3, 3, 37 *Heaut.* 5, 1, 43, 59 *Adel.* 1, 2, 12 | 4, 2, 16 *Phor.* 2, 1, 13 | 2, 3, 14 | 4, 4, 24 *Hec.* 5, 3, 19 *bis*
quotidianos *Heaut.* 4, 5, 7
quoties *Hec.* 1, 1, 3
quovis *Heaut.* 1, 1, 83 | 3, 3, 28 | 4, 3, 9 | 5, 1, 55 *Adel.* 5, 3, 43

R.

RAbies *Eun.* 2, 3, 9
rape *And.* 5, 2, 20, 21 *Phor.* 5, 6, 42 | 5, 7, 92
rapere *Adel. Prol.* 3
raperem *Adel.* 3, 2, 21
raptione *Adel.* 3, 3, 2
rapui *Adel.* 4, 4, 18
raro *Hec.* 1, 2, 100
rastros *Heaut.* 1, 1, 36 | 5, 1, 58
ratio *Eun.* 3, 5, 27 *Heaut.* 4, 2, 7 *Adel.* 1, 1, 43 *Phor.* 1, 5, 69
ratione *Eun.* 1, 1, 17, 18 | 2, 3, 29 *Adel.* 4, 5, 36 | 5, 4, 1 *Phor.* 1, 5, 68 | 2, 1, 30
rationem *Heaut.* 5, 2, 6, 11 *Adel.* 3, 3, 21 | 5, 3, 26 *Hec.* 3, 1, 26
rationes *Eun.* 5, 2, 30 *Adel.* 2, 1, 54 | 5, 3, 50
ratiuncula *Phor.* 1, 1, 2
ratum *Phor.* 5, 7, 58 *Hec.* 4, 1, 30
reipsa *Heaut.* 4, 1, 23 *Adel.* 5, 8, 32 *Hec.* 3, 4, 3
re muliebri *Heaut.* 2, 3, 48
rebar *Hec.* 4, 2, 5
rebus vilioribus multo *Phor.* 5, 3, 8
recens *Adel.* 3, 2, 1
recepisse *And.* 1, 3, 1
recepissem *Phor.* 5, 7,
recepisti *And.* 4, 1, 5
recepit *And.* 5, 4, 2
receptas *Hec.* 5, 1, 1
receptes *Heaut.* 5, 2, 1
recidere ad paucos *Hec. Prol.* 47
recipe *Adel.* 3, 2, 2
recipere *Eun.* 5, 2, 8 *Heaut.* 3, 3, 6 *Hec. Per.* 9 | 4, 4, 4 *Phor.* 2, 3, 24
reciperem *Phor.* 5, 4,
recipiat *Phor.* 2, 3, 2 | 4, 3, 1
recipiatis *Eun.* 5, 9, 5
recipiendum *Eun.* 5, 9, 42, 43
recepimus *Eun.* 5, 9, 5
recipio *Heaut.* 5, 5, 1
recipis *Adel.* 5, 3, 1
recipit *Hec. Per.* 1 *Phor.* 5, 6, 39
recipitur *Eun.* 1, 2, 7 | 3, 2, 32
recta *And.* 2, 1, 1 *Eun.* 1, 2, 7 | 4, 5 28 *Adel.* 3, 3, 2 | 4, 2, 35, 43 *Phor.* 2, 62 | 1, 5, 80 | 2, 6 | 5, 6, 19 *Hec.* 3, 3, 12
recta via *And.* 2, 11 | 3, 4, 21
rectius *Adel.* 4, 1, 5, 7, 22
recurret *Adel.* 4, 1,
recusare *Hec.* 3, 1,
recusat *And. Per.* 1
rectum *Eun.* 4, 7, *Heaut.* 1, 1, 27 | 3, 86 | 3, 1, 76 *Ad* 1, 2, 19
redactus *Eun.* 2, 2, *Phor.* 5, 7, 86
reddam *And.* 4, 20 | 5, 2, 23 *E* 1, 2, 37, 67 | 2, 46 | 5, 7, 18 *A* 5, 3, 63 | 5, 9, *Phor.* 3, 3, 26 *H* 1, 2, 25
reddant *Phor.* 2, 2,
reddas *Hec.* 4, 4, 4
reddat *Eun.* 4, 7, *Adel.* 2, 1, 48, 2, 4, 16
redde *Eun.* 4, 2, *Hec.* 4, 1, 44
reddendum *Heaut.* 5, 44
reddere *Phor.* 2, 1, 3, 3, 5

reddéres *And.* 3, 1, 21
reddes *And.* 2, 3, 15
reddet *Adel.* 5, 9, 24 | 2, 1, 6 | 4, 4, 23
reddetur *Adel.* 2, 4, 15
reddi *Hec.* 1, 2, 79
reddideras *Heaut.* 2, 3, 89
reddidi *Heaut.* 4, 5, 12
reddidisti *And.* 2, 1, 33
reddidit *Hec.* 3, 3, 47 | 5, 1, 35
reddit *Phor.* 1, 2, 6
reddo *Heaut.* 4, 4, 10 *Adel.* 4, 1, 18 *Phor.* 5, 6, 16 *Hec.* 5, 3, 21
reddunt *Eun.* 2, 3, 24 *Phor.* 4, 3, 75
redeam *And.* 3, 5, 16 *Eun.* 1, 1, 4 | 2, 1, 12 *Adel.* 2, 1, 32 *Phor.* 4, 3, 43 *Hec.* 1, 2, 60 | 3, 4, 11
redeamus *Eun.* 4, 7, 41
redeas *Adel.* 5, 2, 1
redeat *And.* 1, 2, 19 *Eun.* 3, 2, 50 | 3, 3, 29 *Heaut.* 5, 3, 7 *Phor.* 5, 8, 40 *Hec.* 2, 2, 20 | 2, 3, 7 | 3, 5, 2 | 4, 2, 12 | 4, 4, 8 | 5, 2, 8
redeo *And.* 1, 1, 110 *Eun.* 4, 2, 6 *Heaut.* 4, 3, 41 *Adel.* 4, 2, 10 | 4, 7, 39
redeundi *Hec.* 1, 2, 16 | 3, 1, 3
redeundum *Hec.* 3, 4, 11
redeunt *Eun.* 1, 2, 78 *Phor.* 1, 4, 24
redeuntem *Eun.* 5, 5, 5
redeunti *And.* 2, 2, 3 *Heaut.* 2, 3, 78, 108 *Adel.* 2, 1, 31, 36 | 4, 2, 40 | 5, 3, 8
redibo *Phor.* 5, 7, 24
redibat *Hec.* 1, 2, 97
redibam *Eun.* 1, 1, 4
redibens *Phor.* 1, 5, 13
redibis *Adel.* 2, 2, 9
redibit *Heaut.* 1, 1, 98 *Adel.* 4, 2, 10 | 4, 6 *Phor.* 1, 5, 18 | 3, 3, 5
redibo *Adel.* 2, 2, 25 | 3, 3, 24
redierunt *And.* 4, 6, 4
redigam *Heaut.* 5, 1, 73 *Phor.* 5, 7, 77
redigat *Heaut.* 5, 1, 56
redige *Phor.* 2, 2, 36
redigis *Eun.* 4, 4, 23
redii *Adel.* 5, 3, 9
rediit *Eun.* 4, 3, 21 *Heaut.* 1, 1, 61 | 2, 3, 118 *Adel.* 1, 1, 10 *Phor.* 1, 2, 97 | 4, 4, 5 *Hec.* 3, 2, 12
redimas *Eun.* 1, 1, 29
redimat *Heaut.* 3, 3, 49
redire *Hec.* 2, 2, 23 | 3, 1, 5 | 3, 5, 44
redires *Eun.* 3, 3, 27
redirēt *Hec.* 2, 2, 26
redis *Hec.* 1, 2, 38
redisse *Heaut.* 2, 3, 63 | 3, 1, 3, 24 | 5, 2, 27 *Adel.* 2, 4, 9 *Phor.* 1, 3, 1 | 2, 3, 20 *Hec.* 3, 4, 21
redisses *Hec.* 3, 1, 9
redisset *Phor.* 1, 2, 69
redisti *Hec.* 3, 5, 54
redit *And.* 3, 3, 35 *Heaut.* 5, 1, 58 *Phor.* 1, 2, 5 | 2, 1, 3
reditio'st *Eun.* 4, 4, 4
redito *Adel.* 3, 4, 60
rediturum *Adel.* 2, 2, 29
reduc *Hec.* 4, 2, 29 | 4, 4, 32, 76
reducam *Hec.* 3, 5, 3 | 4, 3, 11 | 4, 4, 12, 38
reducas *Adel.* 5, 3, 44
reducem *Heaut.* 2, 4, 18 *Hec.* 5, 4, 12
reducenda *Hec.* 3, 3, 31, 43
reducere *Hec.* 3, 5, 51 | 4, 3, 9 *Phor.* 1, 2, 36
reductam *Hec.* 4, 4, 43
reducunt *And.* 3, 3, 27
reduxit *And.* 5, 4, 46
refellendo *Hec.* 2, 2, 12
refellas *Phor.* 1, 2, 82
referam *Eun.* 1, 2, 92 | 4, 4, 51 | 5, 3, 2 *Phor.* 5, 1, 1
referet *Hec.* 5, 2, 32
referetur *Eun.* 4, 6 11
referire *Adel.* 4, 2, 28
refero *Hec. Prol.* 29, 38
referre *Heaut.* 3, 1, 58 *Adel.* 1, 1, 48 *Hec. Prol.* 7 | 4, 2, 8
referri *Phor.* 2, 1, 23
refert *Eun.* 2, 3, 27 *Adel.* 5, 4, 27 *Phor.* 1, 2, 24 | 4, 5, 11 *Hec.* 4, 3, 12 | 5, 3, 12
referto *Eun.* 3, 1, 54
reflexit *Adel.* 3, 2, 9
refrixerit *Adel.* 2, 2, 26
regem *Heaut.* 1, 1, 65 *Phor.* 1, 2, 20
regere *Eun.* 1, 1, 13
regi *Phor.* 2, 1, 24
reginæ *Eun.* 1, 2, 88
regionibus *Eun.* 5, 9, 32 *Heaut.* 1, 1, 11
regnas *Phor.* 2, 2, 58
regnum *Adel.* 2, 1, 22
reicere *Phor. Prol.* 19
reiciat *Phor.* 4, 5, 5
rejecit *And.* 1, 1, 109
rejectus *Heaut.* 2, 3, 50
relatum *Phor. Prol.* 22
relevabis *Adel.* 4, 3, 11
relevo *Heaut.* 3, 1, 51
relicta *Heaut.* 3, 3, 43 *Phor.* 2, 2, 10
relictæ *Heaut.* 2, 3, 2
relictam *Phor.* 2, 1, 2
relictas *Heaut.* 2, 3, 6
relictis *And.* 2, 5, 1 *Eun.* 1, 2, 86 *Heaut.* 4, 7, 12
relicto *Phor. Per.* 2
relictum *Heaut.* 5, 3, 18 *And.* 3, 4, 22
religio *Heaut.* 2, 1, 16
religione *And.* 5, 4, 39
religiosæ *Heaut.* 4, 1, 37
relinquam *Eun.* 1, 2, 61 *Adel.* 3, 4, 52
relinquas *Adel.* 5, 3, 28
relinquatur *Phor.* 3, 3, 14
relinquere *And.* 5, 4, 34
relinqui *Phor.* 1, 2, 24
relinquis *Heaut.* 4, 3, 18
relinquit *Hec.* 1, 2, 99
relinquo *And.* 1, 3, 5 *Heaut.* 1, 1, 88
relinquunt *Phor.* 1, 2, 22 *Hec.* 3, 5, 11
reliqui *Heaut.* 1, 2, 19 | 2, 3, 12
reliquias *Adel.* 3, 3, 91
reliquisset *Phor.* 2, 2, 46
reliquit *And.* 4, 5, 5 *Eun.* 1, 2, 40 *Heaut.* 3, 3, 42 *Adel. Prol.* 10 *Hec.* 3, 5, 13
reliquom *Eun.* 5, 5, 26 *Adel.* 3, 2, 48
reliqua *Eun.* 2, 2, 9 *Hec.* 4, 2, 11
reliquam *Hec.* 3, 5, 40
reliquum *And. Prol.* 25 *Phor.* 1, 1, 3 *Hec.* 4, 1, 55
rem impeditam & perditam 3, 5, 14
remedio *Eun.* 3, 1, 49 *Phor.* 5, 4, 5
remedium *And.* 3, 1, 10 *Heaut* 3, 2, 28 *Adel.* 3, 1, 7 *Phor.* 1, 4, 8, 23 | 4, 3, 11, 12
reminiscor *Hec.* 3, 3, 25
remiserim *Phor.* 5, 7, 36
remisit *Hec.* 1, 2, 112
remissam *Hec.* 4, 4, 43
remittas *And.* 5, 1, 8
remittent *Hec.* 3, 2, 14
remitteres *Hec.* 3, 5, 48
remittet *Hec.* 3, 5, 17
remittis *Heaut.* 1, 1, 18
remoratus *Eun.* 2, 3, 10
remoret *And.* 4, 4, 18
remotum *Hec. Prol.* 22
renumeret *Hec.* 3, 5, 52
renuntiabo *And.* 2, 5, 20
renuntiarit *Heaut.* 4, 4, 5
renuntiata *And.* 3, 2, 19
renuntiatum *And.* 3, 2, 21
renuntiavit *Heaut.* 4, 1, 48

renuntiem *Heaut.* 4, 8, 19
renuntiet *Phor.* 4, 3, 72 *Hec.* 3, 5, 58
renuntio *And.* 3, 2, 28 | 3, 4, 15
repente *Heaut. Prol.* 23 *Adel.* 3, 2, 4 | 5, 9, 27 *Hec.* 3, 1, 21 | 3, 3, 8 | 4, 1, 3
repentino *And.* 5, 4, 36
reperi *And.* 4, 1, 57 *Phor.* 1, 5, 5
reperiam *Phor.* 1, 4, 15
reperias *Hec.* 1, 1, 1 | 2, 1, 3
reperient *Phor.* 1, 5, 4
reperies *Hec.* 3, 1, 8 | 5, 4, 3
reperio *Adel.* 4, 3, 1
reperire *Phor.* 4, 5, 15 | 5, 1, 12
reperiret *Heaut.* 3, 2, 22
reperiri *Heaut.* 4, 1, 46
reperis *Phor.* 1, 4, 1
reperiſti *Heaut.* 3, 3, 36
reperitur *Heaut. Per.* 11
repertus *Eun. Per.* 11
repperi *Eun.* 1, 2, 88 *Heaut.* 1, 1, 60 | 2, 3, 98 *Adel.* 5, 4, 6 *Phor.* 3, 2, 37 | 5, 6, 50
repperiſſe *Eun.* 1, 2, 124 | 5, 4, 9
repperit *And.* 4, 6, 11 | 5, 6, 5 *Eun.* 3, 3, 6 | 5, 6, 31 *Phor.* 5, 4, 4
repetent *Phor.* 4, 4, 14
repeto *Eun.* 4, 6, 11
repeton' *Adel.* 1, 2, 56
repetor *And.* 1, 5, 15
repoſcere *Adel.* 1, 2, 52
reprehendere *Adel.* 5, 9, 37
reprehendi *Adel.* 4, 4, 14
reprehenſum *Adel. Prol.* 14
repreſſi *Adel.* 5, 3, 9
repreſſit *Adel.* 3, 2, 9
reprimam *Heaut.* 1, 2, 25 *Hec.* 5, 1, 39
reprime *Adel.* 5, 3, 8
repudies *Adel.* 5, 4, 4
repudio *And.* 4, 4, 12
repudium *Phor.* 4, 3, 72 | 5, 7, 35
repugnat *And. Per.* 8
reputavit *And.* 2, 6, 11
reputo *Eun.* 3, 5, 44
requieſcere *Eun.* 3, 1, 15
requiram *Adel.* 3, 4, 65
require *Phor.* 2, 1, 79
requirerem *Phor.* 5, 6, 42
res ſecundæ *Heaut.* 2, 2, 1
reſarcietur *Adel.* 1, 2, 41
reſcierit *Hec.* 2, 2, 20
reſcindi *Phor.* 2, 3, 16
reſciſcant *Phor.* 5, 3, 36
reſciſcat *And.* 2, 3, 26 *Heaut.* 4, 2, 3 *Phor.* 4, 1, 19 | 5, 1, 38
reſciſcent *Hec.* 5, 2, 23
reſciſcere *Hec.* 3, 1, 5 | 5, 4, 27
reſciſcerem *Adel.* 4, 5, 57
reſciſceres *And.* 5, 6, 4
reſciſceret *Phor.* 5, 1, 20
reſciſces *Hec.* 2, 1, 11
reſciſcet *Heaut.* 4, 3, 19
reſciſco *Adel.* 4, 2, 7
reſciſcunt *Hec.* 5, 4, 27, 28
reſciſſem *And.* 1, 5, 24
reſcitum *Adel.* 1, 1, 45 *Hec.* 3, 1, 7
reſciverim *And.* 3, 2, 14
reſciverit *Hec.* 4, 1, 4, 52
reſcivi *Heaut.* 1, 1, 47
reſcivit *And.* 2, 2, 3 *Adel.* 5, 3, 5 *Phor.* 5, 7, 59 *Hec.* 1, 2, 115
reſcribi *Phor.* 5, 7, 29
reſipiſco *And.* 4, 2, 15
reſipiſſe *Heaut.* 4, 8, 3
reſiſte *And.* 2, 2, 7
reſiſtis *Phor.* 5, 6, 11
reſpecta *Adel.* 2, 1, 3
reſpice *And.* 2, 5, 6 | 5, 6, 11 *Phor.* 2, 3, 87 | 5, 1, 14
reſpicere *Hec.* 5, 2, 5
reſpiciat *Adel.* 5, 8, 9
reſpicio *Phor.* 5, 6, 14
reſpicis *Heaut.* 1, 1, 18 | 5, 1, 46
reſpicit *Adel.* 3, 2, 55
reſpiciunt *And.* 4, 1, 18 *Phor.* 5, 3, 34
reſpira *Heaut.* 2, 2, 12
reſponde *Eun.* 4, 7, 22 *Adel.* 2, 1, 26 | 5, 3, 12 *Phor.* 1, 5, 25 | 2, 2, 28
reſpondeam *Eun.* 1, 2, 73 *Adel.* 3, 4, 39
reſpondeas *Phor.* 1, 4, 35 | 1, 5, 50 | 2, 2, 32
reſpondeat *And. Prol.* 7 *Eun.* 4, 4, 25 | 4, 7, 40 *Adel.* 3, 5, 6
reſpondebo *Hec.* 4, 1, 1 | 4, 4, 6
reſpondeo *Heaut.* 3, 3, 50 *Phor.* 5, 8, 55
reſpondere *Phor. Prol.* 20
reſpondens *And.* 5, 2, 8 *Eun.* 1, 2, 72 *Adel.* 3, 4, 53 | 4, 5, 7 *Phor.* 4, 4, 3 | 5, 8, 3, 43, 53 *Hec.* 4, 4, 84
reſponſum *And.* 4, 2, 15 *Eun. Prol.* 6 *Heaut.* 4, 8, 19 *Phor. Prol.* 17
reſtabat *Phor.* 1, 2, 35
reſtant *And.* 1, 2, 24
reſtare *Adel.* 3, 3, 92
reſtas *Heaut.* 5, 3, 6
reſtat *And.* 1, 1, 139 | 5, 4, 38, 45 *Heaut.* 5, 5, 22 *Adel.* 2, 1, 36 | 3, 3, 3 | 5, 8, 24 *Phor.* 4, 1, 21 | 5, 5, 3
reſtet *And.* 5, 6, 17 *Hec.* 3, 1, 20 | 4, 2, 11
reſtim *Adel.* 4, 7, 34
reſtinguas *Phor.* 5, 7, 82
reſtinguet *Eun.* 1, 1, 14
reſtiterim *Eun.* 2, 3, 11
reſtitiſſe *And.* 2, 6, 2
reſtitas *Eun.* 4, 4, 1
reſtiti *Eun.* 2, 3, 45
reſtituam *Eun.* 1, 67
reſtituas *And.* 3, 13
reſtitue *And.* 4, 58
reſtituentur *Adel.* 1, 40
reſtituere *Eun.* 4, 6
reſtituerem *Heaut.* 1, 83
reſtitueris *And.* 3, 38
reſtitues *Hec.* 3, 1,
reſtitui *Phor.* 2, 3, *Hec. Prol.* 13, 2
reſtituit *Phor. Prol.*
reſtituo *Hec.* 5, 3,
reſupinat *Phor.* 5, 24
rete *Phor.* 2, 1, 16
retice *Heaut.* 1, 1,
reticere *Heaut.* 2, 79
reticuit *Adel.* 3, 52
retineam *Phor.* 3, 22
retineat *Phor.* 5, 25
retinendi *Eun.* 4, 6 *Phor.* 1, 2, 24 | 2, 2, 13
retinere *Adel.* 1, 1, *Phor.* 1, 3, 23
retines *Heaut.* 2, 135
retinet *Adel. Per. Phor.* 1, 4, 11
retraham *Heaut.* 4, 11
retrahere *Phor. Pro*
retro *Heaut.* 5, 1,
retulit *Phor.* 4, 3,
rettulit *And.* 3, 2,
retundam *Heaut.* 5, 73
revenit *Hec. Per.* 7
revereatur *Hec.* 4,
revereri *Phor.* 1, 5,
reverſu'ſt *Heaut. Per*
revertere *Eun.* 2, 13
revertor *And.* 3, 4, 4, 21
reverituras *Hec.* 3, 10
reverſi *Phor. Per.*
reviſo *And.* 2, 4, 1 | 5, 4, 1
reviviſcet *Hec.* 3, 15
revocari *Phor.* 5,
revocat *Eun.* 1,

vocemus *Adel.* 3, 2, 22 *Phor.* 1, 4, 18
vortantur *Heaut.* 2, 3, 99
vorti *Adel.* 4, 1, 9
vortor *Heaut.* 1, 1, 16, 70
x *Eun.* 3, 1, 7, 11
hamnuſium *And.* 5, 4, 27
hodio *Eun.* 3, 2, 45
hodium *Eun.* 3, 1, 30
hodius *Eun.* 3, 1, 33
eas *Phor.* 2, 1, 27
endo *Eun.* 5, 7, 7
eo *Adel.* 4, 2, 9
es *Eun.* 3, 2, 44 | 5, 7, 6, 16
icule *Hec.* 4, 4, 46
Adel. 4, 5, 42
iculo *Eun.* 5, 7, 3
Heaut. 5, 1, 79
iculum *And.* 3, 1, 16 | 4, 2, 29 *Heaut.* 2, 3, 112 *Phor.* 5, 7, 8
iculum caput *And.* 2, 2, 34
iculus *Eun.* 2, 2, 13
narum *Eun.* 1, 2, 25
gitur *Phor.* 2, 2, 27
ſti *Heaut.* 5, 1, 13
o *Eun.* 4, 6, 17
s *Heaut.* 2, 3, 132
alem *Eun.* 5, 9, 42
lis *Eun.* 2, 2, 37 | 3, 62
a *Eun.* 4, 4, 25 *Hec.* 1, 43
abit *Adel.* 4, 1, 23
abo *Phor.* 4, 5, 15
amus *Phor.* 1, 2, 63
are *Heaut.* 2, 3, 62
Hec. 4, 1, 12
as *And.* 1, 1, 136 | 4, 6 *Eun.* 2, 3, 41 | 3, 1, 46 | 3, 5, 6 | 4, 3, 11 | 4, 4, 3 | 5, 1, 21 *Heaut.* 3, 5 | 3, 1, 45 | 2, 21 | 4, 5, 32 *Adel.* 1, 2, 2 | 3, 1 | 4, 5, 31 *Phor.* 1, 8 | 4, 4, 23 | 7, 22 *Hec.* 4, 4, 46
aſſe *Heaut.* 5, 2, 25
rogat *Eun.* 4, 1, 4 *Adel.* 5, 2, 1 | 5, 5, 1 *Hec.* 3, 3, 30 | 5, 3, 33
rogavit *Phor.* 5, 5, 8
rogem *And.* 4, 5, 10 | 5, 2, 9 *Phor.* 5, 4, 9
roges *And.* 4, 1, 13
roget *And.* 1, 5, 24 *Eun.* 3, 3, 5
rogitabam *And.* 1, 1, 57
rogitabit *Adel.* 4, 1, 11
rogitare *Eun.* 2, 2, 35
rogitas *And.* 5, 1, 9 *Eun.* 2, 3, 74 | 4, 4, 8 | 4, 7, 23 | 5, 2, 58 | 5, 5, 6 | 5, 7, 7 *Heaut.* 2, 3, 10 | 4, 1, 18 *Adel.* 4, 2, 19 *Phor.* 1, 3, 4 | 1, 5, 27 *Hec.* 4, 1, 11
rogitato *Heaut.* 5, 1, 70
rogitem *Heaut.* 5, 3, 5
rogites *And.* 4, 5, 10 *Eun.* 4, 3, 18
rogito *Adel.* 4, 4, 9
rogo *And.* 1, 1, 97 | 2, 2, 22 | 4, 5, 12, 14, 25 *Eun.* 2, 3, 49 *Heaut.* 5, 1, 62 *Phor.* 4, 4, 3 | 5, 6, 24 *Hec.* 1, 2, 31
ruas *Heaut.* 2, 3, 128
ruat *Heaut.* 4, 3, 41
rubicundus *Hec.* 3, 4, 26
ruerem *Adel.* 3, 2, 21
rufam *Heaut.* 5, 5, 17
rufus *Phor.* 1, 2, 1
rumor *And.* 1, 2, 14 *Hec. Prol.* 39
rumores *Heaut. Prol.* 16
rumperet *Hec.* 3, 4, 21
rure *Eun.* 3, 5, 63 | 5, 5, 25 | 5, 6, 1 *Hec.* 1, 2, 115
ruri *Adel.* 1, 2, 15 | 3, 3, 48 | 4, 2, 3 *Phor.* 1, 5, 20 | 2, 2, 16 *Hec.* 2, 1, 18
rurſum *Eun.* 1, 1, 16 | 2, 2, 20 | 4, 2, 6 | 4, 4, 40, 45 *Heaut.* 4, 3, 35 | 4, 5, 8 *Adel.* 1. 2, 55 | 4, 2, 40 *Phor.* 3, 3, 5 | 5, 5, 8 | 5, 7, 29, 57 *Hec.* 3, 1, 11, 35 | 4, 4, 67
rurſus *Adel.* 1, 1, 46
rus *Eun. Per.* 5 | 1, 2, 107 | 2, 1, 10 | 3, 3, 13, 27 | 4, 2, 1 *Adel.* 3, 3, 48, 80, 83 | 4, 1, 17 | 4, 2, 21 | 5, 3, 54 *Hec.* 1, 2, 100 | 4, 2, 10, 13 | 4, 3, 4 | 4, 4, 7
ruſtico opere *Heaut.* 1, 1, 90

S.

SAcellum *Adel.* 4, 2, 37
ſacrificandi *Phor.* 4, 4, 21
ſacrilega *Eun.* 5, 1, 13 *Adel.* 3, 2, 6
ſacrilego *Eun.* 5, 3, 2
ſacrilegum *Eun.* 3, 1, 29 | 5, 3, 13
ſacrilegus *Adel.* 2, 4, 1
ſæculum *Adel.* 3, 2, 6
ſæpius *Adel.* 1, 2, 33 *Hec.* 1, 2, 112
ſævam uxorem *Phor.* 5, 1, 18
ſævi *And.* 5, 2, 27
ſævidictis *Phor.* 1, 4, 36
ſævitiam *Eun.* 5, 2, 15
ſalem *Eun.* 3, 1, 10
ſalſamenta *Adel.* 3, 1, 27
ſalſum'ſt *Adel.* 3, 3, 72
ſaltabis *Adel.* 4, 7, 34
ſaltem *And.* 1, 5, 23 | 2, 1, 15, 30 | 3, 2, 14 *Eun.* 4, 2, 12 *Heaut.* 2, 3, 138 *Phor.* 1, 5, 3
ſalva *Eun.* 2, 2, 27, 37 *Heaut.* 4, 1, 50 *Adel.* 4, 5, 9
ſalvæ *Eun.* 5, 1, 18 | 5, 6, 8
ſalvam *Hec.* 2, 2, 17 | 4, 4, 21
ſalvan' *Hec.* 3, 2, 18
ſalvas *Phor.* 4, 1, 10
ſalve *And.* 1, 5, 33 *bis* 2, 1, 20 *bis* 4, 6, 7 | 5, 2, 5 *Eun.* 3, 5, 13 | 5, 2, 11 *Heaut.* 3, 1, 18 *Adel.* 3, 4, 15 | 5, 5, 2 *Phor.* 1, 3, 4 *Hec.* 1, 2, 7 *bis* 8 | 3, 2, 18 | 3, 5, 5, 6 | 5, 1, 5, 6 | 5, 4, 15
ſalvere *Adel.* 3, 4, 14
ſalvete *And.* 4, 6, 5 *Eun.* 5, 9, 31
ſalus *Eun.* 5, 4, 18 *Adel.* 4, 7, 43 *Hec.* 3, 2, 3
ſalutant *Eun.* 2, 2, 28
ſalutare *Heaut.* 2, 3, 138
ſalutatum *Phor.* 1, 5, 81
ſalute *Eun.* 2, 2, 39
ſalutem *And.* 2, 1, 21 | 3, 2, 2 | 4, 1, 48 *Adel.* 3, 2, 2
ſalvom *Adel.* 1, 1, 55 *Phor.* 1, 5, 25, 56 | 3, 1, 18 | 4, 3, 5 *Hec.* 3, 2, 18
ſalvos *And.* 4, 6, 7 | 5, 4, 3 *Heaut.* 1, 1, 98 *Adel.* 3, 3, 58 | 5, 6, 2 *Phor.* 3, 3, 22
ſalvum *Eun.* 5, 6, 6 *Heaut.* 1, 1, 108 *Hec.* 3, 5, 7, 14
ſalvus *And.* 5, 6, 9 *Adel.* 3, 1, 11 *Hec.* 3, 4, 20
Samia *Eun.* 1, 2, 27
ſanctas *Adel.* 5, 7, 1
ſancte *Hec.* 1, 1, 4 | 2, 2, 26
ſanctius *Hec.* 1, 1, 25
ſandalio *Eun.* 5, 8, 4
ſanga *Eun.* 4, 7, 6, 44
ſanguine *Eun.* 4, 7, 9
Sannio *Eun.* 4, 7, 10 *Adel.* 2, 2, 13, 33
ſanumne *Adel.* 4, 7, 30
ſanun' *And.* 5, 4, 9
ſanus *And.* 4, 5, 10 *Eun.* 3, 5, 8, 11 *Heaut.* 4, 3, 29 *Adel.* 3, 2, 38 | 5, 8, 14 *Phor.* 5, 3, 19 *Hec.* 3, 5, 43
ſapere *Eun.* 4, 7, 12, 21 *Heaut.* 2, 3, 83 | 5, 1, 50 *Adel.* 3, 3, 33 | 5, 3, 41, 64 *Hec.* 4, 3, 2
ſapiens *Phor.* 2, 2, 56 | 5, 8, 57
ſapientem *Eun.* 4, 7, 19
ſapienter *And.* 1, 1, 40 *Eun.* 3, 1, 26 *Adel.* 5, 8, 30
ſapienti *Phor.* 3, 3, 8

INDEX

ſapientia *Adel.* 3, 3, 41, 74 | 5, 1, 7 *Phor.* 1, 5, 17
ſapias *Heaut.* 3, 3, 34
ſapies *Heaut.* 4, 4, 26
ſapiet *Adel.* 4, 2, 26
ſapimus *Adel.* 5, 3, 46
ſapis *Eun.* 1, 1, 31 | 4, 5, 27 *Heaut.* 3, 82, 138 *Adel.* 4, 5, 72
ſapit *Heaut.* 3, 1, 101
ſapiunt *Phor.* 2, 1, 21
ſatagit *Heaut.* 2, 1, 13
ſati' *And.* 4, 2, 22 *Eun.* 4, 4, 36, 37 *Heaut.* 1, 1, 101 | 2, 3, 96 | 4, 4, 17 *Adel.* 3, 3, 49 | 5, 8, 14 *Phor.* 2, 1, 23, 24
ſatias *Eun.* 5, 6, 3 *Hec.* 4, 2, 18
ſatietas *Eun.* 3, 1, 13
ſatietatem *Phor.* 5, 5, 6
ſat commode *And.* 3, 1, 17
ſatin' *And.* 4, 5, 10 | 4, 6, 9 *Eun.* 2, 1, 2 | 3, 5, 55 | 4, 7, 40 | 5, 2, 12 *Heaut.* 4, 3, 29 | 5, 2, 33 *Adel.* 3, 2, 31 *Phor.* 1, 4, 33, 34 | 1, 5, 26 | 4, 3, 31 | 4, 4, 2 | 5, 3, 19 | 5, 6, 17 | 5, 7, 22 | 5, 8, 58
ſatiſne *Eun.* 3, 5, 11
ſati'ne *Eun.* 5, 6, 8
ſatius *And.* 2, 1, 8 *Heaut.* 3, 1, 66 | 5, 2, 16, 33 *Adel.* 1, 1, 1, 4 | 2, 2, 27 *Phor.* 5, 7, 63 *Hec.* 5, 1, 4
ſatis tutus locus *Phor.* 5, 3, 35
ſatrapes *Heaut.* 3, 1, 43
ſatur *Adel.* 5, 1, 3 *Hec.* 5, 2, 2
ſatura *Hec.* 5, 2, 3
ſaxum *Eun.* 5, 9, 55
ſcænicam *Hec. Prol.* 16
ſcænicos *Hec. Prol.* 45
ſcapulas *Phor.* 1, 2, 26
ſcelera *And.* 3, 3, 26 | 4, 5, 47 *Adel.* 2, 2, 21 | 3, 2, 6
ſceleratus *And.* 1, 1, 132
ſceleratum *Adel.* 4, 2, 14
ſceleris *Eun.* 2, 3, 34 *Heaut.* 5, 2, 3
ſceleſta *Eun.* 5, 1, 1, 16
ſceleſtam *Eun.* 1, 1, 26
ſceleſte *And.* 4, 5, 51 *Eun.* 4, 4, 1 *Heaut.* 2, 3, 71
ſceleſtum *Eun.* 4, 4, 42 | 5, 5, 2
ſceleſtus *Heaut.* 5, 2, 17 *Adel.* 2, 1, 5
ſcelu' *Eun.* 4, 3, 3
ſcelus *And.* 3, 5, 1 | 4, 1, 42 | 5, 2, 3 *Eun.* 5, 4, 19 | 5, 7, 17 *Heaut.* 2, 3, 74 | 4, 4, 18 | 5, 1, 14 *Adel.* 3, 2, 16 | 5, 1, 6, 12 *Phor.* 5, 7, 85 | 5, 8, 11
ſciam, ſcio, *&c. cum paſſim occurrant, nec præter ſenſum vulgarem, omittenda duximus.*
ſcirpo *And.* 5, 4, 39
Scirte *Hec.* 1, 2, 3
ſciſcere *Hec.* 5, 4, 27
ſciſcitari *Eun.* 3, 4, 10
ſcortari *Heaut.* 1, 2, 32 *Adel.* 1, 2, 22
ſcortum *Eun.* 3, 1, 34 *Heaut. Per.* 5 *Adel.* 5, 9, 8
ſcreatus *Heaut.* 2, 3, 132
ſcribam *Phor.* 1, 2, 77
ſcribat *Phor. Prol.* 3
ſcribendo *Eun. Prol.* 7
ſcribendum *And. Prol.* 1 *Adel. Prol.* 25
ſcribere *Eun. Prol.* 36 *Adel. Prol.* 16 *Hec. Prol.* 56
ſcriberet *Hec. Prol.* 27
ſcribis *Eun.* 4, 7, 35
ſcribito *Phor.* 4, 3, 63
ſcribundis *And. Prol.* 5
ſcribunt *Heaut. Prol.* 43
ſcripſerit *Heaut. Prol.* 7
ſcripſit *Eun. Prol.* 10 *Phor. Prol.* 6 *Hec. Prol.* 5
ſcripta *And.* 1, 5, 49
ſcriptam *Phor.* 2, 1, 5
ſcriptura *Hec. Prol.* 13
ſcripturam *Adel. Prol.* 1 *Hec. Prol.* 24
ſcrupulum *Adel.* 2, 2, 20 *Phor.* 5, 7, 61
ſcrupulus *And.* 5, 4, 38 *Phor.* 5, 8, 30
ſeclum *Eun.* 2, 2, 15
ſectari *Phor.* 1, 2, 36
ſecum *And.* 1, 1, 54 | 2, 6, 11 *Eun.* 2, 1, 23 | 3, 5, 33 | 4, 4, 27 | 4, 6, 18 *Heaut.* 2, 3, 5 | 3, 1, 42 | 3, 3, 44 | 4, 1, 41 | 4, 4, 23 | 4, 5, 21 *Adel.* 2, 2, 2 | 4, 5, 19, 20 *Phor.* 1, 5, 12
ſecundæ *Heaut.* 2, 2, 1 *Phor.* 1, 5, 11
ſecundis *And.* 5, 6, 11
ſecundum *Eun.* 5, 9, 60
ſectari *Eun.* 1, 2, 31 *Phor.* 1, 2, 36
ſecter *Phor.* 3, 2, 61
ſecus *Phor.* 2, 2, 91 *Hec.* 2, 3, 5
ſecutus *Adel.* 1, 1, 18
ſedabit *Hec. Prol.* 32
ſedatum *Adel.* 5, 1, 11
ſedecim *Eun.* 2, 3, 23 | 3, 3, 20 | 4, 4, 26
ſedemus *Phor.* 1, 2, 41
ſedeo *Hec.* 5, 3, 4
ſedere *Adel.* 4, 5, 38
ſedet *Eun.* 3, 5, 35
ſeditionem *And.* 5, 1, 11
ſeducit *Hec.* 1, 2, 69
ſedulo *And.* 3, 4, 18 | 3, 5, 8 | 4, 1, 55 *Eun.* 1, 2, 58 | 2, 3, 68 *Heaut.* 1, 1, 74 | 2, 4, 16 | 5, 4, 15 *Adel.* 1, 1, 25 | 1, 2, 64 | 2, 2, 44 | 3, 3, 60, 73 *Phor.* 1, 4, 51 | 2, 2, 81 | 2, 3, 13 | 4, 3, 10 | 5, 8, 12 *Hec.* 1, 1, 6 | 4, 2, 2
ſegnitiæ *And.* 1, 3, 1
ſegreganda *Hec.* 3, 5, 30
ſegregant *Heaut.* 2, 4, 6
ſegregata *Hec.* 5, 2, 23
ſegregatum *Hec.* 5, 1, 26
ſegregavit *Hec.* 5, 2, 29
ſemel *Heaut.* 1, 2, 34 | 2, 4, 12 | 3, 1, 69 *Phor.* 5, 7, 9
ſemotæ *And.* 1, 5, 50
ſempiternam *And.* 5, 6, 3
ſene *And.* 5, 3, 30 *Heaut. Per.* 10 | 2, 3, 14 | 4, 5, 11
ſenem *And.* 5, 3, 29 *Eun.* 2, 3, 6, 63 | 5, 4, 45 *Heaut.* 3, 1, 7 | 3, 2, 2, 24, 34 | 4, 3, 28 *Adel.* 4, 2, 23 *Phor.* 1, 2, 17, 97 | 1, 5, 55 | 2, 1, 2, 7 | 3, 1, 13 | 4, 2, 5, 9 *Hec. Prol.* 10 | 1, 2, 43
ſenecta *Adel.* 5, 8, 31
ſeuectus *Heaut.* 3, 2, 10 *Adel.* 5, 3, 47 *Phor.* 4, 1, 9 | 5, 8, 34
ſenectutem *And.* 5, 3, 16 *Phor.* 2, 2, 87
ſenectuti *Hec.* 1, 2, 4
ſenes *Heaut.* 2, 1, 3, 1, 10 *Adel. Prol.* 23 *Phor.* 4, 4, 5, 6, 46 | 5, 8,
ſenex *And.* 1, 3, 4, 6, 24 | 5, 2, *Eun.* 4, 4, 21 | 5, 30 | 5, 7, 2 *Heaut. Prol.* 37 | 3, 4, 4, 2, 3 | 4, 3, 19, 33 | 4, 4, 5, 2, 47 *Adel.* 3, 11 | 4, 7, 43 | 6 *Phor.* 1, 4, 5, 38 | 2, 1, 2, 18 | 3, 3, 8, 34 *Hec.* 1, 48, 96, 99, 3, 15
ſenex importunus *Heaut.* 1, 2, 23
ſeni *And.* 1, 3, 2, 32 *Heaut.* 1, 43 | 5, *Adel.* 3, 2, 3, 10 | 5, 7, 1, 2, 26
ſenibus *Heaut.* 3, 10 *Phor.* 5, 5,
ſenis *And.* 1, 3, 2, 2, 36 *Phor.* 13 | 1, 4, 9 | 5, 6, 25
ſenium *Eun.* 2, 3,
ſenſerim *Heaut.* 43

nſero *And.* 1, 1, 137 | 1, 2, 25
nſerit *And.* 1, 3, 8 *Eun.* 1, 1, 20 *Adel.* 3, 3, 8 *Phor.* 1, 4, 28
nſi *And.* 1, 2, 2 | 3, 1, 12 *Eun.* 4, 2, 6 *Heaut.* 3, 1, 46 *Adel.* 4, 4, 14 | 5, 6, 6 *Hec.* 3, 3, 6, 9
nſiſti *And.* 5, 3, 11 *Eun.* 1, 2, 84 *Heaut.* 3, 1, 86 *Hec.* 3, 3, 29
nſiſtin' *Hec.* 3, 1, 36
nſiſte *And.* 3, 1, 12 *Heaut.* 4, 8, 20
nſit *And.* 4, 2, 7 *Eun.* 1, 2, 57 *Adel. Prol.* 1 | 4, 2, 29 *Hec.* 4, 1, 7 | 4, 4, 16, 73
nſti *And.* 5, 3, 11 *Hec.* 4, 1, 45
nſum *Eun.* 2, 2, 5
ntentia *Eun.* 2, 1, 18 *Heaut.* 1, 1, 114 | 2, 1, 7 | 4, 3, 5 | 4, 5, 17 *Adel.* 1, 1 40 | 3, 3, 17, 66 | 3, 5, 51 | 5, 9, 2 *Phor.* 1, 5, 26 | 2, 1, 21 | 5, 7, 56 *Hec.* 1, 1, 54 | 3, 1, 32 | 3, 5, 12 | 4, 1, 54 | 4, 4, 15 | 4, 5, 32
ntentiæ *Phor.* 2, 3, 4, 14
ntentiam *And.* 1, 3, 2 *Phor.* 3, 1, 19 | 4, 3, 14 | 5, 9, 54
ntiam *Heaut.* 5, 4, 3 *Hec.* 4, 4, 36
ntiant *Heaut.* 3, 1, 91 *Hec.* 3, 3, 37
ntias *And.* 2, 1, 12 *Phor.* 1, 3, 19
ntiat *And.* 2, 3, 29 *Heaut.* 3, 1, 59 | 4, 8, 20 | 5, 1, 52
ntiet *Eun.* 1, 1, 21 *Heaut.* 3, 1, 79 | 4, 5, 4 *Adel.* 1, 2, 59
ntio *And.* 2, 6, 5 *Eun.* 1, 1, 26 | 3, 1, 48 *Adel.* 3, 3, 77 | 4, 2, 7 | 5, 3, 67 *Phor.* 4, 3, 27 *Hec.* 3, 1, 35, 48
ntit *And.* 2, 1, 26
eorſum *Adel.* 5, 9, 14
ſeptem *Eun.* 2, 3, 40
ſeptimus *Hec.* 3, 3, 34
ſepulchrum *And.* 1, 1, 101
ſepultus *Phor.* 5, 7, 50
ſequar *And.* 1, 1, 144 | 4, 6, 24 *And.* 2, 2, 41 | 3, 4, 54 *Phor.* 2, 3, 21
ſequatur *Eun.* 3, 5, 6
ſequere *And.* 3, 1, 9 *Eun.* 2, 3, 98 | 4, 4, 47 *Heaut.* 4, 1, 51 | 4, 4, 21 | 4, 7, 4 *Adel.* 2, 4, 16 | 4, 3, 18 *Phor.* 5, 1, 39 *Hec.* 5, 4, 39
ſequerere *Eun.* 4, 5, 9
ſequi *And.* 4, 5, 16 *Hec.* 3, 1, 47 | 3, 5, 31
ſequimini *Eun.* 3, 2, 53 | 4, 7, 2, 46 *Phor.* 2, 2, 8 *Hec.* 5, 2, 26
ſequimur *And.* 1, 1, 101
ſequitur *Eun.* 3, 5, 1 *Phor.* 5, 7, 95
ſequor *And.* 2, 5, 3 | 3, 1, 9 *Eun.* 2, 3, 34 | 5, 2, 69 *Adel.* 2, 4, 16 *Hec.* 5, 4, 39
ſeriam *Eun.* 3, 3, 7
ſerias *Heaut.* 3, 1, 51
ſerio *Eun.* 3, 1, 3 | 3, 3, 22 *Heaut.* 3, 2, 30 *Adel.* 5, 9, 18
ſermo *Hec.* 3, 5, 32 | 5, 4, 19
ſermonem *Eun.* 3, 3, 10 | 4, 1, 8 *Phor.* 5, 6, 30 *Hec.* 4, 3, 1
ſermones *Heaut.* 2, 3, 1
ſero *Heaut.* 2, 3, 103
ſerva *And.* 3, 1, 15 *Heaut.* 4, 8, 4 *Adel.* 2, 1, 18 | 3, 4, 41 *Phor.* 1, 4, 35
ſervabo *And.* 1. 5, 64
ſervandi *And.* 3, 3, 9
ſervandum *Eun.* 5, 2, 64 *Heaut*, 4, 1, 42
ſervare *Eun.* 5, 2, 65 *Adel.* 4, 7, 44 *Phor.* 3, 3, 6 *Hec.* 3, 3, 42
ſervato *Eun.* 5, 2, 64
ſervaret *Heaut.* 3, 2, 21
ſervas *Heaut.* 3, 3, 32
ſervat *And.* 1, 3, 7 *Eun.* 4, 7, 10
ſervatrix *Hec.* 5, 4, 16
ſervavi *And.* 1, 1, 114
ſervem *And.* 1, 5, 46
ſerves *Heaut.* 5, 4, 17 *Adel.* 5, 3, 59 *Hec.* 5, 2, 19
ſerveſne *Adel.* 2, 2, 34
ſervet *Phor.* 5, 3, 24
ſervi *Heaut.* 1, 1, 72 | 5, 1, 13
ſerviat *Heaut. Prol.* 32
ſerviebas *And.* 1, 1, 11
ſerviebat *Phor.* 1 2, 33
ſerviens *Heaut.* 1, 1, 87 *Hec.* 2, 1, 27
ſervire *Heaut. Prol.* 50 *Hec. Prol.* 51
ſervit *Adel.* 4, 1, 18
ſervitio *And.* 4, 1, 52
ſervitus *And.* 1, 1, 9
ſervitutem *Phor.* 4, 3, 48
ſervivit *Eun.* 5, 8, 3
ſervo *And.* 1, 1, 10 *Heaut. Prol.* 31.
ſervo futili *And.* 3, 5, 3
ſervolvæ *Heaut. Per.* 7
ſervolum *Heaut.* 1, 2, 17 | 3, 1, 62 *Adel.* 4, 2, 27
ſervorum *And.* 3, 4, 4 *Adel.* 3, 4, 34
ſervos *Heaut. Prol.* 37 | 1, 1, 13, 90 | 3, 2, 4 *Adel.* 5, 6, 5 *Phor.* 5, 4, 84
ſervulorum *Adel.* 1, 1, 2
ſervulos *And.* 1, 1, 56
ſervulum *Heaut.* 3, 2, 19
ſervum *Eun. Prol.* 36, 39 | 3, 2, 30, 33 | 2, 2, 37 | 5, 2, 24 *Adel.* 5, 5, 5
ſervus *Eun.* 3, 5, 23 ſeu *And.* 1, 5, 60
ſeveritas *And.* 5, 2, 16
ſeverus *Eun.* 2, 1, 21 *Heaut.* 5, 3, 20
ſex *Eun.* 2, 2, 46 | 2, 3, 38 *Adel.* 3, 3, 42
ſexaginta *Heaut.* 1, 1, 10
ſiccine *And.* 4, 2, 6 *Eun.* 1, 2, 19 | 2, 3, 21 | 4, 7, 34 *Heaut.* 4, 3, 13, 18 *Adel.* 1, 2, 48
ſicubi *Eun.* 3, 1, 13
ſigna *And.* 3, 2, 2 *Eun.* 1, 2, 32 | 4, 6, 29 | 4, 7, 38 | 5, 3, 5 *Adel.* 5, 3, 36
ſigni *Eun.* 4, 1, 14 *Hec.* 2, 1, 39
ſignum *And.* 2, 2, 29 | 5, 3, 7 *Eun.* 4, 7, 11 *Heaut.* 1, 1, 68 | 2, 3, 57
ſilentio *Eun. Prol.* 44
ſiletur *Phor.* 5, 2, 13
ſiliçernium *Adel.* 4, 2, 48
ſileſcunt *Adel.* 5, 2, 10
ſilentium *Heaut. Prol.* 36 *Phor. Prol.* 31 *Hec. Prol.* 29, 43
Simalio *Eun.* 4, 7, 2, 5
ſimile *Eun.* 2, 3, 43 *Heaut.* 3, 2, 40 *Adel.* 1, 2, 16 *Phor.* 5, 7, 61
ſimili *Phor. Prol.* 31
ſimilia *Eun.* 3, 2, 15 *Phor.* 1, 5, 34
ſimilis *Eun.* 2, 3, 20 | 3, 2, 43 *Heaut.* 5, 3, 18 *Adel.* 3, 3, 57 *Phor.* 3, 2, 16 *Hec.* 2, 1, 5
ſimo *And.* 1, 1, 14 | 3, 2, 23 | 4, 5, 52 | 5, 1, 1 | 5, 2, 5 | 5, 4, 4, 11
ſimplici *Heaut. Prol.* 6
ſimulant *And.* 3, 1, 14 *Hec.* 1, 2, 113
ſimulare *Heaut.* 4, 1, 23 *Adel.* 4, 7, 16 *Hec.* 5, 1, 28
ſimulabar *Eun.* 3, 5, 58
ſimulares *Heaut.* 4, 5, 34
ſimulas *And.* 1, 1, 21
ſimulat *And. Per.* 6 | 2, 3, 1 *Hec.* 1, 2, 109
ſimulatio *Heaut.* 4, 5, 34
ſimulato *Heaut.* 5, 1, 70
ſimulavi *And.* 3, 4, 9
ſimuletur *Heaut.* 5, 1, 28
ſimulo *Adel.* 3, 2, 53

INDEX

ſimultarem *Phor.* 1, 5, 2.
ſimulum *Adel.* 3, 4, 19
ſinam *And.* 1, 5, 36, 39 *Heaut.* 1, 1, 39 | 2, 3, 137 *Adel.* 2, 1, 14 *Hec.* 4, 2, 14 | 5, 4, 13
ſinant *Hec.* 4, 1, 50
ſinas *Heaut.* 2, 3, 76 | 3, 1, 61
ſinat *And.* 2, 3, 22 *Eun.* 5, 5, 21
ſincere *Eun.* 1, 2, 97
ſinemus *Heaut.* 5, 5, 7
ſinere *Hec. Prol.* 46
ſinerem *Adel.* 3, 3, 43
ſineres *Adel.* 1, 2, 28 | 3, 3, 42
ſines *Phor.* 3, 2, 32
ſingillatim *Phor.* 5, 8, 43
ſinis *Adel.* 1, 2, 17
ſiniſtram *Eun.* 5, 1, 19 *Adel.* 4, 2, 43
ſiniſtrum *Eun.* 4, 7, 5
ſinit *And.* 3, 5, 18 *Heaut.* 4, 1, 53
ſinite *Hec. Prol.* 10, 54
ſinito *Adel.* 3, 3, 23
ſino *And.* 5, 3, 24, 30 *Heaut.* 2, 3, 47 | 4, 1, 24 | 5, 1, 74 *Phor.* 1, 5, 64.
ſinu *Adel.* 4, 5, 75
ſinum *Heaut.* 3, 3, 2
ſinunt *Heaut.* 2, 4, 8
ſiquidem *And.* 3, 1, 7 *Eun.* 4, 4, 50 | 5, 1, 12 | 5, 7, 18 *Heaut.* 2, 3, 83, 90 *Adel.* 5, 9, 19, 22 *Hec.* 4, 1, 45
ſiquis *And.* 1, 2, 27 | 2, 1, 12 | 3, 1, 9 | 4, 5, 36 | 4, 6, 7 | 5, 1, 6 | 5, 4, 3 *Eun.* 1, 2, 115, 116 | 2, 2, 42 | 2, 3, 18, 55 | 3, 5, 11 | 4, 7, 29 *Heaut.* 1, 1, 110 | 1, 2, 38 | 2, 3, 111, 128, 1, 331 | 4, 1, 4 | 5, 2, 43 | 5, 4, 7, 12 | 5, 8, 11 *Adel.* 3, 5, 1 | 5, 1, 4 | 5, 2, 11 *Phor.* 1, 2, 9 | 2, 2, 66 | 5, 7, 64, 78 *Hec.* 1, 1, 8 | 4, 4, 99 | 5, 1, 33
ſita *Eun.* 4, 6, 17 *Adel.* 3, 4, 9 *Phor.* 1, 2, 47
ſitæ *Adel.* 3, 2, 33
ſitas *And.* 1, 1, 6
ſitis *Heaut. Prol.* 28
ſitum *And.* 1, 5, 42
ſitus *Heaut.* 5, 2, 44
ſive *And.* 1, 2, 19 | 1, 3, 11 | 1, 5, 59
ſivi *And.* 1, 2, 17
ſobriam *Eun.* 4, 4, 36
ſobrinum *Phor.* 2, 2, 37
ſobrinus *And.* 4, 6, 6
ſobrium *Adel.* 1, 2, 15
ſobrius *And.* 4, 5, 39 *Eun.* 3, 2, 26 | 4, 5, 2 *Heaut.* 4, 3, 29
ſoccos *Heaut.* 1, 1, 72
ſocer *And.* 4, 5, 53 *Hec.* 5, 2, 3
ſocium *Heaut.* 3, 1, 9
ſocordem *Adel.* 4, 5, 61
ſocordiæ *And.* 1, 3, 1
ſocrus *Hec. Per.* 6 | 2, 1, 4 | 2, 3, 4 | 4, 4, 83 | 5, 1, 22
ſodalis *Adel.* 4, 5, 74
ſodes *And.* 1, 1, 58 *Heaut.* 3, 1, 50 | 3, 3, 20 | 4, 4, 16 | 4, 5, 22 *Adel.* 4, 1, 1 | 4, 5, 9 *Phor.* 1, 2, 53 | 5, 1, 15 | 5, 3, 10 | 5, 7, 28 *Hec.* 3, 2, 23 | 5, 1, 27 | 5, 4, 1, 4
ſola *And.* 2, 3, 7 *Eun.* 1, 2, 67 | 3, 1, 49 *Heaut.* 2, 4, 18 | 5, 1, 33 *Adel.* 5, 8, 9 *Phor. Per.* 6 | 5, 1, 35 *Hec.* 2, 1, 16, 32 | 3, 2, 15
ſolæ *Eun.* 1, 2, 88 | 5, 4, 16 | 5, 7, 3 *Adel.* 3, 1, 4 *Phor.* 3, 3, 24
ſolam *And.* 4, 5, 8 *Phor.* 2, 1, 2 | 5, 1, 27 *Hec.* 5, 2, 10
ſolas terras *Phor.* 5, 7, 86
ſoleas *Heaut.* 2, 3, 130
ſoleat *Heaut.* 3, 2, 37
ſolebamus *Phor.* 1, 2, 39
ſolent *Heaut.* 5, 2, 40
ſoleo *Eun.* 2, 2, 48 *Adel.* 5, 7, 25 *Phor.* 5, 7, 47 *Hec.* 2, 1, 18
ſolertem *Eun.* 3, 2, 25
ſoles *Phor.* 5, 3, 1
ſolet *And.* 2, 5, 15 | 3, 4, 4 *Eun.* 5, 5, 15 *Heaut.* 2, 3, 122 | 3, 2, 9 *Adel.* 1, 1, 54
ſoli *And.* 1, 5, 50 *Eun.* 3, 2, 27 | 4, 2, 9 | 4, 7, 23 | 5, 1, 15 *Adel.* 1, 1, 9 *Phor.* 2, 2, 58 | 4, 3, 28 *Hec.* 3, 2, 15 | 3, 3, 50
ſolicitudinem falſam *Heaut.* 1, 2, 3
ſolidum *And.* 4, 1, 23 *Eun.* 2, 3, 26 | 5, 2, 32
ſolitudinem *And.* 1, 5, 56
ſolitudinis *Hec.* 1, 2, 55
ſolitudo *And.* 2, 2, 25 *Adel.* 3, 2, 5 *Hec.* 3, 3, 46
ſolius *Heaut.* 1, 1, 77
ſollicita eſt *And.* 1, 5, 34
ſollicitando *And.* 5, 4, 9
ſollicitarier *And.* 4, 2, 6
ſollicitat *Eun.* 1, 2, 82 *Heaut.* 2, 3, 10
ſollicitatio *And.* 1, 5, 27
ſollicitere *Hec.* 4, 5, 54
ſolliciti *Heaut.* 1, 1, 77
ſollicito *And.* 5, 3, 16
ſollicitor *Adel.* 1, 1, 11
ſollicitos *Heaut.* 3, 1, 52
ſollicitudine *Phor.* 2, 3, 1 | 3, 2, 17
ſollicitudines *And.* 4, 1, 26
ſollicitudini *Phor.* 4, 1, 22
ſollicitudo *And.* 2, 6, 10
ſolo *And.* 1, 5, 42
ſolo loco *And.* 2, 4, 3
ſolves *Adel.* 2, 1, 10 *Phor.* 5, 2, 15
ſolvi *And.* 5, 4, 53 *Adel.* 4, 4, 18 *Hec.* 2, 1, 33
ſolviſti fidem *And.* 4, 1, 19
ſolum *And. Prol.* 2 | 1, 5, 59 | 5, 5, *Eun.* 1, 2, 102 | 3, 1, 17 *Adel.* 1, 1, 24 | 3, 4, 10 | 5, 3, 47 *Phor.* 2, 2, 3 | 4, 3, 15 *Hec.* 1, 2, 69 | 4, 1, 42
ſolus *And.* 3, 4, 16 | 5, 6, 9 *Eun.* 1, 2, 42, 83 | 3, 5, 31 | 4, 7, 10 *Heaut.* 1, 1, 78 | 5, 1, 32 | 5, 2, 34 *Adel.* 3, 1, 7 | 3, 4, 38 | 4, 2, 8, 9 *Phor.* 2, 2, 58 | 3, 3, 6, 29 | 4, 1, 21 | 5, 6, 15 | 5, 8, 90 *Hec.* 3, 3, 32 | 4, 1, 42
ſomnia *Phor.* 3, 2, 9
ſomnias *Adel.* 4, 7, 6
ſomniat *And.* 5, 6, 7
ſomnies *Eun.* 1, 2, 114
ſomnis *And.* 2, 5, 19
ſomnium *Adel.* 2, 1, 50 | 3, 3, 42 *Phor.* 5, 6, 34
ſomnum *Heaut.* 3, 1, 82
ſomnus *Eun.* 3, 5, 53
Sophrona *Phor.* 5, 1, 13, 15 | 5, 6, 26
Sophronam *Eun.* 4, 7, 37
ſorbillans *Adel.* 4, 2, 52
ſordes *Eun.* 5, 4, 15
ſordidam *Heaut.* 2, 3, 56
ſordidatam *Heaut.* 2, 3, 56
ſorex *Eun.* 5, 7, 23
ſoror *And.* 1, 1, 102 | 4, 6, 14 *Eun.* 1, 2, 66, 77 | 3, 3, 15, 19 *Heaut. Per.* 11
ſorore *Eun.* 4, 1, 7
ſororem *And. Per.* 1 | 1, 1, 97 *Eun. Per.* 1 | 1, 2, 38 | 4, 6, 7, 29 | 4, 7, 36 *Heaut.* 5, 2, 26
ſors *Phor.* 1, 2, 88
ſorte *Adel.* 2, 2, 36
Soſia *And.* 1, 1, 1, 92 *Hec.* 3, 4, 13
Soſtrata *Heaut.* 4, 1, 34, 50 | 5, 3, 4 *Adel.* 3, 2, 11, 35, 45 | 3, 5, 1 | 4, 6 | 6

6 | 4, 5, 1 | 5, 3, 1 *Hec* 2, 1, 26, 32 | 2, 2, 29 | 3, 2, 4

Soſtratæ *Hec.* 3, 1, 52

Soſtratam *Adel.* 3, 4, 61 *Hec.* 1, 2, 104 | 3, 1, 49 | 4, 4, 7

ſparſo *Heaut.* 5, 5, 18

ſpatio *Heaut.* 5, 2, 2, *Adel.* 5, 4, 6

ſpatium *And.* 1, 2, 11 | 3, 5, 17 *Phor.* 4, 4, 20 *Hec.* 1, 2, 55 | 3, 3, 14 | 4, 4, 62

ſpe *And.* 2, 1, 3 | 5, 4, 36 *Eun.* 5, 9, 1 *Heaut.* 2, 3, 9 | 4, 4, 5 | 5, 2, 44 *Adel.* 2, 2, 19 *Phor.* 4, 2, 13 *Hec. Prol.* 17

ſpe falſa *And.* 4, 1, 24

ſpecta *Heaut.* 5, 2, 38

ſpectandæ *And. Prol.* 27

ſpectandi *Heaut. Prol.* 29

ſpectare *Eun.* 3, 5, 37

ſpectarenter *Hec. Prol.* 10

ſpectari *Hec. Prol.* 3.

ſpectata *And.* 5, 1, 1

ſpectate *And.* 1, 4, 4

ſpectator *Eun.* 3, 5, 18

ſpectatum *And.* 1, 1, 64

ſpectatus *Adel.* 5, 6, 5

ſpectavi *And.* 4, 1, 22

ſpectes *Eun.* 5, 6, 18

ſpecto *Eun.* 3, 5, 53

ſpeculum *Adel.* 3, 3, 61, 74

ſpei *And. Prol.* 25 *Eun.* 5, 9, 23 *Heaut.* 4, 1, 46 *Phor.* 3, 1, 10

ſpem *And.* 2, 1, 19

ſperaut. 4, 1, 23, 51 | 4, 3, 35 *Adel.* 2, 2, 11 | 5, 3, 29 *Phor.* 1, 2, 96 | 1, 5, 9, 16, 21 | 5, 8, 59

ſperabam *Adel.* 1, 2, 72

ſperabit *Heaut.* 4, 4, 24

ſperans *Eun.* 1, 2, 53,

ſperantis *And.* 1, 2, 10

ſperas *Heaut.* 1, 1, 51

ſperaſſe *Hec.* 1, 2, 72

ſperat *And.* 2, 4, 4 *Eun.* 3, 3, 14 *Adel.* 1, 1, 46

ſperem *And.* 3, 3, 21 *Heaut.* 4, 2, 4 *Phor.* 5, 8, 33, 36

ſperes *And.* 2, 3, 21 *Eun.* 1, 2, 115

ſpernere *Heaut.* 2, 3, 122

ſpernor *Eun.* 1, 2, 91

ſpero *And.* 1, 1, 140 | 1, 5, 63 | 2, 1, 14 | 3, 2, 41 | 3, 3, 28 | 3, 5, 12 | 5, 4, 29 *Eun.* 1, 2, 23 | 5, 2, 33 | 5, 3, 11 *Heaut.* 1, 1, 107 | 3, 2, 43 *Adel.* 2, 2, 18 | 3, 1, 2 | 3, 3, 87 *Hec.* 1, 2, 80 | 4, 3, 5 | 4, 4, 102 | 5, 4, 32

ſpes *And.* 2, 1, 4 | 2, 2, 37 *Eun.* 2, 2, 9 | 2, 3, 3 | 5, 9, 24 *Heaut.* 5, 2, 28 *Adel.* 3, 2, 33 | 3, 4, 9 *Phor.* 1, 2, 89 | 2, 1, 5 | 3, 1, 6 | 4, 4, 10 | 5, 4, 7

ſpolies *Hec.* 1, 1, 8

ſponſa *Phor.* 4, 3, 52

ſponſæ *And.* 4, 4, 11 *Heaut.* 5, 1, 20

ſponſam *And.* 2, 1, 24 *Eun.* 5, 9, 6

ſponte *And.* 4, 2, 9 *Adel.* 1, 2, 50

ſpretus *And.* 1, 5, 13

ſpreverit *Phor.* 4, 1, 18

ſpreviſſem *Hec. Prol.* 24

ſqualidum *Eun.* 2, 2, 5

ſtabas *Eun.* 1, 2, 7

ſtabilius *Adel.* 1, 1, 41

ſtamus *Eun.* 3, 2, 12

ſtans *Hec.* 4, 3, 1

ſtare *And.* 3, 1, 17 *Hec.* 3, 4, 14 | 5, 4, 14

ſtares *Phor.* 1, 5, 39

ſtas *And.* 5, 6, 15 *Eun.* 2, 2, 55

ſtat *Eun.* 2, 1, 18

ſtatariam *Heaut. Prol.* 36

ſtatim *Phor.* 5, 3, 7

ſtatuerem *Adel.* 3, 2, 18

ſtatui *Heaut. Prol.* 48 *Hec. Prol.* 49

ſtatuiſſe *Hec.* 1, 2, 21

ſtatuite *Heaut. Prol.* 51

ſtatur *Eun.* 2, 2, 40

ſtatus *Eun.* 3, 5, 50

Stephanio *Adel.* 3, 3, 27

ſterclinium *Phor.* 3, 2, 41

ſternere *Heaut.* 1, 1, 73

ſterni *Adel.* 2, 4, 21

ſtertit *Eun.* 5, 9, 49

ſteti *Hec. Prol.* 15

ſtetiſſe *And.* 4, 2, 17, 18 *Phor. Prol.* 10

ſtetit *Phor. Prol.* 9

ſtilo *And. Prol.* 12

Stilpho *Phor.* 2, 2, 42, 43 | 5, 1, 13

Stilphonem *Phor.* 2, 2, 9, 43

ſtimulant *Heaut.* 2, 1, 11

ſtimulum *Phor.* 1, 2, 28

ſtipes *Heaut.* 5, 1, 4

ſtipulam *Adel.* 5, 3, 62

ſto *Eun.* 3, 5, 46 | 5, 2, 4

ſtomachabar *Eun.* 2, 3, 30

ſtorax *Adel.* 1, 1, 1

ſtolidus *And.* 3, 1, 12 *Heaut.* 3, 2, 31

ſtrato *Eun.* 3, 1, 24

ſtratus *Heaut.* 5, 1, 30

ſtrenuum *Phor.* 3, 1, 12

ſtrepitus *Hec. Prol.* 35

ſtruere *Heaut.* 2, 2, 3

ſtudeas *Heaut.* 2, 3, 62

ſtudeat *And.* 5, 3, 10

ſtudeant *Heaut. Prol.* 52 *Hec.* 2, 1, 2

ſtudebat *And.* 1, 1, 32

ſtudemus *Phor.* 5, 2, 2

ſtudent *Adel.* 2, 7, 2 | 2, 3, 20

ſtudeo *And.* 5, 1, 3 *Eun.* 4, 6, 7 *Adel.* 4, 7, 27 | 5, 4, 14 *Hec.* 2, 2, 20, 23

ſtudes *Eun.* 5, 5, 8

ſtudet *Eun. Prol.* 1 *Adel.* 1, 1, 48

ſtudiis *And.* 1, 1, 37

ſtudio *And.* 5, 1, 6 *Heaut.* 2, 3, 34 *Adel.* 1, 1, 16 | 3, 3, 28 *Phor. Prol.* 2, 19 *Hec. Prol.* 4, 19, 23

ſtudiorum *Hec.* 4, 2, 19

ſtudioſe *Eun.* 1, 2, 36 *Heaut.* 2, 3, 44 *Hec. Prol.* 19

ſtudium *And.* 1, 1, 29 *Heaut. Prol.* 23 *Hec. Prol.* 53 | 2, 1, 5

ſtuduerit *Eun. Prol.* 28

ſtudui *Eun.* 5, 2, 31

ſtuduiſti *Heaut.* 2, 4, 2

ſtuduit *Phor. Prol.* 18

ſtulta *Eun.* 5, 1, 21 *Heaut.* 5, 3, 6

ſtultæ *Heaut.* 4, 1, 36

ſtultior *Hec.* 4, 1, 49

ſtultis *Eun.* 2, 2, 23

ſtulte *Heaut.* 2, 3, 8, 82 *Adel.* 4, 7, 6 *Hec.* 3, 2, 8

ſtultiſſime *Adel.* 2, 2, 11 *Phor.* 5, 2, 7

ſtultitia *Heaut.* 5, 1, 5 *Adel.* 2, 4, 10 *Phor.* 2, 2, 55 | 4, 3, 54 *Hec.* 4, 2, 13

ſtultitiæ *Heaut.* 4, 1, 33 | 5, 2, 8, 14

ſtultitiam *And.* 3, 5, 4 *Adel.* 3, 3, 13

ſtultiorem *Eun.* 5, 7, 8

ſtulto *Eun.* 2, 2, 1 *Heaut.* 3, 3, 24

ſtultum *Eun.* 4, 6, 24 | 5, 7, 20 *Heaut.* 5, 1, 4

ſtupes *Heaut.* 3, 4, 24

ſtupet *And.* 2, 1, 4

ſtupidus *Hec. Prol.* 4

ſuadere *And.* 2, 3, 11 | 4, 1, 37 *Phor.* 1, 3, 5

ſuades *Eun.* 1, 1, 31 *Heaut.* 5, 2, 43 *Phor.* 3, 3, 9

ſuadet *And.* 3, 3, 45 *Eun. Per.* 9 *Hec.* 3, 5, 31

ſuæ *And.* 1, 1, 68 *Heaut.* 1, 2, 14 *Hec.* 1, 2, 44 | 3, 4, 32 | 5, 3, 14

ſuam *And.* 1, 1, 73 | 1, 5, 7 | 2, 3, 19 | 4, 5, 85 | 5, 4, 30 *Eun. Prol.* 32 | 2, 2, 39 | 5, 9, 2 *Heaut.* 2, 1, 7 | 2, 3, 39, 117 | 5, 1, 40 *Adel. Prol.* 1 | 4, 3, 16 | 5, 4, 9 *Phor.* 4, 3,

INDEX

4, 3, 41 *Hec.* 1, 1, 12 | 5, 1, 22
ſuarum *Heaut.* 2, 1, 12
ſuas *Eun.* 3, 2, 29 *Heaut.* 5, 2, 45 *Phor.* 5, 5, 8
ſuaſit *Hec.* 4, 4, 38
ſuaſu *And. Per.* 8
ſuaſum *Phor.* 5, 1, 3
ſuave *Heaut.* 3, 1, 23 *Phor.* 1, 5, 75
ſuavis *Phor.* 2, 2, 64
ſuavium *Eun.* 2, 2, 3
ſub *Heaut.* 2, 2, 4 *Adel. Per.* 4 | 5, 8, 26
ſubagitare *Heaut.* 3, 3, 6
ſubitum *Heaut.* 5, 3, 11 *bis*
ſubducere *And.* 4, 1, 20
ſubducet *Eun.* 4, 1, 14
ſubduxti *Eun.* 4, 7, 25
ſubjice *Phor.* 2, 2, 40
ſubita *Adel.* 5, 9, 28
ſubito *Eun.* 4, 2, 14 | 5, 7, 3 *Phor.* 1, 4, 2, 23 | 3, 3, 1 | 5, 6, 2
ſublati *Hec.* 3, 5, 57
ſublimem *And.* 5, 2, 20 *Adel.* 3, 7, 18
ſubſenſi *Heaut.* 3, 1, 62
ſuboleat *Heaut.* 5, 1, 26
ſubſervias *And.* 4, 4, 14
ſubſiſtat *And.* 5, 4, 11
ſubſterne *And.* 4, 4, 6
ſubtriſtis *And.* 2, 6, 16
ſubtemen *Heaut.* 2, 3, 52
ſubveni *Phor.* 2, 1, 6
ſubveniat *Eun.* 5, 5, 27 *Phor. Prol.* 8
ſubvenite *Adel.* 2, 1, 2
ſubvortat *Adel.* 5, 3, 51
ſuccedit *And.* 4, 1, 55
ſucci *Eun.* 2, 3, 25
ſuecenſeam *Phor.* 1, 5, 30 | 2, 2, 14
ſuccenſeas *Phor.* 1, 5, 33
ſuccenſeat *And.* 2, 3, 2 *Phor.* 4, 5, 8
ſuccenſeo *Heaut.* 5, 1, 42 | 5, 2, 23
ſuccenſes *Phor.* 1, 5, 29
ſuccenſet *And.* 2, 6, 17 4, 1, 30 *Phor.* 3, 3, 13
ſuccenturiatus *Phor.* 1, 4, 53
ſucceſſit *And.* 4, 1, 46 *Adel.* 2, 4, 23
ſuccurrendum *Adel.* 5, 3, 6
ſudabis *Phor.* 4, 3, 23
ſuffarcinatam *And.* 4, 5, 31
ſufferam *And.* 5, 3, 17
ſufferre *Heaut.* 3, 1, 44
ſuffero *Heaut.* 2, 4, 20
ſuggeris *Adel.* 1, 1, 37
ſumam *And.* 3, 5, 17 *Phor.* 4, 3, 76 | 5, 5, 4
ſumamus *Adel.* 2, 4, 23 | 5, 3, 68
ſumas *Heaut.* 1, 1, 22 *Phor.* 2, 1, 29
ſumat *Heaut.* 3, 1, 56
ſume *And.* 4, 4, 5
ſumere *Adel.* 3, 3, 62 *Phor.* 5, 5, 6 *Hec. Prol.* 25
ſumeret *Phor.* 1, 5, 69
ſumito *Adel.* 5, 9, 20
ſumma *And.* 1, 1, 74 | 3, 3, 9 *Eun.* 2, 3, 72 | 3, 5, 42 *Heaut.* 4, 5, 48 *Adel.* 3, 4, 47 | 5, 3, 30 *Phor.* 2, 1, 3 | 5, 7, 3
ſumma infamia *Heaut.* 2, 3, 18
ſummo *And.* 5, 3, 10 *Heaut. Prol.* 40
ſummovit *Eun.* 3, 5, 22
ſummum *And.* 1, 1, 12 | 4, 3, 2 *Eun.* 2, 2, 40 *Heaut.* 4, 5, 48 *Phor.* 2, 1, 73
ſummus *And.* 5, 6, 6 *Adel.* 3, 2, 53 *Phor.* 1, 1, 1
ſummus amicus *Phor.* 5, 8, 60
ſumpſit *Adel. Prol.* 10
ſumptibus *Heaut.* 5, 1, 57
ſumptu *Eun.* 5, 4, 7 | 5, 9, 46 *Adel.* 5, 4, 22 *Phor.* 1, 3, 16 | 2, 1, 26 | 4, 3, 61
ſumptum *And.* 2, 6, 19 *Heaut.* 1, 1, 91 | 1, 2, 32 | 4, 4, 24 *Adel. Prol.* 37 | 3, 3, 16 | 5, 3, 21 | 5, 4, 11 | 5, 7, 15
ſumptuoſa *Heaut.* 2, 1, 15 *Adel.* 4, 7, 42
ſumptus *Heaut.* 1, 1, 78 | 3, 1, 44 | 3, 2, 33 | 4, 5, 6 *Hec.* 2, 1, 28
Sunio *Eun.* 1, 2, 35 *Heaut.* 4, 3, 15
ſuppellectile *Phor.* 4, 3, 61
ſuperat *Eun.* 2, 1, 25
ſuperbe *Phor.* 5, 7, 22
ſuperbia *Adel. Prol.* 21
ſuperbum *Eun.* 5, 9, 36 *Hec.* 1, 2, 80
ſupereſt *Heaut.* 4, 5, 23 *Phor.* 1, 3, 10
ſupererat *Phor.* 1, 2, 19
ſuperet *Adel.* 2, 3, 4
ſuperi *Phor.* 4, 4, 6
ſuperſtes *And.* 3, 2, 7 *Heaut.* 5, 4, 7
ſuppeditare *Eun.* 5, 9, 46 *Heaut.* 5, 1, 57
ſupplex *Phor.* 5, 6, 48
ſupplicabo *And.* 2, 1, 14
ſupplicans *Eun.* 4, 7, 41
ſupplicaturum *Hec.* 3, 5, 50
ſupplicii *And.* 5, 3, 32 *Adel.* 3, 2, 15 *Phor.* 5, 8, 40
ſupplicium *And.* 3, 5, 17 | 5, 3, 17 *Eun.* 1, 1, 25 *Heaut.* 1, 1, 86
ſupponi *Eun. Prol.* 39
ſuppoſuit *Eun.* 5, 3, 3
ſupra *And.* 1, 1, 93 *Eun.* 3, 1, 37 *Adel.* 2, 3, 11
ſupreme *Adel.* 2, 1, 42
ſurdas *Heaut.* 2, 3, 89
ſurdo *Heaut.* 2, 1, 10
ſurdus *And.* 3, 1, 5
ſurgere *Adel.* 4, 1, 4
ſurrexi *Eun.* 4, 5, 3
ſurſum *Eun.* 2, 2, 47 *Adel.* 4, 2, 35
ſuſcepiſſe *Hec.* 2, 1, 34
ſuſcepit *Phor.* 5, 7, 50 | 5, 8, 18
ſuſcepturum *And.* 2, 3, 27
ſuſcepta *Phor.* 5, 7, 7
ſuſpectam *Hec.* 4, 2,
ſuſpectans *Eun.* 3, 5, 36
ſuſpectas *Hec.* 5, 2,
ſuſpectum *Hec.* 3, 38 | 5, 1, 32
ſuſpectus *Hec.* 5, 3,
ſuſpende *And.* 1, 21
ſuſpicans *And.* 1, 89 *Hec.* 3, 3, 5
ſuſpicare *Heaut.* 4, 44
ſuſpicari *Eun. Prol.* *Adel.* 4, 4, 13 *Hec.* 4, 1, 25
ſuſpicarier *Heaut.* 27 *Hec.* 5, 3, 29
ſuſpicata *Eun.* 3, 1,
ſuſpicatur *Heaut.* 5, 11
ſuſpicio *And.* 2, 2, 3, 2, 21 *Eun.* 3, 8 *Heaut.* 4, 5, *Adel.* 4, 4, 6
ſuſpicione *And.* 2, 17 *Eun.* 3, 1, *Hec.* 4, 2, 23
ſuſpicionem *Heaut.* 2, 41 *Adel.* 4,
ſuſpiciones *Eun.* 1, 15
ſuſpicioſi *Adel.* 4, 15
ſuſpicor *And.* 1, 5, *Eun.* 4, 3, 17 *Hec.* 1, 2 | 5, 4, 34
ſuſtinueris *Phor.* 2, 33
ſuſtuli *Hec. Prol.* 17
ſuſtuliſti *Heaut.* 4, 15
ſuſurrari *And.* 4, 40
ſycophanta *And.* 5, 16
ſycophanta impude *Heaut. Prol.* 38
ſycophantam *And.* 6, 20
ſymbolam *And.* 1, 61
ſymbolis *Eun.* 3, 4, 3, 5, 59
ſynapothneſcontes *del. Prol.* 6
Syra *Hec.* 1, 2, 8
Syre *Heaut.* 2, 3, 69, 78, 102, 107 *ter.* 109 | 6, 20, 25, 32 | 20, 29, 35, 38 | 1, 2 | 4, 3, 6,

21 | 4, 6, 9 | 4, 6, 6, 21 | 5, 2, 27, 32, 40 *Adel.* 2, 2, 40, 42 | 2, 3, 7, 8 | 2, 4, 17 | 3, 3, 59 | 4, 1, 15, 22 | 4, 2, 4 | 4, 6, 1 | 5, 2, 1 | 5, 5, 2, 6 | 5, 7, 38 | 5, 9, 13, 22
Syri *Heaut. Per.* 9 | 4, 4, 1 | 5, 1, 13
Syriſce *Eun.* 4, 7, 2 *Adel.* 5, 1, 1
Syro *Heaut.* 2, 2, 12 | 5, 1, 9 | 5, 2, 46 | 5, 5, 22
Syrum *Heaut.* 1, 2, 17 | 4, 5, 9 *Adel.* 3, 2, 17 | 3, 3, 7 | 4, 2, 14 | 5, 9, 3
Syrus *Heaut.* 3, 1, 89 | 4, 4, 6, 21 | 5, 1, 23, 25

T.

TAbeſcit *Adel.* 4, 3, 12
abulam *Eun.* 3, 5, 36
ace *And.* 2, 6, 24 *Eun.* 3, 2, 36 | 4, 4, 18 | 4, 7, 27 | 5, 1, 18 | 5, 2, 60 *Heaut.* 2, 3, 80 | 3, 3, 19 *Adel.* 2, 2, 1 | 2, 4, 16 | 5, 3, 51 *Phor.* 2, 2, 28 *Hec.* 3, 1, 34, 38
eam *Phor.* 1, 4, 9 | 5, 7, 95 *Hec.* 3, 1, 15
eamne *Eun.* 4, 4, 54
ebit *Eun.* 1, 2, 49 *Phor.* 4, 1, 17
ent *Eun.* 3, 2, 23
eo *Eun.* 1, 2, 23
ere *Eun.* 1, 2, 21 *Heaut.* 5, 3, 8 *Phor.* 1, 2, 9 *Hec.* 4, 4, 51
eri *Eun.* 1, 2, 26, 28
es *And.* 2, 3, 25 | 3, 2, 18 *Eun.* 1, 2, 3 | 3, 5, 12 | 4, 4, 28 | 5, 1, 5 *Adel.* 4, 1, 11 *Phor.* 2, 2, 8 | 5, 7, 94 | 5, 8, 5 *Hec.* 4, 1, 12
et *Adel.* 4, 5, 4
ia *Hec.* 1, 2, 32 | 3, 3, 28
tum *Adel.* 3, 4, 28 *Phor.* 1, 5, 7
tacituram *Hec.* 1, 2, 38
taciturnitate *And.* 1, 1, 7
tacitus *Eun.* 3, 5, 23
tædebat *Adel.* 1, 2, 71
tædet *Eun.* 3, 2, 11 *Phor.* 3, 2, 2
talem *And.* 5, 2, 29 *Eun.* 1, 2, 81 *Heaut.* 5, 3, 19 *Adel.* 3, 1, 10 *Hec.* 4, 2, 26
talenta *And.* 5, 4, 49 *Heaut.* 1, 1, 93 | 4, 7, 10 | 5, 1, 67 *Phor.* 5, 3, 8
talenta argenti bina *Phor.* 5, 3, 6
talentum *Heaut.* 3, 1, 66 *Phor.* 2, 2, 46
tali *And.* 1, 1, 71 *Adel.* 3, 1, 10 *Phor.* 5, 8, 39 *Hec.* 5, 1, 31
tametſi *And.* 2, 2, 11 *Eun.* 2, 1, 10 | 2, 3, 23 *Phor.* 2, 2, 81
tamdiu *Adel.* 2, 2, 27 *Phor.* 1, 3, 13 | 4, 1, 6 *Hec.* 1, 2, 9 | 4, 4, 23
tangam *Eun.* 2, 2, 32 | 4, 7, 28, 39
tangas *Eun.* 2, 3, 79 | 4, 7, 27
tange *Phor.* 5, 8, 5
tangere *Heaut.* 4, 6, 15 *Adel.* 4, 5, 52 *Phor.* 4, 4, 9
tangendi *Eun.* 4, 2, 10
tanget *Adel.* 2, 1, 3
tanquam *Adel.* 3, 3, 61, 74 *Phor.* 1, 2, 15
tanta *And.* 4, 1, 2 *Heaut.* 4, 3, 1 | 5, 2, 29 | 5, 3, 8 *Adel.* 3, 1, 10 | 4, 4, 6 | *Phor.* 1, 2, 19 | 1, 4, 2 | 5, 7, 84
tante *Heaut.* 4, 3, 32
tantam *And.* 1, 5, 18 *Eun.* 3, 5, 57 *Heaut.* 4, 1, 17 | 4, 3, 32 *Phor.* 5, 6 45
tantas *Eun.* 5, 9, 17
tanti *Adel.* 2, 1, 49
tantidem *Adel.* 2, 1, 46
tantillum *Adel.* 4, 4, 24
tantiſper *Heaut.* 1, 1, 54, 95 *Adel.* 1, 1, 45 | 3, 3, 24
tanto *And.* 4, 5, 35 | 5, 4, 36 *Eun.* 2, 2, 29 | 2, 3, 56 | 3, 5, 61 | 5, 9, 23 *Heaut.* 3, 1, 16 | 3, 2, 38 | 4, 8, 6 *Adel.* 1, 1, 31 | 4, 1, 12 *Phor.* 1, 4, 26 | 2, 1, 14
tantopere *And.* 5, 2, 27 *Heaut.* 4, 5, 38 *Adel.* 2, 3, 1 | 5, 8, 22 *Phor.* 5, 7, 16 *Hec.* 3, 1, 3 | 4, 1, 15
tantos *Heaut.* 1, 1, 79 | 4, 5, 6
tantum *And.* 5, 2, 29 *Eun.* 3, 5, 50 | 4, 7, 32 | 5, 5, 17 | 5, 6, 26 *Heaut. Prol.* 13 | 1, 1, 23, 31 | 3, 2, 8 | 4, 2, 6 | 4, 3, 40 | 4, 5, 2 | 5, 2, 3 *Adel.* 2, 1, 38 | 4, 4, 2 *Phor.* 4, 4, 2 | 5, 7, 62 *Hec.* 3, 4, 3 | 5, 3, 15
tantumne *Hec.* 5, 3, 15
tantummodo *Phor.* 1, 2, 59, 92
tantundem *Eun.* 2, 3, 28 *Heaut.* 4, 2, 9 *Phor.* 5, 6, 6 | 5, 7, 36
tardiuſculus *Heaut.* 3, 2, 4
tardus *Eun.* 5, 9, 49
tecto *Heaut.* 4, 2, 5
tegere *Hec.* 1, 2, 91
tegulas *Eun.* 3, 5, 40
telum *Heaut.* 2, 3, 44, 64
temeraria *And.* 1, 4, 4
temere *And.* 1, 2, 34 *Eun.* 2, 2, 60 *Phor.* 5, 3, 19 | 5, 9, 9 *Hec.* 5, 1, 12 | 5, 4, 38
temerans *Phor.* 1, 5, 41
temperantis *Heaut.* 3, 3, 19
tempeſtate *Hec.* 3, 4, 9
templa *Eun.* 3, 5, 41
templo *Phor.* 2, 2, 42
tempore *And.* 1, 1, 40 | 3, 2, 52 | 4, 5, 19 | 5, 6, 10 *Heaut.* 4, 3, 13 *Adel. Prol.* 21 *Phor.* 2, 3, 24 *Hec.* 4, 1, 16 | 4, 4, 5
temporibus *And.* 3, 1, 18
temporis *Phor.* 1, 4, 7
temptatum v. tentatum
tempus *And.* 1, 2, 17 | 3, 3, 24 | 3, 5, 18 | 4, 5, 44 *Eun.* 1, 1, 11 | 3, 1, 4 | 3, 4, 3 | 4, 1, 7 *Heaut.* 1, 1, 18, 38, 116 | 1, 2, 12, 37 | 4, 1, 54 | 5, 4, 1 *Adel.* 5, 3, 53 *Phor.* 4, 2, 6 | 5, 4, 9 | 5, 8, 37 *Hec. Prol.* 36, 44 | 3, 1, 7 | 4, 4, 65, 77 | 5, 1, 20 | 5, 4, 2
tempus vacuom *Heaut.* 1, 1, 38
temulenta *And.* 1, 4, 2 *Eun.* 4, 3, 12
tendere *Eun.* 4, 1, 12
tenditur *Phor.* 2, 1, 17
tenebris *Hec.* 4, 1, 57
teneo *And.* 3, 2, 18 *Heaut.* 3, 4, 27 *Phor.* 3, 2, 21
tenes *And.* 2, 2, 12 *Eun.* 5, 1, 16 *Phor.* 1, 4, 37
tenet *Hec.* 3, 3, 44 | 4, 2, 18
tentatum *Phor.* 2, 2, 41
tenui *Phor. Prol.* 5
tenuiter *Phor.* 1, 2, 95
terendo *Eun.* 1, 2, 23
tergo *Heaut.* 4, 4, 6
terra *Adel.* 5, 3, 4
terram *Eun.* 3, 5, 32
terras ſolas *Phor.* 5, 7, 86
territas *And.* 4, 5, 22
teſtem *Hec.* 4, 4, 72
teſtis *Phor.* 4, 5, 2
Thaide *Eun.* 3, 4, 7 | 5, 5, 14 | 5, 9, 21
Thaidem *Eun.* 2, 1, 25 | 2, 2, 35, 39 | 2, 3, 60, 67, 72 | 3, 5, 15 | 5, 9, 25, 45
Thaidi *Eun. Per.* 8 | 1, 2, 108 | 2, 2, 44 | 3, 1, 44 | 3, 5, 21 | 4, 1, 2 | 5, 4, 29 | 5, 5,

5, 5, 13 | 5, 7, 2
Thaidis *Eun. Per.* 1, 5 | 2, 2, 36
Thais *Eun.* 1, 2, 11 *bis* 110 | 3, 1, 1 | 3, 2, 2, 9 | 3, 3, 2, 21, 26 | 4, 1, 5 | 4, 5, 7 | 4, 6, 5, 12, 17 | 4, 7, 13, 37 | 5, 2, 9, 34, 43, 48 | 5, 5, 21 | 5, 9, 10
thesauro *Eun. Prol.* 10
thesaurus *Eun. Prol.* 12
Thraso *Eun. Per.* 12 | 2, 3, 2, 61 | 3, 1, 63 | 3, 2, 22 | 5, 8, 1 | 5, 9, 31, 38, 58
Thrasoni *Eun. Per.* 6
tibicina *Adel.* 5, 7, 7
tibicinas *Adel.* 5, 7, 9
timeas *And.* 2, 2, 9
timent *And.* 4, 1, 9
timeo *And.* 1, 1, 100 | 1, 3, 5 | 1, 5, 30 | 2, 5, 8 *Eun.* 1, 2, 82 | 4, 1, 1 *Heaut.* 5, 1, 2 *Phor.* 1, 4, 11 | 4, 3, 3 | 5, 8, 10 *Hec.* 5, 4, 4
timere *And.* 1, 2, 2
timeret *Eun.* 5, 7, 3
times *Heaut.* 5, 1, 37 *Adel.* 3, 1, 3 *Phor.* 5, 8, 9
timet *And.* 1, 5, 35 *Heaut.* 3, 1, 25 *Adel.* 2, 2, 20
timida *Eun.* 4, 2, 14 *Hec.* 5, , 8
timidum *Adel.* 3, 2, 7 *Phor.* 1, 4, 28 | 1, 5, 54
timidus *Hec.* 3, 3, 5
timore *And.* 2, 1, 3 *Adel.* 4, 4, 3
timui *Heaut.* 1, 3, 68 | 3, 2, 20 | 4, 1, 51
timuit *Phor.* 1, 5, 64
tolerabas *Adel.* 5, 3, 23
tolerabilis homo *Heaut.* 1, 2, 31
tolerabimus *Phor.* 3, 3, 23
tolerare *Heaut.* 3, 2, 23 *Hec.* 1, 2, 72
tollam *Hec.* 4, 1, 56
tollendo *Heaut.* 4, 1, 52
tollere *And.* 1, 3, 14 | 4, 5, 20
tollet *Hec.* 4, 4, 82
tolli *Aud.* 3, 1, 6 *Heaut.* 4, 1, 14 *Hec.* 4, 1, 61
tollis *And.* 4, 5, 37
tonitru *Eun.* 3, 5, 41
tonstrina *Phor.* 1, 2, 39
tot *And.* 1, 5, 25 *Eun.* 5, 9, 3, 17 *Heaut.* 1, 1, 78 | 4, 1, 21 *Adel* 3, 2, 4 | 4, 4, 18 *Phor.* 2, 3, 14 *Hec.* 3, 1, 23 | 4, 1, 40 | 4, 4, 80 | 5, 3, 35
toto *And.* 2, 2, 5 *Adel.* 4, 1, 15
tota *Eun.* 1, 2, 115 | 2, 2, 114 | 5, 9, 10
totos *Eun.* 2, 2, 46
totiens *Adel.* 1, 2, 48
totam *Adel.* 3, 2, 13 *Hec.* 2, 1, 24
totum *Heaut.* 1, 3, 65 *Adel.* 2, 2, 33 *Hec.* 5, 3, 2, 17
totus *Eun.* 1, 2, 3 *Heaut.* 5, 4, 20 *Phor.* 5, 8, 5
tractabat *Heaut.* 2, 3, 125
tractant *Phor. Prol.* 17
tractare *Heaut.* , 1, 49 3, 2, 46
tractaret *Heaut.* 1, 1, 101
tractavit *Eun.* 5, 4, 2
tradas *Eun.* 2, 3, 27
tradere *Eun.* 5, 2, 31 *Phor.* 1, 5, 7
trad. *Eun. Per.* 4
tradidi *Phor.* 5, 5, 1
tradis *Eun.* 2, 2, 86
traditast *Heaut.* 3, 2, 5
traditus *Eun.* 5, 5, 27
traducatur *Heaut.* 4, 3, 44
traduce *Heaut.* 4, 4, 22 *Adel.* 5, 7, 12, 19
traducenda *Heaut.* 4, 4, 18
tradunt *Phor.* 1, 5, 37
trahunt *And.* 1, 5, 26
tranquilla *Phor.* 3, 1, 15
tranquillissima *And.* 3, 5, 14
transacta *Adel.* 2, 4, 2 *And.* 1, 5, 14
transcurro *Eun.* 4, 6, 26
transcurso *Hec.* 3, 4, 17
transeas *Eun.* 3, 3, 31
transegi *Phor.* 5, 3, 16
transeundum *Heaut.* 4, 4, 17
transferebat *Adel. Per.* 6
transfer *Adel.* 5, 7, 11
transferet *And.* 2, 3, 5
transferetur *Adel.* 4, 7, 13
transferri *And.* 5, 4, 50
transfert *Hec. Per.* 7
transi *Phor.* 5, 7, 28
transigetur *And.* 5, 6, 17
transire *Hec.* 2, 2, 31
transito *Phor.* 4, 5, 7
translata suspicio *Heaut.* 4, 5, 53
transmovet *Eun.* 3, 1, 10
transtulisse *And. Prol.* 14 *Eun. Prol.* 32
transtulit *Adel.* 2, 3, 10 *Hec.* 1, 2, 49
treis *Heaut.* 1, 1, 66
tremo *Eun.* 1, 2, 4
tr mu us *Eun.* 2, 3, 42
trepidari *Hec.* 3, 1, 35
trepidas *Adel.* 3, 2, 25 | 5, 5, 8
tres *And.* 1, 1, 60 *Eun.* 3, 2, 18
tria *Adel.* 5, 5, 3 *Phor.* 4, 3, 33
tribulis *Adel.* 3, 3, 86
tridui *And.* 2, 6, 9
triduo *Adel.* 4, 1, 4
triduum *Eun.* 2, 1, 12, 18 *Phor.* 3, 2, 4, 28 | 3, 3, 3
triennium *And.* 1, 1, 42
triginta *Phor. Per.* 10 | 3, 3, 24 | 5, 7, 41 | 5, 8, 49 *Hec.* 3, 4, 7
tristem *And.* 2, 3, 29 *Eun.* 2, 2, 36 *Adel.* 1, 1, 54
tristi *Adel. Per.* 4
tristis *And.* 1, 1, 81 | 2, 2, 29 | 5, 2, 16 *Eun.* 2, 2, 42 | 3, 5, 48 | 4, 1, 8 *Heaut.* 4, 1, 7 *Adel.* 1, 2, 3 | 5, 1, 6 | 5, 4, 12 *Hec.* 3, 2, 20 *Phor.* 1, 2, 7
tristitiæ *And.* 1, 4, 8
tristitiam *Adel.* 2, 4, 3
triumphat *Eun.* 3, 1, 4
triumpho *Heaut.* 4, 2, 5 *Phor.* 3, 3, 10
truculentus *Adel.* 5, 4, 12
trudit *And.* 4, 5, 40
tulero *Phor.* 4, 1, 13
tulerit *Eun.* 1, 2, 2
tuli *Phor.* 3, 2, 35 *Hec.* 1, 2, 12 | 4, 4, 63
tulisse *Hec.* 3, 1, 53
tulit *And.* 1, 2, 7, 17 2, 6, 12 *Hec.* 1, 2, 53 | 4, 1, 53 | 4, 4, 18
tumulti *And.* 2, 2, 2 *Hec.* 3, 2, 21
tumultuantur *Hec. Pro.* 41
tumultuari *Hec.* 3, 2, 1
tumultum *Phor. Pro.* 2
turba *And.* 1, 4, 8 *Eun.* 4, 4, 56 | 4, 6, 27 5, 5, 16, *Heaut.* 2, 16 *Adel.* 4, 4,
turbæ *And.* 2, 3, 6 | 5, 6 *Eun.* 4, 7, *Heaut* 2, 3, 13 *Adel.* 5, 2, 10
turbam *Eun.* 4, 1, 4, 6, 6 *Adel.* 5, 14
turbas *Eun.* 4, 3, *Heaut.* 5, 2, 17 *Adel.* 5, 7, 9
turbatum *Eun.* 4, 3,
turbent *Hec.* 4, 4,
turbi *Phor.* 5, 4, 5
turpe *Phor.* 2, 2, 2, 3, 16 | 5, 7,
turpis *Phor.* 1, 2,
tu piter *Eun.* 2, 1, *Hec.* 4, 4, 2
tutatur *Phor.* 5, 3,
tute *And.* 3, 2, 20 3, 47 | 4, 1, 4 6 | 4, 5, 1 1, 1, 19 | 2, 3, 3, 1, 36, 62 | 54 *Heaut.* 1, 1, 1, 2, 25 *Adel.* 3 | 4, 3, 8 | 55 *Phor.* 1, 2, 1, 4 | 5, 7, *Hec.* 3, 1, 37

tutelam *Hec. Prol.* 32
tuumet *Heaut.* 2, 3, 133
tutissimum *Adel.* 4, 2, 13
tuto *Eun.* 3, 5, 20 *Heaut.* 4, 3, 11, 17, 30 | 5, 2, 20 *Adel.* 2, 4, 3 *Phor.* 5, 1, 7
tutor *Hec.* 5, 1, 9
tutorem *And.* 1, 5, 61
tutum *Heaut.* 2, 3, 86
tutus *Phor.* 5, 3, 35

V.

VAcuum *And.* 4, 2, 23
vacivom *Heaut.* 1, 1, 38
vado *And.* 5, 2, 4
vae *And.* 2, 3, 2 | 4, 5, 4 *Eun.* 4, 4, 42 *Heaut.* 2, 3, 9 | 5, 1, 44 *Adel.* 3, 2, 29
vagientis *Hec.* 4, 1, 2
vah *And.* 3, 4, 10 | 4, 2, 5 *Eun.* 4, 5, 3 *Heaut.* 2, 3, 12 | 3, 3, 27 | 4, 5, 28 | 4, 8, 16 | 5, 1, 28 *Adel.* 1, 1, 13 | 3, 2, 17, 29 | 3, 3, 51, 80, 91 | 4, 1, 16 | 4, 2, 39 | 4, 4, 4
vale *And.* 2, 2, 37 *Eun.* 1, 2, 110 *Heaut.* 1, 1, 111 *Phor.* 3, 2, 48 | 5, 6, 43 *Hec.* 1, 2, 122 *bis*
valeant *And.* 4, 2, 13
valeas *Adel.* 4, 4, 12
valeat *And.* 5, 3, 18 *Eun.* 5, 2, 42
valebit *Heaut. Prol.* 26
valemus *And.* 2, 1, 9
valeo *Heaut.* 2, 3, 3
valere *Heaut.* 3, 1, 79
vales *Heaut.* 3, 4, 26
valet *Heaut.* 3, 1, 21 *Phor.* 1, 5, 26 | 5, 7, 94
valere *Eun.* 5, 9, 64 *Heaut.* 5, 5, 23 *Phor.* 5, 8, 66
validum *Hec.* 3, 5, 7
validitatis *Phor.* 3, 2, 41
validum *Eun.* 1, 2, 24
validabis *Phor.* 5, 6, 10
validabit *Eun.* 4, 6, 8
vapulando *Adel.* 2, 2, 5
vapulet *Adel.* 2, 1, 5
varia *Eun.* 4, 4, 16
vas *Heaut.* 1, 1, 89
ubicumque *Hec.* 1, 2, 55 | 4, 3, 2
uberrimus *Eun.* 2, 2, 22
ubinam *Phor.* 5, 4, 8
ubivis *And.* 1, 2, 32 *Hec.* 3, 1, 4
vecordia *And.* 4, 1, 2
vecti *Eun.* 4, 7, 4
vectu'it *Hec.* 3, 4, 19
vehemens *And.* 1, 1, 123 *Heaut.* 3, 1, 31 *Adel. Prol.* 17
vehementer *Eun.* 5, 9, 39 *Hec.* 3, 5, 38
veheres *Adel.* 2, 2, 18
velle *And.* 1, 2, 27 | 2, 3, 20 | 3, 3, 46 | 3, 5, 6 *Eun.* 1, 2, 61, 87 | 3, 3, 18 | 3, 5, 9 *Heaut.* 2, 3, 83 | 4, 3, 25, 38 | 4, 8, 13 *Adel.* 1, 2, 71 | 3, 3, 10 | 5, 7, 21 *Phor.* 3, 1, 17 | 5, 5, 6 | 5, 7, 16 *Hec.* 1, 2, 44 | 4, 1, 43
vellem *And.* 2, 1, 28 *Eun.* 2, 3, 41 | 3, 5, 49 *Heaut.* 5, 2, 25 *Adel.* 4, 1, 16 *Phor.* 1, 5, 27 | 5, 3, 9 *Hec.* 3, 5, 14, 37
vellent *And.* 4, 1, 44 *Phor.* 1, 2, 29
vellet *Hec.* 4, 4, 33
velim *And.* 1, 1, 23 | 3, 3, 4 *Eun.* 1, 2, 3, 111 | 5, 5, 16 | 5, 6, 9 | 5, 9, 39 *Adel.* 4, 1, 3 | 4, 5, 47 *Phor. Prol.* 24 | 2, 2, 85 | 2, 3, 9 | 5, 6, 15 *bis Hec* 3, 5, 21 | 5, 2, 19
velint *Hec.* 4, 4, 12
velis *And.* 1, 1, 7, 18 | 2, 1, 6 | 3, 3, 5 *Eun.* 4, 7, 43 *Heaut.* 4, 1, 9 | 4, 3, 43 | 5, 3, 14 *Adel.* 3, 3, 18 *Phor.* 1, 3, 22 | 4, 4, 8, 9 | 5, 7, 32
velit *And.* 2, 3, 20 *Eun. Prol.* 45 | 2, 3, 47 *Heaut.* 4, 1, 6 | *Phor.* 1, 2, 65 | 1, 3, 1 *Hec.* 4, 3, 43 | 4, 2, 14 | 5, 1, 2
venandum *And.* 1, 1, 30
vendere *Adel.* 2, 1, 38 | 4, 7, 27 *Hec. Prol.* 7
vendidi *Heaut.* 1, 1, 92
vendidisse *Adel.* 2, 1, 50
vendidit *Phor.* 3, 2, 25 *ter.* 26
vendit *Eun.* 1, 2, 54
vendundam *Adel.* 2, 1, 40
venefica *Eun.* 5, 1, 9
venefico *Eun.* 4, 3, 5
veneram *Adel.* 3, 3, 82 | 4, 5, 43
venerat *Eun.* 3, 1, 61 | 4, 3, 24 *Hec.* 5, 3, 4
venere *Heaut.* 5, 1, 13
veneris *Adel.* 4, 2, 35, 43
venerit *Heaut.* 3, 2, 46 | 4, 5, 16 *Adel.* 5, 6, 7
veni *And.* 4, 5, 19 | 4, 6, 23 *Eun.* 3, 3, 6 | 4, 2, 7 *Heaut. Prol.* 3 | 2, 2, 8 | 3, 3, 23 *Hec.* 2, 2, 9
venia *Phor.* 2, 2, 31
veniam *And.* 4, 2, 30 *bis* | 5, 3, 30 *Eun.* 3, 3, 24 *Heaut.* 2, 3, 33 | 4, 4, 3, 6 | 5, 5, 8 *Adel.* 5, 8, 14 *Phor.* 1, 2, 69 | 5, 8, 47 *Hec.* 5, 2, 29
venias *And.* 4, 2, 4, 29 *Adel.* 2, 2, 32 | 4, 2, 44 *Phor.* 5, 7, 80
veniat *Eun.* 2, 2, 35 | 4, 6, 1 *Heaut.* 1, 1, 118 | 3, 2, 45 *Adel.* 3, 1, 7 *Phor.* 1, 3, 9 *Hec.* 5, 3, 11
veniemus *Phor.* 1, 2, 79
veniebat *Phor.* 4, 3, 47
venient *Adel. Prol.* 23
venientes *And.* 1, 1, 57
venies *Eun.* 1, 1, 8
veniet *Heaut.* 3, 2, 42 | 4, 4, 3 *Adel.* 3, 2, 41 *Hec.* 3, 1, 55 | 3, 4, 28
venimus *And.* 1, 1, 101 *Phor.* 1, 2, 53
venio *Adel.* 2, 2, 24, 36 *Phor.* 4, 2, 2 | 5, 7, 13 *Hec. Prol.* 9
venire *And* 4, 4, 14 *Eun.* 5, 3, 1 *Heaut.* 5, 3, 3 *Phor.* 2, 1, 25 | 3, 1, 18 | 4, 3, 5
venirem *Eun.* 3, 3, 22
veniret *And.* 5, 4, 14 *Heaut.* 2, 3, 64 | 4, 1, 27 *Adel.* 4, 5, 40
venisse *Eun.* 3, 5, 41 *Phor.* 4, 1, 9 *Hec.* 3, 1, 34 | 3, 2, 18 | 3, 3, 12 | 3, 5, 2
venissent *Heaut.* 2, 2, 2
venistin' *Eun.* 4, 4, 25
ventrem *Phor.* 5, 7, 95
ventulum *Eun.* 3, 5, 47
ventum *Heaut.* 2, 3, 34 *Phor.* 1, 2, 85 | 1, 5, 53
venturam *Heaut.* 4, 4, 4, 13 *Phor.* 5, 1, 12
venturum *Eun.* 1, 2, 125
Venus *Eun.* 4, 5, 6
venustatem *Hec.* 5, 4, 18
venustatis *Hec.* 5, 4, 8
venuste *Eun.* 2, 2, 4
venusto *And.* 1, 1, 93
vera *And.* 1, 1, 131 | 3, 1, 7 | 3, 2, 44 | 5, 4, 20 | 5, 6, 9 *Eun.* 1, 2, 23, 26 | 5, 1, 12 *Heaut.* 2, 3, 55, 95 | 4, 3, 33 | 5, 2, 36 | 5, 9, 30 *Phor.* 1, 5, 48 *Hec.* 1, 2, 36 | 5, 1, 10
veram *Hec.* 4, 1, 25
verba *And.* 1, 2, 93 | 1, 3, 6 | 3, 2, 25 | 3, 3, 43 *Eun.* 1, 1, 22 | 1, 2, 78 | 3, 5, 20 | 4, 5, 1 | 4, 6, 3, 4 | 5, 1, 17 | 5, 5, 8 *Heaut.* 2, 3, 11 | 4, 3, 4 | 4, 4, 13 | 5, 1, 19, 45 *Adel* 4, 4 12 | 5, 1, 7 *Phor* 1 2, 11 | 3, 2, 32 | 4 3, 34
verba inversa *Heaut.* 2, 3, 131

verba mortuo fiunt *Phor.* 5, 8, 6
verbenas *And.* 4, 4, 5
verberando *Adel.* 2, 2, 5
verberare *And.* 4, 2, 23
verberavit *Adel.* 2, 1, 44
verberibus *And.* 1, 2, 28
verbero *Phor.* 4, 4, 3 | 5, 6, 10
verbis *And.* 1, 1, 72, 138 | 4, 4, 15 | 5, 1, 5 *Eun.* 2, 1, 8 | 3, 1, 10 | 4, 2, 4 *Heaut.* 2, 3, 23 *Adel.* 2, 1, 10 *Phor.* 1, 2, 25, 50 | 2, 1, 29 | 4, 3, 27 | 5, 1, 13 *Hec.* 3, 4, 2
verbo *And.* 1, 1, 18 *Eun.* 1, 2, 98 *Adel. Prol.* 11 *Phor.* 1, 4, 20, 35
verborum *Eun. Prol.* 24 | 2, 3, 89 | 4, 5, 1
verbum *And.* 1, 2, 7 | 1, 5, 9, 21, 65 | 2, 1, 8 | 2, 5, 15 | 4, 5, 13 | 5, 2, 19 | 5, 3, 14 *Eun.* 1, 2, 95 | 4, 5, 6 *Heaut.* 5, 4, 8 *Adel. Prol.* 11 | 1, 2, 55 | 5, 3, 17 | 5, 8, 29 *Phor.* 1, 4, 38 | 1, 5, 5 *Hec.* 3, 1, 32
veræ *And.* 1, 1, 20 *Adel.* 1, 1, 76
veram *Eun.* 5, 4, 3
vere *And.* 5, 3, 14 *Eun.* 1, 2, 95 *Heaut.* 1, 1, 102 *Adel.* 1, 2, 45 *Hec.* 3, 5, 23 | 5, 2, 30
verear *Phor.* 5, 1, 11
vereare *Heaut.* 1, 2, 1 | 5, 1. 66
vereatur *Phor.* 5, 2, 18
verebamini *Phor.* 5, 7, 8
verebar *And.* 1, 2, 5
verentur *And.* 4, 1, 4
vereo *Hec.* 4, 1, 60
vereor *And.* 1, 1, 46 | 1, 4, 7 | 1, 5, 41 | 2, 1, 23 | 4, 2, 22 *Eun.* 1, 2, 1 | 4, 3, 2 *Heaut.* 1, 2, 23 | 2, 2, 2 *Adel.* 2, 5, 5 | 4, 5, 50 *Phor.* 2, 1, 11 | 3, 2, 6 | 4, 1, 19 | 5, 7, 72 *Hec.* 1, 2, 26 | 3, 3, 52
verere *Heaut.* 1, 1, 33 *Phor.* 1, 2, 11
vereri *Eun.* 1, 2, 62 *Adel.* 5, 3, 42
verecundos *Phor.* 5, 8, 34
veris *Phor.* 2, 1, 16
veris nuptiis *And.* 3, 1, 20
verisimile *And.* 1, 3, 20 *Heaut.* 4, 5, 54 | 5. 2, 37 *Hec.* 3, 3, 39
verisimilia *Adel.* 4, 4, 18
verissime *Phor.* 5, 2, 7
veritas *And.* 1, 1, 41 *Adel. Per.* 11
veritum *Phor.* 2, 1, 1
veritus *And.* 3, 2, 16 | 3, 4, 3 | 5, 4. 34 *Eun.* 5, 2, 15 *Phor.* 5, 7, 78
verum dicere *And.* 2, 6, 6
verum verbum *And.* 2, 5, 15
verus *And.* 2, 5, 12
vesperi *And.* 4, 5, 9 *Heaut.* 1, 1, 15
vesperum *Hec.* 3, 4, 28
veste *Eun.* 5, 1, 4 | 5, 2, 68 *Heaut.* 2, 1, 43
veste lugubri *Heaut.* 2, 3, 45
vestem *Eun.* 2, 3, 76 | 3, 5, 24. 61 | 4, 3, 4 | 4, 4, 28, 39 | 5, 7, 14 *Heaut.* 2, 3, 7, 11 | 4, 5, 30 | 4, 8, 14 | 5, 1, 20 *Adel.* 1, 2, 41
vester *Heaut.* 4, 3, 34 *Adel.* 3, 3, 46
vestiant *Heaut.* 1, 1, 78
vestimentis *Heaut.* 5, 1, 30
vestimentum *Heaut.* 1, 1, 89
vestitam *Heaut.* 2, 3, 45
vestitu *Adel.* 1, 1, 38
vestitum *Eun.* 2, 5, 8
vestra *Heaut. Prol.* 25 *Phor.* 5, 6, 2 | 5, 7, 56 *Hec. Prol.* 31, 47
vestræ *Phor.* 5, 8, 60
vestram *Eun.* 3, 1, 28 *Phor.* 2, 2, 48 *Hec. Prol.* 53 | 2, 2, 21
vestri *And.* 4, 5, 26 *Phor.* 5, 7, 35
vestro *Heaut.* 3, 1, 64 *Hec.* 2, 1. 45 *bis*
vestrorum *Hec.* 2, 1, 19
vestros *Hec.* 2, 1, 28
vestrum *Eun.* 5, 7. 36, 54 *Heaut. Prol.* 1, 12, 25 | 4. 3, 28 *Phor.* 1, 2, 98 | 5, 7, 41 *Hec.* 5, 1, 18
vetas *Phor.* 2, 2, 70
veterator *And.* 2, 6, 26 *Heaut.* 5, 1, 16
veterem *Eun. Prol.* 25
veteres *Eun. Prol.* 43
veteris *And. Prol.* 7
veternotus *Eun.* 4, 4, 21
vetitum *Phor.* 5, 6, 25
veto *Heaut.* 2, 3, 137
vetuit *Phor.* 4, 4, 28
vetus *Eun.* 3, 1, 38 | 4, 4, 21 *Heaut. Prol.* 22 *Adel.* 5, 3, 17 *Phor. Prol.* 113
vexerat *Phor.* 4, 1, 10
vi *Eun.* 4, 6, 15 | 4, 7, 20 *Heaut.* 1, 1, 49 | 3, 1, 27 *Adel.* 1, 1 42 *Phor.* 1, 4, 37 *Hec.* 2, 2, 16 | 4, 1, 59 | 5, 3, 30
via *And.* 2, 6, 11 | 4, 1, 46 *Eun.* 2, 3, 29 | 3, 2, 42 | 5, 2, 67 *Heaut. Prol.* 31 | 2, 3, 88 | 3, 3, 22 | 4, 3, 28 | 4, 5, 41 | 4, 8, 9 *Phor.* 2, 1, 12 | 3, 3, 33 *Hec.* 1, 1, 16 | 5, 3. 30
via pervolgata *Heaut.* 1, 1. 49
via recta *And.* 3, 4, 21
viam *And.* 1, 2. 19 | 1, 5, 37 *Eun.* 2, 2, 16 | 2, 3, 2 *Heaut.* 2, 3, 7, 60 *Adel.* 3, 2, 19 | 5, 7, 23 *Phor.* 1, 4, 15 | 5, 7, 71 *Hec.* 3, 2, 25 | 3, 5, 4,
vias *Eun.* 4, 2, 1
vicem *Heaut.* 4, 5, 1
viceris *And.* 5, 3, 21
vicina *And.* 1, 1, 78
vicinam *Hec.* 2, 4, 98 *Eun.* 2, 3, 65
vicini *Heaut.* 3, 1, 2, 93 *Hec.* 1, 2, 49
vicinia *And.* 1, 1, 43 *Phor.* 1 2, 45
vicinitas *Heaut.* 1, 2, 4
vicinum *Heaut.* 1, 1, 117 | 1, 2, 51 | 3, 2, 16
viciſſim *Eun* 4. 7, 45 *Heaut.* 2. 3, 69 | 4, 3, 10 *Phor.* 5, 5, 7
viciſſitudo *Eun.* 2, 2, 45
victitas *Eun.* 5, 8. 44
vicit *Eun.* 4, 5, 1 *Adel.* 4, 2, 28 *Phor.* 1, 5. 45
victa *Hec.* 4, 2, 23
victo *Heaut.* 3, 1, 29
victum *And.* 1, 1, 48 *Eun.* 1, 1, 10 | 2, 2, 30 *Phor.* 4, 3, 25
victurum *Adel.* 3, 2, 34
victus *Eun.* 1, 2, 98 *Heaut.* 1, 1, 62 | 5, 2, 15 *Hec.* 1, 2, 93 | 2, 2, 2
vincibilem *Phor.* 1, 4, 49
vide *And.* 2, 2, 13 | 3, 11, 25 | 4, 4, 15 | 5, 1, 6 *Eun.* 2, 1, 18 | 4, 4, 3 | 5, 1, 22 | 5, 3, 10 | 5, 5, 22 *Heaut.* 1, 2, 37 | 2, 3, 33, 74, 89, 103, 120 | 3, 1, 52 | 3, 3, 39 | 4, 8, 30 *Adel.* 2, 1, 41 | 2, 2, 21, 32 | 3, 2, 44 | 4, 2, 11, 20 *Phor.* 1, 2, 61 | 2, 1, 32 | 2, 2, 11 | 3, 3, 20 | 4, 4, 30 | 5, 3, 20 | 5, 5, 2 | 5, 7, 93 *Hec.* 2, 1, 26 | 3, 4, 6 | 3, 5, 34 | 4, 4, 92 | 5, 4, 1
videam *And.* 2, 1, 31 | 4, 6, 23 *Eun.* 4, 4, 9 | 5, 8, 4 *Heaut.* 1, 2, 36 | 3, 1, 4 *Adel.* 5, 9, 16
videamur *Hec.* 2, 3,
videant *Heaut.* 3, 1, 9 *Phor.* 5, 5, 11
videas *And.* 3, 2, 36 | 5, 2, 15 *Heaut.* 3, 1, 16 | 6

16 | 4. 1, 6 | 5, 3, 20 *Phor.* 2, 2, 21
videar *And.* 3, 2, 14
videat *And.* 4, 6, 24 *Eun.* 5, 2, 68 *Heaut.* 2, 2, 6
videatur *And.* 2, 3, 3 *Eun.* 4, 7, 15
videbar *Eun.* 4, 5, 2
videbat *Heaut.* 5, 1, 34
videbimus *Heaut.* 3, 2, 46
videbit *Eun.* 2, 3, 75 *Heaut.* 4, 5, 6 *Adel.* 4, 1, 20 | 4, 5, 35
videbitur *Heaut.* 4, 5, 53
videbo *Eun.* 5, 7, 8
videlicet *Heaut.* 2, 3, 22 | 3, 2, 3 *Adel.* 3, 4, 4
videmur *And.* 4, 5, 18 *Phor.* 1, 5, 54
viden' *And.* 3, 5, 10 *Eun.* 1, 1, 28 | 2, 2, 10, 34 | 4, 6, 16 | 4, 7, 13 *Heaut.* 2, 3, 11 | 4, 3, 11
videndi *Eun.* 4, 2, 11 *Hec.* 1, 2, 17 | 3, 3, 12
videndum *Heaut.* 4, 3, 16 *Hec.* 5, 1, 3
videnr *Heaut.* 4, 1, 30
videnre *Heaut.* 5, 1, 40
videntur *And.* 2, 2, 29 *Adel.* 4, 5, 26 *Phor.* 5, 3, 9 *Hec.* 2, 1, 6
video *And.* 1, 4, 7 | 2, 1, 13, 20, 38 | 2, 2, 21, 27 | 2, 5, 4, 5 | 3, 2, 2 | 3, 3, 48 | 3, 4, 26 | 4, 5, 11 | 4, 6, 5, 6 | 5, 4, 3 | 5, 5, 7 *Eun.* 2, 2, 5, 36, 40, 58 | 3, 2, 11 | 3, 3, 3 | 3, 5, 9, 55 | 4, 7, 18 | 5, 1, 20 | 5, 2, 9 | 5, 3, 4, 10 | 5, 5, 25 | 5, 7, 5 *Heaut.* 1, 1, 26, 73 | 2, 3, 3, 15, 96 | 3, 1, 9, 17 | 4, 1, 46 | 4, 2, 3 | 4, 8, 28 | 5, 5, 3, 9 *Adel.* 1, 1, 54 | 2, 2, 44 | 2, 4, 2 | 3, 2, 7 | 3, 3, 7, 85, 92 | 4, 7, 31 | 5, 3, 40, 41 | 5, 7, 20 *Phor.* 1, 4, 38 | 1, 5, 23 | 4, 3, 2 | 5, 1, 9 | 5, 3, 12, 14 | 5, 7, 25, 26 *Hec.* 2, 2, 4, 8 | 3, 2, 17 | 3, 4, 14, 36 | 4, 1, 8 | 4, 2, 21 | 4, 3, 16 | 4, 4, 70 | 5, 2, 3 | 5, 3, 9, 28 | 5, 4, 14
videon' *Eun.* 4, 4, 57 *Heaut.* 3, 4, 25 *Phor.* 1, 1, 6 | 1, 3, 25 *Hec.* 1, 2, 6
videor *And.* 3, 2, 13 | 4, 2, 19 *Adel.* 3, 3, 31
videram *Eun.* 5, 7, 6 *Hec.* 5, 4, 23
videre *And.* 2, 5, 18 | 4, 2, 5 *Eun.* 3, 5, 13, 49 | 4, 4, 20 | 4, 5, 5 | 5, 2, 61 | 5, 4, 15 *Heaut.* 1, 1, 7 | 3, 1, 81, 88 | 4, 5, 11 *Adel.* 3, 3, 31, 34 | 5, 3, 64 *Phor. Prol.* 7 | 1, 3, 21 *Hec.* 1, 2, 108 | 3, 2, 20 | 4, 4, 29
viderem *Eun.* 3, 5, 26 | 5, 4, 23
viderent *Eun.* 5, 2, 3
videri *Hec.* 1, 2, 66
viderim *Phor.* 2, 2, 20
videris *Eun.* 3, 5, 19
viderit *And.* 4, 5, 34 *Adel.* 3, 3, 83
videro *Adel.* 4, 1, 22 | 5, 3, 59 *Hec.* 4, 4, 78
vides *And.* 1, 5, 17 | 2, 1, 24 | 2, 2, 36 | 4, 3, 23 *Eun.* 2, 2, 41 | 3, 2, 10 | 4, 4, 8 | 5, 1, 20 *Heaut.* 3, 2, 44 | 3, 4, 25 | 5, 3, 10 *Phor.* 4, 3, 16 | 5, 7, 65 *Hec.* 3, 3, 22 | 4, 4, 58
videt *And.* 1, 5, 7 | 3, 2, 34 *Eun.* 1, 2, 52 | 2, 2, 29 *Adel.* 1, 2, 14 *Phor.* 4, 1, 3 *Hec.* 1, 2, 51, 83
videte *Hec.* 4, 4, 42
videtis *And.* 5, 9, 36 *Phor.* 2, 3, 6
videtur *And.* 2, 1, 17 | 2, 6, 21 | 5, 2, 15 | *Eun.* 2, 2, 42 | 4, 4, 17 | 4, 7, 16 | 5, 1, 23 | 5, 2, 18 | 5, 4, 12 *Heaut.* 3, 3, 21, 38 | 4, 1, 3 *Adel.* 3, 2, 38 | 5, 8, 22 *Phor.* 2, 3, 8, 10, 15 | 5, 8, 44, 51 *Hec.* 2, 2, 30 | 4, 4, 24, 85
vidi *And.* 2, 5, 17 | 4, 5, 29, 30 | 5, 1, 19 | 5, 2, 3 *Eun.* 2, 3, 56, 82 | 4, 1, 1 | 5, 2, 5 | 5, 5, 16 | 5, 7, 8, *Heaut.* 4, 2, 22 | 3, 1, 82 | 5, 1, 44 | 5, 2, 9 *Adel.* 2, 2, 3 | 3, 2, 31 | 3, 3, 13 | 4, 1, 11 | 5, 4, 13 | 5, 7, 24 *Phor.* 1, 2, 45 | 4, 2, 1 | 5, 3, 32
vidin' *Heaut.* 3, 3, 2
vidisse *And.* 2, 2, 22 *Eun.* 2, 3, 38, 66 *Heaut.* 4, 5, 24 *Adel.* 4, 6, 5 *Phor.* 1, 4, 22 *Hec.* 4, 1, 35
vidissem *Phor.* 1, 4, 12
vidisti *Eun.* 2, 3, 30 | 4, 4, 45 *Adel.* 3, 3, 46
vidistin' *Eun.* 2, 3, 58
vidit *And. Per.* 9 *Eun.* 4, 4, 11, 12 | 5, 5, 18 | 5, 7, 14
viduam *Phor.* 5, 7, 20
viduæ *Heaut.* 5, 1, 80
vietus *Eun.* 4, 4, 21
vigilabis *Eun.* 2, 1, 15
vigilans *And.* 5, 6, 8
vigilantiam *Adel.* 3, 3, 44
vigiles *Eun.* 2, 2, 47
vigilanti *Eun.* 1, 2, 103 | 5, 6, 14 *Adel.* 2, 1, 30 | 2, 2, 15 | 4, 7, 24 | 5, 7, 17
vilioribus *Phor.* 5, 3, 8
vilis *Phor.* 3, 3, 25
vilitas *Phor.* 5, 8, 24
vilius *Adel.* 5, 9, 24
villa *Adel.* 4, 2, 2
villam *Eun.* 4, 2, 5, 13 *Heaut.* 4, 4, 9 *Adel.* 4, 1, 1
villi *Adel.* 5, 2, 11
vim *Eun.* 4, 1, 2 | 4, 6, 30 | 4, 7, 8, 33 | 5, 4, 41 *Heaut.* 4, 3, 32 *Adel.* 3, 2, 10 *Phor.* 5, 3, 24 *Hec. Per.* 3
vin' *Heaut.* 4, 1, 21 *Adel.* 5, 7, 8 | 5, 9, 12 *Phor.* 5, 3, 27, 28 | 5, 8, 63 *Hec.* 4 4, 103
vinam *Phor.* 1, 2, 82
vinces *Phor.* 5, 6, 9
vinci *Adel.* 3, 4, 36
vincimur *Phor.* 1, 2, 85
vincor *Heaut.* 4, 1, 31 *Phor.* 3, 2, 16
vincto *Eun.* 2, 3, 21
vinctum *And.* 5, 2, 24
vinctus *And.* 5, 4, 52
vinctu'ſt *And.* 5, 4, 53
vini *Heaut.* 3, 1, 49 *Hec.* 5, 3, 25
vino *Heaut.* 3, 3, 7 *Phor.* 1, 5, 73
vinolentus *Phor.* 5, 8, 28
vinum *Eun.* 4, 5, 1 *Adel.* 3, 4, 24
violenter *Phor.* 5, 1, 4
violentiſſimus *Eun.* 5, 5, 12
vir *And.* 5, 2, 5 | 5, 4, 12 *Eun.* 1, 1, 21 | 1, 2, 74 | 2, 3, 14 | 3, 5, 30 | 4, 3, 17 | 4, 7, 15 | 5, 2, 11 *Heaut.* 4, 1, 9 | 5, 3, 3, 12 | 5, 5, 4 *Adel.* 3, 4, 30 | 4, 2, 17, 18 | 4, 5, 7 | 4, 7, 5 | 5, 9, 26 *Phor.* 4, 3, 33 | 5, 3, 7 | 5, 7, 48 | 5, 8, 2, 3 *Hec.* 2, 1, 38 | 1, 3, 3 | 4, 1, 9
virgine *Eun.* 4, 4, 53 | 5, 2, 29 *Adel.* 3, 2, 97 *Hec.* 1, 2, 63
virginem *And.* 2, 5, 17 *Eun. Per.* 10 | 1, 2, 52 | 2, 1, 23 | 2, 3, 48, 51 | 3, 2, 52 | 3, 5, 29, 53 | 4, 3, 3, 12, 24 | 4, 4, 36 | 4, 6, 28 | 4, 7, 3, 22 | 5, 2, 18 | 5, 5, 5, 29 *Heaut.* 5, 5, 17 *Adel.* 3, 4, 20 | 4, 5, 20, 39, 52 | 4, 7, 7, 16 | 5, 6, 1 *Phor.* 1, 2, 45, 70 | 5, 1, 26 *Hec.* 1, 2, 6
virgini *Eun.* 5, 3, 7 *Hec. Per.* 2 | 1, 2, 76 | 3, 3, 23 | 4, 1, 59

virgi-

virginis *Eun.* 1, 2, 122 | 4, 1, 3 | 4, 4, 54 | 5, 2, 22 *Adel.* 3, 4, 25, 32 | 4, 3, 7 *Phor.* 1, 2, 78 | 4, 1. 4
virgo *Eun.* 2, 3, 1, 21, 29 | 3, 5, 35, 44 | 4, 3, 17 | 5, 1, 4, 13 | 5, 2. 69 | *Adel.* 3, 4, 28, 33 | 4, 5, 16 *bis* | 4, 7, 10, 13 *Phor. Per.* 6 | 1, 2, 50, 54 *Hec.* 1, 2, 70
virginum *Eun.* 2, 3, 21
viri *Adel.* 3. 4, 18 *Phor.* 1, 2, 89 | 5, 3, 4 *Hec* 1, 2, 91 | 4, 4. 41
virili *Phor.* 5, 7, 64
viris *Hec.* 2, 1, 5 | 2, 3, 1
viro *Eun.* 4, 7, 29 *Adel.* 4, 5. 23 *Heaut.* 2, 4, 12 *Phor.* 5, 3, 7 | 5, 9, 64 *Hec.* 3, 5, 41 | 4, 1, 1 | 5, 2, 22
virtus *Heaut.* 1, 2, 4 *Adel.* 2, 3, 2 *Phor. Prol.* 33
virtute *Adel.* 3, 3, 88
virtutem *Eun.* 4. 7, 8 *Heaut.* 1, 2, 32
virtutes *Eun.* 5, 9, 60 *Adel.* 4, 1, 20
virum *And.* 1, 5, 61 *Eun.* 5, 3, 9 *Heaut.* 4, 1, 6 *Adel.* 4, 2, 25 *Phor.* 2. 3, 20 | 5, 3, 12 *Hec.* 2, 2, 25
virum fortem *And.* 2, 6, 14
virum male habet *And.* 2, 6, 5
vis *paſſim.*
viſa *Eun.* 3, 2, 1 *Heaut.* 3, 2, 11 *Phor.* 2, 1, 12 | 5, 3, 32 *Hec.* 3, 1, 38 | 5, 4, 24
viſam *Eun.* 3, 4, 7 | 5, 9, 12 *Heaut.* 1, 1, 118 *Phor. Per.* 7 *Hec.* 2, 2. 4, 6
viſas *Hec.* 3, 2, 7
viſe *Eun.* 4, 3, 21 *Phor.* 2, 3, 5
viſendi *Hec.* 3, 2, 7
viſentem *Hec.* 2, 1, 40
viſere *Hec.* 1, 2, 114
viſne *Eun.* 5, 2, 55
viſo *And.* 3, 3, 3 *Adel.* 4, 2, 19
viſum *And.* 1, 4, 23 *Eun.* 5, 7, 17 *Phor.* 3, 2, 55 | 4, 3, 14 *Hec.* 1, 2, 50 | 5, 4, 3
viſurum *Hec.* 3, 3, 6
viſus *And.* 2, 6, 16 | 3, 5, 10 *Eun.* 4. 4. 15 *Hec.* 4, 1, 2 | 4, 4, 10
vita *And.* 1, 1, 34 | 2, 2, 10 *Eun.* 3, 5, 4 *Heaut.* 2, 3, 24 | 5, 2, 19 | 5, 3, 3 *Adel.* 3, 2, 41 | 5, 8, 21 | 5, 9, 30, 32 *Phor.* 1, 3, 12 | 1, 4, 25 | 2, 2, 16, 20 | 5, 1, 7 *Hec.* 3, 3, 45
vitæ *And.* 1, 1, 68, 115 *Heaut.* 4, 1, 23
vitæ quotidianæ *Heaut.* 2, 3, 42
vitam *And.* 1, 1, 47 | 1, 2, 18 | 1, 5, 38 | 5, 5, 3 *Heaut.* 2, 4, 5 | 3, 1, 70 | 4, 3, 15 *Adel.* 1, 1, 17 | 3, 2, 33 | 3, 3, 56 | 4, 7, 40 | 5, 4, 1 | 5, 9, 15 *Phor.* 3, 2, 2 *Hec.* 2, 1, 19 | 3, 1, 2 | 3, 5, 40 | 4, 4, 69
vitas *Adel.* 3, 3, 62 *Hec.* 3, 1, 37
vitia *Eun.* 1, 1, 14
vitiare *Eun.* 5, 2, 19
vitiaſti *Adel.* 4, 5, 52
vitiat *And. Per.* 2 *Eun. Per.* 18
vitiatæ *Hec. Per.* 11
vitiatam *Eun. Per.* 12 | 4, 4, 36 *Adel. Per.* 12
vitiaverat *Adel. Per.* 7
vitiavit *Eun.* 4, 3, 12 | 5, 5, 11 *Adel.* 3, 4, 21
vitii *Heaut.* 5, 3, 18 *Hec.* 1, 2, 79 | 2, 2, 28
vitiis *Heaut. Prol.* 30
vitio *Adel. Prol.* 5 | 3, 3, 65
vitium *Adel.* 3, 1, 9 | 3, 2, 10 | 5, 3, 47 | 5, 8, 30 *Hec. Per.* 2 *Prol.* 2 | 1, 2, 32 | 3, 3, 22 | 4, 1, 27
vituperandus *Phor.* 3, 1, 1
vituperant *Adel. Prol.* 15
viva *Hec.* 1, 1, 5 | 1, 2, 24
vivam *Phor.* 3, 1, 19
vivas *Adel.* 4, 7, 47 *Hec.* 4. 4, 72
vivat *And.* 3, 5, 18 *Eun.* 4, 6, 19 *Heaut.* 4, 1, 28 | 5, 1, 78 *Adel.* 3, 4, 31 | 5, 4, 20 *Phor.* 5, 2, 5 | 5, 8, 41 *Hec.* 5. 4, 21
vivendi *And.* 1, 1, 25
vivendum *And.* 1, 1, 125
vivere *And.* 1, 1, 126 | 4, 6, 3 *Eun.* 4, 4, 50 *Heaut.* 1, 2, 29 | 3, 1, 73 | 5, 2, 18, 28 *Adel.* 3, 3, 92 | 4, 5, 51
vivimus *Heaut.* 2, 4, 11
vivis *Eun.* 5, 9, 44
vivit *Eun.* 3, 1, 20 | 3, 3, 20 | 5, 9, 1 *Heaut.* 3, 1, 21 | 4, 1, 47 *Phor.* 5, 1, 22
vivitur *Heaut.* 1, 1, 102
vivo *And.* 5, 2, 25 *Eun.* 5, 6, 20 *Heaut.* 5, 1, 45, 77 *Adel.* 2, 3, 8
vivo patre *Heaut.* 1, 1, 51
vivum *Heaut.* 5, 5, 7 *Hec.* 3, 5, 14
vivunt *Phor.* 5, 1, 22 | 5, 6, 14
vivus *Eun.* 1, 1, 28
vix *And.* 2, 6, 20 | 3, 1, 12 | 3, 4, 13 | 5, 4, 35 *Eun.* 1, 1, 23 | 3, 2, 19 | 3, 5, 51 | 5, 2, 20 *Heaut.* 2, 3, 13 | 3, 3, 24 | 3, 4, 20 | 5, 1, 36 *Adel.* 1, 2, 65 | 3, 2, 12 | 5, 1, 11 *Phor.* 1, 1, 9 | 1, 5, 4 | 4, 2, 4 *Hec. Prol.* 15 | 3, 1, 17, 18 | 4, 3, 9 | 5, 2, 2
vixi *Phor.* 4, 2, 4
vixit *Adel.* 5, 4, 11 *Hec.* 3, 5, 10, 11 *bis*
ulſciſcar *Eun.* 5, 4. 20 *Adel.* 3, 2, 15 *Phor.* 5, 7, 96
ulſciſci *And.* 3, 5, 28 *Eun.* 4, 6, 28 *Phor.* 5, 7, 70 *Hec.* 1, 1, 15
ulcus *Phor.* 4, 4, 9
ulla *And.* 5, 6, 7 *Heaut.* 2, 4, 15. 97 *Adel.* 4, 6, 4 *Hec.* 3, 5, 20
ullæ *Hec.* 1, 2, 105
ullam *And.* 1, 5, 22 *Eun.* 4, 7, 37 *Adel.* 1, 2, 6 | 3, 2, 50 *Hec.* 1, 2, 52 | 2, 1, 3 | 4, 4, 40
ullo *Hec.* 2, 2, 24 | 3, 1, 23 | 4, 4, 102
ullum *And.* 1, 5, 22 | 3, 3, 41 *Eun.* 1, 1, 12 *Hec.* 3, 1, 46 | 3, 3, 1, 14
ullus *Hec.* 2, 1, 7
ulterior *Phor.* 4, 2, 10
ultima *Phor.* 1, 4, 38
ultimis *Heaut.* 5, 8, 29
ultro *And.* 1, 1, 73 *Eun.* 1, 1, 2, 8, 24, 25 | 2, 2, 19 | 4, 7, 43 | 5, 2, 21 *Adel.* 2, 3, 26 | 4, 3, 4, 5 *Phor.* 2, 2, 13 | 5, 2, 4
una *And.* 1, 1, 36, 54, 80, 81 | 5, 2, 10 | 5, 4, 1, 22 *Eun.* 1, 1, 5, 21, 22, 23 | 2, 3, 3, 33, 79 | 3, 1, 32 | 3, 2, 42 | 3, 3, 16 | 3, 5, 26, 46, 60 | 4, 4, 34 | 5, 9, 8 *Heaut.* 1, 2, 16 | 2, 2, 12 | 2, 3, 11, 52, 53, 93 | 3, 1, 52 | 3, 3, 22 | 4, 1, 38 | 4, 3, 46 | 5, 1, 34 *Adel Prol.* 16 | 3, 3, 2 | 3, 4, 48, 49 | 4, 4, 7 | 4, 7, 35 | 5, 3, 57, 65 | 5, 9, 16 *Phor.* 3, 3, 23 | 5, 3, 28 | 5, 5, 3 | 5, 7, 9 *Hec.* 1, 2, 56, 63 | 2, 1, 10, 39 | 2, 3, 31 | 3, 1, 42 | 3, 4, 19 | 3, 5, 12 | 4, 3, 25 | 4, 4, 10
unam *And.* 1, 1, 9 *Eun.* 5, 2, 13 *Adel.* 2, 3, 5 | 5, 7, 11 | 5, 8, 3 *Phor.* 3, 1, 19 | 3, 5, 29 | 5, 4, 27 | 5, 4, 52 | 5, 5, 18

ciatim *Phor.* 1, 1
9
nctum *Phor.* 2, 2, 25
nguenta *Adel.* 1, 2,
37
nguibus *Eun.* 4, 3, 5
ni *And.* 1, 5, 27
nicam *And.* 1, 1,
73 | 3, 3, 8 *Phor.*
4, 3, 41
nice *Phor. Per.* 4
nicum *Heaut.* 1, 1,
28, 41
nicus *Heaut.* 3, 2, 29
nis *And.* 4, 1, 51
niverſis *Adel. Per.* 19
niverſum *Eun.* 2, 1,
18 *Phor.* 1, 1, 11
niuſmodi *Heaut.* 1, 2,
30
no *And.* 1, 1, 18, 69,
Eun. 1, 2, 39, 42,
98 | 2, 2, 53 | 4, 6,
2 *Phor.* 2, 2, 70 | 3,
1, 6 | 4, 2, 12 | 4,
3, 20 *Hec.* 2, 1, 4
nquam *Eun.* 5, 2, 14 |
5, 5, 18 | 5, 6, 2 |
5, 9, 34 *Heaut.* 2,
1, 5 | 2, 3, 20 | 3,
2, 48 | 5, 1, 22 | 5,
3, 31 | 5, 4, 1, 8 *A-*
del 2, 1, 5, 10 *Phor.*
2, 2, 1 | 3, 2, 20 |
4, 1, 23 | 5, 8, 29
Hec. 3, 1, 51 | 3, 3,
29 | 3, 4, 21 | 4, 1,
10 | 4, 4, 19 | 5, 4,
40
um *And.* 1, 5, 47,
66 | 2, 4, 8 | 3, 2,
26 | 4, 5, 14 *Eun.*
5, 9, 17, 54 *Heaut.*
1, 1, 77 *Adel.* 1, 2,
55, 58 | 2, 2, 31 |
3, 1, 16 | 3, 2, 34 |
3, 3, 82 | 4, 2, 51 |
5, 3, 47 *Phor.* 1, 2,
87 | 1, 3, 18 | 5, 1,
35, 74 | 5, 7, 11
Hec. 4, 1, 55 | 5, 1,
40
us *And.* 1, 1, 50 |
5, 4, 38 *Eun.* 3, 1,
22 *Hec.* 5, 4, 21
ta *Phor.* 5, 8, 64
cabo *And.* 2, 6, 22
cabula *Eun.* 2, 2,
21, 33
candi *Phor.* 4, 4, 21
cent *Eun.* 2, 2, 28
Phor. Prol. 26
care *Adel.* 5, 6, 3
ca *And.* 1, 5, 49
volebat
voles *And.*
6, 12 *Eun.*
3, 5, 78 *Heaut.*
3, 103 | 4, 3,
4, 8, 25, 32 *Adel.*
5, 1, 31 *Phor.* 5, 8,
54, 61 *Hec.* 5, 1, 37
volet *Eun.* 5, 2, 50
Heaut. 1, 1, 75 | 4,
1, 16 | 5, 9, 38
volgo *Heaut.* 3, 1, 12 |
5, 2, 4 *v.* vulgo
volgus *And.* 3, 4, 4,
Heaut. 2, 4, 6
volnera *Eun.* 4, 7, 9
volo *And.* 1, 1, 2,
138 | 2, 1, 6 | 2, 2,
8 | 2, 3, 14 | 2, 5,
7 | 3, 2, 30 | 3, 3,
18 | 3, 5, 17 | 4, 2,
17 *Eun.* 1, 2, 44 |
3, 2, 39 | 3, 5, 66 |
4, 6, 26 | 5, 2, 37
Heaut. Prol. 26 | 1,
1, 54, 110 | 3, 1,
85 | 4, 1, 46 | 4, 5,
41 | 4, 8, 51 | 5, 2,
6 | 5, 4, 4 | 5, 5,
22 *Adel.* 1, 2, 59,
74 | 2, 1, 15, 18 |
4, 2, 16 | 5, 8, 23
Phor. 1, 5, 76 | 4, 5,
13 | 5, 3, 4, 26, 36 |
5, 7, 57 *bis* *Hec.* 3,
3, 36 | 4, 4, 14,
101 | 5, 1, 27
volt *And.* 1, 2, 13 | 2,
2, 26 | 2, 3, 1,
51 | 5, 3, 1 | 5, 4,
17 *bis* *Eun.* 3, 3,
23 *Heaut.* 1, 1, 112
3, 1, 88 | 4, 1, 2, 6
53 | 4, 3, 3 | 4,
21 | 4, 8, 6 | 5,
14 *Adel.* 3, 3
4, 2, 17 | 5, 8
5, 9, 12 *Phor.*
51 | 5, 4, 1
3 *Hec.* 4, 1,
voltis *Adel.* 3,
5, 8, 22 *Ph*
14
5, 1, 19
voluiſſem *Hec.*
25
voluiſſes *Heaut.* 4, 1,
22
voluiſti *Eun.* 1, 2, 100
Heaut. 4, 1, 25
Phor. 1, 3, 17 | 1, 5,
61
voluit *And.* 1, 1, 113 |
5, 6, 8 *Eun.* 4, 1,
10 | 5, 1, 36 *Heaut.*
Prol. 11 *Adel.* 4, 5,
6 *Phor. Prol.* 19 *Hec.*
2, 1, 40 | 3, 1, 94 |
5, 1, 23
volumus *And.* 4, 5,
84 | 4, 6, 10 *Eun.*
3, 2, 14 *Adel.* 5, 3,
41 *Phor.* 4, 3,
66
volunt *And.* 4,
Eun. 2, 2,
3, 12 *Hea*
voluntas *P*
29
voluntate
34
Ad
4
vol
urat
urbana
urbe *A*
Phor. 3, 2,
urbem *Heaut.* 1, 2,
Hec. 1, 2, 10
urbis *Eun.* 5, 6
uro *Eun.* 2,
uſi *Phor. Pr*
3, 4,
uſpiam
12
uſq

1 | 4, 3, 46, 53 | 4
4, 10 | 4, 5, 7 | 5
2, 11 | 5, 3, 14
5, 6, 21 | 5, 7, 14
31, 43, 48, 66
2, 5, 8, 16 *Hec. Pro*
1, 8, 12 | 1, 1, 5
3 1 1, 2, 25, 41, 60, 7
1, 2, 99 | 2, 1, 44 | 3, 1
5, 4. 14, 19, 40 | 3, 2, 6
| 2, 2, 3, 3, 6 | 3, 5, 5
3, 2, 14, 64 | 4, 1, 42 | 4, 2
7 | 2, 6, 1, 26 | 4, 4, 22, 3
| 3, 2, 39, 56, 64, 76 | 5,
| 3, 3, 28 | 4, 1, 18, 19, 26 | 5,
9 | 4, 5, 42 | 5, 3, 21 | 5, 4, 22
27 | 5, 6, 7, *Eun.* 5, 2, uxorem ſeram *Pho*
49 *Heaut. Per.* 12 | 5, 1, 18
3, 3, 43 | 4, 3, 25 | uxores *Phor.* 5, 1,
4, 5, 26 | 4, 8, 6 | 5, 8, 21, 57
5, 1, 75 | 5, 2, 46 | uxori *Phor.* 4, 3,
5, 5, 12 *Adel. Per.* 76 | 5, 6, 33 *Hec.*
9 | 1, 1, 19 | 3, 2, 1, 22
36 | 4, 5, 62, 65, uxoria *And.* 5,
66 | 5, 3, 35 | 5, 4, uxoris *Heaut.* 1,
13 | 5, 7, 6 | 5, 9, *Adel.* 5, 8, 6
16 *Phor. Per.* 3, 8, 1, 5, 14 | 4,
12 | 1, 1, 6 | 1, 2, *Hec.* 1, 2,
65 | 1, 3, 17 | 1, 5,

And. 1, 3, 11 | 1
1, 5, 19 | 5, 3, 20
Heaut. 4, 1, 9 | 5,
1, 6 *Adel.* 1, 1, 5,
7 | 4, 7, 6 *Phor.* 4,
1, 19 | 4, 4, 19 | 5,
And. Prol. 10
1, 12, 20 *Hec.* 4, 1,
mvis aurem *Heaut.*
7 | 4, 3, 1 | 4, 4,
3, 101
44, 73, 87 | 5, 2,
And. 3, 3.
7, 12

FINIS.